UNIVERSITATEA „AL. I. CUZA"-IAŞI ALBERT-LUDWIGS-UNIVERSITÄT-FREIBURG

MONUMENTA LINGUAE DACOROMANORUM

BIBLIA 1688

PARS III

LEVITICUS

EDITURA UNIVERSITĂŢII „AL. I. CUZA"
IAŞI, 1993

COLABORATORI :

ALEXANDRU ANDRIESCU, IOANA ANGHEL. ELENA ARDELEANU, VASILE ARVINTE, EUGEN BELEȚCHI, IOAN CAPROȘU, ILEANA CÎMPEANU, ELENA COMȘULEA, † DAN CONSTANTINESCU, EUGENIA DIMA, CORNELIU DIMITRIU, ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ, ION FLOREA, CONSTANTIN FRÎNCU, ANCA GHERMAN, MIHAI-ALIN GHERMAN, ANTON GOȚIA, DOINA GRECU, ECATERINA IONAȘCU, DUMITRU IRIMIA, THOMAS LATZEL, ALFRED LOHR, ELSA LÜDER, COMAN LUPU, AURELIA MIHAILOVICI, PAUL MIRON. NICOLAIE MOCANU, DRAGOȘ MOLDOVANU, MIHAI MORARU, EUGEN MUNTEANU, DUMITRU NICA, MARIE-ANNE NICKAU, ION NUȚĂ, TRAIAN OCNENAU, ANDREI PLEȘU, ELENA POPESCU, VIORICA PAMFIL, ALEXANDRA ROMAN-MORARU, MIRCEA ROȘIAN, HANS-JURGEN SPECK, FELICIA ȘERBAN, ECATERINA TEODORESCU, STELA TOMA, MARIETTA UJICĂ, SABIN VLAD, ANDREEA VLĂDESCU-LUPU, JAN DE WAARD, PETRU ZUGUN.

BIBLIIA

DUMNEZEIASCA SCRIPTURĂ
VÊCHE ȘI NOAUĂ

PREOȚIIA

VOLUM ÎNTOCMIT DE :

VASILE ARVINTE
IOAN CAPROȘU
ELSA LÜDER
PAUL MIRON
EUGEN MUNTEANU

ÎNGRIJIREA EDITORIALĂ A VOLUMULUI :
VASILE ARVINTE ȘI IOAN CAPROȘU

STUDIU LINGVISTIC ASUPRA CĂRȚII A TREIA (PREOȚIA) DIN BIBLIA DE LA BUCUREȘTI (1688), ÎN COMPARAȚIE CU MS. 45 ȘI CU MS. 4 389

DE

VASILE ARVINTE

INTRODUCERE

Criteriile de selectare și modul de interpretare a fenomenelor lingvistice din cartea a treia a *Pentateuhului* sînt asemănătoare cu cele din studiile dedicate cărților *Facerea* (ST. L. FAC.) și *Ieșirea* (ST. L. EX.), din colecția de față (MLD, BIBLIA 1688). Scopul fundamental al cercetării constă în stabilirea și ilustrarea cu cît mai multe exemple a fazei în care se aflau cele două norme principale ale limbii române literare din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, precum și în surprinderea modalităților de funcționare a acestor norme literare : cea sudică, muntenească, prezentă în textul tipărit al *Bibliei lui Șerban*, precum și în cel al ms. 4 389, atribuit lui Daniil Panoneanul, și cea nordică, moldovenească, reprezentată de limba textului din ms. 45, al cărui autor este Nicolae Milescu. Fenomenele din faza studiată sînt raportate permanent la stadiile de mai tîrziu ale românei literare. Nu vor fi reluate discuțiile asupra unor fenomene lingvistice prezentate pe larg în studiile precedente (ST. L. FAC. și ST. L. EX.). Fac excepție unele fenomene rare sau importante din diferite puncte de vedere pentru istoria normei limbii române literare : fonetice, morfologice, derivative, semnatice, etimologice etc. De fiecare dată, se stabilesc corelații și se fac trimiteri la cele două studii anterioare.

Spre deosebire de primele două cărți ale *Vechiului Testament*, care mai fuseseră traduse integral în românește în secolul precedent și tipărite în *Palia de la Orăștie* (PO) (1581—1582), cartea a treia a lui Moise, cu excepția unui mic fragment, nu mai fusese transpusă în limba română. Fragmentul, cunoscut sub numele de *Leviticul de la Belgrad* (LvB.) și tipărit de B.-P. Hasdeu în *Cuvente den bătrîni*, I, p. 7—12, conține capitolul 26, versetele 3—37, apoi finalul din versetul 40 și începutul versetului 41. Spre deosebire de datarea propusă de Hasdeu (cca 1560) și de localizarea lui în Oltenia, cercetările ulterioare au ajuns la concluzia că este vorba de o copie muntenească din secolul al XVII-lea a unui text scris în Ardeal (vezi I. Șiadbei, *Fragmentul Leviticului românesc de la Belgrad*, în „Revista filologică", anul I, nr. 3., Cernăuți, 1927, p. 276—283). Cum am procedat și în cazul PO în cele două studii precedente, vom lua în discuție și versiunea conținută în acest fragment de *Levitic*, ori de cîte ori se vor întîlni fapte semnificative în comparația normelor literare ale perioadei studiate.

I. FONETICA

1. ACCENTUL

1.1.0. Substantivul *áripă* are accentul, notat, pe silaba inițială în toate cele 4 ocurențe din BB, Lv. și din ms. 45. (Lv., *1*, 17 ; *11*, 9, 10, 12). Același mod de accentuare este prezent și în ms. 4 389 (Lv., *1*, 17 ; *11*, 10). Accentuarea pe *-i-* (*aripă*) nu a fost întîlnită în cartea *Preoția* din cele trei texte studiate. Vezi ST.L. EX., p. 1, **1.1.1.0.**

1.2.0. Poziția accentului în cuvîntul *vultur* oscilează între prima și a doua silabă, continuîndu-se, astfel, situația din latina populară. Cu accentul, notat, pe prima silabă, cuvîntul apare în BB : *vúltur* (Lv., *11*, 13) ; *vúltur-de-mare* (*ibid.*), pe cînd în ms. 45, în ambele cazuri, accentul, notat, se află pe silaba finală : *vultúr*, *vultúrul-de-mare*. În ms. 4 389, accentul este notat numai în *vultúrul-de-mare*, dar se poate admite că aceeași accentuare o avea și cuvîntul simplu *vultúr* (Lv., *11*, 13). Prima variantă provine din lat. pop. *vúltur*, *vúltŭre* 'Geier' ; cea accentuată pe silaba a doua, din lat. pop. *vúltŭrius* (vezi W. Meyer-Lübke, *REW*³, 9 466, 9 467 ; H. Tiktin², *DRG*, s v. ; A. Scriban, *Dicț.*, s.v.). În graiurile dacoromâne, după datele oferite de *ALR* SN III, h. 719, există două arii compacte în ce privește modul de accentuare a acestui cuvînt. Prima, cu accentul pe silaba a doua, *vultúr*, cuprinde Oltenia, Muntenia și 2 puncte din sud-estul Trasilvaniei (pct. 172 și pct. 182). În trei puncte, silaba inițială este *vî-*, *vîltúr* (pct. 172 ; pct. 762 ; pct. 812). A doua arie, mult mai întinsă, cuprinzînd aproape tot restul țării, se caracterizează prin prezența accentului de intensitate pe silaba inițială a cuvîntului : *vúltur*. Există și varianta *vîltur* (pct. 141 din sudul Transilvaniei), precum și varianta moldovenească cu *h-* (<*v-*), *húltur* (pct. 365, 386, 414, 531, 537). Este foarte posibil ca această repartiție teritorială, pe arii distincte, a poziției accentului să urce pînă la latina populară, întocmai ca în cazul multor alte elemente lingvistice dacoromânești de origine latină. Modul de accentuare sudic, muntenesc, este prezent în ms. 4 389, dar și în ms. 45, a cărui proveniență nordică este certă. Explicația trebuie căutată în intervenția copistului Dimitrie din Cîmpulung, care, ca în numeroase alte cazuri, a intervenit în textul pe care îl transcria, înlăturînd o seamă de „moldovenisme" ale lui Nicolae Milescu sau ale revizorilor moldoveni ulteriori ai aceluiași text. Modul de accentuare moldovenesc din BB constituie unul dintre acele fenomene moldovenești pe care cei

care au tipărit textul, diortositorii şi tipografii (aceştia din urmă se ştie că erau moldoveni), le-au acceptat în opera tipărită, conferindu-i acesteia aşa-numita notă sau tentă moldovenească, observată de mult timp de cercetători. Norma actuală din *DEX* este *vúltur*, cu precizarea că se spune şi *vultúr*. Cf. şi arom. *vúltur*, mgl. *vŭltur*.

1.3.0. Numele propriu *Aaron*, atunci cînd accentul a fost notat, poartă, în BB şi în ms. 45, accentul pe silaba finală: *Aarón*. Dar în ms. 4 389, cuvîntul este accentuat *Aáron* (de exemplu în Lv. *16*, 1, 3, 11 etc.).

2. VOCALISMUL

2.1.0. Fenomenul «despicării vocalelor» (vezi ST. L. EX., p.2—4, **I.2.4.0.**—**2.4.12.**) poate fi ilustrat cu o serie de exemple interesante din textele cărţii *Levitícul*. Această particularitate fonetică a limbii literare vechi se întîlneşte pînă astăzi în limba bisericească. Ea a fost insuficient studiată de istoricii limbii române literare.

2.1.1. Împrumutul gr. κέδρος 'cedru', atestat încă din secolul al XVI-lea (*Ps. Sch.)* în forma *chedru*, se întîlneşte de cîteva ori în unele din cele trei texte de care ne ocupăm cu forma *chiedru* (кїедрꙋ), cu *-é-* „despicat" în *-ie-*. Astfel, forma menţionată apare în ms. 4 389 (Lv. *14*, 4, 6, 49) şi în BB (Lv. *14*, 51), dar nu în mod consecvent, pentru că se întîlnesc şi cazuri cu *-é-* păstrat: кедрꙋ. Inovaţia nu apare în ms. 45. De asemenea, nu circula în epocă varianta actuală cu africata *č (cedru)*.

2.1.2. Cuvîntul *miere* (<lat. **mélem*) este transcris în textele studiate мїѧре şi мїѣре, grafii din care se poate deduce rostirea *mi̯áre*. Forma ultimă provine dintr-un **mi̯éare*, în care diftongul *e̯á* provenea din *é* accentuat în poziţie *-e*, iar *i̯* (semivocalic) apăruse în latina populară în urma diftongării necondiţionate a lui *ĕ*. Inovaţia consemnată în texte constă în transformarea acestui *-i̯-* semivocalic în vocală plină, cu urmarea că între el şi diftongul *e̯á* apare o limită de silabă. În noua situaţie, cuvîntul are trei silabe, în loc de două, iar *e̯* (semivocalic) din diftongul *e̯á* devine *-i̯-*, în urma unui fenomen de asimilaţie (acomodare): *mi̯áre*. În BB, această nouă variantă este prezentă în cartea *Facerea* (Fac., *43*, 11), în cartea *Ieşirea* (Ex., *3*, 8, 17; *13*, 5; *16*, 31; *33*, 3), precum şi în cartea *Preoţia* (Lv., *2*, 12; *20*, 24). Ea se întîlneşte şi în textele manuscrise. În ms. 4 389, мїѧре cunoaşte 3 ocurenţe (Lv., *2*, 11, 11; *20*, 24), iar în ms. 45, 2 ocurenţe (Lv., *2*, 12; *20*, 24). Grafia cu *-ѧ́* constituie un indiciu că diftongul *-i̯á-* era rostit ca atare, adică cu *-á-* (cf. ir. *mĺ'âre*; mgl. *ńari*; ar. *ńare*). Cu toate acestea, în prezenta ediţie redăm, prin convenţie, grafemele *-ѧ́-*, *-ѣ́-* în poziţie *e*, *i*, sunet muiat, prin *-ê-*.

2.1.3. „Inovaţia" tardivă din paragraful precedent se întîlneşte şi în cazul cuvîntului *piele*, scris пїѧлє, articulat пїѧлъ. În transcriere fonetică actuală, aceste forme devin *pi̯iále* şi *pi̯iálea*. Evoluţia fonetică a acestui cuvînt se aseamănă cu aceea a lui *miere*. Din lat. *pĕllis, -em*, a rezultat în lat. pop. o formă **pi̯élle*, apoi, în epoca de formare a limbii române, *pi̯éale*. Din aceasta din urmă provin, pe de o parte, v. rom. *pi̯iále*>rom. mod. *pi̯éle*, şi, pe de altă parte, v. rom. *pi̯iále*, păstrat pînă astăzi în limbajul bisericesc în varianta *pi̯éle*. Forma cu hiat *pi̯iále (a)* este singura care apare în textul BB din cărţile studiate: în *Facerea*, 3 ocurenţe; în *Ieşirea*, 39 de ocurenţe; în *Preoţia*, 54 de ocurenţe. Aceeaşi variantă fonetică este prezentă şi în cele două texte manuscrise (ms. 45 şi ms. 4 389).

2.1.4. O singură dată este înregistrată variianta cu *-ii-* în cuvîntul *pomeniirea* (помєнїирѣ), în ms. 45 (Lv., *2*, 16), creată, probabil, sub influenţa formelor verbului *a priimi* (vezi ST. L. EX., p. 3, **I. 2. 4. 12**). Cf. şi *moştneniirei*, mai jos, p. 39 (**IV.2.2.51**), care provine de la un vb. *a moştnenii*; apoi subst. *soţiire*, de la un vb. *a soţii* (vezi mai jos, p. 18, (**IV.1.2.5.**); şi vb. *a roşii*, cu gerunziul *roşiind*, din ms. 45 (Lv., *13*, 31); apoi: *a subţii, -ire*, vezi mai jos, p. 9 (**II.3.1.0.**). Probabil că e vorba de un fenomen derivativ, caracteristic ms. 45.

2.1.5. Variante fonetice de tipul *chiiame* (кїѧ́мє); *chiiamă* (кїѧ́мѫ); *chiiemaţ* (кїємѧ́ц); *chiiemală* (кїємлѧ́ѫ); *ţiiarbe* (ѳ̑їѣ́рвє); *ţiiarâle* (ѳ̑їѧ́рѣлє); *piiarde* (пїѧ́дє); *piiadecă* (пїѧ́дєкѫ), discutate în ST. L. EX., p. 2—3, **I.2.4.0.**; **I.2.4.7.**; **I.2.4.8.**; **I.2.4.10.**, reapar şi în textul *Leviticului*, mai ales în ms. 4 389.

2.2.0. Vocala *ă* neaccentuată trece uneori la *e*: *nedejduind*, în BB (Lv., *25*, 18; în ms. 4 389: *„Nădăjduindu-vă"*); *necăjiţ*, în BB (Lv., *19*, 33). Pentru această schimbare, vezi alte exemple la I. Gheţie, *BDRL*, p. 99, 100; aici, prima atestare a fenomenului este din 1722.

2.3.0. Vocala *é*+*n*+voc. se menţine în *seménţii*, formă de gen.-dat. sg. art. de la *sămînţă* (<lat. **sēmēntia*), în BB (Lv., *18*, 20; în ms. 45: *„Seminţii"*; în ms. 4 389: *„Seminţei"*). Vocala *e* în poziţie nazală apare şi cînd este neaccentuată: *semenţie*, în BB (Lv., *18*, 23); *semenţia*, în BB (Lv., *18*, 21).

2.3.1. Vocala *e* neaccentuată trece la *i* (vezi ST. L. FAC., p. 52—53, **I.2.6.3.**; ST. L. EX., p. 4, **I.2.6.0.**—**2.6.3.**): a) înainte de accent: *nimêrnic*, în BB (Lv., *19*, 34); *primenil*, în BB (Lv. *13*, 15, 17, 20), faţă de *premeni(t)*, care este etimologic (<vsl. *prěměniti*); ultima variantă cunoaşte de asemenea în BB o circulaţie mare (în Lv., 5 ocurenţe); varianta nouă, cu *-i-*, devenită mai tîrziu literară, este prezentă şi în ms. 45 (Lv. *13*, 9, 13, 16, 17, 20, 25, 55); *vinelic*, în BB (Lv. *25*, 23, 35) şi în ms. 4389 (peste 15 ocurenţe), b) după accent: *aducire*, în BB (Lv., *6*,10; *7*, 5); *aducirile*, în BB (Lv., *6*, 17, 18); *ardirea*, în BB (Lv., *8*, 27); *ardirilor*, în BB (Lv., *4*, 20); *berbêcile*, în BB (Lv., *8*, 18, 18); *berbêcilui*, în BB (Lv., *8*, 18); *berbêciului* [cu rostirea rotunjită a africatei *êi*, devenită *êiu*, în urma unui fenomen de asimilaţie regresivă, sub influenţa lui *u* din silaba următoare, ca în *strănciunătură*, din ms. 45 (Lv., *13*, 2, 19, 30, 37), sau ca în *cŭiuburi* (vezi ST. L. FAC., p. 54, **I.2.10.1.**; ST. L. EX., p. 5, **I.2.13.0.**], în BB [Lv., *7*, 1; apariţia lui *ê* accentuat (ѣ) în poziţie *i* indică o tradiţie grafică şi pune sub semnul întrebării, în acest caz, valoarea de diftong, *-e̯á-*, a grafemului slavon menţionat; la plural, scrierea chirilică este вербѣчи, vezi BB (Lv., *8*, 2; *23*, 18)]; *picioarile*, în BB (Lv. *8*, 19); *pîntecile*, în BB (Lv., *3*, 14; *4*, 11; *8*, 19); *sêcirii* (vezi observaţia de sub *berbêciului*), în BB (Lv., *19*, 9); *sîngile*, în BB (Lv., *7*, 4); *ungirii*, în BB (Lv., *8*, 10); *vindică*, în BB (Lv., *14*, 3).

2.4.0. Vocala *i* accentuată apare ca *u* în cuvîntul *ziua*: *den dzua*; *în dzua*; *întru dzua*, în ms. 45 (Lv., *8*, 34, 35; *14*, 9, 10, 23; *16*, 30; *23*, 12, 15; *24*, 8 şi în alte locuri). Vezi ST. L. FAC., p. 53, **I.2.8.0.**; ST. L. EX., p. 4, **I.2.7.0.**

2.4.1. Vocala *i* neaccentuată apare ca *e*: a) înainte de accent: *ceredzi(=cirezi)*, în ms. 45 (Lv., *23*, 18); *spentecat*, în BB (Lv., *22*, 24); *strecăciune*, în BB (Lv., *13*, 7); *struncenăturii*, în BB (Lv., *13*, 32); *struncenăturii*, în BB (Lv., *13*, 32; *14*, 54); *vendecat*, în BB (Lv., *14*, 48); b) după accent: *inemă*, în BB (Lv., *26*, 36); *praznecul*, în BB (Lv., *23*, 6, 34); *praznecile*, în BB (Lv., *23*, 37); *roşiiatecă*, în BB (Lv. *13*, 42) şi în ms. 45 (Lv., *13*, 19, 24, 43); *ţarenii*, în ms. 45 (Lv., *19*, 9; *26*, 20).

2.4.2. Vocala *i* din verbul *a (se) mira* este prezentă în BB şi în ms. 4 389 (Lv., *26*, 32), pe cînd în ms. 45 *(ibid.)* apare varianta moldovenească (şi bănăţeană) *miera*. Aceasta din urmă se explică prin „fuziunea" formei *mira*[*re*]<lat. pop. *mirare* cu forma **mera*[*re*], în care a avut loc trecerea lui *-i-* la *-e-*, rezultînd o formă *mierare* şi apoi *mierare* (vezi *CDDE*, nr. 1 137). Diferenţierea celor două variante s-a produs în latina populară şi a avut ca rezultat apariţia, de acum, a unor arii dialectale. În graiurile palatalizante, *m* + *i-* a devenit *ń-*, rezultînd forme ca *a se ńerá*; *se ńáră*; *mă ńer*; *se ńará*; *mă ńaram* etc., din graiurile moldoveneşti.

2.4.3. Epenteza lui *-i-* nu a avut loc în forma *(se) spămîntă*, din BB (Lv., *9*, 24; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Se înfricoşară*")*.* Epenteza lui *-i-* s-a petrecut sub influenţa formelor *spaimă* şi *a spăima* (<lat. **expamentăre*); vezi şi ST. L. FAC., p. 86, **IV. 1. 1. 19.**, unde etimonul latinesc este dat greşit.

2.5.0. Vocala *o* neaccentuată alternează cu *u* (fenomen paralel cu cel discutat mai sus: alternanţa dintre *e* neacc. şi *i*): *ruşind*, în BB (Lv., *13*, 31; în ms. 45: „*Ruşindu*", Lv. *13*, 49; *14*, 37) şi în ms. 4 389 (Lv. *13*, 31, 32; *14*, 37 [36]), faţă de *roşiind* în ms. 45 (Lv., *13*, 31); *sororii*, în BB (Lv. *18*, 9, 13; *20*, 19), faţă de *surorii*, în ms. 45 şi în ms. 4 389 *(ibid.)*; *nororii*, în BB (Lv., *18*, 15), faţă de *nurorii*, în ms. 45 şi în ms. 4 389 *(ibid.)*. Formele cu *o* s-au putut modela după cele de nom.-ac.: *sor(ă)*, *noru*.

2.6.0. Vocala *u* accentuată din cuvîntul *porumb* (<lat. *palumbus*) apare ca *î*: *porîmbu* (порѫмбꙋ), în ms. 45 (Lv., *12*, 6; *14*, 22); *porîmbaş* (Lv., *14*, 30). În alte ocurenţe, din acelaşi ms. 45, în locul slovei ѫ, apare slova ъ, a cărei valoare trebuie să fi fost tot de *î*: *porъmbu* (Lv. *1*, 15, 15; *5*, 7, 11; *12*, 6, 8; *14*, 22, 30; *15*, 14, 28). Schimbarea lui *ú* în *í* a putut fi rezultatul unui fenomen de asimilaţie progresivă: sub influenţa vocalei *ă*, din silaba precedentă, *ú* s-a delabializat, devenind *î*, în formula *ă-ú*>*ă-î* [*părumb* (<lat. *palumbus*)>*părîmb*)]. Un fenomen în sens invers, de asimilaţie regresivă la trăsătura distinctivă a labializării, a avut loc în actuala formă, generalizată şi literară, *porumb*, după schema *ă-ú*> *o-ú* (*părumb*> *porumb*). În cazul primei forme, *porîmb*, din ms. 45, nu este exclusă nici o influenţă asupra cărturarului Nicolae Milescu a corespondentului slavon *golǫbŭ*, al cărui *-ǫ-* nazal (ѫ) a fost reflectat în română fie prin *un (um)*, fie prin *în (îm)*: *golumb* şi *golîmb* (vezi *DA*, s.v.) (cf. sl. *mǫka*>rom. *muncă*; sl. *oblǫkŭ*>rom. *oblînc*); vezi ST. L. FAC., p. 54, **I.2.10.2. bis**; ST. L. EX., p. 4—5, **I.2.8.0.**

2.7.0. Diftongul coborîtor *-iu* apare în *saţiu* (сацїѳ), în BB (Lv., *25*, 19; *26*, 5; la fel în ms. 45; în ms. 4 389, în Lv. *26*, 5). Pentru silaba *-iu* în acest cuvînt, precum şi în *roşiu*, *luciu*, vezi ST. L. EX., p. 8—9, **I.3.5.13.**

2.7.1. Diftongul urcător *-ţu* (rostit, probabil, cu asurzire, se întîlneşte şi *zidiu* (зидю), în BB şi în ms. 45 (Lv., *25*, 30; în ms. 45, cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeaşi mînă). Finalul acestui cuvînt poate fi interpretat şi ca avînd un *-dꙗ* (*d* muiat şi rotunjit). Deoarece etimonul vsl. *zidŭ* se termina în consoană dură, finala cuvîntului în discuţie a putut fi influenţată de cea a unui cuvînt ca *grajdiu*<vsl. *gražděi* (cu *-žd'*<sl. com. *-dj*), precum şi de cuvintele terminate în *-oriu*, *-ariu*, *-eriu*.

Alte fenomene fonetice din domeniul vocalismului au fost prezentate şi discutate în studiile precedente (ST. L. FAC. şi ST. L. EX.).

3. CONSONANTISMUL

3.1.0. Palatalizarea labialelor poate fi ilustrată cu următoarele exemple din cartea *Preoţia*: *hiară*, în BB (Lv. *5*, 2; *7*, 14; *17*, 13; *26*, 6); *hiarălor*, în BB (Lv., *25*, 7; în ms. 45: *jiganie*; în ms. 4 389: *fiară*, pl. *fieri*); *hier* (χїєр), în BB (Lv. *26*, 19); *her* (χєр), în ms. 45 *(ibid.)*. Trebuie să remarcăm, din nou, preferinţa diortositorilor şi tipografilor *Bibliei de la Bucureşti* pentru formele palatalizate ale unor cuvinte cu *fi-*. Astfel, cuvîntul *fiară* apare cu *h-*, *hiară*, în 13 ocurenţe din cartea *Facerea*, din totalul de 16 ocurenţe, iar în cartea *Ieşirea*, în 4 din cele 5 ocurenţe. În *Leviticul*, toate cele 5 atestări au *h-*. Cf. ST. L. FAC. p. 54, **I.3.1.0.**; ST. L. EX., p. 6, **I.3.1.0.**

3.1.1. Formele palatalizate *răşchir*, *răşchiraţi* apar în ms. 45 (Lv., *26*, 44; *26*, 15); vezi discuţia de detaliu asupra originii lor în ST. L. FAC., p. 54—55, **I.3.1.1.**

3.2.0. Africata *ǧ* dintr-o serie de elemente de origine latină caracterizează norma literară nordică, moldovenească, menţinîndu-se pînă în secolul al XIX-lea în scrierile din Moldova. Africata este prezentă în ms. 45 şi în cartea *Leviticul*. Importanţa fenomenului pentru istoria normelor limbii române literare ne determină să dăm în continuare toate exemplele întîlnite în cartea de care ne ocupăm, în varianta din ms. 45: *(de)agiunsu* (Lv., *25*, 26, 28); *agiutoreşti* (Lv., *25*, 35); *gios* (Lv., *8*, 7); *giudeci* (Lv., *19*, 15); *giudeţ* (Lv., *26*, 25); *giudeţe* (Lv., *19*, 15); *giudêţele* (Lv., *18*, 4, 5; *20*, 22; *25*, 18; *26*, 43, 46; dar şi *judeţ*, *19*, 35, care trebuie atribuit copistului muntean); *giunghe* (Lv., *8*, 15; *17*, 5); *giunghéa* (Lv., *3*, 8; *4*, 4, 24, 29; *14*, 13, 25; *19*, 6); *giungheal* (Lv., *9*, 8, 12); *giungheaţi* (Lv., *22*, 28); *giura* (Lv., *6*, 3); *giurat* (Lv., *6*, 5 [4]); *giuraţi* (Lv. *19*, 12); *giurămîntu* (Lv., *5*, 1, 4); *înpregiur* (Lv., *9*, 18; *16*, 18); *prenpregiur* (Lv., *19*, 41; *25*, 31). De mai multe ori, copistul muntean Dimitrie din Cîmpulung a înlocuit africata *ǧi* (ꙉ) a originalului moldovenesc prin şuierătoarea *j* (ж), care caracteriza norma munteneacă: *junghe* (Lv., *8*, 18, 22); *junghea* (Lv., *3*, 13; *6*, 25; *14*, 19; *16*, 11, 15; *17*, 4, 7; *19*, 5; *22*, 29); *jungheal* (Lv., *9*, 16, 18). Uneori, grupul de litere chirilice ꙗю a fost redat de copist prin жю, prin substituirea primului element, astfel că un cuvînt ca ꙗюг (=*giug*) a devenit жюг (Lv., *19*, 19), iar ꙗюнгъ apare ca жюнгъ (Lv., *17*, 3). În transcrierea cu litere latine, aceste cuvinte ar fi *jiug*, respectiv *jiunghéa*. Totuşi, aceste exemple nu pot constitui o probă pentru a susţine existenţa în graiul copistului muntean a şuierătoarei muiate munteneşti actuale, notată în *ALR* prin *j'* (de exemplu: *j'ále*). În textul ms. 45, acesta a respectat modelul milescian, care, în conformitate cu norma moldovenească a epocii, avea şuierătoarele muiate. Cf. ST. L. FAC., p. 55—56, **I.3.4.0.**; ST. L. EX., p. 6, **I.3.3.0.**; **3.3.1.**; cf. paragrafele următoare.

3.3.0. Velarizarea prin şuierătoarea surdă *ş* prezintă interes pentru cunoaşterea celor două variante principale ale limbii literare româneşti de la sfîrşitul secolului al XVII-lea. Din exemplele prezentate în în studiile precedente (ST. L. FAC., p. 56—59, **I.3.5.0.**—**3.5.17.**; ST. L. EX., p. 6—9, **I.3.5.0.**—**3.5.19.**), a rezultat cu claritate că cele două texte care conţin norma literară sudică, muntenească (BB şi ms. 4 389), prezintă forme cu şuierătoarele dure *(şă, şî, şa, şo, şu; jă, jî, ja, jo, ju)*, iar textul ms. 45, reprezentînd varianta literară nordică, moldovenească, are şuierătoarele muiate *(şe, şi, şia, şio, şiu; je, ji, jia, jio, jiu)*. Cu alte cuvinte, situaţia fenomenului în discuţie din limba literară se prezenta exact invers decît cea existentă astăzi în graiuri. Dată fiind însemnătatea fenomenului

pentru caracterizarea normelor literare ale epocii, vom prezenta exemple cît mai numeroase. În cazul elementelor discutate în cele două studii menționate, are loc numai semnalarea lor, cu indicarea atestărilor din cartea *Preoția* și a paragrafelor în care au fost tratate anterior.

3.3.1. Șuierătoarea dură *ș* se întîlnește în toate cele 12 ocurențe ale adv. *așa* din BB și din ms. 4 389. În ms. 45, însă, *ș* este palatal: *așea* (vezi, de exemplu, Lv., *16*, 3, 16; *27*, 12 etc.). Dar copistul muntean al textului a înlocuit, uneori, forma ашѧ prin аша, probînd astfel deprinderea lui cu norma literară muntenească. Cf. ST. L. FAC., p. 56, **I.3.5.2.**; ST. L. EX., p. 7, **I.3.5.1.**

3.3.2. Rostirea palatală a lui *ș* se întîlnește în ms. 45 și în cuvîntul *cenușe* (Lv., *4*, 12), pe cînd în ms. 4 389 apare varianta cu *ș* dur, *cenușă (ibid.)*, precum și *cenușăi* (Lv., *1*, 16). Ultima formă are însă în ms. 45 șuierătoarea muiată: *cenușii (ibid.)*. Ea, a fost preluată ca atare în BB *(ibid.)*. Cf. ST. L. FAC. p. 57, **I.3.5.3.**; ST. L. EX., p. 7, **I.3.5.4.**

3.3.3. Același caracter palatal are *ș* în cuvîntul *deșert*, în ms. 45 (Lv., *26*, 20), pe cînd în BB și în ms. 3 489 se găsește varianta cu *-șă-*, în *deșărt (ibid.)*; *dășărluri*, în ms. 4 389 (Lv., *3*, 10; aici, cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeași mînă); *îndeșărți*, în BB (Lv., *17*, 7).

3.3.4. Caracterul palatal al șuierătoarei *ș* din ms. 45 se vădește în existența grupului sonor *-șeă-* (-шѣа-, -щѧ-) în toate atestările din cartea *Leviticul* ale cuvîntului *greșeală*. În același timp, în BB, în toate cele 35 de ocurențe, apare numai grupul sonor *-șa-*, *greșală*, și la fel și în ms. 4 389. Diferența de tratament al șuierătoarei se constată și în forma de gen.-dat. sg. art. În ms. 45, apare *-șea-*, *greșealei*, *greșealii* (cu -шѣа-, -шѧ-) (Lv., *4*, 8, 20, 29, 33, 34; *6*, 6, 25, 32, 37; 7, 2; *16*, 17; *19*, 22). Grupul sonor *-șea-* este prezent și în forma de plural *greșeale*. De asemenea, un *ș* palatal se întîlnește și în forma nouă de gen.-dat sg. *greșelei*, din ms. 45 (Lv., *9*, 20: рѣшелаіи).

În ms. 4 389, pe lîngă forma menționată, cu *ș* dur, de la nom.-ac. sg., *greșală*, se întîlnește și cea de gen.-dat. sg. art. *greșalei*, cu *-șa-* (Lv., *4*, 8; *6*, 6, 25; *19*, 21), prin urmare se respectă norma sudică. La plural, întîlnim aici *greșale*, iarăși cu *ș* dur.

În BB, alături de cele 35 de atestări ale sg. nom.-ac. *greșală*, apar la gen. -dat. sg. art. două forme: una tradițională, și cu *ș* dur, *greșalei (greșalii)* (Lv., *4*, 8, 20, 29, 33; *6*, 37; 7, 7), și alta nouă, de asemenea cu *ș* dur, *greșălii* (Lv., *4*, 34; *6*, 6, 25, 32; 7, 2; *19*,22). Inovația constă în apariția opoziției *-á-* (accentuat) la sg. / *-ă-* (accentuat) la pl. și în cazul acestui cuvînt, după modele ca *țară / țări*; *carte / cărți*; *pradă / prăzi*; *șagă / șăgi*; *țapă / țăpi* etc. Identitatea care funcționează în cazul substantivelor de genul feminin între forma de plural și cea de gen.-dat. singular a dus la apariția formei de singular, gen.-dat., *greșălii*, după modelul formei de plural *greșăli*, care, deși neatestată în cele trei cărți studiate, trebuie să fi existat. Forma de gen.-dat. art. *greșălii* stă la baza actualei forme literare *greșelii*, apărută în urma unui fenomen de „develarizare" sau de rostire (și apoi scriere) palatală a lui *ș*. Procesul acesta a fost operat în acel timp în textul BB, care are și varianta de gen.-dat. sg. art. *greșelii* (Lv., *6*, 17). El s-a extins și asupra formei de singular, nom.-ac., devenită, pînă astăzi, în limba literară, *greșeală*, și a înlăturat, totodată, forma veche de gen.-dat. *greșalei*. Cf. ST. L. FAC., p. 57, **I.3.5.7.**; ST.L.EX., p. 8, **I.3.5.7.**

3.3.5. Velarizarea prin *ș* este ilustrată și de cuvîntul *înșălăciune*, întîlnit în ms. 4 389 (Lv., *19*, 6); cf. ST.L.FAC. p. 57, **I.3.5.8.**; ST.L.EX., p. 8 **I.3.5.9.**

3.3.6. Prin velarizarea lui *e* precedat de *-ș-* dur a rezultat varianta fonetică cu *-șă-* din sintagma *celor îndeșărți* 'idolilor', din BB (Lv., *17*, 7).

3.3.7. Velarizarea prin *ș* este prezentă în ms. 4 389 în cazul cuvintelor *mișel* 'lepros' (<lat. pop. *mĭsĕllus, -a, -um*); *mișelie* 'lepră'; *a (se) mișeli* 'a se îmbolnăvi de lepră', care sună: *mișăl* (Lv., *13*, 14); *mișălul* (Lv., *13*, 45 [44]; *mișălului* (Lv., *14*, 2; *23*, 22); *mișălie* (Lv., *13*, 2, 8 [9], 20 [19], 30 [29], 44, 51 [54]; *14*, 7 [35], 44); *mișăliia* (Lv., *13*, 6, 13, 23, 45 [44]); *mișălici* (Lv., *13*, 3, 4, 8 [9], 27, 29, 36; *14*, 48, 57); *(se vor) mișăli* (Lv., *14*, 56).

3.3.8. Rostirea palatală a șuierătoarei *ș* explică apariția unei forme ca *pleașe*, în loc de *pleașă*, în ms. 45 (Lv., *13*, 43). În BB, acest cuvînt, în forma articulată, este *pleașa (ibid.)*, cu *ș* dur.

3.3.9. Velarizarea prin *ș* are loc și în cazul vocalei *i*, ca de exemplu în cuvîntul *rușine*, devenit *rușîne*, în BB: *rușînea* (Lv., *20*, 11, 17, 17, 17, 18). În ms. 45, în locurile menționate, apare varianta cu *-i-*, *rușinea*. Totuși, în foarte multe ocurențe din BB (27 de ocurențe în Lv.), acest cuvînt are grupul *-și-*. Aceeași situație se găsește în ms. 4389. În ms. 45, în toate cazurile, se folosește numai varianta *rușine*.

3.3.10. Velarizarea prin *ș* este prezentă și în *rușînd*, în BB (Lv., *13*, 13). Există însă și varianta cu *-și-*, *roșind* (Lv., *13*, 49; *14*, 37). Lipsa velarizării prin *ș* a lui *i* se constată la formele verbale de infinitiv cu finala *-și*, de unde s-a putut propaga și la alte forme verbale sau la unele derivate lexicale. Probabil că astfel trebuie explicată nevelarizarea lui *-și-* din cuvîntul *rușine*, discutat în paragraful precedent.

3.3.11. Șuierătoarea dură este prezentă în varianta *șalele*, din BB (Lv., *3*, 9), pe cînd cea muiată apare în *șealele* (cu шѧ-), din ms. 45 *(ibid.)*.

3.3.12. Velarizarea prin *ș* este prezentă în forma *șărpii*, din ms. 4 389 (Lv., *11*, 22 [23]), pe cînd în ms. 45 apare *șerpii*. De aici, varianta cu *șe-* a fost preluată și în BB *(ibid.)*.

3.3.13. Velarizarea prin *ș* este prezentă în *(să) săvîrșiț*, din BB (Lv., *23*, 22), dar este absentă în ms. 45, care are, în același loc, varianta *săvîrșiți*. Totuși, acest verb cunoaște numeroase atestări în care grupul *-și-* (etimologic) nu a trecut la *-și-*. Velarizarea nu are loc probabil din cauza rolului morfonematic al finalei *-și*, de la verbele cu această finală (vezi mai sus, sub **3.3.10.**).

3.3.14. Velarizarea prin șuierătoarea *ș* este ilustrată și de formele numeralelor *șase*, *al șaselea*, *a șasea*; *șapte*, *al șaptelea*, *a șaptea*. Aceste variante care au *șa-* sînt prezente în BB și în ms. 4 389. Dimpotrivă, în ms. 45, de provenință nordică, moldovenească, grupul inițial este *șea-* (шѧ-): *șeaselea* (Lv. *25*, 21); *șeapte* (Lv., *16*, 19); *șeaptea* (Lv., *16*, 29; *23*, 17, 39, 41). Dar, prin intervenția copistului, întîlnim și cîteva atestări cu *șa-* în ms. 45: *șaptea* (Lv., *23*, 24); *șaptelea* (Lv., *25*, 20). Remarcabilă este varianta fonetică *șepte* (шепте), din ms. 45 (Lv,. *14*, 51). Ea dovedește că trecerea diftongului *ea*, în poziție *e*, *i*, sunet muiat, la *e* era realizată în graiurile populare. Cu toate acestea, tradiția literară se opunea introducerii acestei variante în scris. Aceeași tradiție oprea folosirea în scris a variantelor cu șuierătoarele dure, care erau acum în circulație în vorbirea populară din Moldova. Aceste fapte probează încă o dată adevărul teoriei lui G. Ivănescu privitoare la discrepanțele existente uneori între varianta limbii literare dintr-o anumită provincie și realitatea lingvistică dialectală din acea provincie, la un moment dat din evoluția limbii române literare în epoca veche. În altă privință, apariția în scris a

variantei *şepte* într-un text ca ms. 45, caracterizat, în cazul acestui fenomen, prin preferinţa pentru formele cu *ţă—e*, constituie un indiciu că inovaţia îşi făcea loc şi în limba scrisă din Moldova. Aceasta este motivaţia folosirii grafemului *ĕ*, în ediţia de faţă, pentru slova chirilică ѣ (sau ѧ, ꙗ) în poziţie *e*. Soluţia este însă susceptibilă de multe rezerve, dintre care unele au şi fost formulate în studiile de la cărţile *Facerea* şi *Ieşirea* (vezi ST. L. FAC., p. 49—51, **I.2.1.0.—2.4.0.**; ST. L. EX., p. 2, **I.2.2.0.**). Referitor la formele *şase*, *şapte* etc., vezi ST. L. FAC., p. 57—58, **I.5.3.13.**; ST. L. EX., p. 9, **I.3.5.17.**

Fenomenul velarizării prin *ş* (respectiv cel al rostirii muiate a acestei consoane) poate fi ilustrat cu încă alte exemple (*şcdea*, *şade*, *şeade*; *uşa*, *uşea* etc.). Cele de mai sus, precum şi numeroasele cazuri discutate în studiile precedente, sînt suficient de convingătoare pentru definirea trăsăturilor caracteristice ale celor două variante ale limbii române literare de la sfîrşitul secolului al XVII-lea în privinţa acestui fenomen.

3.4.0. Ş u i e r ă t o a r e a s o n o r ă *j*, din *jaf*, *a jăfui*, era dură în varianta muntenească a limbii literare şi muiată în cea moldovenească. Astfel, în BB sînt atestate formele: *jaful* (Lv., *6*, 4); *jah* (Lv., *6*, 2); *jăfuieşti* (Lv., *19*, 13), dar şi *jefuit* (Lv., *6*, 4); în ms. 4 389: *jah* (Lv., *6*, 2); *jahul* (Lv., *6*, 4); *jăhuit* (Lv., *6*, 4). Dar în ms. 45, *j* era palatal: *jeac* (жѣк) (Lv., *5*, 2); *jeacul* (жѣкѫл) (Lv., *6*, 4); *jecuit* (жекѹит) (Lv., *6*, 4). Ultima formă a fost preluată în BB, cu o modificare în privinţa consoanei din radical, *-f*, respectiv *-c*, pentru care vezi ST. L. FAC., p. 66, **I.3.20.0.** Despre cuvintele de mai sus, alte date în ST. L. FAC., p. 59, **I.3.6.7**; ST. L. EX., p. 9—10, **I.3.6.1.**

3.4.1. V e l a r i z a r e a lui *i* apare în *jigăniile* (cu жѫ-), din BB(Lv., *11*, 27), pe cînd în ms. 45 este *jiganie* (cu жи-) (*ibid.*).

3.4.2. V e l a r i z a r e a lui *i* prin *j* dur este prezentă şi în *jirtvă*, *jirtăvnic*, *jirtvui*, din BB (vezi *Indicele de cuvinte*), faţă de *jirtvă*, *jirtăvnic*, *jirtvui*, din ms. 45. În ms. 4 389, în aceste cuvinte silaba iniţială este *jă-* (*jărtvă*, *jărtăvnic*), care presupune un etimon cu *je-*. Pentru explicaţiile etimologice ale acestor variante, vezi ST. L. FAC., p. 58—59, **I.3.6.2.**

3.4.3. R o s t i r e a d u r ă a lui *j* explică schimbarea formelor sufixale *-esc(u)*; *-eşti*; *-ească* în *-ăsc(u)*; *-ăşti*; *-ască*: *năcăjăscu*, în BB (Lv., *26*, 26); *năcăjăşti*, în ms. 4 389 (Lv., *25*, 43, 53); *năcăjască*, în ms. 4389 (Lv., *25*, 46). Cf. şi *necăjit*, în BB (Lv., *19*, 33). Aceste cuvinte nu se întîlnesc în ms. 45, dar cu siguranţă că dacă ar fi fost folosite ar fi avut şuierătoarea sonoră palatalizată: *-je-*, *-ji-*. Tot în acest paragraf trebuie pomenit şi verbul *a sluji*, cu forma *slujască*, prezentă în BB (Lv., *18*, 21; *25*, 39), în ms. 4 389 (Lv., *20*, 2, 4), dar şi în ms. 45 (Lv., *18*, 21; *25*,39). Cf. ST.L. FAC., p. 59, **I.3.6.5.**; ST. L. EX., p. 10, **I.3.6.6.**

3.4.4. V e l a r i z a r e a v o c a l e i *i*, precedată de şuierătoarea sonoră *j*, apare în cuvintele din BB: *vrăjîi* (Lv., *19*, 2); *vrăjitoriu* (Lv., *20*, 27) *vrăjitori* (Lv, *19*, 31; *20*, 6). Dar în ms. 45 se întîlnesc variantele nevelarizate: *vrăjitor* (Lv., *20*, 27); *vrăjitori* (Lv., *20*, 6); *vrăjitorilor* (Lv., *19*, 31); *vrăjiţi* (Lv., *19*, 26). În mod excepţional, în ms. 4 389 variantele sînt cu şuierătoarea muiată: *vrăjitor* (Lv., *19*, 31); *vrăjiţ* (Lv., *19*, 26), apoi subst. *vrăji* (pl.) (Lv., *20*, 27); *vrăjitor* (Lv., *20*, 6). Cf. ST. L. FAC., p. 59, **I.3.6.6.**; ST. L. EX., p. 10, **I. 3.6.6.**

3.5.0. V e l a r i z a r e a p r i n l a b i a l e este realizată mai ales în varianta nordică a limbii literare (ms. 45), dar şi aici în mod sporadic. Exemplele care urmează vin să completeze inventarul realizat pentru primele două cărţi ale *Pentateuhului* (vezi ST. L. FAC., p. 59—60, **I.3.7.0.—3.7.3.**; ST. L. EX., p. 10, **I.3.7.0.—3.7.4.**).

3.5.1. V e l a r i z a r e a lui *e* precedat de *p* este atestată în exemplul *topăscu*, din ms. 45 (Lv., *26*, 24), faţă de *topescu*, din BB (*ibid.*).

3.5.2. V e l a r i z a r e a prin *b* este ilustrată de forma *zdrobască*, din ms. 45 (Lv., *15*, 12), fără echivalent în BB şi în ms. 4 389. De asemenea, fenomenul este prezent în subst. *gălbănariul*, din ms. 45 (Lv., *26*, 16), faţă de *gălbenarea*, din BB (*ibid.*), şi *gălbenare*, din ms. 4 389 (*ibid.*).

3.5.3. V e l a r i z a r e a prin *v* se întîlneşte în *văşmîntul*, din ms. 45 (Lv., *16*, 24, 32, 32); *văşmintele*, în acelaşi text (Lv., *8*, 30, 30), precum şi în ms. 4 389 (Lv., *8*, 2); în ultimul caz, velarizarea s-a produs în ciuda faptului că în silaba următoare era vocala *i*. Velarizarea prin *v* nu apare în formele acestui cuvînt din BB. Fenomenul este prezent, apoi, în: *curvăscu*, din ms. 45 (Lv., *17*, 7; în BB şi în ms. 4 389: *curvescu*); *curvască*, în ms. 45 (Lv., *20*, 5, 6; în BB: *curvească*; la fel în ms. 4 389, *20*, 5).

3.5.4. V e l a r i z a r e a prin *m*: *tocmăscu*, în BB (Lv., *20*, 5), faţă de *tocmescu*, din ms. 45 (*ibid.*); *rumăgălură*, în BB (Lv., *11*, 4, 4; *6*, 7); *rumăgălura*, în BB (Lv, *11*, 5); *rumăgă*, în BB (Lv., *11*, 26); în ms. 45: *rumăgală* (Lv., *11*, 3, 4, 5, 6, 7, 26); în ms. 4 389, velarizarea prin *m* nu apare în acest cuvînt: *rumegă* (Lv, *11*, 26); *rumegală* (Lv., *11*, 4, 6); *rumegălură* (Lv., *11*, 3, 5, 7; şi în BB: *11*, 3).

3.5.5. O f o r m ă h i p e r c o r e c t ă, ca o reacţie la velarizarea prin *f*, pare a exista în *sfintu*, din ms. 45 (Lv., *16*, 2), faţă de varianta generală *sfînt(u)*.

3.6.0. V e l a r i z a r e a prin *ţ* şi *dz* (>*z*) a fost tratată amănunţit, uneori cu statistici comparative, în ST. L. FAC., p. 60—61, **I.3.8.0.—3.8.4.**; ST. L. EX., p. 10—11, **I.3.8.0.—3.8.4.**; **3.11.0.—3.11.1.** Pentru velarizarea prin *ţ*, consemnăm cîteva exemple din cartea *Preoţia*. Astfel, în ms. 45 se întîlnesc: *viţăl* (Lv., *4*, 3; *16*, 3, 6); *viţălul* (Lv., *4*, 4; *9*, 4); *viţălului* (Lv., *4*, 4), în timp ce în BB şi în ms. 4 389 există numai varianta nevelarizată *viţel*. De asemenea, în ms. 45: *curăţască* (Lv., *13*, 7, 59; *14*, 23; *16*, 30; la fel în BB; în ms. 4 389: *curăţească*, în *14*, 23); *ţinuţi* (Lv., *25*, 46; în poziţie finală, velarizarea prin *ţ* nu are loc; în BB: *ţinuţi*). În BB: *preoţască* (Lv., *1*, 32).

3.7.0. V e l a r i z a r e a p r i n s i b i l a n t e. Numeroase exemple cu acest fenomen au fost pe larg tratate în studiile precedente: ST. L. FAC., p. 61—62, **I.3.9.0.—3.9.12.**; ST. L. EX., p. 12—13, **I.3.10.0.—3.10.15.** Din cartea *Preoţia*, pot fi reliefate cîteva exemple.

3.7.1. V e l a r i z a r e a prin *s* a vocalei *e* se întîlneşte în BB, în *dinsăle*, pentru *dinsele* (Lv., *8*, 2).

3.7.2. V e l a r i z a r e a prin *s* a lui *-ę-* (semivocalic) din diftongul *ęa*: *părăsască*, în ms. 45 (Lv., *2*, 13; în BB: *-sea-*).

3.7.3. T r e c e r e a lui *e* la *ă* în *sărbaţ*, în ms. 4 389 (Lv., *23*, 39).

3.7.4. V e l a r i z a r e a prin *s* a lui *e* în *săcerătură*, în BB (Lv., *19*, 9).

3.7.5. V e l a r i z a r e a lui *e* precedat de *s* în cuvîntul *seu (seul, seurile, seurilor)* este realizată în ms. 45: *său (săul, săurilor, săurile)* (Lv., în aproximativ 60 de ocurenţe). Uneori, copistul muntean al acestui manuscris a introdus varianta muntenească *seu* (Lv., *4*, 9). Aceasta din urmă este prezentă în toate cele 61 de ocurenţe ale acestui cuvînt din BB, Lv. Etimonul este lat. *sēbum*.

3.7.6. V e l a r i z a r e a prin *s* are loc şi în cazul vocalei *i*, care devine *i*: *silnec* (<vsl. *silinikŭ* 'stăpîn', 'puternic'), în ms. 45 (Lv., *19*, 15; în BB: *năsilnic*).

3.7.7. Fenomenul de hipercorectitudine dau de hiperliterizare, înțeles cu o reacție la formele velarizate, este prezent în cuvinte ca *simbele, sint* 'sînt'. Ultimul este înregistrat o singură dată în BB (Lv., *26*, 44). Celălalt este atestat, de asemenea în BB, într-un număr de 17 ocurențe, din totalul de 21 : *simbele, simbelii, simbelele, simbelile, simbelilor.*

3.8.0. Velarizarea prin sibilanta sonoră *z* în : *învezîndu*, în ms. 45 (Lv., *13*, 49). Este posibil ca finalul *-îndu* să se explice prin analogie cu verbele care au în mod normal gerunziul în *-înd*. În acest caz, varianta în *-ind, înverzind*, din BB și din ms. 4389, ar putea fi o formă hipercorectă.

3.9.0. Velarizarea prin *l, d, n, r.* (Cf. ST. L. FAC., p. 63—65, **I.3.11.0.—3.17.3.**; ST. L. EX., p. 13—15, **I.3.12.0.—3.13.13**). În cartea *Preoția* există cîteva exemple pentru velarizarea prin *d* și *r*, pe care le prezentăm mai jos.

3.9.1. Velarizarea prin *d* a vocalei *e* se întîlnește în ms. 4 389, constituind o particularitate remarcabilă a normei acestui text. Aria dialectală a fenomenului a fost arătată în studiile menționate mai sus. Schimbarea are loc în cazul prefixelor *de-, dez-, des-*, dar și în alte cazuri : *dăscopere* (Lv., *18*, 6 ; *21*, 10) ; *dăscoperi* (Lv., în 18 ocurențe) ; *dăscoperind* (Lv., *20*, 17) ; *dăscoperit* (Lv., *13*, 45 [44] ; *20*, 11, 19, 21) ; *dăscoperiț* (Lv., *10*, 6) ; *dăsparță* (Lv., *1*, 12, 17) ; *dăspical* (Lv., *8*, 19 [20]) ; *dăspicală* (Lv., *11*, 3, 4) ; *dăspice* (Lv., *1*, 12, 17) ; *dășălat* (Lv., *22*, 22, 23, 24) ; *dășărturi* (Lv., *3*, 10 ; *7*, 3) ; *dăzbrace* (Lv., *16*, 23) ; *dedăsupt* (Lv., *14*, 24) ; *dendăstul* (Lv., *25*, 26, 28). Fenomenul este înregistrat și în ms. 45 : *dăprinderile* (Lv., *18*, 3 ; în același verset, și varianta cu *de-*). El trebuie pus pe seama copistului muntean Dimitrie din Cîmpulung.

3.9.1. Velarizarea prin *r* a vocalei *e* se întîlnește în formele de plural ale unor substantive ca : *hiară (rêle)*, în BB (Lv., *26*, 6) ; *hiarălor*, în BB (Lv., *25*, 7) ; *fiiarăle*, în ms. 4 389 (Lv., *26*, 22) ; *izvoarăle*, în BB (Lv., *11*, 36 ; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389) ; *țărăle*, în ms. 4 389 (Lv., *26*, 34, 36, 39). De asemenea, persoana a III-a singular de la conjunctivul prezent al verbului *a omorî* este *(să) omoară*, în BB (Lv., în 13 ocurențe ; vezi *Indicele de cuvinte*). În ms. 45 : *(să să) omoară* (Lv., *20*, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16) ; în ms. 4 389 : *(să-l) omoară* (Lv., *20*, 16).

3.9.2. Velarizarea prin *r* a lui *e* apare în *rănichi* (<lat. *renĭcŭlus*), în toate cele 14 ocurențe din BB, Lv., și în cele 13 ocurențe din ms. 4 389. Varianta cu *-i-, rinichi*, încă nu apăruse (vezi I. Gheție *BDRL*, p. 386, unde se dă prima ei atestare din 1733). Velarizarea prin *r* avusese loc și în varianta nordică, *rărunchi* (<lat. pop. *renucŭlus*), din ms. 45 (Lv., cu 12 ocurențe).

3.9.3. Velarizarea lui *e*, precedat de *r*, în *răpaos* (<lat.**repausum*), în ms. 4 389 (Lv., *25*, 5). Varianta modernă, cu *re-*, este considerată de H.Tiktin ², *DRG*, s.v., ca fiind „latinizată".

3.9.4. Velarizarea prin *r* a vocalei *e* apare în formele verbului *a revărsa* (<lat. *revĕrso, -āre*) și în unele din derivatele sale : *(să) răvărsă*, în BB (Lv., *13*, 34 ; la fel în ms. 45) ; *(s-au) răvărsat*, în BB (Lv., *13*, 32, 35, 39 ; în ms. 45 : *13*, 32, 35) ; *(să) răvarsă*, în BB (Lv., *14*, 48 ; în ms. 45 : *14*, 39, 48) ; *(va) răvărsa*, în BB (Lv., 5 ocurențe ; în ms. 45, la fel) ; *răvărsare*, în BB (Lv., *14*, 48 ; la fel în ms. 45) ; *răvărsătură*, în BB (Lv., *13*, 35 ; în ms. 45 : *răvărsături*). În ms. 4 389 : *răvărsat* (Lv. *13*, 34) ; *nerăvărsîndu-se* (Lv., *13*, 32). Sensul este : : 'erupție (pe piele)' ; 'a erupe'.

3.9.5. Velarizarea lui *i* precedat de *r*, în ms. 45 : *strîcat* (Lv., *13*, 44) ; *strîcatul* (Lv., *13*, 45) ; *strîcăciune* (Lv., *13*, 42).

3.9.6. Velarizarea prin *r*, în *ltrașle*, apare în ms. 4 389 (Lv., *11*, 41, 42).

3.9.7. Rostirea dură a lui *r* a dus la înlocuirea terminațiilor *-ariu, -(ă)toriu, -(it)oriu* prin *-ar, -er, -or*. În textele studiate, există un amestec de forme : *altariului*, în ms. 4 389 (Lv., *1*, 5, 11 etc.) ; *cuptoriu*, în BB (Lv., *6*, 39 ; la fel în ms. 45 : Lv., *2*, 4, 7, 9 [39]) ; *grălariu*, în BB (Lv., *6*, 39) ; *măgariului*, în BB (Lv., *15*, 9), alături de *altar*, în ms. 4 389 (Lv., *2*, 8, 12 etc.) ; *cuptor*, în ms. 45 (Lv., *26*, 26).

3.10.0. Alte fenomene din domeniul consonantismului. Grupuri consonantice.

3.10.1. Varianta fonetică *fănină* cunoaște în ms. 45 următoarele atestări: *fănina* (Lv., *6*, 15, 20 ; *7*, 2, 2; *9*, 4) ; *fănină* (Lv., *2*, 1, 2, 5, 7, 11 ; *14*, 10 ; *29*, 5. Varianta fără *n, făină*, prezentă în toate ocurențele din BB și din ms. 4 389, Lv., apare o singură dată și în ms. 45 (Lv., *14*, 21). Aici ea a fost cu siguranță introdusă de copistul muntean Dumitru din Cîmpulung Pentru explicația acestei variante de origine ardelenească în textul ms. 45, vezi ST. L. FAC., p. 67—68, **I.3.23.0.** ; ST. L. EX., p. 15, **I.3.14.4.**

3.10.2. Varianta fonetică cu *-j-*, în *zălojire*, în BB, în ms. 45 și în ms. 4 389 (Lv., *6*, 2) ; *zălojit*, în ms. 4 389 (Lv., *6*, 4 : *„Zălogul ce iaste zălojit"*), se explică prin etimonul slav *založiti* (vezi ST. L. EX., p. 34—35, **IV. 1.4.61.**).

3.10.3. Grupul consonantic *zdr-* este redus la *zr-*, în verbul *zrobi*, în BB : *„Vei zrobi pre êle bucăți"* (Lv., *2*, 6). Cf. ST. L. EX., p. 15, **I.3.14.6.** Varianta cu *zr-* este prezentă și în LvB, *26*, 30 (p. 77, rîndul 78).

3.10.4. Grupul consonantic *-mp-*, din unele forme ale verbului *a rumpe* (< lat. *rŭmpo, -ĕre*, supinul *rŭptum*), s-a menținut pînă astăzi în graiurile populare din Transilvania de nord, precum, izolat, și prin alte locuri (vezi I. Gheție, *BDRL*, p. 130). De la forma de supin latinesc *ruptum*, care nu avea grupul *-mpt-*, ci *-pt-* (perfectul suna în latină *rupi*), s-au creat de timpuriu (cum o probează mr. *arup, arupșu, aruptu* ; mgl. *rup, rupș, rupt* ; ir. *rupu, rupt*) formele verbului dr. *a rupe*, pf. compus *am rupt*, tot astfel cum de la formele de prezent sau de infinitiv *rŭmpo, rumpĕre* s-au creat formele de participiu sau de perfect *rumpt, rumpse* [vezi S. Puscariu, *EWRS*, nr. 1 485, care menționează această explicație dată de W. Meyer-Lübke ; vezi și H. Tiktin², *DRG*, s.v. ; O. Densusianu, *ILR*, II, p. 82 (125) ; I. Gheție, *BDRL*, p. 130]. În cele trei texte studiate aici, există un amestec de forme. În BB : *(să) rumpeți* (Lv., *10*, 6 ; la fel în ms. 45) ; *(va) rumpe* [Lv., *5*, 8 ; *13*, 56 ; *21*, 10 ; în ms. 45 : *5*, 8 ; *21*, 10 ; în 13, 56 : *(va) rupe*]. În ms. 4 389 : *(să) rumpă* (Lv., *21*, 10), dar și *rupte* (Lv., *13*, 45 ; această formă, și în ms. 45, *ibid.*). Reamintim forma de perfect simplu *rumpse*, din BB, Fac., 37, 28. Tot în BB se întîlnește și forma *rumte* (Lv., *13*, 45 ; în ms. 45 : *rupte*), care provine din *rumpte* (vezi H. Tiktin ², *DRG*, s.v.). În româna literară, renunțarea la formele cu *-m-* va avea loc abia la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea (vezi I. Gheție, *BDRL*, p. 586 ; 615). Diferența dintre formele cu *-mp-* și cele cu *-m-* urcă, probabil, pînă la „româna comună".

3.10.5. Grupul consonantic *-șln-* nu este prea obișnuit în limba română. El apare în ms. 45 în formele: *(veți) moștneni* (Lv., *20*, 24) ; *moștnenire* (Lv., *25*, 10) ; *moștneniirei* (Lv., *25*, 24) și a rezultat dintr-o contaminație : *moșteni* +*moșneni* ; cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV.2.3.99.**

3.10.6. Grupul consonantic *-dj-* (<*-lj-*) se întîlnește în forma *badjocură*, în ms. 4 389 (Lv., *20*, 12) (fenomen de acomodare la sonoritate).

3.10.7. Grupul consonantic *zn-*<*sn-* şi grupul *zm-*<*sm-* (acomodare la sonoritate) : *znopul*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *23*, 11), precum şi în ms. 4 389 (Lv., *23*, 11, 12) ; *znopi*, în ms. 45 (Lv., *23*, 15) ; *znopii*, în BB (Lv., *23*, 10) şi în ms. 4 389 (Lv., *23*, 10, 15, 17). Dar, în ms. 45 : *snopul* (Lv., *23*, 12) ; *snopii* (Lv., *23*, 10). Grupul *zm-*, în : *zmintêlele*, în ms. 4 389 (Lv., 7, [37]). Variantele cu sonorizarea lui *s-* caracterizează pînă astăzi norma literară sudică. Cf. ST. L. FAC. p. 69, **I.3.28.0.** ; ST. L. EX., p. 15—16, **I.3.15.0.—3.15.3.**

3.11.0. Fenomenul propagării lui *n* : lat. *mīnutus*>*mănunt*, formă prezentă în ms. 45 (Lv., *16*, 13). Cf. ST. L. EX., p. 16, **I.3.16.1.**

3.12.0. O atenţie specială trebuie acordată variantei fonetice *ştuipi*, din ms. 45 : *„Iar de va ştuipi cel înfrînt* [=bolnav de blenoragie] *pre cel curat“* (Lv., *15*, *8*). În BB : *(va) scuipă* ; în ms. 4 389 este folosită altă expresie. Varianta din ms. 45 se deosebeşte de cea care circulă în graiul moldovenesc prin prezenţa şuierătoarei *ş-* şi prin apariţia unui *-i-* epentetic : *ştuipi*, faţă de *stupi* (*stuki*). Forma *ştuipi*, cum a arătat G. Ivănescu, *Probl.*, p. 106—107, dar mai ales p. 345 (vezi şi *ILR*, p. 317), caracterizează varianta literară moldovenească în epoca veche, fiind unul din elementele de origine maramureşeană ale acestei variante. În argumentarea sa, G. Ivănescu a folosit datele din *ALR* I/I, h. 87, restrîngîndu-şi analiza numai asupra faptelor dialectale din Transilvania şi Maramureş, precum şi din Bucovina. În cele ce urmează, vom stabili ariile dialectale de pe întregul teritoriu dacoromân, pornind de la principalele tipuri, dintre care unele îşi au punctul de plecare în latina populară. În acest scop, ne vom referi şi la alte fapte dialectale din atlasele româneşti, şi anume din *ALR* II/I, h. 128 ; MN 6 898, p. 13 ; *ALR* SN III, h. 675, în care sînt înregistrate diferitele realizări dialectale ale verbului *a scuipa*. Precizăm că etimologia acestui cuvînt este controversată, tocmai din cauza numeroaselor variante pe care le cunoaşte în graiuri. Dar originea lui latină este unanim acceptată. Pe teritoriul dacoromân, pot fi distinse următoarele arii dialectale ale vb. *a scuipa* :

1. Aria cu forma *scuipa* se întinde peste Muntenia, Dobrogea, sud-estul Transilvaniei. În Oltenia, există acelaşi tip, dar verbul este aici de conjugarea a IV-a : *a scuipi*. Trecerea de la conjugarea a IV-a la conjugarea I : *a scuipi*, şi invers, este un fenomen obişnuit. Ambele forme provin din lat. pop. **scōpio, -ire* < lat. pop. **cospio -ire*, cu prefixul *ex-*, în locul lat. clasic *conspuo, -ĕre* 'a scuipa'. Din forma de prezent indicativ, persoana I singular, **scōpio*, a rezultat, în epoca de formare a limbii române, forma **scóipu*, prin metateza lui *-i-* semivocalic, postconsonantic şi posttonic, în cuvintele proparoxitone (ex, *rubeus* > *roib* ; *scabies*>*zgaibă* etc.). Trecerea lui *-o-* la *-u-* a avut loc în formele cu accentul pe terminaţie : *scuip*.

2. Aria următoare cuprinde, de la est spre vest, Basarabia, Moldova, Bucovina şi partea de centru şi de est a Transilvaniei propriu-zise. Aici se spune *a stupi*, prez. ind. *stupesc*, precum şi *a stopi*, *stopesc*. În rostirea populară, aceste forme cunosc diferitele stadii ale fenomenului palatalizării labialelor : *stukesc stupkesc, stupêesc, stupl'esc, stukiu* etc.). De remarcat este apariţia foarte tardivă a acestei forme (abia pe la mijlocul secolului al XIX lea) în scrierile moldoveneşti. Originea ei este din latina populară; după unii, dintr-o formă rezultată prin încrucişarea dintre lat. pop. **scuppīre*+*spulare* 'a scuipa' (*CADE*, s.v.), după alţii (O. Densusianu, *ILR*, I, p. 197), din lat. pop. **stupio, -īre*. După cum se vede, au existat diferenţe lexicale, constituite în arii dialectale, încă din faza latină populară, pentru denumirea conceptului în discuţie : aria de sub **1.** a avut ca etimon un lat. pop. **excōpio, -īre*, pe cînd aria de sub **2.**, un lat. pop. **stupio, -īre*.

3. O a treia arie are ca etimon o variantă a cuvîntului lat. pop. de la baza primei arii : **excōpio*. În acest caz, nu a mai avut loc fenomenul metatezei lui *-i-* postconsonantic şi posttonic, astfel că forma rezultată a fost *scup-* (cu variantele *scop-*, *scîp-*) + suf. *-esc* ; inf. *a scupii* ; *a scupia*. Pe hartă, această formă se găseşte în vestul Transilvaniei propriu-zise, fără zona vecină cu sudul Crişanei şi nord-estul Banatului, şi în Crişana, cu excepţia colţului de sud-vest. Acelaşi tip este prezent în dialectul aromân [*(a)scúku*, de conj. I] şi în dialectul meglenoromân *(scup, scupiri)*, fapt care, alături de multe altele [(vezi G. Ivănescu, *ILR*, (p. 290—328)], probează o înrudire străveche între graiurile respective, înrudire care urcă pînă la latina populară sau pînă la epoca de formare a limbii române.

4. Tot o variantă a lat. pop. **excōpio* pare a fi băn. *skip*, care apare şi în sud-vestul Transilvaniei propriu-zise (*skipat* 'scuipat'). Evoluţia fonetică a putut fi : lat. pop. **excōpio*>**scopiu* ; apoi, metateza lui *-i-* nu a avut loc după *ó*, ducînd la apariţia unui diftong descendent, *-oi-*, din forma **scoipu*, prezentă în aria de sub **1.**, ci *-i-* a trecut înaintea lui *o*, alcătuind grupul consonantic *ski-*, **skiópu*. De la această formă lat. pop., s-a trecut la **skiup-*>**skiip-* (prin delabializarea lui *u*)>*skip-* (cu *k* nepalatalizat, specific dialectului bănăţean). Un fenomen asemănător a avut loc în lat. **excambio* > **scambiu* > *skiambu* > **skiimbu* > **skiimbu*>*skimb* (lit. *schimb*, dial. şi *ştimb* ; şi : lat. pop. **clalvia* (<**calvia*<lat. clas. *calvus*, *-a*)>**clîalvă*> **kialbe*>*chelbe* ; vezi mai jos, p. 24, **IV.1.7.3.**, *chelbăşie*). Cf.mai jos, sub **6.**

5. În 2 pct. din partea de sud-est a Banatului şi în pct. 4 din Banatul jugoslav, este folosită varianta cu grupul *şk-*, *şkip* (*şkipat* 'scuipat'), iar într-o zonă de sud-estul Crişanei, vecină cu Banatul, se foloseşte varianta *ştip* (*şt'ipat*). Grupul *şt'-* este o variantă a lui *sk-*, din *skip* (vezi sub nr. 4.), cu trecerea la *şt'-* ca în dial. *şt'imb*<*şkimb*. Pentru ultima variantă, *şkimb* (=schimb), răspîndită în graiurile din centrul, nordul şi vestul Transilvaniei, în cele din Crişana, din Maramureş şi, parţial, din Bucovina şi din vestul Moldovei (cu populaţie provenită de peste munţi), vezi *ALR* SN, h. 1 152, *mă primenesc*. A fost posibilă, însă, şi o evoluţie de felul : lat. pop. *scip-* (rostit *skip-*)> *ştip-*, ca în *scio*<*ştiu* ; *viscedus*>*veşted* (dial. *şt'iu* ; *veşt'ed*).

6. Ultimul tip este reprezentat de varianta *şt'iop-* (*şt'iopit* 'scuipat' ; *şt'iopăsc* 'scuip'), cunoscută în graiul maramureşean şi în cîteva graiuri din Bucovina. Etimonul lat. pop. este **skiopu*>*şkiopu*>*ştiop-*, din care s-a ajuns în graiul bănăţean la varianta *skip-* şi *şt'ip* (vezi sub nr. *4* şi 5), iar în cel maramureşean, la varianta *şt'iop-*.

Cele şase tipuri prezentate mai sus au cunoscut influenţe reciproce, care au dus la apariţia unor forme hibride, printre care şi cea atestată în ms. 45 : *ştuipi*. Aceasta are la iniţială grupul *şt-*, ca variantele din paragrafele 5 şi 6, fiind mai apropiată de maram. *şt'iop-*. Dar, în silaba următoare se vădeşte influenţa tipului sudic, muntenesc în primul rînd : *scuipa* (este vorba de diftongul *-ui-*, care a trecut în *ştuipi*). Merită a fi relevat faptul că la scriitorii moldoveni din epocă circulau variante foarte apropiate de aceasta din ms. 45. Astfel, la Dosoftei apare *şchiopi* şi *şcopi*, iar la Varlaam, *şchiuopi*, cu *ş-* urmat nu de *l*, ca în tipul maramureşan, ci de *k* sau *c*, ca în tipul **4**, respectiv **3**. Varianta maramureşeană cu *şt'-* se întîlneşte

la Cantemir: *ştiupi* (vezi H. Tiktin ², *DRG*, s.v.), care este cea mai apropiată de *ştuipi*, din ms. 45.

Cum s-a mai spus, este de neînţeles faptul că forma moldovenească populară *a stupi*, *stupesc* (vezi nr. 2) nu a fost folosită în scris decît abia către mijlocul secolului al XIX-lea (1852), „de obicei din raţiuni literare-stilistice" (vezi I. Gheţie, *BDRL*, p. 515; 614). Explicaţia trebuie căutată în prezenţa în textele vechi moldoveneşti a variantelor de tipul *ştiupi* (Cantemir); *ştuipi* (ms. 45); *şchiopi*, *şcopi* (Dosoftei); *şchiuopi* (Varlaam), care, prin *ş-*, trimit spre tipul maramureşean. Plecînd de la această constatare, G. Ivănescu, *Probl.*, p. 345, inserează aceste forme printre alte elemente de origine maramureşeană ale dialectului literar moldovenesc din epoca veche. Adoptarea unor asemenea forme, diferite de cele din graiul poporului din Moldova, de către pătura cultă a vremii s-a datorat prestigiului de care s-ar fi bucurat graiul aristocraţiei maramureşene care a întemeiat statul moldovenesc, pe la mijlocul secolului al XIV-lea. După cum este cunoscut, în acest grai nu exista palatalizarea labialelor. Din această cauză, acest fenomen nu apare în cazul formelor *a şkiopi*, *a şcopi*, *a ştuipi*, *a ştiupi*, faţă de mold. pop. *stuchesc*, *(am) stuchit* etc. Explicaţia dată de G. Ivănescu ni se pare convingătoare. Ea evidenţiază, totodată, puterea tradiţiei literare iniţiată de aristocraţia maramureşeană în Moldova. Norma literară, în cazul acestui cuvînt, s-a menţinut pînă în secolul al XIX-lea, cînd a fost înlocuită, dar nu cu formele populare moldoveneşti, ci cu forma promovată de scrierile munteneşti, sudice (*a scuipa* etc.).

II. MORFOLOGIA

SUBSTANTIVUL

1.1.0. Declinarea. În ms. 45, se întîlneşte forma de pl. *mănule* (Lv., *3*, 2; *4*, 15; *7*, 20; *8*, 21, 33; *9*, 22, 23; *16*, 13; *25*, 35). Totuşi, de două ori apare şi *măinile* (Lv., *8*, 15; *9*, 1), variantă care ar putea fi introdusă de copist. Cf. ST. L. FAC., p. 69, **II.1.1.0.**; ST. L. EX., p. 16, **II. 1.1.0.**

1.1.1. Trecerea de la declinarea a III-a imparisilabică la declinarea I a substantivului lat. *soror*, *-is* nu este realizată deplin, căci mai apare uneori forma de nom.-ac. sg. nearticulat *sor*, în BB (Lv. *18*, 11; la fel în ms. 45; aici cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeaşi mînă; de asemenea, şi în ms. 4 389: *sor*). Împreună cu pronumele posesiv: *soru-sa*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *20*, 18; în ms. 4 389: Lv., *20*, 17). La gen.-dat. sg.: *suroru-sa*, în ms. 45 (Lv., *20*, 17); *surori-sa*, în BB (Lv., *20*, 17) şi în ms. 4 389 (Lv., *18*, 18; *20*, 17. Pentru forma art. de gen.-dat. sg., *sororii*, vezi mai sus, p. 3, **I.2.5.0.**

1.1.2. Forma etimologică *noru* (<lat. *nŭrus -us*) se întîlneşte în *noru-sa*, din ms. 45 şi din ms. 4398 (Lv., *20*, 12), pe cînd în BB apare forma de declinarea I, art., *nora lui (ibid.)*. La gen.-dat. sg. art.: *nororii tale*, în BB (Lv., *18*, 15); *nurorii tale*, în ms. 45 *(ibid.)*; *nurori-ta*, în ms. 4 389 *(ibid.)*.

1.1.3. Cuvîntul *albeaţe* se întîlneşte în ms. 4 389: „*Va avea albeaţe la ochi*" (Lv., 21, 19[20]). Sunetul *-e*, desinenţă a substantivelor de declinarea a III-a, a rezultat prin rostirea palatală a lui *ţ* precedent [<lat. **albĭtia*, faţă de lat. clasic *albĭtĭes* (vezi *CDDE*, nr. 38) sau din *alb*+suf. *-eaţă*].

1.1.4. De declinarea a III-a este şi *mortăcine*, alături de *mortăcină*, în ms. 4 389: „*Mortăcinea lor*" (Lv., *11*, 37). Schimbarea de declinare s-a produs sub influenţa lui *mortăciune*. Pentru *mortăcină*, vezi mai jos, p. 17, **IV.1.1.24.**

1.1.5. Substantivul *berbece*, de declinarea a III-a, este prezent în numeroase ocurenţe. Nu a apărut forma de declinarea a II-a, *berbec*. În schimb, se întîlneşte pentru prima dată forma de declinarea a II-a în *-ciu*, *berbeciu*:; „*Lêgea berbêciului*", în BB (Lv., *6*, 31; dar în ms. 45: *berbêcelui*. Această formă este atestată în *DA* abia în 1908. Cf. ST. L. FAC., p. 70, **I.1.1.4.**

1.1.6. Am semnalat în ST. L. FAC., p. 70, **I.1.1.10.** forma de singular *(un) umere*, de declinarea a III-a, refăcută după pluralul neutru *umere*, fără a indica textul, capitolul şi versetul. Cuvîntul apare în sintagma „*Umerile său*", din ms. 45 (Fac., *49*, 15). Forma de declinarea a III-a pare a fi prezentă, în aceeaşi carte, în ms. 4 389: „*În umere*" (Fac., *24*, 45), faţă de: „*Pre umăr*", în BB şi în ms. 45 *(ibid.)*. În cartea de faţă, *Preoţia*, din ms. 4 389: „*Umerile cel direpţ*" (Lv., *7*, [32]; *8*, 24 [25]), dar şi „*Umărul cel direpţ*", în ms. 4 389 (Lv., *8*, 25 [26]). Forma de nom.-ac. sg. *umere* există şi în cartea *Ieşirea*. În toate textele studiate, pluralul articulat este *umerile*, nu *umerii* (Fac., *9*, 23; *49*, 8). Substantivul era în epocă de genul neutru.

1.1.7. Consemnăm sintagma *mîne-ta* (< *mămîne-ta*), din BB şi din ms. 4 389 (Lv., *20*, 19; în ms. 45: *maicei tale*). Cf. ST. L. FAC., p. 70, **II. 1.1.6.—1.1.8.**

1.2.0. Genul. Substantivul *cîmp* are pluralul *cîmpuri*, începînd de prin secolul al XVII-lea (vezi *DA*, cu exemple din Dosoftei). Pl. *cîmpi* s-a menţinut în expresii idiomatice ca *a bate cîmpii*, *a-şi lua cîmpii*. Schimbarea de gen este realizată, dintre textele studiate, numai în ms. 4 389: „*Cîmpurile pămîntului*" (Lv., *25*, 31); „*Pomii cîmpurilor*" (Lv., *26*, 4); „*Cîmpurile moşiei*" (Lv., *17*, 22). Forma *cîmpurilor* este prezentă şi în *Facerea*, ms. 4 389 (Fac., *27*, 27). În BB şi în ms. 45, pluralul acestui cuvînt este *cîmpi*.

1.2.1. În aceeaşi situaţie este termenul *agru*. Pluralul acestuia, în secolul al XVI-lea *(Codicele Voroneţean)*, era *agrele*, nearticulat *agre* (Coresi; vezi *DA*, s.v.). Forma de pl. *agrurile* pare a fi atestată pentru prima dată în ms. 4 389 (Lv., *27*, 22).

1.2.2. Trecerea de la genul masculin la genul neutru este realizată în forma *rărunchele*, din ms. 45: „*Pre amîndoao rărunchele*" (Lv., *3*, 10); „*Amîndoao rărunchele*" (Lv., *3*, 15; *4*, 9). Forma *rărunchi* este însă atestată în 9 ocurenţe din Lv.

1.2.3. Substantivul *soartă* avea pl. *sorţi*, conceput ca masculin. De la acesta din urmă, s-a refăcut un sg. *sort*, de genul masculin: *un sort*, *doi sorţ*. Forma apare în toate cele trei texte studiate. Astfel, în ms. 4 389: „*Sort al Domnului*" (Lv., *16*, 8); „*Sort al slobozirei*" (Lv., *16*, 8); „*Sortul Domnului*" (Lv., *16*, 9); „*Să arunce Aaron sorţi pre amîndoi ţapii: un sort... şi alt sort* (Lv., *16*, 8). Apare şi *soartă*: „*Soarta slobozirei*" (Lv., *16*, 10). În BB: *sort* (Lv., *16*, 8, 8); *sortul* (Lv., *16*, 9, 10); pl. *sorţi* (Lv., *16*, 8). În ms. 45, sg. este *sorţu* (Lv. *16*, 8); *sorţul* (Lv., *16*, 8, 9, 10); pl. *sorţi* (Lv., *16*, 8).

1.2.4. De genul masculin [ca gr. (ὁ) ἴκτερος, -ου 'jaunisse'] este numele de boal *gălbănariul*, în ms. 45 (Lv., *26*, 16), faţă de *gălbenarea*, din BB şi din ms. 4 389 *(ibid.)*.

1.3.0. Numărul. Desinenţa *-e* de feminin şi neutru plural, precedată de *r*, devine *-ă*. Exemple vezi mai sus, p. 6, **I.3.9.1.**; cf. şi ST. L. FAC., p. 70, **II.1.3.0**; ST. L. EX., p. 16—17, **II.1.3.0.—1.3.7.**

1.3.1. Desinenţa de plural feminin *-i* este prezentă în formă *pietri*, în BB (Lv., 7 ocurenţe); *pietrile* (Lv., 3 ocurenţe). Pluralul *mortăciunile*, în BB (Lv., cu 11 ocurenţe), alături de *mortăciunele* (Lv., 6 ocurenţe). Forma de pl. a subst. *unghe* este *unghi*

(Lv., *11*, 3). Forma de singular în *-ie* apare în ms. 4 389 : *„Tot dobitocul cu unghiia dăspicată“* (Lv., *11*, 3), dar la pl. *unghi* (nu *unghii*). Forma de pl. *sălci*, din ms. 4 389 (Lv., *23*, 40), presupune un sg. *salce* (eventual *salcă*). Pentru repartiția teritorială a acestor forme, vezi *ALR* SN II, h. 606, *salcie pletoasă*; III, h. 627, *răchită*; h. 628, *lozie*; *ALR* II/I, MN 2 807, p. 110, *stîlpare (la Florii)*.

1.3.2. Forma de plural *rene*, din ms. 45 (Lv., *26*, 21), în loc de *rane* 'plăgi', s-ar putea interpreta ca o creație analogică după *masă / mese*; *fată / fete* etc. În text apare și forma *rane* (Lv., *26*, 18), astfel că s-ar putea să avem a face, mai degrabă, cu o eroare de copist.

1.3.3. Desinența de plural neutru *-uri* apare în : *cîmpuri* (vezi mai sus, p. 8, **II.1.2.0.**) ; *inuri* 'țesături din in', în toate cele trei texte (Lv., *13*, 48, 52); *păruri* 'țesături din păr', în BB (Lv., *13*, 52); *cărnuri*, în BB (Lv., 4 ocurențe); *cărnurile*, în BB (Lv., 9 ocurențe) ; *cornurile (jirtăvnicului)*, în ms. 45 (Lv., 4, 7), față de *coarnele (jirtăvnicului)*, din BB *(ibid.)*.

1.3.4. Pluralul neutru *brîne* (de la *brîu*), caracteristic pentru aria sudică a teritoriului dacoromân (vezi ST. L. EX., p. 17, **II.1.3.9.**), este prezent în BB și în ms. 4 389 (Lv., *8*, 13), în timp ce în ms. 45 apare varianta dialectală nordică, *brîie*, care astăzi este admisă în norma literară.

1.3.5. Desinența neutră *-e* este prezentă și în cazul substantivului *părale* (παράε), în BB și în ms. 45 (Lv., *11*, 9, 10). Varianta moldovenească *părăie* nu a fost înregistrată în ms. 45. În ms. 4 389 : *rîuri (ibid.)*.

1.3.6. Desinența *-e* de neutru este atestată și în forma de plural *mijlocele*, față de sg. *mijloc*, în ms. 4 389 (Lv., *3*, 10).

1.4.0. Cazul. Formele de gen.-dat., sg. ale cuvîntului *greșeală (greșealei, greșalei, greșălii, greșelii* etc.*)* au fost discutate mai sus, p. 4, **I.3.3.4.**

1.4.1. Forma de genitiv-dativ, singular, articulată, a substantivului *barbă* este *barbei* : în BB și în ms. 45 (Lv. *13*, 30 ; *19*, 27; *21*, 5) și în ms. 4 389 (Lv., *21*, 5) ; *barbele* (Lv., *19*, 9). Rezultă că alternanța *-á-* accentuat la singular / *-ă-* accentuat la plural (din *țară / țări* ; *cetate / cetăți* ; *pradă / prăzi* etc.) nu pătrunsese în norma literară în cazul acestui cuvînt.

1.4.2. Genitiv-dativul substantivului *piele* este *pieii* (art.), în ms. 4 389 (Lv., *13*, 20[19]). Forma este prezentă și în cartea *Ieșirea*, în BB (Ex., *26*, 10; *36*, 10 ; *39*, 33) și în ms. 45 (Ex., *26*, 10 ; *36*, 14). Nu circula în limba literară a epocii varianta *pielii*, care astăzi este și ea admisă în normă, alături de *pieii* (vezi *DEX*, s.v.).

1.4.3. Alternanța *-á-* accentuat la singular / *-ă-* accentuat la plural, la substantivele feminine, alternanță care are influență asupra formelor de genitiv-dativ singular, nu este atestată nici în cazul cuvîntului *pasăre*, care are pl., în BB, *pasări* (Lv., *7*, 26 ; *11*, 46 ; *20*, 25) ; *pasările* (Lv., *26*, 25) ; *pasărilor* (Lv., *19*, 26), iar genitiv-dativul singular, *pasării* (Lv., *14*, 51 ; *14*, 52). Ultima formă este prezentă și în ms. 45, precum și în ms. 4 389 *(ibid.)*.

1.4.4. Desinența de vocativ masculin *-e* se întîlnește în cazul unor nume proprii, *Calvin* și *Luther*, în ms. 4 389 : *„Zri Calvine și Liutere !“* (Lv., *20*, 17; aceste cuvinte sînt adăugate pe margine, de aceeași mînă ; *zri* este în slavonă și înseamnă 'vezi').

2. ARTICOLUL

2.1.0. Articolul hotărît. Însoțit de pronumele posesiv, substantivul *frate* (nom.-ac.) apare în BB, Lv. (precum și în Fac. și Ex.) fără articolul *-le* : *frate-tău* (Lv. *16*, 2 ; *19*, 7 ; *25*, 25, 35, 35, 36, 39). Lipsa articolului se întîlnește și în ms. 4 389 : *frate-tău* (Lv., *25*, 25, 35), dar aici apare și forma articulată : *fratele-tău* (Lv., *19*, 1 ; *25*, 36, 39). Articolul de genitiv-dativ *-lui* nu apare în *frăține-tău*, din ms. 4 389 (Lv., *16*, 2) și *frăține-său*, din același text (Lv., *25*, 25). Probabil că renunțarea la articol în aceste sintagme a avut loc atunci cînd pronumele posesiv de persoana a III-a *său* a fost înlocuit prin *lui*, apărînd succesiunea *fratelui lui, frățînelui lui*. Prima sintagmă, *fratelui lui*, este atestată în BB (Lv., *25*, 25), în același verset în care apare și *frate-tău*. Ea a devenit, prin haplologie, *frate lui*, formă de genitiv-dativ singular. După modelul acestei sintagme, s-a spus, tot la gen.-dat. sg., și *frate-său, frate-tău* 'fratelui său', 'fratelui tău', după care formele de genitiv-dativ au fost extinse și la nominativ-acuzativ : *(pe) frate-tău* '(pe) fratele tău'. Această inovație din BB și din ms. 4 389 nu se întîlnește însă în ms. 45. Aici, la nom.-ac. sg., se întîlnește forma *fratele tău* (Lv., *16*, 2 ; *19*, 17 ; *25*, 25, 35, 35, 36, 39), acolo unde în BB apare *frate-tău*. Forma din ms. 45 aparține normei literare actuale.

3. ADJECTIVUL

3.1.0. Adjectivul *supțiire*, cu *-ii-* (Lv., *13*, 30), la pl. *supții*, în ms. 45. Grupul *-ii-* s-ar putea explica prin influența verbului coradical *a supțiia* (<lat. *subtīlio, -āre*). Cf. ST. L. FAC., p. 73, **II.3.1.1.** ; ST. L. EX., p, 18, **II.3.1.0.**

4. PRONUMELE

4.1.0. Pronumele personale. La persoana a II-a plural, dativ, forma pronumelui personal conjunct este *vă* (azi *vi*), în ms. 45 : *„Eu vă-l oi da“* 'eu vi-l voi da' (Lv., *20*, 24) ; și în ms. 4 389 : *„Barbele voastre să nu vă le radeț“* (Lv., *19*, 27).

4.1.1. Topica pronumelui personal conjunct de persoana a III-a, singular, masculin este diferită de cea actuală, în ms. 45 : *„Pămîntul carele Domnul....dă-l voao“* (Lv., *19*, 23).

4.1.2. Pronumele personal *însu* 'el', *însă* 'ea', *înși(i)* 'ei', *înse(le)* 'ele', din ms. 45, au fost studiate, pe bază de statistici comparative, cu echivalentele din celelalte texte (BB și ms. 4 389), în ST. L. EX., p. 18–19. **II. 4.1.1.** — **4.1.2.** Consemnăm forma *dînsași*, din ms. 4 389 (Lv. *12*, 7), alcătuită din *dînsa* + particula de întărire *-și* (<lat. *sīc*), și varianta *dînșii*, cu *-i-* (< *dîns*< *de*+*înș*>*dens*>*dîns*; cf. ir. *dîns*, aom. *dis*, *CDDE*. nr. 869) ; forma cu *-î-*, *dînsul* este refăcută ulterior.

4.1.3. Pronumele de întărire poate fi ilustrat cu cîteva exemple care provin din ms. 4 389 : *însuț* în : *„Iubește pre vecinul tău ca însuț pre tine“* (Lv., *19*, 18 ; și vers. 34) ; *însuș*, în : *„De va putea el însuș să se răscumpere“* (Lv., *25*, 49) ; *înșiș*, în : *„Ei înșiș să aducă“* (Lv., *21*, *6*) ; *înseș*, în : *„Cêle ce cresc înseș în arăturile tale“* (Lv., *25*, 5) ; *„Cresc êle înseș“* (Lv., *25*, 11 [10] ; în BB : *„Singure“*). Cf. ST. L. FAC., p. 74, **II. 4.1.4.** ; ST. L. EX., 19, p. **II. 4.1.3.**

4.1.4. Pronumele personal *eluș* (<*elu* + *-și*) se întîlnește în ms 45, : *„Pentru eluș“* (Lv. *16*, 11, 24). La acuzativ plural, forma neaccentuată este *ii*, în loc de actualul *îi*, în ms. 45 : *„Săul de la maiuri cu rărunchii ii vei lua“* (Lv., *3*, 15). În BB, apare *îl*, prin refacerea acordului, care în versiunea Milescu șchioapătă.

4.2.0. Pronumele reflexiv *șie* se întîlnește în ms. 45 : *„Va lua șie doao turturêle“* (Lv., *15*, 14, 29)

şi în ms. 4 389 : „*Să-ş ia şie muiêre*“ (Lv., *21*, 14). Cf. ST. L. FAC., p. 74, **II. 4.2.0.** ; ST. L. EX., p. 19, **II. 4.2.0.**

4.3.0. Pronume şi adjective posesive. Formele conjuncte de dativ ale pronumelor personale şi reflexive cu valoare de adjective posesive se întîlnesc în exemple ca : *aproapele-ş*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *6*, 2 ; *19*, 11) ; *aproapele-ţ* în ms. 45 (Lv., *25*, 15) ; *fêţe-ş* în : „*Căzură pre fêţe-ş*, în ms. 4389 (Lv., *9*, 24) ; *guşa-i*, în ms. 45 (Lv., *1*, 16) ; *rugă-ţ*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *22*, 23) ; *vecinu-ş*, în toate cele trei texte studiate (Lv., *25*, 4).

4.4.0. Pronume şi adjective demonstrative : *aceiia* 'aceleia', în : „*În locul aceiia se va face altă bubă*“, în ms. 4 389 (Lv., *3*, 19) ; *ceiia* 'aceleia', în : „*Lêgea ceiia ce naşte făt*“, în BB (Lv., *12*, 7 ; în ms. 45 : „*Cei ci naşte*“) ; „*Şi ceiia ce-i va cură sîngele*“ în ms. 4 389 (Lv., *15*, 33 ; în BB şi în ms. 45 : „*Ceiia*“) ; „*Păn-a doua dzi ceiia de apoi a şeaptea*“, în ms. *45* (Lv., *23*, 16 ; în BB : „*Ceia*“).

4.5.0. Pronumele relative-interogative. Semnalăm forma *cărora*, în loc de *al căror*, în BB : „*Viţelul... şi ţapul cărora sîngele lor s-au adus înlăuntru*“ (Lv., *16*, 27 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : „*Al cărora sînge*“. Construcţia este preluată din greacă.

4.5.1. La genitiv-dativ, singular, feminin, apare forma *cărea* 'căreia', în ms. 45 : „*Şi muiêrea carea-i va fi curînd sînge*“ (Lv., *15*, 19), dar în ms. 4 389, *căriia (ibid.)* ; în BB ; „*Care-i*“. (În ST. L. FAC., p. 75, **II.4.5.0.**, forma *carei* din BB, FAC, *46*, 15, a fost analizată greşit : nu este o formă de gen. dat. sg. fem., ci de nom. -acc. pl. fem.).

4.5.2. Pronumele relativ-interogativ *ce* apare ca *ci*, în ms. 45 : „*Cel ci*“ (Lv., *14*, 18, 31) , „*Cela ci* (Lv., *15*, 19, 20, 21).

4.6.0. Pronumele şi adjectivele nehotărîte. Pronumele nehotărîte *unul, una* apar în nişte contexte care urmează servil textul grecesc. Traducătorul român ar fi trebuit să recurgă la articolul nehotărît *un, o* ; în ms. 45 : „*Şi va pune Aaron pre cei 2 ţapi sorţi : sorţu, unul, Domnului şi sorţul, unul, celui de slobodzit*“ (Lv., *16*, 8) ; în gr. „... κλῆρον ἕνα τῷ κυρίῳ καὶ κλῆρον ἕνα τῷ ἀποπομπαίῳ ; alt exemplu : „*Vor junghea pasărea, una*“ ('o pasăre'). după gr. σφάξουσι τὸ ὀρνίθιον, τὸ ἕν (gr. εἷς m., μία f., ἕν n. 'unu, una') (Lv., *14*, 5). În primul exemplu de mai sus, editorii BB au modificat textul astfel : „*Un sort...alt sort*“.

4.6.1. Pronumele nehotărît *careş* 'fiecare', alcătuit din *care*+*şi* (<lat. *sic*), se întîlneşte în ms. 45 (Lv., *25*, 46) şi în ms. 4 389 (Lv., *10*, 1). Cf. ST. L. EX., p. 20, **II. 4.6.2.**

4.6.2. Precedat de substantivul *om*, pronumele *carele* formează o unitate cu valoare de pronume nehotărît, avînd sensul 'fiecare', oricine'. În BB şi în ms. 45 : „*Om carele se va ruga rugă*“ (Lv., *27*, 2) Modelul este preluat din greacă : ἄνθρωπος ὅς ; în ms. 4 389 : „*Omul carele*“. Tot din limba grecească este preluată în mod servil sintagma „*Om, om*“ 'fiecare', 'oricine', 'cineva') ; vezi mai jos, **II. 4.6.15.**

4.6.3. Pronumele nehotărît *cineş* 'fiecare' este prezent în toate cele trei texte studiate : în BB (Lv., *10*, 1 ; *20*, 15) ; în ms. 45 (Lv., *10*, 1) şi în ms. 4 389 (Lv., *20*, 15). Cf. ST. L. EX., p. 21, **II. 4.6.3.**

4.6.4. Pronumele nehotărît *cinevaşi* (<*cineva*+*şi*), cu forma *cinevaş*, se întîlneşte în ms. 4 389 (Lv., *14*, 24 ; *19*, 20, 33 ; *25*, 29). Cf. ST. L. EX., p. 21, **II. 4.6.4.**

4.6.5. Pronumele nehotărît *cevaşi* (<*ceva* -*şi*) se întîlneşte în BB (Lv., *11*. 32) ; *cevaş*, în ms. 4 389 (Lv., *6*, 2 ; *11*, 1, 32). Pronumele *cinevaşi* şi *cevaşi* par a constitui o trăsătură caracteristică a normei literare sudice, muntenești. Baza dialectală a acestor forme se află în această parte a ţării.

4.6.6. Pronumele nedefinit *fiecare* cunoaşte următoarele variante, în BB : *fieştecáre* (Lv., *20*, 16) ; *fiiştecăruia* (Lv., *6*, 40) ; *fieşcárele* (Lv., *25*, 46) ; *fieştecárele* (Lv., *19*, 3, 11 ; *25*, 10, 10, 13). Aceleaşi ocurenţe se întîlnesc şi în ms. 45, cu aceleaşi variante fonetice, exceptînd Lv., *25*, 46, unde apare pronumele nedefinit *careş* 'fiecare'. În ms. 4 389 : *fieştecare* (Lv., *25*, 10), *fieştecăruia* (Lv., *7*, 10). Cf. ST. L. EX., p. 21 ; **II. 4.6.6**

4.6.7. Pronumele nedefinit *fieştecine* 'fiecare' este atestat în ms. 4 389 (Lv., *19*, ; *25*, 13) ; tot în acest text, forma de gen.-dat. *or-la-fieşte-a-cui* ; „*Şi va veni or-la-fieşte-a-cui casă*“ (Lv., *14*, 35 [34]).

4.6.8. Pronumele nehotărît (şi adjectivul nehotărît) *fieştece* 'nişte', 'oarecare', 'orice' se găseşte în ms. 4 389 (Lv., *17*, 10, 10; *20*, 16; *22*, 5); şi: *fiece* (Lv., *13*, 53 [55] ; *17*, 10) în sintagma „*Fiece om*“ 'oricine', căreia în BB şi în ms. 45 îi corespunde : „*Om, om*“.

4.6.9. Pronumele *neştine*, astăzi arhaism, circula în epocă în concurenţă cu *cineva, cinevaşi*. În BB : *neştine* (Lv. *15*, 32 ; *19*, 20 ; *24*, 19 ; *25*, 26, 29) ; *niştine* (Lv., *25*, 51) ; în ms. 45 : *neştine* (în toate ocurenţele din BB) ; în ms. 4 389 : *niştine* (Lv., *25*, 26). Forma de gen.-dat. *nescui* (<lat. *nescio cui*) este atestată în ms. 45 (Lv., *13*, 2, 41 ; în BB şi în ms. 4 389 : *cuiva*).

4.6.10. Pronumele şi adjectivul nehotărît *oarecare* [(<*oare-* (<lat. **volet*>*voare, oare, vare*)+*care*] apare în BB şi în ms. 45 (Lv., *20*, 12 ; *21*, 16) ; *oarecăruia*, în BB (Lv., *12*, 2 ; în ms. 45 : *nescui*).

4.6.11. Forma *orcine*, precedată de *tot*, are sensul 'fiecare' : „*Şi tot orcine se va atinge de vasul pre carele va şădea ea*“, în ms. 4 389 (Lv., *15*, 22 [23] ; în ms. 45 : „*Tot cela ci*“ ; în BB : „*Tot cela ce*“) ; forma de gen.-dat. *oarecui*, în BB (Lv., *14*, 35 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389: „*Or-la-fişte-a-cui*“).

4.6.12. Pronumele nedefinit *orice* a fost consemnat în ms. 4 389 (Lv., *27*, 9). În acelaşi text, elementele componente ale acestui pronume sînt separate prin inserţia prepoziţiei *în* : „*Or în ce zi*“ (=*în orice zi*) (Lv., *7*, 15 ; *14*, 2, 46) ; „*Or în ce sămănătură*“ (Lv., *11*, 37). Fenomenul are loc şi atunci cînd *ce* este precedat de *fieşte-*, rezultînd o construcţie redundantă de pronume nedefinit : *or-de-fieşte-ce*, în care a fost inclusă şi prepoziţia *de*. Este o contaminaţie între *orce*+*fieşte-ce*, însemnînd 'orice', 'ceva' : „*Şi tot cel ce se va atinge măcară or-de-fieşte-ce ce va fi supt dînsul*“, în ms. 4 389 (Lv., *15*, 10). Un fenomen similar a avut loc în cazul pronumelui compus, menţionat mai sus (**II. 4.6.7.**) : *or-la-fieşte-a-cui*, alcătuit din *oricui*+*fieştecui*, precedate de prepoziţia *la*, care, ca şi *în*, a fost introdusă în interiorul pronumelui. În acelaşi text, am semnalat inserţia şi a articolului genitival *al, a, ai, ale* între elementul *fieşte-* şi formele pronumelui relativ : *fieşte-a-căruia* ; *fieşte-ai-căruia* etc. ; vezi exemple în ST. L. FAC., p. 73, **II.2.2.3.** ; p. 76, **II.4.6.3.** ; ST. L. EX., p. 18, **II.2.2.1.** ; p. 21, **II.4.6.6.**. Ne aflăm în faţa unei particularităţi remarcabile a limbii autorului traducerii ms. 4 389, care a fost, după părerea lui N. A. Ursu, Daniil Panoneanul.

4.6.13. Pronumele şi adjectivul nedefinit *oricît, -ă* este prezent în ms. 4 389 : „*Omul oricîtă jărtvă de mîntuire va aduce Domnului*“ (Lv., *22*, 21).

4.6.14. Pronumele şi adjectivul nehotărît *vreo* (<*vre*+*una, o*) este atestat în ms. 4 389 într-o construcţie specială, asemănătoare cu cea prezentată sub **II. 4.6.12** : prepoziţia *întru* 'în' este introdusă între elementul *vre* şi *o* rezultînd *vre-întru-o* 'în vreo' : „*Iar de se va mai ivi încă vre-într-o haină sau vre-într-o ţesătură*“ (Lv., *17*, 53) ; alt exemplu : „*Voiu da vre-într-o casă buba mişliei*“ (Lv., *14*, 34).

4.6.15. Sintagma *om, om* funcţionează cu valoare de pronume nehotărît în BB şi în ms. 45, avînd

sensul 'fiecare', 'oricine', 'cineva'. Este vorba de o calchiere a gr. ἄνθρωπος. ἄνθρωπος ; în greceşte, modelul a fost luat din ebraică (vezi în acest volum, *Comentarii, 17, 3*). Construcţia *om, om* a fost întîlnită în Lv. *17*, 3, 8, 13 ; *18*, 6 ; *20*, 9, 10 ; *22*, 18 ; *24* 16. În ms. 45, apare şi : *la om, la om* 'oricărui': *„La om, la om la carele i se va face cursoare den trupul său"* (Lv., *15*, 2), care calchiază textul grecesc : ἀνδρὶ ἀνδρὶ ᾧ... [(ὁ) ἀνήρ, ἀνδρός 'homme', 'mari'] ; în lat. : *„Vir qui...* Diortositorii bucureşteni ai BB au înlocuit cuvîntul *om* prin *bărbat* : *„La bărbat, la bărbat"*. În ms. 4 389 : *„Bărbatului căruia va fi..."* (*ibid.*).

În alte cazuri, sintagmei *om, om* ' fiecare', 'oricine', din BB şi din ms. 45, îi corespunde în ms. 4 389 cuvîntul *om*, cu valoare de pronume nedefinit : *„Om den feciorii lui Israil* (Lv., *17*, 3, 8, 13) înseamnă 'Fiecare din...'. Forma articulată *omul* are valoare de 'nimeni' : *„Omul să nu se apropie să dăscopere ruşinea vecinului său"*, în ms. 4 389 (Lv., *18*, 6 ; în BB şi în ms. 45 : *„Om, om*) ; *„Omul den casa lui Israil"* (Lv., *22*, 18 ; în BB şi în ms. 45 : *„Om, om"* 'fiecare', 'oricine', În BB şi în ms. 45, acest cuvînt apare singur : *„Om carele* (=fiecare) *se va ruga rugă"* (Lv., 27, 2), după gr. ἄνθρωπος ὅς...

4.6.16. Cu valoare de pronume negativ, funcţionează sintagma alcătuită din *omul*, precedat de *tot*: 'nici un om', 'nimeni', în BB şi în ms. 45 : *„Şi tot omul nu va fi în cortul mărturiei mergînd"* (Lv., *16*, 17 ; în ms. 4389 : *„Nici un om"*), după gr. καὶ πᾶς ἄνθρωπος οὐκ ἐσται...

4.6.17. Pronumele negativ *nimeni* are în ms. 45 variantele : *nimirile* (Lv., *27*, 26) ; *nimerile* (Lv. *26*, 36, 37 ; *nimerilea* (Lv., *26*, 17).

4.6.18. Pronumele negativ *nimic* apare în ms. 45 : *„Celor de nimic"* (=idolilor) (Lv., *17*, 7) şi în ms. 4 389 : *„Jărtvelor lor cêle de nimic"* (*ibid*).

5. NUMERALUL

5.1.0. Numeralul ordinal. De la numeralul cardinal *patru* există *a patra* 'a patra parte', 'o pătrime' : *„A patra den in de vin"*, în BB (Lv., *23*, 13 ; la fel în ms. 45 ; în ms. *4389* : *„A patra parte"*) ; de la *cinci* : *„Al cincilea"* 'o cincime', în BB (Lv., *6*, 4 ; *22*, 14) ; *„A cincea"*, în BB (Lv., *27*, 13) ; *al zêcelea* 'zecime', în BB : *„Al zêcelea de făină"* (Lv., *14*, 21) ; tot în BB : *a zêcea* : *„Toată a zêcea pămîntului"* (Lv., *27*, 30) : *„Toată a zêcea den boi şi den oi"* (Lv., *27*, 32) ; *„De doao a zêcea va fi o pîine"* (Lv., *24*, 5) ; la fel şi în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Trei a zêcea den făină curată"* (Lv., *14*, 10 [9]). În BB se întîlneşte subst. *zeciuială* 'a zecea parte' : *„De va răscumpăra răscumpărînd omul zeciuiala lui, a cincea lui va adaoge"* (Lv., *27*, 31 ; în ms 45 : *a dzêce* ; în ms. 4 389 : *zeciuiala*) ; *zeciuîêle*, în BB : *„3 zeciuîêle de făină curată"* (Lv., *14*, 10 : în ms. 45 : *„3 a dzêce de fănină"*).

6. VERBUL

6.1.0. Conjugări. De conjugarea I este verbul *a însănătoşa*, în BB : *„Însănătoşat de ardere* ; (Lv., *13*, 24 ; la fel în ms. 45). Infinitivul lung substantivat *zăcêrea*, din BB şi din ms. 45 (aici : *dzăcêrea*) (Lv., *15*, 26), arată că verbul era de conjugarea a II-a, ca şi *a rămînea*, din BB şi din ms. 45 : *„De va rămînea pre locul lui"* (Lv., *13*, 23 ; la fel şi în ms. 4 389, *ibid.*). Verbul *a agiutori* se întîlneşte în ms. 45 : *„Să-l agiutoreşti pre el"* (Lv., *25*, 35 ; în BB : *„Să-l ajuţ"* ; în ms. 4 389 : *„Ajută-i"*).

6.2.0. Reflexivul cu valoare de pasiv poate fi ilustrat cu cîteva exemple : *„Să se aducă"* 'să fie adus', în ms. 4 389 (*Lv., 14*, 2) ; *„Să va aduce"* 'va fi adus', în BB şi în ms. 45 (*ibid.*). Consemnăm şi o formă de reflexiv cu o topică neobişnuită, în ms. 4 389 : *„De va vărsa-se apa"* (Lv., *11*, 38).

6.3.0. Verbe iotacizate. Fenomenul a fost urmărit cu atenţie în studiile precedente : ST. L. FAC., p. 77, **II. 6.3.0.** ; ST. L. EX., p. 21-22, **II. 6.3.0.-6.3.3.** Aici se adaugă unele forme de prezent indicativ, de prezent conjunctiv şi de gerunziu, în care, în loc de sunetele actuale, literare, *l, d, n, r*, apar *ļ, z (dz), ņ*. Faza consemnată în cele trei texte de care ne ocupăm este cea originară. Numai într-un singur caz, a fost notată forma inovatoare, cu *r* refăcut pe cale analogică : *să piară*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *20*, 17, 18). Dar în ms. 4 389 avem : *să piêie* (πῖαι) (*ibid.*).

Forma de conjunctiv (*să*) *spaie*, atestată în BB [Lv., *26*, 6 ; în ms. 45 : (*să*) *spămîntêdze*] şi în ms. 4 389 (*ibid.*)], se explică prin etimonul latinesc *expaveo, -ēre*, conj. *expaveat*, şi nu a rezultat prin iotacizare. Consoana *r* a apărut mai tîrziu, prin analogie cu alte verbe (*par, părea*) (vezi H. Tiktin², *DRG*, s. v., ; A. Scriban, *Dicţ.*, s. v.)

6.3.1. Conjugarea a II-a. Au rezultat prin fenomenul numit iotacizare forme verbale ca : (*să*) *şază*, în ms. 4 389 (Lv., *13*, 46) ; (*să*) *vadză*, în ms. 45 (Lv., *23*, 43).

Conjugarea a III-a : (*să*) *ardză*, în ms. 45 (Lv. 13, 52) ; (*să*) *arză*, în BB (Lv., *13*, 52 ; *20*, 14 ; *24*, 2) în ms. 4 389 (Lv., *4*, 21, *13*, 55, 57 ; *28*, 9) ; (*să*) *întindză*, în ms. 45 (Lv., *25*, 46 ; în BB : *întinză*) ; (*să*) *puie*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *7*, 20 ; în ms. 4 389, în Lv. *2*, 12) ; (*să*) *ază*, în BB şi în ms. 4 389 (Lv., *21*, 5 ; în ms. 45 : *radză*) ; (*să*) *scoaţă*), în BB şi în ms. 45 (Lv., *14*, 36) ; (*să*) *trimiţă*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *16*, 10) ; (*să*) *vînză*, în BB (Lv., *25*, 42 ; în ms. 45 : *vîndză*, vers. 43).

Conjugarea a IV-a : (*să*) *piêie*, în ms. 4 389 (Lv., *17*, [6], *20*, 17, 18) ; (*să*) *saie*, în toate cele trei texte (Lv., *11*, 21).

6.4.0. Prezentul indicativului. Semnalăm prezenţa construcţiei perifrastice de prezent indicativ *este curînd* 'curge', în BB : *„Pămînt care iaste curînd lapte şi mière.* (Lv., *20*, 24). Construcţia este calchiată din greceşte : γῆ ἥτις ἐστί ῥέουσα γάλα καὶ μέλι. Forma perifrastică de prezent ἐστί ῥέουσα,, alcătuită din verbul εἰμί, la indicativ prezent, persoana a III-a, singular + participiul verbului ῥέω 'couler', a fost transpusă în românește prin verbul *a fi* + gerunziul verbului *a cure*. În ms. 45, traducătorul a redat construcţia grecească ἐστί ῥέουσα prin verbul *a fi* + supinul : *„Pămîntu carele iaste de cură lapte şi mière"*. Faţă de aceste texte, în ms. 4 389 se foloseşte forma simplă *cură* : *„Pămîntul den care cură mière şi lapte"*.

În cele trei cărţi studiate (*Facerea, Ieşirea, Preoţia*), nu a fost întîlnită pînă la acest exemplu o construcţie perifrastică de prezent indicativ. Au fost semnalate, însă, în ST. L. FAC. şi în ST. L. EX. mai multe cazuri de construcţii perifrastice pentru imperfectul indicativului, pentru perfect, pentru viitor, construcţii care dublează pe cele cunoscute pînă astăzi în românește. Astfel, în loc de (*el*) *stătea*, se spune (*el*) *era stînd* ; în loc de (*el*) *a auzit*, se foloseşte (*el*) *fu auzind* ; în loc de (*el*) *va merge*, apare (*el*) *va fi mergînd*. Construcţia cu gerunziul este semnalată şi la condiţional-optativ, prezent, persoana a III-a plural : în loc de (*ei*) *ar fugi*, apare (*ei*) *ară fi fugind*. Aceste construcţii perifrastice sînt calchiate din greceşte. În această limbă, conjugarea perifrastică cunoaşte o mare utilizare. Cele mai multe construcţii sînt alcătuite din formele verbului „εἰμί şi participiul prezent (pentru a exprima ideea de durată a acţiunii) sau participiul perfect (pentru a arăta acţiunea isprăvită)" (vezi Th. Simenschy, *Gramatica limbii greceşti*, partea I : *Fonetica şi Morfologia*, Bucureşti,

1935, p. 170). Alături de εἰμί, poate fi folosit și verbul γίγνομαι, viit. γενήσομαι, aor. ἐγενόμην, perf. γεγένημαι sau γέγονα (persoana a III-a sg., aor. 2: ἐγένετο) 'naître'; 'devenir'; 'être', 'exister'.

În româna literară din epoca veche, construcțiile perifrastice alcătuite din verbul *a fi* + gerunziul sînt semnalate în numeroase texte, mai ales de natură religioasă. Apariția lor a fost pusă de unii învățați pe seama modelelor străine, care la noi au fost mai ales cele în limba slavonă și în limba greacă, mai rar în maghiară (de exemplu, *Palia de la Orăștie*). Modelul de bază a fost textul grecesc al *Septuagintei* și al *Noului Testament*. În limba greacă, unele construcții perifrastice, de la anumite timpuri și moduri, provin încă din perioada preistorică. Altele s-au impus în limbă prin secolul al V-lea înainte de Hristos. În unele cazuri, construcțiile perifrastice, cum sînt cele echivalente cu un imperfect, se datoresc „în parte, influenței limbii ebraice, unde astfel de construcții se întrebuințează adesea cu nuanța de simultaneitate și de acțiune durativă". În *Noul Testament*, „ele s-au înmulțit... sub influența aramaică" [de exemplu: ἦν διδάσκων (=era învățînd) (Mc. *1*, 22) = ἐδίδασκεν (= învăța); ἦν ἔχων (=era avînd) (Mt. *19*, 22); vezi Th. Simenschy, *op. cit.*, p. 171]. Din limba greacă, construcțiile perifrastice au trecut în limba latină, iar din acestea doua, în toate limbile europene în care s-a tradus *Biblia*. În slavonește, modelul unor astfel de construcții a fost luat din greacă, de unde a trecut și în textele românești din secolul al XVI-lea. Construcția slavonă era alcătuită din vb. БЫТИ + participiul prezent activ al verbului de conjugat. Pentru limba latină, construcțiile cu *esse* + participiul activ prezent sau gerunziul în ablativ, calchiate după limba greacă din *Biblie*, sînt semnalate din secolul al II-lea după Hristos, o dată cu primele traduceri de textele biblice. Cum am mai spus, sursele pentru româna literară au fost, în secolul al XVI-lea, variantele slavonești, respectiv maghiare, ale unor texte religioase. Cînd influența grecească se intensifică în țările române, iar traducerile se fac direct din această limbă, numărul atestărilor acestor forme perifrastice este în continuă creștere. Acest fapt are loc în secolul al XVII-lea și al XVIII-lea. Dar în secolul următor, construcțiile perifrastice cad în desuetudine, pentru ca în secolul al XX-lea să nu mai fie folosite deloc în româna literară. Dintre lucrările recente asupra chestiunii, menționăm: Maria Rădulescu, *Formele verbale perifrastice* **a fi** + *gerunziul în textele românești traduse din secolul al XVI-lea*, în SCL, XI, nr, 3, 1960 (Omagiu Graur), p. 691—698; Frieda Edelstein, *Perifraze verbale formate din* **a fi** + *gerunziul verbului de conjugat în limba română*, în CL, XI, nr. 2, 1966, p. 253—262; *eadem*, *Sintaxa gerunziului românesc*, Editura Academiei Române, București, 1972; Emil Vrabie, în cap. *Verbul*, din volumul colectiv *Slava veche și slavona românească* (sub redacția lui Pandele Olteanu, Editura didactică și pedagogică, București, 1957, p. 142; C. Frâncu, *Geneza și evoluția timpurilor verbale supracompuse în română* în ALIL, Iași, 1983—1984. A. Lingvistică, p. 23—61, cu o bogată bibliografie; Cristina Călărașu, *Timp, mod aspect în limba română în secolele al XVI-lea—al XVIII-lea*, Universitatea din București, Facultatea de Filologie, București, 1987, p. 189—198. Pentru construcțiile asemănătoare din latină și din alte limbi romanice, vezi E. Coseriu, *Das romanische Verbalsystem*, Tübingen, 1976, p. 93—116; *idem*, *El aspecto verbal perifrastico en griego antiguo*, în *Actas del III Congreso español de estudios clásicos*, Vol. 3, *Coloquio de estudios estructurales subre las lenguas clasicas*, Madrid, 1968, p. 93—116; *idem*, *Das Problem des Griechischen Einflusses auf das Vulgarlatein*, în *Sprache und Geschichte, Festschrift fur Harri Meier*, Munchen, 1971, p. 135—147 (pentru problema în discuție, p. 142—143). H. Tiktin², *DRG*, II p. 159, *a fi*, 4: în limba veche, *a fi* + gerunziul formează o *„Conjugatio-periphrastica"*, care, ca în engleză, exprimă acțiunea durativă: (*I was going*. Modelul este grecesc. La fel în engleză: lat. *erat docens* este transpus în v. engl. prin *lacrende waes* (H. E. Pirsker, *Historische englische Grammatik*, München Hueber, 1963, p. 201. După C. Frâncu, formele perifrastice ar fi moștenite în română din latina populară. În sprijinul acestei idei, sînt invocate construcțiile perifrastice din textele nereligioase, particulare, și apariția sporadică a unor asemenea construcții în unele graiuri populare din Transilvania. În cazul textelor laice, construcțiile perifrastice au apărut sub influența limbii bisericești, prin imitație. Prezența lor în unele graiuri dacoromâne urmează a fi explicată, ținîndu-se seama că asemenea construcții ar fi trebuit să lase urme în toate dialectele românești, în cazul în care ele ar continua o stare de lucruri latinească populară. Pentru limba română literară, originea acestor construcții perifrastice nu trebuie căutată în graiurile populare românești, ca în cazul atîtor altor fenomene care aparțin la ceea ce se numește „baza dialectală a românei literare". Originea acestor construcții se găsește în modelele străine: în cel grecesc, din care s-a creat cel latinesc, apoi în cel slavonesc și, în unele cazuri, în cel maghiar. Avem a face, așadar, cu un fenomen caracteristic aspectului literar, scris, al limbii române, și anume cu împrumutarea unor structuri proprii unui text sfînt, care trebuia transpus cît se poate de servil într-o limbă vernaculară. În multe cazuri, construcțiile perifrastice din textele studiate de noi în prezenta lucrare pot fi identificate în versiunea grecească. Există însă și cazuri, mai ales în textul ms. 4 389, cînd traducătorul le-a folosit și în alte locuri. Altfel spus, modelul, odată preluat, a devenit funcțional.

Pentru a proba cele spuse mai sus, vom prezenta construcțiile perifrastice alcătuite din verbul *a fi* + gerunziul, pe care le-am întîlnit în cele trei cărți studiate. Unele au fost consemnate în studiile lingvistice la aceste cărți (vezi ST. L. FAC., p. 78, **II. 6.4.0.**; **6.6.0.**; p. 79. **6.8.0**; ST. L. EX., p. 22—23, **II. 6.4.1.**; **6.6.0.**; **6.8.1.**); le preluăm și pe acestea în tabloul care urmează, alături de exemplele din cartea *Preoția* (Lv.).

Exemplele sînt grupate astfel: **a)** cele al căror model grecesc are verbul εἰμί + participiul; **b)** cele al căror model grecesc conține verbul γίγνομαι (ἐγένετο) + participiul prezent), **c)** exemple fără echivalent în textul grecesc, care arată că sistemul funcționa la nivelul limbii literare.

a) **1.** Prezentul perifrastic: *iaste curînd* (=curge), după gr. ἐστί ῥέουσα (BB, Lv., *20*, 24; în ms. 45: *iaste de cură*); vezi mai sus, la începutul prezentului paragraf.

2. Imperfectul perifrastic: *era făcînd* (=făcea), după gr. ἦν ποιῶν (în BB și în ms. 45, Fac., *39*, 22; în ms. 4 389: *„Făcea"*); *era lucrînd* (=lucra), după gr. ἦν ἐργάζόμενος (în BB, Fac., *4*, 2; în ms. 4 389, este păstrat numai *era...*); *erai mescînd* (=mesteai, erai paharnic, turnai vin în pahare), după gr. ἦσθα οἰνοχῶν (în BB, Fac., *40*, 13); *erai păhărnicînd* (=păhărniceai, turnai vin în pahare) (în ms. 45, Fac., *40*, 13); *era păscînd* (=păștea), după gr. ἦν ποιμαίνων (în BB, Ex., *2*, 16; *3*,1; în ms. 45, Ex., *2*, 16; în ms. 4 389, Ex., *3*, 1); *era stînd* (=stătea) după gr. ἦν ἑστηκώς (în BB, Fac., *18*, 22; în ms. 45: *sta*; în ms. 4 389: *e<ra> stînd*); *era ținîndu-se* (=se ținea), după gr. ἦσαν συνεχόμενι (în BB și în ms. 45, Ex., *36*, 9; la fel în ms. 4 389, *36*, 10); *era zidînd* (=zidea), după gr. ἦν οἰκοδομῶν (în BB, în ms. 45 și în ms. 4 389, Fac. *4*, 17); *era întinzînd* [=întindea(u)],

după gr. ἔσονται ἐκτείνοντες (în BB şi în ms. 45, Ex., *37*, 9).

3. Viitorul I: *va fi curînd(u)* (=va curge), după gr. ἦ ῥέουσα; ἦ este conj., pers. a III-a sg., a vb. εἰμί (în BB şi în ms. 45, Ex., *15*, 19; în ms. 4 389: *va cură*); *va fi mergînd(u)* (=va merge), după gr. ἔστι εἰσπορευμένον (în BB şi în ms. 45, Lv., *16*, 17; în ms. 4 389: *va mîrge*); *vei fi suspinînd(u)* (=vei suspina), după gr. ἔσῃ στένων (în toate cele trei texte, Fac., *4*, 12); *voi(u) fi suspinînd(u)* (=voi suspina), după gr. ἔσομαι στένων (în toate cele trei texte, Fac., *4*, 14); *vei fi tremurînd(u)* (=vei tremura), după gr. ἔσῃ τρέμων (în BB şi în ms. 45, Fac., *4*, 12; în ms. 4 389: *vei fi cutremurindu-te*); *voiu fi tremurînd(u)* (=voi tremura), după gr. ἔσομαι τρέμων (în BB şi în ms. 45, Fac., *4*, 14; în ms. 4 389: *voiu fi cutremurindu-mă*); *vor fi ţiindu-se* (=se vor ţine), după gr. ἔσονται ἐχόμεναι (συνεχόμεναι) (în BB, Ex., *26*, 3; *28*, 7; în ms. 45, *26*, 3; în ms. 4 389, *28*, 7); *va fi avînd* (=va avea), după gr. ἔσται ἔχον (în BB şi în ms. 45, Ex., *28*, 28); *vor fi întinzînd* (=vor întinde), după gr. ἔσονται ἐκτείνοντες (în BB şi în ms. 45, Ex., *25*, 20).

b) Exemple care au în textul grecesc verbul γίγνομαι (ἐγένετο):

Perfectul compus: *fu auzind* (=a auzit), după gr. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀκοῦσα (în BB, Fac., *24*, 52; în ms. 45: *fu audzindu*; în ms. 4 389: *fu (deaca) auzi*, deci cu perfectul simplu precedat de forma corespunzătoare a verbului *a fi*); *fu deşărtînd* (=au deşertat), după gr. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ καταχενοῦν (în BB, Fac., *42*, 35; în ms. 45: *fu deşertîndu*; în ms. 4 389: *fu cîndu-ş dăşărta*); *fu fiind* (=a fost), după gr. ἐγένετο γεννηθέντος (în toate cele trei texte, Ex., *19*, 16); *fu ieşind* (=au ieşit), după gr. ἐγένετο ἐκπορευομένον [în BB şi în ms. 45, Ex., *40*, 15; în ms. 4 389: *fu (deaca) ieşiră*, aşadar cu perfectul simplu al verbului de conjugat, precedat de perfectul simplu al verbului *a fi*; vezi mai sus: *fu (deaca) auzi* 'a auzit']; *fu născînd* (=a născut), după gr. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τίκτειν (în BB, Fac., *38*, 28). ; *fu făcîndu-se* (=s-a făcut), după gr. ἐγένετο γεγόμενος (în BB şi în ms. 45, Ex., *2*, 11). Uneori, ἐγένετο este tradus prin vb. *a face*, urmat de gerunziul verbului de conjugat: *să făcu potolindu-se* (=se potoli, s-a potolit), după gr. ἐγένετο καταπαυομένης (în BB şi în ms. 45, Ex., *16*, 13).

c) Exemple fără echivalent în textul grecesc:

1. Viitorul I: *vor fi arzînd* (=vor arde) (în ms. 4 389, Lv., *1*, 17); *va fi avînd* (=va avea) (în ms. 4 389, Lv., *21*, 20); *vor fi păscînd* (=vor paşte) (în ms. 4 389, Fac., *37*, 13); *se va fi vindecînd* (=se va vindeca) (în ms. 4 389, Lv., *13*, 24). Formele din acest paragraf nu au valoare de prezumtiv (prezent), deşi, formal, sînt identice cu formele acestui mod (şi timp).

2. Condiţionalul-optativ prezent: *ară fi fugînd* (=ar fugi) (în ms. 4 389, Lv., *26*, 36). Această formă perifrastică poate avea şi valoare de prezumtiv trecut, după cum construcţia de viitor I, de tipul *va fi mergînd* (vezi mai sus, sub **a)3** şi **c)1**), poate funcţiona cu valoare de prezumtiv prezent.

6.5.0. Perfectul simplu. Forme tari: *aduş*, în *„Şi-m aduş aminte*, în ms. 4 389 (Lv., *26*, 45); *dziş*, în *„Şi dziş fiilor lui Israil"*, în ms. 45 (Lv., *17*, 14; în BB şi în ms. 45: *„Am zis"*); *dediu*, în *„Le dediu strîmbătate lor"*, în ms. 45 (Lv., *18*, 25; în BB: *„Le-am dat"*). Cf. ST. L. FAC., p. 78, **II. 6.5.0.**; ST. L. EX., p. 23, **II. 6.5.0.**—**6.5.1.** Forme slabe: *însănătoşé*, din *„Să însănătoşé strîncinătura"* (Lv., *13*, 37), cu terminaţia *-şe*<*-şă*, datorită rostirii palatale a lui *ş*, care este caracteristică pentru textul ms. 45.

6.6.0. Mai-mult-ca-perfectul perifrastic: *au fost spălat* 'spălase', în *„Nu ş-au fost spălat măinile"*, în ms. 4 389 (Lv., *15*, 11).

6.7.0. Viitorul I, vezi mai sus, **II.6.4.0.**

6.7.1. Viitorul II, în ms. 4 389: *(se) va fi risipit*, în: *„Să vază...de se va fi răsipit pre haină"* (Lv., *13*, 51 [52]); *(se) va fi dat*, în: *„Şi...nu se va fi dat ei slobozenie"* (Lv., *19*, 20); *(se) va fi îmbrăcat*, în: *„Să dăzbrace hainele...în care se va fi îmbrăcat cînd va întra la sfinţire"* (Lv., *16*, 23); *va fi curs*, în: *„Om... carele va fi stricat sau îi va fi curs sămînţa"* (Lv., *22*, 4).

6.7.2. Auxiliarul de viitor cunoaşte la persoana a II-a plural şi varianta fonetică *văţ*: *„Vă văţ pîngări"*, în ms. 4 389 (Lv., *22*, 8). O altă variantă fonetică este *oi* (=*voi*); *„Vă l-oi da voaă*, în ms. 45 (Lv., *20*, 24).

6.8.0. Conjunctivul prezent. Verbul de conjugarea I cu infinitivul în *-ură*, *a înfăşura*, poartă la conjunctivul prezent accentul pe radical, ca în etimon: lat. *infasciolo*, *-āre* (vezi *CDDE*, nr. 558), în *-„Să se înfăşure"*, în ms. 4 389 (Lv., *13*, 45 [44]).

6.8.1. Conjunctivul prezent, persoana a II-a singular a verbului *a mustra* este *să mustrii* (Lv. *19*, 17; în BB: *„Să mustri"*; în ms. 4 389: *„Să mustrezi"*).

6.8.2. Verbul *a adaoge*, de conjugarea a III-a, are la conjunctiv prezent forma etimologică *să adaugă*, în ms. 4 389 (Lv., *6*, 5, 16). De la verbul *a ucide*, conjunctivul prezent, persoana a III-a, singular şi plural, este *să ucigă*, în ms. 4 389 (Lv., *20*, 2, 15; *24*, 14, 16); cf. ST. L. Ex., p. 23—24, **II.6.9.0.** Tot în ms. 4 389, verbul *a slobozi* are la conjunctiv prezent, persoana a III-a, atît desinenţa *-ă*, *(să) sloboază* (Lv., *14*, 7), cît şi *-e*, *(să) sloboaze* (Lv., *16*, 10).

6.8.3. Conjuncţia *şi*+conjunctivul prezent, persoana a III-a, singular şi plural, în vorbirea directă, este prezentă în cartea *Prooţia*, din BB şi din ms. 45: *„Grăiêşte către Aaron, frate-tău, şi nu între preste tot ceasul la sfînt"* (Lv., *16*, 2; în ms. 4 389: *„Şi-i zi să nu între"*). Construcţia este calchiată după gr. καὶ μὴ εἰσπορευέθω (vb. εἰσπορεύω 'faire entrer'; εἰσπορέομαι. 'entrer'); În BB: *„Şi păziţi "* (Lv., 22, 31; în ms. 4 389: *„Să păziţi)"*, după gr. καί φυλάξετε. Cf. ST. L. FAC., p. 79, **II. 6.9.1.**; ST. L. EX., p. 24, **II. 6.9.1.**

6.9.0. Condiţionalul-optativ. Auxiliarul de condiţional-optativ, prezent, persoana a III-a, singular şi plural, este, uneori, *ară* sau *are*: *„Ca cînd n-ară fi ei"*, în ms. 4 389 (Lv., *26*, 43); în ms. 45, *are*: *„Ca cîndu n-are fi ei" (ibid.)*; *„Ca cîndu are fugi de la războiu"* (Lv., *26*, 36). Varianta actuală *ar* este prezentă în BB, în exemplele precedente (Lv., *26*, 36, 43).

6.9.1. Condiţionalul alcătuit din optativul verbului *a fi*+verb la gerunziu se întîlneşte o singură dată în ms. 4 389: *„Şi vor fugi ca cînd ară fi fugînd de războiu"* (Lv., *26*, 36). Valoarea este de condiţional-optativ prezent: 'ar fugi', cum rezultă din comparaţia cu pasajul corespunzător din BB şi din ms. 45. Avem a face cu o construcţie de tipul celor discutate mai sus, **II. 6.4.0.** Această formă perifrastică are şi valoare de prezumtiv.

6.10.0. Imperativul. Pot fi menţionate formele: *ado !*, în BB şi în ms. 4 389 (Lv., *9*, 2), şi *adu !*, în ms. 45 *(ibid.)*.

6.11.0. Infinitivul precedat de *a*, în ms. 4 389: *„Să vă fie voao această lêge vêcinică a vă ruga pentru feciorii lui Israil"* (Lv., *16*, 34), faţă de construcţia cu conjunctivul: *„Ca să vă rugaţi*, din BB şi din ms. 45 *(ibid.)*.

6.12.0. Gerunziul, precedat sau urmat de o formă verbală a aceluiaşi radical, de tipul *zise zicînd* sau *văzînd văzui*, care alcătuiesc aşa-numitele construcţii intensive, calchiate în greacă din ebraică, sînt des-

tul de numeroase în cartea *Preoția*. Unele exemple pot fi văzute în studiile precedente: ST. L. FAC., p. 81, **II. 6.13.0.**; ST. L. EX., p. 24, **II. 6.13.0.** Pentru cartea de față, trimitem la capitolul dedicat calcurilor lingvistice, p. 25, **IV. 2.1.0.** urm.

7. ADVERBUL

7.1.0. Adverbul *atunce* este semnalat o singură dată în BB (Lv., *26*, 34); varianta *atuncea* cunoaște în același text un număr de 5 ocurențe.

7.2.0. Adverbul *atunciș* (<*atunci*+*și*) 'chiar atunci' este prezent în ms. 4389 (Lv., *26*, 43).

7.3.0. Adverbul *de-acii* 'apoi', 'după aceea' se întîlnește numai în ms. 4389 (Lv., *11*, 32; *14*, 19 [20]; *17*, 15; *25*, 30, 41; *26*, 18, 21).

7.4.0. Adverbul *fieștecînd* 'permanent', 'pururea' se întîlnește în ms. 4389: *„Răscumpărarea lor fieștecînd va fi"* (Lv., *25*, 31).

7.5.0. Varianta *înlăuntru* este caracteristică pentru BB și ms. 4389, pe cînd în ms. 45 este folosită varianta *înlontru* (Lv., *6*, 30; *11*, 33, 33; *14*, 48; *16*, 2, 3, 15, 27, 28; *18*, 9). Pentru detalii privind etimologia și repartiția teritorială, vezi ST. L. EX., p. 25—26, **II. 7.21.0.** Cf. și G. Ivănescu, *ILR*, p. 317.

7.6.0. Adverbul *întru* 'în mijlocul' (<lat. *intro* 'id') în: *„Voiu umbla întru voi"*, în BB (Lv., *26*, 12; la fel în ms. 45 și în ms. 4389).

7.7.0. Locuțiunea adverbială *în toată vremea* 'pururea', 'întotdeauna' apare în ms. 4389 (Lv., *25*, 32).

7.8.0. Adverbul *mainte* 'înainte (ca, de)' este folosit în ms. 45 (Lv., *4*, 21; *18*, 30 etc.). Cf. ST. L. FAC., p. 82, **II. 7.13.0.**; ST. L. EX., p. 26, **II.7.33.0.**

7.9.0. Adverbul *măcară* 'chiar de', chiar dacă', în BB: *„Măcară de va și cură după necurățiia ei"* (Lv., *15*, 25; în ms. 45: *„Măcar de"*); în ms. 4389: *„Măcară or-de-fișe-ce va fi supt dînsul"* (Lv., *15*, 19); vezi mai jos, **II.9.2.0.**

7.10.0. Adverbul *(în) ponciș* 'împotrivă', în ms. 4389: *„De nu mă veț asculta..., ce vă veț pune în ponciș mie"* (Lv., *26*, 14); *„De veț umbla în ponciș"* (Lv., *26*, 21). În BB și în ms. 45: în *curme(d)ziș* (Lv., *26*, 21).

7.11.0. Adverbul *pururea*, în BB și în ms. 4389 (Lv., *6*, 13; *11*, 42).

7.12.0 Adverbul *cu strîmbul* 'fals' în BB și în ms. 45 (Lv., 6, 5, 3; la fel în ms. 4389, dar numai în *6*, 5); *pre strîmbu* 'id.', în BB (Lv., *19*, 12; în ms. 45 *„Pre strîmbătate"*).

7.13.0. Adverbul *tocma*, fără *-i*, în ms. 4389: *„Se umplea un an tocma"* (Lv., *25*, 30).

8. PREPOZIȚIA

8.1.0. Prepoziția *a* (<lat. *ad*) apare în construcții cu valoare de genitiv sau dativ: *„Față a om preot"*, în ms. 45 (Lv., *22*, 12; în BB: *„Față de om preot"*; în ms. 4389: *„Fața preotului"*, *ibid.*); *„De va da a om striin"*, în ms. 45 (Lv., *22*, 12; în BB: *„La om strein"*); *„Fecior a fămêie israilteancă"*, în ms. 45 (Lv., *24*, 10; în BB: *„Fecior de fămêie..."*; în ms. 4389: *„Un fecior al unei muieri israiltêne"*). Alteori, prepoziția *a* are valoare de 'pentru': *„An a odihnă"*, în ms. 45 (Lv., *25*, 5; în BB: *„An de odihnă"*; în ms. 4389: *„An de răpaos"*). Înaintea formelor de infinitiv, prepoziția *a* este prezentă în nenumărate locuri (vezi *Indicele de cuvinte* de la sfîrșitul volumului).

8.2.0. Locuțiunea prepozițională *dennafară de*, în ms. 4389: *„Dennafară de tabără"* (Lv., *16*, 27; *24*, 14, 23); *„Dennafară de cetate"* (Lv., *14*, 40, 45); *„Dennafară de acoperemînt"* (Lv., *25*, 3); și varianta cu *-n-*: *„Denafară de tabără"* (Lv., *17*, 3, 4). Pentru scrierea și, eventual, și rostirea cu *-nn-*, vezi ST. L. EX., p. 28, **III.2.2.0.**

8.3.0. Varianta *desupra* (=*deasupra*) este prezentă în tot textul ms. 4389.

8.4.0. Prepoziția *dupre* cunoaște în BB, Lv., un număr de 5 ocurențe; varianta fără *-r-*, *dupe*, are o singură atestare (Lv., *2*, 7); iar forma actuală, *după*, are 69 de ocurențe.

8.5.0. Prepoziția *pe* cunoaște în BB, Lv., un număr de 9 ocurențe, în timp ce varianta cu *-r-*, *pre*, este atestată în 567 de locuri.

8.6.0. Prepoziția *pren* este întîlnită în BB, Lv., într-un număr de 6 ocurențe; varianta fără *-r-* apare o singură dată (*penpregiur*), în ms. 45 (Lv., *22*, 11); varianta actuală *prin* (<*pren*) nu este atestată.

8.7.0. Prepoziția *prespre* nu este atestată în BB, Lv.; varianta *preste* este cea mai des folosită, cunoscînd un număr de 82 de ocurențe; varianta actuală, caracterizată prin pierderea lui *-r-*, *peste*, este atestată în 9 locuri.

Se constată, așadar, în norma din BB o tendință de inovare, care constă din folosirea formelor fără *-r-* ale prepozițiilor *după*, *pe*, *pen* și *peste* (<*dupre*, *pre*, *pren*, *preste*). Norma literară actuală a acceptat trei din cele patru variante: *după*, *pe*, *peste*, în cazul *pren*, forma acceptată prezintă trecerea lui *e*+*n* la *i*: *prin*.

9. CONJUNCȚIA

9.1.0. Varianta *deaca* 'dacă' se întîlnește numai în textul ms. 4389 (Lv., *6*, 1, 4; *10*, 19; *13*, 58; *14*, 37 [36], 41; *17*, 34; *22*, 12; *14* [16]; *25*, 20, 30; *26*, 18, 27, 43). În cîteva cazuri, conjuncția *deaca* are nunață temporală: *„Moartea celor 2 feciori ai lui Aáron deaca aduseră foc strein...și muriră"* (Lv., *16*, 1; în BB: *„...cînd aducea ei foc striin"*); *„Vițelul, sau oaia, sau capra, deaca se va naște, să fie 7 zile supt mumă-sa"* (Lv., *22*, 27; în BB: *„...după ce se va naște"*); *„Iar deaca veț secera secerișul pămîntului"* (Lv., *23*, 22; în BB: *„Și cînd seceraț"*). Cf. ST. L. EX., p. 27 **II.9.3.0.**

9.2.0. Conjuncția *măcară...măcară* 'sau... sau' 'ori...ori'; 'fie...fie', în ms. 4389: *„Măcară să va fi moștean, măcară vinetic, deaca va blestema numele Domnului, să moară"* (Lv., *24*, 16).

9.3.0. Conjuncția cauzală *pentru căce* 'pentru că', în ms. 45: *„Va curăți preutul casa, pentru căce s-au vindecat pipăirea"* (Lv., *14*, 48; în BB: *căce*; în ms. 4389: *că*).

9.4.0. Conjuncția disjunctivă *or(i)... or(i)* 'sau...sau'; 'fie...fie', în ms. 4389: *„Și orce va cădea dentr-însele pre cevaș și vor muri necurat va fi, or de va fi vas de lemn, ori haină, or burduf, or sac, or fie ce vas în care se face lucru"* (Lv., *11*, 32—34). În BB și în ms. 45: *„Au de haină, au de piêle, au de sac"*); în ms. 4389: *„Or viței de va fi, ori oaie"* (Lv., *27*, 26).

9.5.0. Conjuncția *să* 'dacă' apare în textul ms. 45 alături de conjuncțiile *de* și *dacă*. Fenomenul este un arhaism. Astfel, *să* 'dacă' se întîlnește în Lv., *2*, 14; *5*, 11; *22*, 29; *25*, 28, 52; 26, 3. În toate aceste ocurențe, textele din BB și din ms. 4389 au conjuncția *de* 'dacă'. Totuși, conjuncția *să* este prezentă și în ms. 4389: *„Măcară să va fi moștean"* (Lv., *24*, 16). Cf.

ST. L. FAC., p. 83, **II.9.10.0.**; ST. L. EX., p. 27, **II.9.8.0.**

9.6.0. Conjuncţia *şi* apare înaintea formelor verbale de conjunctiv prezent, persoana a III-a singular şi plural, în vorbirea directă: *„Şi nu între"* 'să nu intre' (Lv., *16*, 2, în BB şi în ms. 45). Acest mod de întrebuinţare a conjuncţiei este calchiat după limba greacă. El a fost ilustrat cu mai multe exemple din cărţile *Facerea* şi *Ieşirea*. Cf. ST. L. FAC., p. 79, **II.6.9.1.**; ST. L. EX., p. 24, **II.6.9.1.**; vezi şi mai sus, p. 13, **II.6.8.3.**

9.7.1. Conjuncţia *şi* este prezentă şi înaintea unor verbe de la începutul propoziţiei principale, cînd aceasta este precedată de o condiţională. Procedeul este preluat în mod servil din limba greacă. În românește, acest *şi* este de prisos, cum se poate vedea din exemplele următoare. În BB: *„Iară de va rămînea puţintel den ani la anul iertării, şi va socoti lui după anii lui"* (Lv., *25*, 51; la fel în ms. 45, Lv., *25*, 52), după gr..... καὶ συλλογιεῖται αὐτῷ κατὰ τὰ ἔτη αὐτοῦ [vb. συλλογίζομαι 'compter', 'calculer', viit., pers. a III-a sg. συλλογιεῖται 'va socoti', precedat de conj. καί]; *„Iar de nu să va răscumpăra după aceasta, şi va ieşi întru anul slobodzeniei el şi copiii lui"*, în ms. 45 (Lv., *25*, 54; în BB, la fel), după gr. καὶ ἐξελεύσεται [vb. ἔρχομαι,, viit. activ (mediu) ἐλεύσομαι, cu prefixul ἐξ-; ἐξελεύσεται 'va ieşi']; în BB: *„De veţi umbla întru poruncile mêle..., şi voiu da ploaie voao în vrêmea ei"* [Lv., *26*, 3—4; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„...da-voiu voaă ploaie...* (fără *şi*)], după gr. καὶ δώσω τὸν ὑτὸν ὑμῖν [vb. δίδωμι 'donner'; (ὁ) ὑετός, -οῦ 'pluie'].

Construcţia *şi* + viitorul, precedată de o propoziţie condiţională, caracterizează sintaxa ms. 45, de unde a trecut şi în BB. Modelul este preluat din greceşte. Construcţia nu se întîlneşte în ms. 4 389, care, şi din acest punct de vedere, are o normă literară superioară, din perspectivă actuală, celorlalte două texte studiate.

9.8.0. Conjuncţia disjunctivă *ver(i)... veri* 'sau...sau'; 'ori...ori' 'fie...fie', în BB: *„Veri nemêrnic, veri de loc"* (Lv., *24*, 16; în ms. 45: *„Ver... veri"*; în ms. 4 389: *„Măcară...măcară"*).

III. FORMAREA CUVINTELOR

1. SUFIXE

1.1.0. Sufixul *-at* apare în derivatul adjectival *gropilat* < *gropilă* 'groapă (mică)', 'adîncitură' < groapă + suf. *-ilă* (vezi G. Pascu. *Suf. rom.*, p. 328), în BB: *„Vedêrea struncenăturii nu iaste gropilată den piêle"* (Lv., *13*, 32; la fel în *13*, 30, 31, 34). Cuvîntul a fost preluat din ms. 45, unde el apare în aceleaşi locuri. În ms. 4 389: *„Gropiloasă"* (Lv., *13*, 30 [29]).

1.2.0. Sufixul *-atec* se întîlneşte în *roşiiatec*, din ms. 4 389: *„Să nu mai cêrce preotul pentru părul cel roşiiatec"* (Lv., *13*, 36). Forma *roşiiatecă*, în ms. 45 şi în BB (Lv., *13*, 43).

1.3.0. Sufixul *-aş* se găseşte în *porumbaş*, în BB: *„Şi va aduce den turturêle sau den porumbaşi darul lui"* (Lv., *1*, 15; în ms. 45: *„Porămbaş"*; în ms. 4 389: *„Porumbi"*).

1.4.0. Sufixul *-ătate* apare în *păgînătate* 'nelegiuire', 'ticăloşie', în BB: *„Păgînătate iaste"* (Lv., *18*, 17; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Lucru de ocară iaste"*).

1.5.0. Sufixul *-ăşie*, variantă a lui *-oşie*, se întîlneşte în *chelbăşiia* [cf. *chelboşie*, la G. Pascu. *Suf. rom.*, p. 180 (după *armăşie, gingăşie, plutăşie*); dacă însă radicalul este *chelbaş* (< tc. *kelbaş*, vezi mai jos, p. 23, **IV. 1.7.2.**), atunci avem a face numai cu suf. *-ie*], în ms. 45: *„Iată vedêrea pipăirii... întru pleaşe au întru chelbăşiia lui ca un chip de stricăciune"* (Lv., *13*, 43; în BB: *„Tîrcăvirea lui"*; în ms. 4 389: *„Chielbăşiia"*, Lv., *13*, 42, 42, 43). Cf. p. 24, **IV. 1. 7. 3.**, *chelbăşie*.

1.6.0. Sufixul *-că*, în *păsăruică* (< *păsăruie* < *pasăre* + *-uiu, -uie*), în ms. 45: *„Şi va junghea o păsăruică într-un vas de lut"* (Lv., *14*, 50); tot în ms. 45: *păsăruicii* (Lv., *14*, 52).

1.7.0. Sufixul *-ciune* este prezent în derivate ca: *albiciune* (< *a albi*), în BB: *„Părul s-au premenit în albiciune"* (Lv., *13*, 4; în ms. 45, la fel); *pîngăriciune* (< *a pîngări* 'maculo', 'polluo'), 'pîngărire', 'chose impropre', în BB şi în ms. 45 (Lv., 7, 8; 13, 44; în ms. 4 389: *„Spurcăciune"*).

1.8.0. Sufixul *-(e)ală* apare în *rumăgală* (< *a rumega*), în ms. 45: *„Cămila...nu aduce rumăgală"* (Lv., *11*, 4; şi: *11*, 3, 5, 6, 7).

1.9.0. Sufixul *-ic*, în *moşteanic* 'autohton, pămîntean, membru al poporului israilitean, în opoziţie cu veneticul (*prisleţul, nemernicul*) şi străinul', alcătuit din *moştean* (< vsl. *moštinŭ*; bg. *mošten* 'puternic'; 'stăpîn') + suf. *-ic*, în ms. 4 389: *„Şi nice un lucru să nu faceţ, nice moşteanic, nici vineticul carele lăcuiêşte la voi"* (Lv., *16*, 29).

1.10.0. Sufixul *-ilă*, în derivatul *gropilă* (< *groapă*), în BB: *„Gropile înverzînd au roşînd"* (Lv., *14*, 37; în ms. 45: *„Gropili înverdzindu au ruşindu"*; în ms. 4 389: *„Gropile înverzind sau ruşind"*).

1.11.0 Sufixul *-ime*, în *bătrînime* 'totalitatea celor bătrîni', în BB (Lv., *9*, 1; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Bătrînii"*).

1.12.0. Sufixul *-inţă* apare în derivate ca: (pl.) *osteninţe* 'osteneli' (< *a osteni, ostenesc* + *-inţă*, ca *dorinţă*, de la *doresc*; *năzuinţă*, de la *năzuiesc*; vezi G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 44), în ms. 4 389 (Lv., *25*, 46); *sălăşluinţă* (< *a sălăşlui, sălăşluiesc*), în ms. 4 389 (Lv. *3*, 17).

1.13.0. Sufixul *-oare*, în *cursoare(a)* 'scurgere' (format ca *mulsoare*, de la *a mulge*, avînd ca model pe *sudoare, dulcoare* etc., vezi G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 50), în BB şi în ms. 45 (Lv., *15*, 2, 3, 3); *cursorii*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *15*, 3, 25, 26). În ms. 4 389: *cúrăre* (Lv., *15*, 2, 3). După *CDDE*, nr. 459, cuvîntul românesc ar fi continuatorul direct al lat. *cursoria, -am* < *cursorius, -a, -um* 'de course'.

1.14.0. Sufixul *-os, -oasă* apare în derivatul *gropiloasă*, în ms. 4 389: *„Şi va fi vedêrea mai gropiloasă decît piêlea"* (Lv., *13*, 30 [29]). În BB şi în ms. 45: *„Gropilat"*. Deoarece ms. 4 389 a fost redactat între cca 1665—1680, prima atestare a cuvîntului *gropilos*, anume 1688 BIBLIA (vezi H. Tiktin ², *DRG*, s.v.), trebuie modificată cu cîţiva ani.

1.15.0. Sufixul *-el* apare în *puţintel*, din BB (Lv., *25*, 51). Sunetul *-t-* a provenit din încrucişarea dintre *puţinel* + *mititel* (cu variantele *micutel*; *mitutel*; *micuţel*) (vezi A. Scriban, *Dicţ.*, s.v.).

1.16.0. Sufixul *-ură* se întîlneşte în: *cursură* 'scurgere', în BB (Lv., *15*, 2; după G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 63, şi după *CDDE*, nr. 460, cuvîntul românesc ar fi continuatorul direct al lat. *cursura, -am* 'course'); *rumegătură* (< *rumegat* + *-ură*; vezi G. Pascu. *Suf. rom.*, p. 58), în BB (Lv., *11*, 3, 26); *rumăgătură*, în BB (Lv., *11*, 4, 4, 6, 7); şi în ms. 4 389, *rumegătură* (Lv., *11*, 3, 5, :); *secerătură* 'seceriş', 'acţiunea de a secera', în ms. 4 389 (Lv., *19*, 9); *strînsură* 'adunare', în ms. 4 389 (Lv., *8*, 3; *16*, 17; *24*, 14, [16], 23).

2. PREFIXE

2.1.0. Prefixul *în-* *(îm-)* nu apare în: *(va) mulți*, în BB (Lv., *25*, 16); *(au) negrit*, în ms. 4 389 (Lv., *13*, 6); *negrită*, în BB (Lv., *13*, 21); *(va) plini*, în BB (Lv., *8*, 33); *semnare*, în ms. 4 389 (Lv., *25*, 15 [14]: în BB și în ms. 45: *„Însemnare"*); *(au) tinsu*, în BB (Lv., *14*, 44; în ms. 45 *„Întinsu"*); *(s-au) timplat*, în ms. 45 (Lv., *10*, 19; în BB și în ms. 4 389: *„Întîmplat"*).

2.2.0. Prefixul *ne-* se întîlnește în: *(veți) neasculta*, în BB și în ms. 45 (Lv., *26*, 15); *necurărea*, în ms. 4 389 (Lv. *15*, 28); *necurățiia*, în ms. 4 389 (Lv., *15*, 26); *nejirtvită*, în BB (Lv., *19*, 7; în ms. 45: *„Nejirtvuit"*); *nerăvărsîndu-se*, în ms. 4 389 (Lv., *13*, 32).

IV. VOCABULARUL

1. CUVINTE PROPRII LIMBII ROMÂNE VECHI. CUVINTE PUȚIN CUNOSCUTE SAU PĂSTRATE ÎN ANUMITE ARII DIALECTALE. PRIME ATESTĂRI

1.1.0. Elemente latine din fondul moștenit.

Sînt grupate în acest subcapitol o serie de cuvinte de origine latină devenite arhaisme sau regionalisme. De asemenea, sînt consemnate unele cuvinte care cunosc în cele trei texte studiate prima lor atestare în româna scrisă.

1.1.1. afund 'adînc' este prezent în toate cele trei texte studiate, dar, foarte probabil, a fost preluat în BB din ms. 45. În acest din urmă text, apare varianta cu *-u*: *afundu* (Lv., *13*, 3, 4, 21, 25; *14*, 37): (fem.) *afundă* (Lv., *13*, 20). În BB, Lv., cuvîntul cunoaște tot 6 ocurențe, aceleași ca în ms. 45. Dar în ms. 4 389, el nu apare în locurile menționate din ms. 45, ci este folosit, cu forma *afund*, în Lv., *13*, 26, 31. În cele trei cărți studiate, se întîlnește verbul *a afunda* (<lat. *affundare*) în BB: *(să) afundară* (Ex., *15*, 5, 10); *au afundat* (Ex., *15*, 10); în ms. 45: *(să) afundară (ibid.)*; *afundă* (Ex., *15*, 4); în ms. 4 389: *„Afundară în adînc"* (Ex., *15*, 5).

Prezența adj. *afund* în BB, în loc de *adînc* (<lat. *aduncus* sau *adancus*), se explică prin influența textului milescian (ms. 45). În acesta din urmă, adj. *afund* trebuie considerat ca unul din acele ardelenisme care îi conferă acestui text o notă caracteristică. El se alătură unor cuvinte sau variante fonetice ca *janc*, vb. *a jăncui*; *făină*; vb. *a ștuipi* 'a scuipa'; *vinars* (vezi ST. L. FAC., p. 67—68 **I.3.23.0.**; p. 90—92, **IV. 1.5.2.**; ST. L. EX., p. 15, **I. 3.14.4.**; vezi mai sus, p. 7—8, **I. 3.12.0.**), care trimit spre graiurile populare de dincolo de Carpați, Adj. *afund* caracterizează graiurile românești din Transilvania propriu-zisă, din Banat, Crișana și Maramureș, pe cînd *adînc* este atestat într-o arie unitară situată la răsărit și la sud de Carpați (Bucovina, Moldova, Dobrogea, Muntenia și Oltenia; probabil în Basarabia există același termen); vezi *ALR SN*, III, h. 837, *(apă) adîncă*, care nu conține răspunsurile din Basarabia și din Bucovina de nord. În punctele 2 și 833, aflate la zona de interferență a celor două arii, au fost înregistrate ambele cuvinte: *adînc* și *afund*.

1.1.2. brîncă 'labă (la animale)' (<lat. *branca*), 'Pfote', în ms. 4 389: *„Tot cela ce va umbla pre brînci"* (Lv., *11*, 27; pe margine, de aceeași mînă: *„Pre măini"*). Sensul 'mînă' al cuvîntului *brîncă* reprezintă un arhaism, care se păstrează astăzi în graiul crișean.

1.1.3. caie 'un fel de șoim rapace *(Milan royal)*' (<lat. *gaia, -am)*, în BB: *„Și șorlița și caia și cîte-s asêmenea ei"* (Lv., *11*, 14; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). În locul primei atestări date în H. Tiktin ², *DRG*, s. v., anume 1688 BIBLIA, trebuie pus cca 1665—1680, cînd a fost realizată traducerea ms. 4 389.

1.1.4. coș 'acnee, bubuliță cu puroi, pe piele' (<lat. *cossus*; pl. *cossi*>*coși*, de la care s-a refăcut un sg. *coș*), în BB: *„Coș iaste"* (Lv., *13*, 39; în ms. 45: *„Coși sîntu"*; în ms. 4 389: *„Coș iaste"*). Prezența cuvîntului în ultimul text schimbă data primei atestări: cca 1665—1680, față de 1688, din H. Tiktin², *DRG*, s. v.

1.1.5. cărare 'scursură', 'secreție (patologică) a corpului' (inf. vb. *a cure*), în ms. 4 389: *cărare* (Lv., *15*, 2, 3); *cărarea* (Lv., *15*, 2, 3, 15, 19, 20, 25, 25, 30, 33); *cărării* (Lv., *15*, 3, 3, 26); *necărarea* (Lv., 15, 28); termen caracteristic pentru ms. 4 389.

1.1.6. a cure 1. 'a (se) scurge', 'couler (en parlant des sécrétions de l'organisme)' (<lat. *curro, -ĕre, *cursi, cursum*) este atestat în toate cele trei texte studiate: *cură*, în BB, Lv., în 12 ocurențe, în ms. 45 în 2 ocurențe (Lv. *15*, 25, 25), în ms. 4 389, 1 ocurență (Lv., *15*, 25); *(va) cură*, în BB și în ms. 45, cîte o ocurență (Lv., *15*, 25), în ms. 4 389, 5 ocurențe (Lv., *15*, 9, 25, 25, 32, 33); *curînd*, în BB și în ms. 45 (Lv., *15*, 3, 10). **2.** 'a curge (despre lichide)', în BB: *„Pămînt care iaste curînd lapte și miêre"* (Lv., *20*, 24); în ms. 45: *„Pămîntul carele iaste de cură...."* *(ibid.)*; în ms. 4 389 *„Pămîntul den care cură..."*. Formele noi, cu *-g, -ĝ-* (*-ge-, -gi*), ale verbului *a curge* [forme create pe cale analogică, după *merg, șterg*, cu perfectul și participiul *(am) mers, (am) șters)*] nu apar în cele trei texte studiate. Inovația este pe cale de realizare, pentru că în BB apare forma de infinitiv lung substantivat: *curgere* (vezi cuvîntul următor).

1.1.7. curgere 'scursoare', 'secreție (patologică) a corpului' (inf. vb. *a curge*), în BB: *„Și s-au înfrînt în curgerea lui"* (Lv., *15*, 33; în ms. 45: *„Cursul"*; în ms. 4 389: *„Curărea"*).

1.1.8. cursoare 'secreție (patologică) a corpului', 'gonoree', în BB și în ms. 45 (vezi mai sus, p. 15, **III. 1.13.0.**)

1.1.9. cursură 'secreție (patologică) a corpului', în BB (Lv., 15, 2) (vezi mai sus, p. 15, **III. 1.16.0.**).

1.1.10. ficat (vezi ST. L. FAC., p. 94, **IV. 2.2.26.**; ST. L. EX., p. 29, **IV. 1.1.7.**). Termenul este caracteristic pentru BB, text în care nu apare sinonimul mold. *mai*. Acesta este folosit în ms. 45, Lv., într-un număr de 4 ocurențe (Lv., *3*, 10, 15; *8*, 16; *9*, 10). Dar copistul muntean al acestui text l-a înlocuit pe *mai* prin *ficat* în alte 5 ocurențe (Lv., *3*, 4; *4*, 9; *7*, 4; *8*, 24; *9*, 19).

1.1.11. funicel 'furuncul', 'ulcération, 'clou' [<lat. *furuncellus, -um* (=lat. clas. *furunculus*), vezi *CDDE*, nr. 692], în BB: *„Om la care va fi într-însul rîie sălbatică, sau funecei"* (Lv., *21*, 20; în ms. 45 și în ms. 4 389: *„Funicei"*).

1.1.12. ie 'vintre, partea de jos a pîntecelui', 'basventre', 'abdomen', 'flanc', 'aîne', 'hanche' (<lat. *ilia*, neutru pl., devenit feminin sg.), în ms. 4 389: *„Și grăsimea de pre dînșii* [rinichi] *și ce iaste la ii"* (Lv., *3*, 4, 10.; pe margine, de aceeași mînă, este adăugat sinonimul *dăștărturi*); *„Și luă Moisei seul și șalele cu iile"* (Lv., *8*, 25); *„Șalele cu iile"* (Lv., *9*, 19).

1.1.13. a îngemăna 'a avea copita despicată (despre unele rumegătoare)' (<lat. *ingĕmĭnare* 'redoubler', répéter'; vezi *CDDE*, nr. 725) este atestat pentru prima dată în ms. 45 (cca 1665—1685): *„Pentru că nu aduce rumăgală și copită nu îngeamănă"* (Lv., *11*, 4; în BB: *„Copita nu-i iaste despicată"*. În H. Tiktin², *DRG*, s.v., prima atestare este din BB (1688), *Deuteronomul*.

1.1.1.4. a (se) îngreca 'a deveni gravidă' (<lat. **ingrĕvĭco, -āre*), în BB : *„Fămĕia care se va îngreca şi va naşte făt"* (Lv., *12*, 2 ; în ms. 45 : *„...va naşte feţi"* ; în ms. 4 389: *„Muiĕrea carea va îngreca"*) Cf. ST. L. FAC., p. 85, **IV. 1. 1.11.** ; ST. L. EX., p. 29, **IV. 1.1.12.**

1.1.15. a înplăta 'a sădi, a planta' (<lat. *implantare* ; vezi *CDDE*, nr. 1 411) este atestat numai în ms. 45 : *„Şi veţi înplăta tot lemnul de mâncat"* (Lv., *19*, 23 ; în BB şi în ms. 4 389 : *„Veţi sădi"*). Grafia *înpl-* se întîlneşte în multe alte exemple din acest text (*înpărat* etc.). Demnă de remarcat este absenţa nazalei *-n-* din grupul *-nt-* : *-plt-*. S-ar putea să fie o scăpare de copist.

1.1.16. măruntaie 'entraille' (<lat. *mĭnūtalia*), în ms. 4 389, în forma *măruntăi* : *„Toată grăsimea carea iaste în măruntăi"* (Lv., *3*, 3) ; *„La măruntăi"* (Lv., *3* 10 ; *4*, 8).

1.1.17. mêser 'sărac' (<lat. *mĭsĕr, -rum*), în ms. 45 ; *„De va fi mêser fratele tău"* (Lv., *25*, 25 ; la fel în *25*, 35). Cf. ST. L. EX. p. 30, **IV. 1.1.18.**

1.1.18. mica (<lat. *agnĕlla*), vezi cuvîntul următor.

1.1.19. micoară (<lat. **agnĕlliola*, influenţat de *miel*; vezi *CDDE*, nr. 1 101), în BB : *„Şi va aduce... parte fămeiască de la oi, micoară, sau vălnie den capre"* (Lv., *5*, 6 ; în ms. 45 : *„Cîrlăniţă"*; în ms. 4 389 : *„Miea"*). Judecînd după datele din H. Tiktin², *DRG*, s. v., şi din *DLR*, se pare că forma *micoară* este atestată pentru prima dată în acest text (1668).

1.1.20. mişel, adj. şi subst. [<lat. *mĭsĕllus<mĭsĕr* 'rău', 'păcătos', 'slab' ; (lat. med.) 'lepros']', **1.** 'sărac', în ms. 4 389 : *„Să le lăsaţ* [spicele] *săraculuy, şi mişălului, şi streinului"* (Lv., *23*, 22). **2.** 'lepros', în ms. 4 389 : *„Om mişăl iaste, cu pîngăriciune să pîngărească preotul pre capul lui, mişălie iaste"* (Lv., *13*, 44 ; în ms 45 : *„Om stricat"* ; în BB : *„Om stricat"*) ; *mişălul* 'leprosul', în ms. 4 389 : *„Mişălul pre carele iaste mişăliia"* (Lv., *13*, 45 [44] ; *mişălului*, în ms. 4 389 : *„Aceasta iaste lêgea mişălului"* (Lv., *14*, 2).

1.1.21. a (se) mişeli 'a deveni lepros' (<*mişel*), în ms. 4 389 : *„Şi ranele şi sêmnele celor ce se vor mişăli"* (Lv., *14*, 56). Sens neînregistrat în H. Tiktin², *DRG*, s. v. şi nici în *DLR*.

1.1.22. mişelie 'lepră' (<*mişel* 'lepros'), în ms. 4 389 : *„Începătură de mişălie"* (Lv., *13*, 2 ; pe margine, de aceeaşi mînă : *„Pentru mişălie"*) ; *bubă de mişălie* (Lv., *13*, 2, 20 [19], 22, 30 [29], 44] ; *mişălie adevărată* (Lv., *13*, 51, [54]) ; *mişălie* (Lv., *13*, 8 [9] ; *14*, 7, [35]) ; *buba mişăliei* (Lv., *13*, 3, 4, 8, [9], 27, 29 ; *14*. 34, 36) ; *lêgea mişăliei* (Lv., *14*, 57) ; *semnul mişăliei* (Lv., *14*, 48) ; *mişăliia* (Lv., *13*, 6, 13, 23, 45 [44]).

1.1.23. a mînea 'a rămîne' (<lat. *maneo, -ēre*), în ms. 4 389 : *„Să nu mîie simbria argatului tău la tine pănă a doaoa zi"* (Lv., *19*, 13).

1.1.24. mortăcină (şi *mortăcine*) 'mortăciune', 'hoit', 'stîrv', 'cadavru' [<lat. (adj.) *mortĭcīnus, -a, -um*, folosit iniţial şi în românește ca adjectiv : *carne mortăcină* ; vezi *CDDE*, nr. 1 177], numai în ms. 4 389 : *mortăcina* (Lv., *11*, 40) ; *mortăcină* (Lv., *5*, 2 ; *7*, 24 ; *11*, 34 [35] ; *17*, 15) ; *mortăcini* (Lv., *5*, 2, 2 ; *22*, 8) ; *mortăcinile* (Lv., *11*, 8, 11, 24 [25], 25 [26], 26, 29, 32, 35, 36, 38). Sub influenţa lui *mortăciune*, a apărut forma de decl. a III-a *mortăcine* : *„Mortăcinea lor"* (Lv., *11*, 37). În ms. 4 389 nu lipseşte însă varianta în *-iune*, *mortăciune*. Aceasta din urmă este prezentă în BB, în 21 de ocurenţe, precum şi în ms. 45, în cam tot atîtea.

1.1.25. noaten 'miel de un an' (<lat. *annōtīnus*), în ms 4 389 : *„Noaten den oi cîte de un an"* (Lv., *14*, 10 [9]).

1.1.26. pecinginos (<lat. **pĕtīginōsus, -a, -um* = *impetīginōsus*, influenţat de *pecingine* ; vezi *CDDE*, nr. 1 365), în ms. 45 (Lv., *21*,19), care, datînd din cca 1665—1685, conţine prima atestare a acestui cuvînt. Din ms. 45, termenul a fost preluat în BB (*ibid.*) şi în ms. 4 389.

1.1.27. rănichi (<lat. *renĭcŭlus*), termen caracteristic graiurilor populare sudice, apare în BB şi în ms. 4 389, în timp ce în ms. 45 echivalentul este *rărunchi*. În cartea *Leviticul*, BB, *rănichi* cunoaşte un număr de 14 ocurenţe. Acest termen este însă prezent şi în ms. 45 (Lv., *8*, 24 ; *9*, 19), fiind introdus de copistul muntean Dimitrie din Cîmpulung. Cf. ST. L. EX., p. 30, **IV. 1.1.24.**

1.1.28. rărunchi (<lat. *renŭcŭlus*), în ms. 45 : *rărunchi* (Lv., *3*, 4) ; *rărunchii* (Lv., *3*, 4, 10, 15 ; *6*, 34 ; *8*, 16 ; *9*, 10) ; *rărunchele* (Lv., *3*, 10, 15), Vezi cuvîntul precedent ; cf. ST. L. EX., p. 30 **IV. 1.1.25.**

1.1.29. rîncaci 'cu un singur testicul', 'castrat pe jumătate' [foarte probabil<lat. *ramĭcosus* 'care are hernie' >*rîncos* (cf. olt. *rînc*) ; cu substituire de sufix ; vezi *CADE*, s. v.], în ms. 4 389 : *„Omul... care... va fi rîncaci"* (Lv., *21*, 20 ; în BB şi în ms. 45 : *„Cu un coiu"*, traducîndu-l pe gr. (ὁ) μόνορχις, -εως 'qui n'a qu'un seul testicule'. Cuvîntul *rîncaci* cunoaşte în ms. 4 389 (cca 1665—1680) prima sa atestare scrisă. Ea este mai veche decît cea dată în H. Tiktin², *DRG*, s. v. : 1722.

1.1.30. a seure (<lat. *excurro, -ĕre*), în BB : *„Rămăşiţa sîngelui va scură pre fundul jîrtăvniculuy"* (Lv., *5*, 9 ; în ms. 4 389 : *„Să-l scură"* (Lv., *5*, 9) ; în ms. 45: *„Va cură"* (*ibid.*).

1.1.31. soartă 'sorţ' (<lat. *sŏrs, sŏrtis*), vezi mai sus, p. 8, **II. 1.2.3.**

1.1.32. sort, vezi mai sus, p. 8. **II. 1.2.3.**,

1.2.0. Elemente latine savante

1.2.1. altar 'jertfelnic (în templul evreiesc)', în ms. 4 389 (<lat. *altarium*). Cf. ST. L. FAC., p. 58—59, **I. 3.6.2.** ; ST. L. EX., p. 30, **IV, 1.2.1.**

1.2.2. agru 'ogor', 'ţarină', 'pămînt cultivat' (lat. *ager, agrum*), numai în ms. 4 389 : *agrul* (Lv., *27*, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24) ; *agrurile* (Lv., *27*, 22). Cf. ST. L. FAC., p. 85, **IV. 1.1.1.** ; ST. L. EX., p. 30, **IV. 1.2.2.**

1.2.3. efod 'haină preoţească de ceremonie, fără mîneci, purtată peste umeri' [<lat. *ephod*<ebr. *aphad* ; echivalentul grecesc este (ἡ) ἐπωμίς, *-ίδος* 'vêtement porté sur les épaules', la rîndul său un „Semitismus" (H. Frisk, *GEW*, II, p. 1 148)], în ms. 4 389 : *„Şi-l încinse cu brîul efudului"* (Lv., *8*, 8). Cf. ST. L. EX., p. 31, **IV. 1.2.6. bis.**

1.2.4. latin (<*latinus*), în sintagma *la latini* 'în textul latinesc al *Bibliei*', în ms. 4 389 : *„La latini cap 6"* (Lv., *7*, 1 ; aceste cuvinte sînt adăugate pe margine, de aceeaşi mînă) ; *„La latini: 30"* (Lv., *27*, 16; cuvinte adăugate pe margine, de aceeaşi mînă).

1.2.5. soţietate 'întovărăşire', 'asociere', 'legătură' (<lat. *societas, -ātis* 'id.'), în ms. 45 : *„Sufletul carele va greşi şi neascultîndu nu va asculta porăncile Domnului şi va minţi către aproapele-ş, au întru zălojire, au pentru soţietate, au pentru jeac"* (Lv., *6*, 2 ; pe margine, de aceeaşi mînă : *„Suflet minciunos"*) ; în ms. 4 389 : *„Sufletul deaca va greşi şi negrijind nu va băga seamă de porăncile Domnului şi va minţi către vecin pentru zălojire, sau pentru soţietate, sau pentru jah"* (*ibid.*) ; în BB : *„Pentru soţiire"* (*ibid.*). Atestarea cuvîntului *soţietate* din ms. 45 şi din ms. 4 389 este mai veche cu mai bine de o sută de ani (cca 1665—1680) decît cea din H. Tiktin², *DRG*. s. v. (1783). Folosirea lui i se atribuie lui Nicolae Milescu ; cuvîntul apare şi într-o altă scriere a acestuia, anume în *Mîntuirea păcătoşilor* [vezi N. A. Ursu, *O traducere necunoscută a lui Nicolae Milescu*, în „Cronica", XXI, 1986, nr. 44, p. 5 ; cf. şi N. A. Ursu, NOI INFORM. (V), p. 470)]. Sub aspect fonetic, prezenţa africatei *-ţ-*, în *soţietate*, este explicabilă prin rostirea grupul lat. *-cie-* ca *-ţie-* în ţările vecine, cum sînt Ungaria şi Polonia, precum şi în ţările germane. Mai greu de admis este o

influență din partea cuvîntului românesc, moștenit din latină, *soț* (<lat. *socius*) +*-ie, soție*), 'societate', 'comunitate', 'soț', 'companion', 'camarad', sau a cuvîntului *soțiire* 'id.' (<*soț* +suf. verbal *-i* : *a soții, -ire*), care circula, de asemenea, în epocă. Un derivat de la *soție* cu sufixul *-ătate*, pe teren românesc, nu este, de asemenea, posibil. Cf. *Comentarii, 6*, 2.

1.2.6. struț [<lat. med. *struthio* (vgr. στρουθίων)> it. *struzzo*)], în toate cele trei texte : *struțul* (Lv., *11*, 15).

Adăugăm la acest capitol cuvîntul *pălărie*, de origine italiană (<it. *cappèllo, cappelleria*), atestat în ms. 4 389 : „*Și le puse pălării în cap*" (Lv., *8*, 13). Cf. ST. L. EX., p. 31, **IV. 1.3.3.** Cuvîntul *pălărie* este atestat pentru prima dată în ms. 4 389 și în ms. 45.

1.3.0. Elemente slave

Alături de cuvintele slave mai rare, sînt luate în considerație și unele elemente de origine slavă (veche slavă, slavonă, ucraineană etc.), care, deși nu pun probleme etimologice sau semantice deosebite, cunosc în textele studiate prima lor atestare în româna literară.

1.3.1. bâbiță 'pelican', 'babcă' (<vsl. *babica*, diminutiv din *baba* 'pelican'), în BB : "*Și struțul, și bogza, și bâbița, și cîle-s asêmene ei*" (Lv., *11*, 15 ; în ms. 45 : „*Batca*"; în ms. 4 389 : „*Ciuhul*"). Echivalentul grecesc este (ὁ) λάρος 'Name eines gefräßigen Seevogels, viell. „Möwe"' (H. Frisk, *GEW*, I. p. 86). Termenul *bâbiță* este atestat pentru prima dată în BB, 1688.

1.3.2. basnă 'poveste', 'scornitură', 'lucru neadevărat' (<vsl. *basnĭ* 'fabulă'), în ms. 4 389: „*Să nu urmați celor de grăiesc den pîntece basne*" (Lv., *19*, 31) ; „*Sufletul care va urma basnelor celor den pîntece*" (Lv., *20*, 6).

1.3.3. batcă 'pelican' (<ucr., rus. *batka* ; bg. *babka*< *baba* 'pelican'), în ms. 45: „*Și struțul, și boaghea, și batca*" (Lv., *11*, 15 ; în ms. 4 389 : „*Ciuhul*"). Ca și termenul *bâbiță*, care-i din aceeași familie (vezi mai sus, sub **1.3.1.**), *batcă* avea în greacă drept echivalent pe (ὁ) λάρος, care denumea, probabil, un fel de pescăruș. În versiunea latinească : *larus* 'pescăruș'. Cuvîntul *batcă* 'pelican', 'o pasăre de mare, lacomă' cunoaște în ms. 45 (cca 1665 — 1685) prima sa atestare în limba română literară. Data este cu mult mai veche decît cea dată în H. Tiktin², *DRG*, s. v. : 1825.

1.3.4. a băsnui 'a povesti neadevăruri' (<*basnă*+ suf. *-ui* ; cf. și *a băsni* < vsl. *basniti*), în BB : „*Nu urmați celor ce băsnuiescu den pîntece*" (Lv., *19*, 31 ; în ms. 45 : „*Grăiescu*"; în ms. 4 389: „*Grăiesc*"); „*La ceia ce băsnuiescu den pîntece*" (Lv., 20, 6). Sintagma *cel ce băsnuiește (grăiește) din pîntece* este folosită pentru a traduce gr. (ὁ) ἐγγαστριμύθος, -ου 'ventriloque' ; 'devin' ; în lat. : *magus* 'vrăjitor' ; vezi mai jos, p. 31, **IV. 2.1.03.**

1.3.5. boiarin (și : *boiar*) (<vsl. *boljarinŭ*) **1.** 'căpetenie', 'prinț', 'șef', în ms. 45 : „*Iar să va greși boiărinul*" (Lv., *4*, 22 ; în BB : „*Boiariul*" ; în ms. 4 389 : „*Boiar*"). Acest sens este calchiat după gr. (ὁ) ἄρχων, -οντος 'chef' ; el este atestat și în alte scrieri românești din epoca veche (vezi *DA*, s. v.). **2.** 'idolul Moloh', 'idol', în ms. 45 : „*Să nu dai să slujască la boiarin*" (Lv., *18*, 21 ; în BB : „*La boiari*" ; în ms. 4 389 : „*Domnului idolului*" ; pe margine, de aceeași mînă : „*Lui Moloh*") ; în BB : „*Carele va da den sămînța lui la boiari cu moarte să să omoară*" (Lv., *20*, 2 ; în ms. 45 : „*La boiarin*" ; în ms. 4 389 : „*De va da seminția lui să slujască Domnului idolului*" ; pe margine, de aceeași mînă : „*Lui Moloh*") ; în BB : „*Pentru că den sămînța lui au dat boiariului*" (Lv., *20*, 3 ; în ms. 45 : „*Boiărinului*"; în ms. 4 389 : „*Lui Domnului idolului*" ; pe margine, de aceeași mînă : „*Lui Moloh*"). La fel, în versetele următoare, 4 și 5, din cap. 20, Lv. În ms. 45, apar și variantele *boiarenului* (Lv., *20*, 4) și *boiarini* (Lv., *20*, 5). Sensul **2.** este calchiat și el după gr. (ὁ) ἄρχων, -οντος 'chef'. La rîndul său, cuvîntul grecesc reprezintă o calchiere a cuvîntului ebraic *Moloh*, al cărui sens inițial, ca apelativ, era 'rege', 'șef suprem'. Cf. *Comentarii, 18*, 21 ; vezi mai jos, p. 21 **IV. 1.4.18.** ; p. 26 **IV. 2.1.21.**

1.3.6. boz 'idol' (<vsl. *bozi*, pl. de la *bogŭ*), în BB: „*Oasele bozilor voștri*" (Lv., *26*, 30 ; în ms. 45 : „*Chipurilor*" ; în ms. 4 389 : „*Idolilor*") ; în ms; 45 : „*Daruri bozului lor ei aduc*" (Lv., *21*, 6 ; în BB : „*Dumnezăului*" ; în ms. 4 389 : „*Dumnezeului*"). Cf. ST.L. FAC., p. 86, **IV. 1.2.1.** ; ST. L. EX., p. 32 **IV. 1.4.4.**

1.3.7. brehnace 'un fel de uliu (uliul găinilor)' [<vb. *a brehni* <ucr. *brechátу* 'a lătra' ; cf. sîrb. *brèhati* 'a gîfîi', 'a tuși tare' ; rus. *brechátі* 'kläffen' (=a lătra, a hămăi) ; 'schreien' (=a țipa) ; 'zanken' (=a se certa) ; în limba poloneză, *brzecham, brzechać* ; *brezechotać, brzechtać* (<vsl. *brešǫ, brechati*), pe lîngă sensul 'bellen', 'kläffen' (=a lătra), mai denumește și 'țipetul scos de coțofană' (vezi *DA*, s. v. ; E. Berneker, *SEW*, I, p. 83) ; din familia vb. *a brehni* fac parte și : *brehău* '(cîine) lătrător' (la Cantemir) ; *a brehăi* ; *brehăitură*, precum și *brehnace*, cu variantele : *brehnice* (ca *pitulice*, de la *a se pitula* + suf. *-ice*) ; *brehnaie* (< *breh-* +*an* + *-aie*). Varianta *brehnace* este alcătuită din *breh-* + *an* +suf. *-ace* (ultimul element prezent în *budihace, cîcace*)>**brehănace*>*brehnace* (prin sincoparea lui *-ă-* neaccentuat) (vezi H. Tiktin² *DRG*, s. v. ; *DA*, s. v.)], în ms. 45 : „*Și brehnacea, și caia, și cîle-s asêmene ei*" (Lv., *11*, 14 ; în BB : „*Șorliță*" ; în ms. 4 389 : „*Pajăre*"). Judecînd după sursele invocate de dicționare, cuvîntul *brehnace* (și derivatele sale) este caracteristic scriitorilor moldoveni din epoca veche, în primul rînd lui D. Cantemir. Apariția lui și în textul BB (*Iov, 15*, 23 ; *28*, 7) se explică prin preluarea lui din textul lui Nicolae Milescu (ms. 45). Vechimea primei atestări (1688, BIBLIA) trebuie modificată : ms. 45, cca. 1665—1685.

1.3.8. broboană 'bobiță de strugure' [<bg. **brъbona*, dim. *brъbonka, brobonka* 'id.' (vezi *DA*, s. v. ; A. Scriban, *Dicț.*, s. v. ; Cioranescu, *DER*, nr. 1 116)], în BB : „*Și viia ta să nu o culegi de iznoavă, nice broboanele viii tale să nu le aduni*" (Lv., *19*, 10). Cuvîntul este folosit și în ms. 4 389 (*ibid.*), pe cînd în ms. 45 apare sinonimul *bobițele* (diminutiv de la *boabă*, sau din sîrb. *bobica*).

1.3.9. camătă 'dobîndă pentru o sumă dată cu împrumut' [<vsl. *kamata*< mgr. (ὁ) κάματος „Mühe, anstrengende Arbeit'], în toate cele trei texte studiate (Lv., *25*, 36, 37). În ms. 4 389, sînt adăugate pe margine, de aceeași mînă, cuvintele : „*Vezi pentru camete*" (Lv., *25*, 36).

1.3.10. capiște 'templu păgînesc' (<vsl. *kapiše* 'id.'), în ms. 4 389 : „*Și capiștea voastră voiu pustii*" (Lv., *26*, 30). În BB și în ms. 45 : „*Stîlpii voștri*", după gr. τὰς στήλας ὑμῶν [gr. (ἡ) στήλη 'Säule' ; 'Gesetze-, Vertragssäule', apoi 'Gesetz, Vertrag" ; și 'Strebepfeiler' (=contrafort) ; vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 795—796). Cf. ST. L. EX., p. 32, **1.4.6.**

1.3.11. cădelniță (<vsl. *kadilĭnica*), în BB și în ms. 45 (Lv., *10*, 1 : în ms. 45, și în Lv., *16*, 12 ; în acest loc, BB are *căție*) : în ms. 4 389 : *cădêlniță* (Lv., *10*, 1). Cf. ST. L. EX., p. 32, **IV. 1.4.8.**

1.3.12. cămin 'vatră', 'cuptor' ; 'construcție din piatră pe care se pune un vas, iar dedesupt se face foc' [<vsl. *kámina* 'sobă', 'vatră' (<vgr. κάμινος 'Ofen zum Schmelzen, Brennen, Braten usw.'>lat. *caminus*> mhd. *kamin* (vezi A. Scriban, *Dicț.*, s. v. : H. Frisk, *GEW*, I, p. 772)], în BB : „*Cuptoare și cămînuri se vor surpa*" (Lv., *11*, 35). În ms. 45 și în ms. 4 389 : „*Cotlon*" ; vezi mai jos, p. 21, **IV. 1.5.3.**

1.3.13. chică 'părul capului' (<vsl. *kyka* ; bg. *kika*), în BB : „*Să nu faceț creț den chica capului vostru*" (Lv., *19*, 27 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : „*Părul capetelor voastre*").

1.3.14. chivără 'acoperemînt al capului'; 'un fel de turban purtat în vechime de preoții evrei' (<vrus. *kiverŭ*; ucr. *kyver*; polon. *kiwior*), în BB: „*Chivără de in*" (Lv., *16*, 4; la fel în ms. 45; în ms. 4 389 : „*Işlic de pînză*"); *chivere* (Lv., *8*, 13; *10*, 6; la fel în ms. 45; în ms. 4 389 : „*Pălării*", Lv., *8*, 13). Cf. ST. L. EX., p. 32, **IV. 1.4.14.**

1.3.15. cilți 'fire scurte de cînepă' (<vsl. *klŭkŭ*, pl. *klŭci* 'urzeală'), în BB și în ms. 45 : „*Haine de cilți*" (Lv., *13*, 47); în ms. 4 389 : „*Hainci de...cilți*" (Lv., *13*, 59). Prima atestare: cca 1665—1680, din ms. 4 389, față de 1684, din H. Tiktin², *DRG*, s. v.

1.3.16. covrig 'un fel de pîine (turtă) rotundă' [<bg. *kovrig*; rus. *kovrig*, *-iga* 'pîine rotundă' (vsl. *kovriga* 'cerculeț'<tc. *kyvryk*, *kyvrak* 'sucit', 'încovoiat'); vezi A. Scriban, *Dicț.*, s. v.], în ms. 45 : „*Covrigi nedospiți*" (Lv., *2*, 4; *7*, 2; în BB : „*Turte nedospite*"; în ms. 4 389 „*Covrigi nedospiți unși cu undelemn*", Lv., *2*, 4; și : *7*, 12; *8*, 25 [26]). Fiind prezent și în ms. 4 389, prima atestare dată în H. Tiktin², *DRG.*, s. v., anume 1688, BIBLIA, se modifică : cca 1665—1680.

1.3.17. drob 'măruntaie' (<bg., sîrb. *drob* 'Eingeweide'; polon. *drob* 'etwas kleines', pl. 'Eingeweide' <vsl. *drobinŭ* 'minutus'; vezi H. Tiktin², *DRG.*, s. v.), în ms. 4 389 : „*Iar droburile... să le spêle cu apă*" (Lv., *1*, 9; și 13; *4*, 11; în BB și în ms. 45 : „*Cêle den pintece*"); „*Mațele și drobul*" (Lv., *8*, 19 [20]; aceste cuvinte sînt adăugate pe margine, de aceeași mînă, pentru a explica pe „*Denlăuntrurile*", din text). Față de prima atestare dată în H. Tiktin², *DRG.*, s. v., anume 1705, aceasta din ms. 4 389 este din cca 1665—1680.

1.3.18. grebănos 'cocoșat', 'ghebos', 'gîrbovit' [<vsl. *grŭbonosŭ* sau din *greabăn* + suf. *-os* (<vsl. *grebenĭ* piepten', sîrb. *greben* 'Widerrist' (=greabăn)], în ms. 45 : „*Au grebănos, au pecinginos, au pănihos la ochi*" (Lv., *21*, 19; în BB : „*Ghiebos*"; în ms. 4 389 : „*Gîrbov*"). Trebuie modificată și prima atestare dată în H. Tiktin², *DRG*, s. v. : în loc de anul 1705, cca 1665—1680 (ms. 4 389).

1.3.19. iznoavă, în sintagma: *de iznoavă* 'din nou' (<vsl. *izŭ nova* 'din nou'), în BB : „*Și viia la să nu o culegi de iznoavă*" (Lv., *19*, 10; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : „*Să nu o culegi de tot*").

1.3.20. jder 'mamifer asemănător cu dihorul, a cărui blană este foarte căutată' [<sîrb. *ždero* 'mare mîncăcios', *ždera* 'Gulo borealis' (Cioranescu, *DER*, nr. 4 594; tot așa *DA*; *CADE*; L. Șăineanu. *Dicț. univ.*; H. Tiktin², *DRG*, s. v.; dar A. Scriban, *Dicț.*, s. v.. respinge această etimologie; el apropie rom. *jder* de tc. *ejder* 'balaur'], în ms. 4 389 : „*Jder și pisică*" (Lv., *11* 30; în BB și în ms. 45 : „*Nevăstuică*"). Echivalentul grecesc este (ὁ) καλαβώτης 'Eidechsenart' (= un fel de șopîrlă), cuvînt fără etimologie, probabil un împrumut egeic (vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 162, sub ἀσκάλαβος).

1.3.21. lebădă (<vsl. *lebedĭ*), în toate cele trei texte studiate (Lv., *11*, 8). Prima atestare dată în H. Tiktin², *DRG*, s.v., trebuie modificată : în loc de cca 1670, ANON CAR., cca 1665—1680.

1.3.22. liliac 'animal mamifer, asemănător cu șoarecele, cu aripi adaptate la zbor' (<vsl. *lilijak*), în BB: „*Liliacul*" (Lv., *11*, 19; la fel în ms. 45, și în ms. 4 389).

1.3.23. maică 'mamă' (<vsl. *majka*), în ms. 45 cu un număr de 14 ocurențe. Diortositorii BB au înlocuit sistematic termenul *maică*, din ms. 45, cu *mumă*, care era caracteristic pentru norma literară sudică, muntenească. O singură dată se întîlnește în cartea *Preoția* din BB forma de gen-dat. sg. *mîne-ta* (Lv., *20* 19), care are la bază un plural *mămîne* (devenit *mîne*). Forma *mumă* este atestată și în ms. 4 389, Lv., într-un număr de 12 ocurențe. Se conturează, prin urmare, foarte clar cele două norme literare de la sfîrșitul secolului al XVII-lea în privința denumirilor pentru conceptul ≪mamă≫. Situația din cartea *Preoția* se aseamănă cu cea din cartea *Facerea*, pentru care vezi ST. L. FAC., p. 70, **II. 1.1.7.**, precum și cu cea din cartea *Ieșirea*. În ultimul caz, în ms. 45, Ex., *maică* apare în 8 ocurențe; *mumă* cunoaște în BB, Ex., 8 ocurențe, iar în ms. 4 389, 7 ocurențe. Ultimul text conține o singură dată și *mumînci lui* (Ex., *23*, 19).

1.3.24. medenniță 'lighean' 'vas de spălat' (<vsl. *mĕdĕnica*), în ms. 45 : „*Și toate vasele lui, și medennița, și fundul ei*" (Lv., *8*, 11; în BB : „*Spălătoare*"; în ms. 4 389 : „*Lighinul*"). Varianta aceasta cu *-nn-* nu este atestată în dicționare. Cf. și ST. L. EX., p. 33, **IV. 1.4.27.**

1.3.25. nădragi 'chiloți bărbătești', 'indispensabili' (cf. vsl. *nadragy*; polon. *nadragi*; magh. *nadrág*), în toate cele trei texte studiate (Lv., *6*, 10; *16*, 4). Cf. ST. L. EX., p. 33, **IV. 1.4.30.**

1.3.26. năsilnic, vezi *silnic*, mai jos, p. 20, **IV. 1.3.39.**

1.3.27. nevăstuică 'animal mamifer carnivor, cu corpul lung, suplu și subțire, cu blana moale, roșcată vara și albicioasă iarna (*Mustela nivalis*)' (<vsl. *nevĕstŭka*; bg. *nevĕstulka*, sau rom. *nevastă* +suf. *-uică*), în toate cele trei texte studiate (în BB și în ms. 45, Lv., **11**, 30; în ms. 4 389, Lv., *11*, 29).

1.3.28. a oțări 'a respinge cu scîrbă' [cf. bg. *ocarvam*, *ocĕra* (*zъbi*) 'fletschen' (=a rînji); sîrb. *cjĕriti* 'die Zähne beim Lachen zeigen'; rus. *ščĕrilĭ* **1.** 'sträuben (Haare, Federn)' (= a zbîrli (părul, penele), **2.** 'flätschen (Zähne)' (=a rînji); rus. *oščĕritĭsĭa* 'zornig werden' (=a se mînia); vezi M. Vasmer, *REW*, III, p. 450], în ms. 45 : „*Den cărnurile lor să nu mănceți și mortăciunile lor să le oțărîți*" (Lv., *11*, 11; în BB și în ms. 4 389: „*Să vă scîrbiți*").

1.3.29. oțărît 'spurcat', 'respingător', 'scîrbos' (vezi cuvîntul precedent), în ms. 45 : „*Să fie și voao oțărît*" (Lv., *11*, 10); „*Nu să vor mănca, oțărîte sîntu*" (Lv., *11*, 13; în BB : „*Scîrbe sînt*"; în ms. 4 389 : „*Să vă scîrbiți*"). Atestarea din ms. 45 (cca 1665—1685) este mai veche decît cea dată în H. Tiktin², *DRG*, s. v. (1710).

1.3.30. oțărîtură 'spurcăciune', 'lucru scîrbos, respingător' (vezi cuvintele imediat precedente), în ms. 45 : „*Den tot sufletul viu dentru apa oțărîtură iaste*" (Lv., *11*, 10); „*Și toate cîte nu-s la înse aripi nice soldzi dentru cîte sînt întru ape oțărîtură voaă acêstea*" (Lv., *11*, 12; în BB : „*Urîciune*"; în ms. 4 389 : „*Spurcat iaste*").

1.3.31. pajere 'pasăre răpitoare mai mică decît vulturul, cu cioc puternic și cu gheare lungi și ascuțite (*Aquila chrysaëtos*) (și *Aquila melanaëtus*)' [< slavă; cf. ucr. *pažera* 'Haifisch' (=rechin), *pažerystvyj*, *pažerlyvyj* 'gefräßig'; vezi H. Tiktin², *DRG.*, s. v.; etimologie nesigură), în ms. 4 389 : „*Iar den pasări de acêstea să vă scîrbiț : de vultur... și de pajăre, și de caie*" (Lv., *11*, 13, 14; în BB : „*Șorlîța*"; în ms. 45 : „*Brehnacea*"). Varianta cu *-jă-* din ms. 4 389 este în concordanță cu norma din acest text privind caracterul dur, velar, al șuierătoarelor *ș* și *j*. În acest text (cca 1665—1680), cuvîntul *pajere* cunoaște și prima lui atestare în scris, care este ceva mai veche decît cea propusă în H. Tiktin², *DRG.* s. v. : anul 1705.

1.3.32. pămente 'pomenire', 'amintire', 'memorie' (<vsl. *pamętĭ*), în ms. 45 : „*Pămente de trîmbiță*" (Lv., *23*, 24; în BB și în ms. 4 389 : „*Pomenire*").

1.3.33. pănihos (*ponivos*) 'miop', 'încrucișat', 'cu vederea stricată' (<expr. *cu poneavă* 'cu perdea la ochi' <sîrb. *ponjava*; magh. *ponyva*; ultimul a pătruns în unele graiuri românești de peste munți în forma *pónivă*, *poivă*, 'țol', 'pînză', vezi Lajos Tamás, *EWUR*, p. 630), în ms. 45 : „*Au pănihos la ochi*" (Lv., *21*, 19; în BB : „*Zmult la ochi*; în ms. 4 389 : „*Va avea albeațe la ochi*", Lv., *21*, 20). Varianta din ms. 45, cu *-h-* <*-v-*, a cu-

noscut schimbarea fonetică dialectală, moldovenească, întîlnită în *hulpe*<*vulpe*; *puhoi*<*puvoi*; *hîrtop*<*vîrtop* etc. De asemenea, a avut loc și delabializarea lui *o* (>*ă*).

1.3.34. pleașă 'chelie', 'pleșuvie' (<*pleș*<vsl. *plěšĭ*), în BB: „*Iar de se va face în pleașa lui... pipăire albă,... stricăciune înflorind iasle în pleașa lui*" (Lv., *13*, 42; și versetul 43; *21*, 5). Cuvîntul apare și în ms. 45 (*ibid.*) precum și în ms. 4 389 (Lv., *13*, 42, 42, 43).

1.3.35. pleșiv 'pleșuv' (<vsl. *plěšivŭ*), în BB: „*Pleșiv iasle*" (Lv., *13*, 40; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Pleșuv*").

1.2.36. poslușit 'de slujit' (<*a posluși*<vsl. *poslušiti*), în BB: „*Lucrul de poslușit*" (Lv., *23*, 8; în ms. 45: „*Poslușit*"; în ms. 4 389: „*Lucru de lucrat*"). Cf. ST. L. FAC., p. 87, **IV. 1.2.20.**

1.3.37. prapor 'peritoneu' (<vsl. *praporŭ*), în ms. 4 389: „*Praporul*" (Lv., *3*, 3, 10; *4*, 8; *7*, 3; *8*, 16, 24, [25]; *9*, 19).

1.3.38. prișleț 'pribeag', 'venetic', 'străin oploșit' (<vsl. *prišĭlĭcĭ*), în ms. 45: „*Prișleț preotului au năimit nu va mănca sfinte*" (Lv., *22*, 10); „*Au dentru cei prișleț ce lăcuiescu lîngă înșii întru Israil*" (Lv., *22*, 18). Cf. ST. L. FAC., pl 87, **IV. 1.2.27.**; ST. L. EX., p. 34, **IV. 1.4.47.**

1.3.39. silnic 'puternic' (<vsl. *silĭnŭ, -nikŭ*), în ms. 45: „*Nice să laudzi obrazul silnecului*" (Lv., *19*, 15; în BB: „*Năsilnicului*", care însă are sensul '(cu inima) învîrtoșată'; în ms. 4 389: „*Putêrnicului*"). Cf. ST. L. EX., p. 33, **IV. 1.4.32**; **1.4.33.**

1.3.40. slovean 'slav' (<vsl. *slověninŭ*), în ms. 4 389: „*La slovêni*" 'în versiunea slavonă (a *Bibliei*)' (Lv., 7, 1; aceste cuvinte sînt adăugate pe margine, de aceeași mînă). Atestarea de aici este cu cîțiva ani mai veche (cca 1665—1680) decît cea propusă în H. Tiktin², *DRG* s. v. (1683).

1.3.41. stinghie (<vsl. *stigno, slegno*, 'șold'), în ms. 45: „*Stănghi*" (cu *-ă- =ă* sau *î*?) (Lv., *3*, 4, 10, 15; *4*, 9; *6*, 34; în BB: „*Coapse*"; în ms. 4 389: „*Ii*" (Lv., *3*, 10; *6*, 34). Cf. ST. L. FAC. p. 102, **IV. 2.3.142.**

1.3.42. stîrc 'bîtlan' (<vsl. *strŭkŭ* 'barză'; vbg. *strъkъ*; bg. *strък*; sîrb. *štrk*; rus. *sterk*;; vezi M. Vasmer, *REW*, III, p. 13), în BB: „*Și corbul de noapte, și hărețul, și stîrcul*" (Lv., *11*, 17; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). În limba greacă: ἶβις.

1.3.43. șomie 'mamifer care trăiește sub pămînt [(după regiuni: a) șoarece, b) șoboIan, c) cățelul pămîntului, d) cîrtiță)'] [<bg. *chomjak, chomek* 'hîrciog' (vezi *DLR*, s.v.); ucr. *chomják, chomá*; vrus. *chomĕky*; polon. *chomik* (vezi M. Vasmer, *REW*, III, p. 259—260); trecerea lui *ch-* (spiranța velară surdă) la *ș* este un fenomen mai rar, cf. săs. *Honț* (=Hans)>*șonț* 'poreclă dată unui sas'; *hervanea*> *șervanea* (vezi A. Scriban, *Dicț.*, s. v.)], în BB: „*Și nevăstuica, și șopîrla, și șomicul* (Lv., *11*, 30; în ms. 45: „*Guziul*"; în ms. 4 389 „*Guzeil*").

1.3.44. șorliță 'un fel de vultur bărbos, care poate răpi miei și copii, numit și *ceahlău, zăgan* (*Gypaëtus barbatus*)' [cf. bg. *ušorlica* 'uliu', 'erete' (vezi A. Cioranescu, *DER*, nr. 1 013); varianta cu *s-* a fost influențată, probabil, de *surlă* (vezi A. Scriban, *Dicț.*, s. v.)] în BB: „*Și șorlița, și caia, și cîte-s asêmene ei*" (Lv., *11*, 14; în ms. 45: „*Brehnacea*"; în ms. 4 389: „*Pajăre*").

1.3.45. tîrcav 'chel (parțial)' (<ucr. *tyrkavyj*), în BB: „*Iară de se va smulge cuiva capul den față, iaste tîrcav*" (Lv., *13*, 41: în ms. 45: „*Chelbaș*"; în ms. 4 389: „*Chielbaș*"). Cf. mai jos, p. 23, **IV. 1.7.2.**

1.3.46. tîrcăvire 'pleșuvie (în partea din față a capului)' (<vb. *a tîrcăvi*<*tîrcav*; vezi cuvîntul precedent), în BB (Lv., *13*, 42, 42, 43; în ms. 45: „*Chelbășie*"; în ms. 4 389: „*Chielbășiia*").

1.3.47. zăveasă 'perdea', 'draperie', 'acoperemînt' (<vsl. *zavěsa*), în ms. 4 389: „*Înlăuntrul zăvêsci*" (Lv., *16*, 2) și *zăvasă* (Lv., *16*, 15). Cf. ST. L. EX., p. 35, **IV. 1.4.62.**

1.4.0. Elemente grecești

Sînt incluse în acest capitol și elementele de origine ebraică pe care autorii traducerii din *Septuaginta* le-au preluat ca atare din limba originalului.

1.4.1. agnu 'numele unui arbore' (*Vitex agnus castus*) [<gr. (ἡ), (ὁ) ἄγνος; H. Frisk, *GEW*, I, p. 13: „Ohne Etymologie"], în BB: „*Stîlpări de agnu den părău*" (Lv., *23*, 40; în ms. 45: „*Agnu den părău*"; în ms. 4 389: „*Răchiț den părău*"; pe margine, de aceeași mînă: „*Sălci*").

1.4.2. argăsit [<vb. *a argăsi* 'a tăbăci'<mgr. ἀργάζω, aor. ἄργασα 'a lucra', din familia lui ἔργον 'Werk, Arbeit, Kunstwerk'; vb. ἐργάζομαι 'arbeiten'; din același radical provine și rom. *argat* <mgr. ἀργάτης 'muncitor agricol', 'lucrător cu ziua', cu fenomenul trecerii lui *e-* la *a-*, prin asimilație la *-á-* următor, fenomen petrecut după secolul al VI-lea (vezi H. Mihăescu, *Influența greacească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 121)], în ms. 4 389: „*În fiece vas de piêle argăsită*" (Lv., 13, 49; și în versetele 48 și 51). În BB: „*Piêlea de lucru*" (Lv., *13*, 48); „*Vasul lucrat de piêle*" (Lv., *13*, 49); „*Pici în lucruri*" (Lv., *13*, 51). Expresiile se întîlnesc și în ms. 45, fiind calchiate după grecește (vezi mai jos, p. 28, **IV. 2.1.51.**). Adj. *argăsit* cunoaște prima sa atestare scrisă în acest text al ms. 4 389 (cca 1665—1680), cu puțin mai înainte de data menționată în H. Tiktin, *DRG* ², s. v. (1688).

1.4.3. arhiereu 'episcop (în biserica ortodoxă)'; aici: 'funcția de mai-marele-preot, la evrei' (<ἀρχιερεύς, *-έως* 'grand-prêtre', 'grand-pontife'), în ms. 45: „*Să va greși arhiereul cel unsu*" (Lv., *4*, 3; pe margine, de aceeași mînă: „*De va greși arhiereu*"). La fel în BB și în ms. 4 389.

1.4.4. arhierie 'funcția de episcop'; aici: 'funcția de mai-marele preot, la evrei' (<gr. ἀρχιερεία 'dignité de grand prêtre', 'pontificat'), în ms. 4 389: „*Odăjdii de arhierie*" (Lv., *8*, 8).

1.4.5. atâchis (și *atachîs*) 'un soi de lăcustă' [<gr. (ὁ) ἀττάκης, -ου 'Art Heuschrecke'; cuvîntul nu a fost explicat din punct de vedere etimologic; vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 182), în ms. 45: „*Și pre atâchis și cîte-i samănă lui*" [Lv., *11*, 22; în BB: „*Atachîs*" (*ibid.*); în ms. 4 389: „*Atachîsul*" (*ibid.*); pe margine, de aceeași mînă: „*Acêstea tot fêl de lăcuste sînt*"]. Cuvîntul nu este înregistrat în dicționarele românești; prima atestare: cca 1665—1680.

1.4.6. azimă 1. 'pîine nedospită', 2. 'o sărbătoare la evrei' [<gr. (τὰ) ἄζυμα, -ων< (ἡ) ζύμη 'Sauerteig' (= aluățel, drojdie), precedat de *à-* privativus; vezi H. Frisk *GEW*, I, p. 616], în ms. 4 389: „*Praznicul azimilor*" (Lv., *23*, 6; și: „*Azime*", *ibid.*). În BB și în ms. 45, cuvîntul *azimă* cunoaște în Lv. un număr de 6 ocurențe.

1.4.7. bezer 'peritoneu', 'prapor' (<gr. μεσάριον 'mésentère'), în ms. 4 389: *băzărul*, în „*Și băzărul să-l ia cu rănichii*" (Lv., *3*, 15); *băzăr* (Lv., *4*, 9; *7*, 4, [30]; *8*, 16, 24 [25]; *9*, 10, 19). În BB: „*Seul de la ficați cu rănichii*" (Lv., *3*, 15), în ms. 45: „*Săul de la maiuri cu rărunchii ii vei lua*" (*ibid.*). Cuvîntul cunoaște în graiuri numeroase variante fonetice. Alături de cele consemnate în dicționare, de pildă în H. Tiktin², *DRG*, s. v., pot fi văzute și cele din *NALR. Mold. Bucov.*, I, h. 101 (de exemplu: *bezărău*; *bezereu*; *brezărău*; *brizărău*; *bezăric*; *bezări* etc.). Cf. ST. L. EX., p. 35, **IV. 1.5.5.**

1.4.8. crocodil (și: *corcodel*; *crocodel*) '(un fel de) șopîrlă' (<gr. κροκόδειλος), în BB și în ms. 4 389: „*Corcodelul-cel-de-pămînt*" (Lv., *11*, 29); în ms. 45: „*Croco-*

delul-cel-den-pămînt" (*ibid*), după gr. ὁ χροκόδειλος ὁ χερσαῖος [κρόκη 'Kies' (=prundiș) și δρῖλος 'Wurm' (=vierme); χερσαῖος, -α, -ον 'de pămînt', 'terestru', 'continental'; gr. χροκόδῑλος are și sensul 'Eidechse' (=șopîrlă); vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 22].

1.4.9. efa (și: *ifi*) 'măsură de capacitate pentru cereale' [gr. ὑφί (οἰφί)<ebr. *'ēyphah*], în BB: *„Al zêcelea lui Ifi de făină curată"* (Lv., *5*, 11; și *6*, 20; la fel în ms. 45: în ms: 4 389): *„Efi"*).

1.4.10. engolpiu 'hoșen, pieptar al marelui preot, la evrei' (<gr. ἐγκόλπιον 'qui est dans le sein'), în BB: *„Au pus preste dînsul engolpiul și au pus preste engolpiu arătarea și adevărul"* (Lv., *8*, 8; în ms. 45 și în ms. 4 389: *„Cuvîntul"*). Cf. ST. L. EX., p. 41—42, **IV. 2.1.16.**

1.4.11. erodiu (și: *erodión*) 'bîtlan' [<gr. (ὁ) ἐρῳδιός, -οῦ 'héron', 'Reiher'; lat. *herōdiō, -onis* și *herōdius, -ii* 'bîtlan'], în BB: *„Erodión"* (Lv., *11*, 19; în ms. 45 și în ms. 4 389: *„Erodiul"* (*ibid.*).

1.4.12. finic 'curmal' (<gr. φοῖνιξ, de la etnonimul φοίνῑκες 'fenicieni', pentru că aceștia făceau comerț cu curmale), BB: *„Ramuri de finic"* (Lv., *23*, 40; în m. 45: *„Stîlpări de finic"*; în ms. 4 389: *„Ramură de fisic"*; aici, pe margine, de aceeași mînă: *„Stîlpare"*). Cf. ST. L. EX., p. 36, **IV. 1.5.15.**

f **1.4.13. gripsor** 'pasăre mare de pradă', 'acvilă', 'pajură' [<gr. (ὁ) γρύψ, -υπός 'grifon'], în BB: *„Gripsorul"* (Lv., *11*, 13: la fel în ms. 45 și în ms. 4 389).

1.4.14. hameleon 'camelelon [<gr. χαμαιλέων 'Eidechsenart', 'Chamäleon'; din χαμαί adv. 'zur Erde hin', 'auf der Erde'+ λέων, -οντος 'Löwe', calchiat din limba semită-akkadiană; vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 113; 1 071], în BB: *„Hameleon"* (Lv., *11*, 30; la fel în ms. 45: în ms. 4 389: *„Hamelion"*). În ms. 4 389 (cca. 1665—1680), se află cea mai veche atestare a cuvîntului (față de anul 1705, în H. Tiktin², *DRG*, s.v.).

1.4.15. haradrión 'numele unei păsări, probabil păsărel, fluierar, ploier' [< gr. (ὁ) χαραδριός; probabil din χαράδος 'Geröl', 'Kies', 'Geschiebe' (=pietriș, prundiș, bolovani de rîu); vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 1 087], în BB și în ms. 45: *„Haradrion"* (Lv., 11, 19: în ms. 4 389: *„Haradriónul"*). Cuvîntul nu-i înregistrat în dicționarele românești; prima atestare: cca 1665—1680.

1.4.16. hin (și: *in*) 'unitate de măsură pentru lichide' [(gr. ἕιν (<ebr.), lat. *hin*], în BB: *„A patra parte de in de vin"* (Lv., *23*, 13; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). Cf. ST. L. EX., p. 38, **IV. 1.6.5.**

1.4.17. hirogrúlion 'numele unui mamifer ierbivor din Orientul Apropiat și din nord-vestul Africii' (vezi *Comentarii*, *11*, 5) (<gr. χοιρογρύλλος<χοῖρος 'purcel'+ γρύλλος 'id.), în ms. 45: *„Și hirogrulion, căci nu aduce rumăgală acesta și la copite nu-i geamăn"* (Lv., *11*, 5; pe margine, de aceeași mînă, sînt adăugate cuvintele: *„Ariciul, gliganul"*). În BB și în ms. 4 389: *„Ariciul"*. Cuvîntul nu este înregistrat în dicționarele românești; prima atestare: cca 1665—1685, în ms. 45.

1.4.18. idol 'divinitate păgînă'; 'chip', 'figură', 'statuie reprezentînd o divinitate păgînă' [<gr. (τὸ) εἴδωλον, -ου 'Gestalt'; 'Bild'; 'Trugbild'; 'Götzenbild'; 'Idol'<vb. ἰδεῖν 'erblicken, erkennen'; de unde și ἰδέα, ἰδανός 'Erscheinung'; 'Gestalt'; 'Beschaffenheit'; 'Form'; 'Urbild'; 'Idee', vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 452; 708; 709], în ms. 4 389: *„Voiu pune oasele voastre preste oasele idolilor voștri"* (Lv., *26*, 30: în BB: *„Bozilor"*; în ms. 45: *„Chipurile"*; în *Fragmentul* de *Levitic* publicat de Hasdeu: *Chipurile voastre le voiu zdrobi"*, Lv., *26*, 30); tot în ms. 4 389: *„Ca să curveas-<că> ei la idol"* (Lv., *20*, 5). Cf. mai sus, sub *boiarin*, p. 18, **IV. 1.3.5.**; mai jos, sub *domn*, p. 26, **IV. 2.1.21.**

1.4.19. isop (și: *issop*) 'plantă din care se făceau sfeștoace (*Organum hirtum*)' [<vgr. ὕσσωπος f. (-ον n). <ebr. *'ēzōb*; vsl. *isopŭ*; lat. *hyssopus* (și: *-um*)], în BB (Lv., *14*, 49; la fel în ms. 45, în ms. 4 389: *„Issop"*) Cf. ST. L. EX., p. 38, **IV. 1.6.7.**

1.4.20. pelican (și: *pelecan*) (<gr. πελεκάν, -ᾶνος), în ms. 45: *„Pelecanul"* (Lv., *11*, 18; în ms. 4 389: *„Pelicanul"*; în BB: *„Barza"*).

1.4.21. porfirion 'numele unei păsări acvatice, probabil lișiță' [<gr. (ὁ) πορφυρίων 'purpurnes Wasserhuhn (*Fulica porphyrion*)'; cf. și (ἡ) πορφυρίς 'Name eines Vogels"; vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 581—582], în BB și în ms. 45: *„Și porfirión, și barza, și lebădă"* (Lv., *11*, 18; în ms. 4 389: *„Porfirion"* (*ibid.*); pe margine, de aceeași mînă: *„Pasărea soarelui"*). Cu acest sens, cuvîntul nu apare în dicționarele românești. Radicalul său, gr. (ἡ) πορφύρα, -ας 'pupură (culoarea, stofa, haina)', a pătruns, de asemenea, în româna literară: vrom. *porfir* 'un fel de marmură roșie'; *porfiră* 'purpură (culoarea, stofa, haina)', cu variantele *profir*, *profiriu*. Paralel cu aceste forme de proveniență grecească, româna literară cunoaște și variantele de origine latino-romanică: *purpură* (<lat. med. *purpura*, it. *porpora*), atestat la 1698 (Cantemir), de la care derivatul adj. *purpuriu* (atestat prima dată la 1832).

1.4.22. siclu 'monedă și măsură de greutate, la vechii evrei' [<gr. (ὁ) σίκλος, -οῦ (<ebr. *šeqel*)], în BB: *„Preț de argint de sicli, cu siclul cel sfînt"* (Lv., *5*, 16; la fel în ms. 45). În ms. 4 389: *„2 sicle de argint, după siclele sfînților"* (*ibid*). Cf. ST. L. EX., p. 38, **IV. 1.6.8.**

1.4.22. tigaie [<vgr. τήγανον 'plită'; mgr. (τὸ) τηγάνιον, -ου, 'poĕlon' (=vas de friptură, tigaie), pl. τηγάνια (>rom. *tigaie*, mgl. *tigańe*; vezi H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 120—121, cf. și sîrb. *tiganj*], în BB: *„Jîrtvă den tigaie"* (Lv., *2*, 5; la fel în ms. 45; în ms 4 389 *„Jărtvă de pre grătar"*. Cuvîntul mai apare în Lv., *6*, 21, în toate cele trei texte, precum și în *6*, 39 (dar numai în BB și în ms 4 389).

1.4.23. văpsit (<*a văpsi* <mgr. βάπτω, viit. βάψω: și vsl. *vapĭsati*), în ms. 45: *„Haină văpsită"* (Lv., *19*, 19; în BB: *„Haină țesută de doao feliuri"*; în ms. 4 389: *„Haină văpsită"*).

1.4.24. venetic (*vinetic*) 'pribeag', 'prișleț', 'nemernic', 'străin de poporul evreu' (o categorie socială la vechii evrei) (<mgr. βενετικός, influențat de unele forme (cu *-i-*) ale verbului *a veni*), în ms. 4 389 Lv., *16*, 29; *17*, 8, 10, 12, 13, 15; *18*, 26; *19*, 10, 34; *20*, 1; 22, 10; 24, 22; 25, 6, 23, 35, 40, 45, 47, 47). Cf. ST. L. EX., p., 38, **IV. 1.5.39.**

1.4.25. vruh 'un fel de lăcustă' [<gr. (ὁ) βροῦχος 'Art Heuschrecke'; 'sauterelle'; lat. *bruchus*, -i 'id.'], în BB și în ms. 45: *„Vruhul"* (Lv., *11*, 22; în ms. 4 389: *„Varuhul"*; aici, pe margine, de aceeași mînă: *„Un fel de lăcusle"*). Prima atestare este cea din ms. 4 389, (1665—1680, față de 1688, din H. Tiktin², *DRG*, s. v.

1.5.0. Elemente maghiare

1.5.1. boaghe 'bufniță', 'buhă' (<magh. *bagoly* 'Eule, Weihe'), în ms. 45: *„Și struțul, și boaghea, și balca, și cite-s asêmenea ei"* (Lv., *11*, 16; în BB și în ms. 4 389: *„Bogza"*). Prima atestare dată în H. Tiktin² *DRG*, s. v., anume 1698, se modifică puțin: cca 1665—1685, cînd a fost tradus ms. 45. Cuvîntul *boaghe* aparține grupului de elemente ardelenești care caracterizează limba ms. 45 (cf. *janc*, vb. *a jăncui*, *fănină*, *știupi*, *arină*, *afund*, *vinars*).

1.5.2. corui 'un fel de uliu', 'ulieș', 'pasărar', 'uliul-păsărilor (*Accipiter nisus*)' (<magh. *karvály*, vechi și *karoly*, *karuly*<tc. *quarγuj* 'Jagdfalk'; vezi Lajos Tamás *EWUR*, p. 272), în BB: *„Și coruiul, și cîte-s asêmene lui"* (Lv., *11*, 16; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Uliul"*).

1.5.3. cotlon 'cuptorul în care se zidesc căldările în care se face rachiu sau bere sau se fierbe carnea pentru

jertfe' [<magh. *katlan* 'Kessel' (=cazan) < s.-cr. *kotlina*], în ms. 45 : *„Cuptoare și cotloane să vor surpa"* (Lv., *11*, 35 : în BB: *„Căminuri"*, vezi mai sus, p. 18, **IV.1.3.12.**). Din ms. 45, termenul a fost preluat și în ms. 4 389 : *„Cuptoarele și cotloanele să se strice"* (*ibid.*). Traducătorul (sau copistul) a simțit nevoia de a explica pe margine cuvîntul : *„Cotlon iaste cuptoriul în care zidesc căldările care fierb bêrea sau fac rachiul, iar atunci fierbea carnea de jărtve"*. Prima atestare a cuvîntului *cotlon* este mai veche : 1598 BGL (vezi H. Tiktin², *DRG*, s. v.). Dar sensul „Kesselherd', 'foyer de chaudiere, atestat pentru prima dată pe la 1822—1823 (Lajos Tamás, *op. cit*), este prezent în ms. 45 și în ms. 4 389 (cca. 1665—1680).

1.5.4. guz 'cîrtiță' (<magh. *gözü, güzü*), în ms. 45 : *„Șopîrla, și guziul"* (Lv., *11*, 30 : în BB : *„Șomîcul"*) ; în ms. 4 389, apare varianta *guzeil* (*ibid.*) : <*guz*+ suf. *-ei*, ca *guz* + *-an*>*guzan* (pentru exemple de derivate în *-ei*, vezi G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 308—315).

1.5.5. hăreț 'uliu' [<magh. *herjó 'id'*, devenit *hereu* (*hireu*), apoi *hăreu* (*hărău, hirău*) ; terminația *-ău*, confundată cu suf. *-ău*, a fost înlocuită cu *-eț*, *-ăț* : *hereț*, *hăreț*, *harăț* ; aceste forme au fost considerate plurale, refăcîndu-se o formă nouă de singular, *herete*, *hărete*, apoi chiar *erete* și, mai rar, *arete* (prin apropiere, în ultimul caz, de omonimul *arete* 'berbec' (<lat. *aretem*) ; explicația de mai sus a fost dată de Lajos Tamás, *Notes d'étymologie roumaine*, în „Beiträge zur romanischen Philologie", I (1961), Berlin, p. 211—212 ; *id. EWUR*, p. 432—433], în ms. 45 : *„Și corbul-de-noapte, și herețul, și stîrcul"* (Lv., *11*, 17 ; la fel în ms. 4 389, Lv. *11*, 18 ; în BB : *„Hărețul"*).

1.5.6. mai 'ficat' (<magh. *máj*), în ms. 45 : *Și săul de la maiuri cu rărunchii"* (Lv., *3*, 10 ; și în *3*, 15 ; *8*, 16 ; 9, 10). Sinonimul *fical*, prezent în BB, a fost introdus de copistul munteən și în ms. 45 (vezi mai sus, p. 16, **IV. 1.1.10**). Cf. ST. L. EX., p. 38, **IV. 1.7.1.**

1.5.7. ponoslu 'ocară', 'dojană', 'mustrare' (pentru etimologie, vezi ST. L. FAC., p. 90, **IV. 1.4.4.**), în ms. 45 : *„Ponoslu iaste"* [Lv., *20*, 17 ; pe margine, de aceeași mînă : *„Ocară"* ; ultimul termen apare atît în BB., cît și în ms. 4 389 (*ibid.*)].

1.5.8. uliu 'pasăre răpitoare' (<magh. *ölyv*, dial. *ölyő, ülü, ölyü* 'id' ; vezi Lajos Tamás, *EWUR*, p. 828), în ms. 4 389 : *„Uliul, și cîte-s asêmene lui"* (Lv., *11*, 16 ; [17] ; în BB și în ms. 45 : *„Coruiul"*).

1.5.9. uruit, -ă, adj. 'măcinat grosolan (despre grîu și alte cereale)' (<vb. *a urui, a urlui* <magh. *őrül* 'id.'), în BB : *„Noao frecate spice uruite Domnului"* (Lv., *2*, 14 ; în ms. 45 și în ms. 4 389 : *„Măcinate"*).

1.6.0. Elemente germane (săsești)

Numărul elementelor de origine germană-săsească nu este mare, totuși apariția acestora în textele studiate, de la sfîrșitul secolului al XVII-lea, prezintă interes pentru istoria acestui contact lingvistic special. Este suficient să reamintim cuvintele de această origine studiate pînă acum din cărțile *Facerea* și *Ieșirea* : *biglariu, gardină, gonț, janc, a jăncui, jeț, tron, șold, streang*. Acestora li se alătură cîteva elemente din cartea *Preoția*.

1.6.1. bêre 'bere' (rostit cu un ę foarte deschis, apropape de *ä* ; în grafia chirilică, cu ѣ) [<săs. *Baer* (m., n.) ; săs. năsăud. *Bâr* (m., n.) ; săs. trepp. *bâr* ; vezi *SSW*, I, 5, p. 593 urm., sub *Bier* ; Fr. Krauss, *HWSPR*, p. 133 ; *id.*, *TREPP. WB.*, p. 131. În dialectul săsesc din Transilvania se spune *Baer kôchen* 'Bier kochen' (=a fierbe bere), iar nu *Baer brąen* 'Bier brauen' (=a prepara bere), cum se spune în germana literară. De asemenea, cel care prepară bere este numit în dialectul săsesc din Transilvania (*der*) *Baerkôch*, față de denumirea (*der*) *Bierbrauer*, din germana literară (cf. germ. lit. *brauen* 'a prepara bere' ; *Brauer* 'berar' ; *Brauerei* 1. 'fabricarea berei', 2. 'berărie'], în ms. 4 389 : *„Cotlon iaste cuptoriul în care zidesc căldările care fierb bêrea* (ѣ́ръ) *sau fac rachiul"* (Lv., *11*, 35 ; această frază este scrisă pe marginea textului, de aceeași mînă, pentru a explica termenul *cotlon*, din text. Expresia *a fierbe bêrea* este calchiată după săs. *Baer kôchen* (vezi mai sus). Acest fapt, precum și prezența în ms. 4 389 a altor elemente lingvistice de origine germană-săsească (*biglariu, jeț, tron*, alături de *bêre, a fierbe bêre*), ne determină să admitem că traducătorul acestui text al *Vechiului Testament*, presupus de N. A. Ursu a fi cărturarul mitropolit Daniil Panoneanul, a trăit sau a studiat într-unul din centrele săsești din sudul Transilvaniei, foarte probabil la Sibiu (cum probează istoria cuvîntului *biglariu*). Vezi ST. L. FAC., p. 90—92, **IV. 1.5.0.** ; **1.5.1.** ; **1.5.2** ; ST. L. EX., p. 39, **IV. 1.8.3** ; **1.8.4.**

1.6.2. cîrlan 'berbec tînăr' [< săs. *gerlank* (= nhd. *Jährling* <*Jahr*+suf. *-ling*) (atestat în 5 localități săsești), cu variante ca : *gąirlənk* ; *gērlək* ; *gērlək* ; *gąilənk* ; *gäiclək* ; există și variante dialectale cu *j-* : *jērlənk* ; *jerlänk* ; *jörlänk* ; *jörlänk* ; *jörlənk* ; sensul este : a) 'Einjährliges Lebewesen' ; 'jähriges Schaf' (=oaie, porc, de un an), b) același sens, despre oameni (vezi *SSW*, IV, *H—J*, p. 368). Radicalul este săs. *jör*, 'Jahr' (=an), care are în numeroase localități săsești din sudul Transilvaniei, la inițială, sunetul *g-* : *gor*, în aproximativ 40 de localități ; apoi : *gār* ; *ger* ; *gōr* ; *gōr* (3 localități) ; *gäar* ; *gäor*, *gaur* ; *gäur* ; *geǫr* ; *gəur* ; *giər* ; *gier* ; *gĭər* ; *gïir* ; *gior* (în 9 localități) ; *giur* (în 14 localități) ; *gōər* ; *gōer* ; *gour* ; *guər* ; *güər* ; *geaur* ; *gəuər* ; *geüir* ; *gioər* ; *giour* ; *giuər*. Varianta cu *g-* este prezentă și în dialectul săsesc de nord (Bistrița-Năsăud, Reghin) : *gōr* (în 5 localități) ; *gür* (1) ; *giur* (1) ; *gəər* (2) ; *gaąər* (1). Dar în acest dialect există și variante care au la inițială sunetul *j-*, în așa-numitele „Jot-Gemeinden", care au fost influențate, parțial, și de limba literară : *jär* ; *jaər* ; *jēər* ; *jōr* (în 16 localități) ; *jeor* ; *juər* ; *jör* (în 14 localități) ; *jeor* (în 9 localități) (vezi *SSW H—J*, p. 363—366).

Cuvîntul săsesc *gērlenk (jorläṅk* etc.) 'animal de un an' este etimonul rom. *cîrlan*. El a pătruns în graiurile românești din Transilvania înainte de anul 1400. Această datare se bazează pe apariția cuvîntului rom. *cîrlan* în documente la începutul secolului al XV-lea, din Moldova. Aici el a fost adus, desigur, prin emigranții români transilvăneni, dar a putut fi cunoscut și de la populația germană care trăia acum în mai multe așezări importante din Moldova : Siret, Baia, Suceava, Tîrgu Neamț, Cotnari etc. Împrumutul a avut loc la tîrgurile de animale ; termenul nu poate fi considerat păstoresc prin excelență. Prima atestare se întîlnește în numele de așezare *Cîrlani*, din anul 1429, care este forma de plural a numelui de familie *Cîrlan*, acesta atestat în 1599, în Țara Românească (vezi *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române*, București, 1981, p. 46) (Cf. *Flăminzi* <n. de fam. *Flămîndu* ; *Speriați* <n. de fam. *Speriatu* ; *Deocheați* <n. de fam. *Deochealu* etc.). Vechimea cuvîntului *cîrlan* în română este probată și de existența unor derivate numeroase : *cîrlăior* (*cărlăior*) ; *cîrlăioară* ; *cîrlănaș* (*cărlănaș*) ; *cîrlănuț* ; *cîrlăniță* ; *cîrlău* ; *cîrlănaș* ; *cîrlănărie* etc.

Rom. *cîrlan* presupune un etimon cu **k-*, în loc de *g-*. Prezența în română a oclusivei surde nu este însă generală. În graiul bănățean este atestată și o variantă cu *g-*. *girlan* (vezi *DA*, s.v.). În *DA*, s.v., mai apare un cuvînt identic din punct de vedere al sunetelor (*girlan*), folosit

prin Mehedinți, despre copiii fără căpătîi, care stau mai mult pe drumuri și pe gîrlă (la scăldat). Acest *gîrlan* este explicat de la *gîrlă*+suf. *an*. Explicația este artificială. Pare a fi același cuvînt cu cel din graiul bănățean. Apariția oclusivei surde *c-*, în locul celei sonore, *g-*, din radicalul săsesc, s-ar putea explica printr-o rostire specială a acestui sunet în dialectul săsesc (o rostire *fortis* a lui *g-*, cu efect acustic de asurzire). Cît privește vocala imediat următoare, ea a suferit modificări sub influența unor cuvinte românești, destul de numeroase, care au la inițială grupul sonor *cîr-*. În fine, silaba finală s-a modelat după cuvintele terminate în sufixul *-an*: săs. *gerlənk* >băn. *gărlan*>*gîrlan*; din varianta cu *k-*, **kerlenk*>*cărlan*>*cîrlan*; de remarcat faptul că *á*+*n* a rămas neschimbat.

În favoarea explicației din dialectul săsesc a rom. *cîrlan* pledează și latura semantică. Termenul german a apărut în urma unui proces semantic cunoscut și în alte comunități lingvistice: numele animalului de un an este creat de la cuvîntul care are chiar sensul 'an'. Astfel, în latină, adj. *annōtinus, -a, -um* însemna 'de un an', iar în română *noaten, noatenă* au sensul 'miel (mînz) de un an'; 'mîța (mînză) de un an'. Vsl. *godŭ* 'an' se întîlnește în bg. *godinak*' animal de un an' și în rom. *godinac*; *godănac, godac*; *godin*, cu sensul 'purcel (de, sub un an)'. Rom *vătui* 'ied (sau iepure) de un an' a fost explicat de la un radical traco-dac al cărui sens era 'an': cf. lat. **vetuleus*<**vetos* 'ani; gr. ἔτος 'an' < i.-e. **uet-* 'an'. Vezi mai jos, p. 24, **IV. 1.8.5.**

Istoria cuvîntului *cîrlan* trebuie completată cu un alt aspect. Acest cuvînt a fost reprimit în dialectul săsesc din Transilvania de la vorbitorii de limbă română, la o dată relativ recentă (atestările sînt de prin jurul anului 1900): săs. *kirlān*; *kirlean*; *kerlān* 'einjähriges Schaf'; *kirlam* 'zweijähriges weibliches Lamm'; *Kirlānbock* 'zweijähriger Schafbock'; *Kirlānfell* (vezi *SSW* V, *K* p. 146; Fr. Krauss, *TREPP. WB.*, p. 530: *kirlān* junges Schaf, das noch nicht gelämmert hat'; *id.*, *HWSPR*, p. 497: *kirlă'n* '(nicht ganz) einjähriges Schaf (aus dem Winter), das man im Sommer geschoren hatte'. Cazul lui *cîrlan* nu este singular. Un alt element românesc de origine săsească, *ciuhă* (<săs. *šcχ*; vb. *šeχn*=nhd. *Scheuche* 'sperietoare', 'momîie în lan'; vb. *scheuen* 'a se speria'), a fost reprimit în unele graiuri săsești din Transilvania, de exemplu în Treppen (rom. Tărpiu), jud. Bistrița-Năsăud, în forma *schuha* (și *tschuha*) 'aufgestelltes Reis — als Zeichen'. Dialectul săsesc cunoaște însă denumirea *Schoaizel* (*Schoaitzel*) 'Feldscheuche (in Menschengestalt)', din același radical *scheu* (mhd. *sciuhe* 'Abscheu'; 'Schreckbild') din care provine și rom. *ciuhă*. Acesta, ca și *cîrlan*, a fost împrumutat de vorbitorii limbii române din săsește într-o epocă îndepărtată (înainte de secolul al XV-lea. Pentru etimologia lui *ciuhă*, vezi V. Arvinte, *Note etimologice*, în „St. cerc. șt.", VI, nr. 3—4, Iași, 1955, p. 229—240; pentru formele săsești, vezi Fr. Krauss, *TREPP. WB.*, p. 886.

Interferențele lingvistice româno-săsești sînt bogate în surprize. Am arătat în studiul *Împrumuturi de origine germană (săsească) în română. În legătură cu etimologia cuvîntului* ravilă, în ALIL, XXIX. A. Lingvistică, Iași, 1983—1984, p. 11—22, că radicalul germano-săsesc de la baza cuvîntului popular românesc *ravilă* a pătruns în două rînduri în română: prima dată, într-o epocă mai veche, în forma menționată, iar a doua oară, într-o epocă mai apropiată de noi, și într-o zonă mai restrînsă, sub forma *rafil(ă)*. Într-o situație asemănătoare pare a fi și cuvîntul săsesc *gërlenk* (*jörlänk*). Prima dată, prin secolul al XIV-lea — al XV-lea, el a pătruns cu forma *cărlan, cîrlan*, iar sensul era cel de 'animal (miel) de un an'; a doua oară, mult mai tîrziu, a intrat cu forma *ghiorlan* și cu sensul 'copil', 'nou-născut' (regional și popular), sens ilustrat de: *„Pin' la anu', și ghiorlanu'* " (în legătură cu o femeie care a rămas însărcinată îndată după căsătorie; vezi *DA*, s.v.) Ultimul cuvînt pare a fi același cu adj. *gîrlan*, din Mehedinți, menționat mai sus. Cu totul alt cuvînt trebuie să fie *ghiorlan* 'om mare și bădărănos', 'țărănoi', 'mojic', 'mitocan'. Acesta a fost pus în legătură cu vb. *a ghiorăi*, deci 'unul căruia îi ghiorăiesc mațele' + suf. *-lan* (vezi H. Tiktin², *DRG.*, s. v.; G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 294).

Am insistat mai mult asupra etimologiei cuvîntului *cîrlan* din cauză că originea acestui cuvînt este foarte controversată. O explicație a lui prin dialectul săsesc transilvănean a fost propusă mai demult, dar, pentru că nu a fost argumentată, lexicografii nu au preluat-o; în H. Tiktin², *DRG*, s.v., ca și în *DEX*, s.v., cuvîntul este însoțit de: „Et. unbek.", respectiv „et. nec." Propunerea de a explica rom. *cîrlan* din săsește a fost făcută prima dată de G. Kisch, în *„Dacoromania"*, VI, p. 657; dar în notița de aici nu este indicat etimonul. După G. Kisch, etimologia germană săsească a fost susținută de A. Scriban, *Dicț.*, s. v.: „Săs. *jórlänk, jérlänk*, la Mosella *gërlenk* 'miel de un an'; germ. *Jährling* 'copil de un an'. Din rom. vine ung. *kerlány* 'mie de un an'". Cuvîntul *cîrlan* a avut parte de multe explicații etimologice. Soluțiile propuse pot fi văzute la A. Cioranescu, *DER*, nr. 2 028, și la I. I Russu, *Etnogeneza românilor. Fondul autohton traco-dac și componenta latino-romanică*, București, 1981, p. 292—293. Combătînd explicațiile prin slavă, latină, săsească, autorul ultimei lucrări citate recurge la reconstruirea unei teme „străromâne" **gar-l-* 'progenitură', 'pui de animal', „înrudită cu baza i.-e. **guer(e)bh-*, **gurebh-* 'făt', 'pui', 'progenitură', 'prunc'" (p. 293). I.I. Russu nu explică, însă, modul și timpul cînd această „temă" a cunoscut trecerea oclusivei sonore inițiale la oclusiva surdă, dar mai ales cînd și cum s-a petrecut contopirea ei cu sufixul de origine slavă *-án*. Menținerea lui *á*+*n*+voc. este un indiciu că termenul nu-i prea vechi în limbă sau că unirea cu sufixul *-án* a avut loc într-o epocă nu prea îndepărtată (după contactul cu slavii). Explicația propusă mai sus, prin germană (săsească), corespunde acestei exigențe], în ms. 4 389: *„Să aducă... cîrlan den oi nevinoval"* (Lv., *5*, 15; și: *5*, 18; *12*, 6; în BB și în ms. 45: *„Berbèce"*). Cuvîntul *cîrlan* este prezent și în cărțile *Facerea* și *Ieșirea*: *cîrlani*, în ms. 45 și în BB (Fac. *30*, 40, *31*, 7, 41, *33*, 19) și în ms. 4 389 (Fac., *31*, 7, 41); *cîrlan*, în ms. 4 389 (Ex., *29*, 15, 22, 30, 40); *cîrlani* (Ex., *29*, 1, 29); *cîrlanii* (Ex., *29*, 3); *cîrlanul* (Ex., *29*, 17, 18, 26, 27, 31, 41); *cîrlanului* (Ex., *29*, 31, 32). În ms. 45: *cîrlăniță* (Lv., *5*, 6).

1.6.3. vinars, vezi mai jos p. 35, **IV. 2.1.140.**

1.7.0. Elemente turcești

Elementele de această origine sînt puține la număr, ele denumind obiecte de proveniență orientală sau realități specifice contactului româno-turcesc din epocă.

1.7.1. cantar 'cîntar', instrument de măsurat greutatea' (cf. tc. *kantar*, ngr. καντάρι <arab. *qintar*), în BB: *„Să nu faceți strîmbătate... la cumpănă și la cantare"* (Lv., *19*, 35; în ms. 45 și în ms. 4 389: *„Cântar"*, cu *-ĸ-*); *„Cantarele dirèpte"* (Lv., *19*, 36; în ms. 45: *„Cântarele"*).

1.7.2. chelbaș 'rîios, plin de bube (după o boală de piele a capului, care duce la căderea părului)' [<tc. *kelbaș* (<tc. *kel* 'kahl'+*baș* 'Kopf'], în ms. 45: *, Iar de se va zmulge den fața capului nescui, iaste chelbaș, curat iaste"* (Lv., *13*, 41; la fel în ms. 4 389; în BB: *„Iaste tîrcav"*). În ms. 45 și în ms. 4 389, se găsește prima atestare scrisă a cuvîntului (cca 1665—1680), care este ceva mai veche decît cea dată în H. Tiktin², *DRG*, s.v.: 1703.

1.7.3. chelbăşie 'starea celui care este *chelbaş* [<*chelbaş*(< tc. *kelbaş*)+suf. *-ie*], în ms. 45 : *„Iar de să va face întru chelbăşiia lui pipăire albă au roşiiatică, stricăciune înflorindu iaste în pleaşa lui au întru chelbăşiia lui"* (Lv., *13*, 42 ; şi în versetul 43 ; şi în ms. 4 389, Lv. *13*, 42, 42, 43). Cuvîntul *chelbăşie* (<*chelbaş* + *-ie*), în ciuda marei asemănări, nu trebuie confundat cu *chelboşie*, care are un cu totul alt etimon : <*chelboşi*, pl. de la *chelbos* + suf. *-ie* ; adj. *chelbos* este, la rîndul său, un derivat cu sufixul *-os* de la *chelbe*, iar acesta provine, foarte probabil, dintr-un lat. pop. **calvia*<lat. clas. *calvus, -a, -um* 'fără păr', 'chel', „mit Attraktion des *i* (**chĭal-*) wie in *schimb* <*excambio* (über *schĭam-*)" (vezi H. Tiktin², *DRG*, s. v. ; *DA* : < lat. pop. **clalvia*, cu propagarea lui *-l-*). Varianta cu *-o-* neacc., *chelboşie*, înregistrată în prima ediţie a dicţionarului lui H. Tiktin, dar eliminată în cea de a doua, a fost atestată pentru prima dată în anul 1870 (vezi *DA*, s. v.). Varianta cu **ă-* neacc., *chelbăşie*, nu este înregistrată în dicţionarul lui H. Tiktin, nici în prima, nici în a doua ediţie. Ea apare în *DA*, dar este pusă pe acelaşi plan cu varianta care are *-o-*, *chelboşie*. Datele pe care ni le oferă textele studiate conduc la o separare a celor două cuvinte, în ciuda apropierilor semantice şi a marii asemănări formale. Forma *chelbăşie* provine de la *chelbaş* (<tc. *kelbaş*) + *-ie*, fiind atestată pentru prima dată în cca 1665—1680, pe cînd *chelboşie* are ca radical adj. *chelbos* (<*chelbe*<lat. **clalvia*) + *-ie*, fiind atestat prima dată abia în 1870. Cuvintele *chelbăşie* şi *chelboşie* au sensuri apropiate, dar nu identice. Primul înseamnă 'Grindigsein' (=starea de rîios, cu o plagă pe pielea capului, care duce şi la calviţie), pe cînd al doilea înseamnă 'pleşuv', 'fără păr pe cap'. Prin atracţie paronimică, aceste două cuvinte au cunoscut un transfer semantic reciproc, ajungîndu-se la situaţia ca ambele denumiri să aibă sensurile : **1.** 'o boală la pielea capului, ca o coajă care supurează şi face să cadă părul' şi **2.** 'chelie, lipsa părului de pe cap'. Vezi mai sus, p. 7, **I. 3.12.0., 4.**

1.7.4. işlic 'acoperemînt al capului, un fel de turban purtat în vechime de preoţii evrei' [<tc. *işlik, başlık* ; în vrom., mold. şi *şlic*<polon. *szlyk* ; rus. *šlyk* 'Mütze" (=căciulă înaltă şi ascuţită, de piele)], în ms. 4 389 : *„Şi işlic de pînză să-ş puie în cap"* (Lv., *16*, 4 : în BB şi în ms. 45 : *„Chivără de in"*).

1.7.5. lighin 'lighean' (<tc. *legen* 'Waschschüssel'), în ms. 4 389 : *„Lighinul"* (Lv., *8*, 11 ; în BB : *„Spălătoarea"* ; în ms. 45 : *„Medenniţa"*). Cf. ST. L. EX., p. 40, **IV. 1.9.10.**

1.7.6. a mozaviri 'a calomnia', 'a defăima', 'a ponegri' (<*mozavir* 'calomniator' <tc. *müzevvir* ; cf. şi ngr. μουζαβίρης), în ms. 4 389 : *„Nici să mozaviriţ nici unul pre vecin"* (Lv., *19*, 11). Cf. ST. L. FAC., p. 92, **IV. 1.6.6.**

1.7.6. rachiu (<tc. *raki* ; cf. alb. *raki* ; ngr. ῥακί), în BB : *„Vin şi rachiu nu veţ beu"* (Lv., *10*, 9 ; în ms. 4 389, la fel ; în ms. 45 : *„Vinarsu"* ; pe margine, de aceeaşi mînă : *„Rachiu"*).

1.8.0. Elemente autohtone

Sînt grupate în acest capitol cîteva elemente despre care se presupune că ar aparţine substratului autohton, traco-dac, al limbii române. Unele din aceste cuvinte au şi corespondent în albaneză. Ele se explică printr-o înrudire originară „între limba de substrat a românei şi limba a cărei continuatoare este, în epoca istorică, albaneza" (vezi Grigore Brâncuş, *Vocabularul autohton al limbii române*, Bucureşti, 1983, p. 27).

1.8.1. barză 'pasăre călătoare, cu penajul alb şi negru', 'cocostîrc' [<adj. *barz,-ă* '(despre diferite animale)' cu alb şi negru', 'cenuşiu', 'pestriţ'<thrac. **bherdz-*, **bherz-* < i.-e.**bherĕĝ-* 'glänzen' ; 'weiss' ; înrudit cu alb. *barth, bardhi,-ë* 'weiss' (vezi A. Philippide *OR*, II, p. 745 ; Gr. Brâncuş, *op. cit.*, p. 29 ; pentru denumirile acestei păsări în limbile europene, vezi V. Arvinte, *Atlas linguarum Europae* (*ALE*). *Comentariu la întrebarea 117, „la cigogne"*, în ALIL, XXVII, Iaşi, 1979—1980, p. 5—20)], în BB : *„Şi porfirion, şi barza, şi lebăda"* (Lv., *11*, 18 ; în ms. 45 : *„Pelecanul"* ; în ms. 4 389 : *„Pelicanul"* ; în gr. (ὁ) πελεκάν, -ᾶνος).

1.8.2. ciucă 'păr împletit în formă de măciulie (de coc) pe vîrful capului' [sens special al cuvîntului *ciucă* 'vîrf (de munte)' ; 'măciulie', atestat şi în sintagma *ciuc de păr* 'mêche de cheveau', probabil prin confuzie cu *ciuf* (vezi *DA*, s.v.) ; are corespondent în albaneză : *çukë* (şi : *sukë*) 'sommet, ballon (de montagne) ' (vezi Gr. Brâncuş, *op. cit.*, p. 62—63)], în ms. 45 : *„Să nu faceţi ciucă den chica capului vostru"* (Lv., *19*, 27 : în BB : *„Creţ"*). Cf. *Comentarii*, 19, 27.

1.8.3. şopîrlă 'lézarde', 'Eidechse' (cf. alb. *shapi, -u* ; rom. com. **şopă*+suf. *-îrlă* ; vezi Gr. Brâncuş, *op. cit.*, p. 119—120), în BB : *„Şi şopîrla, şi şomîcul"* (Lv., *11*, 30 ; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389).

1.8.4. vatră 'foyer' ; 'âtre' ; 'Herd' (cf. alb. *vatrë*), în ms. 45 : *„Iar de va fi jirtvă den vatră darul tău, fănină cu untu de lemnu să va face"* (Lv., *2*, 7 ; la fel în ms. 4 389 ; în BB : *„Jirtvă dupe grătariu"*).

1.8.5. vătui, -e 'ied (iadă) de un an' [cf. alb. *ftujë* 'ied de un an' (şi alb. *ftulë, vëtulë* <alb. *vjet, vit* 'an' (<i.-e. **uet-* 'an'), vezi Gr. Brâncuş, *op. cit.*, p. 150—151 ; vezi mai sus, p. 23, **IV. 1.6.2.**, *cîrlan*], în BB : *„Vătuie den capre pentru păcat"* [Lv., 5, 6 ; în ms. 45 : *„Căpriţe den capre"* ; în ms. 4 389 : *„Iadă den capre"* ; în gr. : χίμαιραν ἐξ αἰγῶν [(ἡ) αἴξ, αἰγός 'chèvre' ; (ἡ) χίμαιρα, -ας 'jeune chèvre'].

1.9.0. Cuvinte cu etimologie nesigură sau necunoscută

1.9.1. bogză 'un fel de bufniţă' [a fost apropiat de *boaghe* (vezi mai sus, p. 21, **IV. 1.5.1.**) ; de la acesta + suf. *-at*>*bogheat*, (mold.) *boghet, -ă*) 'cu pene la urechi (ca bufniţa) (despre găini)' ; de la noul radical *bog-*+suf. *-ză* (din *pupăză*), s-ar fi derivat *bogză*], în BB : *„Nu se vor mînca... struţul, şi bogza, şi bâbiţa"* (Lv., *11*, 15 ; în ms. 4 389 : *„Bogza"*, Lv., *11*, 16). Cuvîntul este atestat pentru prima dată în anul 1528, ca nume de persoană (vezi H. Tiktin², *DRG* s.v.). În ms. 45 : *„Boaghea"*.

1.9.2. chiţoran 1. 'cîrtiţă', 2. 'guzgan de cîmp', 3. 'popîndoc' [este apropiat de *chiţcan* 'şoarece', 'guzgan'<vb. *a chiţcăi, a chiţăi* (onomatopeic ; cf. interj. *chiţ !, chiţ !*) + suf. *-oran* : *chiţoran* (vezi A. Scriban, *Dicţ.*, s. v.)], în BB : *„Chiţoranul, şi hameleon, şi nevăstuica"* (Lv., *11*, 30 ; în ms. 45 : *„Ghigorţanul"* ; în ms. 4 389 : *„Gorghiţan"*). Vezi mai jos, **IV. 1.9.4.** *ghigorţan*.

1.9.3. ciuh 'ciuf, un fel de bufniţă mică' ; *ciuf-de-baltă* 'ciuhurez cu moţuri mici' [este apropiat de A. Scriban, *Dicţ.*, s. v., de nsl. *čuk* ; sîrb. *ćuk* ; alb. *čuk, çufkë* 'ciucure', 'smoc' ; referitor la originea autohtonă a cuvîntului în discuţie, vezi cele spuse de Gr. Brâncuş, *op. cit.*, p. 63—64], în ms. 4 389 : *„Struţul, şi bogza, şi ciuhul şi cîte-s lor asêmene"* (Lv., *11*, [16] ; în BB : *„Bâbiţa"* ; în ms. 45 : *„Batca"*. Vezi *Comentarii*, *11*, 16.

1.9.4. ghigorţan 'şoarece de cîmp cu botul ascuţit', 'guzgan' [cuvînt neînregistrat în dicţionare ; din cauza sensului diferit, nu poate fi pus în legătură cu *ghigorţ* (cu varianta *ghiborţ*) 'un fel de peşte', 'cosac, (*Perca fluviatilis*)', care a fost apropiat de cuvîntul *ghiban* (=*biban*) 'un fel de peşte' ; sub aspect formal, *ghigorţan* poate fi analizat ca alcătuit din *ghigorţ* (=*ghiborţ*) +suf. *-an* ; în acest caz, sunetul iniţial ar fi rezultat prin palatalizarea labialei *b-*+*i*], în ms. 45 : *„Ghigorţanul, şi hameleon, şi nevăstuica, şi şopîrla, şi guziul"* (Lv., *11*, 30 ; în ms. 4 389, *gorghiţan, ibid.*, variantă rezultată prin metateză ; în BB : *„Chiţoranul"*).

1.9.5. gorgiţan, vezi cuvîntul precedent.

2. CUVINTE CU SENS DIFERIT DE CEL ACTUAL

2.1.0. Calcuri lingvistice

Fenomenul calcului lingvistic este prezent la tot pasul în cele trei texte de care ne ocupăm. Punctul de plecare este textul grecesc din *Septuagina*, care a stat ca model traducătorului ms. 45, Nicolae Milescu, şi diortositorilor bucureşteni (fraţii Greceanu şi alţii). De mai multe ori, a putut fi constatat faptul că revizorii textului tipărit s-au dovedit a fi, prin unele modificări pe care le-au făcut, mai servili faţă de originalul grecesc decît fusese Milescu însuşi. Influenţa modelului slavonesc este sesizabilă uneori în ms. 4 389. Unele cazuri de calcuri lingvistice au fost discutate şi în capitolul *Comentarii*, din prezentul volum. Asupra unor cazuri mai deosebite, în care avem de făcut completări sau de adus noi explicaţii, revenim în cele ce urmează.

2.1.1. acoperemînt 'prepuţ', în BB : *„Şi în a opta zi să taie trupul-acoperemîntului-marginii lui"* (Lv., *12*, 3 ; în ms. 45 : *„Trupul-acoperemîntului"* ; în ms. 45 : *„Trupul-lui-cel-de-margine"*), după gr. τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ [gr. σάρξ, σαρκός 'chair' ; 'corps' ; 'désir de la chair' este tradus prin *trup*, care aici are sensul 'penis' ; (ἡ) ἀκροβυστία, -άς 1. 'Vorhaut' (=prepuţ), 2. (pl.) 'die Unbeschnittenen (=das Heidentum)' (=cei netăiaţi-împrejur, adică păgînii). Cuvîntul grecesc este compus din ἄκρος, -α, -ον 'äußerst, oberst, höchst, an der Spitze befindlich' (=cel mai sus, cel mai înalt, care se află în vîrf) şi βυστία. Acesta din urmă este la origine subst. (ἡ) πόσθη 1. 'das männliche Glied' 2. 'Vorhaut' şi (ἡ) ποσθία 'Vorhaut', modificat printr-o etimologie populară, motivată eufemistic, sub influenţa vb. βύω, aor. βῦσαι, viit. βύσω 'vollstopfen, anfüllen', vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 276, sub βυνέω ; II, p. 584]. Sintagmele menţionate mai sus din versiunile româneşti reprezintă soluţii destul de stîngace în redarea denumirii greceşti pentru conceptul «prepuţ». Soluţia cea mai bună, deşi greoaie şi ea, se găseşte în cartea *Facerea*, din BB : *„Marginea-acoperemîntului-trupului"* (Fac., *17*, 23, 24, 25). Cf. ST. L. FAC., p. 96, **IV.2.3.1.** ; p. 102, **IV.2.3.147.** ; ST. L. EX., p. 47, **IV.2.2.1.**

2.1.2. a aduce, în expr. : *a aduce rumăgătură* '(despre ierbivore) 'a rumega', în BB : *„Cămila.... nu aduce rumăgătură"* (Lv., *11*, 4 : în ms. 45 : *„Aduce rumăgală"* ; în ms. 4 389 : *„Aduce rumegală"*), după gr. οὐκ ἀνάγει μηρυκισμὸν [vb. ἀνάγω 'conduire de bas en haut', 'tirer ou pousser en haut', 'faire monter' ; (ὁ) μηρυκισμός, -οῦ 'rumination']. Cf. mai jos, p. 33, **IV.2.1.107.**, *a scoate*.

2.1.3. aducere 'ofrandă vegetală', 'jertfă de fructe', în BB : *„ca să aduceţi aduceri Domnului"* (Lv., *23*, 37 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Să aduceţi prinos"*), după gr. ὥστε προσενέγαι καρπώματα τῷ κυρίῳ [(τὸ) κάρπωμα -ατος 1. 'fruit', 2. (în Biblie) 'oblation', 'offrande', 'sacrifice' ; vb. καρπόω, -ῶ 'donner des fruits' ; 'faire des offrandes'. Sensul 'ofrandă', 'jertfă' este prezent şi în sintagma *aducire-presle-tot*, în BB : *„Şi va lua aducire-presle-tot carea o va topi focul arderea-de-tot de la jirtăvnic"* (Lv., *6*, 11 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : *„Prinosul care-l va fi ars focul arderii-de-tot de pre altar"*), după gr. (în BB şi în ms. 45) καὶ ἀφελεῖ τὴν κατακάρπωσιν τὴν ὁλοκαύτωσιν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου [(ἡ) κατακάρπωσις, -εως 'restes de la victime brûlée' ; vb. κατακαρπόω, -ῶ, viit. -ώσω 'brûler ou consumer la victime' ; (τό) ὁλόκαυτον, -ου 'holocauste, sacrifice où l'on brûle la victime entière'] ; în BB : *„Preste aducerile seurilor"* (Lv., *10*, 15 ; în ms. 45, la fel : în ms. 4 389 : *„În aducerile seurilor"*), după gr. ἐπὶ τῶν καρπωμάτων τῶν στεάτων [(τὸ) στέαρ, στέατος 'graisse compacte', 'suif'].

2.1.4. adunare, în sintagma : *adunare-de-apă* 'rezervă de apă, în BB : *„Afară den izvoarăle apelor, şi den gropi, şi den adunare-de-apă"* (Lv., *11*, 36 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Adunarea în care se adună apa"*), este un calc după gr. συναγωγῆς ὕδατος [(ὁ) συναγωγή, -ῆς 'rassemblement' ; vb. συνάγω 'rassembler' ; lat. : *„Omnis aquarum congregatio"*].

2.1.5. alb, vezi mai jos, p. 28, **IV.2.1.49.**, *a luci*.

2.1.6. bărbat, în sintagma : *la bărbat, la bărbat*, vezi mai sus, p. 10—11, **II.4.6.15.**

2.1.7. a băsnui, în sintagma : *ceia-ce-băsnuiescu-den pîntece*, 'ventriloci', în BB : *„Sufletul carele va urma la ceia-ce-băsnuiescu-den pîntece"* (Lv., *20*, 6 ; la fel în ms. 45), după gr. (ὁ, ἡ) ἐγγαστρίμυθος, -ου 'ventriloque', alcătuit din ἐγγάστριος, -ος, -ον, 'du ventre' + vb. μυθίζω, viit. μυθίσω 'dire', 'raconter' ; vezi mai sus, p. 18. **IV.1.3.4.**

2.1.8. băsnuitor, în sintagma : *băsnuitoriu-de-pîntece* 'ventriloc', în BB : *„Şi bărbatul au fămeia care se va face dentru ei băsnuitoriu-de-pîntece au vrăjitoriu"* (Lv., *20*, 27 ; în ms. 45 : *„Grăitori-den-pîntece"* ; în ms. 4 389 : *„Vor fi în pîntecele lor basne"*), după gr. (ὁ, ἡ) ἐγγαστρίμυθος, -ου 'celui ou celle qui rend des oracles en parlant du ventre', 'ventriloque' ; vezi cuvîntul precedent.

2.1.9. bine, în *bine va vrea, bine vor voi, va bine vrea*, traduce gr. εὐ-, din vb. εὐδοκέω -ῶ 'plaire' ; 'se plaire', 'approuver', în BB : *„Atunce bine va vrea pămîntul simbetele lui toate zilele pustiirii lui"* (Lv., *26*, 34 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Bine va voi praznicul lui"* (Lv., *26*, 34 [35]), după gr. τότε εὐδοκήσει ἡ γῆ τὰ σάββατα αὐτῆς ; lat. : *„Tunc placebunt terrae sabbatha sua"* (şi în Lv. *26*, 35, 41).

2.1.10. boiarin (şi : *boiar*), vezi mai sus, p. 18, **IV. 1.3.5.**

2.1.11. braţ 'pulpă (la animale)' ; 'şold', calc după gr. (ὁ) βραχίων, -ονος 'bras' şi 'épaule chez les animaux', în sintagmele : *„Braţul luorii"* 'la cuisse qu'on prélève' (vezi *MTL*, p. 79), în BB (Lv., *7*, 24 ; *10*, 14, 15) ; *„Braţul cel drept"* 'le gigot droit', 'la cuisse droite', în BB (Lv., *7*, 22, 23 ; *8*, 26 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Umerile cel drept"*, Lv., *7*, 32 ; şi : *7*, 33 ; *8*, 25 [26]).

2.1.12. buză, în expr. : *a împărţi cu buzele* 'a face o promisiune luîndu-l pe Dumnezeu ca martor şi acceptînd, astfel, eventualele sancţiuni divine' (vezi *MTL*, p. 48), în BB : *„Sufletul.... ce împarte cu buzele să facă bine sau să facă rău"* (Lv., *5*, 4. ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Va făgădui cu buzele"*), calchiat după gr. ἡ διαστέλλουσα τοῖς χείλεσι καλοποιῆσαι 'lui recomandant du bout des lèvres de se bien conduire' [vb. διαστέλλω 'séparer' ; 'distinguer' ; 'définir' ; (τὸ) χεῖλος, -εος, -ους 'lèvre')].

2.1.13. a călca 'a ofensa printr-o serie de contravenţii', 'a viola' în BB : *„Vor răscumpăra păcatele lor....pentru căce au călcat şi m-au trecut cu vedêrea"* (Lv., *26*, 40 : în ms. 45 şi în ms. 4 389, la fel), după gr. ὅτι παρέβησαν (vb. παραβαίνω, viit. παραβήσομαι, aor. 2 παρέβην 1. 'passer', 'transgresser' ; violer', 2. 'offenser par quelque contravention' ; 'ometre' ; 'négliger').

2.1.14. copil, în sintagma : *copilul oii* 'miel', în BB : *„Şi viţel, şi oaia, pre dinsa şi pre copilul ei să nu jungheaţi într-o zi"* (Lv., *22*, 28 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : *„Mielul"*), care calchiază gr. τὸ παιδίον αὐτῆς (τὸ) παιδίον, -ου 'petit enfant'].

2.1.15. creştere 'roadă', în BB şi în ms. 45 : *„Şi va da pămîntul creşterile lui"* (Lv., *25*, 19 ; în ms. 4 389 : *„Roada sa"*), după gr. καὶ δώσει ἡ γῆ τα ἐκφόρια αὐτῆς [(τὸ) ἐκφόριον, -ου (plus usité au pluriel) 'fruits que rend la terre' ; vb. ἐκφορέω, -ῶ, viit. ἐκφορήσω 'porter dehors'.

2.1.16. a cruța 'a păzi', 'a urma, a respecta porunca cuiva', în ms. 45 : *„Și să cruțați porăncele mêle și să le faceți pre înse“* (Lv., *22*, 31 ; în BB : *„Și păziți“* ; în ms. 4 389 : *„Să păziți“*), după gr. καὶ φυλάξετε τὰς ἐντολάς μου καὶ ποιήσετε αὐτάς [vb. φυλάσσω, viit. φυλάξω 1. 'garder', 'veiller', 'surveiller', 2. 'conserver', 'garder', 3. 'préserver' ; (ἡ) ἐντολή, -ῆς 'ordre', 'précepte' : în *Biblie* : 'les commendements de Dieu']. Cuvîntul cu acest sens mai apare și în Lv., *26*, 3, din ms. 45, fiind caracteristic acestui text, cum rezultă și din exemplele din cartea *Ieșirea* (Ex. *12*, 24, 25 ; *13*, 10, 15, 26 ; *16*, 33 ; 19, 5). Sensul 'a păzi poruncile divine' al lui *a cruța* a fost remarcat și de D. Pușchilă, *Molitfelnicul lui Dosoftei* (1914) (apud *DA*, s.v.), care se bazează pe exemple din BB și din scrierile lui Dosoftei. Faptul este remarcabil pentru discuția privitoare la paternitatea traducerii ms. 45 și la rolul de revizor al textului pe care l-ar fi avut Dosoftei și cărturarii din jurul său.

2.1.17. cruțare 'poruncă (divină)' ; 'normă', 'precept', în ms. 45 : *„Și vor păzi cruțările mêle“* (Lv., *22*, 9 ; în BB : *„Pazele“* ; în ms. 4 389 : *„Porăncile“*), după gr. καὶ φυλάξονται τὰ φυλάγματά μου [(τὸ) φύλαγμα, -ατος 'ce qu'on garde ou doit garder' ; în *Biblie* : 'commandement', 'précept']. Vezi cuvîntul precedent ; sensul 'precept (divin)' al subst. *cruțare* nu-i atestat în *DA*, s.v. ; vezi și mai jos, p. 31, **IV.2.1.74.**, *pază*.

2.1.18. a deschivăra 'a-și scoate chivăra de pe cap', 'a se descoperi', în ms. 45 : *„Capul nu-ș va deschivăra“* (Lv., *21*, 10 ; în BB : *„Descoperi“* ; în ms. 4 389 : *„Dăscopere“*), după gr. τὴν κεφαλὴν οὐκ ἀποκιδαρώσει [(ἡ) κίδαρις, -εως 'turban', 'Name einer turbanartiges Kopfbedekung“ (H. Frisk, *GEW*, I, p. 850) ; vb. ἀποκιδαρόω, -ῶ, viit. -ώσω 'dépouiller de la cidare (espèce de turban)' (C. Alexandre, *Dictionnaire grec-français*, Paris, 1867, s.v.). Cf. ST. L. EX., p. 35, **IV.1.5.8.**

2.1.19. a descoperi, rușinea 'a avea relații sexuale', în BB : *„Rușinea tătîni-tău și rușinea mumei tale să nu-i descoperi“* (Lv., *18*, 7; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389 ; expresia cunoaște aproximativ 30 de ocurențe în BB, Lv.), după gr. ἀσχημοσύνην τοῦ πατρός σου καὶ ασχημοσύνην τῆς μητρός σου οὐκ ἀποκαλύψεις [(ἡ) ἀσχ ημοσύνη, -ης 'indécense“ ; vb. ἀποκαλύπτω, viit. ἀποκαλύψω 'dévoiler', 'découvrir']. În greacă, expresia a fost calchiată din limba ebraică (vezi *MTL*, p. 203 ; și *Comentarii*, 18, 7).

2.1.20. dimineață, în sintagma : *dimineață-dimineață 'în fiecare dimineață'*, în BB (Lv., *6*, 12; în ms. 45: *„De dimineață-den dimineață“* ; în ms. 4 389 : *„În toate diminețile“*), după gr. το πρωΐ, πρωΐ. Cf. ST. L. EX., p. 42, **IV.2.1.20.**

2.1.21. domn, în sintagma : *Domnul idolilor* 'Moloh, zeietatea supremă a canaaniților', în ms. 4 389 : *„Și den sămînta ta să nu dai să slujască domnului idolului“* (Lv., *18*, 21 ; pe margine, de aceeași mînă : *„Lui Moloh“* ; și în *20*, 2, 3), după sl. КНАЗЮ ИДОЛ8 ; pe margine : молохъ, în Lv. *18*, 21 ; *20*, 2, 3, 4, din versiunea slavonă. Vsl. *kŭnędzĭ*, *kŭnęzĭ* 'Fürst' corespunde gr. (ὁ) ἄρχων, -οντος (vezi E. Berneker, *SEW*, I, p. 663). Acesta din urmă a fost calchiat în ms. 45 și în BB prin *boiarin*, *boiar* ; vezi mai sus, p. 18, **IV. 1.3.5.** ; vezi și p. 21, **IV. 1.4.18.** *idol*.

2.1.22. a dormi 1. în sintagma : *a dormi culcare femeiască* '(despre bărbați) a avea relații homosexuale', în BB : *„Și cu bărbat să nu dormi culcare fămeiască, pentru că urîciune iaste“* (Lv., *18*, 22 ; în ms. 45 : *„Să nu dormi pat fămeiescu“* ; în ms. 4 389 : *„Să nu te culci pat muieresc“*), după gr. οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν [vb. κοιμάω, -ῶ 'mettre au lit', 'coucher' ; 'dormir', 'se coucher', din familia vb. κεῖμαι 'legen', 'sich befinden' ; (ἡ) κοίτη, -ης 1. 'lit', 'couche', 2. 'union charnelle' ; γυναικεῖος, -α, -ον 'de femme', 'qui convient aux femmes'], 2. 'a rămîne (peste noapte)', în BB : *„Să nu doarmă simbria năimitului tău pînă dimineața la tine“* (Lv., *19*, 13 ; la fel ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Să nu mîie“*), după gr. οὐ κοιμηθήσεται ὁ μισθός τοῦ μισθωτοῦ σου παρά σοι ἕως πρωΐ [vb. κοιμάω, -ῶ ; κοιμίζω 'endormir' ; (ὁ) μισθός, -οῦ 'salaire', 'récompense' ; (ὁ) μισθωτός, -οῦ 'Tagelöhner'].

2.1.23. a face 1. în sintagma : *a face lucruri* 'a lucra', în BB : *„Șase zile să faceți lucruri“* (Lv., *23*, 3 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Să lucrezi“*), după gr. ἓξ ἡμέρας ποιήσεις ἔργα [vb. ποιέω, -ῶ 'faire' ; (τὸ) ἔργον, -ου 'ouvrage' ; 'affaire' ; 'action'], 2. în sintagma: *a se face în parte* 'a i se atribui cuiva o porțiune din ceva', în BB : *„Și să făcu lui Moisi în parte“* (Lv., *8*, 28 ; în ms. 45 : *„Și să fêce lui Moisi în parte“ (ibid.)*, după gr. καὶ ἐγένετο Μωϋσει ἐν μερίδι [(ἡ) μερίς, -ίδος 'part', 'morceau', 'fraction'].

2.1.24. față, vezi, p. 29—30, **IV.2.1.68**, *obraz*.

2.1.25. fund 'piedestal', 'suport', în BB : *„Spălătoarea și fundul ei“* (Lv., *8*, 11 ; în ms. 45 : *„Medennița și fundul ei“* ; în ms. 4 389 : *„Lighinul și fundul lui“*), după gr. καὶ τὴν βάσιν αὐτοῦ [(ἡ) βάσις, -εως 1. 'fondement', 2. 'piédestal', 'base'].

2.1.26. a grăi 1. în construcția cu valoare intensivă : *grăiește și vei grăi*, în BB : *„Grăiêște fiilor lui Israil și vei grăi cătră ei zicînd“* (Lv., *12*, 2 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Grăiêște.... și le zi“*), după gr. λάλυσον ... καὶ ἐρεῖς πρὸς αὐτούς λέγων [λαλέω, -ῶ 'bavarder' ; 'plaudern' ; 'sprechen', 'reden' ; λέγω 'vorbesc' ; ἐρῶ este viit. activ (med.)]. 2. în expr. : *a grăi din pîntece* 'a fi ventriloc', în ms. 45 : *„Celor ce grăiescu den pîntece“* (Lv., *19*, 31 ; la fel în 20, 6 ; tot așa în ms. 4 389) ; vezi mai sus, p. 18, **IV.1.3.2.** ; **1.3.4.** ; p. 25, **2.1.7.** ; **2.1.8.**

2.1.27. a greși, în construcția pleonastică (intensivă) : *a greși cu greșeală*, în ms. 45 : *„Pentru că au greșit cu greșeală greșeale înnaintea Domnului“* (Lv., *5*, 19 : în BB : *„Au greșit greșală“* ; în ms. 4 389 : *„Au făcut greșală“*), după gr. ἐπλημμέλησε πλημμελείᾳ πλημμέλησιν ἔναντε κυρίου [vb. πλημμελέω, -ῶ 'commettre une faute' ; (ἡ) πλημμέλεια, -ας 'faute'].

2.1.28. groapă 'cisternă (de apă)', în BB : *„Afară den izvoarăle apelor, și den gropi, și den adunare de apă“* (Lv., *11*, 36 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : *„Puțurile“*), după gr. (ὁ) λάκκος, -ου 'Wasserloch', 'Zisterne', 'Teich', 'Grube' ; în lat. : *„Cisternae“*.

2.1.29. hulă 'defect fizic' (sens neînregistrat în *DA* și în H. Tiktin ², *DRG*, s.v.), în BB : *„Om....de va fi la....dînsul hulă, să nu vie să aducă daruri Domnului“* (Lv., *21*, 16 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Vină“*), după gr. (ὁ) μῶμος, -ου 1. 'reproche', 'blâme', 'honte', 'mépris', 2. 'tache', 'défaut'.

2.1.30. iadă, în sintagma : *iadă den capre* (și greșit : *capră den iade* ; *căpriță den capre*), în ms. 4 389 : *„Să aducă Domnului.... iadă den capre“* (Lv., *5*, 6 ; în ms. 45 : *„Căpriți den capre“* ; în BB : *„Vătuie den capre“*. Ordinea inversă a elementelor, în BB : *„Capră den iade“* (Lv., *4*, 28 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Capră den capre“*). Sintagma reproduce servil gr. χίμαιραν, ἐξ αἰγῶν [gr. (ἡ) χίμαιρα, -ας 'jeune chèvre' ; (ἡ) αἴξ, αἰγός 'chèvre'.

2.1.31. a împărți, în expr. : *a împărți cu buzele*, vezi mai sus, p. 25. **IV.2.1.12**, *buză*.

2.1.32. a izbîndi, în construcția : *a izbîndi izbîndă* 'a pedepsi', 'a răzbuna', în BB : *„Și voiu aduce preste voi sabie izbîndind izbînda făgăduinții“* (Lv., *26*, 25 ; în ms. 45 : *„....cuțit izbîndind giudeț“* ; în ms. 4 389 : *„....va izbîndi judecata“*), după gr. καὶ ἐπάξω ἐφ'ὑμᾶς, μάχαιραν ἐκδικοῦσαν δίκην διαθήκης [(ἡ) μάχαιρα, -ας 'coutelas', 'épée courte' ; 'épée ; ἐκδικέω, -ῶ, viit. -ήσω

'reclamer en justice'; 'venger', 'poursuivre', 'punir'; (ἡ) δίκη, -ης 'procès, action judiciaire']. Sensul 'a răzbuna' al verbului *a izbîndi* se întîlneşte şi în Lv. *19*, 18 (în toate cele trei texte): „*Să nu izbîndească mîna ta*", după gr. οὐκ ἐδικᾶταί σου ἡ χεὶρ. Sensul este atestat şi în alte texte vechi româneşti (vezi H. Tiktin ², *DRG*, s.v.).

2.1.33. a încăleca, în expr.: *a încăleca cu alt jug* '(despre animale) a face să se împerecheze pentru reproducere animale de specii diferite', în BB: „*Şi dobitoacele tale să nu le încaleci cu alt jug*" (Lv., *19*, 19; în ms. 45: „*Să nu le înjugi cu alt jiug*"; în ms. 4 389: „*Dobitocul tău să nu-l înjugi cu alt jug*"), după gr. οὐ κατοχεύσεις ἑτέρῳ ζυγῷ [vb. κατοχεύω, viit. -χεύσω 'faire saillir', 'accoupler'; (ὁ) ζυγός, -οῦ 1. 'joug', 2. 'couple', 'paire'; ἕτερος, -α, -ον 'l'autre, un autre'; 'différent, opposé']. Cf. lat.: „*Non facies coire cum alterius generis animantibus*"; fr. „*N'accoupleras pas des besliaux de deux espèces différentes*". Verbul *a încăleca* 'a avea relaţii sexuale' mai apare în BB: „*Muierea care va veni către fieştecare dobitoc ca să să încalece ea de dînsul*" (Lv., *20*, 16; în ms. 45 şi în ms. 4 389: „*Să curvească*"], după gr. βιβασθῆναι αὐτῆς ὑπ'αὐτοῦ [vb. βιβάζω, viit. βιβάσω 'accoupler des animaux', 'saillir ou faire saillir une jument'].

2.1.34. a îndemîna 'a dispune de bani', 'a avea cu ce să-ţi procuri ceva', în ms. 45: „*Iar de va fi la neştine rudenie şi nu va îndemîna*" (Lv., *25*, 26; în BB: „*Va avea la mînă*"; în ms. 4 389: „*Va putea mîna lui*"), după gr. καὶ εὐπορηθῇ τῇ χειρὶ [vb. εὐπορέω, -ῶ 'avoir des ressources'; 'n'être pas embarassé'; (ἡ) χείρ, χειρός 'main']. Construcţia mai apare în acelaşi text (ms. 45) în Lv., *25*, 28, 49. Vezi mai jos, p. 28—29, **IV.2.1.55.**, *mînă*.

2.1.35. a înflori '(despre eczeme) a erupe', 'a se extinde', în BB: „*Iară de-nflorind va înflori stricăciunea în piele*" (Lv., *13*, 12; alte atestări din BB pot fi văzute în *Indice de cuvinte*; în ms. 4 389, la fel; în ms. 45: „*Va fi înflorind în flori*"), după gr. 'Εὰν δὲ ἐξανθοῦσα ἐξανθήσῃ λέπρα τῷ δέρματι [gr. ἐξανθέω, -ῶ 'fleurir']. Construcţia intensivă *înflorind va înflori* este preluată în greacă din ebraică (vezi şi *Comentarii*, *13*, 25).

2.1.36. a înfrînge, în expr.: *a înfrînge din aripi* 'a frînge (aripile)', în BB şi în ms. 45: „*Şi va înfrînge pre el den aripi*" (Lv., *1*, 17; în ms. 4 389: „*Să-i frîngă aripile*), după gr. καὶ ἐκκλάσει αὐτὸ ἐκ τῶ πτερύγων [vb. ἐκκλάω, viit. -κλάσω 'retrancher en cassant', 'élaguer', 'amputer']. Cu privire la modul de practicare a acestui sacrificiu, vezi *MTL*, p. 20.

2.1.37. însemnare, în sintagma: *slobozenia însemnării* 'al cincizecilea an, numit *Jubileu* (<ebr. *yobèl* sau *yovèl* 'berbec', apoi 'corn de berbec', din care se suna pentru a se anunţa începutul *Anului Jubileului*; în acest an, se eliberau sclavii şi se restituiau pămînturile celor care le pierduseră, precum şi familiilor acestora; de aici, denumirea *anul slobozeniei* 'anul eliberării', vezi *MTL*, p. 292—294), în BB: „*Slobozenia însemnării acesta va fi voao anul al cincizecilea an va fi vouă*" (Lv., *25*, 11), după gr. ἀφέσεως σημασίας... [(ἡ) ἄφεσις, -εως 'action de renvoyer, de lâcher, de laisser partir', 'libération'; (ἡ) σημασία, -ας 'action de donner un signe'; 'indication', 'signe'; 'signification'. Repetiţia retorică din finalul citatului este preluată din textul grecesc, fiind o trăsătură caracteristică, frecvent atestată, a stilului biblic.

2.1.38. a întări 1. în expr.: *a întări faţa* (sau *obrazul*) 'a se face aspru, dur, rău'; 'a (se) înăspri', a (se) înrăi', în BB: „*Şi eu voi întări obrazul mieu pre omul acela*" (Lv., *20*, 3; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Voiu pune faţa mea împotriva lui*"), după gr. καὶ ἐγὼ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπον μου ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον [vb. ἐφίστημι, viit. ἐπιστήσω 'placer sur'; 's'appliquer'; 'faire intervenir'; 'rendre attentif'; (τὸ) πρόσωπον, -ου 'visage']. **2.** în expr.: *a se întări pre singele cuiva*, în BB: „*Să nu te întăreşti pre singele vecinului tău*" (Lv., *19*, 16; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Să nu te scoli spre singele vecinului tău*"), după gr. οὐκ ἐπιστήσῃ ἐφ'αἷμα τοῦ πλησίον σου [(τὸ) αἷμα,-ατος, 'sang'; (ὁ) πλησίον, -ου 'celui qui est proche', 'le voisin', 'le prochain']. Expresia, prezentă şi în alte cărţi din *Vechiul Testament*, are sensul general: „Il ne faut pas apporter devant un tribunal un témoignage visant à faire condamner à mort un innocent ou un homme ne méritant qu'une peine moins importante" (vezi *MTL*, p. 217). **3.** 'a (se) sprijini', 'a (se) rezema', 'a (se) propti', în cartea *Facerea*, în BB: „*Şi Domnul era întărit pre ea* [pe scară]" (Fac., *28*, 13: la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Domnul se întăriia pre dînsa*"), după gr. ἐπεστήριχτο [vb. ἐπιστηρίζω, viit. -ίξω 'appuyer', 'soutenir; 'affermir', 'fortifier'; la mediu şi la pasiv: 's'appuyer sur']. Pentru sensul **3**, cf. ST. L. FAC., p. 98, **IV. 2.3.69.** şi **2.3.70.**

2.1.39. a întinde 'a chinui', 'a tortura', în BB: „*Să nu întinzi pre el în chinuire*" (Lv., *25*, 43; în ms. 45: „*Să nu-l întinzi pre el într-un chin*"; în ms. 4 389: „*Să nu-l năcăjăşti cu ostenceală*"), după gr. οὐ κατατενεῖς αὐτὸν ἐν τῷ μόχθῳ [vb. κατατείνω 'tendre', 'étendre' 'allonger'; 'tourmenter'; pornind de la ultimul sens, traducătorul român a atribuit cuvîntului românesc *a întinde* înţelesul 'a tortura', 'a chinui'; (ὁ) μόχθος, -ου 'peine', 'souffrance', 'douleur', 'chagrin']. Expr. *a întinde în chinuri* 'a chinui', 'a tortura' mai apare în BB şi în ms. 45 (Lv., *25*, 46); de asemenea, varianta *a întinde cu ostenceală* (Lv., *25*, 52; în ms. 45, versetul 53).

2.1.40. a jefui, în construcţia intensivă: *a jefui jaful*, în BB: „*Şi va da înapoi jaful ce au jefuit*" (Lv., *6*, 4; în ms. 45: „*Jeacul ce au jecuit*"; în ms. 4 389: „*Jahul ce au jăhuit*"), după gr. τὸ ἅρπαγμα ὃ ἥρπασεν [vb. ἁρπάζω, aor. ἥρπασεν 'piller', 'voler', 'arracher de force'; (τὸ) ἅρπαγμα, -ατος 'objet volé', 'proie' 'larcin']. Cf. ST. L. FAC., p. 59, **I.3.6.7.** şi p. 66, **I.3.20.0.**

2.1.41. a jirtvui, în construcţia cu valoare intensivă: *a jirtvui jirtvă*, în BB: „*Iar de veţ jirtvui jirtvă rugă de bucurie Domnului*" (Lv., *22*, 29; în ms. 45: „*Iar să vei jirtvui jirtvă*"; în ms. 4 389: „*Vei pune jărtvă*"), după gr. 'Εὰν δὲ θύσῃς θυσία [vb. θύω, viit. θύσω, aor. θύσαι 'immoler', 'sacrifier', 'offrir aux dieux d'une manière quelconque', 'brûler des parfums'; (ἡ) θυσία, -ας 'sacrifice'].

2.1.42. lăcuitor, vezi mai jos, p. 28, **IV.2.1.46.**, *loc.*

2.1.43. a se lăsa (cuiva) 'a i se acorda împăcarea divină', 'a fi ispăşit, izbăvit', în BB: „*Şi se va ruga pentru dînsul preotul pentru greşala lui...şi se va lăsa lui*" (Lv., *5*, 13; şi 18; în ms. 45: „*Şi i se va lăsa lui*"; la fel în ms. 4 389) după gr. καὶ ἐξιλάσετε περὶ αὐτοῦ [vb. ἐξιλεόω, -ῶ, 'rendre favorable'; ἐξιλάσκομαι 'rendre propice, apaiser par des sacrifices ou par des prières'; 'purifier', 'expier'; 'pardonner' <ιλάσκομαι, viit. -άσομαι 'apaiser', 'satisfaire', 'rendre favorable; pasiv 's'apaiser', 'devenir propice'. Sensul vb. rom. a apărut prin paronimie semantică].

2.1.44. lemn 'arbore'; 'pom fructifer', în sintagma: *lemn de mîncat*, în BB: „*Veţ sădi tot lemnul de mîncat*" (Lv., *19*, 23; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Pomul ce să mănînce*"), după gr. ξύλον βρώσιμόν [(τὸ) ξύλον, -ου 'bois', 'arbre'; βρῶσιμος, -ος, -ον 'mangeable'; în ms. 4 389, calc după sl. дрєво снѣдноє (vsl. *sŭnědi* <*sŭm-ědi*, din *edá* 'Essen', *estĭ* 'essen' şi *s-* (vezi M. Vasmer, *REW*, II, p. 680).

2.1.45. lemnese 'de pom', 'referitor la un pom (fructifer)' (cuvînt neînregistrat în dicţionare), în ms. 45: „*Den roadă lemnească* (Lv., *27*, 30; în BB: „*Den roada lemnului*"; în ms. 4 389: „*Den roada pomului*"), după

gr. ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ ξυλίου [(ὁ) καρπός, -οῦ 'fruit'; adj. ξυλίνος, -η, -ον 'de bois'].

2.1.46. loc, în sintagmele: *de loc, cel de loc* 'autohton', 'băştinaş', 'pământean', 'moştean'; 'cel care aparţine poporului israilitean' [spre deosebire de *nemernic* (sau *venetic*, sau *prişleţ*), care este un om stabilit definitiv printre israiliteni, sau de *străin*, care stă temporar printre evrei], în BB: *„Să păziţi toate legile mêle şi poruncile mêle...cel de loc şi cel ce s-au adaos nemêrnic între voi"* (Lv., *18*, 26; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Nici moştênii, nici vineticii care vor lăcui la voi"*), după gr. ὁ ἐγχώριος καὶ ὁ προσγενόμενος προσήλυτος ἐν ὑμῖν [(ὁ) ἐγχώριος 'indigène'; 'im Lande befindlich, inländisch, einheimisch' <(ἡ) χώρα, -ας 'ţară'; προσγενής, -ής, -ές 'parent', 'allié'; προσήλυτος, -ος, -ον 'étranger qui est venu s'établir dans quelque endroit']. Alt exemplu, din BB: *„Veri nemêrnic, veri de loc...să moară"* (Lv., *24*, 16; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Măcară să va fi moştean, măcară vinetic"*), după gr. ἐὰν τε προσήλυτος, ἐὰν τε αὐτόχθων [αὐτόχθων 'den eigenen Boden besitzend, auf eigenen Boden wohnend, eingeboren', la pl. 'Ureinwohner'; (ἡ) χθών, χθονός 'Erde, Erdboden, Land' (vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 1 098)].

Pentru conceptul «autohton», «pământean», «băştinaş», se mai folosesc sintagmele: *lăcuitorii pământului*, în BB şi în ms. 45 (Lv., *20*, 4; în ms. 4 389: *„Moştenii pământului"*), după gr. οἱ αὐτόχθονες τῆς γῆς; *cel den pământ*, în ms. 45 (Lv., *16*, 29; în BB: *„Cel de loc"*; în ms. 4 389: *„Moşteanic"*), după gr, ὁ αὐτόχθων. Denumirea *moştean*, cu sensul menţionat, caracterizează textul ms. 4 389. Ea poate fi un calc după sl. тѣзѣмецъ [vsl. *tuzemĭcĭ* <*tu-* (= *tut*) + *zemĭcĭ* < *zemlĭa* 'ţară', 'pământ' (cf. vrus. *тземецкъ*, *тоземецкъ* 'Ausländer, Fremder'), cu sensul 'Einheimischer', 'Eingeborener'; vezi M. Vasmer, *REW*, III, p. 148].

Cuvîntul *moştean* 'autohton' se întîlneşte în următoarele locuri din cartea *Preoţia*, în ms. 4 389): Lv., *17*, 15 *(moşteani)*; *19*, 34 [33]; *23*, 42 (aici: *„Moştean de pământ al lui Israel"*); în BB: *„Moşneanul de pământ"* (Lv., *23*, 42; în ms. 45: *„Moştneanul de pământ"*). Cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV.2.3.97.**; **2.3.98.**; **2.3.99.**

2.1.47. a lua, în expr.: *a lua greşeală* 'a dobîndi păcat', 'a păcătui', în BB: *„Să nu iai pentru dînsul greşeală"* (Lv., *19*, 17; în ms. 45: *„Să nu iai pre însul greşeală"*; în ms. 4 389: *„Să nu dobîndeşti păcat pentru dînsul"*), după gr. οὐ λήψῃ δὶ αὐτὸν ἁμαρτίαν [gr. λαμβάνω, viit. λήψομαι 'prendre', 'saisir'; (ἡ) ἁμαρτία, -ας 'erreur', 'faute'].

2.1.48. luare, în expr.: *luare-de-rod* 'ofrandă', 'jertfă', în BB: *„Luoare-de-rod iaste, jîrtvă, miros de bună mirosire iaste Domnului"* (Lv., *1*, 9; şi în: *1*, 13; *2*, 16; *6*, 15; *7*, 22 etc.; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. κάρπωμα, -ατος **1.** 'fruit' **2.** (în limbajul biblic) 'oblation', 'offrande', 'sacrifice'. Cf. ST. L. EX., p. 44, **IV.2.1.48.**

2.1.49. a luci, în construcţia cu valoare intensivă: *a luci lucind*, în BB: *„Şi la bărbat au la muiêre căruia i se va face întru piêlea trupului lui luciri lucind, albe înflorind"* (Lv., *13*, 38; în ms. 45: *„Luciri lucindu"*; în ms. 4 389: *„Lucire lucind în albiciune"*), după gr. αὐγάσματα αὐγάζοντα λευκανθίσοντα ἀλφός ἐστιν [αὐγέω,, -ῶ 'briller'; λευκανθίζω, viit. -ίσω 'blanchir ou être blanc'; ἀλφός, -ή, -όν 'blanc']. Cf. mai sus, p. 27, **IV. 2.1.35**, *a înflori*.

2.1.50. lucire, vezi cuvîntul precedent.

2.1.51. lucru, în sintagma: *piele de lucru* 'piele argăsită', în BB: *„Au în toată piêlea de lucru"* (Lv., *13*, 48; şi vers. 49; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389, *„Piêle argăsită"*); în expr.: *piei în lucruri* 'piei argăsite', în BB (Lv., *13*, 51; în ms. 45: *„Întru lucruri"*; în ms. 4 389: *„Argăsită"*); adj. *lucrat* 'argăsit', în ms. 45; *„Vasul lucrat de piêle"* (Lv., *13*, 49). În gr.: ἐργασίμῳ δέρμαι (Lv., *13*, 48); ἐργασίμῳ δέρματος (Lv., *13*, 49); δέρματα ἐν τῇ ἐργασία [adj. ἐργάσιμος, -ος, -ον 'qu'on peut travailler'; vb. ἐργάζομαι, viit., -άσομαι 'travailler', 'fabriquer', 'façonner'; radicalul este (τὸ) ἔργον, -ου 'ouvrage', 'travail', din care, prin intermediul mgr. ἀργάζω, aor. ἄργασα, subst. ἀργάτης, avem rom. *argat*, iar prin intermediul ngr. ἀργάζω, vb. *a argăsi* (subst. *argăseală*, adj. *argăsit*), pe care îl foloseşte corect traducătorul ms. 4 389. Traducătorul ms. 45, Nicolae Milescu (precum şi diortositorii BB), a avut în vedere sensul vechi al cuvîntului grecesc în discuţie, punînd în circulaţie sintagme ca *pici de lucru*; *pici în lucruri* etc. 'piei argăsite'. Cf. mai sus, p. 20, **IV.1.4.2.**, *argăsit*.

2.1.52. luminos 'culoare albă-strălucitoare', 'luciu', în BB: *„Iară de va rămînea pre loc luminosul şi nu va răvărsa pre piêle"* (Lv., *13*, 28; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Luciul"*), după gr. ἐὰν δὲ κατ'χῶραν μείνῃ τὸ αὐγάζον [vb. αὐγάζω, viit. αὐγάσω 'briller', 'éclairer'; (ὁ) αὐγασμός, -οῦ 'action de briller ou d'éclairer'; 'éclat', 'lumière'; vb. μένω 'demeurer', 'rester', 'persister'].

2.1.53. a merge, în sintagma: *carele pre 4 mêrge* (cu diferite variaţii) 'patruped', în BB: *„Carele mergu pe patru"* (Lv., *11*, 21; în ms. 45: *„Cêle ce mergu în patru picioare*; în ms. 4 389: *...umblă...*"); în ms. 45 *„Carele pre 4 mêrge"* (Lv., *11*, 20; în BB: *„...umblă"*; în ms. 4 389: *„...umblă...*"), în BB: *„Şi tot cela ce va mêrge pre mîini întru toate jigăniile carele mergu pre patru"* (Lv., *11*, 27; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„...umblă...umblă...*"); în BB: *„Tot cela ce mêrge pre patru pururea"* (Lv., *11*, 42; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Tot ce mêrge pre patru"*), după gr. ἅ πορεύεται ἐπὶ τεσσάρων (Lv., *11*, 21); ὁ πορευόμενος ἐπὶ τεσσάρων (Lv., *11*, 42) [vb. πορεύω 'faire passer', 'transporter'; πορεύομαι 'aller', 'marcher', 'passer d'un lieu à un autre'; τέσσαρες, -α (şi τέτταρες, -α 'patru']. Cf. mai jos, p. 31, **IV.2.1.78.**, *picior*.

2.1.54. a mirosi, în construcţia: *a mirosi mirosenia*, în BB: *„Şi nu voiu mirosi mirosenia jîrtvelor voastre"* (Lv., *26*, 31; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Nu voiu mirosi mirosul"*), după gr. καὶ οὐ μὴ ὀσφρανθώ τῆς ὀσμῆς τῶν θυσιῶν ὑμῶν [vb. ὀσφραίνομαι 'sentir', 'flairer'; (ἡ) ὀσμή, -ῆς 'odeur'].

2.1.55. mînă, în sintagme alcătuite cu verbe ca *a (se) afla*; *a ajunge*; *a avea*; *a putea*; *a slăbi*, de tipul: *a se afla mîna cuiva (de ajuns)* 'a dispune de mijloace pecuniare şi de altă natură', 'a-i da mîna cuiva să', 'a-i fi la îndemînă', 'a avea la dispoziţie', 'a dispune de'; *a-i ajunge cuiva mîna* 'id.'; *a avea la mînă* 'a fi bogat', 'a dispune de bani etc.'; *a avea cu mîinile* 'id.'; *a-i putea mîna cuiva* 'id.'; *a slăbi cu mîinile* 'a fi la strîmtorare (cu banii)':

a) a afla. În BB: *„Iară de nu va afla mîna lui părêche de turturêle"* (Lv., *5*, 11; în ms. 45: *„Iar să nu afle mîna lui..."*; în ms. 4 389, ca în BB); sensul este 'iar de nu va avea cu ce să-şi procure', după gr. Ἐὰν δὲ μὴ εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ζεῦγος τρυγόνων [vb. εὑρίσκω, viit. εὑρήσω, aor. εὗρον, perf. εὕρηκα 'trouver', 'découvrir'; (ἡ) χείρ, χειρός 'main'; construcţia este preluată în greacă din ebraică]. Expr. *a afla mînă* mai apare în BB: *„Iară de nu va afla mîna ei de ajuns la miel*, cu sensul 'nu va avea bani să-şi procure un miel' (Lv., *12*, 8; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Iar de va ajunge mîna ei cu miel"*; aici este adăugată pe margine, de aceeaşi mînă, explicaţia: *„De va fi săracă şi nu va avea miel să aducă"*), după gr. 'Ἐὰν δὲ μή εὑρίσκῃ ἡ χεὶρ αὐτῆς τὸ ἱκανὸν εἰς ἀμνὸν [unele cuvinte sînt explicate mai sus; adăugăm: adj. ἱκανός, -ή, -όν 'suffisant'; adv. ἱκανῶς 'suffisamment']; în BB: *„Şi doao turturêle...cile au aflat mîna lui"* (Lv., *14*, 22; şi:

14, 30 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : „*Cum va ajunge mîna lui*“), după gr. ὅσα εὗρεν ἡ χεὶρ αὐτοῦ [vezi primul exemplu] ; în BB : „*Aceasta e lêgea...celui ce nu află cu mîna lui la curăţenia lui*“, adică 'legea celui care nu dispune de bani' (Lv., *14*, 32 : la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. καὶ τοῦ μὴ εὑρίσκοντος τῇ χειρὶ αὐτοῦ εἰς τὸν καθαρισμὸν αὐτοῦ [(ὁ) καθαρισμός, -οῦ, 'purification'] ; în BB : „*Iară de va afla mîna nemêrnicului au celui venetic de lîngă tine*“, adică 'dacă va dispune de bani, dacă va fi avut, bogat' (Lv. *25*, 47 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : „*De va ajunge mîna nemêrnicului*“), după gr. 'Εὰν δὲ εὑρῃ ἡ χεὶρ τοῦ προσηλύτου ἢ τοῦ παροίκου [vb. εὑρίσκω 'trouver', 'découvrir' ; προσήλυτος, -ος, -ον 'étranger qui este venu s'établir dans quelque endroit' ; (ὁ) παροίκος, -ου 'étranger nouvellement domicilié dans une ville ou dans un pays' ; 'colon'].

b) a ajunge. În BB : „*Iară de va fi sărac şi mîna lui nu-i ajunge*“ (Lv., *14*, 21 ; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ μὴ εὑρίσκῃ [vb. εὑρίσκω a fost tradus prin 'a ajunge'] ; în ms. 4 389 : „*Cum va ajunge mîna lui*“ (Lv., *14*, 22), după sl. ѩко постиґнет рѫкѫ его (vsl. *postignǫti* ; rus. *postigáti* 'erreichen', 'erlangen' ; vezi M. Vasmer, *REW*, III, p. 14). Construcţia cu vb. *a ajunge (mîna)* mai apare în ms. 4 389 (Lv., *25*, 28, 47), fiind calchiată după slavonă.

c) a avea. În BB : „*Şi va avea la mînă*“ 'va dispune de bani', 'îi va da mîna' (Lv., *25*, 26 ; în ms. 45 şi în ms. 4 389 : „*Va putea mîna lui*“), după gr. καὶ εὐπορηθῇ τῇ χειρὶ [vb. εὐπορέω, -ῶ 'avoir des ressources' ; 'n'être pas embarassé'] ; în BB : „*Iară de va avea cu mîinile lui, se va răscumpăra pre sine*“, adică 'dacă va avea resurse' (Lv., *25*, 49 ; în ms. 45 : „*Iar de se va îndemîna cu mănile lui*“ ; în ms. 4 389 : „*Iar de va putea el însuş*“), după gr. 'Εὰν δὲ εὐπορηθεὶς ταῖς χερσὶ (vezi exemplul precedent).

d) a putea. În BB : „*Iară de nu va putea mîna lui de ajuns la oaie*“ (Lv., *5*, 7 ; în ms. 45 : : „*De nu poate mîna lui de agiunsu la oaie*“ ; în ms. 4 389 : „*De nu va putea ajunge mîna lui cu miea*“, adică 'de nu va avea bani să cumpere o oaie', după gr. 'Εὰν δὲ μὴ ἰσχύν ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν εἰσ τὰ πρόβατον [vb. ἰσχύω, viit. ἰσχύσω 'être fort, influent' ; (ἡ) χεὶρ, χειρός, 'main' ; ἱκανός, -ή, -όν 'suffisant' ; (τὸ) πρόβατον, -ου 'mouton'] ; în ms. 4 389 : „*Va putea mîna lui dendăstul să-i ajungă*“ (Lv., *25*, 26 ; în BB : „*Va avea la mînă*“ ; în ms. 45 : „*Să va îndemăna*“), după sl. и възмѣжете рѫкѫ его постиґнѫти довольны (vezi mai sus, sub *a ajunge*). ; în BB : „*După cum poate mîna celui ce s-au rugat, aşa-l va preţui pre el preotul*“ (Lv., *27*, 8 ; în ms. 45 şi în ms. 4 389 : „*Va putea mîna*“), după gr. ἰσχύει ἡ χεὶρ [vb. ἰσχύω 'être fort', 'être puissant'].

e) a slăbi. În BB : „*Iară de va săraci frate-tău... şi va slăbi cu mîinile*“, adică 'nu va avea cu ce să plătească', 'va fi la strîmtoare' (Lv., *25*, 35 ; în ms. 4 389, la fel ; în ms. 45 : „*Va slăbi mînule*“), după gr. καὶ ἀδυνατήσῃ ταῖς χερσὶ [vb. ἀδυνατέω, -ῶ 'être sans force', 'ne pas pouvoir']. Vezi mai sus, p. 27. IV. 2.1.34., *a îndemîna*.

2.1.56. a mînca, în construcţia intensivă : *a mînca mîncînd*, în BB : „*Iar de mîncînd va mînca den cărnuri a treia zi*“ (Lv., *7*, 8 ; în ms. 45 : „*Să va mîncîndu mîncava*“ ; în ms. 4 389, ca în BB), după gr. φαγὼν φάγῃ [vb. φαγεῖν 'manger'] ; în BB : „*Iară de se va mînca cu mîncare a treia zi*“ (Lv., *19*, 7 ; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. 'Εὰν δὲ βρώσει βρωθῇ [vb. βρωσείω 'avoir envie de manger].

2.1.57. a mîntui 'a răscumpăra', în construcţia intensivă : *a mîntui cu mîntuire*, în BB : „*Iară de mîntuit va mîntui pre dînsul*“ (Lv., *27*, 13 ; în ms. 45 : „*Iară de mîntuindu va mîntui*“ ; în ms. 4 389 : „*Iar de răscumpărînd va răscumpăra*“), după gr. 'Εὰν δὲ λυτρούμενος λυτρώσηται αὐτὸ [vb. λυτρόω, -όομαι 'délivrer moyennant rançon' ; 'racheter' ; (τὸ) λύτρον, -ου 'rançon', 'prix du rachat d'un captif']. Cf. ST. L. EX., p. 44, **IV.2.1.52.**

2.1.58. moarte, în construcţia intensivă : *cu moarte să se omoare*, în BB : "*Omu, om carele va grăi rău pre tatăl lui....cu moarte să să omoară*“ (Lv., *20*, 9 ; şi : *10*, 11, 12, 13, 15 etc. : la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : „*Cu moarte să moară*“), după gr. θανάτῳ θανατοῦσθω [(ὁ) θάνατος, -ου 'mort' ; vb. θανατόω, -ῶ 'condamner à mort']. Modelul este preluat în limba greacă din ebraică.

2.1.59. moşnean, vezi mai sus, p. 28. **IV.2.1.46.**

2.1.60. moştean, vezi mai sus, p. 28, **IV.2.1.46.**

2.1.61. moştnean, vezi mai sus, p. 28, **IV.2.1.46.**

2.1.62. mulţime, în expr. : *la mulţime* 'spor', 'pe deasupra', 'în plus', în BB : „*Să nu iai de la dînsul camătă, nice la mulţime*“ (Lv., *25*, 36 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : „*Nici mai mult decît i-ai dat*“), după gr. οὐδὲ ἐπὶ πλήθει [(τὸ) πλῆθος, -εος, -υς 'quantité' ; 'multitude'] ; în lat. : „*Nec amplius quam dedisti*“.

2.1.63. a mustra, în construcţia intensivă : *a mustra cu mustrare* 'a acuza', 'a învinui' ; 'a interoga', în BB : „*Cu mustrare să mustri pre aproapele tău*“ (Lv., *19*, 17 ; în ms. 45 : „*Cu mustrare să nu mustrii*“ ; în ms. 4 389 : „*Să nu mustrezi cu mustrare*“), după gr. ἐλεγμῷ ἐλέγξεις τὸν πλησίον σου [vb. ἐλέγχω, ἐλέγξαι, viit. ἐλέγξω **1.** 'beschimpfen', 'schmähen', 'tadeln', 'zu Schande machen' (=a insulta, a ocărî, a face reproşuri, a face de ruşine), **2.** 'beschuldigen', 'zur Untersuchung ziehen', 'ausfragen' (=a învinui, a ancheta, a interoga) ; vezi H. Frisk, *GEW*, I, p. 486] ; în lat. : „*Sed publice argue eum*“ [vb. *arguo, -ĕre* **1.** 'a blama', 'a reproşa', **2.** a învinui', 'a acuza'].

2.1.64. a naşte, în sintagma : *cel-ce-naşte-cel-viu* 'fiinţă', 'vietate', în BB : „*Să învêţe pre fiii lui Israil întru mijlocul celora-ce-nascu-cêle-vii, care să mănînce, şi întru mijlocul celora-care-nascu-cêle-vii, şi nu să mănînce*“ (Lv., *11*, 47 ; în ms. 45 : „*Celor-ce-fac-a trăi*“ ; în ms. 4 389 : „*Cêle-ce-trăiesc*“), după gr. ἀνὰ μέσον τῶν ζωογονούντων [ἀνὰ μέσον 'între' ; ζωογονέω, -ῶ 'produire un être vivant' ; (ἡ) ζωογονία, -ας 'production d'une être vivant' < (τὸ) ζῶον, -ου 'animal', 'être vivant' + γονεύω 'erzeugen' < γίγνομαι 'geboren werden', 'entstehen']. Vezi şi *Comentarii*, *11*, 47.

2.1.65. neştiinţă, în sintagma : *după neştiinţă* 'din greşeală', 'fără a şti', în BB : „*Om carele va mînca sfinte după neştiinţe*“ (Lv., *22*, 14 : în ms. 45 : „*După neştiinţă*“ ; în ms. 4 389 : „*Nepricepînd*“), după gr. κατ' ἄγνοιαν [(ἡ) ἀγνοία, -ας 'ignorance'] ; în lat. : „*Per ignorantiam*“.

2.1.66. oaie, în sintagma : *oaie de un an* 'mioară', 'cîrlăniţă', în BB : „*Va lua doi miei curaţi de un an şi o oaie de un an curată*“ (Lv., *14*, 10 ; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. πρόβατον ἓν ἄμωμον ἐνιάυσιον [(τὸ) πρόβατον, -ου 'mouton' ; ἄμωμος, -ος, -ον 'irréprochable' ; ἐνιάυσιος, -α, -ον 'annuel'].

2.1.67. oală în sintagma : *de oală* 'de lut', în BB : „*Şi tot vasul de oală*“ (Lv., *11*, 33 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : „*Vasul de lut*“), după gr. καὶ πᾶν ἄγγος ὀστράκινον [(τὸ) ἄγγος, -εος, -ους 'vase' ; ὀστράκινος, -η, -ον 'de terre cuite' şi (ὁ) ὀστρακύς, -έως 'potier de terre']. Cf. şi *Comentarii*, *6*, 28.

2.1.68. obraz 'persoană', în expresii ca : a) *a lua obrazul cuiva* 'a părtini', 'a avantaja', b) *a pune obrazul (faţa) pe cineva (împotriva cuiva)* 'a se împotrivi', 'a înfrunta', c) *a întări obrazul pe cineva* 'a se arăta dur', d) *a lăuda obrazul cuiva* 'a admira'.

a) a lua obrazul. În BB: „*Să nu iai obrazul săracului*“, adică 'să nu avantajezi', 'să nu părtineşti' (Lv., *19*, 15 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : „*Să nu bagi seamă*

fața săraculuí"), după gr. οὐ λήψῃ πρόσωπον πτωχοῦ [vb. λαμβάνω, viit. λήψομαι 'a lua'; (τὸ) πρόσωπον, -ου 'visage'; 'personne'; πτωχός, -ή, -όν 'pauvre'].

b) a pune obrazul. În BB: „*Voiu pune obrazul mieu pre sufletul ccla ce mănîncă sîngele*" (Lv., *17*, 10; în ms. 45 și în ms. 4 389, tot așa), după gr. καὶ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου ἐπὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἔσθουσαν τὸ αἷμα [gr. ἐπίσταμαι, viit. ἐπιστήσομαι 'savoir', 'connaître', 'être habile en quelque chose'; (τὸ) πρόσωπον, -ου 'visage'; 'personne'; (ἡ) ψυχή, -ῆς 'individu'].

c) a întări obrazul. În BB: „*Și eu voiu întări obrazul mieu pre omul acela și-l voiu pierde pre dînsul*" (Lv., *20*, 3; și în *20*, 5; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Voiu pune fața mea împotriva lui*"), după gr. καὶ ἐγὼ ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου (vezi paragraful precedent).

d) a lăuda obrazul, în BB: „*Să nu iai obrazul săraculuí, nice să lauzi obrazul năsilnicului*" (Lv., *19*, 15; în ms. 45: „*Nice să laudzi obrazul silneculuí*"; în ms. 4 389: „*Nici să cauți fața putérniculuí*"), după gr. οὐδὲ μὴ θαυμάσῃς πρόσωπον δυνάστου [vb. θαυμάζω, viit. θαυμάσω 'admirer'; 'respecter'; 's'étonner'; (ὁ) δυνάστης, -ου 'homme puissant'; 'chef', 'roi', 'prince'; 'souverain'].

2.1.69. ochi, în sintagma: *ochii adunării* 'conștiința publică', în BB: „*Iară de nu va cunoaște toată adunarea fiilor lui Israil și va uita cuvîntul den ochii adunării*" (Lv., *4*, 13; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Și se va uita cuvîntul de la fața nărodului*"), după gr. καὶ λάθῃ ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς [vb. λανθάνω, λήθω, aor. λαθεῖν, viit. λήσω 'jemanden in Unkenntnis einer Sache halten, der Aufmerksamkeit jemandes entgehen, unbekannt, unbemerkt sein, jemandem einer Sache vergessen machen'; (mediu) 'vergessen, uneingedenkt sein'; (τὸ) ῥῆμα, -ατος 'Ausspruch, Wort, Erzählung'; 'tout ce qui se dit', 'parole', 'mot'; (ὁ) ὀφθαλμός, -οῦ 'ochi'; (ἡ) συναγωγή, -ῆς 'rassemblement']. Cf. *Comentarii*, *9*, 13.

2.1.70. odihnă, în sintagma: *odihnă de an* 'an sabatic', în BB: „*Și vei număra ție 7 odihni de an*" (Lv., *25*, 8; în ms. 45: „*7 odihnă de ani*"; în ms. 4 389: „*7 odihne ale anului*"), după gr. καὶ ἐξαριθμήσεις σεαυτῷ ἑπτὰ ἀναπαύσεις ἐτῶν [vb. ἐξαριθμέω, -ῶ 'nombrer', 'enumérer'; (ἡ) ἀνάπαυσις, -εως 'repos'; (τὸ) ἔτος, -εος, -ους 'an, année']. Vezi *Comentarii*, *16*, 31.

2.1.71. om, în sintagma: *om preot* 'preot', în BB: „*Și fată de om preot de să va pîngări a curvi*" (Lv., *21*, 9; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Fata preotului*"), după gr. καὶ θυγάτηρ ἀνθρώπου ἱερέως [(ἡ) θυγάτηρ, -τρος 'fille'; 'jeune fille'; (ὁ) ἄνθρωπος, -ου 'om'; (ὁ) ἱερεύς, -έως 'prêtre'].

2.1.72. pat, în sintagme eufemistice, pentru a denumi actul sexual, ca: *a se culca pat muieresc*; *a da patul seminției*; *a dormi pat muieresc*; *a cure pat de sămînță* 'a fi bolnav de blenoragie', 'a avea scurgere'; *a ieși pat de sămînță* 'id.' etc. Cu excepția expresiei *a avea pat* 'a avea relații sexuale (cu cineva)', nici una din expresiile care urmează nu este înregistrată în *DLR* sau în H. Tiktin ², *DRG*, s.v. Construcțiile de mai jos sînt calchiate din grecește, eventual din slavonește.

I. a) a se culca pat muieresc, '(despre bărbații homosexuali) a avea relații sexuale', în ms. 4 389: „*Cu bărbat să nu te culci pat muieresc*" (Lv., *18*, 22; în BB: „*Să nu dormi culcare fămeiască*"; în ms. 45: „*Să nu dormi pat fămeiescu*"), după sl. да не лажеши женска ложа [vbg. *ležali*, *ležǫ* 'liegen'; adj, *ženska* (< *žena* 'femeie'; vbg. *lože* 'pat'] și după gr. οὐ κοιμηθήσῃ κοίτην γυναικείαν [vb. κεῖμαι; κοιμίζω 'zur Ruhe legen, zu Bett bringen', 'einschläfern'; (ἡ) κοίτη, -ης 'lit', 'couche'; adj. γυναικεῖος, -ος sau -α, -ον 'qui convient aux femmes']. Modelul construcției grecești, s-a aflat în ebraică (vezi *Comentarii*, *15*, 16).

b) a se culca pat de seminție 'a avea relații sexuale' în ms. 4 389: „*De se va culca cinevaș cu muiêre pat de seminție*" (Lv., *19*, 20; în BB și în ms. 45: „*De va dormi neștine cu muiêrea pat de sămințĭă*"), după sl. аще кто вдастъ ся женою ложе сѣмене, calchiat după gr. κοίτην σπέρματος [(ἡ) κοίτη, -ης 'lit'; (τὸ) σπέρμα, -ατος 'semence'].

c) a da patul (în seminție, întru seminție, sămințiĭ) 'a avea relații sexuale', în BB: „*Cătră muiêrea aproapelui tău să nu dai patul semințiĭ tale*" (Lv., *18*, 20, în ms. 45: „*Patul sămințiĭ*"; în ms. 4 389: „*Să nu dai pat seminței tale*"), după gr. οὐ δώσεις κοίτην σπέρματός σου [vb. δίδωμι, viit. δώσω, aor. ἔδωκα 'a da'; pentru celelalte cuvinte, vezi mai sus, sub b)]; în BB: „*La tot cu-patru-picioare să nu-ț dai patul tău în seminție*" (Lv., *18*, 23; în ms. 45 și în ms. 4 389: „...*întru seminție*"), după gr. τὴν κοίτην σου εἰς σπερματισμὸν [(ὁ) σπερματισμός, -οῦ 'émission de la semence']; în ms. 4 389: „*Cineș va da patul lui la dobitoc cu moarte să moară*", adică „cel care va avea relații sexuale cu un animal' (Lv., *20*, 15; în BB: „*Va da zăcêrea*"; în ms. 45: „*Cinc va da dzăcêrea întru patru-picioare*"), după gr. καὶ ὅς ἂν δῷ κοιτασίαν αὐτοῦ ἐν τετραπόδι [(τὸ) κοιταῖος, -ου 'gîte'], iar pentru ms. 4 389, și după sl. аще дастъ ложе свое четвер ножиомъ. Vezi mai jos, p. 36, **IV.2.1.145.**, *zăcere*.

d) a dormi pat de sămințĭă (femeiesc) 'a avea relații sexuale' (vezi mai sus, p. 26, **IV.2.1.22.**, *a dormi*), în BB: „*Și muiêrea de va dormi bărbatul cu dînsa pat de sămințĭă*" (Lv., *15*, 18; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Va dormi sămințĭă de pat*"), după gr. καὶ γυνὴ ἐὰν κοιμηθῇ ἀνὴρ μετ'αὐτῆς κοίτην σπέρματος [(ἡ) γυνή, γυναικός 'femme'; κοιμίζω, viit. κοιμίσω 'endormir'; (ὁ) ἀνήρ, ἀνδρός 'homme']. Faptul că această construcție eufemistică pentru denumirea actului sexual era lipsită de sens explică așezarea inversă, în unele cazuri, a elementelor componente, cum este cazul, de pildă, în ms. 4 389: „*Va dormi sămințĭă de pat*". Expresia este des folosită în cartea *Preoția*, de exemplu în BB: „*De va dormi....pat de sămințĭă*" (Lv., *19*, 20; în ms. 45; la fel; în ms. 4 389: „*Se va culca...pat de seminție*"); în BB: „*Să nu dormi culcare fămeiască*" (Lv., *18*, 22 în ms. 45: „*Să nu dormi pat*"; în ms. 4 389: „*Să nu te culci pat*").

e) a face pat 'a avea relații sexuale', în ms. 4 389: „*Cel ce va face cu parte bărbătească pat muieresc*" (Lv., *20*, 13; în BB: „*Carele va dormi cu parte bărbătească culcare fămeiască*"; în ms. 45: „*Carele va dormi... pat*"; sensul este: 'a avea relații homosexuale'), după gr. καὶ ὅς ἂν κοιμηθῇ μετ'ἄρσενος κοίτην γυναικός [(ὁ) ἄρσην, -ενος 'un mâle', 'un homme'; celelalte cuvinte sînt prezentate mai sus].

Expresia verbală *a avea pat* 'a avea relații sexuale', înregistrată în *DRL*, s.v. *pat*, se întîlnește și în *ALR II, Supl. (Termeni considerați obsceni)*, MN 4 899, p. 6, pct. 53, Pecica, jud. Arad: *am avut pat*. Ca și expresia atestată în *DLR*, și aceasta pare a fi o creație spontană, fără nici o legătură cu construcțiile analizate și ilustrate cu numeroase exemple din prezentul paragraf. Acestea din urmă sînt calchiate după modelul grecesc (uneori și slavonesc), iar în limba greacă ele au fost preluate din ebraică.

II. în expr.: *pat de sămințĭă (semințiĭe)* 'spermă', în BB: „*Om căruia va ieși dentr-însul pat de semințiĭe*" (Lv., *22*, 4; și: *15*, 32; în ms. 45: „*Pat de sămințĭă*"; în ms. 4 389: „*Omul căruia-i va cură sămînța patului lui*"), după gr. ἢ ἄνθρωπος ᾧ ἂν ἐξέλθῃ ἐξ αὐτοῦ κοίτη σπέρματος [vb. ἐξελθεῖν, inf. aor. al lui ἐξέρχομαι 'sor-

tir', 's'en aller'; 's'ecouler'; (ἡ) κοίτη, -ης 'lit'; (τὸ) σπέρμα, -ατος 'semence'].

2.1.73. patru, vezi mai jos, **IV.2.1.78.**, *picior*.

2.1.74. pază, vezi cuvîntul următor.

2.1.75. a păzi, în construcția intensivă: *a păzi pazele* 'a respecta preceptele divine', în BB: *„Și vor păzi pazele mêle"* (Lv., *22*, 9; în ms. 45: *„Și vor păzi cruțările mêle"*; în ms. 4 389: *„Să păzească porîncile mêle"*), după gr. καὶ φυλάξονται τὰ φυλάγματά μου [vb., φυλάσσω, viit. φυλάξω 'garder'; 'observer'; (τὸ) φυλάγμα -ατος 'ce qui est gardé']. Vezi mai sus, p. 26, **IV.2.1.16.**, *a cruța*; **IV. 2.1.17.**, *cruțare*; cf. *Comentarii*, *8*, 35.

2.1.76. pămînt, în sintagma: *cel-de-pămînt* (*celden-pămînt*) 'autohton', 'băștinaș' (în cazul de față 'israilitean'), în ms. 45: *„Cel den pămîntu, și cel nemêrnic, cela ce iaste lingă voi"* (Lv., *16*, 29; în BB: *„Cel de loc"*; în ms. 4 389: *„Moșteanic"*), după gr. ὁ αὐτόχθων [(ἡ) χθών, -ονός 'terre', 'sol', 'pays'; αὐτό-χθων 'den eigenen Boden besitzend, auf eigenem Boden wohnend, eingeboren', pl. 'Urbewohner (despre populația din Atica), vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 1 098).]. Sintagma *cel(a)-de(n)-pămînt* mai apare în BB și în ms. 45, Lv., *19*, 34. Vezi mai sus, p. 28, **IV.2.1.46.**, *loc*. Cuvîntul *pămînt* mai apare și în *„Den nărodul pămîntului"* 'popor băștinaș, autohton' (despre israiliteni) (Lv., *4*, 27; în toate cele trei texte studiate), care calchiază gr. ἐκ τοῦ λαοῦ τῆς γῆς.

2.1.77. pămîntean 'autohton' (în cazul de față: 'israilitean'), în BB: *„Dentru pămîntêni, au den nemêrnici"* (Lv., *17*, 15; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Moștêni"*), după gr. ἐν τοῖς αὐτόχθοσιν. Vezi mai sus, p. 27, **IV.2.1.46**, *loc*; vezi cuvîntul precedent.

2.1.78. picior, în sintagma: *cel-cu-patru-picioare* 'patruped', 'animal (cu patru picioare)', în BB: *„Sufletul carele se va atinge...de cêle-cu-patru-picioare* (Lv., *7*, 11; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Cêle-cu-cîte-patru-picioare"*), după gr. ἢ τῶν τετραπόδων [adj. τετράποδος, -ός, -ον 'à quatre pieds,'; subst. (τὸ) τετράπους, -οδος (subînțeles ζῷον) 'quadrupède']. Sintagma mai apare și în: Lv. *18*, 23; *20*, 15. Uneori este folosit numai numeralul *patru*: în ms. 4 389: *„Cîte umblă pre patru"* (Lv., *11*, 20; în BB: *„Carele pe patru umblă"*; în ms. 45: *„Carele pre 4 mêrge"*; cf. și Lv. *11*, 42).

Cuvîntul *picior* se întîlnește și în sintagma: *„Carele-are-mulțime-de-picioare"* 'miriapod', în BB (Lv., *11*, 42; în ms. 45, la fel: în ms. 4 389: *„Tot ce iaste cu picioare multe"*), după gr. ὅ πολυπληθεῖ ποσὶν [adj. πολυπληθής, -ής, -ές 'fort nombreux'; (ὁ) πούς, ποδός 'picior'].

2.1.79. pierzare 'lucru pierdut', în BB: *„Au au aflat pierzare și va mînți pentru ea"* (Lv., *6*, 3; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Ceva pierdut"*), după gr. εὗρεν ἀπώλειαν [vb. εὑρίσκω,, viit. εὑρήσω, aor. εὗρον, perf. εὕρηκα 'trouver'; (ἡ) ἀπώλεια, -ας 'perte'; 'chose perdue'; de la vb. ἀπόλλυμι 'perdre'].

2.1.80. pipăire 'inflamație (pe piele)', 'eczemă', 'crustă cu pustule și cu solzi de lepră'; 'lepră' (cuvîntul cu sensurile menționate se folosește în cartea *Preoția* și pentru a denumi diferite pete de pe țesături, haine, piei sau igrasia de pe pereții caselor), în BB: *„Și se va face în pielea trupului lui pipăire de bube"* (Lv. *13*, 2; în ms. 45: *„Strînciunătură de însemnare"*; în ms. 4 389: *„Semn de bube"*), după gr. καὶ γένηται ἐν δέρματι χρωτός αὐτοῦ ἀφὴ λέπρας [(ὁ) χρώς, -ωτός 'la peau du corps'; 'le corp entier'; (ἡ) ἀφή, -ῆς 1. 'tact', 'contact', 'toucher', 'sens du toucher', 2. 'action d'allumer'; 'das Anzünden' (=aprinderea); 'das Berühren' (=atingerea), vezi H. Frisk, *GEW*, I. p. 126, sub ἅπτω; (ἡ) λέπρα, -ας 'lèpre, maladie qui fait lever la peau par écailles'; sintagma ἀφὴ λέπρας avea sensul 'inflamația, eczema leprei', dar traducătorul textului românesc a avut în vedere sensul 'atingere', pe care l-a redat prin cuvîntul *pipăire*; sensul în discuție al acestuia nu a fost înregistrat în H. Tiktin ², *DRG*, s.v., dar este prezent în *DLR*, s.v., fără a fi explicat.

Alte atestări din cartea *Preoția*: *„Pipăire(a) de stricăciune"* 'eczemă de lepră', în BB (Lv., *13*, 3, 8; *14*, 32, 34; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Buba mișăliei"*); *„Pipăire albă au roșiiatică"*, în BB (Lv., *13*, 42; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Bubă albă au roșiiatecă"*), după gr. ἀφὴ λευκὴ ἢ πυῤῥίζουσα [adj. λευκός, -ή, -όν 'blanc'; πυῤῥίζω 'être roux']; *„Pipăirea înverzind au roșind"*, în BB (Lv., *13*, 49; în ms. 45: *„...înverzîndu au rușindu"*; în ms. 4 389: *„Stricăciunea... rușind sau înverzind"*), după gr. ἡ ἀφὴ χλωρίζουσα ἢ πυῤῥίζουσα [vb. χλωρίζω 'devenir vert ou jaune']; *„Pipăire de bube"*, în BB (Lv., *13*, 2; în ms. 45: *„Pipăire de stricăciune"*; în ms. 4 389: *„Bubă de mișălie"*), după gr. ἀφὴ λέπρας. Cf. și *Comentarii*, *13*, 2.

2.1.81. a pîngări, în construcția intensivă: *a pîngări cu pîngăriciune* 'a declara necurat, impur', 'a profana', în BB: *„Om stricat iaste, cu pîngăriciune va pîngări pre el preotul"* (Lv., *13*, 44; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Cu pîngăriciune să pîngărească"*), după gr. μιάνσει μιανεῖ αὐτόν ὁ ἱερεύς [vb. μιαίνω, viit. μιανῶ 'salir', 'souiller', fig. 'polluer', 'profaner'; (ἡ) μιάνσις, -εως 'souillure', 'profanation'].

2.1.82. pîngăriciune, vezi cuvîntul precedent.

2.1.83. pîntece, 1. în expr.: *a băsnui (a grăi) din pîntece* 'a fi ventriloc', vezi mai sus, p. 25, **IV.2.1.7.** *a băsnui*; **2.1.8.** *băsniutor*; p. 26, **2.1.26**, *a grăi*. 2. în expr.: *merge (a se tîrî) pe pîntece (despre reptile)*, în BB: *„Și tot cela-ce-mêrge-pre-pîntece*, adică 'reptilă' (Lv., *11*, 42; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Tot ce se tîraște pre pîntece"*), după gr. πᾶς ὁ πορευόμενος ἐπὶ κοιλίας [vb. πορεύω 'faire passer', 'passer'; (ἡ) κοιλία, -ας 'bas-ventre']. 3. în expr.: *cêle-den-pîntece* 'măruntaie', în BB: *„Și cêle-den-pîntece...vor spăla cu apă"* (Lv., *1*, 13; la fel în ms. 45: în ms. 4 389: *„Droburile"*), după gr. τὰ ἐγκοίλια [(τὰ) ἐγκοίλια, -ων 'les entrailles'].

2.1.84. pom, în sintagma: *pom frumos* 'pom fructifer', în ms. 4 389: *„Să vă luaț roadă de pom frumos"* (Lv., *23*, 40; în BB: *„Roadă den lemnu frumos"*; la fel în ms. 45), după sl. плодъ древа краснъ, care este calchiată după gr. καρπὸν ξύλου ὡραῖον [(ὁ) καρπός, -οῦ 'fruit de la terre et des arbres'; (τὸ) ξύλον, -ου 1. 'bois', 2. 'arbre'; ὡραῖος, -α, -ον 'beau'; 'mûr'; 'qui est dans sa belle saison, dans son printemps']. Vezi *Comentarii*, *23*, 40.

2.1.85. preacurvă (și: *preacurvar*) 'adulterin(ă)', în BB: *„Cu moarte să să omoară preacurvariul și preacurva"* (Lv., *20*, 10; la fel în ms. 45 în ms. 4 389), după sl. прелюбодѣи и прелюбодѣица [vsl. *prĭelĭubodĭci* 'cel care comite un adulter'; *prelĭubodĭeĭca* 'adulterină'; vezi cuvîntul următor].

2.1.86. a preacurvi 'a comite un a. ulter', în BB: *„Om, om carele va preacurvi muiêrea bărbatului au carele va preacurvi muiêrea vecinului său cu moarte să să omoară"* (Lv., *20*, 10; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389), după sl. прелюбодѣи (vsl. *prĭelĭubodĭeiti*; sl. *prielĭubiti* este calchiat în vrom. prin *a preaiubi* 'a preacurvi', 'a comite un adulter'.

2.1.87. a preoți 'a exercita funcția de preot', în, BB: *„Au adus pre ei ca să preoțească Domnului"* (Lv. *7*, 25; în ms. 45: *„Să preuțască"*), după gr. τοῦ ἱερατεύειν κυρίῳ [vb. ἱερατεύω 'exercer le sacerdoce']. Cf. ST. L. EX., p. 45, **IV.2.1.70.**

2.1.88. a prevedea 'a privi de sus', 'a privi cu dispreț', 'a disprețui', în ms. 45: *„Pentru căci au călcat și m-au privădzut pre mine"* (Lv., *26*, 40; în BB: *„M-au trecut cu vederea"*; în ms. 4 389: *„N-au grijit de mine"*), după gr. ὑπερεῖδόν με [vb. ὑπεροράω, -ῶ, viit. ὑπερόψομαι, aor. ὑπερεῖδον 'regarder pardessus',

'voir d'en haut'; 'regarder avec mépris ou avec dédain'; 'mépriser', 'dédaigner'; 'négliger', 'voire avec indifférence'<prep. ὑπέρ, care în compuse exprimă superioritatea, excesul + vb. ὁράω, -ῶ 'voir', 'regarder'. Acest cuvînt cu sensul menţionat nu este înregistrat în H. Tiktin ², *DRG*, s. v.

2.1.89. a pune, în expr.: *a pune pustiu* 'a pustii', 'a nimici', în BB: *„Şi voiu pune cetăţile voastre pustii"* (Lv., *26*, 31; în ms. 45 şi în ms. 4 389, la fel), după gr. καὶ θήσω τὰς πόλεις ὑμῶν ἐρήμους [vb. τίθημι,, viit. θήσω 'a pune'; (ἡ) πόλις, -εως 'ville'; ἐρημαῖος, -α, -ον 'désert'].

2.1.90. punere, în sintagma: *plinea-punerii-de-nainte* 'pîine ca ofrandă adusă divinităţii', 'Schaubrot', în BB: *„Vei aduce plinea-punerii-denainte doao plini"* (Lv., *23*, 17; în ms. 45: *„Păini-punere-dennainte"*; în ms. 4 389: *„Păine-a-punerii-înainte"*), după gr. προσοίσετε ἄρτους ἐπίθερμα, δύο ἄρτους (vezi ST. L. EX., p. 45, **IV.2.1.73**). Şi: *punere* 'ofrandă', 'jertfă', în BB: *„Şi veţi pune pre o punere tămîie curată şi sare"* (Lv., *24*, 7; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Şi să puneţi pre o punere"*), după gr. καὶ ἐπιθήσετε ἐπὶ το θέμα [vb. ἐπιτίθημι 'mettre sur', 'poser sur', 'placer sur'; (τὸ) θέμα, -ατος 'ce qu'on pose', 'ce qu'on depose'. Cuvîntul cu acest sens mai este atestat în BB: Lv., *8*, 24; *14*, 24; *24*, 6; *27*, 29 etc.

2.1.91. răsfăcut, -ă 'condimentat', 'prevăzut cu ingrediente', în ms. 45: *„Şi toată jirtva făcută cu untu-delemnu şi nu răsfăcută la toţi fiii lui Aaron va fi"* (Lv., *6*, 40; în BB: *„Prefăcută"*; în ms. 4 389: *„Fără de amestecătură"*), după gr. καὶ μὴ ἀναπεποημένη [vb. ἀναποιέω, -ῶ, viit. -ήσω 'préparer', 'assaisonner']. Sensul în discuţie nu este înregistrat în H. Tiktin ², *DRG*, s.v. De asemenea, prima atestare (1710) se schimbă: cca 1665—1685.

2.1.92. a se revărsa '(despre o eczemă) a erupe' (sens neînregistrat în dicţionare), în BB: *„Iară de se va răvărsa cu răvărsătură în pîele struncinătura"* (Lv., *13*, 35: în ms. 45: *„...cu răvărsături"*; în ms. 4 389: *„De se va vărsa cu vărsături"*), după gr. Ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέηται τὸ θραῦσμα τῳ δέρματι [vb. διαχέω 'répandre', 'disperser'; (τὸ) θραῦσμα, -ατος 'fragment', 'débris'; 'blessure'; cf. θραύω 'briser', 'rompre', 'broyer'; 'blesser', 'couvrir de blessures'; vrom. *struncinătură* 'rană' pare a fi calchiat după cuvîntul grecesc în discuţie; (τὸ) δέρμα, -ατος 'cuir', 'peau']. Vezi mai sus: p. 6, **I. 3.9.4.**

2.1.93. revărsare 'erupţie pe piele (dar şi pe pereţii casei, pe haine etc.)', în BB: *„Şi, iată, cu răvărsare nu să răvarsă pipărea în casă"* (Lv., *14*, 48; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Nu se va fi răsipit...cu răsipire"*); vezi cuvîntul precedent.

2.1.94. revărsătură 'erupţie pe piele', 'eczemă', vezi mai sus, **IV.2.1.92.**, *a se revărsa*.

2.1.95. risipeală, vezi *a se risipi*.

2.1.96. a se risipi '(despre o eczemă) a erupe', în ms. 4 389: *„De se va răsipi cu răsipeală în piele"* (Lv., *13*, 27; în BB şi în ms. 45: *„De se va vărsa cu vărsare"*), după sl. и аще разсыпанїемъ разсыплется к кожи, după gr. ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέηται ἐν τῳ δέρματι (vezi mai sus, *a se revărsa*: **IV.2.1.92.**); în ms. 4 389: *„De se va răsipi...cu răsipire"* (Lv., *14*, 48; în BB şi în ms. 45: *„Cu răvărsare nu să răvarsă"*).

2.1.97. risipire, vezi cuvîntul precedent.

2.1.98. rîvnitor, -itoare, în sintagma: *rîvnitoare-împotrivă* 'rival, -ă, (datorită geloziei)', în BB: *„Muiêre preste soru-sa să nu iai rîvnitoare-împotrivă"* (Lv., *18*, 18; în ms. 45: *„Rîvnitoare-înpotrivă"*), după gr. γυναῖκα ἐπ' ἀδελφῇ αὐτῆς οὐ λήψῃ ἀντίζηλον [vb. λαμβάνω, viit. λῆψομαι 'a lua'; ἀντίζηλος, -ος, -ον 'jaloux'; vb. ἀντιζηλόομαι, -οῦμαι 'être jaloux'. Traducătorul ms. 45, Nicolae Milescu, a redat în românește fiecare din cele două elemente componente ale gr. ἀντίζηλος: ἀντί- 'împotrivă' şi (ὁ) ζῆλος, -ου 'gelozie', 'zel', 'ardoare'; recurgerea la cuvîntul *rîvnitor* 'însufleţit de o mare dorinţă', 'zelos', 'doritor de' dovedeşte absenţa în epocă a unui cuvînt adecvat pentru sensul 'gelozie'. Vezi şi *Comentarii*, *26*, 36.

2.1.99. robime 'frică', 'teamă', 'spaimă', în BB: *„Şi celor rămaşi den voi voiu aduce robime în inema lor"* (Lv., *26*, 36; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Frică"*; în LvB: *„Da-le-voiu inimă temătoar<e>"*), după gr. ἐπάξω δουλείαν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν [vb. ἐπάγω, viit. ἐπάξω 'amener'; (ἡ) δουλεία, -ας 'esclavage'; (ἡ) καρδία, -ας 'coeur'; 'esprit']. De remarcat valoarea specială a sufixului *-ime* în derivatul *robime*, identică cu cea a sufixului *-ie*, din *robie* 'captivitate'. Sensul 'teamă', 'frică' este mai greu de înţeles.

2.1.100. roşu, în sintagmele: *roşu-sucit*; *roşu-răsucit*; *roşu-împlelit* 'stofă de culoare roşie-stacojie', în BB: *„Şi va porunci preotul şi vor lua...roşu-împletit, şi isop"* (Lv., *14*, 4; în ms. 45: *„Roşiu-sucit"*; în ms. 4 389: *„Roşu împletit"*), după gr. κεκλωσμένον κόκκινον; sl. иосканъ червленицъ. Cf. ST. L. EX., p. 46, **IV.2.1.77.**

2.1.101. a se ruga, în construcţia intensivă: *a se ruga rugă* (sau: *a se ruga cu rugăciune*), în BB: *"Om carele se va ruga rugă"* (Lv., *27*, 2; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Se va ruga cu rugăciune"*), după gr. ἄνθρωπος ὅς ἂν εὔξηει εὐχήν [vb. εὔχομαι, viit. εὔξομαι 'prier'; (ἡ) εὐχή, -ῆς 'prière'.

2.1.102. sămînţă 1. 'spermă', în BB: *„Curînd sămînţa den trupul lui"* (Lv., *15*, 3; la fel în ms. 45), după gr. ῥέων γόνον ἐκ τοῦ σῶματος αὐτοῦ [vb. ῥέω, viit. ῥεύσω sau ῥεύσομαι 'couler', 's'ecouler'; (ὁ) γόνος, -ου 'semence'< γίγνομαι; (τὸ) σῶμα, -ατος 'corps'; dar şi 'parties sexuelles de l'homme']. Ultimul sens, prezent în citatul menţionat din BB, este preluat din ebraică. El se mai întîlneşte în Lv., *13*, 4, 6; *15*, 17, precum şi în sintagma ca: *Sămînţa patului*, în ms. 4 389 (Lv., *22*, 4); *„Sămînţă de pat"*, în BB (Lv., *15*, 17, 32); *„Pat de sămînţă"*, în BB (Lv., *15*, 18); vezi mai sus, p. 30, **IV.2.1.72.**, *pat*. De asemenea, varianta *semenţie* are în BB sensul 'spermă': *„Om căruia va ieşi dentr-însul pat de semenţie"* (Lv. *22*, 4), după gr. κοίτη σπέρματος [(ἡ) κοίτη, -ης 'pat']; tot în BB: *„Patul seménţii* (Lv., *18*, 20). 2. 'semănătură', 'semănatul', în BB: *„Şi va apuca voao treirişul culesul, şi culesul va apuca sămînţa"* (Lv., 26, 5; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Sămănătcarea"*; în LvB: *„Semănătură"*), după gr. (ὁ) σπόρος, -ου 'ensemencement', 'semence', „temps des semailles'. 3. 'roadele pămîntului', în BB: *Şi nu va da pămîntul vostru sămînţa lui"* (Lv., *26*, 20; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Sămănătura"*; în LvB.: *„Hasna"*), după gr. (ὁ) σπόρος, -ου (vezi sub 2). Acest sens se mai întîlneşte în BB şi în ms. 45, Lv., *27*, 16, 30; în ultimul loc, în: *„Den sămînţa pămîntului"* 'din roada pămîntului', după gr. ἀπὸ τοῦ σπέρματος τῆς γῆς [(τὸ) σπέρμα,, -ατος 'Saame'; 'Saat, din aceeaşi familie cu σπόρος; vb. σπείρω 'säen', 'besäen']. 4. 'urmaş, 'descendent', în ms. 4 389: *„Şi din sămînţa ta să nu dai să slujască Domnului idolului"* (Lv., *18*, 21; în BB: *„Semenţia"*; în ms. 45: *„Sămînţiia"*), după gr. ἀπὸ τοῦ σου σπέρματός; sl. отъ сѣмени твоего (vbg. *sěmę*, gen. pl. *sěmenъ*; σπέρμα 'Same'; 'Sproß' (=urmaş, descendent, vlăstar)'; 'Stamm' (= neam, gintă, familie, seminţie); vezi M. Vasmer, *REW*, II, p. 609. Ultimul sens (4) mai apare în BB; *„Carele va da den sămînţa lui la boiari"* (Lv., *20*, 2; în ms. 45: *„...la boiarin"*; în ms. 4 389: *„Seminţiia"*); de asemenea, în Lv., *20*, 3, 4. Forma de plural *sămînţe* 'copii', 'urmaşi' se întîlneşte în BB: *„Şi fata*

preotului de se va face văduvă au gonită şi sămînţe nu va fi în ea" (Lv., *22*, 13; în ms. 45: „*Sămînţă*"; în ms. 4 389: „*Roadă*").

2.1.103. săptămînă 'an sabatic, al şaptelea an de odihnă a pămîntului', în BB: „*Şi vor fi ţie şapte săptămîni de an*" (Lv., *25*, 8; în ms. 45: „*...de ani*"; în ms. 4 389: „*7 ani de odihnă*"), după gr. ἑπτὰ ἑβδομάδες ἐτῶν [ἑπτά 'şapte'; (ἡ) ἑβδομάς, -άδος 'semaine'; 'nombre sept'; cf. vb. ἑβδομάζω 'den Sabbat halten'; vb. ἑβδομεύω 'célébrer la septième jour ou le sabbat'; (τὸ) ἔτος, -εος, -ου 'année']. Vezi mai jos, p. 33, **IV. 2.1.116.**, *sîmbătă*.

2.1.104. a săvîrşi 'a consacra', 'a sfinţi', în BB: „*Pentru că 7 zile va săvîrşi mîinile voastre*" (Lv., *8*, 33; şi în *16*, 20, 32; *21*, 10; în ms. 45: „*Va săvîrşi mînule voastre*"; în ms. 4 389: „*Să săvîrşiţ măinile voastre*"), după gr. ἑπτὰ γὰρ ἡμέρας τελειώσει τὰς χεῖρας ὑμῶν [vb. τελέω, -ῶ 1. 'finir', 'terminer', 2. 'initier', 'consacrer'; (la pasiv) τελέομαι 'être initié, consacré'; (ἡ) χείρ, χειρός 'main'].

2.1.105. săvîrşit 'consacrat', 'sfinţit', în BB: „*Preotul cel...săvîrşit în mîini*" (Lv., *4*, 5; în ms. 45: „*Cel săvîrşit la mîni*"; în ms. 4 389: „*Căruia-i sînt măinile săvîrşite*"), după gr. ὁ τετελειωμένος τὰς χεῖρας (vezi cuvîntul precedent).

2.1.106. a schimba, în construcţiile cu valoare intensivă: *a (se) schimba schimbînd*; *a schimba cu schimb*, în BB: „*Iară de vei schimba schimbînd*" (Lv., *27*, 33; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*De vei schimba cu schimb*"), după gr. ἐὰν δὲ ἀλλάσσων ἀλλάξῃς [vb. ἀλλάσσω, ἀλλάττω, aor. ἀλλάξαι, viit. ἀλάζω 'changer', 'prendre ou recevoir en échange']; în ms. 4 389: „*Iară schimbîndu-se se va schimba semnul în piêle* (Lv., *13*, 7).

2.1.107. a scoate, în sintagma: *a scoate rumegătură (rumegală)* '(despre erbivore) a rumega', în BB: „*Scoţînd rumegătura*" (Lv., *11*, 3; în ms. 45: „*Scoţîndu rumăgală*"; în ms. 4 389: „*Scoate rumegătură*"), după gr. ἀνάγων μηρυκισμὸν [vb. ἀνάγω 'conduire en haut'; (ὁ) μηρύκισμός, -οῦ 'rumination']. Şi în: BB, Lv., *11*, 7; ms. 45, Lv., *11*, 6, 7; ms. 4 389, Lv., *11*, 4, 6, 7. Vezi mai sus, p. 25, **IV.2.1.2.**, *a aduce*.

2.1.108. a seceră, în construcţia: *a secera secerea*, în BB: „*Cînd...veţ secera sêcerea lui şi veţ căra znopii*" (Lv., *23*, 10; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Veţi secera secerişul*"), după gr. θερίζητε τὸν θερισμὸν αὐτῆς [vb. θερίζω, viit. θερίσω 'moissonner', 'récolter'; (ὁ) θερισμός, -οῦ 'action de moissonner'].

2.1.109. secere 'seceriş'; vezi cuvîntul precedent.

2.1.110. seminţie 1. 'spermă', în expresia: *a da pat în seminţie* 'a avea relaţii sexuale', în BB: „*Şi la tot cu patru-picioare să nu-ţ dai patul tău în semenţie*" (Lv., *18*, 23; în ms. 45: „*...întru seminţie*"), după gr. οὐ δώσεις τὴν κοίτην σου εἰς σπερματισμὸν [(ὁ) σπερματισμός, -οῦ 'action de semer']. Cuvîntul cu acest sens mai apare în BB: „*Om căruia va ieşi dentrînsul pat de semenţie*" (Lv., *22*, 4; în ms. 45 şi în ms. 4 389: „*Sămînţă*"). 2. 'urmaş', 'descendent', în BB: „*Şi den semenţia ta să nu dai să slujască la boiari*" (Lv., *18*, 21; în ms. 45: „*Sămînţiia*"; în ms. 4 389: „*Sămînţa*"), după gr. ἀπὸ τοῦ σπέρματός σου οὐ δῶσεις λατρεύειν ἄρχοντι [vb. λατρεύω 'servir', 'rendre en culte de latrie']. Cuvîntul cu acest sens mai este folosit în ms. 4 389, Lv., *20*, 2, 4 (aici: „*Sămînţiia*"), 5 (aici cuvîntul este scris pe marginea textului, de aceeaşi mînă), precum şi în BB şi în ms. 45, Lv., *20*, 5. Cf., mai sus: p. 18, **IV.1.3.5.**, *boiarin*; p. 26, **IV.2.1.21.**, *domn*; p. 32, **IV.2.1.102.**, *sămînţă*.

2.1.111. semn, în sintagma: *semn de stricăciune* 'cicatrice de lepră', în BB: „*La om, de se va face oarecăruia în piêlea fêţii lui struncinătură de semnare au semnu de stricăciune*" (Lv., *13*, 2; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Semn de bube, începătură de mişălie*"), după gr. Ἀνθρώπῳ ἐὰν τινι γένηται ἐν δέρματι χρωτός αὐτοῦ οὐλὴ σιμασίας ἢ τηλαυγὴς [(τὸ) χρώς, -ωτός 'la peau du corps'; (ἡ) οὐλή, -ῆς 'cicatrice', 'marque d'une blessure guérie'; (ἡ) σημασία, -ας 'signe', 'marque'; vb. τηλαυγέω, -ῶ 'briller au loin',; adj. τηλαυγής, -ής, -ές 'qui brille au loin' <vb. αὐγέω 'leuchten'; (ἡ) αὐγή, -ῆς 'Lichtstrahl'; întreaga sintagmă înseamnă: 'cicatrice strălucitoare a unui semn (de lepră)']. Cuvîntul *semn*, cu sensul 'cicatrice', se mai întîlneşte şi în Lv., *13*, 28, în toate cele trei texte: „*Semnul arsurii iaste*" (în ms. 45: „*Sămnul*"), după gr. οὐλὴ τοῦ κατακαύματός ἐστη [(τὸ) κατάκαυμα, -ατος 'ce qui a été brûlé'; 'incendié']. Cf. mai jos, p. 40, **IV.2.2.73.**, *stricăciune*; **IV.2.2.75.**, *struncinătură*.

2.1.112. sfinţenie 'sanctuar', 'lăcaş sfînt', în BB: „*La sfinţenie nu va întra* (Lv., *12*, 4; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*În sfinţire să nu între*"), după gr. καὶ εἰς τὸ ἁγιαστήριον οὐκ εἰσελύσεται [(τὸ) ἁγιαστήριον, -ου 'sanctuaire' (<ἅγιος, -α, -ον 'saint'); vb. εἰσέρχομαι, viit. εἰσελεύσομαι 'entrer dans', 's'introduire dans']. Cuvîntul, cu acest sens, mai este atestat în BB, Lv., *16*, 2: „*Să nu între preste tot ceasul la sfînt*"; în ms. 45: „*La sfintu*"; în ms. 4 389: „*La sfinta*". Vezi cuvintele precedente: *sfinţire, sfinţenie*.

2.1.115. a simbăta 1. 'a ţine ziua de simbătă', 'a sărbători simbăta', în BB: „*Veţ simbăta simbetele voastre* (Lv., *23*, 32; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Să prăznuiţi praznicul*"), dupa gr. σαββατιεῖτε τὰ σάββατα ὑμῶν (vb. σαββατίζω 'célébrer le sabbat'; (τὸ) σάββατον, -ου 'sabbat'; construcţia este calchiată după ebraică, vezi *Comentarii*, *23*, 32]. 2. '(despre pămîntul nelucrat) a se odihni', în BB: „*Atuncea va simbăta pămîntul şi bine va vrea simbetele lui. Toate zilele pustiirii lui va simbăta, carele n-au simbătat în simbetele voastre, cînd lăcuiaţi pre dinsul*" (Lv., *26*, 35; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Va sărba*"; „*N-aţ sărbat*"; în LvB: „*Va fi pămîntului sărbătoare*"), după gr. τότε σαββατιεῖ ἡ γῆ... σαββατιεῖ ἃ οὐκ ἐσαββάτισεν ἐν τοῖς σαββάτοις ὑμῶν.

2.1.116. sîmbătă 'sabat', 'zi de odihnă', în sintagma: *sîmbăta sîmbetelor*, în BB: „*Simbetele simbetelor, odihnă va fi aceasta voao*" (Lv., *16*, 31; în ms. 45: „*Sîmbete sîmbetilor*"; în ms. 4 389: „*Sîmbăta simbetelor*"), după gr. σάββατα σαββάτων (modelul este preluat din ebraică); sl. сѫбота сѫбóтъ. Sintagma este atestată şi în BB, Lv., *23*, 32: „*Simbete simbetelor va fi voao*"; în ms. 45: „*Sîmbete sîmbetilor*"; în ms. 4 389: „*Simbătă simbetelor*"; vezi cuvîntul precedent.

2.1.117. străin, în sintagme ca: *foc străin* 'păginesc'; *străin de rudă* 1. 'care nu-i preot', 'laic, 2. 'de alt neam', neisrailitean', în BB: „*Cînd aducea ei foc striin înaintea Domnului*" (Lv., *16*, 1; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Foc strein*"), după gr. πῦρ ἀλλότριον [(τὸ) πῦρ, πύρος 'feu'; adj. ἀλλότριος, -α, -ον 'étranger'] în BB: „*Şi tot streinul de rudă nu va mînca sfînt*", adică 'cel care nu-i preot', 'laicul' (Lv., *22*, 10; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Tot care iaste de alt neam*"), după gr. καὶ πᾶς ἀλλογενής [adj. ἀλλογενής, -ής, -ές 'étranger'<

<ἀλλός, -ή, -όν 'autre' + -γενής (= τὸ γένος, -ου 'Geschlecht, Abstammung, Familie, Gattung']. Sensul 'care nu este israilitean' al sintagmei *străin de rudă* mai apare în BB: „*Şi den mîna streinului de rudă să nu aduceţ daruri*" (Lv., *22*, 25; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Allui neam*"), după gr. καὶ ἐκ χειρός ἀλλογενοῦς [(ἡ) χείρ, χειρός 'main'].

2.1.118. a strîmba, în construcţia: *a strîmba strîmbătate* 'a face cuiva injustiţie, nedreptate', în BB: „*Au strîmbătatea ce au strîmbat*" (Lv., *6*, 4; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Năcazul cu ce au năcăjit*"), după gr. ἥ τὸ ἀδίκημα ὅ ἠδίκησεν [vb. ἀδικέω, -ῶ, viit. -ήσω 'être injuste'; (τὸ) ἀδίκημα, -ατος 'injustice, tort fait à quelqu'un].

2.1.119. suflet 1. 'individ', 'om', 'fiinţă', 'cineva', în BB: „*Iară sufletul de va aduce dar jirtvă Domnului*" (Lv., 2, 1; la fel în ms. 45), după gr. Ἐὰν δὲ ψυχὴ προσφέρῃ δῶρον θυσίαν τῷ κυρίῳ [(ἡ) ψυχή, -ῆς 'individu'; 'âme'; vb. προσφέρω 'apporter à'; (τὸ) δῶρον, -ου 'don fait aux dieux', 'offrande'; (ἡ) θυσία, -ας 'sacrifice']. Sensul cuvîntului grecesc este calchiat din ebraică, vezi *Comentarii*, *2*, 1. 2. 'vietate', 'animal', în BB: „*Şi den tot sufletul viu den apă*" [Lv., *11*, 10; în ms. 45: „*Suflelul viu dentru apă*"; în ms. 4 389: „*Suflelul care lăcuieşte în ape*" (Lv., *11*, 11)], după gr. καὶ ἀπὸ πάσης ψυχῆς τῆς ζώσης ἐν τῷ ὕδατι [(ἡ) ζωή, -ῆς 'vie'; (τὸ) ὕδωρ, ὕδατος 'eau'; 'fleuve', 'lac', 'mer'].

2.1.120. a (se) supăra (*cuiva*) 'a fi ofensat', 'a ofensa' în BB: „*Şi să va supăra sufletul mieu vouă*" (Lv., *26* 30; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Şi vă va urî sufletul mieu*"; în LvB. „*Şi va urî pre voi sufletul mieu*") după gr. καὶ προσοχθιεῖ ἡ ψυχή μου ὑμῖν [vb. προσοχθέω, -ῶ 'être froissé'; προσοχθίζω 'offenser'; (τὸ) προσόχθισμα, -ατος 'offence']. Construcţia verbului *a (se) supăra* cu dativul pronumelui personal (pl.) *vouă*, „*Se va supăra... vouă*", este calchiată după greacă; ὑμῖν este dat. pl. al pron. pers. de persoana a II-a. Construcţia apare şi în BB Lv., *26*, 44: „*Nice am supărat lor*" (la fel în ms. 45; în ms. 4 389: „*Nice nu i-aş fi supărat*"), după gr., οὐδὲ προσώχθισα αὐτοῖς.

2.1.121. şarpe, în sintagma: *cel-ce-se-bate-cu-şerpii* 'o specie de lăcustă, numită în ebraică *harʿgol*' (vezi *Comentarii*, *11*, 22), în BB: „*Şi pre cel-ce-se-bate-cu-şerpii, şi cîte-s asêmenea lui*" (Lv., *11*, 22; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389; în ultimul text: „*Şărpii*"), după gr. τὸν ὀφιομάχην [(ὁ) ὀφιομάχης, -ου 'qui combat contre les serpents' <(ὁ) ὄφις, -εως 'sepent' + μάχομαι 'combatre'].

2.1.122. şapte, în: *a şaptea* 'săptămînă', în BB: „*Pănă a doua zi ceia de apoi a şaptea*", adică 'a doua zi a ultimei săptămîni" (Lv., *23*, 16; în ms. 45: „*Păn-a doao dzi ceiia de apoi a şeaptea*"; în ms. 4 389: „*Pănă a doaoa zi după săptămîna cea mai de pre urmă*"), după gr. ἕως τῆς ἐπαύριον τῆς ἐσχάτης ἑβδόμης [ἔσχατος, -ή, -όν 'extrême', 'lointaine'; ἕβδομος, -η, -ον 'septième'; (ἡ) ἑβδομάς, -άδος 'nombre sept'; 'semaine'].

2.1.123. a tăia 'a circumcide', în BB: „*Şi a opta zi să taie trupul-acoperemîntului-marginii lui*" (Lv., *12*, 3; în ms. 45: „*Să taie trupul-acoperemîntului*"; în ms. 4 389: „*Să taie împrejur trupul-lui-cel-de-margine*"), după gr. καὶ τῇ ἡμέρα τῇ ὀγδόῃ περιτεμεῖ τὴν σάρκα τῆς ἀκροβυστίας αὐτοῦ [vb. περιτέμνω 1. 'couper tout autour', 2. 'circoncire (en parlant des Juifs). Pentru celelalte cuvinte din acest text, vezi mai sus, p. 25, **IV. 2.1.1.**, *acoperemînt*.

2.1.124. tăiat, în sintagma: *tăiat la limbă*, probabil 'rănit' (despre un defect pe care nu trebuia să-l aibă animalul adus ca jertfă), în BB: „*Orbu, sau zdrobit, au tăiat la limbă*" (Lv., *22*, 22; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Şchiop*"), după gr. ἢ γλωσσότμητον [adj. γλωσσότμητος, -ος, -ον 'qui a la langue coupée'; vb. γλωσσοτομέω, -ῶ 'couper la langue']. Vezi *Comentarii*, *22*, 22.

2.1.125. tăietură 'incizie pe piele', 'tatuaj', în BB: „*Şi pre trupurile lor să nu taie tăieturi*" (Lv., *21*, 5; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Să nu facă tăieturi*"), după gr. καὶ ἐπὶ τὰς σάρκας αὐτῶν οὐ κατατεμοῦσιν ἐντομίδας [vb. κατατέμνω 'schneiden', 'abschneiden'; (ἡ) ἐντομίς, -ίδος 'incision'].

2.1.126. turnare 'libaţie', în BB: „*Şi turnările lor den zi în zi*" (Lv., *23*, 37; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: (greşit) „*Tururile*"), după gr. καὶ σπονδὰς αὐτῶν τὸ καθ' ἡμέραν εἰς ἡμέραν [(ἡ) σπονδή, -ῆς 'libation' <vb. σπένδω, viit. σπείσω 'verser en forme de libation du vin', 'faire de libation', 'verser goutte à goutte'.

2.1.127. ţară, în sintagma: *cel-de-ţară* 'autohton', 'băştinaş' (în cazul de faţă: 'israilitean'), în ms. 45: „*O dreptate va fi celui nemêrnic şi celui-de-ţară*" (Lv., *24*, 22; în BB: „*Celui-de loc*"; în ms. 4 389: „*Mosteanului*"), după gr. τῳ ἐγχωρίῳ [ἐγχώριος, -ος, -ον 'qui est du pays ou dans le pays', 'indigène']. Vezi mai sus, p. 28, **IV. 2.1.46.**, *loc*; p. 31, **IV. 2.1.76.**, *pămînt*.

2.1.128. ţărînă 'unitate de măsură pentru lichide', în BB: „*Cumpenile dirêpte, şi cantarele dirêpte, şi măsurile dirêpte, şi ţărînă direaptă să fie între voi*" (Lv., *19*, 36; în ms. 45: „*Ţărnă dreaptă*"), după gr. καὶ χοῦς δίκαιος ἔσται ἐν ὑμῖν [N. Milescu a făcut confuzie între două cuvinte greceşti omofone: 1. (ὁ) χοῦς, gen. χοός, contras din χοεύς 'conge', 'mesure pour les liquides (environ trois litres et un quart)'; 'Kanne, als Maß (=12 κοτύλαι)' şi 2. (ὁ, rar ἡ) χοῦς, gen. χοῦ sau χοός, contras din χόος, 'amas de terre, de sable'; 'tumulus ou tertre élevé sur un tombeau'; 'aufgeschüttete Erde, Schutt' (=pămînt vărsat peste ceva, moloz, dărîmături); ambele cuvinte fac parte din familia vb. χέω, χέομαι 'gießen', 'schütten' (=a turna, a vărsa); cf. χοικός 'aus Erde bestehend', 'irdisch'; vezi H. Frisk, *GEW*, II, p. 1 090–1 093]. Traducătorul ms. 45, N. Milescu, a avut în vedere cuvîntul χοῦς cu sensul 'grămadă de pămînt', 'pămînt vărsat' şi l-a tradus prin *ţărnă*, fără a lua în seamă că fraza nu avea nici un sens. Eroarea lui Milescu a fost preluată de diortositorii bucureşteni, care n-au făcut decît să înlocuiască varianta moldovenească *ţărnă* prin cea muntenească *ţărînă*. Dar în lat., traducerea este justă: „*Aequusque sextarius*" (lat. *sextarius* 'sextar, o măsură pentru lichide, 1/6 dintr-un *congius*, cam jumătate de litru')]. Vezi *Comentarii*, *19*, 36.

2.1.129. a (se) uita 'a ţine pe cineva în necunoştinţă de cauză', 'a scăpa din atenţia cuiva', 'a ascunde', în BB: „*Iară de nu va cunoaşte toată adunarea fiilor lui Israil şi va uita cuvîntul den ochii adunării*" (Lv., *4*, 13; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: „*Se va uita cuvîntul de la faţa nărodului*"), după gr. καὶ λάθῃ ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς [vb. λανθάνω, λήθω, viit. λήσω, λαεθτν 'jemanden in Unkenntnis einer Sache halten, der Aufmerksamkeit jemandes entgehen, unbekennt, unbemerkt sein, jemandem einer Sache vergessen machen' (med.) 'vergessen, uneingedenk sein'; 'être caché ou inconnu à quelqu'un'; 'se tenir caché'; échapper à tous les yeux; échapper à sa propre connaissance', 'ignorer, ne pas savoir'. Vezi mai sus, p. 30, **IV. 2.1.69**, *ochi*.

2.1.130. a umbla, vezi mai sus, p. 28, **IV. 2.1.53.**, *a merge*.

2.1.131. a unghi, în construcţia: *a unghi unghi* '(despre unele animale) a avea copita despicată', în BB: „*Şi pre porcu, căce are copita despicată acesta şi unghieşte unghi de copită*" (Lv., *11*, 7; în ms. 45 şi în ms. 4 389: „*...are copita geamănă*"; construcţia mai apare în BB, Lv., *11*, 3, 4, 26), după gr. καὶ τὸν ὗν, ὅτι διχηλεῖ ὁπλὴν τοῦτο καὶ ὀνυχίζει ὄνυχας ὁπλῆς [(ὁ) ὗς, ὑός 'porc', 'cochon'; vb. διχηλέω, -ῶ 'avoir le pied fourchu'; (ἡ) ὁπλή, -ῆς 'sabot'; vb. ὀνυχίζω,

viit. -ίσω 'couper les ongles', 'fendre la corne du pied'; cf. adj. ὀνυχισμένος, -η, -ον 'qui a le sabot fendu, le pied fourchu'; (ὁ) ὄνυξ, -υχος 'ongle', 'sabot des animaux'].

2.1.132. unul *una*, numeral, cu valoare de pronume nehotărît în ms. 45 : *„Şi va pune Aaron pre cei 2 ţapi sorţi : sorţu, unul, Domnului şi sorţul, unul, celui de slobodzit"* (Lv., *16*, 8; în BB şi în ms. 4 389 : *„Un sort... alt sort"*), după gr. καὶ ἐπιθήσει Ἀαρὼν ἐπὶ τοὺς δύο τράγους κλήρους, κλῆρον ἕνα τῷ κυρίῳ καὶ κλῆρον ἕνα τῷ ἀποπομπαίῳ [(ὁ) τράγος, -ου 'bouc'; (ὁ) κλῆρος, -ου 'sort', 'lot'; εἷς 'einer', f. μία, n. ἕν, gen. ἑνός, μιᾶς; ἀποπομπαῖος, -α, -ον 'expiatoire'; (τὸ) ἀποπομπαῖον 'victime expiatoire', 'le bouc émissaire, chez les Juifs']; în ms. 45: *„Vor junghea pasărea, una, într-n vas de lut"* (Lv., *14*, 5; în BB : *Vor junghea o găină"*; în ms. 4 389 : *„O pasăre"*), după gr. καὶ σφάξουσι τὸ ὀρνίθεον, τὸ ἕν, εἰς ἀγγεῖον ὀστράκινον [vb. σφάζω, viit. σφάξω 'tuer', 'sacrifier'; (τὸ) ἕν este n. pl. al numeralului cardinal 1; (τὸ) ἀγγεῖον, -ον 'vase'; adj. ὀστράκινος, -η, -ον 'de terre cuite'. Cf. p. 10, **II. 4.6.0.**

2.1.133. a urma 'a fi discipol (partizan, servitor) al cuiva'; 'a însoţi', în BB : *„Şi sufletul care va urma la ceia de băsnuiescu den pîntece au la vrăjitori"* (Lv., *20*, 6; în ms. 45 : *„...ce grăiescu"*; în ms. 4 389 : *„Va urma basnelor celor den pîntece"*), după gr. καὶ ἡ ψυχὴ ἥ ἂν ἐπακολουθήσῃ ἐγγαστριμύθοις [vb. ἐπακολουθέω, -ῶ 1. 'acompagner', 'suivre', 2. 'être disciple, partisan, serviteur de quelqu'un']. Vezi mai sus, p. 25, **IV. 2.1.7.** *a băsnui*; **IV. 2.1.8** *băsnuitor.*

2.1.134. vas 1. în sintagma : *vas de oală*, vezi mai sus, p. 29, **IV. 2.1.67.**, *oală*. 2. 'obiecte casnice', 'calabalîc', 'catrafuse', în sintagma : *vas de piele* 'obiect de piele', în BB : *„Şi nu se va revărsa pipăirea în haină, au în ţesătură, au în torlu, au în vasul de piêle* (Lv., *13*, 53; la fel în ms. 45; în ms. 4 389 : *„Sau în fiecc vas va fi de piêle"*), după gr. ἢ ἐν παντὶ σκεύει δερματίνῳ [(τὸ) σκεῦος, la sg. 'vas'; la pl. 'obiecte casnice', 'calabalîc' adj. δερμάτινος, -α, -ον 'de cuir']. Termenul *vas* cu sensul 2. apare şi în Lv., *13*, 57, 58, 59, în cele trei texte studiate. Cf. ST. L. FAC., p. 96, **IV. 2.2.56.**

2.1.135. a (se) vărsa, în construcţia : *a se vărsa cu vărsare* 'a erupe' (despre o eczemă), în BB : *„Iar de se va vărsa cu vărsare în piêle"* (Lv., *13*, 22; în ms. 45 şi în ms. 4 389, la fel), după gr. Ἐὰν δὲ διαχύσει διαχέητα ἐν τῷ δέρματι [vb. διαχέω 'répandre', 'disperser', 'épanouir']. Sensul în discuţie al vb. *a se vărsa* nu este înregistrat în H. Tiktin² *DRG*, s.v. El apare însă la subst. *vărsat* 'Pocken, Blattern'. Despre sensul ultimului cuvînt, autorul afirmă că reprezintă „o evoluţie semantică obscură" („dunkel"). Dar exemplele din studiul de faţă arată că avem a face cu un calc semantic după limba greacă a *Bibliei*, care apare în ms. 45, de unde a fost preluat şi în celelalte două texte de care ne ocupăm : BB şi ms. 4 389. Pentru exprimarea aceluiaşi proces, în textele studiate mai sînt folosite vb. *a se revărsa* (vezi mai sus, p. 32, **IV. 2.1.92.** şi *a se risipi* **IV. 2.1.96).**

2.1.136. vărsătură 'erupţie pe piele', 'eczemă', în ms. 4 389 : *„Iar de se vărsa cu vărsături buba în piêle"* (Lv., *13*, 35); vezi cuvîntul precedent.

2.1.137. vechi, în sintagma : *vechile vechilor* 'roadele anilor anteriori', în BB : *„Veţ mînca vechile vechilor"* (Lv., *25*, 22; în ms. 45 : *„Vechi a vechilor"*; în ms. 4 389 : *„Cêle vechi ale celor (ani) vechi"*), după gr. καὶ φάγεσθε παλαιὰ παλαιῶν [vb. φάγω, φάγομαι 'manger'; adj. παλαιός, -ή, -όν 'antique']. Construcţia se întîlneşte şi în Lv. *26*, 10. În greacă, ea este preluată din ebraică; vezi *Comentarii*, *25*, 22.

2.1.138. a se vedea 'a apărea', 'a se arăta', în BB : *„Ca o pipăire mi s-a văzut mie în casă"* (Lv., *14*, 35; la fel în ms. 45; în ms. 4 389 : *„Ca semn de mişălie se-au arătat în casa mea"*). după gr. ὥσπερ ἁφὴ ἐώραταί μοι ἐν τῇ οἰκίᾳ [vb. ὁράω, viit. ὄψομαι, pf. ἑώρακα 'voir'; 'sentir', 's'apercevoir de'].

2.1.139. vedere 'aspectul exterior', 'înfăţişare', 'suprafaţă', în BB : *„Şi vedêrea pipăirii iaste afund de piêlea trupului"* (Lv., *13*, 3; la fel în ms. 45; în ms. 4 389 : *„Vedêrea stricăciunii"*), după gr. ἡ ὄψις τῆς ἁφῆς [(ἡ) ὄψις, -εως 'vue', 'aparence'; pentru *pipăire*, vezi mai sus, p. 31, **IV. 2.1.80.** Cuvîntul *vedere*, cu sensul menţionat, se mai întîlneşte în BB, Lv., *13*, 25, 32, 34, 55. Sensul în discuţie nu este înregistrat în H. Tiktin², *DRG*, s.v.

2.1.140. vinars 'rachiu', în ms. 45 : *„Vin şi vinars nu veţi bea, tu şi fiii tăi"* (Lv., *10*, 9; pe marginea textului, este adăugat, de aceeaşi mînă, cuvîntul *rachiu*, care este folosit în BB şi în ms. 4 389, în text), după germ. *Branntwein*, care a pătruns ca termen literar în dialectul săsesc din Transilvania prin secolul al XVI-lea : săs. *prantvein* (1528); *prantweyn* (1546); în dialectul săsesc, circulă şi expr. *der gebrânte Weng*, precum şi denumirea *Pâli* (<magh.); vezi *SSW*, I, p. 706. Astăzi, denumirea *vinars*, pentru 'rachiu', formează o arie unitară în Transilvania propriu-zisă, şi anume în judeţele Someş, Năsăud, Turda, Mureş, Alba, Hunedoara, Sibiu [pct. 95, 102, 105, 130, 141, 219, 235, 250, 260, din *ALRM I* (E. Petrovici), h. 163; vezi şi *ALR SN*, I, h. 248, 250, 252; IV, h. 1 130]. Zona compactă din centrul ţării în care se spune *vinars* este mărginită de ariile, tot unitare, ale unor denumiri ca *palincă*, în Crişana şi nord-vestul Transilvanlei, *horilcă*, în Maramureş şi prin Bucovina, *rachiu* (şi *ţuică*) în Ţara Veche şi în sud-estul Transilvaniei, şi *răchie*, în Banat şi în sudul Crişanei. În această situaţie, este remarcabil faptul că într-un text cu trăsături moldoveneşti atît de numeroase apare un ardelenism atît de pregnant. El se alătură altor elemente săsesti întîlnite în cărţile studiate din ms. 45 : *gardină, gonţ, janc, a jăncui*. Ca şi ultimele două, *vinars* ar putea fi atribuit revizorului acestui text al lui Nicolae Milescu, anume mitropolitului Dosoftei sau unor colaboratori ai acestuia, cum presupune N. A. Ursu. Remarcabil este amănuntul că *vinars* este prezent în scrierile lui Dosoftei, ca de altfel şi *janc, a jăncui*, precum şi alte ardelenisme cum sînt *afund, arină, fănină, a ştuipi* (vezi N. A. Ursu, NOI. INFORM., III, p. 45). Prima atestare a cuvîntului *vinars* este cca 1670 (H. Tiktin², *DRG*, s.v.). Ms. 45 datează cam din acelaşi timp : cca 1665—1685.

2.1.141. viţel, în sintagma : *viţel din boi* (sau *din vaci*), în BB : *„Şi va aduce... viţel den boi curat Domnului, pentru păcat"* (Lv., *4*, 3; şi în : *9*, 2; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον [(ὁ) μόσχος, -ου 'junges Rind'; 'veau'; (ὁ) βοῦς, gen. βοός 'boeuf']; şi : *viţel den vaci*, în BB : *„Şi viţel den vaci, şi berbêce"* (Lv., *9*, 4; în ms. 45 : *„Viţălul den vaci"*; în ms. 4 389 : *„Viţel den boi"*, după gr. μόσχον ἐκ βοῶν [(ἡ) βοῦς 'vache'].

2.1.142. a vîna, în construcţia : *a vîna vînat*, în BB : *„Om carele va vîna vînat, hiară au pasăre"* (Lv., *17*, 13; în ms. 45, la fel), după gr. ὅς ἂν θηρεύσῃ θήρευμα θηρίον ἢ πετεινόν [vb. θηρεύω, viit. θηρεύσω 'chasser les animaux sauvages'; (τὸ) θήρευμα -ατος 'gibier, proi, capture, ce qui l'on poursuit'; (τὸ) θηρίον, -ου 'bête sauvage'; adj. πετεινός, -ή, -όν 'volatile, ce qui est de l'éspece des oiseaux'].

2.1.143. vînzare, în expr. : *a se da vînzare* 'a vinde', în BB : *Iară de vei da vînzare aproapelui tău"* (Lv., *25*, 14; în ms. 45 : *„De se va da vîndzare"*; în ms. 4 389 : *„De vei da negoţ"*), după gr. Ἐάν δὲ ἀποδῷ πράσιν τῷ πλησίον σου [vb. ἀποδίδωμι, viit. ἀποδώσω 'donner à quelqu'un ce qui lui est dû', 'payer', 'vendre'; (τὸ) πράγος, -εος, -ους 'affaire', 'chose'].

2.1.144. vrajă, în sintagma : *a căuta vraja pasărilor* 'a prezice viitorul după zborul păsărilor', în BB : *„Nice să căutaţi vraja pasărilor"* (Lv., *19*, 26 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Vraja de la pasări"*), după gr. οὐδε ὀρνιθοσκοπήσεσθε [vb. ὀρνιθοσκοπέω, -ῶ 'observer les oiseaux pour en tirer des prèsage' ; 'prendre les augures'].

2.1.145. zăcere, în expr. : *a da zăcere* 'a avea relaţii sexuale', în BB : *„Cineş va da zăcêrea lui în dobitoc cu patru picioare cu moarte să să omoară"* (Lv., *20*, 15 ; în ms. 45 : *„Cine va da dzăcêrea lui întru patru picioare"* ; pe margine : *dobitoc* ; în ms. 4 389 : *„Cineş va da patul lui la dobitoc"*), după gr. καὶ ὅς ἄν δῷ κοιτασίαν αὐτοῦ ἐν τετράποδι [vb. κοιτάζω, viit. -άσω 'mettre au lit', 'coucher', 'dormir' ; (ἡ) κοιτασία, -ας 'comerce charnel'].

Cf. p. 30, **IV. 2.1.72., c.**

2.1.146. zi, în sintagma : *den zi în zi* 'în fiecare zi' 'zilnic', în BB : *„Să aduceţi... turnările lor den zi în zi"* (Lv., *23*, 37 ; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389), după gr. ἡμέραν εἰς ἡμέρας 'chaque jour', 'de jour en jour'.

Cf. ST.L. EX., p. 47, **IV, 2.1. 104.**

2.1.147. a zice, în construcţia cu valoare intensivă : *a zice zicînd*, în BB : *„Zi către Aaron zicînd"* (Lv., *21*, 16 ; în ms. 45 : *„Dzi... dzicînd"* ; în ms. 4 389 : *„Grăieşte... şi-i zi"*), după gr. εἶπον πρός 'Ααρών λέγων [vb. λέγω, aor. εἶπον <vb. ἔπω 'dire', 'parler'].

2.1.148. zmult, în sintagma : *zmult la ochi* 'tără gene', în BB : *„Au pecinginos, zmult la ochi"* (Lv., *21*, 19 ; în ms. 45 : *„Pănihos la ochi"* ; în ms. 4 389 : *„Va avea albeaţe la ochi"*), după gr. ἢ πτίλλος τοῦς ὀφταλμούς [adj. πτίλος, -ος sau -η, -ον 'déplumé ; 'qui a perdu ses cils, en parlant des paupières'].

Vezi *Comentarii*, *21*, 19.

2.2.0. Cuvinte cu sens diferit de cel actual. Cuvinte (cu sensuri) atestate pentru prima dată

Sensurile diferite de cele actuale ale multor cuvinte din cele de mai jos au ca motivaţie calchierea, neidentificată încă, a acestor sensuri după modelele străine : grecesc, şi, mai rar, slavonesc. În alte cazuri, includerea pe listă este datorată caracterului arhaic al unor sensuri sau faptului că termenul respectiv cunoaşte în textele studiate prima sa atestare literară. În multe privinţe, cuvintele care urmează prezintă caracteristici comune cu cele discutate în primul capitol dedicat studiului vocabularului. Aceste capitole de lexic se completează reciproc, criteriile de diferenţiere şi de grupare fiind destul de incerte în multe cazuri.

2.2.1. adaos 'dobîndă', în expr. : *a da pe (în) adaos* 'a da ceva cu condiţia de a primi înapoi mai mult', în BB : *„Pre adaos să nu dai bucatele tale"* (Lv., *25*, 37 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„În adaos"*. Această expresie este înregistrată în *DA*. Ea poate fi o creaţie românească, dar la fel de bine s-ar putea explica drept o transpunere servilă a modelului grecesc: ἐπὶ πλεονασμῷ οὐ δώσις αὐτῷ τὰ βρώματά σου [(ὁ) πλεονασμός, -οῦ 'surabondance', 'redondance' ; (τὸ) βρῶμα, -ατος 'nourriture', 'aliment'].

2.2.2. aluat 1. 'drojdie' (fr. levain ; germ. Hefe), în ms. 4 389 : *„Jărtva... să nu se facă cu aluat"* (Lv., *2*, 11 ; în BB : *„Jîrtva... nu faceţ dospită"* ; în ms. 45, ca în BB). **2.** (prin extensiune) 'pîine dospită', în BB : *„Tot aluatul şi toată mîêrea"* (Lv., *2*, 12 ; la fel în ms. 45 şi în ms. 4 389).

2.2.3. amurţit 'furnicat, cu furnicături după amorţeală, cu mîncărimi', în ms. 45 : *„Orbu, au zdrobit, au tăiat la limbă, au amurţit, au rîios, au pecinginos"* (Lv., *22*, 22 ; în BB : *„Au avînd negi"* ; în ms. 4 589 : *„Cu viermi"*). Prin *amurţit*, Nicolae Milescu a tradus gr. (ἡ) μυρμηκιῶντα [vb. μυρμηκίζω, viit. -ίσω 'ressentir des démangeaison') (= a simţi mîncărime) ; 'être formicant (en parlant de pouls)' ; (τό) μυρμήκιον, -ου **1.** 'petite fourmi', **2.** 'sorte d'araigne', **3.** 'sorte de verrue' ; (ὁ) μυρμηκιασμός, -οῦ 'éruption de verrue avec démangeaison' (=erupţie de negi cu mîncărime). Ultimul sens (şi cuvîntul *neg*) este prezent în BB: *„Avînd negi"*.

2.2.4. arătură 'cîmp cultivat', 'ogor', 'ţarină' (sens atestat în *DA* începînd abia de la Alecsandri), în ms, 4 389 : *„Şi secerînd voi secerişul arăturilor voastre"* (Lv. *19*, 9 ; în BB : *„Ţarinii"* ; în ms. 45 : *„Pămîntului"*). Termenul mai apare în ms. 4 389 Lv., *25*, 4, 5, 12 ; *27* 28. Cf. ST. L. EX., p. 47, **IV. 2.2.4.**

2.2.5. argint 'bani' (sens arhaic şi popular, vezi *DA*, s. v.), în toate cele trei texte de care ne ocupăm ; de exemplu, în BB şi în ms. 45 : *„Argintul tău"* 'banii tăi" (Lv., *25*, 37 ; în ms. 4 389 : *„Banii tăi"*) ; şi în ms. 4 389 : *„Cu argint"* (Lv., *22*, 11 ; în acest text, pe margine, de aceeaşi mînă, este adăugat : *„Cu bani"*).

2.2.6. a avea, în expr. : *a avea pre sine* 'a avea menstruaţie', în BB : *„Şi ceiia ce are pre sine întru necurăţiia ei"* (Lv., *15*, 33 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 3 389 : *„Şi ceiia ce-i va cură sîngele în spurcăciunea ei"*) ; în BB : *„Dupre necurăţiia ce are pre sine"* [Lv., *15*, 26 ; în ms. 45 : *„Necurăţiia cîndu are pre sine"* (*15*, 25) ; în ms. 4 389 : *„După necurăţiia spurcăciunii ei"*] ; în BB : *„Muiêrea ce va avea pre sine"* (Lv., *20*, 18 ; în ms. 45 : *„Ce are pre sine"* ; în ms. *„Muiêrea pîngărită"*). În textul grecesc lipseşte această construcţie. Ea a fost introdusă în versiunea românească de Nicolae Milescu. În *DA*, această expresie nu a fost înregistrată, dar se găseşte în H. Tiktin², *DRG*, s.v.: „LV *a avea pre sine* 'menstruieren"; atestări din *Şapte taine* şi din BB. Expresia are bază populară, cum se poate vedea din *ALR. II, Supl.*, h. 1, p. 1, *menstruaţie*. Astfel, în mai multe localităţi din Moldova şi din Basarabia, răspunsurile informatorilor la întrebarea anchetatorului pentru conceptul respectiv constau din expresii eufemistice verbale care conţin forme ale verbului *a avea* : *are pe dînsa* ; *are la perior* (=period), în pct. 605 ; *are pe luni*, în pct. 531 ; *le are, le are la fire*, în pct. 414, 537 ; *le are*, în pct. 514 ; *are la fel*, în pct. 520 ; *are pe cămaşă*, în pct. 478, 666 ; *au la cămaşă*, în pct. 463.

2.2.7. bubă 'eczemă de lepră', 'lepră', în ms. 4 389 : Lv., *13*, 6, 13, 33, 33, 34, 35, 37, 46, 50, 51, 54 [55], 55, 56. Tot în ms. 4 389, în sintagme ca : *„Bubă-albă"* 'lepră' (Lv., *13*, 9 [10], 19, 41) ; *„Bubă-de-mişălie"* 'id'. (Lv., *13*, 2, 25, 59) ; *„Bubă-necurală"* (Lv., *13*, 51) ; *„Bubă-roşiêtecă* (Lv., *13*, 42) ; *„Buba-stricăciunii"* 'lepră' (Lv., *13*, 58) ; *„Bubă-de-stricăciune"* 'id.' (Lv., *13*, 49) ; *„Semn-de-bube"* 'cicatrice' (Lv., *13*, 2).

2.2.8. ciştig 'posesiune', 'stăpînire', în ms. 4 389 : *Voi veţ moştina pămîntul lor, eu îl voiu da voaă întru ciştig"* (Lv., *20*, 24 ; în BB şi în ms. 45 : *„Întru avêre"*).

2.2.9. a ciştiga 1. 'a lua în posesiune', în ms. 4 389 : *„În toate ţările cîte veţ ciştiga voi"* (Lv., *14*, 34 ; în BB : *„Pămîntului celui ciştigat voao"* ; în ms. 45 : *„Pămîntului celui ce veţi avea"*). **2.** 'a cumpăra', în ms. 4 389 : *„De ca ciştiga preotul vreun suflet cumpărîndu-l cu argint"* (Lv., *22*, 11 ; în BB : *„De va cumpăra suflet cumpărat cu argint"* ; la fel în ms. 45) ; în ms. 4 389 : *„Întru moştinarea celui ce o au ciştigat"* (Lv., *25*, 30 ; în BB şi în ms. 45 : *„Au cumpărat"*). Cf. ST. L. FAC., p. 97, **IV. 2.3.22.**

2.2.10. a se clăti 'a se mişca tîrîndu-se pe pămînt' (despre reptile), în ms. 45 : *„Întru toate tîrîitoarele ce să clătescu pre pămîntu"* (Lv., *11*, 44 ; la fel în ms. 4 389 : ; în BB : *„Să mişcă"*). Cf. ST. L. FAC., p. 97, **IV.2.3.23.**

2.2.11. creţ 'cîrlionţ', 'zuluf', 'buclă', în BB : *„Să nu faceţ creţ den chica capului vostru"* (Lv., *19*, 27 ; în ms. 45 : *„Ciucă"*).

2.2.12. cúrăre 'menstruaţie', în ms. 4 389 : *„Muiêrea căriia-i va cură cúrărea sîngelui"* (Lv., *15*, 25 ; în BB şi în ms. 45 ; *„Cursoare de sînge"*) ; vezi mai sus, p. 16, **IV.1.1,5.**

2.2.13. curs 'scurgere', 'secreție a unor organe', în BB: *„De se va curăți cel ce-i cură sămînța de cursul lui"* (Lv., *15*, 13; în ms. 45: *„De se va curăți cel înfrîntu de cursul lui"*; în ms. 4 389: *„De se va curăți cela ce ș-au vărsat sămînța de vărsarea seminței sale"*); în BB, și în: Lv., *15*, 15; *19*, 28, 30; la fel în ms. 45. Nu este exclus să avem a face cu un calc după gr. (ἡ) ῥύσις, -εως 'cours', 'écoulement'<vb. ῥέω 'couler'.

2.2.14. cursoare 'scurgere de sînge', în BB: *„Și mutîrea de-i va cură cursoare de sînge...toate zilele cursorii necurățiii ei"* (Lv., *15*, 25; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Cúrărea"*).

2.2.15. a curvi trans. (factitiv) 'a face, a determina pe o femeie să devină curvă", 'a prostitua', în BB: *„Să nu pîngărești pre fata ta ca să o curvești pre dînsa"* (Lv., *19*, 29; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389). Cf. gr. ἐκ πορνεῦσαι (νd. πορνεύω, viit. -εύσω 'vivre dans la prostitution, en faire métier'.

2.2.16. denlăuntruri pl. t. 'măruntaie', în ms. 4 389: *„Și luă Moisei și părțile, și seul, și denlăuntrurile, și picioarele și le spălă cu apă"* (Lv., *8*, 19 [20]; pe margine, de aceeași mînă: *„Mațele cu drobul"* [gr. (ἡ) κοιλία, -ας 'cavité du ventre'; sl. ѹтрѣбѣ]. Cuvîntul mai apare în ms. 4 389, în Lv., 9, 14.

2.2.17. a despuia 'a împărți', 'a despica' (sens neînregistrat în H. Tiktin ², *DRG*, s.v.), în ms. 45: *„Și va înfrînge pre el den aripi și nu o va despuia"* (Lv., *1*, 17; în BB: *„Va împărți"*; în ms. 4 389: *„Să despartă"*, iar pe margine: *„Dăspice"*).

2.2.18. deșert 'partea scobită a corpului la animale, între ultima coastă și osul șoldului", în ms. 4 389: *„La dășărturi"* (Lv., 3, 10; aceste cuvinte sînt adăugate pe margine, de aceeași mînă, pentru *ii*, din text; în BB: *„La coapse"*; în ms. 45: *„La stănghi"*); în ms. 4 389: *„Și tot seul lui să se ia de la dînsul și dășărturile, și praporul"* (Lv., 7, 3).

2.2.19. dichis 'vas', în ms. 4 389: *„Tot dichisul pre care va ședea"* (Lv., *15*, 26; și în *15*, 23; în BB și în ms. 45: *„Vasul"*). Cf. ST. L. FAC., p. 96, **IV. 2.2.36.**, *vas*: ST. L. EX., p. 48, **IV. 2.2.20.** *dichis*.

2.2.20. fire 'menstruație' (sens atestat în *DA* la Varlaam), în ms. 4 389: *„După zilele osebirei firei necurăției ei"* (Lv., *12*, 2; în BB și în ms. 45: *„Necurăției"*. Vezi mai sus, **IV.2.2.6.**, *a avea*.

2.2.21. a fîlfîi '(despre frunze) 'a se mișca în bătaia vîntului', în ms. 4 389: *„Îi va goni sunetul frunzei cînd va fîlfîi"* (Lv., *26*, 36; în BB și în ms. 45: *„Frunză mutîndu-se"*). Vb. *a fîlfîi* cunoaște în acest text prima sa atestare literară: cca 1665—1680, față de anul 1822, din H. Tiktin ², *DRG*, s.v.

2.2.22. fluier 'gambă', 'parte a piciorului de la labă pînă la genunchi", în BB: *„Care au fluiere mai sus de picioarele lor ca să saie cu ele pre pămînt"* (despre un soi de lăcuste) (Lv., *11*, 21; în ms. 45: *„Carele au vine"*; în ms. 4 389: *„Care au genuche"*). În gr.: (το) σκέλος, -εως, -ους 'jambe'.

2.2.23. frînt 'bolnav de blenoragie', vezi mai jos, p. 37—39, **IV.2.2.34.**, *înfrînt*.

2.2.24. frîntură 'blenoragie', 'gonoree'; 'scurgere de spermă', în ms. 4 389: *„Cel înfrînt de frîntura sa"* (Lv., *15*, 13; cuvinte adăugate pe margine, de aceeași mînă, pentru a explica fraza din text: *„Cela ce ș-au vărsat sămînța de vărsarea seminței sale"*). Vezi mai jos, p. 37, **IV.2.2.34.**, *înfrînt*.

2.2.25. geamăn, -ă 'despicat, -ă' (despre copită) (sens neînregistrat în *DA*, s.v. și în H. Tiktin ², *DRG*, s.v.), în ms. 45: *„La copită nu-i geamăn"*; în ms. 4 389, la fel; în BB: *„Nu e despical"*); în ms. 45: *„Unghea nu-i geamănă"* (Lv., *11*, 6); în ms. 45: *„Acesta are copita geamănă* (Lv., *11*, 7). S-ar putea să fie vorba de o influență a textului grecesc: gr. καὶ ὁπλὴν οὐ διχηλεῖ [vb. διχηλέω, -ῶ 'avoir le pied fourchu'].

2.2.26. grecí, în sintagma: *la greci* 'în versiunea greacească a *Bibliei*', în ms. 4 389: *„La greci aici iaste cap 7"* (Lv., *7*, 33; aceste cuvinte sînt scrise pe margine, de aceeași mînă); în ms. 4 389: *„La greci"* (Lv., *11*, 21 [22]; cuvinte adăugate pe marginea textului, de aceeași mînă). Cf. ST. L. EX., p. 48, **IV.2.2.21.**

2.2.27. iertare 'eliberare' (este sensul etimologic, neînregistrat în *DA* și în H. Tiktin ², *DRG*, s.v.: <lat. *liberto, -āre*<adj. *libertus, -a, -um*, 'eliberat din sclavie'; *DA*, s.v.), în BB: *„Iară de va rămînea puținel den ani la anul iertării, și va socoti lui după anii lui"* (Lv., *23*, 51).

2.2.28. împotrivnic 'adversar', 'dușman', 'vrăjmaș', în BB: *„Veți semăna în zădar seminție voastre și le vor mînca împotrivnicii voștri"* (Lv., *26*, 16; în ms. 45: *„Nepriiatenii"*; în ms. 4 389: *„Vrăjmașii"*). Este posibilă o influență a textului grecesc, care are οἱ ὑπεναντίοι [adj. ὑπεναντίος, -ος, -ον 'à l'opposite', 'opposé', 'contraire' d'ou par ext. 'ennemi', 'adversaire'< ἐναντίος, -α, -ον 'contraire'].

2.2.29. împrejur 'ținut', 'regiune', 'satele din jur', în BB: *„Cîți sînt pe împrejurul tău dentr-înșii să agonisiți rob și roabă"* (Lv., *25*, 44; la fel în ms. 4389; în ms. 45: *„Prenpregiurul"*). Ca și în cazul cuvîntului precedent, diortositorii bucureșteni ai BB s-au putut lăsa influențați de textul grecesc, în care apare cuvîntul (ὁ) κύκλος, -ου 1. 'cercle', 2. (în *Biblie*) 'les villages d'alentour'.

2.2.30. a încălța 'a îmbrăca', în ms. 4 389: *„Să se îmbrace preotul în haină de in și nădragi de in să încalțe pre trupul său"* (Lv., *6*, 11; în BB și în ms. 45: *„Va îmbrăca"*).

2.2.31. încurmezișat, -ă 'contrariu', 'contradictoriu', 'care contrazice'; 'oblic', în BB: *„Voiu mêrge și eu cu voi cu mînie încurmezișată"* (Lv., *26*, 24; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Cu urgiia mea cea desăvîrșită"*; în LvB: *„Eu încă voiu îmbla în aleanul vostru"*). Cuvîntul mai apare în BB și în ms. 45; în ultimul caz: *încurmedzișată* (Lv., *25*, 41; în ms. 4 389: *„Voiu umbla...în urgie cu străinătate"*). Alte exemple, în *DA*, s.v. Vezi *Comentarii*, *26*, 41. El traduce gr. πλάγιος, -α sau -ος, -ον 'oblique', 'qui n'est pas droit', 'qui emploie des moyens obliques', 'qui prend des voies détournées, astucieus'.

2.2.32. îndeșert, în sintagma: *cel îndeșert*, folosită pentru 'idol', 'zeietate păgînă', prin traducerea gr. τοῖς ματαίοις (adj. μάταιος, -ος sau -α, -ον 'vain', 'inutile'; 'frivole', 'futile'), în BB: *„Și nu va mai junghiia jîrtvele lor celor îndeșărți"* (Lv., *17*, 7; în ms. 45: *„Celor de nimic"*). Vezi *Comentarii*, *17*, 7.

2.2.33. a (se) înfrînge 1. 'a frînge', 'a rupe', vezi mai sus, p. 27, **IV.2.1.36.** 2. a căpăta, a avea scurgere, blenoragie (sculament)', în BB: *„Și s-au înfrînt în curgerea lui"* (Lv., *15*, 33; în ms. 45: *„S-au înfrîntu întru cursul lui"*; în ms. 4 389: *„Cela ce-ș va vărsa sămînța cu cúrărea sa"*); în ms. 4 389: *„Ce se-au înfrînt"* (Lv., *15*, 6; aceste cuvinte sînt adăugate pe margine, de aceeași mînă, spre a explica sintagma: *„Cela ce ș-au vărsat sămînța"*, din text. Vezi cuvîntul următor.

2.2.34. înfrînt adj. (<*a înfrînge*, cu sensul 2; vezi cuvîntul precedent) 'bolnav de blenoragie'; 'care are scurgere (de spermă'), în ms. 45: *„Tot patul carele va dormi pre el cel înfrîntu necurat va fi"* (Lv., *15*, 4; în BB: *„Celui ce cură sămînța"*; în ms. 4 389: *„Cel frînt"*; pe margine, de aceeași mînă, au fost adăugate cuvintele: *„Ce ș-au vărsat sămînța"*). În gr.: ὁ γονορρυής (τοῦ γονορρυοῦς); în lat: *„Fluxus seminis"*. Cuvîntul *înfrînt*, cu sensul menționat mai sus, se mai întîlnește în ms. 45, Lv, *15*, 4, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 32 [31], 33 [32]; și în ms 4 389: *„Va fi înfrînt"* (Lv, *22*, 4;

aceste cuvinte sînt scrise pe margine, de aceeași mînă, ca explicație pentru : *„Îi va fi curs sămînța"*, din text).

Verbul *a înfrînge* (și *a frînge*) cu sensul 'a fi bolnav de blenoragie', 'a avea scurgere (de spermă)' este înregistrat în *DA*, pe baza unui exemplu din BB (Lv., *15*, 33). De asemenea, el apare în H. Tiktin ², *DRG*, s v. Dar adj. *înfrînt* (și *frînt*) 'bolnav de blenoragie; 'cu scurgere (de spermă)' nu a fost înregistrat în nici un dicționar. Prima lui atestare literară este din ms. 45 și din ms. 4 389 (cca 1665—1680). În *DA*, este prezent derivatul *frîntură* (<*a frînge*), cu sensul 'blenoragie'. De asemenea, în acest dicționar apare expr. *„S-a frînt*, cu sensul 'a abuzat de viața sexuală'. Acestor atestări sporadice și relativ recente (din secolul al XIX-lea și al XX-lea) ale cuvintelor de mai sus, cu sensul menționat, li se alătură încă două din *ALR II*, Supl., MN [4 897], p. 6, *a avut poluție*: *să-nfrînge* 'are poluție', în pct. 762 (Valea-Lungă-Cricov, jud. Dîmbovița) ; *să frînge* 'are poluție' (cu explicația informatorului : „din frîntura ceia să iscă sculament"), pct. 537, Mircești, jud. Iași.

Sensul legat de bolile venerice al verbului *a înfrînge* nu a fost explicat pînă acum. Numai în cazul derivatului *frîntură* 'blenoragie', autorii *DA* (probabil S. Pușcariu) au formulat ipoteza că acest sens ar fi rezultatul unei evoluții semantice care ar fi avut drept verigă de legătură sensul 'beteșug rezultat în urma unei fracturi de os sau de organ'. O asemenea evoluție semantică, fiind artificială, este greu de admis.

Este de netăgăduit faptul că sensul legat de bolile venerice nu aparține sferei semantice a vb. *a înfrînge* (și *a frînge*), a adj. *înfrînt* (și *frînt*), a subst. *frîntură*, care provin din lat. *frango, -ĕre* 'rompre', 'briser' ; *infrango, -ĕre* (clas. *infrĭngere*) 'briser contre', 'abattre', 'fléchir'), respectiv din lat. *fractura, -ae*, refăcut după *a frînge* (vezi *CDDE*, nr. 648). Sensul, cu totul neobișnuit și cu o circulație relativ restrînsă, legat de bolile venerice, trebuie să aparțină unui cu totul alt etimon, care numai din întîmplare a fost introdus în familia verbului *a înfrînge*. Acest etimon vom încerca să-l identificăm în cele ce urmează.

În cîmpul semantic referitor la bolile venerice, circulă, în vorbirea populară, denumirea *frențe*, s.f. pl. 'sifilis' ; și : *frență, frențe*, cu variante ca *sfranț, sfreanț, sfrențe, sfrențe* ; apoi *frențuș* ; vb. *a sfrenți* ; *frențit, -ă* ; *sfrențos, -oasă* ; *frențușit, -ă* (la ANON. CAR.), adj., subst. 'bolnav de boale lumești', 'sifilitic'. Etimonul de la baza tuturor acestor variante este numele etnic al francezilor : lat. med. *francus, -i* ; cf. și mgr. φράγκος. Boala s-a răspîndit în Europa din Franța. De aceea, ea a fost numită în diferite limbi cu cuvinte care conțin etnonimul respectiv : ngr. μαλαφράντσα ; alb. *malafrantzë* ; rus. *frîanka* 'sifilis', vrus. *frenčuga, frîančuga* 'id.' (polon, *franca, francuza* ;) magh. *franc, fránca, francu* 'id.'. Din această din urmă limbă, cuvîntul a pătruns și în română (vezi Lajos Tamás, *EWUR*, p. 361).

Numele etnic al francezilor a pătruns și în limba turcă, cu forma *frenk* (și *frengi*). În expresia tc. *„frenk ileli"*, el denumește maladia 'fränkische Krankheit, d.h. Syphilis' ; *ileli*<arab. *illa* 'Krankheit' (vezi K. Lokotsch, *Etymologisches Wörterbuch der europäischen (germanischen, romanischen und slavischen) Wörter orientalischen Ursprungs*, Heidelberg, 1927, nr. 612). Cuvîntul turcesc, din motive fonetice, nu poate fi dat ca etimon al rom. *franție, sfranție*, cum face K. Lokotsch, *op. cit.*, : prezența lui *-f-*, *(-f)* trimite la variantele din maghiară, eventual din poloneză și din neogreacă. Dar în limba turcă există și cuvîntul *frengi*, în sintagma *frengi seraser* 'Brokat, Seide mit Gold und Silber durchwirkt', al cărui sens este legat tot de etnonimul *francus*. Acest cuvînt turcesc a pătruns, într-adevăr, în română, cum spune K. Lokotsch, în forma *frenghie* 'Brokat', și anume încă din secolul al XVI-lea (anul 1564). Fiind apropiat de vorbitori de rom. *frînghie* 'Strick', tc. *frengi* 'frîncesc', '(romanic) apusean' are și variantele *frînghie* ; *frînghie* ; *freanghie*. Sub aspect formal, tc. *frengi* a fost tratat în română ca și alte cuvinte de origine turcească terminate în *-i*. Acest *-i* a devenit *—iu*, prin încadrarea cuvîntului în grupul derivatelor românești cu suf. *-iu*, de tipul : *conabiu*<tc. *konabi* ; *fistichiu*<tc. *fistika* ; *ghiurghiuliu*<tc. *gülgüli*, *razachie*<tc. *razcki*, ngr. ῥαζάκι, ῥοζάκι (vezi G. Pascu, *Suf. rom.*, p. 223). Ultimul exemplu are forma de feminin a sufixului *-iu*, anume *-ie*, pe care o întîlnim și în *frenghie*.

Tc. *frengi* 'frîncesc (francez + italian)', 'romanic apusean' a pătruns în graiurile populare românești și cu alte sensuri decît cel de 'brocat, stofă de mătasă întrețesută cu fire de aur și de argint'. Astfel, în L. Șăineanu, *DU*, s.v., este consemnat și sensul 'brîu îngust și lung' (cunoscut în București), care era probabil făcut din același material de brocat. Dar adj. și subst. *frînghiu, frînghie* cunoaște o circulație destul de mare în domeniul terminologiei viticole populare, fiind folosit în sintagme în care primul element este *poamă* sau *strugure* : *poamă frînghie, strugure frînghiu*. Datele care urmează provin din lucrarea lui I. Nuță, *Dicționar de termeni viticoli. I. Denumiri pentru soiuri de struguri*. Centrul de multiplicare al Universității „Al. I. Cuza", Iași, 1989, p. 139—143, sub *frînc*. Aici sînt consemnate laolaltă variantele care au ocluziva sonoră *g*, provenită din etimonul turcesc, *frengi*, și cele care au ocluziva surdă *c*, provenită din *francus*. O mare varietate prezintă vocala din radical. Ea apare ca *-e-*, ca *-ă-*, ca *-a-*, ca *-î-* sau ca *-i-*, după cum au acționat asupra ei factori ca etimologia populară (apropierea de cuvîntul *frînghie*), fenomenul velarizării prin *r* precedent, influența cuvîntului românesc mai vechi *frînc*, fenomenul trecerii lui *ă* neaccentuat protonic la *a* etc. De asemenea, poziția accentului dinamic oscilează pe silaba penultimă sau antepenultimă, de exemplu : *frenghie* și *frénghie*.

Dintre variantele cu *g*, al căror etimon este tc. *frengi*, menționăm : *frénghie* ; *frînghie* ; *frînghie* ; *frânghie* ; *poamă franghie* ; *poamă frănghie* ; *poamă frînghie* ; derivate : *frénghește* ; *frangulie*. Mult mai numeroase sînt variantele fonetice și derivatele care au în corpul lor sonor ocluziva velară surdă *c*, provenită din radicalul *francus (frînc)* : *frînchie* ; *franchie* ; *frenchie* ; *frînchie* ; *frănchie*, apoi, cu suf. *-eș* : *frânchеș* ; *frénchеș* ; *frînchеș* ; cu suf. *-iș* : *franchiș(ă)*, *frănchiș(ă)* ; *frenchiș(ă)* ; *frînchiș(ă)* etc. ; cu suf. *-ós* : *francos* ; *frăncos* ; *frîncos* etc. ; cu suf. *-ulie* : *frănculie* ; cu suf. *-uș(ă)* ; *frăncuș(ă)* ; *franchiuș(ă)* ; *frencuș(ă)* etc. ; cu suf. *-ușcă* : *frencușcă* ; *frîncușcă*. Cu excepția derivatelor *frenghește* și *frangulie*, menționate mai sus, radicalul *freng-* (<tc. *frengi*) nu este prezent în derivare. Și acest detaliu contribuie la ideea de a opera o separare între variantele cu *c (k)* și cele cu *g (ġ)*. Primele provin din radicalul *francus* (>rom. *frînc* ; în *frînchiu, frînchie* s-a adăugat suf. *-iu* m., *-ie* f., după modelul lui *frenghiu, frenghie* și al altor derivate similare). Celelalte, mai puțin numeroase, au la bază tc. *frengi* 'frîncesc, -ească'. În ambele situații, trebuie să fi fost vorba de soiuri de viță de vie originare din Franța (dar și din Italia).

Revenind la cîmpul onomasiologic al bolilor venerice, ne putem imagina că tc. *frengi*, din *frenk ileli* 'boală frîncească', 'sifilis', a putut și el pătrunde în română cam în același timp în care intrau dinspre apus magh. *franc, fránca, francu*, devenite în românește *franț(ă)*, *sfranț(ă)* etc. Tc. *frengi*, rostit *frenghi*, a

putut fi apropiat, prin etimologie populară, motivată și eufemistic, de unele forme ale verbului *a frînge*. Astfel, acesta a fost folosit în unele graiuri populare românești cu sensul 'a avea o boală lumească, o boală venerică'. Această boală a trebuit să fi fost, inițial, sifilisul, care a făcut ravagii în Europa în decursul secolului al XVI-lea, fiind răspîndit de armata franceză în campania din Italia de la sfîrșitul secolului al XV-lea. De la italieni, boala, și denumirea ei, a trecut la greci și la turci. Ultimii o vor fi răspîndit și în țările române. Reflexul tc. *frengi* în română constă în sensul special 'a avea blenoragie', 'a avea scurgere (de sperma)' al vb. *a frînge* și în sensul 'blenoragie' al cuvîntului *frîntură*. Sensul a trecut și la vb. *a înfrînge*, iar de aici la adj., provenit de la participiu, *înfrînt, -ă* 'bolnav de blenoragie', 'care are scurgere (de sperma)'. Pentru conceptul «sifilis», vorbirea populară a recurs numai la denumirea de origine maghiară *frenț(ă), șfrenț(ă)* etc. O evoluție semantică asemănătoare se întîlnește în *stricat* 'lepros', *stricăciune* 'lepră' (<vb. *a strica*), apoi în *struncinătură* 'rană', 'cicatrice' (< vb. *a struncina*). Vezi mai jos, p. 40, (**IV. 2.2.72.**; **2.2.73**; **2.2.75.**

Cele mai vechi și mai numeroase atestări ale vb. *a frînge, a înfrînge* 'a avea blenoragie', 'a avea scurgere (de sperma)', ale adj. *înfrînt (frînt)* 'care are blenoragie sau scurgere de sperma' și ale subst. *frîntură* 'blenoragie', 'scurgere de sperma' se găsesc în textele studiate în lucrarea de față, datate cca. 1665—1680.

Ipoteza originii turcești a sensului studiat va deveni o certitudine atunci cînd se va descoperi în vreun text românesc vechi cuvîntul *frenghie* cu accepția 'boală frînceasca', alături de sensurile cunoscute: 1. 'brocat', 2. 'brîu (din această stofă)' și 3. 'soi de struguri (de poamă) frîncești'.

2.2.35. îngemănat, -ă, 'cu unghia despicată', în BB. *„Tot dobitocul cu unghe îngemănată"* (Lv., *11*, 3; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Cu unghiia dăspicată"*). Cuvîntul mai apare în ms. 45, Lv., *11*, 4; la fel și în ms. 4 389. Vezi mai sus, p. 37, **IV.2.2.25.**, *geamăn*.

2.2.36. întemeiere, în loc. adv.: *cu întemeiere* 'cu certitudine', 'cu siguranță', în BB: *„Și veți lăcui cu întemeiere pre pămîntul vostru"* (Lv., *26*, 5; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Fără frică"*). Cuvîntul cunoaște aici prima sa atestare literară, cca 1665—1685, în ms. 45, față de anul 1705, din H. Tiktin ², *DRG*, s.v.

2.2.37. a se învîrteji, 'a se întoarce', 'a reveni' (sens arhaic), în BB: *„Se va învîrteji fiește-carele la agonisita lui"* (Lv., *25*, 13; vezi și *25*, 27, 28; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Să se întoarcă"*). Cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV.2.3.77.**

2.2.38. județ 'judecată', 'hotărîre, sentință judecătorească' (aici: judecată divină), în ms. 45: *„Și veți face...toate giudețele mele"* (Lv., *25*, 18; în BB și în ms. 4 389: *„Judecățile"*). Cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV.2.3.78.**

2.2.39. junghetură 'animal de adus ca jertfă, de jungheat', în ms. 45: *„Jungheturi ție acêstea, iar la rugă-ți nu să vor priimi"* (Lv., *22*, 23; în BB: *„Junghieri"*). Cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV.2.3.80.**

2.2.40. junghier 'animal de sacrificat', în BB: *„Junghieri să le faci acêstea ție"* (Lv., *22*, 23; în ms. 45: *„Jungheturi"*). Cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV. 2.3.79.**

2.2.41. lumină 'candelă', în BB: *„Să-ț ia ție untdelemnu de maslin curat și limpede la lumină, să arză lumina pururea"* (Lv., *24*, 2; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Candelă"*). Cf. ST. L. EX., p. 48, **IV. 2.2.27.**

2.2.42. mărturie 'martor', în BB: *„Și această mărturie au văzut, au știe"* (Lv., *5*, 1; în ms. 45: *„Martur"*; în ms. 4 389: *„Mărturisitor"*), Cf. ST. L. EX., p. 48, **IV.2.2.28.**

2.2.43. mîjloc 'parte a corpului animalelor între torace și șolduri', în BB: *„Seul și mijlocul curat va lua"* (Lv., *3*, 9; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *"Iar grăsimea și mijlocele curat cu șalele să ia"*, Lv., *3*, 10).

2.2.44. a mîntui 'a răscumpăra', în BB: *„Va veni cel ce să rudește...și va mîntui vînzarea fratelui lui"* (Lv., *25*, 25; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Să răscumpere vînzarea frățîne-său"*). Sensul mai apare în BB și în ms. 45, Lv., *25*, 32, 49.

2.2.45. mîntuire 'răscumpărare', în BB: *„Mîntuiri veț da pămîntului"* (Lv., *25*, 24; în ms. 45: *„Mîntuitoare"*; în ms. 4 389: *„Răscumpărare"*).

2.2.46. mîntuitoare 'răscumpărare', în ms. 45: *„Întru tot pămîntul moștenirei voastre mîntuitoare veți da pămîntului"* (Lv., *25*, 24).

2.2.47. moștean 'autohton, 'băștinaș' (în cazul de față: israilitean, în opoziție cu *nemernic, vinelic, străin*), în ms. 4 389: *„O judecată într-un chip iaste moșteanului și vineleicului"* (Lv., *24*, 22; în BB: *„Celui de loc"*; în ms. 45: *„Celui de țară"*). Vezi mai sus p. 31, **IV.2.1.76.**, *pămînt*; **IV.2.1.77.**, *pămîntean*; p. 34, **IV.2.1.127.**, *țară*.

2.2.48. a moștina 'a moșteni', în ms. 4 389: *„Voi veț moștina pămîntul lor"* (Lv., *20*, 24; în BB: *„Veți moșteni"*; în ms. 45: *„Veți moștneni"*). Cf. ST. L. FAC., p. 99, **IV.2.3.98.**; ST. L. EX., p. 48, **IV.2.2.31.**

2.2.49. moștinare 'moștenire' (cuvînt neînregistrat în *DLR* și nici în H. Tiktin ², *DRG*, s.v.), în ms. 3 489: *„În tot pămîntul moștinării voastre răscumpărare să dați pămîntului"* (Lv., *25*, 24; în BB: *„Moștenirii"*; în ms. 45: *„Moștnenirei"*). Alte atestări în ms. 4 389: *„Moștinare"* (Lv., *25*, 30, 46, 46; *27*, 21. Cf. ST. L. EX., p. 48, **IV.2.2.32.**

2.2.50. a moșteni, vezi mai sus, **IV. 2.2.48.**, *a moștina*.

2.2.51. moștneniire, vezi mai sus, **IV. 2.2.49.**, *moștinare*.

2.2.52. necúrăre 'necurăție' (în context: menstruație), în ms. 4 389: *„Iar de se va curăți de necúrărea ei"* (Lv., *15*, 28; prefixul *ne-* a fost scris deasupra cuvîntului *cúrăre*, fiind probabil adăugat ulterior; în BB și în ms. 45: *„Cursul ei"*) Cuvîntul *necurăre* cu acest sens nu este înregistrat în *DRL* și nici în H. Tiktin², *DRG*, s.v. Prima sa atestare literară este cea de aici: cca. 1665—1680.

2.2.53. necurăție 'menstruație', în BB: *„Și muiêrea dé-i va curá cursoare de sînge zile multe, nu în vremea necurăției ei, măcară de va și curá după necurăției ei, toate zilele cursorii necurății ei, ca și zilele necurății ei, necurată va fi"* (Lv., *15*, 25; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389; *„Spurcăciune"*).

2.2.54. a nevoi 'a constrînge', 'a sili', 'a forța', 'a obliga', în BB: *„Nu nevoiască omul pre vecinul lui"* (Lv., *25*, 17; în ms. 45: *„Nu strîngă"*; în ms. 4 389: *„Nu pripească"*).

2.2.55. pasăre, în sintagma: *pasărea-soarelui* 'porfirion (*Fulica porphyria*)', în ms. 4 389 (Lv., *11*, 19; cuvinte adăugate pe margine, de aceeași mînă, pentru *porfirioni*, din text). Vezi *Comentarii, 11*, 18.

2.2.56. a se părăsi 'a face să lipsească ceva', în BB: *„Să nu se părăsească sarea... den jirtvele voastre"* (Lv., *2*, 13; la fel în ms. 45; în ms. 4 389: *„Să nu se lase"*).

2.2.57. a se pedepsi 'a se îndrepta', 'a se corija'; a se învăța minte', în BB: *„De nu vă veți pedepsi, ce veți mêrge către mine în curmeziș"* (Lv., *26*, 23; în ms. 45: *„De nu veți certa"*; în ms. 4 389: *„De nu veți învăța nici cu aceasta"*; în LvB: *„Să iară nici cu aceasta nu vă veți îmbuna"*). În gr.: μὴ παιδευθῆτε [vb. παιδεύω, viit. -εύσω 'instruire', 'enseigner', 'coriger' 'châtier']:

2.2.58. a se petrece 'a trece (pe desupt)' în BB: *„Tot ce se petrece supt toiag la număr"* (Lv., *27*, 32; în ms. 45, la fel; în ms. 4 389: *„Va trece"*).

2.2.59. petrecere 'ședere', în BB : *„Afară den tabără îi va fi lui petrecerea"* ; în ms. 45 : *„Zăbava"* ; în ms. 4 389 : *„Lăcașul"*).

2.2.60. potcoavă, în sintagma : *potcoava-cea-de-aur* 'diademă', 'cunună purtată de preot, la vechii evrei' (vezi *MTL*, p. 86), în toate cele trei texte (Lv., *8*, 9). Cf. ST. L. EX., p. 49, **IV. 2.2.46.** Vezi *Comentarii*, *8*, 9.

2.2.61. a se primeni 'a se transforma', 'a deveni' 'a se preface în', în BB : *„Părul în pipăire se va premeni în albu"* (Lv., *13*, 3 ; la fel în ms. 45 ; în ms. 4 389 : *„Să se primenească"*).

2.2.62. price 'vătămare', în ms. 4 389 : *„Cela ce va face price vecinului"* (Lv., *24*, 19 ; în BB : *„Hulă"* ; în ms. 45 : *„De va huli neștine pre aproapele său"*). Vezi mai sus, p. 2[6], **IV. 2.1.29,** *hulă*.

2.2.63. a pripi 'a constrînge', 'a sili', în ms. 4 389 : *„Să nu pripească omul pre vecin"* (Lv., *25*, 17). Vezi mai sus, p. 39, **IV. 2.2.54,** *a nevoi*.

2.2.64. rudă 'semințe', neam', în BB : *„Să piară amîndoi den ruda lor"* (Lv., *20*, 18 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : *„Să pîie den neamul lor"*).

2.2.65. semănătoare 'semănat', 'însămînțare', 'acțiunea de a semăna', în ms. 4 389 : *„Pre cules îl va apuca sămănătoarea"* (Lv., *26*, 5 ; în BB si în ms. 45 : *„Sămința"* ; în LvB : *„Semănătura"*). Sensul de mai sus, din ms. 4 389, nu este înregistrat în *DLR* ; în H. Tiktin[2], *DRG*, acest cuvînt lipsește.

2.2.66. socotință 'supraveghere', 'inspecție', 'cercetare', în BB și în ms. 45 : *„Socotință va fi ei"* (Lv., *19*, 20 ; echivalentul gr. este (ἡ) ἐπισκοπή, -ῆς 'inspection', 'surveillence', 'visite d'un juge'.

2.2.67. a sparge 'a rupe', în ms. 4 389 : *„Hainele voastre să nu le spargeți"* (Lv., *10*, 6 ; în BB și în ms. 45 *„Să nu le rumpeți"*). Cf. ST. L. FAC., p. 101, **IV.2.3.138.** *a sparge*.

2.2.68. spălătoare 'lighean', în BB : *„Și spălătoarea și fundul ei"* (Lv., *8*, 11 ; în ms. 45 : *„Medenniță"* ; în ms. 4 389 : *„Lighinul"*).

2.2.69. spurcăciune 'menstruație', în ms. 4 389 : *„În vrêmea spurcăciunii ei"* (Lv., *15*, 25 ; în BB și în ms. 45 : *„Necurăției ei"*). Cuvîntul cu acest sens mai apare în ms. 4 389, Lv., în : *12*, 5 ; *15*, 19, 33. El lipsește în H. Tiktin[2], *DRG*.

2.2.70. străinătate, în loc. adv. : *cu străinătate* 'împotrivă', 'în sens contrar', 'ostil', 'defavorabil', în ms. 4 389 : *„Voiu umbla... în urgie cu străinătatea"* (Lv., *26*, 41 ; în BB : *„Cu mînie încurmezișată"* ; în ms. 45 : *„Cu mînia încurmedzișată"*). Vezi mai sus, p. 37, **IV. 2.2.31.**, *încurmezișat, -ă*.

2.2.71. strecurat 'limpede', în ms. 4 389 : *„Stricorat"* (Lv., *24*, 2 ; cuvîntul este adăugat pe margine, de aceeași mînă, pentru *limpede*, din text).

2.2.72. stricat, adj. și subst., 'lepros', în BB : *„Aceasta e lêgea stricatului"* (Lv., *14*, 2 ; în ms. 45 : *„Strîcatului"* ; în ms. 4 389 : *„Lêgea mișălului"*. Vezi *Indicele de cuvinte*. În ms. 4 389, cuvîntul este atestat în Lv., *14*, 3, 4 ; *22*, 4.

2.2.73. stricăciune 1. 'lepră' (<*a strica* 'a (se) vătăma', 'a se altera' + suf. *-ăciune*), în BB : *„Semnu de stricăciune* (Lv., *13*, 2 ; în ms. 45, la fel ; în ms. 4 389 : *„Mișălie"*). Cuvîntul cu acest sens cunoaște numeroase ocurențe în cartea *Preoția*, din cele trei texte (pentru BB, vezi *Indicele de cuvinte*). Cuvîntul este folosit în sintagme ca : *„Stricăciune-albă"* 'lepră', în BB, în ms. 45 și în ms. 4 389 (Lv., *13*, 4) ; *„Stricăciune-întemeiată"*, în BB și în ms. 45 (Lv., *13*, 52 ; în ms. 4 389 : *„Mișălie-adevărată"*), după gr. λέπρα ἔμμονός ἐστιν [adj. ἔμμονος, -ος, -ον 'stable', 'persévérant', 'constant'] ; *„Stricăciune roșii alică"*, în BB și în ms. 45 (Lv., *13*, 18) ; *„Stricăciune vêche*, în toate cele trei texte (Lv., *13*, 10) ; *„Bubele stricăciunii"*, în ms. 4 389 (Lv., *14*, 39) ; *„Lucru de stricăciune"*, în ms. 4 389 (Lv., *13*, 47) ; *„Păr în stricăciune"*, în ms. 4 389 (Lv., *13*, 3) ; *„Pipăirea stricăciunii"*, în BB și în ms. 45 (Lv., *14*, 32 ; în ms. 4 389 : *„Buba stricăciunii"*). 2. 'lucru stricat', 'infirmitate', în BB : *„Pentru că stricăciune sînt întru êle"* (Lv., *22*, 25 ; la fel în ms. 45 și în ms. 4 389 ; în ultimul text, cuvîntul *stricăciune* este explicat pe margine prin sinonimul *vătămare* : *„Că vătămare"*). Echivalentul gr. este (τὸ) φθάρμα, -ατος 'corruption ou chose corrompue', 'objet de mépris et de rebut'.

2.2.74. strînsură 'adunare', în ms. 4 389 : *„Toată strînsura soborului"* (Lv., *8*, 3 ; în BB și în ms. 45 : *„Adunarea"*). Alte atestări în ms. 4 389, Lv. : *16*, 17, *24*, 14, [16], 23.

2.2.75. strunc inătură, cu variante ca : *strîncinătură* ; *strunciunătură*), 'rană', 'cicatrice', 'contuzie', în BB: *„De se va face oarecăruia în piêlea fêții lui strunciunătură de semnare"* (Lv., *13*, 2; în ms. 45: *„Strînciunătură de însemnare"*; în ms. 4 389 : *„Semn de bube"*) ; în gr. (ἡ) οὐλή, -ῆς 'cicatrice'. În sintagme ca : *„Strunciunătură albă"*, în BB și în ms. 45 (Lv., *13*, 19 ; în ms. 4 389 : *„Bubă albă"*), după gr. οὐλῆ λευκή [adj. λευκός, -ή, -όν 'blanc']. Uneori, prin *strunciunătură* este redat gr. (τὸ) θραῦσμα, -ατος 'blessure' (Lv., *12*, 35). Cf. p. 32, **IV.2.1.92.**, *a se revărsa*.

2.2.76. ș ăruit 'impregnat', 'împuns cu acul în piele', în sintagma : *slove șăruite"*, în ms. 4 389 : *„Și slove șăruite să nu faceți întru voi"* (Lv., *19*, 28 ; în ms. 45 : *„Slove șiruire"* ; în BB : *„Slove împunse"*; în gr. γράμματα στικτά [(τὸ) γράμμα, -ατος 'lettre' ; adj. στικτός, -ή, -ον 'piqué', 'pointillé' ; 'ponctué']. Adj. *șăruit* este participiul trecut al unui verb *a șărui* <*șar* 'linie', 'dungă trasă pe ceva' ; 'șănțuleț la piatra morii' sau al verbului *a șerui (a șirui)* (vezi varianta din ms. 45) 'a zugrăvi' ; 'a desena', acesta din urmă atestat la Dosoftei (vezi *DLR*, s.v.) <*șar* 'vopsea', 'culoare'.

2.2.77. treier 'treieriș', în ms. 45 : *„Și va apuca voaă trierul culesul"* (Lv., *26*, 5 ; în BB și în ms. 4 389 : *„Treierișul* ; în LvB : *„Mlătișul"*). Cuvîntul cunoaște în ms. 45 (cca 1665—1685) prima sa atestare literară, mai veche decît cea din H. Tiktin[2], *DRG*, s.v (1741).

2.2.78. vătămătură 'rană', 'eczemă', în ms. 4 389 : *„De va vedea preotul buba vătămăturii"* (Lv., *13*, 31 ; în BB și în ms. 45 : *„Pipăirea struncinăturii"*).

2.2.79. vînă 'Bein (ohne den Fuß')' ; 'jambe', în ms. 45 : *„Carele au vine"* (Lv. *11*, 21 ; în BB : *„Fluiere"* ; în ms. 4 389 : *„Genuche"*). În gr. (τό) σκέλος, -εως, -ους 'jambe, et principalement la jambe propement dite, au-dessous du genou'. Vezi mai sus, p. 37, **IV. 2.2.22.**, *fluier*.

CONCLUZII

În linii generale, rezultatele privitoare la norma literară din cartea a treia, *Preoția*, a *Pentateuhului*, în cele trei texte de care ne ocupăm (BB, ms. 45, ms. 4 389), se aseamănă cu cele obținute în studiile precedente : ST. L. FAC. și ST. L. EX. În detaliu, analiza de față aduce contribuții importante la cunoașterea celor două aspecte sau variante teritoriale ale vechii române literare, în cea de a doua jumătate a secolului al XVII-lea : varianta nordică, moldovenească, reprezentată prin ms. 45, și cea sudică, muntenească, din BB și din ms. 4 389. Rezultatele din prezentul studiu și faptele pe care aceste rezultate se bazează trebuie comparate permanent cu echivalentele acestora din studiile precedente, pentru a se putea obține, astfel, o imagine cît mai completă și nuanțată privind stadiul și modul de funcționare a normei (sau normelor) literare din acea epocă. Fenomenele caracteristice, individualizatoare, ale celor două variante literare, nordică și sudică, fenomene descoperite în textele studiate, au fost analizate și prezentate pe larg

în primul studiu, dedicat cărții *Facerea*. Aici, ca și în ST. L. EX., contribuțiile sînt mai ales de detaliu, dar prin aceasta nu mai puțin importante. Unele reveniri se justifică numai prin importanța științifică a fenomenului studiat, din perspectiva istoriei limbii române literare. Astfel, prin acumularea de cît mai multe amănunte ale normei literare, tabloul întregului domeniu devine mai clar, mai precis și mai nuanțat, iar epoca întreagă ne apare într-o lumină nouă.

Dintre fenomenele lingvistice studiate, merită a fi reținute următoarele:

I. ÎN DOMENIUL FONETIC

1. Fenomenul „despicării" vocalelor" (vezi **I. 2.1.0—2.1.5.**)

2. Velarizarea vocalelor *e* și *i*, precedate de șuierătoarele *ș* și *j* (vezi **I. 3.3.0.—3.3.14.**; **3.4.0.—3.4.4.**); precedate de labiale (vezi **I. 3.5.0.—3.5.5.**); precedate de dentala *d* (vezi **I. 3.9.1.**)

3. Originea formei *știupi* (vezi **I. 3.12.0.**).

II. ÎN MORFOLOGIE ȘI SINTAXĂ

1. Pronumele și adjectivele nehotărîte (vezi **II. 4.6.0-4.6.15.**).

2. Construcțiile perifrastice cu *a fi* + gerunziul, calchiate din limba greacă (vezi **II. 6.4.0.**; **II.6.9.1.**).

3. Conjuncția *și* + conjunctivul prezent, pers. a III-a sg. și pl., în vorbirea directă (vezi **II. 6.8.3.**).

4. Conjuncția *și* înaintea unor verbe de la începutul propoziției principale, cînd aceasta este precedată de o condițională; modelul este preluat din limba greacă (vezi **II. 9.7.1.**).

III. ÎN DOMENIUL VOCABULARULUI

1. Cuvinte neînregistrate în dicționare: *agnu* (**IV. 1.4.1.**); *atachis* (**IV. 1.4.5.**); *ghigorțan* (**IV. 1.9.4**); *haradrion* (**IV. 1.4.15**); *hirogrulion* (**IV. 1.4.17**); *lemnesc* (**2.1.45.**); *moștinare* (**IV. 2.2.48**); *necurăre* (**IV. 2.2.52**); *porfirion* (**IV. 1.4.21**); *a simbăla* (**IV. 2.1.115.**).

2. Au fost amplu discutate, propunîndu-se uneori noi explicații etimologice, cuvinte ca: *afund* (**IV. 1.1.1.**); *bere* (**IV. 1.6.1.**); *chelbășie* (**IV. 1.7.3.**); *cîrlan* (**IV. 1.6.2.**); *înfrînt* (**IV. 2.2.34.**)

3. Au fost descoperite numeroase calcuri lingvistice după greacă, uneori și după slavonă, prezentate în capitolul **IV. 2.1.0.—2.1.148.** Dintre cele mai interesante, semnalăm: *acoperemînt* (**IV. 2.1.1**); *mînă* (**IV. 2.1.55**); *obraz* (**IV. 2.1.68**); *pat* (**IV. 2.1.72**); *țărînă* (**IV. 2.1.128**); *vinars* (**IV. 2.1.140.**)

4. S-a modificat prima atestare, față de TIKTIN², în următoarele cazuri: *agnu* (**IV. 1.4.1.**); *argăsit* (**IV. 1.4.2.**) *atachis* (**IV. 1.4.5.**); *batcă* (**IV. 1.3.4.**); *boaghe* (**IV. 1.5.1**); *brehnace* (**IV. 1.3.7.**); *caie* (**IV. 1.1.3**); *chelbaș* (**IV. 1.7.2**); *chelbășie* (**IV 1.7.3**); *cîlți* (**IV. 1.3.15.**), *coș* (**IV. 1.1.4.**); *covrig* (**IV. 1.3.16**); *drob* (**IV. 1.3.17.**); *a fîlfîi* (**IV. 2.2.21.**); *frînt* (**IV. 2.2.23**; *ghigorțan* (**IV. 1.9.4.**); *gorghițan* (**IV. 1.9.4.**); *grebănos* (**IV. 1.3.18.**); *gropilos* (**III. 1.14.0.**); *hameleon* (**IV. 1.4.14.**); *haradrion* (**IV. 1.4.15.**); *hirogrulion* (**IV. 1.4.17.**); *înfrînt* (**IV. 2.2.34**); *a îngemăna* (**IV. 1.1.13.**); *întemeiere* (**IV. 2.2.26.**); *lebădă* (**IV. 1.3.21.**); *mieoară* (**IV. 1.1.19.**); *oțărît* (**IV. 1.3.29**) *pajere* (**IV. 1.3.31.**); *pecinginos* (**IV. 1.1.26.**); *porfirion* (**IV. 1.4.21.**); *răsfăcut* (**IV. 2.1.91**); *rîncaci* (**IV. 1.1.29.**); *slovean* (**IV. 1.3.40.**); *soțietate* (**IV. 1.2.5.**); *treier* (**IV. 2.2.77.**); *vinars* (**IV. 2.1.140**); *vruh (varuh)* (**IV. 1.4.25.**).

Numeroase sensuri noi, neînregistrate în dicționare, ale unor cuvinte și sintagme calchiate după greacă pot fi văzute în capitolul dedicat *Calcurilor semantice* (**IV. 2.1.0. — 2.1.148.**), dar și în alte locuri. În mod deosebit, pot fi menționate discuțiile de sub cuvintele: *geamăn* (**IV. 2.2.24.**); *a (se) înfringe* (**IV. 2.2.33.**); *înfrînt* (**IV. 2.2.34**); *a mișeli* (**IV. 4.1.21**); *necurăre* (**IV. 2.2.52**); *pipăire* (**IV. 2.1.80**); *semănătoare* (**IV. 2.2.65.**); *spurcăciune* (**IV. 2.2.69.**) etc.

INDICE DE TERMENI

Dacoromână

a, prep., 14
a, art. gen., 10
Aáron, 2
Aáron, 2
aceiia, 10
acoperemînt, 25, 41
acoperemîntului, 25, 34
adaoge (a ~), 13
adaos (s-au ~), 27, 36
adaugă (să ~), 13
adînc, 16
adîncă, 16
ado l, 13
adu l, 13
aducă (să se ~), 11
aduce (să va ~), 11, 25
aducere, 25
aduceri, 25
aducerile, 25
aducire, 2, 25
aducirile, 2
adunare, 25
adunarea, 25, 40
adunării, 30
aduș, (~ aminte), 13
afla (a se ~), 28
afund, 16, 21, 34, 35, 41
afunda (a ~), 16
afundară (să ~), 16
afundat (au ~), 16
afundă, 16
afundu, 16
agiunsu (de ~), 3
agiutorești, 3, 11
agiutori (a ~). 11
agnu, 20, 41
agonisita, 39
agonisiți (să ~), 37
agre, 8
agrele, 8
agru, 8, 17
agrul, 17
agrurile, 8, 17
ai, art. gen., 10
ajunge (a ~), 28, 29
ajută-i, 11
ajuț (să ~), 11
al, 10
alb, 8, 25
albeațe, 8, 19, 36
albi (a ~), 15
albiciune, 15, 28
ale, 10
aleanul (în ~), 37
altar, 6, 17
altariului, 6
aluat, 36
amestecătură, 32
aminte (aduș ~), 13
amurțit, 36
aproapele-ș, 9
aproapele-ț, 9
-ar, 6
ar, aux. cond., 13
ară (~ fi fugind), 11, 12, 13
arătură, 36
arăturilor, 36
ardirea, 2
ardirilor, 2
ardză (să ~), 11
are, aux. cond., 13
are (~ pre sine ; le ~), 36
arete, 22
argat, 20, 28
argăseală, 29
argăsi (a ~), 20, 28
argăsit, 20, 28, 41
argăsită, 20, 28
argint, 36
argintul, 36
arhiereu, 20
arhiereul 20
arhieric, 20
ariciul, 21
arină, 21, 35
áripă, 1
arípă, 1
-ariu, 6
armășie, 15
arză (să ~), 11
arzînd (vor fi ~), 13
-ască, 5
-aș, 15
așa, 3
așea, 4
-at, 15, 24
atachis, 20, 41
-atec, 15
atunce, 14
atuncea, 14
atunciș, 14
au, conj., 14
audzindu (fu ~), 13
auzi (fu deaca ~), 13
auzind (fu ~), 11, 13
avînd (va fi ~), 13
avea (a ~ pat), 29, 30
avea (va ~ prea sine), 36
avêre, 36
azimă, 20
azimilor, 20

-ăciune 40
-ăsc(u), 5
-ăștie, 15
-ăști, 5
-ătate, 15
-(ă)toriu, 6

babița, 18, 24
babiță, 18
badjocură, 6
bani, 36
banii, 36
barbă, 9
barbei, 9
barbele, 9
barz, 24
barza, 21, 24
barză, 24
basnă, 18, 31
basne, 18, 25
basnelor, 18, 34
batcă, 18, 24, 41
bărbat (la ~), 10, 25
băsni (a ~), 18
băsnui (a ~), 18, 25, 31
băsnuiesc, 18, 25, 35
băsnuiește, 18
băsnuitoriu, 25
bătrînii, 15
bătrînime, 15
băzăr, 20
băzărul, 20
berbec, 8
berbece, 8
berbeciu, 8
berbêce, 23, 35
berbêcelui, 8
berbêcile, 2
berbêcilui, 2
berbéciului, 2, 8
bere, 41
berea, 22
bezari, 20
bezaric, 20
bezărău, 20
bezer, 20
bezereu, 20
bêre, 22, 22
bêrea, 21
biborț, 24
biglariu, 22,
bine, 25
bisêrică, 33
boabă, 19
boaghe, 21, 24, 41
boaghea, 24
bobițele, 18
bog-, 24
bogheat, 24
boghet, 24
bogza, 21
bogză, 24
boiar, 18, 26
boiarenului, 18,
boiari, 18, 32
boiarin, 18, 21, 26, 32
boiarinul, 18
boiarinului, 18
boiariul, 18
boz, 18
bozilor, 18, 21
bozului, 18
braț, 25
brațul, 25
brehăi (a ~), 18
brehăitură, 18
*brehănace, 18
brehău, 18
brehnace, 18, 41
brehnacea, 18, 20
brehnaie, 18
brehni (a ~), 18
brehnice, 18
brizărău, 20
brîie, 9
brîncă, 16
brînci, 16

brînc, 9
brîu, 9
broboană, 18
broboanele, 18
bubă, 36
bube, 31, 36, 40
bucatele, 36
budihace, 18
bună, 27
buză, 25
buzele, 25, 26

caia, 18, 20
caie, 16, 41
Calvine !, 9
camătă, 18
camete, 18
candelă, 39
cantar, 23
cantarele, 23
capişte, 18
capiştea, 18
capră, 26
capre, 26
care, 10
carea, 10
care-i, 10
carele, 10
careş, 10
carte, 4
că, 14
-că, 15
căce, 14
cădelniţă, 18
cădelniţă, 18
călca (a ~), 25
cămaşă, 36
cămin, 18
căminuri, 18, 21
căntar, 23
căntarele, 23
cărpiţă, 26
căpriţi, 26
căriia, 20
cărlan, 22
cărlăitor, 22
cărnuri, 9
cărnurile, 9
căror, 10
cărora, 10
cărţi, 4
căţie, 18
căuta (a ~), 35
ce, 10
ceahlău, 20
cedru, 2
cei, 10
ceia, 10
cel, 10
cenuşă, 4
cenuşăi, 4
cenuşe, 4
cenuşii, 4
ceredzi, 2
certa (veţi ~), 39
cetate, 9
cetăţi, 9
ceva, 10
cevaş, 10
cevaşi, 10
chedru, 2
chelbaş, 15, 20, 24, 41
chelbăşie, 19, 24, 41
chelbăşiia, 15, 19, 23
chelbe, 7, 24
chelbos, 24
chelboşi, 23
chelboşie, 15, 24
*chĭal-, 15, 24
chică, 18, 36
chică, 18 36
cierdru, 2
chielbaş, 20
chielbăşiia, 15, 20
chiiamă, 2
chiiemată, 2
chiemaţ, 2
chin, 27
chinuire, 27
chipurile, 21
chipurilor, 18
chiţ !, 24
chiţăi (a ~), 24
chiţcan, 24
chiţcăi (a ~), 24
chiţoran, 24
chiţăranul, 24
chivără, 19, 24
chivere, 19
ci, 10
cinci, 11
cincilea, (al ~), 11
cineş, 10
cineva, 10
cinevaş, 10
cinevaşi, 10
cirezi, 2
ciuc, 24
ciucă, 24, 36
ciuf, 24
ciuhă, 23
ciuh, 24
ciuhul, 18, 24
-ciune, 15
cîcace, 18
cilţi, 19, 41
cîmp, 8
cîmpi, 8
cîmpii, 8
cîmpuri, 8, 9
cîmpurile, 8
cîmpurilor, 8
cîrlan, 22, 23, 24, 40
Cîrlan, 22
Cîrlani, 22
cîrlanii, 23
cîrlanul, 23
cîrlanului, 23
cîrlăioară, 22
cîrlăior, 22
cîrlănaş, 22
cîrlănărie, 22
cîrlăniţă, 17, 22, 23
cîrlănuţ, 22
cîrlău, 22
ciştig, 36
ciştiga (a ~), 36
ciştigat, 35, 36
clătescu, 36
clăti (a se ~), 36
*clĭalvă, 7
coapse, 20
coarnele, 9
coiu, 17
conabiu, 38
copil, 25
copilul, 25
copită, 37
corbul, 22
corcodel, 20
corcodelul, 20
cornurile, 9
corui, 21
coruiul, 22
coş, 16, 41
coşi, 16
cotloane, 22
cotloanele, 22
cotlon, 18, 22
covrig, 19, 41
covrigi, 19
creştere, 25
creţ, 24, 36
crocodel, 20
crocodelul, 20
crocodil, 20
cruţa (a ~), 26
cruţare, 26
cruţaţi (să ~), 25
cruţările, 25, 31
cúiuburi, 2
cuiva, 10
culca (se ~), 29
culcare, 30
culci, 29
cumpărat, 36
cuptoare, 18, 22
cuptor, 6
cuptoriu, 6
cură (iaste de ~), 12
cură (va~), 13, 16, 17, 30, 37
cúrăre, 15, 16, 36, 39
cúrărea, 37,
cúrării, 16
curăţască, 5
curăţească, 5
cure (a ~), 11, 16, 30
curge (a ~), 16
curgere, 16
curînd (este~), 11, 12, 13, 16
curme(d)ziş (în ~), 14
curs (va fi ~), 13, 37
cursoare(a), 15, 16, 37
cursorii, 15, 37
cursul, 16, 37
cursură, 15, 16
cutremurîudu-mă (voiu fi ~), 13)
curvască, 5
curvăscu, 5
curveasc, 5, 27
curvescu, 5
curveşti, 37
curvi (a ~), 37
cuvîntul 21

da (oi ~), 13
dat (va fi ~), 13
dăprinderile, 6
dăscopere, 6, 26
dăscoperi, 6
dăscoperind, 6
dăscoperit, 6
dăscoperiţ, 6
dăsparţă, 6
dăspicat, 6
dăspicată, 6, 39
dăspice, 6, 37
dăşălat, 6
dăşărta, 12
dăşărturi, 4, 16, 37
dăşărturile, 37
dăzbrace, 6
de-,
deaca, 12, 14
de-acii, 14
deasupra, 14
dedăsupt, 6
dediu, 13
denafară, 14
dendăstul, 6
denlăuntruri, 37
denlăuntrurile, 19, 37
dennafară, 14
Deocheatu, 22
Deochiaţi, 22
des-, 6
desăvîrşită, 37
deschivăra (a ~), 26
descoperi (a ~), 26
desparţă, 37
despuia (a ~), 37
desupra, 14
deşărt, 4
deşărtînd (fu ~), 13
deşert, 4, 37
deşertîndu (fu ~), 12
dez-, 6
dichis, 37
dichisul, 37
dins, 9
dinşii, 9
dimineaţă, 26
dimineţile, 26
dirépte, 23
dînsa, 36
dînsaşi, 9
dînsăle, 5
dînsele, 5
dînsul, 9
dobitoc, 36
dobîndeşti, 26
domn, 21, 26
domnul, 26
doresc, 15
dorinţă, 15
dormi (a ~), 26, 29, 30
dospită, 35
drob, 19, 41
drobul, 19, 37
droburile, 19, 31
dulcoare, 15
Dumnezăului, 18
Dumnezeului, 18
după, 14
dupe, 14
dupre, 14, 36
dzăcêrea, 11, 36
dzêce (a ~), 11

dzi, 36
dzicînd, 36
dziș, 13
dzua, 2

-(e)ală, 15
-cască, 5
-eață, 8
efa, 21
efi, 21
efod, 17
efudului, 17
-el, 15
eluș, 9
engolpiu, 21
era (~ făcînd), 12
era (~întinzînd), 12
era (~lucrînd), 12
era (~păscînd), 12
era (~stînd), 11, 12
era (~țindu-se), 12
era (~zidind), 12
erai (~mescînd), 12
erai (~păhărnicînd), 12
erete, 22
erodion, 21
erodiu, 21
erodiul, 21
-eș, 38
-ești, 5

face (a ~), 13, 26, 30
faceți, 26
fată, 8
față, 27
făcînd (era ~), 12
făcîndu-se (fu ~), 13
făcu (să ~), 26
făcu (să ~ potolindu-se) 13
făgădui (va ~), 25
făină, 6
fămeiască, 26, 30
fămeiescu, 26, 30
fănină, 6, 11, 16, 21, 35
fel, 36
fete, 8
fêce (să ~), 26
fețe-ș, 9
fi (a ~), 11, 13
fi (va ~ avînd), 12
fi (va ~ curînd), 13
fi (va ~ mergînd) 11, 12
fi (vei ~ cutremurîndu-te,12
fi (vei ~ suspinînd(u), 12
fi [vei ~ tremurînd(u)], 12
fi [voiu ~ tremurînd(u)], 12
fi (vor ~ întinzînd), 12
fiară, 3
ficat, 16, 22
fiecare, 10
fiece, 10
fierbe (a ~), 22
fiește-, 10
fiește-a-căruia, 10
fiește-ai-căruia, 10
fieștecare, 10
fieșcarele, 10
fieștecarele, 10
fieștecăruia, 10
fieștece, 10
fieștecine, 10
fieștecînd, 14
fieștecui, 10
fieri, 3
fiiarăle, 2, 6
fiiarbe, 2
fiind (fu ~), 13
fiieștecăruia, 10
finic, 21
fire, 37
firei, 37
fistichiu, 37
filfii (a ~), 37, 41
Flămîndu, 22
Flămînzi, 22
fluier, 37
fluiere, 37, 40
fráncheș, 38
franchie, 38
franchiș(ă), 38
franchiuș(ă), 38
francos, 38
fránghíe, 38
franguluie, 38
franț(ă), 38
franția, 38
frate, 9
fratele-tău, 9
fratelui, 9
frate-său 9
frate-tău, 8
frănchie, 8
frănchiș(ă), 38
frăncos, 39
frănculie, 38
frăncuș, (ă), 38
frănghie, 38
frănghiu, 38
frățînelui, 9
frățîne-său, 9, 39
frățîne-tău, 9
freanghie, 39
fréncheș, 38
frenchie, 38
frenchiș(ă), 38
frencuș(ă), 38
frencușcă, 38
fréngheșă, 38
fréngíie, 38
frenghíe, 38, 39
fréngíie, 38
frenț(ă, 38, 39
frențe, 38
frenție, 38
frențit(ă), 38
frențuș, 38
frențușit(ă), 38
frică, 32, 39
frinchie, 38
fringhie, 38
fríngíie, 38
frînc, 38
fríncheș, 38
frînchie, 38
frînchiș(ă), 38
frînchiu, 38
frîncos, 38
frîncușă, 38
frîngă (să ~), 27
frînge, 37, 38, 39
frîngie, 38
fríngíie, 38
frînt, 37, 38, 39, 41
frîntură, 37, 39
frumos, 31
fu (~ auzînd), 11, 13
fu (~ cîndu-ș dășărta), 13
fu (~ deșărtînd), 13
fu (~ fiind), 13
fugi (ar ~), 11
fugind (ară fi ~), 11, 13
fund, 26
fundul, 26
funecei, 16
funicel, 16

gardină, 22, 35
gălbenare, 5
gălbenarea, 5, 8
gălbănariul, 5, 8
geamăn(ă) 37, 41
genuche, 37, 40
ghiban, 24
giborț, 24
ghigorț, 24
ghigorțan, 24, 41
ghigorțanul, 24
ghiebos, 19
ghiorăi (a ~), 23
ghiorlan, 22, 23
ghiorlanu, 23
ghiurghiuliu, 38
gingășie, 15
gios, 3
giudeci, 3
giudeț, 3, 26
giudețe, 3
giudêțele, 39
giug, 3
giunge, 3
giunghea, 3
giungheat, 3
giungheați, 3
giura, 3
giurați, 3
giurămîntu, 3
gărlan, 22, 23
gîrbov, 19
gîrlan, 22, 23
gliganul, 21
godac, 23
godănac, 23
godin, 23
godinac, 23
golimb, 3
golumb, 3
gonț, 22, 35
gorghițan, 24, 41
grăi, (a ~), 26, 31
grăiesc, 17
grăiescu, 17, 26, 34
grăiește, 26, 35
grăitori, 25
grătar, 21
grătariu, 6
grajdiu, 2
greabăn, 19
grebănos, 19, 41
greci, 37
greșală, 4, 26, 28
greșale, 4
greșalei, 4, 9
greșalii, 4
greșăli, 4
greșălii, 4, 9
greșeală, 3, 9, 26, 28
greșeale, 4, 26
greșealei, 4, 9
greșealii, 3
greșelei, 4
greșelii, 4, 9
greși (a ~), 26
greșit (au ~), 26
grijit (au ~), 31
gripsorul, 21
groapă, 15, 25
gropi, 26
gropilat, 15
gropilă, 15
gropile, 15
gropilos, 15, 41
gropiloasă, 15
gușa-i, 0
guz, 22
guzan, 22
guzeil, 20, 22
guziul, 20, 22, 24

haină, 21
hameleon, 21, 24, 41
hamelion, 21
haradrion, 21, 41
haradrionul, 21
harăț, 22
hasna, 32
hărău, 22
hăretc, 22
hăreț, 22
hărețul, 20, 22
hăreu, 21
her, 2
heretc, 22
hereț, 22
herețul, 22
hereu, 22
hervanea, 20
hiară, 3, 6, 31
hiarălor, 3, 6
hier, 3
hin, 21
hireu, 20
hirogrulion, 21, 41
hîrău, 22
hîrtop, 20
horilcă, 35
hulă, 26, 40
huli (va ~) 40
hulpe, 20
hultur, 1

iadă, 26
iade, 26
iai (să ~), 27, 29
iaste (~ curînd), 12
-ic, 15
idol, 21
idolilor, 18, 21, 26
ie, 16
-ie, 15, 32
iertare, 37
iertării, 36
ieșind (fu ~), 13
ieșiră (fu deaca ~), 13

ifi, 21
ii, pron. pers., 9
ii (la ~), 16, 20
iile, 16
-ime, 15, 32
-ilă, 15
in, 21
inemă, 2
-inţă, 15
inuri, 9
isop, 21, 32
issop 21, 21
-iş, 38
işlic, 19, 24
-(it)oriu, 6
izbîndă, 26
izbîndească (să ~), 27
izbîndi (a ~), 26
iznoavă (de ~), 19
izvoarăle, 6

îl, 9
îm-, 16
îmbrăca (va ~), 37
îmbrăcat (se va fi ~), 13
îmbuna (vă veţi ~), 39
împărţi (a ~), 26
împlăta (a ~), 17
împletit, 32
împotrivnic, 37
împotrivnicii, 37
împrejur, 37
împuse, 40
în, 10
în- 16
încaleci (să ~), 27
încalece (să să ~), 27
încăleca (a ~), 27
încălţa (a ~), 37
încurme(d)zişat(ă), 37, 40
îndemîna (a ~), 27
îndeşărţi, 4, 37
înfăşura (a ~), 13
înfăşure (să se ~), 13
înflori (a ~), 27
înflorind (va fi ~), 27, 27
înfricoşară (se ~), 3
înfînge [a (se) ~], 27, 37, 38, 39, 41
înfînt (s-au ~), 37, 38, 39, 41
înfrîntu, 37, 38, 39
îngemăna (a ~), 16, 41
îngeamănat(ă), 39
îngemănă, 16
îngreca (a ~), 17
înjugi (să ~), 27
înlăuntru, 14
înlontru, 14
înpărat, 17
împlăta (veţi ~) 17
înpregiur, 3
însă, 9
însănătoşat, 11
însănătoşé, 13
înse(le), 9
însemnare, 16, 27, 30
înseş, 9
înşiş, 9
însu, 9
însuş, 9
însuţ, 9
înşălăciune, 4
înşi(i), 9
întăreşti (să ~), 27
întări (a ~faţa), 27, 30
întăriia (se ~), 27
întărit (era ~), 27
întemeiere, 41
întemeiêre (cu ~), 39
întinde (a ~), 27
întindză (să ~), 11
întinsu, 16
întinză, 22
întinzi (să ~), 27
întinzînd (vor fi ~), 13
întinzînd (era ~), 12
întîmplat, 16
întoarcă (să se ~), 39
întru, 10, 14
învăţa (veţi ~), 39
înverzind, 6
înverzîndu, 5, 31
învîrteji, (a ~), 39

jaf, 5
jaful, 5, 27
jah, 5, 17
jahul, 5, 27
janc, 16, 22, 35
jăfui (a ~), 5
jăfuieşti, 5
jăhuit, 5, 27
jăncui (a ~), 16, 22, 35
jărtăvnic, 5
jărtvă, 5, 27
jder, 19
jeac, 5, 17
jeacul, 5, 27
jecuit, 5, 27
jefui (a ~), 27
jefuit, 5, 27
jencui (a ~), 35
jeţ, 22, 22
jiganie, 3, 5
jirtăvnic, 5
jirtăvnicului, 9
jirtvă, 5, 27
jirtvui (a ~), 5, 27
jiug, 3
jiunghea, 3
jîgăniile, 5, 28
jîrtăvnic, 5
jîrtăvnicului, 9
jîrtvă, 5, 27
jîrtvui (a ~), 5
Jubileu, 27
judecată, 28
judecăţile, 39
judeţ, 3, 39
jug, 27
junghe, 3
junghea, 3
jungheat, 3
junghetură, 39
jungheturi, 39
junghier, 39
jungieri, 39

kjalbe, 7

la, 10
lase (să se ~), 39
latin, 17
latinl, 17
lauzi (să ~), 29
lăcaşul, 40
lăcui (vor ~), 27
lăcuitori, 28
lăcuitorii, 28
lăcuste, 20
lăsa (a se ~), 27
lăuda (a ~), 30
lebădă, 19, 21, 24, 41
lemnească, 27
lemnesc, 27, 41
lemnu, 31
lemnul, 27
lemnului, 27
lighin, 24
lighinul, 19, 24, 26, 40
liliac, 19
limpede, 40
Liutere !, 9
loc, 28, 34
lua (a ~), 28, 29
luare, 28
luci (a ~ lucînd), 28
lucînd, 28
lucindu, 28
lucire, 28
luciu, 3
lucrat, 28
lucrezi (să ~), 26
lucrînd (era ~), 12
lucru, 28
lucruri, 28
lui, 9
lumină, 39
luminos, 28
luminosul, 28
luni, 36
luoare, 27

mai, 16, 22
maică, 19, 19
maicei, 8
mainte, 14
maiuri, 20, 22
marginea, 25
marginii, 34
martur, 39
masă, 8
mese, 8
maţele, 18, 37
măcar (~ de) 13
măcară, 14, 15, 28
măcinate, 22
măgariului, 6
măini, 16
măinile, 8
mănule, 9
mămîne, 19
mănîne-ta, 8
mănunt, 7
mărturie, 39
mărturisitor, 39
măruntaie, 17
măruntăi, 17
medenniţă, 19, 24, 26, 40
merg, 18
merge (a ~), 11, 13, 28, 31
mergînd (va fi ~), 11, 13
mergu, 28
mers (am ~), 16
mescînd (erai ~), 12
mêrge, 28, 31
mêser, 17
micutel, 15
micuţel, 15
miea, 17
miel, 17
mielul, 25
mieoară, 17, 41
miera, 2
mierare, 2
miere, 2
mira (a se ~), 2
*mieáre, 2
mîêrea, 36
mijloc, 9, 39
mijlocele, 9, 38
mirosenia, 28
mirosi (a ~), 28
mirosire, 27
mirosul, 28
mititel, 15
mitutel, 15
mişăl, 4, 16
mişăli (se vor ~), 4, 17
mişălie, 5, 17, 31, 33, 35, 36, 40
mişăliei, 4, 17, 31
mişăliia, 4, 17
mişălul, 4, 17
mişălului, 4, 17, 40
mişcă (să ~), 36
mişel, 17
mişeli (a se ~) 4, 17, 41
mişelie, 4, 17
mîie (să ~), 16, 26
mîinile, 28
mîna, 28
mînă, 28, 41
mînca (a ~ mîncînd), 29
mîncat, 27
mîncînd (a mînca ~), 29
mîncîndu, 29
mîne, 19
mînea (a ~ 17)
mîne-ta, 8, 19
mînie, 39
mîntui (a ~), 29, 39
mîntuindu (~ va mîntui), 29
mîntuire, 29, 39
mîntuiri, 39
mîntuitoare, 39
mînule, 29, 33
mlătişul, 40
moară (să ~) 27
moarte, 29
Moloh, 18, 26
mortăcină, 8, 17
mortăcine, 8, 17
mortăcinea, 8, 17
mortăcini, 16
mortăcinile, 16
mortăciune, 8, 17
mortăciunele, 8
mortăciunile, 8
moşnean, 29

moşneni (a ~), 6
moştean, 15, 28, 29, 39
moşteanic, 27
moşteanic, 15, 28, 31
moşteanului, 34, 39
moşteni (a ~), 6, 39
moştenii, 28
moştenirii, 39
moştêni, 31
moştênii, 28
moştina (a ~), 36, 39
moştinare, 39, 41
moştinarea, 36
moştinării, 39
moştnean, 29
moştneni (a ~), 2, 6, 39
moştnenii (a ~), 2
moştnenire, 2, 6
moştneniire, 2, 39
moştneniirei, 2, 39
mozarvir, 23
mozaviri, (a ~), 24
mozaviriţ (să ~), 24
muieresc, 25, 30
mulsoare, 15
mulţi (va ~), 16
mulţime, 29
muncă, 3
mumă, 19
mumîne, 19
mustra (a ~), 13, 29
mustrare (cu ~) 19
mustrezi (să ~), 13, 29
mustri (să ~), 13, 29
mustrii (să ~), 13, 29
mutîndu-se, 37

ńaram (mă ~), 3
ńară (se ~), 3
naşte (a ~), 29
năcazul, 33
năcăjască, 5
năcăjăscu, 5
năcăjăşti, 5, 27
năcăjit, 33
necăjiţ, 5
nădăjduindu-vă, 2
nădragi, 19
năimitului, 26
născînd (fu ~), 12
năimitului, 26
născînd
născînd (fu ~), 13
năsilnic, 5
năsilnicului, 20
năsîlnic, 19
năzuiesc, 15
năzuinţă, 15
ne-, 16
neam, 34
neasculta (veţi ~), 16
necăjit, 2
necurată, 36
necurăre, 39, 41
necurarea, 16
necurăţie, 39
necurăţiei 37, 40
necurăţiia, 16, 36
nedejduind, 2
nedospiţi, 19
neg, 36
negi, 36
negrit, (au ~), 16
negrită, 16
nejirtvuit(ă), 16
nemernic, 27, 39
nemernicul, 15
nemêrnic, 28
nemêrnici, 30
nepricepînd, 29
nepriiatenii, 37
ńera (a se ~), 3
ńer (mă ~), 3
nerăvărsîndu-se, 6, 16
nescui, 10
neştiinţă, 29
neştiinţe, 29
neştine, 10
nevastă, 19
nevăstuică, 19, 20, 24
nevoi (a ~), 39
nevoiască, 39
nice, 35
nimeni, 11
nimerile, 11
nimerilea, 11
nimêrnic, 2
nimic, 11
nimirile, 11
niştine, 10
noaten, 17, 23
noatenă, 23
nora, 8
noroii, 3, 8
noru, 3, 8
noru-sa, 8
nurorii, 3, 6
nurori-ta, 8

o, 10
oaie, 29
oală, 29
oare-, 10, 15
oarecare, 10
oarecăruţa, 10
oarecui, 10
-oasă, 15
oblînc, 3
obraz, 29, 41
obrazul, 27, 29, 30
ocară, 22
ochi, 30, 36
odihnă, 30, 33
odihne, 30
odihni (~ de an), 29
oi, aux., 13
om, 10, 11, 30
omoară, (să ~), 6, 29, 35
omoare (să ~), 29
omorî (a ~), 6
omul, 10, 11
or, 10
-or, 6
-oran, 24
orce, 10
orcine, 10
or-de-fieşte-ce, 10, 14
or(i), 14
or(i)' 14
orice, 10
oricît(ă), 10
oricui, 10
or-la-fieşte-a-cui, 10
-os, 15, 38
osteneală, 27
ostenesc, 15
osteni (a ~), 15
oşteninţe, 15
-oşie, 15
oţărî, 19, 40
oţărît, 19, 41
oţărîte, 19
oţărîtură, 19
oţăriţi (să ~), 19

pajăre, 18, 20
pajere, 35, 41
palincă, 35
pământe, 19
par, 11
parte, 11
pasăre, 9, 15
pasărea (~ soarelui), 21,38
pasări, 9, 35
pasările, 9
pasărilor, 9, 35
pat, 30, 33, 41
patul. 30, 30, 32
patra (a ~), 11
patru, 11, 31
pază, 30
pazele, 26, 31
păgînătate, 15
păhărnicind (erai ~), 12
păine, 31
păini, 31
pălărie, 18
pălării, 19
pământ, 28, 31
pământean, 31
pământêni, 31
pământului, 31, 36
pănihos, 19, 36
păraie, 9
părăsască, 5
părăsească, 39
părăsi (a se ~), 39
părău, 20
părea, 11
părîmb, 3
părumb, 3
păruri, 9
păsăruică, 15
păsăruicii, 15
păsăruie, 15
păscînd (era ~), 13
păscînd (vor fi ~), 13
păzească (să ~), 31
păzi (a ~), 30
păziţi, 13, 26
pecingine, 17
pecinginos, 17, 19, 36, 41
pedepsi (a se ~), 39
pelecan, 21
pelecanul, 21, 24
pelican, 21
pelicanul, 21, 24
penprejur, 14
pentru (~ căce), 14
perior, 36
peste, 14
peste, 14
petrece (a se ~), 39
petrecere, 40
piâle, 2
piară (să ~), 11
picior, 31
picioare, 4
picioarile, 2
piţâle, 2
piii, 9
pielii, 9
pierzare, 31
pietri, 8
pietrile, 8
piêie (să ~), 11
piêle, 28
piêlea, 28
piiadecă, 2
piiâle, 2
piiâlţa, 2
piiarde, 2
piiele, 2
pipăire, 31, 41
pipăirea, 31,
pipăirii, 35
pisică, 19
pitula (a se ~), 18
pitulice, 18
pîngărească (să ~), 31
pîngări (a ~), 13, 15, 31
pîngărăciune, 15, 31
pîngăriţă, 36
pîntece, 31
pîntecile, 2
pleaşa, 4, 19, 23
pleaşă, 4, 20
pleaşe, 4
pleş, 20
pleşiv, 20
pleşuv, 20
plini (va ~), 16
plutăşic, 15
poamă, 38
poivă, 19
pom, 31
pomeniirea, 2
pomenire, 19
pomenire, 19
pomul, 27
ponciş (în ~), 14
poneavă, 19
ponivos, 19
pónîvă, 19
ponoslu, 22
porâmbaş, 15
porâncile, 26
porfir, 21
porfiră, 21
porfirion, 21, 24, 41
porfirioni, 39
porîmb, 3
porîmbu, 3
porîmbaş, 3
porumb, 3
porumbaş, 15
porumbi, 15

poslușI (a ~), 20
poslușit, 20
poslușît, 19
potcoavă, 40
potolindu-se (să făcu ~), 12
pradă, 4, 9
prapor, 20
praporul, 20, 37
praznecile, 2
praznecul, 2
praznicul, 33
prăzi, 4, 9
prăznuiți (să ~), 33
pre, 14
preacurvariului, 31
preacurvă, 31
preacurvi (a ~), 31
preaiubi, 31
prefăcută, 32
premeni(t), 2
pren, 14
prenpregiur, 3
prenpregiurul, 37
preoțască, 5, 31
preoți (a ~), 31
prespre, 14
preste, 14
preuțască (~ să), 31
prevedea (a ~), 31
privădzut (au ~), 31
price, 40
primenească, 40
primeni (a se ~), 40
primenit, 2
prin, 14
prinos, 25
prinosul, 25
pripească (să ~), 40
pripi (a ~), 40
profiriu, 21
prișleț, 20, 28
prișlețul, 15
puhoi, 20
puie (să ~), 11
pune (a ~), 30, 32
punere, 32
punerii, 32
pupăză, 24
purpură, 21
purpuriu, 21
pururea, 14
pustii, 31
pustiu, 31
putea (a ~), 29
putêrnicului, 20, 30
puținel, 15
puțurile, 16
puvoi, 20

rachiu, 24, 35
radză, 11
rafil(ă), 23
rane, 8
ravilă, 23
razachie, 38
rază (să ~), 11
răchie, 35
răchiț, 20
rămînea (a ~), 11
rănichi, 6, 17
rănichii, 20
răpaos, 6
rărunche, 6, 8
rărunchele, 8, 17
rărunchi, 17
rărunchii, 20, 22
răscumpărînd (~ va răscumpăra), 29
răsfăcut(ă), 32, 41
răsipeală, 32
răsipi (va ~), 32
răsipire, 32
răsipiri, 32
răsipit (se va fi ~), 32
răsucit, 32
răşchir, 3
răşchirați, 3
răvarsă (să ~), 6, 32
răvărsa (va ~), 28, 32
răvărsare, 6, 32
răvărsat (s-au ~), 6
răvărsătură, 6, 32
răvărsături, 6, 32
rene, 8
revărsa (a ~), 5, 32
revărsare, 32
revărsătură, 32
rêle, 6
rinichi, 6
risipeală, 32
risipi [a (se) ~], 32
risipire, 32
risipit (se va fi ~), 13
rînc, 17
rîncaci, 17, 41
rîncos, 17
rîuri, 9
rîvnitoare, 31
rîvnitor, 31
roada, 25, 27
roadă, 33
robie, 32
robime, 32
roib, 7
roșiêtecă, 30
roșind, 4
roșii (a ~), 2
roșiiatec, 15
roșiiatecă, 2, 15, 31
roșiind, 2, 3
roșind, 31
roșiu, 3, 32
roșu, 32
rudă, 40
ruga (a se ~), 32
rugă, 32
rugați (să vă ~), 13
rugăciune, 32
rugă-ț, 9
rumăgală, 5, 15, 33
rumăgă, 5
rumăgătură, 5, 15, 24
rumega (a ~), 15
rumegală, 5, 33
rumegat, 15
rumegă, 5
rumegătură, 5, 15, 33
rumpă (să ~), 6
rumpe (a ~), 6
rumpeți (să ~), 6, 40
rumpse, 6
rumpt, 6
rumpte, 6
rupe (a ~), 6
rupte, 6
rușind, 3
rușindu, 3, 31
rușine, 4
rușinea, 4, 26
rușînd, 4
rușîne, 4
rușînea, 4

saie (să ~), 11
salcă, 8
salce, 8
saţiu, 3
să, conj., 14
săcerătură, 5, 15
sădi (veți ~), 17
sălășluiesc, 15
sălășlui (a ~), 15
sălășluință, 15
sălci, 8, 20
sămănătoarea,32, 39
săminții, 30
săminţiia, 32
sămînța, 32, 39
sămînță, 2, 30, 32, 33
sămînțe, 32, 33
sămnul, 33
săptămînă, 33
săptămîni, 33
sărba (va ~), 33
sărbaț, 5
sărbat (aț ~), 33
sărbătoare, 33
său, 5
săul, 5, 20, 22
săurile, 5
săurilor, 5
săvîrși (a ~), 33
săvîrșit, 33
săvîrșiți, 4
*scambju, 7
schîam-, 24
schimb, 7, 24, 33
schimba (a ~), 33
schimbînd, 33
schimbîndu-se, 33
scîrbe, 19
scîrbiți (să vă ~), 19
scoate (a ~), 33
scoață (să ~), 11
*scoipu, 7
scoli (să ~), 27
*scopiu, 7
scoțînd(u), 32
scuip, 7
scuipa (a ~), 7
scupia (a ~), 7
scupii (a ~), 7
scură (va ~), 17
scure (a ~), 17
secera (a ~), 33
secerea, 33
secerătură, 15
secerișul, 33
secerînd, 35
semănătoare, 40, 41
semănătura, 32, 39
sementia, 2, 32, 40
sementie, 2, 30, 33
seménții, 2, 32
seminței, 2, 30
seminție, 30, 33
seminției, 30
seminții, 2
semințiia, 32
semn, 31, 32, 33, 36, 40
semnare, 16, 33
semnul, 33
seu, 5
seul, 3
seurile, 5
seurilor, 5
sêcerea, 32
sfintu, 5, 33
sfințenie, 33
sfînt, 5, 33
sfîntu, 33
sfînta, 33
sfranț, 38
sfrantă, 38
sfrantia, 38
sfreanț, 38
sfrențe, 38
sfrenți (a ~), 38
sfrenție, 38
sfrențos, 38
sfrențoasă, 38
sicle, 21
siclele, 21
siclu, 21
siclul, 21
silnecului, 30
silnic, 20
simbete, 5
simbetele, 5, 33
simbetelor, 33
simbetii, 5
simbetile, 5
simbetilor, 5
sine, 36
sint, 5
sîlnic, 5
sîlnecului, 20
sîmbăta (a ~), 33, 41
sîmbătat (au ~), 33
sîmbătă, 33
sîmbete, 33
sîmbetele, 33
sîmbetelor, 33
sîmbetilor, 33
sîngele, 27
sîngile, 2
sîngure, 9
*skjambu, 7
*sk'jimbu, 7
*sk'jîmbu, 8
sk'imb, 7
*skiip-, 7
*skjópu, 7
skip-, 7
skip, 7
skipat, 7
*skiup, 7
slăbi (a ~), 29
sloboază (să ~), 13
sloboaze (să ~), 13
slobozenia, 27
slobozeniei, 27
slobozi (a ~), 13
slove, 40
slovean, 20, 21

slovêni, 20
slujască, 5
snopii, 6
snopul, 6
soartă, 8, 17
socotință, 40
sor, 3, 8
soră, 3
sorliță, 18
sororii, 3, 8
sort, 8, 17, 35
sorți, 8, 35
sorțu, 8, 35
sorțul, 8, 35
soru-sa, 8
soț, 18
soție, 18
soțietate, 17, 41
soții (a ~), 2, 18
soțiire, 2, 18
spaie (să ~), 11
spaimă, 3
sparge (a ~), 40
spargeți (să ~), 40
spăima (a ~), 3
spălat (au fost ~), 13
spălătoare, 19, 40
spălătoarea, 24
spămîntă (se ~), 3
spămîntêdze (să ~), 11
spentecat, 2
Speriatu, 22
Speriați, 22
spurcat, 19
spurcăciune, 15, 41
spurcăciunea, 36
spurcăciunii, 36, 40
sta, 12
stănghi, 20, 36
stătea, 11
stinghie, 20
stîlpare, 21
stîlpări, 21
stîlpii, 18
stind (era ~), 11, 12
stîlpări, 20
stîlpii, 18
stind (era ~), 11, 12
stire, 20
stircul, 20, 22
stopesc, 7
stopi (a ~), 7
străin, 28, 34, 39
străinătate, 37, 40
strănciunătură, 2, 31
strecăciune, 2
strecurat, 39
strein, 34
streinul, 33
streinului, 34
strica (a ~), 39, 40
stricat, 39, 40
stricatului, 40
stricăciune, 31, 33, 36, 40
stricăciunea, 26
stricăciunii, 35, 36, 40
stricorat, 40
striin, 33
stricat, 6
stricatul, 6
stricatului, 39
stricăciune, 6
strimba (a ~), 34
strimbat (au ~), 33
strimbătate, 14, 34
strimbătatea, 34
strimbu, 14
strîmbul, 14
strincinătură, 40
stringă, 39
strînsură, 15, 40
strugure, 38
struncenătură, 2
struncenăturii, 2
struncina (a ~), 39
struncinătura, 31
struncinătură, 33, 40
struncinăturii, 40
strunciunătură, 40
struț, 18
struțul, 18, 24
stuchesc, 8
stuchit (am ~), 8
stuk'esc, 7
stuk'i, 7
stuk'ju, 7
stupêesc, 7
stupesc, 7
stupi (a ~), 7
stupk'esc, 7
stupt'esc, 7
sucit, 32
suflet, 34
supăra (a se ~), 34
supții (a ~), 2
supții, 9
supțiia, (a ~), 9
supțiire, 9
surlă, 20
surorii, 3
surori-sa, 8
suroru-sa, 8
suspinînd(u) (vei fi ~), 13

șade, 5
șagă, 4
șalele, 4
șapte, 4, 5, 33
șaptea (a ~), 4, 34
șaptelea (al ~), 4
șar, 40
șarpe, 34
șase, 4, 5
șasea (a ~), 4
șaselea (al ~), 4
șază (să ~), 11
șăgi, 4
șărpii, 4, 34
șărui (a ~), 40
șăruit, 40
șchiop, 34
șchiopi (a ~), 7
școpi (a ~), 7, 8
șchiuopi, 7
șeade, 5
șealele, 4
șeapte, 4
șeaptea, 4, 33
șeaselea, 4
ședea, 5
șepte, 4
șerpii, 4, 34
șerui (a ~), 40
șervanca, 20
și, conj., 15
-și, 10
șie, 9
șirui (a ~), 40
șiruite, 40
șk'imb, 7
șkiopi (a ~), 8
*șkiopu, 7
șkip, 7
șkipat, 7
șlic, 24
șold, 22
șomic, 20
șomicul, 20, 24
șonț, 20
*șopă, 24
șopîrlă, 20, 21, 24
șorliță, 18, 20
șterg, 16
șters (am ~), 16
șt'imb, 7
știop , 7
șt'iop-, 7
șt' opăsc, 7
șt'iopit, 7
știp, 7
șt'ip, 7
șt'ipat, 7
știu, 7
șt'iu, 7
știupi (a ~), 7, 8
streang, 22
ștuipi (a ~), 7, 8, 16, 21, 41

taie (să ~), 34
tăia (a ~), 34
tăiat, 34
tăietură, 34
tăieturi, 34
tigaie, 21
tinsu (au ~), 16
tîmplat (s-au ~), 16
tiraște, 6, 31
tîrcav, 20, 23
tîrcăvi (a ~), 20
tîrcăvire, 20
tirî (a se ~), 31
tocma, 14
tocmăscu, 5
tocmescu, 5
topăscu, 5
topescu, 5
tortu, 34
tot, 10
trăi (a ~), 29
trăiesc, 29
trece (va ~), 39
treier, 41
treierișul, 40
treirișul, 32
tremurînd(u) (vei fi ~), 13
trierul, 40
trimiță (să ~), 11
tron, 22
trupul, 25, 34
turnare, 34
turnările, 34
turte, 19

țapă, 3
țară, 4, 9, 34
țarenii, 2
țarinii, 36
țăpi, 3
țărăle, 8, 36 6
țări, 4, 9
țărînă, 34, 41
țărna, 33
țiindu-se (era ~), 12
țiindu-se (vor fi ~), 13
ținuți, 5
țînuți, 5
țuică, 35

ucide (a ~), 13
ucigă (să ~), 13
-uie, 15
uita (a se ~), 34
-uiu, 15
-ulie, 38
uliu 22
uliul, 22
umăr, 7
umărul, 8
umbla (a ~), 34
umblă, 28
umere, 8
umerii, 8
umerile, 8, 25
un, 10
una, 35
unghe, 8
unghea, 37
unghi, 8, 34
unghi (a ~), 34
unghiește, 34
unghii, 8
unghiia (a ~), 8
ungirii, 2
unul, 10, 35
-ură, 15
urgiia, 37
urîciune, 19, 25
urlui (a ~), 21
urma (a ~), 35
urui (a ~), 22
uruit, 21
uruite, 22
ușa, 5
-uș(ă), 38
-ușcă,
ușea, 5

vaci, 35
vadză (să ~), 11
vare, 10
varuh, 41
varuhul, 21
vas, 35
vasul, 35, 37
vatră, 24
vă, 9
văpsi (a ~), 21
văpsit, 21
văpsită, 21
vărsa (a se ~), 11, 31, 35
vărsare, 31, 35
vărsat, 35
vărsătură, 34
vărsături, 31, 35
vășmintele, 5

vășmîntul, 5
vătămare, 40
vătămătură, 40
vătămăturii, 40
vătui, 23, 24
vătuie, 24, 26
văț, 13
văzînd (~ văzui), 13
văzui (văzînd ~), 13
văzut (mi s-a ~), 35
vechi, 35
vechile, 35
vechilor, 35
vecinu-ș, 9
vedea (a se ~), 35
vedere, 35
vedêrea, 35
vendecat, 2
venetic, 21, 28
veneticul, 15
veni (a ~), 21
ver(i), 15, 27
veșted, 7
veșt'ed, 7
vi, 9
vinars, 16, 21, 24, 35, 41
vinars, 23
vină, 26
vindecînd (se va fi ~), 13
vindică, 2
vine, 37, 40
vinetic, 2, 21, 28, 39
vineticii, 28
vineticului, 39
viță, 5
viță, 5, 35
viță, 5
viței, 5, 35
vîltur, 1
vîltúr, 1
vîna (a ~), 35
vînat, 35
vînă, 40
vîndzare, 35
vîndză
vînzare, 35
vînză (să ~), 11
vîrtop, 19
voare, 10
vraja, 36
vrajă, 36
vrăji, 5
vrăjitor, 5
vrăjitor, 5
vrăjitori, 5
vrăjitorilor, 5
vrăjiți, 5
vrăjîtori, 5, 34
vrăjîtoriu, 5
vrăjîți, 5
vrăjmașii, 37
vre, 10
vre-într-o, 10
vremea, 14
vreo, 10
vruh, 21, 41
vruhul, 21
vulpe, 20
vúltur, 1, 2
vultúrul, 1

-ză, 24
zăbavă, 40
zăcere, 36
zăcêrea, 11, 30, 36
zăgan, 20
zălogul, 6
zălojire, 6, 17
zălojit, 6
zăvasă, 20
zăveasă, 20
zăvêsei, 20
zdrobască, 5
zeciuială, 11
zeciuiêle, 11
zêcea (a ~), 11
zêcelea (al ~), 11
zgaibă, 7
zi, 36
zice (a ~), 36
zicînd (zise ~), 13, 36
zidind (era ~), 12
zidiu, 3
zis (am ~), 13
zise (~ zicînd), 13
ziua, 2
zmintelele, 6
zmult, 19, 36
znopi, 6
znopii, 6, 33
znopul, 6
zrobi, 6

Aromână

arup, 6
arupșu, 6
aruptu, 6
(a)scúk'u, 7

dis, 9

vúltur, 2

Meglenoromână

ńari, 2

rup, 6
rupș, 6
rupt, 6

scup, 7
scuipiri, 7

tigańe, 21

vălțur, 2

Istroromână

dins, 9

ml'âre, 2

rupt, 6
rupu, 6

ITALIANĂ

capellaría, 18
capèllo, 18
porpora, 21
struzzo, 18

LATINĂ

adancus, 16
aduncus, 16
ager, 17
affundare, 16
agnĕlla, 17
*agnĕlliola, 16
*albĭtia' 8
albĭties, 8
altarium, 17
annŏtĭnus, 17, 23
arguo, -ĕre, 29
arietem, 22

branca, 16
bruchus, 21

*calvia, 7, 24
calvus, 24
caminus, 18
cisternae, 16
*clalvia, 7, 24
*cospio, -īre, 7
conspuo, -ĕre, 7
cossus, 16
cossi, 16
curro, -ĕre, 16
cursoria, 15
cursorius, 15
cursura, 15
ephod, 17
esse, 13
*excambio, 7, 23
*excōpio, -īre, 7
excurro, -ĕre, 16
*expamentāre, 3
expaveat, 11
expaveo, -ēre, 11

fluxus, 37
factura, 38
fracus (lat. med.), 38
frango, -ĕre, 38
furuncellus, 16
furunculus, 16

gaia, 16

herōdiō, 21
herōdius, 21
hin, 21
hyssopum, 20
hyssopus, 20

īlia, 16
impetīgĭnosus, 17
implantare, 17
infasciolo, -āre, 13
infrango, -ĕre, 38
infrĭngere, 38
ĭngĕmĭnare, 16
*ĭngrĕvĭco, -āre, 17
intro, 14

larus, 18
latinus, 17
liberto, -āre, 37
libertus, 37

magnus, 18
maneo, -ēre, 16
*mĕlem, 2
*mera[re], 2
mĭnūtalia, 17
mĭnutus, 7
mīrare, 3
mĭsĕllus, 4, 17
mĭsĕr, 17
mortĭcĭnus, 17
nescio (~ cuī), 10
nŭrus, 8

palŭmbus, 3
pĕllis, 2
*petīgĭnosus, 17
*piélle, 2
purpura (lat. med.), 21

ramicosus, 17
renĭcŭlus, 6, 16
renŭcŭlus, 6, 17
*repausum, 6
revĕrsō, -āre, 6
rubeus, 7
rŭmpo, -ĕre, 6
rūptum, 6

scabies, 7
scio, 7
*scōpio, -īre, 7
*scuppīre, 7
sēbum, 5
*sēmĕntia, 2
sextarius, 34
sīc, 10
societas, 17
socius, 18
soror, 9
sputāre, 7
struthio (lat. med.), 18
*stupio, -īre, 7
subtīlĭo, -āre, 9

*vetos, 23
*vetuleus, 23
vĭscedus, 7
*volet, 10
vŭltur, 1
*vulture, 1
vulturius, 1

VECHE-SLAVĂ

baba, 18
babica, 18
basnĭ, 18
basniti, 18
bogŭ, 18
boljarinŭ, 18
bozi (pl.), 18
brechati, 18
brešǫ, 18
byti, 12

drobĭnŭ, 19

edá, 27
estĭ, 27

godŭ, 23

graždĭ, 3
grebenĭ, 19
grŭbonosŭ, 19

isopŭ, 21
izŭ, (~ nova), 19

kadilĭnica, 18
kamata, 18
kamina, 18
kapište, 18
kovriga, 19
kŭnędzĭ, 26
klŭčĭ (pl.), 19
klŭkŭ, 19
kyka, 18

lebedĭ, 19
ležati, 30
lilijak, 19

majka, 19
měděnica, 19
mǫka, 3
moštĭnŭ, 15

nadragy, 19
neviestŭka, 19

oblǫkŭ, 3

pemętĭ, 19
plěšĭ, 20
plěšivŭ, 20
poslušiti, 20
postignǫti, 29
praporŭ, 20
prěměniti, 2
prielĭubiti, 34
prelĭubodĭcĭ, 31
prelĭubodĭcĭca, 31
prĭeliubodĭeiti, 31
prišĭlĭcĭ, 19

silĭnikŭ, 5, 20
silĭnŭ, 20
slověninŭ, 20
stegno, 20
stĭgno, 20
strŭkŭ, 20
*sŭn-ědĭ, 28
sŭnědĭ, 28

tut, 28
tuzemĭcĭ, 28

utrobu, 37

vapĭsati, 21

založiti, 6
zavěsa, 20
zemĭcĭ, 28
zemlĭá, 28
zidu, 3
zri, 9

žena, 30
ženska, 30

BULGARĂ

babka, 18
brobonka, 18
brъbona, 18
brъbonka, 18

chomek, 20
chomjak, 20

drob, 18

godinak, 23
kika, 18
kovrig, 19

ležati, 29

lože, 30

mošten, 15

nevĭestulka, 19

ocarvam, 19

océra (~ zъbi), 19

sěmę, (vbg.), 32
sěmenz (vbg.), 32
strъk, 20
strъkz (vbg.), 19
ušorlica, 20

POLONĂ

brezechotać, 18
brzechać, 18
brzecham, 18
brzechtać, 18

chomik, 20
drob, 19

franca, 38

francuza, 38

kiwior, 19

nadragi, 19

szlyk, 24

RUSĂ

brechatĭ, 18

choměky (vrus.), 20

frenčuga (vrus.), 38

friančuga, 38
frianka, 38

kiverŭ, 19
kovrig, 19

oščeritĭsĭa, 19
postigati, 28

ščeriti, 19

slyk, 24
sterk, 20

tozemьcь, 27
tъzemьsь (vrus.), 27

SÎRBO-CROATĂ

bobica, 18
brèhati, 18

cjèriti, 19
ćuk, 24

drob, 19

greben, 19

kotlina, 22

ponjava, 19
štrk, 19

tiganj, 21

ždera, 19
ždero, 19

SLOVENĂ

ćuk, 24

UCRAINEANĂ

batka, 18
brechatу, 18

chomá, 20
chómják, 20

kyver, 19

pažera, 19

pažerlyvyj, 19
pažerystvyj, 19

tyrkavyj, 20

ALBANEZĂ

bardhë, 24
bardzi, 24
barth, 24

çufkë, 24
çukë, 24

čuk, 24

ftulë, 24

malafrantzë, 38

raki, 24

shapu, 24
shapi, 24
sukë, 24

vatrë, 24
vëtulë, 24
vit, 24
vjet, 24

ARABĂ

illa, 38
quintar, 23

EBRAICĂ

aphad, 17
'ēyphah, 21
šeqel, 21
yovèl, 27
'ēzōb, 21
har^{e}gol', 33
yobèl, 27

INDO-EUROPEANĂ

*bherēĝ-, 24
*gar-l, 23
*gu̯erbh-, 23
*gu̯er(e)bh-, 23
*u̯et-, 23, 24

GERMANĂ
(Alte limbi şi dialecte germanice)

Bâêr (săs.), 22
Bâêrkôch (săs), 22
Bâr (săs. năs.), 22
bär (săs., trepp.), 22
Bier, 22
Bierbrauer, 22
brâ̯en (Bâêr ~) (săs.), 22
Branntwein, 35
brauen, 22
Brauer, 22
Brauerei, 22
gaur (săs.), 22
ga̯a̯ər (săs.), 22
gäar (săs.), 22
gäielək (săs.), 22
gäor (săs.), 22
gärlək (săs.), 22
gäur (săs.), 22
ga̯ileonk (săs.), 22
geaur (săs.), 22
gebrânte (săs.), 22
geo̯r (săs.), 22
gërlək (săs.), 22
gērlenk (săs.), 22, 23
gêrlenk (mosel.), 23
geuir (săs.), 22
gəirlənk (săs.), 22
gəuər (săs.), 22
gəur (săs.), 22
gier (săs.), 22
giər (săs.), 22
gīər (săs.), 22
gior (săs.), 22
gioər (săs.), 22
giour (săs.), 22
giuər (săs.), 22
giur (săs.), 22
gîir (săs.), 22
gor (săs.), 22
gōr (săs.), 22
göər (săs.), 22
gōər (săs.), 22
gōr (săs.), 22
gour (săs.), 22
guər (săs.), 22
güər (săs.), 22
gür (săs.), 22
Honţ (săs.), 20
jaər (săs.), 22
Jahr, 22
jär (săs.), 22
Jährling, 22, 23
jēər (săs.), 22
jeor (săs.), 22
jerlänk (săs.), 22, 23
jërlənk (săs.), 22
jōr (săs.), 22
jör (săs.), 22
jörlänk (săs.), 22, 23
jörlänk (săs.), 22
jōrlənk (săs.), 22
juər (săs.), 22
kamin (mhd.), 18
kerlān (săs.), 23
*kerlank (săs.), 22, 23
kirlān (săs.), 23
Kirlānbock (săs.), 23
Kilrānfell (săs.), 23
kirlam (săs.), 23
kirlean (săs.), 23
köchen (Bâêr ~) (săs.), 22
Pâli (săs.), 35
prantvein (săs.), 35
prantweyn (săs.), 35
scheu, 23
Scheuche, 23
scheuen, 23
sciuhe (mhd.), 23
Schoaitzel (săs.), 23
Schoizel (săs.), 23
schuha (săs.), 23
šeχ (săs.), 23
seχn (săs.), 23
tschuha (săs.), 23
Weng (săs.), 35

GREACĂ

ἀγγεῖον, 34
ἄγγος, 29
ἁγιαστήριον, 33
ἅγιον, 33
ἅγιος, 33
ἁγνοία, 29
ἄγνος, 20
ἀδίκημα, 34
ἀδικίω, -ῶ, 34
ἀδυνατέω, -ῶ, 29
ἄζυμα, 20
αἷμα, 27
αἴξ, 24, 26
ἀκροβθστία, 25
ἄκρος, 25
ἀλλάσσω, 33
ἀλλάττω, 32
ἀλλογενής, 33
ἀλλός, 34
ἀλλότριος, 33
ἀλφός, 28
ἁμαρτία, 28
ἄμωμος, 29
ανὰ (~ μέσον), 29
ἀνάγω, 25, 33
ἀνάπαυσις, 30
ἀναποιέω, -ῶ, 32
ἀνήρ, 10, 30
ἄνθρωπος, 11, 30
ἀντί-, 32
ἀντιζηλόομαι, 32
ἀντίζηλος, 32
ἀντιζηλοῦμαι, 31
ἀποδίδωμαι, 35
ἀποκαλύπτω, 26
ἀποκιδαρόω, -ῶ, 26
ἀπόλλυμι, 31
ἀποπομπαῖον, 35
ἀποπομπαῖος, 35
ἅπτω, 31
ἀπῶλεια, 31
ἀργάζω (mgr.), 28
ἄργασα (aor.), 20
ἀργάτης (mgr.), 20
ἅρπαγμα, 27
ἁρπάζω, 27
ἄρσην, 30
ἀρχιερεία, 20
ἀρχιερεύς, 20
ἄρχων, 18, 26
ἀσκάλαβος, 19
ἀσχημοσύνην, 26
ἀττάκης, 20
αὐγάζω, 28
αὐγασμός, 28
αὐγέω, 28, 33
αὐγή, 33
αὐτόχθων, 28, 31
ἀφέσις, 27
ἀφή, 31
βάσις, 26
βάπτω (mgr.), 21
βάψω (viit.), 21
βενετικός (mgr.), 21
βιβάζω, 27
βοῦς, 35
βραχίων, 25
βροῦχος, 21
βρῶμα, 36
βρωσείω, 29
βρώσιμος, 27
βυνέω, 25
βῦσαι (aor.), 25
βυστία, 25
βύσω (viit.), 25
βύω, 25
γένος, 34
γίγνομαι, 11, 12, 13, 29, 32
γλωσσότμητος, 34
γλωσσοτομέω, -ῶ, 34
γονεύω, 29
γονορρυής, 37
γόνος, 32
γράμμα, 40
γρύλλος, 21
γρύψ, 21
γυναικεῖος, 26, 30
γυνή, 30
δέρμα, 31
δερμάτινος, 35
διαστέλλω, 25
διαχέω, 31, 35
δίδωμι, 15, 30
δίκη, 27
διχηλέω, -ῶ, 34, 37
δουλεία, 32
δρῖλος, 21
δυνάστης, 29
δῶρον, 34
ἑβδομάζω, 33
ἑβδομάς, 33, 34
ἑβδομεύω, 33
ἔβδομος, 34
ἐγγαστρίμθεος, 25
ἐγγαστριμύθος, 18, 25
ἐγγάστριος, 25
ἐγένετο, 11, 12, 13
ἐγκοίλια, 31

ἐγκόλπιον, 21
ἐγχώριος, 28
εἴδωλον, 21
εἰμί, 11, 13
ἓιν, 21
εἷς, 10, 35
εἰσέρχομαι, 33
εἰσπορέομαι, 13, 33
εἰσπόρεύω, 13, 33
εἰσπορευμένον, 12
ἐκδικέω, -ῶ, 27
ἐκκλάω, 26
ἐκτείνοντες, 12
ἐκφορέω, -ῶ, 25
ἐκφόριον, 25
ἐγχώριος, 34
ἐλέγξαι, 29
ἐλέγχω, 29
ἐλεύσομαι, 14
ἔμμονος, 40
ἕν, 10, 35
ἐναντίος, 37
ἐνιάυσιος, 29
ἑνός, 34
ἐντολή, 26
ἐντομίς, 34
ἐξανθέω, -ῶ, 27
ἐξαριθμέω, -ῶ, 30
ἐξελθεῖν, 30
ἐξέρχομαι, 30
ἐξιλάσκομαι, 27
ἐξιλέω, -ω, 27
ἐπάγω, 32
ἐπακολουθέω, -ῶ, 35
ἐπισκοπῆ, 40
ἐπίσταμαι, 30
ἐπιστηρίζω, 27
ἐπιτίθημι, 32
ἑπτά, 32
ἕπω, 36
ἐπωμίς, 17
ἐργάζομαι, 20, 28
ἐργαζόμενος, 12
ἐργάσιμος, 28
ἔργον, 20, 26, 28
ἐρημαῖος, 32
ἔρχομαι, 14
ἐρῶ, 26
ἐρωδιός, 21
ἔσομαι, 12
ἔσονται, 12
ἑστηκὼς, 12
ἔσχατος, 34
ἕτερος, 27
ἔτος, 22, 30, 33
εὐ,- 25
εὐδοκέω, -ῶ, 25
εὐπορέω, -ῶ, 27, 29
εὑρίσκω, 28, 29, 31
εὐχή, 32
εὔχομαι, 32
ἐφίστημι, 27
ἐχόμεναι, 12
ἔχον, 12

ζῆλος, 32
ζυγός, 27
ζύμη, 20
ζωή, 34
ζωογονέω, -ῶ, 29
ζωογονία, 29
ζῶον, 29, 31

ᾗ, 12
ἣν, 12
ἡμέρα, 36
ἧσθα, 12

θάνατος, 29
θανατόω, -ῶ, 29
θαυμάζω, 30
θέμα, 32
θερίζω, 33
θερισμός, 33
θήρεθμα, 35
θηρεύω, 35
θηρίον, 35
θραῦσμα, 31, 40
θραύω, 31
θυγάτηρ, 30
θυσία, 27, 34
θύω, 27

ἶβις, 20
ἰδέα, 21
ἰδεῖν, 21
ἰεδατεύω, 31
ἱερεύς, 30
ἱκανός, 29
ἱκανῶς, 28
ἵκτερος
ἰσχύω, 29

καθαρισμός, 29
καλαβώτης, 19
κάματος, (mgr.), 18
κάμῖνος, 18
καντάρι (ngr.), 23
καρδία, 32
κάρπομα, 25, 28
καρπός, 28, 31
καρπόω, -ῶ, 25
κατακαρπόω, -ῶ, 25
κατακάρπωσις, 25
κατάκαυμα, 33
κατατείνω, 27
κατατέμνω, 34
κατοχεύω, 26
κέδρος, 2
κεῖμαι, 26, 30
κίδαρις, 26
κλῆρος, 34
κρόκη, 21
κροκόδειλος, 20, 21
κροκόδῖλος, 20, 21
κοιλία, 31, 37
κοιμάω, -ῶ, 26, 26
κοιμίζω, 26, 30
κοιτάζω, 36
κοιταῖος, 30
κοιτασία, 36
κοίτη, 26, 30, 31
κύκλος, 37

λαλέω, -ῶ, 26
λάκκος, 26
λαμβάνω, 28, 30, 32
λανθάνω, 30, 34
λάρος, 18
λατρεύω, 32
λέγώ, 36
λέπρα, 31
λήθω, 34
λευκανθίζω, 28
λευκός, 31, 40
λέων, 21
λυτρόομαι, 29
λύτρον, 29
λυτρόω, 29

μάχαιρα, 26
μάχομαι, 34
μαλαφράντσα (ngr.), 38
μάταιος, 37
μένω, 28
μερίς, 26
μεσάριον, 20
μιρυκισμός, 25, 33
μία, 10, 34
μιαίνω, 31
μιάνσις, 91
μιᾶς, 35
μισθός, 26
μισθωτός, 26
μόνοχρις, 17
μόσχος, 35
μουζαβίρης (ngr.), 24
μόχθος, 27
μυθίζω, 25
μυρμηκίζω, 36
μυρμήκιον, 36
μυρμηκισμός, 36
μῶμος, 26

ξυλίνος, 28
ξύλον, 27, 31

οἰκοδομῶν, 12
οἰνοχῶν, 12
οἰφί, 20
ὁλόκαυτον, 25
ὄνυξ, 35
ὀνυχίζω, 34
ὁπλή, 34
ὁράω, -ῶ, 32, 35
ὀρνιθοσκοπέω, -ω, 36
ὀσμή, 28
ὀστράκινος, 29, 35
ὀστρακύς, 29
ὀσφραίνομαι, 28
οὐλή, 33, 40
ὀφιομάχης, 34
ὄφις, 34
ὀφθαλμός, 30
ὄψις, 34

παιδεύω, 39
παιδίον, 25
παλαιός, 35
παραβαίνω, 25
παροίκος, 28
πελεκάν, 21, 24
περιτέμνω, 34
πετεινός, 35
πλάγιος, 37
πλεονασμός, 36
πλῆθος, 29
πλημμέλεια, 26
πλημμελέω, -ῶ, 26
πλησίον, 27
ποιέω, -ῶ, 26
ποιμαίνων, 12
ποιῶν, 2
πόλις, 32
πολυπληθής, 31
πορεύομαι, 28
πορεύω, 28, 31
πορνεύω, 37
πορφύρα, 21
πορφυρίον, 21
πορφυρίς, 21
πόσδη, 24
ποσδία, 23
ποῦς, 31
πράγος, 35
πρόβατον, 29, 29
προσγενής, 28
προσήλυτος, 28, 28
προσοχθέω, -ῶ, 34
προσοχθίζω, 34
προσόχθισμα, 34
προσφέρω, 34
πρόσωπον, 27, 30
πρωΐ, 26
πτίλος, 36
πτωχός, 30
πῦρ, 33
πυρρίζω, 31

ῥαζακί (ngr.), 38
ῥακί (ngr.), 24
ῥέουσα, 12
ῥεύσομαι, 32
ῥέω, 11, 32, 37
ῥῆμα, 30
ῥοζακί (ngr.), 37
ῥύσις, 37

σαββατίζω, 33
σάββατον, 33
σάρξ, 25
σημασία, 27, 33
σίκλος, 21
σκεῦος, 35, 40
σκέλος, 37, 40
σπείρω, 32
σπένδω, 34
σπέρμα, 30, 31
σπερματισμός, 30, 33
σπονδή, 34
σπόρος, 32
στέαρ, 25
στένων, 12
στήλη, 18
στικτός, 40
στρουθίων, 18
συλλογίζομαι, 15
συνάγω, 25
συναγωγή, 25, 30
συνεχόμεναι, 13
συνεχόμενι, 12
σφάζω, 35
σῶμα, 32

τελέομαι, 33
τελέω, -ῶ, 33
τέσσαρες, 28
τετράποδος, 31
τετράπους, 31
τηγάνια, 21
τηγάνιον (mgr.), 21
τήγανον, 21
τηλαυγέω, -ῶ, 33

τηλαυγής, 32
τίθημι, 32
τράγος, 34
τρέμων, 12

ὕδωρ, 34
ὑετός, 15
ὑπέρ, 32
ὑπεναντίος, 37
ὑπεροράω, -ῶ, 31
ὗς, 34
ὕσσωπος, 21

ὑφί, 21

φαγεῖν, 29
φάγομαι, 35
φάγω, 35
φθάρμα, 40
φοίνῐκες, 21
φοῖνιξ, 21
φράγκος (mgr.), 38
φύλαγμα, 26, 31
φυλάσσω, 26, 31

χαμαί, 21
χαμαιλέων, 21
χαραδριός, 21
χαράδρος, 21
χεῖλος, 25
χείρ, 27, 29, 33, 34
χέομαι, 34
χερσαῖος, 21
χέω, 34
χθών, 28, 31
χίμαιρα, 24, 26

χλωρίζω, 31
χοικός, 34
χοιρογρύλλος, 21
χοῖρος, 21
χοῦς, 34
χρώς, 31, 33
χώρα, 28

ψυχή, 30, 34

ὡραῖος, 31
ὠνυχισμένος, 35

MAGHIARĂ

bagoly, 21

franc, 38
fránca, 38
francu, 38

gözü, 21

herjó, 22

karoly, 21

karuly„ 21
karlan, 21
karvaly, 21

katlan, 22
kerlány, 23

máj, 22
nadrág, 19

ölyő, 22

ölyü,, 22
ölyv, 22
őröl, 22

ponyva, 18

ülü, 22

THRACĂ

*bherdz-, 24

*bherz-, 24

TURCĂ

baş, 23
başlık, 24

ejder, 19

fistikı, 37

frengi, 38, 39
frenk, 38

gülgüli, 38

ileti, 38
işlik, 24

kantar, 21
kel, 23
kelbaş, 15, 23
konabi, 38
kyvrak, 19
kyvryk, 19

legen, 23

müzevvir, 24

quarguj, 21

rakı, 24
razaki, 38

seraser, 38

CUPRINS

INTRODUCERE

I. FONETICA

1. ACCENTUL

1.1.0.—1.3.0. 1

2. VOCALISMUL

2.1.0.—2.1.5. „Despicarea" vocalelor 2
2.3.0.—2.3.1. Vocala *e* 2
2.4.0.—2.4.3. Vocala *i* 2
2.5.0. Vocala *o* 3
2.6.0. Vocala *u* 3
2.7.0.—2.7.1. Diftongul *iu* 3

3. CONSONANTISMUL

3.1.0.—3.1.1. Palatalizarea labialelor 3
3.2.0. Africata *ĵ* 3
3.3.0.—3.3.14. Velarizarea prin *ş* 3
3.4.0.—3.4.4. Velarizarea prin *j* 5
3.5.0.—3.5.5. Velarizarea prin labialele *p, b, m, v, f* 5
3.6.0. Velarizarea prin africata *ţ* 5
3.7.0.—3.7.7. Velarizarea prin *s* 5
3.8.0. Velarizarea prin *z* 5
3.9.0.—3.9.7. Velarizarea prin *t, d, n, r* . . . 6
3.10.0.—3.12.0. Alte fenomene în domeniul consonantismului 6

II. MORFOLOGIA

1. SUBSTANTIVUL

1.1.0.—1.1.7 Declinarea 8
1.2.0.—1.2.4. Genul 8
1.3.0.—1.3.6. Numărul 8
1.4.0.—1.4.4. Cazul 9

2. ARTICOLUL

2.1.0. Articolul hotărît 9

3. ADJECTIVUL

3.1.0. Adjectivul *suplire* 9

4. PRONUMELE

4.1.0.—4.1.4. Pronumele personale 9
4.2.0. Pronumele reflexiv 9
4.3.0. Pronume şi adjective posesive 10
4.4.0. Pronume şi adjective demonstrative . . 10
4.5.0.—4.5.2. Pronumele relative-interogative . 10
4.6.0.—4.6.18. Pronumele şi adjectivele nehotărîte 10

5. NUMERALUL

5.1.0. Numeralul ordinal 11

6. VERBUL

6.1.0. Conjugări 11
6.2.0. Verbe reflexive 11
6.3.0.—6.3.1. Verbe iotacizate 11
6.4.0. Prezentul indicativului. Construcţii gerunziale 11
6.5.0. Perfectul simplu 13
6.6.0. Mai-mult-ca-perfectul 13
6.7.0.—6.7.2. Viitorul I şi II 13
6.8.0.—6.8.3. Conjunctivul 13
6.9.0.—6.9.1. Condiţionalul 13
6.10.0. Imperativul 13
6.11.0. Infinitivul 13
6.12.0. Gerunziul 13

7. ADVERBUL 14

8. PREPOZIŢIA 14

9. CONJUNCŢIA 14

III. FORMAREA CUVINTELOR

1. SUFIXE 15

2. PREFIXE 16

IV. VOCABULARUL

1. CUVINTE PROPRII LIMBII ROMÂNE VECHI. CUVINTE PUŢIN CUNOSCUTE SAU PĂSTRATE ÎN ANUMITE ARII DIALECTALE. PRIME ATESTĂRI

1.1.0.—1.1.32. Elemente latine din fondul moştenit 16
1.2.0.—1.2.6. Elemente latine savante 17
1.3.0.—1.3.46. Elemente slave 18
1.4.0.—1.4.25. Elemente greceşti 20
1.5.0.—1.5.9. Elemente maghiare 21
1.6.0.—1.6.3. Elemente germane (săseşti) . . 22
1.7.0.—1.7.6. Elemente turceşti 23
1.8.0.—1.8.5. Elemente autohtone 24
1.9.0.—1.9.5. Cuvinte cu etimologie nesigură sau necunoscută 24

2. CUVINTE CU SENS DIFERIT DE CEL ACTUAL

2.1.0.—2.1.148. Calcuri lingvistice 25
2.2.0.—2.2.78. Cuvinte cu sens diferit de cel actual. Cuvinte (cu sensuri) atestate pentru prima dată 36

CONCLUZII 40

ORDINEA CĂRȚILOR BIBLICE

ABREVIERI

Cartea	Abrevieri
VECHIUL TESTAMENT	VT
Prefață	Pref.
Facerea	Fac.
Ieșirea	Ieș.
Preoția	Lv.
Numerile	Nm.
A doua lege	Dt.
Iisus Navi	Ios.
Judecătorii	Jud.
Ruth	Rt.
A împărăției I	1 Reg.
A împărăției II	2 Reg.
A împărăției III	3 Reg.
A împărăției IV	4 Reg.
Paralipomenon I	1 Cr.
Paralipomenon II	2 Cr.
Esdra	Ezd.
Neemiia	Neem.
Esthir	Est.
Iov	Iov.
Psaltirea	Ps.
Parimiile lui Solomon	Pild.
Cartea Eclisiastului	Eccl.
Cîntarea Cîntărilor	Ct.
Isaia	Is.
Ieremia	Ier.
Plînsurile Ieremiei	Plg.
Iezechiil	Iez.
Daniil	Dan.
Iosiia	Os.
Ioel	Ioil
Amos	Am.
Avdiu	Avd.
Iona	Iona
Mihea	Mih.
Naum	Naum
Avvacum	Avac.
Sofonia	Sof.
Aggheu	Ag.
Zaharia	Zah.
Malahiia	Mal.
Tovit	Tob.
Iudith	Idt.
Varuh	Bar.
Carte trimisă a Ieremiei	Ep. Ier.
Cîntarea a 3 sf. cuconi	Ct. tin.
Catastih al Esdrii	2 Ezd.
Esdra III	3 Ezd.
Înțelepciunea lui Solomon	Sol.
Iisus fiul lui Sirah	Sir.

49	A Sosanei istorie	Sus.
50	A bălaurului Vil	Bel.
51	Al Macaveilor cuvînt I	1 Mac.
52	Al Macaveilor cuvînt II	2 Mac.
53	Al Macaveilor cuvînt III	3 Mac.
54	A lui Iosip carte	Iosip
	NOUL TESTAMENT	NT
55	De la Matei Sf. Evanghelie	Mt.
56	Evanghelia de la Marco	Mc.
57	Evanghelia de la Luca	Lc.
58	Evanghelia de la Ioan	Ioan
59	Faptele Apostolilor	Fpt.
60	Pavel către Rîmleni	Rom.
61	Către Corinteni I	1 Cor.
62	Către Corinteni II	2 Cor.
63	Către Galateeni	Gal.
64	Către Efeseni	Ef.
65	Către Filipeni	Filip.
66	Către Coloseeeni	Col.
67	Către Soloneni I	1 Tes.
68	Către Soloneni II	2 Tes.
69	Către Timoteni I	1 Tim.
70	Către Timoteni II	2 Tim.
71	Către Tit	Tit
72	Către Filimon	Filim.
73	Către Evrei	Evr.
74	A lui Iacov carte	Iac.
75	A lui Petru carte I	1 Petr.
76	A lui Petru carte II	2 Petr.
77	A lui Ioan I	1 Ioan
78	A lui Ioan II	2 Ioan
79	A lui Ioan III	3 Ioan
80	A iudei carte	Iuda
81	Apocalips a lui Ioan B.	Apoc.
01	Postfață	Postf.

BIBLIOGRAFIE

AB — *The Anchor Bible-Genesis*, Introduction, Translation and Notes by E. A Speiser, New-York, 1964.

ARGHEZI — Tudor Arghezi, *Scrieri*, I, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1962.

ARVINTE, DT. ENTLEHN — *Die deutschen Entlehnungen in den rumänischen Mundarten (nach den Angaben des Rumänischen Sprachatlasses)*, Akademie Verlag, Berlin, 1971.

BAILLY — A. Bailly, *Dictionnaire grec-français*, Paris, 1950.

BARBU — Ion Barbu, *Poezii*, ediţie îngrijită de Romulus Vulpescu, Editura Albatros Bucureşti, 1970.

BIBLIA 1795 — *Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi şi a ceii noao*, Blaj, 1795.

BHH — *Biblisch-historisches Handwörterbuch*, ediţia B. Reicke / L. Rost, Göttingen, 1962—1979.

BB; BIBLIA 1688 — *Bibliia, adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei vechi şi ale cei noao lêge*, Mitropolia Bucureştilor, 1688.

BB 1688—1988 — *Biblia adecă Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament. Tipărită întîia oară la 1688 în timpul lui Şerban Vodă Cantacuzino, Domnul Ţării Româneşti. Retipărită după 300 de ani în facsimil şi transcriere cu aprobarea Sfîntului Sinod şi cu binecuvîntarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1988.

BIBLIA 1968/1975 — *Biblia sau Sfînta Scriptură*, Institutul Biblic şi de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1968/1975.

BJ — *La Bible de Jérusalem*, traduit en français sous la direction de l'Ecole Biblique de Jérusalem. Nouvelle édition entièrement revue et augmentée, Paris, CERF, 1988.

BLAGA — Lucian Blaga, *Opere*, I—III, ediţie critică şi studiu introductiv de George Gană, Editura Minerva, Bucureşti, 1982—1986.

BLASS / DEBRUNNER — Fr. Blass / A. Debrunner, *Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, ediţia R. Rehkopf, Göttingen, 1975.

BOTTA — Dan Botta, *Scrieri*, ediţie îngrijită de Dolores Botta, prefaţă de Ion Biberi' Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968.

CANT. DIV. — Dimitrie Cantemir, *Divanul sau gîlceava înţeleptului cu lumea sau giudeţul sufletului cu trupul*, Iaşi, 1698.

CARTOJAN 1974 — N. Cartojan, *Cărţile populare în literatura română*, Bucureşti, 1974.

CARTOJAN 1980 — N. Cartojan, *Istoria literaturii române vechi*, postfaţă şi bibliografii finale de Dan Simonescu, prefaţă de Dan Zamfirescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1980.

CDDE — I.-A. Candrea-Ov.Densusianu, *Dicţionarul etimologic al limbii române. Elementele latine*, Bucureşti, 1914.

CHASSANG — A. Chassang, *Dictionnaire grec-français*, Paris (fără an).

CIOBANU — Ştefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, I, Academia Română, Monitorul oficial, Bucureşti, 1947.

CHEVALIER / GHEERBRANT	J. Chevalier / A. Gheerbrant, *Dictionnaire des symboles*, ediția Marian Berlewi, Paris[8], 1973.
CILL	*Contribuții la istoria limbii române literare în secolul al XIX-lea*, vol. I—III, București, 1956, 1958, 1962.
CIORANESCU, DER	Alejandro Cioranescu, *Diccionnario Elimológico Rumano*, Universidad de La Laguna, Tenerife-Madrid, 1958.
CODRESCU	Teodor Codrescu, *Uricariul*, partea I, Iași, Tipografia Buciumului Român, 1852.
COR. PS.	Coresi, *Psaltirea slavo-română*, Ediție Stela Toma, București, 1976.
COSTIN O.	Miron Costin, *Opere*, ediție critică cu un studiu introductiv, note, comentarii, variante, indice și glosar de P.P. Panaitescu, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București, 1958.
CUV.	*Cuvîntu înainte către ci<ti>tori*, ms. 45.
DA	*Dicționarul limbii române*, Academia Română, București, 1913—1948.
DENSUSIANU ILR II	Ovid Densusianu, *Istoria limbii române*, vol. II, *Secolul al XVI-lea*, ediție îngrijită de J. Byck, Editura Științifică, București, 1961.
DENSUSIANU 1936	Ovid Densusianu, *Limba română în secolul al XVI-lea* (curs litografiat), București, 1935—1936.
DENSUSIANU O.	Ovid Densusianu, *Opere*, III, ediție critică și comentarii de Valeriu Rusu, *Limba română în secolul al XVI -lea, Evoluția estetică a limbii române*, Editura Minerva, București, 1977.
DEX	*Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1975.
DLR	*Dicționarul limbii române*, Editura Academiei Române, București, 1965 urm.
DLRLV	Mariana Costinescu, Magdalena Georgescu, Florentina Zgraon, *Dicționarul limbii române literare vechi (1640—1780). Termeni regionali*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987.
DOINAȘ	Ștefan Aug. Doinaș, *Versuri*, Editura Eminescu, București, 1972.
DOS. PAR.	Dosoftei, *Paremiile preste an*, Iași, 1683.
DOSOFTEI, O.	Dosoftei, *Opere I, Versuri*, ediție critică de N.A. Ursu, studiu introductiv de Al. Andriescu, Editura Minerva, București, 1978.
ELIADE 1942	Mircea Eliade, *La mandragore et les mythes de la „naissance miraculeuse"* în „Zalmoxis", III, 1942, p. 1—48.
ELIADE — 1943	M. Eliade, *Insula lui Euthanasius*, București, 1943.
ELIADE 1964	M. Eliade, *Traité d'histoire des religions*, Paris, 1964.
ELIADE 1980	Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis-Han, studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Orientale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980.
ELIADE 1981	M. Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, I—III, traducere de Cesar Baltag, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981—1988.
EMINESCU	Mihai Eminescu, *Opere*, ediție critică îngrijită de Perpessicius, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1939.
ERNOUT-MEILLET	A. Ernout et A. Meillet, *Diclionaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Quatrième édition, Paris, 1959.
EU	*Die Bibel-Altes und Neues Testament*, Einheitsübersetzung, Freiburg-Basel-Wien, 1980.
EWUR	Lajos Tamás, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen. Unter Berücksichtigung der Mundartwörter*, Budapest, 1966.
FRANKF.	*Divinae Scripturae*, Francofurti, MDXCVII.
FRISK, GEW	Hjalmar Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, I, 1960, II, 1970.

GASTER — M. Gaster, *Literatura populară română*, ediție, prefață și note de Mircea Anghelescu, Editura Minerva, București, 1983.

GESENIUS — W. Gesenius, *Hebräisches und Grossaramäisches Handwörtebuch über das AT*, ediția F. Buhl, Berlin-Göttingen-Heidelberg, 1962.

GHEȚIE, BDRL — Ion Gheție, *Baza dialectală a românei literare*, Editura Academiei Române, București, 1975.

GHEȚIE 1972 — Ion Gheție, *Biblia de la București și procesul de unificare a limbii române literare*, în *Studii de limbă literară și filologie*, II, Editura Academiei Române, București, 1972.

GHEȚIE-MAREȘ, GR. DR. — Ion Gheție, Al. Mareș, *Graiurile daco-române în secolul al XVI-lea*, Editura Academiei Române, București, 1974.

GN — *Die Bibel im heutigen Deutsche. Die Gute Nachricht des Alten und Neuen Testaments*, Stuttgart ², 1982.

GRECEANU — Radu Greceanu, *Începătura istoriii vieții luminatului și preacreștinului domnului Țării Rumânești, Io Constandin Brîncoveanu Basarab-Voievod, dă cînd Dumnezeu cu domniia l-a încoronat, pentru vremile și întîmplările ce în pămîntul acesta în zilele mării sale s-au întîmplat*, în *Cronicari munteni*, II, ediție îngrijită de Mihail Gregorian, studiu introductiv de Eugen Stănescu, Editura pentru Literatură, București, 1961.

HATCH / REDPATH — E. Hatch / H.A. Redpath, *A Concordance to the Septuagint and the Other Greek Versions of the Testament* (Including the Apocryphal Books), Graz, 1954.

HELIADE — *Biblia Sacra que coprinde vechiul și noul Testament, tradusă din hellenesce după a quellor septedeci* de I. Heliade Rădulescu, Paris, 1858.

HELIADE O — I. Heliade Rădulescu, *Opere*, I, ediție critică de Vladimir Drimba, cu un studiu introductiv de Al. Piru, Scriitori români, Editura pentru Literatură, București, 1967.

HEM — B.-Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*, ediție îngrijită și studiu introductiv de Grigore Brâncuș, Editura Minerva, București, 1972—1976.

HERODOT — Herodot, *Istorii*, ediție îngrijită de Liviu Onu și Lucia Șapcaliu, prefață, studiu filologic, note și glosar de Liviu Onu, indice de Lucia Șapcaliu, Editura Minerva, București, 1984.

ILR — *Istoria literaturii române*, I, *Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400—1780)*, Editura Academiei Române, București, 1964.

IORGA, 1915—1916 — N. Iorga, *În legătură cu Biblia de la 1688 și Biblia de la 1667 a lui Nicolae Milescu*, în AAR, istorie, 1, II, t. XXXVIII, 1915—1916.

IORGA, 1925 — Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, I, ediția a II-a, Editura librăriei Pavel Suru, București, 1925.

IORGA, 1985 — N. Iorga, *Istoria literaturii românești. Introducere sintetică* (după note stenografice ale unui curs), ediție îngrijită, note și indici de Rodica Rotaru prefață de Ion Rotaru, Editura Minerva, București, 1985.

IVĂNESCU, ILR — G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Editura Junimea, Iași, 1980.

IVĂNESCU, PROBL. — G. Ivănescu, *Problemele capitale ale vechii române literare*, Extras din Buletinul Institutului de Filologie Română, Iași, vol. XI—XII (1944—1945), Iași, 1948.

IVIREANUL — Antim Ivireanul, *Predici*, ediție critică, studiu introductiv și glosar de G. Ștrempel, Editura Academiei Române, București, 1962.

JOHANNESSOHN — M. Johannessohn, *Das biblische* καὶ ἐγένετο *und seine Geschichte*, Göttingen, 1926.

KJV — *The Holy Bible*-Authorized King James Version, Miami, 1986.

KRAUSS, TREPP. WB. — Fr. Krauss, *Treppener Wörterbuch. Ein Beitrag zum Nordsiebenbürgischen Wörterbuch*, Marburg, 1970.

KRAUSS, HWSPR. — Fr. Krauß, *Wörterbuch der nordsiebenbürgischen Handwerkssprachen*, Siegburg, 1957.

KLUGE, EWDS ¹⁹ — Friedrich Kluge, *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 19. Auflage, bearbeitet von Walther Mitzka, Berlin, 1963.

L 1679 — Dosoftei, *Dumnezăiasca liturghie*, 1679, ediție critică de N.A. Ursu, cu un studiu introductiv de Înalt Prea Sfințitul Teoctist, arhiepiscop al Iașilor și mitropolit al Moldovei și Sucevei, Iași, 1980.

L—S — H.G. Liddell / R. Scott, *Greek-English Lexicon*, Oxford, 1958.

LThK — *Lexikon für Theologie und Kirche*, ediția J. Höfer / K. Rahner, Freiburg, 1986.

LURKER — Manfred Lurker, *Wörterbuch der Symbolik*, Stuttgart, 1983.

LUTHER — *Die Bibel*, nach der Übersetzung Martin Luthers, Stuttgart, 1985.

LXX — *Septuaginta*, ediția A. Rahlfs, Stuttgart, 1971.

LXX 1658 — *Vetus Testamentum graecum* ex versione Septuaginta Interpretum Juxta Exemplas Vaticanum Romae editum, Londini, MDCLIII.

LvB — Leviticul de la Belgrad, tipărit de B.P. Hașdeu în *Cuvinte den bătrîni*, *I*, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, 1983, p. 74—81.

MILESCU — Nicolae Milescu, *Enchiridion sive Stella Orientalis Occidentali splendens*, în *La perpétuité de la foy de l'Eglise catholique touchant l'Eucharistie, défendue contre le livre du sieur Claude*, Paris, 1669.

MLD, BIBLIA 1688, I — *Monumenta linguae Dacoromanorum*, *Biblia* 1688, Pars I, *Genesis*, volum întocmit de Alexandru Andriescu, Vasile Arvinte, Ioan Caproșu, Elsa Lüder, Paul Miron, Mircea Roșian, Marietta Ujică, Iași, 1988.

Ms. 45 — *Manuscrisul românesc 45*, Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, cuprinzînd copia revizuită a traducerii lui Nicolae Milescu din *Vechiul Testament*.

Ms. 4 389 — *Manuscrisul românesc 4 389*, Biblioteca Academiei Române, cuprinzînd a doua traducere din secolul al XVII-lea a *Vechiului Testament* în limba română.

MTL — René Péter-Contesse, *Manuel du traducteur pour le livre du Lévitique*, publié par L'alliance Biblique Universelle, Stuttgart, 1985.

MUNTEANU — ȚÂRA — Ștefan Munteanu, Vasile D. Țâra, *Istoria limbii române literare*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1983.

NECULCE, O. — Ion Neculce, *Opere, Letopisețul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*, ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, Editura Minerva, București, 1982.

NEGRUZZI — Constantin Negruzzi, *Opere* I—III, ediție critică, studiu introductiv, comentarii și variante de Liviu Leonte, Editura Minerva, București, 1974—1986.

NTB — *Noul Testament*, Bălgrad / Alba Iulia, 1648.

NTB 1988 — *Noul Testament de la Bălgrad, 1648*, București, 1988.

NT 1703 — *Noul Testament*, tipărit în Tipografia domnească, în orașul Bucureștilor, la anul mîntuirii 1703, de smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanul.

NYSSEN 1978 — W. Nyssen, *Pămînt cîntînd în imagini*, București, 1978.

PAMFILE 1913 — T. Pamfile, *Povestea lumii de demult. După credințele poporului român*, București-Leipzig-Viena, 1913.

PANAITESCU — P.P. Panaitescu, *Nicolae Milescu Spătarul* (1636—1708), versiune românească de Silvia P. Panaitescu, ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Ștefan S. Gorovei, Editura Junimea, Iași, 1987.

PASCU, SUF. ROM. — G. Pascu, *Sufixele românești*, București, 1916.

PASCU — Giorge Pascu, *Istoria literaturii române din secolul al XVII-lea*, Institutul de Arte Grafice „Viața Românească", Iași, 1922.

PDS — *Parola del Signore. La Biblia*, Traduzione interconfessionale in lingua corrente, Roma, 1985.

PHILIPPIDE, O.R. — Alexandru I. Philippide, *Originea românilor*, vol. I, Iași, 1925, vol. II, Iași, 1927.

PHILIPPIDE, PRINCIPII — Alexandru I. Philippide, *Opere alese. Teoria limbii*, editate de G. Ivănescu și Carmen Gabriela Pamfil. Cu un studiu introductiv și comentarii de G. Ivănescu, [*Principii de istoria limbii* p. 1—225].

PHILIPPIDE — Al. Philippide, *Monolog în Babilon*, Editura pentru Literatură, București, 1967.

PILLAT — Ion Pillat, *Opere*, I—III, Editura Eminescu, București, 1983—1986.

PO — *Palia de la Orăștie*, 1581—1582, text, facsimile, indice, ediție îngrijită de Viorica Pamfil, Editura Academiei Române, București, 1968.

POPESCU, 1961 — Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Rumâneşti*, în *Cronicari munteni* I, ediţie îngrijită de Mihail Gregorian, studiu introductiv de Eugen Stănescu, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1961.

POPESCU, 1963 — Radu Popescu, *Istoriile domnilor Ţării Rumâneşti*, în *Cronicile medievale ale României*, IV, introducere şi ediţie critică întocmită de Const. Grecescu, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963.

PRED. II — *Predoslovia din BB.*

PREFAŢĂ M. — *Cuvînt înaintea cărţii aceştiia către preasfinţitul mitropolit*, în ms. 45.

PS. SCH. — *Psaltirea Şcheiană* (Ed. I.-A. Candrea), Bucureşti, 1916.

PUŞCARIU — Sextil Puşcariu, *Istoria literaturii române. Epoca veche*, ediţie îngrijită de Magdalena Vulpe, postfaţă de Dan C. Mihăilescu, Editura Eminescu, Bucureşti, 1987.

RAC — *Reallexikon für Antike und Christentum*, Stuttgart, 1950—1986.

RANKE-GRAVES — R. Ranke-Graves / R.v. Patai, *Hebräische Mythologie. Über die Schöpfungsgeschichte und andere Mythen aus dem Alten Testament*, Reinbek bei Hamburg, 1986.

REW — W. Meyer-Lübke, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1935.

R—G — *Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului şi Noului Testament* trad. de Vasile Radu şi Gala Galaction, Bucureşti, 1938.

RGG — *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*, Handbuch für Theologie und Religionswissenschaft, ediţia K. Galling, Tübingen, 1957—1965.

ROSETTI, ILR — Al. Rosetti, *Istoria limbii române*, I, *De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea*, ediţie definitivă, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1986.

ROSETTI-CAZACU-ONU — Al. Rosetti, B. Cazacu, Liviu Onu, *Istoria limbii române literare*, I, *De la origini pînă la începutul secolului al XIX-lea*, ediţia a doua, revăzută şi adăugită, Editura Minerva, Bucureşti, 1971.

SCRIBAN, DICŢ. — August Scriban, *Dicţionaru limbii româneşti*, Institutul de Arte Grafice „Presa Bună", Iaşi, 1939.

SCHARBERT — J. Scharbert, *Genesis*, în Die *Neue Echter Bibel: Kommentar zu Alten Testament mit der Einheitsübersetzung*, Echter Verlag, Würzburg, 1986.

SDE 1682 — *Sfînta şi Dumnezăiasca Evanghelie*, Bucureşti, 1682.

SDE 1693 — *Sfînta şi Dumnezăiasca Evanghelie elinească şi rumânească*, diortosită de Atanasie Moldoveanul şi tipărită de Antim Ivireanul, Mitropolia Ungrovlahiei, Bucureşti, 1693.

SDE 1697 — *Sfînta şi Dumnezeiasca Evanghelie*, cu voia prea luminatului şi înălţatului Domn şi oblăduitoriu a toată Ţara Rumânească, Io Costandin B. Voievod, şi cu porunca purtătoriului pravoslaviei, prea sfinţitul Kir Theodosie, Mitropolitul a toatei Ţări Rumâneşti şi exarhu plaiurilor, acum a doa oară tipărită şi diorthosită mai cu multă nevoinţă, în Sfînta Mănăstire în Sneagov, la anul de la spăsenia lumii 1697, de smeritul întru ieromonahi Antim Ivireanul.

SECG. — Louis Séchar, Pierre Lévêque, *Les grandes divinités de la Grèce*, Paris, 1966.

SERV. — Jean Servier, *Les portes de l'année*, Paris, 1962.

SSW — *Siebenbürgisch-sächsisches Wörterbuch*, 1, Bd. 1924; 2, Bd., 1926; 5. Bd., 1931, Berlin-Leipzig; 3. Bd., Bukarest-Berlin, 1971; 4. Bd., Bucureşti-Berlin; 1972, 5. Bd., 1975, Bucureşti-Berlin.

ST.L.EX. — Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra cărţii a doua (Ieşirea) din Biblia de la Bucureşti (1688), în comparaţie cu ms. 45 şi cu ms. 4389*, în MLD, BIBLIA 1688, II, p. 1—75.

ST.L. FAC. — Vasile Arvinte, *Studiu lingvistic asupra primei cărţi (Facerea) din Biblia de la Bucureşti (1688), în comparaţie cu ms. 45 şi cu ms. 4 389*, în MLD, BIBLIA 1688, I, p. 47—128.

THEOL. WB. — *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, ediţia G. Kittel / G, Friedrich, Stuttgart, 1933—1979.

Th.GL.[3] — *Thesaurus Gracae Linguae*, Paris, 1829 şi urm.

Th. LL	*Thesaurus Linguae Latinae*, Leipzig, 1931—1981.
TIKTIN	H. Tiktin, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*, I—III, Bucureşti, 1903—1981; Tiktin² I—III, Wiesbaden, 1986—1989.
URSU, NOI INFORM.	N.A. Ursu, *Noi informaţii puivitoare la manuscrisul autograf şi la textul revizuit al* **Vechiului Testament** *tradus de Nicolae Milescu* (I), în „Limba română", XXXVII, nr. 5, 1988, p. 455—468; (II), XXXVII, nr. 6, 1988, p. 521—534; (III), XXXVIII, nr. 1, 1989, p. 31—46; (IV), XXXVIII, nr. 2, p. 107—121; (V) XXXVIII, nr. 5, 1989, p. 463—470.
TOB	*La Bible*, Traduction oecuménque, Edition intégrale, Société biblique française, Les Editions du Cerf, Paris, 1988.
VASMER, REW	Max Vasmer, *Russisches etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, 1953—1958.
VL	*Vetus Latina, die Reste der altlateinischen Bibel* nach Petrus Sabatier. 2. *Genesis*, ediţia B. Fischer, Freiburg, 1951—1954.
VINEA	Ion Vinea, *Opere*, I, ediţia îngrijită de Mircea Vaida şi Gh. Sprînţeroiu, studiu introductiv de Mircea Vaida, Editura Dacia, Cluj, 1971.
VOICULESCU	V. Voiculescu, *Poezii*, I—III, antologie şi prefaţă de Aurel Rău, text stabilit de I. Voiculescu şi V. Iova, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1968.
VORONCA	Elena Niculăiţă-Voronca, *Datinile şi credinţele poporului român*, s. l, 1903.
DE VRIES	Josef de Vries, *Jüdische Riten und Symbole*, Wiesbaden, 1981.
WEIGAND-HIRT. Dt. Wb.	Fr. L. K. Weigand, *Deutsches Wörterbuch*, Fünfte Auflage, Giessen, 1909—1910.
ZLATOUST	*Mărgăritare, adecă cuvinte de multe feliuri a celui întru sfinţi părintelui nostru Ioan, arhiepiscopul Ţarigradului, a lui Zlatoust, şi ale altor sfinţi părinţi*, traducere de Şerban şi Radu Greceanu, Tipografia Mitropoliei Bucureşti, 1691.

ALTE REFERINŢE

A(cta)	Petri et Pauli.
AMBROSIUS	Ambrosius, *De Noe et Arca.*
AQ	Aquila, *Traducere în greacă a Bibliei de Aquila din Sinope.*
ARISTIDES	Aristides, *Apologia.*
AUGUSTIN CIV.	Aurelius Augustinus, *De civitate Dei.*
AUGUSTIN SERMO	Aurelius Augustinus, *Sermones.*
HD	Herodot, *Historiae.*
HOM. OD	Homer, *Odiseea.*
J. HUIZINGA	*Homo ludens. Încercare de determinare a elementului ludic al culturii*, Bucureşti, 1977.
IER	Ieronim, trad. *Vulgata* (347—419/20).
IOSEPHUS ANTIQ	Iosephus Flavius, *Antiquitates Iudaicae.*
ISIDOR	Isidor din Sevilia, *Etimologiae.*
J.I.	*Targum Pseudoionatan.*
PHILO AB. et CAIN.	Philon din Alexandria, *De sacrificiis Abelis et Caini.*
PHILO DEC.	Philon din Alexandria, *De decalogo.*
PHILO VER. DIV. HER.	Philon din Alexandria, *Quis verum divinarum heres sit.*
ST. VICTOR	Saint-Victor, H. de, *De Arca Noe et de arca mystica.*
THEODOTION	*Theodotion din Efes*, traducere în greacă a *Bibliei.*
SYM.	*Symmachus*, traducere în greacă a *Bibliei.*

ABREVIERI

ags.	= anglosaxon
ahd.	= vechi german literar
ar.	= arab
aram.	= aramaic
arom.	= aromân
art.	= articol
asir.	= asirian
aux.	= auxiliar
av.	= avestic
babil.	= babilonean
băn.	= bănăţean
ceh.	= cehesc
cond.	= condiţional
criş.	= crişean
dr.	= dacoromân
ebr.	= ebraic
engl.	= englezesc
egipt.	= egiptean
f.	= feminin
germ.	= german
germ. com.	= germanic comun
gr.	= grec(esc)
gr.-biz.	= grecesc bizantin
got.	= gotic
i.-e.	= indoeuropean
istrorom.	= istroromân
invar.	= invariabil
lat.	= latin
lat. med.	= latin medieval
m.	= masculin
magh.	= maghiar
maram.	= maramureşean
mgl.	= meglenoromân
mhd.	= medio-german literar
mold.	= moldovenesc
munt.	= muntenesc
n.	= neutru
năsăud.	= năsăudean
nhd.	= nou german literar
ngr.	= neogrecesc
pers.	= persan
pl.	= plural
polon.	= polonez
prep.	= prepoziţie
rom. com.	= românesc comun
rus.	= rusesc
săs.	= săsesc
s.-cr.	= sîrbo-croat
sg.	= singular
sîrb.	= sîrbesc
sl.	= slav
slov.	= slovac
sloven.	= slovenesc
tăt.	= tătărăsc
tc.	= turcesc
tc.-tăt.	= turco-tătar
toh.	= toharic
trepp.	= din Tărpiu (săs. Treppen), în Transilvania
vbg.	= vechi bulgăresc
vfr.	= vechi francez
vind.	= vechi indian
vnord.	= vechi nordic
vrom.	= vechi românesc
vsl.	= vechi slav
ucr.	= ucrainean

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

În ediția de față a BIBLIEI de la 1688 se urmărește redarea textului într-o formă cît mai apropiată de ceea ce se presupune că era româna veche în epoca respectivă. Observațiile atente asupra ediției *princeps* și asupra celor două manuscrise, 45 și 4 389, au determinat colectivul de editori să ajungă la următoarele principii de transcriere a slovelor chirilice susceptibile de interpretări :

a) ȣ final postconsonantic a fost transcris prin *-u*, dar neexistînd nici un indiciu sigur de echivalență fonetică a lui cu ь (ierul mic) final, acesta din urmă nu a fost notat.

b) ȣ final după vocală, întîlnit destul de rar în cele trei texte, a fost transcris de asemenea prin *-u* : десацїȣ (de sațiu).

c) ю final, notat cu remarcabilă consecvență în formele de perfect simplu, pers. I sg. (мъ скȣлаю = mă sculaiu), în derivatele cu sufixul *-lor* (жȣдїкъторю=judecătoriu) și în finalul unor substantive terminate în consoană (черю=ceriu) sau în vocală (ґраю= graiu), a fost transcris prin *-iu*.

d) ѣ în poziție *e* (чѣрє=cêre) și în poziție *i* (єгѵптѣнїи=eghiptênii) a fost transcris prin *ê*, în restul cazurilor el fiind transcris, ca de obicei, prin *-ea*. Tot prin *ê* a fost transcris uneori și ꙗ (мȣꙗрє = muiêre), datorită frecventelor alternante cu ѧ ; în restul cazurilor, ѣ a fost transcris prin *ia* (тъꙗт=tăiat, деспȣꙗт= despuiat) sau *ea* (нꙗм=neam, ne-am, диминꙗца=dimineața) (pentru detalii, vezi ST.L. FAC., p. 49—51. SL.L., p. 49—51).

e) ѧ în poziție *-e*, *-i* (жȣнґѧрє, вѣтрилєлє) a fost transcris tot prin *ê* (junghêre, vêtrilele). În celelalte cazuri, ѧ a fost redat prin diftongii *ea* și *ia*. În unele cuvinte de origine slavă, cu ѧ în etimon, slova a fost transcrisă prin *ea*, *ia* chiar dacă în silaba următoare erau *e*, *i* (непрїѧтинȣл = nepriiatinul, боѧрїи= boiarii). În poziție finală, ѧ a fost transcris în cîteva cazuri prin *-ă*, din considerente de morfologie istorică (апропїѧ=apropiă, жȣнґїѧ =junghiă).

f) Deși valoarea dominantă a lui ъ este aceea de *ă*, iar a lui ѫ, aceea de *î*, numeroasele cazuri de alternanță grafică au impus transcrierea lor potrivit pronunției actuale (мънтȣи/мѫнтȣи=mîntui ; гърлъ=gîrlă ; кърѫрилє=cărările etc.), inclusiv celei dialectale (мънїє =mănie, пънне=păine, пънъ=pănă, ръдика= rădica, ънникїи=rănichii).

g) Frecventa alternanță a consoanelor *-ș* / *-și*, *-ț* / *-ț-* (сорц/ сорци=sorț / sorți, ґрънц / грънци= grăiț / grăi iți, скосе́ш / скосе́ши= scoseș / scoseși), se reflectă ca atare în textul ediției de față.

h) ч final suprascris a fost transcris uneori prin *-ce*, în spiritul textului (нич=nice, къч=căce).

i) ѵ și ѵ au fost transcrise prin *i* chiar în cazul cuvintelor străine : єґѵптѣнїи (eghiptênii), кѵр (chir).

j) În cazurile foarte rare cînd ъı are valoare de *i*, el a fost notat ca *i* : ѧпъıнс=împins.

k) Dintre semnele diacritice, singurul cu valoare fonetică, chendima, a fost transcris prin *i* : мѫнилє= mîinile, лȣ=lui.

l) Vocalele și consoanele duble au fost redate întocmai (четаатє= cetaate, саамъ = saamă, дрептаатє=dreptaate, Анна=Anna, Арран=Arran).

Unele slove chirilice au fost transcrise în conformitate cu normele ortografiei actuale :

1) є la început de cuvînt sau de silabă a fost redat fie prin *ie* (ва єши=va ieși, воє= voie, плоає= ploaie), fie prin *e* (єл=el, єра=era, єщи= ești, мнє= mie, єи= ei, скрнє=scrie).

2) ѧ inițial a fost transcris prin *ia* (ѧстє=iaste, съ ѧи=să iai), dar și prin *ea* (прє ѧ=pre ea) ; aceeași literă precedată de ѣ a fost redată prin *ea* (ачѣѧ = acêea).

3) Potrivit acelorași norme, ѣ final a fost transpus prin *ia* în ачєщѣ (aceștia).

4) ѧ urmat de *n* a fost transcris *î* sau *în* (ѧнълцимє=înălțime, ѧноѧщє=înnoiêște), iar înaintea labialelor *p* și *b*, *îm* (ѧпърат) ; urmat de *n*, ѧ a fost redat însă și în acest caz prin *î* (ѧнпърат=înpărat).

5) Cuvintele compuse au fost ortografiate potrivit normelor actuale (бинєкȣвѫнтавою= binecuvînta-voiu, ȣнтдєлємнȣл= untdelemnul), cu excepția situațiilor în care termenii își păstrau autonomia și, în consecință aveau o flexiune proprie (ȣнтȣлȣи дє лємн= untului de lemn).

6) Regulile ortografice actuale au fost aplicate și în cazul în care slova chirilică a fost transcrisă prin două litere latine (сѣ=se-au).

7) Restul semnelor chirilice au fost transcrise potrivit valorilor cunoscute.

La transcrierea textului, au fost coborîte în rînd suprascrierile, întregindu-se tacit toate prescurtările marcate prin titlă, cu excepția cuvintelor cu pronunție variabilă, la care întregirea s-a făcut între paranteze unghiulare (< >) potrivit contextului imediat: ѡ ш сѣтърдръ=și s<ă> săturară; ш с҃ сѫмѫнтѣѕѣ=și să s<e> spămîntéze etc.; nu a fost întregită în nici un fel vocala finală *(i)* după consoanele *m*, *ș* și *ț*, din motivele amintite mai sus, chiar dacă în cazul ultimei consoane soluția nu e cea potrivită și pentru ms. 4 389. De altfel, numărul prescurtărilor prin contragere este destul de mic în cele trei texte: blgorodnie (blagorodnie), blgoslovi, blgslvi (blagoslovi), blestema (blestema), ciste (cinste), Dvd (David), dmn (domn), dh (duh), dmnie (domnie), Iil (Israil, Izrail), Dmnzeu — Dmnzău (Dumnezeu —Dumnezău), împrat (împărat), Is Hs (Isus Hristos), Izl (Izrael), mlă (milă), mlstiv (milostiv); mrte (moarte), mrtul (mortul) sfți (sfinți).

Tot în mod tacit au fost corectate și greșelile de tipar (foarte puține, de altfel) din ediția *princeps*: (în loc de цдрѣ (greșit), кдрѣ=cară; în loc de чрѣлѧ= cerelui, чрюлѧи=ceriului; în loc de пестрє копсєлє= pestre copsele, прѣсты коѧпсєлє= preste coapsele etc.). Alte erori, omisiunile și întregirile de text din părțile deteriorate au fost marcate prin paranteze unghiulare, însoțite de note, iar repetițiile și cuvintele de prisos au fost puse între paranteze drepte ([ ]).

Parantezele și indicațiile copiștilor celor două manuscrise au fost de asemenea marcate prin note, iar în aparatul critic (NOTE) s-au dat toate notele liminare cu variante lexicale și comentarii ale copiștilor, ce au legătură directă cu textul (cu excepția concordanțelor biblice marginale, care nu interesează prezenta ediție). Sfîrșitul textului din fiecare coloană facsimilată a ediției *princeps* în această ediție a fost marcat printr-o bară oblică în toate celelalte patru coloane ce însoțesc pe pagini facsimilul.

La editarea celor trei texte, am folosit ortografia și punctuația de azi, notînd, în plus, accentele cuvintelor comune în cazul abaterilor de la normă; la fel am procedat și în cazul numelor proprii.

Versetele textelor au fost redate prin paragrafe distincte, potrivit *Bibliei* moderne, iar neconcordanțele de segmentare și de numerotare au fost marcate prin paranteze drepte ([ ]).

TEXTE

EDIŢIA 1688, pag. 70, col. I

PREOŢIIA

CAP 1

1. Şi chemă Domnul pre Moisi şi grăi lui den cortul mărturiei zicînd :

2. „Grăieşte fiilor lui Israil şi vei zice către ei : « Om dentru voi de va aduce daruri Domnului, den dobitoace, şi den boi, şi den oi, veţi aduce darurile voastre.

3. De vor fi de tot arderi darul lui, den boi, parte bărbătească, curat să aducă la uşa cortului mărturiei şi va aduce pre el priimit înaintea Domnului.

4. Şi va pune mâna pre capul jîrtvei priimită lui, ca să să roage pentru el.

5. Şi vor junghea viţelul înaintea Domnului şi vor aduce fiii lui Aaron, preoţii, sîngele şi vor vărsa sîngele pre jîrtăvnic, împrejur, cela ce iaste la uşăle cortului mărturiei.

6. Şi belind arderea de tot, vor împărţi pre ea în părţi.

7. Şi vor pune fiii lui Aaron, preoţii, foc pre jîrtăvnic şi vor grămădi lêmne pre foc.

8. Şi vor grămădi fiii lui Aaron, preoţii, cêle în doao tăiate, şi capul, şi grăsimea, preste lêmnele ce-s pre foc, carele-s pre jîrtăvnic.

9. Iară cêle den pîntece şi picioarele le vor spăla cu apă şi va pune preotul pre toate pre jîrtăvnic, luoare de rod iaste, jîrtvă miros de bună mirosire iaste Domnului.

10. Iară de va fi dentru oi darul lui Domnului, den miei, şi den iezi, întru ardere de tot parte bărbătească curată va aduce pre el.

11. Şi va pune mîna pre capul lui şi vor junghea pre el den coastele jîrtăvnicului, către miazănoapte, înaintea Domnului ; şi vor vărsa fiii lui Aaron, preoţii, sîngele lui pre jîrtăvnic, împrejur.

12. Şi vor împărţi pre el în părţi, şi capul, şi seul lui, şi vor clădi preoţii acêstea pre lêmnele ce-s pre foc, care iaste pre jîrtăvnic.

13. Şi cêle den pîntece şi picioarele vor spăla cu apă şi va aduce preotul toate şi va pune pre jîrtăvnic, luoare de rod iaste, jîrtvă miros de bună mirosire Domnului.

14. Iară de va fi den zburătoare, va aduce ardere de tot dar al lui Domnului, [15] şi va aduce den turturêle sau den porumbaşi darul lui.

15. Şi va aduce preotul către jîrtăvnic şi va înfrînge capul lui şi va pune preotul pre jîrtăvnic şi va stoarce sîngele către fundul jîrtăvnicului.

16. Şi va scoate guşa cu pênele şi le va lepăda lîngă jîrtăvnic pre êle, de către răsărit, la locul cenuşii.

17. Şi va înfrînge pre el den aripi şi nu o va împărţi şi o va pune preotul pre jîrtăvnic, pre lêmnele ce-s pre foc, luoare de rod iaste, jîrtvă miros de bună mirosire Domnului.

Ms. 45

CARTE PREOȚASCĂ

CAP 1

1. Și chemă Domnul pre Moisi și-i grăi lui den cortul mărturiei dzicînd:

2. „Grăiește fiilor lui Israil și vei dzice către ei: «Om dentru voi de va aduce daruri[1] Domnului, den dobitoc, și den boi, și den oi, veți aduce darurile voastre.

3. De vor fi de tot arderi darul lui, den boi, parte bărbătească, curat să aducă la ușa cortului mărturiei și va aduce pre el priimit înaintea Domnului.

4. Și va pune pre capul jirtvei mâna, priimit lui, ca să s <ă> roage pentru el.

5. Și vor junghea viţălul înnaintea Domnului și vor aduce fiii lui Aaron, preuții, singele și vor vărsa singele pre jirtăvnic, prenpregiur, cel ce iaste la uşile a cortului mărturiei.

6. Și belind arderea de tot, vor împărți pre ea după părți.

7. Și vor pune fiii lui Aaron, preuții, foc pre jirtăvnic și vor grămădi lêmne pre foc.

8. Și vor clădi fiii lui Aaron, preuții, părțile cêle în doao tăiate, și capul și grăsimea, preste lêmnele ce-s preste foc, carele-s pre jirtăvnic.

9. Iar cêle den pîntece și picioarele le vor spăla cu apă și va pune preutul pre toate pre jirtăvnic, luare de rod iaste, jirtvă și miros de bună mirosire iaste Domnului.

10. Iar să va fi dintru oi darul lui Domnului, den miei[2] și dentru iedzi, întru jirtve parte bărbătească curat<ă> va aduce pre el.

11. Și va pune mîna pre capul lui și vor giunghea pre el den coastele jirtăvnicului, către miadzănoapte, înnaintea Domnului; și vor vărsa fiii lui Aaron, preuții, singele lui pre jirtăvnic, înpregiur.

12. Și vor împărți pre el după părți, și capul, și săul lui, și vor clădi preuții acêstea pre foc ce-s preste jirtăvnic.

13. Și cêle den pîntece și picioarele le vor spăla cu apă și va aduce preutul toate și va pune preste jirtăvnic, luare de rod iaste, jirtvă miros de bună mirosenie Domnului.

14. Iar de va fi den zburătoare[3] va aduce ardere de tot dar a lui Domnului. [15]. Și va aduce den turturêle sau dentru porimbaș<i> darul lui.

15. Și va aduce preutul către jirtăvnic și-i va zbura[4] capul lui și va pune pre jirtăvnic preutul și va stoarce singele către fundul jirtăvnicului.

16. Și va scoate guşa-i cu pênele și va lepăda pre êle lîngă jirtăvnicul de către răsărit, la locul cenușii.

17. Și va înfrînge pre el den aripi și nu o va despuia[5] și o va pune preutul pre jirtăvnic pre lêmnele ce-s preste foc, luare de rod iaste, jirtvă miros de bună mirosire Domnului.

Ms. 4389

CARTEA 3 A LUI MOISEI, PREOȚEASCĂ, OVREIÊSTE VAICRA

CAPUL DENTĂI

1. Și chiemă Domnul pre Moisei den cortul mărturiei și-i grăi zicînd:

2. „Grăiește feciorilor lui Israil și zi către dînșii: «Fieștecare om dentru voi carele va vrea să aducă dar Domnului, den dobitoc, den boi și den oi, să aduceț darurile voastre.

3. Deci de vor fi de ardere de tot darul lui, den[i] boi[1], parte bărbătească, să aducă, nevinovată, înaintea cortului mărturiei și să-l aducă plăcut înaintea Domnului.

4. Și să-ș puie mîna pre capul aducerii să i se roage pentru dînsul priimit.

5. Și să junghe viţelul înaintea Domnului și să aducă preoții, feciorii lui Aaron, sîngele și să-l toarne împrejurul altariului carele iaste înaintea uşilor cortului mărturiei.

6. Și belind arderea cea de tot, să o împartă părți.

7. Și să puie popii, feciorii lui Aaron, foc pre altar și să grămădească lêmne pre altar desupra focului.

8. Și să grămădească popii, feciorii lui Aaron, părțile cêle dăspicate în doaoă, și capul, și grăsimea, pre lêmnele cêle aprinse de pre altar.

9. Iar droburile și picioarele să le spêle cu apă și să le puie popa toate pre altar, că iaste aducerea jărtvei Domnului cei cu miros bun.

10. Iar de va fi darul lui den oi adus Domnului, den miei[2] și den iezi, spre arderea cea de tot, parte bărbătească curată să aducă și să-ș puie mîna pre capul lui.

11. Și să-i junghe despre laturea altariului cea despre miiazănoapte, înaintea Domnului, iar sîngele să-l vêrse popii, feciorii lui Aaron, împrejurul altariului.

12. Și să-l dăspice în părți și să puie capul și grăsimea lui popii pre altar desupra lêmnelor care sînt pre foc.

13. Iar droburile și picioarele lui să le spêle cu apă și să le aducă popa toate să le puie pre altar, că iaste jărtvă adusă cu m ircs Lun Domnului.

14. Iar de va aduce dar Domnului den pasăre[3], și va aduce den turturêle sau den porumbi,

15. Să aducă darul său preotul la altar și să-i rumpă capul și să-l puie popa pre altar și sîngele să-l stringă lîngă temeliia altariului.

16. Iar guşa cu fulgii să puie lîngă altar, despre răsărit, la locul cenușăi.

17. Și să-i fringă aripile iar să nu le dăsparță[4] și să puie preotul pre altar pre lêmnele cêle ce vor fi arzînd că iaste jărtvă adusă cu bun miros Domnului.

Versiune modernă

PREOȚIA

(LEVITICUL)

CAP. I

Rînduiala aducerii jertfelor. Arderea de tot

1. Iar Domnul l-a chemat pe Moise și i-a vorbit din cortul întîlnirii zicîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Dacă cineva dintre voi va aduce Domnului un dar dintre dobitoace, această jertfă să fie adusă din cireada de boi sau din turma de oi.

3. Dacă darul lui este arderea de tot din vite mari, să aduc o parte bărbătească fără cusur la ușa cortului întîlnirii, ca să fie bine primită înaintea Domnului.

4. Și să-și pună mîna pe capul jertfei celei pentru arderea de tot, iar aceasta îi va fi bine primită, ca să se săvîrșească pentru el ispășirea păcatelor.

5. Apoi să înjunghie juncul înaintea Domnului, iar preoții, fiii lui Aaron, să aducă jertfă sîngele, stropind cu sînge de jur împrejur altarul care se află la ușa cortului întîlnirii.

6. Jupuind animalul pentru arderea de tot, să îl taie în bucăți potrivite.

7. Iar preoții, fiii lui Aaron, să aprindă focul pe altar și să așeze lemne pe foc.

8. Apoi, fiii lui Aaron, preoții, să așeze bucățile tăiate, capul și grăsimea, pe lemnele care ard pe altar.

9. Iar măruntaiele și picioarele să le spele cu apă, și să ardă preotul totul pe altar, ca ardere de tot, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

10. Dacă darul lui către Domnul va fi adus pentru arderea de tot din turma de oi sau de capre, atunci să aducă parte bărbătească fără cusur.

11. Și să își pună mîna pe capul jertfei sa să o înjunghie înaintea Domnului, în laturi dinspre miazănoapte a altarului; iar fiii lui Aaron, preoții, să stropească cu sînge împrejurul altarului.

12. Apoi să o taie în bucăți potrivite, iar preotul să le așeze împreună cu capul și cu grăsimea pe lemnele care ard pe altar.

13. Iar măruntaiele și picioarele să le spele cu apă și să aducă preotul toate acestea și să le ardă pe altar, ca ardere de tot, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

14. Dacă însă darul lui spre ardere de tot pentru Domnul este din păsări, atunci să aducă jertfă din turturele sau din porumbei.

15. Preotul să aducă jertfa la altar, să îi frîngă gîtul și să o ardă pe altar, iar sîngele să îl stoarcă pe peretele altarului.

16. Iar guşa cu penele să le scoată și să le arunce lîngă altar, în partea dinspre răsărit la locul pentru cenușă.

17. Apoi să îi frîngă aripile fără să le desprindă de trup și să o ardă preotul pe altar, deasupra lemnelor de pe foc, ca ardere de tot, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul,

Pag. 70, col. II

К А П. Е

ръ сѫфлетѫ дека ѧдѫче дарь жѫртвъ ѧ
дмнѫлѫи, фѣнинъ кѫратъ вафи дарѫль
лѫи, шн ва пѫне прѣ тѣмѧе, жѫртвъ
ѫсте. Шн сѣва ѧдѫче прѣ дмнсакѣ ѕ
тръ фнтѫ лѫи ѧарѣнь прѣсѫщѣи, шн лѫжнць деи
трѣнса мѧна плнив, ден фѣнина кѫ оѫнтѫ де
лемѫ, шн тоатъ тѣмѣа ен, шн ва пѫне прѣ
тѫ помнирѣ ен прѣ жѫртѣвник, жѫртвъ ми
рось мнроснрѣи чен бѫне дмнлѫи. Шн че ѕ
мѣне ден жѫртвъ, лѫи ѧарѣнь шн фнлор лѫи
сфнтъ сфнтелор, ден жѫртвеле дмнлѫи. и
Кѫр девен ѧдѫче дарь жѫртвъ колптъ ден кѫ
тоаре дефѣнинъ, пѧнни недоспите фрѣмѧнтате
ѫ оѫнтѫ делемѫ, шн тѫрте не доспите оѫнев
кѫ оѫнтѫ делемѫ. Кѫр де вафи жѫртвъ ѳ
ден тигае дарѫ тѣѫ, фѣнкъ фрѣмѧнтатъ
ѫ оѫнтѫ делемѫ не доспите вофи. Шн ѕ
вен зроби прѣ але бѫкѣци, шн вен тѫрна прѣсте
але оѫнтѫ делемѫ, жѫртвъ ѫсте дмнлѫи.
Кѫр де вафи жѫртвъ дѫпе гратарю дарѫль ѯ
тѣѫ, фѣнинъ кѫ оѫнтѫ делемѫ сѣва фаче.
Шн ва ѧдѫче жѫртва нарѣ сѣвафаче денпрѫ а и
чѣстъ дмнлѫи, шн ва ѧдѫче ла прѣсѫлѫ. Шн ѧпро ѳ
пиѧдѫее кѣпръ жѫртѣвник, ва лѫа прѣсѫлѫ ден кѣ
тѣѫ поменирѣ ен, ш ва пѫне прѣсѫлѫ прѣ жѫртѣв
ник, лѫаре дерѣ, мнрое ѧбѫней мнроире дмнѫ
лѫи. Кѫр че вапѣмѧнѣ дѣла жѫртвъ, лѫи ѳ
ѧарѣнь шн фнлорь лѫи, сфнте сфнтелорь де лѫ
сѫнле дерѣ дмнлѫи. Тоатъ жѫртва каре ѳѕ
сѣвец ѧдѫче дмнлѫи, сѣнѫ фаче доспите.
Пентрѫ кѫтѣт ѧлѫатѫлѫ шн тоатъ мѣѫрѣ, ѳѳ
сѣнѫ ѧдѫчец денпрѫнсе, ес ѧдѫчец дмнлѫи
дарь, дечепѫт сѣле ѧдѫчец ѧчѣстъ дмнлѫи,
кѫр прѣ жѫртѣвник сѣнѫсѣсѫе, ла мнро де бѫ
нъ мнроснре дмнлѫи. Шн тоат дарѫ жѫр ѳѳ
твей боастре, кѫ сare севасѣрѫ, шн сѣнѫсе пѫрѣ
сѣсъ сare фѣгѣдѫинцѣи дмнлѫи, ден жѫр
твеле боастре, прѣтоат дарѫль вец ѧдѫче сare.
Кѫр дечец ѧдѫче жѫртва роаделор ден тѣи до ѳѳ
нлѫи, ноасо фрешате спиче ѫрѫите дмнлѫи,
шн вен ѧдѫче жѫртва роаделор ден тѣи.
Шн вен тѫрна прѣсте ѫ оѫнтѫ делемѫ, шн ве ѳѳ
пѫне прѣсте ѫ тѣмѧе жѫртвъ ѫсте. Шн ѳѳ
ва ѧдѫче прѣсѫлѫ поменирѣ ен ден спиче кѫ оѫн
тѫль делемѫ шн тоатъ тѣмѧа ен, лѫаре де
рѣ ѫсте дмнлѫи.

К А П. Г

ръ девафи жѫртвъ де мънтѫире дарь ѳ
лѫи дмнлѫи, дека ѧдѫче прѣ еле ден
тре вои, девафи парте сърсътѣнеск ѳѳ
ѧ фѣмеиаск, кѫрат ва ѧдѫче ѳѳ
дмнлѫи. Шн ва пѫне мѣнile лѫи, ѳѳ
прѣ капѫль дарѫлѫи, шн ва сѫнџе лѫнгѫ оѫ
шнле кортѫлѫи мъртѫрией, шн вор тѫрна фѳ
лѫи ѧарѣнь прѣсѫщѣи ѳкѫпрѣ прѣ жѫртѣвник.
Шн вор ѧдѫче ден жѫртва мънтѫирѣ лѫаре де ѳ
рѣ дмнлѫи, сѣѫл че апопеле пѫнтечем, шн ѫ

CAP 2

1. Iară sufletul de va aduce dar, jîrtvă Domnului, făină curată va fi darul lui, şi va turna preste ea untdelemn şi va pune pre ea tămîie, jîrtvă iaste.

2. Şi o va aduce pre dînsa cătră fiii lui Aaron, preoţii, şi luînd dentr-însa mîna plină den făină cu untu de lemnu şi toată tămîia ei şi va pune preotul pomenirea ei pre jîrtăvnic, jîrtvă miros mirosirii cei bune Domnului.

3. Şi ce rămîne den jîrtvă, lui Aaron şi fiilor lui, sfîntă sfintelor den jîrtvele Domnului.

4. Iară de vei aduce dar jîrtvă coaptă den cuptoriu, de făină, pîini nedospite, frămîntate în untdelemnu, şi turte nedospite, unse cu untdelemnu.

5. Iară de va fi jîrtvă den tigaie darul tău, făină frămîntată în untdelemnu, nedospite vor fi.

6. Şi vei zrobi pre êle bucăţi şi vei turna preste êle untdelemnu, jîrtvă iaste Domnului.

7. Iară de va fi jîrtvă dupe grătariu darul tău, făină cu untdelemnu să va face.

8. Şi va aduce jîrtva carea o va face dentru acêstea Domnului şi va aduce la preotul. [9] Şi apropiindu-se cătră jîrtăvnic,

9. Va lua preotul den jîrtvă pomenirea ei şi va pune preotul pre jîrtăvnic luare de rod, miros a bunei mirosire Domnului.

10. Iară ce va rămînea de la jîrtvă, lui Aaron şi fiilor lui, sfînte sfintelor den luorile de rod Domnului.

11. Toată jîrtva care o veţ aduce Domnului să nu faceţ dospită, [12] pentru că tot aluatul şi toată miêrea să nu aduceţ dentr-însa.

12. Să aduceţ Domnului dar de-nceput să le aduceţ acêstea Domnului, iară pre jîrtăvnic să nu să suie la miros de bună mirosire Domnului.

13. Şi tot darul jărtvei voastre cu sare se va săra; şi să nu se părăsească sarea făgăduinţii Domnului den jîrtvele voastre, pre tot darul veţ aduce sare.

14. Iară de veţ aduce jîrtva roadelor dentăiu Domnului noao frecate spice uruite Domnului, şi vei aduce jîrtva roadelor dentăiu.

15. Şi vei turna preste ea untdelemnu şi vei pune preste ea tămîie, jîrtvă iaste.

16. Şi va aduce preotul pomenirea ei den spice cu untul de lemnu şi toată tămîia ei, luare de rod iaste Domnului.

CAP 3

1. Iară de va fi jîrtvă de mîntuire darul lui Domnului, de va aduce pre el dentru boi, de va fi parte| bărbătească au fămeiască, curat va aduce înaintea Domnului.

2. Şi va pune mîinile lui pre capul darului şi-l va jungea lîngă uşile cortului mărturiei; şi vor turna fiii lui Aaron, preoţii, sîngele pre jîrtăvnic.

3. Şi vor aduce den jîrtva mîntuirii luare de rod Domnului seul ce acopere pîntecele şi tot/seul ce iaste preste pîntece.

CAP 2

1. Iară sufletul să va aduce dar[1] jirtvă Domnului, fănină curată va fi darul lui, şi va turna preste ea untu de lemnu, şi va pune pre ea tămîie, jirtvă iaste.
2. Şi o va aduce pre însă către fiii lui Aaron, preuţii, şi luîndu dentru ea plină mîna de fănină cu untul de lemnu şi toată tămîia ei şi va pune preutul pomenirea lui pre jirtăvnic, jirtvă miros mirosirei ceii bune Domnului.
3. Şi ce rămîne den jirtvă, lui Aaron şi fiilor lui, sfintu a sfinţilor den jirtvele Domnului.

4. Iar de vei aduce dar jirtvă frămîntată den cuptoriu[2], de făină, păini nedospite, frămîntate în untu de lemnu, şi covrigi nedospiţi, unşi cu untu de lemnu.

5. Iar de va fi jirtvă den tigaie[3] darul tău, fănină frămîntată în untu de lemnu nedospite vor fi.
6. Şi vei zdrobi pre êle bucăţele şi vei turna preste êle untdelemnu, jirtvă iaste Domnului.
7. Iar să va fi jirtva den vatră[4] darul tău, fănină cu untu de lemnu să va face.

8. Şi vei aduce jirtva carea o vei face dentru acêstea Domnului şi vei aduce la preutul, [9] şi apropiindu-să către jirtăvnic,
9. Va lua preutul den jirtvă pomenirea ei şi va pune preutul pre jirtăvnic luarea de rod, miros a bunei mirosiri Domnului.

10. Iar ce va rămînea de la jirtvă, lui Aaron şi fiilor lui, sfînt a sfinţilor den luările de rod Domnului.

11. Toată jirtvă carea o veţi aduce[5] Domnului să nu o faceţi dospită. Pentru că tot aluatul şi toată miêrea să nu aduceţi dentru însă.
12. Să aduceţi Domnului dar de-ncepături; să le aduceţi acêstea Domnului pre jirtăvnic să nu să suie la miros a bunii mirosiri Domnului.
13. Şi tot darul jirtvei voastre cu sare să va săra[6]; şi să nu să părăsască sarea făgăduinţii Domnului den jirtvele voastre, pre tot darul veţi aduce sare.

14. Iar să vei aduce jirtvă a roadelor dentăi Domnului noao măcinate spice frecate Domnului, şi vei aduce jirtva a ro<a>delor dentăi[7].
15. Şi vei turna preste êle untdelemnu şi vei pune preste ea tămîie, jirtvă iaste.
16. Şi va aduce preutul pomeniirea ei den spice cu untul de lemnu şi toată tămî<ia>[8] ei, luare de roadă iaste Domnului.

CAP 3

1. Iară de va fi jirtvă de mîntuire darul lui Domnului, de va aduce pre el dentru boi, să va fi parte bărbătească au fămeiască, curat va aduce înnaintea Domnului[1].

2. Şi va pune mînule lui pre capul darului şi-l va junghea lîngă uşile cortului mărturiei; şi vor turna fiii lui Aaron, preuţii, sîngele pre jirtăvnic.

3. Şi vor aduce den jirtva mîntuirii luare de rod Domnului săul ce acopere pîntecile şi tot/săul ce iaste preste pîntece,

CAP 2

1. Iară de va aduce Domnului dar fără de suflet, darul lui să fie făină curată de grîu[1] şi să toarne pre dînsa untdelemn şi să puie pre dînsa tămîie (albă)[2], că iaste jărtvă.
2. Şi să o ducă la feciorii lui Aaron, popii, şi să ia dentr-însa mîna plină de făină de grîu cu undelemn şi tămîia toată şi să o puie preotul pre altar< întru pomenirea lui>[3], că iaste jărtvă bună mirositoare Domnului.
3. Iar ce va rămînea den jărtvă să fie a lui Aaron şi a feciorilor lui, sfînta sfinţilor den jărtvele Domnului.

4. Iar de vei aduce dar jărtvă coaptă în cuptor, de făină de grîu, jărtvă de păine nedospită, frămîntată cu undelemn, şi covrigi nedospiţ, unş cu undelemn.

5. Iar de va fi darul tău jărtvă de pre grătar, să fie făină de grîu frămîntată cu undelemn, să fie nedospită.
6. Şi să o zdrobeşt<i> în bucăţele mărunte şi să torni preste dînsele undelemn, că iaste jărtvă Domnului.
7. Iar de va fi jărtva den vatră darul jărtvei tale, fă făină cu undelemn.

8. Şi să aducă jărtva aceasta Domnului, la popa să o aducă, [9] şi să se apropie de altar.
9. Şi să ia popa den jărtvă pomenirea ei şi să o puie pre altar, aducere în miros bun Domnului.

10. Iar rămăşiţa den jărtvă să fie a lui Aaron şi a feciorilor lui, sfînta sfinţilor den aducerile Domnului.

11. Toată jărtva carea o veţ aduce Domnului să nu se facă cu aluat; den tot aluatu şi den toată miêrea[4] să nu se aducă aducere Domnului.
12. Numai den pîrga lor să aduceţ dar Domnului, iar pre altar să nu se puie spre miros bun Domnului.

13. Şi tot darul jărtvelor voastre să se sare cu sare[5]; şi să nu se lase sarea făgăduinţei Domnului den jărtvele voastre în toate jărtvele să se aducă sare.

14. Iar de vei aduce jărtvă Domnului pîrga den grînele tale spice frecate măcinate nou Domnului, şi să aduci jărtva de pîrgă.

15. Şi să torni pre dînsa undelemn şi să pui pre dînsa tămîie (albă)[2], că iaste jărtvă.
16. Şi să aducă popa pomenirea ei den spicele cu untdelemnul şi tămîia toată, aducere iaste Domnului.

CAP 3

1. Iară de va fi jărtvă mîntuirei darul lui Domnului, şi va fi den boi, şi va fi parte bărbătească sau muierească, parte curată să aducă înaintea Domnului.

2. Şi să puie mîinile sale pre capul darului şi să-l junghe la uşile cortului mărturiei şi să toarne popii, feciorii lui Aaron, sîngele împrejurul altariului.

3. Şi să aducă din jărtva mîntuirei prinos Domnului, iar praporul şi toată / grăsimea carea iaste în măruntăi,

CAP. 2

Prinoasele de grîne

1. Dacă cineva va aduce Domnului ca jertfă un prinos de pîine, darul său să fie din fruntea făinii de grîu, şi să toarne peste ea untdelemn şi să să adauge tămîie.
2. Şi să o înfăţişeze fiilor lui Aaron, preoţilor, iar preotul să ia un pumn plin din fruntea făinii amestecate cu untdelemn şi cu toată tămîiia şi să le ardă pe altar, spre pomenire, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.
3. Iar ceea ce rămîne din prinosul de grîne să fie pentru Aaron şi fiii săi ca parte preasfîntă între arderile de tot aduse Domnului.
4. Dacă însă vei aduce în dar, jertfă Domnului, prinos de grîne copt în cuptor, să aduci plini din fruntea făinii nedospite, frămîntate cu untdelemn, şi turte nedospite unse cu untdelemn.
5. Dacă darul tău este prinos de grîne copt în tigaie, el să fie din fruntea făinii, frămîntat cu untdelemn şi nedospit.
6. Să îl rupi în bucăţi şi să torni peste el untdelemn; acesta este prinos de grîne adus Domnului.
7. Iar dacă darul tău este prinos de grîne prăjit în cratiţă, să fie pregătit din frunte de făină cu untdelemn.
8. Darul pregătit din acestea să îl aduci Domnului şi să îl înmînezi preotului, care îl va aduce pe altar.
9. Din prinosul de grîne, preotul să ia partea pentru pomenire, pe care să o ardă pe altar, ca ardere de tot, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.
10. Iar ceea ce va rămîne din prinosul de grîne să fie pentru Aaron şi fii săi ca parte preasfîntă între arderile de tot aduse Domnului.
11. Nici un prinos de grîne pe care îl veţi înfăţişa ca dar Domnului să nu îl pregătiţi dospit, căci nimic dospit sau cu miere nu veţi arde înaintea Domnului.
12. Puteţi să aduceţi şi din acestea în dar Domnului, dar numai ca prinos din pîrga lor; ele nu vor fi însă înălţate pe altar ca jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.
13. Toate prinoasele tale de grîne să le sărezi cu sare, să nu laşi să lipsească de pe prinoasele tale sarea, semn al legămîntului cu Dumnezeul tău; pe toate prinoasele tale să aduceţi Domnului, Dumnezeului vostru, şi sare.
14. Şi dacă vei aduce Domnului jertfă din cele dîntîi roade ale tale, atunci să aduci spice fragede, boabe prăjite la foc şi proaspăt rîşnite, ca prinos din pîrga ta,
15. Să torni untdelemn peste ele şi să adaugi tămîie; aceasta este o jertfă.
16. Iar preotul să ardă partea spre pomenire din boabe şi din untdelemn, precum şi toată tămîia, ca ardere de tot pentru Domnul.

CAP. 3

Jertfa de pace

1. Iar dacă jertfa lui va fi jertfă de pace, şi dacă o va aduce din cireada de vite, atunci fie parte bărbătească, fie parte femeiască, să o aducă, fără nici un cusur, în faţa Domnului.
2. Şi să îşi pună mîna pe capul jertfei şi să o înjunghie la uşa cortului întîlnirii, iar apoi preoţi fiii lui Aaron, să stropească cu sîngele ei altarul de jur împrejur.

3. Din această jertfă de pace să aducă, drept ardere de tot pentru Domnul, grăsimea care acoperă măruntaiele, toată / grăsimea dinlăuntru,

Pag. 71, col. I

4. Și pre cei doi rănichi, și seul ce iaste preste ei ce iaste preste coapse, și seul ce iaste preste ficați cu rănichii va lua.

5. Și vor aduce pre êle fiii lui Aaron, preoții, preste jîrtăvnic, preste arderile de tot preste lêmnele ce-s pre foc, luare de rod, miros bunii mirosire Domnului.

6. Iară de va fi den oi darul lui jîrtvă de mîntuire Domnului, parte bărbătească au fămeiască, curat va aduce pre el.

7. De va aduce miel darul lui, îl va aduce pre dînsul înaintea Domnului.

8. Și va pune mîna pre capul darului său și-l va junghea pre el lîngă ușile cortului mărturiei și vor turna fiii lui Aaron, preoții, sîngele pre jîrtăvnic, împrejur.

9. Și va aduce den jîrtva mîntuirii luare de rod Domnului seul și mijlocul curat, cu șalele va lua pre dînsul și tot seul ce acopere pîntecele,

10. Și tot seul ce iaste preste pîntece și pre amîndoi rănichii și seul ce iaste preste dînșii, ce iaste la coapse, și seul ce iaste la ficați cu rănichii luîndu,

11. Va aduce preotul preste jîrtăvnic, miros de bună mirosire, luare de rod Domnului.

12. Iară de va fi den capre darul lui Domnului și-l va aduce înaintea Domnului,

13. Și va pune mîinile pre capul lui și-l vor junghea pre el înaintea Domnului, lîngă ușile cortului mărturiei, și vor turna fiii lui Aaron, preoții, sîngele preste jîrtăvnic împrejur.

14. Și va aduce dentr-însul aducere de rod Domnului seul ce acopere pîntecile și tot seul ce iaste preste pîntece,

15. Și amîndoi rănichii și tot seul ce iaste preste ei, ce iaste preste coapse, și seul de la ficați cu rănichii îl va lua.

16. Și va aduce preotul pre jîrtăvnic aducere de Lună mirosire Domnului. [17] Tot seul Domnului de lêge în vêci.

17. Întru rudele voastre, în toată sălășluirea voastră, tot seul și tot sîngele să nu mîncați»“.

CAP 4

1. Și grăi Domnul cătră Moisi zicînd :

2. „Grăiêște cătră fiii lui Israil zicînd : «Suflet de va greși înaintea Domnului, fără de voie, den toate porunci le Domnului care nu să cade să le facă și va face una dentr-acêlea,

3. De va greși arhiereul cel unsu, ca să greșască norodul, și va aduce pentru păcatele lui care au greșit viței den boi curat Domnului pentru păcat.

4. Și va aduce vițelul lîngă ușa cortului mărturiei înaintea Domnului și va pune mîna lui pre capul vițelului și va junghea vițelul înaintea Domnului.

5. Și luînd preotul cel uns, cel săvîrșit, în mîni den sîngele vițelului și va băga pre el în cortul mărturiei.

6. Și va întinge preotul dêgetul în sînge și va stropi den sînge de șapte ori cu dêgetul înaintea Domnului spre acoperemîntul cel sfînt./

4. Și pre cei 2 rărunchi, și săul ce iaste preste ei, ce iaste preste stinghi[2], și seul ce iaste preste ficați cu rărunchii va[3] lua.

5. Și vor aduce pre êle fiii lui Aaron preste jirtăvnic, preste arderile de tot, preste lêmnele ce-s preste foc, luare de rod, miros mirosirei bune Domnului.

6. Iar de va fi den oi[4] darul lui jirtvă de mîntuire Domnului, parte bărbătească au fămeiască, curat va aduce pre el.

7. De va aduce miel darul lui, îl va aduce pre însă înnaintea Domnului.

8. Și va pune mîna pre capul darului său și-l va giunghea pre el lîngă ușile cortului mărturiei și vor turna fiii lui Aaron, preuții, sîngele pre jirtăvnic, împregiur.

9. Și va aduce den jirtva mîntuirei luare Domnului săul și mijlocul curat, cu șealele[5] va lua pre însă și [10] tot săul ce acopere pîntecile,

10. Și tot săul ce iaste preste pîntece și pre amîndoao rărunchele și săul ce iaste preste însă, ce iaste la stînghi, și săul de la maiuri cu rărunchii luîndu,

11. Va aduce preutul preste jirtăvnic, miros de bună mirosire, luare de rod Domnului.

12. Iar să va fi den capre[6] darul lui Domnului și-l va aduce înnaintea Domnului,

13. Și va pune mâna lui pre capul lui și-l vor junghea pre el înnaintea Domnului, lîngă ușile cortului mărturiei, și vor turna preuții sîngele, fiii lui Aaron, preste jirtăvnic împregiur.

14. Și va aduce dentru însul aducere Domnului săul ce acopere pîntecile și tot săul ce iaste preste pîntece,

15. Și amîndoaă rărunchele și tot săul[7] ce iaste preste êle, ce iaste preste stînghi, și-săul de la maiuri cu rărunchii îi vei lua.

16. Și va aduce preutul pre jirtăvnic aducere miros de bună mirosire Domnului. [17]. Tot săul Domnului de lêge în vêci.

17. Întru rudele voastre, întru toată sălășluirea voastră, tot săul și tot sîngele să nu mîncați[8]«".

CAP 4

1. Și dzise Domnul cătră Moisi dzicîndu:

2. „Grăiêște cătră fiii lui Israil dzicîndu: «Suflet de va greși[1] înnaintea Domnului, făr-de voie, den toate porîncile Domnului carele nu să cade să le facă și va face una dentru acêlea,

3. Să va greși arhiereul[2] cel unsu, ca să greșască nărodul, și va aduce pentru păcatul lui carele au greșit vițăl den boi curat Domnului pentru păcat.

4. Și va aduce viţălul lîngă ușa cortului mărturiei înnaintea Domnului și va pune mîna lui pre capul viţălului și va giunghea viţălul înnaintea Domnului.

5. Și luînd preutul unsul, cel săvîrșit la mîini, den sîngele viţălului și va băga pre el întru cortul mărturiei.

6. Și va muia preutul dêgetul în sînge și va stropi den sînge de 7 ori cu dêgetul înnaintea Domnului spre acoperemîntul cel sfîntu./

4. Și preste amîndoi rănichii, și grăsimea ce iaste pre dînșii și ce iaste la ii[1], și grăsimea de la plumâni să se ia cu rănichii.

5. Și să le aducă feciorii lui Aaron pre altar preste lêmnele care ard pre dînsul spre ardere de tot, că iaste aducere cu bun miros Domnului.

6. Iar de va fi darul jărtvei lui cei de mîntuire Domnului den ei, să se aducă parte bărbătească sau muierească, nevinovată să fie.

7. De va aduce darul lui miel, să-l aducă înaintea Domnului.

8. Și să-ș puie mâinile pre capul darului său și să-l junghe la ușile cortului mărturiei și să toarne popii, feciorii lui Aaron, sîngele împrejurul altariului.

9. Și să aducă den jărtva mîntuirei prinos Domnului, [10] iar grăsimea și mijlocele curat cu șalele să ia, și praporul.

10. Și toată grăsimea carea iaste la măruntăi, și rănichii amîndoi, și grăsimea de pre dînșii, și ce iaste la ii[1], și grăsimea de la mațe să ia cu rănichii,

11. Și să le aducă popa la altar în mirosul mirosêlii cei bune a Domnului, prinos Domnului.

12. Iar de va fi darul lui care-l aduce Domnului den capre să-l aducă înaintea Domnului,

13. Și să-ș puie mâinile pre capul lui și să-l junghe înaintea Domnului, la ușile cortului mărturiei, și să toarne popii, feciorii lui Aaron, sîngele împrejurul altariului.

14. Și să aducă dentr-însul prinos Domnului praporul și grăsimea de la măruntăi,

15. Rănichii amîndoi și toată grăsimea ce iaste pre dînșii și carea iaste pre la dășărturi și băzărul să-l ia cu rănichii.

16. Și să le aducă popa la altar prinos cu miros bun Domnului. Toată grăsimea să fie a Domnului lêge în vêci.

17. Întru neamurile voastre în toate și în toată sălășuința voastră, toată grăsimea și tot sîngele să nu mîncați»".

CAP 4

1. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

2. „Grăiêște feciorilor lui Israil și zi: «De va greși sufletul înaintea Domnului, nevrînd toate poruncile Domnului și va face vreuna den cêle ce nu se cad a face,

3. De va greși arhiereul cel uns greșală care greșesc și oamenii, să aducă pentru greșala lui carea au greșit vițel den boi nevinovat Domnului.

4. Și să-l aducă la ușile cortului mărturiei înaintea Domnului și să-ș puie mîna pre capul vițelului și să-l junghe înaintea Domnului.

5. Și luînd preotul cel uns, căruia-i sînt mîinile săvîrșite, den sîngele vițelului, să-l bage în cortul mărturiei.

6. Și să-ș întingă preotul degetul în sînge și să stropească cu dêgetul înaintea Domnului spre acoperemîntul sfințirei de 7 ori./

4. Și amîndoi rinichii, împreună cu grăsimea de pe ei, cea de pe șale, ca și seul de pe ficat, care se desprinde o dată cu rinichii.

5. Iar preoții, fiii lui Aaron, să le ardă pe altar împreună cu arderea de tot, peste lemnele aprinse, ca jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

6. Iar dacă jertfa pe care o va aduce ca jertfă de pace Domnului va fi din turma de oi, atunci, fie parte bărbătească, fie parte femeiască, să o aducă fără nici un cusur.

7. Dacă va aduce ca dar un miel, să îl înfățișeze înaintea Domnului,

8. Să își pună mîna pe capul jertfei și să o înjunghie la ușa cortului întîlnirii, iar fii lui Aaron, preoții, să stropească cu sîngele e altarul de jur împrejur.

9. Din această jertfă de pace, să înfățișeze, ca ardere de tot pentru Domnul, grăsimea ei și coada în întregime, retezată chiar de la șira spinării, grăsimea de măruntaie, și toată grăsimea dinlăuntru,

10. Și rinichii împreună cu grăsimea de pe ei, cea de pe șale, ca și seul de pe ficat, care se desprinde o dată cu rinichii,

11. Iar preotul să ardă acestea pe altar ca hrană arsă în foc pentru Domnul.

12. Dacă darul adus va fi o capră, să o înfățișeze înaintea Domnului,

13. Să își pună mîna pe capul ei și să o înjunghie la ușa cortului întîlnirii, iar preoții, fiii lui Aaron, să stropească cu sîngele ei altarul de jur împrejur.

14. Și din această jertfă să aducă, drept prinos ars în foc pentru Domnul, grăsimea de pe măruntaie și toată grăsimea dinlăuntru,

15. Și amîndoi rinichii, împreună cu grăsimea lor, cea de pe șale, ca și seul de pe ficat, care se desprinde o dată cu rinichii.

16. Iar preotul să ardă toate acestea pe altar ca hrană arsă în foc, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul. Toată grăsimea este a Domnului.

17. Aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege veșnică în orice așezare a voastră; să nu mîncați nici grăsime, nici sînge.»"

CAP. 4

Jertfele pentru păcat

1. Domnul i-a vorbit lui Moise, zicîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Dacă va păcătui cineva fără de voie împotriva poruncilor Domnului, săvîrșind o încălcare a vreuneia dintre ele, va trebui să împlinească următoarele:

3. Dacă a păcătuit arhiereul miruit și a tras păcatul asupra poporului, pentru păcatul pe care l-a săvîrșit, el să aducă Domnului un junc fără cusur, ca jertfă pentru păcat.

4. Să aducă juncul la ușa cortului întîlnirii, înaintea Domnului, să pună mîna pe capul lui și să-l înjunghie înaintea Domnului.

5. Iar arhiereul cel miruit să ia din sîngele juncului și să-l aducă în cortul întîlnirii.

6. Apoi să-și moaie preotul degetul în sînge și să stropească de șapte ori cu sînge înaintea Domnului, în fața perdelei sfîntului altar./

ѻ҃л

Шн ва пꙋне прѣѡтꙋ дин сѫнгеле вицѣлꙋлꙋй, ѕ҃
прѣ кодрнеле жрътвѣникꙋлꙋй тѣмѫйн токмй
рій че ѫсте ѩнаинтѣ домнꙋлꙋй, кàре ѫсте ѧ
кортꙋ мъртꙋрієй, шн тот сѫнгеле вицѣлꙋ
лꙋй ва тꙋрна лѫнгъ фꙋндꙋ жрътвѣникꙋлꙋй
ардерій де тот, кàреле ѫсте лѫнгъ ꙋшиле ко
тꙋлꙋй мъртꙋрієй . Шн тот сѣꙋ вицѣлꙋ и҃
лꙋй ѧл грешалїн, барбѫнка дела ел сѣꙋ, че ако
пере чѣле дин пѫнтече, шн тот сѣꙋ че ѫсте
пѣсте чѣле дин пѫнтече . Шн ѫмѫндой рꙋни ѳ҃
кій, шн сѣꙋ че ѫсте прѣсте ей, кàреле ѫсте
пѣсте коапсе шн грѣсимѣ че ѫсте прѣсте фи
кацї, кꙋ рꙋнникій балꙋ прѣ ѫ . Ачѣ кнп і҃
съ ѫ дела вицѣлꙋ жртвей мънтꙋрій, шн
ва ѫдꙋче попа ла жртвѣникꙋ ѫдꙋторій .
Шн пїѫлѣ вицѣлꙋлꙋй шн тот трꙋпꙋ лꙋй кꙋ ѳ҃а
капꙋ лꙋй, шн кꙋ марꙋнеле лꙋй шн кꙋ пѫнте
чиле шн кꙋ балнга . Шн вор скоате тот вн ѳ҃в
целꙋ афарѣ дин табѣрѣ ѩлой курат, ꙋнде
вор тꙋрна ченꙋша, шн вор ардe прѣ дѫнсꙋ прѣ
лемне ѩфой ла вѣрсарѣ ченꙋшій сева ардe .
Ѣарѣ де нꙋка кнодще тоѣ ѫдунарѣ фиилор ѳ҃г
лꙋй израиль, шн ва ꙋита кꙋвѫнтꙋ дин очій
ѫдунѣрій, шн вор фаче ꙋна дінтрꙋ тоате по
рꙋнчиле домнꙋлꙋй, кàреѣ нꙋсева фаче шн вор гре
шн . Шн сева кнодще лор пѣкатꙋ кàреле ѳ҃д
ѫл грешит ѩтрѣ еа, шн ва ѫдꙋче ѫдунарѣ вицѣ
дин сон курат пентрꙋ грешалѣ, шнва ѫдꙋче
прѣ еа лѫнгъ ꙋшиле, кортꙋлꙋй мъртꙋрієй .
Шн вор пꙋне тот сътрѫнн ѩн ѫдунѣрій мѫнн ѳ҃е
лелор прѣ капꙋ вицѣлꙋлꙋй ѩнаинтѣ домнꙋлꙋй.
Шн вор жѫнгѣ вицѣлꙋ ѩнаинтѣ домнꙋлꙋй , ѳ҃ѕ
шн ва ѫдꙋче прѣѡтꙋ чеа ꙋнѣ дин сѫнгеле
вицѣлꙋлꙋй ла кортꙋлꙋ мъртꙋрієй . Шн ва ѳ҃з
ѩтинџе прѣѡтꙋ кꙋдецтꙋ лꙋй дин сѫнгеле
вицѣлꙋлꙋй, шн ва стропи де шапте ѡри ѩнаин
тѣ домнꙋлꙋй ѩнаинтѣ акоперемѫнтꙋлꙋй челꙋ
сфѫнт . Шн дин сѫнџе ва пꙋне прѣѡтꙋ и҃
прѣ кодрнеле жрътвѣникꙋлꙋй, тѣмѫйнор тоѣ
мирій кàре ѫсте ѩнаинтѣ домнꙋлꙋй, кàре ѫсте
ѧ кортꙋ мъртꙋрієй . Шн тот сѫнгеле ва ѳ҃е
тꙋрна кътрѣ фꙋндꙋ жртвѣникꙋлꙋй ардо
лꙋй, кàреле ѫсте лѫнгъ ꙋшиле кортꙋлꙋй мър
тꙋрієй . Шн тот сѣꙋ лꙋй балꙋ дела дѫ к҃ |
сѣ, шн ва ѫдꙋче ла жртвѣникꙋ, шн ва фаче вн
цеа ѧ ѩ҃ чнп лꙋ фокꙋ вицѣлꙋ грешалїй ѧ
ша сева фаче, шн сева рꙋга пентрꙋ дѫнший прѣ
ѣотꙋ шн сева лва лор грешала . Шн вор к҃а
ѫдꙋче прѣ вицѣ тот ѧфарѣ дин табѣрѣ, шн во
ардe де тот прѣ вицѣ, ѩ҃ чнп лꙋ ардꙋ вицѣлꙋ
чеа май денаинтѣ, пѣкатꙋ ѫдунѣрій ѫсте .
Ѣарѣ дека грешн боѣрнѫ, шн ва фаче ꙋна дин к҃в
тоате порꙋнчиле домнꙋлꙋй дмнзѣꙋлꙋй лꙋй, ка
ре нꙋсева фаче фѣрѣ де воѣ, шн ва грешн .
Шн сева кнодще лꙋй грешала каре ѧл грешитꙋ к҃г
ѩтрѫнса, шнша ва ѫдꙋче дарꙋ лꙋй цап дин ка
пре пѫрте брѣѣтѣскѣ курат пентрꙋ пѣкат .
Шн ва пꙋне мѫна лꙋй прѣ капꙋ цапꙋлꙋй шнл к҃д
вор тꙋнгѣ прѣ еа ѩнаинтѣ ꙋнде жѫнгѣѣ ардерилe

Pag. 71, col. II

7. Şi va pune preotul den sîngele viţelului pre coarnele jîrtăvnicului tămîii tocmirii ce iaste înaintea Domnului, care iaste în cortul mărturiei, şi tot sîngele viţelului va turna lîngă fundul jîrtăvnicului arderii de tot, carele iaste lîngă uşile cortului mărturiei.

8. Şi tot seul viţelului al greşalii va rădica de la el, seul ce acopere cêle den pîntece, şi tot seul ce iaste peste cêle den pîntece,

9. Şi amîndoi rănichii, şi seul ce iaste preste ei, carele iaste peste coapse, şi grăsimea ce iaste preste ficaţi cu rănichii va lua pre ea,

10. În ce chip să ia de la viţelul jîrtvei mîntuirei. Şi va aduce popa la jîrtăvnicul aducerii

11. Şi piêlea viţelului, şi tot trupul lui, cu capul lui, şi cu marginele lui, cu pîntecile, şi cu baliga.

12. Şi vor scoate tot viţelul afară den tabără, în loc curat, unde vor turna cenuşa, şi vor arde pre dînsul pre lêmne în foc, la vărsarea cenuşii se va arde.

13. Iară de nu va cunoaşte toată adunarea fiilor lui Israil şi va uita cuvîntul den ochii adunării şi vor face una dentru toate poruncile Domnului carea nu se va face şi vor greşi,

14. Şi se va cunoaşte lor păcatul carele au greşit întru el, şi va aduce adunarea viţel den boi curat pentru greşala şi-l va aduce pre el lîngă uşele cortului mărturiei.

15. Şi vor pune cei bătrîni ai adunării mîinile lor pre capul viţelului înaintea Domnului. [16] Şi vor junghea viţelul înaintea Domnului.

16. Şi va aduce preotul cel unsu den sîngele viţelului la cortul mărturiei.

17. Şi va întinge preotul cu dêgetul lui den sîngele viţelului şi va stropi de şapte ori înaintea Domnului, înaintea acoperemîntului celui sfînt.

18. Şi den sînge va pune preotul pre coarnele jîrtăvnicului tămîilor tocmirii care iaste înaintea Domnului, care iaste în cortul mărturiei, [19] Şi tot sîngele va turna cătră fundul jîrtăvnicului luorilor, carele iaste lîngă uşile cortului mărturiei.

19[20]. Şi tot seul lui va lua de la dînsul şi va aduce la jîrtăvnic.

20. Şi va face viţelul în ce chip au făcut viţelul greşalii, aşa se va face, şi se va ruga pentru dînşii preotul şi se va lăsa lor greşala.

21. Şi vor aduce pre viţel tot afară den tabără şi vor arde de tot pre viţel în ce chip au arsu viţelul cel mai denainte, păcatul adunării iaste.

22. Iară de va greşi boiariul şi va face una den toate poruncile Domnului Dumnezăului lui, care nu se va face fără de voie, şi va greşi,

23. Şi se va cunoaşte lui greşala care au greşit într-însa, şi-ş va aduce darul lui ţap den capre, parte bărbătească, curat pentru păcat,

24. Şi va pune mîna lui pre capul ţapului şi-l vor junghea pre el în loc unde junghie arderile/de tot înaintea

7. Şi va pune preutul den singele viţălului pre cornurile jirtăvnicului tămîiei tocmirei ce iaste înnaintea Domnului, care iaste în cortul mărturiei, şi tot singele viţălului va turna lîngă fundul jirtăvnicului arderii de tot, carele iaste lîngă uşile cortului mărturiei.

8. Şi tot săul al viţălului al greşealei va rădica de la el, săul ce acopere cêle den pîntece şi tot săul ce iaste preste cel den pîntece,

9. Şi amîndoao rărunchile, şi seul ce iaste preste ei, carele iaste preste stînghi, şi grăsimea ce iaste preste ficaţi cu rărunchii vei lua pre el,

10. În ce chip să ia de la viţălul jirtvei mîntuirei. Şi va aduce popa la jirtăvnicul aducerii

11. Şi pielea viţălului, şi tot trupul lui, cu capul lui, şi cu marginile, şi cu pîntecile şi cu balega.

12. Şi vor scoate tot viţălul afară den tabără, în loc curat, unde vor turna cenuşe, şi vor arde pre însul de tot preste lêmne în foc; la vărsarea cenuşii să va arde.

13. Iar de va greşi toată adunarea[3] fiilor <lui>[4] Israil şi să va uita cuvîntul den ochii adunării şi va face una dentru toate porîncele Domnului carea nu să va face şi vor greşi,

14. Şi să va cunoaşte lor păcatul carele au greşit întru el, şi va aduce adunarea viţăl den boi curat pentru greşeală şi-l va aduce pre el lîngă uşile cortului mărturiei.

15. Şi vor pune cei mai bătrîni a adunării mînule lor pre capul viţălului înnaintea Domnului [16] şi vor junghea viţălul înnaintea Domnului[5].

16. Şi va aduce înlontru preutul cel unsu den singele viţălului la cortul mărturiei.

17. Şi va muia preutul dêgetul lui den singele viţălului şi va stropi de 7 ori înnaintea Domnului, înnaintea acoperemîntului sfîntu.

18. Şi den singe va pune de asupra preutul pre coarnele jirtăvnicului a tămîiilor tocmiri carea iaste înnaintea Domnului, carea iaste în cortul mărtuiiei, [19] şi tot singele va turna către fundul jirtăvnicului luărilor carele iaste lîngă uşa cortului mărturiei.

19[20]. Şi tot săul lui va lua de la însul şi va aduce la jirtăvnic.

20. Şi va face viţălul în ce chip au făcut viţălul cela a greşelii, aşa să va face, şi să va ruga pentru înşii preutul şi să va lăsa lor greşeale.

21. Şi vor aduce pre viţăl pre tot afară den tabără şi vor arde de tot pre viţăl ce chip au arsu viţălul cel de mainte, păcat de adunare iaste.

22. Iar să va greşi boiarinul[6] şi va face una dentru toate porîncele Domnului Dumnedzăului lui, sau nu să va face făr-de voie, şi va greşi,

23. Şi să va cunoaşte lui greşeala carea au greşit întru însă, şi-ş va aduce dar lui ţap den capre, parte bărbătească, curat pentru păcat,

24. Şi va pune mîna lui pre capul ţapului şi-l vor giunghea pre el în loc unde giunghe arderile/de tot înnaintea Domnului, pentru

7. Şi să puie preotul den singele viţelului pre cornul altariului al tămîiei cei tocmite, carea iaste înaintea Domnului, carea iaste în cortul mărturiei [8] şi să toarne tot singele viţelului la fundul altariului arderii de tot, care iaste lîngă uşile cortului mărturiei.

8. Şi tot seul viţelului greşalei să ia de la dînsul, seul de la mărunţăi şi praporul,

9. Şi rănichii amîndoi, şi seul de pre dînşii, şi care iaste pre de laturi la dăşărturi, şi băzărul să ia cu rănichii,

10[9]. Cum va lua şi viţelul jărtvei mîntuirei. [10] Şi să puie popa pre altariul arderii de tot,

11. Iar pielea viţelului, şi trupul lui tot, cu capul, şi cu picioarele, şi cu droburile, şi cu balega.

12. Şi tot viţelul să-l scoaţă afară de tabără, la loc curat, unde vor arunca cenuşa, şi să-l arză în foc cu lêmne, la locul vărsării de cenuşă să-l arză.

13. Iar de va greşi tot nărodul feciorilor lui Israil şi se va uita cuvîntul de la faţa nărodului şi vor face den porăncile Domnului care nu se cade să facă şi vor greşi,

14. Iar apoi se va cunoaşte păcatul lor care au făcut într-însul, să aducă nărodul un viţel den boi curat pentru păcat şi să-l aducă înaintea uşilor cortului mărturiei.

15. Şi să puie bătrînii nărodului măinile lor pre capul viţelului înaintea Domnului şi să junghe viţelul înaintea Domnului.

16. Şi să bage popa cel uns den singele viţelului în cortul mărturiei.

17. Şi să-ş întingă popa dêgetul lui în singele viţelului şi să stropească înaintea Domnului şi înaintea acoperemîntului sfinţirei de 7 ori.

18. Şi să puie popa den singe pre cornurile altariului al tămîiei cei tocmite ce iaste înaintea Domnului, care iaste în cortul mărturiei, iar singele să-l toarne tot la fundul altariu<lui>[1] arderii de tot, care iaste la uşa cortului mărturiei.

19. Şi să ia tot seul lui să-l puie pre altar.

20. Aşa să facă viţelului acestuia cum va face şi viţelului care iaste pentru păcat şi să se roage popa pentru dînşii şi se va ierta lor păcatele.

21. Şi să scoaţă tot viţelul afară de tabără şi să-l arză cum vor arde viţelul cel dentăi, că iaste pentru păcatele nărodului.

22. Iar de va greşi boiar şi va face unul den toate păcatele care au porîncit Domnul să nu se facă şi nu se cade a se face el va face,

23. Şi apoi se va cunoaşte păcatul care au greşit într-însul, să aducă darul său ţap de capre, parte bărbătească, pentru păcat, şi să fie nevinovat,

24. Şi să-ş puie mîna pre capul ţapului şi să-l junghe la locul unde junghe arderile/cêle de tot pentru păcate înaintea Domnului,

7. Preotul să ungă apoi cu acest singe coarnele altarului pentru tămîia înmiresmată, dinaintea Domnului, în cortul întîlnirii; apoi tot singele rămas al juncului să îl toarne la temelia altarului pentru arderile de tot, care se află la uşa cortului întîlnirii.

8. După aceea, să scoată grăsimea din juncul adus ca jertfă pentru păcat, grăsimea de pe mărunţaie şi toată grăsimea dinlăuntru,

9. Amîndoi rinichii împreună cu grăsimea de pe ei, cea de pe şale, ca şi seul de pe ficat, care se desprinde o dată cu rinichii,

10. Tot aşa cum le-a scos din vita adusă ca jertfă de pace; apoi să ardă preotul toate acestea pe altarul arderilor de tot.

11. Dar pielea juncului şi toată carnea lui împreună cu capul şi cu picioarele, cu mărunţaiele şi cu balega.

12. Întregul junc să îl scoată afară din tabără la un loc curat, acolo unde se aruncă cenuşa, şi să îl ardă pe un foc de lemne; la locul de aruncare al cenuşii să îl ardă.

13. Iar dacă întreaga adunare a fiilor lui Israel va păcătui fără voie, fără ca ochii adunării să bage de seamă, va încălca una din poruncile Domnului săvîrşind ceva care nu se cuvine şi va deveni vinovată,

14. Atunci, cînd îşi va da seama de păcatul săvîrşit, adunarea să aducă din cireadă un junc fără cusur, ca jertfă pentru păcat, şi să-l înfăţişeze înaintea cortului întîlnirii.

15. Iar bătrînii adunării să-şi pună mîinile pe capul juncului înaintea Domnului şi să-l înjunghie în faţa cortului întîlnirii.

16. Apoi preotul cel miruit să aducă din singele juncului în cortul întîlnirii.

17. Şi să-şi moaie preotul degetul în singe şi să stropească de şapte ori cu singe înaintea Domnului, în faţa perdelei sfîntului altar.

18. Să ungă preotul cu acest singe coarnele altarului pentru mirodenii înmiresmate dinaintea Domnului, în cortul întîlnirii; apoi tot singele rămas să îl toarne la temelia altarului pentru arderile de tot, care se află la uşa cortului întîlnirii.

19. După aceea, să scoată toată grăsimea juncului şi să o ardă pe altar.

20. Cu acest junc să facă întocmai cum a făcut cu juncul adus ca jertfă pentru păcatul arhiereului, la fel să facă. Preotul să facă astfel ispăşirea pentru adunare şi li se va ierta păcatul.

21. Să scoată afară juncul din tabără şi să-l ardă după cum au ars şi juncul cel dintîi; aceasta este o jertfă pentru păcatul adunării.

22. Dacă a păcătuit o căpetenie săvîrşind fără voie ceva ce nu se cuvine împotriva poruncilor Domnului şi s-a făcut astfel vinovat,

23. Cînd îşi va da seama de păcatul pe care l-a săvîrşit, să aducă drept jertfă pentru păcat un ţap fără cusur,

24. Să-şi pună mîna pe capul ţapului şi să-l înjunghie pe locul unde se înjunghie arderile/de tot, înaintea Domnului. Acasta

Оѕ

Pag. 72, col. I

дето́м фнаи́нть дмнхлхй пе́нтрх грешалть ѧ
кѣ есте. Шн ба пхне пре́сотхл ден сѫнцеле чѣ
де грешалъ кх дѣ́ецетхл пре́ коарнеле жр́тѣвни
кхлхй а́рдернлор де то́т, шн то́т сѫнцеле, лхй
ба бтрса пре́ фхндхл жр́тѣвникхлхй а́рдернло
кѕ де то́т. Шн то́т сехл лхй фаба а́дхче ла
жр́тѣвник, каши сехл жр́твен мънтхи́рен,
шн себе рхга пе́нтрх дженхл пре́сотхл де гре
кз шала лхй шн себе лъса лхй. Ѩрть оу́н сфлет
дебе грешн де небое, ден нородхл пъмънтхлхй,
фъкънд оу́на ден тоате порхнчиле дмнхлхй ка
кн ре нъсеба фаче шн ба грешн. Шн себе кхно
аще грешала лхй каре ѧ́ грешит фтро́нса, шн
ба а́дхче дарх лхй капръ ден тре де кхра́тъ пар
те фземеаскъ ба а́дхче пе́нтрх грешала каре ѧ́
кд грешит. Шн ба пхне мъна лхй пре капх
грешалеи лхй, шн бор жхнгъ капра, а́чѣ а́гре
шалъй, флоскх оу́нде жхнге а́рдернле де то́т.
л Шн ба лхх пре́сотхл ден сѫнцеле е́и кх дѣ́ецѣ
лхй, шн ба пхне пре коарнеле жр́тѣвникхлхй а
дернлор де то́т, шн то́т сѫнцеле ба бтрса пре
жхр фхндхл жр́тѣвникхлхй а́рдернлор де то.
лл Шн то́т сехл ба лхх фче кип ст ѧ сеѣ дгла
жр́тва мънтхи́рей шн ка а́дхче пре́сотхл пре
жр́тѣвник ла мирос де бхне мироси́ре дмнхлх,
шн себе рхгъ пре́сотхл пе́нтрх дженхл шн себе
лв лъса лхй. Ѩрть деба а́дхче о́ае, дарх
пе́нтрх грешалъ, пр́те фъмеаскъ кхра́тъ сѫ
лг а́дхкъ пре ѧ. Шн ба пхне мъна лхй пре ка
пхх чѣ а́грешалъй шн вор жхнгъ прѧ пе́нтрх
грешалъ, флоскъ оу́нде жхнге жр́твеле флоскъ
лд сфнтъ. Шн лхжндъ пре́сѫхл ден сѫнцеле
грешъалй кх дѣ́ецетхл лхй бапхне пре коарнеле
жр́тѣвникхлхй а́рдерїй детоѧ, шн то́тъ сѫн
целе лхй ба вѣрса пр҃тѫ фхндхл жр́тѣвникхлх
ле а́рдерїй детоѧ. Шн то́тъ сехл лхй ба лх
фче кипъ ст ѧ сеѣ де о́ае дела жр́тва мънтхи
рїй, шн ба пхне пре дженхл пре́сотхл пре жр́тѣ
никъ пре а́рдерѣ детоѧ а́дмнхлхй, шн себарх
га пе́нтрх дженхл пре́сотхл пе́нтрх грешала
каре ѧ́ грешит, шн ѥсеба лъса лхй.

К А́ П, Ѕ

а Де́ба грешн сѫфлет, шн ба а́дхн гладе
жр́тмънит, шн а́чѣста мъртхріе, ѧ́х
б а́вѣдхѣ ѧ́х ѱіе, де нхма спхне шиш
балха пъкатхл лхй. Сѫфлетхл а́
в чела каре себа а́тинце де тоть лхкрхл
некхра́т, а́х мертъчи́не ѧ́х принсх де хіа́ръ не
кхра́тъ а́х ден мертъчи́нилe оу́рхчи́нилорь челор
г некхра́те, а́х ден мертъчи́нилe добитоачелорь не
кхра́те, шн себа греши денптрх ѣлх шн себе пжн
гърн. Сѧ́х себа а́тинце ден некхрътѣ́ецеѡ
денто́ате некхрътѣ́ѧ лхй, де карѣ а́тинѓа́ндх
е себа пжнгъри, шн сѧ́х а́мъчи́нть пре сине шн
д дхпъ а́чѣста бакхно́аще шн ба грешн. Сѫфле
тхл чель фърѣделѣце, че фпа́рте кх бхзеле съ
фа́къ сине сѧ́х съфа́кть рѹ́х, дхпъ тоате кате
ба фпърѧ сѫмхл кх жр́тѣмънитъ, шн себа оу́н
тя пре сине, шн а́чѣста бакхно́аще шн ба грешн

Domnului, pentru greșală iaste.

25. Și va pune preotul den sîngele cel de greșală cu dêgetul pre coarnele jîrtăvnicului arderilor de tot și tot sîngele lui va vărsa pre fundul jîrtăvnicului arderilor de tot.

26. Și tot seul lui îl va aduce la jîrtăvnic, ca și seul jîrtvei mîntuirei, și se va ruga pentru dînsul preotul de greșala lui și se va lăsa lui.

27. Iară un suflet de va greși de nevoie den norodul pămîntului făcînd una den toate poruncile Domnului, care nu se va face și va greși,

28. Și se va cunoaște greșala lui care au greșit într-însa și va aduce darul lui capră den iade, curată, parte fămeiască va aduce pentru greșala care au greșit,

29. Și va pune mîna lui pre capul greșalei lui și vor junghea capra acêea a greșalii în locul unde junghe arderile de tot.

30. Și va lua preotul den sîngele ei cu dêgetul lui și va pune pre coarnele jîrtăvnicului arderilor de tot și tot sîngele va vărsa prejur fundul jîrtăvnicului ardirilor de tot.

31. Și tot seul va lua în ce chip să ia seu de la jîrtva mîntuirei și va aduce preotul pre jîrtăvnic la miros de bună mirosire Domnului și se va ruga preotul pentru dînsul și se va lăsa lui.

32. Iară de va aduce oaie darul pentru greșală, parte fămeiască curată să o aducă pre ea.

33. Și va pune mîna lui pre capul ceia a greșalii și vor junghea pre ea pentru greșală în loc unde junghe jîrtvele în loc sfînt.

34. Și luînd preotul den sîngele greșălii cu dêgetul lui, va pune pre coarnele jîrtăvnicului arderii de tot și tot sîngele lui va vărsa prejur fundul jîrtăvnicului arderii de tot.

35. Și tot seul lui va lua în ce chip să ia seu de oaie de la jîrtva mîntuirii și va pune pre dînsul preotul pre jîrtăvnic pre arderea de tot a Domnului și se va ruga pentru dînsul preotul pentru greșala carea au greșit și i se va lăsa lui.

CAP 5

1. Și de va greși suflet și va auzi glas de jurămînt și acesta mărturie au au văzut, au știe, de nu va spune, și-ș va lua păcatul lui.

2. Sufletul acela care se va atinge de tot lucrul necurat, au mortăciune, au prinsu de hiară necurată, au den mortăciunile urîciunilor celor necurate, au den mortăciunile dobitoacelor necurate, și se va greși dentru el, și se vor pîngări.

3. Sau se va atinge den necurăție de om den toată necurățiia lui de carea atingîndu-se se va pîngări și s-au amăgit pre sine și după aceasta va cunoaște și va greși.

4. Sufletul cel fără de lêge, ce împarte cu buzele să facă bine sau să facă rău după toate cîte va împărți omul cu jurămînt și se va uita pre sine, și acesta va cunoaște și va greși/una dentr-acêstea.

greșală iaste.

25. Și va pune preutul den singele cel de greșeală cu dêgetul pre coarnele jirtăvnicului arderilor de tot și tot singele lui va vărsa pregiur fundula jirtăvnicului arderilor de tot.

26. Și tot săul lui îl va aduce la jirtăvnic, ca și săul jirtvei mîntuirei, și să va ruga pentru însă preutul den greșeala lui și i să va lăsa lui.

27. Iar un suflet va greși de bună voie[7] dentru nărodul pămîntului făcîndu una den toate porîncele Domnului, carea nu să va face și va greși,

28. Și să va cunoaște lui greșeala carea au greșit întru însă, și va aduce darul lui capră den iade, curată, parte fămeiască va aduce pentru greșeala care au greșit,

29. Și va pune mîna lui pre capul greșealei lui și vor junghea capra cêea a greșealii întru locul unde giunghe arderile de tot.

30. Și va lua preutul den singele ei cu dêgetul lui și va pune de asupra pre coarnele jirtăvnicului a arderilor de tot și tot singele ei va vărsa pregiur fundul jirtăvnicului a arderilor de tot.

31. Și tot săul va lua în ce chip să ia său de la jirtva mîntuirei și va aduce preutul pre jirtăvnic la miros de bună mirosire Domnului și să va ruga pentru însul preutul și i să va lăsa lui.

32. Iar să va aduce oaie darul lui pentru greșeală[8] parte fămeiască curată să o aducă pre ea.

33. Și va pune mîna lui pre capul cêea al greșealei și vor giunghea pre ea pentru greșeală în loc unde junghe jirtvele, în loc sfîntu.

34. Și luînău preutul den singele greșealei cu dêgetul lui, va pune pre coarnele jirtăvnicului a arderii de tot și tot singele lui va vărsa pregiur fundul jirtăvnicului arderii de tot.

35. Și tot săul lui va lua în ce chip să ia său den oaie de la jirtva mîntuirei și va pune pre însă preutul pre jirtăvnic pre arderea de tot a Domnului și să va ruga pentru însul preutul pentru greșeala carea au greșit și i să va lăsa lui.

CAP 5

1. Și de va greși suflet și va audzi glas, de giurămîntu și acesta martur au au vădzut au știe și el, de nu va spune, și-ș va lua păcatul lui[1].

2. Sufletul acela carele să va atinge de tot lucrul necurat, au mortăciune, au prinsu de jiganie necurat<ă>, au den motăciunile uricîunelor celor necurate, au de cêle mortăciune dobitoace necurate, și să va greși dentru el, și să vor pîngări[2].

3. Sau să va atinge den necurăție de om den toată necurăția lui den carea atingîndu-să să va pîngări și s-au greșit pre sine, și după aceasta va cunoaște și va greși[3].

4. Sufletul cel făr-de lêge, ce înparte cu budzele să facă bine sau să facă rău după toate cîte va înpărți omul cu giurămîntu și să va uita pre sine, și acesta va cunoaște și va greși/una dentru acêstea,

că pentru păcat iaste.

25. Și să puie preotul den sîngele cel pentru păcat cu dêgetul pre cornurile altariului arderii cei de tot și sîngele lui tot să-l toarne la fundul altariului al arderii de tot.

26. Și tot seul lui să-l puie pre altar, ca și seul jărtvelor mîntuirei, și să se roage preotul pentru dînsul, pentru păcatele lui, și se vor ierta lui.

27. Iar, de va greși un suflet nebăgînd seamă den nărodul pămîntului acestuia și va face den toate porăncile Domnului una carea nu se cade a se face și va greși,

28. Să aducă o capră den capre, parte muierească, nevinovată să fie, [29] și să o aducă pentru păcatul lui care au greșit,

29. Și să-ș puie mîna pre capul caprei și să o junghe în locul unde se junghe jărtvele.

30. Și să ia preotul den sîngele ei cu dêgetul și să puie pre cornurile altariului arderii de tot și sîngele tot să-l vêrse împrêjurul temelici altariului arderii de tot.

31. Și să ia tot seul cum va lua și seul de la jărtvele mîntuirei și să puie preotul pre altar în mirosul mirosêlei cei bune a Domnului, și să se roage preotul pentru dînsul și se va ierta lui.

32. Iar de va aduce oaie darul său pentru păcat, să aducă parte muierească, nevinovată să fie.

33. Și să puie mîna sa pre capul ceia ce iaste pentru păcat și să o junghe pentru păcat la locul unde se junghe toate arsurile de tot, la loc sfînt.

34. Și să ia preotul den sîngele cel pentru păcat cu dêgetul său și să puie pre cornurile altariului arderii de tot, iar sîngele tot să-l vêrse împrejurul temelici altariului.

35. Și să ia tot seul ei cum va lua și seul de la oile care sînt pentru jărtva mîntuirii și să-l puie preotul pre altar spre arderea cea de tot a Domnului și să se roage pentru dînsul preotul pentru păcatul lui care au greșit și se va ierta lui.

CAP 5

1. Iară de va greși sufletul auzînd glas de jurămînt și-i va fi mărturisitor de va fi auzit sau va fi priceput și nu va spune, păcat dobîndește,

2. Sufletul carele se va atinge de tot lucrul necurăției sau de mortăcină, sau mîncat de fieri necurate, sau mortăcini pîngărite, sau mortăcini de fiară necurate și mortăcini de gadini necurate uitîndu-ș, se va spurca.

3. Sau se va atinge de necurăție de om, den fieștecare den necurățiile lui care atingîndu-se se va spurca și-ș va uita, iar după aceasta va cunoaște că iaste vinovat păcatului.

4. Sufletul carele se va făgădui cu buzele sale să facă bine sau rău după tot ce va grăi omul cu jurămînt și va uita, iar apoi va pricêpe ce au greșit/vre un lucru dentr-însele

este o jertfă pentru păcat.

25. Iar preotul să ia cu degetul său din sîngele jertfei aduse pentru păcat și să ungă cu el coarnele altarului pentru arderile de tot, apoi să toarne sîngele rămas la temelia altarului pentru arderile de tot.

26. Și toată grăsimea să o ardă pe altar, întocmai ca grăsimea de la jertfa de pace. Preotul să facă astfel ispășire pentru acea căpetenie și i se va ierta păcatul.

27. Dacă cineva din poporul de rînd va păcătui fără voie, săvîrșind ceva care nu se cuvine împotriva uneia dintre poruncile Domnului, și s-a făcut vinovat,

28. Cînd își va da seama de păcatul pe care l-a săvîrșit să aducă drept jertfă o capră fără cusur pentru păcatul pe care l-a făptuit,

29. Să-și pună mîna pe capul jertfei și să o înjunghie pe locul arderilor de tot.

30. Iar preotul să ia cu degetul său din sîngele jertfei și să ungă cu el coarnele altarului pentru arderile de tot și tot sîngele rămas să-l toarne la temelia altarului.

31. Și să desprindă preotul toată grăsimea jertfei, după cum s-a desprins grăsimea de la jertfa de pace, și să o ardă pe altar ca jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul. Astfel să facă preotul ispășire pentru acel om, și i se va ierta păcatul.

32. Dacă însă va aduce cineva jertfă pentru păcat din turma de oi, atunci să aducă o parte femeiască fără cusur.

33. Și să-și pună mîna pe capul jertfei pentru păcat, și să o înjunghie la locul unde se înjunghie arderile de tot.

34. Și preotul să ia cu degetul său din sîngele jertfei și să ungă cu el coarnele altarului pentru arderile de tot, iar tot sîngele rămas să-l toarne la temelia altarului.

35. Și să desprindă preotul toată grăsimea jertfei după cum s-a desprins grăsimea mielului adus ca jertfă de pace și să o ardă pe altar alături de jertfele mistuite de foc înaintea Domnului. Astfel să facă preotul ispășirea pentru păcatul săvîrșit de omul acela și i se va ierta.

CAP. 5

Jertfe pentru diferite păcate

1. Dacă cineva va păcătui cînd, fiind chemat ca martor, a auzit cuvintele jurămîntului, și nu va spune ceea ce a văzut sau ceea ce știe, acela va purta povara păcatului său.

2. Dacă cineva, fără să-și dea seama, va atinge vreun lucru necurat, fie hoitul unei fiare necurate, fie hoitul unei vite necurate, fie hoitul unei târîtoare necurate, acela va deveni necurat și vinovat.

3. Dacă cineva se va atinge, fără să-și dea seama, de vreo necurăție omenească de orice necurăție care îl lasă întinat, iar apoi va băga de seamă, atunci se va face vinovat.

4. Dacă cineva, vorbind în chip ușuratic, va spune cu gura sa că va face un bine sau un rău și va întări aceasta prin jurămînt, chiar dacă la început nu și-a dat seama ce face, cînd va pricepe,/se va face vinovat.

Pag. 72, col. II

5. Şi-ş va răscumpăra păcatul pentru carele au greşit asupra lui,

6. Şi va aduce pentru care au greşit Domnului, pentru greşala care au greşit, parte fămeiască de la oi, mieoară, sau vătuie den capre, pentru păcat, şi se va ruga pentru el preotul pentru greşala lui care au greşit şi i se va lăsa lui greşala.

7. Iară de nu va putea mîna lui de ajuns la oaie, va aduce pentru greşala lui carea au greşit doao turturêle sau doi pui de porumbu Domnului, unul pentru păcat şi altul pentru ardere de tot.

8. Şi le va aduce pre êle la preot şi va aduce preotul întâiu cel pentru greşală şi va rumpe preotul capul lui den gît şi nu-l va despărți.

9. Şi va stropi den sîngele cel pentru păcat pre părețele jîrtăvnicului, iară rămăşiţa sîngelui va scurâ pre fundul jîrtăvnicului, pentru că greşală iaste.

10. Şi al doilea îl va face ardere de tot după cum să cuvine şi se va ruga pentru dînsul preotul pentru păcatul lui care au greşit şi i se va lăsa lui.

11. Iară de nu va afla mîna lui părêche de turturêle au doi pui de porumbu şi va aduce darul lui pentru carele au greşit al zêcelea lui ifi de făină curată pentru greşală, să nu toarne pre dînsa untdelemnu, nice să puie preste ea tămîie, căci pentru greşală iaste.

12. Şi va aduce pre ea cătră preotul şi, luînd cu mîna preotul dentr-însa plină mîna lui pomenirea ei, va pune desupra jîrtăvnicului preste arderile cêle de tot Domnului, greşală iaste.

13. Şi se va ruga pentru dînsul preotul pentru greşala lui care au greşit dentru una de acêstea şi se va lăsa lui, iară rămăşiţa va fi preotului, ca şi jîrtva făinii curate»".

14. Şi grăi Domnul cătră Moisi zicînd :

15. „Suflet care va greşi pre dînsul cu uitare şi va greşi fără de voie den sfintele Domnului şi va aduce pentru greşala lui Domnului berbêce curat den oi, preţ de argint de sicli cu siclul cel sfînt.

16. Pentru carele au greşit şi care au greşit den sfinte va plăti şi cel preste a cincea parte va adaoge preste el şi va da pre el preotului şi preotul se va ruga pentru el întru berbêcele păcatului şi se va ierta lui.

17. Şi sufletul carele va greşi şi va face una den toate poruncile Domnului care nu trebuie a face şi n-au cunoscut şi va greşi şi va lua păcatul lui,

18. Şi va aduce berbêce curat den oi, în preţ de argint, întru greşală cătră preot şi se va ruga preotul pentru el pentru neştiinţa lui, care n-au ştiut şi el nu ştiia şi se va lăsa lui.

19. Pentru că au greşit greşală înaintea Domnului"./

оу҃на денъ трауѣстѣ. Шиш҃ва рѣкъ мънѣрѣнъ ѕ̃
катѫль пѣнтрѫ карele а҃ѫ греши҃тъ асѫпра лѫи
Шн҃ва аѫдѫче пѣнтрѫ каре а҃ѫ греши҃т дмн҃лѫи҃, ѕ̃
пѣнтрѫ грешала каре а҃ѫ греши҃т, парте фѣмеи҃
скъ дела о҃и мїеоаръ, сау вѣтѫе денъ капре пѣн
трѫ пъкат҃ъ, шн҃ себа рѫга҃ пѣнтрѫ ѣль прѣотѫль
пѣтрѫ грешала лѫи҃ каре а҃ѫ греши҃т, шїнеска лъ
ела лѫи҃ грешала. Iар҃ъ денъка пѫтѣ мѫна ѕ̃
лѫи҃ деажѫнсъ ла о҃а҃е, ва аѫдѫче пѣнтрѫ грешала
лѫи҃ карѣ а҃ѫ греши҃т доао тѫртѫреле, сау дои
пѫи҃ деторѫцѣ дмн҃лѫи҃, оу҃нѫ пѣнтрѫ пъка҃т҃,
шн҃ а҃лтѫль пѣнтрѫ а҃рдере де҃тот҃. Шн҃ лева и҃
аѫдѫче прѣ а҃ле ла прѣот҃, шн҃ ва аѫдѫче прѣотѫль
ѫнтѣю чѣл пѣнтрѫ грешала҃т, шн҃ ва рѫмпе прѣо
тѫль капѫль лѫи҃ денъ гѫт҃ шн҃ нѫѣва деспърцн҃.
Шн҃ ва стропи҃ денъ сѫнѫеле чѣл пѣнтрѫ пъка҃т҃, ѳ̃
пре пърѣтеле жѫртѣвнициѫлѫи҃, а҃рѣ рѣмъшица
сѫнѫелѫи҃ васѫрѣ прѣ фѫндѫл жѫртѣвнициѫлѫи҃,
пѣнтрѫ кѣ грешала҃ а҃сте. Шн҃ а҃лдоилѣ ѫва і̃
фаче а҃рдере де҃тот҃ дѫпъ кѫм спѣсѫвѣне, шн҃ ее
ва рѫга҃ пѣнтрѫ дмн҃ѣлъ прѣотѫль пѣнтрѫ пъ
катѫл лѫи҃ каре а҃ѫ греши҃т҃, шїнеска лъса҃ лѫи҃.
Iар҃ъ денъ ва афла҃ мѫна лѫи҃ пърѣке де҃тѫрѫ ѕ̃і̃
рѣле а҃ѫ дои пѫи҃ деторѫцѣ, шн҃ ва аѫдѫче дарѫ
лѫи҃ пѣнтрѫ карele а҃ѫ греши҃тъ аѫ зѣчелѣ лѫи҃ и҃
фи дефѣнѣ кѫра҃тъ пѣнтрѫ грешала҃т, сѣ нѫ тѫр
не прежѫнса оу҃нѣтъ делемнѫ, нице сѫпѫе прѣте
а тѣмѣе, кѣчи пѣнтрѫ грешала҃ а҃сте. Шн҃ ва ѳ̃і̃
аѫдѫче прежѫкътъ прѣотѫль шн҃ лѫжѫндъкѫ мѫ
на прѣотѫль денъ трѫнса пли҃нъ мѫна лѫи҃ поме
ни҃рѣ ѣи҃ ва пѫне деасѫпра жѫртѣвнициѫлѫи҃, прѣте
а҃рдернле чѣле де҃тотъ дмн҃лѫи҃, грешала҃ъ а҃сте.
Шн҃ себа рѫга҃ пѣнтрѫ дмн҃ѣлъ прѣотѫль пѣнтрѫ ѳ̃і̃
грешала лѫи҃, карe а҃ѫ греши҃т, денъ трѫ оу҃на де
чѣсѣтъ шн҃ себа лъса҃ лѫи҃, а҃рѣ рѣмъшица ѳафѣ
прѣотѫлѫи҃, кашѣ жѫртва фѣнѣи҃ кѫра҃те.
Шн҃ грѣи҃ дмн҃ѣлъ кѣтрѣ мѡисѣ зикѫндъ ѳ̃к̃
Сѫфлетъ каре ва грешѣ прежѫнсѣлъ кѫ оу҃нтаре, ѳ̃к̃і̃
шн҃ ва грешѣ фѣрѣдевое де҃ сфѫнтеле дмн҃лѫи҃,
шн҃ ва аѫдѫче пѣнтрѫ грешала҃ лѫи҃ дмн҃лѫи҃ вѣ вѣ
че кѫра҃те де҃ сѫи҃, прѣцъ де а҃рѫнтъ де сѣкал кѫ
сѣкалъ чѣл сфѫнт҃. Пѣнтрѫ карele а҃ѫ грешѫ ѳ̃к̃
шн҃ карe а҃ѫ греши҃тъ денъ сфѫнте ва плътѣ, шн҃
чѣл прѣте а҃ѣнчѣ пѫте ва аѫдаоуе прѣте ѣль,
шн҃ ва да҃ прѣ ѣль прѣотѫлѫи҃, шн҃ прѣотѫль себа
рѫга҃ пѣнтрѫ ѣль ѫтрѫ вѣвѣчеле пъка҃тѫлѫи҃ шн҃
себа ѣртѣ лѫи҃. Шн҃ сѫфлѣтъ карele ва грешѣ, ѳ̃к̃і̃
шн҃ ва фаче оу҃на денъ тоате порѫнчиле дмн҃лѫи҃,
карe нѫтребѫе а҃фаче, шн҃ нѫ кѫноскѫтъ шн҃ ва
грешѣ, шн҃ ва лѫа҃ пъка҃тѫль лѫи҃. Шн҃ ва а҃ ѳ̃л̃
аѫдѫче вѣрвѣче кѫра҃тъ денъ сѫи҃, ѫпрѣцъ де а҃рѫнтъ
ѫтрѫ грешала҃ къ прѣотъ, шн҃ себа рѫга҃ прѣ
отѫль пѣнтрѫ ѣ҃ла, пѣнтрѫ нещѣи҃нца лѫи҃ карe на
шкѫт҃, шн҃ ѣль нѫщѣ҃ шн҃ себа лъса҃ лѫи҃.
Пѣтрѫкъ а҃ѫ греши҃т греша ѳ̃к̃і̃
лъ ѫнаинтѣ
дмн҃лѫи҃ .

Шн҃

5. Şi-ş va mărturisi păcatul pentru carele au greşit asupra lui,

6. Şi va aduce pentru carele au greşit Domnului, pentru greşeala care au greşit, parte fămeiască de la oi, cîrlăniţă, sau căpriţe den capre, pentru păcat, şi să va ruga pentru el preutul pentru greşeala carea au greşit şi i să va lăsa lui greşeala.

7. Iar de nu-i poate mîna lui de agiunsu la oaie, va aduce pentru greşeala lui carea au greşit doao turturêle sau doi pui de porîmbu[4] Domnului, unul pentru păcat şi altul pentru ardere.

8. Şi le va aduce pre êle la preutul şi va aduce preutul întăi cêea pentru greşeală[5] şi va rumpe preutul capul lui den git şi nu-l va despărţi.

9. Şi va stropi den singele cel pentru păcat pre zidul jirtăvnicului, iar rămăşiţa singelui va cură pre fundul jirtăvnicului, pentru că greşeală iaste.

10. Şi al doilea îl va face ardere de tot după cum să cuvine şi să va ruga pentru însul preutul pentru păcatul lui carele au greşit şi i să va lăsa lui.

11. Iar să nu afle[5b 12] mîna lui părêche de turturêle au doi a porîmbilor pui şi va aduce darul lui pentru carele au greşit al zêcelea a lui iîi fănină[6] curată pentru greşeale ; să nu torni pre însă untu de lemnu, nice să pui preste ea tămîie, căci pentru greşeală iaste.

12. Şi va aduce prea ea către preutul şi, luînd cu mîna preutul de însă plină mîna lui pomenire ei, va pune de asupra jirtăvnicului preste arderile cêle de tot Domnului a greşealii iaste.

13. Şi să va ruga pentru însul preutul pentru greşeale<le> lui care au greşit dentru una de aceasta şi i să va lăsa lui, iar rămăşiţa va fi preutului, ca şi jirtva făninei curate».

14. Şi grăi Domnul către Moisi dzicîndu :

15. „Suflet carele să va greşi pre însă cu uitare şi va greşi făr<ă> voie[7] den sfin<te>[8] lor Domnului şi va aduce pentru greşeala lui Domnului berbêce curat den oi, preţ de argintu de sicli cu siclul cel svîntu.

16. Pentru carele au greşit şi carea au greşit den sfinte va plăti şi cel preste a cincea parte va adaoge preste el şi va da pre el preutului şi preutul să va ruga pentru el întru berbêcele păcatului şi să va ierta lui.

17. Şi sufletul carele va greşi[9] şi va face una dentru toate porîncele Domnului den carele nu trebuie a le face şi n-au cunoscut şi va greşi şi va lua păcatul lui,

18. Şi va aduce berbêc e[10] curat den oi în preţ de argintu, întru greşeală către preut şi să va ruga pentru însă preutul pentru neştiinţa lui, carea n-au ştiut şi el nu ştiia şi i să va lăsa lui.

19. Pentru că au greşit cu greşeală greşeale înnaintea Domnului/".

5[4]. Şi-ş va mărturisi păcatul pentru care au greşit într-însul,

6[5]. Să aducă Domnului pentru greşala ce au greşit [6] miea den oi, parte muierească, sau iadă den capre şi să se roage preotul pentru dînsul de păcatul care au greşit şi se va lăsa lui.

7. Iar de nu va putea ajunge mîna lui cu miea, să aducă pentru greşala lui 2 turturêle sau 2 pui de porumb Domnului, unul pentru păcat, altul spre arderea de tot.

8. Şi să-i dea preotului, iar preotul să ia întăi cela pentru păcat şi să-i taie preotul capul şi să nu-l spintece.

9. Şi să stropească den singele cela pentru păcate pre părepi altariului, iar singele cit va rămînea să-l scură pre fundul altariului, că iaste pentru păcat.

10. Iar cel al doilea să-l facă ardere de tot cum se cuvine şi să se roage preotul pentru dînsul de păcatul care au greşit şi se va lăsa lui.

11. Iar de nu va afla mîna lui părêche de pui de porumb sau 2 turturêre[1], să aducă darul său pentru păcat a zêcea parte de măsuri de efi de făină de grîu pentru păcat şi să nu toarne desupra pre dînsa untdelemn, nici tămîie să nu puie pre dînsa pentru că iaste pentru păcat.

12. Ce să o aducă la preot şi să ia preotul dentr-însa mîna lui plină întru pomenirea lui şi să puie pre altar spre arderea de tot Domnului, că iaste pentru păcat.

13. Şi să se roage preotul pentru dînsul de păcatul care au greşit dentr-una de acêstea şi se va lăsa lui, iar rămăşiţa să fie a preotului, ca şi jărtva făinei cei de grîu curat»".

14. Şi grăi Domnul către Moisei zicîndu-i :

15. „Sufletul de va uita cu uitare şi nevrînd va greşi den cêle ce sînt sfinţite Domnului să aducă pentru călcarea sa Domnului cîrlan den oi nevinovat, căruia-i va fi preţul 2 sicle de argint, după siclele sfinţirilor care va fi greşit.

16. Şi ce au greşit den sfinţire să plătească şi a cincea parte să adaogă preste dînsul şi să o dea preotului, iar preotul să se roage pentru dînsul înaintea Domnului de călcarea lui şi se va lăsa lui.

17. Şi sufletul care va greşi şi va face una den toate porîncile Domnului care nu se cuvin a se face şi va face nepricepînd, şi-ş va cunoaşte păcatul lui mai pre urmă'

18. Să aducă cîrlan den oi, nevinovat, cu preţ de argint, la preot pentru păcat şi să se roage preotul pentru dînsul de neştiinţa lui carea n-au ştiut, şi se va lăsa lui.

19. Că neştiind el cu uitarea au făcut greşală înaintea Domnului"./

5. Cînd cineva, deci, se va face vinovat de una din aceste greşeli, atunci să-şi mărturisească păcatul săvîrşit,

6. Şi să aducă Domnului, ca jertfă pentru ispăşirea păcatului său, o parte femeiască din turmă, o oaie sau o capră, jertfă pentru păcat.
Preotul să facă ispăşire pentru păcatul său şi i se va ierta păcatul.

7. Iar dacă nu-i va fi la îndemînă să aducă o oaie sau o capră, atunci să înfăţişeze Domnului, ca jertfă pentru păcatul săvîrşit, două turturele sau doi pui de porumbel, unul ca jertfă de ispăşire, iar celălalt ca ardere de tot.

8. Şi să le aducă preotului, iar acesta să înfăţişeze întîi jertfa pentru păcat ; să-i frîngă gîtul cu unghia, fără să-i desprindă capul de trup.

9. Apoi să stropească peretele altarului cu singele jertfei de ispăşire, iar singele rămas să-l stoarcă la temelia altarului ; aceasta este o jertfă pentru păcat.

10. Iar cealaltă pasăre să o înfăţişeze ca ardere de tot, potrivit rînduielii statornicite. Şi astfel să facă preotul ispăşire pentru păcatul acestui om şi i se va ierta lui păcatul.

11. Dacă nu are la îndemînă două turturele sau doi pui de porumbel, să aducă în dar pentru păcatul săvîrşit a zecea parte dintr-o efă de frunte a făinii, ca jertfă pentru păcat ; dar să nu toarne untdelemn peste ea şi nici să nu adauge tămîie, căci este o jertfă pentru păcat.

12. Şi să o aducă la preot, iar preotul să ia un pumn plin spre pomenire şi să o ardă pe altar, alături de celelalte jertfe mistuite de foc înaintea Domnului ; aceasta este o jertfă pentru păcat.

13. Preotul să facă astfel, pentru acest om, ispăşirea păcatului săvîrşit într-unul din aceste chipuri, şi i se va ierta păcatul. Făina rămasă va fi a preotului, ca şi la prinosul de grîne».

14. Apoi Domnul i-a vorbit lui Moise, zicîndu-i :

15. „Dacă cineva va săvîrşi o nelegiuire fără voie şi va lua din lucrurile închinate Domnului, acela să înfăţişeze Domnului, ca jertfă pentru ispăşirea păcatului său, un berbece fără cusur din turmă, preţuit de tine în sicli de argint, potrivit siclului lăcaşului sfînt.

16. Şi să dea înapoi ceea ce a luat din lucrurile sfîntului lăcaş, adăugînd a cincea parte din preţul lor, şi să le înfăţişeze preotului, iar preotul să facă ispăşire pentru el cu berbecele adus ca jertfă pentru vină, şi i se va ierta păcatul.

17. Dacă va păcătui cineva fără să-şi dea seama, săvîrşind împotriva poruncilor Domnului lucruri care nu trebuiesc săvîrşite, acela se va face vinovat şi va purta povara păcatului său.

18. Atunci să înfăţişeze preotului, ca jertfă pentru vină, un berbece fără cusur luat din turmă, după preţuirea ta, şi i se va ierta.

19. Aceasta este o jertfă pentru vină, căci omul acesta se făcuse vinovat înaintea Domnului."/

Pag. 73, col. I

CAP 6

1. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

2. „Sufletul care va greși și nascultîndu nu va asculta poruncile Domnului și va minți către aproapele-ș întru zălojire, au pentru soțiire, au pentru jah, au au făcut vreo strîmbătate vecinului,

3. Au au aflat pierzare și va minți pentru ea și va jura cu strîmbul pentru una den toate carele va face omul ca să greșască întru acêstea,

4. Și va fi cînd va greși și va păcătui și va da înapoi jaful ce au jefuit, au strîmbătatea ce au strîmbat, au zălogul ce s-au pus la dînsul, au pierzarea care au aflat,

5. Den tot lucrul care au jurat pentru el cu strîmbul și va plăti capul și al cincilea lui va adaoge preste el, a l cui iaste lui va da în care zi să va dovedi.

6 Și a greșălii lui va aduce Domnului berbêce den oi, curat, preț pentru care au greșit.

7. Și se va ruga pentru el preotul înaintea Domnului și i se va lăsa lui pentru una den toate cîte au făcut și au greșit întru dînsul".

8. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

9. „Poruncește lui Aaron și fiilor lui zicînd : «Aceasta iaste legea arderii de tot. Aceasta arderea de tot pre arderea ei pre jîrtăvnic, toată noaptea va arde, pănă dimineața, nu se va stinge focul carele iaste pre jîrtăvnicul lui.

10. Și se va îmbrăca preotul în haină de in și nădragi de in va îmbrăca prejur trupul lui și va lua aducire preste tot carea o va topi focul, arderea de tot de la jîrtăvnic.

11. Și o va pune pre ea alăturea cu jîrtăvnicul și va dezbrăca veșmîntul lui și va îmbrăca alt veșmînt și va scoate aducerea de preste tot afară den tabără la loc curat.

12. Și foc pre jîrtăvnic va arde pre dînsul și nu se va stinge și va arde preotul pre dînsul lêmne de dimineață dimineață și va clădi pre el arderea de tot și va pune preste el săul mîntuirii.

13. Și foc pururea va arde pre jîrtăvnic, nu se va stinge.

14. Aceasta e lêgea jîrtvei care o vor aduce fiii lui Aaron, preoții, denaintea Domnului împotriva jîrtăvnicului.

15. Și va lua dentr-însul preotul cu mîna den făină cea curată a jîrtvei cu untdelemnul ei și cu toată tămîia ei, carele sînt pre jîrtvă, și va aduce pre jîrtăvnic luare de rod, miros de bună mirosire, pomenirea ei Domnului.

16. Iară ce va rămînea den ea va mînca Aaron și fiii lui, azime se vor mînca în loc sfînt, în curtea cortului mărturiei vor mînca pre ea.

17. Nu se va coace dospită ; parte pre ea am dat lor den aducirile Domnului, sfîntă sfintelor iaste, ca și ale greșelii și ca și ale păcatului.

18. Toată partea bărbătească den preoți vor mînca pre ea. lêge/vêcinică în rudile voastre den aducirile Dom-

CAP 6

1. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicindu:

2. „Sufletul[1] carele va greși și neascultîndu nu va asculta porăncele Domnului și va minți cătră aproapele-s, au întru zălojire, au pentru soțietate, au pentru jeac, au au făcut vreo strîmbătate vecinului,

3. Au au aflat pierdzare și va minți pentru ea și va giura cu strîmbul pentru una den toate carele va face omul ca să greșască întru acêstea,

4. Și va fi cîndu va greși și va păcătui și va da înnapoi jeacul[1 b i] ce au jecuit[1 b ii], au strîmbătate ce au strîmbat, au zălogul ce s-au pus la însul, au pierzarea carea au aflat,

5[4]. Den tot lucrul carele au giurat pentru el pre strîmbul și va plăti capul și al cincelea lui va adaoge preste el, a cui iaste lui va da întru care dzi să va dovedi.

6[5]. Și a greșalii lui va aduce Domnului berbêce den oi, curat, preț pentru care au greșit.

7[6]. Și s<ă> va ruga pentru ei preutul înnaintea Domnului și i să va lăsa lui pentru una dentru toate cîte au făcut și au greșit întru însul".

8[7]. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicindu:

9[8]. „Porîncêște lui Aaron și fiilor lui[2] dzicînd: [19] «Aceasta iaste lêgea arderii de tot[3]. Aceasta arderea de tot pre arderea ei pre jirtăvnic, toată noaptea va arde, pîndimineață, și nu să va stinge focul carele iaste pre jirtăvnicul lui.

10. Și să va îmbrăca preutul îmbrăcăminte de in și nădragi de in va îmbrăca pregiur trupul lui și va lua aducerea cea preste tot carea o va topi focul, arderea de tot de la jirtăvnic.

11. Și o va pune pre ea alăturea cu jirtăvnicul și să va dezbrăca vășmîntul lui și să va îmbrăca veșmînt altul și va scoate aducerea de preste tot afară den tabără la loc curat.

12. Și foc pre jirtăvnic va arde pre însul și nu să va stinge și va arde pre însul preutul lêmne de dimineață den dimineață și va clădi pre el arderea de tot și va pune preste el săul mîntuirei.

13 Și foc pururea va arde pre jirtăvnic, nu să va stinge.

14. Aceasta-i lêgea jirtvei[4] care o vor aduce pre ea fiii lui Aaron, preuții, dennaintea Domnului înpotriva jirtăvnicului.

15. Și va lua dentru însul preutul cu mîna den fănina cea curată a jirtvei cu untdelemnul ei și cu toată tămîia ei, carele-s pre jirtve, și va aduce pre jirtăvnic aducere miros de bună mirosire, pomenirea ei Domnului.

16. Iar ce va rămînea dentru ea va mînca Aaron și fiii lui, azime să vor mînca în loc sfîntu, în curtea cortului mărturiei vor mînca pre ea.

17. Nu să va coace dospită; parte pre ea am dat lor den aducerile Domnului, sfîntă sfinților iaste, ca și al greșealii și ca și al păcatului.

18. Tot partea bărbătească den preuți vor mînca pre ea de lêge/vêcinică întru ru-

CAP 6

1. Și grăi Domnul cătră Moisei zicîndu-i:

2. „Sufletul deaca va greși și negrijind nu va băga seamă de porîncile Domnului și va minți cătră vecin pentru zălojire, sau pentru soțietatea, sau pentru jah, sau au năcăjit pre vecin în ceva[1],

3. Sau au găsit ceva pierdut și au mințit de dînsul și se va jura în nedireptate pentru una direpț toate, direpț cîte va face omul,

4. Că să greșască într-acêstea, [5] și va fi deaca va greși și va păcătui și va da înapoi jahul ce au jăhuit, sau năcazul cu ce au năcăjit, sau zălogul ce iaste zălojit la dînsul, sau piêrderea carea o va fi găsit,

5. Den tot lucrul care au jurat pentru dînsul cu strîmbul, acêea ce au jurat drept dînsa adevărat să o dea, și dentr-al său să mai adaogă cătră acêea a cincea parte și să dea celuia de la cine se-au luat în zioa cêia ce se va vădi lucrul acela.

6. Iar pentru păcatul său să aducă Domnului berbêce den oi, nevinovat să fie, preț după socoteala greșalei.

7. Și să se roage preotul pentru dînsul înaintea Domnului și se va lăsa lui tot păcatul care au făcut cu călcarea porîncii".

8. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

9. „Porîncêște lui Aaron și feciorilor lui[1] și le zi: «Aceasta iaste lêgea arderii de tot. Această ardere de tot să arză focul toată noaptea pre altar, pînă dimineața, și să nu stingă.

10. Și să se îmbrace preotul în haină de in și nădragi de in să încalțe pre trupul său și să ia prinosul care-l va fi ars focul arderii: de tot de pre altar și să-l puie alăturea cu altariul.

11. Și să se dăzbrace de hainele sale și să se îmbrace într-alte haine și să scoață prinosul dennafară de tabără în loc curat.

12. Iar focul la altar să arză pre dînsul și să nu se stingă, și să arză preotul pre dînsul lêmne în toate diminețile și să clădească pre dînsul ardere de tot și să puie pre dînsul grăsimea mărturiei.

13. Iar focul în tot ceasul să arză pre altar și să nu se stingă.

14. Aceasta iaste lêgea jărtvei carea o vor aduce popii, feciorii lui Aaron, împotriva altariului înaintea Domnului.

15. Și să ia preotul o mînă de făină de grîu de la altar cu undelemn și cu tămîia ei cea albă, care sînt cu jărtva, să aducă la altar prinos în miroseală cu miros bun întru pomenirea ei Domnului.

16. Iar den rămășița ei să mănînce Aaron și feciorii lui azimă, să mănînce în loc sfînt, în curtea cortului mărturiei să o mănînce.

17. Și să nu se coacă dospită că pre ea am dat parte lor den prinosul Domnului, că iaste sfînta sfinților, cum pentru păcat[ă] așa și pentru greșala călcării.

18. Tot parte bărbătească den preot să o mănînce, lêge/vêcinică întru neamurile

CAP. 6

Alte jertfe pentru vină

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

2. „Dacă va greși cineva și va săvîrși o nelegiuire față de Domnul, mințind față de aproapele său în legătură cu un lucru dat ca zălog, încredințat lui spre păstrare ori furat, sau jefuindu-l într-un fel pe aproapele său,

3. Dacă va găsi un lucru pierdut și tăgăduiește acesata, sau dacă va jura strîmb cu privire la orice păcat pe care îl săvîrșește cineva,

4. Dacă va păcătui astfel și se va face vinovat, atunci să dea înapoi lucrul furat sau jefuit, cel încredințat spre păstrare și cel dat ca zălog, lucrul pierdut pe care l-a găsit,

5. Sau orice alt lucru despre care a jurat strîmb, să înapoieze acest lucru în întregime să mai adauge a cincea parte din prețul său și să-l întoarcă stăpînului, chiar în ziua în care își va aduce jertfa pentru vină.

6. Și să înfățișeze Domnului, pentru păcatul său, un berbece fără cusur, luat din turmă, după prețuirea ta, ca jertfă pentru vina sa.

7. Iar preotul va face pentru el ispășire înaintea Domnului și i se va ierta lui, oricare ar fi greșeala de care s-a făcut vinovat."

8. Și i-a vorbit Domnul lui Moise zicîndu-i:

9. „Poruncește fiilor lui Aaron și spune-le: «Aceasta este legea privitoare la arderea de tot. Arderea de tot să rămînă pe vatra altarului toată noaptea, pînă dimineața, și focul de pe altar să ardă fără întrerupere.

10. Atunci preotul să se îmbrace în tunica sa de in și să-și acopere trupul cu nădragi de in să ridice cenușa lăsată de focul care va mistui arderea de tot pe altar și să o pună lîngă altar.

11. Apoi să se dezbrace de veșmintele sale și să ia alte veșminte, ca să ducă cenușa în afara taberei, într-un loc curat.

12. Focul să ardă pe altar neîntrerupt și să nu se stingă; în fiecare dimineață preotul să pună lemne pe foc, să așeze deasupra arderea de tot și să ardă grăsimea jertfelor de pace.

13. Focul să ardă neîntrerupt pe altar și să nu se stingă niciodată.

14. Iată acum legea privitoare la prinosul de grîne. Fiii lui Aaron să-l aducă în fața Domnului, înaintea altarului.

15. Preotul să ia un pumn plin din fruntea făinii și din untdelemn, cu toată tămîia adăugată la prinos, și să ardă totul pe altar, spre pomenire, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

16. Iar ceea ce va mai rămîne din prinosul de grîne să mănînce Aaron și fiii săi, dar să o mănînce nedospită, într-un loc sfînt, în curtea cortului întîlnirii.

17. Dar să nu o coacă dospit. Aceasta este partea pe care le-am dăruit-o lor din arderile mele de tot; ea este un lucru preasfînt, ca și jertfa pentru păcat și jertfa pentru vină.

18. Orice bărbat dintre fiii lui Aaron să mănînce din ea; aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege/veșnică, privitoare la

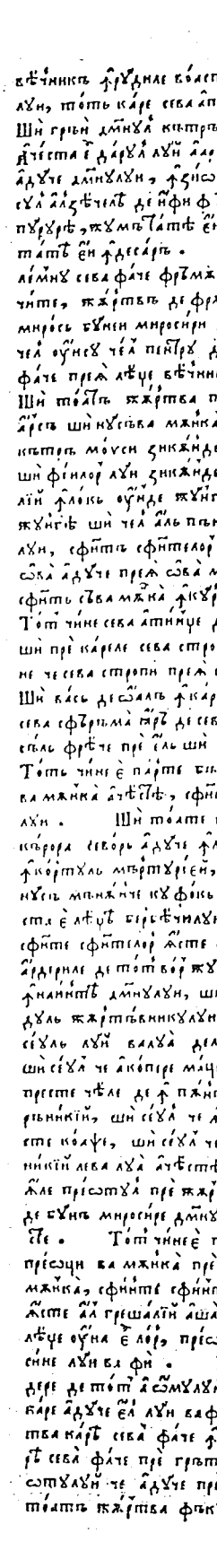

Pag. 73, col. II

nului ; tot care se va atinge de ele se va sfinți»".

19. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

20. „Acesta e darul lui Aaron și fiilor lui, care vor aduce Domnului în zioa care vei unge pre dînsul : al zecelea de ifi, făină curată la jîrtvă pururea, jumătatea ei de dimineață și jumătatea ei îndesară.

21. Pre tigaie cu untdelemnu se va face, frămîntată va aduce pre ea sucite, jîrtvă de frînturi, jîrtvă întru miros burei mirosiri Domnului.

22. Preotul cel unsu, cel pentru dînsul den fiii lui, va face pre ea lêge vêcinică, tot să va săvîrși.

23. Și toată jîrtva preotului de tot va fi arsă și nu să va mînca".

24. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

25. „Grăiêște lui Aaron și fiilor lui zicînd : «Aceasta a lêgea greșălii : în loc unde junghe arderile de tot vor junghea și cel al păcatului înaintea Domnului, sfîntă sfintelor iaste.

26. Preotul ce o va aduce pre ea o va mînca pre dînsa, în loc sfînt să va mînca, în curtea cortului mărturiei.

27. Tot cine se va atinge de cărnurile ei se va sfinți și pre carele se va stropi den sîngele ei pre haine ce se va stropi pre ea se va spăla în loc sfînt.

28. Și vas de oală în care se va fiêrbe într-însul se va sfărîma, iară de se va fiêrbe în vas de aramă, să-l frêce pre el și să-l spêle cu apă.

29. Tot cine e parte bărbătească întru preoți va mînca acêstea, sfinte sfintelor sînt Domnului.

30. Și toate cîte-s pentru păcat, cărora se vor aduce înlăuntru den sîngele lor în cortul mărturiei, să să roage la sfînt să nu să mănînce, cu foc să să arză.

<CAP 7>

1[31]. Și aceasta e lêgea berbêciului celui pentru greșală, sfinte sfintelor iaste.

2[32]. În loc unde junghie arderile de tot vor junghiia berbêcele greșălii înaintea Domnului și sîngele va vărsa pre fundul jîrtăvnicului împrejur.

3[33]. Și tot seul lui va lua de la el, și mijlocul, și seul ce acopere mațele și tot seul ce iaste preste cêle de în pîntice,

4[34]. Și amîndoi rănichii, și seul ce iaste preste ei, ce iaste preste coapse, și seul ce iaste la ficați, cu rănichii, le va lua acêstea.

5[35]. Și le va aduce pre ele preotul pre jîrtăvnic, aducire miros de bună mirosire Domnului, pentru greșală iaste.

6[36]. Tot cine e parte bărbătească dentru preoți va mînca pre êle, în loc sfînt se vor mînca, sfinte sfintelor sînt.

7[37]. În ce chip iaste al greșalii, așa iaste și al păcatului, lêge una e lor ; preotul care se va ruga întru sine lui va fi.

8[38]. Și preotul ce aduce ardere de tot a omului piêlea arderii de tot, care aduce el, lui va fi.

9[39]. Și toată jîrtva carea se va face în cuptoriu și toată carea se va face pre grătariu, sau pre tigaie, a preotului ce aduce pre ea, a lui va fi.

10[40]. Și toată jîrtva făcută cu untdelemnu,/și nu

dele voastre den aducerile Domnului; tot carele să va atinge de êle să va sfinţi»".

19. Şi grăi Domnul către Moisi dzicindu:

20. „Acesta-i darul lui Aaron[5] şi fiilor lui, carele vor aduce Domnului întru dzua, carea vei unge pre însul: al dzecelea deifi făinină curată la jirtvă pururea, giumătate de ea dimineaţă şi giumătate de ea îndesara.

21. Pre tigaie întru untu de lemnu să va face, frămîntată vei aduce pre ea sucită, jirtvă den bucăţi, jirtvă întru miros a bunii mirosiri Domnului.

22. Preutul cel unsu, cel pentru însul den fiii lui, va face pre ea de lêge vêcinică, tot să va săvîrşi.

23. Şi toată jirtva preutului de tot va fi arsă şi nu să va minca".

24. Şi grăi Domnul către Moisi dzicindu:

25. „Grăieşte lui Aaron şi fiilor lui dzicindu: «Aceasta-i lêgea greşalei[6]: în loc unde junghe arderile de tot vor junghea şi cel a păcatului înnaintea Domnului, svintu sfinţilor iaste.

26. Preutul ce o aduce pre ea o va minca pre însă, în loc sfintu să va minca, în curtea cortului mărturiei.

27. Tot cine să va atinge de cărnurile ei să va sfinţi şi pre carele să va stropi den singele ei pre haine ce să va stropi pre ea să va spăla în loc sfintu.

28. Şi vas de oală întru carea să va fiêrbe să va sfărîma, iar în vas de aramă de să va fiêrbe să-l frêce şi pre el şi să-l spêle cu apă.

29. Tot cine-i de parte bărbătească întru preuţi va minca acêstea, svinte svinţilor sîntu Domnului.

30. Şi toate cîte-s pentru păcat, cărora să vor aduce înlontru den singele lor întru cortul mărturiei, să s<ă> ronge la sfintu să nu să mănînce, cu foc să s<ă> arză de tot.

<CAP 7>

1[31]. Şi aceasta-i lêgea berbêcelui[1] celui pentru greşeale, sfinte a sfinţilor iaste.

2[32]. În loc unde giunghe arderile de tot vor junghea berbêcele cel al greşealei înnaintea Domnului şi singele vor vărsa pre fundul jirtăvnicului înpregiur.

3[33]. Şi tot săul lui va lua de la el, şi mijlocul, şi săul ce acopere maţele, şi tot săul ce iaste preste cêle den pîntece,

4[34]. Şi rărunchii amîndoi, şi săul ce iaste preste înşi, ce iaste preste stînghi, şi săul ce iaste la ficaţi, cu rărunchii, le va lua pre acêstea.

5[35]. Şi le va aduce pre êle preutul pre jirtăvnic, aducere miros de bună mirosire Domnului, pentru greşeală iaste.

6[36]. Tot cine-i de parte bărbătească va minca pre êle, în loc sfintu să vor minca, sfinte sfinţilor sîntu.

7[37]. În ce chip iaste a greşealei, aşea iaste şi al păcatului, lêge una lor, preutul carele să va ruga întru însă lui va fi.

8[38]. Şi preutul ce aduce ardere de tot a omului pielea arderii de tot, carea aduce el, lui va fi.

9[39]. Şi toată jirtva carea să va face în cuptoriu şi toată carea să va face pre vatră sau pre tigaie, a preutului ce aduce pre ea, a lui va fi.

10[40]. Şi toată jirtva făcută cu untu de lemnu, şi nu răsfăcută, la toţi fiii lui Aaron voastre, şi tot cine se va atinge de prinosul Domnului se va sfinţi»".

19. Şi grăi Domnul către Moisei zicînd:

20. „Acesta iaste darul lui Aaron şi al feciorilor lui, care-l vor aduce Domnului în zioa în carea-i vei unge: a zêce parte de măsură de efi de făină curată la jirtvă pururea, jumătate dentr-însa dimineaţa, jumătate îndeseară.

21[20]. În tigaie în undelemn să se facă [21] frămîntată să o aduci jirtvă den fărămituri, jirtvă în miros mirosealei cei bune a Domnului.

22. Preotul cel uns, care va fi după dînsul în locul lui, den feciorii lui, să o facă lêge vêcinică, totdeauna să se săvîrşească.

23. Şi toată jirtva preoţească spre toată arderea să fie şi să nu se mănînce»[2].

24. Şi grăi Domnul către Moisei zicînd:

25. „Grăieşte lui Aaron şi feciorilor lui zicîndu-le: «Aceasta iaste lêgea greşalei: în locul în care junghe arderea cea de tot să junghe şi cea pentru păcat înaintea Domnului, că iaste sfînta sfinţilor.

26. Preotul care o va aduce să o mănînce în loc sfînt, să o mănînce în curtea cortului mărturiei.

27. Tot cela ce se va atinge de cărnurile ei se va sfinţi şi alc cui haine se vor stropi de singele ei şi pre ce se va stropi să se spêle în loc curat.

28. Şi tot vasul de lut în care se va fiêrbe să se spargă, iar de se va fiêrbe în vas de aramă, să se frêce şi să-l spêle cu apă.

29. Tot carele iaste întru preot parte bărbătească să mănînce dentr-însele, că iaste sfînta sfinţilor Domnului.

30. Prinosul care iaste pentru păcate, al căruia singe se bagă în cortul mărturiei spre curăţire întru sfinţire, să nu se mănînce, ce să se arză cu foc.

CAP 7

1. Şi aceasta iaste lêgea Domnului pentru greşală, carea iaste sfînta sfinţilor.

2. În locul unde junghe arderile de tot să junghe berbêcele cel pentru greşală înaintea Domnului, iar singele să-l vêrse împrejurul temeliei altariului.

3. Şi tot seul lui să se ia de la dînsul, şi dăşărturile şi praporul, şi tot seul ce iaste la cêle denlăuntru,

4. Şi rănichii amîndoi, şi seul de pre dînşii, şi ce iaste pre ii, şi băzărul, să se ia cu acêstea.

5. Şi să le aducă preotul la altar prinos Domnului în miros bun, că iaste pentru greşală.

6. Tot care iaste parte bărbătească den preoţi să le mănînce, şi în loc sfînt să le mănînce, că sfînta sfinţilor iaste.

7. Cum iaste cea pentru păcat, aşa iaste şi cea pentru greşală, că o lêge au; preotul carele se va ruga de sine lui va fi.

8. Şi preotul carele va aduce arderea cea de tot a omului pielea jîrtvei arderii de tot, carea o va aduce pentru dînsul, a lui să fie, adecă a preotului.

9. Şi toată jîrtva carea se va face în cuptor şi toată cîtă se va face pre vatră, sau pre grătar, a preotului care o va aduce a aceluia să fie.

10. Şi toată jîrtva frămîntată cu amestecătură de untdelemn, şi fără de amestecă-

jertfele mistuire de foc înaintea Domnului. Tot ceea ce se va atinge de ele va fi sfinţit»".

19. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

20. „Acesta este darul pe care Aaron şi fiii săi să îl înfăţişeze Domnului în ziua cînd vor fi miruiţi; a zecea parte dintr-o efă din fruntea făinii, ca prinos veşnic, jumătate dimineaţa şi jumătate seara.

21. Să fie pregătită în tigaie, frămîntată şi prăjită cu untdelemn, să fie adusă coaptă şi frîntă în bucăţi, ca prinos cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

22. Preotul care, dintre fiii lui Aaron, va fi miruit în locul lui, să aducă acest prinos. Aceasta este o lege veşnică; prinosul să fie ars în întregime.

23. Orice prinos de grîne din partea unui preot să fie ars în întregime şi să nu se mănînce nimic din el."

24. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

25. „Vorbeşte lui Aaron şi fiilor săi şi spune-le: «Aceasta este legea privitoare la jertfa pentru păcat: în locul unde este înjunghiată jertfa pentru arderea de tot, acolo să fie înjunghiată înaintea Domnului şi jertfa pentru păcat; aceasta este un lucru preasfînt.

26. Preotul care va aduce jertfa pentru păcat, acela să o mănînce; să fie mîncată într-un loc sfînt, în curtea cortului întîlnirii.

27. Oricine se va atinge de carnea ei va fi sfinţit, iar dacă va ţîşni sînge pe vreun veşmînt, partea stropită să fie spălată într-un loc sfînt.

28. Oala de lut în care va fierbe carnea să fie spartă, iar, dacă a fost fiartă într-un vas de aramă, acesta să fie frecat şi spălat cu apă.

29. Orice bărbat din neamul preoţesc să mănînce din ea: aceasta este un lucru preasfînt.

30. Dar să nu se mănînce nici o jertfă pentru păcat din al cărei sînge va fi adus în cortul întîlnirii, ca să se facă ispăşire în sfîntul lăcaş; aceasta să fie arsă în foc.

CAP. 7

Jertfele pentru ispăşire

1. Iată legea privitoare la jertfa pentru vină; ea este un lucru preasfînt.

2. În locul unde este înjunghiată jertfa pentru arderea de tot, acolo să fie înjunghiată şi jertfa pentru vină; cu sîngele ei să fie stropit altarul ei de jur împrejur.

3. Să fie adusă toată grăsimea, coada, grăsimea care acoperă măruntaiele,

4. Amîndoi rinichii, împreună cu grăsimea de pe ei, cea de pe şale, ca şi seul de pe ficat, care se desprinde o dată cu rinichii.

5. Preotul să le ardă pe altar, ca jertfă mistuită de foc, înaintea Domnului; aceasta este o jertfă pentru vină.

6. Orice bărbat din neamul preoţilor să mănînce din ea, dar s-o mănînce într-un loc sfînt; aceasta este un lucru preasfînt.

7. Cum este la jertfa pentru vină, tot aşa să fie şi la jertfa de ispăşire; aceeaşi lege este pentru amîndouă; vita jertfită să rămînă preotului care a săvîrşit ispăşirea cu ajutorul ei.

8. Cînd preotul înfăţişează arderea de tot a cuiva, lui să-i rămînă pielea acelei arderi de tot.

9. Orice prinos de grîne copt în cuptor, pregătit în tigaie sau în cratiţă, să fie al preotului care îl va înfăţişa.

10. Orice prinos de grîne pregătit cu untdelemn /sau uscat să fie al tuturor fiilor

Pag. 74, col. I

шн҃ нꙋ префъкꙋтъ ла тоци фиіи лꙋи ааро́н ба фи фи́ецe кѣрꙋа ѧ́тоі́ма .

К Л ·П З

ѧ҃ Ачаста є лѣ́гꙋ тѫ́ртвеи мѫнтꙋи́рии ка
рѣ бор а́дꙋче дмнезꙋи́ . Де бо́р а́дꙋ
че пе́нтрꙋ ла́ꙋда пре е́а, шн ба а́дꙋче
ла тѫ́ртеа ла́ꙋдеи пи́ини де фи́ни curа́тѣ,
фъкꙋте ѧ оу҃нт де леми́нѣ, шн
тꙋрте не доспи́те оу҃нсе кꙋ оу҃нт де леми́нѣ, шн
фъи́нѣ а́лѣсе фрѣмѫнта́тѣ кꙋ оу҃нт де е́ѣнꙋ.
Пре пи́ини не доспи́те ба а́дꙋче да́рꙋиле лꙋи ,
пре тѫ́ртеа де ла́ꙋда мѫнтꙋи́рии лꙋи .
в҃ Шн ба а́дꙋче дела дмнезꙋи́ оу҃нꙋ де́и тоа́те да
рꙋиле лꙋи ка́ре дмнезꙋи́, пресꙋтꙋлꙋи чи́оар
г҃ не сѫнцле мѫнтꙋи́рии, лꙋи ба фи . Шн кѣ
нꙋиле тѫ́ртеи ла́ꙋдеи мѫнтꙋи́рии, лꙋи бор
фи, шн ѯкарѣ зи сѣ дꙋрꙋа́ци, сесо́р мѫи́нка, нꙋ
д҃ бор лъса де́и трѫи́ка пыне димине́ца . Шн
дека тѫ́ртеи рꙋгъ де оу҃нъ бое да́рꙋи лꙋи, ѯ
карѣ зи ба а́дꙋче тѫ́ртеа лꙋи сеа мѫи́нка шн
а́доа зи . Шн чеа ръмъсъ де́и кѣрнꙋиле
е҃ тѫ́ртеи пыне а́трее зи, нꙋ фо́и сеа а́рде .
ѕ҃ Ѣ́рꙋ де мѫи́нкѫнде ба мѫи́нка де́и кѣрнꙋи ѧ́трее
а зи, нꙋсеа прiи́ни чи́елꙋи чи а́дꙋче лꙋи, нꙋсе
ба сокоти лꙋи, пе́нтрꙋ кꙋ пъкъто́ѣнице е́сте,
тръ сꙋфлетꙋа ка́ре ба мѫи́нка де́и ме́ле пъкатꙋ
з҃ ба лꙋа . Шн кѣрнꙋи ка́те сесо́р а́тинце де
тоа́т не кꙋра́тꙋа нꙋсесо́р мѫи́нка, ѯфо́и де́тоа́т
сесо́р а́рде, тоа́т кꙋра́тꙋа ба мѫи́нка карне .
и҃ Шн сꙋфлетꙋа ка́ре ба мѫи́нка де́и кѣрнꙋиле жр
тѳи мѫнтꙋи́рии, ка́ре е́сте а дмнезꙋи́, шн не
кꙋръци́ме лꙋи пре дмнезꙋа, ба пери сꙋфлетꙋа а
і҃ чела дин норо́дꙋа лꙋи . Шн сꙋфлетꙋа ка́ре
сеа а́тинце де тоа́т лꙋкрꙋа́ не кꙋра́т, сау дине
кꙋръци́е де о́ме, сау дитѣле кꙋ па́трꙋ пичоаре
не кꙋра́те, сау де тоа́ле оу҃рѫчине не кꙋра́тѣ,
шн ба мѫи́нка де́и кѣрнꙋиле тѫ́ртеи мѫнтꙋи
рии ка́реле е́сте дмнезꙋи́, ба пери сꙋфлетꙋа а́че
і҃а ла дин норо́дꙋа лꙋи . Шн грѣи дмнезꙋа кѣтрѣ
і҃б моиси зикѫнде . Грѣи́ще фи́илор лꙋи исраи́ла
зикѫнде, тоа́т сеу́а о́илор шн а́а боилор, шн а
і҃г капрелор, сѫнъ мѫи́нцаи . Шн сеу де мортъ
ши не при́нзъ де хи́арѣ сеа лꙋкра́ ла тоа́т лꙋ
і҃д кру́ꙋ, шн ла мѫи́нкаре нꙋсеа мѫи́нка . Тоа́т
карнеа ба мѫи́нка сеу деа доби́тоаче, дин ка́ре ве
і҃е а́дꙋче дин трѫи́неле а́дꙋчере дмнезꙋи́, ба пери
сꙋфлетꙋа а́чеа дин норо́дꙋа лꙋи . Тоа́т сѫ
і҃ѕ целе сѫнъ мѫи́нкаць ѧ́тоа́т сеа́шꙋа бо́стрꙋ де
доспи́тоаре шн дин паꙋри . Тоа́т сꙋфлетꙋа
і҃з ка́ре ба мѫи́нка сѫнце, ба пери сꙋфлетꙋа а́чеа
і҃и дин норо́дꙋа лꙋи . Шн грѣи дмнезꙋа кѣтрѣ
і҃і моиси зикѫнде . Шн фи́илор лꙋи исраи́ла лебе
зи сръи зикѫнде, чеа че а́дꙋче тѫ́ртеа мѫнтꙋи
рии лꙋи дмнезꙋе, ба а́дꙋче да́рꙋа лꙋи дмнезꙋи́,
к҃ дин тѫ́ртеа мѫнтꙋи́рии лꙋи . Мѫи́неле лꙋи
бор а́дꙋче а́дꙋчерие дмнезꙋи́, сеу́а че е́сте пре
сте пи́ептꙋ, шн сеу́а че е́сте преste фи́кацъ бор
а́дꙋче лꙋи, каре пъзе да́ре ѧ́наи́нтѣ дмнезꙋи́ .
к҃а Шн ба а́дꙋче пресꙋтꙋа сеу́а че е́сте преste пи́еп

prefăcută, la toți fiii lui Aaron va fi fieștecăruia întocma.

[CAP 7]

11[1]. Aceasta e lêgea jîrtvei mîntuirii, carea vor aduce Domnului.

12[2]. De vor aduce pentru lauda pre ea și va aduce la jîrtva laudei piini de făină curată, făcute în untdelemnu, și turte nedospite, unse cu untdelemnu, și făină aleasă, frămîntată cu untdelemnu.

13[3]. Pre piini nedospite va aduce darurile lui pre jîrtvă de laudă mîntuirei lui.

14[4]. Și va aduce de la dînsul unul den toate darurile lui luare Domnului, preotului ce toarnă sîngile mînturei, lui va fi.

15[5]. Și cărnurile jîrtvei laudei mîntuirei lui vor fi și în carea zi să dăruiește se vor mînca, nu vor lăsa dentr-însa până dimineața.

16[6]. Și de va jîrtvui rugă de bunăvoie darul lui, în carea zi va aduce jîrtva lui, se va mînca și a doo zi.

17[7]. Și ce va rămînea den cărnurile jîrtvei până a treia zi cu foc se va arde.

18[8]. Iară de mîncînd va mînca den cărnuri a treia zi, nu se va priimi celui ce aduce lui, nu se va socoti lui, pentru că pîngăriciune iaste, iară sufletul care va mînca den êle păcatul va lua.

19[9]. Și cărnuri cîte se vor atinge de tot necuratul nu se vor mînca, în foc de tot se vor arde, tot curatul va mînca carne

20[10]. Și sufletul care va mînca den cărnurile jîrtvei mîntuirei, care iaste a Domnului, și necurățiia lui pre dînsul va peri sufletul acela den norodul lui.

21[11]. Și sufletul care se va atinge de tot lucrul necurat, sau de necurăție, de om, sau de cêle cu patru picioare necurate, sau de toată uriciunea necurată și va mînca den cărnurile jîrtvei mîntuirei carele iaste Domnului, va peri sufletul acela den norodul lui»“.

22[12]. Și grăi Domnul cătră Moisi zicînd :

23[13]. „Grăiêște fiilor lui Israil zicînd : «Tot seul oilor, și al boilor, și al caprelor să nu mîncați.

24[14]. Și seu de mortăciune și prinsă de hiară se va lucra la tot lucrul, și la mîncare nu se va mînca.

25[15]. Tot carele va mînca seu de la dobitoace den care veț aduce dentr-însele aducere Domnului va peri sufletul acela den norodul lui.

26[16]. Tot sîngele să nu mîncați în tot sălașul vostru den dobitoace și den pasări.

27[17]. Tot sufletul care va mînca sînge va peri sufletul acela den norodul lui».

28[18]. Și grăi Domnul cătră Moisi zicînd :

29[19]. „Și fiilor lui Israil le vei grăi zicînd : «Cela ce aduce jîrtvă mîntuirei lui Domnului va aduce darul lui Domnului den jîrtva mîntuirei lui.

30[20]. Mîinele lui vor aduce aducerile Domnului, seul ce iaste preste pieptu și seul ce iaste preste ficat vor aduce lui ca să puie dare înaintea Domnului.

31[21]. Și va aduce preotul seul ce iaste preste piep/tu

va fi, fieștecăruia atocma.

[CAP 7]

11[1]. Aceasta-i lége a jirtvei[2] mintuirei, carea vor aduce Domnului.

12[2]. Să vor aduce pentru laudă pre ea și va aduce la jirtva laudei păini de fănină curate, făcut<e> în untu de lemnu, și covrigi nedospiți, unși cu untdelemnu, și fănină aleasă, frământată cu untdelemnu.

13[3]. Pre păini nedospite va aduce dururile lui pre jirtvă de laudă a mintuirei lui.

14[4]. Și va aduce de la însul unul den toate dărurile lui luare Domnului preutului ce toarnă singele mintuirei, lui va fi.

15[5]. Și cărnurile jirtvei laudei mintuirei lui vor fi, și intru care dzi să dăruiește să vor mînca, nu vor lăsa de însul la dimineață.

16[6]. Și de va jirtvui rugă de bună voie darul lui, intru care dzi va aduce jirtva lui, să va mînca și a doao dzi.

17[17]. Și ce va rămînea den cărnurile jirtvei păn-a treia dzi cu foc să va arde.

18[8]. Iar să va mîncîndu mînca-va den cărnuri a treia dzi, nu va priimi celuia ce-i aduce lui, nu să va socoti lui, pentru că pîngăriciune iaste, iar sufletul carele va mînca dentru el păcatul va lua.

19[9]. Și cărnuri cîte să vor atinge de tot necuratul nu să vor mînca, în foc de tot să vor arde, tot curatul va mînca carne.

20[10]. Și sufletul carele va mînca den cărnurile jirtvei mintuirei, carele iaste al Domnului, și necurățiia lui pre însul, va peri sufletul acela den nărodul lui.

21[11]. Și sufletul carele să va atinge de lucrul necurat, sau de necurăție de om, sau den cêle cu 4 picioare necurate, sau de toată uriciunea necurată și va mînca den cărnurile mintuirei carele iaste a Domnului, va peri sufletul acela den nărodul lui».

22[12]. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

23[13]. „Grăiește fiilor <lui>[3] Israil dzicîndu: «Tot săul a boilor, și a oilor, și a caprelor să nu mîncați.

24[14]. Și seu de mortăciune și prinsu de jiganie să va lucra la tot lucrul, și la mîncare nu să va mînca.

25[15]. Tot carele va mînca seu de la dobitoace den carele veți aduce aducere Domnului dentru însе va peri sufletul acela den nărodul lui.

26[16]. Tot singele să nu mîncați întru tot sălașul vostru den dobitoace și den pasări.

27[17]. Tot sufletul de va mînca singe va peri sufletul acela den nărodul lui.»"

28[18]. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

29[19]. „Și fiilor lui Israil le vei grăi dzicînd: «Cela ce aduce jirtvă mintuirei lui Domnului va aduce nărodu[4] lui Domnului den jirtva mintuirei lui.

30[20]. Mînule lui vor aduce aducerile Domnului, săul ce iaste preste pieptu, săul cel preste maiu va aduce lui ca să puie dare înnaintea Domnului.

31[21]. Și va aduce preutul săul ce iaste preste pie/ptu pre jirtăvnic și va fi pieptul

tură, să fie la tot feciorii lu Aaron fieștecăruia întocma.

11[2]. Aceasta iaste lêgea jărtvei de pace, carea să o aducă Domnului.

12. Că de o vor aduce pentru lauda să aducă cu jărtva și pâine de laudă de făină de grîu, curat frămîntată în undelemn, și covrigi nedospiț, unși cu undelemn, [13] și făină de grîu, frămîntată cu undelemn.

13. Cu pâinea cea nedospită să aducă darul lui cu jărtva jărtvei laudei cei de mîntuire.

14. Și de la dînsul unul să aducă den tot darul său luare Domnului și preotului carele toarnă singele mărturiei a lui să fie.

15[14]. Și cărnurile jărtvei laudei cei de mîntuire ale lui vor fi, [15] și or în ce zi se vor aduce într-acêea să se mănînce, iar să nu rămîie dentr-însa pănă a doaoa zi.

16. Iar de va aduce jărtva sa rugăciune de bunăvoie, în ce zi ce va aduce, într-acêea să se mănînce.

17. Iar ce va rămînea pre dimineața pre altar pănă a treia zi să se arză pre altar.

18. Iar de mîncînd va mînca den cărnuri a treia zi, nu se va priimi celuia ce o au adus, că nu i se va băga în seamă, că iaste spurcăciune, și sufletul care va mînca dentr-însele păcat dobîndește.

19. Și cărnurile care se vor atinge de tot ce iaste necurat să nu se mănînce, ce să se arză în foc, și tot cine va fi curat să mănînce cărnurile.

20. Și sufletul care va mînca den carnea jărtvei cei de mîntuire, carea iaste a Domnului, și necurățiia lui pre dînsul, peri-va sufletul acela den nărodul său.

21. Și sufletul care se va atinge de tot lucrul necurat, sau de necurățiia omului, sau den cêle cîte cu patru picioare necurate și de toată necurățiia spurcată și va mînca den carnea jărtvei mîntuirei carea iaste a Domnului, sufletul acela va peri den nărodul său»".

22. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

23. „Grăiește feciorilor lui Israil zicîndu-le: «Tot seul boilor, și al oilor, și al caprelor să nu mîncați.

24. Și seu de mortăcină și mîncat de fieri tot lucrul să s<e> facă cu dînsul, iar de mîncare să nu se mănînce.

25. Că tot cel ce va mînca seu den dobitocul care va aduce dar Domnului dentr-însul, sufletul acela va peri den nărodul său»[3].

26. Nice un singe să nu se mănînce întru toate lăcașurile voastre, nice de dobitoc, nice de pasăre.

27. Că tot sufletul care va mînca singe va peri sufletul acela den nărodul său»"

28. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

29. „Grăiește feciorilor lui Israil zicîndu-le: «Cela ce va aduce jărtvă de mîntuire Domnului să aducă darul său Domnului den jertva mîntuirei.

30. Mîinele lui să aducă prinos Domnului seul care iaste pre piept și băzărul să aducă ca să-l puie înaintea Domnului.

31. Și să puie preotul seul de pre piept pre altar, [31] iar pie/ptul să fie al lui Aaron

lui Aaron, deopotrivă fiecăruia.

11. Iată legea privitoare la jertfa de pace, care va fi adusă Domnului.

12. Dacă cineva o va aduce ca jertfă de laudă, să aducă împreună cu jertfa de pace și pîini nedospite, frămîntate cu untdelemn, turte nedospite, stropite cu untdelemn și fruntea de făină frămîntată cu untdelemn.

13. Pe lîngă aceste turte, să mai aducă lîngă jertfa de pace și de laudă, ca prinos de grîne, și niște pîini dospite.

14. Din toate aceste prinoase, cîte o bucată să o înfățișeze ca dar înălțat Domnului; aceasta să fie a preotului care stropește cu singele jertfei de pace.

15. Carnea jertfei de laudă și de pace să fie a sa, dar să o mănînce în ziua înfățișării ei; să nu se lase nimic din ea pînă dimineață.

16. Iar dacă jertfa cuiva este adusă spre a îndeplini o făgăduință sau ca dar de bunăvoie, aceasta să fie mîncată în ziua înfățișării ei, iar ceea ce va rămîne din ea să fie mîncată a doua zi.

17. Ceea ce va rămîne din carnea jertfei pentru a treia zi să fie ars în foc.

18. Dar dacă va îndrăzni cineva să mănînce din carnea jertfei sale de pace în a treia zi, această jertfă nu va fi primită; celui care a adus-o nu i se va ține în seamă, căci aceasta este lucru necurat, și oricine va mînca din ea va purta povara păcatului său.

19. Carnea care s-a atins de ceva necurat să nu fie mîncată, ci să fie arsă în foc. Dar carnea jertfei poate să o mănînce oricine este curat.

20. Dar dacă cineva, aflîndu-se în stare de necurățenie, va mînca din carnea jertfei de pace, care este a Domnului, acela să fie îndepărtat din neamul lui.

21. Iar acela care va atinge vreun lucru necurat, fie vreo necurățenie omenească, fie un animal necurat sau orice altă spurcăciune necurată, și va mînca apoi din carnea jertfei de pace care este a Domnului, acela să fie îndepărtat din poporul lui»".

22. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

23. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Să nu mîncați nici un fel de grăsime, de bou, de oaie sau de capră.

24. Grăsimea unei vite moarte sau sfîșiate de fiare puteți să o folosiți la orice altceva, dar să nu o mîncați.

25. Dacă va mînca cineva din grăsimea vitelor care sînt înfățișate domnului ca jertfă mistuită de foc, acela să fie îndepărtat din neamul lui.

26. Să nu mîncați nicidecum singe, oriunde veți locui, nici de pasăre, nici de vită.

27. Oricine va mînca singe să fie îndepărtat din neamul lui.»"

28. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

29. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Acela care va aduce jertfa sa de pace Domnului să înfățișeze Domnului darul său, luat din jertfa de pace.

30. Cu mîinile sale să aducă părțile ce trebuiesc mistuite în foc, înaintea Domnului, și anume grăsimea așezată deasupra pieptului, iar pieptul să fie legănat, ca dar legănat înaintea Domnului.

31. Și preotul să ardă grăsimea pe altar, iar pie/ptul să rămînă lui Aaron și fiilor săi.

Pag. 74, col. II

тѹ пре҃ жр҃тѣвникѣ, шн҃ ва фн҃ пт҃ипт҃ѹ҆ аѹн҃ аа҃ рон҃ шн҃ фінаѡ҃ аѹн҃ . Шн҃ срѣцѹ҆ чѣ҃ дн҃рпт҃ кѕ
вѣц дѧ҃ аѯоа҃ре прѣѡтѹ҆аѹн҃, дн҃н жр҃тѣлаѥ мажн
тѹ҆нрѣн҃ вѡастре . Чѣла че а҃дѹче сн҃ѹлаѥ мж҃ кг
тѹ҆нрѣѣ҃, шн҃ сѣ҃ѹ҆ дн҃ фнїн аѹн҃ а҃аро҃н аѹн҃ ва фн҃
срѣцѹ҆ чѣ҃ дн҃репт҃ ф҃пар҃тѣ . Пѣнтрѹ кѕпѣ҃ кд
ѣ҃ѹ҆ пѹнгрїн дѣсѹпра, шн҃ срѣцѹ҆ аѯоарїн҃ а҃мн҃ аѹ҆
дѣла фнїн аѹн҃ їсраи҃, дн҃н жр҃тѣлаѥ мажн҃тѹ҆нрѣ
вѡастре, шн҃ а҃ѣм дат҃ пре҃ дж҃нѣлаѥ аѹн҃ а҃аро҃н пре
сѣ҃ѣ, шн҃ фінаѡ҃ аѹн҃ а҃ѣце вѣ҃чнїкѣ дѣла фнїн аѹн҃
їсраи҃ . Дѧ҃ста҃ѣ є҃ оу҃ѹерѣ ак҃ а҃аро҃ ш оу҃ѹерѣ фінаѡ҃ ке
ак҃, дн҃ а҃дѹчирѣ дн҃ѹлѧ҃, ст҃ѣ каре зн҃а а҃дѧ҃ пре҃
є҃ка҃ѣ прѣѡцѣ҃кѣ дн҃ѹлѧ҃ . Дѯпѣкѣ҃а порѹчит кѕ
дмн҃ѣ сѣа҃дѣ ак҃ѣ ст҃ѣ каре зн҃а оу҃нсѣ пре҃ дж҃шїй
дѣла фнїн аѹн҃ їсраи҃, дѣа҃це вѣ҃чнїкѣ ст҃ѣ ѹ҆дѣ
ѣ҃ѣ҃. Дѧ҃ста҃ѣ а҃ѣце а҃дѣрѣ҃ дѣ то҃ш҃ж҃тѣ҃ шн҃ кѕ
пѣнтрѹ грѣша҃ѣ шн҃ пѣнтрѹ пѣка҃т, шн҃ а҃сѣвѣ҃
шнрїй, шн҃ а҃ж҃р҃тѣлѣ мажнтѹнрїй . Дчі кн кѯ
а҃ѹ порѹчнїть дмн҃ѣ аѹн҃ моѵсе ѧ҃мѹ҃тѣлаѥ снна҃ѣ҃
ѧ҃каре зн҃ а҃ѹ порѹчнїть фінаѡ҃ аѹн҃ їсраи҃ль сѣ ѧ҃
дѹкѣ дарѹрнаѥ аѡрь ѧ҃наи҃нтѣ дмн҃ѣаѹн҃, ѧ҃пѹѣстн
нль снна҃їй .

К А П Н

и грѣи дмн҃ѣ кѣтрѣ моѵсе зникѧ҃дь . кѳ
А҃ пре҃ а҃аро҃нь шн҃ пре҃ фнїй аѹн҃, шн҃ вєш
мінтєлаѥ аѹн҃, шн҃ оу҃нтѣ дє лѣмнѣ҃ оу҃ѹе
рїй, шн҃ вницѣ҃ѣ чѣль пѣнтрѹ пѣка҃тѣ,
шн҃ чїн дой сєрбєїн, шн҃ кошїница кѹ а҃ѣзн
мѣс . Шн҃ тоате а҃дѹнѧ҃рѣ сєсорѹ҆аѹи каре кѱ
ѣ҃ра ла оу҃ша кор҃тѹ҆аѹн мж҃тѹрїєй . Шн҃ ф҃ѣ кѵ
кѣ моѵсе дѯпрєкѹ҃м а҃ѹ порѹнїть аѹн҃ дмн҃ѣаѹ҃ ,
шн҃ а҃ѹ а҃дѹнать тоа҃тѣ а҃дѹнѧ҃рѣ ла оу҃ша кор҃тѹ
аѹн҃ мж҃тѹрїєй, шн҃ зн҃ѣ моѵсе кѣтрѣ а҃дѹнѧ҃рѣ.
Дѧ҃ѣста҃ ѥ҃сте кѵвѧ҃нтѹ҆ѣ чѣ а҃ѹ порѹнїть дмн҃ѣ кѳ
єѳа҃кѣ . Шн҃ а҃дѹсе моѵсе пре҃ а҃аро҃нь шн҃ пр кѯ
фнїй аѹн҃ . Шн҃ спѣлѣ пре҃ дж҃шїй кѹ а҃пѣ҃, кѯ
шн҃ а҃ѧ҃ ѳ҃рѣкѧ҃т кѹ хѧ҃нѣ҃ шн҃ а҃ѧ҃ ѳ҃нїнєѹ кѹ
єрѣ҃ѣ҃ шна҃ ѳ҃рѣкѣ кѹ хѧ҃нна чѣ пѧ҃нѣ҃ ѣ҃сѣ, ша҃
пѹѣ҃ пре҃стє дж҃нѣ҃ѣ чѣ пре҃стє оу҃мѣрє
Шн҃ а҃ѧ҃ ѳ҃нїнєѹ пре҃ дж҃нѣ҃ѣ дѯпѣ ѳ҃ѧ҃чєрѣ чѣ пре҃ кѳ
стє оу҃мѣрь, шн҃ а҃ѧ҃ єтрѣнсѹ пре҃ дж҃нѣ҃ѣ кѹ дж҃
сѧ, шн҃ а҃ѯпѹ҃ пре҃стє дж҃нѣ҃ѧ҃ ѥ҃нгѳа҃пѹ҃ѧ҃ шн҃ а҃ѧ҃
пѹѣ҃ пѣ҃стє ѥ҃нгѳа҃пѹ҃ѧ҃ а҃рѣтар҃ѣ шн҃ а҃дѣвѣр҃ѣаѣ .
Шн҃ а҃ѧ҃ пѹѣ҃ мѵ҃тра пре҃ кап҃ѹ҃ аѹн҃ , шн҃ а҃ѧ҃ пѹѣ҃ кѳ
пре҃ мѵ҃тр҃ѣ дн҃ ѳ҃ѧ҃ца аѹн҃ потѳ҃ѣава чѣ дє а҃ѧ҃рь чѣ
єѳ҃нѧ҃тѣ єѳ҃нѣ҃тѣ, дѯпрєкѹ҃м а҃ѧ҃ порѹнїть дмн҃ѣ
аѹн҃ моѵсе . Шн҃ а҃ѣѳ҃ моѵсе дн҃ оу҃нтѹ҆аѣ дє кѳ
лѣмнѣ҃ а҃ѣаѣ оу҃нцрїй , шн҃ а҃ѧ҃ оу҃нєѣ ковтѹ҆аѣ шн҃
тоате васєлє аѹн҃, шна҃ єѳ҃нѧ҃ пре҃ дж҃нѣ҃ѣаѣ .
Шн҃ стропѝ дѣнь тр҃пєѣ҃ѣаѣ пре҃ жр҃тѣвникѣ дє кѕ
ша҃пте со҃рн , шн҃ а҃ѧ҃ оу҃нєѣ пре҃ жр҃тѣвникѣ шн҃
а҃ѧ҃ єѳ҃нѧ҃т пре҃ дж҃нѣ҃ѣаѣ, шн҃ тоате васєлє аѹн҃,
шн҃ єпѣлатоарѣ шн҃ ѳ҃ѹ҃ндѣаѣ ѥ҃н, шн҃ а҃ѣѣ єѳ҃нѧ҃
пре҃ дж҃нєлє . Шн҃ тѹ҃рнѣ моѵсе дн҃ оу҃нть кѳ
дєлѣмнѣаѣ оу҃нцрїй пре҃ кап҃ѹ҃ аѹн҃ а҃аро҃нь шна҃ѣ
оу҃нсе пре҃ дж҃нѣ҃ѣаѣ шна҃ѣ єѳ҃нѧ҃ пре҃ ѥ҃ѣ . Шн҃ кѳ
а҃дѹсе моѵсе пре҃ фнїй аѹн҃ а҃аро҃нь ,шн҃ ѳ҃рѣкѣ пр
дж҃шїй хѧ҃нне шн҃ ѳ҃нїнсе пре҃ дж҃шїй кѹ єрѣ҃ѣ҃,
шн҃ а҃ѣѣ пѹѣ҃ кнѣрє дѯпѣ кѹ҃м порѹнїть дмн҃ѣаѣ
аѹн҃

pre jîrtăvnic, şi va fi pieptul lui Aaron şi fiilor lui.

32[22]. Şi braţul cel direpţ veţ da luoare preotului den jîrtvele mîntuirei voastre.

33[23]. Cela ce aduce sîngele mîntuirei şi seul den fiii lui Aaron lui va fi braţul cel direpţ în parte.

34[24]. Pentru că pieptul punerii deasupra şi braţul luorii am luat de la fiii lui Israil den jîrtvele mîntuirei voastre şi le-am dat pre dînsele lui Aaron, preotul, şi fiilor lui lêge vecinică de la fiii lui Israil."

35[25]. Aceasta e ungerea lui Aaron şi ungerea fiilor lui den aducerile Domnului, întru care zi au adus pre ei ca să preoţească Domnului,

36[26]. După cum au poruncit Domnul să le dea lor, întru care zi au unsu pre dînşii de la fiii lui Israil de lêge vêcinică întru rudele lor»".

37[27]. Aceasta e lêge arderilor de tot şi a jîrtvei, şi pentru greşală, şi pentru păcat, şi a săvîrşirii, şi a jîrtvei mîntuirii,

38[28]. În ce chip au poruncit Domnul lui Moisi în Muntele Sinaei, în care zi au poruncit fiilor lui Israil să aducă darurile lor înaintea Domnului în pustiul Sinaii.

CAP 8

1. Şi grăi Domnul către Moisi zicînd :

2. „Ia pre Aaron şi pre fiii lui, şi veşmintele lui, şi untdelemnul ungerii, şi viţelul cel pentru păcat, şi cei doi berbeci, şi coşniţa cu azimele,

3. Şi toată adunarea soborului care era la uşa cortului mărturiei".

4. Şi făcu Moisi dupre cum au poruncit lui Domnul şi au adunat toată adunarea la uşa cortului mărturiei.

5. Şi zise Moisi către adunare : „Acesta iaste cuvîntul ce au poruncit Domnul să facă".

6. Şi aduse Moisi pre Aaron şi pre fiii lui şi spălă pre dînşii cu apă.

7. Şi l-au îmbrăcat cu haină şi l-au încinsu cu brîul şi-l îmbrăcă cu haina cea pînă jos ş-au pus preste dînsul cea—preste—umăr. [8] Şi au încinsu pre dînsul după facerea cei—preste—umăr şi au strînsu pre dînsul cu dînsa,

8. Şi au pus preste dînsul engolpiul lui, au pus peste engolpiu arătarea şi adevărul.

9. Şi au pus mitra pre capul lui şi au pus pre mitră den faţa lui potcoava cea de aur, cea sfinţită sfîntă, dupre cum au poruncit Domnul lui Moisi.

10. Şi luo Moisi den untul de lemnu al ungirii şi au unsu cortul şi toate vasele lui şi-l sfinţi pre dînsul.

11. Şi stropi dentr-însul pre jîrtăvnic de şapte ori şi au unsu pre jîrtăvnic şi l-au sfinţit pre dînsul, şi toate vasele lui, şi spălătoarea, şi fundul ei şi le-au sfinţit pre dînsele.

12. Şi turnă Moisi den untdelemnul ungerii pre capul lui Aaron şi-i unse pre dînsul şi-l sfinţi pre el.

13. Şi aduse Moisi pre fiii lui Aaron şi îmbrăcă pre dînşii haine şi încinse pre dînşii cu brîne şi le-au pus chivere. după cum porunci Domnul/lui Moisi.

lui Aaron și fiilor lui.

32[22]. Și brațul cel dreptu vei da luare preutului dentru jirtvele voastre a mintuirei.

33[23]. Celaj ce aduce singele mărturiei și săul dentru fiii lui Aaron lui va fi brațul cel dreptu în parte.

34[24]. Pentru pieptul a punerii de asupra și brațul luării am luat de la fiii lui Israil den jirtvele mintuirei voastre și le-am dat pre însе lui Aaron, preutul, și fiilor lui de lêge vêcinică de la fiii lui Israil.

35[25]. Aceasta-i ungerea lui Aaron și ungerea fiilor lui den aducerile Domnului, întru care dzi au adus pre ei ca să preuțască Domnului,

36[26]. După cum au porăncit Domnul să le dea lor, întru care dzi au unsu pre înșii de la fiii lui Israil de lêge vêcinică[5] întru rudele lor»".

37[27]. Aceasta-i lêgea a arderilor de tot și a jirtvei, și pentru greșeală, și pentru păcat, și a săvîrșirei, și a jirtvei mintuirei,

38[28]. În ce chip au porîncit Domnul lui Moisi întru Muntele Sinâ, întru care dzi au porîncit fiilor lui Israil să aducă darurile lor înnaintea Domnului în pustiiul Sinâ.

CAP 8

1. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

2. „Ia pre Aaron și pre fiii lui, și veșmintele lui, și untdelemnul ungerii, și viţălul cel pentru păcat, și cei doi berbeci, și coșnița cu azimile

3. Și toată adunarea soborului care era pre uș[1] la ușa cortului mărturiei".

4. Și făcu Moisi după cum i-au porîncit lui Domnul și au adunat toată adunarea la ușea cortului mărturiei.

5[4]. Și dzise Moisi cătră adunare: „Acesta iaste cuvîntul ce au porîncit Domnul să fac."

6. Și aduse Moisi pre Aaron și pre fiii lui [7] și-i spălă pre înșii cu apă.

7. Și l-au îmbrăcat cu haina pre însă și l-au încinsu cu brîul pre însul și-l îmbrăcă cu haina — cea — păn<ă>— gios și au pus preste însul cea—preste—umăr. [8]. Și l-au încinsu pre însul după facerea ceii—preste—umăr și au strînsu pre însă cu însa.

8. Și au pus preste însă cuvîntul și au pus preste cuvîntu arătarea și adevărul.

9. Și au pus mitra pre capul lui și au pus pre mitră den fața lui potcoava cea de aur, cea sfințită sfîntă, după cum au porăncit Domnul lui Moisi.

10. Și luo Moisi de untul de lemn a ungerii și au unsu cortul[2] și toate vasele lui și o svinți pre însе.

11. Și stropi dentru însul pre jirtăvnic de 7 ori și au unsu pre jirtăvnic și l-au sfințit pre însă, și toate vasele lui, și medenniţa, și fundul ei și le-au sfințit pre însă.

12. Și turnă de asupra Moisi den untul de lemnul ungerii pre capul lui Aaron și-l unse pre însul și-l sfinți pre el.

13. Și aduse Moisi pre fiii lui Aaron și îmbrăcă pre înșii haine și-i încinse pre înșii cu brîie și le-au pus chivere, după cum porînci Domnul/lui Moisi.

și al feciorilor lui.

32. Iar umerile cel direpț să se dea luare preotului den jărtvele voastre cêle de mintuire.

33. Și celuia ce va aduce singele și seul den feciorii lui Aaron aceluia să fie umărul[4] cel direpț luare.

34. Că pieptul punerii dăsupra și umărul luoării am luat de la feciorii lui Israil den jărtvele mîntuirilor voastre și le-am dat lui Aaron, preotul, și feciorilor lui în lêge vêcinică de la feciorii lui Israil.

35. Aceasta iaste ungerea lui Aáron și ungerea feciorilor lui den prinosul Domnului, în zioa cêea ce-l va aduce să-l junghe Domnului,

36. Cum au porîncit Domnul să dea lor, [36] în zioa cêea ce i-au uns den feciorii lui Israil, lêge vêcinică în neamurile lor».

37. Aceasta iaste lêgea jărtvelor arderilor de tot pentru păcate, sau pentru zmintêle, sau a săvîrșirei jărtvei mintuirei,

38. Cum au porîncit Domnul lui Moisei în muntele Sináiei, în zioa cêea ce au porîncit feciorilor lui Israil să aducă darurile lor înaintea Domnului în pustiile Sinaiei.

CAP 8

1. Și grăi Domnul cătră Moisei zicîndu-i:

2. „Ia pre Aáron, și pre feciorii lui, și vășmintele lui, și undelemnul ungerii, și viţelul care iaste pentru păcate, și 2 berbeci, și coșul cu azimele

3. Și toată strînsura soborului carea era înaintea cortului mărturiei".

4. Și făcu Moisei cum porînci lui Domnul și scoase tot soborul înaintea uș̦ilor cortului mărturiei.

5. Și zise Moisei cătră sobor: „Acesta iaste cuvîntul care au porîncit Domnul să facă".

6. Și aduse Moisei pre Aáron și pre feciorii lui și-i scăldă[1] cu apă.

7. Și-l îmbrăcă cu haina și-l încinse cu brîu și-l îmbrăcă în haina—cea—pănă—jos și puse pre dînsul cea—de—preste—umere [8] și-l încinse cu brîul efudului și-l strînse cu dînsul.

8. Și puse pre dînsul cuvîntul și pre cuvînt puse mărturisirea adeverinței[2].

9. Și-i puse mitra în cap și pre mitră, în fața lui, au pus potcoava cea de aur, cea sfințită sfinților, cum au porîncit Domnul lui Moisei.

10. Și luoă Moisei den undelemnul ungerii și unse cortul și toate vasele lui și-l sfinți.

11. Și stropi pre altar de 7 ori și unse altariul și-l sfinți, și toate vasele lui, și lighinul, și fundul lui,

12. Și turnă Moisei den untdelemnul ungerii pre capul lui Aaron și-l unse și-l sfinți.

13. Și aduse Moisei pre feciorii lui Aáron și-i îmbrăcă în haine și-i încinse cu brîne și le puse pălării în cap, cum porîncise Domnul/lui Moisei.

32. Din jertfele voastre de pace să dați preotului și șoldul drept, ca dar înălțat.

33. Acela dintre fiii lui Aaron care va înfățișa singele și grăsimea jertfei de pace să aibă, ca parte a sa, șoldul drept.

34. Căci eu iau, din jertfele de pace aduse de fiii lui Israel, pieptul legănat și șoldul înălțat și le dau preotului Aaron și fiilor săi, printr-o lege veșnică pentru neamul lui Israel.

35. Iată partea care li se cuvine prin miruire lui Aaron și fiilor săi din jertfele mistuite de foc înaintea Domnului, din ziua cînd au fost înfățișați ca să fie preoți înaintea Domnului.

36. Aceasta poruncește Domnul fiilor lui Israel să le dea în ziua miruirii lor; și va fi aceasta o lege veșnică pentru tot neamul lor.»"

37. Aceasta este legea arderii de tot, a prinosului de grîne, a jertfei pentru păcat, a jertfei pentru vină, a jertfei pentru miruire și sfințire și a jertfei de pace,

38. Pe care i-a dat-o Domnul lui Moise pe muntele Sinai, în ziua cînd a poruncit fiilor lui Israel să-și înfățișeze darurile lor înaintea Domnului, în pustiul Sinai.

CAP. 8

Sfințirea lui Aaron și a fiilor săi

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

2. „Ia pe Aaron împreună cu fii săi, veșmintele lor, untdelemnul pentru miruire, juncul pentru jertfa pentru păcat, cei doi berbeci și coșul cu azime

3. Și strînge întreaga adunare la ușa cortului întîlnirii."

4. Și a făcut Moise așa cum i-a poruncit Domnul, iar adunarea s-a strîns la intrarea cortului întîlnirii.

5. Iar Moise a spus către adunare: „Iată ce a poruncit Domnul să se facă."

6. Apoi a adus Moise pe Aaron și pe fiii săi și i-a spălat cu apă.

7. A pus tunica pe Aaron, l-a strîns cu brîul și l-a îmbrăcat cu mantia, a pus deasupra efodul și l-a încins cu brîul efodului, pe care l-a legat bine.

8. I-a pus apoi pieptarul, iar în pieptar i-a pus Urim și Tumim.

9. I-a așezat mitra pe cap, iar în partea din față i-a prins tăbliță de aur, diadema sfîntă, după cum poruncise Domnul lui Moise.

10. Și a luat Moise untdelemnul pentru miruire, a uns sfîntul lăcaș și toate uneltele care se găseau acolo și le-a sfințit.

11. A stropit apoi altarul cu mir de șapte ori, a uns altarul și toate uneltele lui, precum și ligheanul de spălat, împreună cu piciorul lui, ca să le sfințească.

12 Și a turnat Moise din untdelemnul pentru miruit pe capul lui Aaron și l-a uns, ca să îl sfințească.

13. Apoi i-a adus Moise pe fiii lui Aaron, i-a îmbrăcat cu tunicile, i-a încins cu brîiele și le-a așezat bonetele pe cap, după cum poruncise Domnul/lui Moise.

Pag. 75, col. I

14. Și aduse Moisi viţelul cel pentru păcat și au pus Aaron și fiii lui mînile lor pre capul viţelului celui pentru păcat.

15. Și junghe pre dînsul și luo Moisi den sînge și au pus pre coarnele jîrtăvnicului împrejur cu dêgetul lui și au curăţit jîrtăvnicul și sîngele au vărsat pre fundul jîrtăvnicului și-l sfinţi pre el, ca să să roage pre dînsul.

16. Și luo Moisi tot seul ce era pre maţe, și seul ce era preste ficaţi, și amîndoi rănichii, și seul ce era peste dînșii și aduse Moisi pre jîrtăvnic.

17. Și viţelul, și piêlea lui, și carnea lui, și baliga lui le-au arsu afară den tabără, cu foc, după cum porunci Domnul lui Moisi.

18. Și aduse Moisi berbêcile cel de ardere-de-tot și au pus Aaron și fiii lui mînile lor pre capul berbêcilui și junghe Moisi berbêcile și turnă Moisi sîngele pre jîrtăvnic împrejur.

19. Și berbêcele l-au împărţit bucăţi după părţile lui și au adus Moisi capul, și părţile, și seul, și pîntecile, și picioarile le-au spălat cu apă.

20. Și aduse Moisi tot berbêcele pre jîrtăvnic, ardere de tot iaste întru miros de bună mirosire, aducere iaste Domnului, după cum au poruncit Domnul lui Moisi.

21. Și aduse Moisi berbêcele al doilea, berbêce de săvîrșire, și puse Aaron și fiii lui mînile lor pre capul berbêcelui.

22. Și junghe pre dînsul și luo Moisi den sîngele lui și puse pre marginea urechii lui Aaron cea direaptă și pre marginea mînii lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui dirept.

23. Și aduse Moisi pre fiii lui Aaron și puse Moisi den sînge pre marginea urechilor lor celor dirêpte și pre marginea mînilor lor celor dirêpte și pre marginea picioarelor lor celor dirêpte și turnă Moisi sîngele pre jîrtăvnic împrejur.

24. Și luo Moisi seul, și mijlocul, și seul cel de preste pîntece, și seul ficatului, și amîndoi rănichii, și seul de preste dînșii, și braţul cel dirept,

25. Și den coșniţa săvîrșirii, carea iaste înaintea Domnului, și luo o pîine azimă, și o pîine de untdelemnu, și o turtă și au pus pre seu [26] și braţul cel dirept.

26. Și puse toate pre mînile lui Aaron și pre mînile fiilor lui [27] și le-au dus pre dînsele luoare înaintea Domnului.

27. Și au luat acêstea Moisi den mînile lor și le-au dus pre êle pre jîrtăvnic preste ardirea de tot a săvîrșirii, miros de bună mirosire aducere iaste Domnului.

28. Și luînd Moisi pieptul au luat pre el punere desupra înaintea Domnului den berbêcele săvîrșirii și să făcu lui Moisi în parte, după cum porunci Domnul lui Moisi.

29. Și luo Moisi den untdelemnul ungerii și den sîngele de pe jîrtăvnic și stropi pre Aaron, și pre veșmintele,

14. Și aduse Moisi viţălul cel pentru păcat, [15] și au pus Aaron și ficiorii lui mînele lor pre capul viţălului celui pentru păcat.

15. Și-l giunghe pre însul[3] și luă Moisi den sînge și au pus pre coarnele jirtăvnicului înpregiur cu dêgetul lui și au curăţat pre jirtăvnicul și sîngele au vărsat pre fundul jirtăvnicului și-l sfinţi pre el, ca să s<ă> roage pre însul.

16. Și luă Moisi tot săul ce era preste maţe, și săul ce era preste maiuri, și amîndoi rărunchii, și săul ce era preste înșii și aduse Moisi pre jirtăvnic.

17. Și viţălul, și piêlea lui, și carnea lui, și balega lui le-au arsu afară den tabără cu foc, după cum porănci Domnul lui Moisi.

18. Și aduse Moisi berbêcele cel de ardere de tot și au pus Aaron și fiii lui mînele lor pre capul berbêcelui și junghe Moisi berbêcele și turnă Moisi si<n>[4]gele pre jirtăvnic înpregiur.

19 Și berbêccle i-au înpărţit bucăţi după părţile lui și au adus Moisi capul, și părţile, și seul, și pîntecile, și picioarele le-au spălat cu apă.

20. Și aduse Moisi tot berbêcele pre jirtăvnic, ardere de tot iaste întru miros de bună mirosire, aducere iaste Domnului, după cum au porîncit Domnul lui Moisi.

21. Și aduse Moisi berbêcele al doilea, berbêce de săvîrșire, și puse Aaron și fiii lui mînule lor pre capul berbêcelui.

22. Și-l junghe pre însă și luă Moisi den sîngele lui și puse pre marginea urechii lui Aaron cea dreaptă și pre marginea mînii lui cei drêpte și pre marginea piciorului lui celui dreptu a lui.

23. Și aduse Moisi pre fiii lui Aaron și puse Moisi den sîngele pre marginea urechilor lor celor drêpte și pre marginile mînilor lor celor drêpte și pre marginile picioarălor lor celor drêpte și turnă Moisi sîngele pre jirtăvnic înpregiur.

24. Și luă Moisi săul, și mijlocul, și săul cel preste pîntece, și săul ficatului, și amîndoi rărichii, și seul de preste înșii, și braţul cel dreptu,

25. Și den coșniţa săvîrșirii, carea iaste înnaintea Domnului, și luă pâine, una azimă și pline den untu de lemnu, una, și un covrig și au pus pre său [26] și braţul cel dreptu.

26. Și puse toate pre mînele lui Aaron și pre mînule fiilor lui [27] și le au adus pre înse luare înnaintea Domnului.

27. Și au luat pre înse Moisi den mînele lor și le au adus pre êle pre jirtăvnic preste arderea de tot a săvîrșirei, miros de bună mirosire aducere iaste Domnului.

28. Și luîndu Moisi pieptul au luat pre el punere de asupra înnaintea Domnului den berbêcele săvîrșirei și să fêce lui Moisi în parte, după cum porînci Domnul lui Moisi.

29. Și luă Moisi den untul de lemnul al ungerii și den sîngele de pre jirtăvnic și stropi pre Aa/ron, și veșmintele lui, și pre

14. Și aduse Moisei viţel<ul>[3] care <era>[3] pentru păcate și-ș puse Aáron și feciorii lui măinile pre capul viţelului care era pentru păcate.

15. Și-l junghe și luoă Moisei den sînge cu dêgetul și puse pre cornurile altariului împrejur și curăţi altariul și vărsă sîngele la fundul altariului și-l sfinţi, să se roage la dînsul.

16. Și luoă Moisei seul tot, și praporul, și băzărul, și rănichii amîndoi, și seul care era pre dînșii și aduse Moisei la altariu.

17. Iar viţelul, și piêlea lui, și carnea lui, și balega lui o arse în foc dennafară de tabără, cum porîncise Domnul lui Moisei.

18. Și aduse Moisei berbêcele cel de ardere de tot și-ș puse Aáron și feciorii lui mînele pre capul berbêcelui [19] și junghe Moisei berbêcele și sîngele-l vărsă Moisei împrejurul altariului.

19[20]. Iar berbêcele l-au dăspicat bucăţ după părţile lui și luoă Moisei și părţile și seul și denlăuntrurile[4] și picioarele și le spălă cu apă.

20[21]. Și puse Moisei berbêcele tot pre altar spre ardere de tot, care iaste mirosească cu miros bun, prinos iaste Domnului, cum porînci Domnul lui Moisei.

21[22]. Și aduse Moisei berbêcele al doilea, berbêce de săvîrșire, și-ș puse Aaron și feciorii lui măinile pre capul berbêcelui și-l junghe.

22[23]. Și luoă Moisei den sîngele lui și puse pre marginile urechii cei dirêpte a lui Aáron și pre marginea mînii lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui direpţ.

23[24]. Și aduse Moisei pre feciorii lui Aáron și puse Moisei sînge pre amîndoaoă urechile lor cêle dirêpte și pre marginea mînilor lor celor dirêpte și pre marginea picioarelor lor celor dirêpte și turnă Moisei sîngele înprejurul altariului.

24[25]. Și luoă Moisei seul, și șalele cu iile, și praporul, și băzărul, și amîndoi rărichii, și seul de pre dînșii, și umerile cel direpţ, și den coșniţa săvîrșirei, carea iaste înaintea Domnului,

25[26]. Și luoă Moisei o pâine azimă, și o pline de untdelemn, și un covrig și pus pre seu și umărul cel direpţ.

26[27]. Și puse toate pre mînile luiAáron și pre mînile feciorilor lui și le duse luare înaintea Domnului.

27[28]. Și le luoă Moisei den mînile lor și le duse la altar spre arderea de tot a săvîrșirii, care iaste miros de mirosească bună, că prinos iaste Domnului.

28[29]. Și luoă Moisei pieptul și-l puse deosebi punere înaintea Domnului den berbêcele săvîrșirei și luare lui Moisei, cum porîncise lui Domnul.

29[30]. Și luoă Moisei den undelemnul ungerii și den sîngele care era pre altar și stropi pre Aa/ron, și pre odăjdiile lui, și

14. A apropiat apoi juncul înfăţișat ca jertfă pentru păcat, iar Aaron și fiii lui și-au pus mînile pe capul juncului adus ca jertfă pentru păcat.

15. Și l-a înjunghiat Moise, a luat din sîngele lui și a uns cu degetul coarnele altarului, de jur împrejur, pentru a-l curăţi; sîngele rămas l-a turnat la temelia altarului, făcînd astfel ispășire pentru el și sfinţindu-l.

16. După aceea, Moise a luat toată grăsimea care acoperă măruntaiele, pe cea care învăluie ficatul și cei doi rinichi, împreună cu grăsimea de pe ei, și le-a ars pe altar.

17. Iar ceea ce a rămas din junc, pielea, carnea și balega, le-a ars în foc în afara taberei, după cum poruncise Domnul lui Moise.

18. A înfăţișat apoi berbecul pentru arderea de tot, iar Aaron și fiii săi și-au pus mînile pe capul berbecului.

19. Și a înjunghiat Moise berbecul și a stropit cu sînge altarul, de jur împrejur.

20. A tăiat apoi berbecul în bucăţi și a ars Moise capul, bucăţile și grăsimea.

21. A spălat cu apă măruntaiele și picioarele și a ars tot berbecul pe altar, ca ardere de tot, jertfă mistuită de foc, cu mireasmă plăcută pentru Domnul, așa cum poruncise Domnul lui Moise.

22. A adus apoi al doilea berbec, acela înfăţișat pentru sfinţirea preotului la intrarea în slujba Domnului, iar Aaron și fiii săi și-au pus mînile pe capul berbecului.

23. Moise a înjunghiat berbecul, a luat din sîngele lui și a uns marginea urechii drepte a lui Aaron, degetul cel mare al mînii drepte și degetul cel mare al piciorului său drept.

24. I-a apropiat apoi pe fiii lui Aaron și a uns Moise cu sînge marginea urechii lor drepte, degetul cel mare al mînii lor drepte și degetul cel mare al piciorului lor drept; sîngele rămas l-a turnat Moise pe altar de jur împrejur.

25. După aceea a luat grăsimea, coada, toată grăsimea care acoperă măruntaiele, grăsimea de pe ficat și amîndoi rinichii, împreună cu grăsimea lor, precum și șoldul drept.

26. A mai luat din coșul cu azime așezat înaintea Domnului o pline nedospită, o pline frămîntată cu untdelemn și o turtă și le-a așezat peste grăsime și peste șoldul drept.

27. A pus toate acestea în mînile lui Aaron și în mînile fiilor săi, ca dar legănat înaintea Domnului.

2i. Apoi le-a luat Moise din mînile lor și le-a ars pe altar deasupra arderii de tot; aceasta a fost o jertfă adusă pentru sfin; ţirea preotului la intrarea în slujba Domnului iertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul;

29. Și a luat Moise pieptul berbecului jertfit pentru sfinţirea preotului și l-a înfăţișat ca dar legănat înaintea Domnului.

ѻ҃є

рѣнь шн҃ прѣ вєшмѝнтєлє а҃хн҃ шн҃ прѣ фнїн а҃хн҃, шн҃ прѣ вєшмѝнтєлє фїнѣвь а҃хн҃, ѳ҃прїѧтъ кѵ дѡмєѕ҃.
Шн҃ сѳѭцѝ прѣ а҃а҃рѡнь шн҃ вєшмѝнтєлє а҃хн҃ шн҃ прѣ фнїн а҃хн҃, шн҃ вєшмѝнтєлє фїнѣвь а҃хн҃ ѳ҃прєхнѣ кѵдѡнєѕ҃ль, шн҃ ѕнєє мѡѵєн кътръ а҃а҃рѡнь шн҃ къ трь фнїн а҃хн҃. ѳ҃ѳѣрєцѝ кѣрнѣ ѳ҃кѵрѵтѣ ко тѵлхѵ̀ мѵртѵрїѡн ѳ҃лѡкь сѳѭцѝ, шн҃ ѣколѡ вѣць мѧнѧ прєѫ̀, шн҃ пѫнєлє тє ѳ҃кѡшнїца съвѫ̀шнрїѡ. ѳ҃тє кнпь мнсѧ̀ порѵчнтъ ѕнкѧдь, а҃а҃рѡн шн҃ фнїн а҃хн҃ вєрмѧнка прѣ ѫ̀лє. Шн҃ чєва рѣ мѧнѣ дєн кѣрнѵрн шн҃ дєн пѫнє кѵфѡ вє а҃ждє. Шн҃ дн҃ оу҃ша кѣртхѵ̀ мѵртѵрїѡн нѵвцѣ їшн шѧ̀птє ѕнлє, пѫнѣ сѣвѧ пднн҃ѣ ѕѣсѧ съвѫ̀шнрїѡ вѡѧстрѣ, пѣнтрѵ кѣ, ѕ, ѕнлє васъкѫ̀шн҃ мѧнлє вѡѧстрѣ. ѳ҃тє кнпь а҃ѵ фѣкѵтъ ѳ҃ѕѣсѧ а҃чѧста, порѵчнн дмнѵль а҃чѧста сѣсефѧкѣ, пѣтрѵ кастєрѡаѵє пѣнтрѵ вѡн. Шн҃ прѣ оу҃ша кѡтх а҃хн҃ мѵртѵрїѡн вѣ шєдѣ, ѕ, ѕнлє, ѕѣсѧ шн҃ нѡа тѣ, шн҃ вѣцѣ пѫкн пазєлє дмнѵлхн҃ пѣнтрѵ кастънѣ мѵрнцѣ, пѣнтрѵ кѣ а҃шамїа порѵчнтъ дѡмнѵль. Шн҃ фѣкѣ а҃а҃рѡнь шн҃ фнїн а҃хн҃ ѳ҃лѧтє кѵбннтєлє, кѧтє а҃ѵ порѵчнн дмнѣ а҃хн҃ мѡѵєн.

К А П Ѳ

Нѳ҃ѳ҃ а҃ѡ̀пта ѕы а҃ѵ кємать мѡѵєн прѣ а҃а҃рѡнь шн҃ прѣ фнїн лѣ, шн҃ сътрѧнимѣ лхн҃ їсраиль. Шн҃ ѕнєє мѡѵєн къ а҃а҃рѡнь, жцн цѣє вицєль дн҃ вѡн пѣнтрѵ пѣкать, шн҃ сєгєѣтє пѣтрѵ а҃рдєрє дє тѡт, кѵрѧтє, шн҃ лє а҃ждѡ прѣ ѫ̀лє ѳ҃наннтѣ дмнѵ а҃хн҃. Шн҃ сътрѧнимїн а҃хн҃ їсраиль вѣ грѣ ѕнкѧдь, ѧ҃ѕцн цѧпи дє капрє оу҃нѵль пѣтрѵ пѣкать, шн҃ єгєѣтє шн҃ вицєль, шн҃ мїєль дє оу҃ѧнѣ дє а҃рдєрє дєтѡт кѵрѧтє. Шн҃ вицєль дє вачи шн҃ єгєѣтѣ, спрєжѣртєа мѧнтѵнрїн, ѳ҃наннтѣ дмнѵлхн҃, шн҃ фѵнн҃ѣ кѵрѧтъ а҃мєтєкѧтъ кѵ оу҃ѣль дєлємнѵ, кѣтє дмнѵль єєвѧ а҃рѣтѧ а҃єтъѕн ѳ҃трѵѕѡн. Шн҃ ѧ҃ѕѣръ прєкѵмь а҃ѵ порѵчнтъ мѡѵєн, ѳ҃прѣѫ̀ма кѡтхлхн҃ мѣтѵрїєн, шн҃ вєнѣ рѣ тѡ҃ѣ ѧ҃дѵнарѣ, шн҃ єѣтѵрѣ ѳ҃наннтѣ дмнѵлхн҃, шн҃ ѕнєє мѡѵєн. А҃чєта ѫ̀єтє кѵвѫ̀нѵль кѧрє а҃ѵ ѕн дмнѵль, ѳ҃чєць шн҃ єѣва а҃рѣѣа ѳ҃трѵѕѡн мѵрнрѣ дмнѵлхн҃. Шн҃ ѕнєє мѡѵєн лхн҃ а҃а҃рѡнь а҃пропнїѣ кѣтрѣ жѫ̀тъѣнникъ, шн҃ фѵчѣє пѣнтрѵ грєшѧлата, шн҃ а҃рдєрѣ дѣтѡть а҃та, шн҃ тєрѡагъ пѣнтрѵ ѣнє, шн҃ пѣнтрѵ кѧсѧта, шн҃ фъ дарѵрнлѧ нородѵлхн҃, шн҃ тєрѡагъ пѣтрѵ дмнѡїн ѳ҃чєкнпь а҃ѵ порѵчнтъ дмнѵль.
Шн҃ съ а҃пропїѣ а҃рѡнь кѣтрѣ жѫ̀тъѣнникъ, шн҃ а҃ѵ жѵнгїать вицєлѵль чєль пѣнтрѵ грєшѧла лхн҃. Шн҃ а҃дѵсєрѣ фнїн а҃хн҃ а҃а҃рѡнь сѫ̀цєлє кѣтрѣ дѣ єѵль, шн҃ а҃ѵ ѳ҃тнѧсѵ дѣєтѵль лхн҃ ѳ҃сѫ̀нцє, шн҃ а҃ѵ пъсь пре кѡрнєлє жѫ̀тъѣнникѵлхн҃, шн҃ єѫ̀цєлє ѧ҃ѵ върѣсать лѫ̀нгъ фѵндѵль жѫ̀тъѣнникѵ а҃хн҃. Шн҃ сєѵль шн҃ а҃мѫ̀ндоѣ рънникїн, шн҃ сє ѵль чєль дєла ѳ҃нкѧцн, чєлхн҃ пѣнтрѵ пѣкать лѫ̀съ ла жѫ̀тъѣнникъ, ѳ҃тєкнпь а҃ѵ порѵчнтъ дѡмнѵль а҃хн҃ мѡѵєн. Шн҃ кѣрнѵрнлє шн҃ пѣ҃ѧлѣ а҃ѵ а҃рсѵ кѵфокь а҃фа҃рѣ дєнтасъръ. Шн҃ а҃ѵ жѵнгїать, а҃рдєрѣ дѣтѡть, шн҃ а҃дѵсєрѣ фнїн лѫ̀

Іє а҃а҃рѡ

Pag. 75, col. II

și pre fiii lui, și pre veșmintele fiilor lui împreună cu dînsul.

30. Și pre Aaron, și veșmintele lui. și pre fiii lui, și veșmintele fiilor lui împreună cu dînsul.

31. Și zise Moisi către Aaron și către fiii lui: „Fiêrbeț carnea în curtea cortului mărturiei în loc sfînt și acoló veți mînca pre ea și pînele ce-s în coșnița săvîrșirii, în ce chip mi s-au poruncit zicînd: «Aaron și fiii lui vor mînca pre êle».

32. Și ce va rămînea den cărnuri și den pîine cu foc veț arde.

33. Și den ușa cortului mărturiei nu veț ieși șapte zile, pănă să va plini zioa săvîrșirii voastre, pentru că 7 zile va săvîrși mînile voastre.

34. În ce chip au făcut în zioa aceasta porunci Domnul, aceasta să se facă pentru ca să se roage pentru voi.

35. Și pre ușa cortului mărturiei veț ședea 7 zile, zioa și noaptea, și veți păzi pazele Domnului, pentru ca să nu muriți, pentru că așa mi-au poruncit Domnul".

36. Și făcu Aaron și fiii lui toate cuvintele cîte au poruncit Domnul lui Moisi.

CAP 9

1. Și fu a opta zi au chemat Moisi pre Aaron și pre fiii lui și bătrînimea lui Israil.

2. Și zise Moisi către Aaron: „Ia-ți ție viței den boi pentru păcat și berbêce pentru ardere de tot, curate, și le ado pre êle înaintea Domnului.

3. Și bătrînimei lui Israil vei grăi zicînd: «Luați țapi den capre, unul pentru păcat, și berbêce, și viței, și miel de un an de ardere de tot, curate,

4. Și viței den vaci, și berbêce spre jîrtva mîntuirii înaintea Domnului, și făină curată. amestecată cu untdelemnu, căce Domnul se va arăta astăzi întru voi.»"

5. Și luară precum au poruncit Moisi în preajma cortului mărturiei și veniră toată adunarea și stătură înaintea Domnului.

6. Și zise Moisi: „Acesta iaste cuvîntul care au zis Domnul: Faceț și să va arăta întru voi mărirea Domnului!"

7. Și zise Moisi lui Aaron: „Apropie-te către jîrtăvnic și fă ce e pentru greșala ta și arderea de tot a ta și te roagă pentru tine și pentru casa ta și fă darurile norodului și te roagă pentru dînșii, în ce chip au poruncit Domnul."

8. Și să apropie Aaron către jîrtăvnic și au junghiat vițelul cel pentru greșala lui.

9. Și aduseră fiii lui Aaron sîngele către dînsul și au întinsu dêgetul lui în sînge și au pus pre coarnele jîrtăvnicului și sîngele l-au vărsat lîngă fundul jîrtăvnicului.

10. Și seul, și amîndoi rănichii, și seul cel de la ficați, celui pentru păcat, l-au dus la jîrtăvnic, în ce chip au poruncit Domnul lui Moisi.

11. Și cărnurile și piêlea au arsu cu foc afară den tabără.

12. Și au junghiat arderea de tot și aduseră fiii lui/ Aaron

fiii lui, și veșmintele fiilor lui împreună cu însul.

30 Și sfinți pre Aaron, și vășmintele lui, și pre fiii lui, și vășmintele fiilor lui împreună cu însul[5].

31. Și dzise Moisi către Aaron și către fiii lui: „Fiérbeți carnea în curtea cortului mărturiei, în loc sfintu, și acolo veți mînca pre ea și plinele ce-s în coșnița săvîrșirei, în ce chip mi s-au porăncit dzicîndu: «Aaron și fiii lui vor mînca pre êle»

32. Și ce va rămînea den cărnuri și den păini cu foc veți arde.

33. Și den ușea cortului mărturiei nu veți ieși 7 dzile, păn<ă> dzua să va săvîrși, dzua săvîrșirei voastre, pentru că 7 dzile va săvîrși mînule voastre.

34. În ce chip au făcut întru dzua aceasta porînci Domnul, aceasta să facă pentru ca să s<ă> ro<a>ge pentru voi.

35. Și pre ușea cortului mărturiei veți ședea 7 dzile, dzua și noaptea, și veți păzi pazele Domnului, pentru ca să nu muriți, pentru că așa mi-au porîncit Domnul".

36. Și făcu Aaron și fiii lui toate cuvintele carele au porăncit Domnul lui Moisi.

CAP 9

1. Și fu a opta dzi au chemat Moisi pre Aaron și pre fiii lui și bătrînimea lui Israil.

2[1]. Și dzise Moisi către Aaron: [1] „Ia-ți ție viță den boi pentru păcat și berbêce pentru ardere de tot, curate, și le adu pre êle înnaintea Domnului.

3. Și bătrînimii lui Israil vei grăi dzicîndu: «Luați țap den capre, unul pentru păcat, și berbêce,.[4] și viță, și miel de un an, de ardere de tot, curate,

4. Și viță den vaci, și berbêce spre jirtva mîntuirei înnaintea Domnului, și făină curată cu untu de lemnu, căce Domnul astădzi să va arăta întru voi.»"

5. Și luară după cum au porîncit Moisi în preajma cortului mărturiei, și veniră toată adunarea și stătură înnaintea Domnului.

6. Și dzise Moisi: „Acesta-i cuvîntul carele au dzis Domnul! Faceți și să va arăta în noi mărirea Domnului!".

7. Și dzise Moisi către Aaron: „Apropie-te către jirtăvnic și fă cea pentru greșeala ta și arderea cea de[1] tot a ta și te roagă pentru tine și pentru casa ta și fă dărurile nărodului și te roagă pentru înșii, în ce chip au porîncit Domnul".

8. Și să apropiă Aaron către jirtăvnic și au giungheat viță lul cel pentru greșeala lui.

9. Și aduseră fiii lui Aaron sîngele către însul și au muiat dêgetul lui în sînge și au pus pre coarnele jirtăvnicului și sîngele l-au vărsat lîngă fundul jirtăvnicului.

10. Și seul, și amîndoi rărunchii, și săul cel de la maiuri, a celui pentru păcat, l-au adus la jirtăvnic, în ce chip au porîncit Domnul lui Moisi.

11. Și cărnurile și piêlea au arsu cu foc afară den tabără.

12. Și au giungheat arderea de tot și aduseră fiii lui / Aaron sîngele către însul și-l pre feciorii lui, și pre odăjdiile feciorilor lui, cu dînsul.

30[31]. Și sfinți pre Aaron, și odăjdiile lui și pre feciorii lui, și pre hainele[5] feciorilor lui cu dînsul.

31. Și zise Moisei lui Aaron și feciorilor lui: „Fiérbeț carnea la ușile cortului mărturiei, în loc sfînt, și acolo să o mîncați; și plinile care sînt în coș să le mănînce Aáron și feciorii lui, cum au porîncit Domnul mie și mi-au zîs.

32. Iar rămășița ce va rămînea de carne și de pâine să o ardeț în foc.

33. Și den ușa cortului mărturiei să nu ieșiț 7 zile pănă se va săvîrși zioa zioăi săvîrșirei voastre, că în 7 zile să săvîrșiț mînele voastre.

34. Cum au făcut în zioa aceasta în carea au porăncit Domnul să facă pentru ca să se roage pentru voi.

35. Și să ședeț la ușile cortului mărturiei 7 zile, zioa și noaptea, și să păziț porîncile Domnului, ca să nu muriț, că așa au porîncit mie Domnul".

36. Și făcu Aáron și feciorii lui toate cuvintele cîte porîncise Domnul lui Moisei.

CAP 9

1. Iară cînd fu a opta zi chiemă Moisei pre Aáron și pre feciorii lui și bătrînii lui Israil.

2[1]. Și zise Moisei lui Aáron: [2] „Ia ție un viței den boi pentru păcat și berbêce nevinovat spre ardere de tot și-i ado înaintea Domnului.

3. Iar bătrînilor lui Israil să le grăiești, zicîndu-le să ia țap den capre, unul pentru păcat, și berbêce, și viței, și miel de un an, nevinovat, în ardere de tot,

4. Și viței den boi, și berbêce spre jărtva mîntuirei înaintea Domnului, și făină de grîu curată, amestecată cu untdelemn, că astăzi se va arăta Domnul voaoă.»"

5. Și luară după cum au porîncit Moisei înaintea cortului mărturiei și veni toată adunarea și stătu înaintea Domnului.

6. Și zise Moisei: „Acesta iaste cuvîntul care au zis Domnul să-l faceț și se va arăta întru voi slava Domnului!"

7. Și zise Moisei către Aáron: „Apropie-te de altar și fă pentru păcatul tău arderea cea de tot a ta și te roagă pentru tine și pentru casa ta și fă dărurile nărodului și te roagă pentru dînșii, cum au porîncit Domnul".

8. Și se apropie Aáron de altar și junghe vițelul care era pentru păcatul lui.

9. Și feciorii lui Aaron aduseră sîngele la dînsul și-ș întinse dêgetul său în sînge și puse pre cornurile altariului și turnă sîngele lîngă temeliia altariului,

10. Iar seul, și rănichii amîndoi, și bășărul al celuia pentru păcat puse pre altar, cum porîncise Domnul lui Moisei.

11. Iar carnea și piêlea arse cu foc dennafară de tabără.

12. Și junghe ardere de tot, iar feciorii[1] lui/Aáron aduseră sîngele la dînsul și-l turnă

Aceasta a fost partea lui Moise, după cum poruncise Domnul lui Moise.

30. A luat apoi Moise din untdelemnul pentru miruire și din sîngele de pe altar și a stropit asupra lui Aaron și a veșmintelor lui și asupra fiilor lui și a veșmintelor lor; l-a sfințit astfel pe Aaron și veșmintele sale și, împreună cu el, pe fiii săi și veșmintele lor.

31. Și a zis Moise lui Aaaron și fiilor săi: „Să fierbeți carnea la ușa cortului întîlnirii și acolo să o mîncați, împreună cu plinea care se află în coșul cu prinosul pentru sfințirea preotului, după cum am poruncit, zicînd: «Aaron și fiii săi să o mănînce!»

32. Iar ceea ce rămîne din carne și din plîne să ardeți în foc.

33. Și să nu ieșiți nicidecum timp de șapte zile dincolo de ușa cortului întîlnirii, pînă cînd se vor împlini zilele sfințirii voastre la intrarea în slujba Domnului; căci sfințirea voastră trebuie să se petreacă în șapte zile.

34. Ceea ce s-a săvîrșit astăzi a poruncit Domnul, pentru ca să se facă ispășire pentru voi.

35. Să rămîneți deci șapte zile la ușa cortului întîlnirii, zi și noapte, să păziți poruncile Domnului, ca să nu muriți; căci așa mi-a poruncit Domnul."

36. Aaron și fiii săi au îndeplinit toate poruncile date de Domnul prin Moise.

CAP. 9

Primele jertfe ale lui Aaron și ale fiilor săi.

1. Într-a opta zi a chemat Moise pe Aaron și e fiii săi, ca și pe bătrînii lui Israel.

2. Și i-a zis lui Aaron: „Ia un junc drept jertfă pentru păcat și un berbece pentru arderea de tot, amîndoi fără cusur, și înfățișează-i înaintea Domnului.

3. Să vorbești bătrînilor lui Israel și să le spui: «Luați un țap ca jertfă pentru păcat, un junc și un miel de cîte un an, amîndoi fără cusur, pentru arderea de tot,

4. Un junc și un berbece pentru jertfa de pace, ca să-i jertfiți înaintea Domnului; de asemenea un prinos de grîne frămîntat cu untdelemn, căci astăzi Domnul vi se va arăta vouă.»"

5. Și au adus înaintea cortului întîlnirii ceea ce poruncise Moise; întreaga adunare s-a apropiat și a stat înaintea Domnului.

6. Și a spus Moise: „Iată care este porunca Domnului! Împliniți-o și vi se va arăta vouă slava Domnului!"

7. Apoi a spus Moise lui Aaron: „Apropie-te de altar, înfățișează-ți jertfa pentru păcat și arderea ta de tot, fă ispășire pentru tine și pentru popor și înfățișează de asemenea darurile poporului și fă ispășire pentru el, după cum a poruncit Domnul."

8. Aaron s-a apropiat de altar și a înjunghiat juncul adus pentru sine, ca jertfă pentru păcat.

9. Fiii lui Aaron i-au adus sîngele, iar el și-a muiat degetul în sînge, a uns coarnele altarului și a turnat sîngele rămas la temelia altarului.

10. Apoi a ars pe altar grăsimea, rinichii și grăsimea de pe ficatul jertfei pentru păcat și le-a ars pe altar, după cum poruncise Domnul lui Moise.

11. Iar carnea și pielea le-a ars în foc afară din tabără.

12. După aceea, a înjunghiat jertfa pentru arderea de tot; fiii lui/Aaron i-au adus sîn-

Pag. 76, col. I

singele către dînsul şi-l vărsară pre jîrtăvnic împrejur.

13. Şi arderea cea de tot i-au adus lui, şi părţile şi capul l-au pus pre jîrtăvnic.

14. Şi au spălat pîntecele şi picioarele cu apă şi au pus ardere de tot pre jîrtăvnic.

15. Şi au adus darul norodului şi au luat ţapul cel pentru greşala norodului [16] şi l-au junghiat pre el şi l-au curăţit pre el ca şi cel dentîiu.

16. Şi au adus arderea cea de tot şi au făcut pre dînsa după cum se cuvine şi aduse jîrtva şi ş-au umplut mîinile de dînsa.

17. Şi au pus peste jîrtăvnic fără de arderea cea de tot de dimineaţă.

18. Şi au junghiat pre viţel şi pre berbêcele jîrtvei mîntuirei norodului şi au adus fiii lui Aaron sîngele către dînsul şi au vărsat către jîrtăvnic împrejur.

19. Şi seul cel de la viţel, şi de la berbêce, mijlocul, şi seul ce acopere peste pîntece, şi amîndoi rănichii, şi seul ce iaste peste dînşii, şi seul cel de peste ficat,

20. Şi au pus seurile preste piepturi şi au adus seurile pre jîrtăvnic.

21. Şi pieptul şi braţul cel drept l-au luat Aaron luare înaintea Domnului, în ce chip au poruncit Moisi.

22. Şi rîdicînd Aaron mînile pre norod, au blagoslovit pre ei şi să pogorî făcînd cea pentru greşală şi arderile de tot şi cêle ale mîntuirei.

23. Şi întră Moisi şi Aaron la cortul mărturiei şi, ieşind, au blagoslovit tot norodul şi să ivi mărirea Domnului la tot norodul.

24. Şi ieşi de la Domnul foc şi mîncă cêle de pre jîrtăvnic, şi arderile de tot, şi seurile. Şi au văzut tot norodul şi să spămîntă şi căzură pre faţă.

CAP 10

1. Şi luînd cei doi feciori ai lui Aaron, Nadáv şi Aviúd, cineş căđelniţa lui au pus pre êle foc şi au pus preste êle tămîie şi au adus înaintea Domnului foc strein, care n-au poruncit Domnul lor.

2. Şi ieşi foc de la Domnul şi i-au mîncat pre dînşii şi au murit înaintea Domnului.

3. Şi zise Moisi către Aaron : „Aceasta iaste care au zis Domnul zicînd : «Întru ceia ce să apropie de mine mă voiu sfinţi şi întru toată adunarea mă voiu proslăvi.»“ Şi să umili Aaron.

4. Şi au chemat Moisi pre Misadái şi pre Elisafán, feciorii lui Oziíl, feciorii fratelui tată lui Aaron, şi zise lor : „Veniţ şi rădicaţi pre fraţii voştri den naintea sfintelor, afară den tabără.“

5. Şi veniră şi rădicară pre dînşii cu hainele lor afară den tabără, în ce chip au zis Moisi.

6. Şi zise Moisi către Aaron şi către Eliázar şi Jthamár, fiii lui cei rămaşi : „Capul vostru să nu-l descoperiţi de chivere şi hainele voastre să nu le rumpeţi, pentru ca să nu muriţi, şi preste toată adunarea va fi mînie. / Iară

vărsară pre jirtăvnic împregiur.

13. Şi arderea cea de tot i-au adus lui, şi părţile, şi capul l-au pus pre jirtăvnic,

14. Şi au spălat pintecile şi picioarele cu apă [15] şi au pus arderea de tot pre jirtăvnic.

15. Şi au adus darul nărodului şi au luat ţapul cel pentru greşeala nărodului [16] şi l-au jungheat pre el şi l-au curăţit pre el ca şi cel dentăi.

16. Şi au adus arderea cea de tot şi făcu pre însă după cum să cuvine şi aduse jirtva şi ş-au împlut mâinele de însă.

17. Şi au pus preste jirtăvnic făr-de arderea cea de tot de dimineaţă.

18. Şi au jungheat pre viţăl şi pre berbêce a jirtvei mintuirei nărodului şi au adus fiii lui Aaron sîngele către însul şi au vărsat către jirtăvnic împregiur.

19. Şi săul cel de la viţăl şi de la berbêce, mijlocul, şi săul ce acopere preste pintece, şi amîndoi rănichii, şi seul ce iaste preste înşii, şi săul cel de preste ficat,

20[19]. Şi au pus săurile preste piepturi [20] şi au adus seurile pre jirtăvnic.

21]20]. Şi pieptul şi braţul cel dreptu l-au luat Aaron [21] luare înnaintea Domnului, în ce chip au prorocit[2] Moisi.

22. Şi rădicîndu Aaron mînule pre nărod, au blagoslovit pre ei şi să pogori făcîndu cea pentru greşeală şi arderile de tot şi cêle a mîntuirei.

23. Şi întră Moisi şi Aaron la cortul mărturiei şi, ieşindu, au blagoslovit tot nărodul şi să ivi mărirea Domnului la tot nărodul.

24. Şi ieşi foc de la Domnul şi mîncă cêle de pre jirtăvnic, şi arderile de tot, şi săurile. Şi au vădzut tot nărodul şi să spămîntă şi căzură preste faţă.

CAP 10

1. Şi luînd cei 2 ficiori a lui Aaron, Nadav şi Aviud, cineş cădelniţa lui au pus pre êle foc şi au pus preste êle tămîie şi au adus înnaintea Domnului foc striin carele n-au porăncit Domnul.

2. Şi ieşi foc de la Domnul şi i-au mîncat pre înşii [1] şi au murit înnaintea Domnului.

3. Şi dzise Moisi către Aaron: „Aceasta iaste carea au dzis Domnul dzicîndu: «Întru ceia ci să apropie de mine mă voi sfinţi şi întru toată adunarea mă voi proslăvi»". Şi să umilî Aaron.

4. Şi au chemat Moisi pre Misail şi pre Elisafan, ficiorul lui Oziil, ficiori fratelui tatălui Aaron, şi dzise lor: „Veniţi şi rădicaţi fraţii voştri den naintea sfinţilor, afară den tabără".

5. Şi veniră şi rădicară pre înşii cu hainele lor afară den tabără, în ce chip au dzis Moisi.

6. Şi dzise Moisi către Aaron şi către Eliázar şi către Ithamar, fiii lui cei rămaşi: „Capul vostru să nu-l descoperiţi de chivere şi hainele voastre să nu le rumpeţi, pentru ca să nu muriţi, şi preste toată adunarea va fi mînia./Iară fraţii voştri, toată casa

împrejurul altariului.

13. Şi arderea cea de tot încă o duseră la dînsul şi puse părţile acêlea şi capul pre altar.

14. Iar denlăuntrurile şi picioarele le spălă cu apă şi puse arderea de tot pre altar.

15. Şi aduse darul nărodului şi luoă ţapul care era pentru păcatul nărodului şi-l junghe şi-l curăţi ca şi cel dentăi şi-l aduse arderea de tot.

16. Şi-l făcu precum se cădea.

17. Şi aduse jărtva şi-ş umplu mîinile de dînsa şi puse pre altar fără arderea cea de tot de dimineaţa.

18. Şi junghe şi viţelul şi berbêcele jărtvei mîntuirei nărodului şi aduseră feciorii lui Aáron sîngele la dînsul şi-l turnă împrejurul altariului.

19. Iară seul viţelului, şi al berbêcelui, şi şalele cu iile, şi băzărul, şi praporul, şi rănichii amîndoi, şi seul de pre dînşii

20[19]. L-au pus preste piepturi [20] şi aduse seurile la altar.

21. Iar piepturile şi umărul cel direpţ l-au luat Aáron luare înaintea Domnului, cum porîncise Moisei.

22. Şi rîdicîndu-ş Aáron mîinile către nărod, îl blagoslovi[1] şi să pogori să facă aducere pentru păcat şi arderile de tot şi cêle pentru mîntuire.

23. Şi întrînd Moisei şi Aaron în cortul mărturiei şi, ieşind, blagoslovíră pre tot nărodul şi se arătă slava Domnului tuturor oamenilor.

24. Şi ieşi foc de la Domnul şi arse[2] ce era pre altar, şi arderile de tot, şi seul[3]. Şi văzură toţi oamenii şi se înfricoşară şi căzură pre fêţe-ş.

CAP 10

1. Şi luară feciorii lui Aáron amîndoi, Nadav şi Aviud, cădêlniţele lor, careş a lui cădêlniţă luoă, şi puseră într-însele foc şi tămîie [2] şi aduseră înaintea Domnului foc strein, care nu porîncise lor Domnul.

2. Şi ieşi foc de la Domnul şi-i mîncă şi muriră înaintea Domnului[1].

3. Şi zise Moisei către Aáron: „Aceasta iaste care au zis Domnul: «Întru cei ce se vor apropiia de mine mă voiu sfinţi şi în tot soborul mă voiu proslăvi.»" Iar Aáron auzind aşa tăcu.

4. Iar Moisei chiemă pre Misail şi pre Elisafan, feciorii lui Oziil, feciorii fratelui tătînelui lui Aaron, şi le zise: „Veniţ şi luaţ pre fraţii voştri den locul cel sfînt afară de tabără".

5. Şi mêrseră şi-i luară în hainele lor şi-i scoaseră dennafară de tabără, cum zise Moisei.

6. Şi zise Moisei către Aáron şi către Eliazar şi către Thamar, feciorii lui carei îi rămăsêse[2]: „Capetele voastre să nu le dăscoperiţ şi hainele voastre să nu le sparget, ca să nu muriţ, şi pre tot nărodul va fi mînie./Iar pre fraţii voştri vor plînge toată casa

gele, iar el a stropit altarul de jur împrejur.

13. I-au adus şi jertfa pentru arderea de tot, tăiată în bucăţi, împreună cu capul, iar el le-a ars pe altar.

14. A spălat măruntaiele şi picioarele şi le-a ars pe altar, deasupra arderii de tot.

15. În cele din urmă, el a înfăţişat darul poporului. A luat ţapul adus pentru păcatul poporului, l-a înjunghiat şi l-a adus jertfă pentru păcat, la fel ca la jertfa de mai înainte.

16. A adus apoi şi jertfele pentru arderea de tot înfăţişîndu-le după rînduială.

17. A mai adus şi prinosul de grîne, cu care şi-a umplut mîna, şi l-a ars pe altar, în afară de arderea de tot cea de dimineaţă.

18. A înjunghiat apoi juncul şi berbecul ca jertfă de pace pentru popor. Fiii lui Aaron i-au adus sîngele, iar el a stropit altarul de jur împrejur.

19. I-au mai adus şi grăsimea juncului, iar de la berbece coada, grăsimea de pe măruntaie, amîndoi rinichii împreună cu grăsimea lor, ca şi grăsimea care învăluie ficatul.

20. Au aşezat părţile grase deasupra piepturilor, apoi el a ars părţile grase pe altar.

21. Pe urmă Aaron a adus pieptul şi soldul drept ca dar legănat înaintea Domnului, după cum poruncise Moise.

22. După aceea şi-a ridicat Aaron mîinile către popor şi l-a binecuvîntat. Apoi, după ce a săvîrşit jertfa pentru păcat, arderea de tot şi jertfa de pace, a coborît de la altar.

23. Şi au intrat Moise şi Aaron în cortul întîlnirii; cînd au ieşit de acolo, ei au binecuvîntat poporul, şi slava Domnului s-a arătat întregului popor.

24. O flacără a ieşit de dinaintea Domnului şi a mistuit pe altar arderea de tot şi grăsimile. Întregul popor a văzut aceasta; ei au scos strigăte de bucurie şi au căzut cu faţa la pămînt.

CAP. 10

Păcatul şi moartea fiilor lui Aaron, Nadab şi Abihu

1. Iar doi dintre fiii lui Aaron, Nadab şi Abihu, şi-au luat fiecare cădelniţa, au pus într-însa foc şi au aşezat deasupra tămîie, aducînd astfel foc străin înaintea Domnului, ceea ce Domnul nu poruncise.

2. Atunci a ieşit o flacără de dinaintea Domnului şi i-a mistuit şi au murit ei înaintea Domnului.

3. Iar Moise i-a spus lui Aaron: „Aceasta a vrut să spună Domnul cînd a zis: «Voi fi sfinţit întru cei ce se apropie de mine şi proslăvit voi fi în faţa întregului popor»". Iar Aaron a rămas tăcut.

4. Şi a chemat Moise pe Mişael şi pe Elţafan, fiii lui Uziel, unchiul lui Aaron, şi le-a spus: „Apropiaţi-vă şi duceţi-i pe fraţii voştri din faţa sfîntului lăcaş, afară din tabără."

5. Aceştia s-au apropiat şi i-au dus, cu tunicile lor, afară din tabără, după cum le spusese Moise.

6. Iar Moise le-a spus apoi lui Aaron lui Eleazar şi lui Itamar, ceilalţi fii ai lui Aaron: „Să nu vă descoperiţi capetele şi să nu vă rupeţi veşmintele ca să nu muriţi atrăgînd mînia Domnului împotriva întregii adunări!/Însă fraţii voştri, toată casa lui

Pag. 76, col. II

фр҃аць҃и вoѣ҃ци Їи҃лтъ кас҃а аѵ҃и їсра҃и҃лѣ вєрь
пакн҃ѹє пърѣ҃лѣ, кар҃е сѧѵ҃ пърлолн҃т҃ дє дм҃
нѣ҃. Ши҃ дин҃ ѹ҃шa пѣрт҃ѣлѣи҃ мърт҃ѹрієи ѕ
єѳнѣ ѣшиць҃и, пѣнтрѹ кастѣнѣ мѵр҃ици, пѣнтрѹ
къ ѹ҃нт҃ дє а҃ѣмн҃ѣ ѹ҃нцєрєи҃ чѣ҃а дата дм҃нѣ҃.
прѣвѣи҃ ѣстє, шаѵ фѣкѹ҃т҃ дѵпъ кѹкѣмѣшѣ҃ аѵ҃и
мѣи҃ сн҃. Ши҃ грѣи҃ дм҃нѣ҃ аѵ҃и ѣар҃он҃ зникѣ҃ѕ. и
Ѣи҃и, ши҃ рѣкнѣ҃, нѹѣц҃ сѣ҃, тѣ҃ ши҃ фи҃ѣи҃ тѣи҃
кѹ тѣи҃не, кѣнд҃ ѣи҃ мѣ҃рцє ла пѣрт҃ѣ
мърт҃ѹрієи҃, ѣѵ҃ апропиѣндѣѧ пѣцє҃ мърт҃ѹ
рієи҃, ѣѵ҃ апропиѣндѣѧ пѣцє҃ мърт҃ѹрієи҃, ши҃
нѹѣц҃ мѹр҃и, дє ѣцє єѳѣ҃нѣ҃ѕ ф҃тр҃ѹ рѹдєле вѡ
ѣстре. Сѣѕ сѡпєѳѣѕ ф҃тр҃ѹ тєи҃ ефи҃нцн, ѳ
ши҃ ф҃тр҃ѣи҃ пѣнтєрнцн ши҃ ф҃тр҃ѣи҃ вѣкѹ҃рацн,
ши҃ ф҃тр҃ѣи҃ кѹ҃рацн. Ши҃ѣ ѳдєрепѣ҃зи пр҃ѣ і
фи҃ѣи҃ аѵ҃и їсра҃и҃лѣ ѣлє ѣцѹ҃и, кѣ҃ѣ ѧѵ҃ грѣи҃
дм҃нѣ҃ кѣтрѣ дѣ҃нш҃и҃, пр҃ѣи҃ мѣна аѵ҃и мѣи҃сн.
Ши҃ зисѣ мѣи҃сн кѣтрѣ ѣар҃он҃, ши҃ кѣтрѣ єлна҃ѕ, і
ши҃ ѝдама҃р, фи҃ѣи҃ аѵ҃и чѣи҃ рѣмѣшн, ѧѵ҃ц҃ кѣ҃р
тѣа чє ѧ҃рѣмѣ҃с дин҃ ѧдѹ҃ѕирнѣ҃ дм҃нѧѵ҃и҃, ши҃ вє
мѣнкѣ ѣ҃ѕнмє ѧдигѣ кѣ҃ртъѣнник҃, сфи҃нтє сфи҃н
тєлор сѣнтъ. Ши҃ вєц҃ мѣнкѣ пр҃ѣ ѣлє ф҃ѣ і
сфѣнтъ, пѣнтрѹ ѧтѣ҃ѣ ѣцє цѣ҃ѣ ѣстє, ши҃ ѣцє
фи҃нар҃ѣ҃ тѣи҃ ѧ҃чѣста дин҃ ѧдѹ҃ѕирнѣ҃ дм҃нѧѵ҃и҃, пѣ
нтрѹ кѣ ѣша ѧѵ҃ пѣрѧ҃нт҃ мі҃ѣ дм҃нѣ҃. Ши҃ і
пѣнтѹ҃ѣ сѡѕєѕирѣи҃, ши҃ врѧцѹ҃ѣ ѧѵ҃сѡ҃рѣи҃, вєц҃ мѣ
кѣ ф҃ѣнкъ сфѣ҃нт҃, тѣ҃ ши҃ фи҃нѣ҃ тѣи҃ ши҃ каса тѣ
ф҃пр҃ѣ҃нѣ кѹтѣ҃нѣ, пѣнтрѹ кѣ ѣцє цѣ҃ ши҃ ѣ
цє фи҃нар҃ тѣи҃ сѣѵ҃ дѣ҃т҃, дин҃ пѣ҃ртѣлѣ мѣ҃нт҃ѹ
ирѣи҃ фи҃нар҃ ѧѵ҃и їсра҃и҃лѣ. Брѧцѹ҃ѣ ѧѵ҃сѡ҃рѣи҃ ши҃ і
пѣнтѹ҃ѣ сѡѕєѕирѣи҃, вр҃ѣстє ѧдѹ҃ѕирнѣ҃ сѣ҃ѕирнр҃ѣ҃ вѡ
ѧдѹ҃ѕє сѡѕєѕирѣ, єѳ҃сѡ҃сѣ҃ѳѣѕ ф҃нѣи҃нѳ҃ дм҃нѵ
ѧѵ҃и҃, ши҃ ва ф҃и цѣ҃ ши҃ фи҃нар҃ тѣи҃ ши҃ ф҃ѳтѣлор
тѣ҃лѣ, ф҃пр҃ѣ҃нѳ кѵ тѣи҃не ѣцє єѳѣ҃нѣ҃ѕ, ф҃ѳ кѣ
пр҃ѹ҃нѣи҃ дм҃нѣ҃ ѧѵ҃и мѣи҃сн. Ши҃ цѧпѹ҃ѣ цѣ҃ і
пѣнтрѹ грѣшѧ҃лѳ, чєркѣнд҃ ѧѧѵ҃ чєркѧ҃т҃ мѣи҃сн,
ши҃ ѧша ѧѵ҃ ф҃ѳсѣ҃т҃ ѧр҃ѣѵ҃, ши҃ сѧѵ҃ мѣнн҃ѧ҃т҃ мѣи҃сн
пр҃ѣ ѣлна҃ѕ҃р, ши҃ пр҃ѣ ѝдама҃р ф҃и҃ѣи҃ ѧѵ҃и ѧар҃он҃ чѣ
рѣмѣшн зникѣ҃ѕ. Пѣнтрѹ кѣ҃ѣ нѧц҃ мѧн і
кѧ҃т чѳ пѣнтрѹ пѣкѧ҃т ф҃ѣи҃ сфѣ҃нт? пѣнтрѹ
кѣ сфи҃нѳ сфи҃нтєлор сѣ҃нт, ѧ҃чѣста ѣѧѵ҃ дѣ҃т
вѣѧѕ сѣ мѧнкѧ҃ц҃и, пѣнтрѹ кѧсѣ ѧѵ҃ѧц҃ пѣкѧ҃тѹ҃ѣ
ѧдѹ҃нѳ҃рѣи҃, ши҃ кѣѣц҃ рѹгѧ҃ пѣнтрѹ ѣ҃и ф҃нѧи҃нѳ҃т҃
дм҃нѹ҃ѧѵ҃и҃. Пѣнтрѹ кѣ нѹсѧѵ҃ ѧдѹ҃ѕ҃ дин҃ сѧ҃н і
ѵєлє ѧѵ҃и ѧа сфѣ҃нтѹ҃ дє ф҃ѧцѣ, ф҃ѧкѹ҃нтрѹ вє
мѧнкѧ҃ пр҃ѣ ѣлє ф҃ѣи҃ сфѣ҃нтѣ, ф҃ѳ кѣ҃и҃ мнсѧѵ҃
пр҃ѹ҃нѳ҃т҃ мі҃ѣ. Ши҃ грѣи҃ ѣар҃он҃ кѣтрѣ мѡѵ і
си зникѣ҃ѕ, дѹѕ ѧдѹ҃ѕ҃ ѣстѣ҃ѕи чѣ҃ѣ пѣнтрѹ
грѣшѧ҃ѣлѳ ло҃ѕ, ши҃ ѧр҃ѣрѣѵ҃ѣ дє ло҃т ѣѣѣ ло҃ѕ ф҃ѧи҃
нѳ҃т҃ дм҃нѣ҃ѕ҃, ши҃ мнсѧѵ҃ ф҃тѧмплѣ҃т҃ мі҃ѣ кѧ ѧ
чѣстѧ, ши҃ вон мѧнкѧ҃ чѳ пѣнтрѹ грѣшѧ҃ѣлѳ ѳ
стѣѕи, сѧ҃р҃ѣ пѧѣкѹ҃т҃ ѧа ф҃и дм҃нѣ҃ѕ҃и҃ ѕ
Ши҃ ѧѵ҃ѕи мѡѵсн ши҃и пѧѣкѣ ѧѵ҃и. ѳ

К А П И

Н. грѣи҃ дм҃нѣ҃ кѣтрѣ мѡѵсн ши҃ кѣтрѣ а
ар҃он҃ зникѣ҃ѕ. Грѣи҃ц҃и ф҃и҃ѣи҃ ѧѵ҃ і
їсра҃и҃лѣ зиѣ҃ѣ҃ѕ҃ ѧ҃цѣстѣ҃ ѳѳѕпѡ҃ѧчєлє
кар҃єле вєц҃ мѧнкѧ, дин҃ тѡ҃ѧтє ѳѳѕпѡ҃
ѧчєлє чѣ҃ѕ пр҃ѣ пѡмѧ҃нт҃. Гѡ҃т҃ ѳ
ѳѳѕпѡ҃ѧ҃ кѵ ѹ҃ѵ҃ѣ ѕѹмѡ҃ѧ҃т҃ѕ, ши҃ ѹ҃ѕи
ѹ҃ѵ҃и

fraţii voştri, toată casa lui Israil, vor plînge pîrjolul care s-au pîrjolit de Domnul.

7. Şi den uşa cortului mărturiei să nu ieşiţi, pentru ca să nu muriţi, pentru că untdelemnul ungerii cel de la Domnul pre voi iaste." Ş-au făcut după cuvîntul lui Moisi.

8. Şi grăi Domnul lui Aaron zicînd :

9. „Vin şi rachiu nu veţ bea, tu şi fiii tăi cu tine, cînd vei mêrge la cortul mărturiei au apropiindu-vă către jîrtăvnic, şi nu veţ muri ; de lêge vêcinică întru rudele voastre.

10. Să să osibească între cei sfinţi şi între cei pîngăriţi, şi între cei necuraţi şi între cei curaţi.

11. Şi să îndereptezi pre fiii lui Israil toate ale legii cîte au grăit Domnul către dînşii pren mîna lui Moisi."

12. Şi zise Moisi către Aaron şi către Eliázar şi Ithamár, fiii lui cei rămaşi : „Luaţ jîrtva ce au rămas den aducerile Domnului şi veţ mînca azime lîngă jîrtăvnic, sfinte sfintelor sînt.

13. Şi veţ mînca pre êle în loc sfînt, pentru că de lêge ţie iaste şi lêge fiilor tăi, aceasta den aducerile Domnului, pentru că aşa au poruncit mie Domnul.

14. Şi pieptul osebirei şi braţul luorii veţ mînca în loc sfînt, tu şi fiii tăi şi casa ta împreună cu tine, pentru că lêge ţie şi lêge fiilor tăi se-au dat den jîrtvele mîntuirei fiilor lui Israil.

15. Braţul luorii şi pieptul osăbirei preste aducerile seurilor vor aduce osăbire să osăbească înaintea Domnului şi va fi ţie şi fiilor tăi şi fêtelor tale împreună cu tine lêge vêcinică, în ce chip porunci Domnul lui Moisi."

16. Şi ţapul cel pentru greşală cercînd l-au cercat Moisi şi aşa au fost arsu. Şi s-au mîniiat Moisi pre Ithamár, fiii lui Aaron cei rămaşi, zicînd :

17. „Pentru că ce n-aţ mîncat cea pentru păcat în loc sfînt ? Pentru că sfinte sfintelor sînt, aceasta v-au dat voao să mîncaţi, pentru ca să luaţ păcatul adunării şi vă veţ ruga pentru ei înaintea Domnului.

18. Pentru că nu s-au adus den sîngele lui la sfîntu den faţă, înlăuntru veţ mînca pre el în loc sfînt, în ce chip mi s-au poruncit mie."

19. Şi grăi Aaron către Moisi zicînd : „De-au adus astăzi cêle pentru greşalele lor şi arderile de tot ale lor înaintea Domnului şi mi s-au întîmplat mie ca acêstea şi voiu mînca cea pentru greşală astăzi, oare plăcut va fi Domnului ?"

20. Şi auzi Moisi şi-i plăcu lui.

CAP 11

1. Şi grăi Domnul către Moisi şi către Aaron zicînd : „Grăiţi fiilor lui Israil zicînd :

2. «Acestea-s dobitoacele carele veţ mînca den toate dobitoacele ce-s pre pămînt :

3. Tot dobitocul cu unghe îngemănată şi unghi/unghind

lui Israil, vor plînge pîrjol carele s-au pîrjolit înnaintea Domnului.

7. Și den ușea cortului mărturiei [2] să nu ieșiți, pentru ca să nu muriți, pentru că untu de lemnul ungerii cel de la Domnul pre voi iaste". Și au făcut după cuvîntul lui Moisi.

8. Și grăi Domnul lui Aaron dzicîndu :

9. „Vin și vinarsu [3] nu veți bea, tu și fiii tăi împreună cu tine, cînd veți mêrge la cortul mărturiei au apropiindu-vă de către jirtăvnic, și nu veți muri ; de lêge vêcinică întru rudele voastre.

10. Să s<ă> usăbască întru cei necurați și întru cei sfinți, și întru cei necurați și întru cei curați.

11. Și a îndirepta pre fiii lui Israil toate cêle de lêge cîte au grăit Domnul către înși pren mîna lui Moisi".

12. Și dzise Domnul [4] către Aaron și către Eliázar și către Ithámar, fiii lui ce au fostu rămași : „Luați jirtva ce au rămas den aducerile Domnului și veți mînca azime lîngă jirtăvnic, sfinte svinților sîntu.

13. Și veți mînca pre êle în loc sfintu, pentru că de lêge ție iaste și de lêge fiilor tăi, acêstea den aducerile Domnului, pentru că așa mi-au porîncit mie Domnul.

14. Și pieptul usăbirei și brațul luării veți mînca în loc sfintu, tu și fiii tăi și casa ta împreună cu tine, pentru că de lêge ție și de lêge fiilor tăi s-au dat den jirtvele mîntuirei a fiilor Israil [5].

15. Brațul luării și pieptul usăbirei preste aducerile săurilor vor aduce usăbirei să usăbască înnaintea Domnului și va fi ție și fiilor tăi și fêtelor tale împreună cu tine de lêge vêcinică, în ce chip porînci Domnul lui Moisi".

16. Și țapul cel pentru greșeală cercîndu l-au cercat Moisi și așa au fostu arsu. Și s-au mîniiat Moisi pre Eliázar și pre Ithámar, fiii lui Aaron cei rămași, dzicîndu :

17. „Pentru că ce n-ați mîncat cêca pentru păcat în loc sfintu ? Că pentru căce sfinte sfinților sîntu, [pentru] [6] acêea v-au dat voao aceasta să mîncați pentru ca să luați păcatul adunării și veți ruga pentru ei înnaintea Domnului.

18. Pentru că nu s-au adus den sîngele lui la svintu den față, înlontru vei mînca pre el în loc sfintu, în ce chip mi s-au porîncit mie".

19. Și grăi Aaron către Moisi dzicîndu : „De au adus astădzi cêle pentru greșealele lor și arderile lor de tot înnaintea Domnului și mi s-au tîmplat mie ca acêstea și vei mînca cea pentru greșeale astădzi, au plăcut va fi Domnului ?"

20. Și audzi Moisi și-i plăcu lui.

CAP 11

1. Și grăi Domnul către Moisi și către Aaron dzicîndu : „Grăiți fiilor lui Israil dzicîndu :

2. «Acêstea-s dobitoacele carele veți mînca den toate dobitoacele ce-s preste pămîntu [1].

3. Tot dobitocul cu unghea îngemănată și unghînd unghi/a doao copite și scoțîndu

lui Israil pentru pîrjorirea [3] carea se-au pîrjolit de la Domnul [2].

7. Iar voi să nu ieșiț afară de ușa cortului mărturiei, ca să nu muriț, că undelemnul ungerii care iaste de la Domnul, iaste pre voi". Și făcură după cuvîntul lui Moisei.

8. Și grăi Domnul către Aáron zicîndu-i :

9. „Vin și rachiu să nu beai, tu și feciorii tăi cu tine, cînd veț întra în cortul mărturiei sau cînd vă veț apropiia de altar, ca să nu muriț ; și aceasta să fie în lêge vêcinică în neamurile voastre [2].

10. Usebiț între lucrurile cêle sfinte și între cêle spurcate, între cêle necurate și între cêle curate [2].

11. Și să îndireptați pre feciorii lui Israil tot cêle de lêge care au grăit Domnul către dînșii cu mîna lui Moisei".

12. Și zise Moisei către Aáron și către Eliazar și către Thamar, feciorii lui carei îi rămasêse : „Luați jărtva ce au rămas den prinoasele Domnului și mîncați-l azime lîngă altar, că iaste sfînta sfinților.

13. Ce să le mîncați în loc sfînt, că aceasta lêge iaste ție și feciorilor tăi, de lêge den aducerile Domnului, că așa au porîncit mie Domnul.

14. Iar pieptul usebirei și umărul usebirei să mîncați în loc sfînt, tu și feciorii tăi și casa ta împreună cu tine, pentru că de lêge se-au dat ție și de lêge feciorilor tăi den jărtvele mîntuirei feciorilor lui Israil.

15. Umărul luoării și pieptul luoării în aducerile seurilor să aducă usebirile care vor aduce înaintea Domnului și să fie ție și feciorilor tăi și fêtelor tale cu tine în lêge vêcinică, cum au porîncit Domnul lui Moisei".

16. Și după acêstea, cercînd Moisei, cercă țapul care era pentru păcat, iar el era ars. Și se mînie Moisei pre Eliazar și pre Thamar, feciorii lui Aaron carei îi rămasêse, și zise :

17. „Că ce n-aț mîncat ce iaste pentru păcat în loc sfînt ? Că iaste sfînta sfinților, pentr-aceasta au dat voaoă să mîncați, ca să luați păcatul deasupra adunării și să vă rugați pentru dînsa înaintea Domnului.

18. Că nu se-au dus den sîngele lui la sfînt de față, înlăuntru să-l mîncați în loc fînt, cum au porîncit mie Domnul."

19. Iară Aáron grăi către Moisei zicînd : „Aducîndu-se astăzi pentru păcatul lor și arderea lor cea de tot înaintea Domnului și deaca mi se-au întîmplat așa și voiu mînca astăzi carea iaste pentru păcat, fi-va plăcut Domnului ?"

20. Și auzînd Moisei, îi plăcu.

CAP 11

1. Și grăi Domnul către Moisei și către Aáron zicînd :

2. „Grăiț feciorilor lui Israil și le ziceț : «Acêstea sînt dobitoacele care veț mînca den toate dobitoacele care sînt pre pămînt : [1]

3. Tot dobitocul cu unghiia dăspicată și cu copita dăspicată în doaoă unghi/și

Israel, pot să plîngă moartea fraților voștri în focul trimis de Domnul.

7. Dar voi să nu ieșiți dincolo de ușa cortului întîlnirii, ca să nu muriți, căci untdelemnul miruirii Domnului se află asupra voastră". Ei au făcut după cum le-a spus Moise.

8. Domnul i-a vorbit lui Moise și i-a spus :

9. „Să nu beți vin sau altă băutură amețitoare, nici tu, nici fiii tăi, atunci cînd veți intra în cortul întîlnirii, ca să nu muriți. Aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege veșnică.

10. Pentru ca să puteți deosebi cele sfinte de cele nesfinte și cele necurate de cele curate,

11. Și ca să-i puteți învăța pe fiii lui Israel toate legile pe care le-a dat lor Domnul prin Moise."

12. Și a spus Moise lui Aaron și celor doi fii care-i mai rămăsesră, Eleazar și Itamar : „Luați ceea ce rămîne din prinosul de grîne jertfit Domnului și mîncați-l nedospit, lîngă altar ; aceasta este un lucru preasfînt.

13. Să o mîncați deci într-un loc sfînt căci aceasta este partea cuvenită ție și fiilor tăi din jertfele mistuite de foc înaintea Domnului ; așa mi-a fost poruncit.

14. Să mîncați de asemenea într-un loc curat, tu împreună cu fiii și fiicele tale, pieptul legănat și șoldul înălțat, căci ele vă sînt date prin lege, ție și fiilor tăi, ca parte cuvenită vouă din jertfele de pace ale fiilor lui Israel.

15. Împreună cu grăsimea mistuită în foc ei să aducă șoldul înălțat și pieptul înfățișat ca dar legănat înaintea Domnului, și acestea să fie părțile cuvenite ție și, împreună cu tine, fiilor și fiicelor, printr-o lege veșnică, după cum a poruncit Domnul."

16. Și cînd Moise a întrebat de țapul adus ca jertfă pentru păcat, iată că acesta fusese ars. Atunci el s-a mîniat pe Eleazar și pe Itamar, cei doi fii care-i rămăseseră lui Aaron și a spus :

17. „De ce n-ați mîncat jertfa pentru păcat într-un loc sfînt ? Aceasta este un lucru preasfînt și Domnul v-a dat-o ca să luați asupra voastră păcatul întregii adunări și să faceți ispășire pentru ea în fața Domnului.

18. Întrucît sîngele jertfei nu a fost adus înlăuntrul sfîntului lăcaș, trebuia să o mîncați într-un loc sfînt, după cum mi s-a poruncit."

19. Aaron însă i-a răspuns lui Moise : „Iată, ei și-au adus astăzi jertfa lor pentru păcat și arderea lor de tot înaintea Domnului. Dar oare ar fi fost plăcut înaintea Domnului dacă aș fi mîncat astăzi din jertfa pentru păcat, după cele ce mi s-au întîmplat" ?

20. Iar Moise a auzit această lămurire și a încuviințat-o.

CAP. 11

Animale curate și animale necurate

1. Și a vorbit Domnul către Moise și către Aaron și le-a spus :

2. „Vorbiți fiilor lui Israel și spuneți-le : „Dintre toate animalele care sînt pe pămînt iată pe care le puteți mînca :

3. Orice dobitoc care are copita despicată, despărțită în două unghii,/și care rumegă, îl

Pag. 77, col.

ѹ҃нгинѣ ѧ҆дѡсѹ҆ копи́те, ш҃и скоцѫ́нд҃ рѹме
пѣтѹрѣ ѧ҆тре дохитоа́ле а҆ѵ҃е́стѫ вецн мѫ́нкѧ.
ѳ҃ Ѧ҆ш҃ дѣ́нтра а҆ѵ҃е́стѫ нѹ́вец мѫ́нка, дѣ́н чѣ́ле
чь нѫ ѧ҆дѹ́ѯ рѹмпѣпѣтѹ́рѣ, ш҃и дѣ́н чѣ́ле ченѹ́сь
дѣспика́те ла копи́те, ш҃и ѹ҃нгїе́ѯкѹ ѹ҃нгн, кѣ
мила пе́нтрѹ кѣнѫ ѧ҆дѹ́че рѹмпѣпѣтѹ́рѣ а҆ѵ҃е́ста,
копи́та нѹ́й ѫ́сте дѣспика́тѣ, некѹра́тѣ е҆ а҆ѵ҃а
ѕ҃ е́ста бо́ѧсѡ. Ш҃и а҆рѝчина́ кѣче нѫ ѧ҆дѹ́че рѹмѣ
пѣ́рѣ а҆ѵ҃е́ста, ш҃и ла копи́тѣ нѹ́е дѣспика́т҃,
ѕ҃ не кѹра́т҃ бо́ѧсѡ а҆ѵ҃е́ста. Ш҃и ѹ҃пѹ́рине кѣче
нѫ ѧ҆дѹ́че рѹмпѣпѣтѹ́рѣ а҆ѵ҃е́ста ш҃и ла копи́тѣ
нѫ́е дѣспика́т҃, некѹра́т҃ бо́ѧсѡ а҆ѵ҃е́ста.
ѕ҃ Ш҃и пре́ по́ркѹ кѣче а҆́ре копи́тѣ дѣспика́тѣ а҆ѵ҃е
ста, ш҃и ѹ҃нгїѫ́ще ѹ҃нги де копи́тѣ ш҃и а҆ѵ҃е
ста нѫ сконте рѹмпѣпѣтѹ́рѣ не҆кѹра́т҃ а҆ѵ҃е́ста
и҃ бо́ѧсѡ. Дѝн кѣрнѹ́рине ло́р҃ сѫ нѫ мѫ́нкѧцн,
ш҃и дѝн мо҃рт҃ѣчи́нile ло́р҃ сѫнѣ́ѯѣ а҆пинѫ́ецн, не
ѳ҃ кѹра́т҃е а҆ѵ҃е́ста бо́ѧсѡ. Ш҃и а҆ѵ҃е́стѫ вец҃
мѫ́нка дѝн то́ате ка́тес҃ ѧ҆ пѫ, то́ате ка́те
сѫ́нть ла жа́ле а҆рипи ш҃и со́ѧзи ѧ҆ пе ш҃и ѧ҆мъ
і҃ рнишн҃ пъра́е а҆ѵ҃е́ѧ вец҃ мѫ́нка. Ш҃и то́а҃ѣ
ка́те нѹ́сь ла дѫ́нселе а҆рипи нни со́ѧзи, ѧ҆ пе
ѧ҆мъри ш҃и ѧ҆ пъра́е, дѣ́н то́ате ка́те ско́т пе
ле ш҃и дѣ́н то́т сѣ҃ѳлетѹ́ѧ ви́нѹ дѣ́н а҆пъ, ѹ҃ѕъ
і҃а҃ чи́не ѫ́сте, ш҃и ѹ҃ѕъчѹ́ин сѣ҃ѳ́іе бо́ѧсѡ. Дѣ҃
кѣрнѹ́рине ло́р҃ сѣнѫ мѫ́нка́цн, ш҃и де мо҃рт҃ѣчи
і҃в҃ нile ло́рь сѣ҃ѣ ска҃рни́ц҃. Ш҃и то́ате ка́те
нѹ́с҃ ла дѫ́нселе а҆рипи нни́те со́ѧзи дѣ́н ка́тес҃ ѧ҆
і҃г҃ пе, ѹ҃ѕъчи́не а҆ѵ҃е́стѫ сѣ҃ѳ́іе бо́ѧсѡ. Ш҃и
а҆ѵ҃е́стѫ сѣ҃ле ѹ҃ѕъ́ѧцн дѣ́н ѕѹ҃ѕъпто́ле ш҃и нѹ҃ѕе
і҃д҃ бо́р҃ мѫ́нка, скъ́ре сѫ́нть, вѫ҃лтѹ҃рѹ́ѧ ш҃и гри́п
сорѹ́ѧ ш҃и вѫ҃лтѹ҃рѹ́ѧ де ма́ре. Ш҃и шорѧ́нца,
і҃е҃ ш҃и ка́м, ш҃и ка́тес҃ а҆сѣ҃мене е҆́н. Ш҃и то́т҃
ко́рвѹ́ѧ, ш҃и ка́тес҃ а҆сѣ҃мене лѹ́н, ш҃и сѣ҃рвцѹ́ѧ,
ш҃и во́гѕа, ш҃и ва́сѧца, ш҃и ка́тес҃ а҆сѣ҃мене е҆́н.
і҃ѕ҃ Ш҃и корвнѧ́, ш҃и ка́тес҃ а҆сѣ҃мене лѹ́н. Ш҃и
і҃ѕ҃ ко́рвѹ́ѧ де но҃пте, ш҃и хъріцѹ́ѧ, ш҃и стѫ́ркѹ́ѧ,
і҃и҃ Ш҃и порфирі́сонь, ш҃и ва́рѕа, ш҃и ле́вѣда. Ш҃и
і҃і҃ е҆родіо́н, ш҃и харадрио́н, ш҃и а҆сѣ҃мен҃ ло́р҃, ш҃и пѹ
к҃ пъ́ѕа, ш҃и лилиа́кѹ́ѧ. Ш҃и то́ате ка́тесѹ
тѫрътоа́ре дѣ́н чѣ́ле ѕѹ҃ѕъпто́ре, ка́ре ле па́
к҃а трѹ҃ ѹ҃ѕѫ́лѣ҃ѣ, ѹ҃ѕъчи́не во́ѧсѡ сѫ́нть. Фъръ
нѹ́ман а҆ѵ҃е́стѫ вец҃ мѣ́нка дѣ́н то́ате тѫрѣто́
а҆ре ле чѣ́ле ѕѹ҃ѕъпто́ре, ка́ре ле мѣ́ѕѹ пе пѫ́рѹ ка́ре ѫ́ѕ
флѹ́ѣре ма́н сѫ́ де пи҃тоа́ре ло́р҃, кась са́е кѫ́ ѫ́ле пре
пѣ́мѫнт҃, ш҃и а҆ѵ҃е́стѫ вец҃ мѫ́нка дѣ́н тръ́нселе.
к҃в҃ Врѹ҃хѫ́, ш҃и ка́тін сѣ҃мѣнь лѫ́, ш҃и пре а҆такне́,
ш҃и ка́тін сѣ҃мѣнь лѹ́н, ш҃и пре́ чѣ́л чесъ са́те
кѹ ше́рпїн҃, ш҃и ка́тес҃ а҆сѣ҃мен҃ лѹ́н, ш҃и а҆кѹ
к҃г ста, ш҃и ка́те са́мѣнь е҆́н. Ш҃и то́т҃ тѫрѣ
то́рнѧ дѝн чѣ́ле ѕѹ҃ѕъпто́ре, ла ка́ресе па́трѹ
пи҃тоа́ре, ѹ҃ѕъчи́не во́ѧсѡ сѫ́нть, ш҃и ѧ҆тра а҆ѵ҃е
к҃д ѧ҆ вѣ҃вецн пѫ́нъпрн҃. То́т҃ чѣ́ла чесѣ҃тѫ́нце де
мо҃рт҃ѣчи́нile ло́р҃, некѹра́т҃ ва фн҃ пѣнь сѣ҃ра.
к҃е Ш҃и то́т҃ чѣ́ла чева́ ѣ҃дѧка́ дѣ́н мо҃рт҃ѣчи́нile ло́р҃,
ѳ҃шѣ́ сѣ҃ла́ хѫ́нile лѹ́н, ш҃и некѹра́т҃ ва фн҃
к҃з пѣнь сара. Ѧ҆то́т҃ доситоку́ѧ ка́ресе ѫ́сте
кѹ копи́тѣ дѣспика́тѣ, ш҃и а҆ре ѹ҃нги ѹ҃нгинѫ́,
ш҃и рѹмепѣтѹ́рѣ нѫ рѹмъпѣ, некѹра́т҃ ва фн҃ бо

a dooa copite și scoțînd rumegătură, între dobitoace, acêstea vet mînca.

4. Însă dentra acêstea nu veț mînca den cêle ce nu aduc rumegătură și den cêle ce nu-s despicate la copite și unghiescu unghi : cămila, pentru că nu aduce rumegătură, aceasta copita nu-i iaste despicată ; necurată e aceasta voao.

5. Și ariciul, căce nu aduce rumegătura, acesta și la copită nu e despicat ; necurat voao acesta.

6. Și iepurile, căce nu aduce rumegătură, acesta și la copită nu e despicat ; necurat voao acesta.

7. Și pre porcu, căce are copită despicată, acesta și unghiêște unghi de copită și acesta nu scoate rumegătură ; necurat acesta voao.

8. Den cărnurile lor să nu mîncați și den mortăciunile lor să nu vă atingeți ; necurate acêstea voao.

9. Și acêstea veț mînca : den toate cîte-s în apă, toate cîte sînt la êle aripi și solzi, în ape, și în mări, și-n păraie ; acêlea veț mînca.

10. Și toate cîte nu-s la dînsele aripi, nici solzi, în ape, în mări, și în păraie, den toate cîte scot apele și den tot sufletul viu den apă, urîciune iaste și urîciuni să fie voao.

11. Den cărnurile lor să nu mîncați și de mortăciunile lor să vă scîrbit.

12. Și toate cîte nu-s la dînsele aripi, nice solzi, den cîte-s în ape, urîciune acêstea să fie voao.

13. Și acêstea să le urîți den zburătoare și nu se vor mînca, scîrbe sînt : vulturul, și gripsorul, și vulturul de mare,

14. Și șorlița, și caia și cîte-s asêmene ei,

15. Și tot corbul și cîte-s asêmene lui,

16[15] Și struțul, și bogza, și băbița și cîte-s asêmene ei, și coruiul și cîte-s asêmene lui,

17. Și corbul de noapte, și hărețul, și stircul,

18. Și porfirion, și barza și lebăda,

19. Și erodion, și haradrion și asêmenea lor, și pupăza și liliiacul.

20. Și toate cîte-s tîrîtoare den cêle zburătoare, carele pe patru umblă, urîciune voao sînt.

21. Fără numai acêstea veț mînca den toate tîrîtoarele cêle ce zboară, carele mergu pe patru, care au fluiere mai sus de picioarele lor, ca să saie cu êle pre pămînt.

22. Și acestea veț mînca dentr-însele : vruhul și cîte-i seamănă lui, și pre atachîs și cîte-i seamănă lui, și pre cel ce să bate cu șerpii și cîte-s asêmenea lui, și lăcusta și cîte samănă ei.

23. Și tot tîrîtoriul den cêle zburătoare la carele-s patru picioare urîciune voao sînt ; și întra acêlea vă veți pîngări.

24. Tot cela ce să atinge de mortăciunele lor necurat va fi pănă seara.

25. Și tot cela ce va rădica den mortăciunele lor iș va spăla hainele lui, și necurat va fi pănă sara.

26. În tot dobitocul carele iaste cu copită despicată și are unghi unghind si rumegătură nu rumăgă necurat va fi vo/ao. Tot cela ce se va atinge de mortăciunele lor ne-

rumăgală, întru dobitoace acêstea veți minca.

4. Însă dentru acestea nu veți minca den cêle ce nu aduc rumăgală și den cêle ce nu-s îngemănate la copite și nu unghesc unghi: cămila, pentru că nu aduce rumăgală aceasta și copită nu îngeamănă; necurat aceasta voao.

5. Și hirogrúliun[2], căce nu aduce rumăgală, aceasta și la copită nu-i geamăn; necurat voao acesta.

6. Și iepurile, căce nu scoate rumăgală, acesta și unghea nu-i geamănă; necurat voao acesta.

7. Și pre porcu, căce acesta are copită geamănă și unghêște unghi de copită și acesta nu scoate rumăgală; necurat acesta voaă.

8. Den cărnurile lor să nu mîncați și de stîrvurile lor să nu vă atingeți; necurate acêstea voao.

9. Și acêstea veți minca: den toate cîte-s întru apă, toate cîte sînt la ei aripi și soldzi, la apă, și în mări, și în păraie; acêlea veți minca.

10. Și toate cîte nu-s la însă aripi, nici soldzi întru ape, întru mări, întru păraie, den toate cîte scot apele și den tot sufletul vin dentru apă oțăritură iaste să fie și voao oțărît.

11. Den cărnurile lor să nu mîncați și mortăciunile lor să le oțăriți.

12. Și toate cîte nu-s la înse aripi, nice soldzi, dentru cîte sînt întru ape, oțăritură voaă acêstea.

13. Și acêstea să le uriți den zburătoare și nu să vor minca, oțărîte sîntu: vultúrul, și gripsorul, și vultúrul de mare,

14. Și brehmacea, și caia și cîte-s asêmene ei,

15. Și tot corbul și cîte-s asêmene lui,

16. Și struțul, și boaghea, și batca și cîte-s asêmenea ei, și coruiul și cîte-s asêmenea lui,

17. Și corbul de noapte, și herețul, și stîrcul,

18. Și porfirion[3], și pelecanul, și lebăda,

19. Și erodiul, și haradrion și asêmenea lor, și cucul, și liliacul.

20. Și toate cîte-s tîriitoare dentru cêle zburătoare, carele pre 4 mêrge, urîte voao sîntu.

21. Făr-numai acêstea veți minca den toate tîriitoarele[4] cêle ce mergu în patru picioare, carele au vine[5] mai sus de picioarele lor ca să saie cu êle pre pămîntu.

22. ⟨Și acêstea veți minca: pre⟩[6] vruhul? și cîte samănă lui, și pre atachis și cîte-i samănă lui, și pre cel ci să bate cu șerpii și cîte samănă lui, și lăcusta și cîte samănă ei[8].

23. Și tot tîriitoriul den cêle zburătoare la carele-s 4 picioare oțărît voao sîntu, și întru acêea veți pîngări.

24. Tot cela ce să atinge de mortă: nile lor necurat va fi păn-sara.

25. Și tot cela ce va rădica den mortăciunile lor îș va spăla hainele lui și ne urat va fi până sara.

26. Întru tot dobitocul carele iaste cu copita îngemănată și are unghe și rumăgală nu rumăgă necurate vor fi vo/ao. Tot cela scoate rumegătură, întru dobitoace, acêstea să le mîncaț[1].

4. Însă dentr-acêstea nu veț minca care nu scot rumegătură și care nu-s îngemănate la unghi și unghesc unghi: cămila, că aceasta nu aduce rumegală, iar copita are dăspicată; aceasta să fie voaoă necurată.

5. Ariciul, că acesta nu aduce rumegătură și la copită nu e geamăn; necurat acesta voaoă.

6. Și iepurile, căce acesta nu scoate rumegală și unghea nu-i iaste geamănă; necurat acesta voaoă.

7. Și porcul, căce acesta are copită geamănă și unghêște unghi de copită și rumegătură nu scoate; necurat să fie voaoă.

8. Carnea acestora să nu mîncaț și de mortăcinile lor să nu vă atingeț, ce să vă fie pîngărite.

9. Iar den toate cîte sînt în ape să mîncaț acêstea: tot la ce iaste pêne și solzi[2], cîte sînt în mare, și și în riuri, și în bălț să mîncaț.

10. Iar la ce nu sînt aripi, nice solzi cîte sînt în ape, în riuri, și în mări [11], den toate cîte rădică apele, și tot sufletul care lăcuiește în ape spurcat iaste și spurcat să fie voaoă.

11. Den cărnurile lor să nu mîncaț și de mărtăcinile lor să vă scîrbiț.

12. Și tot ce n-are pêne și solzi, cîte sînt în ape, spurcate acêstea să fie voaoă și de dînsele să vă scîrbiț.

13. Iar den pasări de acêstea să vă scîrbiț[3]: de vultur, de gripsor, și de vultúrul de mare,

14. Și de pajăre, și de caie, și cîte sînt ei asêmene,

15. Corbul și cîte-s asêmene lui,

16. Struțul, și bozga[3bis], și ciuhul și cîte-s lor asêmene, [17] uliu și cîte-s asêmene lui,

17[18]. Corbul de noapte, și herețul, și stîrcul,

18[19]. Porfirioni[4] și pelicanul, și lebăda,

19. Și erodiul, și haradrionul și asêmene lor, [20] cucul, și liliiacul.

20. Și toate cîte-s trăitoare den cêle zburătoare, [21] cîte umblă pre patru, urîte să fie voaoă.

21[22]. Iar acêstea să mîncaț, de toate gadinele pasărilor care umblă în patru picioare, care au genuche mai sus de gleznele lor,[5] să saie cu dînsele pre pămînt.

22[23]. Varuhul[6] și ce iaste lui asêmene, și atichîsul[7] și cîte-s lui asêmene, și cel ce se bate cu șărpii și tot ce iaste lui asêmene, și lăcusta și cîte asamănă ei.

23[24]. Și toată jigania den pasări carea iaste cu patru picioare urîtă să fie voaoă și într-însele să nu vă pîngăriț.

24[25]. Și tot cel ce se va atinge de mortăcinile lor să-ș spêle hainele sale și necurat va fi până seara.

25[26]. Și tot cela ce va rădica mortăcinile lor necurat va fi până seara.

26. În tot dobitocul carele iaste copită îngemînată și are unghi, iar rumegare nu rumegă, necurat va fi vo/aoă. Tot cel ce se puteți minca.

4. Însă pe acelea care numai rumegă sau au numai copita despicată să nu le mîncați; astfel, cămila, care rumegă, dar nu are copita despicată, să o socotiți necurată.

5. Șafanul, care rumegă, dar nu are unghia despicată, să îl socotiți necurat.

6. Iepurele, care rumegă dar nu are unghia despicată, să îl socotiți necurat.

7. Porcul, care are copita despicată, despărțită în două unghii, dar nu rumegă, să îl socotiți necurat.

8. Să nu mîncați din carnea lor și să nu vă atingeți de stîrvurile lor; necurate să le socotiți.

9. Dintre toate viețuitoarele de apă, iată pe care le puteți mînca. Să mîncați din toate cele care au aripioare de înotat și solzi și trăiesc în ape, fie în mări și lacuri, fie în riuri.

10. Dar cele care nu au aripioare de înotat și solzi între viețuitoarele care mișună și trăiesc în ape, fie în mări și lacuri, fie în riuri, toate acestea spurcăciuni sînt pentru voi.

11. Ele să fie spurcăciuni pentru voi, din carnea lor să nu mîncați și spurcate să socotiți stîrvurile lor.

12. Spurcăciuni să fie pentru voi toate viețuitoarele de apă care nu au nici aripioare de înotat, nici solzi.

13. Iată, dintre păsări, cele pe care să nu le mîncați, să vă îngrețoșați de ele și să le socotiți spurcăciuni: vulturul, gripsorul și vulturul de mare,

14. Șoimul și gaia, precum și cele care-i sînt asemănătoare,

15. Corbul împreună cu neamurile sale,

16. Struțul, cucuveaua, pescărușul, uliul împreună cu neamurile sale,

17. Bufnița, cormoranul și ibisul,

18. Porfirionul, pelicanul și lebăda,

19. Bîtlanul și cocostîrcul, împreună cu neamurile lor; pupăza și liliacul.

20. Toate tîrîtoarele înaripate care umblă pe patru picioare spurcate să fie pentru voi.

21. Totuși, dintre tîrîtoarele înaripate care umblă pe patru picioare le puteți mînca pe acelea care au fluierele picioarelor din spate mai lungi, ca să poată sări pe pămînt.

22. Iată pe care să le mîncați dintre acestea: lăcusta călătoare, solanul, hargolul și hagabul, fiecare cu neamurile sale.

23. Toate celelalte tîrîtoare înaripate care umblă pe patru picioare spurcate să fie pentru voi.

24. Ele vă vor pîngări; oricine va atinge hoitul lor să fie necurat pînă seara.

25. De asemenea, oricine va purta hoiturile lor să-și spele veșmintele și va fi necurat pînă seara.

26. Să socotiți drept necurat orice dobitoc care are copită, dar fără să fie despicată, sau care nu rumegă./Oricine va atinge hoitul

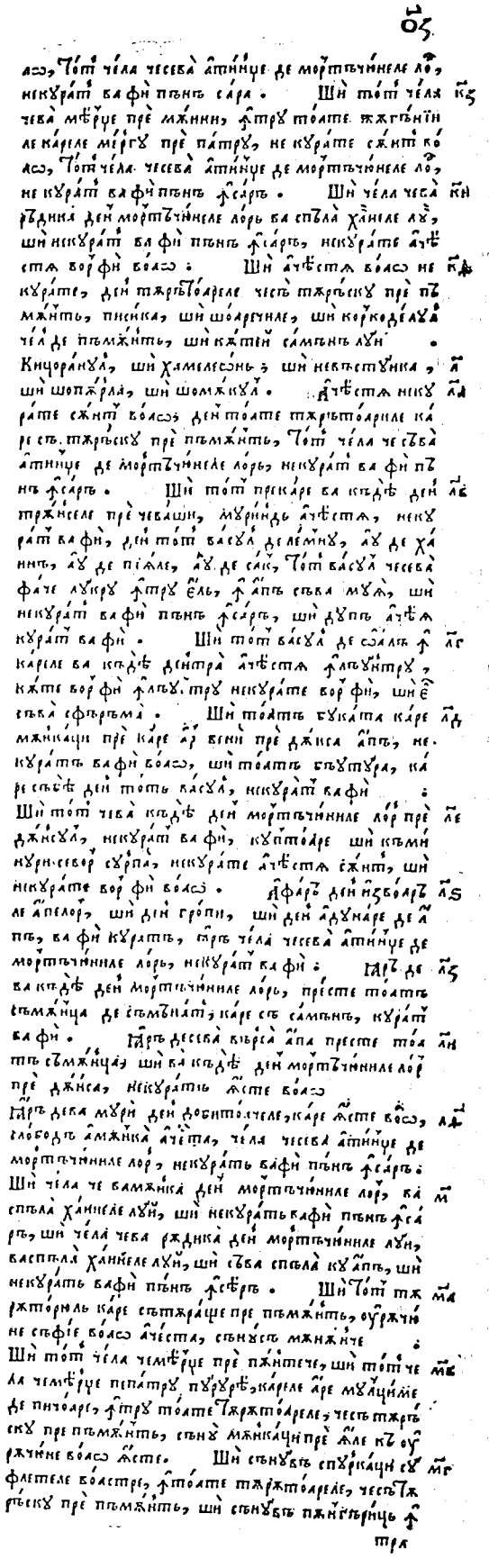

Pag. 77, col. II

curat va fi până sara.

27. Şi tot cela ce va mêrge pre mîini întru toate jîgăniile carele mergu pre patru necurate sînt voao. Tot cela ce se va atinge de mortăciunele lor necurat va fi până în sară.

28. Şi cela ce va rădica den mortăciunele lor va spăla hainele lui şi necurat va fi până în sară ; necurate acêstea vor fi voao.

29. Şi acêstea voao necurate den tîrîtoarele ce să tîrăscu pre pămînt : pisica, şi şoarecile, şi corcodelul cel de pămînt şi cîte-i sămănă lui:

30. Chiţoranul, şi hamelion, şi nevăstuica. şi şopîrla, şi şomîcul.

31. Acêstea necurate sînt voao den toate tîrîtoarele care să tîrăscu pre pămînt. Tot cela ce să va atinge de mortăciunele lor necurat va fi până în sară.

32. Şi tot pre care va cădea dentr-însele pre cevaşi, murind acêstea, necurat va fi den tot vasul de lemnu, au de haină, au de piêle, au de sac, tot vasul ce se va face lucru întru el în apă să va muia şi necurat va fi până în sară şi după aceea curat va fi.

33. Şi tot vasul de oală în carele va cădea dentra acêstea înlăuntru, cîte vor fi înlăuntru necurate vor fi şi el să va sfărîma.

34. Şi toată bucata care mîncaţi, pre care ar veni pre dînsa apă, necurată va fi voao ; şi toată băutura care să bea den tot vasul necurat va fi.

35. Şi tot ce va cădea den mortăciunile lor pre dînsul necurat va fi. Cuptoare şi căminuri se vor surpa ; necurate acêstea sînt şi necurate vor fi voao.

36. Afară den izvoarăle apelor şi den gropi şi den adunare de apă va fi curată, iară cela ce se va atinge de mortăciunile lor necurat va fi.

37. Iară de va cădea den mortăciunile lor preste toată sămînţa de sămănat care să samănă, curat va fi.

38. Iară de se va vărsa apa preste toată sămînţa şi va cădea den mortăciunile lor pre dînsa, necurată iaste voao.

39. Iară de va muri den dobitoacele care iaste voao slobodă a mînca acesta, cela ce se va atinge de mortăciunile lor necurat va fi până în sară.

40. Şi cela ce va mînca den mortăciunile lor va spăla hainele lui şi necurat va fi până în sară ; şi cela ce va rîdica den mortăciunile lui va spăla hainele lui şi să va spăla cu apă şi necurat va fi până în seară.

41. Şi tot tîrîtoriul care să tîraşte pre pămînt uriciune să fie voao, acesta să nu să mînînce.

42. Şi tot cela ce mêrge pre pîntece şi tot cela cemêrge pe patru pururea, carele are mulţime de picioare întru toate tîrîtoarele ce să tîrăscu pre pămînt, să nu mîncaţi pre êle, că uriciune voao iaste.

43. Şi să nu vă spurcaţi sufletele voastre în toate tîrîtoarele ce să tîrăscu pre pămînt şi să nu vă pîngăriţ în/tru

tra

va atinge de mortăcinile lor necurat va fi pân-în sară.

27. Şi tot cela ce va mêrge pre mâini în toate jiganiile carele mergu pre 4 necurate sîntu voao. Tot cela ce să va atinge de mortăciunile lor necurate va fi pân-în sară.

28. Şi cela ce va rădica de mortăciunile lor va spăla hainele lui şi necurat va fi pân-în sară; necurate acêstea voaă vor fi.

29. Şi acêstea voao necurate den tîrîitoarele ce să tîrîiescu pre pământu: mîţa, şi şoarecile, şi crocodelul cel den pământu şi cîte-i samănă lui:

30. Ghigorţanul, şi hameleon, şi nevăstuica, şi şopîrla, şi guziul.

31. Acêstea necurate sîntu voao den toate tîrîitoarele ce să tîrîescu pre pământu. Tot cela ci să va atinge de mortăciunile lor necurat va fi pân-în sară.

32. Şi tot pre carele va cădea dentru însele pre cevaş, murindu acêstea, necurat va fi den tot vasul de lemnu, au de haine, au de piêle, au de sac, tot vasul carele să va face lucru întru el într-apă să va muia şi necurat va fi pân-în sară, şi după acêea curat va fi.

33. Şi tot vasul de oală întru carele va cădea dentru acêstea înlontru, cîte înlontru vor fi necurate vor fi şi el să va surpa.

34. Şi toată bucata carea mîncaţi pre carea are veni apa, necurată va fi voao; şi toată băutura carea să bea întru tot vasul necurat va fi.

35. Şi tot carele va cădea dentru mortăciunile lor pre însul necurat va fi. Cuptoare şi cotloane să vor surpa; necurate acêstea sîntu şi necurate vor fi voao.

36. Afară den izvoarăle apelor şi den gropi şi den adunare de apă va fi curată, iar cela ce să va atinge de mortăciunile lor necurat va fi.

37. Iar de va cădea mortăciunile lor preste toată sămînţa de sămănat carea să samănă, curată va fi.

38. Iar de să va vărsa apă preste toată sămînţa şi va cădea de mortăciunile lor pre însă, necurat iaste voaă.

39. Iar de va muri den dobitoc carele iaste voaă slobod a mînca acesta, cela ci să va atinge de mortăciunile lor necurat va fi pân-în sară.

40. <Şi cela ce va mînca> [9] den mortăciunile lor va spăla hainele lui şi necurat va fi pân-în sară; şi cela ce va rădica den mortăciunile lui va spăla hainele lui şi să va spăla [10] cu apă şi necurat va fi pân-în sară.

41. Şi tot tîrîitoriul carele să tîrîêşte pre pământu oţărît să fie voao, acesta să nu să mănînce.

42. Şi tot cela ce mêrge pre pîntece şi tot cela ce mêrge pre 4 pururea, carele are mulţime de picioare întru toate tîrîitoarele ce să tîrîescu pre pământu, să nu mîncaţi pre êle [11], căce oţărît voao iaste.

43. Şi să nu vă oţăriţi sufletile voastre întru toate tîrîitoarele carele să tîrîescu pre pământu şi să nu vă pîngăriţi în/tru acêstea

ci să va atinge de mortăciunile lor necura- până seara.

27. Tot ce va umba pre brînci [8] în toate fierile cîte umblă în patru necurat să fie voaoă. Tot cel ce se va atinge de mortăcinile lor să fie necurat până seara.

28. Şi cela ce va purta mortăciunea lor să-ş spêle hainele şi să fie necurat până seara; acêstea să fie voaoă necurate.

29. Iar den cêle ce se tîrăsc pre pământ [9], acêstea să fie voaoă necurate; nevăstuica, şoarecile, corcodelul cel de pământ şi cîte samănă lui:

30. Gorghiţan şi hamelion, jder şi pisică, şopîrla şi guzeil.

31. Acêstea necurate sînt voaoă den toate tîritoarele ce se tîrăsc pre pământ. [32] Tot cel ce se va atinge de mortăcinile lor necurat să fie până seara.

32. Şi orce va cădea dentr-însele pre cevaş şi vor muri necurat va fi, [33] or de va fi vas de lemn, ori haină, or burduf, or sac, [34] or fie ce vas în care se face lucru să se spêle în apă şi să fie necurat până seara, de-acii iar să fie curat.

33[35]. Şi tot vasul de lut în care va cădea dentr-acêstea într-însul înlăuntru, ce va fi într-însul, va fi necurat, iar vasul să se spargă.

34[35]. Şi toată bucata carea mîncaţ, pre carea se va rădica apa şi va cădea într-însa mortăcină, necurată să vă fie; şi toată băutura carea se bea în tot vasul necurată va fi [10].

35. Şi tot ce va cădea într-însul den mortăcinile lor necurat va fi vasul acela; cuptoarele şi cotloanele [11] să se strice, că sînt necurate şi voaoă să vă fie necurate.

36. Iar puţurile şi izvoarăle apelor şi adunarea în care se adună apa acêlea să vă fie curate, iar cela ce se va atinge de mortăcinile lor necurat va fi.

37. Iar de va cădea mortăcinea lor or în ce sămănătură carea se va sămăna, curată va fi.

38. Iar de va vărsa-se apă în sămînţă şi va cădea den mortăcinile lor pre dînsa, necurată să fie voaoă.

39. Iar de va muri vreun dobitoc den care se cade voaoă să mîncaţ, cela ce se va atinge de mortăciunea lui necurat va fi până seara.

40. Şi cela ce va mînca den mortăcina lui să-ş spêle hainele sale şi să fie necurat până seara; şi cela ce va purta [12] mortăcină să-ş spêle hainele (şi să se spêle [13] cu apă) [14] şi să fie necurat până seara.

41. Şi toată jiganiia carea se tiraşte pre pământ [15] pîngărită să fie voaoă, acêstea să nu le mîncaţ.

42. Tot ce se tiraşte pre pîntece şi tot ce mêrge pre patru şi tot ce iaste cu picioare multe în toate jigăniile ce se tîrăsc pre pământ să nu mîncaţ.

43. Şi nice într-o jiganie den cêle ce se tîrăsc pre pământ să nu vă spurcaţ în/tr-în-

lui necurat va fi.

27. Să socotiţi drept necurate toate dobitoacele cu patru picioare şi care calcă pe labe. Oricine va atinge hoiturile lor necurat să fie pînă seara.

28. Iar cel ce va purta hoiturile lor îşi va spăla veşmintele şi necurat va fi pînă seara. Toate acestea să le socotiţi drept necurate.

29. Dintre micile viêţuitoare care mişună pe pământ, iată pe care să le socotiţi drept necurate: nevăstuica, şoarecele şi şopîrla, împreună cu neamurile ei:

30. Gecko, cameleonul, şopîrla letaah, şopîrla homet şi cîrţiţa.

31. Acestea să le socotiţi drept necurate între viêţuitoarele care se tîrăsc pe pământ. Oricine se va atinge de stîrvurile lor necurat va fi pînă seara.

32. Orice lucru pe care va cădea ceva din trupurile lor moarte va fi necurat, fie el vas de lemn, veşmînt, piele sau sac, fie orice alt lucru care se întrebuinţează la ceva; să fie înmuiat în apă şi să rămînă necurat pînă seara, iar după aceea va fi curat.

33. Orice lucru aflat într-un vas de lut în care a căzut ceva din aceste trupuri moarte va fi necurat, iar vasul acesta să fie spart.

34. Orice lucru de mîncare asupra căruia s-ar vărsa apă (din cea folosită pentru curăţirea vaselor) va fi necurat; de asemenea, orice băutură care se poate bea devine în acest chip necurată, oricare ar fi vasul în care se află.

35. Orice lucru pe care va cădea ceva din aceste trupuri moarte va fi necurat; cuptorul şi vatra să fie dărîmate; ele vor fi necurate şi să le socotiţi necurate.

36. Totuşi, izvoarele, fîntînile şi acumulările de apă vor rămîne curate, dar cel care va atinge hoitul căzut în apă va fi necurat.

37. Dacă va cădea ceva din hoitul lor pe o sămînţă care trebuie semănată, aceasta va rămîne curată.

38. Dacă însă s-a turnat apă peste sămînţă şi va cădea deasupra ei ceva din hoitul lor, atunci să socotiţi necurată acea sămînţă.

39. Dacă moare unul din dobitoacele cu care vă hrăniţi, acela care se va atinge de hoitul lui va fi necurat pînă seara.

40. Iar acela care va mînca dintr-un asemenea hoit să-şi spele veşmintele şi va fi necurat pînă seara; acela care va purta un hoit să-şi spele veşmintele şi va fi necurat pînă seara.

41. Orice viêţuitoare care mişună pe pământ este spurcată pentru voi; să nu o mîncaţi.

42. Dintre toate viêţuitoarele care se tîrăsc pe pîntece să nu mîncaţi, nici dintre cele care merg pe patru sau mai multe picioare, căci sînt spurcate.

43. Să nu vă spurcaţi sufletele voastre cu aceste tîritoare, să nu vă întinaţi/cu ele

ѻѯ

Pag. 78, col. I

тꙋ ѧчѣстѣ,шн нꙋѣцѣ фн некꙋра҆цн ѧтꙋ ѧчѣ
мѧ стѣ. Пе҆нтꙋ ѣꙋ сѫнтъ дмнꙋлъ дмнзѣꙋлъ
вѣстꙋ, шн вѣвѣцъ сфнцн, шн сфнцъ вец фн, кѣ
ѣꙋ сфнтъ сѫнтъ дмнꙋлъ дмнзнꙋлъ вѣстꙋ,шн
нꙋѣцъ пѫнтꙋрн сꙋфлетеле вѣ҆стре ѧтꙋ тоате
тѫрътоарелѣ, чесъ мншнъ прѣ пѣмѫнтъ.
мѣ Кѣчн-ѣꙋ сѫнтъ дмнꙋлъ чѣла чевам скѡ пре вѣн дѣ
пѣмѫнтꙋлъ е҆гнптꙋлꙋн, каѣвѣфнꙋ вѣ҆ѡ дꙋм
незѣꙋ, шн вец фн сфнцн нѣчѣ сфнтъ сѫнтъ ѣꙋ.
мѕ Ѧчѧтаѣ лѣцѣ пе҆нтꙋ добнтоаче, шн пе҆нтꙋ
пасꙋрн, шн ѧтоѧтъ сꙋфлетꙋлъ чесъ мншнъ ѧпѫ,
шн ѧтоѧтъ сꙋфлетꙋлъ чесъ Гѫраще прѣ пѣмѫнт.
мꙁ Ка ѣѣсъ сѡѣвѣсѣкъ ѧтре чѣле некꙋрате, шн ѧ
тре чѣле нꙋрате, шн съ рѣвѣце прѣ фнїн лꙋн
їерамль ѧтꙋ мнѫлокꙋлъ чѣлора ч наскꙋ чѣле
вѣн, каре съмѫнѫнкъ, шн ѧтꙋ мнѫлокꙋлъ чѣ
лора каре наскꙋ чѣле вѣн, шн нꙋѣъ мѫнѫнкъ

К А҆ П҆ Ѳ҃ І

н грѣн дмнꙋлъ кѣтрѣ моѵсн знкѫндѣ.
Грѣѫще фнлорь лꙋн їерамль, шн вѣн
грѣн кѣтрѣ ѣн знкѫндѣ, фѣмѣѫ каре
сева ѧгрека, шн ванѫще фѣть, некꙋра
тъ вафн, ѕ҃, знле, дꙋпъ знлеле сѡѣсн
рїн, некꙋрѣцнїн ѣн, некꙋратъ вафн. Шн ѧ
сѡптa зн сътаѣ трꙋпꙋлъ ѧсопереѵмѫнтꙋлꙋмѧр
ѵнїн лꙋн. Шн, ѧг, дѣ знле ва шедѣ ѧсѫ
целе чѣ некꙋратъ ѧлѣ ѣн, дѣ тоѧтъ сфнтꙋлъ нꙋсева
ѧтннце, шн ла сфнценїе нꙋва ѧтра, пънъ севѡ
планн знлеле кꙋрѣцнрїн ѣн. Ѩрѣ дева наще
фѣтъ шн некꙋратъ вафн дѣ дѣѵѡ сѫрн кѫте, ѕ҃,
знле, дꙋпъ некꙋрѣцнѫ ѣн,шн, ѯѕ҃, дѣ знле ка ше
дѣ ѧсѫнцеле чѣлъ некꙋратъ ѧлѣ ѣн. Шн кѫд
севѡ планн знлеле кꙋрѣцнрїн ѣн, прѣ фнн лꙋ прѣ
фѣтъ, ка дꙋче мїель дреꙋн ѧнѣ кꙋратъ ла ѧрдере
ѵ дѣтоѧтъ, шн ѫѣн дѣ порѵмѣсъ ѧѫ тꙋртꙋрѣ пѣ
тꙋ пъкѫтъ, ла ꙋшa кортꙋлꙋн мꙑртꙋрїен, къ
тре прѣсѫтъ. Шн ва дꙋче прѣ ель ѧнантѣ
дмнꙋлꙋн, шн сева рѫса пе҆нтꙋ дѫнса пѣпа,шн
ва кꙋрѣцн прѣ, дѣ рана сѫнцелꙋн ѣн,ѧчаѧ ѣлѣ
ѵѣ чѣ ченаще фѣть, лꙋ фѣть. Ѩрѣ дѣ нѫ
ѧфлъ мѫнаѣнде ѧѫкꙋнсъ ла мїель, шн ва лꙋа дѣѡ
тꙋртꙋрѣле, ѧѫ дѣн пꙋн дѣ порѵмѣсъ, ѻѫнꙋлъ пен
тꙋ ѧрдере дѣтоѧтъ, шн ѻѫнꙋлъ пе҆нтꙋ пъкѫтъ,
шн сева рѫса пе҆нтꙋ дѫнса прѣсѫтꙋлъ, шн сѣ
ва кꙋрѣцн.

К А҆ П҆ Г҃ І

н грѣн дмнꙋлъ кѣтрѣ моѵсн шн ѧа҆рѡнь
знкѫндѣ. Ласѫмь дѣсева фѣче сѫѣ
кꙋрѣ ѧтрїмѣ фѣцїн лꙋн стрꙋкънннѣ
тꙋрѣ дѣ семнѣрѣ, ѧѫ семнѫ дѣ стрнкъ
ѵнне, шн сева фѣче ѧтрїмѣ трꙋпꙋлꙋн
лꙋн, пнпънрѣ дѣ бꙋѣ, шн вѣвїнн кѣтрѣ ѧа҆рѡнь
прѣсѫтꙋлъ, сѧ ла ѻѫнꙋлъ денфнїн лꙋн прѣсѫцїн.
Шн вавѣдѣ прѣсѫтꙋлъ пнпънрѣ ѧтрїмѣ трꙋпꙋ
лꙋн лꙋн, шн пърꙋлъ ѧпнпънрѣ сева премѣнї ѧ
съ, шн вѣдѣрѣ пнпънрїн, ѫѣтѣ ѧфꙋндꙋ днн пїм
ѣ трꙋпꙋлꙋн съѣ, пнпънрѣ дѣ стрнкъѵнне ѫѣтѣ
шн вавѣдѣ прѣсѫтꙋлъшн ва пѫнтърѣ прѣ ель.
Ѩрѣ дѣбафн шн стрнкъѵнне ѫѣсъ, ѧтрїмѣ трꙋ

acêstea şi nu veţ fi necuraţi întru acêstea.

44. Pentru <că> eu sînt Domnul Dumnezeul vostru şi vă veţ sfinţi şi sfinţi veţ fi, că eu sfînt sînt, Domnul Dumnezăul vostru, şi nu veţ pîngări sufletele voastre întru toate tîrîtoarele ce să mişcă pre pămînt.

45. Căci eu sînt Domnul cela ce v-am scos pre voi den pămîntul Eghipetului, ca să vă fiu voao Dumnezău şi veţ fi sfinţi, căce sfînt sînt eu.

46. Aceasta e lêgea pentru dobitoace, şi pentru pasări, şi a tot sufletul ce să mişcă în apă, şi a tot sufletul ce să tîraşte pre pămînt.

47. Ca să să osăbească între cêle necurate şi între cele curate şi să învêţe pre fiii lui Israil întru mijlocul celora care nascu cêle vii care să mînîncă şi întru mijlocul celora care născu cêle vii şi nu să mînîncă.»“

CAP 12

1. Şi grăi Domnul cătră Moisi zicînd :

2. „Grăiêşte fiilor lui Israil şi vei grăi cătră ei zicînd : «Fămêia care se va îngreca şi va naşte făt necurată va fi 7 zile, după zilele osebirii necurăţiii ei necurată va fi.

3. Şi a opta zi să taie trupul acoperemîntului marginii lui.

4. Şi 33 de zile va şedea în sîngele cel necurat al ei, de tot sfîntul nu se va atinge şi la sfinţenie nu va întra, pănă se vor plini zilele curăţirii ei.

5. Iară de va naşte fată, şi necurată va fi de doao ori cîte 7 zile după necurăţiia ei şi 66 de zile va şedea în sîngele cel necurat al ei.

6. Şi cînd se vor plini zilele curăţirii ei, pre fiiu au pre fată va aduce miel de un an, curat, la ardere de tot, şi puiu de porumbu au turturea pentru păcat, la uşa cortului mărturiei, cătră preot.

7. Şi va aduce pre el înaintea Domnului şi se va ruga pentru dînsa popa şi va curăţi pre ea de rana sîngelui ei. Aceasta e lêgea ceiia ce naşte făt au fată.

8. Iară de nu află mîna ei de ajuns la miel şi va lua doao turturêle au doi pui de porumb, unul pentru ardere de tot şi unul pentru păcat, şi să va ruga pentru dînsa preotul şi să va curăţi.»“

CAP 13

1. Şi grăi Domnul cătră Moisi şi Aaron zicînd :

2. „La om de se va face oarecăruia în piêlea fêţii lui struncinătură de semnare au semnu de stricăciune şi se va face în piêlea trupului lui pipăire de Lube şi va veni cătră Aaron preotul sau la unul den fiii lui, preoţii,

3. Şi va vedea preotul pipăirea în piêlea trupului lui şi părul în pipăire se va premeni în albu şi vedêrea pipăirii iaste afund den piêlea trupului său, pipăire de stricăciune iaste, şi va vedea preotul şi va pîngări pre el.

4. Iară de va îi şi stricăciune albă în piêlea tru/pului

și nu veți fi necurați întru acêstea.

44. Pentru că eu sîntu Domnul Dumnedzăul vostru și veți sfinți și sfinți veți fi căce eu sfîntu sînt, Domnul Dumnedzăul vostru, și nu veți pîngări sufletile voastre întru toate tîrîtoarele ce să clătescu pre pămîntu.

45. Căce eu sîntu Domnul cela ce scoate pre voi den pămîntul Eghiptului, ca să vă fiu voao Dumnedzău și veți fi sfinți, căce sfîntu eu sîntu.

46. Acesta-i lêgea pentru dobitoc, și pasărilor, și tot sufletul ce să clătêște într-apă și a tot sufletul ce să tîrîêște pre pămîntu,

47. Ca să s<ă> usăbască întru cêle necurate <și întru cêle curate> [12] și să învêțe pre fiii lui Israil întru mijlocul celor ce fac a trăi cêle ce să mănîncă și întru mijlocul celora ce fac a trăi <cêle ce nu să mănîncă> [13] » ".

CAP 12

1. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicînd :

2. „Grăiêște fiilor lui Israil și vei grăi cătră ei dzicîndu : «Fămêia care să va îngreca și va naște feți, necurată va fi 7 dzile, după dzilele usăbirei necurăției ei necurată va fi.

3. Și înn-a opta dzi să taie trupul acoperemîntului.

4. Și 33 dzile va ședea întru sîngele cel necurat al ei, de tot sfîntul nu să va atinge și la sfințenie nu va ieși păn-să vor plini dzilele curățirei ei.

5. Iar să va naște fată, și necurată va fi de doao ori cîte șapte dzile după necurăția ei și 66 de dzile va ședea întru sînge necurat al ei.

6. Și cîndu să vor plini dzilele curățirei ei, pre fiiu au pre fată va aduce miel de un an curat la ardere de tot, și puiu de porîmbu au turturea pentru păcat, la ușea cortului mărturiei.

7. Cătră preut, și-l va aduce pre el înnaintea Domnului și să va ruga pentru însă popa și o va curăți pre ea de rana sîngelui ei. Aceasta-i lêgea cei ci naște fiiu au fată.

8. Iar să nu afle mîna ei deagiunsu la miel va lua doao turturêle au doi pui de porîmbu, unul pentru ardere de tot și unul pentru păcat, și să va ruga pentru însa preutul și să va curăți».

CAP 13

1. Și grăi Domnul cătră Moisi și Aaron dzicînd :

2. „La om de să va face nescui în piêlea trupului său strănciunătură de însemnare au semnu de stricăciune și să va face întru piêlea trupului lui pipăire de stricăciune și va veni cătră Aaron preutul sau unul den fiii lui, preuții.

3. Și va vedea preutul pipăirea întru piêlea trupului și părul întru pipăire să va primeni întru albu și vedêrea pipăirei iaste afundu den piêlea trupului, pipăirei de stricăciune iaste și va vedea preutul și va pîngări pre el.

4. Iar de va fi și stricăciunea albă întru piêlea tru/pului și afundu nu va fi vedêrea sele și să nu fiț pîngăriț într-însele.

44. Că eu sînt Domnul Domnezeul vostru și să fiț sfinți, că eu Dumnezeul vostru sînt sfînt și să nu vă pîngăriț sufletele nice într-o gadină care se clătesc pre pămînt,

45. Că eu sînt Domnul carele v-am scos den țara Eghipetului, ca să vă fiu Dumnezeu, să fiț sfinți, că eu sînt sfînt.

46. Aceasta iaste lêgea pentru dobitoace, și pentru pasări, și pentru toate sufletele care se clătesc în ape, și pentru toate sufletele care se clătesc pre pămînt.

47. Să usebească între cêle curate și între cêle necurate, spre învățătura feciorilor lui Israil între cêle ce trăiesc și se mănîncă și între cêle ce trăiesc și nu se mănîncă».

CAP 12

1. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd

2. „Grăiêște feciorilor lui Israil și le zi «Muiêrea carea va îngreca și va naște fiiu parte bărbătească necurată să fie 7 zile, și după zilele osebirei firei necurăției ei necurată să fie.

3. Iar a opta zi să taie împrejur trupul lui cel de margine.

4. Iar ea să șază 33 de zile în sîngele curățirei ei și nice de un lucru sfînt să nu se atingă și în sfințire [1] să nu între, pănă se vor săvîrși zilele curățirei ei.

5. Iar de va naște parte muierească, să fie necurată 14 zile și după spurcăciunea firei ei să șază 66 de zile în sîngele curățirei ei.

6. Iar cînd se vor umplea zilele curățirei ei, să aducă pentru feciorul sau pentru fata ei un cîrlan den oi, nevinovat, de un an, spre arderea de tot, și pui de porumb sau de turturea, pentru păcat, înaintea cortului mărturiei, la preot.

7. Și să aducă înaintea Domnului și să se roage preotul pentru dînsași, ca să o curățească de rana sîngelui ei. Aceasta iaste lêgea celor ce vor naște parte bărbătească sau muierească.

8. Iar de nu va ajunge mîna ei cu miel [2], să ia și 2 porumbi sau 2 turturêle, unul să fie spre ardere de tot, iar altul pentru păcat, și se va ruga preotul pentru dînsa și se va curăți».

CAP 13

1. Și grăi Domnul cătră Moisei și cătră Aáron zicînd :

2. „Omul cela ce va fi pre piêlea trupului lui semn de bube, începătură de mișălie [1], și va fi pre piêlea trupului lui bubă de mișălie să se aducă la Aáron preotul, sau la un preot den feciorii lui.

3. Și să vază preotul stricăciunea pre piêlea trupului lui și păr în stricăciune și să se premenească în alb și micșorează-se vedêrea stricăciunei de pre piêlea trupului lui și să vază preotul că iaste buba mișăliei și să o pîngărească.

4. Iar de va fi stricăciunea albă pre piêlea tru/pului lui și vedêrea trupului den

și să nu vă pîngăriți prin ele.

44. Căci eu sînt Domnul Dumnezeul vostru ! Sfințiți-vă și fiți sfinți, căci eu sînt sfînt ! Să nu vă pîngăriți prin oricare dintre aceste viețuitoare care se tîrăsc pe pămînt.

45. Căci eu sînt Domnul, cel care v-am scos pe voi din țara Egiptului, ca să vă fiu Dumnezeu. Să fiți sfinți, fiindcă eu sînt sfînt.

46. Aceasta este legea privitoare la dobitoace, la păsări, la toate viețuitoarele care se mișcă în apă și la cele care se tîrăsc pe pămînt.

47. Ca să faceți deosebire între ceea ce este necurat și ceea ce este curat, între viețuitoarele care se pot mînca și cele care nu se pot mînca.»

CAP. 12

Curățirea femeilor după naștere

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Dacă o femeie va rămîne însărcinată și va naște un fiu, să fie necurată timp de șapte zile; să fie necurată ca în vremea sorocului ei lunar.

3. În ziua a opta, băiatul să fie tăiat împrejur.

4. Iar femeia să rămînă acasă treizeci și trei de zile, ca să se curețe de sîngele ei; să nu atingă nici un lucru sfînt și să nu meargă la sfîntul lăcaș pînă nu se vor împlini zilele curățirii ei.

5. Dacă va naște o fiică, să fie timp de două săptămîni ca în vremea sorocului ei lunar; și să rămînă acasă șaizeci și șase de zile, ca să se curețe de sîngele ei.

6. Iar cînd se vor împlini zilele curățirii ei, fie pentru un fiu, fie pentru o fiică, femeia să aducă preotului, la ușa cortului întîlnirii, un miel de un an pentru ardere de tot și un pui de porumbel sau o turturea ca jertfă pentru păcat.

7. Preotul să le înfățișeze înaintea Domnului și să facă ispășire pentru ea; și va fi curățită de scurgerea sîngelui ei. Aceasta este legea pentru femeia care naște un băiat sau o fată.

8. Dacă nu-i va fi la îndemînă să aducă un miel, atunci să înfățișeze două turturele sau doi pui de porumbel, unul pentru arderea de tot și altul ca jertfă pentru păcat. Preotul să facă ispășire pentru ea și va fi curată.»

CAP. 13

Lepra

1. Domnul le-a vorbit lui Moise și lui Aaron spunîndu-le :

2. „Dacă unui om îi va apărea pe piele o umflătură, o bubă sau o pată care va începe să semene cu o plagă de lepră pe pielea corpului, acel om să fie adus la preotul Aaron sau la unul dintre fiii lui.

3. Preotul să cerceteze plaga de pe pielea corpului; dacă părul de pe plagă s-a albit și dacă plaga pare mai adîncă decît pielea corpului, atunci este o rană de lepră. Preotul să-l cerceteze și să-l declare necurat pe acel om.

4. Dacă însă pe pielea corpului/se va afla o pată albă care nu pare mai adîncă

Pag. 78, col. II

пѹлхѹ́ лѣ́ѫ, шꙗ а҆фѹ́ндь нѹ́вафѣ вед҃ѣ́рѣ ѻ́н дѣ́нь
пі́ѧле шꙗ пъ́рхль лѣ́ѫ нѹ́сѧ́ премени́т ѧ҆ лѣ́вѣ
чи́не, че ѥ́сте е́ль не́грѹ, шꙗ ва сѣ́сѣ́ѣ прѣ́сто́ѧ
пипъ́нрѣ, ѕ҃, зи́ле. Шꙗ ва́вед҃ѣ прѣ́сто́хль ѕ҃
пипъ́нрѣ а҆ша́тѣ зи́, шꙗ ѥ́тъ пипъ́нрѣ рѣ́мѧ́не
ѧ҆наи́нтѣ лѣ́ѫ, на́ѫ сѣ́къ́ѕѹ́т пипъ́нрѣ ѧ҆пі́ѧле,
шна́ ва сѣ́сѣ́ѣ пред҃ѧ́нсхль прѣ́сто́хль, ѕ҃, зи́ле
а҆ладо́нѣ ра́нд҃ь. Шꙗ ва́вед҃ѣ прѣ́сто́хль пред҃ѧ́ ѕ҃
схль а҆ша́тѣ зи́ а҆ладо́нѣ ра́нд҃ь, шꙗ ѥ́тъ ѧ҆негри́
тъ пипъ́нрѣ, на́ѫ фѣкѹ́т се́мѧ́ пипъ́нрѣ ѧ҆пі́ѧ
ле, шна́ ва кѹ́рѣцѧ́ пред҃ѧ́хѣ прѣ́сто́хль, пе́нтрѹ
къ се́мѧ́ е́сте, шꙗ спѣлѧ́д҃ хѣ́нелѣ лѣ́ѫ кѹ́ра ва́фѣ.
І҃а́р҃ъ дѣ́сѣ́ва премени́, шꙗ сѣ́ва ѧ҆тва́чѣ се́мѧ́ ѧ҆пі́ѧле, ѯ҃
дѹ́пъ че́ла ва́вед҃ѣ прѣ́ дѧ́нсхль прѣ́сто́хль, ка сѣ́
кѹ́рѣцѣ́ск прѣ́ е́ль, шꙗ сѣ́ва а҆рѣ́тѧ́ а҆ладо́нѣ
рѣ́нд҃ь прѣ́сто́хѣ, шꙗ ва ве́д҃ѣ прѣ́ е́ль прѣ́сто́хѣ,
шꙗ ѥ́тъ съ ѧ҆тоа́рѣ́ѣ се́мѧ́хль ѧ҆пі́ѧле, шна́ ва
пѧ́нгъри́ прѣ́ е́ль прѣ́сто́хѣ, стрекъчи́не е́сте.
Шꙗ пипъ́нрѣ де стрекъчи́не де сѣ́ва ѧ҆фа́чѣ ѧ҆сѹ́мъ, ѳ҃
шꙗ ва бе́ни ла прѣ́сто́ть шꙗ ва ве́д҃ѣ прѣ́сто́хѣ.
Шꙗ ѥ́тъ ра́нь а҆лѣ́ть ѧ҆пі́ѧле, шꙗ а҆ѫ́ премени́ѳ҃
пъ́рь а҆лѣ́ѫ, шꙗ дѣ́нчѣ́ле сѣ́нѣ́ѣ́сѣ а҆ѫ́ трѹ́пхѫ́
че́лѹ́ѝ бѝ ѧ҆ра́нъ. Стрекъчи́не вѣ́ке е́сте ѧ҆тръ ѯ҃
пі́ѧле фѣ́цѣ́ѝ лѹ́ѝ. Шꙗ ва пѧ́нгъри́ прѣ́ е́ль ѱ҃
прѣ́сто́хѣ, шꙗ ва сѣ́сѣ́ѣ прѣ́ дѧ́нсхль, пе́нтрѹ
къ некѹ́ра́ть е́сте. І҃а́р҃ъ дѣ́нь флорѝ́нд҃ь ва ѳ҃
а҆флорѝ́ стрекъчи́нѣ ѧ҆пі́ѧле, шꙗ ва а҆коперѝ́ стрѝ
къчи́нѣ то́а́ть пі́ѧле пипъ́нрѣ́ѝ, дѣ́нка́ пѧ́
нъ ла пичоа́рѣ́ле лѹ́ѝ, прѣ́сте то́а́ть вед҃ѣ́рѣ прѣ́сто
хлѹ́ѝ. Шꙗ ва ве́д҃ѣ прѣ́сто́хѣ шꙗ ѥ́тъ а҆ѫ́ ѱ҃
а҆коперѝ́т стрекъчи́нѣ то́а́ть пі́ѧле трѹ́пхѹ́ лѹ́,
шꙗ ва кѹ́рѣцѧ́ лѹ́ѝ прѣ́сто́хѣ пипъ́нрѣ, пе́нтрѹ
къ то́т а҆ѫ́ премени́т ѧ҆ лѣ́вѣ, кѹ́ра́ть е́сте.
Шꙗ ѧ҆тръ ка́рѣ́ зи́ сева́нѣ́ѝ ѧ҆ е́ль трѹ́пъ ви́, се ѳ҃
ва пѧ́нгъри́. Шꙗ ва ве́д҃ѣ прѣ́сто́хѣ трѹ́пъ ѳ҃
че́ль сѫ́нъто́сь, шна́ ва пѧ́нгъри́ прѣ́ е́ль, трѹ́пъ
че́ль сѫ́нъто́сь къ́ѣ ни кѹ́ра́ть е́сте, стрекъчи́
не е́сте. І҃а́р҃ъ де сева а҆шѣ́ха трѹ́пѹ́ че́ль ѳ҃а
сѫ́нъто́сь, шꙗ сѣ́ва премени́ ѧ҆ лѣ́вѣ, шꙗ ва бени́
ла прѣ́сто́ѫ. Шꙗ ва ве́д҃ѣ прѣ́сто́хѣ, шꙗ ѥ́тъ ѱ҃
а҆ѫ́ премени́ѳ҃ пипъ́нрѣ ѧ҆ лѣ́вѣ́нѹ́не, шꙗ ва
кѹ́рѣцѧ́ прѣ́сто́хѣ пипъ́нрѣ, кѹ́ра́ть е́сте.
Шꙗ трѹ́пхѹ́ де сева фа́чѣ ѧ҆пі́ѧле лѹ́ѝ ра́нь, шꙗ ѳ҃а
сева́ бни́дека́. Шꙗ сева фа́чѣ ѧ҆ло́кхѹ́ ра́нѝ ѳ҃в
стрѹ́нчи́нѣтъръ а҆лѣ́ть, а҆ѫ́ стрекъчи́не а҆лѣ́ть а҆ѫ́
рѹшнѧ́тикъ, шꙗ сева а҆рѣ́тѧ́ прѣ́сто́хѹ́ѝ.
Шꙗ ва ве́д҃ѣ прѣ́сто́хѣ шꙗ ѥ́тъ вед҃ѣ́рѣ ма́и ѧ҆фѹ́нд҃ь к҃
дека́ть пі́ѧле, шꙗ пъ́рхѹ́ е́ѫ са́ѫ премени́ть ѧ҆
а҆лѣ́чи́не, шна́ ва пъ́нгъри́ прѣ́ е́ль прѣ́сто́хѣ, пи
пъ́нрѣ де стрекъчи́не е́сте, ѧ҆ра́нь а҆ѫ́ ѧ҆флорѝ́.
І҃а́р҃ъ де ва ве́д҃ѣ прѣ́сто́хѣ, шꙗ ѥ́тъ нѹ́ѧ́сте ѧ҆ кѣ
трѹ́нчхѹ́ пъ́рь а҆лѣ́ѫ, шꙗ а҆фѹ́нд҃ь нѹ́вафѝ дѣ́нь
пі́ѧле фѣ́цѣ́ѝ, шꙗ а҆ѫ́ вафѝ негри́тъ, шна́ ва сѣ́
сѣ́ѣ прѣ́ е́ль прѣ́сто́хѣ, ѕ҃, зи́ле. І҃а́р҃ъ де сева кѣ
въ́рѣ́ѣ кѹ́въ́рѣ́ѣ ѧ҆пі́ѧле, шна́ ва пѧ́нгъри́ прѣ́ е́
прѣ́сто́хѣ, пипъ́нрѣ де стрекъчи́не е́сте, ѧ҆ра́нъ
а҆ѫ́ ѧ҆флорѝ́тъ. І҃а́р҃ъ де ва ѣ҃мѧ́нѣ прѣ́ лѣ́ѫ́ кѣ
лѹ́ѝ стрекъчи́нѣ, шꙗ нѹ́сева ѣ҃вѣ́рѣ́ѧ, сѣ́мѧ́ лѹ́
ра́нѝ е́сте, шꙗ ва кѹ́рѣцѧ́ прѣ́ дѧ́нсхль прѣ́сто́ѳ҃.

Шꙗ

lui şi afund nu va fi vedêrea ei den piêle şi părul lui nu s-au premenit în albiciune, ce iaste el negru, şi va osebi preotul pipăirea 7 zile.

5. Şi va vedea preotul pipăirea a şaptea zi, şi, iată, pipăirea rămîne înaintea lui, n-au scăzut pipăirea în piêle, şi-l va osebi pre dînsul preotul 7 zile al doilea rînd.

6. Şi va vedea preotul pre dînsul a şaptea zi, al doilea rînd, şi, iată, înnegrită pipăirea n-au făcut semnu pipăirea în piêle şi-l va curăţi pre dînsul preotul, pentru că semnu iaste, şi spălînd hainele lui curat va fi.

7. Iară de se va premeni şi se va întoarce semnul în piêle, după ce-l va vedea pre dînsul preotul ca să-l curăţască pre el, şi să va arăta al doilea rînd preotului şi-l va vedea pre el preotul, şi, iată, să întoarse semnul în piêle, şi-l va pîngări pre el preotul, strecăciune iaste.

8. Şi pipăire de stricăciune de se va face în om şi va veni la preot şi va vedea preotul,

9. Şi, iată, rană albă în piêle şi ea au premenit păr albu şi den cêle sănătoase al trupului celui viu în rană,

10. Stricăciune vêche iaste întru piêlea fêţii lui.

11. Şi-l va pîngări pre el preotul şi-l va osebi pre dînsul, pentru că necurat iaste.

12. Iară de-nflorînd va înflori stricăciunea în piêle şi va acoperi stricăciunea toată piêlea pipăirii, den cap pînă la picioarele lui, preste toată vedêrea preotului,

13. Şi va vedea preotul şi, iată, au acoperit stricăciunea toată piêlea trupului lui şi va curăţi lui preotul pipăirea, pentru că tot au primenit în albu, curat iaste.

14. Şi întru carea zi se va ivi în el trup viu, se va pîngări.

15. Şi va vedea preotul trupul cel sănătos şi-l va pîngări pre el trupul cel sănătos, căce necurat iaste, stricăciune iaste.

16. Iară de se va aşăza trupul cel sănătos şi să va premeni în albu şi va veni la preotu

17. Şi va vedea preotul şi, iată, se-au primenit pipăirea în albiciune şi va curăţi preotul pipăirea, curat iaste.

18. Şi trupul de se va face în piêlea lui rană şi se va vindeca,

19. Şi se va face în locul ranii struncinătură albă, au stricăciune albă au roşiiatică, şi se va arăta preotului,

20. Şi va vedea preotul şi iată, vedêrea mai afund decît piêlea şi părul ei s-au primenit în albiciune şi-l va pîngări pre el preotul, pipăire de stricăciune iaste, în rană au înflorit.

21. Iară de va vedea preotul şi, iată, nu iaste într-însul păr albu şi afund nu va fi den piêlea fêţii şi ea va fi negrită şi-l va osăbi pre el preotul 7 zile.

22. Iară de se va vărsa cu vărsare în piêle şi-l va pîngări pre el preotul, pipăire de stricăciune iaste, în rană au înflorit.

23. Iară de va rămînea pre locul lui stricăciunea şi nu se va răvărsa, sămnu al ranii iaste şi va curăţi pre dînsul preotul./

ei den pielе și părul lui nu s-au premenit în albiciune, ce iaste el negru, și va usăbi preutul pipăirea 7 dzile.

5. Și va vedea preutul pipăirea a șaptea dzi, și, iată, pipăirea rămîne înnaintea lui, nu au căzdut pipăirea întru pielе, și-l va usăbi pre însul preutul 7 dzile al doilea rîndu.

6. Și-l va vedea preutul pre însul a șaptea dzi, al doilea rîndu, și, iată, înnegrită pipăirea n-au făcut sămnu pipăirea întru pielе și-l va curăți pre însul preutul, pentru că semnu iaste, și spălînd hainele lui curat va fi.

7. Iar de să va primeni și să va însemna sămnul întru pielе, după ce-l va vedea pre însul preutul ca să-l curățască pre însă, și să va arăta al doilea rîndu preutului și-l va vedea pre el preutul, și, iată, însămnă sămnul întru pielе, și-l va pingări pre el preutul, stricăciune iaste.

8. Și pipăire de stricăciune de să va face întru om și va veni la preut și va vedea preutul.

9. Și, iată, rană albă întru pielе și ea au primenit păr albu și dentru cel sănătos al trupului celui viu întru rană,

10. Stricăciune vêche iaste întru pielea fețîi lui.

11. Și-l va pingări per el preutul și-l va usăbi pre însă; pentru că necurat iaste.

12. Iar de va fi înflorînd în flori stricăciuni întru pielе și va acoperi stricăciunea toată pielea pipăirei, den cap pân-la picioarele lui, preste toată vedêrea preutului,

13. Și va vedea preutul și, iată, au acoperit stricăciunea toată pielea trupului lui și va curăți lui preutul pipăirea, pentru căce tot au primenit întru albu curat iaste.

14. Și întru care dzi să va ivi întru el trup viu, să va pingări.

15. Și va vedea preutul trupul cel sănătos a lui și-l va pl<n>gări pre el trupul cel sănătos, necurat iaste, stricăciune iaste.

16. Iar de să va aședza trupul cel sănătos și să va premeni întru albu și va veni la preut

17. Și va vedea preutul și, iată, s-au primenit întru albiciune și va curăți preutul pipăirea, curat iaste.

18. Și trup de să va face întru pielea lui rană și să va vindeca,

19. Și să va face în locul ranei strinciunătură albă, au stricăciune roșiatecă au albă, și să va arăta preutului,

20. Și va vedea preutul și, iată, va vedea mai afundă decît pielea și părul ei s-au primenit întru albiciune și-l va pingări pre el preutul pipăire de stricăciune iaste întru rană au înflorit.

21. Iar să va vedea preutul și, iată, nu iaste întru însul păr albu și afundu nu va fi den pielea feței, și ea va fi înnegrită și-l va usăbi pre el preutul 7 dzile.

22. Iar de să va vărsa cu vărsare întru pielе și-l va pingări pre el preutul, pipăire de stricăciune iaste, întru rană au înflorit.

23. Iar de va rămînea pre locul său stricăciunea și nu să va răvărsa, sămnu al ranei iaste și va curăți pre însă preutul./

pielea lui nu va fi grozavă și părul lui nu se va fi schimbat în alb, ce iaste negru, [5] și va usebi preotul buba mișăliei șapte zile.

5. Și să vază preotul buba a șaptea zi; [6] și văzînd preotul a șaptea zi, și, iată, buba au rămas înaintea lui și nu se-au schimbat stricăciunea în pielе, să-l usebească preotul și într-alte 7 zile.

6. Și să-l vază iar preotul a șaptea zi al doilea rînd și iată, mișăliia au negrit și nu se-au schimbat buba în pielе și-l va curăți preotul că iaste semn, [7] și să-ș spêle hainele și va fi curat.

7. Iar de schimbîndu-se se va schimba semnul în pielе, după cum va vedea preotul il va curăți, [8] și se va arăta preotului al doilea rînd și-l va vedea preotul și, iată, se-au schimbat semnul în pielе, și să-l pingărească preotul, că iaste mișălie.

8[9]. Și de va fi pre om buba mișăliei să vie la preot.

9[10]. Și văzîndu-l preotul că, iată, iaste bubă albă pre pielе și au schimbat părul alb den sănătatea trupului celui viu în bubă,

10[11]. Stricăciune vêche iaste în pielea trupului lui.

11. Și să-l pingărească preotul și să-l usebească, că iaste necurat.

12. Iar de înflorînd va înflori stricăciunea în pielе și va acoperi stricăciunea toată pielea cu bube de la cap pînă la picioare, preste toată vedêrea preotului.

13. Și văzîndu-l preotul și, iată, au acoperit mișăliia toată pielea trupului lui și va curăți lui preotul bubele, că se-au schimbat, tot în alb, curat iaste.

14. Și în care zi se va arăta într-însul carne vie, se va pingări.

15. Și va vedea preotul trupul întreg, să-l pingărească, că trupul cel sănătos iaste necurat, stricăciune iaste.

16. Iar de se va așăza trupul cel sănătos și se va schimba în alb și va veni la preot

17[16]. Și va vedea preotul [17] și, iată, se-au schimbat buba în alb și să curățească preotul buba, curat iaste,

18. Și trupul de va fi pre pielea lui bubă cu puroi și se va vindeca,

19. Și în locul aceiia se va face altă bubă albă sau va albi stricăciunea sau va rușî, și se va arăta preotului.

20[19]. Și-l va vedea [20] și, iată, vedêrea pieii va fi grozavă și părul se-au schimbat în alb și să-l pingărească preotul, că bubă de mișălie iaste și întru rană au înflorit.

21. Iar de va vedea preotul și, iată, nu iaste într-însa păr alb, nice pielea trupului nu iaste grozavă și au înnegrit, să-l usebească preotul 7 zile.

22. Iar de se va vărsa cu vărsare în pielе, să-l pingărească preotul, că bubă de mișălie iaste și întru rană au înflorit.

23. Iar de va rămînea mișăliia în locul ei pre trup și nu se va vărsa, semn de rană iaste și să-l curățească preotul./

decît pielea și dacă părul nu se albețe ci rămîne negru, atunci preotul să-l izoleze pe bolnav timp de șapte zile.

5. A șaptea zi să-l cerceteze preotul din nou. Dacă i se pare că plaga nu a înaintat și nu s-a întins pe piele, preotul să-l izoleze iarăși pe bolnav alte șapte zile.

6. Preotul să-l cerceteze din nou a șaptea zi. Dacă plaga a pălit și nu s-a întins pe piele, preotul să-l declare curat pe acel om; a fost o bubă oarecare. Omul să-și spele veșmintele și va fi curat.

7. Dar dacă plaga s-a întins pe piele chiar după ce acesta se înfățișase preotului pentru a fi declarat curat, atunci bolnavul să se înfățișeze din nou preotului.

8. Acesta să-l cerceteze iarăși. Dacă plaga s-a întins pe piele, preotul să-l declare necurat; aceasta este lepră.

9. Cînd va apărea pe un om o plagă de lepră, acesta să fie adus la preot.

10. Preotul să-l cerceteze. Dacă va avea pe piele o umflătură albă și dacă ea a făcut să se albească părul, iar în umflătură se vede carne vie,

11. Atunci pe pielea acelui om se găsește o lepră învechită. Preotul să-l declare necurat și să îl izoleze, căci este necurat.

12. Dacă lepra va înflori pe piele și va acoperi toată pielea celui care are plaga, din cap pînă la picioare, peste tot pe unde preotul își va arunca privirile,

13. Să-l cerceteze preotul și, dacă lepra acoperă tot corpul, să-l declare curat pe cel care are plaga; fiindcă a devenit alb în întregime, este curat.

14. Dar în ziua cînd pe el se va ivi carne vie, va fi necurat.

15. Cînd preotul va vedea carnea vie să-l declare necurat, căci carnea vie este necurată, este lepră.

16. Dacă însă carnea vie se preschimbă și se face albă, bolnavul să vină la preot.

17. Preotul îl va cerceta și, dacă plaga s-a făcut albă, îl va declara curat pe cel cu plaga; el este curat.

18. Dacă va avea cineva pe pielea sa o bubă care s-a vindecat,

19. Iar pe locul unde a fost buba se va ivi o umflătură albă ori o pată albă-roșiatică, acel om să se arate preotului.

20. Iar preotul să-l cerceteze. Dacă pata pare mai adîncă decît pielea, iar părul s-a făcut alb, preotul să-l declare necurat; este o plagă de lepră, care a înflorit în acea bubă.

21. Dacă va vedea preotul că pe pată părul nu a albit și că aceasta nu este mai adîncă decît pielea și că s-a înegrit, atunci să-l izoleze pe acel om timp de șapte zile.

22. Dacă pata s-a întins pe piele, preotul să-l declare necurat; este o plagă de lepră.

23. Dacă însă pata a rămas pe loc și nu s-a întins, atunci acesta este semnul bubei vindecate; preotul să-l declare curat./

Pag. 79, col. II

curat iaste.

41. Iară de se va zmulge cuiva capul den faţă, iaste tîrcav, curat iaste.

42. Iară de se va face în pleaşa lui au în tîrcăvirea lui pipăire albă au roşiiatecă, stricăciune înflorind iaste în pleaşa lui au în tîrcăvirea lui.

43. Şi va vedea pre el preotul şi, iată, vedêrea pipăirii albă au roşiiatică în pleaşă au în tîrcăvirea lui ca un chip de stricăciune în piêlea trupului,

44. Om stricat iaste. cu pîngăriciune va pîngări pre el preotul în capul lui, pipăirea lui.

45. Şi stricatul în care iaste pipăirea, hainele lui să fie rumte şi capul lui descoperit şi prejur gura lui să s[ă] învăleascâ şi necurat se va chema.

46. Toate zilele cîte va fi pre el pipăirea fiind necurat, necurat va fi osăbit va şădea, afară den tabără îi va fi lui petrêcerea.

47. Şi pre haine de se va face pipăirea într-însul stricăciune, în haine de păr au în haine de cîlţi,

48. Au în ţesătură, au în tort, au în inuri, au în păr, au în piêle au în toată piêlea de lucru,

49. Şi se va face pipăirea înverzind, au roşind, au în piêle, au în haine, au în ţesătură, au în tortu, au în tot vasul lucrat de piêle, pipăire de stricăciune iaste şi va arăta preotului.

50. Şi va vedea preotul pipăirea şi va osăbi preotul pipăirea şapte zile.

51. Şi va vedea preotul pipăirea a şaptea zi, iară. de se va răvărsa pipăirea în haine, au în ţesătură, au în tortu, au în piêle după toate cîte se vor face piei în lucruri, stricăciune întemeiată iaste, pipăirea necurată iaste.

52. Va arde de tot haina, au ţesătura, au tortul, au den păruri, au den inuri au den tot vasul de piêle în carele va fi într-însul pipăire căci stricăciune întemeiată iaste, cu foc să să arză.

53. Iară de va vedea preotul şi nu se va răvărsa pipăirea în haină, au în ţesătură, au în tortu, au în tot vasul de piêle,

54. Şi va porunci preotul şi va spăla preste care va fi pre dînsul pipăire şi va osăbi preotul pipăirea 7 zile al doile rînd,

55. Şi va vedea preotul dupre ce i se va spăla lui pipăirea şi iată nu va premeni pipăirea vedêrea ei şi pipăirea nu se va vărsa, necurat iaste. în foc se va arde de tot s-au întărit în haine, au în ţesături, au în tort.

56. Şi de va vedea preotul şi va fi neagră pipăirea după ce se va spăla acela şi va rumpe pre el de la haină, au den ţesătură au den tort, au den piêle.

57. Iară de se va mai ivi încă în haină, au în ţesătură, au în tort, au în tot vasul de piêle, stricăciune înflorind iaste, în foc se va arde în carele iaste pipăirea.

58. Şi haina, au ţesătură, au tortul, au tot vasul de piêle carele se va spăla şi se va lipsi de la dînsul pipăirea şi se va spăla al doilea rînd şi curat va fi.»

59. Aceasta e lêgea pipăirii stricăciunii a hainei de păr, au de cîlţi, au de ţesătu/ră, au de tort, au de tot vasul

pleșiv iaste, curat iaste.

41. Iar de să va zmulge den față capul nescui; iaste chelbaș, curat iaste.

42. Iar de să va face întru pleașa lui au întru chelbășiia lui pipăire albă au roșiiatică, stricăciune înflorindu iaste în pleașa lui au întru chelbășiia lui.

43. Și-l va vedea pre el preutul și, iată, vedêrea pipăirei albă au roșiiatecă întru pleașe au întru chelbășiia lui ca un chip de stricăciune întru piêlea trupului,

44. Om stricat iaste, cu pingăriciune îl va pingări preutul întru capul lui, pipăirea lui.

45. Și stricatul întru carele iaste pipăirea, hainele lui să fie rupte și capul lui descoperit și pregiur gura lui să s<ă> învălească și necurat să va chema.

46. Toate dzilele cîte va fi pre el pipăirea fiind necurat, necurat va fi, usăbit va ședea, afară den tabără îi va fi lui zăbavă.

47. Și pre haine de să va face pipăire întru însă de stricăciune, în haine de păr au haine de cîlți,

48. Au întru țăsătură, au [în] întru tortu, au întru cêle de inuri, au întru cêle de păr, au întru piêle au întru toată piêlea de lucru,

49. Și să va face pipăirea înverzindu au rușindu întru piêle, au întru haină, au întru țăsătură, au întru tortu au întru vasul lucrat de piêle, pipăire de stricăciune iaste și va arăta preutului.

50. Și va vedea preutul pipăirea și va usăbi preutul pipăirea 7 dzile.

51. Și va vedea preutul pipăirea într-a șeaptea dzi, iar de să va răvărsa pipăirea întru haine, au întru țăsătură, au întru tortu au întru piêle după toate cîte să vor face piei întru lucruri, stricăciune întemeiată iaste, pipăirea necurată iaste.

52. Va arde de tot haina, au țăsătura, au tortul au dentru păr, au dentru inuri au dentru tot vasul de piêle întru carele va fi pipăirea, căci stricăciune întemeiată iaste, cu foc să s<ă> ardză.

53. Iar de va vedea preutul și nu va răvărsa pipăirea în haină, au în țăsătură, au în tortu au în tot vasul de piêle,

54. Și va porănci preutul și va spăla preste carele va fi pre însul pipăirea și va usăbi preutul pipăirea 7 dzile al doilea rîndu.

55. Și va vedea preutul după ce i să va spăla lui pipăirea și ea nu să va primeni pipăirea vedêrea ei și pipăirea nu să va săvîrși, necurat iaste, întru foc să va arde de tot sau întărît întru haine au întru țăsătură au întru tortu.

56. Și de va vedea preutul și va fi neagră pipăirea după ce să va spăla acela și va rupe pre el de la haine, au den țăsătură, au den tortu, au den piêle.

57. Iar de să va mai ivi încă întru haină, au în țăsătură, au în tortu au întru tot vasul de piêle, stricăciune înflorindu iaste, întru foc să va arde întru carele iaste pipăirea.

58. Și haina, au țăsătura, au tortul au tot vasul de piêle carele să va spăla și să va lipsi de la însă pipăirea și să va spăla al doilea rîndu și curat va fi».

59. Aceasta-i lêgea pipăirei stricăciunei a hainei de păr, au de cîlți, au țăsătu/ră,

iaste, curat iaste.

41. Iar de se va smulge cuiva capul den față, chelbaș iaste, curat iaste.

42. Iar de va fi pre pleașa lui sau pre chielbășiia lui bubă albă sau roșiêtecă, stricăciune înflorînd iaste în pleașa lui sau în chielbășiia lui,

43. Și văzîndu-l preotul și, iată, vedêrea bubei iaste albă sau roșiêtecă în pleașa lui, sau în chielbășiia lui, ca în chip de stricăciune pre piêlea trupului lui,

44. Om mișăl iaste, cu pingăriciune să pingărească preotul pre capul lui, mișălie iaste[2].

45[44]. Și mișălul pre carele iaste mișăliia, hainele lui să fie rupte și capul lui dăscoperit și să se înfășure împrejurul gurii și necurat să se chiême.

46. În toate zilele pănă va fi pre dînsul buba, necurat iaste și necurat va fi, usebit să șază, afară de tabără să fie lăcașul lui.

47. Și pre hainâ de se va face lucrul de stricăciune [48] pre hainâ de păr, sau pre țol, sau pre pînză,

48. Sau în cort, sau în cêle de inuri, sau în cêle de lînă, sau în cêle de piêle, sau pre fiece piêle argăsită,

49. Și se va arăta stricăciunea pre piêle, rușind, sau înverzind, sau pre hainâ, sau pre țesătură, sau pre tort, sau în fiece vas de piêle argăsită, bubă de stricăciune iaste, să arate preotului.

50. Și văzînd preotul buba să o usebească 7 zile.

51. Iar a șaptea zi iar să vază preotul, buba, [52] deci de se va fi răsipit pre hainâ sau pre țesătură, sau pre tort, sau în piêle argăsită, mișălie adevărată iaste, bubă necurată, iaste.

52[53]. Să arză haina, sau țesătura, sau tortul, sau ce va fi de lînă sau de inuri, au fie ce va fi de piêle, în care va fi stricăciunea; [54] pentru că iaste mișălie adevărată, ce să se arză cu foc.

53[55]. Iar de va vedea preotul că nu se va vărsa buba pre piêle, sau pre hainâ, sau pre țesătură, sau în fiece,

54[55]. Să porînceaască preotul să spêle pre ce va fi buba și să usebească preotul buba într-alte 7 zile.

55. Și va vedea preotul după ce se va spăla buba, [56] deci de nu se va schimba vedêrea bubei la față și nu se va răsipi, necurată iaste, în foc să se arză, sau în hainâ de va fi, sau în țesătură, sau în tort.

56. Iar de va vedea preotul și va fi buba după spălarea ei neagră, să o lêpede de pre hainâ, sau de pre țesătură, sau de pre tort, sau de pre piêle.

57. Iar de se va mai ivi încă vreîntr-o hainâ, sau vreîntr-o țesătură, sau în tort, sau fiece vas de piêle, stricăciune înflorînd iaste, în foc să se arză în carea iaste stricăciunea.

58. Iar haina, sau țesătura, sau tortul, sau fiece vas de piêle care, deaca se va spăla, se va lipsi de la dînsul buba stricăciunii, se va spăla și al doilea rînd și va fi curat».

59. Aceasta iaste lêgea bubei mișălei hainei de păr, sau de cîlți, sau de țasătu/ră,

cap, el este plesuv; altfel, este curat.

41. Dacă i-a căzut părul din partea de dinainte a capului, atunci este plesuv în față; omul este curat.

42. Dacă însă pe partea plesuvă din față sau pe cea din spate se va ivi o plagă albă-gălbuie, atunci este lepră, care a înflorit pe plesuvia lui din față sau pe cea din spate.

43. Preotul să-l cerceteze. Dacă va vedea pe plesuvia din față sau pe cea din spate o umflătură albă-gălbuie asemănătoare cu lepra de pe pielea trupului,

44. Atunci acel om este lepros. Preotul să-l declare necurat; plaga lui se află pe cap.

45. Leprosul atins de această plagă să-și poarte hainele sfîșiate și capul descoperit. Să se învelească peste gură și să strige: Sînt necurat, sînt necurat!"

46. Atîta timp cît va avea plaga, va fi necurat. Fiind necurat, să locuiască singur; locuința lui să fie afară din tabără.

47. Cînd pe un veșmînt se va ivi o pată de lepră, fie pe un veșmînt de lînă, fie pe unul de in,

48. În vreo țesătură sau vreo urzeală de in sau de lînă, pe vreo piele sau pe orice lucru din piele,

49. Iar dacă pata va fi verzuie ori roșiatică pe veșmînt sau pe piele, pe țesătură, pe urzeală sau pe orice lucru din piele, aceasta este o pată de lepră; ea trebuie să fie arătată preotului.

50. Preotul să cerceteze pata și să izoleze lucrul cu pata timp de șapte zile.

51. În a șaptea zi preotul să cerceteze pata și, dacă ea s-a întins pe veșmînt, pe țesătură sau pe urzeală, pe piele sau pe orice lucru făcut din piele, atunci este lepră vătămătoare; lucrul este necurat.

52. Să ardă veșmîntul, țesătura sau urzeala de lînă sau de in, orice lucru de piele pe care se află pata, căci este o lepră vătămătoare; lucrul să fie ars în foc.

53. Dar dacă preotul va vedea că pata nu s-a întins pe veșmînt, pe țesătură sau pe urzeală ori pe acel lucru din piele,

54. Preotul să poruncească se se spele partea atinsă de pată și să izoleze din nou acel lucru timp de șapte zile.

55. Preotul să cerceteze pata după ce a fost spălată. Dacă pata nu și-a schimbat înfățișarea, chiar dacă nu s-a întins, lucrul acela este necurat. Să fie ars în foc; fie față, fie dosul au fost roase de lepră.

56. Dacă preotul va vedea că pata s-a înegrit după ce a fost spălată, să rupă partea pătată de pe veșmînt, din țesătură ori urzeală, sau din piele.

57. Dacă însă pata se va ivi din nou pe veșmînt, pe țesătură, pe urzeală sau pe vreun lucru din piele, atunci este lepra care a înflorit. Lucrul atins de lepră să fie ars în foc.

58. Veșmîntul, țesătura sau urzeala sau oricare lucru din piele care a fost spălat și de pe care a dispărut lepra să fie spălat încă o dată și va fi curat."

59. Aceasta este legea privitoare la pata de lepră de pe un veșmînt de lînă sau de in de pe țesătu/ră sau urzeală sau de pe vreun

Pag. 80, col. I

de piêle, ca să-l curățască pre el, au să-l pingărească pre el.

CAP 14

1. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

2. „Aceasta e lêgea stricatului. În care zi se va curăți și să va aduce către preot.

3. Și va ieși preotul afară den tabără și va vedea preotul și iată să vîndică pipăirea stricăciunei de la cel stricat.

4. Și va porunci preotul și vor lua celui curățit 2 găini vii, curate, și lemnu de chedru, și roșu împletit, și isop.

5. Și va porunci preotul și vor junghiia o găină într-un vas de lut pe apă vie.

6. Și găina cea vie o va lua și lemnul cel de chedru, și roșul cel împletit, și isopul și le va muia pre dînsele și găina cea vie în sîngele găinii cei junghiiate pre apă vie.

7. Și va stropi pre cel ce s-au curățit de stricăciune de 7 ori și curat va fi și va slobozi găina cea vie la cîmpu.

8. Și-ș va spăla cel curățit hainele lui și-ș va rade tot părul lui și să va scălda în apă și curat va fi. Și după aceasta va întra în tabără și va zăbovi afară den casa lui șapte zile.

9. Și va fi în zioa a șaptea iș va rade tot părul lui, capul lui, și barba, și sprîncênele, și tot părul lui iș va rade. [10] Și-ș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și curat va fi.

10. Și a opta zi va lua doi miei curați de un an și o oaie de un an, curată, și 3 zeciuêle de făină curată pentru jirtvă, frămîntată în untdelemnu, și un păhar de untdelemnu.

11. Și va pune preotul cela ce curățêște pre om pre cela ce să curățêște și acêstea înaintea Domnului, la ușa cortului mărturiei.

12. Și va lua preotul pre un miel și va aduce pre dînsul pentru greșală și păharul cel de unt de lemnu și va osebi pre acêstea preotul, osebire înaintea Domnului.

13. Și vor junghea mielul în locul unde vor junghea arderile de tot și cêle pentru păcat în loc sfînt, pentru că iaste cea pentru păcat, ca și cel pentru greșală iaste preotului, sfinte sfintelor iaste.

14. Și va lua preotul den sîngele cel pentru greșală și va pune preotul pre marginea urechii cei dirêpte celui ce să curățêște și pre marginea mănei lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui direptu.

15. Și luând preotul den păharul cel de untdelemnu va turna pre mîna preotului cea stîngă.

16. Și va întinge preotul dêgetul lui cel direpț den untdelemnul ce iaste pre mîna lui cea stîngă și va stropi den untdelemnul cu dêgetul lui de șapte ori înaintea Domnului.

17. Iară untdelemnul ce va rămînea, care iaste în mîna lui, va pune preotul pre marginea urechii celui ce să curățêște, pre/cea direaptă, și pre marginea mînii lui cei di-

au tortu au tot vasul de piéle, ca să-l curățască pre el au să-l pingărească pre el.

CAP 14

1. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicînd :

2. „Aceasta-i légea stricatului. Întru care dzi să va curăți și să va aduce la preutul,

3. Și va ieși preutul afară den tabără și va vedea preutul și iată să vindecă pipăirea stricăciunei de la cel stricat.

4. Și va porănci [1] preutul și vor lua acelui curățit doă găini [2] vii, [cu] curate, și lémne de chedru, și roșiu sucit, și issop.

5. Și va porănci preutul și vor junghea pasărea, una, într-un vas de lut preste apă vie.

6. Și pasărea cea vie o va lua în pindză, și lemnul cel de chedru, și roșiul cel sucit, și issopul și le va muia pre înse și pasărea cea vie în sîngele pasării cei jungheate preste apă vie.

7. Și va stropi pre cel ce s-au curățit de stricăciune [păn] [3]—în 7 ori și curat va fi și va slobodzi pasărea cea vie la cîmpu.

8. Și-ș va spăla cel curățit hainele lui și-ș va rade tot părul său și să va scălda într-apă și curat va fi. Și după aceasta va întra în tabără și va zăbăvi afară den casa lui 7 dzile.

9. Și va fi în dzua a șaptea îș va rade tot părul lui, capul lui, și barba, și sprîncénele, și tot părul lui îș va rade. [10] Și-ș va spăla haincle lui și-și va scălda trupul lui cu apă și curat va fi.

10. Și în dzua a opta va lua 2 mici curați de un an și o oaie de un an, curată, și 3 a dzécе de făninâ curată pentru jirtvă, amestecată întru untu de lemnu, și un păhar de untu de lemnu.

11. Și va pune preutul cela ce curățéște pre om pre cela ce s<ă> curățéște și acéstea înnaintea Domnului, la ușea cortului mărturiei.

12. Și va lua preutul pre un miel și-l va aduce pre însă pentru greșeală și păharul cel de untu de lemnu [13] și le va usăbi pre acéstea preutul, usăbire înnaintea Domnului.

13. Și vor giunghea mielul în locul unde vor junghea arderile de tot și célea pentru păcat întru loc sfîntu, pentru că iaste cécea pentru păcat, ca și cel pentru greșeală iaste preutului, sfinte svinților iaste.

14. Și va lua preutul den sîngele cel pentru greșeală și va pune preutul pre marginea urechii <celui> ce să curățéște ceii drépte și pre marginea mînii lui ceii drépte și pre marginea piciorului lui celui dreptu.

15. Și luîndu preutul den păharul cel de untu de lemnu va turna pre mîna preutului cea stîngă.

16. Și va muia preutul dégetul lui cel dreptu de untul de lemnul ce iaste pre mîna cea stîngă și va stropi den untu de lemnu cu dégetul lui de 7 ori înnaintea Domnului.

17. Iar untu de lemnul ce au rămas, carele iaste în mîna lui, va pune preutul pre marginea urechii celui ce curățéște, pre/cea

CAP 14

1. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd :

2. „Aceasta iaste légea mișălului. Or în ce zi se va curăți să se aducă la preot,

3. Și să iasă preotul dennafară de tabără și văzînd preotul că, iată, se-au tămăduit bubele stricăciunii de la cel stricat,

4. Să porîncească preotul să se ia de la cel stricat 2 pasări vii, curate, și lemn de chiedru, și roșu împletit, și issop.

5. Și să porîncească preotul să junghe o pasăre în sfințire într-un vas de lut preste apă vie.

6. Iar pasărea cea vie să o ia și lemnul cel de chiedru, și roșul cel sucit, și issopul și să le moaie și pasărea cea vie în sîngele pasării cei jungheate preste apă vie.

7. Și să stropească pre cela ce se-au curățit de mișălie de 7 ori și va fi curat, iar pasărea cea vie să se sloboază în cîmp.

8. Și să-ș spélе cele ce se-au curățit hainele sale și să-ș radă tot părul său și să va scălda în apă și va fi curat, [9] iar după aceasta să între în tabără și să umble 7 zile afară de casa lui.

9. Și a șaptea zi să-ș radă tot părul capului, și barba, și sprîncénele, și tot părul lui să se radă. Și să-ș spélе hainele.

10. Iar a opta zi să ia 2 noateni den oi cîte de un an, curat, și o oaie de un an, nevinovată, și trei a zécea den făină curată în jărtvă, amestecată cu undelemn, și un pahar de undelemn.

11. Și să puie preotul curățirea omului celui ce se va curăți și acéstea înaintea Domnului, la ușa cortului mărturiei.

12. Și să ia preotul un miel și să-l aducă pentru greșală și păharul cel de untdelemn și să usebească preotul acéstea cu usebire înaintea Domnului.

13. Și să junghe mielul în locul unde junghe arderile célе de tot pentru păcat, în loc sfînt, că cel pentru păcat iaste ca și cel pentru greșală, să fie preotului, sfînta sfinților iaste.

14. Și să ia preotul den sîngele care iaste pentru greșală și să puie preotul împrejurul urechii cei dirépte a celui curățit și pre marginea mâinii lui cei dirépte și pre marginea piciorului celui direpte.

15. Și luînd preotul undelemnul den păhar să toarne preotul în mîna sa cea stîngă.

16. Și să-ș întingă preotul dégetul său cel direpte în undelemnul care iaste în mîna lui cea stîngă și să stropească den undelemn cu dégetul său de 7 ori înaintea Domnului.

17. Iar untdelemnul ce va rămînea, carele va fi în mîna lui cea stîngă, să-l puie preotul împrejurul urechii cei dirépte a celuia ce se va curăți și pre / marginea urechii lui cei dirépte

obiect din piele ; este legea după care lucrurile atinse sînt socotite curate sau necurate.

CAP. 14

Curățirea leproșilor

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i :

2. „Iată legea privitoare la bolnavul de lepră. În ziua în care va fi declarat curat. Să fie adus la preot,

3. Iar acesta să iasă afară din tabără și să-l cerceteze pe lepros. Dacă leprosul este vindecat de plaga leprei,

4. Preotul să poruncească să se ia pentru cel care trebuie curățat două păsări vii și curate, lemn de cedru, un fir stacojiu și isop.

5. Preotul să poruncească să fie înjunghiată una din păsări deasupra unui vas de lut cu apă de izvor.

6. Să ia apoi pasărea cea vie împreună cu lemnul de cedru, firul cel stacojiu și isopul și să le înmoaie în sîngele păsării înjunghiate, deasupra apei de izvor.

7. Să-l stropească de șapte ori pe cel care trebuie curățat de lepră. Să-l declare apoi curat, iar păsării celei vii să-i dea drumul pe cîmp.

8. Cel care se curățește să-și spele veșmintele, să-și radă tot părul și să se spele în apă și va fi curat. Apoi să intre în tabără, dar să rămînă timp de șapte zile afară din cortul său.

9. În ziua a șaptea, să-și radă din nou tot părul, capul, barba și sprîncenele — tot părul să și-l radă. Să-și spele hainele, să-și scalde cortul în apă și va fi curat.

10. În a opta zi să ia doi miei fără cusur și o mială de un an fără cusur, trei zecimi dintr-o efă de frunte a făinii ca prinos de grîne frămîntat cu untdelemn și un pahar de untdelemn.

11. Preotul care săvîrșește curățirea să aducă pe omul care se curățește împreună cu aceste daruri înaintea Domnului, la ușa cortului întîlnirii.

12. Și să ia preotul unul dintre miei și să-l înfățișeze ca jertfă pentru vină, împreună cu paharul de untdelemn. Să fie legănate, ca dar legănat înaintea Domnului.

13. Să înjunghie mielul în locul unde se înjunghie jertfele pentru păcat și cel pentru arderile de tot, într-un loc sfînt ; căci jertfa pentru vină, ca și cea pentru păcat, este a preotului, fiind un lucru preasfînt.

14. Preotul să ia din sîngele jertfei pentru vină și să ungă marginea urechii drepte a celui care se curățește, degetul cel mare al mîinii drepte și degetul cel mare al piciorului său drept.

15. Preotul să ia din paharul de untdelemn și să-și toarne în palma mîinii sale stîngi.

16. Apoi să-și moaie preotul degetul mîinii sale drepte în untdelemnul din palma mîinii stîngi și cu degetul să stropească cu untdelemn de șapte ori înaintea Domnului.

17. Din untdelemnul care va rămîne în palma sa, preotul să ungă marginea urechii drepte a celui care se curățește, /degetul cel

Pag. 80, col. II

рêпте, шн̀ пре мáрюнѣ мжнїй а҃ѵн чен дрептѣ, шн̀ пре мáрюнѣ пиоѵхáѵй а҃ѵй чáѵй дрептѵ, шн̀ пре лéкѵль сѫнцелѵй пъкáтѵлѵй, пр҃ъ дè оу҃нть делéмнѵль чáѵ рѣмáсь кáре ѥ҃сте пре мжна прêотѵлѵй, капу҃не прêотѵль пре капу҃ль чáѵй кѵрѣцнть. Шн̀ сéва рѵгà пéнтрѵ тăль и҃е прêотѵль фнáнѣтѣ дмнѵлѵй, шн̀ ва фáче прêотѵль чè пéнтрѵ грешáль, шн̀ сéва рѵгà прêотѵ пéнтрѵ чè чесъкѵрѣцéще депъкáтѵ а҃ѵ. Шн̀ дѵпъ а҃тáста ва жѵнгà прêотѵль а҃рдерè де тóт, шн̀ ва а҃дѵче прêотѵл а҃рдерè детóте, шн̀ жéртва пре пъртъвнікь фнáнѣтѣ дмнѵлѵ. Шн̀ сéва рѵгà прêотѵль пéнтрѵ тăль, шн̀ сéва кѵрѣцн. Iа҃ръ дéвафн сѵрà шн̀ мжна а҃ѵй нѵ а҃жѵнце, ва а҃ѵà оу҃н мíель де оу҃н а҃нь ла кáре а҃ѵ прѵ а҃ѵ грешѵнѣ фáлáре, касъ сѵрáце пéнтрѵ дъ сѵль, шн̀ а҃дъ чáѵ де фóнѵнѣ фрѣмжнтáтѣ кѵ оу҃нть делéмнѵ ла пъртъ, шн̀ оу҃нь пъхáрь де оу҃нть делéмнѵ. Шн̀ дóаѳ тѵртѵрéле а҃ѵ дóй пѵй де порумбн, кѣте а҃ѵ áфлáть мжна лѵй, шн̀ бафн оу҃на пéнтрѵ пъкáть, шн̀ оу҃на пéнтрѵ а҃рдерè детóте. Шн̀ лева а҃дъче пре мăле а҃сп та зн̀, насъ лкѵрѣцáскъ пре тăль, кътрь прêотѵ ла оу҃ша кóртѵлѵй мъртѵрíей фнáнѣтѣ дмнѵ лѵй. Шн̀ а҃джндь прêотѵл мíелѵл чè пéн трѵ пъкáт, шн̀ пъхáрѵл чè де оу҃нть делéмнѵ девапъне прè мăле пънере деасъпра фнáнѣтѣ дмнѵ лѵй. Шн̀ ва жѵнгà мíелѵль чè пéнтрѵ пъ кáт, шн̀ валѵл прêотѵл дéн сѫнцеле чáѵй де пъкáт, шн̀ вапъне прè мáрюнѣ оу҃рéкéй, чáѵй чесъкѵрѣцéще пре чè дрептъ, шн̀ пре мáрюнѣ мжнїй а҃ѵй чен дрептъ, шн̀ пре мáрюнѣ пиоѵхáѵй а҃ѵй а҃ѵй чáѵй дрептъ. Шн̀ дéн оу҃нть де лéмнѵ ва[illegible]ѵнà прêотѵль пре мжна а҃ѵй[illegible]. Шн̀ ва стропй прêотѵль нѵ дѣцетѵль а҃ѵй чель дрептъ, дéн оу҃нть делéмнѵль пъръ ше пъсте фнáнѣ а҃ѵй чè стáнгъ, де ѕ, о҃ри фнáнѣтѣ дмнѵлѵй. Шн̀ капу҃не прêотѵль дéн оу҃нть делéмнѵ кáреле ѥ҃сте пре мжна прêотѵлѵй, пре мáрюнѣ оу҃рéкїй чéн дрептъ, а҃чáѵй чесъ кѵрѣцéще, шн̀ пре мáрюнѣ мжнїй а҃ѵй чен дрептъ шн̀ пре мáрюнѣ пиоѵхáѵй а҃ѵй чáѵй дрептъ, пре лéкѵ сѫнцелѵй чáѵй депъкáт. Iа҃ръ оу҃нть делéмнѵ чеваръмжнѣ, кáреле ѥ҃сте пре мжна прêотѵлѵй капу҃не деасъпра капѵлѵй чáѵ кѵрѣцнт, шн̀ сéва рѵгà пéнтрѵ дéнсѵ прêотѵ, фнáнѣтѣ дмнѵлѵй. Шн̀ бафте оу҃на дéн тѵртѵрéле а҃ѵ дéн пѵй порумбнй, дѵпъкѵм а҃ѵ áфлáть мжна лѵй. Прè оу҃на пéнтрѵ гре шáль, шн̀ прè оу҃на деа҃рдере детóт фприсѵнѣ кѵ жéртва, шн̀ сéва рѵгà прêотѵль пéнтрѵ чè чесъкѵрѣцéще фнáнѣтѣ дмнѵлѵй. А҃тáта ѕáѵ ѵѣ фкáреле ѥ҃сте пиоѵхѣ стрнпъѵнѣй, шн̀ чáѵ ченѵ а҃фáть кѵ мжна лѵй ла кѵрѣцéнѣ лѵй. Шн̀ трѣн дмнѵлѵ кътрь мóвсѣ шн̀ кътрь а҃ронъ знкжндь. Дѵпъче вѣ҃ѵ фтра фпмжнтѵлѵ ла нанéлѣ, кáреле ѣѵ въдѣ вáсо фтрѵ мощенíре, шн̀ вóй да пипънрѣ десъвършéнѣ фтрѵ кáселе пъ мжнтѵлѵй чéлѵй кщигáт вóсо. Шн̀ ва а҃

rêpte și pre marginea piciorului lui celui direptu și pre locul sîngelui păcatului ; iară den untdelemnul ce-au rămas, care iaste pre mîna preotului, va pune preotul pre capul celui curățit.

18. Și se va ruga pentru el preotul înaintea Domnului și va face preotul cea pentru greșală și se va ruga preotul pentru cel ce să curățêște de păcatul lui.

19. Și după aceasta va junghea preotul arderea de tot și va aduce preotul arderea de tot și jîrtva pre jîrtăvnic înaintea Domnului.

20. Și se va ruga preotul pentru el și se va curăți.

21. Iară de va fi sărac și mîna lui nu-i ajunge, va lua un miel de un an la care lucru au greșit în luare, ca să să roage pentru dînsul, și al zecelea de făină frămîntată cu untdelemnu la jîrtvă și un păhar de untdelemnu,

22. Și doao turturêle au doi pui de porumbi, cîte au aflat mîna lui, și va fi una pentru păcat și una pentru arderea de tot.

23. Și le va aduce pre êle a opta zi, ca să-l curățască pre el, către preot la ușa cortului mărturiei, înaintea Domnului.

24. Și luînd preotul mielul cel pentru păcat și păharul cel de untdelemnu le va pune pre êle punere deasupra înaintea Domnului.

25. Și va junghea mielul cel pentru păcat și va lua preotul den sîngele celui de păcat și va pune pre marginea urechii celui ce să curățêște, pre cea direaptă. și pre marginea mînii lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui dirêpt.

26. Și den untdelemnu va turna preotul pre mîna lui cea stîngă.

27. Și va stropi preotul cu dêgetul lui cel direpț den untdelemnul iarăș ce iaste în mîna lui cea stîngă de 7 ori înaintea Domnului.

28. Și va pune preotul den untul de lemnu carele iaste pre mîna preotului pre marginea urechii cei dirêpte a celui ce să curățêște și pre marginea mînii lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui direpț, pre locul sîngelui celui de păcat.

29. Iară untdelemnul ce va rămînea, carele iaste pre mîna preotului, va pune desupra capului celui curățit și se va ruga pentru dînsul preotul înaintea Domnului.

30. Și va face una den turturêle sau den puii porumbilor, după cum au aflat mîna lui :

31. Pre una pentru greșală și pre una de ardere de tot împreună cu jîrtva și se va ruga preotul pentru cel ce să curățêște înaintea Domnului.

32. Aceasta e lêgea în carele iaste pipăirea stricăciunii și celui ce nu află cu mîna lui la curățeniia lui."

33. Și grăi Domnul către Moisi și către Aaron zicînd :

34. „După ce veț întra în pămîntul hananeilor, carele eu vă dau voao întru moștenire, și voiu da pipăirea de stricăciune întru casele pământului celui cîștigat voao,

35. Și va a/vea casa oarecui și va povesti popei zicînd :

dreaptă, și pre marginea mînii lui cea dreaptă și pre marginea piciorului lui cel dreptu și pre locul singelui păcatului; iar ce au rămas, untu de lemnul, carele iaste pre mîna preutului, va pune preutul pre capul celui curățit.

18. Și să va ruga pentru el preutul înnaintea Domnului și va face preutul cêea pentru greșeală și să va ruga preutul pentru cel ci să curățêște de păcatul lui.

19. Și după aceasta va junghea popa arderea de tot și va aduce preutul arderea de tot și jîrtva pre jîrtăvnic înnainte Domnului.

20[19]. Și să va ruga pentru însul preutul și să va curăți.

21[20]. Iar de va fi sărac și mîna lui nu-i ajunge, va lua un miel de un an [21] la care lucru au greșit întru luare, ca să s<ă> roage pentru însul, și al dzêcelea de făină amestecată cu untu de lemnu <la jîrtvă și un păhar de untu de lemnu> [1].

22. Și doao turturêle au 2 pui de porîmbu, cîte au aflat mîna lui, și va fi una pentru păcat și una pentru ardere de tot.

23. Și le va aduce pre êle în dzua a opta, ca să-l curățască pre el, către preut la ușa cortului mărturiei, înnaintea Domnului.

24. Și luîndu preutul mielul cel de păcat și păharul cel de untu de lemnu le va pune pre êle punere de asupra înnaintea Domnului.

25. Și va giunghea mielul cel pentru păcat și va lua preutul den singele cel den păcat și va pune pre marginea urechii celui ce <să> curățêște, pre cea dreaptă, și pre marginea mînei lui cei drêpte și pre marginea piciorului celui dreptu.

26. Și den untul de lemnu va turna preutul pre mîna lui cea stîngă.

27. Și va stropi preutul cu dêgetul lui cel dreptu den untu de lemnul-iarăș ce iaste în mîna lui cea stîngă de 7 ori înnaintea Domnului.

28. Și va pune preutul den untul de lemnu carele iaste pre mîna preutului pre marginea urechii cei drêpte a celui ce să curățêște și pre marginea mîinii lui cei drêpte și pre marginea piciorului lui celui drêptu, pre locul singelui celui de păcat.

29. Iar untul de lemnu ce au rămas, carele iaste pre mîna preutului, va pune de asupra capului celui curățit și să va ruga pentru însul preutul înnaintea Domnului.

30. Și va face una den turturêle sau den puii porîmbilor, după cum au aflat mîna lui:

31. Pre una pentru greșeale și pre una de ardere de tot împreună cu jîrtva și să va ruga preutul pentru cel ci să curățêște înnaintea Domnului.

32. Aceasta-i lêgea întru carele iaste pipărea stricăciunei și celui ce nu află cu mîna lui la curățeniia lui".

33. Și grăi Domnul către Moisi și către Aaron dzicîndu:

34. „După ce veți întra în pămîntul hananeilor, carele eu vă dau voă întru avêre, și voi da pipăire de stricăciune întru casele pămîntului celui ce veți avea,

35. Și va a/vea oarecui casa și va povesti

și pre marginea piciorului lui celui drept și pre locul singelui carele iaste al greșalei; [18] Iar ce va mai rămînea în mîna preotului să toarne pre capul celui ce se-au curățit.

18[19]. Și să se roage preotul pentru dînsul Domnului și să facă preotul jîrtva carea iaste pentru păcat și să curățească preotul de păcat pre cela ce se-au curățit.

19[20]. De-acîi să junghe preotul arderea de tot și să rădice preotul arderea de tot și jîrtva pre altar înaintea Domnului.

20. Și să se roage preotul pentru dînsul și se va curăți.

21. Iar de va fi sărac și nu va ajunge mîna lui să ia acêstea, să ia un miel de un an în care au greșit întru luare, ca să se curățească preotul pre dînsul, și a zêcea parte de făină de grîu, amestecată cu undelemn, în jîrtvă, și un păhar de undelemn.

22. Și 2 turturêle sau 2 porumbi, cum va ajunge mîna lui, și să fie unul pentru păcat, iar altul în ardere de tot.

23. Și să le aducă a opta zi, ca să curățească preotul pre dînsul, la ușa cortului mărturiei, înaintea Domnului.

24. Și să ia preotul mielul care iaste pentru greșală și păharul cel de untdelemn să-l puie punere dedăsupt înaintea Domnului.

25. Și să junghe mielul greșalei și să ia preotul den sîngele greșalei și să puie pre marginea urechii cei dirêpte a celui curățit și pre marginea măinii lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui direpț.

26. Iar den undelemn să toarne preotul în mîna sa cea stîngă.

27. Și să-s ungă dêgetul cel direpț cu untdelemn care iaste în mîna lui cea stîngă de 7 ori înaintea Domnului.

28. Și să puie den undelemnul carele iaste în mîna preotului pre marginea urechii cei dirêpte a celui ce se-au curățit și pre marginea măinii lui cei dirêpte și pre marginea piciorului lui celui direpț, în locul sîngelui care au fost al greșalei.

29. Iar ce va rămînea den undelemnul carele iaste în mîna preotului să toarne pre capul celuia ce se-au curățit și să se roage preotul pentru dînsul Domnului.

30. Și să aducă o turturea sau 1 porumb, cum va ajunge mîna lui:

31. Unul pentru greșală, altul spre arderea de tot a jîrtvei și să se roage preotul pentru cel curățit înaintea Domnului.

32. Aceasta iaste lêgea în care iaste buba stricăciunii și celui ce nu află cu mîna curățirea sa".

33. Și grăi Domnul către Moisei și către Aaron zicînd:

34. „Că deaca veț întra în țara Hanaánului, carele voiu da eu voaoă întru agoniseală, și voiu da vreîntr-o casă buba [1] mișăliei, în toate țările cîte veț cîștiga voi.

35[34]. Și va/veni or la fiește a cui casă,

mare al mîinii drepte și degetul cel mare al piciorului său drept, peste sîngele jertfei pentru vină.

18. Iar untdelemnul ce i-a rămas în mînă să-l pună preotul pe capul aceluia care se curățește; și să facă preotul ispășire pentru el înaintea Domnului.

19. După aceea, preotul să înfățișeze jertfa pentru păcat și să facă ispășirea pentru cel care se curățește de necurățenia sa. Apoi să înjunghie jertfa pentru arderea de tot.

20. Preotul să aducă pe altar jertfa pentru arderea de tot și prinosul de grîne; să facă preotul ispășirea pentru acest om și se va curăți.

21. Dacă omul este sărac și nu va fi în stare să aducă acestea, să ia un singur miel ca jertfă pentru vină, drept dar înălțat, pentru ca să facă ispășire pentru el. Să ia doar o zecime din fruntea făinii frămîntate cu untdelemn pentru prinosul de grîne și un pahar de untdelemn.

22. Și două turturele sau doi pui de porumbel după cum îi va da mîna, unul ca jertfă pentru păcat, iar celălalt ca ardere de tot.

23. În ziua a opta să aducă toate acestea preotului, pentru curățirea sa, la ușa cortului întîlnirii, înaintea Domnului.

24. Preotul să ia mielul jertfei pentru vină și paharul de untdelemn și să le legene înaintea Domnului, ca dar înălțat.

25. Să înjunghie mielul jertfei pentru vină. Preotul să ia din sîngele jertfei pentru vină și să ungă marginea urechii drepte a celui care se curățește, degetul cel mare al mîinii drepte și degetul cel mare al piciorului său drept.

26. Să-și toarne preotul untdelemn în palma mîinii stîngi.

27. Și preotul să stropească din untdelemnul din mîna sa stîngă, cu degetul mîinii sale drepte, de șapte ori, înaintea Domnului.

28. Apoi să ungă preotul cu untdelemnul din palmă marginea urechii drepte a celui care se curățește, degetul cel mare al mîinii drepte și degetul cel mare al piciorului său drept, pe locul unde a uns cu sîngele jertfei pentru vină.

29. Iar untdelemnul ce i-a rămas în mînă să-l pună preotul pe capul aceluia care se curățește, ca să facă ispășire pentru el înaintea Domnului.

30. Apoi să aducă una dintre turturele sau unul dintre puii de porumbel, după cum i-a dar mîna:

31. Unul ca jertfă pentru păcat și celălalt ca ardere de tot, împreună cu prinosul de grîne; preotul să facă ispășire înaintea Domnului pentru cel care se curățește.

32. Aceasta este legea pentru cel care are o plagă de lepră și căruia nu-i dă mîna să aducă tot ce trebuie pentru curățirea lui".

33. Domnul le-a vorbit lui Moise și lui Aaron zicîndu-le:

34. „După ce veți intra în țara Canaanului, pe care vă voi da-o vouă spre moștenire, dacă voi trimite o plagă de lepră asupra unei case din țara pe care o veți stăpîni

35. Atunci stăpînul casei să se ducă la

Pag. 81, col. I

«Ca o pipăire mi s-au văzut mie în casă.»

36. Şi va porunci preotul să scoaţă hainele den casă mai nainte decît va întra preotul să vază pipăirea şi nu se vor face necurate cîte în casă vor fi.

37. Şi după aceasta va întra preotul ca să ştie pentru casă şi va vedea preotul pipăirea şi, iată, pipăirea în păreţii casii gropile înverzînd au roşînd, şi vederea lor mai afund decît păreţii,

38. Şi ieşînd preotul den casă la uşa casii şi va osebi preotul casa şapte zile.

39. Şi se va întoarce preotul a şaptea zi şi va vedea casa; [40] şi, iată, s-au răvărsat pipăirea în păreţii casii.

40. Şi va porunci preotul şi vor scoate pietrile întru care iaste pipăirea şi vor scoate pre dînsele afară den cetate în loc necurat.

41. Şi casa o vor rade denlăuntru împrejur şi vor turna lutul cel ras afară den cetate la loc necurat.

42. Şi vor lua pietri cioplite, altele, şi vor pune pentru pietri şi lutul vor lua altul şi vor spoi casa.

43. Iară de va veni iarăş pipăirea şi va răsări în casă după ce vor ieşi pietrile şi după ce se va rade casa şi după ce să va spoi,

44. Şi va întra preotul şi va vedea de s-au tinsu pipăirea în casă, stricăciune întemeiată iaste în casă, necurată iaste.

45. Şi vor surpa casa şi lêmnele ei, şi pietrile ei, şi tot lutul casii îl vor scoate afară den cetate la loc necurat.

46. Şi cela ce va întra în casă toate zilele care era osebită casa necurat va fi pănă în sară.

47. Şi cela ce doarme în casă va spăla hainele lui şi necurat va fi pănă în sară şi cela ce va mînca în casă va spăla hainele lui şi necurat va fi pănă în sară.

48. Iară mergînd preotul va întra înlăuntru şi va vedea şi, iată, cu răvărsare nu să răvarsă pipăirea în casă după ce s-au spoit casa şi va curăţi preotul casa, căce s-au vendecat pipăirea.

49. Şi va lua a curăţi casa doao găini vii, curate, şi lemnu de chedru, şi roşu răsucit şi isop.

50. Şi va junghea o găină în vas de lut pre apă vie.

51. Şi va lua lemnul cel de chiedru, şi roşul cel răsucit, şi isop, şi pasărea cea vie şi le va muia pre êle în sîngele pasării ceii junghiate pre apă vie şi va stropi cu êle preste casă de şapte ori.

52. Şi va curăţi casa cu sîngele pasării şi cu apa cea vie, şi cu pasărea cea vie, şi cu lemnul cel de chedru, şi cu isopul, şi cu roşul împletit.

53. Şi va slobozi pasărea cea vie afară den cetate, la cîmpu, şi se va ruga pentru casă şi curată va fi.

54. Aceasta é lêgea preste toată pipăirea stricăciunii şi struncenăturii,

55. Şi stricăciunii hainii, şi casii,

56. Şi ranii, şi sămnului, şi lucirii,

57. Şi a tălmăci în ce zi iaste necurat şi în ce zi se va curăţi.

Aceasta e lêgea stricăciunii.“ /

popei dzicînd: «Ca o pipăire mi s-au vădzut mie în casă».

36. Și va porănci preutul să scoață hainile den casă mainte decît va întra preutul să vadză pipăirea și nu să vor face necurate toate cîte în casă vor fi.

37. Și după aceasta va întra preutul ca să știe pentru casă și va vedea preutul pipăirea și, iată, pipăirea întru părețîi casei gropîli înverdzindu-au rușindu, și vedêrea lor mai afundu decît părețîi,

38. Și ieșindu preutul den casă la ușa casei și va usăbi preutul casa 7 dzile.

39. Și să va întoarce preutul a șeaptea dzi și va vedea casa; [40] și, iată, să răvarsă pipăirea întru părețîi casei.

40. Și va porănci preutul și vor scoate pietrile întru carii iaste pipăirea și vor scoate pre înși afară den cetate în loc necurat.

41. Și casa vor rade-o dennafară prenpregiur și vor turna lutul cel ras afară den cetate la loc necurat.

42. Și vor lua pietri cioplite, altele, și vor pune pentru pietri și lut altul vor lua și vor unge casa.

43. Iar de va veni iarăș pipăirea și va răsări în casă după ce vor ieși pietrile și după ce să va rade casa și după ce să va unge,

44. Și va întra preutul și va vedea de s-au întinsu pipăirea în casă, stricăciune întemeiată iaste în casă, necurată iaste.

45. Și vor surpa casa, și lêmnele ei, și pietrile ei, și tot lutul casei îl vor scoate afară den cetate, la loc necurat.

46. Și cela ce va întra în casă toate dzilele cîtă iaste usăbită casa necurat va fi pănîn sară.

47. Și cela ce doarme în casă va spăla hainele lui și necurat va fi pănîn sară. Și cela ce va mînca în casă va spăla hainele lui și necurat va fi pănîn sară.

48. Iar mergîndu preutul și întrîndu înlontru va vedea și, iată, cu răvărsare nu să răvarsă pipăirea întru casă după ce s-au unsu casa și va curăți preutul casa, pentru căce s-au vindecat pipăirea.

49. Și va lua a curăți casa doao pasări vii, curate, și lemnu de chedru, și roșiu răsucit[6] și issop.

50. Și va junghea o păsăruică într-un[7] vas de lut preste apă vie.

51. Și va lua lemnul cel de chedru, și cel roșiu răsucit, și issopul, și pasărea cea vie și le va muia pre êle întru sîngele pasării cei junghiate preste apă vie și va stropi cu êle preste casă de șepte ori.

52. Și va curăți casa cu sîngele păsăruicii, și cu apa cea vie, și cu pasărea cea vie, și cu lemnul cel de chedru, și cu isopul, și cu roșiul împletit.

53. Și va slobodzi pasărea cea vie afară den cetate, la cîmpu, și să va ruga pentru casă și curată va fi.

54. Aceasta-i lêgea preste toată pipăirea stricăciunei <și struncinăturii,

55. Și stricăciunei >[8] hainei, și casei,

56. Și ranei, și sămnului, și lucirei,

57. Și a tălmăci în ce dzi iaste necurat și în ce dzi să va curăți. Aceasta-i lêgea stricăciunei“./

[35] să meargă cela a cui va fi casa la preot și să zică: «Ca semn de mișălie se-au arătat în casa mea».

36. Iar preotul să porîncească să scoată toate vasele[2] casei afară mai nainte pănă nu va întra preotul să vază buba mișălîei și, de va vedea că iaste, tot ce va fi în casă necurat iaste.

37[36]. După aceasta să între preotul ca să știe pentru casă [37] și deaca va vedea preotul semnul că iaste semn pre părețî ai casei gropile înverzind sau rușind, și vedêrea lor mai în fundul părețîlor,

38. Și ieșind preotul den casă la ușile casei, să usebească preotul casa 7 zile.

39. Iar a șaptea zi iar să se întoarcă preotul și să vază casa; deci de va vedea că se-au răsipit bubele stricăciunii pre părețîi casei,

40. Să porîncească preotul să scoată pietrile pre care iaste stricăciunea și să le scoată dennafară de cetate în loc necurat.

41. Și să rază părețîi casei pre denlăuntru împrejur și deaca vor rade, să toarne țărîna denafară de cetate în loc necurat.

42. Și să ia alte pietri cioplite să le puie în locul celorolalte pietri și alt lut să puie să spoiască casa.

43. Iar de va veni iar semnul stricăciunii și se va arăta în casă după scoaterea pietrilor și după raderea casei și după spoitură,

44. Și întrînd preotul și va vedea de se va fi răsipit semnul stricăciunii pren casă întru mișălie să lăcuiască în casă, că iaste necurat.

45. Și să surpe casa, iar pietrile ei, și lêmnele ei, și tot lutul ei să-l scoață dennafară de cetate, în loc necurat.

46. Și cela ce va întra în casă or în ce zi den cêle usebite necurat să fie pănă seara.

47. Iar cela ce va dormi în casă să-ș spêle hainele și să fie necurat pănă seara. Și cel ce va mînca în casă să-ș spêle hainele și să fie necurat pănă seara.

48. Iar întrînd preotul și văzînd și, iată, nu se va fi răsipit semnul stricăciunii cu răsipire în casă după ce au spoit casa, să curățească preotul casa, că se-au vindecat semnul mișăliei.

49. Și ca să curățească casa, să ia 2 pasări curate, vii, și lemn de chiedru, și roșu răsucit și issop.

50. Și să junghe o pasăre într-un vas de lut preste apă vie.

51. Și să ia lemnul cel de chedru, și roșul cel răsucit, și issopul, și pasărea cea vie și să le moaie în sîngele pasării cei jungheate preste apa cea vie și să stropească cu dînsele casa de 7 ori.

52. Și va curăți casa cu sîngele pasării, și cu apa cea vie, și cu pasărea cea vie, și cu lemnul cel de chedru, și cu issopul, și cu roșul cel răsucit.

53. Și să sloboază pasărea cea vie afară de cetate, la cîmp, și să se roage pentru casă și va fi curată.

54. Aceasta iaste lêgea pentru toate sêmnele stricăciunii,

55. Stricăciunea hainelor, și a caselor.

56. Și ranele, și sêmnele celor ce se vor mișăli,

57. Și a spune în ce zi iaste necurat și în ce zi veț curăți. Aceasta iaste lêgea mișăliei“./

preot și să-i spună: «Am văzut ceva ca o plagă de lepră în casa mea.»

36. Preotul va porunci să se scoată totul din casă, înainte ca el să intre pentru a cerceta pata, că nu cumva lucrurile ce se află acolo să se facă necurate. După aceea, preotul să intre ca să cerceteze casa.

37. Preotul să cerceteze plaga. Dacă va vedea că pata de pe pereții casei înfățișează niște gropițe verzui sau roșietice care par mai adînci decît peretele,

38. Atunci preotul să iasă din casă și să pună să se încuie casa timp de șapte zile.

39. În a șaptea zi, preotul să vină din nou și, dacă va vedea că plaga s-a întins pe pereții casei,

40. Atunci preotul să poruncească să fie scoase pietrele atinse de plagă și să fie aruncate în afara cetății, într-un loc necurat.

41. Apoi să poruncească să se răzuiască partea dinlăuntru a casei, iar tencuiala răzuită să fie aruncată afară din cetate, într-un loc necurat.

42. Să se ia alte pietre și să le pună în locul pietrelor aruncate și să se ia altă tencuială, cu care să se tencuiască din nou casa.

43. Dacă plaga apare din nou și înflorește în casă după ce au scos pietrele, după ce au tencuit casa,

44. Preotul să vină din nou și, dacă va vedea că plaga s-a întins în casă, atunci este lepră vătămătoare și este necurată.

45. Să dărîme casa, iar toate pietrele, lemnele și tencuiala ei să le scoată în afara cetății, într-un loc necurat.

46. Acela care va intra în casă în timpul cît acesta este încuiată să fie necurat pînă seara.

47. Acela care se va culca în casă să-și spele veșmintele și să fie necurat pînă seara. Acela care va mînca în casă să-și spele veșmintele și să fie necurat pînă seara.

48. Dacă preotul, întorcîndu-se în casă, vede că plaga nu s-a întins după ce casa a fost tencuită din nou, să declare curată acea casă, căci plaga s-a vindecat.

49. Și să ia, pentru a curăți casa, două păsări, lemn de cedru, un fir stacojiu și isop.

50. Să înjunghie una din păsări deasupra unui vas de lut cu apă de izvor.

51. Să ia apoi lemnul de cedru, isopul, firul stacojiu și pasărea cea vie și să le înmoaie în sîngele păsării celei înjunghiate, deasupra apei de izvor; și să stropească de șapte ori casa.

52. Să curețe casa cu sîngele păsării, cu apa de izvor, cu lemnul de cedru, cu isopul și cu firul cel stacojiu.

53. Să dea drumul păsării celei vii afară din cetate, pe cîmp. Să facă astfel ispășire pentru casă și ea va fi curată.

54. Aceasta este legea privitoare la orice plagă de lepră și de pecingine,

55. Lepra veșmintelor și a caselor,

56. Umflăturile, bubele și petele lucioase,

57. Ca să cunoască preotul cînd un anumit lucru este necurat și cînd este curat. Aceasta este legea privitoare la lepră“./

Pag. 81, col. II

CAP 15

1. Şi zise Domnul către Moisi şi Aaron zicînd :

2. „Grăieşte fiilor lui Israil şi vei zice către ei : «La bărbat, la bărbat la carele se va face cursură den trupul lui cursoarea lui necurată va fi.

3. Şi aceasta e lêgea necurăţiei lui, curînd sămînţa den trupul lui den cursoarea care s-au aşăzat trupul lui pren cursoare, aceasta e necurăţiia lui într-însul toate zilele cursorii trupului lui cu carele stă trupul lui pren cursoarea lui, necurăţiia lui iaste.

4. Tot patul pre carele va dormi pre el celui ce cură sămînţa necurat iaste şi tot vasul pre carele va şădea pre dînsul celui ce cură sămînţa necurat iaste.

5. Şi om carele se va atinge de patul lui îş va spăla hainele lui şi-ş va scălda trupul lui cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

6. Şi cela ce şade pre vasul care şade pre el cel ce-i cură sămînţa îş va spăla hainele lui şi să va scălda cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

7. Şi cela ce se va atinge de trupul celui ce-i cură sămînţa îş va spăla hainele lui şi să va scălda cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

8. Iară de va scuipa cel ce-i cură sămînţa pre cel curat îş va spăla hainele lui şi să va scălda cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

9. Şi toată şaoa măgariului pre carea va încăleca cel ce-i cură sămînţa necurat <ă> va fi pănă în sară.

10. Şi tot cela ce se va atinge de toate cîte-s supt dînsul necurat va fi pănă în sară şi cela ce rădică pre êle îş va spăla hainele lui şi să va scălda cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

11. Şi de cîte să va atinge cel ce-i cură sămînţa şi mîinele nu i-s spălate cu apă îş va spăla hainele lui şi-ş va scălda trupul cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

12. Şi vas de lut ce va atinge cel ce-i cură sămînţa să să sfărîme şi vasul de lemnu să să spêle cu apă şi curat va fi.

13. Iară de se va curăţi cel ce-i cură sămînţa de cursul lui şi se vor număra lui şapte zile la curăţirea lui şi-ş va spăla hainele lui şi-ş va scălda trupul lui cu apă vie şi curat va fi.

14. Şi a opta zi îş va lua lui doao turturêle sau doi pui de porumbu şi le va aduce pre êle înaintea Domnului, la uşile cortului mărturiei, şi va da pre êle preotului.

15. Şi va face pre êle preotul, una pentru greşală şi una pentru ardere de tot, şi se va rugă pentru el preotul înaintea Domnului de cursul lui.

16. Şi om la care va ieşi dentr-însul sămînţa în pat şi va scălda cu apă tot trupul lui şi necurat va fi pănă în sară.

17. Şi toată haina şi toată piêlea preste carea va fi sămînţă de pat şi să va spăla cu apă şi necurat va fi pănă în sară.

18. Şi muiêrea de va dormi bărbatul cu dînsa pat de

CAP 15

1. Și dzise Domnul cătră Moisi și Aaron dzicîndu :

2. „Grăiește fiilor Israil[1] și vei dzice cătră ei : «La om, la om la carele i să va face cursoare den trupul lui cursoarea lui necurată va fi.

3. Și acesta-i pravila necurăției lui, curînd sămînța den trupul lui den cursoarea carea iaste urdzitu trupul lui pren cursoare, aceasta-i necurăție lui întru însul toate dzilele cursorii trupului lui cu carele stă trupul lui, pren cursoarea lui, necurăție iaste lui.

4. Tot patul pre carele va dormi pre el cel înfrîntu necurat va fi și tot vasul pre carele va ședea pre însul cel înfrîntu necurat va fi.

5. Și om carele să va atinge de patul lui iș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și necurat va fi păn-în sară.

6. Și cela ce șade pre vasul pre cela ce ședea pre el cel înfrîntu iș va spăla hainele lui și să va scălda cu apă și necurat va fi păn-în sară.

7. Și cela ci să va atinge de trupul celui înfrîntu iș va spăla hainele lui și să va scălda cu apă și necurat va fi păn-în sară.

8. Iar de va ștuipi cel înfrîntu pre cel curat iș va spăla hainele lui și să va scălda cu apă și necurat va fi păn-în sară.

9. Și toată șaoa preste carea va încăleca preste ea cel înfrîntu necurată va fi păn-în sară.

10. Și tot cela ci să va atinge de toate cîte-s suptu însul necurat va fi păn-în sară și cela ce le rădică pre êle spăla-ș-va hainele și să va scălda cu apă necurat va fi păn-în sară.

11. Și de cîte să va atinge cel înfrîntu și măinele nu i-s spălate iș va spăla hainele lui și să va scălda pre trup cu apă și necurat va fi păn-în sară.

12. Și vas de lut ce va atinge cel înfrîntu să s<ă> zdrobască și vasul de lemnu să s<ă> spêle cu apă și curat va fi.

13. Iar de să va curăți cel înfrîntu de cursul lui și să vor număra lui 7 dzile la curățirea lui și-și va spăla hainele lui și-ș va spăla trupul lui cu apă vie și curat va fi.

14. Și a opta dzi va lua șie doao turturêle sau doi pui de porîmbu și le va aduce pre êle înnaintea Domnului, la ușile cortului mărturiei, [15] și le va da pre êle preutului.

15. Și le va face pre êle preutul, una pentru greșeală și una pentru ardere de tot, și să va ruga pentru el preutul înnaintea Domnului den cursul lui.

16. Și la om la carele va ieși dentru însul sămînță în pat și să va scălda cu apă tot trupul lui și necurat va fi păn-în sară.

17. Și toată haina și toată piêlea preste carea va fi sămînță de pat și să va spăla cu apă și necurat va fi păn-în sară.

18. Și/muiêre de va dormi bărbatul cu

CAP 15

1. Și grăi Domnul cătră Moisi și cătră Aáron zicînd :

2. „Grăiți feciorilor lui Israil și le ziceț : «Bărbatului cărula va fi cúrăre de trupul lui cúrărea lui necurată iaste [1].

3. Și acesta iaste lêgea necurăției. Sămînța carea cúră den trupul lui și den cúrărea den carea se tocmêște trupul lui întru curăre aceasta iaste necurăția lui ; toate zilele cúrării trupului lui cu carea iaste tocmit trupul lui întru cúrărea lui, necurăția trupului lui iaste.

4. Tot patul pre care va dormi cel frînt [2] necurat va fi și tot vasul pre care va șădea cel ce ș-au vărsat sămînța desupra lui necurat va fi.

5. Și omul carele se va atinge de patul lui să-ș spêle hainele și să-ș scalde trupul cu apă și să fie necurat pănă seara.

6. Și cela ce va șădea pre vasul cela ce au șăzut desupra lui cela ce ș-au vărsat sămînța [3] să-ș spêle hainele și să se scalde cu apă și să fie necurat pănă seara.

7. Cela ce se va atinge de trupul celui ce ș-au vărsat sămînța să-ș spêle hainele și să se scalde cu apă și să fie necurat pănă seara.

8. Iar de se va atinge cel ce ș-au vărsat sămînța de cel curat să-ș spêle hainele și să se spêle cu apă și va fi curat pănă seara.

9. Și toată șaoa pre carea va încăleca cel ce ș-au vărsat sămînța necurată va fi pănă seara.

10. Și tot cel ce se va atinge măcară or de fieștece ce va fi supt dînsul necurat să fie pănă seara și cela ce le va rădica să-ș spêle hainele și să se scalde cu apă și să fie necurat pănă seara.

11. Și de ce se va atinge cel ce ș-au vărsat sămînța și nu ș-au fost spălat măinele cu apă să-ș spêle hainele și să se scalde cu apă la trup și să fie necurat pănă seara.

12. Și vasul de lut de care se va atinge cela ce ș-au vărsat sămînța să se spargă, iar vasul de lemn să se spêle cu apă și va fi curat.

13. Iar de se va curăți cela ce ș-au vărsat sămînța de vărsarea seminței sale [4], să-ș socotească 7 zile de curățirea sa și să-ș spêle hainele și să-ș scalde trupul cu apă vie și va fi curat.

14. Iar a opta zi să ia 2 pui <de> [5] porumb sau 2 pui de turturea și să-i aducă înaintea Domnului, la ușa cortului mărturiei, și să-i dea preotului.

15. Și să-i facă, 1 pentru greșală, altul spre arderea de tot și se va ruga preotul pentru dînsul înaintea Domnului de cúrărea lui.

16. Și omul căruia se va vărsa sămînța în pat să-ș spêle trupul cu apă tot și să fie pănă seara necurat.

17. Și toată haina și toată piêlea preste care va fi sămînța de pat să se spêle cu apă și să fie necurată pănă seara.

18. Și/de va dormi bărbatul cu muiêrea

CAP. 15

Stări de necurățenie ale bărbatului și ale femeii

1. Domnul le-a vorbit lui Moise și lui Aaron zicîndu-le :

2. „Vorbiți fiilor lui Israel și spuneți-le : «Cînd un bărbat are o scurgere din trupul lui, această scurgere este necurată.

3. Aceasta este necurățenia lui, pricinuită de scurgere ; fie că trupul lui îngăduie să se facă scurgerea, fie că o oprește, el este necurat.

4. Orice pat pe care se va culca bărbatul care are o scurgere va fi necurat și orice lucru pe care se va așeza va fi necurat.

5. Oricine se va atinge de patul lui să-și spele veșmintele și să se scalde în apă ; necurat va fi pînă seara.

6. Acela care se va așeza pe lucrul pe care a stat cel care are scurgerea să-și spele veșmintele și să se scalde în apă ; necurat va fi pînă seara.

7. Acela care se va atinge de trupul celui care are scurgerea să-și spele veșmintele și să se scalde în apă ; necurat va fi pînă seara.

8. Dacă cel care are scurgerea va scuipa pe un om curat, acesta să-și spele veșmintele și să se scalde în apă ; necurat va fi pînă seara.

9. Orice șa pe care va încăleca cel care are scurgerea necurată va fi.

10. Oricine se va atinge de vreun lucru care s-a aflat sub el va fi necurat pînă seara. Cel care va umbla cu asemenea lucruri să-și spele veșmintele și să se scalde în apă ; necurat va fi pînă seara.

11. Oricine se va atinge de cel care are scurgerea și nu-și va spăla mîinile cu apă să-și spele veșmintele și să se scalde în apă ; necurat va fi pînă seara.

12. Orice vas de lut pe care îl va atinge cel care are scurgerea să fie spart, iar orice vas de lemn să fie spălat cu apă.

13. Cînd cel care are scurgerea va fi curățit de scurgerea sa, să numere șapte zile pentru curățirea sa. Să-și spele veșmintele, să-și scalde trupul în apă de izvor și va fi curat.

14. În a opta zi să ia două turturele sau doi pui de porumbel, să vină înaintea Domnului, la ușa cortului întîlnirii și să le dea preotului.

15. Preotul să le jertfească astfel : una ca jertfă pentru păcat și cealaltă ca ardere de tot. Și să facă preotul ispășire pentru el înaintea Domnului, pentru scurgerea lui.

16. Bărbatul care va avea o scurgere de sămînță întîmplătoare să-și spele tot corpul în apă și va fi necurat pînă seara.

17. Orice veșmînt și orice piele atinse de această scurgere de sămînță să fie spălate cu apă și vor fi necurate pînă seara.

18. Dacă/un bărbat s-a culcat cu femeia

Pag. 82, col. I

sămînță și să vor scălda cu apă și necurați vor fi pănă în sară.

19. Și muiêrea carei va fi curîndu-i sînge și va fi cursul ei în trupul ei șapte zile va fi în necurățiia ei. Tot cela ce se va atinge de ea necurat va fi pănă în sară.

20. Și tot pre carele se va culca pre el 'a necurățiia ei necurat va fi și tot pre carele va ședea pre el necurat va fi.

21. Și tot carele se va atinge de patul ei iș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și necurat va fi pănă în sară.

22. Și tot cela ce să va atinge de tot vasul preste care va ședea pre el iș va spăla hainele lui și să va scălda cu apă și necurat va fi pănă în sară.

23. Iară de va fi ea în patul ei sau pre vasul pre carele șade ea, cînd să va atinge el de ea, necurat va fi pănă în sară.

24. Iară de se va culca cineva cu ea în pat și se va face necurățiia ei pre dînsul, necurat va fi șapte zile și tot patul pre carele va dormi pre el necurat va fi.

25. Și muiêrea de-i va curà cursoare de sînge zile multe nu în vrêmea necurăției ei, măcară de va și curà după necurățiia ei, toate zilele cursorii necurățiii ei ca și zilele necurățiii ei, necurată va fi.

26. Și tot patul pre care va dormi pre dînsul toate zilele cursorii ei după zăcêrea necurățiii ei va fi ei și tot vasul pre carele va ședea pre el necurat va fi, dupre necurățiia ce are pre sine.

27. Tot cel ce să atinge de dînsa necurat va fi și-ș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și necurat va fi pănă în sară.

28. Iară de se va curăți de cursul ei și se vor număra ei șapte zile și după acêea se va curăți.

29. Și a opta zi iș va lua ei doao turturêle sau doi pui de porumbu și le va aduce pre acêstea la preot, la ușa cortului mărturiei.

30. Și va face preotul una pentru păcat și alta pentru ardere de tot și se va ruga pentru ea preotul înaintea Domnului de cursul necurăției ei.

31. Și ferit să faceți pre fiii lui Israil de necurățiia lor și nu vor muri pentru necurățiia lor, cînd vor pîngări ei cortul mărturiei carele iaste întru dînșii.

32. Aceasta e lêgea celui ce-i curà sămînța și de va ieși de la neștiine sămînță de pat ca să să pîngărească într-însa,

33. Și celia ce are pre sine întru necurățiia ei și s-au înfrînt în curgerea lui, bărbatul au fămêia, și bărbatului carele va dormi cu cêea ce are pre sine».

CAP 16

1. Și grăi Domnul cătră Moisi după ce-au murit cei doi feciori ai lui Aaron, cînd aducea ei foc striin înaintea Domnului și muriră.

2. Și zise Domnul cătră Moisi: „Grăiêște cătră Aa/ron,

însă pat de sămînță și să vor scălda cu apă și necurați vor fi păn-în sară.

19. Și muiêrea carcai va fi curînd sînge și va fi cursul ei întru trupul ei 7 dzile va fi întru necurățiia ei. Tot cela ci să va atinge de ea necurat va fi păn-în sară.

20. Și tot pre carele să va culca pre el la necurățiia ei necurat va fi păn-în sară și tot pre carele va ședea pre el necurat va fi.

21. Și tot carele să va atinge de patul ei iș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și necurat va fi păn-în sară.

22. Și tot cela ci să va atinge de tot vasul preste carele va ședea pre el iș va spăla hainele lui și să va scălda cu apă și necurat va fi păn-în sară.

23[22]. Iar de va fi ea în pat sau pre vasul pre carele șade ea, cîndu să va atinge el de ea, necurat va fi păn-în sară.

24[23]. Iar de să va culca cineva cu ea în pat și să va face necurățiia ei preste însul, necurat va fi 7 dzile și tot patul pre carele va dormi pre el necurat va fi.

25[24]. Și muiêre de va curâ cursoare de sînge dzile multe nu în vrêmea necurăției ei, macar de va și curâ după necurățiia ei, toate dzilele cursorii necurăției ei ca și dzilele necurăției ei, necurată va fi.

26[25]. Și tot patul pre carele va dormi pre el[a] toate dzilele cursorii ei după dzăcêrea necurăției ei va fi la însă și tot vasul pre carele va ședea pre el necurat va fi, după necurățiia cîndu are pre sine.

27[26]. Tot cel ci să atinge de însă necurat va fi și-ș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și necurat va fi păn-în sară.

28[27]. Iar de să va curăți de cursul ei și să vor număra ei 7 dzile și după acêea să va curăți.

29[28]. Și înn-a opta dzi va lua șie doao turturêle au 2 pui de porîmbu și le va aduce pre acêstea la prcutul, la ușa cortului mărturici.

30[29]. Și va face preutul una pentru păcat și alta pentru ardere de tot și să va ruga pentru ea preutul înnaintea Domnului de la cursul necurăției ei.

31[30]. Și nu faceți pre fiii lui Israil feriți den necurățiele lor și nu vor muri pentru necurățiia lor, cîndu vor pîngări ei cortul mărturiei carele iaste întru înșii.

32[31]. Aceasta-i lêgea celui înfrîntu și de va ieși la neștine sămînță de pat ca să s<ă> pîngărească întru însă,

33[32]. Și celia ce are pre sine întru necurățiia ei și s-au înfrîntu întru cursul lui, bărbatul au fămêia, și bărbatul carele va dormi cu cêea ce are pre sine »".

lui sămînță de pat, să se spêle cu apă și să fie necurat pănă seara.

19. Muierii căriia îi va curâ sîngele și va fi cúrărea ei în trupul ei 7 zile să fie în spurcăciunea ei [20] și tot ce se va atinge de dînsa necurat va fi pănă seara.

20[21]. Și pre tot pre ce se va culca și pre ce va ședea în cúrărea ei necurat va fi.

21[22]. Și tot cel ce se va atinge de patul ei să spêle hainele sale și să-ș spêle trupul cu apă și să fie necurat pănă seara.

22[23]. Și tot orcine se va atinge de vasul pre carele va ședea să-ș spêle hainele și să se scalde cu apă și să fie necurat pănă seara.

23. Iar de va și fi ea pre pat sau pre dichis pre carele va ședea ea, cînd se va atinge el de dînsa, necurat să fie pănă seara.

24. Iar de se va culca cinevaș cu dînsa în pat și va fi necurățiia ei pre dînsul, necurat să fie acela 7 zile și tot patul pre care se va culca necurat va fi.

25. Și muiêrea căriia-i va curâ cúrărea sîngelui în multe zile, iar nu numai în vrêmea spurcăciunii ei, și de-i va curâ după spurcăciunea ei în toate zilele curărea necurăției ei ca și în zilele spurcăciunei ei, necurată să fie.

26. Și tot patul pre care se va culca în toate zilele cúrării ei necurat va fi și tot dichisul pre care va ședea spurcat va fi, după necurățiila spurcăciunii ei.

27. Și tot cel ce se va atinge de dînsa necurat va fi; să-ș spêle hainele și să-ș scalde trupul cu apă și să fie necurat pănă seara.

28. Iar de se va curăți de necúrărea ei, să-ș socotească 7 zile și după acêlea să se curățească.

29. Iar a opta zi să ia 2 pui de turturea sau 2 pui de porumb și să-i aducă la preot, la ușile cortului mărturici.

30. Și să facă preotul 1 pentru greșală, altul spre arderea de tot și să se roage preotul pentru dînsa înaintea Domnului de cúrărea necurăției ei.

31. Și să faceț pre feciorii lui Israil să se teamă și să se ferească de necurățiile lor și nu vor muri pentru necurățiia lor, cînd vor pîngări ei cortul mărturiei care iaste între dînșii.

32. Aceasta iaste lêgea celui ce-ș va vărsa sămînța de va cúrâ cuiva sămînța de pat dentr-însul ca să se pîngărească într-însa,

33. Și celia ce-i va cúrâ sîngele în spurcăciunea ei și cela ce-ș va vărsa sămînța cu cúrărea sa, partea bărbătească sau muiereasă, și bărbatul carele se va culca cu muiêrea care are pre sine necurăție».

sa și s-a petrecut o scurgere de sămînță, ei să se spele amîndoi cu apă și vor fi necurați pînă seara.

19. Femeia care va avea o scurgere, și anume o scurgere de sînge din trupul ei, să rămînă șapte zile în stare de necurățenie. Oricine se va atinge de ea va fi necurat pînă seara.

20. Orice pat în care se va culca ea în timpul necurățeniei ei va fi necurat; orice lucru pe care se va așeza ea va fi necurat.

21. Oricine se va atinge de patul ei să-și spele veșmintele, să se scalde în apă și va fi necurat pînă seara.

22. Oricine se va atinge de vreun lucru pe care s-a așezat ea să-și spele veșmintele, să se scalde în apă și va fi necurat pînă seara.

23. Dacă se află ceva pe patul ei sau pe lucrul pe care s-a așezat ea, oricine va atinge aceste lucruri va fi necurat pînă seara.

24. Dacă se culcă un bărbat cu ea și va fi atins de necurățiia femeii, acest bărbat va fi necurat timp de șapte zile și orice pat în care se va culca el necurat va fi.

25. Dacă unei femei îi va curge sînge timp de mai multe zile în afara sorocului ei obișnuit, sau dacă scurgerea va dura mai mult decît de obicei, atunci ea va fi necurată tot timpul acestei scurgeri, ca în zilele sorocului ei.

26. Orice pat în care ea va dormi în zilele acestei scurgeri va fi ca și patul din vremea sorocului ei; orice lucru pe care ea se va așeza va fi necurat ca și în zilele sorocului ei.

27. Oricine se va atinge de aceste lucruri va fi necurat; să-și spele veșmintele, să se scalde în apă și va fi necurat pînă seara.

28. După ce se va curăți de scurgeria ei, să numere șapte zile și după aceea va fi curată.

29. În ziua a opta, să ia două turturele sau doi pui de porumbel și să-i aducă preotului, la ușa cortului întîlnirii.

30. Preotul să le jertfească astfel: una ca jertfă pentru păcat și cealaltă ca ardere de tot. Și să facă preotul ispășire pentru ea înaintea Domnului, pentru scurgerea ei.

31. Așa să feriți pe fiii lui Israel de necurățeniile lor, ca să nu moară din pricina necurățiilor lor dacă ar pîngări cortul întîlnirii, care se află în mijlocul lor.

32. Aceasta este legea pentru bărbatul care are o scurgere oarecare și pentru acela care are o scurgere de sămînță prin care ajunge necurat,

33. Ca și pentru femeia care se află în sorocul ei lunar, pentru bărbatul sau femeia care au o scurgere și pentru bărbatul care se culcă cu o femeie necurată.»"

CAP 16

1. Și grăi Domnul cătră Moisi după ce au murit cei 2 feciori a lui Aaron, cîndu aducea ei foc striin înnaintea Domnului și muriră.

2. Și dzise Domnul cătră Moisi: „Grăiêște cătră Aa/ron, fratele tău, și nu între preste

CAP 16

1. Și grăi Domnul cătră Moisei după moartea celor 2 feciori ai lui Aáron, deaca aduseră foc strein înaintea Domnului și periră.

2. Și zise Domnul lui Moisei: „Grăiêște frăține-tău, lui Aá/ron, și-i zi să nu între

CAP. 16

Ziua ispășirii

1. Și a vorbit Domnul lui Moise, după moartea celor doi fii ai lui Aaron, care au adus înaintea Domnului foc străin și au murit.

2. Și a zis Domnul lui Moise: „Spune-i fratelui tău Aa/ron să nu intre oricînd în-

Pag. 82, col. II

рóн фрáтетъ, шн нѫ ѳтре преспе тóт чáсъ
ла сфѫнтъ, маи фáцѫ ѫкоперемѫнтулуй, кáре ѫсте прéспе
кúвотъл мъртурíєи, шн нúма мúрн, пéнтрў
къ ѳтрў нóр мúкоń ѫрúта прè търтúторник.
Дшà ва ѳтрà ѫáрóн ла сфѫнт, кў вицéл дéн
ваи пéнтрў грешáлъ, шн бéрбéче ла ѫрдере де
тóт. Шн ѫхáнъ де íн сфинцúтъ сúва ѳ
врúка, шн нтдрáун де íнь вор фй пéспе трў
пúлúуń, шн кў брáў де íнь сúва ѳунúце, шн
кúбзў де íнь, фшбà пúне, хáнъ сфúнтє сѫ,
шншбà спúлà кў áпъ. Тóт трúпúлúуń, шн ва
ѳбрúка áчéстя. Шн дéлà áдúнáрѣ фúгúлóр ѳ
лúй íсраíль, ва лúà дóй цáпи дéн кáпре пéнтрў
пúкáтъ, шн оúн бéрбéче, пéнтрў áрдере дé.
Шн ва áдúче ááрóн вицéлúà чéл пéнтрў грешá 5
ла чéла ллúй, шн сúва рúгà пéнтрў éль шн пéн
трў кáса лúй. Шн ва лúà чéн дóй цáпи, шй ѯ
ва пúне прè éй наíнтѣ дмнúлúй ѫмúлúкó
тúлúй, мъртурíєи. Шн ва пúне ááрóн прè ѱ
чéн дóй цáпи сóрцн, оúнсóрт дмнúлúй, шн ла
сóрть челúй де слобóзúтъ. Шн ва áдú ѡ
че ááрóнь цáпúль прекáреле áў венúтъ прè éль
тóртúль дмнúлúй, шнúва áдúче пéнтрў
грешáлъ, шн цáпúà прекáреле ѕавенй прè éль со
тúлúй челúй де слобóзúтъ. Лúва пúне бúў ѳ
наíнтѣ дмнúлúй, кастътрóце пéнтрў éль, пéн
трў кастътрúмúцъ прè éль ласлобóзéнтє, шнва
лúса прéджнсúль ѳпúстíє, шн ва лúà цáпúà пре
джнсúà фъръделéцúлелóр ла пѫмѫнтъ неоúзлт.
Шн ва áдúче ááрсóнь вицéлúà чéл пéнтрў грешá ѯа
лъ ллúй, шн сúва рúгà пéнтрў éль шн пéнтрў
кáса лúй, шн ва тúнгѫ вицéлúà чéл пéнтрў гре
шáлъ ллúй. Шн ва лúà кúцúѫ плúнъ дѣ ѯв
къръúнн дефóк, дéжъртъбникúà чéжсте ѳнаи
нтѣ дмнúлúй. Шнш ва оúмплъ мѫнúле де ѯг
тúмѫ токмúтй мърúнтъ, шн ва áдúче мáи
лъúнтрў де ѫкоперемѫнтъ, шн ва пúне тúмѫ
прéспе фóкъ ѳнаíнтѣ дмнúлúй, шн ва ѫкоперй
фúмúль тúмѫéй жъртвéникúà чéл прéспе мъ
турúй, шн нúва мúрн. Шн ва лúà дéн сѫнúе ѳд
ле вицéлúлúй, шн вастропй кў дéгетúль прéспе
жъртъбник кътрь ръсърúт, декътрь фáцà
ѫкоперемѫнтулúй, вастропй дé ѕ, ѳрúдéн сѫнúе
кў дéгетúà лúй. Шн тúнгѫ цáпúà чéл ѯе
пéнтрў пъкáтй чéл дéла нарóд ѳнаíнтѣ дмнú
лúй, шн ва вúà дéн сѫнúеле лúй мáи ѳлъ
трў де ѫкоперемѫнт, шн вафáче сѫнúеле лúй ѳ
чéкнй áў ѳфúкúў сѫнúеле вицéлúлúй, шн вастро
пй сѫнúеле лúй прéспе жъртъбник, де кътрь фá
ца жъртъбникúлúй. Шн вагрáпре сфнтй ѕѣ
пéнтрў нúкъръцúнае фúгúлóр лúй íсраíль, шн де
прéдóбъцúнае лор пéнтрў тóате грешáлелелóр, шн
ѫшà вафáче кóртúлúй мъртурúєй чéл оúрúнте,
ѳлúчúлúà нúкъръцúнй лор. Шн тóт óмúà ѕѯ
нúлафй ѫкóртúль мъртурúней, мéргѫндо éль
ласътъроце ла сфнтъ, пънъ ва íшй, шн сúва
рúгà пéнтрў сúне шн пéнтрў кáса лúй, шн пéн
трў тóата ѫдúнáрѣ лúй íсраíл. Шн ва íшй ѯѳ
прè

frate-tău, şi nu între preste tot ceasul la sfînt mai înlăuntru de acoperemînt în faţa acoperemîntului care iaste preste chivotul mărturiei şi nu va muri, pentru că întru nor mă voiu arăta pre jîrtăvnic.

3. Aşa va întra Aaron la sfînt: cu viţel den vaci pentru greşală şi berbêce la ardere de tot.

4. Şi în haină de in sfinţită să va îmbrăca şi nădragi de in vor fi peste trupul lui şi cu brîu de in se va încinge şi chivără de in îş va pune, haine sfinte sînt, şi-ş va spăla cu apă tot trupul lui şi va îmbrăca acêstea.

5. Şi de la adunarea fiilor lui Israil va lua doi ţapi den capre pentru păcat şi un berbêce pentru ardere de tot.

6. Şi va aduce Aaron viţelul cel pentru greşala, cela al lui, şi se va ruga pentru el şi pentru casa lui.

7. Şi va lua cei doi ţapi şi-i va pune pre ei naintea Domnului, lîngă uşa cortului mărturiei.

8. Şi va pune Aaron pre cei doi ţapi sorţi: un sort Domnului şi alt sort celui de slobozit.

9. Şi va aduce Aaron ţapul pre carele au venit pre el sortul Domnului, şi-l va aduce pentru greşală,

10[9]. Şi ţapul pre carele va veni pre el sortul celui de slobozit [10] îl va pune viu înaintea Domnului, ca să să roage pentru el, pentru ca să-l trimiţă pre el la slobozenie şi-l va lăsa pre dînsul în pustie şi va lua ţapul pre dînsul fărădelegile lor la pămînt neumblat.

11. Şi va aduce Aaron viţelul cel pentru greşală al lui şi se va ruga pentru el şi pentru casa lui şi va junghea viţelul cel pentru greşală al lui.

12. Şi va lua căţiia plină de cărbuni de foc den jîrtăvnicul ce iaste înaintea Domnului.

13. Şi-ş va umplea mînile de tămîia tocmirii măruntă şi va aduce mai înlăuntru de acoperemînt şi va pune tămîia preste foc înaintea Domnului şi va acoperi fumul tămîiei jîrtăvnicul cel preste mărturii şi nu va muri.

14. Şi va lua den sîngele viţelului şi va stropi cu dêgetul preste jîrtăvnic cătră răsărit de cătră faţa acoperemîntului, va stropi de 7 ori den sînge cu dêgetul lui.

15. Şi va junghea ţapul cel pentru păcat cel de la norod înaintea Domnului şi va băga den sîngele lui mai înlăuntru de acoperemînt şi va face sîngele lui în ce chip au făcut sîngele viţelului şi va stropi sîngele lui preste jîrtăvnic de cătră faţa jîrtăvnicului.

16. Şi va ruga pre sfîntul pentru necurăţiile fiilor lui Israil şi de strîmbătăţile lor pentru toate greşalele lor; şi aşa va face cortului mărturiei cei urzite în mijlocul necurăţiii lor.

17. Şi tot omul nu va fi în cortul mărturiei mergînd el ca să să roage la sfînt pănă va ieşi şi se va ruga pentru sine şi pentru casa lui şi pentru toată adunarea lui Israil.

18. Şi va ieşi/pre jîrtăvnicul carele iaste înaintea Domnu-

tot ceasul la sfintu mai inlontru de acoperemintu in fața acoperemintului care iaste preste săcriiul mărturiei și nu va muri, pentru că intru nor mă voi afla pre acoperemint.

3. Așea va intra Aaron la sfintu : cu un viță̆l den vaci [1] pentru greșeale și berbêci pentru ardere de tot.

4. Și haină de in sfințită să va imbrăca și nădragi de in vor fi preste trupul lui și briu de in să va incinge și chivără de in îș va pune in cap, haine svinte sintu, și să va spăla cu apă tot trupul lui și le va imbrăca pre acêstea.

5. Și de la adunarea fiilor Israil [2] va lua 2 țapi den capre pentru păcat și un berbêce pentru ardere de tot.

6. Și va aduce Aaron viță̆lul cel pentru greșeală, cela al lui, și să va ruga pentru el și pentru casa lui.

7. Și va lua pre cei 2 țapi și-i va pune pre ei innaintea Domnului, lingă ușea cortului mărturiei.

8. Și va pune Aaron pre cei 2 țapi sorți: sorțu unul Domnului și sorțul unul celui de slobodzit.

9. Și va aduce Aaron țapul pre carele au venit pre insul sorțul Domnului, și va aduce pentru greșeale.

10[9]. Și pre țapul pre carele va veni preste el sorțul celui de slobodzit [10] îl va pune viu innaintea Domnului ca să s<ă> roage preste el pentru ca să-l trimiță pre insă la slobodzenie și-l va lăsa pre insă in pustiiu și va lua țapul pre insul fărdelegile lor la pămintu necălcat.

11. Și va aduce Aaron viță̆lul cel pentru greșeale al lui și să va ruga pentru eluș și pentru casa lui și va junghea pre viță̆l cel pentru greșeale lui.

12. Și va lua cădelnița[3] plină de cărbuni de foc den jirtăvnicul ce iaste innaintea Domnului.

13. Și-ș va implea minule de tămiie tocmire mănuntă și va aduce mai inlontru decit acoperemintul și va pune tămiie preste foc innaintea Domnului și va acoperi fumul tămiei acoperemintul cel preste mărturii și nu va muri.

14. Și va lua den singele viță̆lului și va stropi cu dêgetul pre jirtăvnic cătră răsărit de cătră fața acoperemintului, de 7 ori va stropi den singe cu dêgetul lui.

15. Și va junghea țapul cel pentru păcat cel de la nărod innaintea Domnului și va băga den singele lui mai inlontru decit acoperemintul și va face singele lui in ce chip au fostu singele viță̆lului și va stropi den singele lui pre acoperemint de cătră fața acoperemintului.

16. Și va ruga sfintul pentru [4] necurățiele fiilor lui Israil și de strimbătățile lor pentru toate greșêle <le> lor; și așea vei face cortului mărturiei cei urdzite in mijlocul necurăției lor.

17. Și tot omul nu va fi in cortul mărturiei mergindu el ca să s<ă> roage la sfintu pănva ieși și să va ruga pentru sine și pentru casa lui și pentru toată adunarea lui Israil.

18. Și va ieși/pre jirtăvnic carele iaste preste toată vrêmea in sfinta inlăuntrul zăvêsei inaintea fêței curățirei carea inaintea sicriului mărturiei iaste, să nu moară, că in nor mă voiu arăta pre acoperemint.

3. Și așa să intre Aáron in sfinta : cu viței den cireadă pentru păcat și berbêce pentru ardere de tot.

4. Și să se imbrace in haină de pinză den sfintă și nădragi de pinză să fie pre trupul lui și cu briu de pinză să se incingă și işlic de pinză să-ș puie in cap, că haine sfinte sînt, și să-ș scalde tot trupul cu apă și să se imbrace intr-insele.

5. Și să ia de la toată adunarea feciorilor lui Israil 2 țapi den capre pentru păcat și un berbêce in arderea de tot.

6. Și să aducă Aáron vițeĭul care iaste pentru greșala sa și să se roage pentru sine și pentru casa lui.

7. Și să ia 2 țapi și să-i puie inaintea Domnului la ușile cortului mărturiei.

8. Și să arunce Aaron sorți pre amîndoi țapii: un sort al Domnului, iar alt sort al slobozirei.

9. Și să aducă Aáron țapul pre care au căzut sortul Domnului și să-l aducă pentru greșală.

10. Iar țapul pre care au căzut soarta slobozirei să-l puie inaintea Domnului viu, ca să se roage de dinsul, și ca să-l sloboaze in slobozire și să-l sloboază in pustie și să ia țapul asupra lui fărădelegile lor in pămint neumblat.

11. Și să aducă Aáron vițeĭul carele iaste pentru greșala sa și să se roage pentru sine și pentru casa sa și să junghe vițeĭul carele iaste pentru păcatul lui.

12. Și să ia cățiia plină de cărbuni de foc de la altariul care iaste inaintea Domnului.

13[12]. Și să-ș umple măinele de tămiie tocmită, curată, și să o aducă inlăuntru supt acoperemint [13] și să puie tămîia pre cărbuni inaintea Domnului și va acoperi fumul tămîiei acoperemintul care iaste preste mărturiia lor și nu va muri.

14. Și să ia den singele vițeĭului și să stropească cu dêgetul spre curățire spre răsărit inaintea fêței curățirei și să stropească de șapte ori den singe cu dêgetul său.

15. Și să junghe țapul carele iaste pentru păcat cel de nărod inaintea Domnului și să ducă den singele lui inlăuntru supt zăvasă și să facă singelui lui cum au făcut singelui vițeĭului și să stropească cu singele lui altariul inaintea curățirii.

16. Și să curățească sfintul den sfinte den necurățiile feciorilor lui Israil și den nedireptățile lor de toate necurățiile lor; și așa să faci cortul mărturiei carele iaste urzit intr-înșii pren mijlocul necurăției lor.

17. Și nici un om să nu fie in cortul mărturiei cînd va mèrge el in sfînt să se roage pînă ce va ieși și să se roage pentru sine și pentru casa sa și pentru toată strînsura feciorilor lui Israil.

18. Și să ia/să la altar carele iaste inaintea lăuntrul sfîntului lăcaș, dincolo de perdea, inaintea capacului de aur care se află pe chivot, ca să nu moară; căci mă voi arăta intr-un nor deasupra capacului.

3. Aaron va intra la sfîntul lăcaș astfel: cu un junc drept jertfă pentru păcat și un berbece pentru arderea de tot.

4. Să se imbrace cu tunica de in sfințită și să-și acopere trupul cu nădragi de in; să-și incingă brîul de in și să-și acopere capul cu mitra de in. Acestea sînt veșmintele sfinte cu care se va imbrăca după ce-și va spăla cu apă tot trupul.

5. De la adunarea fiilor lui Israil să primească doi țapi ca jertfă pentru păcat și un berbece pentru arderea de tot.

6. Apoi Aaron să-și aducă juncul său ca jertfă pentru păcat și să facă ispășire pentru el și pentru casa lui.

7. Să ia cei doi țapi și să-i înfățișeze inaintea Domnului, la ușa cortului intîlnirii.

8. Să arunce Aaron sorții pentru cei doi țapi: un sorț pentru Domnul și un sorț pentru Azazel.

9. Să ia Aaron țapul pe care a căzut sorțul pentru Domnul și să-l înfățișeze ca jertfă pentru păcat.

10. Iar țapul pe care a căzut sorțul pentru Azazel să fie adus viu inaintea Domnului, ca să se facă ispășire și să fie alungat in pustiu, pentru Azazel.

11. Aaron să aducă juncul drept jertfă pentru păcatul său și să facă ispășire pentru el și pentru casa lui. Să înjunghie juncul adus ca jertfă pentru păcatul său.

12. Să ia o cădelniță plină cu cărbuni aprinși de pe altarul de dinaintea Domnului și doi pumni cu tămîie inmiresmată mărunțită. Să ducă lucrurile acestea dincolo de perdea.

13. Să pună tămîia deasupra focului dinaintea Domnului, așa incît fumul tămîiei să acopere capacul de aur de pe chivotul mărturiei, ca să nu moară.

14. Să ia din singele juncului și să stropească cu degetul spre latura dinspre răsărit a capacului de aur; să stropească apoi de șapte ori cu degetul, cu singe, inaintea capacului de aur al chivotului.

15. Și să înjunghie țapul adus ca jertfă pentru păcatul poporului și să-i aducă singele inlăuntru, după perdea. Cu acest singe să facă la fel cum a făcut cu singele juncului, adică să-l stropească spre capacul de aur și deasupra capacului de aur al chivotului.

16. Așa să facă ispășire pentru sfîntul lăcaș, din pricina necurățiilor fiilor lui Israel, a nelegiuirilor și a tuturor păcatelor lor; tot astfel să facă și pentru cortul intîlnirii, care se află cu ei in mijlocul necurățiilor lor.

17. Să nu fie nimeni in cortul intîlnirii, de cînd va intra Aaron ca să facă ispășirea in sfîntul lăcaș și pînă cînd el va ieși. Să facă ispășire pentru sine și pentru casa lui și pentru intreaga adunare a lui Israel.

18. Apoi să iasă /la altarul care se află

Pag. 83, col. I

пре҃ сѫрто҃вникѹ҆ кáрелє ѯ҃ите ѳ҆наннтѣ дмнѵ
лу҃й, шн҃ сéва рѫгá пре҃ дѫнсѹ҆, шн҃ калѹ҆ дéсн
ѵелє вницéлу҃лу҃й, шн҃ дéн сѫнѵелє цáпѹлу҃й, шн҃ ва
пѹнѳ прéстє коáрнелє сѫрто҃вникѹлу҃й ѳ҆прежѹр.
ѓ҃ Шн҃ вастрóпи прéстє е҃л дéн сѫнѵе кѵ дéѵѣтѹ҆
лу҃й дé, ѕ҃, о҃рн, шн҃ ва кѹрѣцн прé е҃л, шн҃ ва
ефнцн пре е҃л, дéн нескѹрѣцíнле фíнлор лу҃й їсраи҃л.
к҃ Шн҃ васпáрши рѫгáндѣ сфнтѹ҆, шн҃ кóртѹлѣ
мѣртѹрíєй, шн҃ сѫрто҃вникѹ҆, шн҃ пéнтрѵ пре
сѹцн вакѹрѣцн, шн҃ вáдѹѵе пре цáпѹ҆ чел ѵíѵ.
кá Шн҃ вапѹнí а҃рсóнь а҃мжндоáсо мжнíле лу҃й прéстє
капѹ҆ цапѹлу҃й чéлу҃й ѵíѵ, шн҃ ва рѣскýмпѣра
прéстє е҃л, тóате фѣрѣделéцнле фíнлор лу҃й їсраи҃л,
шн҃ тóате стрмбътѣцнле лор, шн҃ тоате гре
шáлеле лор, шн҃ лéва пѹнє прé мáле пре капѹ҆ ца
пѹлу҃й чéлу҃й ѵíѵ, шна҃ ва трмúнте нѹмжнъ де
кв о҃мь гáта ѳ҆пѹстíе. Шн҃ ва лу҃а цáпѹлѣ
прéстє е҃л фѣрѣделéцнле лор ла пѣмжнтъ неко҃
кг нáт, шн҃ ва трмúнте пре цáп ла пѹстíе. Шн҃
ва ѳ҆тра а҃рсóнь ла кóртѹлѣ мѣртѹрíєй, шн҃ се
ва дезбрáка дезбшмжнтѹ҆ чéл де íнѣ кáрелє лу҃
фóсть ѳ҆брáкат ѳ҆трáндѣ е҃л ла сфнтъ, шна҃
кд вапѹнє пре е҃л а҃коло. Шнш҃ва спáлà трѹпѹ҆
лу҃й кѵ а҃пъ ѳ҆лóй сфнтъ, шн҃ сéва ѳ҆брáка ѳбшѣ
мжнтѹ҆ лу҃й, шн҃ ешúндѣ вафáте а҃рдєрнле чéле
дéтот а҃лелу҃й, шн҃ пѣтнмúрнле чéле де тóт а҃ле
норóдулу҃й, шн҃ сéва рѫгá пéнтрѵ сúнѣ, шн҃ пéн
трѵ кáса лу҃й, шн҃ пéнтрѵ норóдъ кашн пéнтрѵ
кѕ прéсѹцн. Шн҃ сѣ҆ѹ҆ чéлъ пéнтрѵ пъкáт ѳ҆
кз ва а҃дѹѵе пре сѫрто҃вникъ. Шн҃ чéлѹ чéва сло
бозн пре цáпѹ҆ чéл о҃сóбнт ала҃тáре, ѳ҆шкáпъ
а҃ѕ хáинеле лу҃й, шнш҃ васпáлà трѹпѹ҆лу҃й кѵ а҃
кѕ пъ, шн҃ дѹпъ а҃ѵѣ҃ ва ѳ҆тра ѳ҆тáбъръ. Шн҃
вницéлѹ҆ чéл йéнтрѵ пъкáт, шн҃ цáпѹлъ чéл пéн
трѵ пъкáт, кѣрора сúнѣлє лор сѹ҆ а҃дѹсъ ѳ҆лъ
ѵúнтрѵ кастъзѹáце ѳ҆чéл сфнтъ, вор скóате пре
мáле а҃фáръ дúн тáбъръ, шн҃ вор а҃рде пре дúнселе
ѳ҆фóкъ, шн҃ пíéлє лор шн҃ кѣрнѹрнле лор, шн҃ балéга
кн лор. Ѓа҃ръ чéлъ чéва а҃рде пре мáле, ѳ҆шкá спъ
ла хáинеле лу҃й, шнш҃ва скълда трѹпѹ҆ лу҃й кѵ
а҃пъ, шн҃ дѹпъ а҃ѵѣ҃ ва ѳ҆тра ѳ҆тáбъръ.
кд Шн҃ кафн а҃ѕаста вóасо дéлѣце вѣчнúкъ, ѳ҆лúна
а҃шáптѣ ѳ҆ѕѣче а҃ле лу҃й, съмерúц сѹфлéтеле
вóастре, шн҃ тóт лу҃крѹлъ сúнѣ фáцн, чéлъ де
лок, шн҃ чéл немѣрнúк че мжнтеажнъ вон.
ѵ҃ Пéнтрѵ къ ѳ҆ѕíоа а҃ѕаста сéва рѫгá пéнтрѵ вó
кастъкѹрцáскъ пре вóн дéн тóате пъкáтеле вó
стре ѳ҆наннтѣ дмнѵлу҃й, шн҃ вѣвéць кѹрцн.
ѵа҃ Сúмбетеле сúмбетелор сóднúнъ вафн а҃ѕаста
вóасо, шн҃ вц смерн сѹфлéтеле вóастре, дéлѣце
вѣчнúкъ. Сéва рѫгá прéотѹ҆ пре карéле вó
сѹнце пре дúнсѹ҆, шн҃ пре карéле вó спъжúшн мú
нле лу҃й, кастъ прéоцáскъ е҃л дѹпъ Тáтѹ҆ лу҃й,
шн҃ сéва ѳ҆брáка кѵ вешмжнтѹ҆ чéл де íнѣ а҃л
ѵз лу҃й, вешмжнтѹл чéл сфнтъ. Шн҃ ва рѫгá
пре сфнтѹ҆ сфнтѹлу҃й, шн҃ кóртѹлъ мѣртѹрíєй,
шн҃ сѫрто҃вникѹлъ ва рѫгá, шн҃ пéнтрѵ прéсѹцн,
ѵб шн҃ пéнтрѵ тóатъ а҃дунáрєа сéва рѫгá. Шн҃ ва
фн а҃ѕаста вóасо дéлѣце вѣчнúкъ, кастъ ѣрѫгá

lui şi se va ruga pre dînsul şi va lua den sîngele viţelului şi den sîngele ţapului şi va pune preste coarnele jîrtăvniculuí împrejur.

19. Şi va stropi preste el den sînge cu dêgetul lui de 7 ori şi-l va curăţi pre el şi va sfinţi pre el den necurăţiile fiilor lui Israil.

20. Şi va săvîrşi rugînd sfîntul şi cortul mărturiei şi jîrtăvnicul şi pentru preoţi va curăţi şi va aduce pre ţapul cel viu.

21. Şi va pune Aaron amîndoao mînile lui preste capul ţapului celui viu şi va răscumpăra preste el toate fărădelegile fiilor lui Israil, şi toate strîmbătăţile lor şi toate greşalele lor şi le va pune pre êle pre capul ţapului, celui viu şi-l va trimite cu mînă de om gata în pustie.

22. Şi va lua ţapul preste el fărădelegile lor la pămînt necălcat şi va trimite pre ţap la pustie.

23. Şi va întra Aaron la cortul mărturiei şi se va dezbrăca de veşmîntul cel de in carele au fost îmbrăcat întrînd el la sfînt şi-l va pune pre el acoló.

24. Şi-ş va spăla trupul lui cu apă în loc sfînt şi se va îmbrăca în veşmîntul lui şi, ieşind, va face arderile cêle de tot ale lui şi priimirile cêle de tot ale norodului şi se va ruga pentru sine şi pentru casa lui şi pentru norod, ca şi pentru preoţi.

25. Şi seul cel pentru păcat îl va aduce pre jărtăvnic.

26. Şi cela ce va slobozi pre ţapul cel osebit la lăsare îş va spăla hainele lui şi-ş va spăla trupul lui cu apă şi după acêea va întra în tabără.

27. Şi viţelul cel pentru păcat şi ţapul cel pentru păcat, cărora sîngele lor s-au adus înlăuntru ca să se roage în cel sfînt, vor scoate pre êle afară den tabără şi vor arde pre dînsele în foc şi pieile lor, şi cărnurile lor, şi balega lor.

28. Iară cela ce va arde pre êle îş va spăla hainele lui şi-ş va scălda trupul lui cu apă şi după acêea va întra în tabără.

29. Şi va fi aceasta voao de lêge vêcinică. În luna a şaptea, în zêce ale lunii, să smeriţ sufletele voastre şi tot lucrul să nu faceţi cel de loc şi cel nemêrnic ce iaste lîngă voi.

30. Pentru că în zioa aceasta se va ruga pentru voi ca să curăţască pre voi den toate păcatele voastre înaintea Domnului şi vă veţ curăţi.

31. Simbetele simbetelor odihnă va fi aceasta voao şi veţ smeri sufletele voastre de lêge vêcinică.

32. Se va ruga preotul pre carele vor unge pre dînsul şi pre carele vor săvîrşi mînile lui ca să preoţască el după tatul lui şi se va îmbrăca cu veşmîntul cel de in al lui, veşmîntul cel sfînt.

33. Şi va ruga pre sfîntul sfîntului şi cortul mărturiei şi jîrtăvnicul va ruga şi pentru preoţi şi pentru toată adunarea se va ruga.

34. Şi va fi aceasta voao de lêgea vêcinică ca să vă rugaţi pentru fiii lui Israil de toate păcatele lor". O dată

înnaintea Domnului și să va ruga preste el, și va lua den singele vițălului și den singele țapului și va pune preste coarnele jirtăvnicului înpregiur.

19. Și va stropi preste el den sînge cu dêgetul lui de șeapte ori și-l va curăți pre el <și-l va sfinți pre el> [5] den necurățiile fiilor Israil [2].

20. Și va săvîrși rugîndu sfîntul și cortul mărturiei și jirtăvnicul și pentru preuți va curăți și va aduce pre țapul cel viu.

21. Și va pune Aaron mâinile lui pre amîndoao preste capul țapului celui viu și va mărturisi preste el toate fărdelegile a fiilor lui Israil și toate strîmbătățile lor și toate greșealele lor și le va pune pre êle preste capul țapului celui viu și-l va trimite cu mîna unui om gata în pustiiu.

22. Și va lua țapul preste el fărdelegile lor la pămînt necălcat și va trimite pre țap la pustiiu.

23. Și va întra Aaron la cortul mărturiei și să va dezbrăca de veșmîntul cel de în carele au fost înbrăcat întrîndu el la sfîntu și o va pune pre însă acolo.

24. Și-ș va spăla trupul lui cu apă în loc sfîntu și să va înbrăca [2] vășmîntul lui și, ieșindu, va face arderile lui cêle de tot și priimirile cêle de tot a nărodului și să va ruga pentru eluș și pentru casa lui și pentru nărodu, ca și pentru preuți.

25. Și săul cel pentru păcate îl va aduce pre jirtăvnic.

26. Și cela ce va slobodzi pre țap pre cel usăbit la lăsare îș va spăla hăinele lui și-ș va spăla trupul lui cu apă și după acêea va întra în tabără.

27. Și vițălul cel pentru păcat și țapul cel pentru păcat, cărora sîngele lor s-au adus înlontru ca să s<ă> roage întru cel sfîntu, le vor scoate pre êle afară den tabără și le vor arde pre înse întru foc și pieile lor și cărnurile lor și balega lor.

28. Iar cela ce le arde pre êle îș va spăla hainele lui și-ș va scălda trupul lui cu apă și după acêea va întra înlontru în tabără.

29. Și va fi aceasta voaă de lêge vêcinică. În luna a șeaptea, în 10 a lunei, să smeriți sufletele voastre și tot lucrul să nu faceți cel den pămîntu și cel nemêrnic cela ce iaste lîngă voi.

30. Pentru că întru dzua aceasta să va ruga pentru voi ca să vă curățască pre voi de toate păcatele voastre înnaintea Domnului și <vă> [6] veți curăți.

31. Simbete simbetilor odihnă va fi aceasta voao și veți smeri sufletile voastre de lêge vêcinică.

32. Să va ruga preutul pre carele vor unge pre însul și pre carele vor săvîrși mâinile lui ca să slujască el după tatăl lui și să va înbrăca cu vășmîntul cel de în al lui, vășmîntul cel sfîntu.

33. Și va ruga pre sfîntul sfîntului și cortul mărturiei și jirtăvnicul va ruga și pentru preuți și pentru toată adunarea să va ruga.

34. Și va fi aceasta voaă de lêge vêcinică ca să vă rugați/pentru fiii lui Israil de toate

Domnului și să se roage pentru sine și să ia den singele vițelului și den singele țapului și să puie împrejur pre cornurile altariului.

19. Și să stropească cu dêgetul lui de 7 ori den sînge și să-l curățească și să-l sfințească den necurățiile feciorilor lui Israil.

20. Și să săvîrșască rugînd sfințirea lor și cortul mărturiei și altariul și pentru preoți va curăți și să aducă țapul cel viu.

21. Și să-ș puie Aáron mâinile amîndoaoă pre capul țapului celui viu și să mărturisească pre dînsul toate fărădelegile feciorilor lui Israil și toate nedireptățile lor și toate greșalele lor și să le puie pre capul țapului celui viu și să-l trimiță cu mîna omului celui gătit în pustie.

22. Și va lua țapul pre sine nedireptățile lor în loc neumblat și să sloboază țapul cel viu în pustie.

23. Și să între Aáron în cortul mărturiei și să dăzbrace hainele cêle de pînză de în de pre sine în care se va fi îmbrăcat cînd va întra în sfințire să le lase acolo.

24. Și să spêle trupul lui în apă în loc curat și să se îmbrace în hainele sale și, ieșind, să facă arderea sa cea de tot și a oamenilor [25] și să se roage pentru sine și pentru casa lui și pentru nărod, ca și pentru preoț.

25. Și seul cel pentru păcat îl va pune pre altar.

26. Iară cela ce va slobozi țapul slobozirei întru slobozire să-ș spêle hainele și să-ș scalde trupul cu apă și după acêstea să meargă în tabără.

27. Iar vițelul cel pentru păcat și țapul cel pentru păcat, al cărora sînge se-au dus să curățească în locul cel sfînt, să se scoață dennafară de tabără și le vor arde în foc, și pieile lor, și carnea lor, și balega lor.

28. Și cela ce le va arde să-ș spêle hainele și să-ș scalde trupul cu apă și după aceasta să între în tabără.

29. Și să fie voaoă aceasta în lêge vêcinică. În luna a 7, în zêce ale lunii, să smeriț sufletele voastre și nice un lucru să nu faceț, nice moșteanic, nice vineticul carele lăcuiêște la voi.

30. Că în zioa acêea se va ruga pentru voi și voi vă veț curăți de toate păcatele voastre înaintea Domnului și veț fi curat.

31. Simbăta simbetelor aceasta să fie voaoă odihnă, smeriț sufletele voastre, lêge vêcinică.

32 Și se va ruga preotul pentru dînsele cela ce-l vor unge și celuia ce-i sînt mâinile săvîrșite să junghe el după tată-său și să se îmbrace în hainele lui cêle de pînză de în, hainele cêle sfinte.

33. Și să roage sfîntul sfîntului și cortul mărturiei și altariul va ruga și pentru preoț și pentru tot nărodul să roage.

34. Și să fie voaoă aceasta lêge vêcinică a vă ruga/pentru feciorii lui Israil, pentru

în fața Domnului și să facă ispășire pentru aceasta; să ia din sîngele juncului și din sîngele țapului și să ungă de jur împrejur coarnele altarului.

19. Să stropească de șapte ori cu degetul din acel sînge peste altar; să-l curețe și să-l sfințească din pricina necurățiilor fiilor lui Israel.

20. Și să termine de săvîrșit ispășirea pentru sfîntul lăcaș, pentru cortul întîlnirii și pentru altar; apoi să aducă țapul cel viu.

21. Aaron să-și pună amîndouă mîinile pe capul țapului celui viu și să mărturisească asupra lui toate nedreptățile fiilor lui Israel, toate fărădelegile și păcatele lor. Să le pună pe capul țapului și apoi să-l izgonească în pustiu printr-un om pregătit anume pentru acesta.

22. Și țapul va lua asupra lui toate păcatele lor, ducîndu-le într-un ținut neumblat; țapul să fie izgonit în pustiu.

23. Apoi Aaron să intre în cortul întîlnirii și să se dezbrace de veșmintele de în, cu care se îmbrăcase cînd a intrat în sfîntul lăcaș, și să le lase acolo.

24. Să-și spele trupul cu apă într-un loc sfînt și să se îmbrace din nou cu veșmintele sale obișnuite. După aceea, să iasă afară, să aducă ardere de tot pentru sine și ardere de tot pentru popor și să facă ispășire pentru sine, pentru casa lui și pentru popor.

25. Iar grăsimea jertfei pentru păcat să o ardă pe altar.

26. Omul care a izgonit țapul pentru Azazel să-și spele hainele și să-și scalde trupul în apă; după aceea să intre în tabără.

27. Juncul jertfei pentru păcat și țapul jertfit pentru păcat, al căror sînge a fost adus în sfîntul lăcaș pentru săvîrșirea ispășirii, să fie scoși afară din tabără și să se ardă în foc paiele, carnea și balega lor.

28. Omul care le va arde să-și spele hainele și să-și scalde trupul în apă și după aceea să intre în tabără.

29. Acesta va fi pentru voi o lege veșnică. În luna a șaptea, în ziua a zecea a lunii, să vă smeriți sufletele și să nu faceți nici un fel de lucrare, nici cel de-al casei și nici străinul care locuiește între voi.

30. Căci în această zi se va face ispășire pentru voi, ca să fiți curățiți; de toate păcatele voastre veți fi curățiți înaintea Domnului.

31. Această zi va fi pentru voi cea mai însemnată zi de de odihnă, ca să vă smeriți sufletele. Acesta va fi o lege veșnică.

32. Ispășirea să o săvîrșească preotul care a fost miruit și care a fost sfințit ca să urmeze la preoție tatălui său; el să se îmbrace cu veșmintele de în, veșmintele cele sfinte.

33. Să facă ispășire pentru sfîntul lăcaș, pentru cortul întîlnirii și pentru altar și să mai facă ispășire pentru preoți și pentru întreaga adunare.

34. Aceasta va fi pentru voi o lege veșnică :/să faceți o dată pe an ispășirea păcatelor

Pag. 83, col. II

пѣнтрꙋ фнїй лꙋй їсраи́ль дѣтоа́те пъка́телє лор, ѻда́тъ ѳ҃тꙋхй а́нь съвафа́че, дꙋпъкꙋ́м перꙋчнй дмнꙋ́ лꙋй мо́усй,

К А П 3І

и грѣ҃ дмнꙋ́ къторъ мо́усй зикъ́ндь. ѳ҃ Грѣ́ꙗще къторъ а́ароне шй къторъ фнїй лꙋй, шй къторъ тоци фнїй лꙋй їсраи́ль, шй кй зиче къторъ ѣ́н, а́честа е кꙋвъ́нтꙋ́л каре а́ꙋ порꙋнчи́тъ дмнꙋ́ зикъ́ндь, ѻ҃мь, со҃мо, дей фнїй лꙋй їсраи́, а́ꙋ дин немѣ́рнічїй каре се а́фле ѳ҃тре вой, каре ва жертфи́ вицеи́, а́ꙋ оа́е, а́ꙋ капръ ѳ҃тъ табъръ, шй каре ва жертфи́ а́фа́ръ дей та́бъръ. Шй ла ꙋ҃шꙋ кортꙋлꙋй мъртꙋрїей нꙋва а́дꙋче, ка съ ѳ҃фе къ ѳ҃тр а́рдере де тоть, а́ꙋ де мънтꙋи́ре дмнꙋлꙋй пръи́митъ ѳ҃тръ мирое́ дебꙋи́ть мироси́ре, шй каре ва жертфи́ а́фа́ръ, шй ла ꙋ҃шꙋ кортꙋлꙋй мъртꙋрїей нꙋсоа а́дꙋче прѣ́, каре а́дꙋкъ да́ръ дмнꙋлꙋй ѳ҃тръ нва кортꙋлꙋй мъртꙋрїей, ежи́це сева сокоти́ со́мꙋлꙋй а́челꙋй, ежи́це а́ꙋ въ́рса́ть, пе́рна сꙋфлетꙋ́л а́челꙋй дей норо́дꙋлꙋй лꙋй. Пе́нтрꙋ каре а́дꙋкъ фнїй лꙋй їсраи́ль жертвеле лор, кꙋте бо́р жертфи́ ѣ́н ѳ҃кръ́мпи, шй ле ко́рь а́дꙋче прѣ́ а́ле дмнꙋлꙋй, ла ꙋ҃шиле кортꙋлꙋй мъртꙋрїей къторъ пре́сте, шй жертвъ демънтꙋи́ре дмнꙋлꙋй а́чѣ́стъ. Шй ва вѣ́рса сънгеле прѣ жертвенїкъ ѳ҃прежꙋр ѳ҃наинтѣ дмнꙋлꙋй, лънгъ ꙋ҃шꙋ кортꙋлꙋй мъртꙋрїей, шй ва а́дꙋче сева ла мирое́ дебꙋи́ть мироси́ре дмнꙋлꙋй. Шй нꙋвор мънкъ жертфи́ жертвеле лор чѣлоро ѳ҃деште́цн, ла каре́ї ѣ́й кꙋр вёскъ дꙋпрѣ дзеште́, лѣце вѣ́чнікъ вафи́ ва́со ѳ҃тръ семнцїи́ле во́астре. Шй вецн зиче къторъ ѣ́н со́мо, со́мо, дей фнїй лꙋй їсраи́ль, а́ꙋ дей фнїй чѣлоро немѣ́рнічи каре се а́фле ѳ҃тре вой, каре ва фаче а́рдере де́тоть а́ꙋ жертвъ. Шй ла ꙋ҃шꙋ кортꙋлꙋй мъртꙋрїей нꙋва а́дꙋче, каспфи́къ прѣ а́чѣ́а дмнꙋлꙋй, вапеи́ сꙋфлетꙋ́л а́чѣ́ла дей норо́дꙋлꙋй лꙋй. Шй, со́м. со́м, дей фнїй лꙋй їсраи́ль, а́ꙋ дей чей немѣ́рнічи каре се а́фле ѳ҃тре вой, каре ва мънкъ тоть съ́нгеле шй вой пꙋне со́бра́зꙋл меу прѣ сꙋфлетꙋ́л чѣла че мънъ́нкъ съ́нгеле, шй вой пъ́рде прѣ дзеу́ дей норо́дꙋлꙋй лꙋй. Пе́нтрꙋ кътоть сꙋфлетꙋ́л а́тоть трꙋпꙋ́л съ́нгеле лꙋй а́ште, шй ѣ́ꙋ ла́м да́ть вѣ́со, прѣ жертвенїкъ съ́ꙋ рꙋга́цн пе́нтрꙋ сꙋфлетеле во́астре, пе́нтрꙋ къ съ́нгеле лꙋй, пе́нтрꙋ сꙋфлетъ сева рꙋга́. Пе́нтрꙋ а́чѣ́а а́м грѣ́ит фнїлор лꙋй їсраи́ль, тоть сꙋфлетꙋ́л дентрꙋ вой нꙋва мънкъ съ́нце, шй чей немѣ́рнік каре се а́фле ѳ҃тре вой нꙋва мънкъ съ́нце. Шй со́м, со́м, дей фнїй лꙋй їсраи́, а́ꙋ дей немѣ́рнічїй каре се а́фле ѳ҃тре вой, каре ле ва въна́ънаи́т хїа́рть, а́ꙋ пасъре де каре се мънъ́нкъ, шй ва въ́рса́ сънгеле лꙋй шй ва а́копери прѣ дзеу́ль пъмънтꙋ́л. Пе́нтрꙋ кꙋ сꙋфлетꙋ́л а́тоть трꙋпꙋ́л съ́нгеле лꙋй а́ште, ш а́м зи́с фи́лор лꙋй їсраи́ль, съ́нце а́тоть трꙋпꙋ́л съ́нге мънъ́нкаць, пе́нтрꙋ кꙋ сꙋфлетꙋ́л а́тъ

Нн тръ

într-un an să va face, după cum porunci Domnul lui Moisi.

CAP 17

1. Şi grăi Domnul către Moisi zicînd:

2. „Grăieşte către Aaron şi către fiii lui şi către toţi fiii lui Israil şi vei zice către ei: Acesta e cuvîntul care au poruncit Domnul zicînd:

3. «Om, om den fiii lui Israil, au den nemêrnicii care se află între voi, carele va junghiia viţel, au oaie, au capră în tabără şi carele va junghiia afară den tabără

4. Şi la uşa cortului mărturiei nu va aduce ca să o facă pre ea ardere de tot, au de mîntuire Domnului priimită întru miros de bună mirosire şi carele va junghiia afară şi la uşa cortului mărturiei nu o va aduce pre ea ca să aducă dar Domnului împotriva cortului mărturiei sînge se va socoti omului aceluia, sînge au vărsat, peri-va sufletul aceluia den norodul lui.

5. Pentru ca să aducă fiii lui Israil jîrtvele lor cîte vor junghiia ei în cîmpi şi le vor aduce pre êle Domnului la uşile cortului mărturiei către preot şi jîrtvă de mîntuire Domnului acêstea.

6. Şi va vărsa preotul sîngele pre jîrtăvnic împrejur înaintea Domnului, lîngă uşa cortului mărturiei, şi va aduce seul la miros de bună mirosire Domnului.

7. Şi nu vor mai junghiia jîrtvele lor celor îndeşărţi la carii ei curvescu dupre dînşii, lêge vêcinică va fi voao, întru semînţiile voastre».

8. Şi veţi zice către ei: «Om, om den fiii lui Israil, au den fiii celor nemêrnici care să află între voi, carele va face ardere de tot, au jîrtvă

9. Şi la uşa cortului mărturiei nu va aduce, ca să facă pre acêea Domnului va peri sufletul acela den norodul lui.

10. Şi om, om den fiii lui Israil, au den cei nemêrnici care să află între voi, carele va mînca tot sîngele, şi voiu pune obrazul mieu pre sufletul cela ce mînîncă sîngele şi voiu piêrde pre dînsul den norodul lui.

11. Pentru că tot sufletul a tot trupul sîngele lui iaste şi eu l-am dat voao pre jîrtăvnic să vă rugaţi pentru sufletele voastre, pentru că sîngele lui pentru suflet se va ruga».

12. Pentru acêea am grăit fiilor lui Israil: «Tot sufletul dentru voi nu va mînca sînge şi cel nemêrnic care se află între voi nu va mînca sînge.

13. Şi om, om den fiii lui Israil, au den nemêrnicii care să află între voi, carele va vîna vînat, hiară au pasăre de care să mănînce, şi va vărsa sîngele lui şi va acoperi pre dînsul pămîntul.

14. Pentru că sufletul a tot trupul sîngele lui iaste». Şi am zis fiilor lui Israil: «Sînge a tot trupul să nu mîncaţi, pentru că sufletul a tot trupul sîngele lui iaste,

păcatele lor." O dată într-un an să va face după cum porunci Domnul lui Moisi.

CAP 17

1. Și grăi Domnul către Moisi dzicîndu:

2. „Grăiește către Aaron și către fiii lui și către toți fiii lui Israil și vei dzice către ei: Acesta cuvîntu ce au porîncit Domnul dzicîndu:

3. «Om, om den fiii lui Israil, au den nemêrnici ce-s lăcuiți lîngă voi, carele va jiunghea viță, au oaie, au capră în tabără și carele va giunghea afară den tabără

4. Și la ușeà cortului mărturiei nu va aduce ca să o facă pre ea arderе de tot au de mîntuire Domnului priimită întru miros de bună mirosire și carele va junghea afară și la ușca cortului mărturiei nu va aduce pre ea ca să aducă dar Domnului împotriva cortului mărturiei, sînge să va socoti omului aceluia, sînge au vărsat, peri-va sufletul acela den nărodul lui [1].

5. Pentru ca să aducă fiii lui Israil jirtvele lor ca să le giunghe ei la cîmpi și le vor aduce pre êle Domnului la ușile cortului mărturiei către preut și jirtvă de mîntuire Domnului acêstea.

6. Și va vărsa preutul sîngele pre jirtăvnic împregiur înaintea Domnului, lîngă ușa cortului mărturiei, și va aduce săul la miros de bună mirosire Domnului.

7. Și nu vor mai junghea jirtvele lor celor de nimic la carii ei curvăscu dennapoia lor, de lêge vêcinică va fi voă întru semințiile voastre».

8. Și vei dzice către ei: «Om, om den fiii lui Israil, au den fiii celor nemêrnici ce sîntu lăcuiți lîngă voi <ori carele va> [2] face arderе de tot, au jirtvă

9. Și la ușca cortului mărturiei nu va aduce, ca să facă pre acêea Domnului, va peri sufletul acela den nărodul lui.

10. Și om, om den fiii lui Israil, au den cei nemêrnici ce lăcuiescu lîngă voi, carele va mînca tot sîngele, și voi pune obrazul mieu pre sufletul cela ce mănîncă sîngele și voi piêrde pre el [3] dentru nărodul lui [4].

11. Pentru că sufletul a tot trupul sîngele lui iaste și eu l-am dat voaă pre jirtăvnic să vă rugați pentru sufletile voastre, pentru că sîngele lui pentru suflet să va ruga».

12. Pentru acêea am grăit fiilor lui Israil: «Tot sufletul dentru voi nu va mînca sînge și cel nemêrnic ce lăcuiește întru voi nu va mînca sînge.

13. Și om, om dentru fiii lui Israil, au dentru nemêrnici ce lăcuiescu întru voi, carele va vîna vînat, jiganie au pasăre care să mănînce, și va vărsa sîngele lui și-l va acoperi pre însă pămîntul.

14[13]. Pentru că sufletul a tot trupul sîngele lui iaste». Și dziș fiilor lui Israil: «Sînge a tot trupul să nu mîncați, pentru că sufletul a tot / trupul sîngele lui iaste, tot cela ce

toate păcatele lor. O dată să faceț într-un an, cum au porîncit Domnul lui Moisei".

CAP 17

1. Și grăi Domnul către Moisei zicînd:

2. „Zi lui Aáron și feciorilor lui și tuturor feciorilor lui Israil grăindu-le: Acesta iaste cuvîntul care au porîncit Domnul, zicînd:

3. «Om den feciorii lui Israil sau den streini carei lăcuiesc între voi, care va junghea viței, sau oaie, sau capră în tabără și care va junghea denafară de tabără

4. Și să nu aducă înaintea ușii cortului mărturiei ca să o facă în arderea de tot sau mîntuirei Domnului priimită întru miros de miroseală bună, [5] cine va junghea denafară, și să nu aducă înaintea ușii cortului mărturiei ca să aducă dar Domnului înaintea cortului mărturiei sîngele să se socotească omului aceluia sînge vărsat, [6] să piêie sufletul acela den nărodul său.

5[6]. Ca să aducă feciorii lui Israil darurile lor [7] și de cîte ori vor junghea aceștia la cîmp și le vor aduce la ușa cortului mărturiei la preot și vor pune jărtva mîntuirei Domnului.

6[7]. Și să vêrse preotul sîngele împrejurul altariului înaintea Domnului, la ușile cortului mărturiei, și să rădice seul în mirosul mirosêlei cei bune a Domnului.

7. Și după aceasta să nu mai puie jărtvele lor cêle de nimic la care ei curvesc după dînsele, lêge vêcinică să fie voaoă întru semințiile voastre».

8[7]. Și să zici către dînșii: [8] «Om den feciorii lui Israil sau den vineticii carei vor lăcui între voi, carele va face arderе de tot

9. Și nu va aduce să facă jărtvă la ușile cortului mărturiei Domnului, se va piêrde sufletul acela de la oamenii săi.

10. Fiece om den feciorii lui Israil sau den vineticii carii vor lăcui la voi, carei vor mînca fieștece sînge, voiu pune obrazul mieu pre cela ce va mînca fieștece sînge și-l voiu piêrde den nărodul său [1].

11. Că sufletul a tot trupul sîngele lui iaste și eu l-am dat voaoă să vă rugați la altariu pentru sufletele voastre, că sîngele în loc de suflet se curățește».

12. Pentru acêea am zis fecțorilor lui Israil: «Tot sufletul dentru voi să nu mănînce sînge, nice vineticul care va lăcui la voi să nu mănînce sînge.

13. Și om den feciorii lui Israil sau den vineticii carei vor lăcui la voi, de va vîna o fiiară sau o pasăre de cêle ce se mănîncă, (și) [2] va vărsa sîngele ei și-l va acoperi cu pămînt.

14. Că sufletul a tot trupul sîngele lui iaste». Și am zis feciorilor lui Israil: «Aici un sînge nici al unui/trup să nu mîncaț, că

pentru fiii lui Israel". Și Aaron a făcut așa cum îi poruncise Domnul lui Moise.

CAP. 17

Locul de înjunghiere a animalelor pentru jertfă

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicînd-i:

2. „Vorbește lui Aaron și fiilor săi și tuturor fiilor lui Israel și spune-le: Aceasta este porunca pe care ne-a dat-o Domnul spunînd:

3. «Dacă cineva dintre fiii lui Israel sau dintre străinii care locuiesc între voi va înjunghia în tabără sau în afara taberei un junc, o oaie sau o capră,

4. Și nu le va aduce la ușa cortului întîlnirii ca să le înfățișeze ca jertfă pentru arderea de tot sau ca jertfă de mîntuire binc primită, cu mireasmă plăcută înaintea Domnului, sau dacă le va înjunghia în afara taberei și nu le va aduce la ușa cortului întîlnirii ca un dar Domnului, atunci sîngele acesta să se pună în seama acelui om, căci a vărsat sînge. Acel om să fie îndepărtat din neamul lui.

5. De aceea, jertfele pe care ei le înjunghiau pînă acum pe cîmp să le aducă fii lui Israel la preot, înaintea Domnului, la ușa cortului întîlnirii și să le înfățișeze Domnului ca jertfă de pace.

6. Preotul să stropească cu sîngele jertfei de jur împrejur altarul Domnului de la ușa cortului întîlnirii și să ardă grăsimea ca jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

7. Și ei să nu mai înjunghie jertfele lor pentru demonii cu care se desfrinează. Acesta va fi o lege veșnică pentru toți urmașii lor.»

8. Și să le spui: «Dacă cineva dintre fiii lui Israel sau dintre fiii străinilor care locuiesc între ei va aduce vreo arderе de tot sau o altă jertfă

9. Și nu o va înfățișa ca jertfă pentru Domnul, atunci acel om să fie îndepărtat din neamul lui.

10. Dacă cineva dintre fiii lui Israel sau dintre străinii care locuiesc între ei va mînca orice fel de sînge, atunci îmi voi întoarce fața împotriva omului care a mîncat sînge și îl voi îndepărta din neamul lui.

11. Pentru că viața oricărui trup este sîngele lui; eu vi l-am dat vouă pe altar ca să faceț ispășire pentru viețile voastre, căci sîngele face ispășire pentru viață.»

12. De aceea am spus fiilor lui Israel: «Nimeni dintre voi să nu mănînce sînge. Nici străinul care locuiește între voi să nu mănînce sînge.»

13. Dacă cineva dintre fiii lui Israel sau dintre străinii care locuiesc între ei va vîna vreun animal sălbatic sau o pasăre care se mănîncă, atunci să-i verse sîngele și să-l acopere cu pămînt.

14. Pentru că viața oricărui trup este sîngele lui. De aceea am spus fiilor lui Israel: «Să nu mîncați sîngele nici unui/trup, căci

Pag. 84, col. I

тр҃ꙋпꙋ сѣ́нгелꙋ аꙋ҃ѫ҃ ѫ҃тѣ, тѡ́т чѣ́лꙋ че мꙋнѣ́нт
ег къ прѣ́ѣлꙋ вапѡ́рꙋ. Ши тѡ́т сꙋфлетꙋлꙋ ка
ре сама́нкъ мо҃рцъ́нѣ ѫ҃ѕ прѝнѣ́ще де гадине, до
тр҃ꙋ пꙋмѝнтѣ́нꙋ, ѫ҃ѕ дѣ́н ѥмѣ́тѣрнꙋ, фꙋшѣ́
спѣ́лꙋ хаи́нѣле сале́, ши ва скꙋа́да тр҃ꙋпꙋ́ кꙋ
ѫ҃пъ, ши нѣкꙋра́тъ вафѝ пѫ́нѣ фѣ́ръ, ши кꙋра́т
бг вафѝ. Ѳа́рѣ дѣ́н ва спѣ́лꙋ хаи́нѣле сале́, ши
тр҃ꙋпꙋ́ сале́ нꙋ́ва скꙋа́да кꙋ ѫ҃пъ, ши нꙋ ва
фѫ́ра де нѣ́ц сале́.

К А П Ѣ Н І

1 Ши грѣ́и до́мнꙋл кътрѣ мо́иси зикъндꙋ,
2 Грѣ́ещи фи́илор лꙋи и́сраи́л ши вей зи́че
кътрѣ дъ́нший, ѫ҃ѕ до́мнꙋл дꙋмнезꙋ́ во
стрꙋ. Дꙋпѣ́ де прѝндерѣ́ле е́гипте
тꙋлꙋи́ фъ́ръ ѫ҃ин не́мерни́чите фъ́рꙋ ѣ́ле
ѣ́нѣ фа́чеци, ши дꙋпѣ́ депрѝндерѣ́ле пъмѝнтꙋ
лꙋи ха́наа́нꙋ, ѫ҃нъ ре́ле ѣ́ѥ ва́ дꙋ́че пре ѥ́ои а́коло,
ѣ́нѣ фа́чеци, ши ле легиле лор ну мерге́ци.
4 Жꙋдекъ́циле ме́ле сѣ фа́чеци, ши порꙋ́нчиле ме́ле
сѣ пъзѣ́ци, ши сѣ ꙋмблаци ѫ҃нтрꙋ ѣ́ле. Еꙋ, до́мнꙋл дꙋмнезꙋ́л
нострꙋ.
5 Ши сѣ пъзѣ́ци тоа́те порꙋ́нчиле ме́ле, ши тоа́те жꙋдекъ́циле ме́ле, ши
сѣ фа́чеци пре ѣ́ле, ка́рele фъка́ндꙋле о́мꙋл ва
трѣ́и ѫ҃нтрѣ́нсele, еꙋ до́мнꙋл дꙋмнезꙋ́ вострꙋ.
6 О́мꙋ, о́мꙋ, кътрѣ тоа́те але́сале трꙋпꙋлꙋи сѣ
нꙋ ва вени ка сѣ дескопери рꙋши́нѣ, ѫ҃ѕ до́мнꙋл.
7 Рꙋши́нѣ тътъ́нтꙋ, ши рꙋши́нѣ мꙋмѣ́и тале
сѣнѣ дескопери, пѣ́нтрꙋ кѣ мꙋмъ́ци ѫ҃ѣ́ сѣнѣ
дескопери рꙋши́нѣ ѣ́ѥ.
8 Рꙋши́нѣ мꙋ́ерѝ тъ
тъ́нтꙋ сѣнѣ́ѕ дескопери, кѣ рꙋши́нѣ тъ́тъ
нтꙋ ѫ҃ѕте.
9 Рꙋши́нѣ сорорѝ́ѝ тале дѣ́
тъ, ѫ҃ѕ дꙋмꙋ́ нъскꙋ́тъ фъкꙋ́нтꙋ, ѫ҃ѕ нъ
скꙋ́тъ а́фа́рꙋ, сѣнѣ дескопери рꙋши́нѣ лор.
10 Рꙋши́нѣ фѣ́ци фи́илꙋи тъꙋ, ѫ҃ѕ а́фѣ́ци фѣ
ци́и тале, сѣнѣ дескопери рꙋши́нѣ лор, кѣ а́та
ѫ҃ рꙋши́нѣ ѫ҃ѕте.
11 Рꙋши́нѣ фѣ́ци́и мꙋ́ерѝ тѣ
тъ́нтꙋ сѣнѣ дескопери, сор де ꙋ́нꙋ тътъ
бг ѫ҃ѕте, сѣнѣ дескопери рꙋши́нѣ ѣ́нѣ.
12 Рꙋши́нѣ
сорорѝ́ѝ тътъ́нтꙋ сѣнѣ дескопери, пѣ́нтрꙋ
гі кѣ рꙋдъ тътъ́нтꙋ ѫ҃ѕте.
13 Рꙋши́нѣ сорорѝ́ѝ мꙋмѣ́и тале сѣнѣ́ѕ дескопери, пѣ́нтрꙋ кѣ рꙋ
дъ мꙋмѣ́и тале ѫ҃ѕте.
14 Рꙋши́нѣ фра́телꙋи
тѣтъ́нтꙋ сѣнѣ дескопери, ши ла мꙋ́ерѣ лꙋи
сѣнѣ ѫ҃трѣ, пѣ́нтрꙋ кѣ рꙋдъ́ци ѫ҃ѕте.
15 Рꙋши́нѣ нороѝ́ѝ тале сѣнѣ́ѕ дескопери, кѣ фъ
мѣе фи́илꙋи тъꙋ ѫ҃ѕте, сѣнѣ дескопери рꙋши
бг нѣ ѣ́нѣ. Рꙋши́нѣ мꙋ́ерѝ́ѝ фрѣцинетꙋ сѣнѣ
дескопери, кѣ рꙋши́нѣ фрѣцинетꙋ ѫ҃ѕте.
16 Рꙋши́нѣ мꙋ́ерѝ́ѝ. ши ѫ҃фѣ́ци ѣ́нѣ сѣнѣ дескопери
гз рꙋши́нѣ мꙋ́ерѝ́ѝ. ши ѫ҃фѣ́ци ѣ́нѣ сѣнѣ дескопери
фа́тꙋ фетѝ́ѕꙋлꙋи ѣ́нѣ, ши пре фа́та фѣ́ци
ѣ́нѣ сѣнѣ́ѕ ѫ҃н, ка сѣ дескопери рꙋши́нѣ лор,
рꙋдъ́ци сѫ́нтъ ѥ́ле, пъзнѣ́тате ѫ҃ѕте.
18 Мꙋ́ере преste сорꙋ́ ѕа сѣнѣ ѫ҃ѝ рѫ́ѣнѣтоаре ѫ҃пъ
трꙋ́ѣ, сѣ дескопери рꙋши́нѣ ѣ́нѣ преste дꙋ́нса,
дк фѝ́нꙋнд ѫ҃ѕе. Ши кътрѣ фѣмѣ́е ѫ҃ѕ
сѣнѣрѣ нѣкꙋрꙋцѝ́ѝ ѣ́нѣ сѣнѣ ѫ҃трѣ сѣ́ѝ дескопери
ѝ рꙋши́нѣ ѣ́нѣ. Ши кътрѣ мꙋ́ере ѫ҃пропѣлꙋи
тъ́ѕ сѣнѣ́ѕ дꙋ́н пъ́тꙋлꙋ семѣ́нцѝ́ѝ тале, касѣ пѣ
ка грѣ́ещи кътрѣ дꙋ́нса. Ши дѣ́н семѣнцѝ́ѣ́ла

tot cela ce mănîncă pre el va peri.

15. Şi tot sufletul care va mînca mortăciune, au prinsă de gadine, dentru pămînteni, au den nemêrnici, îş va spăla hainele lui şi-ş va scălda trupul cu apă şi necurat va fi pînă în sară, şi curat va fi.

16. Iară de nu va spăla hainele lui şi trupul lui nu-l va scălda cu apă, şi-ş va lua fărădelêgea lui".

CAP 18

1. Şi grăi Domnul către Moisi zicînd:
2. „Grăiêşte fiilor lui Israil şi vei zice către dînşii: «Eu, Domnul Dumnezăul vostru.
3. Dupre deprinderile Eghipetului, în carea aţi nemernicit, întru el să nu faceţi şi dupre deprinderile pămîntului Hanaán, în carele cu voi băga pre voi acoló, să nu faceţi şi la legile lor să nu mêrgeţi.
4. Judecăţile mêle să faceţi şi poruncile mêle să păziţ. şi să umblaţi întru êle. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.
5. Şi să păziţi toate poruncile mêle şi toate judecăţile mêle şi să faceţi pre êle, carele făcîndu-le omul va trăi într-însele. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.
6. Om, om către toate ale sale trupului său nu va veni ca să descopere ruşinea. Eu, Domnul.
7. Ruşinea tătîni-tău şi ruşinea mumei tale să nu descoperi, pentru că mumă-ţi iaste, să nu-i descoperi ruşinea ei.
8. Ruşinea muierii tătîni-tău să nu o descoperi, că ruşinea tătîni-tău iaste.
9. Ruşinea sororii tale de tată au de mumă, născută înlăuntru au născută afară, să nu descoperi ruşinea lor.
10. Ruşinea fêtei fiiului tău, au a fêtei fêtei tale să nu descoperi ruşinea lor, că a ta ruşine iaste.
11. Ruşinea fêtii muierii tătîni-tău să nu descoperi, sor de un tată-ţi iaste, să nu descoperi ruşinea ei.
12. Ruşinea sororii tătîni-tău să nu descoperi, pentru că rudă tătîni-tău iaste.
13. Ruşinea sororii mumei tale să nu o descoperi, pentru că rudă mumei tale iaste.
14. Ruşinea fratelui tătîni-tău să nu descoperi şi la muiêrea lui să nu întri, pentru că rudă-ţi iaste.
15. Ruşinea nororii tale să nu o descopri, că fămêie fiiului tău iaste, să nu descoperi ruşinea ei.
16. Ruşinea muierii frăţine-tău să nu descoperi, că ruşinea frăţine-tău iaste.
17. Ruşinea muierii şi a fêtei ei să nu descoperi, fata feciorului ei şi pre fata fêtei ei să nu o iai ca să descoperi ruşinea lor, rudă-ţi sînt ţie, păginătate iaste.
18. Muiêre preste soru-sa să nu iai rîvnitoare împotrivă să-i descoperi ruşinea ei preste dînsa încă fiind ea vie.
19. Şi către fămêie în osebirea necurăţiii ei să nu întri să-i descoperi ruşinea ei.
20. Şi către muiêrea aproapelui tău să nu dai patul seménţii tale, ca să te pingăreşti către dînsa.
21. Şi den semenţia ta/să nu dai să slujească la boiari

mănîncă pre el va peri.

15. Şi tot sufletul [5] carele va minca mortăciune, au prinsu de gadine, au dentru pămîntêni, au dentru nemêrnici, îş va spăla hainele lui şi-ş va scălda trupul cu apă şi necurat va fi păn-în sară, şi curat va fi.

16. Iar de nu va spăla hainele lui şi trupul lui nu-l va scălda cu apă, şi-ş va lua fărdelêgea lui».

CAP 18

1. Şi grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

2. „Grăiêşte fiilor lui Israil, dzicîndu şi vei dzice cătră înşi: «Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

3. După [1] deprinderile Egiptului, întru care aţi nemernicit, întru el să nu faceţi şi după dăprinderile pămîntului Hanaan, întru carele eu voi băga pre voi acoló, să nu faceţi şi la legile lor să nu mêrgeţi.

4. Giudêţele mêle să faceţi şi porăncele mêle să păziţi şi să înblaţi întru êle. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

5. Şi să cruţaţi toate porîncele mêle şi toate giudêţele şi să le faceţi pre êle, carele făcîndu-le omul va trăi întru êle. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

6. Om, om cătră toate ale sale trupului său nu va veni să-şi descopere ruşînea. Eu, Domnul.

7. Ruşînea tătîne-tău şi ruşînea maicii tale să nu descoperi, pentru că maică ţie iaste, să nu-i descoperi ruşînea ei.

8. Ruşînea muierii tătîne-tău să nu o descoperi, ruşînea tătîne-tău iaste.

9. Ruşînea surorii tale de pre tată au de pre maică, născută înlontru au afară născută, să nu dăscoperi ruşînea lor.

10. Ruşînea fêtei fiiului tău, au fêtei fêtei tale să nu dăscoperi ruşînea lor, pentru că a ta ruşîne iaste.

11. Ruşînea fêtei a muierii tătîne-tău să nu dăscoperi, <sor de un tată-ţi iaste, să nu dăscoperi> [2] ruşînea ei.

12. Ruşînea surorii tătîne-tău să nu descoperi, pentru că rudă tătîne-tău iaste.

13. Ruşînea surorii maicei tale să nu dăscoperi, pentru că rudă maicii tale iaste.

14. Ruşînea fratelui tătîne-tău să nu descoperi şi la muiêrea lui să nu întri, pentru că rudă iaste ţie.

15. Ruşînea nurorii tale să nu o descoperi, fămêie fiiului tău iaste, să nu-i descoperi ruşînea ei.

16. Ruşînea muierii frăţîne-tău să nu o descoperi, ruşînea frăţîne-tău iaste.

17. Ruşînea muierii şi fêtei ei să nu o descoperi, fata ficiorului ei şi pre fata fêtei ei să nu iai ca să descoperi ruşînea lor, rude îţi sîntu, păgînătate iaste.

18. Muiêre preste soru-sa să nu iai rivnitoare înpotrivă să-i descoperi ruşînea ei preste însă încă fiind ea vie.

19. Şi cătră fămêie întru usăbirea necurăţiii ei să nu întri ca să-i descoperi necurăţiia ei.

20. Şi cătră muiêrea aproapelui tău să nu dai patul sămînţii tale, ca să te pîngăreşti întru însă.

21. Şi den sămînţiia ta/să nu dai să sufletul a tot trupul sîngele lui iaste, şi tot cela ce-l va minca va peri.

15. Şi tot sufletul care va minca mortăcină, sau mîncat de altă fiiară, au den moştêni, au den vinetici, să-ş spêle hainele şi să-ş scalde trupul cu apă şi să fie necurat pănă seara, şi după aceasta va fi curat.

16. Iar de nu-ş va spăla hainele şi nu-ş va scălda trupul cu apă, de-acii va lua întru fărădelêgea lui.»"

CAP 18

1. Şi grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

2. „Grăiêşte cătră feciorii lui Israil şi zi lor: «Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

3. După năravurile ţării Eghiptului, în carea aţ lăcuit, să nu faceţ şi după năravurile ţării [1] Hanaanului, în carea vă duc eu acolo, să nu faceţ şi după legile lor să nu umblaţ.

4. Judecăţile mêle să faceţ şi porîncile mêle să păziţ. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

5. Toate poruncile mêle să le păziţ şi toate judecăţile mêle să le faceţ, că omul cela ce le va face viu va fi între dînşii. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

6. Omul să nu se apropie să dăscopere ruşînea vecinului său. Eu, Domnul.

7. Ruşînea tătîne-tău şi ruşînea mume-tei să nu dăscoperi, că mumă-ţ iaste, să nu dăscoperi ruşînea ei.

8. Ruşînea muierii tatîne-tău să nu dăscoperi, că ruşînea tatîne-tău iaste.

9. Ruşînea surori-ta carea se-au născut den tată-tău şi den mumă-ta sau denafară născută, să nu dăscoperi ruşînea lor.

10. Ruşînea fêtei feciorului tău, sau a fêtei fêtei tale, ruşînea lor să nu dăscoperi, că ruşînea ta iaste.

11. Ruşînea fêtei muierii tătîne-tău să nu o dăscoperi, sor de tată-ţ iaste, ruşînea ei să nu dăscoperi.

12. Ruşînea surorii tătîne-tău să nu dăscoperi, că den casa tătîne-tău iaste.

13. Ruşînea surorii mume-tei să nu dăscoperi, că neamul mîne-ta iaste.

14. Ruşînea fratelui tătîne-tău să nu dăscoperi şi la muiarea lui să nu întri, că neamul tău iaste.

15. Ruşînea nurori-ta să nu o dăscoperi, că iaste muiêre feciorului tău, ruşînea ei să nu dăscoperi.

16. Ruşînea muierii frăţîne-tău să nu dăscoperi, că ruşînea frăţîne-tău iaste.

17. Ruşînea muierii şi a fêtei ei să nu dăscoperi, ruşînea fêtei feciorului ei şi a fêtei fêtei ei să nu dăscoperi, că de aproape-ţ sînt, lucru de ocară iaste.

18. Sora muierii tale să nu o aduci ţie preste dînsa să dăscoperi cu rivnă ruşînea ei înaintea surori-sa fiind ea vie.

19. Şi la muiêrea carea iaste usebită în necurăţiia ei să nu întri să dăscoperi ruşînea ei.

20. Şi la muiêrea vecinului tău să nu dai pat seminţei tale să se spurce la dînsa.

21. Şi den sămînţa ta/să nu dai să slujască

viaţa oricărui trup este sîngele lui. Oricine va mînca sînge să fie îndepărtat.

15. Oricine va mînca dintr-o vită moartă sau sfîşiată de fiară, fie el dintre cei ai casei, fie dintre străini, să-şi spele hainele, să-şi scalde trupul în apă şi va fi necurat pînă seara; apoi va fi curat din nou.

16. Iar dacă nu-şi va spăla hainele şi nu-şi va scălda trupul în apă, atunci să poarte povara păcatului său.»"

CAP. 18

Legea păstrării curăţeniei în legăturile trupeşti

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

2. „Vorbeşte fiilor lui Israel şi spune-le: «Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru,

3. Să nu vă luaţi după deprinderile din ţara Egiptului, unde aţi fost străini, şi să nu vă luaţi după deprinderile din ţara Canaanului, unde vă voi duce. Să nu umblaţi după legile lor,

4. Judecăţile mele să le împliniţi şi poruncile mele să le păziţi şi să le urmaţi. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

5. Să păziţi toate poruncile mele şi toate judecăţile mele să le împliniţi, căci acela care le va împlini va trăi prin ele. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

6. Nimeni să nu se apropie de ruda sa apropiată pentru a-i descoperi goliciunea.

7. Să nu descoperi goliciunea tatălui tău, nici goliciunea mamei tale. Ea este mama ta, să nu-i descoperi goliciunea.

8. Să nu descoperi goliciunea femeii tatălui tău, căci este goliciunea tatălui tău.

9. Să nu descoperi goliciunea surorii tale, fiică a tatălui tău sau a mamei tale, născută în casă sau în afară casei. Să nu descoperi goliciunea lor.

10. Să nu descoperi goliciunea fiicei fiului tău sau a fiicei fiicei tale, căci goliciunea ta este.

11. Să nu descoperi goliciunea fiicei femeii tatălui tău, născută din tatăl tău, căci îţi este soră. Să nu descoperi goliciunea ei.

12. Să nu descoperi goliciunea surorii tatălui tău, căci este rudă apropiată a tatălui tău.

13. Să nu descoperi goliciunea surorii mamei tale, căci este rudă apropiată a mamei tale.

14. Să nu descoperi goliciunea fratelui tatălui tău şi de femeia lui să nu te apropii, căci îţi este mătuşă.

15. Să nu descoperi goliciunea nurorii tale, căci este femeia fiului tău. Să nu descoperi goliciunea ei.

16. Să nu descoperi goliciunea femeii fratelui tău, căci este goliciunea fratelui tău.

17. Să nu descoperi goliciunea unei femei şi a fiicei ei. Să nu iei pe fiica fiului ei, nici pe fiica fiicei ei pentru a le descoperi goliciunea, căci îţi sînt rude apropiate şi este o nelegiuire.

18. Să nu iei o femeie o dată cu sora ei ca să i-o faci potrivnică, descoperind goliciunea ei alături de femeia ta, cît timp aceasta este încă în viaţă.

19. Să nu te apropii de o femeie la vremea sorocului ei, ca să-i descoperi goliciunea.

20. Să nu te culci cu femeia aproapelui tău vărsîndu-ţi sămînţa, ca să te pîngăreşti cu ea.

21. Dintre urmaşii tăi/să nu dai vreunul ca

ѳдї.

Pag. 84, col. II

сѣнѣ дѧи сѣсѣдѣскѣ лѣгоѧрѣ, шѝ сѣнѣ спꙋрѧи
нꙋмеле чѣ ѥфнтѣ ѥꙋ дмнꙋлѣ. + Шѝ мꙋ спрѣ ѯѳ
сѣнѣ дрмн кꙋкаре фѣмеѧскѣ, пѣнтрꙋ кѣ оꙋ
рѧчꙋне ѥсте. Шѝ латоѧ кꙋпатрꙋ пѣтоаре ѯѱ
сѣнꙋї дѧи пѧтꙋлѣ тѣꙋ ѧсемѣнѣторе, кѧсѣте пѧн
трїѧни ѧтрѧнсѣлѣ, шѝ мѣлѧрѣ сѣнѣ стѣ кѣ
трѣ тоѧ тѣлѣ кꙋ пѧтрꙋ пѣтоарѣ, сѣлѣ фѧлнте,
пѣнтрꙋ кѣ оꙋрѧчꙋне ѥсте. Нꙋвѣ пѧнтрнѣ ѯѳ
ѧтоате ѧнѣстѣ, пѣнтрꙋ кѣ ѧтоате ѧнѣстѣ
сѧꙋ пѧнтрнт ѧмѣнѧї, кѧрїле трмнꙋ ѥꙋ ѧнѧи
нтѣ фѣцїи вѣстре. Шѝ сѣ пѧнтрѧ пѣмѧ ѯѵ
тꙋлѣ шѝ ѣмѣ дѧт стрѧмбѣтѧтѣ лор пѣнтрꙋ
дѧнсꙋлѣ шѝ сѣ супѣрѣ пѣмѧнтꙋлꙋї дѣлнї ле
шѣ прї дѧнсꙋлѣ. Шѝ пѣзнцѣ тоѧтѣ лецїле ѯѯ
мѣле, шѝ прецнѣле мѣле, шѝ сѣнѣ фѧцѣ дїн
ѣоате оꙋрѧчнѣле ѧнѣстѣ, чѣ дѣлѣкѣ, шѝ чѣ ле
сѧꙋ ѧдѧсѣ нѣмѣрнїк ѧтрѣвїн. Пѣнтрꙋ кѣ ѯѯ
ѣоате оꙋрѧчнѣле ѧнѣстѣ, ѧꙋ фѣкꙋт Ѳамѣнїї
пѣмѧнтꙋлꙋї кѧре ѧꙋ фѣстѣ мѧї нѧнѣнте деѳвї,
шѝ сѣ пѧнтрѧ пѣмѧнтꙋлѣ. Шѝ пѣнтрꙋ кѧ ѯѳ
сѣнѣ оꙋрѧскѣ пре вѣнї пѣмѧнтꙋлѣ, кѧндꙋ вїц
пѧнтрѧ вѣнї прѣдѧнсꙋлѣ ѧтѣнцї ѧꙋ оꙋрѧт лѧм
нѣлѣ чѣрѧ мѧї нѧнѣнте деѳвї. Кѣ тоѳ ѯѳ
кѧрїле ба фѧче дїн тоате оꙋрѧчнѣле ѧнѣстѣ, воѧ
перї сꙋфлетеле кѧре фѧц дѣн мнѧлокꙋлѣ нърѧдѣ
лор. Шѝ пѣзнцѣ порꙋнѣле мѣле, пѣнтрꙋ ѱ
кѧсѣнѣ фѧцѣ дїн тоате лецїле ѣѣле оꙋрѧте,
кѧре сѧꙋ фѣкꙋтꙋ мѧнѧнѣте деѳвї, шѝ сѣнѣ
пѧнтрнцѣ ѧ Ѧлѣ, кѣ ѥꙋ дмнꙋлѣ дмнѕꙋ вѣстрꙋ.

К Л П ѳї

Шѝ грѣ дмнꙋлѣ кѣтрѣ Мѡѵсѣ знкѧндꙋ. ѱ
Грѣѧщѣ латоѧтѣ ѧдꙋнѧрѣ фїнлор ѣѣ ѵ
їсрѧнлꙋ, шѝ вѣї знѣ кѣтрѣ дѧншїї,
сфнцї сфнцї, кѣ ѥфнтѣ ѥꙋ дмнꙋлѣ дꙋ
нѕꙋлѣ вѣстрꙋ. Фїецѣ кѧрїле дѣ ѳ
Ѳтѣꙋ шѝ дѣмꙋцѣ сѣ Ѳѣмѣ, шѝ ѵмѣстелѣ мѣ
лѣ сѣле пѧзнцї, ѥꙋ дмнꙋлѣ дмнѕꙋлѣ вѣстрꙋ.
Сѣнѣ оꙋрмацї ла ндѣї, шѝ дмнѕꙋї връжѧцѣ ѯ
нꙋ фѧцѣ вѣлѣѕ, ѥꙋ дмнꙋлѣ дмнѕꙋлѣ вѣстрꙋ.
Шѝ дївцѣ пꙋнѣ пѧрѳѣ дѣмнѧтꙋрѣ дмнꙋ ѯ
лꙋї, прѵмѣтѣ вѣлѣѕ вѣцѣ пѧрѳѣнѣ. Ѧкѧре ѯ
сѧ вѣцѣ пꙋнѣ сѣвѧ мѧнкѧ шѝ ѧдѣѕѣ сѧ, шѝ дѣ
ва рѧмѧнѣ пѣнѣ ѧтрѣ сѧ, кꙋфѣнѣ сѣвѧ ѧрдѣ дѣ
тоѧ. Ѳѱ дѣсѣвѧ мѧнкѧ кꙋ мѧнѧрѣ ѧтрѣ ѯ
сѧ, нѣѕѧꙋѳѣтѣ нѣсте, сѣнꙋїї прѵмѣскѣ.
Ѳѱ ѣѣ чѣ чѣсѣвѧ мѧнкѧ пѣкѧтѣ вѧлꙋѧ, пѣнтрꙋ ѱ
кѣ ѥфнтѣлѣ дмнꙋлꙋї ѥꙋ пѧнтрнтѣ, шѝ вѣ пѣ
рї сꙋфлетеле ѣѣлѣ чѣмѧнѣѣ дѣ нърѧдꙋлѣ лор.
Шѝ сѣтрѧндꙋ вѣї сѣтрї пѧмѧнтꙋлꙋї вѣстрꙋ, ѯ
сѣнѣ нѣпрѣѣнцѣ сѣтрѣпѣ ѣѣлѣтрѣ вѣлѣтрѣ, цѧрнїї
тѧлѣ ѧсѣтрѣ, шѝ ѣѣлѣ чѣ кѧдѣ ѧлѣсѣчнрї тѧлѣ,
сѣнꙋлѣ ѧдꙋнѣ. Шѝ вїѧ тѧ сѣнꙋѕ кꙋлѣцнѣ ѯ
ѧснѣлѣѣ, нѣчѣ ерѣѣнѣлѣ вїї тѧлѣ сѣнꙋлѣ ѧдꙋ
нѣ, сѣрѧкꙋлꙋї, шѝ нѣмѣрнїкꙋлꙋї сѣлѣѧшї ѧѣ
ѣѣ, ѥꙋ дмнꙋлѣ дмнѕꙋлѣ вѣстрꙋ. Сѣнѣ фѣ ѯѧ
рѧцѣ, шѝ сѣнѣ мнцнцѣ, нѣчѣ сѣнѣпѣѣтꙋѣскѣ
фїшѣ кѧрїле прѣ ѧпрѣѣпелѣшѣ. Шѝ сѣнѣ нѣ ѯѵ
рѧцѣ ѧнꙋмелѣ мѣлѣ пре стрѧѣꙋ, шѝ сѣнѣ пѧѣ
нцѣ нꙋмелѣ чѣѧ ѥфнтѣ ѧѧ дмнѕꙋлꙋї вѣстрꙋ,
ѯѣ

şi să nu spurci numele cel sfînt. Eu, Domnul.

22. Şi cu bărbat să nu dormi culcare fămeiască, pentru că uriciune iaste.

23. Şi la tot cu patru picioare să nu-ţ dai patul tău în semenţie, ca să te pîngăreşti într-însul şi muierea să nu stea cătră tot cela cu patru picioare să să încalece, pentru că uriciune iaste.

24. Nu vă pîngăriţ în toate acêstea, pentru că în toate acêstea s-au pîngărit limbile carele trimiţ eu înaintea fêţii voastre.

25. Şi să pîngări pămîntul şi le-am dat strîmbătatea lor pentru dînsul şi să supără pămîntului de cei ce şed pre dînsul.

26. Şi păziţ toate legile mêle şi poruncile mêle şi să nu faceţ den toate uriciunele acêstea cel deloc şi cel ce s-au adaos nemêrnic între voi.

27. Pentru că toate uriciunile acêstea au făcut oamenii pămîntului care au fost mai nainte de voi şi să pîngări pămîntul.

28. Şi pentru ca să nu urască pre voi pămîntul cînd veţ pîngări voi pre dînsul în ce chip au urît limbile ce era mai nainte decît voi.

29. Că tot carele va face den toate uriciunile acêstea vor peri sufletele care fac den mijlocul noroadelor lor.

30. Şi păziţ poruncile mêle pentru ca să nu faceţ den toate legile cêle urîte care s-au făcut mai nainte de voi şi să nu vă pîngăriţ în êle, că eu, Domnul Dumnezăul vostru»".

CAP 19

1. Şi grăi Domnul cătră Moisi zicînd:

2. „Grăiêşte la toată adunarea fiilor lui Israil şi vei zice cătră dînşii: «Sfinţi să fiţi, că sfînt, eu, Domnul Dumnezăul vostru.

3. Fieştecarele de tată-său şi de mumă-sa să să teamă şi simbetele mêle să le păziţ. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

4. Să nu urmaţi la idoli şi dumnezei vărsaţ să nu faceţ voao. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

5. Şi de veţ junghea jîrtvă de mîntuire Domnului, priimită voao veţ jîrtvi.

6. În care zi veţ junghea să va mînca şi a dooa zi, şi de va rămînea pănă a treia zi, cu foc se va arde de tot.

7. Iară de se va mînca cu mîncare a treia zi, nejirtvită iaste, să nu se priimască.

8. Iară cel ce o va mînca păcat va lua, pentru că sfintele Domnului au pîngărit şi vor peri sufletele cêle ce mînîncă den norodul lor.

9. Şi, secerînd voi sêcerea pămîntului vostru, să nu isprăviţ săcerătura voastră ţarinii tale a secera şi cêle ce cad ale sêcerii tale să nu le aduni.

10. Şi viia ta să nu o culegi de iznoavă, nice broboanele viii tale să nu le aduni; săracului şi nemêrnicului să le laşi acêlea. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

11. Să nu furaţi şi să nu mînţiţ, nice să năpăstuiască fieştecarele pre aproapele-ş.

12. Şi să nu juraţ în numele mieu pre strîmbu şi să nu pîngăriţ numele cel sfînt al Dumnezăului vostru. Eu, Dumnezăul vostru.

jască la hoiarin și să nu spurci numele cel sfîntu. Eu, Domnul.

22. Și cu bărbat să nu dormi pat fămeiescu, pentru că uriciune iaste.

23. Și la tot cu 4 picioare să nu-ți dai patul-tău întru semințe, <ca să te pingărești> [2] către însă și muiêrea să nu stea către tot cel cu 4 picioare să s<ă> încalece, pentru că uriciune iaste.

24. Nu vă pîngăriți întru toate acêstea, pentru că întru toate acêstea s-au pîgărit limbile carele eu le trimit înnaintea fêței voastre.

25. Și să pîngări pămîntul și le dediu strîmbătate lor pren însă și să uri pămîntul celor ce șed pre însul.

26. Și păziți toate legile mêle și porîncele mêle și să nu faceți den toate uriciunile acêstea cel de loc și cel ce s-au adaos nemêrnic întru voi.

27. Pentru că toate uriciunele acêstea au făcut oamenii pămîntului carii au fostu mainte de voi și să pîngări pămîntul.

28. Și pentru ca să nu urască pre voi pămîntul cîndu veți pîngări voi pre însă în ce chip au urît limbilor ce era mainte decît voi.

29. Pentru că tot carele va face dentru toate uriciunile acêstea vor peri sufletile carele fac den mijlocul nărodului lor.

30. Și păziți porîncele mêle pentru ca să nu faceți den legile cêle urîte carele s-au făcut mainte de voi și să nu vă pîngăriți întru êle, că eu, Domnul Dumnedzăul vostru.»"

CAP 19

1. Și grăi Domnul către Moisi dzicîndu:
2. „Grăiêște la toată adunarea fiilor Israil [1] și vei dzice către înșii: «Svinți să fiți, pentru că sfîntu eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

3. Fieștecarele pre tată-său și pre maică-sa să teamă și simbetile mêle să păziți. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

4. Să nu urmați la bodzi ciopliți și bodzi vărsați să nu faceți voaă. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

5. Și de veți junghea jîrtvă de mîntuire Domnului, priimită voao jîrtvuiți.

6. Întru care dzi veți giunghea să va mînca și a doao dzi, și de va rămînea pîn-a treia dzi, cu foc să va arde de tot.

7. Iar de să va mînca cu mîncare a treia dzi, nejîrtvuit iaste, să nu să priimască.

8. Iar cela ce mănîncă pre el păcat va lua, pentru că sfîntele Domnului au pîngărit și vor peri sufletile cêle ce mănîncă dentru nărodul lor.

9. Și, secerîndu voi sêcerea pămîntului vostru, să nu isprăviți secerătura voastră a țarenii tale a secera, și cêle ce cad a sêcerii tale să nu le aduni.

10. Și viia ta să nu o culegi de iznoavă și nici bobițele [2] viei tale să le aduni, săracului și nemêrnicului să le lași acêlea. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

11. Să nu furați, să nu mințiți, nice să părască pre strîmbul fieștecarele pre aproapele-ș.

12. Și să nu giurați numele mieu pre strîmbătate și să nu pîngăriți numele cel sfîntu a Dumnedzăului vostru./Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

domnului [3] idolului și să nu apurci numele celui sfînt. Eu, Domnul.

22. Cu bărbat să nu te culci pat muieresc, că iaste spurcăciune.

23. Și către nimic cu 4 picioare să nu dai patul tău întru semințe să te spurci într-ins și muiêrea a nimic cu 4 picioare să nu stea să se spurce, că necurat iaste, să nu se spurce.

24. Că într-acêstea în toate se-au spurcat limbile cêlea ce le voiu goni eu de la fața voastră.

25. Și se-au spurcat pămîntul și pentru dînsul am plătit nedireptățile lor și pămîntul au urît pre ceia ce șăd pre dînsul.

26. Ce să păziț toate legile mêle și toate porîncile mêle și să nu faceț nice o uriciune de acêstea nice moștênii, nice vineticii carei vor lăcui la voi.

27. Că toate acêstea le-au făcut oamenii pămîntului[1] carei au fost mai nainte de voi și se-au spurcat pămîntul.

28. Și să nu urască pre voi pămîntul cîndu-l veț spurca cum au urît limbile care au fost mai nainte de voi.

29. Că tot cel ce va face dentr-acêste uriciuni se va pîerde acel suflet den nărodul său.

30. Ce să păziț porîncele mêle și nu faceț nice o poruncă de cêle urîte de ale celor ce au fost mai nainte de voi să nu vă spurcaț într-însele, că eu sînt Domnul Dumnezeul vostru».

CAP 19

1. Și grăi Domnul către Moise zicînd:
2. „Grăiêște feciorilor lui Israil și le zi: «Fiț sfinți cum și eu sînt sfînt, Domnul Dumnezeul vostru.

3. Fieștecine să se teamă de tată-său și de mumă-sa și simbetele mêle să le păziț, că eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

4. Nu urmaț idolilor și dumnezei vărsaț să nu vă faceț. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

5. Și de veți pune jărtva mîntuirei Domnului, ce va plăcea voaoă să puneț [1].

6. Și în zioa cêea ce o veț pune într-acêea să o mănînce și a doaoa zi, iar ce va rămînea până a treia zi, în foc să se arză.

7. Iar de se va mînca cu mîncare a treia zi, nu iaste jărtvuită și nu se va priimi.

8[7]. Și cela ce o va mînca păcat dobîndêște, [8] că sfînta Domnului au spurcat și va peri sufletul acela den nărodul său.

9. Și secerînd voi secerișul arăturilor voastre și să nu săvîrșiț secerătura voastră a secerișului cîmpului tău și să nu adunaț spicele secerișului vostru cêle ce vor cădea [1].

10. Nice viia ta să nu o culegi de tot, nice broboanele viei tale să nu le aduni, ce săracului și vineticului să le laș. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

11. Să nu furaț, nice să mințiți, nice să mozavirit nice unul pre vecin.

12. Nice să vă juraț pre numele mieu pre nedireptate și să nu spurcaț numele cel sfînt al Domnului Dumnezeului vostru./Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

jertfă lui Moloh și să pîngărești numele sfînt al Domnului. Eu sînt Domnul.

22. Să nu te culci cu un bărbat cum te-ai culca cu o femeie, pentru că este o uriciune.

23. Să nu te culci cu un dobitoc vărsîndu-ți sămînța, ca să te pîngărești cu el. Femeia să nu se apropie de un dobitoc pentru a se împreuna cu el. Aceasta este o spurcăciune.

24. Să nu vă pîngăriți cu nici una din aceste fapte, căci prin toate aceste lucruri s-au pîngărit neamurile pe care eu le izgonesc dinaintea feței voastre.

25. Țara a fost pîngărită și eu am pedepsit-o pentru fărădelegea lor; iar țara i-a vărsat pe cei care o locuiesc.

26. Să vegheați toate poruncile și judecățile mele și să nu faceți nici una din aceste nelegiuiri, nici cel de-al casei, nici străinul care locuiește între voi.

27. Căci toate nelegiuirile acestea le-au săvîrșit oamenii acestei țări care au fost înaintea voastră; țara a fost pîngărită.

28. Pentru ca nu cumva țara să vă verse și pe voi dacă o veți pîngări, după cum a vărsat neamurile care erau înaintea voastră.

29. Căci oricine va săvîrși vreuna din aceste nelegiuiri să fie îndepărtat din neamul lui.

30. Să vă supuneți poruncilor mele și să nu vă luați după nici una dintre legile urîte care s-au făcut înainte de voi, ca să nu vă pîngăriți cu ele. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.»"

CAP. 19

Alte diferite legi

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:
2. „Vorbește întregii adunări a fiilor lui Israel și spune-le: «Fiți sfinți, căci sînt sînt eu, Domnul Dumnezeul vostru.

3. Fiecare să cinstească pe mama și pe tatăl său și să păzească zilele mele de odihnă. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

4. Să nu vă întoarceți spre idoli și dumnezei turnați să nu vă faceți. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

5. Cînd veți înjunghia pentru Domnul o jertfă de pace, să o jertfiți astfel ca să vă fie bine primită.

6. Jertfa să fie mîncată în ziua în care o veți înjunghia sau a doua zi; dacă va mai rămîne ceva pînă în a treia zi, să fie ars în foc.

7. Dacă însă va mînca cineva din ea în a treia zi, aceasta este un lucru necurat; jertfa nu va fi primită.

8. Cel care va mînca (în a treia zi) va purta povara păcatului său, pentru că a pîngărit lucrurile sfinte ale Domnului; aceia care vor mînca să fie îndepărtați din neamul lor.

9. Cînd veți secera lanurile țării voastre, să nu terminați de secerat pînă la marginile cîmpului și să nu adunați spicele care vor cădea în urma secerii.

10. Nici via ta să nu o culegi de tot și nici boabele căzute din ciorchine să nu le aduni, ci să le lași săracului și străinului. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

11. Să nu furați, să nu mințiți și să nu năpăstuiască cineva pe aproapele său.

12. Să nu jurați strîmb pe numele meu, ca să nu pîngăriți numele Dumnezeului vostru./Eu sînt Domnul.

Pag. 85, col. I

13. Să nu faci strîmbătate vecinului și să nu jăfuiești și să nu doarmă simbriia năimitului tău pănă dimineața la tine.

14. Să nu grăiești de rău pre surd și înaintea orbului să nu pui piedecă și să te temi de Dumnezăul tău. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

15. Să nu faceț strîmbătate la judecată, să nu iai obrazul săracului, nice să lauzi obrazul năsilnicului, cu dereptate să judeci pre vecinul tău.

16. Să nu umbli cu vicleșug în limba ta, să nu te întărești pre sîngele vecinului tău. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

17. Să nu urăști pre frate-tău cu cugetul tău, cu mustrare să <nu>[1] mustri pre aproapele tău și să nu iai pentru dînsul greșală.

18. Și să nu izbîndească mîna ta și să nu te urgiești fiilor norodului tău și să iubești pre aproapele tău ca pre tine. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

19. Lêgea mea să păziț și dobitoacele tale să nu le încaleci cu alt jug și viia ta să nu o sameni de doao feliuri și haină țesută de doao feliuri, spurcăciune, să nu pui preste tine.

20. Și de va dormi neștine cu muiêrea pat de sămînță și ea va fi roabă păzită unui om și ea cu răscumpărări nu s-au răscumpărat, volnicie nu s-au dat ei, socotință va fi ei, nu va muri, pentru că nu s-au volnicit.

21. Și va aduce pentru greșala lui Domnului lîngă ușa cortului mărturiei berbêce de greșală.

22. Și se va ruga pentru dînsul preotul cu berbêcele greșălii înaintea Domnului, pentru păcatul lui care au greșit și se va lăsa lui păcatul lui care au greșit.

23. Iară cînd veț întra în pămîntul carele Domnul Dumnezăul vostru îl dă voao și veț sădi tot lemnul de mîncat și veți curăți necurățiia lui, roada lui trei ani va fi voao necurățit, să nu să mănînce.

24. Și întra al patrulea an va fi toată roada lui sfîntă, lăudată Domnului.

25. Iară la al cincelea an veț mînca roada lui, adaos voao roada lui. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

26. Să nu mîcați preste munți, nice să vrăjiți, nice să căutați vraja pasărilor.

27. Să nu faceți creț den chica capului vostru, nice să stricați fața barbei voastre.

28. Și tăieturi să nu faceți pe suflet în trupul vostru și slove împunse să nu faceți între voi. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

29. Să nu pîngărești pre fata ta ca să o curvești pre dînsa și nu va curvi pămîntul și se va umplea pământul de fărădelegi.

30. Simbetele mêle să le păziți și de sfintele mêle să vă têmeți. Eu, Domnul.

31. Să nu urmați celor ce băsnuiescu den pîntece și către vrăjitori să nu vă lipiți ca să vă pîngăriț întru ei. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

32. De fața celui bătrîn să te scoli și să cinstești fața celui mai bătrîn și să te temi de Dumnezăul tău. Eu, Dom/nul Dumnezăul vostru.

13. Să nu faceți strîmbătate vecinului și să nu jecuiești și să nu doarmă simbriia năimitului tău pîn-dimineață la tine.

14. Să nu grăiești de rău pre surdu și înnaintea orbului să nu pui piedecă și să temi de Dumnedzăul tău. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

15. Să nu faceți strîmbătate la giudețe, să nu iai obrazul săracului, nice să laudzi obrazul silnecului, cu dreptate să giudeci pre aproapele tău.

16. Să nu îmbli cu vicleșug întru limba ta, să nu te întărești [3] pre singele aproapelui tău. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

17. Să nu urăști pre fratele tău <cu cugetul tău> [4], cu mustrare să nu mustrii pre fratele tău și să nu iai pre însul greșeală.

18. Și să nu izbîndească ție mîna ta și să nu ții minie fiilor nărodului tău și să iubești pre aproapele tău ca pre tine. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

19. Lêgea mea să țineți și dobitoacele tale să nu le înjugi cu altă jug și viia ta să nu o sameni de doao fêliuri și haină văpsită de doao fêliuri, spurcăciune, să nu pui preste tine.

20. Și de va dormi neștine cu muiêre pat de sămințâ și ea va fi roabă păzită unui om și ea cu mîntuiri nu s-au mîntuit, volnicia nu i s-au dat ei, socotință va fi ei, nu vor muri, pentru că nu s-au volnicit.

21. Și va aduce pentru greșeale<le> lui Domnului lîngă ușa cortului mărturiei berbêce de greșeale.

22. Și să va ruga pentru însul preutul cu berbêcele greșêlii înnaintea Domnului, pentru păcatul lui carele au greșit și i să va lăsa lui păcatul lui carele au greșit.

23. Iar cîndu veți întra în pămîntul carele Domnul Dumnedzăul vostru dă-l voao și veți înplăta [5] tot lemnul de mîncat și veți curăți necurăția lui, roada lui 3 ani va fi voao necurăție, să nu să mănînce.

24. Și înn-al patrulea an va fi toată roada lui sfîntă, lăudată Domnului.

25. Iar înn-al cincilea an veți mînca roada lui, adaos voao roadele lui. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

26. Să nu mîncați pre munți, nice să vrăjiți, nice să căutați vraja pasărilor.

27. Să nu faceți ciucă den chica capului vostru, nice să stricați fața barbei voastre.

28. Și tăieturi să nu faceți pentru suflet pre trupul vostru și slove șiruite să nu faceți întru voi. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

29. Să nu pîngărești pre fata ta ca să o curvești pre însă și nu va curvi pămîntul și să va înplea pămîntul de fără-lêge.

30. Simbetile mêle să le păziți și de sfinții miei să vă têmeți. Eu, Domnul.

31. Să nu urmați celor ce grăiescu den pîntece și vrăjitorilor cîntăreți să nu vă lipiți ca să vă pîngăriți întru ei. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

32. Den fața celui bătrîn să te scoli și să cinstești fața celui mai bătrîn și să temi de Dumnedzăul tău. Eu, Dom/nul Dumnedzăul tău.

13. Să nu năcăjăști pre vecin și să nu jăfuiești și să nu mîie simbriia argatului tău la tine pînă a doaoa zi.

14. Celui surd să nu grăiești cuvinte de rău și înaintea orbului să nu pui piedecă, ce să te temi de Domnul Dumnezeul tău. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

15. Să nu faci nedireptate la judecată, să nu [nu] bagi seamă fața săracului, nice să cauți fața putêrnicului, pre direptate să judeci vecinului tău.

16. Să nu umbli cu înșălăciune întru limba ta, nice să te scoli [2] spre singele vecinului tău. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

17. Să nu urăști pre fratele tău în inima ta și să nu mustrezi cu mustrare pre vecinul tău, să nu dobîndești păcat pentru dînsul.

18. Să nu-ț izbîndească mîna și să nu ții pizmă feciorilor nărodului tău. Iubêște pre vecinul tău ca însuț pre tine. Eu, Domnul.

19. Lêgea mea păziți-o și dobitocul tău să nu-l înjugi cu alt jug și viia ta să nu o sădești de multe fêliuri și în haină văpsită în multe fêliuri să nu te îmbraci [1].

20. De se va culca cineva cu muiêre pat de semințe și ea va fi roabă păzită omului și nu va fi răscumpărată cu preț, sau nu se va fi dat ei slobozenie, să-i bată, iar să nu-i omoară, că nu se-au volnicit.

21. Și pentru păcatul său să aducă Domnului la ușa cortului mărturiei berbêcele greșalei.

22. Și să se roage preotul de dînsul în berbêcele călcării înaintea Domnului pentru păcatul ce au greșit și se va lăsa păcatul lui care au făcut.

23. Iar cînd veț întra în țara carea au dat voaoă Domnul Dumnezeul vostru și veț sădi tot pomul ce se mănîncă și o veț curăți de necurăția ei, roada ei în trei ani necurată să fie voaoă, să nu mîncați.

24. Iar al patrulea an toată roada ei fa fi sfîntă și lăudată Domnului.

25. Iar al cincilea an să mîncați roada ei adaos voaoă roada ei. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

26. Să nu mîncați dobitocul cu singele și să nu vă suiț pren munți și să nu vrăjiț, nice să căutați vraja de la pasări.

27. Și să nu radeț părul capetelor voastre, nice barbele voastre să nu vă le radeț.

28. Și tăieturi pre trupuri pentru sufletele voastre să nu faceț și slove șăruite să nu faceț întru voi. Eu, Domnul Dumnezeul vostru [1].

29. Să nu spurci pre fata ta să o curvești și să nu curvească pămîntul și să se umple pămîntul de fărădelegi.

30. Simbetele mêle să le păziț și de sfinții miei să vă têmeț. Eu, Domnul [1].

31. Să nu urmați celor ce grăiesc den pîntece și vrăjitori să nu vă apropiați și să nu vă pîngăriț întru ei. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

32. Înaintea feței celui bătrîn [3] te scoală și fața celui cărunt o cinstește și să te temi de Domnul Dumnezeul tău. Eu, Dom/nul Dumnezeul tău [1].

13. Să nu-l asupriți pe aproapele vostru și să nu-l jefuiți; plata celui tocmit să nu rămînă la tine pînă a doua zi.

14. Să nu vorbești de rău pe un surd și în calea unui orb să nu pui piedici, ci să te temi de Dumnezeul tău. Eu sînt Domnul.

15. Să nu faceți nedreptate la judecată: să nu te îndupleci în fața săracului, nici să părtinești pe cel suspus.

16. Să nu umbli cu clevetiri în poporul tău. Asupra vieții aproapelui tău să nu te ridici. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

17. Să nu urăști pe fratele tău în inima ta, dar să mustri pe aproapele tău, ca să nu te încarci de păcatul lui.

18. Să nu fii răzbunător și să nu porți ciudă fiilor poporului tău. Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți. Eu sînt Domnul.

19. Să păziți poruncile mele. Să nu împerechezi vitele tale de feluri diferite și ogorul tău să nu îl semeni cu feluri diferite de semințe; să nu porți veșminte țesute din feluri diferite de fire.

20. Dacă cineva se va culca cu o femeie vărsîndu-și sămînța, iar aceasta este o roabă logodită cu alt bărbat care încă nu a răscumpărat-o, sau dacă ea nu a fost eliberată, să primească pedeapsa amîndoi, dar nu cu moarte, fiindcă nu era liberă.

21. Pentru vina lui, bărbatul să aducă Domnului un berbece drept jertfă pentru păcat, la ușa cortului întîlnirii.

22. Preotul să facă ispășire pentru el înaintea Domnului cu berbecul jertfit pentru vină, pentru păcatul pe care l-a săvîrșit, iar păcatul pe care l-a făcut i se va ierta.

23. Cînd veți intra în țara pe care v-o dăruiește Domnul Dumnezeul vostru și veți sădi feluriți pomi roditori, să socotiți fructele ca fiind tăiate împrejur; timp de trei ani să fie netăiate împrejur pentru voi și să nu fie mîncate.

24. În al patrulea an, toate fructele lor vor fi sfințite întru lauda Domnului.

25. Iar în anul al cincilea să mîncați fructele, ca să le sporească rodul pentru voi. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

26. Să nu mîncați nimic cu sînge. Să nu umblați cu vrăji sau cu ghicitul.

27. Să nu rotunjiți vîrfurile pletelor voastre și să nu tăiați vîrfurile bărbilor voastre.

28. Să nu vă faceți pentru un mort tăieturi în corpul vostru și să nu vă scrijeliți cuvinte pe voi. Eu sînt Domnul.

29. Să nu-ți pîngărești fiica lăsînd-o să se desfrîneze, pentru ca țara să nu se desfrîneze și să se umple de nelegiuiri.

30. Să păziți zilele mele de odihnă și să cinstiți sfîntul meu lăcaș. Eu sînt Domnul.

31. Să nu-i urmați pe cei care cheamă duhurile morților și să nu umblați pe la vrăjitori, ca să vă pîngăriți cu ei. Eu sînt Domnul.

32. Să te ridici înaintea celui cărunt și să cinstești fața celui bătrîn; să te temi de Dumnezeul tău. Eu sînt Dom/nul.

Pag. 85, col. II

33. Iară de se va apropiia voao cineva nemêrnic în pămîntul vostru, să nu-l necăjiț pre el.

34. Ca și cela de pămînt va fi între voi cel nimêrnec ce vine cătră voi și să-l iubești pre el ca și pre tine, pentru că nemêrnici v-aț făcut în pămîntul Eghípetului. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

35. Să nu faceți strîmbătate la judecată, la măsuri, la cumpănă și la cantare.

36. Cumpenile dirêpte și cantarele dirêpte și măsurile dirêpte și țărînă direaptă să fie între voi. Eu, Domnul Dumnezăul vostru, ce v-am scos den pămîntul Eghípetului.

37. Și să păziți toată lêgea mea și toate poruncile mêle și le veț face pre êle. Eu, Domnul»“.

CAP 20

1. Și grăi Domnul cătră Moisi zicînd:

2. „Și fiilor lui Israil vei grăi zicînd: «De va fi vreunul dentre fiii lui Israil au dentre ceia ce s-au făcut nemêrnici în Israil, carele va da den sămînța lui la boiari, cu moarte să să omoară, limba ce iaste pre pămînt îl vor omorî pre dînsul cu pietri.

3. Și eu voiu întări obrazul mieu pre omul acela și-l voiu piêrde pre dînsul den norodul lui, pentru că den sămînța lui au dat boiariului ca să pîngărească sfintele mêle și va spurca numele celor sfinți mie.

4. Iară de vor trêce cu vedêrea lăcuitorii pămîntului cu ochii lor de la omul acela după ce va da el den sămînța lui boiariului ca să nu omoară pre el,

5. Și voiu întări obrazul mieu pre omul acela și pre seminția lui și voiu piêrde pre dînsul și pre toți cîți să tocmăscu într-un gînd cu el ca să curvească ei la boiari den nărodul lor.

6. Și sufletul carele va urma la ceia ce băsnuiescu den pîntece au la vrăjitori ca să curvească dupre ei voiu întări obrazul mieu pre sufletul acela și-l voiu piêrde pre el den norodul lui.

7. Și veț fi sfinți, că sînt sînt eu, Domnul Dumnezăul vostru.

8. Și veț păzi poruncile mêle și veț face pre êle. Eu, Domnul ce vă sfințescu pre voi.

9. Omu, om carele va grăi rău pre tatăl lui au pre muma lui cu moarte să să omoară, pre tată-său au pre mumă-sa de rău au grăit, vinovat va fi.

10. Om, om carele va preacurvi muiêrea bărbatului au carele va preacurvi muiêrea vecinului său cu moarte să să omoară preacurvariul și preacurva.

11. Și carele se va culca cu muiêrea tătîni-său au descoprit, cu moarte să să omoară amîndoi, vinovați sînt.

12. Și de va dormi oarecarele cu nora lui, cu moarte să să omoară, amîndoi au păgînit, vinovați sînt.

13. Și carele va dormi cu parte bărbătească culcare fămeiască urîciune au făcut amîndoi, cu moarte să să omoară, vinovați sînt./

33. Iar de să va apropiia voao cineva nemêrnic întru pământul vostru, să nu-l chinuiți pre el.

34. Ca și cel den pământu va fi întru voi cel nemêrnic, cela ce mêrge către voi, și să-l iubești pre el ca și pre tine, pentru că nemêrnici v-ați făcut în pământul Eghiptului. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

35. Să nu faceți strîmbătate la județ, la număr, la cumpene, și la cintar cumpenile drêpte.

36. Și cintarele drêpte, și măsurile drêpte și tărnă dreaptă să fie întru voi. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru, ce v-am scos pre voi den pământul Eghiptului.

37. Și să păziți toată lêgea mea și toate porincele mêle și le veți face pre êle. Eu, Domnul».

CAP 20

1. Și grăi Domnul către Moisi dzicîndu:

2. „Și fiilor Israil [1] vei grăi dzicîndu: «De va fi vreunul dentru fiii lui Israil au dentru cei ci s-au făcut nemêrnici întru fiii lui Israil, carele va da den sămința lor la boiarin, cu moarte să s<ă> omoară, limba ce iaste pre pământ îl vor omorî cu pietri pre însă.

3. Și eu voi întări obrazul mieu pre omul acela și-l vor pîrdе pre însă den nărodul lui, pentru că den sămința lui au dat boiarinului pentru ca să pîngărească sfintele mêle și va spurca numele celor sfințiți mie.

4. Iar de vor petrêce cu vedêrea lăcuitorii pământului cu ochii lor de la omul acela după ce va da el den sămința lui boiarenului ca să <nu> [2]-l omoară pre el,

5. Și voi întări obrazul mieu pre omul acela, pre seminția lui, și voi pîrdе pre însă și pre toți cîți să tocmescu întru gîndu cu el ca să curvească ei la boiarini den nărodul lor.

6. Și sufletul carele va urma la ceia ce grăiescu den pîntece au la vrăjitori ca să curvască după ei voi întări obrazul mieu pre sufletul acela și voi pîrdе pre el den nărodul lui.

7. Și veți fi sfinți, pentru că-s sfîntu eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

8. Și veți cruța porincele mêle și le veți face pre êle. Eu, Domnul, ce vă sfințescu pre voi.

9. Om, om carele va grăi rău pre tatăl lui au pre maica lui cu moarte să s<ă> omoară, pre tată-său au pre maică-sa rău au grăit, vinovat iaste.

10. Om, om carele va preacurvi muiêrea bărbatului au carele va precurvi muiêrea aproapelui său cu moarte să s<ă> omoară și precurvariul și preacurva.

11. Și carele să va culca cu muiêrea tătîne-său rușinea tătîne-său au descoperit, cu moarte să s<ă> omoară amîndoi, vinovați sîntu.

12. Și de va dormi oarecarele cu noru-sa cu moarte să s<ă> omoară, amîndoi au păginit, vinovați sîntu.

13. Și carele va dormi cu bărbat pat fămeiescu scîrnăvie au făcut amîndoi, cu moarte să s<ă> omoară, vinovați sîntu./

33. Și de va veni vre un strein cinevaș în țara voastră, să nu-i faceț năcaz,

34[33]. Că moștean va fi întru voi [34] vineticul carele va veni la voi, să-l iubești ca însuț pre tine, că și voi aț fost vinetici în țara Eghipetului. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

35. Să nu faci nedreptate la judecată, la cumpene, la număr, la cintar [1],

36. Ce în toată vrêmea să vă fie judecățile și măsurile dirêpte. Eu, Domnul Dumnezeul vostru sînt, carele v-am scos den țara Eghipetului.

37. Să păziț toată lêgea mea și toate porîncile mêle să le faceț, că eu sînt Domnul».

CAP 20

1. Și grăi Domnul către Moisei zicînd:

2. „Așa să grăiești feciorilor lui Israil și să le zici: «Orce om den feciorii lui Israil sau den vineticii cei ce se vor fi născut întru Israil, de va da semințiia lui să slujască domnului [1] idolului, cu moarte să moară, oamenii pământului să-l ucigă cu pietri.

3. Iar eu voiu pune fața mea împotriva lui și-l voiu pîrdе dentre oamenii lui, că au dat sămința lui domnului [1] idolului, ca să spurce sfințirea mea și să spurce numele celor sfințite mie.

4. Iar de nu vor băga în seamă moștenii pământului și să caute cu ochii lor ce face acel om cînd dă sămințiia lui să slujască domnului idolului și nu-l vor ucide,

5. Pune-voiu fața mea pre acel om și pre priêtenii [2] lui și-l voiu pîrdе și pre toț cei ce vor fi cu dînsul la un gînd ca să curveas-<că> [3] ei la idol den nărodul lor.

6. Și sufletul care va urma basnelor celor den pîntece sau vrăjilor ca să se întoarcă în urma lor voiu pune fața mea pre acel suflet și-l voiu pîrdе den oamenii lui.

7. Sfințiți-vă și să fiț sfinți, cum și eu, Domnul Dumnezeul vostru sînt sfînt.

8. Păziț porincele mêle și le faceț, că eu, cela ce vă sfințesc.

9. Omul carele va grăi cuvinte rêle tătînesău sau nume-sei cu moarte să moară, cela ce iaste grăitor de rău de tată-său și de mumă-sa vinovat va fi.

10. Omul cel ce va preacurvi cu muiêre cu bărbat sau cel ce va preacurvi cu muierea vecinului său cu moarte să moară și preacurvariul și preacurva.

11. Cela ce se va culca cu muiêrea tătînesău rușinea tatîne-său au dăscoperit, vinovaț sînt, amîndoi să moară.

12. Oricine se va culca cu noru-sa cu moarte să moară amîndoi, că sînt vinovaț, că au făcut badjocură.

13. Cel ce va face cu parte bărbătească pat muleresc amîndoi au făcut urîciune, cu moarte să moară, sînt vinovaț./

33. Dacă va veni un străin oarecare în țara voastră, să nu-l asupriți.

34. Străinul care locuiește între voi să fie pentru voi ca și cel de-al casei și să-l iubești ca pe tine însuți, căci și voi ați fost străini în țara Egiptului. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

35. Să nu faceți nedreptate la judecată, adică la măsurătoare, la cîntărire și la măsurarea (grînelor).

36. Să aveți cîntare drepte, greutăți drepte, efă dreaptă și hin drept. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, cel care v-am scos pe voi din țara Egiptului.

37. Să păziți toate legile și poruncile mele și să le împliniți. Eu sînt Domnul.»

CAP. 20

Pedepse pentru felurile păcate

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Dacă cineva dintre fiii lui Israel sau dintre străinii care locuiesc în Israel va da ca jertfă lui Moloh pe unul dintre urmașii săi, acela să fie pedepsit cu moartea. Poporul din țară să-l ucidă cu pietre.

3. Și eu îmi voi întoarce fața împotriva acelui om și îl voi îndepărta din poporul lui, fiindcă a jertfit lui Moloh pe unul dintre urmașii săi, ca să pîngărească sfîntul meu lăcaș și să întineze numele meu cel sfînt.

4. Dacă locuitorii țării îi vor trece cu vederea omului care jertfește lui Moloh pe unul dintre urmașii săi și nu-l vor ucide,

5. Atunci îmi voi întoarce fața împotriva acelui om și împotriva neamului său și îl voi îndepărta din poporul lui, laolaltă cu toți aceia care vor încuviința ca să se desfrîneze cu Moloh împreună cu el.

6. Dacă va urma cineva pe cei care cheamă duhurile și pe vrăjitori ca să se desfrîneze cu ei, îmi voi întoarce fața împotriva acelui om și îl voi îndepărta din poporul lui.

7. Sfințiți-vă și fiți sfinți, căci sfînt sînt eu, Domnul Dumnezeul vostru.

8. Să păziți poruncile mele și să le împliniți. Eu sînt Domnul care vă sfințesc pe voi.

9. Dacă cineva își va blestema tatăl sau mama, să fie pedepsit cu moartea. Și-a blestemat tatăl sau mama și va fi vinovat.

10. Dacă cineva se va desfrîna cu femeia altui bărbat, dacă se va desfrîna cu femeia aproapelui său, uciși să fie și desfrînatul și desfrînata.

11. Dacă cineva se va culca cu femeia tatălui său, înseamnă că a descoperit goliciunea tatălui său; amîndoi să fie pedepsiți cu moartea, căci sînt vinovați.

12. Dacă se va culca cineva cu nora sa, amîndoi să fie pedepsiți cu moartea, căci su săvîrșit o spurcăciune și sînt vinovați.

13. Dacă se va culca cineva cu un bărbat cum s-ar culca cu o femeie, amîndoi au făptuit o urîciune. Să fie pedepsiți cu moartea, căci sînt vinovați./

ПС

Pag. 86, col. I

ДГ Карєле ва лꙋа мꙋ҃ере шѝ прѐ мꙋма ѥ҃н, фр҃дєлѣ
ѵе ѥ҃сте, фо́ѝ сто́ а҃рзѣ, прѐ дꙗ́нсꙋл шѝ прѐ
дꙗ́нселе, шѝ сѣнꙋфїе фр҃де лѣ҃ѵе а҃тре́вѡи .
ЕГ Шѝ чи́нѣш ва да̀ зъчѣ́рѣ лꙋи́ а҃вентѡ́к кꙋ па̀
Трꙋ пичѡа́ре, кꙋ мо́арте сѣ҃ть сѫмѡа́рѣ, шѝ довнѣ́ѡ
ЅГ кꙋ́л сто́ сѫмо́рѣцѝ . Шѝ мꙋ́ере ка́ре ва бе
нѝ кѣтъ фре́ѵе ка́ре довнѣ́ѡй, ка сѣ҃ть а҃ка́ле
ѵе ѧ̀ де дꙗ́нсꙋл, ѣ҃ сѫмо́рѣцѝ мꙋ́ере шѝ довн
То́кꙋл, кꙋ мо́рте сѣ҃ть сѫмо́арѣ вѝновѧ́цѝ сѫ́нт .
ЗГ Карєле ва лꙋа̀ прѐ сора лꙋѝ деспрѐ та́тъсꙋ́ .
а҃ꙋ деспрѐ мꙋма лꙋѝ, шѝ ва вѣ҃дѣ рꙋшѝнѣ ѥ҃н ,
шѝ ѧ̀ ва вѣ҃дѣ рꙋшѝнѣ лꙋѝ, сѫмѣ́рѣ ѥ҃сте, сѣ пта́
рѣ а҃наѝнѣ фѝнѣ́ѡр рꙋ́дїи лор, рꙋшѝнѣ сѵо́ри
са а҃ꙋ дескопери́нѣ, пѣка́тꙋ́л лор вор лꙋа̀ .
ИГ Шѝ сѫмь ка́рєле ва до́рмѝ кꙋ мꙋ́ере чева́ а҃бѣ прѐ
сѝне, шѝ а҃ꙋ дескопери́нѣ рꙋшѝ́нѣ ѥ҃н, ѝзво́рꙋ́л ѥ҃н
а҃ꙋ дескопери́нѣ, шѝ ѧ̀ а҃ꙋ дескопери́нѣ кꙋ́рсе
рѣ сѫ́нгелꙋѝ ѥ҃н, сѣ пїа́рѣ а҃мѫндо́и дїн рꙋ́дала .
ѲГ Шѝ рꙋшѝнѣ сороѝ́ѝ тѣтꙗ́нѣтꙋ́, шѝ сороѝ́ѝ
мѫ́нета, сѣнꙋ́ деспе́рн , пе́нтрꙋ кѣ рꙋдѣнѣ́а
а҃ꙋ дескопери́нѣ , пѣка́тꙋ́л во́рь пꙋ́рта .
К Ка́рєле ва до́рмѝ кꙋ рꙋдѣнѣ́а лꙋѝ́, рꙋшѝнѣ рꙋ́дѣ
нѣ́ѧ лꙋѝ а҃ꙋ дескопери́нѣ, фѣ́рѣ фе́чѡри во́рь мꙋ́рѣ.
КА Шѝ сѫмꙋ́л ка́рєле ва лꙋа̀ мꙋ́ере фра́тєлꙋѝ лꙋѝ ,
некꙋра́цїе ѥ҃сте, рꙋшѝнѣ фра́тєлꙋѝ лꙋѝ а҃ꙋ дескѡ
КБ перѝ́нѣ, фѣ́рѣ фе́чѡри во́рь мꙋ́рѝ . Шѝ вѣ҃цн
пѫ́зн тѡа́те порꙋ́нчиле мѣ́ле, шѝ тѡа́те жꙋдѣ
кѣ́циле мѣ́ле , шѝ вѣ҃цн фа́це прѐ ѥ҃ле, шѝ нꙋ́ва
ꙋ҃рѣ прѐ вѣ҃ѝ пѣмѫ́нтꙋ́л фѫ́карєле вѣ҃ѵа́ѣ прѐ во҃
КГ а҃коло, ка сѣ҃ лѣкꙋ́и́цн прѐ дꙗ́нсꙋл . Шѝ сѣ
нꙋ мѣ҃рѣцн дꙋ́пѣ лѣ҃цнле а҃нѝмѣлор, прѐ ка́рѣ ѥ҃ꙋ
гонѣ́скꙋ деа́ла во́ѝ, пе́нтрꙋ кѣ а҃ꙋ́ѣ́сѣ тѡа́ле лѣ҃ѵ
фѣкꙋ́т, шѝ нѫ́мь ꙋ҃рѣ́т прѐ дꙗ́ншѝ .
КД Шѝ ва́м зѫ́ѣ ва́сѣ, во́ѝ вѣ҃цн мѡ́ште́нѝ пѣмѫ́нт
тꙋ́л ас҃, шѝ ѥ҃ꙋ ѧ̀ вѫндꙋ́ ва́сѣ прѐ дꙗ́нсꙋл ѧ̀трѐ
а҃ѣ́рѣ , пѣмѫ́нтꙋ ка́ре а҃ѣ́ѥ кꙋрѣнда́ лѧ́пте шѝ
ми́ере, ѥ҃ꙋ дмнѣ́ѧ дмнѣ́зꙋл во́стрꙋ ка́ре ва́мь
КЕ сѫсѣ́нѣтꙋ прѐ во́ѝ дѣ́ѝ тѡа́те а҃нѝмѣ́ле . Шѝ
вѣ҃цн сѫсѣ́нѣ прѐ во́ѝ ѧ̀трѐ довнтоа́ѣле чѣ́ле кꙋ
ра́те, шѝ ѧ̀трѐ чѣ́ле некꙋра́те, шѝ ѧ̀трѐ па́сърн
ле чѣ́ле кꙋра́те , шѝ чѣ́ле некꙋра́те , шѝ сѣнѣ
спꙋ́нцн сꙋфлетеле во́а́стре ѧ̀трꙋ довнтоа́ѣ, ш
ѧ̀па́сърн, шѝ ѧ̀тѡа́те тѫрꙋто́арєле пѣмѫ́нтꙋ́лꙋ́,
ка́рєле ѥ҃ꙋ а҃ѣ́м сѫсѣ́нѣтꙋ во́ѧсѣ ѧ̀нѣкꙋ́рѣцїе .
КВ Шѝ нѫ́мь вѣ҃цн фѝ́мѣ сфи́нцн, ѡ҃ . . сфѝ́нтꙋ дмнѣ́ѧ
дмнѣ́зъѣ́ во́стрꙋ, чѣ́ла че ва́ѣ сѫсѣ́нѣтꙋ прѐ во́ѝ
КГ дѣ́ѝ тѡа́те а҃нѝмѣ́ле, каѣ́ѣ́ѣ фи́цн мѣ́ѣ . Шѝ
въ҃ѣ́ра́тꙋ́л а҃ꙋ фѣмѣ́ѣ ка́рѣ сева́ фа́це дѣ́нтрꙋ ѥ҃н
въѣнѣ́ѝорн де пѫ́нтече, а҃ꙋ врѣ҃кѣторѡ , кꙋ мо́
а́рте сѣ҃ть сѫмо́арѣ а҃мѫндо́и, кꙋ пѣ́трн сѣнꙋ́ѝ
дѣцн прѐ ѥ҃н, вѝновѧ́цн сѫ́нт .

К А П Ѵ К А

К Шѝ зѣ҃се дмнѣ́ѧ кѣтъ мѡ́ѵсн, зѝ пресъцн
лор фѝнѣ́ѡр а҃ꙋ а҃а́рѡнь, шѝ вѣ҃ѝ зѝче кѣ́тре
Е ѥ҃н, фѣ́ѣ́ѧ́ѣѝ сѣнꙋ́ѣ́сѣ пѫ́нтрꙋ́ѣ́ск ѧ̀трꙋ
лмнѣ́ѧ лѣ҃ѵѫ . Фѣ́рѣ нꙋ́ман ѧ̀рѣ́ѧ ѵи
ѣ́сте ѧ̀пѡа́пе дѣ́тѣль, прѐ та́тѣ, шѝ прѐ
мꙋ́мѣ, шѝ прѐ фѝ́ѝ, шѝ прѐ фѣ́тѣ, шѝ прѐ фра́тѣ.
Г Шѝ прѐ сора лꙋѝ фечѡа́ра чѣ́нѣ ѧ̀пропѣ́ лꙋѝ, чѣ

14. Carele va lua muiêre şi pre muma ei fărădelêge ia-ste, în foc să-l arză pre dînsul şi pre dînsele şi să nu fie fărădelêge între voi.

15. Şi cineş va da zăcêrea lui în dobitoc cu patru picioare cu moarte să să omoară, şi dobitocul să-l omoriţi.

16. Şi muiêrea care va veni către fieştecare dobitoc ca să să încalece ea de dînsul să omoriţi muiêrea şi dobitocul, cu moarte să să omoară, vinovaţi sînt.

17. Carele va lua pre sora lui despre tată-său au despre muma lui şi va vedea ruşinea ei şi ea va vedea ruşinea lui ocară iaste, să piară înaintea fiilor rudii lor, ruşinea surori-sa au descoperit, păcatul lor vor lua.

18. Şi om carele va dormi cu muiêrea ce va avea pre sine şi au descoperit ruşinea ei izvorul ei au descoperit şi ea au descoperit curgerea sîngelui ei să piară amîndoi den ruda lor.

19. Şi ruşinea sororii tătîni-tău şi sororii mîne-ta să nu descoperi, pentru că rudeniia au descoperit, păcatul vor purta.

20. Carele va dormi cu rudeniia lui ruşinea rudeniei lui au descoperit, fără feciori vor muri.

21. Şi omul carele va lua muiêrea fratélui lui necurăţie iaste, ruşinea fratelui lui au descoperit, fără feciori vor muri.

22. Şi veţi păzi toate poruncile mêle şi toate judecăţile mêle şi veţi face pre êle şi nu va urî pre voi pămîntul în carele vă bag pre voi acoló ca să lăcuiţi pre dînsul.

23. Şi să nu mêrgeţi după legile limbilor pre carei eu gonescu de la voi, pentru că acêstea toate le-au făcut şi eu am urît pre dînşii.

24. Şi v-am zis voao : voi veţi moşteni pămîntul lor şi eu îl voiu da voao pre dînsul întru avêre, pămînt care iaste curînd lapte şi miêre. Eu, Domnul Dumnezăul vostru, care v-am osăbit pre voi den toate limbile.

25. Şi veţi osăbi pre voi între dobitoacele cêle curate şi între cêle necurate şi între pasările cêle curate şi cêle necurate şi să nu spurcaţi sufletele voastre întru dobitoace şi în pasări şi în toate tîrîtoarele pămîntului carele eu le-am osebit voao în necurăţie.

26. Şi-m veţi fi mie sfinţi, că eu sînt Domnul Dumnezăul vostru, cela ce v-au osăbit pre voi den toate limbile, ca să-m fiţi mie.

27. Şi bărbatul au fămêia care se va face dentru ei băsnuitoriu de pîntece au vrăjitoriu cu moarte să să omoară amîndoi, cu pietri să-i ucideţi pre ei, vinovaţi sînt»“.

CAP. 21

1. Şi zise Domnul către Moisi : „Zi preoţilor, fiilor lui Aaron, şi vei zice către ei în suflete să nu să pîngărească întru limba lor,

2. Fără numai în ruda ce iaste aproape de el : pre tată, şi pre mumă, şi pre fii, şi pre fête, şi pre frate.

3. Şi pre sora lui, fecioara ce i să apropie lui, cêcea/ce

14. Carele va lua muiêre și pre maică-sa fărdelége iaste, să-l ardză cu foc și pre însul și pre însele și să nu fie fărdelége întru voi.

15. Și cine va da dzăcêrea lui întru patru picioare[3] cu moarte să s<ă> omoare, și dobitocul să-l omoriți.

16. Și muiêrea carea va veni către fieștecare dobitoc ca să s<ă> încalece ea de însul să omoriți muiêrea și dobitocul, cu moarte să s<ă> omoare, vinovați sîntu.

17. Carele-ș va lua pre sora lui de pre tatăl lui au de pre maica lui și va vedea rușinea ei și ea va vedea rușinea lui ponoslu[4] iaste, să piară înnaintea fiilor rudei lor, rușinea sororu-sa au descoperit, păcatul lor vor lua.

18. Și om carele va dormi cu muiêre ce are pre sine și au descoperit rușinea ei izvorul ei au descoperit și ea au descoperit cursul sîngelui ei să piară amîndoi den ruda lor.

19. Și rușinea surorii tatîne-tău și surorii maicei tale să nu descoperi, pentru că rudeniia au descoperit, păcatul vor purta.

20. Carele va dormi cu rudenia lui rușinea rudeniei lui au descoperit, făr<ă> ficiori vor muri.

21. Și omul carele va lua muiêrea fratelui său necurăție iaste, rușinea fratelui său au descoperit, făr<ă> ficiori vor muri.

22. Și veți păzi toate porîncele mêle și toate giudețele mêle și le veți face pre êle și nu va uri pre voi pămîntul întru carele vă bag pre voi acoló ca să lăcuiți pre însul.

23. Și să nu mêrgeți[5] după legile limbilor pre carii cu gonescu de la voi, pentru că acêstea toate le-au făcut și i-am urît pre înșii.

24. Și v-am dzis voao: voi veți moșteni pămîntul lor și eu vă-l oi da voaă pre însă întru avêre, pămîntu carele iaste de cură lapte și mière. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru, carele v-am usăbit pre voi den toate limbile.

25. Și veți usăbi pre voi întru dobitoacele cêle curate și întru cêle necurate și întru pasările cêle curate și întru cêle necurate și să nu vă spurcați sufletele voastre întru dobitoace și întru pasări și întru toate târîtoarele pămîntului carele eu le-am usăbit voao întru necurăție.

26. Și-m veți fi mie sfinți, pentru căce eu, sîntu, Domnul Dumnedzăul vostru, cela ce v-au usăbit pre voi dentru toate limbile, ca să-mi fiți mie.

27. Și bărbat au fămêie carele să va face dentru ei grăitori den pîntece au vrăjitor cu moarte să s<ă> omoară amîndoi, cu pietri să-i loviți pre ei, vinovați sîntu».

CAP 21

1. Și dzise Domnul către Moisi: „Dzi preuților, fiilor <lui> Aaron, și vei dzice lor întru suflete să nu să pîngărească întru limba lor,

2. Făr-numai întru ruda-i ce iaste aproape de el: pre tată, și pre maică, și pre fii, și pre fête, și pre frate.

3. Și pre sora lui, fecioara ce i să apropie lui, cêca/ce nu iaste dată la bărbat, pre acêsta să va spurca.

14. Cela ce va lua muiêrea și pre numa ei fărădelége iaste, în foc să arză și pre dînsu și pre dînsele, fărădelége să nu fie întru voi.

15. Cineș va da patul lui la dobitoc cu moarte să moară, și dobitocul acel cu 4 picioare să se ucigă.

16. Muiêrea carea se va apropiia de fieștecce dobitoc să curvească cu dînsul pre muiêre să ucigă, iar pre dobitoc cu moarte să-l omoară, sînt vinovați.

17. Și cela ce va lua pre soru-sa despre tată-său sau despre mumă-sa și va vedea rușinea ei și ea va vedea rușinea lui ocară lui iaste, să piêie înaintea fecíorilor neamului lor, că, dăscoperind rușinea surori-sa, păcatu-ș dobîndêște[4].

18. Și bărbatul ce se va culca cu muiêrea pîngărită și va dăscoperi rușinea ei, cúrărea de sînge al ei, și ea va dăscoperi cúrărea sîngelui ei, amîndoi să piêie den neamul lor.

19. Rușinea surorii tatîne-tău și a surorii mîne-ta să nu dăscoperi, că rudenie au dăscoperit, păcatul vor purta.

20. Cela ce se va culca cu rudeniia lui rușinea rudei sale au dăscoperit, fără feciori să moară.

21. Omul carele va lua pre muiêrea frățîne-său necurat iaste, rușinea frățîne-său au dăscoperit, fără feciori să moară.

22. Păziț toate porúncile mêle și toate judecățile mêle și le faceț, [23] iar de nu, să nu vă urască pămîntul în care vă voiu duce cu să lăcuiț acoló pre dînsul.

23. Și să nu umblaț în lêgea streinilor celor ce-i voiu goni cu de la voi, că ei toate acêstea le-au făcut și-m fură urîț.

24. Și am zis către voi: voi veț moștina pămîntul lor și eu îl voiu da voaoă întru cîștig, pămîntul den care cură mière și lapte. Eu, Domnul Dumnezeul vostru, carele am usebit pre voi den toate părțile.

25. Și să usebiț și voi între dobitoacele cêle curate și între cêle necurate și între pasările cêle curate și între cêle necurate și să nu vă spurcaț sufletele în dobitoace și în pasări și în toate jigăniile pămîntului care le-am usebit eu să fie necurate.

26. Ce să fiț mie sfinți, că eu, Domnul vostru, sînt sfînt, cela ce v-am usebit den toate limbile să fiț ai miei.

27. Bărbatul sau muiêrea carei vor fi în pîntecele lor basne sau vrăji amîndoi să moară cu moarte, cu pietri să-i ucideț, că sînt vinovați».

CAP 21

1. Și zise Domnul către Moisei,: „Grăiêște feciorilor lui Aáron, popii, și le zi: «Nice într-un suflet întru nărod să nu vă spurcaț

2. Ce numai în casa de-aproapelui vostru: despre tată sau despre mumă sau despre feciori, sau despre fête, sau către frate.

3. Și către sora lui, fată carea iaste aproapelui/și nu iaste dată după bărbat, în-

14. Dacă cineva își va lua o femeie împreună cu mama ei, aceasta este o nelegiuire. Să fie arși în foc și el și ele, pentru ca să nu rămînă nelegiuirea în mijlocul vostru.

15. Dacă cineva se va culca cu un dobitoc, vîrsîndu-și sămînța, să fie pedepsit cu moartea iar dobitocul să fie ucis.

16. Dacă o femeie se va apropia de un dobitoc pentru a se împreuna cu el, să omori și femeia și dobitocul; să fie uciși, căci sînt vinovați.

17. Dacă un bărbat va lua de soție pe sora sa, fiică a tatălui său ori fiică a mamei sale, dacă îi va vedea goliciunea și ea îi va vedea goliciunea lui, aceasta este o mîrșăvie; să piară înaintea fiilor nemului lor. El a descoperit rușinea surorii sale și va purta povara păcatului său.

18. Dacă un bărbat se va culca cu o femeie care are slăbiciunea ei lunară și va descoperi goliciunea ei, atunci el a descoperit izvorul ei, iar ea și-a descoperit scurgerea sîngelui ei. Să fie îndepărtați amîndoi din neamul lor.

19. Să nu descoperi goliciunea surorii tatălui tău, nici a surorii mamei tale, căci aceasta înseamnă să descoperi pe ruda ta; amîndoi își vor purta povara păcatului lor.

20. Dacă cineva se va culca cu femeia unchiului său, atunci a descoperit goliciunea unchiului său. Amîndoi vor purta povara păcatului lor; vor muri fără copii.

21. Dacă va lua cineva femeia fratelui său, aceasta înseamnă o necurățenie. El a descoperit goliciunea fratelui său; vor muri fără copii.

22. Să păziți toate poruncile și judecățile mele și să le împliniți, ca să nu vă verse țara în care vă voi duce să o locuiți.

23. Să nu vă luați după legile neamurilor pe care eu le izgonesc dinaintea voastră, căci ei au făcut toate acestea și m-am scîrbit de ei.

24. Eu v-am spus doar: voi veți moșteni țara lor și eu vă voi da-o în stăpînire, țara în care curge lapte și miere. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, cel care v-am ales dintre toate neamurile.

25. Să faceți deosebire între dobitoacele curate și cele necurate, între păsările curate și cele necurate, ca să nu vă spurcați sufletele prin dobitoace, prin păsări sau prin viețuitoare tîrîtoare, pe care vi le-am deosebit ca necurate.

26. Și să-mi fiți sfinți, căci sînt sînt eu, Domnul Dumnezeul vostru, cel care v-am ales dintre toate neamurile ca să fiți ai mei.

27. Dacă vreun bărbat sau vreo femeie se fac asemenea celor care cheamă duhurile sau asemenea vrăjitorilor, atunci să fie pedepsiți cu moartea. Să-i ucideți cu pietre, căci sînt vinovați».

CAP. 21

Rînduieli privilegiate la sfințenia preoților

1. Și i-a spus Domnul lui Moise: „Vorbește preoților, fiilor lui Aaron, și spune-le: «Preotul să nu se pîngărească atingînd pe cineva mort din neamul său,

2. În afară de rudele sale cele mai apropiate: pe tatăl său, pe mama, pe fiul, pe fiii ca și pe fratele său,

3. Ca și pe sora sa, fecioară, care stă aproape de/el și care nu a fost măritată; pentru

Pag. 86, col. II

че нꙋ ѧсте дáтѣ ла бѣрбáть, прѐ ачѣстѣ сѣвóр
пѫнгѣрѝ. Сънꙋсѣ пѫнгѣрѣскѣ фъръ де д
вѣсте, ѫтрꙋ нородꙋл лꙋй, ѫскѣрнѣвіѧ лꙋй.
Шѝ плѣшѣ сѣнꙋвѣ рáдеци кáпꙋл пéнтрꙋ мóрть, е
шѝ фáца бáрбеи сѣнꙋѡ рáзѣ, шѝ прѐ трꙋпꙋри
ле лóрь сѣнꙋ тáе тѣетꙋри. Сфи̑ци вóрфѝ в
дмнзѣꙋлꙋи лóр, шѝ нꙋвóрь пѫнгѣрѝ нꙋмеле
дмнзѣꙋлꙋи лóрь, пéнтрꙋ кѣ жѫртвеле дмнꙋ
лꙋи, дáрꙋри дмнзѣꙋлꙋи лóрь éи áдꙋкь, шѝ вóр
фи сфи̑ци. Мꙋѧрѣ кꙋрвѣ шѝ пѫнгѣритѣ з
нꙋвóрь лꙋà, шѝ мꙋѧрѣ скóасѣ де дꙋпъ бѣрбáтꙋ
éи нꙋвóр лꙋà, кѣ сфи̑ть ѧсте дмнꙋлꙋи дмнзѣ
лꙋй лꙋй, шѝ вéй сфи̑ци прѐ дѫнсꙋль. Дáрꙋ и
риле дмнꙋлꙋи дмнзѣꙋлꙋи вóстрꙋ ачéста ле áдꙋ
че, сфи̑ть сѣфéе, кѣ сфи̑ть éꙋ дмнꙋл дмнзѣꙋл
вóстрꙋ чéла че сфи̑цéскꙋ прѐ éи. Шѝ фáтѣ ѳ
де ѡмь прéѡтѣ, де сѣвà пѫнгѣрѝ áкꙋрвѝ,
нꙋмеле тѣтѫнисѣꙋ ѧ пѫнгѣрѣще, прѐ фóк сѣ
áрзѣ де тóть. Шѝ прéѡтꙋл чéль мáре дéй і
фрáцїй лꙋй, чéлꙋй чéнсáꙋ тꙋрнáть прѐ кáпꙋ, де
оꙋнть де лéмнꙋль оꙋнсóрїй, шѝ сáꙋ сѣвѣршить
сѣсѣ ѫбрáче кꙋ хáннеле, кáпꙋл нꙋшва дескопери,
шѝ хáннеле лꙋй нꙋлева рꙋмпе. Шѝ прѐ тóт ак
сꙋфлетꙋл мóрть нꙋва ѫтрà, прѐ тáтѣл лꙋй,
нѝче прѐ мꙋма лꙋй нꙋсева пѫнгѣрѝ. Шѝ де вѣ
чѣле сфи̑те нꙋва éши, шѝ нꙋва пѫнгѣрѝ нꙋме
ле чéль сфи̑цить áль дмнꙋлꙋй лꙋй, пéнтрꙋ кѣ
оꙋнть де лéмнꙋль чéль сфи̑ть чéль оꙋнсꙋ áль дꙋ
незѣꙋлꙋи лꙋй прѐ дѫнсꙋль, éꙋ дмнꙋл. Ачé гѣ
ста фѣмѣе фечóарѣ дéй рꙋда лꙋй ва лꙋà.
Ѧрѣ вѣдꙋвѣ шѝ гокитѣ, шѝ пѫнгѣритѣ, шѝ де
кꙋрвѣ, прѐ ачѣстѣ нꙋва лꙋà, фъръ нꙋман фечóа
рѣ дéй нородꙋль лꙋй ва лꙋà фѣмѣе. Шѝ нꙋва еѣ
пѫнгѣрѝ сѣмѫнца лꙋй ѫтрꙋ нородꙋл лꙋй, éꙋ
дмнꙋль дмнзѣꙋль чéла че сфи̑цéскꙋ прѐ éль.
Шѝ грѣи дмнꙋль кѣтрѣ мóѵсѧ зикѫндь, зѝ кѣ зѣ
трѣ áарóнь зикѫндь, ѡмь дéй семéнціа тà ѫ
трꙋ рꙋдéле воастре де вафѝ ла ѡáре кáреле ла
дѫнсꙋль хꙋлѣ, сѣнꙋвїе сѣ áдꙋкѣ дáрꙋри дмнꙋ
лꙋи лꙋй. Тóть ѡмꙋль лакáре вафѝ ла дѫ зѣ
сꙋль хꙋлѣ, нꙋва вéнѝ, ѡмь ѡрбꙋ, сáꙋ шкїѡп,
сáꙋ чѝнгꙋ, сáꙋ кꙋ оꙋрéкиле тѣѧте. Аꙋ ѡмь ѥ
лакáре вафѝ ла éль сфѣрѣмѣтꙋрѣ де мѫнѣ, аꙋ
сфѣрѣмѫтꙋрѣ де пичóрь. Аꙋ гїебóсь, аꙋ пе ѳѕ
чинцикóсь змꙋлть ла ѡкѝ. Сáꙋ ѡмь лакáре к
вафѝ ѫтрѣнсꙋль рѣо сѣлбáтикѣ, сáꙋ фꙋнечéи,
сáꙋ сѣфіо кꙋ оꙋнь кѡи. Тóть кáреле ѧсте кѧ
ѫтрѣнсꙋль хꙋлѣ, дéй семéнціа лꙋй áарóнь прéѡ
тꙋл, нꙋсева áпропїѧ, ка сѣ áдꙋкѣ жѫртвеле
дмнзѣꙋлꙋи тѣꙋ, кѣ хꙋлѣ è ѫтрꙋ éль, дáрꙋри
ле лꙋй дмнзѣꙋ сѣнꙋсѣ áпропїе áле áдꙋче.
Дáрꙋриле дмнзѣꙋлꙋи лꙋй сфи̑теле сфи̑телор, шѝ кв
дéй сфи̑те ва мѫнкà. Фѣрѣ нꙋман ла áко кг
перемѫнть нꙋва вéнѝ, шѝ кѣтрѣ жѫртѣвник
нꙋсѣва áпропїѧ, пéнтрꙋ кѣ хꙋлѣ áре, шѝ нꙋва
пѫнгѣрѝ нꙋмеле чéль сфи̑ть áль дмнзѣꙋлꙋи лꙋй,
пéнтрꙋ кѣ éꙋ дмнꙋл че сфи̑цéскꙋ прѐ дѫнсꙋй.
Шѝ грѣи мóѵсѧ кѣтрѣ áарóнь, шѝ кѣтрѣ фи̑їй кд
лꙋй, шѝ кѣтрѣ тóци фи̑їй лꙋй ісраиль.

Шѝ

nu iaste dată la bărbat, pre acêstea să vor pîngări.

4. Să nu să pîngărească fără de vêste întru norodul lui în scîrnăviia lui.

5. Şi pleaşă să nu vă radeţi capul pentru mort şi faţa barbei să nu o rază şi pre trupurile lor să nu taie tăieturi.

6. Sfinţi vor fi Dumnezăului lor şi nu vor pîngări numele Dumnezăului lor, pentru că jîrtvele Domnului daruri Dumnezăului lor ei aduc şi vor fi sfinţi.

7. Muiêrea curvă şi pîngărită nu vor lua şi muiêrea scoasă de după bărbatul ei nu vor lua, că sfînt iaste Domnului Dumnezăului lui şi vei sfinţi pre dînsul.

8. Darurile Domnului Dumnezăului vostru acesta le aduce, sfînt să fie, că sfînt, eu, Domnul Dumnezăul vostru, cela ce sfinţescu pre ei.

9. Şi fată de om preot de să va pîngări a curvi numele tătîne-său ea pîngărêşte, pre foc să să arză de tot.

10. Şi preotul cel mare den fraţii lui, celui ce i s-au turnat pre capu den untdelemnul unsorii şi s-au săvîrşit să să îmbrace cu hainele, capul nu-ş va descopri şi hainele lui nu le va rumpe.

11. Şi pre tot sufletul mort nu va întra, pre tatăl lui, nice pre muma lui nu se va pîngări.

12. Şi den cêle sfinte nu va ieşi şi nu va pîngări numele cel sfinţit al Domnului lui, pentru că untdelemnul cel sfînt, cel unsu al Dumnezăului lui pre dînsul. Eu, Domnul.

13. Acesta fămêie fecioară den ruda lui va lua.

14. Iară văduvă, şi gonită, şi pîngărită, şi curvă, pre acêstea nu va lua, fără numai fecioară den norodul lui va lua fămêie.

15. Şi nu va pîngări sămînţa lui întru norodul lui. Eu, Domnul Dumnezăul, cela ce sfinţescu pre el»".

16. Şi grăi Domnul către Moisi zicînd:

17[16]. „Zi către Aaron zicînd: «Om den semenţia ta întru rudele voastre, de va fi la oarecarele la dînsul hulă, să nu vie să aducă daruri Domnului lui.

18[17]. Tot omul la care va fi la dînsul hulă nu va veni: om orbu, sau şchiop, sau ciungu, sau cu urechile tăiate.

19[18]. Au om la care va fi la el sfărămătură de mînă au sfărămătură de picior,

20[19]. Au ghiebos, au pecinginos, zmult la ochi, [20] sau om la care va fi într-însul rîie sălbatică sau funecei sau să fie cu un coiu,

21. Tot carele iaste într-însul hulă, den semenţia lui Aaron, preotul, nu se va apropiia ca să aducă jîrtvele Dumnezăului tău, că hulă e întru el, darurile lui Dumnezău să nu să apropie a le aduce.

22. Darurile Dumnezăului lui, sfintele sfintelor, şi den sfinte va mînca.

23. Fără numai la acoperemînt nu va veni şi către jîrtăvnic nu să va apropiia, pentru că hulă are, şi nu va pîngări numele cel sfînt al Dumnezăului lui, pentru că eu, Domnul, ce sfinţescu pre dînşii.»"

24. Şi grăi Moisi către Aaron şi către fiii lui şi către toţi fiii lui Israil./

tea să vor pîngări.

4. Să nu să pîngărească făr-vêste întru nărodul lui întru scîrnăviia lui.

5. Şi pleaşa să nu o radeţi pentru mortu şi faţa barbei să nu o radză şi pre trupurile lor să nu taie tăieturi.

6. Sfinţi vor fi Dumnedzăului lor şi nu vor pîngări numele Dumnedzăului lor, pentru că jirtvele Domnului daruri bodzălui lor ei aduc şi vor fi sfinţi.

7. Muiêre curvă şi scîrnavă nu vor lua şi muiêre scoasă de bărbatul ei nu vor lua, pentru că sfintu iaste Domnului Dumnedzăului lui şi-l vei sfinţi pre însă.

8. Dărurile Domnului Dumnedzăului vostru acesta le aduce, sfintu să fie, că-s sfintu eu, Domnul Dumnedzăul vostru, cela ce sfinţescu pre ei.

9. Şi fată a om preut, de să va pîngări a curvi, numele tătîne-său ea pîngăreşte, preste foc să s<ă> ardză de tot.

10. Şi preutul cel mare den fraţii lui, celui turnat pre cap den untul de lemnul ce-l unsă i [1] săvîrşit să s<ă> îmbrace cu haînele, capul nu-ş va deschivăra şi haînele lui nu le va rumpe.

11. Şi pentru tot sufletul mortu nu va întra, pre tătăl lui, nice pre maica lui nu să va pîngări.

12. Şi den sfinte nu va ieşi şi nu va pîngări numele cel sfintu [2] a Dumnedzăului lui, pentru că untu de lemnul cel sfintu, cel unsu a Dumnedzăului lui preste însul. Eu, Domnul.

13. Acaesta fămêie ficioară dentru seminţia [3] lui va lua.

14. Iară văduă, şi gonită, şi pîngărită, şi curvă, pre acêstea nu va lua, făr-numai ficioară den nărodul lui va lua fămêie.

15. Şi nu va pîngări sămînţa lui întru nărodul lui. Eu, Domnul Dumnedzău, cela ce sfinţescu pre el".

16. Şi grăi Domnul cătră Moisi dzicînd:

17[16]. <„Dzi cătră Aaron, dzicînd> [4]: «Om dentru seminţia ta întru rudele voastre, de va fi la oarecarele la însul hulă, să nu vie să aducă dărurile Dumnedzăului lui.

18[17]. Tot omul la carele va fi la însul hulă nu va veni: om orbu, sau ciuntu, sau făr-urechi.

19[18]. Sau om la carele va fi lui strunci [5] natură, de mînă au sfărîmătură de picior

20[19]. Au grebănos, au pecinginos, au, pănihos la ochi [20], sau om la carele va fi întru însă rîie sălbatecă sau funicei sau să fie cu un coiu,

21. Tot carele iaste întru însul prihană, den sămînţa lui Aaron, preutul, nu să va apropiia ca să aducă jirtvele Dumnedzăului tău, pentru că hulă-s întru el, [22] dărurile lui Dumnedzău să nu să apropie să le aducă.

22. Dărurile Dumnedzăului lui, sfintele sfinţilor, şi den sfinte va mînca.

23. Făr-numai la acoperemîntu nu va veni şi cătră jirtvnic nu să va apropiia, pentru că are prihană, şi nu va pîngări numele cel sfintu a Dumnedzăului lui, pentru că eu, Domnul, ce sfinţescu pre însi".

24. Şi grăi Moisi cătră Aaron şi cătră fiii lui şi cătră toţi fiii lui Israil./

tr-acêstea să se spurce.

4. Şi să nu se spurce fără de vêste întru nărodul său întru scîrnăviia lui.

5. Şi să nu-ş ază capetele după mort şi răsărirea barbei să nu o ază şi pre trupurile lor să nu facă tăieturi.

6. Sfinţi să fie Dumnezeului lor şi să nu spurce numele Domnului Dumnezeului lor că jărtvele Domnului darul Dumnezeului lor ei înşiş să aducă şi vor fi sfinţi.

7. Muieri curve pîngărite să nu ia şi muiêre gonită de bărbatul ei să nu ia, că sfinţi sînt ei Domnului Dumnezeului lor şi să-i sfinţeşti.

8. Că dărurile Domnului Dumnezeului vostru acêştia să aducă, sfinţi să fie, că eu, Domnul Dumnezeul vostru, sînt sfînt, cela ce i-au sfinţit.

9. Şi fata preotului de se va pîngări a curvi, numele tatîne-său au pîngărit aceasta, ce cu foc să se arză.

10. Şi arhiereul den fraţii săi, celui ce-i iaste turnat pre cap undelemnul unsorii şi desăvîrşit să se îmbrace în odăjdii, căpul să nu-ş dăscopere şi haina lui să nu-ş rumpă.

11. Şi nice la un suflet mort să nu între, nice spre tată-său, nice spre mumă-sa să nu se pîngărească.

12. Nice den cêle sfinte să nu iasă şi numele cel sfînt al Dumnezeului său să nu-l spurce, că pe dînsul iaste undelemnul cel sfînt al ungerii Dumnezeului său. Eu, Domnul.

13. Acesta să-ş ia lui muiêre fată den rudeniia oamenilor săi.

14. Iar văduvă, şi muiêre lăsată de bărbat, şi curvă să nu ia, ce fată den neamul lui să-ş ia şie muiêre.

15. Şi să nu-ş pîngărească sămînţa lui întru nărodul lui. Eu, Domnul Dumnezeu cela ce-l sfinţesc".

16. Şi grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

17. „Grăieşte lui Aáron şi-i zi: «Om den rudeniia ta întru seminţiia voastră, de va fi pre dînsul vreo vină, să nu vie să aducă darul Domnului Dumnezeului său.

18. Om orb să nu vie, [19] şchiop să nu vie, ciung să nu vie, sau de-i va fi urêchea tăiată.

19. Sau de-i va fi vre o mînă sau vre un picior frînt.

20. Sau gîrbov, sau urduros, sau va avea albeaţe la ochi, sau omul rîios, sau care va fi avînd funicei, sau va fi rîncaci.

21. Nice un om cît vor fi pre dînşii vreo vină den seminţiia lui Aáron, preotul, să nu se apropie să aducă jărtvă Dumnezeului tău, că iaste vină pre dînsul, [22] dar lui Dumnezeu să nu aducă.

22. Dărurile Dumnezeului lui sfînta sfinţilor, [23] iar den sfinte să mănînce.

23. Numai supt acoperemînt să nu meargă şi de altar să nu se apropie, că are vină, şi să nu spurce numele cel sfînt al Dumnezeului său, că eu sînt Domnul care sfinţesc pre dînşii".

24. Şi grăi Moisei toate cătră Aaron şi cătră feciorii lui şi cătră toţ feciorii lui Israil./

aceştia se poate pîngări.

4. Să nu se pîngărească cu nimeni din poporul său, ca să se spurce.

5. Să nu-şi radă pe cap un loc chel pentru un mort, să nu-şi taie vîrfurile bărbii şi să nu-şi facă tăieturi pe corp.

6. Sfinţi să fie ei pentru Dumnezeul lor şi să nu pîngărească numele Dumnezeului lor, căci ei aduc Domnului jertfe, hrană arsă în foc pentru Dumnezeu; de aceea să fie sfirţi.

7. Să nu-şi ia de soţie o femeie desfrînată sau pîngărită, să nu-şi ia nici o femeie izgonită de la bărbatul ei, căci el este sfînt pentru Dumnezeul lui.

8. El înfăţişează hrana Domnului tău, de aceea să-l socoteşti sfînt, căci sînt sfînt eu, Domnul Dumnezeul vostru, cel care vă sfinţesc pe voi.

9. Iar dacă fiica unui preot se va pîngări desfrînindu-se, ea pîngăreşte numele tatălui său; de aceea să fie arsă în foc.

10. Preotul care este cel mai mare între fraţii săi, acela căruia i s-a turnat pe cap untdelemnul pentru miruire şi care a fost sfinţit ca să-şi îmbrace veşmintele, să nu-şi descopere capul şi să nu-şi rupă veşmintele.

11. Şi să nu se ducă la nici un mort; să nu se pîngărească nici cu tatăl său, nici cu mama sa.

12. Şi din lăcaşul sfînt să nu iasă şi să nu pîngărească lăcaşul Domnului său, pentru că untdelemnul pentru miruire al Domnului său se află asupra sa. Eu sînt Domnul.

13. Preotul să-şi ia de soţie o fecioară.

14. Iar o văduvă, o femeie izgonită desfrînată sau pîngărită să nu ia de soţie, ci să ia de soţie o fecioară din neamul său.

15. Să nu-şi pîngărească urmaşii săi în poporul său. Eu sînt Domnul care îl sfinţesc."

16. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

17. „Vorbeşte-i lui Aaron şi spune-i: «Nimeni dintre urmaşii tăi, din neam în neam, să nu vină ca să aducă hrană Domnului său, dacă va avea vreo meteahnă trupească.

18. Să nu se apropie nici un om care are o meteahnă trupească: un om orb, şchiop, cu nasul turtit sau cu urechile tăiate.

19. Sau un om cu mîna sau cu piciorul schilodite,

20. Un cocoşat, un sfrijit sau un om cu albeaţă pe ochi, cu rîie ori cu pecingine sau unul cu părţile bărbăteşti vătămate.

21. Oricine are o meteahnă trupească dintre urmaşii preotului Aaron să se apropie şi să aducă Domnului jertfele mistuite de foc. Deoarece are o meteahnă trupească, să nu se apropie ca să aducă hrană lui Dumnezeu.

22. Din hrana lui Dumnezeu, din partea preasfîntă sau din partea sfîntă, el poate să mănînce.

23. Dar să nu vină pînă la perdea şi să nu se apropie de altar, căci are o meteahnă trupească; să nu pîngărească lăcaşul cel sfînt al Dumnezeului său, pentru că eu sînt Domnul care îi sfinţesc".

24. Aşa a vorbit Moise către Aaron, către toţi fiii săi şi către toţi fiii lui Israel./

Pag. 87, col. I

К А' П' К Е

А' И грѣи дмнѣзѣ кѣтрѣ мѡисе зикѧнд.
Б' Зи луи ааро҃не шн фи҃лор луи, шн сѣ сѣ
ферѣскѣ де сфинтеле фи҃лор луи гера҃ль,
шн сѣнѣ пѧнгѣрѣскѣ нѹмеле меѹ чел
сфинт, кѧте ѣи сфинцескѹ мѣ, ѣѹ дн҃ѣ.
Г' Зи лор фсемѧнцѣиле воастре тот о҃мѹл, карелѧ
сева апропїѧ де тоатѣ семѣнцїа воастрѣ, кѣтрѣ
сфинте кѧте воръ сфинци фи҃ луи гера҃ль дмнѣзѣ,
шн некѹрѣцїѧ луи пре дн҃ѣл, ваперѣ сѹфлетѹ
Д' ѧчела дела мине, ѣѹ дмнѣзѣл. Шн о҃мь дин
семѧнцїалуи ааро҃не прѣсоцѣл, шн ѧтѧтат стрн
кѧт ѧѹ фрѧнт дин чѣле сфинте сѣнѣ мѧнѧ
Е' че, пѣнѣ чесева кѹрѣцѧ, шн чѣла чест ѧтинѹс де
тоатѣ некѹрѣцїѧ сѹфлетѹлуи, ѧѹ о҃мь кѹрѣѧ
ба҃ѣ шн дин трѧнсѹл пѧт де семѣнцѣ. Сѧѹ
Ѕ' карелѧ сева ѧтинѹс де тот тѧрѣторнл некѹрѧ,
карелѧ ва пѧнгѣрѧ пре ѣл, сѧѹ де о҃мь фкаре ва
пѧнгѣрѧ пре ѣл, дхпѣ тоатѣ некѹрѣцїѧ луи,
З' сѹфлетѹл каре сева ѧтинѹс де ѧл. Некѹ
рѧт вафѧ пѣнѣ фсаре, нѹва мѧнкѧ дин чѣле
И' сфинте. Дпѹѣва сѣлда трѹпѹл луи кѹ
апѣ, шн ва апѹне соареле шн кѹрѧт вафѧ, шн
ѳтѹнчѣ ва мѧнкѧ дин чѣле сфинте кѣ пѧнѣ луи
Ѳ' ѧѣте. Мортѣчѹне шн прїнсѹ де гадинїе
нѹ мѧнѧнче, сѣѣ пѧнгѣрѣскѣ ѣл фтрѧнселе,
і' ѣѹ дмнѣзѣл. Шн воръ пѣзѣ пѧзелѣ мѣле, кѧ
нѹ ѧ пинтрѹ ѧле пѧкѧт, шн воръ мѹрѣ пинтрѹ
ѧле, де воръ пѧнгѣрѧ пре ѧле, ѣѹ дмнѣзѣл чѣлаче
ІА' сфнцескѹ пре дн҃шїй. Шн тот стрѣинѣл
дрѹдѣ нѹва мѧнкѧ сфинте, немѣрнкѹл прѣсо
тѹлуи, ѧѹ нѣмѧнѣ нѹва мѧнкѧ сфинте.
ІБ' Ѯаръ прѣсот дека кѹмпѣрѧ сѹфлетѣ, кѹмпѣрѧ
пре ѧрцинтѣ, ѧтѣта вамѧнкѧ дин пѧнѣнеле луи,
шн чей нескѹцн де кѧса луи, шн ѧѣцѣ воръ мѧ
ІГ' кѧ дин пѧнѣнеле луи. Шн фѧтѧ де о҃мь прѣсо
тѹлуи десева дѧ ла о҃мь стрѣинь дин нѣм, ѧ дин чепѣлѹ
ІД' рнле чѣле сфинте нѹва мѧнкѧ. Шн фѧта прѣ
сотѹлуи десева фаче вѣдѹкѣ ѧѹ гонитѣ, шн
сѣмѧнце нѹва фи ѧѣ, сева ѧтѹрче ла кѧса тѣ
тѧнѣсѣѹ, дхпѣ тинерѣцеле ѣи, дин пѧнѣнеле
ІЕ' тѧнѣсѣѹ вамѧнкѧ, шн тоть стрѣинѹл дерѹ
дѣ нѹва мѧнкѧ дин ѧле. Шн о҃мь карелѧ ва
мѧнкѧ сфинте дхпѣ нецтѣнцѣ, шн ва пѹне ѧл
ІЅ' чинчеле луи прете дн҃ѣл, шн вада прѣсотѹлѣ
чел сфинт. Шн нѹкѹр пѧнгѣрѧ сфинтеле фи
ІЗ' лор луи гера҃ль, карелеѣи ѧѹ дмнѣзѣлуи. Шн
воръ ѧдѹче прете ѣи фпрѣдѣлѣце де грешѧлѣ, мѧ
нкѧнд ѣи сфинтеле лор, пентрѹ кѣ ѣѹ дмнѣзѣл ка
ІИ' рле сфнцескѹ пре ѣи. Шн грѣи дмнѣзѣл кѣ
тре моѹсѣ зикѧнд. Грѣѧще луи ааро҃не
шн фи҃лор луи, шн латоатѣ ѧдѹнѣрѣ фи҃лор
луи гера҃ль, шн деи грѣи кѣтрѣ ѣи, о҃мь, о҃мѣ,
дин фиїй луи гера҃ль, ѧѹ дин немѣрнитѹ ле ле
ІК' кѹѣскѹ ѧлѣсѣ дн҃шїй ѳ гера҃ль, карелѧ ва ѧдѹ
че дарѹрѣ дхпѣ тоатѣ, мѣртѹрнсїрѣ лор, ѧѹ дѹ
ІЋ' пѣ тоатѣ ѧлѣцерѣлор. Кѧте воръ ѧдѹче дѣ
нѹлуи ла ѧрдѣре дитот, прїнмїте вѣсѣ пѧрте
сѣѣѣскѣ дин чрїзѣ, ѧѹ дин о҃и шн дин капре.

CAP 22

1. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

2. „Zi lui Aaron și fiilor lui și să să ferească de sfintele fiilor lui Israil și să nu pîngărească numele mieu cel sfînt, cîte ei sfințescu mie. Eu, Domnul.

3. Zi lor : «În semințiile voastre tot omul carele se va apropiia de toată semerția voastră către sfinte, cîte vor sfinți fiii lui Israil Domnului și necurățiia lui pre dînsul, va peri sufletul acela de la mine. Eu, Domnul.

4. Și om den sămînța lui Aaron, preotul, și acesta stricat au înfrînt, den cêle sfinte să nu mînînce pănă ce se va curăți ; și cela ce să atinge de toată necurățiia sufletului au om căruia va ieși dentr-însul pat de semenție

5. Sau carele se va atinge de tot tîrîtoriul necurat, carele va pîngări pre el, sau de om în care va pîngări pre el după toată necurățiia lui, sufletul care se va atinge de êle

6. Necurat va fi pănă în sară, nu va mînca den cele sfinte [7] de nu-ș va scălda trupul lui cu apă.

7. Și va apune soarele și curat va fi, și atuncea va mînca den cêle sfinte, că pîinea lui iaste.

8. Mortăciune și prinsu de gadini să nu mînînce să să pîngărească el într-însele. Eu, Domnul.

9. Și vor păzi pazele mêle, ca să nu ia pentru êle păcat, și vor muri pentru êle de vor pîngări pre êle. Eu, Domnul, cela ce sfințescu pre dînșii.

10. Și tot streinul de rudă nu va mînca sfinte, nemêrnicul preotului au năimit nu va mînca sfinte.

11. Iară preot de va cumpăra suflet, cumpărat pre argint, acesta va mînca den pîinile lui, și cei născuți de casa lui și aceștia vor mînca den pîinile lui.

12. Și fată de om preot de se va da la om strein de neam, ea de-ncepăturile cêle sfinte nu va mînca.

13. Și fata preotului de se va face văduvă au gonită, și sămînțe nu va fi în ea, se va întoarce la casa tătîne-său după tinerêțele ei, den pîinile tătîne-său va mînca și tot streinul de rudă nu va mînca den êle.

14. Și om carele va mînca sfinte după neștiințe și va pune al cincilea lui preste dînsul și va da preotului cel sfînt.

15. Și nu vor pîngări sfintele fiilor lui Israil, carele ei iau Domnului.

16. Și vor aduce preste ei fărădelêge de greșală, mîncînd ei sfintele lor, pentru că eu, Domnul, carele sfințescu pre ei.»

17. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

18. „Grăiêște lui Aaron și fiilor lui și la toată adunarea fiilor lui Israil și vei grăi către ei : «Om, om den fiii lui Israil au den nemêrnicii ce lăcuiescu lîngă dînșii în Israil, carele va aduce daruri după toată mărturisirea lor au după toată alêgerea lor,

19. Cîte vor aduce Domnului la arderea de tot, priimite voao parte bărbătească den cirezi au den oi și den capre./

CAP 22

1. Și grăi Domnul către Moisi dzicindu:
2. „Dzi lui Aaron și fiilor lui și să s<ă> ferească de sfintele fiilor Israil [1] și să nu pîngărească numele mieu cel sfintu, cîte ei sfințescu mie. Eu, Domnul.

3. Dzi lor: «Întru semințiile voastre tot omul carele să va apropiia den toată semința voastră către sfinte, cîte vor sfinți fiii lui Israil Domnului, și necurăția lui pre însul, va peri sufletul acela de la mine. Eu, Domnul.

4. Și om den sămința lui Aaron, preutul, și acesta are stricăciune au iaste înfrîntu, den cêle sfinte să nu mănînce pîn-ce să va curăți; și cela ci să atinge de toată necurăți<a> [1] sufletului au om căruia va ieși dentru însă pat de sămință

5. Sau carele să va atinge de tot tîrîtoriul necurat, carele îl va pîngări pre el, sau de om întru carele va pîngări pre el după toată necurăția lui,

6. Sufletul carele să va atinge de ei [6] necurat va fi pîn-în sară, nu va mînca den cêle sfinte [7] de nu-ș va scălda trupul lui cu apă.
7. Și va apune soarele și curat va fi, și atuncea va mînca den cêle sfinte, pentru că pîinea lui iaste.

8. Mortăciune și prinsu de jiganii să nu mănînci să s<ă> pîngărească el întru însă. Eu, Domnul.
9. Și vor păzi cruțările mêle, pentru ca să nu ia pre êle păcat, și vor muri pentru êle de vor pîngări pre êle. Eu, Domnul, cela ce sfințescu pre înși.
10. Și tot străinul de rude nu va mînca sfinte, prisleț preutului au năimit nu va mînca sfinte.

11. Iar preut de va cumpăra suflet, cumpărat pen argintu, acesta va mînca den pîinele lui, și cei născuți den casa lui și aceștia vor mînca den pîinele lui.
12. Și fată a om preut de să va da a om striin de neam, ea dentru începăturile cêle sfinte nu va mînca.

13. Și fata preutului de să va face văduă au gonită, iar sămință nu va avea, să va întoarce la casa tătîne-său după tinerêțele ei, den pîinele tătîne-său va mînca și tot striinul de rudă nu va mînca den êle.

14. Și om carele va mînca sfinte după neștiință și va pune al cincilea lui preste însul și va da preutului cel sfintu.

15. Și nu vor pîngări sfintele fiilor Israil[1], carele ei aduc Domnului.

16. Și vor aduce preste ei fărdelêge de greșeale, mîncîndu ei sfintele lor, pentru că eu, Domnul, carele sfințescu pre ei».
17. Și grăi Domnul către Moisi dzicînd:
18. „Grăiește lui Aaron și fiilor lui și la toată adunarea Israil [1] și vei grăi către ei: «Om, om den fiii lui Israil au dentru cei prisleți ce lăcuiescu lîngă înșii întru Israil, carele va aduce dăruri după toată mărturisirea lor au după toată alêgerea lor,

19. Cîte vor aduce Domnului la jirtvă, priimite voao fără-prihană parte bărbătească den cirezi au dentru oi și dentru capre./

CAP 22

1. Și grăi Domnul către Moisei zicînd:
2. „Și zi lui Aáron și feciorilor lui să se ferească de aducerile cêle sfinte care sînt de la feciorii lui Israil și să nu spurce numele mieu cel sfînt, cîte sfințesc ei mie; eu, Domnul.

3. Zi lor: «Întru semințiia voastră tot omul carele se va apropiia de toată rudeniia voastră, către sfintele care sfințesc feciorii lui Israil Domnului, și necurăția lui va fi pre dînsul, peri-va sufletul acela de la mine. Eu, Domnul.

4. Și om den semințiia lui Aáron preotul carele va fi stricat sau îi va fi curs sămînța [1] den cêle sfinte să nu mănînce pînă nu se va curăți, și sufletul carele se va atinge de toată necurăția sau omul cărula-i va cură sămînța patului lui

5[4]. Și cela ce se va atinge de toată cúrărea necurată se va spurca, [5] sau de omul carele iaste pîngărit după fieștece necurăție de ale lui, sufletul carele se va atinge de dînsul,

6. Necurat va fi pînă seara, să nu mănînce den cêle sfinte, ce să-ș spêle trupul cu apă.

7. Și, după ce va apune soarele, va fi curat și atunci va mînca den sfinte, pentru că pîinea lui iaste.

8. Mortăcini și mîncat de gadini să nu mîncați că vă văț pîngări într-însele. Eu, Domnul.
9. Să păzească porîncile mêle, să nu dobîndească pentru dînsele păcat, că vor muri pentru dînsele deaca le vor spurca. Eu, Domnul, carele sfințesc pre dînșii.
10. Tot care iaste de alt neam să nu mănînce den cêle sfinte și vineticul sau argatul preotului să nu mănînce den cêle sfinte.

11. Iar de va cîștiga preotul vre un suflet cumpărîndu-l cu argint [2], acesta să mănînce den pîinea lui, și cei ce vor fi născuț den casa lui să mănînce pîinea lui.
12. Iar fata preotului deaca se va mărita după bărbat de alt neam, aceasta den aducerile cêle sfinte să nu mănînce.

13. Iar de va rămînea fata preotului văduvă sau o va lăsa bărbatul și roadă dentr-însa nu va fi și se va întoarce la casa tatîne-său după tinerêțele ei, den pîinea tatîne-său să mănînce, iar nimeni de alt neam să nu mănînce dentr-însa.

14. Și omul carele va mînca cêle sfinte nepricepînd să adaogă a cincea parte a lui spre ce au mîncat și să dea aceasta sfîntă preotului.
15. Și să nu pîngărească aducearea sfintelor carea iaste de la feciorii lui Israil, care aduc ei Domnului.
16. Și să nu aducă spre dînșii fărădelêgea călcării cînd vor mînca sfințitele lor. Eu, Domnul care i-am sfințit».
17. Și grăi Domnul către Moisei zicînd:
18. „Grăiește lui Aáron și feciorilor lui și tuturor feciorilor lui Israil și zi către dînșii: «Omul den casa lui Israil sau den streinii carei lăcuiesc întru voi întru Israil, carele va aduce dar după toată mărturisirea lor sau după toată voia lor.

19[18]. Orcît va aduce Domnului spre ardere de tot [19] întru priimire de la voi parte bărbătească să fie nevinovată den cireada boilor sau den turma oilor sau a caprelor./

CAP. 22

Rînduieli privitoare la mîncarea jertfelor

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:
2. „Spune lui Aaron și fiilor lui Israel să aibă grijă de lucrurile sfinte ale fiilor lui Israel și să nu pîngărească numele meu cel sfînt prin cele ce mi se închină. Eu sînt Domnul.
3. Spune-le: «Oricine dintre urmașii voștri, din neam în neam, care se va apropia de lucrurile sfinte pe care fiii lui Israel le închină Domnului și care va avea asupra lui o necurăție, acel om să fie îndepărtat de la mine. Eu sînt Domnul.
4. Orice bărbat din semnția preotului Aaron care va avea o umflătură de lepră sau o scurgere să nu mănînce din lucrurile sfinte pînă ce nu se va curăți; tot astfel și acela care se va atinge de cineva devenit necurat printr-un mort, acela care va avea o scurgere de sămînță
5. Sau acela care se va atinge de o tîrîtoare necurată care pîngărește sau de un om care-l va pîngări printr-o oarecare necurățenie,

6. Oricine se va atinge de toate acestea va fi necurat pînă seara; să nu mănînce din lucrurile sfinte decît dacă-și va spăla trupul cu apă.
7. Iar după ce va apune soarele va fi curat; atunci să mănînce din lucrurile sfinte, căci aceasta este hrana sa.

8. Dar să nu mănînce dintr-o vită moartă sau sfîșiată de fiare, ca să nu se pîngărească cu ele. Eu sînt Domnul.
9. Să păzească poruncile mele, ca să nu se facă vinovați de păcat și să moară pentru că le-au pîngărît. Eu sînt Domnul cel care le sfințesc.
10. Nici un om străin (de neamul preoțesc) să nu mănînce din lucrurile sfinte. Oaspetele preotului și sluga lui să nu mănînce din lucrurile sfinte.
11. Dacă un preot va avea un rob cumpărat cu argint, acesta poate să mănînce din hrana lui, la fel ca și cei născuți în casa lui; aceștia pot să mănînce din hrana lui.
12. Dacă fiica unui preot se va mărita cu un străin (de neamul preoțesc), ea să nu mănînce din lucrurile sfinte aduse ca dar înălțat.
13. Dar dacă fiica unui preot va rămîne văduvă sau va fi despărțită de bărbatul său și nu va avea urmași, dacă se va întoarce în casa tatălui său, ca în tinerețea ei, atunci ea va putea mînca din hrana tatălui său; dar nici un străin (de neamul preoțesc) să nu mănînce din aceasta.
14. Și dacă un om va mînca din lucrurile sfinte din neștiință, atunci el să dea înapoi preotului lucrul cel sfînt și să adauge încă o cincime din prețul său.
15. Ei să nu pîngărească lucrurile sfinte ale fiilor lui Israel, pe care aceștia le-au adus Domnului ca dar înălțat.
16. Și să nu aducă asupra lor păcatul fărădelegii de a mînca lucrurile sfinte; pentru că eu sînt Domnul, cel care îi sfințesc pe ei.»
17. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:
18. „Vorbește-i lui Aaron și fiilor lui, ca și întregii adunări a fiilor lui Israel, și spune-le: «Orice om dintre fiii lui Israel sau dintre străinii ce locuiesc între ei în Israel, care va aduce o jertfă, fie ca împlinire a unei făgăduințe, fie ca jertfă de bunăvoie, înfățișîndu-le ca ardere de tot,
19. Să aducă o parte bărbătească fără cusur din cireada de vite, din turma de oi sau din turma de capre, pentru ca jertfa să fie bine primită./

Pag. 87, col. II

20. Toate cîte vor avea hulă într-însele nu vor aduce Domnului, căce nu va fi voao priimită.

21. Și om carele va aduce jîrtvă de mîntuire Domnului, osebind ruga după alêgere au în prazpicele voastre, den cirezi au den oi, curat va fi priimit, toată prihana nu va fi în el.

22. Orbu, sau zdrobit, au tăiat la limbă, au avînd negi, au rîios, au pecinginos să nu le aducă acêstea Domnului și la priimire să nu daț den êle preste jîrtăvnic Domnului.

23. Și viţel au oaie tăiată la urêche au tăiat la coadă, junghieri să le faci acêstea ţie, iară la rugă-ț nu se vor priimi.

24. Frînt, și zdrobit, și tăiat, și spentecat să nu le aduceț acêstea Domnului și în pămîntul vostru nu se vor face.

25. Și den mîna streinului de rudă să nu aduceț daruri Dumnezăului vostru den toate acêstea, pentru că stricăciune sînt întru êle, hulă în êle, nu se vor priimi acêstea voao».

26. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

27. „Viţel, au oaie, au capră, după ce se va naște și va fi 7 zile supt mumă-sa, iară a opta zi și înainte se va priimi în loc de daruri priimire Domnului.

28. Și viţel și oaia, pre dînsa și pre copilul ei să nu jungheaț într-o zi.

29. Iară de veț jîrtvui jîrtvă rugă de bucurie Domnului, întru priimire voao veț jîrtvi pre ea.

30. Aceasta într-acêea zi se va mînca, să nu lăsaț den cărnuri pre dimineață. Eu, Domnul.

31. Și păziț poruncile mêle și să le faceț pre dînsele. Eu, Domnul.

32. Și să nu spurcaţi numele sfîntului și mă voiu sfinți în mijlocul fiilor lui Israil. Eu, Domnul, cela ce sfințescu pre voi,

33. Cela ce v-am scos pre voi den pămîntul Eghipetului, ca să vă fiu voao Dumnezău. Eu Domnul“.

CAP 23

1. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

2. „Grăiêște fiilor lui Israil și vei zice către ei : «Praznicile Domnului, pre care veț chema pre êle chemate sfinte, acêstea sînt praznicile mêle.

3. Șase zile să faceți lucruri, iară a șaptea zi, sîmbete, odihnă chemată sfîntă Domnului, tot lucrul să nu faceți, sîmbete iaste Domnului în toată lăcuința voastră.

4. Acêstea sînt praznicile Domnului chemate sfinte, pre care veț chema pre êle în vremile lor.

5. În luna dentîi, în 14 zile ale lunii, între mijlocul serilor, Pasha Domnului.

6. Și în cincisprăzêce zile ale lunii dentîi, praznecul azimelor Domnului ; șapte zile azime să mîncaţi.

7. Și zioa cea dentîi chemată sfîntă, va fi voao, tot lucrul de poslușit să nu faceți.

8. Și veț aduce ardere de tot Domnului 7 zile, și zioa a șaptea chemată sfîntă va fi voao, tot lucrul de lucrat să nu faceți».

9. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

10. „Zi fiilor lui Israil și vei grăi/către dînșii : «Cînd

20. Toate cîte vor avea hulă întru însă nu vor aduce Domnului, pentru că nu va fi voaă priimit.

21. Și omul pre carele va aduce jirtvă de mîntuire Domnului, usăbindu rugă după alêgere au întru praznicile voastre, den cirezi au dentru oi, curat va fi priimit, toată prihana nu va fi întru el.

22. Orbu, au zdrobit, au tăiat la limbă, au amorțit, au rîios, au peciginos să nu le aducă acêstea Domnului și la priimire să nu dați dentru êle preste jirtăvnic Domnului.

23. Și vițăl au oaie tăiată la ureche au tăiată la coadă, jungheturi ție acêstea, iar la rugă-ți nu să vor priimi.

24. Frîntu, și zdrobit, și tăiat, și spîntecat să nu le aduceți pre acêstea Domnului și întru pămîntul vostru nu să vor face.

25. Și den mîna striinului de rudă să nu aduceți dăruri Dumnedzăului vostru dentru toate acêstea, pentru că stricăciune sîntu întru êle, hulă întru êle, nu să vor priimi acêstea voao»".

26. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

27. „Vițălul, au oaie, au capra, după ce să va naște și va fi 7 dzile suptu maica lui, iar înn-a opta dzi și înnainte să va priimi în loc de dar priimire Domnului.

28. Și vițălul și pre oaia și pre copilul ei să nu giungheați întru o dzi.

29. Iar să vei jirtvui jirtvă rugă de bucurie Domnului, întru priimire voao veți junghea lui.

30. Întru acêea dzi, atunicea să va mînca, să nu lăsați den cărnuri dimineața. Eu, Domnul.

31. Și să cruțați porîncele mêle și să le faceți pre însc. Eu, Domnul.

32. Și să nu spurcați numele sfîntului și mă voi sfînți în mijlocul fiilor Israil [1]. Eu, Domnul, cela ce sfîntescu pre voi,

33. Cela ce v-am scos pre voi den pămîntul Eghiptului, ca să fiu voă Dumnedzău. Eu, Domnul".

CAP 23

1. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

2. „Grăiește fiilor Israil[1] și vei dzice cătră ei: «Praznicile Domnului, pre carele veți chema pre êle chemate sfinte, acêstea-s praznicile mêle.

3. 6 dzile să faci lucruri, iar a 7 dzi, simbete, odihnă chemată sfîntă Domnului, tot lucrul să nu faceți, simbete iaste Domnului întru toată lăcuința voastră.

4. Acêstea-s praznicile Domnului chemate sfinte, pre carele veți chema pre êle întru vremile lor.

5. Întru luna dentăi, întru 14 a lunei, întru mijlocul sării, Pasha Domnului.

6. Și întru 15 dzile a lunei dentăi, praznic azimilor Domnului, 7 dzile azime să mîncați.

7. Și dzua dentăi chemtă sfîntă va fi voao, tot lucrul de poslușit să nu faceți.

8. Și veți aduce arderi de tot Domnului 7 dzile, și dzua a șaptea chemată sfîntă va fi voao, tot lucrul de lucrat să nu faceți».

9. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicîndu:

10 „Dzi fiilor Israil[1] și vei grăi/cătră

20. Iar nimic ce va avea vină pre sine să nu se aducă Domnului, că nu va fi priimit de la voi.

21. Omul orcîtă jărtvă de mîntuire va aduce Domnului, usebind rugăciunea după alêgerea sau întru praznicele voastre, den cirezile boilor sau den turmele oilor, nevinovat să fie întru priimire, să nu fie nice o vină pre dînsul.

22. Iar de va fi orb, sau dășălat, sau șchiop sau cu viermi, sau rîios, sau peciginos, dentr-acêstea să nu aducă Domnului și dentr-acêstea să nu se puie pre altariul Domnului în arderea de tot [3].

23. Vițelul sau oaia care va fi dășălat să-l junghi ție, iar în rugăciunea ta să nu se aducă.

24. Dășălat, și zdrobit, și tăiat, și spîntecat și scopit, acêstea să nu le aduceț Domnului și în țara voastră să nu faceț aceasta.

25. Den mîinele altui neam să nu aduceț dar Dumnezeului vostru de nice unele de acêstea, că stricăciune [4] iaste întru êle și vină într-însele, și acêstea nu vor fi voao priimite.»"

26. Și zise Domnul cătră Moisei:

27. „Vițelul, sau oaia, sau capra, deaca se va naște, să fie 7 zile supt mumă-sa, iar de-a opta zi și mai nainte să se aducă în dar prinos Domnului.

28. Și să nu junghiaț vițelul sau mielul într-o zi cu muma lor.

29. Iar de vei pune jărtvă rugăciunea bucuriei Domnului, întru priimire voaoă să junghiaț.

30. Și aceasta în zioa acêea să se mănînce, iar să nu rămîie pre a daoa zi carnea. Eu, Domnul.

31. Să păziț porîncile mêle și să le faceț. Eu, Domnul.

32. Să nu spurcaț numele sfîntului și mă voiu sfînți prenmijlocul feciorilor lui Israil. Eu, Domnul, cela ce sfîntesc pre voi,

33. Cela ce v-am scos den țara Eghipetului, ca să fiu voaoă Dumnezeu. Eu, Domnul".

CAP 23

1. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

2. „Grăiește feciorilor lui Israil și să zici cătră dînșii: «Praznicele Domnului, carele veț chiema și sînt chiemate sfinte, acêstea sînt praznicele mêle.

3. Șase zile să lucrezi, iar a șaptea zi, carea se chiemă simbăta, odihnei sfîntă iaste Domnului, întru toate lăcașurile voastre.

4[3]. Acêste praznice ale Domnului sînt chiemate sfinte, [4] care voi să le chiemaț în vremile lor.

5. În luna cea dentăi, în 14 zile ale lumii, îndeseară, Paștile Domnului.

6. Și în 15 zile ale lunii dentăi, praznicul azimelor Domnului, șapte zile să mîncaț azime.

7. Iar zioa cea dentăi sfîntă va fi voaoă chiemată, nice un lucrat de lucru să nu faceț.

8. Ce să aduceț ardere de tot Domnului 7 zile, iar zioa a șaptea sfîntă va fi chiemată voaoă, nice un lucru de lucrat să nu faceț într-însa.»"

9. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

10. „Grăiește feciorilor lui Israil și să le zici/: «Cînd vor întra în țara carea o voiu

20. Orice vită va avea o metcalnă să nu o aduceți, căci nu vă va fi bine primită.

21. Dacă un om va înfățișa Domnului o jertfă de pace din cireada de vite sau din turma de oi ori de capre, fie pentru împlinirea unei făgăduințe, fie ca jertfă de bunăvoie, aceasta să fie fără cusur, ca să fie bine primită; să nu aibă nici o metcalnă.

22. Să nu aduceți ceva orb, schilod, rănit, plin de bube, cu riie sau cu pecingine; să nu puneți asemenea jertfe mistuite de foc pe altarul Domnului.

23. Un junc sau un miel cu un mădular prea scurt sau prea lung ai putea să aduci ca jertfă de bunăvoie; ca jertfă pentru împlinirea unei făgăduințe nu-ți vor fi însă bine primiți.

24. Un dobitoc cu părțile bărbătești sfărîmate, zdrobite, tăiate sau zmulse să nu-l aduceți ca jertfă Domnului; nici în țara voastră să nu faceți așa ceva.

25. Din mîna unui străin să nu aduceți jertfă Dumnezeului vostru asemenea dobitoace; pentru că au o stricăciune și o metcalnă și nu vă vor fi bine primite.»"

26. Și i-a vorbit Domnul lui Moise, spunîndu-i:

27. „Vițelul, mielul și iedul, după ce se vor naște, să rămînă șapte zile lîngă mama lor, iar apoi, din a opta zi înainte, să poată fi adus în dar Domnului, ca ardere de tot.

28. Vaca și oaia să nu le înjunghiați în aceeași zi cu puiul lor.

29. Iar cînd veți jertfi Domnului o jertfă de laudă, să o jertfiți așa încît să fie bine primită.

30. Jertfa să fie mîncată în aceeași zi; să nu lăsați nimic din carne pînă dimineață. Eu sînt Domnul.

31. Să păziți poruncile mele și să le urmați. Eu sînt Domnul.

32. Să nu pîngăriți numele meu cel sfînt, pentru ca eu să fiu sfințit în mijlocul fiilor lui Israel. Eu sînt Domnul, cel care vă sfințesc pe voi

33. Și care v-am scos din țara Egiptului, ca să fiu Dumnezeu. Eu sînt Domnul."

CAP. 23

Despre sărbătorile neamului Israel

1. Domnul i-a vorbit lui Moise spunîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Iată sărbătorile Domnului, pe care să le vestiți ca adunări sfinte. Acestea sînt sărbătorile mele.

3. Șase zile să lucrați, dar ziua a șaptea să fie simbătă, zi de odihnă, o sfîntă adunare a Domnului, în orice locuință a voastră.

4. Acestea sînt sărbătorile Domnului, sfintele adunări, pe care să le vestiți la vremurile hotărîte.

5. În luna întîi, în a paisprezecea zi a lunii, la asfințitul soarelui, este Paștele Domnului.

6. Iar în a cincisprezecea zi din luna întîi este sărbătoarea azimelor pentru Domnul; șapte zile să mîncați azime.

7. În ziua cea dintîi să aveți o adunare sfîntă; să nu faceți nici o lucrare de slujitor.

8. Să aduceți arderi de tot Domnului vreme de șapte zile, iar în a șaptea zi să aveți o adunare sfîntă; să nu faceți nici o lucrare de slujitor.»"

9. Și i-a vorbit Domnul lui Moise spunîndu-i:

10. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le:/

Pag. 88, col. I

ве̑ть дѧ̀шїй, кѫ̀дѣ вѣцѝ ѳ҃тра̀ ла пѫма̀нтѫ
ка̀рела є҃ѵ дѹ́ѵ во́лсо, шѝ вѣц҃ сѣчера̀ сѣ̀чертѣ лѹ́й,
шѝ вѣц҃ кѫра̀ зно́пїй ѳ҃чепѫтѹ́ра сѣ̀чертй во́лстре
ѧ҃г кѣ̀тре пре̑сѫт҃. Шѝ ва̀ а҃дѹ́че зно́пѹ́л ѳ҃наи
тѣ дмн҃ѵ́лѹ́й прїѝмнѧ́т҃ во́лсо, а҃дѹ́сла зѝ чѐн дєй
тѫ́й а҃сѫ́мбетелор, ѳ҃ва̀ а҃дѹ́че прѐ дѫ́нсѹ́л пре
ѧ҃д сѫтѹ́л. Шѝ вѣц҃ ѳа̀че ѳ҃зѹ́сла ѳ҃ка̀рѣ вѣц҃ а҃дѹ́
че зно́пѹ́л, о҃а̑є кѹ́ра́тѫ дѣ ѹ҃ѹ́й а̑нь, ѳ҃ а҃рдере
ѧ҃г дѣ̀тѫ҃ дмн҃ѵ́лѹ́й. Шѝ жѫ́ртва лѹ́й до́лсо
а҃зѣ́чѣ дєй ѳ҃тѣ́нѫ кѹ́ра́тѫ, ѳ҃ткѹ́тѫ кѫ ѹ҃ѹ́нт҃
дє ле́мнѹ, жѫ́ртвѣ дмн҃ѵ́лѹ́й, ла мѝро́є дє ѹ́
нѫ мирозѝре дмн҃ѵ́лѹ́й, шѝ тѹ́рна́рѣ лѹ́й а҃пѧ́тра
ѧ҃г дєй нѫ дє вѫ́нѣ. Шѝ пѫ́нне, шѝ спѫче
фрека́тѣ во́лсо сѣнѫ́ мѫ́нкаци, пѫнѣ ла а҃ча́
па ѳ҃зѝсла а҃ча́ста, пѣнѣ вѣц҃ а҃дѹ́че во́й дѧ́р
рнле дмн҃ѣ́ѵ́лѹ́й во́стрѹ, лѣ̑це вѣ̑чннкѣ ѳ҃рѣде
ле во́лстре, ѳ҃то́лтѣ лѣкѹ́нца во́лстре.
ѧ҃е Шѝ сева̀ нѫмѣра̀ во́лсо дє а҃до́сла зѝ дєй сѫмбе
тѣ, дєй зѝсла чевѣ́ц҃ а҃дѹ́че зно́п҃ пѹнерїй дѫнан
тѣ, шѧ́пте сѫптѣмѫнн ѳ҃тре̑ѫн вѣц҃ нѫмѣра̀.
ѧ҃ѕ Пѣнѣ а҃до́сла зѝ чѐл дє а҃по́й а҃ша́пт҃ѣ, вѣц҃ нѫ
ѧ҃ѕ мѣра̀, н҃, дє зѝле. Шѝ вѣц҃ а҃дѹ́че жѫ́ртвѣ
но́лсо дмн҃ѵ́лѹ́й дєй лѣкѧ́шѣле во́лстре, вѣц҃ а҃дѹ́
че пѫ́нне пѹнерїй денаи́нтѣ, до́лсо пѫ́нни дєнь
до́лсо а҃зѣ́чѣ дє ѳ҃тѣ́нѣ нкра́тѣ ла ѳ҃ сѫпѫ́нне,
досѝпѣ́т҃ во́р нова̀че дєй чѣ́ле дєнтѧ́й нѣсѫ́тѣ
ѧ҃н дмн҃ѵ́лѹ́й. Шѝ вѣц҃ а҃дѹ́че ѳ҃пре̑ѫнѣ кѫ пѫ́нн
ле ша́пте мїѐн дє ѹ҃ѹ́й а̑нь кѹ́ра́цн, шѝ ѹ҃ѹ́й бн
цѐл дєй чнрѣ́дѣ, шѝ дєй бєрбе́чн кѹ́ра́ц҃, шѝ бо̑
ѳ҃ ѳ҃ ѧ҃рдере дє то́т҃ дмн҃ѵ́лѹ́й, шѝ жѫ́ртвеле лор҃,
шѝ тѹ́рнѣ́рнле лор҃, жѫ́ртвѣ мѝро́є дє ѹ́нѣ мн
ѧ҃ѕ росе́нѣе дмн҃ѵ́лѹ́й. Шѝ вѣц҃ ѳа̀че ѹ҃ѹ́й ц҃а́п
дєнка́пре пе́нтрѹ пѣка́т҃, шѝ дєй мїѐй дє ѹ҃ѹ́нь
а̑нь ѳ҃трѹ жѫ́ртва мѫнтѹ́нрєй, ѳ҃пре̑ѫнѣ кѫ
к пѫ́ннеле чѐле дєй ро́дѹ́рнле дєнтѧ́й. Шѝ
лева̀ пѹ́не пре̑ ѫ̑ле пре̑сѫтѹ́л кѫ пѫ́ннеле ро́дѣлор
дєнтѧ́й, пѹнере ѳ҃наи́нтѣ дмн҃ѵ́лѹ́й, ѳ҃пре̑ѫнѣ
кѫ чѐй дєй мїѐй, сфѝ́нцн во́р ѳ҃ дмн҃ѵ́лѹ́й, пре̑
сѫтѹ́лѹ́й чѐлѹ́й чѐле а҃дѹ́че пре̑ ѫ̑ле лѹ́й во́р ѳ҃.
кѧ Шѝ вѣц҃ нѫмѝ зѝсла а҃ча́ста, кѣма́тѣ сфѧ́нт҃
ва ѳ҃ во́лсо, то́т҃ лѹ́крѹ́л дє лѹ́кра́т҃ сѣнѫ́ лѹ
кра́цн ѳ҃трѧ́нса, лѣ̑це вѣ̑чннкѣ ѳ҃трѫ́ рѣ́дєле во
кв лстре, ѳ҃то́лтѣ лѣкѹ́нца во́лстре. Шѝ
кѫ́ндѣ сезера́цн сѣ̀чертѣ пѫмѧ́нтѹ́лѹ́й во́стрѹ, сѣ
нѫ́ сѣвѣрша́ч҃ѣ рѣмѣшнца сѣ̀чертй ца́рннѣ́ла́ле,
кѫ́ндѣ сѣ̀чертй тѫ́, шѝ че́ ка́де дєй сѣ̀чертле та́
ле сѣнѫ́ле стрѧ́нцн, чѐлѹ́й сѣра́кѣ шѝ чѐлѹ́й не
мѣ̑рнн҃к сѣлела́шн а҃тѣ́ѧ҃, є҃ѵ дмн҃ѵ́л҃ дмн҃ѣ́ѵ́лѹ́й
кг во́стрѹ. Шѝ гр҃ѣ дмн҃ѵ́л҃ кѣтрѣ мо́ѵсн зн
кд кѫ́ндѣ. Гр҃ѫ́ще фѝнлор҃ лѹ́й ѓерана́ зн
кѫ́ндѣ, фна ша́пт҃ѣ лѹ́нѣ, ѳ҃трѹ́на а҃лѹ́нїй, ва
ѳ҃ во́лсо сѫдѹ́хнѣ, помѣнѝ́т҃ трѫ́мбнцнлор҃, не
ве ма́тѣ сфѧ́нтѣ дмн҃ѵ́лѹ́й. То́т҃ лѹ́крѹ́л дє
лѹ́кра́т҃ сѣнѫ́ фа́цецн, шѝ сѣ а҃дѹ́чецн а҃рдере дє
кѕ То́т҃ дмн҃ѵ́лѹ́й. Шѝ гр҃ѣ дмн҃ѵ́л҃ кѣтрѣ мо́ѵсн
кз зникѫ́нд҃. Шѝ ѳ҃зѣ́чѣ а҃лѹ́нїй а҃ша́пт҃ѣ а҃ѵе
щѣ́м зн дерѕѣ кема́тѣ дє сфѝнцѣнїе ва ѳ҃ во́лсо,
шѝ смѣрѝч҃ сѹ́флетнле во́лстре, шѝ сѣ а҃дѹ́чецн а҃
кн дрре дє то́т҃ дмн҃ѵ́лѹ́й. То́т҃ лѹ́крѹ́л сѣнѫ́

veți intra la pămîntu carele cu dau voao și veț secera sêcerea lui și veț căra znopii, începătura sêcerii voastre către preot,

11. Și va aduce znopul înaintea Domnului, priimit voao, a doao zi cei dentîi a simbetelor îl va aduce pre dînsul preotul.

12. Și veț face în zioa în carea veț aduce znopul oaie curată de un an în ardere de tot Domnului.

13. Și jîrtva lui, dooa a zêcea den făină curată, făcută cu untdelemnu, jîrtvă Domnului, la miros de bună mirosire Domnului, și turnarea lui, a patra den în de vin.

14. Și pîine și spice frecate noao să nu mîncați pănă la aceasta în zioa aceasta pănă veț aduce voi darurile Dumnezăului vostru, lêge vêcinică în rudele voastre, în toată lăcuința voastră.

15. Și se va număra voao de a doao zi den simbete den zioa ce veț aduce znopi punerii denainte, șapte săptămîni întregi veț numara.

16. Pănă a dooa zi ceea de apoi, a șaptea veț număra 50 de zile.

17. Și veț aduce jîrtvă noao Domnului den lăcașăle voastre, veț aduce pîinea punerii denainte, doao pîini, den doao a zêce de făină curată va fi o pîine dospită, vor coace den cêle dentîi născute Domnului.

18. Și veț aduce împreună cu pîinile șapte miei de un an curați și un vițel den cireadă și doi berbeci curați și vor fi ardere de tot Domnului, și jîrtvele lor și turnările lor jîrtvă, miros de bună mirosenie Domnului.

19. Și veț face un țap den capre pentru păcat și doi miei de un an întru jîrtva mîntuirei, împreună cu pîinele cêle den rodurile dentîi.

20. Și le va pune pre êle preotul cu pîinele roadelor dentîi punere înaintea Domnului; împreună cu cei doi miei sfinți vor fi Domnului, preotului celui ce le aduce pre êle lui vor fi.

21. Și veț numi zioa aceasta chemată sfîntă va fi voao, tot lucrul de lucrat să nu lucrați într-însa, lêge vêcinică întru rudele voastre, în toată lăcuința voastră.

22. Și cînd seceraţi sêcerea pămîntului vostru, să nu săvîrșiț rămășița sêcerii țarinii tale cînd sêceri tu și ce cade den sêcerile tale să nu le stringi, celui sărac și celui nemêrnic să le lași acêlea. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.»"

23. Și grăi Domnul către Moisi zicînd:

24. „Grăiește fiilor lui Israil zicînd: « În a șaptea lună, într-una a lunii, va fi voao odihnă, pomenirea trîmbiților, chemată sfîntă Domnului.

25. Tot lucrul de lucrat să nu faceți și să aduceți ardere de tot Domnului.»"

26. Și grăi Domnul către Moisi zicînd:

27. „Și în zêce a lunii a șaptea aceștiia, zi de rugă, chemată de sfințenie va fi voao și smeriț sufletile voastre și să aduceți ardere de tot Domnului.

28. Tot lucrul să nu faceț într-însa, în zioa aceasta,

Însu: «Cîndu veți intra la pămîntul carele eu dau voao și veți secera sêcerea ei [11] și veți[2] căra snopii, începătura secerăturii voastre către preut.

11. Și va aduce znopul înnaintea Domnului priimit voao, a doao dzi a cêea dentăi den simbete îl va aduce pre însă preutul.

12. Și veți face întru dzua întru carea veți aduce snopul oaie curată de un an pentru jirtvă Domnului.

13. Și jirtva lui, doao a dzêce de făină curată făcută cu untu de lemnu, jirtvă Domnului la miros de bună mirosire Domnului, și turnarea lui, a patra de în de vin.

14. Și pâine și spice frecate noao să nu mîncați pân-la aceasta întru dzua aceasta pân-veți aduce voi darurile Dumnedzăului vostru, de lêge vêcinică întru rudele voastre, întru toată lăcuința voastră.

15. Și să va număra voao de a doao dzi de simbete den dziua carea veți aduce znopi a punerii de înnainte, 7 săptămîni întregi vei număra.

16. Pân-a doao dzi ceiia de apoi a șeaptea veți număra 50 de dzile.

17. Și veți aduce jirtvă noaoă Domnului den lăcașul vostru, veți aduce pâini punere dennainte, doao pâini den doao a dzêcea de făină curată va fi o pâine, dospiți[3], să vor coace den cêle dentăi născute Domnului.

18. Și veți aduce împreună <cu>[4] pâinele 7 miei curați de un an și un viță den ceredzi și berbeci 2 curați și vor fi ardere de tot Domnului, și jirtvele lor și turnările lor, jirtvă miros de bună mirosire Domnului.

19. Și vei face un țap den capre pentru păcat și 2 miei de un an întru jirtvă de mîntuire împreună cu pâinile cêle rodite dentăi.

20. Și le va pune pre êle preutul cu pâinile roadei dentăi punere înnaintea Domnului; împreună cu cei 2 miei sfinți vor fi Domnului, preutului ce le-a aduce pre êle lui vor fi.

21. Și veți numi dzua aceasta chemată sfîntă va fi voaă, tot lucrul de lucrat să nu faceți întru însă, de lêge vêcinică întru rudele voastre, în toată lăcuința voastră.

22. Și cîndu secerați sêcerea pămîntului vostru să nu săvîrșiți rămășița țarinei tale de secerat cîndu sêceri tu, și ce cad den sêcere să nu le stringi, celui sărac și celui ne-,mêrnic să le lași acêlea. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru».“

23. Și grăi Domnul către Moisi dzicîndu:

24. „<Grăiêște fiilor Israil, dzicîndu:>[5] «Înn-a șaptea lună, într-una a lunei, va fi voao odihnă, pâmente de trîmbiță, chemată sfîntă Domnului.

25. Tot lucrul de lucrat să nu faceți și să aduceți ardere de tot Domnului.»“

26. Și grăi Domnul către Moisi dzicînd:

27. „Și în 10 a lunei a șeaptea aceștiia, dzi de rugă, chemată de sfințenie va fi voao și să smeriți sufletile voastre și să aduceți ardere de tot Domnului.

28. Tot lucrul să nu faceți întru însă, întru

da cu voaoă și veț secera secerișul ei, să aduceț znopii cei dentăi ai secerișului vostru la preot.

11. Și va aduce znopul înaintea Domnului priimit voaoă, iar dimineața în zioa cea dentăi a simbetei să-l rădice preotul.

12. Și în zioa cêea ce-l veț aduce znopul să faceț în arderea de tot Domnului o oaie nevinovată de un an.

13. Și jărtva lui, doaoă a zêcea parte den efi de făină curată, făcut cu undelemn, jărtvă Domnului întru mirosul mirosêlei cei bune Domnului, și turnarea lui, a patra parte de în al vinului.

14. Pâine și spice noaoă frecate să nu mîncaț până în zioa cêea ce veț aduce daruri Dumnezeului vostru, lêge vêcinică întru neamul vostru, întru toată lăcuința voastră.

15. Și să numărați de a doaoa zi a simbetei până în zioa cêea ce veț aduce znopii ai punerii 7 săptămîni întregi.

16. Și să numeri până a doao zi după săptămîna cea mai de pre urmă, să numeri 50 de zile.

17[16]. Și să aduceți jărtvă noaoă Domnului [17] den lăcașurile voastre, să aduceț pâine a punerii înainte, 2 pâni, și den doaoă a zêcea parte de făină de grâu curat, să fie o pâine cu aluat dospită, să se coacă den znopii cei de grîu dentăi Domnului.

18. Și să aduceț deprcună cu pâinile 7 miei nevinovați, cîte de un an, și 2 berbeci curați și un viței den cireadă să fie în arderea de tot Domnului, și jărtvele lor și turnările lor, jărtvă de mirosеală bună Domnului.

19. Și să faceț un țap den capre pentru păcat și 2 miei cîte de un an în jărtva mîntuirei, depreună cu pâinile cêle de pîrgă de grîu.

20. Și să-i puie preotul cu pâinile cêle den grîul dentăi punere înainte înaintea Domnului, cu amîndoi mieii sfinți vor fi Domnului și preotul carele va aduce ai lui vor fi.

21. Și zioa acêea o veț chiema zi chiemată sfîntă va fi voaoă, nice un lucru de lucrare să nu faceți într-însa, lêge vêcinică întru neamul vostru, întru toate lăcașurile voastre.

22. Iar deaca veț secera secerișul pământului vostru, să nu săvîrșiț rămășița scerișului vostru cînd veț secera și ce va cădea den secerișul vostru să nu stringeț, ce să le lăsaț săracului, și mișălului, și streinului. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.»“

23. Și grăi domnul către Moisei zicînd:

24. „Grăiêște feciorilor lui Israil și le zi: «În luna aceasta, în zioa cea dentăi a lunii, să fie odihnă voastră, pomenire de jărtve[1], chemate sfinte Domnului.

25. Nice un lucru de lucrare să nu faci într-însa și să aduceț ardere de tot Domnului“.

26. Și grăi Domnul către Moisei zicînd:

27. „În zêce zile ale lunii aceștia a șaptea, zioa curățirei, sfîntă chiemată să fie voaoă și să smeriț sufletele voastre și să aduceț ardere de tot Domnului.

28. Nice un lucru să nu faceț într-însa, că

«Cînd veți intra în țara pe care v-o dau și cînd veți secera lanurile ei, să aduceți preotului cel dintîi snop al secerișului vostru.

11. Acesta va înfățișa snopul înaintea Domnului, legănîndu-l ca să vă fie bine primit; preotul îl va înfățișa legănîndu-l, a doua zi după sîmbătă.

12. În ziua în care veți înfățișa snopul, să aduceți un miel fără cusur de un an, ca ardere de tot pentru Domnul.

13. Alături să fie prinosul său de grîne, două zecimi (dintr-o efă) din frunteа făinii de grîu, amestecată cu untdelemn, ca jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul; să aduceți și un prinos de băutură, a patra parte dintr-un hin de vin.

14. Nici pîine, nici spice fragede, boabe prăjite, să nu mîncați pînă în ziua cînd veți aduce un dar Domnului vostru; aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege veșnică, în orice așezare a voastră.

15. A doua zi după sîmbătă, în ziua în care veți aduce snopul, ca dar legănat, să numărați șapte săptămîni întregi.

16. Pînă în ziua care urmează celei de-a șaptea sîmbete, să numărați cincizeci de zile și atunci să aduceți noul prinos de grîne Domnului.

17. Să aduceți din așezările voastre, ca dar legănat, două pîini; să fie făcute din două zecimi (dintr-o efă) din frunteа făinii, să le coaceți dospite, ca prinos din primele tale roade pentru Domnul.

18. Împreună cu aceste pîini să aduceți șapte mici de un an fără cusur, un junc și doi berbeci fără cusur, ca ardere de tot pentru Domnul, împreună cu prinoasele lor de grîne și cu prinoasele lor de băutură, jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul.

19. Să mai înfățișați un țap ca jertfă pentru păcat și doi miei de un an ca jertfă de pace, împreună cu pîinile din primele roade.

20. Și să-i legene preotul împreună cu pîinile din primele roade ca dar legănat înaintea Domnului; (aceste daruri) să fie sfințite pentru Domnul și să rămînă preotului care le înfățișează.

21. Să vestiți această zi ca pe o adunare sfîntă și să nu faceți nici o lucrare de slujitor într-însa. Aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege veșnică, în orice așezare a voastră.

22. Cînd veți secera lanurile țării voastre, să nu terminați de secerat pînă la marginile ogorului și să nu adunați spicele care vor cădea în urma secerii, ci să le lași săracului și străinului. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.»“

23. Și i-a vorbit Domnul lui Moise zicîndu-i:

24. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «În luna a șaptea, în ziua întîi din lună, să aveți o zi de odihnă, sărbătoarea vestită prin trîmbițe, o adunare sfîntă pentru Domnul.

25. Să nu faceți nici o lucrare de slujitor și să aduceți Domnului jertfe pentru arderea de tot.»“

26. Și i-a vorbit Domnul lui Moise spunîndu-i:

27. „În a zecea zi din aceasta a șaptea lună este ziua ispășirii; atunci să aveți o adunare sfîntă, să vă smeriți sufletele și să aduceți Domnului jertfe pentru arderea de tot.

28. Să nu faceți nici o lucrare în această

Pag. 88. col. II

фа́чеț ѯтрѫ́ниса ѯгїсоа а҃ча́ста, пе́нтрѫ кѣ а҃
сте́ бо́аѕо а҃ча́ста зи́ де рѫгъ, сѫвъ р҃гаț пе́н
трѫ до́и, ѳнаи́нтѣ дми́нзъхѫи дми́нзъхѫи в҃
стрѫ. Пе́нтрѫ кѣ тоа́т сѫфлетѫ́ ка́ре нѫ кд
себа смери́ ѯгїсоа а҃ча́ста ѯтрѫ́ниса, ва перѝ де
норо́дѫ́ лѫи. Шѝ тоа́т сѫфлетѫ́ ка́ре ва́ а҃
фаче лѫкрѫ ѯтрѫ́ниса ѯгїсоа а҃ча́ста, ва перѝ сѫ
флетѫ́ а҃чела дени норо́дѫ́ лѫи. Тоа́т лѫ́ ла
крѫ́ сѫнѫ́ фа́чеци, ла́це вѣ́чниѣ ѯтрѫ́ рѫ́де
ле во́аст̀е, ѯтоа́те лъкаш̀ѫ́риле во́аст̀е.
Сиа́мѣте сиа́мѣ́целоѓ ва́ѳи бо́аѕо, шѝ вец̧ смери́ лв
сѫфлѣ́целе во́аст̀е, ден но́аѕо а҃ле́лѫи́и деаѕ̀е
рѣ, пѣнѣ ѯгѕѣче а҃ле́лѫи́и сѣ́ра, вец̧ сѧ̀вѣта
сиа́мѣ́целе во́аст̀е. Шѝ гръи дми́нѫ́ кѣ ла
трѣ мо́уси зикѧ́нд̀ь. Гръ́ѧ̀це фи́наоѓлѫи ла
ѓерани́ѣ зикѧ́нд̀ь, ѯ, ѣ̀, а҃ле́лѫи́и а҃ша́ѣтѣ а҃че
ѧ̀ѣ, праѕне́кѫ́ ко́ѣтѫ́рилоѓ, ѕ, зи́ле дми́нѫ́лѫ̆.
Шѝ зїсоа ден тѣи́н иемаѣтѣ сфи́ѣтѣ ва́ѳи, тоа́т ле
а҃кѫ́рѫ́ де лѫкра́ѣтѣ нѫ́вец̧и фа́че. Ша́ѣте зи́ лв
ле вец̧и а҃дѫ́че а҃рдере де тоа́т̀е дми́нѫ́лѫи, шѝ зїсо
а҃соѣта иемаѣтѣ сфи́ѣтѣ ва́ѳи во́аѕо, шѝ вец̧и
а҃дѫ́че а҃рдере де тоа́т̀е дми́нѫ́лѫи, ѣши́ре же́ѣте то
а҃кѫ́рѫ́ле че сѫ лѫкрѣ́ѕѣ сѫнѫ́ фа́чеци. А҃чѣ лѕ
сѫ́ѣ сѫ́ѣте праѕне́ниле дми́нѫ́лѫи, пре́ ка́ре иемаț̀
пре́ дѫ́ниселе, иемаѣте сфи́ѣте, каѕ̀ а҃дѫ́чиц̧ а҃дѫ́
черѝ дми́нѫ́ѕ̀ а҃рдерѝ де тоа́т̀е ѣ́ѣртвиле лоѓ, шѝ
тѫ́рѫ́нѣ́риле лоѓ ден зи́ ѯ зи́. А҃фа́рѣ ден сиа́м лн
вете́ле дми́нѫ́лѫи, шѝ а҃фа́рѣ ден дѣ́риле во́аст̀е,
шѝ а҃фа́рѣ ден тоа́т̀е рѫ́ниле во́аст̀е, шѝ фо́ѓѣ де
тѣ́ле деаѕ̀ѫ́ѣ во́е а҃ле во́аст̀е, ка́ре́ле вец̧и да до
нѫ́лѫи. Шѝ ѯ, ѣ̀, зи́ле а҃лѫи́и а҃ша́ѣте а҃че лд
ѧ̀ѣ, дѫ́пѣ ле вец̧и иепрѣвѣ́ роа́деле пѫмѧ́нтѫ̆
лѫи, сѫпрѣзнѫ́ници дми́нѫ́лѫи, ѕ, зи́ле.
А҃ѕїсоа ден тѣи́н сѫдѫ́хнѣ шѝ ѳна сѫ́ѣта зи сѫди м
нѣ шѝ вец̧и а҃ха́ во́аѕо а҃ѕїсоа ден тѣи́н роа́дѣ де
ле́мнѫ́ фрѫмо́ѕь шѝ рамѫ́ри де фи́нѣ́ѕ, шѝ сѣ́ѣ
пѣри де ле́мнѫ́ дѣ́ѕе, шѝ рѣ́кѣци, шѝ сѣ́а́пѣри
де а҃ѓнѫ́ ден пѫрѣ́ѕ, шѝ вѣ́ѣци ве́ѣли ѳнаи́нтѣ
дми́нѫ́лѫи дми́нѫ́ѕ̀ѫ́лѫи во́аст̀е. Ша́ѣте зи́ле ма
а҃ле а҃нѫ́лѫи лѣ́це вѣ́чниѣ ла рѫ́деле во́аст̀е, ѯ
лѫна а҃ша́ѣ вец̧и пръзнѫ́ѣ пре́ дѫ́ниса. А҃кор мѕ
тѫ́ри сѫ сѫлъшлѫ́ници, ѕ, зи́ле тоа́т̀е мошѣ́нѣ́
де пѫмѧ́нтѣ ѯ ѓерани́ѣ, ва лъкѫ́ѣ ѳко́ѣтѫ́ри.
Пе́нтрѫ каѕ̀ ва́ѕ̀ рѫ́деле во́аст̀е, кѣ ѳко́ѣтѫ́ мѓ
рѝ а҃мѣ лъкѫ́ѣтѣ пре́ ѳни́ѣ лѫи ѓерани́ѣ, кѧ́нд̀ь
а҃мѣ ѣко́ѕь пре́ дѫ́ниѣ́ѣ ден пѫмѧ́нтѫ̆ле е҃гѵпѣ́ѕ̀
лѫи, е҃ѣ̀ дми́нѫ́ле дми́нѫ́ѕ̀ѫ́ле во́аст̀е. Шѝ гръи мѣ
мо́уси праѕне́ниле дми́нѫ́лѫи дми́нѫ́ѕ̀ѫ́лѫи ѳи́наоѓ
лѫи ѓерани́ѣ.

К А П. К Д

Шѝ гръи дми́нѫ́ле кѣтрѣ мо́уси зикѧ́нд̀ь. а҃
Порѫ́нчѣ́ще ѳи́наоѓлѫи лѫи ѓерани́ѣ, шѝ сѣ̀ѣ в
цѣе оу́ѣнѣ де ле́мнѫ́ де маслѝ́не кѫра́ѣ,
шѝ а҃нми́педе ла а҃ѳми́нѣ, сѣ а҃ѕѣ лѫми
нѣ пѫрѫ́ѕ̀. А҃фа́рѣ де а҃коперемѧ́нѣ ѳ
ѳко́ѣтѫ́ле мѣрѣ́ѓѣрѣ́ѣ, шѝ а҃ѓоре а҃рде пре́ дѫ́ниса́
а҃ро́не шѝ ѳни́ѣ лѫи, де кѫ́ѕарѣ пѧ́нѣ дмине́
ца, ѳнаи́нтѣ дми́нѫ́лѫи пѫрѫ́ѕ̀, ла́це вѣ́чниѣ
ѯрѫ́деле во́аст̀е. Пре́ ѳфѣ́шниколь те́лькѫ ѳ
рѧ

pentru că iaste voao aceasta zi de rugă, să vă rugaț pentru voi înaintea Domnului Dumnezăului vostru,

29. Pentru că tot sufletul care nu se va smeri în zioa aceasta într-însa va peri den norodul lui.

30. Și tot sufletul care va face lucru într-însa în zioa aceasta va peri sufletul acela den norodul lui.

31. Tot lucrul să nu faceți, lêge vêcinică întru rudele voastre, în toate lăcașurile voastre.

32. Simbete simbetelor va fi voao și veț smeri sufletele vostre den noao ale lunii decuseară până în zêce ale lunii seara, vêț sîmbătá simbetele voastre.»“

33. Și grăi Domnul cătră Moisi zicînd:

34. „Grăiêște fiilor lui Israil zicînd: «În 15 ale lunii a șaptea aceștiia, praznecul corturilor, 7 zile Domnului.

35. Și zioa dentăi chemată sfîntă va fi, tot lucrul de lucrat nu veți face.

36. Șapte zile veți aduce ardere de tot Domnului și zioa a opta chemată sfîntă va fi voao și veți aduce ardere de tot Domnului, ieșire iaste, tot lucrul ce să lucrează să nu faceți.

37. Acêstea sînt praznecile Domnului pre care chemați pre dînsele, chemate sfinte, ca să aduceți aduceri Domnului arderi de tot jîrtvei lor și turnările lor den zi în zi,

38. Afară den simbetele Domnului și afară den dările voastre și afară den toate rugile voastre și fără de cêle de bunăvoie ale voastre carele veți da Domnului.

39. Și în 15 zile a lunii ⟨a⟩ șaptea aceștiia, după ce veți isprăvi roadele pămîntului, să prăznuiți Domnului 7 zile. [40] În zioa dentăi, odihnă, și în a opta zi odihnă.

40. Și veți lua voao în zioa dentăi roadă den lemnu frumos, și ramuri de finic, și stîlpări de lemnu dêse, și răchiți, și stîlpări de agnu den părău și vă veți veseli înaintea Domnului Dumnezăului vostru.

41. Șapte zile ale anului lêgе vêcinică la rudele voastre, în luna a șaptea veți prăznui pre dînsa.

42. În corturi să sălășluiți 7 zile, tot moșneanul de pămînt în Israil va lăcui în corturi,

43. Pentru ca să vază rudele voastre că în corturi am lăcuit pre fiii lui Israil cînd i-am scos pre dînșii den pămîntul Eghipetului. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.»“

44. Și grăi Moisi praznicile Domnului Dumnezăului fiilor lui Israil.

CAP 24

1. Și grăi Domnul cătră Moisi zicînd:

2. „Poruncêște fiilor lui Israil și să-ț ia ție untdelemnu de maslin curat și limpede la lumină, să arză lumină pururea,

3. Afară de acoperemînt, în cortul mărturiei. Și-l vor arde pre dînsul Aaron și fii lui decusară pînă dimineața înaintea Domnului pururea, lêge vêcinică în rudele voastre.

4. Pre sfêșnicul cel cu/rat veți arde luminele înaintea

dzua aceasta, pentru că iaste voao aceasta dzi de rugă, să s<ă> roage pentru voi înnaintea Domnului Dumnedzăului vostru.

29. Pentru că tot sufletul carele nu să va smeri întru dzua aceasta întru însă va peri dentru nărodul ei.

30. Şi tot sufletul carele va face lucru întru însă întru dzua aceasta va peri sufletul acela den nărodul lui.

31. Tot lucrul să nu faceţi, de lége vécinică întru rudele voastre, în toate lăcaşurile voastre.

32. Simbete simbetilor va fi voao şi veţi smeri sufletile voastre den 9 a lunei decusară pân-în 10 a lunei sara, veţi simbăta simbetile voastre.»"

33. Şi grăi Domnul cătră Moisi dzicindu:

34. „Grăieşte fiilor Israil[1], dzicindu: «În 15 a lunei a şaptea aceştiia, praznic de colibi, 7 dzile Domnului.

35. Şi dzua dentăi chemată sfîntă va fi, tot lucrul de lucrat nu veţi face.

36. 7 dzile veţi aduce arderi de tot Domnului şi dzua a opta chemată sfîntă va fi voao şi veţi aduce arderi de tot Domnului, de ieşire iaste, tot lucrul ce să lucreadză să nu faceţi.

37. Acestea-s praznicile Domnului pre carele să chemaţi pre însă, chemate sfinte, ca să aduceţi aduceri Domnului arderi de tot a jirtvei lor şi turnările lor den dzi în dzi,

38. Afară den simbetile Domnului şi afară den dările voastre şi afară den toate rugile voastre şi făr-de cêle de bunăvoie ale voastre carele veţi da Domnului.

39. Şi într-a 15 dzile a lunei a şeaptea aceştiia, după ce veţi isprăvi roadele pământului, să prăznuiţi Domnului 7 dzile. [40]. În dzua dentăi, odihnă, şi într-a opta dzi, odihnă.

40. Şi veţi lua voao în dzua dentăi roadă a lemnu frumos şi stîlpări[6] de finic şi stîlpări de lemnu des şi răchiţi şi stîlpări[6] de agnu den părîu şi veţi veseli înnaintea Domnului Dumnedzăului vostru.

41. 7 dzile ale anului de lége vécinică la rudile voastre, în luna a şeaptea prăznuiţi pre însă.

42. În colibi să şedeţi 7 dzile, tot moşteanul de pământu întru Israil va lăcui în colibi,

43. Pentru ca să vadză rudele voastre că întru colibi am lăcuit pre fiii lui Israil, cîndu i-am scos eu pre înşi den pământul Eghiptului. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.»"

44. Şi grăi Moisi praznicile Domnului Dumnedzăului <fiilor>[4] lui Israil.

CAP 24

1. Şi grăi Domnul cătră Moisi dzicindu:

2. „Porîncêşte fiilor Israil[1] şi să-ţi ia ţie untu de lemnu curat, limpezit la lumină, să ardzi lumină pururea,

3. Afară den acoperemîntu, în cortul mărturiei. Şi-l vor arde pre însă Aaron şi fiii lui decusară păn-dimineaţă înnaintea Domnului pururea, de lége vécinică întru rudele voastre.

4. Pre sfêşnicul cel cu/rat veţi arde lumi-

iaste zioa curăţirei, să se roage pentru voi înaintea Domnului Dumnezeului vostru.

29. Că tot sufletul carele nu se va smeri în zioa aceea va peri den nărodul său.

30. Şi tot sufletul care va face orice lucru într-aceea zi peri-va sufletul acela dentre nărodul său.

31. Ce nice un lucru să nu lucrezi, lége vécinică întru seminţiia voastră, întru toate lăcaşurile voastre.

32. Simbăta simbetelor va fi voaoă şi să smeriţ sufletele voastre de la 9 zile ale lunii de seara, pînă la 10 zile ale lunii seara să prăznuiţ praznicul vostru.»"

33. Şi grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

34. „Grăieşte feciorilor lui Israil zicîndu-le: «În 15 zile ale lunii aceştiia, a şaptea, praznicul de colibi, 7 zile Domnului.

35. Şi zioa cea dentăi sfîntă să fie chiemată, nice un lucru de lucrare să nu faceţ într-însa.

36. Şapte zile să aduceţ arderi de tot Domnului, iar zioa cea a opta sfîntă să fie voaoă chiemată, să aduceţ arderile de tot Domnului, că de ieşire iaste, nice un lucru de lucrare să nu faceţ într-însa.

37. Acêstea sînt praznicele Domnului, pre care le chiemaţ sfinte, ca să aduceţ prinos Domnului şi arderile de tot şi jărtvele lor întru turnurile[2] lor den zi de zi,

38. Fără simbetele Domnului şi fără darurile voastre şi fără de toate rugăciunile voastre şi fără de mirosirile cêle bune ale voastre care le-aţ dat Domnului.

39. În 15 zile ale lunii cei a şaptea, cînd veţ săvîrşi secerişul pămîntului, să sărbaţ Domnului 7 zile.

40[39]. În zioa dentăi să fie odihnă, şi în zioa a opta, odihnă. [40] Şi în zioa cea dentăi să vă luaţ roadă de pom frumos, şi ramură[3] de finic, şi ramură de lemn curat cu frunză, şi răchiţ[4] den părău şi să vă veseliţ înaintea Domnului Dumnezeului vostru.

41. Şapte zile în an de lége vécinică întru neamul vostru, în luna a şaptea să prăznuiţ.

43. Şi să lăcuiţ în colibi[5] 7 zile, tot cine va fi moştean de pământ al lui Israil să lăcuiască în colibi,

43. Ca să vază seminţiia voastră că[6] în colibi am sălăşluit pre feciorii lui Israil, cînd i-am scos den ţara Eghipetului. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.»"

44. Şi spune Moisei toate praznicele Domnului feciorilor lui Israil.

CAP 24

1: Şi grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

2. „Porîncêşte feciorilor lui Israil să-ţ aducă undelemn curat şi limpede[1] în candelă şi să arză candela în toată vrêmea,

3. Dennafară de acoperemînt, în cortul mărturiei. Şi să o aprinză Aáron şi feciorii lui să arză de seara până demineaţa neîncetînd înaintea Domnului, de lége vécinică întru neamul vostru.

4. Pre sfêşnic cu/rat să arză în candelă

zi, pentru că este pentru voi ziua ispăşirii, cînd veţi face ispăşire pentru voi înaintea Domnului Dumnezeului vostru.

29. Oricine nu se va smeri în această zi să fie îndepărtat din neamul lui.

30. Oricine va face în această zi vreo lucrare să fie îndepărtat din neamul lui.

31. Să nu faceţi nici o lucrare. Aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege veşnică, în orice aşezare a voastră.

32. Aceasta să fie pentru voi cea mai însemnată zi de odihnă şi să vă smeriţi sufletele; din seara celei de-a noua zi şi pînă în seara zilei următoare să ţineţi această simbătă."

33. Dumnezeu i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

34. „Vorbeşte-le fiilor lui Israel şi spune-le: «În ziua a cincisprezecea din această a şaptea lună este sărbătoarea colibelor, timp de şapte zile, pentru Domnul.

35. În ziua întîi va fi o adunare sfîntă; să nu faceţi nici o lucrare de slujitor.

36. Timp de şapte zile să aduceţi Domnului arderi de tot, iar în ziua a opta să aveţi o adunare sfîntă şi să aduceţi Domnului o ardere de tot; aceasta este încheierea sărbătorii; să nu faceţi nici o lucrare de slujitor.

37. Acestea sînt sărbătorile Domnului, pe care să le vestiţi ca adunări sfinte, ca să aduceţi jertfe Domnului, arderi de tot, prinos de grîne şi prinos de băutură, fiecare în ziua hotărîtă,

38. În afară de simbetele Domnului şi în afară de darurile voastre, de jertfele pentru împlinirea unei făgăduinţe şi de jertfele voastre de bunăvoie, pe care le veţi aduce Domnului.

39. În a cincisprezecea zi a acestei de-a şaptea luni, după ce veţi strînge roadele ţării, să sărbătoriţi pentru Domnul o sărbătoare de şapte zile. În ziua întîi să fie zi de odihnă iar în a opta zi să fie tot zi de odihnă.

40. În ziua întîi să luaţi roade din arbori frumoşi, ramuri de finic, ramuri de copaci stufoşi şi ramuri din sălcii de rîu, şi să vă bucuraţi înaintea Domnului Dumnezeului vostru timp de şapte zile.

41. Să sărbătoreşti aceasta şapte zile în fiecare an. Aceasta să fie pentru tot neamul vostru o lege veşnică; să o sărbătoriţi în luna a şaptea.

42. Să locuiţi în colibe vreme de şapte zile; toţi cei de-ai casei din Israel să locuiască în colibe,

43. Pentru ca să vadă urmaşii voştri că eu i-am făcut pe fiii lui Israel să locuiască în colibe, după ce i-am scos din ţara Egiptului. Eu sînt Domnul, Dumnezeul vostru.»"

44. Astfel a vorbit Moise despre sărbătorile Domnului Dumnezeului fiilor lui Israel.

CAP. 24

Rînduielile privitoare la sfeşnic

1. Domnul i-a vorbit lui Moise spunîndu-i:

2. „Porunceşte fiilor lui Israel să-ţi aducă untdelemn curat, stors din măsline, pentru sfeşnic, pentru ca să ardă candela necontenit,

3. Înaintea perdelei mărturiei, în cortul întîlnirii. Aaron şi fiii săi îl vor face să ardă neîntrerupt, de seara pînă dimineaţa, înaintea Domnului. Aceasta va fi pentru tot neamul vostru o lege veşnică.

4. Deasupra sfeşnicului celui cu/rat să

рáть вéци áрде аѫмнéлъ фнаннтѣ дмнѫлуй пъ
ѕ нъ дмнинѣца. Шн вéци луа фъинъ кѫрáтъ
шн сóвéци фáче прé джнса, ві, пжни, де дóлсо
ѕ áсѣчѣ, вафн сóпжине. Шн вéци пѫне прé ѫ
ле дóлсо пѫнери, ѕ, пжнни сóпѫнере, прé маса
ѕ чѣ кѫрáтъ фнаннтѣ дмнѫлуй. Шн вéци пѫ
не прéсо пѫнере тѣмѣе кѫрáтъ, шн сáре, шн вор
фн пжнеле áтрѫ поменире, пѫсе кътрѣ дмнѫ.
и áдзсоа симвéтїй вéци пѫне фнаннтѣ дмнѫлуй
пѫрѫтѣ дела фнїй луй ісраíль, фдгтдѫнѣцъ
ѳ вѣчнике. Шн вафн луй ááрóнь шн фínлорь
луй, шн левóрь мжнка прé ѫле флóкь сфнтъ,
пéнтрѫ кѣ сфнте сфнтелор сѫнтъ áчéстѣ луй,
ѳ дела чéле чесъ жѫртвéскь дмнѫлуй, áцце вѣч
і никъ. Шн êшн фечóрь де фѣмéе ісраíлѣнь
кѣ, шн áчéста êра фнн де êгуптѣнь áтре фнїй
луй ісраíль, шн сáѫ сфъднтъ áтáпъръ чéлă дé
ісраíтѣнкъ, шн сѫмѫль ісраíтѣнѫль.
ія Шн нѫмнíндь фечóрѫль фъмéїй ісраíтѣнїй
нѫме, áѫ блéтемáтъ, шн лáѫ áдѫсь прé êлькъ
тъ мóусн, шн нѫмеле мѫмен луй саломíдь
фáта луй дáврн, дéн семнцíа луй дáнь.
іѳ Шнíль пѫсерѣ прé джнсѫль áтемíнцъ, кастá чé
четéзе прé джнсѫль, прéнь порѫнка дмнѫлуй.
іг Шн грăи дмнѫль кътрѣ мóусн знкíндь.
ід Скоáте прé чéла че áѫ блéтемáтъ áфáрѣ дéнь
тáпъръ, шн вóрь пѫне тóци чéж че áѫ áѫзнтъ
мжнле лóрь прé кáпѫль луй, шнíль вóрь оучнде
іе кѫ пíéтри тóатъ áдѫнáрѣ. Шн фínлорь áѫ
ісраíль грѣмцe шн вéн знче кътрѣ джнштй.
із Óмь сóмь де вá блéтемá пре дмнзéѫль луй пѣ
кáтъ вá лúа, тáрѣ нѫмнíндь нѫмеле дмнѫлуй кѫ
моáрте сѫтъ сóмоáрѣ, кѫ пíéтри сѫль оучнгъ
прé джнсѫль тóатъ áдѫнáрѣ луй ісраíль, вéрн
немéрнкь, вéрн делóсь, нѫмнíндь бăль нѫмеле
іѕ дмнѫлуй, съмоáрѣ. Шн сóмь кáре ва лóвн
тóтъ сѫфлетѫ сóмѫлуй, шн ва мúрн, кѫ моáр
іѯ те сѫтъ сóмоáрѣ. Шн кáреле ва лóвн добн
тóкь шн ва мúрн, съ плътéскь сѫфлетъ пéнтрѣ
іѳ сѫфлетъ. Шн дéвадѫ нещúне хѫлъ áпроáпе
луй сѫѫ кѫм тѫѫ фъкѫтъ луй ѳтрáчéста кúпь
к нéсáфáче луй. Здробúтѫръ, пéнтрѫ здро
бúтѫръ, óкю пéнтрѫ óкю, дúнте пéнтрѫ дúнте
дѫпъ кѫ áдѫ хѫлъ сóмѫлуй, áшá сънсъдѣлѫ.
кá Кáреле ва лóвн сóмь шн ва мúрн кѫ моáрте сѫтъ
кé сóмоáрѣ. Одгéптáте вафн чéлуй немéр
нкь, шн чéлуй делóсь, кътъ êѫ дмнѫ дмнѕъ
кг хѫлъ кóстрѫ. Шн грăи мóусн фínлорь луй
ісраíль, шн сúóлеерѣ прé чéла че áѫ блéтемáтъ
áфáрѣ дéн тáпъръ, шнíль оучнéерѣ прé джнсѫ
кѫ пíéтри, тóáтъ áдѫнáрѣ, шн фínй луй ісраíль
áѫ фъкѫтъ дѫпъ кúмь áѫ порѫнчнтъ дмнѫль
луй мóусн.

К А П К Є

кд Шн грăи дмнѫль кътрѣ мóусн ѳмѫнте
ле сниáй знкíндь. Грѣмцe фínлорь
луй ісраíль шн вéн знче кътрѣ éл, кждѫ
кеї ѳтрă ѳпомжктѫль кáре îѫ вúдă
кíлсо, шн сéва óднхнă пъмжíнтѫль

Pag. 89, col. I

Domnului până dimineața.

5. Și veți lua făină curată și o veți face pre dînsa 12 pîini, de doao a zecea va fi o pîine.

6. Și veți pune pre ele doao puneri, 6 pîini o punere, pre masa cea curată înaintea Domnului.

7. Și veți pune pre o punere tămîie curată și sare și vor fi pînele întru pomenire puse către Domnul.

8. În zioa simbetii veți pune înaintea Domnului pururea de la fiii lui Israil făgăduință vecinică.

9. Și va fi lui Aaron și fiilor lui și le vor mînca pre ele în loc sfînt, pentru că sfinte sfintelor sînt acestea lui de la cele ce să jîrtvesc Domnului, lege vecinică".

10. Și ieși fecior de fămeie israilteancă și acesta era fiiu de eghiptean între fiii lui Israil și s-au sfădit în tabără cel den israilteancă și omul israilteanul.

11. Și numind feciorul fămeii israiltencii nume au blestemat și l-au adus pre el către Moisi și numele mumei lui, Salomith, fata lui Dávri, den seminția lui Dan.

12. Și-l puseră pre dînsul în temniță ca să-l cercetéze pre dînsul pren porunca Domnului.

13. Și grăi Domnul către Moisi zicînd :

14. „Scoate pre cela ce au blestemat afară den tabără și vor pune toți ceia ce au auzit mînile lor pre capul lui și-l vor ucide cu pietri toată adunarea.

15. Și fiilor lui Israil grăiéște și vei zice către dînșii : [16]. « Om, om de va blestema pre Dumnezăul lui, păcat va lua,

16. Iară, numind numele Domnului, cu moarte să să omoară, cu pietri să-l ucigă pre dînsul toată adunarea lui Israil. Veri nemêrnic, veri de loc, numind el numele Domnului, să moară.

17. Și om care va lovi tot sufletul omului și va muri cu moarte să să omoară.

18. Și carele va lovi dobitoc și va muri să plătească suflet pentru suflet.

19. Și de va da neștine hulă aproapelui său, cum i-au făcut lui, într--acesta chip i se va face lui :

20. Zdrobitură pentru zdrobitură, ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, după cum va da hulă omului, așa să i să dea lui.

21. Carele va lovi om și va muri cu moarte să să omoară.

22. O dereptate va fi celui nemêrnic și celui de loc, căce eu, Domnul Dumnezăul vostru »".

23. Și grăi Moisi fiilor lui Israil și scoaseră pre cela ce l-au blestemat afară den tabără și-l uciseră pre dînsul cu pietri toată adunarea și fiii lui Israil au făcut după cum au poruncit Domnul lui Moisi.

CAP 25

1. Și grăi Domnul către Moisi în muntele Sinaei zicînd :

2. „Grăiéște fiilor lui Israil și vei zice către ei : « Cînd veț întra în pămîntul care eu vă dau voao și se va odihni pămîntul/care eu dau voao, sîmbete Domnului.

nile înnaintea Domnului pân-la dimineață.

5. Și veți lua făină curată și o veți face pre însă 12 pâini, de doao a dzecea va fi o pâine.

6. Și veți pune pre êle doao puneri, 6 pâini o punere, pre masa cea curată înnaintea Domnului.

7. Și veți pune pre o punere tămîie curată și sare și vor fi pâinile întru pomenire pus[1] înnaintea Domnului.

8. În dzua simbetei veți pune înnaintea Domnului pururea de la fiii lui Israil făgăduință vêcinică.

9. Și vor fi lui Aaron și fiilor lui și le vor mînca pre êle în loc sfîntu, pentru că iaste sfinte sfinților aceasta lui den cêle ci să jîrvuiescu Domnului, de lêge vêcinică."

10. Și ieși ficior a fămêie israil<i>teancă și acesta era fiiu a eghipteanului întru fiii lui Israil și s-au bătut în tabără cel den israil<i>teancă și omul israil<i>teanul.

11. Și numindu feciorul fămeii a israil<i>teancii nume au blăstămat și l-au adus pre el cătră Moisi, și numele maicii lui, Solomith, fata lui Davri, den sămînța lui Dan.

12. Și-l puseră pre însă în temniță ca să-l cercetêdze pre însă pren porînca Domnului.

13. Și grăi Domnul cătră Moisi dzicînd:

14. „Scoate pre cela ce au blăstămat afară den tabără și vor pune toți cela ce au audzit mâinele lor pre capul lui și-l vor ucide cu pietri toată adunarea.

15. Și fiilor Israil[1] grăiêște și vei dzice cătră înșii: [16] «Om, om de va blăstăma pre Dumdedzăul lui, păcat va lua,

16. Iar, numindu numele Domnului, cu moarte să s<ă> omoară, cu pietri să-l ucigă pre însă toată adunarea. Ver nemêrnic, veri de loc, numindu el numele Domnului, să moară.

17. Și om carele va lovi tot sufletul omului și va muri cu moarte să s<ă> omoară.

18. Și carele va lovi dobitoc și va muri să plătească suflet pentru suflet.

19. Și de va huli neștine pre aproapele său, cum i-au făcut lui, într-acesta chip i să va face lui:

20. Zdrobitură pentru zdrobitură, ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, după cum va da hulă omului, să i să dea lui așa.

21. Carele va lovi om și va muri cu moarte să s<ă> omoară.

22. O dreptate va fi celui nemêrnic și celui de țară, căce eu, Domnul Dumnedzăul vostru.»"

23. Și grăi Moisi fiilor Israil[1] și scoaseră pre cela ce au blăstămat afară den tabără și-l uciseră pre însă cu pietri toată adunarea și fiii lui Israil au făcut după cum au porîncit Domnul lui Moisi.

CAP 25

1. Și grăi Domnul cătră Moisi întru muntele Sinaei dzicîndu:

2. „Grăiêște fiilor Israil[1] și vei dzice cătră ei: «Cîndu veți întra în pământul carele dau voao și să va odihni pământul carele eu dau voao, simbete Domnului.

înaintea Domnului până dimineața.

5. Și să ia făină de grîu și să facă 12 pâini, o pâine va fi den doaoă a zêcea.

6. Și să le puneț spre 2 puneri[2], cîte 6 pâini, pre masa cea curată înaintea Domnului.

7. Și să puneț pre o punere tămîie curată și sare și vor fi pâinile întru pomenirea cea pusă înaintea Domnului.

8. Simbăta în toată vrêmea să puneț înaintea Domnului de la feciorii lui Israil lêge vêcinică.

9. Și va fi lui Aáron și feciorilor lui și le vor mînca în loc sfînt, că sînt sfintele sfinților, aceasta iaste a lor den jărtvele Domnului. lêge vêcinică."

10. Și, iată, ieși un fecior al unii muieri israil<i>têne întru feciorii lui Israil și era den bărbat eghiptean și se certa în tabără cela den israil<i>teancă chiemînd israil<i>teanin.

11. Și zicînd feciorul muierii cei israil<i>têne pre nume au blestemat numele Domnului și-l duseră la Moisei (și pre mumă-sa o chiema Salomith, fată lui Davriin, den seminția lui Dan)[3].

12. Și-l băgară în temniță pănă-l vor judeca cu porunca Domnului.

13. Și grăi Domnul cătră Moisei zicînd:

14. „Scoateț pre cel ce au blestemat dennafară de tabără și să-ș puie mâinele pre capul lui toț cîț au auzit blestemînd și toată strînsura să-l ucigă cu pietri.

15. Și să grăiești feciorilor lui Israil și să le zici: «Omul carele va blestema pre Domnezeul său păcat dobîndește,

16. Iar cel ce va blestema numele Domnului cu moarte să moară, cu pietri să-l ucigă toată strînsura. Măcară să va fi moștean, măcară vinetic, deaca va blestema numele Domnului, să moară.

17. Omul carele va ucide fiece suflet de om cu moarte să moară.

18. Cela ce va ucide boul și va muri să plătească suflet pentru suflet.

19. Și cela ce va face price vecinului, cum au făcut el, așa să se facă și lui:

20. Zdrobitură pentru zdrobitură, ochiu pentru ochiu, dinte pentru dinte, ce price au făcut omului, acêea să se facă și lui.

21. Cel ce va lovi pre om și va muri și acela cu moarte să moară.

22. O judecată într-un chip iaste moșteanului și vineticului[4]. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.»"

23. Și grăi Moisei cătră feciorii lui Israil și scoaseră pre cela ce au blestemat dennafară de tabără și-l ucise toată strînsura feciorilor lui Israil cu pietri și făcură cum au porîncit Domnul lui Moisei.

CAP 25

1. Și grăi Domnul cătră Moisei în muntele Sinaiei și-i zise:

2. „Să grăiești feciorilor lui Israil și să le zici: «Cînd veț întra în țara carea o voiu da eu voaoă, să se odihnească pământul/ care-l voiu da voaoă în zioa de simbătă Domnului.

ardeți candelele înaintea Domnului pînă dimineața.

5. Să luați apoi din fruntea făinii de grîu și să faceți din ea douăsprezece pîini, și fiecare pîine va fi de două zecimi (dintr-o efă).

6. Și să le așezați pe două șiruri, cîte șase pîini în fiecare șir, pe masa cea curată, înaintea Domnului.

7. Să puneți tămîie curată și sare peste fiecare șir, iar pîinile acestea să fie jertfă de pomenire pentru Domnul.

8. În fiecare zi de simbătă să puneți neîncetat (aceste pîini) înaintea Domnului; acesta este un legămînt veșnic pentru fiii lui Israel.

9. Acestea să fie ale lui Aaron și ale fiilor săi, și să le mănînce într-un loc sfînt, pentru că ele sînt o parte preasfîntă din jertfele mistuite de foc pentru Domnul. Aceasta este o lege veșnică".

10. Atunci a venit între fiii lui Israel fiul unei femei israelite și al unui egiptean și s-au certat în tabără acest fiu al femeii israelite și un bărbat israelit.

11. Și, hulind, fiul femeii israelite a blestemat numele; și l-au adus la Moise. Iar numele mamei lui era Șelomit, fata lui Dibri, din seminția lui Dan.

12. Și l-au pus sub pază, ca să-l judece după porunca Domnului.

13. Și i-a vorbit Domnul lui Moise spunîndu-i:

14. „Scoate afară din tabără pe acela care a blestemat; toți cei care au auzit să-și pună mîinile pe capul lui și întreaga adunare să-l ucidă cu pietre.

15. Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Oricine va blestema pe Dumnezeul său va purta povara păcatului său.

16. Iar acela care va huli numele Domnului să fie pedepsit cu moartea; întreaga adunare a fiilor lui Israel să-l ucidă cu pietre. Fie străin, fie de-al casei, dacă hulește numele Domnului, să moară.

17. Omul care va lovi pe alt om, iar acesta va muri, să fie pedepsit cu moartea.

18. Acela care va lovi un dobitoc, iar acesta va muri, să-l plătească: viață pentru viață.

19. Dacă va pricinui cineva aproapelui său vreo meteahnă trupească, tot așa să i se facă, după cum și el a făcut:

20. Schilodire pentru schilodire, ochi pentru ochi, dinte pentru dinte; după cum va pricinui o meteahnă acelui om, așa să i se facă și lui.

21. Acela care va lovi un om, iar acesta va muri, să fie pedepsit cu moartea.

22. Aceeași dreptate să fie și pentru cel străin și pentru cel ce-al casei, căci eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.»"

23. Astfel a vorbit Moise fiilor lui Israel; au scos afară din tabără pe acela care blestemase (numele Domnului) și l-a ucis cu pietre întreaga adunare. Fiii lui Israel au făcut după cum poruncise Domnul lui Moise.

[CAP. 25

Anul sabatic și anul jubileu

1. Domnul i-a vorbit lui Moise pe muntele Sinai, zicîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Cînd veți intra în țara pe care v-o dau, să se odihnească pământul/pe care vi-l dau, să fie un sabat în cinstea Domnului.

Pag. 89, col. II

3. Șase ani vei sămăna țarina ta și 6 ani vei tăia viia ta și vei aduna roada ei,

4. Iară la al șaptelea an, simbete, odihnă va fi pămîntului, simbete Domnului. Țarina ta nu vei sămăna și viia ta nu o vei tăia.

5. Și cêle ce crescu singure ale țarinii tale să nu le sêceri și strugurul sfinteniii tale să nu-l culegi, an de odihnă va fi pămîntului.

6. Și vor fi simbetele pămîntului bucate ție și slugii tale, și slujnicii tale, și năimitului tău, și celui nemêrnic ce lăcuiêște lîngă tine.

7. Și dobitoacelor tale și hiarălor den pămîntul tău va fi toată roada lui de mîncat.

8. Și vei număra ție 7 odihni de an, 7 ani cîte 7 ori, și vor fi ție șapte săptămîni de an, 49 de ani.

9. Și se va răsuna glas de trîmbițe în tot pămîntul vostru, în luna a șaptea, în 10 ale lunii, în zioa rugii veț răsuna cu trîmbițe în tot pămîntul vostru.

10. Și veț sfinți anul, cel al cincizăcilea an, și veț striga iertare pre pămînt la toți ceia ce lăcuiescu pre dînsul. An de slobozenie semnul acesta va fi voao și va mêrge fiștecarele la moșiia lui și fiștecarele la moștenirea lui veț mêrge.

11. Slobozeniia însemnării aceasta va fi voao, anul al cincizăcilea an va fi voao : să nu sămănaț, nice să secerați cêle ce sîngure crescu lui și să nu culêgeți cêle sfinte ale lui.

12. Pentru că a slobozeniei semnu iaste, sfînt va fi voao, den cîmpi veț mînca roadele lui.

13. Și în anul slobozeniei semnului ei se va învîrteji fiștecarele la agonisita lui.

14. Iară de vei da vînzare aproapelui tău și de te vei și împrumuta de la aproapele tău, nu-l nevoiască omul pre vecinu-ș.

15. După numărul anilor după însemnare vei lua de la aproapele tău, după numărul anilor den roade îț va da ție.

16. După cum mai mult den an va mulți agonisita lui și după cum mai puțin den ani va împuțina agonisita lui, pentru că număr roadelor tale îț va da el ție.

17. Nu nevoiască omul pre vecinul lui și să te temi de Domnul Dumnezăul tău. Eu, Domnul Dumnezăul vostru.

18. Și veț face toate dereptățile mêle și toate judecățile mêle și le păziț și le faceț pre dînsele și lăcuiț pre pămînt nedejduind.

19. Și va da pămîntul crêșterile lui și veț mînca de sațiu și veț lăcui cu nădêjde pre dînsul.

20. Iară de veț zice : « Ce vom mînca în anul acesta al șaptelea de nu vom sămăna și de nu vom aduna roadele noastre ? »

21. Și voiu trimite blagoslovenia mea în anul al șaselea și va face roadele ei la 3 ani.

22. Și veț sămăna în anul al optulea și veț mînca den roade vechi pănă la al noaolea an, pănă vor veni roadele lui veț mînca vechile vechilor.

23. Și pămîntul nu se va vinde întru adeverințe,/pentru

3. 6 ani vei sămăna ţarina ta şi 6 ani vei tăia viia ta şi vei aduna roada ei,

4. Iar inn-al şaptelea an, simbete, odihnă va fi pămîntului, simbete Domnului. Ţarina ta nu o vei sămăna şi viia ta nu o vei tăia.

5. Şi cêle ce crescu singure a ţarinii tale să nu le sêceri şi strugurul sfinţeniei tale să nu-l culegi, an a odihnă va fi pămîntului.

6. Şi vor fi simbetile pămîntului bucate ţie şi slugii tale, şi slujnicii tale, şi năimitului tău, şi celui nemêrnic ce lăcuiêşte lîngă tine.

7. Şi dobitoacelor tale şi jiganiilor den pămîntul tău va fi toată roada lui de mîncat.

8. Şi vei număra ţie 7 odihnă de ani, 7 ani cîte 7 ori, şi vor fi ţie 7 săptămîni de ani, 49 ani.

9. Şi să va răsuna glas de trîmbiţă în tot pămîntul vostru, în luna a şaptea în 10 a lunii, în dzua rugii veţi răsuna cu trîmbiţă în tot pămîntul vostru.

10. Şi veţi sfinţi anul, cel al cincidzăcilea an, şi vei striga iertare pre pămîntu la toţi ceia ce lăcuiescu pre însul. An de slobodzenie sămnul acesta va fi voao şi va mêrge fieştecarele la moşiia lui şi fieştecarele la moştenirea lui veţi mêrge.

11. Slobodzenie însemnării aceasta va fi voao, anul al cincidzecilea an va fi voao: să nu sămănaţi, nice să seceraţi cêle ce singure crescu a lui şi să nu culêgeţi cêle sfinţite a lui.

12. Pentru că a slobodzenici sămnu iaste, sfinte va fi voao, den cîmpi veţi mînca roadele lui.

13. Şi întru anul slobodzenici sămnului ei să va învîrteji fieştecarele la agonisita lui.

14. Iar de să va da vîndzare aproapelui tău şi de vei şi înprumuta-te de la aproapele tău, nu stringă omul pre vecinu-ş.

15. După numărul anilor după însemnare vei lua de la aproapele-ţ, după numărul anilor den roade îţi va da ţie.

16. După cum mai multu dentru ani va înmulţi agonisita lui şi după cum mai puţin den ani va înputina agonisita lui, pentru că număr a roadelor tale el îţi va da ţie.

17. Nu stringă omul pre aproapele său şi să te temi de Domnul Dumnedzăul tău. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

18. Şi veţi face toate dreptăţile mêle şi toate giudêţele mêle şi le păziţi şi le faceţi pre înse şi lăcuiţi pre pămîntu cu nădêjde.

19. Şi va da pămîntul crêşterile lui şi veţi mînca de saţiu şi veţ lăcui cu nădejde pre însă.

20. Iar de veţi zice: «Ce vom mînca întru anul al şaptelea acesta de nu vom sămăna şi de nu vom aduna roadele noastre?»

21. Şi voi trimite blagoslovenia mea voao întru anul al şeasele şi va face roadele ei în trei ani.

22. Şi veţi sămăna înn-a opta an şi veţi mînca den roade vechi păn-înn-al noălea an, păn-vor veni roadele lui veţi mînca vechi a vechilor.

23. Şi pămîntul nu să va vînde întru adeverire, /pentru că al mieu iaste pămîntul,

3. Şase ani să lucrezi cîmpul tău şi 6 ani să tai viia ta şi să stringi roada ei.

4. Iar al şaptelea an, simbătă, odihnă va fi pămîntului, simbăta Domnului. Arătura să nu sêmeni, viia ta să nu o tai.

5. Şi cêle ce cresc înseş în arăturile tale să nu le sêceri şi viia alêgerii tale să nu culegi, an de răpaos să fie pămîntului.

6. Şi vor fi simbetele pămîntului ţie bucate şi feciorului tău, slugii, şi slujnicei tale, [7] argatului tău, şi vineticului care lăcuiêşte la tine.

7. Şi dobitocului tău şi fierii carea va fi pre pămîntul tău să fie toată roada lor în mîncare.

8. Şi să numeri ţie 7 odihne ale anului, în 7 ani cîte de 7 ori, şi vor fi ţie acei 7 ani de odihnă 49 de ani.

9. Şi să răsunaţ cu glas de trîmbiţă preste toată ţara voastră a şaptea lună, în zêce zile ale lunii, în zioa curăţirei să răsunaţ cu trîmbita în toată ţara voastră.

10. Şi să sfinţiţ anul acesta [1], anul al cincizecilea, şi să strigaţ iertare tuturor celor ce lăcuiesc pre pămînt. An de slobozire, semn să fie voaoă aceesta şi să se ducă fieştecare dentru voi la agoniseala lui şi fieştecare să meargă la moşiia sa.

11[10]. Şi slobozirea semnului acesta să fie voaoă, anul al cinzecilea an va fi voaoă: să nu sămănaţ, nice să seceraţ cêle ce cresc êle înseş, nice să stringi cêle ce vor fi rămas pre dînsul, că iaste semn, lăsare sfîntă să fie voaoă.

12. Den arătur<ă> să mîncaţ roada lui.

13. Şi în anul slobozirei sêmnele lor să se întoarcă fieştecine întru agoniseala sa.

14. Iar de vei da negoţ vecinului tău sau de te vei şi împrumuta de la vecinul tău să nu grăbească omul pre vecinu-ş.

15[14]. După numărul anilor [15] după semnare să ia de la vecin, după numărul anilor den roadă să dea ţie.

16. După cum va fi numărul anilor, de vor fi ani mai mulţi, va mai înmulţi agonisita lui, iar de vor fi ani mai puţini, va mai împuţina agoniscala lui; aşa şi numărul roadei să-ţ dea.

17. Să nu pripească omul pre vecin şi să te temi de Domnul Dumnezeul tău. Eu, Domnul Dumnezeul vostru.

18. Şi să faceţ toate direptăţile mêle şi să păziţ toate judecăţile mêle şi să le faceţ şi să lăcuiţ pre pămînt nădăjduindu-vă.

19. Şi pămîntul va da roada sa şi veţ mînca întru săturare şi veţ lăcui pre dînsul nădăjduindu-vă.

20. Iar de veţ zice: «Dară ce vom mînca în anul al şaptelea deaca nu vom sămăna şi nu vom aduna roadele noastre?»

21. Voiu trimite în al şaselea an blagoslovenija mea voaoă şi va face roada lui de 3 ani.

22. Să sămănaţ pănă la al optulea an şi să mîncaţ den roadele cêle vechi pănă la al noălea an şi veţ mînca cêle vechi ale celor (ani) [2] vechi pănă vor veni roadele lui.

23. Şi pămîntul să nu-l vîndeţ întru tocmeală,/ că al mieu iaste pămîntul şi voi

3. Vreme de şase ani să-ţi semeni ogorul şi vreme de şase ani să-ţi tai via şi să-i culegi rodul.

4. Dar în anul al şaptelea să fie un sabat, an de odihnă pentru pămînt, un sabat în cinstea Domnului; ogorul tău să nu-l semeni şi via ta să nu o tai.

5. Ceea ce creşte de la sine pe ogorul tău să nu seceri, iar strugurii din via netăiată să nu-i culegi; acesta să fie un an de odihnă pentru pămînt.

6. Ceea ce va creşte din odihna pămîntului să vă fie hrană ţie, robului şi roabei tale, slugii şi străinului care locuiesc împreună cu tine,

7. Pentru dobitoacele tale şi pentru animalele de pe pămîntul tău; toate roadele lui să le aibă drept hrană.

8. Să numeri pentru tine şapte ani de odihnă, adică de şapte ori cîte şapte ani, şi vei avea în şapte ani de odihnă patruzeci şi nouă de ani.

9. Şi să faceţi să răsune glasul trîmbiţelor în toată ţara voastră, în a zecea zi din luna a şaptea; în ziua ispăşirii să răsunaţi cu trîmbiţele în toată ţara voastră.

10. Şi astfel să sfinţiţi al cincizecilea an şi să vestiţi iertarea în ţară a tuturor celor care locuiesc într-însa. Acesta să fie pentru voi anul jubileu, semn ca fiecare dintre voi să se întoarcă la moşia lui şi fiecare să se întoarcă în familia lui.

11. Anul al cincizecilea să fie pentru voi în semn de an jubileu; să nu semănaţi, să nu seceraţi ceea ce creşte de la sine pe ogor şi nici via netăiată să n-o culegi,

12. Pentru că acesta este un an jubileu; să-l socotiţi sfînt şi să mîncaţi din roadele cîmpului.

13. În anul jubileu fiecare să se întoarcă la moşia lui.

14. Iar dacă vei vinde ceva aproapelui tău sau dacă vei cumpăra ceva de la aproapele tău, nimeni să nu-şi asuprească aproapele.

15. Potrivit cu numărul anilor scurşi de la anul jubileu, să cumperi de la aproapele tău, iar el să-ţi vîndă potrivit numărului anilor de rod.

16. După cît de mare este numărul anilor, cu atît să ridici preţul ogorului, şi după cît de puţini ani au mai rămas, cu atît să-i scazi preţul; pentru că el îţi vinde numărul secerişurilor.

17. Nimeni să nu asuprească pe aproapele său şi să te temi de Domnul Dumnezeul tău. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

18. Să împliniţi toate poruncile mele, iar judecăţile mele păziţi-le şi împliniţi-le.

19. Pămîntul îşi va da roadele lui, iar voi veţi mînca pe săturate şi veţi trăi în siguranţă pe el.

20. Iar dacă veţi zice: «Ce vom mînca în acest al şaptelea an, de vreme ce nu vom semăna şi nici nu vom aduna roadele noastre?»

21. Eu voi trimite binecuvîntarea mea în al şaselea an şi ogorul va da roadele lui pentru trei ani.

22. Voi veţi semăna în al optulea an, dar veţi mînca din vechile roade; pînă în al nouălea an, cînd vor veni roadele cele noi, veţi mînca tot din cele vechi.

23. Pămîntul să nu-l vindeţi pe vecie,/ pentru că a mea este ţara, iar voi sînteţi

Pag. 90, col. I

că al mieu iaste pămîntul, că nemêrnici și vinetici sînteț voi înaintea mea.

24. Și în tot pămîntul moștenirii voastre mîntuiri veț da pămîntului.

25. Iară de va sărăci frate-tău ce e cu tine și va vinde den moșiia lui și va veni cel ce să rudêște, ce iaste aproape de el, și va mîntui vînzarea fratelui lui.

26. Iară de nu va fi la neștine rudenie și va avea la mînă și se va afla lui de ajunsu răscumpărări lui,

27. Și va socoti anii vînzării lui și va da ce prisosêște omului căruia au vîndut pre dînsul lui și se va învîrteji la moșiia lui.

28. Iară de nu-i va fi îndemînă de ajunsu ca să-i dea lui și va fi vînzarea a cumpărătoriului ei pănă la al șaselea an al slobozirii, și va ieși în slobozire și se va învîrteji la moșiia lui.

29. Iară de va vinde neștine casă lăcuită într-o cetate zidită, și va fi mîntuirea ei pănă se va umplea anul zilelor, va fi răscumpărarea ei.

30. Iară de nu se va răscumpăra pănă se va plini un an de tot, se va adeveri casa carea iaste în cetatea ce are zidiu adevărat celuia ce au cumpărat pre ea întru rudele lui și nu va ieși la slobozenie.

31. Iară casele de pre în sate, cărora nu iaste penprejur zid cătră țarina pămîntului, se vor socoti, răscumpărătoare pururea vor fi acêstea și în slobozenie vor ieși.

32. Și cetățile leviților, case cetăților moșici lor mîntuite pururea vor fi leviților.

33. Și carele va răscumpăra de la leviț și va ieși vînzarea caselor cetății moșiilor în slobozenie, căce casele cetăților leviților, moșie lor, în mijlocul fiilor lui Israil.

34. Și țarinile cêle osebite cetăților lor nu se vor vinde, pentru că moșie vêcinică iaste aceasta lor.

35. Iară de va sărăci frate-tău ce iaste cu tine și va slăbi cu mîinele lîngă tine, să-l ajuț pre el ca pre un venetic și nemêrnic și va trăi frate-tău cu tine.

36. Să nu iai de la dînsul camătă nice la mulțime și să te temi de Dumnezăul tău. Eu. Domnul. Și va trăi frate-tău împreună cu tine.

37. Argintul tău să nu-l dai lui pre camătă și pre adaos să nu dai lui bucatele tale.

38. Eu, Domnul Dumnezăul vostru, cela ce v-am scos pre voi den pămîntul Eghipetului să vă dau voao pămîntul Hanaán ca să vă fiu voao Dumnezău.

39. Iară de se va smeri ție frate-tău lîngă tine și se va vinde ție, să nu-ț slujască slujbă de rob.

40. Ca un năimit sau nemêrnic să fie lîngă tine, pănă la anul slobozeniei va sluji la tine.

41. Și va ieși cu slobozenie și feciorii lui împreună cu dînsul și va mêrge la ruda lui și la moșiia cea părintească va alerga.

42. Pentru că robi-m sînt mie aceștia pre carii i-am scos den pămîntul Eghipetului să nu să vînză în vînzare de robu.

43. Să nu-l întinzi pre el în/chinuire și să te temi de

pentru că nemêrnici și vinetici voi sinteți înnaintea mea.

24. Și întru tot pământul moștenirei voastre mîntuitoare veți da pământului.

25. Iar de va fi mêser fratele tău ce-i cu tine și va vinde den moșila lui și va veni cel ce să rudêște, cel ce iaste aproape de el, și va mîntui vîndzarea fratelui lui.

26. Iar de nu va fi la neștine rudenie și să va îndemîna și i să va afla lui de agiunsu răscumpărare lui,

27. Și va socoti anii vîndzării lui și va da ce prisosêște omului, căruia au vîndut pre însul lui, și să va învîrteji la moșiia lui.

28. Iar să nu să va îndemîna de agiunsu ca să-i dea lui și va fi vîndzarea a cumpărătorilui lor păn-înn-al 6-lea an al slobodzirei, și va ieși întru slobodzire și să va învîrteji la moșiia lui.

29. Iar de va vinde neștine casă lăcuită întru cetate zidită, și va fi mîntuirea ei pînă va înplea anul de dzile, și va fi răscumpărarea ei.

30. Iar de nu să va răscumpăra păn-să va plini un an de tot, să va adeveri casa carea iaste în cetate zidită[2] adevărată celuia ce au cumpărat pre ea întru rudele lui și nu va ieși la slobozenie.

31. Iar casele de pren sate, cărora nu iaste prenpregiur zid către țarina pămîntului, să vor socoti, răscumpărătoare pururea vor fi acêstea și întru slobodzenie vor ieși.

32. Și cetățile popilor case cetăților moșiei lor mîntuite pururea vor fi pururea popilor.

33. Și carele va răscumpăra de la popi și va ieși vîndzarea caselor cetății moșiei lor întru slobodzenie, căce casele cetăților popilor, moșiei lor în mijlocul fiilor Israil[1].

34. Și țarinile cêle usăbite cetăților lor nu să vor vinde, pentru că moșie vêcinică aceasta lor iaste.

35. Iar de va fi mêser fratele tău ce iaste cu tine și va slăbi mînule lîngă tine, să-l agiutorești pre el ca pre un nemêrnic și vinetic și va trăi fratele tău înpreună cu tine.

36. Să nu iai de la el camătă nice la mulțime și să te temi de Dumnedzăul tău. Eu, Domnul. Și va trăi fratele tău înpreună cu tine.

37. Argîntul tău să nu-l dai lui pre camătă și pre adaos să nu dai lui bucatele tale.

38. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru, cela ce v-au scos pre voi den pămîntul Eghiptului și să vă dau voao pămîntul lui Hanaan ca să vă fiu voaoă Dumnedzău.

39. Iar de să va smeri fratele tău lîngă tine și să va vinde ție, să nu-ți slujască ție slujbă de rob.

40. Ca un năimit sau nemêrnic să fie lîngă tine, păn-la anul slobodzeniei va sluji lîngă tine.

41. Și va ieși cu slobodzenia și feciorii lui înpreună cu însul și va mêrge la ruda lui și la moșiia cêea a tătîne-său va alerga.

42. Pentru căce robi-mi sîntu mie aceștia, pre carii i-am scos den pămîntul Eghiptului, să nu să vîndză în vîndzare de rob.

43. Să nu-l întîndzi pre el într-un / chin

vinetici sînteț înaintea mea.

24. Și în tot pămîntul moștinării voastre răscumpărare să daț pămîntului.

25. Iar de va sărăci frate-tău carele iaste cu tine și va vinde moșiia lui, să vie ruda lui cea mai de aproape și să răscumpere vînzarea frățîne-său.

26. Iar de nu va avea nișteine rudenie și cela ce va cumpăra va putea mîna lui dendăstul să-i ajungă,

27. Să socotească roada lui pre an și să se plătească de om de ce i-au fost dator și să se întoarcă la moșiia lui.

28. Iar de nu va ajunge mîna lui dendăstul, să-i dea să fie moșiia aceasta a cumpărătoriului pînă la anul slobozirei, iar deaca va ieși anul slobozirei, să vie la moșiia sa.

29. Iar de va vinde cinevaș casă de lăcuință zidită în cetate, să fie răscumpărarea ei pînă se va umplea un an de zile.

30. De-acii, deaca nu se va răscumpăra pînă se va umplea un an tocma, să se ție casa care va fi în cetate și va avea zidire întru moștinare celuia ce o au cîștigat și neamului lui și să nu se întoarcă la slobozire.

31. Iar casele de pre la sate, care n-au împrejurul lor ziduri către cîmpurile pămîntului, să se socotească, răscumpărarea lor fieștecînd va fi și întru slobozire se vor întoarce.

32. Iar cetățile preoților și casele moșiilor lor în toată vrêmea să le răscumpere preoții.

33. Și oricine va răscumpăra de la preoț să iasă vînzarea curților cetăților ținuturilor lor întru slobozire, că curțile cetăților preoților, moșiilor lor între feciorii lui Israil.

34. Și țarinile cêle usebite întru cetățile lor să nu se vînză, că iaste lor moșie vêcinică.

35. Iar de va sărăci frate-tău care iaste cu tine și va slăbi cu mâinile la tine, ajută-i ca unui vinetic și ca unui strein ca să trăiască fratele tău cu tine.

36. Să nu iai de la dînsul camătă[3], nici mai mult decît i-ai dat, ce să te temi de Dumnezeul tău. Eu, Domnul. Ca să poată trăi fratele tău cu tine.

37. Banii tăi să nu dai lui în camătă și bucatele tale să nu le dai lui în adaos.

38. Eu, Domnul Dumnezeul vostru, carele v-am scos den țara Eghipetului să vă dau țara Hanaanului ca să fiu eu Dumnezeul vostru[4].

39. Iar de va sărăci fratele tău la tine și se va vinde ție, să nu-ț lucrêze lucru ca robii.

40. Ce ca un argat sau ca un vinetic să fie la tine și să lucrêze ție pînă la anul slobozirei.

41. De-acii în anul slobozirei să iasă de la tine el și feciorii lui cu dînsul și să se ducă în rudenîia lui și în ținutul moșiei lui.

42. Că robii mici sînt aceștea și eu i-am scos den țara Eghipetului, să nu se vînză cu vînzare de rob.

43. Să nu-l năcăjăști/cu osteneală, ce să te

străini și oaspeți pentru mine.

24. De aceea, în orice țară pe care o veți stăpîni, să îngăduiți răscumpărarea pămîntului.

25. Iar dacă fratele tău va sărăci și-și va vinde o parte din moșia lui, atunci să vină ruda cea mai apropiată și să răscumpere ceea ce a vîndut fratele său.

26. Dar dacă cineva nu are nici o rudă apropiată (care să aibă dreptul de răscumpărare), în schimb îi dă mîna și găsește îndeajuns pentru răscumpărare,

27. Atunci să socotească anii de la vînzare, să înapoieze cumpărătorului ceea ce prisosește și să se întoarcă la moșia lui.

28. Dar dacă nu va avea la îndemînă îndeajuns (pentru răscumpărare), atunci pămîntul vîndut să rămînă la cumpărător, pînă la anul jubileu; în anul jubileu cumpărătorul să plece, iar el să se întoarcă la moșia sa.

29. Dacă va vinde cineva o casă de locuit într-o cetate înconjurată cu ziduri, să poată aduce răscumpărarea pînă se va împlini un an de zile; putința de răscumpărare va ține un an.

30. Dar dacă nu va fi răscumpărată înainte de a se împlini un an întreg, casa care se află într-o cetate împrejmuită de ziduri să rămînă pe veci celui care a cumpărat-o și urmașilor săi; în anul jubileu să nu plece din ea.

31. Însă casele de prin satele care nu sînt împrejmuite cu ziduri să fie socotite asemenea ogoarelor țării; ele vor putea fi răscumpărate oricînd, iar (cumpărătorul) să plece din ele în anul jubileu.

32. Cît privește cetățile leviților și casele pe care ei le moștenesc în aceste cetăți, să aibă leviții dreptul de a le răscumpăra oricînd.

33. Cine va răscumpăra de la leviți o casă să plece în anul jubileu din casa vîndută și din cetatea unde stăpînea, căci casele din cetățile leviților le sînt acestora singura lor avere în mijlocul neamului lui Israel.

34. Nici ogoarele din jurul cetăților lor nu pot fi vîndute, pentru că ele se află în stăpînirea lor veșnică.

35. Iar dacă va sărăci fratele tău și nu va mai avea mijloace de trai lîngă tine, să-l ajuți ca pe un străin sau un oaspete, ca să trăiască alături de tine.

36. Să nu iei de la el camătă sau mai mult decît i-ai dat, ci să te temi de Dumnezeul tău. Eu sînt Domnul, iar fratele tău să trăiască împreună cu tine.

37. Argîntul tău să nu i-l împrumuți cu camătă și să nu-i dai bucate (cerîndu-i-le înapoi) cu dobîndă.

38. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, care v-am scos pe voi din țara Egiptului, ca să vă dau vouă țara Canaan și ca să fiu Dumnezeul vostru.

39. Iar dacă va sărăci fratele tău, care locuiește cu tine, și ți se va vinde, să nu-l silești la o muncă de rob.

40. El să stea pe lîngă tine asemenea unei slugi sau unui oaspete; să îți slujească pînă la anul jubileu.

41. Atunci el să plece liber, împreună cu frații săi, să se întoarcă la familia sa și să meargă la moșia părinților.

42. Căci ei sînt robii mei, pe care i-am scos din pămîntul Egiptului; să nu fie vînduți precum se vînd robii.

43. Să nu-l stăpînești/cu cruzime și să

Pag. 90, col. II

кнѧзи́ре, шѝ сѣтете́ми де дмн҃зѣ́ дмнезе́ѹ тѣ҃.
Шѝ слу́гѣ шѝ слу́жнике кѫ́ сево́р фа́че ці́е де
трѣ́ а́мѣ́ни, кѫ́ци сѫ́нть пе́ фпрежѹ́ра́ѣ́ тѣ҃,
де́н трѣ́ѫшїи сѣ а́гонисе́ци ро́ѣ шѝ ро́аѣ.
Шѝ де́н фи́їи неме́рничилор ка́рїи сѫ́нт фпре
во́и, де́н трѣ́ѫшїи вецн а́гонисі, шѝ де́н рѹ́де
ле́ло́р кѫ́ци сево́р на́ште фпѣмѫ́нтѹ́ вострѹ́,
во́р фи́ во́аѣ фпрѣ́ мо́ште́. Шѝ вецн фпе́р
чи пре́ дѫ́нїїи фечо́рилор во́ѣри дѹпѣ́ во́и, шѝ
во́р фи́ во́аѣ цинѹ́ци фпе́чи, ѣ́ръ де́н фра́цїи
воѣри де́н фи́їи лѹ́и е́раѣ́, фпеш ка́реле пе́ фра
теле лѹ́и сѣнѹ́ѣ фпи́нѕѣ пре́ е́ль фпи́нзѹри.
Ѣ́ръ дѣ́ва а́фла мѫ́на неме́рничилѹ́и, а́ѹ че́ле
венети́к де лѫ́нгѣтѹ́не, шѝ спѣтѹ́ннд фра́телє
тѣ́ѹ себе́ ки́нде неме́рничилѹ́и, а́ѹ венети́чилѹ́и
че е́лѫнгѣ тѹ́не, а́ѹ че́лѹ́и де́н на́ѣере неме́рни.
Дѹпѣ́ѣ себе́ би́нде е́ль, ръскѹмпъра́ре ва фи́
лѹ́и, ѹ́ѹнѹ́ѣ де́н фра́цїи лѹ́и ва ръскѹмпъра́ пре
е́ль. Фра́телє тѣтѫ́нїнеѣѹ́, а́ѹ фи́на фра
телѹ́и тѣтѫ́нїнеѣѹ́ ка мѫ́нтѹ́и пре дѫ́нсѹ́л ѣ
а́ѹ де́н ка́селе трѹ́пѹ́рилор де́н нѣмѹ́л лѹ́и ва
мѫ́нтѹ́и пре е́ль, ѣ́ръ дѣ́ва а́ѣѣ кѹ мѫ́нїлеле лѹ́и,
себе́ ръскѹмпъра́ пре сѝне. Шѝ себе́ сокоті́и й
кѣтъ че́ла че́лѹ́ ръскѹмпъра́ѣ пре е́ль, де́н
нѹ́л ка́ре а́ѹ вѫндѹ́т пре сѝне лѹ́и, пѣнѣ ла а́
нѹ́л слобозе́нїй, шѝ ва фи́ а́рѹ́нтѹ́л вѫнзъ́рїи
лѹ́и ка со́ѣ де нѣмѝнѣ́, а́нѣ де́н а́нѣ ва фи кѹ
е́ль. Ѣ́ръ дѣ́ва фи́ ла нищѝне мари мѫ́лцѣ
де́н а́нїи дикѫ́т пре́цѹ́л, ка да ръскѹмпъра́ре
ѹ́ѹнѹ́ де́н а́рѹ́нтѹ́л вѫнзъ́рїи лѹ́и, ѣ́ръ дѣ́ва ре
мѣнѣ нѹ́мнѝтѹ́л де́н а́нїи, ла а́нѹ́л е́ртъ́рїй,
шѝ ва сокоті́ лѹ́и дѹпѣ́ е́нїй лѹ́и. Шѝ ва
да ръскѹмпъра́ре лѹ́и ка ѹ́ѹнѹ́ нѣмѝнѣ́, а́нѣ
де́н а́нѣ ва фи́ фпрѣ́ѣнѣ кѹ дѫ́нсѹ́л, нѹ́ѣ́ѣеи фпе
ті́нде пре е́ль кѹ сѫ́ѣѣнѣ́ѣ фнаі́нѣ́ тѣ.
Ѣ́ръ денѹ́ѣеа ръскѹмпъра́ дѹпѣ́ а́ѹ́ѣѣа, шѝ
ва е́ші фпѫ́нѹ́л слобозе́нїй е́ль кѹ копі́їй лѹ́и фпе
рѣ́ѣнѣ кѹ дѫ́нсѹ́л. Пе́нтрѹ кѣ а́мїі́ѣи
сѫ́нт фи́їи лѹ́и е́раѣ́, ро́ѣи, сѫ́ѣѹи, ме́ѣ, а́ѹ́ѣ
щѣ сѫ́нт, ка́рїи ѣ́м скоѣ́ де́н пѣмѫ́нтѹ́л е́гѹ́
пеѣѹ́лѹ́и.

К А́ П Ѯ

ѣ е́ѹ дмн҃зѣ́ дмнезе́ѹ вострѹ́, сѣнѣ
фа́ѣеци во́аѣ сѝнѓѹри фѣкѹ́ѣѣ де мѫ́
кѣ, нѝче чопа́нѣ, нѝче сла́пѹ сѣнѣ
ръдикѫ́ци во́аѣ, нѝче пѣ́тръ сѣмнѣ́ѣ пѹ́
нецн фпѣмѫ́нтѹ́л вострѹ́, ка сѣѣ фпѣ
кнѧц лѹ́и, е́ѹ сѫ́нт дмн҃зѣ́ дмнезе́ѹ вострѹ́.
Сѝмѣ́ѣетеле ме́ле сѣле пѣзе́ци, шѝ де сфи́нѣ
ле ме́ле, сѣѣ тѣ́мецн, е́ѹ сѫ́нт дмн҃зѣ́ .
Де́вецн ѹ́мѣ́ла фпрѣ́ пертѹ́нѵле ме́ле шѝ фпѣ́ѣ
ѵѣтѹ́рле ме́ле вецн пѣзе́, шѝ ле́вецн фа́че пре
дѫ́нселе. Шѝ-ѣѫнда пло́ае во́аѣ фпрѣ́мѣ
е́н, шѝ пѣмѫ́нтѹ́л ва да ро́аделе лѹ́и, шѝ лѣ́м
неле кѫ́мпїнилор, во́р да ро́ада лор. Ш҃ѝ ва
а́пѹка во́аѣ треирѝшѹ́л кѹле́сѹ́л, шѝ кѹле́сѹ́л
ва а́пѹка ѣ́тмѫ́нца, шѝ вецн мѫ́нка пѫ́нѣ во
ле́пѣ фсѫ́ци́ѣ, шѝ вецн лѣкѣ́и кѣ фпѣмѣ́ре пре
пѣмѫ́нтѹ́л вострѹ́, шѝ ръзво́и нѹ́ва тре́ѵе пре
пѣ

Domnul Dumnezăul tău.

44. Şi slugă şi slujnică, cît se vor face ţie dentru limbi, cîţi sînt pe împrejurul tău, dentr-înşii să agonisiţi rob şi roabă.

45. Şi den fiii nemêrnicilor carii sînt între voi, dentr-înşii veţi agonisi şi den rudele lor cîţi se vor naşte în pămîntul vostru vor fi voao întru moşie.

46. Şi veţi împărţi pre dînşii feciorilor voştri după voi şi vor fi voao ţinuţi în vêci, iară den fraţii voştri, den fiii lui Israil, fieşcarele pe fratele lui să nu-l întinză pre el în chinuri.

47. Iară de va afla mîna nemêrnicului au celui venetic de lîngă tine şi, sărăcind fratele tău, se va vinde nemernicului au veneticului ce e lîngă tine au celui den naştere nemêrnic,

48. După ce se va vinde el, răscumpărare va fi lui, unul den fraţii lui va răscumpăra pre el.

49. Fratele tătîni-său au fiiul fratelui tătîni-său va mîntui pre dînsul, au den casele trupurilor den neamul lui va mîntui pre el. Iară de va avea cu mîinele lui se va răscumpăra pre sine,

50. Şi se va socoti către cela ce l-au răscumpărat pre el den anul care au vîndut pre sine lui pănă la anul slobozirii şi va fi argintul vînzării lui ca o zi de năimit, an den an va fi cu el.

51. Iară de va fi la nişţine mai mult den ani decît preţul, va da răscumpărarea lui den argintul vînzării lui.

52. Iară de va rămînea puţintel den ani la anul iertării, şi va socoti lui după anii lui.

53. Şi va da răscumpărarea lui ca un năimit, an den an va fi împreună cu dînsul, nu-l vei întinde pre el cu osteneală înaintea ta.

54. Iară de nu se va răscumpăra după aceasta, şi va ieşi în anul slobozeniii el cu copiii lui împreună cu dînsul.

55. Pentru că ai miei sînt fiii lui Israil, robi, slugi mie aceştia sînt carii i-am scos den pămîntul Eghipetului.

CAP 26

1. Că eu, Domnul Dumnezăul vostru, să nu faceţi voao singuri făcute de mînă, nice cioplite, nice stîlpu să nu rădicaţi voao, nice piatră sămnu să puneţi în pămîntul vostru ca să vă închinaţ lui. Eu sînt Domnul Dumnezăul vostru.

2. Simbetele mêle să le păziţi şi de sfintele mêle să vătêmeţi Eu sînt Domnul.

3. De veţi umbla întru poruncile mêle şi învăţăturile mêle veţi păzi şi le le veţi face pre dînsele,

4. Şi voiu da ploaie voao în vrêmea ei şi pămîntul va da roadele lui şi lêmnele cîmpilor vor da roada lor.

5. Şi va apuca voao treirişul culesul şi culesul va apuca sămînţa şi veţi mînca pîinea voastră în saţiu şi veţi lăcui cu întemeiêre pre pămîntul vostru şi războiu nu va trêce pren /pămîntul vostru,

și să temi de Domnul Dumnedzăul tău.

44. Și slugă și slujnică, cîți să vor face ție den[3] întru limbi, cîte sîntu prenpregiurul tău, dentru înșii să agonisiți rob și roabă.

45. Și den fiii nemêrnicilor carii sîntu întru voi, dentru înșii veți agonisi și dentru rudele lor, cîți să vor naște întru pămîntul vostru fie voao întru mosie.

46. Și veți înpărți pre înșii ficiorilor voștri după voi și vor fi voao ținuți în vêci, iar dentru frații voștri, den fiii lui Israil, careș pre fratele său să nu-l întindză pre el întru chinuri.

47. Iar să va afla mîna nemêrnicului acelui vinetic de lîngă tine, și, lipsindu-să fratele tău, să va vinde nemêrnicului au vineticului ce-i lîngă tine au celui den naștere vinetic,

48. După ce să va vinde el, răscumpărare va fi lui, unul dentru frații lui va răscumpăra pre el.

49. Fratele tătîne-său au feciorul fratelui tătîne-său va răscumpăra pre el, au den casele trupurilor den neamul lui va răscumpăra pre el. Iar de să va îndemîna cu mîinele lui va răscumpăra pre sine,

50. Și să va socoti către cela ce l-au cumpărat pre el den anul carele s-au vîndut pre sine lui păn-la anul slobodzirei și va fi argîntul vîndzării lui ca o dzi de năimit, an den an va fi cu el.

51. Iar de va fi la neștine mai multu den ani decît prețul, va da răscumpărarea lui den argîntul vîndzării lui.

52. Iar să va rămînea puțin den anii la anul iertării, și va socoti lui după anii lui.

53. Și va da răscumpărarea lui ca un năimit, an de an va fi înpreună cu însă, nu-l vei întinde pre el cu osteneală înnaintea ta.

54. Iar de nu să va răscumpăra după aceasta, și va ieși întru anul slobodzeniei el și copiii lui înpreună cu însul.

55. Pentru că ai miei sîntu fiii lui Israil, robi, slugi mie aceștia sîntu carii am scos den pămîntul Eghiptului.

CAP 26

1. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru, să nu faceți voao sînguri făcute de mîni, nice cioplite, nice stîlpu să nu rădicați voao, nice piiatră sămnu să puneți în pămîntul vostru ca să vă închinați lui. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru.

2. Simbetile mêle să le păziți și de sfintele mêle să vă têmeți. Eu sîntu Domnul.

3. Întru porîncele mêle să îmblați și porîncele mêle să le cruțați, și să le faceți pre înse,

4. Și voi da ploaie voao întru vrêmea ei și pămîntul va da roadele lui și lêmnele cîmpilor vor da roada lor.

5. Și va apuca voaă trierul culesul și culesul va apuca sămînța și veți mînca pîinea voastră întru sațiu și veți lăcui cu întemeiêre pre pămîntul vostru și războĭ nu va trêce pren/pămîntul vostru.

temi de Domnul Dumnezeul tău.

44. Robul tău și roaba ta carea va fi den limbi la tine den cei ce sînt împrejurul tău să dobîndești.

45. Și den feciorii vineticilor carei lăcuiesc întru voi încă să dobîndești și den semințiia lor, [46] și orcît vor fi în țara voastră să fie voaoă întru moștinare.

46. Și să-i împărțiț feciorilor voștri după voi și să fie voaoă întru moștinare vêcinică, iar pre frații voștri, pre feciorii lui Israil, nimeni să nu năcăjască pre fratele[5] lui cu ostenințe.

47. Iar de va ajunge mîna vineticului și a celui de alt neam care iaste la tine, iar fratele tău va sărăci și se va vinde veneticului sau celui de alt neam care iaste la tine sau vineticului care lăcuiește la tine sau lăcuitoriului carele se-au născut la tine,

48[47]. De se va vinde, să se răscumpere [48]. Și să-l răscumpere fratele tătîne-său

49. Sau feciorul fratelui tătîne-său să-l răscumpere sau dentr-alt neam den rudeniie trupului lui să-l răscumpere; iar de va putea el însuș să se răscumpere,

50. Să se socotească cu cele ce l-au cumpărat den anul care i se-au vîndut pînă în anul slobozirei și banii pre carei se-au vîndut el ca zile[le] ale argatului să se socotească.

51. De vor fi ani mai mulți, împotriva anilor să se socotească mai mult.

52. Iar de vor fi ani mai puțini pînă la anul slobozirei, mai puțin se va socoti.

53. Și să i se socotească pre ani și să dea răscumpărarea lui pre an—pre an, ca a argatului, și să nu-l năcăjăști cu osteneală înaintea ta.

54. Iar de nu se va răscumpăra, să iasă după aceasta în anul slobozirei el și feciorii lui cu dînsul.

55. Că fecoirii[5] lui Israil sînt robii miei, robii miei sînt aceștea carii i-am scos den țara Eghipetului.

CAP 26

1. Eu, Domnul Dumnezeul vostru, să nu faceț voaoă chip facere de mîini, nice cioplit, nice stîlp să nu puneț voaoă, nice să să nu puneț semn de piiatră cioplit în țara voastră, nice să vă închinaț lor, că eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

2. Simbetele mêle să le păziț și de sfintele mêle să vă têmeț. Eu, Domnul.

3. De veț umbla în porîncile mêle și veț păzi lêgea mea și o veț face,

4[3] Da-voiu voaoă ploaie în vrêmea sa [4] și pămîntul va da roada sa și pomii cîmpurilor vor da roada[1] lor.

5. Și pre treieriș îl va apuca culesul și pre cules îl va apuca sămănătoarea și pîinea voastră o veț mînca întru saț și veț lăcui în țara voastră fără de frică și războĭu nu va trêce pren/țara voastră[2].

te temi de Dumnezeul tău.

44. Robul și roaba de care ai nevoie să-i iei de la neamurile care locuiesc împrejurul tău; de la ei să cumpărați slugi și slujnice.

45. Să cumpărați de asemnea dintre fiii străinilor care locuiesc împreună cu voi și dintre urmașii lor care se vor naște în țara voastră; aceștia să fie în stăpînirea voastră.

46. Să-i lăsați moștenire fiilor voștri după voi și să-i stăpîniți în veci; însă dintre frații voștri, dintre fiii lui Israel, nimeni să nu-l stăpînească pe fratele său cu cruzime.

47. Iar dacă un străin sau un oaspete care locuiește cu tine se va înstări, iar fratele tău va sărăci și se va vinde străinului, oaspetelui care locuiește cu tine sau vreunui urmaș al străinului,

48. El să aibă drept de răscumpărare după ce s-a vîndut; unul dintre frații lui să-l răscumpere.

49. Unchiul său ori fiul unchiului său să-l răscumpere pe el sau cineva dintre rudele sale apropiate să-l răscumpere; iar dacă va dobîndi mijloace, să se răscumpere singur.

50. Și să se socotească cu acela care l-a răscumpărat, începînd cu anul în care i s-a vîndut și pînă în anul jubileu; prețul vînzării lui să-l înapoieze potrivit cu numărul anilor, ziua (petrecută la cumpărător socotind-o) asemenea celei a unei slugi plătite.

51. Dacă i-au rămas cuiva mai mulți ani (pînă la anul jubileu), să dea înapoi ca răscumpărare o parte din prețul cu care a fost vîndut.

52. Iar dacă i-au mai rămas puțini ani pînă la anul jubileu, să se facă socoteala potrivit acestor ani și astfel să se plătească răscumpărarea.

53. El să stea asemenea unei slugi plătite, an de an, la stăpînul său; iar acesta să nu-i stăpînească cu cruzime înaintea ochilor tăi.

54. Iar dacă nu va fi răscumpărat în acest chip, să iasă (de la stăpîn) în anul jubileu, el împreună cu copiii săi.

55. Pentru că fiii lui Izrael sînt robii mei; slugile mele sînt ei, pe care i-am scos din țara Egiptului.

CAP. 26

Răsplăți și pedepse

1. Căci eu sînt Domnul Dumnezeul vostru. Să nu vă faceți vouă idoli, nici chipuri cioplite, și să nu vă ridicați stîlpi; să nu așezați în țara voastră nici o piatră cioplită, ca să vă închinați ei. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru.

2. Să păziți zilele mele de odihnă și să cinstiți sfîntul meu lăcaș. Eu sînt Domnul.

3. Dacă veți umbla după poruncile mele, dacă veți păzi învățăturile mele și le veți împlini,

4. Atunci eu vă voi da ploaie la vremea potrivită, iar pămîntul vă va da roadele lui și pomii de pe cîmpuri vă vor da fructele lor.

5. Și va ajunge treierișul vostru pînă la culesul viilor, iar culesul va ajunge pînă la semănat; și veți mînca pîinea voastră pe săturate, veți locui în siguranță în țara voastră și războiul nu va trece prin/țara voastră.

Pag. 91, col. I

ѕ пѹмѧ́нтѹ́л вѡ́стрѹ . Ши́ вѡи дⷭ да́ вѧ́че ⁘пъ
мѧ́нтѹ́л вѡ́стрѹ, ши́ вѣ́ци дорм́и, ши́ нѹ́кафи́
ка́реле сѣ спа́е пре́ вои́, ши́ вои́ пѹ́ѧрде хѷ́ѷрѣ, ⁘ѣ
ле дин пѹмѧ́нтѹ́л вѡ́стрѹ, ши́ рѣ́зво́и нѹ́кафи́
ѕ че пре́и пѹмѧ́нтѹ́л вѡ́стрѹ . Ши́ вѣ́ци гони́
пре́ вра́ѫмѧ́шии вѡ́ѫри, ши́ вор кѫ́де ⁘наи́нтѣ
и вѡ́стрѣ кѹ ѻ́ѹтѧ́дере . Ши́ ка гони́ дин вои́
чи́и́чи пре́ ѻ́ѕѹтѣ, ши́ ѻ́ѕѹтѣ дин вои́ вор гони́
ѕ ѕ́че мѣ́и, ши́ вор кѫ́де нипре́́мтении вѡ́ѫри ⁘
и наи́нтѣ вѡ́стрѣ ⁘ѧ́ѕѣ́е . Ши́ вои́ кѫ
ѹтѧ́ пре́сте вои́, ши́ вои́ вѧ́и пре́ вои́ ,
ши́ вои́ кр҃ѣ́ще пре́ вои́, ши́ вои́ ⁘мнѹ́ѫ
чи пре́ вои́, ши́ вои́ ⁘търи́ ⁘ѣ́търи́ѫ́ѫ́ци́нца мѣ кѹ
ѓ вои́ . Ши́ вѣ́ци мѧ́нка́ вѣ́ки, ши́ вѣ́кипле вѣ́ки
лорь, ши́ вѣ́ки дин ⁘а́ци́а че́лорь но́ѧсъ вѣ́ци ѕкоа́ле.
ѧ Ши́ вои́ пѹ́не ⁘ѕ́ѣ́търи́ѫ́ци́нца мѣ ⁘трѹ́ вои́, ши́
ѕ нѹ́кл ѻ́ѹрѣ ѣ́ѹ⁘ѧ́ѕѹ́ль мѣ́ѣ́ пре́ вои́. Ши́ вои́
ѻ́ѹмѣ́ла ⁘трѹ́ вои́, ши́ вои́ ⁘ѝ вои́ѧ́ѕъ дмнѕ́ѣ́ѕ, ѝ
ѓ вои́ вѣ́⁘ѝ мѣ́е норо́дъ . Ѣѹ́ дмнѹ́ль дмнѕ́ѣ́ѕ
вѡ́стрѹ че ѧ́мъ ѕкоѕъ пре́ вои́ дин пѹмѧ́нтѹ́ль е́гѹ́
петѹ́ѧ́и́р ⁘ѝ́и́ѧ́ вои́ ро́вь, ши́ ѧ́мъ ѕдро́бит ле
гътѹ́ра ѫ́гѹ́ѧ́и́ вѡ́стрѹ, ши́ ка́мъ ѧ́дѹ́ѕъ пре́ вѡ
ѕ кѹ ⁘ѧ́ле . Ѣ́ѓ⁘ъ день мъвѣ́ци ѧ́скѹ́лта́, ни́че
ѕ вѣ́ци ⁘ѧ́че порѹ́нчиле мѣ́ле ѧ́чѣ́т . Чевѣ́ци
не́ѧ́скѹ́лта́ де дѧ́нселе, ши́ ѫ́дѣвѣ́цилор мѣ́ле ,
евѣ́ ⁘ѓрѣ́ѕѣ́ ѣ́⁘ѧ́ѕѹ́ль вѡ́стрѹ, какви́ ѣ́ѫ́ѫ ⁘ѧ́
чѣ́ци то́ате порѹ́нчиле мѣ́ле, ка ѣ́ъръ́ѣ́ѕпи́ци ⁘ъ
ѕѕ ѣ́ѫ́ѫ́ци́нца мѣ́ . Ши́ ѓ́ѕ вои́ ⁘ѧ́че ѧ́ша́ вѡ́ѧ́ѕъ,
ши́ вои́ пѹ́не пре́ вои́ ѧ́нпе́ла , ши́ ⁘ѣ́ѫ ши́ ѣ́ѫ́ѕе
на́рь ѻ́ѣ́рѣ́и́ндь ѻ́и́ѣ́и́ вѡ́ѫри, ши́ ѣ́⁘ѧ́ѕѹ́ль вѡ́стрѹ
топи́ндь , ши́ вѣ́ци ѣ́ѫ́тъна ⁘ѕ́ѣ́ѫ́ѫ́ри семи́нци́ле
вѡ́стре, ши́ лѣ́кѹ́рь мѧ́нка ⁘ѣ́потрѣ́ѵнѣ́ѵѣ́и вѡ́ѫри.
ѕ Ши́ вои́ ⁘търи́ ⁘ѧ́ци́а мѣ́ пре́ѕѣ́ вои́, ши́ вѣ́ци кѕ
дѣ наи́нтѣ ѣ́ръ́ѫ́ѫ́шинлер вѡ́ѫри, ши́ вор гони́
пре́ вои́ че́ѫ че гоне́ѕкѹ пре́ вои́, ши́ вѣ́ци ⁘ѹ́ри́ не
ѕѕ гони́ндѹ́ѕъ ни́мене пре́ вои́ . Ши́ де нѹ́мвѣ́ци
ѧ́скѹ́лта́ ни́че пѣнъ ⁘тра́ѫ́та ши́ вои́ ѧ́да́ѫ́це
ѧ́вѣ́ѵѣ́та пре́ вѡ́ кѹра́не, ⁘ѕ́, ѻ́ѕри пе́нтрѹ пѣ́ка́те
ѕ ле вѡ́стре . Ши́ вои́ ѣ́ѹрна́ семи́ци́ѫ мѧ́ѝ
дре́ѓи вѡ́ѕ́ѣ́ре, ши́ вои́ пѹ́не вѡ́ѧ́ѕъ че́рна́ ка дѣ́хѣ́,
ѕ ши́ пѹмѧ́нтѹ́ль вѡ́стрѹ ка дѣ ѧ́ра́мъ . Ши́
ѣ́ѧ́ѝ ⁘ѧ́дешѣ́рть ѣ́ъръ́тъ вѡ́ѕ́ѣ́ре, ши́ нѹ́кл дѧ́
пѹмѧ́нтѹ́ль вѡ́стрѹ ѣ́тмѧ́нца лѹ́ѝ, ши́ лѣ́мнѹ́ль
ка ⁘ѧ́рнѣ́ѝ вѡ́ѕ́ѣ́ре нѹ́ вада́ ро́ада лѹ́ѝ . Ши́ дѹ
пъ ѧ́ча́ста де вѣ́ци мѣ́ѓ́ѹ⁘ѧ́ѕѹ́ѕи́ѕъ, ши́ нѹ
вѣ́ци ѣ́рѣ ѣ́тмъ ѧ́скѹ́лта́ци, вои́ ѧ́да́ѫ́це вѡ́ѧ́ѕъ
кѣ ша́пте ра́не, ⁘ѣ́пъ пѣка́теле вѡ́ѕ́ѣ́ре . Ши́
вои́ тръми́те пре́ѕѣ́ вои́ ѓ́а́дининле че́ле ѣ́ѣ́ла́те
че ѧ́ле пѣмѧ́нтѹ́лѣ́, ши́ ѣ́ѓ́ѧ́нка́ пре́ вои́, ши́ ѣ́⁘
топи́ добитоа́ѫ́ле вѡ́ѕ́ѣ́ре, ши́ пѹ́ци́ни вои́ ⁘ѧ́
че пре́ вои́, ши́ пѹ́стии́ ѣ́ѓ́⁘ѧ́ ки́ѝле вѡ́ѕ́ѣ́ре .
кг Ши́ нѹ́ѧ́ѵѣ́тъ дин ѣ́ъвѣ́ци пѓ́дипи́ѝ, че вѣ́ци
кд мѣ́ѓ́ѹ⁘ѧ́ѕѹ́ѕи́ѕъ мѧ́ѝне ⁘ѕ́ѣ́ѫ́ѫ́ѕи́ѕъ. Ѣ́ои́ мѣ́ѓ́
ѹ⁘ѧ́ ши́ ѣ́ѓ́ кѹ́ѕои́ кѹ мѧ́ѝне ⁘ѕ́ѣ́ѫ́ѫ́ѕи́ѕъ, ши́
вои́ лѣ́кѝ ши́ ѣ́ѓ́ пре́ вои́, ⁘ѕ́, ѻ́ѕри пе́нтрѹ пъ
кѧ́теле вѡ́ѕ́ѣ́ре . Ши́ вои́ ѧ́да́ѫ́ѫ́ пре́ѕѣ́ вои́
ѕ́ѣ́ѝ, ѝ́ѕѕѧ́ѝ́ндь, ѝ́ѕѕѧ́ѝ́да ⁘ѣ́търа́ѫ́ѫ́ци́ѝ ,
ши́ вѣ́ци ⁘ѹ́ѫ́ѝ ⁘ѧ́ѕѹ́ѕи́ѕъ вѡ́ѕ́ѣ́ре, ши́ вои́ ⁘ѝ
ми́нте мо́ѧ́рте пре́сте вои́, ши́ ѣ́ъвѣ́ци да ⁘ѧ́мѧ́ни

6. Şi voiu da pace în pămîntul vostru şi veţi dormi şi nu va fi carele să spaie pre voi şi voiu pîerde hiară rêle den pămîntul vostru şi războiu nu va trêce pren pămîntul vostru.

7. Şi veţi goni pre vrăjmaşii voştri şi vor cădea înaintea voastră cu ucidere.

8. Şi va goni den voi cinci pre o sută şi o sută den voi vor goni zêce mii şi vor cădea neprietenii voştri înaintea voastră în sabie.

9. Şi voiu căuta preste voi şi voiu blagoslovi pre voi şi voiu crêşte pre voi şi voiu înmulţi pre voi şi voiu întări făgăduinţa mea cu voi.

10. Şi veţi mînca vechi şi vechile vechilor şi vechi den faţa celor noao veţi scoate.

11. Şi voiu pune făgăduinţa mea întru voi şi nu va urî sufletul mieu pre voi.

12. Şi voiu umbla întru voi şi voiu fi voao Dumnezău şi voi veţ fi mie norod.

13. Eu, Domnul Dumnezăul vostru, ce v-am scos pre voi den pămîntul Eghipetului, fiind voi robi, şi am zdrobit legătura jugului vostru şi v-am adus pre voi cu fală.

14. Iară de nu mă veţi asculta, nice veţi face poruncile mêle acêstea,

15. Ce veţi neasculta de dînsele şi judecăţilor mêle, se va îngreuia sufletul vostru ca voi să nu faceţi toate poruncile mêle ca să răsipiţi făgăduinţa mea,

16. Şi eu voiu face aşa voao şi voiu pune pre voi lipsa, şi rîia, şi gălbenarea, orbind ochii voştri şi sufletul vostru topind. Şi veţi sămăna în zadar seminţile voastre şi le vor mînca împotrivnicii voştri.

17. Şi voiu întări faţa mea preste voi şi veţi cădea naintea vrăjmaşilor voştri şi vor goni pre voi ceia ce gonescu pre voi şi veţi fugi negonindu-vă nimenea pre voi.

18. Şi de nu-m veţi asculta nice până într-atîta, şi voiu adaoge a vă certa pre voi cu rane de 7 ori pentru păcatele voastre.

19. Şi voiu surpa semeţiia mîndriei voastre şi voiu pune voao ceriul ca de hier şi pămîntul vostru ca de aramă.

20. Şi va fi în deşărt vîrtutea voastră şi nu va da pămîntul vostru sămînţa lui şi lemnul ţarinii voastre nu va da roada lui.

21. Şi după aceasta, de veţi mêrge în curmeziş şi nu veţi vrea să mă ascultaţi, voiu adaoge voao şapte rane după păcatele voastre.

22. Şi voiu trimite preste voi gadinile cêle sălbatece ale pămîntului şi vor mînca pre voi şi vor topi dobitoacele voastre şi puţini voiu face pre voi şi pustii vor fi căile voastre.

23. Şi cu acêstea de nu vă veţi pedepsi, ce veţi mêrge cătră mine în curmeziş,

24. Voiu mêrge şi eu cu voi cu mînie încurmezişată şi voiu lovi şi eu pre voi de 7 ori pentru păcatele voastre.

25. Şi voiu aduce preste voi sabie izbîndind izbînda făgăduinţei şi veţi fugi în cetăţile voastre şi voiu trimite moarte preste voi şi vă veţi da în mîni/le vrăjmaşilor voştri.

6. Și voi da pace întru pământul vostru și veți dormi și nu va fi carele să spăimîntădze pre voi și voi plêrde jiganii rêle den pământul vostru și războĭ nu va trêce pren pământul vostru.

7. Și veți goni pre nepriêtenii voștri și vor cădea înnaintea voastră cu ucidere.

8. Și vor goni dentru voi 5 pre 100 și 100 dentru voi vor goni 10 000 și vor cădea nepriêtenii voștri înnaintea voastră cu sabie.

9. Și voi socoti preste voi și voi blagoslovi pre voi și voi crêște pre voi și voi înmulți pre voi și voi întări făgăduința mea cu voi.

10. Și veți minca vechi și vechi a vechilor și vechi den fața tinerilor veți scoate.

11. Și voi pune făgăduința mea întru voi și nu va urî sufletul mieu pre voi.

12. Și voi înbla întru voi și voi fi voaă Dumnedzău și voi veți fi mie nărodu.

13. Eu, Domnul Dumnedzăul vostru, ce v-am scos pre voi den pământul Eghiptului, fiind voi robi, și am zdrobit legătura jugului vostru și v-am adus pre voi cu fală.

14. Iar de nu mă veți asculta, nice veți face porincele mêle acêstea,

15. Ci veți neasculta lor și judêțelor mêle, să va dojeni sufletul vostru ca voi să nu faceți toate învățăturile mêle ca să răşchirați făgăduința mea,

16. Și eu voi face aşa voao-și voi pune pre voi lipsa, și rîia, și gălbănariul, putredzind ochii voștri și sufletul vostru topindu. Și veți sămăna în zadar sămințele voastre și vor minca nepriêtenii voștri.

17. Și voi întări fața mea preste voi și veți cădea înnaintea nepriêtenilor voștri și vor goni pre voi ceia ci vă urăscu pre voi și veți fugi negonindu-vă nimerilea pre voi.

18. Și de nu veți asculta nice păn-într-atîta, și voi adaoge a vă certa pre voi cu rane de şeapte ori pentru păcatele voastre.

19. Și voi surpa semeția mîndriei voastre și voi pune voao ceriul ca de her și pământul vostru[1] ca de aramă.

20. Și va fi întru deşărtu virtutea voastră și nu va da pământul vostru sămința lui și emnul țarenii voastre nu va da roada lui.

21. Și după aceasta, de veți mêrge în curmedziș și nu veți vrea să mă ascultați voi adaoge voao rene 7 după păcatele vostre.

22. Și voi trimite pre voi jiganiile cêle sălbatice a pământului și vor minca pre voi și vor topi dobitoacele voastre și puțin voi face pre voi și pustii vor fi căile voastre.

23. Și cu acêstea de nu <vă>[2] veți certa, ce veți mêrge către mine în curmedziș,

24. Voi mêrge și eu înpreună cu voi cu mânie încurmedzișată și voi lovi pre voi și eu de 7 ori pentru păcatele voastre.

25. Și voi aduce spre voi cuțit izbîndind giudeț a făgăduinții, și veți fugi în cetățile voastre, și voi trimite moarte preste voi și veți da în mîna/nepriêtenilor voștri.

6. Și voiu da în țara voastră pace și veț adormi și nu va fi cine să vă spaie și fierile cêle cumplite le voiu plêrde den țara voastră și războiu nu va trêce pren țara voastră.

7. Și veț goni pre vrăjmașii voștri și vor cădea înaintea voastră uciș.

8. Și vor goni 5 de ai voștri pre 100, iar 100 de ai voștri vor goni pre 10 000 și vor cădea vrăjmașii voștri înaintea voastră de sabie.

9. Și voiu căuta spre voi și vă voiu blagoslovi și vă voiu crêște și vă voiu înmulți și voiu pune[3] făgăduința mea cu voi.

10. Și veț minca cêle vechi și vechile celor vechi și den fața celor noaoă veț scoate cêle vechi.

11. Și voiu pune făgăduința mea întru voi și sufletul mieu nu va urî pre voi.

12. Și voiu umbla întru voi și voiu fi voaoă Dumnezeu, iar voi veț fi oamenii miei.

13. Eu, Domnul Dumnezeul vostru, cela ce v-am scos den țara Eghipetului, fiind voi robi, și am sfărîmat legăturile jugului vostru și v-am scos cu putêre.

14. Iar de nu mă veț asculta și nu veț face acêste porinci ale mêle, ce vă veț pune în ponciș mie,

15. Și judecățile mêle nu vor plăcea sufletului vostru ca să nu faceț voi toate porincile mêle și să răsipiț făgăduința mea,

16. Și eu aşijderea voiu face voaoă și voiu pune pre voi lipsă, și rane, și rîie, și gălbenare carea va putrezi ochii voștri și va usca sufletul vostru. Și veț sămăna sămănăturile voastre în zadar, că le vor minca vrăjmașii voștri[4].

17. Și voiu pune fața mea spre voi și veț cădea înaintea vrăjmașilor voștri și vă vor goni ceia ce vă vor urî și veț fugi nefiind goniț de nimini.

18. De-acii, deaca nu mă veț asculta nice până într-atîta, voiu mai adaoge a vă mai căzni încă cu 7 rane pentru păcatele voastre.

19. Și voiu surpa semeția mîndriei voastre și voiu pune ceriul de va fi desupra voastră ca de fier și pământul ca de aramă.

20. Și virtutea voastră va fi în deşărt și pământul vostru nu va da sămănătura sa și pomii livezilor voastre nu vor da roada lor.

21. De-acii, după aceasta, de veț umbla în ponciș și nu veț vrea să mă ascultați, voiu pune pre voi 7 rane pentru păcatele voastre.

22. Și voiu slobozi pre voi fiiarăle pământului cêle cumplite și vă vor minca și vor plîerde dobitoacele voastre și vă voiu împuțina și căile voastre vor fi pustii.

23. Iar de nu vă veț învăța nice cu acestea ce veț umbla spre mine în nedireptate,

24. Voiu mêrge și eu împotriva voastră cu urgiia mea cea desăvîrșită și vă voiu plîerde de 7 ori pentru păcatele voastre.

25. Și voiu aduce pre voi sabie carea va izbîndi judecata făgăduinței, iar de veț fugi pren cetățile voastre, voiu trimite întru voi moarte și veț cădea în mâini/le vrăjmașilor voștri.

6. Voi aduce pace în țara voastră și veți dormi fără să vă tulbure nimeni; voi izgoni fiarele cele rele din țară și războiul nu va trece prin țara voastră.

7. Îi veți izgoni pe vrăjmașii voștri și ei vor cădea de sabie înaintea voastră.

8. Cinci dintre voi vor fugări o sută și a sută dintre voi vor fugări zece mii; și v o cădea vrăjmașii voștri de sabie înainteo voastră.

9. Mă voi întoarce spre voi, vă voi face roditori și vă voi înmulți, și-mi voi întări legămîntul meu cu voi.

10. Veți minca din roadele cele vechi și le veți scoate afară pe cele vechi, pentru ca să înceapă cele noi.

11. Îmi voi aşeza cortul în mijlocul vostru și sufletul meu nu se va scîrbi de voi.

12. Eu voi umbla în mijlocul vostru, vă voi fi vouă Dumnezeu și veți fi poporul meu.

13. Eu sînt Domnul Dumnezeul vostru, cel care v-am scos pe voi din țara Egiptului, ca să nu mai fiți robi; eu am zdrobit legăturile jugului vostru și v-am făcut să umblați cu fruntea sus.

14. Dar dacă nu mă veți asculta și nu veți îndeplini aceste porunci,

15. Dacă le veți nesocoti și dacă sufletul vostru se va împotrivi judecăților mele, ca să nu îndepliniți poruncile mele și să rupeți legămîntul meu,

16. Atunci iată ce vă voi face vouă: voi trimite peste voi spaima, oftica și frigurile, care vă vor orbi ochii și vă vor mistui sufletul. Veți semăna în zadar semințele voastre, căci le vor minca vrăjmașii voștri.

17. Eu îmi voi întoarce fața împotriva voastră și voi veți cădea înaintea vrăjmașilor voștri; cei ce vă urăsc vă vor izgoni și veți fugi chiar și fără să vă fugărească nimeni.

18. Dacă nu mă veți asculta nici măcar după aceasta, vă voi pedepsi de şapte ori mai mult pentru păcatele voastre.

19. Voi sfărîma semeția mîndriei voastre și voi face cerul vostru ca fierul și pământul vostru ca arama.

20. Puterea voastră se va irosi în zadar, pămîntul vostru nu vă va da roadele lui, iar pomii de pe cîmpuri nu vă vor da fructele lor.

21. Dacă și după aceasta vă veți pune de-a curmezișul și nu veți vrea să mă ascultați, voi înmulți de şapte ori pedepsele pentru păcatele voastre.

22. Voi trimite peste voi fiarele sălbatice ale cîmpului, care vă vor minca pe voi și vă vor nimici vitele; pe voi vă voi împuțina pînă într-atît, încît drumurile voastre vor rămîne pustii.

23. Dacă și după acestea nu vă veți învăța minte, ci îmi veți sta de-a curmezișul,

24. Atunci și eu mă voi pune vouă de-a curmezișul și vă voi lovi de şapte ori mai mult pentru păcatele voastre.

25. Și voi aduce împotriva voastră sabia răzbunătoare, pentru a răzbuna legămîntul meu; cînd vă veți ascunde în cetățile voastre, eu voi trimite moarte asupra voastră și singuri vă veți da pe mîna/vrăjmașilor voștri.

Pag. 91. col. II

26. Ca să vă năcăjăscu pre voi cu lipsă de pîine, şi vor coace 10 muieri pîinile voastre într-un cuptoriu şi vor da pîinile voastre cu cumpăna şi veţi mînca şi nu vă veţi sătura.

27. Iară de nu-m veţi asculta nice cu acêstea, ce veţi mêrge către mine în curmeziş,

28. Şi eu voiu mêrge cu voi cu mînie încurmezişată şi voiu certa şi eu pre voi de 7 ori după greşalele voastre.

29. Şi veţi mînca trupurile feciorilor voştri şi trupurile fêtelor voastre veţi mînca.

30. Şi voiu pustii stîlpii voştri şi voiu pîerde cêle de lemnu făcute de mînile voastre şi voiu pune oasele voastre peste oasele bozilor voştri şi să va supăra sufletul mieu voao.

31. Şi voiu pune cetăţile voastre pustii şi voiu pustii sfintele voastre şi nu voiu mirosi miroseniia jîrtvelor voastre.

32. Şi voiu pustii eu pămîntul vostru şi să vor mira pentru el vrăjmaşii voştri ceia ce lăcuiescu pre el.

33. Şi voiu sămăna pre voi în limbi şi va topi pre voi mergînd sabiia şi va fi pămîntul vostru pustiiu şi cetăţile voastre vor fi pustii.

34. Atunce bine va vrea pămîntul simbetele lui, toate zilele pustiirii lui. Şi voi veţi fi în pămîntul vrăjmaşilor voştri, atuncea va sîmbăta pămîntul şi bine va vrea simbetele lui.

35. Toate zilele pustiirii lui va sîmbăta carele n-au sîmbătat în simbetele voastre, cînd lăcuiaţi pre dînsul.

36. Şi celor rămaş den voi voiu aduce robime la inema lor, la pămîntul vrăjmaşilor lor, şi-i va goni pre dînşii glas de frunză mutîndu-se, şi vor fugi ca cînd ar fugi de la războiu şi vor cădea negoniţi de nimeni.

37. Şi va trêce cu vedêrea frate pe frate ca şi la războiu, negonind nimenea, şi nu veţi putea să staţi împotriva nepriêtinilor voştri.

38. Şi veţi peri întru limbi şi va mînca pre voi pămîntul vrăjmaşilor voştri.

39. Şi cei ce vor rămînea den voi se vor strica pentru păcatele lor şi pentru păcatele părinţilor lor, în pămîntul vrăjmaşilor lor să vor topi.

40. Şi vor răscumpăra păcatele lor şi păcatele părinţilor lor, pentru căce au călcat şi m-au trecut cu vedêrea pre mine, pentru căce au mersu înaintea mea în curmeziş.

41. Şi eu am mersu cu ei cu mînie încurmezişată şi-i voiu pierde pre dînşii în pămîntul vrăjmaşilor lor. Atuncea se va ruşina inima lor cea netăiată împrejur şi atuncea bine vor vrea păcatele lor.

42. Şi-m voiu aduce aminte de făgăduinţa lui Iacov şi de făgăduinţa lui Isaác şi de făgăduinţa lui Avraám îm voiu aduce aminte şi de pămînt îm voiu aduce aminte.

43. Şi pămîntul va rămînea de ei, atuncea va priimi pămîntul simbetele lui cînd se va pustii el de dînşii şi ei vor prii/mi ale lor nelegiuiri, pentru căci judecăţile mêle

26. Cîndu voi stringe pre voi cu lipsă de pâine, și vor coace 10 muieri <pâinele voastre>[3] într-un cuptor și vor da pâinele voastre cu cumpănă și veți mînca și nu veți sătura.

27. Iar de nu veți asculta nice cu acêstea, ce veți mêrge cătră mine în curmedziș,

28. Și eu voi mêrge cu voi cu mănie încurmedzișată și voi certa și eu pre voi de 7 ori după greșealele voastre.

29. Și veți mînca trupurile ficiorilor voștri și trupurile fêtelor voastre veți mînca.

30. Și voi pustii stîlpii voștri și voi piêrde cêle de lemnu făcute de mîn⟨i⟩ ale voastre și voi pune oasele voastre preste oasele chipurilor voastre și să va supăra sufletul meu voao.

31. Și voi pune cetățile voastre pustii și voi pustii sfintele voastre și nu voi mirosi miroseniia jîrtvelor voastre.

32. Și voi pustii eu pămîntul vostru și să vor mîcra pentru cl nepriêtenii voștri ceia ce lăcuiescu întru el.

33. Și voi sămăna pre voi întru limbi și va topi pre voi mergîndu sabiia și va fi pămîntul vostru pustie și cetățile voastre vor fi pustii.

34. Atuncea a binevrea pămîntul simbetile lui, toate dzilele pustiirei lui. [35] Și voi veți fi întru pămîntul nepriêtenilor voștri, atuncea va simbăta pămîntul și va binevrea simbetile lui.

35. Toate dzilele pustiirii lui va simbăta carele n-au simbătat întru simbetile voastre cîndu lăcuiați pre însă.

36. Și celor rămaș dentru voi voi aduce robime la inima lor, la pămîntul nepriêtenilor lor, și-i va goni pre înșii glas de frundză mutîndu-să, și vor fugi ca cîndu are fugi de la războ[37] și vor cădea negonîndu-i nimerile.

37. Și va trêce fratele pre frate, ca și la războ, negonîndu nimirile, și nu veți putea să stați înpotriva nepriêtenilor voștri.

38. Și veți peri întru limbi și va mînca pre voi pămîntul nepriêtenilor voștri.

39. Și cei ce au rămas dentru voi să vor strica pentru păcatele lor și pentru păcatele părinților lor, întru pămîntul nepriêtenilor lor să vor topi.

40. Și vor mmărturisi păcatele <lor și păcatele >[3] părinților lor, pentru căce au călcat și m-au privădzut pre mine și pentru căce au mersu înnaintea mea în curdmeziș.

41. Și cu am mersu cu ei cu mănila încurmedzișată și voi piêrde pre înși în pămîntul nepriêtinilor lor. Atunci să va rușina inima lor cea netăiată și atuncea vor binevrea păcatele lor.

42. Și-m voi aduce aminte de făgăduința lui Iacov și făgăduința lui Isaac și făgăduința lui Avraam îm voi aduce aminte [43] și de pămîntu îm voi aduce aminte.

43. Și pămîntul va rămînea de ei, atuncea va priimi pămîntul simbetile lui cîndu să va pustii el pentru înși și ei vor prii/mi ale

26. Cînd voiu întrista pre voi cu lipsă de pâine, atunci vor coace 10 muieri pâinea voastră într-un cuptoriu și vor da pâinea voastră cu cumpăna și veț mînca și nu vă veț sătura.

27. Și deaca nu mă veț asculta nice cu aceasta, ce veț mêrge împotriva mea în curmeziș,

28. Și eu voiu mêrge împotriva voastră în urgie cu rîvnă și vă voiu căzni de 7 ori pentru păcatele voastre.

29. Și veț mînca trupurile feciorilor voștri și trupurile fêtelor voastre veț mînca[5].

30. Și capiștea voastră voiu pustii și voiu piêrde fâpturile mâinilor voastre cêle de lemn și voiu pune oasele voastre preste oasele idolilor voștri și vă va urî sulfetul meu.

31. Și voiu pustii cetățile voastre și sfințirile voastre le voiu răsipi și nu voiu mirosi mirosul jărtvelor voastre.

32. Și voiu pustii țara voastră și se vor mira de dînsa vrăjmașii voștri ceia ce lăcuiesc într-însa.

33. Și vă voiu răsipi prea limbi și megînd sabiia vă va potopi și va fi țara voastră pustie și cetățile voastre vor fi pustii.

34. Și voi veț fi pren țările vrăjmașilor voștri și atunci va prăznui pămîntul [35] și bine va voi praznicul lui.

35. În toate zilele pustiirei lui va sărba cêlea ce n-aț sărbat întru praznicele voastre, cînt aț lăcuit într-însul.

36. Și ceia ce vor rămînea dentru voi voiu pune frică în inimile lor în țările vrăjmașilor lor și-i va goni sunetul frunzei cînd va fîlfîi[6] și vor fugi ca cînd ară fi fugînd de războiu și vor cădea nefiind goniț de nimini.

37. Și nu va băga seamă frate de frate ca și la războiu și nu vor fi goniț de nimini și nu veț putea sta împotriva vrăjmașilor voștri.

38. Și veț peri pren streini și vă va topi pămîntul vrăjmașilor voștri.

39. Și cine va rămînea den voi se va strica pentru păcatele lor și pentru păcatele părinților lor, în țările vrăjmașilor lor se vor strica.

40. Și vor mărturisi păcatele lor și păcatele părinților lor, că au călcat și n-au grijit de mine și au umblat în nedireptate înaintea mea.

41. Și voiu umbla și eu împotriva lor în mănie și în urgie, cu streinătate, și-i voiu duce în țările vrăjmașilor lor. Și atunci se va smeri inima lor cea neplecată și atunci vor cunoaște nedireptățile lor.

42. Și-m voiu aduce aminte de făgăduința lui Iacov și de făgăduința lui Isaac și de făgăduința lui Avraam îm voiu aduce aminte și-m voiu aduce aminte de pământ.

43. Și deaca se va părăsi[7] pămîntul de dînșii, atunci-ș va priimi pămîntul simbetele lui cînd se va pustii de dînșii și ei vor lua/

26. Cînd vă voi chinui cu lipsa de pîine, zece femei vor coace plinea voastră într-un singur cuptor și vă vor da plinea voastră cu cîntarul; veți mînca, dar nu vă veți sătura.

27. Dacă nici după aceasta nu-mi veți da ascultare, ci îmi veți sta de-a curmezișul,

28. Atunci și eu vă voi urmări cu mînie potrivnică și vă voi pedepsi de șapte ori mai mult pentru păcatele voastre.

29. Din carnea fiilor voștri veți mînca și din carnea fiicelor voastre veți mînca.

30. Voi dărîma înălțimile voastre și voi nimici altarele făcute de voi; voi îngrămădi osemintele voastre peste dărîmăturile idolilor voștri și sufletul meu se va scîrbi de voi.

31. Voi face cetățile voastre pustii, voi pustii sfintele voastre lăcașe și nu voi mirosi mireasma plăcută a jertfelor voastre.

32. Într-atît voi pustii țara voastră, încît vor rămîne uimiți și vrăjmașii voștri, care vor locui într-însa.

33. Vă voi împrăștia pe voi între neamuri și sabia mea vă va urmări; țara voastră va fi pustie și cetățile voastre vor fi pustii.

34. Atunci țara se va bucura de anii săi de odihnă, în toate zilele cît va rămîne pustie, și voi veți fi în țara vrăjmașilor voștri; atunci țara va ține simbetele sale și se va bucura de anii săi de odihnă.

35. În toate zilele cît va rămîne pustie, va ține simbetele sale, pe care nu le-a ținut în anii voștri de odihnă, cînd voi o locuiați.

36. Iar celora care vor rămîne dintre voi le voi trimite spaimă în inima lor, prin țara vrăjmașilor lor; îi va pune pe goană chiar și foșnetul frunzelor care freamătă, vor fugi ca dinaintea războiului și vor cădea fără să fie izgoniți de nimeni.

37. Și se vor călca în picioare unii pe alții ca la război, fără să-i izgonească cineva, și nu veți putea să vă împotriviți vrăjmașilor voștri.

38. Și veți pieri dintre neamuri și vă va înghiți pământul vrăjmașilor voștri.

39. Iar cei ce vor rămîne dintre voi se vor prăpădi datorită păcatelor lor, și pentru păcatele părinților lor se vor mistui în pămîntul vrăjmașilor lor.

40. Atunci ei vor mărturisi păcatele lor și păcatele părinților lor, căci au arătat dispreț împotriva mea și mi-au stat de-a curmezișul.

41. Iar eu voi sta împotriva lor cu mînie potrivnică și-i voi strămuta pe ei în țara vrăjmașilor lor. Atunci se va smeri inima lor, cea netăiată împrejur, și își vor recunoaște păcatele lor.

42. Și îmi voi aduce aminte de legămîntul meu cu Iacov, de legămîntul meu cu Isaac și de legămîntul meu cu Avraam îmi voi aduce aminte; și de țara (făgăduinței) îmi voi aduce aminte.

43. Țara va fi părăsită de ei și se va bucura de anii ei de odihnă, cînd se va goli de ei; iar ei vor recunoaște/fărădelegile lor, pentru

ѵ҃ѳ

Pag. 92, col. I

мн҃ а҃лелоу҆ нелоуи҃ри, пе҃нтроу҆ кѣ҃ти ѫ҃хдекѣ҃цилае мѣ҃ле лѣ҃х трекѹ҃т кѹ҃ сѫ҃кїи҃, ши҃ порѹ҃нчиле мѣ҃ле
ѧ҃д ѧ҃хсѹпъра҃тъ ѳ҃сѹфлетъхлъ лоу҆. Ши҃ какжи҃нд наѳ҃фи҃ е҃и ѳ҃пъмжи҃нтъхъ врѣ҃тъма҃шилоу҆ лоу҆, нѫ҃ е҃ма҃ трекѹ҃т кѹ сѫ҃кїи҃ прее҃и, ни҃чи а҃ма сѹпра҃ лоу҆ касѣ҃и топе҃скъ пре е҃и, каспържипе҃скъ фѫ҃ѳ дѹхи҃ца мѣ҃ чѣдз кѣпъ҃ дж҃ѣшїи҃, пе҃нтроу҆ кѫ҃ е҃ сѫ҃т дми҃хлъ дми҃хъ҃хлъ лоу҆. Шима҃и҃ а҃дѹче а҃мини҃тъ де ѳ҃пъхдѹхи҃ца лоу҆ чѣ дни҃ тѣ҃и, кѫ҃ де ма҃ѧ сѫ҃ пре е҃и дни҃ пъмжи҃нтъхъ е҃гѹ҃петъхъхїи҃, де каспъ де ре҃ле а҃мини҃тъ лимеилоу҆, каспъѳ҃ѹ лоу҆ дми҃хъ҃хъ, е҃ѹ дми҃хлъ. А҃ѵ҃ѣстѣ҃ѣ҃ ѫ҃хдекѣ҃циле, ши҃ порѹ҃нчиле, ши҃ лѣ҃ѳ карѣ҃ а҃ѧ҃дъть дми҃хъ҃ а҃ми҃хлоикъхлъ ѧ҃хи҃, ши҃ а҃ми҃хлоикъхлъ ѳ҃и҃лоу҆ ѧ҃хи҃ е҃гра҃илъ а҃ѹ҃хителе сина҃и҃ а҃ма҃на ѧ҃хи҃ мо҃ѵси.

К А П Ъ К З

Ши҃ гръи҃ дми҃хлъ кѣпъ҃ мо҃ѵси зи҃кѫ҃. Гръ҃ѫще ѳ҃и҃лоу҆ ѧ҃хи҃ е҃гра҃иль, ши҃ ве҃и зи҃че кѣпъ҃ дж҃ѣшїи҃ зи҃кѫ҃нд҃ъ, О҃мъ ка҃ре се ва ръга҃ръ҃ъ, каспъѳ҃ре пре҃цъхлъ ѳ҃ѳлѣ҃ѣ҃ ѧ҃хи҃ дми҃хъ҃хи҃. Ваѳ҃и҃ пре҃цъхлъ чѣлъ҃ чѣ е҃ пъра҃ дни҃, к҃, де а҃ни пѣ҃нъ ѳ҃, ѕ҃, ваѳ҃и҃ пре҃цъхлъ ѧ҃хи҃, н҃, де҃нда҃рѣ҃хме де а҃ргѹ҃нтъ кѫ҃ кѹ҃м пѣ҃на чѣ҃ сѳ҃нтъ. Ши҃ а҃пъре҃цїи҃ ѳ҃мие҃ѳи ва ѳ҃и҃ пре҃цъхлъ, л҃, де҃нда҃рѣ҃хме. Ши҃ де ваѳ҃и҃ де, е҃, а҃ни пѣ҃нъ а҃, к҃, де а҃ни ваѳ҃и҃ пре҃цъхлъ епъ҃ ба҃тъхлъ҃и҃, к҃, ѯ҃ де҃нда҃рѣ҃хме, ши҃ а҃ѳ҃мие҃и҃, г҃, дн҃ дра҃хме. Ши҃ дела҃ со҃ѧ҃нъ пѣ҃нъ ла, е҃, а҃ни ваѳ҃и҃ пре҃цъхлъ епъ҃ ба҃тъхлъ҃и҃, е҃, дндра҃хме де а҃ргѹ҃нтъ, ши҃ а҃ѧ҃ѳ҃мие҃и҃, г҃, дндра҃хме де а҃ргѹ҃нт҃. Ши҃ деваѳ҃и҃ де, ѕ҃, де а҃ни ѳ҃е҃х, де ваѳ҃и҃ епъ҃ба҃, ваѳ҃и҃ пре҃цъхлъ ѧ҃хи҃, е҃ї, дндра҃хме де а҃ргѹ҃нтъ, ши҃ а҃ѧ҃ѳ҃мие҃и҃, г҃, дндра҃хме. Ши҃ деваѳ҃и҃ смерѹ҃тъ кѫ҃ пре҃цъхлъ ѧ҃хи҃ каста҃ ѳ҃наи҃нтѣ҃ пре҃ѡтъхлъ҃и҃, ши҃ ка пре҃цъ҃и҃ пре҃ѡ҃тъхлъ дхпъ кѹ҃м по҃тъ мжи҃на чѣ҃хи҃ чесѧ҃ ръга҃тъ, а҃ша҃ ка пре҃цъ҃и҃ пре е҃ пре҃ѡтъхлъ. Ши҃ деваѳ҃и҃ дни҃ доѵнто҃аѵеле, каре҃ле сѣ҃ а҃дѹ҃че дее҃и҃ да҃рь дми҃хъ҃хи҃, каре҃ле ва да҃ ни҃ а҃ле дми҃хъ҃хи҃, ваѳ҃и҃ сѳ҃нтъ. Сѫ҃нъхлъ скими҃ре пре е҃ль сѫ҃нъ пре ръ҃ѧ, ни҃чи ръ҃ѧ пре сѫ҃нъ, ши҃ пре а҃ле҃ла скими҃ре доѵнто҃ѧ пре доѵнто҃ѧ, ваѳ҃и҃ а҃ѵе҃ла ши҃ скими҃ѣ҃рѣ҃ сѳ҃нтъ. Ши҃ деваѳ҃и҃ то҃тъ доѵнто҃ѧ҃хлъ нецъра҃тъ дни҃ма҃ре нѧ҃ се а҃дѹ҃че дее҃и҃ а҃ле да҃рь дми҃хъ҃хи҃, капъ҃ѵе до ѵнте҃ѧ҃хлъ ѳ҃наи҃нтѣ҃ пре҃ѡтъхи҃. Ши҃ ка пре҃цъ҃и҃ пре дж҃ѣшъ пре҃ѡтъхлъ, ѳ҃пре сѫ҃нъ, ши҃ ѳ҃ пре ръ҃ѧ, ши҃ дхпре кѹ҃м ка пре҃цъ҃и҃ пре дж҃ѣшъ пре҃ѡтъхлъ а҃ша ка ста҃. Ши҃ де мжи҃нтѹ҃и҃тъ ками҃нтъ҃и҃ пре҃дж҃ѣшъ, ка а҃да҃ѯѹе а҃ни҃чѣ҃ кѫ҃ пре҃цъ҃и҃. Ши҃ о҃мъ каре҃ле ка сѳ҃и҃цѣ҃ каса ѧ҃хи҃ сѳ҃нтъ дми҃хъ҃хи҃, ши҃ сѫ҃а пре҃цъ҃и҃ пре҃дж҃ѣ҃ ка пре҃ѡтъхлъ ѳ҃тремини҃ѧ҃хъ де сѫ҃нъ, ши҃ ѳ҃тремини҃хлъ дн҃ѣ дхпре кѹ҃м о҃ва пре҃цъ҃и҃ пре҃дж҃ѣ҃ пре҃ѡтъхлъ а҃ша ка ста҃. Ши҃ де села҃ чѣ҃ сѳ҃нци҃тъ пре҃дж҃ѣ҃ ка мжи҃нтъ҃и҃ ка҃ѧ҃хи҃, ка а҃да҃ѯѹе пре҃ти ѳ҃ а҃ни҃чѣ҃ѣ҃ де а҃ргѹ҃нтъхлъ пре҃цъ҃и҃, ши҃ ваѳ҃и҃ а҃ѵе҃.

Ши҃ деваѳ҃и҃ дни҃ ча҃рина мошіе҃и҃ ѧ҃хи҃, ѣ҃ сѳ҃нцѣ҃ сѫ҃ѣ҃ о҃мъхлъ дми҃хъ҃хи҃, ши҃ ваѳ҃и҃ пре҃цъхлъ дхпъ сѣ҃ мжи҃нца ѧ҃хи҃ мѣ҃сѣ҃рь де҃ѯ҃ѕ҃, н҃, дндра҃хме де

le-au trecut cu ochii şi poruncile mêle au supărat în sufletul lor.

44. Şi ca cînd n-ar fi ei în pămîntul vrăjmaşilor lor nu i-am trecut cu cu ochii pre ei, nice am supărat lor, ca să-i topescu pre ei, ca să risipescu făgăduinţa mea cea de cătră dinşii, pentru că eu sînt Domnul Dumnezăul lor.

45. Şi-m voiu aduce aminte de făgăduinţa lor cea dentăiu, cînd i-am scos pre ei den pămîntul Eghipetului, den casă de robie, înaintea limbilor, ca să le fiu lor Dumnezău, eu, Domnul»".

46. Acêstea-s judecăţile şi poruncile şi lêgea carea au dat Domnul în mijlocul lui şi în mijlocul fiilor lui Izrail, în muntele Sinaei, în mîna lui Moisi.

CAP 27

1. Şi grăi Domnul cătră Moisi zicînd :

2. „Grăiêşte fiilor lui Izrail şi vei zice cătră dinşii zicînd : «Om carele se va ruga rugă ca să fie preţul sufletului Domnului

3. Va fi preţul celui ce e bărbat, den 20 de ani pănă în 60, va fi preţul lui 50 de didrahme de argint, cu cumpăna cea sfîntă,

4. Iară a părţii fămeieşti va fi preţul 30 de didrahme.

5. Iară de va fi de 5 ani pănă la 20 de ani, va fi preţul bărbatului 20 de didrahme, iară a fămeii 10 didrahme.

6. Iară de la o lună pănă la 5 ani, va fi preţul bărbatului 5 didrahme de argint, iară al fămeii 3 didrahme de de argint.

7. Iară de va fi de 60 de ani în sus, de va fi bărbat, va fi preţul lui 15 didrahme de argint, iară al fămeii 10 didrahme.

8. Iară de va fi smerit cu preţul lui, va sta înaintea preotului şi-l va preţui preotul după cum poate mîna celu ce s-au rugat ; aşa-l va preţui pre el preotul.

9. Iară de va fi den dobitoacele carele să aduc de ei dar Domnului, carele va da den êle Domnului, va fi sfînt.

10. Să nu-l schimbe pre el bun pre rău, nice rău pre bun, iară de-l va schimba pre el, să-l schimbe dobitoc pre dobitoc, va fi acela şi schimbarea sfîntă.

11. Iară ce va fi tot dobitocul necurat den care nu se aduce den êle dar Domnului, va pune dobitocul înaintea preotului

12. Şi va preţui pre dînsul preotul între bun şi între rău şi dupre cum va preţui pre dînsul preotul, aşa va sta.

13. Iară de mîntuit va mîntui pre dînsul, va adaoge a cincea cătră preţul lui.

14. Şi om carele va sfinţi casa lui sfîntă Domnului şi o va preţui pre dînsa preotul între mijloc de bună şi între mi loc de rea, dupre cum o va preţui pre dînsa preotul, aşa va sta.

15. Iară de cela ce-au sfinţit pre dinsa va mîntui casa lui, va adaoge preste ea a cincelea de argintul preţului şi va fi a lui.

16. Iară de va fi den ţarina moşiei lui, să sfinţească omul Domnului şi va fi preţul după sămînţa lui, măsură de orzu 50 de didrahme de/argint.

lor fărdelegi, pentru căcie giudețele mêle le-au trecut cu ochii și porincele mêle au supărat intru sufletul lor.

44. Și ca cindu n-are fi ei intru pămintul nepriêtenilor lor nu i-am trecut cu ochii, nice am supărat lor, ca să-i topăscu pre ei ca să răschir făgăduința mea de către înșii, pentru că eu sintu Domnul Dumnedzăul lor.

45. Și-m voi aduce aminte de făgăduința mea cea dentăiu, cindu i-am scos pre ei den pămintul Eghiptului, den casă de robie, innaintea limbilor, ca să le fiu lor Dumnedzău eu, Domnul.»"

46. Acêstea-s giudêțele și porincele și lêgea carea au dat Domnul intre mijlocul lui și intre mijlocul fiilor Israil[1], intru muntele Sinaiei, intru mina lui Moisi.

CAP 27

1. Și grăi Domnul către Moisi dzicindu:

2. „Grăiește fiilor Israil[1] și vei dzice către ei, dzicindu: «Om carele să va ruga rugă ca să fie prețul sufletului lui Domnului,

3. Va fi prețul celui ce-i bărbat den 20 ani păn-în 60, va fi prețul lui 50 drahmi de argintu cu cumpăna cea sfintă,

4. Iar a fămeii va fi prețul 30 de didrahmi.

5. Iar de va fi de 5 ani păn-la 20 ani, va fi prețul bă< rbatului 20>[2] didrahmi, iar a fămeii 10 didrahmi.

6. Iar de la 1 lună păn-la 5 ani va fi prețul bărbatului 5 didrahmi de argintu, iar a fămeii 3 didrahmi argintu.

7. Iar de va fi de 60 ani în sus, de va fi bărbat, va fi prețul lui 15 didrahme de argintu iar a fămeii 10 didrahme.

8. Iar de va fi smerit cu prețul lui, va sta innaintea preutului și-l va prețui [prețui] pre el preutul după cum poate mina celui ce s-au rugat; așa îl va prețui preutul pre el.

9. Iar de va fi den dobitoacele carele să aduc de ei daru Domnului, carele va da dentru êle Domnului, va fi sfintu.

10. Să nu-l schimbi pre el bun pre rău, nice rău pre bun, iar de-l va schimba pre el, schimbe dobitoc pre dobitoc, va fi și acela și schimbarea sfintă.

11. Iar de va fi tot dobitocul necurat dentru carele nu să aduc dentru êle dar Domnului, va pune dobitocul innaintea preutului

12. Și-l va prețui pre însul preutul intru mijlocul de rău și intru mijlocul de bun, și după cum va prețui pre însă preutul, așea va sta.

13. Iar de mintuindu va mintui pre însă, va adaoge a cincea către prețul lui.

14. Și om carele va sfinți casa lui sfintă Domnului și o va prețui însă preutul intru mijlocul de rea și intru mijlocul de bună, după cum o va prețui pre însă preutul, așea va sta.

15. Iar de cela ce au sfințit pre însă va răscumpăra casa lui, va adaoge preste ea al cincilea a argintului a prețului și va fi lui.

16. Iar de va fi den țarina moșiei lui să sfințască omul Domnului și va fi prețul după sămința lui, măsură de ordzu 50 de didrahm i de/argintu.

fărădelegile lor drept acêea carei n-au băgat seamă de judecățile mêle și sufletele lor an urit porincile mêle.

44. Și ca cind n-ară fi ei în țara vrăjmașilor lor și ca cind n-aș fi băgat seamă de dinșii, nice nu i-aș fi supărat ca să-i pierz și să răsipesc făgăduința mea carea iaste cu dinșii. Eu sînt Domnul Dumnezeul lor.

45. Și-m aduș aminte de lêgea[8] mea cea dentăi, cind i-am scos den țara Eghipetului, den casa robiei, înaintea limbilor, ca să le fiu eu Dumnezeu, Domnul»".

46. Acêstea sînt judecățile și porincile și lêgea care au dat Domnul între sine și între feciorii lui Israil, în muntele Sinaici cu mina lui Moisei.

CAP 27

1. Și grăi Domnul către Moisei zicînd:

2. „G[ă]răiêște feciorilor lui Israil și să zic[i] către dinșii: «Omul carele se va ruga cu rugăciune Domnului pentru schimbul sufletului său

3. Să fie prețul părții bărbătești, de la 20 de ani până la 60 de ani, să fie prețul lui 50 de didrahme de argint, cu cumpăna cea sfintă.

4. Iar a părții muierești să-i fie prețul 30 de didrahme.

5. Iar de la 5 ani până la 20 de ani, să fie prețul părții bărbătești 20 de didrahme, iar al părții muierești 10 didrahme.

6. Iar de la o lună până la 5 ani, să fie prețul părții bărbătești 5 didrahme de argint, iar al părții muierești 3 didrahme de argint.

7. Iar de la 60 de ani în sus, de va fi parte bărbătească, să-i fie prețul 15 didrahme de argint, iar al părții muierești 10 didrahme.

8. Iară de va fi sărac, prețul lui să stea înaintea preotului și să-l prețuiască preotul după cum va putea mîna celuia ce se-au făgăduit; așa să-l prețuiască preotul.

9. Iar de va fi den dobitoc care se va aduce de la dinșii dar Domnului, orice va da dentr-acêstea Domnului sfintă va fi.

10. Să nu schimbe bun pentru rău, nice rău pentru bun, iar de vei schimba dobitoc pentru dobitoc, să fie și schimbul acela sfințit.

11. Iar de va fi tot dobitoc necurat den care nu se aduce dar Domnului, să puie dobitocul înaintea preotului

12. Și să-l prețuiască preotul între cel bun și între cel rău și cum va prețui preotul, așa va fi.

13. Iar de răscumpărînd îl va răscumpăra, să adaogă a cincea parte către prețul lui.

14. Și omul carele va sfinți casa lui cu sfințirea Domnului să o prețuiască preotul între bună și între rea și cum o va prețui preotul, așa să stea.

15. Iar de o va sfinți și va vrea să-ș răscumpere casa sa, să adaogă la dînsa a cincea parte de argint de prețul ei și va fi a lui.

16. Iar de va sfinți omul lui Dumnezeu den agrul moșiei sale, să fie prețul lui după sămănătura lui, măsură de orz ( )[1] și 50 de didrahme de/argint.

că au disprețuit judecățile mele și s-au scîrbit de poruncile mele în sufletul lor.

44. Dar chiar și cînd vor fi în țara vrăjmașilor lor, eu nu-i voi privi cu dispreț, nici nu mă voi scîrbi de ei pînă într-atît încît să-i nimicesc și să rup legămîntul meu cu ei; căci eu sînt Domnul Dumnezeul lor.

45. Și îmi voi aduce aminte de legămîntul meu cu strămoșii lor, prin care i-am scos pe ei din țara Egiptului, din casă de robie, înaintea neamurilor, ca să le fiu Dumnezeu; eu sînt Domnul.»"

46. Acestea sînt judecățile, poruncile și legea pe care le-a statornicit Domnu între sine și fiii lui Israel, pe muntele Sinai cu ajutorul lui Moise.

CAP. 27

Despre făgăduințe și zeciuieli

1. Domnul i-a vorbit lui Moise zicîndu-i:

2. „Vorbește fiilor lui Israel și spune-le: «Dacă cineva va face o făgăduință Domnului un suflet de om, acesta să fie al Domnului potrivit prețuirii tale.

3. Prețul unui bărbat în vîrstă de la douăzeci pînă la șaizeci de ani să fie de cincizeci de sicli de argint, potrivit siclului sfîntului lăcaș.

4. Iar pentru o femeie prețul să fie de treizeci de sicli.

5. Dacă vor fi în vîrstă de la cinci pînă la douăzeci de ani, prețul unui bărbat să fie de douăzeci de sicli, iar al unei femei de zece sicli.

6. Iar de la o lună pînă la cinci ani, prețul unui bărbat să fie de cinci sicli de argint, iar al unei femei de trei sicli de argint.

7. Dacă vor avea de la șaizeci de ani în sus, prețul pentru un bărbat să fie de cincisprezece sicli de argint, iar pentru o femeie de zece sicli de argint.

8. Dacă cineva este prea sărac față de prețul hotărît, atunci să se înfățișeze înaintea preotului și acesta să facă prețuirea după cum îi dă mîna celui care a făcut făgăduința: așa să-i facă preotul prețuirea.

9. Dacă va fi vorba despre vitele care se aduc în dar Domnului, oricare dintre ele va fi înfățișată Domnului să fie lucru sfînt

10. Să nu schimbe una bună pe una rea, nici una rea pe una bună; dacă totuși va fi să schimbe o vită pentru altă vită, atunci să fie sfinte și cea schimbată, și cea dată în schimb.

11. Iar dacă este vorba despre orice fel de animale necurate din care nu se pot aduce în dar Domnului,

12. Iar preotul îi va hotărî prețul după cît va fi vita de bună sau de rea, așa să rămînă, după cum a prețuit-o preotul.

13. Dacă vrea să o răscumpere, să adauge o cincime peste prețul hotărît.

14. Dacă vreun om își sfințește casa lui făgăduind-o Domnului, atunci să-l hotărască preotul prețul după cît va fi de bună sau de rea și, după cum o va prețui preotul, așa să rămînă.

15. Iar dacă acela care și-a sfințit casa va voi să și-o răscumpere, atunci să adauge o cincime din argintul prețului hotărît, ia casa să rămînă a lui.

16. Dacă va sfinți cineva întru Domnul un ogor din moșia sa, prețul să se hotărască potrivit semînței (trebuincioase pentru semănat), și anume cincizeci de sicli/de argint pentru un gomer de orz.

Pag. 92, col. II

17. Iară de va fi den anul slobozirii va sfinți țarina lui, după prețul lui va sta.

18. Iară de mai pre urmă după slobozenie va sfinți țarina lui, va socoti lui preotul argintul preste ceialalți ani până la anul slobozirii și va scădea den prețul lui.

19. Și de va răscumpăra țarina cela ce o au sfințit pre dînsa, va adaoge a cincea argintului către prețul lui și va fi lui.

20. Iară de nu va răscumpăra țarina și va vinde țarina altui om, nu o va mai răscumpăra pre dînsa,

21. Ce va fi țarina trecînd slobozeniia sfîntă lăudată Domnului, ca și pămîntul cel osebit preotului va fi moșiia lui.

22. Iară de va fi den țarina care au cumpărat, care nu iaste den țarina moșiei lui, va sfinți Domnului,

23. Va socoti către dînsul preotul săvîrșitul prețului den anul slobozirii și va da prețul în zioa acêea sfîntă Domnului.

24. Și în anul slobozirii se va da țarina omului de la carele au cumpărat pre dînsa, căruia era moșiia pămîntului.

25. Și tot prețul va fi cu cumpenele cêle sfinte, 20 de bani va fi didrahmul.

26. Și tot dentăiu-născutul carele se va face în dobitoacele tale va fi Domnului și nu va sfinți pre dînsul nimeni; de va fi viței, de va fi oaie, a Domnului iaste.

27. Iară de va fi den dobitoacele cêle necurate, va schimba după prețul lui și va adaoge al cincilea lui către dînsul și va fi lui, iară de nu se va răscumpăra, se va vinde după prețul lui.

28. Și toată daniia ce va da omul Domnului den toate den cîte are el, den om până în dobitoc și den țarina moșiei lui, nu se va da, nice se va răscumpăra. toată daniia sfîntă a sfintelor va fi Domnului.

29. Și toată punerea carea se va pune de la oameni nu se va răscumpăra, ce cu moarte se va omorî.

30. Toată a zêcea pămîntului den sămînța pămîntului și den roada lemnului a Domnului iaste, sfîntă Domnului.

31. Iară de va răscumpăra răscumpărînd omul zeciuiala lui, a cincea a lui va adaoge preste ea și va fi lui.

32. Și toată a zêcea den boi și den oi și tot ce se va petrêce supt toiag la număr a zêcea va fi sfîntă Domnului.

33. Să nu-l schimbi pre el bun cu rău, nice rău cu bun. Iară de vei schimba schimbînd acela, și schimbarea lui va fi sfîntă, nu de va răscumpăra»".

34. Acêstea sînt poruncile care au poruncit Domnul lui Moisi către fiii lui Izrail în muntele Sinaii.

17. Iar de va fi den anul slobodzirei va sfinți țarina lui, după prețul lui va sta.

18. Iar de va fi mai apoi după slobodzenie va sfinți țarina lui, va socoti lui preutul argintul preste ceialalți ani pân-la anul slobodzirei și să va scădea den prețul lui.

19. Și de va răscumpăra țarina cela ce au sfințitu-o pre însă, va adaoge a cincea argintului către prețul lui și va fi lui.

20. Iar de nu va răscumpăra țarina și va vinde țarina altui om, nu-l va mai răscumpăra pre însă,

21. Ce va fi țarina trecînd slobodzenia sfîntu lăudat Domnului, ca și pămîntul cel usăbit preutului va fi moșiia lui.

22. Iar să va fi den țarina carea arei carele nu iaste den țarina moșiei lui, va sfînț Domnului,

23. Va so<coti>[2] către însul preutul săvîrșitul prețului den anul slobodzirei și va da prețul întru dzua acêea sfîntu Domnului.

24. Și întru anul slobozirei să va da țarina omului de la carele l-au cumpărat pre el, căruia era moșiia pămîntului.

25. Și tot prețul va fi cu cumpenile cêle sfinte, 20 de bani va fi de didrahmul.

26. Și tot dentăi-născutul carele să va face întru dobitoacele tale va fi Domnului și nu va sfinți pre însă nimirile; de va fi viță, de va fi oaie, a Domnului iaste.

27. Iar de va fi dentru dobitoacele cêll necurate, va schimba după prețul lui și a, cincile lui va adaoge către însul și-i va fi lui iar de nu va răscumpăra, să va vinde după prețul lui.

28. Și toată făgăduința ce va făgădui omul Domnului den toate den cîte are el, den om pân-în dobitoc și den țarina moșiei lui, nu să va da, nice va răscumpăra, toată punerea sfîntă a sfinților va fi Domnului.

29. Și toată punerea carea să va pune de la oameni nu să va răscumpăra, ce cu moarte să va omori.

30. Toată a dzêcea pămîntului den sămința pămîntului și den roada lemnească a Domnului iaste, sfîntu Domnului.

31. Iar de va răscumpăra răscumpărindu omul, a dzêce lui, a cincea lui va adaoge preste el și va fi lui.

32. Și toată a dzêcea de oi și de boi și tot ce să va petrêce la număr suptu toiag a dzêce va fi sfîntu Domnului.

33. Să nu-l schimbi pre el bun cu rău, nice rău cu bun. Iar de veți schimba schimbîndu acela și schimbarea lui vor fi sfîntă, nu să vor răscumpăra.»

34. Acêstea-s porîncele carele au porîncit Domnul lui Moisi către fiii lui Israil întru muntele Sinaiei.

17. Iar de va sfinți agrul său den anul slobozirei, după prețul lui va sta.

18. Iar de va sfinți agrul lui mai pre urmă de slobozenie, să-i socotească preotul banii preste cei 7 ani ce au rămas până la anul slobozirei și să scază den prețul lui.

19. Iar de va vrea să-ș răscumpere agrul cela ce l-au sfințit, să adaogă bani a cincea parte de preț și să fie al lui.

20. Iar de nu-ș va răscumpăra agrul ce-l va vinde altui om, apoi să nu-l mai răscumpere,

21. Ce, trecînd slobozirea, va fi agrul sfînt și lăudat Domnului, ca și pămîntul cel usebit al preotului va fi lui întru moștinare.

22. Iar de va sfinți den agrurile cêle agonisite, care nu sînt den cîmpurile moșiei lui, și va făgădui Domnului,

23. Să-i socotească preotul prețul deplin de la anul sloboziei și într-acea zi să dea prețul în sfințirea Domnului.

24. Și în anul slobozirei să se dea agrul omului celuia de la cine o au agonisit, a cui au fost moștinarea pămîntului.

25. Și tot prețul să fie în cumpăna cea sfîntă, didrahma să fie de 20 de măsuri [2].

26. Tot ce se va naște întăi den dobitocul tău să fie al Domnului și să nu-l sfințească nimini, or viței de va fi, ori oaie, că al Domnului iaste.

27. Iar de va fi den dobitoacele cêle necurate, să se schimbe după prețul lui și să adaogă către dînsul a cincea parte den prețul lui și să fie al lui, iar de nu se va răscumpăra, să se vînză după cumu-i va fi prețul.

28. Toată făgăduiala carea va făgădui omul Domnului den toate cîte vor fi ale lui, de la om până la dobitoc, și den locurile lui de arătură să nu se dea, nice să se răscumpere, ce toată făgăduința sfîntă sfinților să fie Domnului.

29. Și den toate făgăduințele cîte va făgădui omul, nu se va răscumpăra, ce cu moarte să moară.

30. Toată zeciuiala pămîntului den sămănătura pămîntului și den roada pomilor a Domnului iaste și sfîntă iaste Domnului.

31. Iar de va vrea omul să răscumpere cu răscumpărare zeciuiala sa, să adaogă către dînsa a cincea parte den preț și să fie a lui.

32. Și toată tzeciuiala den boi sau den oi și tot ce va trêce cu număr supt toiag zeciuiala să fie sfințită Domnului.

33. Să nu schimbi cel bun cu rău, nice cel rău cu bun. Iar de vei schimba cu schimb, atunci schimbul lui va fi sfînt, ce să nu se răscumpere».

34. Acêstea sînt poruncile care au porîncit Domnul lui Moisei și feciorilor lui Israil în muntele Sinaiei.

17. Iar dacă își va sfinți ogorul chiar în anul jubileu, prețul să rămînă cel hotărît.

18. Dacă însă omul își va sfinți ogorul după anul jubileu, preotul să hotărască prețul potrivit cu numărul anilor care rămîn pînă la (celălalt) an jubileu și să-l scadă din prețul său.

19. Dacă cel ce și-a sfințit ogorul va voi să-l răscumpere, atunci să adauge o cincime din prețul hotărît și ogorul să-i rămînă lui.

20. Dar dacă cineva nu-și va răscumpăra ogorul sau îl va vinde altui om, atunci să nu-l mai poată răscumpăra (niciodată),

21. Ci, după trecerea anului jubileu, ogorul să fie sfințit întru Domnul; ca ogor închinat, să rămînă în stăpînirea preotului.

22. Iar dacă cineva va sfinți întru Domnul un ogor pe care l-a cumpărat și care nu face parte dintre ogoarele moșiei sale,

23. Atunci preotul să-i socotească prețul potrivit vremii scurse de la anul jubileu, iar omul să plătească acel preț, în aceeași zi, ca închinare Domnului.

24. Iar în anul jubileu, ogorul să se întoarcă la omul care l-a răscumpărat și care avea în stăpînire pămîntul.

25. Toate prețurile să fie hotărîte potrivit siclului sfîntului lăcaș; un siclu să se socotească la douăzeci de ghere.

26. Orice întîi născut care se va ivi între dobitoacele tale este al Domnului, așa încît nimeni să nu-l sfințească (făgăduindu-l) Domnului; fie viței, fie miel este al Domnului.

27. Dar dacă este vorba de un animal necurat, să-l răscumpere potrivit prețului hotărît, adăugînd încă o cincime, și să-i rămînă lui; dacă nu va fi răscumpărat, atunci să fie vîndut potrivit prețului său.

28. Tot ceea ce un om va făgădui Domnului cu jurămînt din ceea ce are, fie un om (din familie), o vită sau un ogor din moșia lui, nu va putea nici vinde, nici răscumpăra; toate aceste lucruri închinate vor fi părți preasfinte pentru Domnul.

29. Oricine va fi făgăduit cu jurămînt Domnului dintre oameni nu se va putea răscumpăra, ci va fi dat morții.

30. Orice zeciuială a pămîntului, fie din sămînța de pe ogor, fie din fructele pomilor, să fie a Domnului; este o parte preasfîntă pentru Domnul.

31. Dacă va voi cineva să-și răscumpere din zeciuiala sa, atunci să adauge o cincime din preț și a lui să fie.

32. Orice zeciuială din cireada de vite și din turma de oi, ca și din tot ceea ce trece pe sub toiagul său la numărătoare, să fie zeciuială închinată Domnului.

33. Să nu schimbi o vită rea cu una bună, nici una bună cu una rea; dar dacă totuși le vei schimba una cu alta, atunci și cea schimbată, și cea primită în schimb vor fi sfinte și nu se vor putea răscumpăra.»

34. Acestea sînt poruncile pe care i le-a dat Domnul lui Moise pentru fiii lui Israel, pe muntele Sinai.

NOTE

Ed. 1688

CAP 19

[1] Omis

Ms. 45

CAP 1

[1] Pe margine, însemnare cu cerneală roşie făcută de copist: „Om de va aduce daruri".
[2] Idem: „Dar de mici".
[3] Idem: „Dar de zburătoare".
[4] Pe margine, de aceeaşi mînă, cu cerneală neagră: „înfringe".
[5] Idem: „înpărţi".

CAP 2

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Sufletul de va aduce dar".
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „fiartă; coaptă".
[3] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Dar de tigaie".
[4] Idem: „Dar den vatră.
[5] Cuvînt scris pe margine de aceeaşi mînă.
[6] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Toată jirtva cu sare să va sără".
[7] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Dar de spice".
[8] Omis în ms.

CAP 3

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Jirtvă de mîntuire den boi".
[2] Cuvînt corectat în text şi rescris apoi mai clar pe margine.
[3] Corectat, de aceeaşi mînă, din: „vor".
[4] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Dar den oi".
[5] „ea" din acest cuvînt, corectat pe margine în „a" („şalele").
[6] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Dan (în loc de: dar) den capre".
[7] În ms.: „săur".
[8] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Săul şi singele să nu să mănînce".

CAP 4

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Suflet de va greşi".
[2] Idem: „De va greşi arhiereu".
[3] Idem: „De va greşi săborul".
[4] Omis.
[5] De la [16[şi pînă aici, scris pe margine, de aceeaşi mînă.
[6] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „De va greşi boiar".
[7] Idem: „Suflet de va greşi de bun<ă> voie".
[8] Idem: „Oaie pentru greşeală".

CAP 5

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Strîmbătăţi".
[2] Idem: „Necurăţii".
[3] Idem: „Necurăţii de om".
[4] Idem: „Dar de turturea, porîmbu".
[5] În ms., greşit: „creşeală".
[5 bis] Litera *e*, corectată pe margine de aceeaşi mînă în *ă*.
[6] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Dar de făin<ă>".
[7] Idem: „Suflet de va greşi făr-de voie".
[8] Omis.
[9] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Suflet greşit".
[10] Idem: „Berbêce".

CAP 6

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „suflet mincinos".
[1 bis] Litera *c*, corectată pe margine de aceeaşi mînă în *f*.
[2] În ms., greşit: „lor".
[3] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Lêgea arderii".
[4] Idem: „Lêgea jirtvei".
[5] Idem: „Darul lui Aaron".
[6] Idem: „Lêgea greşalei".

CAP 7

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Lêgea berbêcelui".
[2] Idem: „Lêgea jirtvei".
[3] Omis de copist.
[4] Aşa în text; cf. coloana I.
[5] Pe margine, de aceeaşi mînă: „de vêci".

CAP 8

[1] Pe margine, semnele pentru o variantă lexicală ce nu a mai fost scrisă.
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Unse cortul cu mir".
[3] Pe margine, de aceeaşi mînă: „însă".
[4] Omis de copist.
[5] Verset adăugat pe margine de aceeaşi mînă.

CAP 9

[1] În ms., greşit: „ce".
[2] În loc de: „poruncit".

CAP 10

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Aici mîncă focul pre fiii lui Aaron".
[2] Cuvînt adăugat pe margine de aceeaşi mînă.
[3] Pe margine, de aceeaşi mînă: „rachiu".
[4] Greşit, în loc de: „Moise".
[5] Pe margine, de altă mînă: „зри" (vezi).
[6] Paranteze în text.

CAP 11

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Aici arată dobitoacele cêle curate şi spurcate".
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „ariciul; gliganul".
[3] Idem: „pasărea soarelui".
[4] Idem: „zburătoare".
[5] Idem: „pre fluiere".
[6] Cuvinte omise de copist; completate pe margine de altă mînă.
[7] Pe margine, semnele pentru o variantă lexicală ce nu a mai fost scrisă.
[8] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare cu cerneală roşie: „Toate acêstea sîntu fêliuri de lăcuste".
[9] Completat pe margine de mîna care a făcut completarea de la nota 6.
[10] Pe margine, scris de copist: „scălda".
[11] Corectat pe margine de copist: „el".
[12] Completat pe margine de o a treia mînă.
[13] Completat de copist la sfîrşitul capitolului.

CAP 13

[1] Omis de copist.
[2] În text „şi"; corectat pe margine.

CAP 14

[1] În text: „aduce". Pe margine, de aceeaşi mînă: „porănci".
[2] Idem: „păsări".
[3] Aşa în ms.
[4] Adăugat pe margine, de aceeaşi mînă.
[5] Omis în ms.
[6] Pe margine, de aceeaşi mînă: „împletit".
[7] În ms., greşit: „intr-ut".
[8] Cuvinte adăugate pe margine, de aceeaşi mînă.

CAP 15

[1] Aşa în ms.
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „însă".

CAP 16

[1] Pe margine, da aceeaşi mînă: „boi".
[2] Aşa în ms.

[3] Pe margine, de aceeaşi mînă: „căţiia".
[4] Idem: „de".
[5] Cuvinte adăugate pe margine de aceeaşi mînă.
[6] Omis.

CAP 17

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „ei".
[2] Cuvinte adăugate pe margine, de aceeaşi mînă.
[3] În ms.: „ea".
[4] „lui", corectat pe margine, de aceeaşi mînă (în ms.: „ei").
[5] Cuvînt corectat pe margine, de aceeaşi mînă (în ms.: „trupul").

CAP 18

[1] În text: „şi"; „după", corectat pe margine, de aceeaşi mînă.
[2] Omis în ms.; completat pe margine, de aceeaşi mînă.

CAP 19

[1] Aşa în ms.
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „broboanele".
[3] În ms.: „întăreşte".
[4] Omis; completat pe margine, de aceeaşi mînă.
[5] Aşa în ms.

CAP 20

[1] Aşa în ms.
[2] Omis în ms.
[3] Pe margine, de aceeaşi mînă: „dobitoc".
[4] Idem: „oacră".
[5] În ms., greşit: „mêrceţi".

CAP 21

[1] *ї* (slavonism) = şi (cf. col. II).
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „sfinţit".
[3] Idem: „ruda".
[4] Omis în ms.
[5] Pe margine, de aceeaşi mînă: „sfărîmătură".

CAP 22

[1] Aşa în ms.
[2] Omis în ms.

CAP 23

[1] Aşa în ms.
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „vel".
[3] Idem: „te" (= dospite).
[4] Omis în ms.
[5] Omis; adăugat pe margine, de aceeaşi mînă.
[6] Pe margine, de aceeaşi mînă: „ramuri".

CAP 24

[1] Aşa în ms.

CAP 25

[1] Aşa în ms.
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „ce are zidiu".
[3] Cuvînt adăugat pe margine de aceeaşi mînă.

CAP 26

[1] Cuvînt adăugat pe margine, de aceeaşi mînă.
[2] Omis în ms.
[3] Cuvinte adăugate pe margine, de aceeaşi mînă.
[4] Aşa în ms.

CAP 27

[1] Aşa în ms.
[2] Omis în ms.

MS. 4389

CAPUL DENTĂI

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „de vor fi jărtva boi".
[2] Idem: „de va fi miei".
[3] Idem: „de va fi pasări".
[4] Idem: „dăspice".

CAP 2

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „de vor fi făină".
[2] Paranteze în ms.
[3] Cuvinte scrise pe margine, de aceeaşi mînă.
[4] Pe margine, de aceeaşi mînă: „mière şi cu aluat să nu fie la jărtvă".
[5] Idem: „Să fie sărată toată jărtva".

CAP 3

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „dăşărturi".

CAP 4

[1] Omis în ms.

CAP 5

[1] Aşa în ms.

CAP 6

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Socotêşte bine de vezi".
[2] Idem: ЗРН (vezi).

CAP 7

[1] Idem: „La slovêni, la latini cap 6"; [2] Idem: „la greci alci iaste cap 7".
[3] Idem: „ЗРН" (vezi).
[4] Pe margine, de aceeaşi mînă: „braţul".

CAP 8

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „spălă".
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Îmbracă Moisci pre Aaron cu odăjdil de arhierie".
[3] Omis; vezi mai departe, în acest verset.
[4] Pe margine, de aceeaşi mînă: „maţele şi drobul".
[5] Idem: „odăjdille".

CAP 9

[1] Pe margina, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Blagoslovi Aáron nărodul cu mînile".
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „mîncă".
[3] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Ieşi foc de la Domnul şi mîncă jărtva".
[4] În ms., greşit: „fecerii".

CAP 10

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Perîră feciorii lui Aáron de foc de la Domnul".
[2] Idem: „ЗРН" (vezi).
[3] Aşa în ms.

CAP 11

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Care dobitoace să se mănînce şi care să nu se mănînce".
[2] Idem: „care peşti".
[3] Idem: „care păsări".
[3 bis] Aşa în text.
[4] Idem: „pasărea soarelui".
[5] Idem: „la greci: vine mai sus de picioarele lor".
[6] Idem: „un fêl de lăcuste".
[7] Idem: „Acêstea tot fêl de lăcuste sînt".
[8] Pe margine, de aceeaşi mînă: „pre mîini".
[9] Idem: „jigănii".
[10] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „ЗРН" (vezi).
[11] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Cotlon iaste cuptoriul în care zidesc căldările care fierb bêrea sau fac rachiul, iar atunci fierbea carnea de jărtve".
[12] Pe margine, de aceeaşi mînă: „rădica".
[13] Idem: „scalde".
[14] Paranteze în ms.
[15] Pe margine, de aceeaşi mînă: „jigănii".

CAP 12

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „bisêrică".
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „de va fi săracă şi nu va avea miel dă aducă".

CAP 13

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnarea: „Pentru mişăllie".
[2] Idem: „ЗРН" (vezi).

CAP 14

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „semnul".
[2] Idem: „unêltele".

CAP 15

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă, însemnare: „Vezi".
[2] Idem: „ce ş-au vărsat sămînţa".
[3] Idem: „ce se-au înfrînt".
[4] Idem: „cel înfrînt de frîntura sa".
[5] Omis.

CAP 17

[1] Pe margine, de aceeaşi mînă: „ЗРН" (vezi).
[2] Cuvînt scris între paranteze, pe margine, de aceeaşi mînă.

CAP 18

[1] Cuvînt repetat mai clar pe margine, de aceeaşi mînă.
[2] Pe margine, de aceeaşi mînă: „lui Moloh".

CAP 19

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „зрн“ (vezi).
[2] Idem: „aţiţi“.
[3] Idem: „Să cinsteşti pre cel bătrîn“.

CAP 20

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „lui Moloh“.
[2] Idem: „semînţiia“.
[3] Omis.
[4] Pe margine, de aceeaşi mină, însemnarea: зрн „Calvine şi Liutere“.

CAP 21

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „зрн“ (vezi).

CAP 22

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „va fi înfrînt“.
[2] Idem: „cu bani“.
[3] Pe margine, de aceeaşi mină: „зрн“ (vezi).
[4] Idem: „că vătămare“.

CAP 23

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „trîmbiţe“.
[2] În loc de: „turnările“ (cf. coloanele I—II).
[3] Idem: „stîlpare“.
[4] Idem: „sălci“.
[5] Idem: „în umbrare“.
[6] Cuvînt repetat pe margine deoarece slova ѣ nu este clară în text.

CAP 24

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „stricorat“.
[2] Idem: „în 2 locuri“.
[3] Paranteze în ms. şi însemnarea: „зрн“ (vezi).
[4] Pe margine, însemnarea copistului: „vezi judecată“.

CAP 25

[1] Idem: „Vezi anul cel sfînt“.
[2] Paranteze în ms.
[3] Pe margine, însemnarea copistului: „Vezi pentru camete“.
[4] Idem: „Vezi“.
[5] În ms., greşit: „fretele“.
[6] În ms., greşit: „fecerli“

CAP 26

[1] Pe margine, de aceeaşi mină: „poamele“
[2] Pe margine, însemnarea copistului: „Vezi de vom păzi legea lui Dumnezeu“.
[3] Pe margine, de aceeaşi mină: „întări“.
[4] Pe margine, însemnarea copistului: „Vezi de nu vom păzi lêgea“.
[5] Idem: „зрн“ (vezi). „Горе нам грѣх радн“ (Vai nouă pentru păcat).
[6] „1“ pare a fi corectat din „r“.
[7] Pe margine, de aceeaşi mină: „va rămînea“.
[8] Idem: „făgăduinţa“.

CAP 27

[1] Aşa în ms.; pe margine, de aceeaşi mină: „La latini: (30)“.
[2] Pe margine, de aceeaşi mină: „de bani“.

COMENTARII*

DE

EUGEN MUNTEANU

Leviticul constituie în *Pentateuh* cartea a treia a Legii lui Moise, denumită de evrei, prin cuvintele de la început, *wayyiqra'*, formulă care înseamnă 'şi (Domnul) a chemat', ca şi prin sintagmele „legea preoţilor" sau „cartea preoţilor". În LXX această carte este intitulată λευϊτικόν sau λευειτικόν, de unde, prin intermediul IER. *(liber) Leviticus*, numele a pătruns în majoritatea limbilor moderne: KJV *Leviticus*, SB, FC, SR, BJ *Lévitique*, R-G *Leviticul*. Alte ediţii indică în titlu (şi) poziţia sa în *Pentateuh*: LUTHER *Das dritte Buch Mose*, OSTROG. Трєтї кнігы Моісєвы лєвїтъ, GN *Das dritte Buch Mose-Leviticus*. Vechile ediţii româneşti au utilizat variante de titlu diverse: ms. 45 *Carte preoţească*, BB *Preoţita* (ambele denominaţii includ semnificaţia gr. λευίτης 'preot ebraic'), ms. 4389 (după IER.) *Cartea 3 a lui Moisi, preoţească, ovreiéşte Vaicra*, MICU, FILOTEI *Cartea leviţilor*, ŞAGUNA *A treia carte a lui Moisi, Leviticon*, HELIADE *A treia carte a lui Moyse. Leviticu.*

Conform tradiţiei ebraice, autorul *Leviticului*, ca şi al întregului *Pentateuh* ar fi fost Moise, legislatorul poporului lui Israel; această atribuire a fost contestată încă din Evul Mediu, de învăţaţi precum Ibn Hazam din Cordoba şi Ibn Ezra (sec. al XI-lea), ca şi mai tîrziu de Andreas Bodenstein (sec. al XV-lea), Thomas Hobbes şi Spinoza (sec. al XVII-lea). Majoritatea exegeţilor moderni acceptă ideea că redactarea finală a acestei cărţi datează dintr-un moment de după revenirea israeliţilor din exilul babilonian şi că, probabil, autorii, constituiţi într-o comunitate de preoţi, au prelucrat şi asamblat în mod unitar elemente mai vechi.

Tema centrală a cărţii este relaţia ritualică faţă de divinitate, realizată prin intermediul preoţilor. Sînt descrise în amănunţime diferitele tipuri de ritualuri şi ceremonialuri care circumscriu dimensiunile morale şi sociale ale vieţii poporului evreu, conturîndu-se cu pregnanţă caracterul teocratic al vechii societăţi israelite. Conţinutul cărţii ar putea fi disociat după cum urmează: 1. Tipuri de jertfe, cap. I-VII; 2. Ritualul de consacrare a lui Aaron şi a fiilor săi, cap. VIII-X; 3. Reguli de purificare şi sfinţire, cap. XI-XV, XVII-XXII; 4. Ziua ispăşirii, cap. XVI; 5. Reguli relative la relaţiile personale în cadrul poporului lui Israel, cap. XVIII-XX; 6. Reguli referitoare la preoţie şi la cele şapte mari sărbători ale calendarului ebraic, cap. XXI-XXIII; 7. Alte reguli, promisiuni şi ameninţări, cap. XXIV-XXVII.

Leviticul este redactat în varianta juridică a ebraicei hieratice, ceea ce implică manifestarea unui vocabular cu pronunţat caracter tehnic, marcat de nevoia de precizie şi claritate; de aici şi frecvenţa repetiţiilor lexicale şi sintactice, care nu exclud totuşi rafinamentul expresiei şi monumentalitatea ansamblului.

Însăşi aparenta monotonie a discursului, rezultată din reluarea unor formulări, din repetiţii, enumerări şi reveniri, constituie, la o lectură simpatetică, un factor de o uimitoare forţă expresivă. Acest aspect a fost cu subtilitate remarcat de Constantin Noica, *Jurnal filozofic*, Humanitas, Bucureşti, 1990, p. 86: „Abia acum înţeleg expresia: „frumuseţile tăinuite ale Bibliei". Sînt în Biblie cărţi întregi — Leviticul, Numeri, chiar părţi din Exod — unde nu e decît „material". Pagini de-a rîndul se vorbeşte despre cum şi de ce trebuie făcut cortul întîlnirii, sau în ce va consta jertfa. Detalii de ritual, material mort, — îţi spui. Şi totuşi materialul acesta capătă ritm, se organizează. O aceeaşi descriere, cu aceleaşi detalii, revine, prefăcîndu-se parcă într-o incantaţie..(..) O dată, de două ori, de douăsprezece ori. E exasperant !... Şi deodată simţi ce frumos este".

După cum atestă comparaţia cu fragmentele din *Levitic* descoperite în 1949 în peşterile de la Qumrân, textul ebraic codificat de tradiţia masoretică s-a transmis într-o bună stare de conservare. În unele cazuri, vechile versiuni (aramaeană, greacă, latină, siriacă) par să reflecte tradiţii mai vechi decît textul masoretic.

Cît priveşte spaţiul cultural românesc, înainte de *Biblia de la Bucureşti*, *Leviticul* nu a mai fost tradus integral; excepţie face un amplu fragment din cap. XXVI, care cunoaşte două versiuni româneşti anterioare. Este vorba, mai întîi, despre două file de pergament (cuprinzînd vv. 3—37 din cap. XXVI), identificate şi copiate de B.P. Hasdeu la Biblioteca Naţională din Belgrad în anul 1871 şi publicate în CUV. D. BĂTR., I, p. 5—17; Hasdeu însoţeşte textul transcris de textul corespondent din BB şi de note filologice şi lingvistice. În al doilea rînd, aproximativ acelaşi fragment din *Levitic* (cap. XXVI, vv. 3—28) este cuprins şi în *Partmitile* lui Dosoftei, Iaşi, 1682, pp. 372—374. Aceste două traduceri sînt foarte asemănătoare între ele ca structură textuală, dar diferite faţă de oricare dintre izvoarele BB, inclusiv faţă de OSTROG. Izvorul după care s-a făcut traducerea, în ambele cazuri, pare să fi fost, cu mare probabilitate, un *Partmtar* slavon, dintre cele care circulau în epocă. În acest caz, este foarte puţin probabil ca fragmentul descoperit de Hasdeu să fie o reminiscenţă dintr-o încercare de traducere integrală a *Bibliei*, ci este doar unul din fragmentele biblice destinate a fi citite în biserică la anumite ocazii şi orînduite canonic în *Partmtar*. După părerea lui I. Şiadbei, *Fragmentul Leviticului de la Belgrad*, în „Revista filologică", I (1927), p. 276—283), părere acceptată în linii mari şi de Ion Gheţie, Al. Mareş, *Introducere în filologia românească*, Bucureşti, 1974, p. 37, acest fragment nu depinde de vreun text anterior, textul fiind o copie din secolul al XVII-lea, făcută de un copist muntean, iar traducerea fiind efectuată în Ardeal. Ambele texte au fost introduse de noi în comparaţia textuală, la locurile corespunzătoare.

* * *

Funcţia principală a versiunii moderne, pe care o propunem în coloana a cincea a ediţiei de faţă, este aceea de a facilita urmărirea discursului biblic în vechile versiuni româneşti unde, datorită principiului literalităţii care a guvernat alcătuirea lor, pe de o parte, şi evoluţiei limbii române literare, pe de altă parte, apar frecvente obscurităţi şi ambiguităţi de natură lexicală şi, mai ales, sintactică. În consecinţă, ne-am păstrat în tradiţia textuală a *Septuagintei*, preluînd totuşi, frecvent, opţiuni de interpretare din tradiţia textuală a *Bibliei* ebraice şi a *Vulgatei*, sau din traduceri moderne, curente sau ştiinţifice; de fiecare dată, aceste opţiuni mai importante sînt explicate în secţiunea de *Comentarii*. Pentru a conferi deschidere perspectivei noastre şi pentru a oferi o imagine mai completă asupra constituirii şi evoluţiei unor concepte biblice, am plecat, de cele mai multe ori, de la termenul ebraic originar, urmărindu-i avatarurile în timp. Am considerat de asemenea necesar să introducem în discuţie versiunile istorice succesive ale Bibliei în limba română (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE), ca şi pe cele moderne (CORN., R-G, BIBLIA 1968), pentru a lămuri deopotrivă importanţa capitală a BB, ca text primar şi fundamental al mesajului scriptural, dar şi schimbările în timp ale expresiei sale în limba română. Am scos în evidenţă, de fiecare dată, achiziţiile conceptuale, semantice, lexicale, sintactice şi stilistice pe care limba română le datorează cărţii sacre.

Subliniem că toate cele trei versiuni avute în vedere (ms. 45, ms. 4389, BB) au fost comparate cu modelele lor greceşti (FRANKF., LXX), slavon (OSTROG.) şi latinesc (IER.), în chiar ediţiile folosite de traducători, identificate şi descrise de CĂNDEA, passim, pe baza indicaţiilor din prefeţele şi postfeţele lor. Pentru textul ebraic am utilizat *Biblia Hebraica Stuttgartensia* (BH), ediţie de referinţă în cercetările actuale.

Comentariile referitoare la probleme lingvistice, filologice, istorice, arheologice, teologice, literare etc. se adresează nu doar specialiştilor, ci şi unui public intelectual mai larg.

CAP. 1

[1] Domnul, LXX ὁ κύριος, IER. *Dominus*, OSTROG. Господь. cf. KJV *the Lord*, SB, BJ, FC, SR *le Seigneur*, LUTHER, GN *der Herr*, redau conţinutul tetragramei ebr. YHWH, care nota numele sacru al divinităţii ebraice, considerat tabu şi înlocuit în rostire prin expresia eufemistică „domnul, stăpînul".

---

* Comentarii filologico-lingvistice şi exegetice asupra receptării în tradiţia românească a cărţii a III-a *(LEVÍTICUL)* din *Biblia de la Bucureşti (1688)* şi din versiunile manuscrise preliminare (Ms. 45 şi Ms. 1389,, în comparaţie cu originalul ebraic şi cu izvoarele greceşe, slavon şi latinesc ale traducerilor.

din cortul mărturiei, sintagmă care traduce în ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA LXX ἐκ τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου, OSTROG. нс χрамa свѣдѣнїа, IER. *de tabernaculo testimonii.* Ebr. *'ōhel mô"ēd*, desemnînd sanctuarul portabil în care Iahwe comunică cu Moise (cf. *Ieş.* XXV, 22), a fost interpretat de exegeza modernă ca *Tente de Rendez-vous* (BJ), *tente de la rencontre* (FC, SR), *cortul descoperirii* (R-G), *cortul adunării* (BIBLIA 1968, cf. KJV *the tabernacle of the congregation*) sau, mai simplu, *das heilige Zelt* (GN). HELIADE, îmbinînd tradiţia cu neologizarea, traduce prin *tabernacolul mărturiei.*

Denominaţia veche, înrădăcinată în limbajul liturgic ortodox, este preferată de Ioan Alexandru, în poemul *Drum*: „Doxologie curată se dezlănţuie unde e pace / Pe cât se înfiripa cortul mărturiei pe drum / Rămâne în urmă pustia / Lepra de pe regi şi profeţi pîslă din păr de capră deasă" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 109).

[2] Va aduce Domnului un dar. În toate vechile versiuni româneşti, subst. *dar* (la sing. sau la pl.) redă cu exactitate LXX τὸ δῶρον, OSTROG. даръ. Ebr. *qorbān*, transpus de IER. prin lat. *hostia*, semnifică, în general, noţiunea de 'ofrandă, cadou', cf. KJV *offering*, LUTHER, GN *Opfer*, BJ *offrande*. În BH termenul este utilizat pentru a desemna orice fel de ofrandă, nu doar cea animală.

Dobitoace în ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, ŞAGUNA, continuaţi şi de R-G şi BIBLIA 1968, *vite* la FILOTEI şi HELIADE, corespund LXX κτήνος, termen utilizat la plural cu sensul general 'bunuri' şi, în particular, 'turme', cf. OSTROG. скотъ 'turmă', IER. *pecus* 'idem'. În BH ebr. *b'hēmāh* desemnează generic animalele domestice mari.

În BH, LXX, IER., verbele care desemnează acţiunile rituale sînt la indicativ viitor, formă care, în stilul biblic, implică în principal o valoare prescriptivă, imperativă. Versiunile mai noi, R-G, BIBLIA 1968, explicitează această valoare, utilizînd conjunctivul românesc cu valoare imperativă. Aceeaşi soluţie se remarcă şi la autorul ms. 4 389, probabil sub influenţa prezentului perfectiv slavon cu valoare de viitor, folosit în OSTROG.

[3] Ardere de tot este sintagma înrădăcinată în tradiţia românească (cu excepţia lui HELIADE care adoptă neologismul ad hoc *holocautomă*) pentru a reda întocmai componenţa lexicală a termenilor, concurenţi în LXX, ὁλοκαύτωμα sau ὁλοκαύτωσις, mai rar, ὁλοκάρπωμα sau ὁλοκάρπωσις. Celelalte opţiuni europene derivă semantic tot din LXX (IER. *holocaustum*, OSTROG. съжеженіе 'combustio', LUTHER *Brandopfer*, KJV *burnt sacrifice*, SB, FC, SR, BJ *holocauste*), căci ebr. *'olāh* (<*'ālāh* = a urca, a se înălţa) include în componenţa sa semantică ideea că fumul şi mireasma rezultate din arderea animalului urcă spre cer.

parte bărbătească, în toate versiunile româneşti (exceptînd HELIADE *mascule*) este preluat din OSTROG. мѹжескъ полъ 'parte bărbătească' şi nu reflectă decît indirect LXX ἄρσεν 'mascul', IER. *masculus* 'idem'.

fără cusur echivalează ebr. *hābīym* 'perfect, fără defecte'. Iniţial, în ms. 45 apare adj. *nevinovat*, conform derivatelor cu sufix privativ LXX ἄμωμος 'fără pată, fără vină' şi OSTROG. непорочень 'innocens; intactus'. Autorul ms. 4 389, influenţat probabil de IER. *immaculatus*, optează pentru adj. *curat*, preluat de revizorii finali ai BB şi, de aici, de MICU, FILOTEI şi ŞAGUNA; HELIADE, din nou neologizant, *nemaculat*. Versiunile româneşti mai noi preferă loc. adj.: R-G *fără cusur*, BIBLIA 1968 *fără meteahnă*, cf. SB *sans tache*, GN *fehlerfrei*.

bine primită, corespunde LXX δεκτός 'accepté, admis; d'ou agréable' (BAILLY, s.v.), OSTROG. прїатно 'plăcut'. Opţiunea *primit* dim ms. 45 rămîne şi în BB şi, de aici, în reviziile ulterioare (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA); HELIADE se îndepărtează mult, transformînd adjectivul în loc. adv. *de bună voie*. Cf. BJ *agréé*, R-G *bine primit*, BIBLIA 1968 *bine-plăcut*.

În BH semnificaţia exactă a propoziţiei *lir' tsōn'kem*, care încheie versetul, este 'pentru binevoinţa sa înaintea lui Iahwe', adică 'spre a atrage bunăvoinţa divină', ceea ce nu presupune preexistenţa unei mînii divine, cum lasă să se înţeleagă IER. *ad placitum sibi Dominum.*

[4] Să îşi pună mîna sa pe capul jertfei. Gestul avea o valoare simbolică în ritualul de expiere, întruchipînd dorinţa suplicantului de a se identifica cu victima şi de a arde în mod simbolic împreună cu ea. Ca şi în VT, în antichitatea clasică gestul acesta avea funcţia magică de a transfera asupra animalului intenţii sau dorinţe ale omului. Herodot, *Istorii*, II, 39, relatează că egiptenii tăiau capul victimei jertfite şi, după ce implorau ca toate nenorocirile să se adune asupra sa, îl vindeau în piaţă grecilor sau îl aruncau în Nil. Ideea de substituţie este atestată de Caesar, *De bello Gallico*, VI, 16, şi la gali, care credeau că viaţa unui om nu poate fi răscumpărată decît printr-o jertfă umană.

jertfa cea pentru arderea de tot. În LXX κάρπωμα, 'ofrandă, sacrificiu' desemnează animalul jertfit; forma *aducere* din ms. 4 389 este un calc semantic după sensul etimologic al OSTRG. приношеніе 'dar, ofrandă' (<приносити 'a aduce').

Ca să se săvîrşească pentru el iertarea păcatelor, LXX ἐξιλάσασθαι περὶ αὐτοῦ, OSTROG. молитися о нем, IER. *in expiationem eius proficiens.* Nepercepînd sensul real 'apaiser par des sacrifices ou par une expiation' al gr. ἐξιλάσκομαι (cf. BAILLY, s.v.), traducătorii români reproduc prin vb. *a se ruga* conţinutul lexical al slavon. молити din OSTROG. Sesizînd această inadvertenţă, MICU şi, după el, FILOTEI, ŞAGUNA, propun expresia *ca să se milostivească spre el.* Deşi greoi şi neologizant, exact este aici HELIADE: *spre a deveni propiţiă în favoarea lui*, cf. BJ *pour que l'on fasse pour lui le rite d'expiation.* Cunoscut babilonienilor şi canaanecnilor (cf. THOMPSON, p. 21), ceremonialul de expiere ocupă un loc central în ritualistica VT.

[5] să înjunghie, LXX σφάξουσι, IER. *immolabit*, în BH ebr. *šāhaṭ*, termen tehnic sacrificial. După practica cea mai veche în Israel, suplicantul era acela care jugula animalul. Sintagma „înaintea Domnului" are un sens local, denominînd spaţiul din faţa tabernacolului sacru.

juncul, cf. R-G *juncul*, în toate celelalte versiuni româneşti *viţelul*, după IER. *vitulus*, corespund ebr. *ben bāqār*, literal 'fiul boului', sintagmă prin care în BH se desemnează atît viţelul, cît şi un taur tînăr. Mai aproape de sensul originar al sintagmei ebr. se află LXX ὁ μόσχος 'vlăstar al unui animal' şi OSTROG. юнецъ 'idem'.

preoţii, fiii lui Aaron, LXX οἱ υἱοὶ 'Ααρὼν οἱ ἱερεῖς, IER. *filii Aaron sacerdotes*, OSTROG. с[ы]нове ааронови, sintagmă desemnînd pe oficianţii ritului, intermediari între suplicanţi şi Iahwe, poate fi înţeleasă în două moduri: „un preot din familia lui Aaron (a leviţilor)" sau „unul din cei patru fii ai lui Aaron, şi anume: Nadab, Abihu, Elazar şi Itamar, învestiţi cu demnitatea sacerdotală". Pluralul substantivului nu semnifică, după GN, p. 91, nota *a*, faptul că în ritual erau angajaţi mai mulţi preoţi simultan, ci subliniază mai degrabă atribuirea demnităţii sacerdotale urmaşilor lui Aaron.

să aducă jertfă sîngele. Este momentul esenţial al ritualului expiatoriu, sîngele, ca simbol al vieţii, fiind primit din mîinile suplicantului de preot şi oferit de el lui Iahwe.

altar, LXX τὸ θυσιαστήριον, IER. *altare*, OSTROG. олтарь desemnează locul din faţa cortului, amenajat special pentru jugularea şi imolarea victimei. Deşi în OSTROG. apare олтарь, împrumutat în slavonă din latină, doar autorul ms. 4 389 optează aici pentru soluţia de traducere *altar*. În ms. 45 şi în BB este preferat termenul, înrădăcinat în stilul bisericesc încă din sec. al XVI-lea *jertfelnic*, un împrumut slavon în limba română, care face parte şi din terminologia bisericească actuală (cf. R-G, BIBLIA 1968).

[6] animalul pentru arderea de tot. Începînd cu ms. 45 şi BB, în toate vechile versiuni româneşti sintagma *ardere de tot* echivalează şi LXX τὸ ὁλοκαύτωμα 'jertfă supusă incinerării totale', creîndu-se confuzie cu sensul 'actul ritual al jertfei'. Cf. supra, v. 1.

În BH subiectul propoziţiei este „el", ceea ce înseamnă că cel care săvîrşea această parte a ritualului era suplicantul; LXX şi IER. utilizează, inadecvat, pluralul: μεριοῦσιν, *concident*. Acţiunile din v. 6 şi 7 sînt probabil simultane, laicul şi preoţii acţionînd fiecare conform datoriilor lor culturale.

[7] să aşeze. Aici, ca şi mai departe, v. 8 şi 12, în LXX este utilizat vb. ἐπιστοιβάζω 'amasser, entasser' atestat de BAILLY, s.v., exclusiv în LXX şi tradus corect în ms. 45, ms. 4 389 şi BB prin *a grămădi*, cf. şi IER. *constipare* 'a strînge la un loc, a îngrămădi'. OSTROG. n-a jucat aici nici un rol, căci acolo avem vb. възкладати 'a pune deasupra'. Totuşi, în v. 8, autorul formei primare a traducerii preferă, pentru diversificarea exprimării, să utilizeze vb. *a clădi*, înrudit etimologic cu cel din OSTROG.; soluţia este respinsă de revizorii finali, căci în BB se revine, şi în acest verset, la *a grămădi*. MICU şi, după el, întreaga tradiţie românească, inclusiv R-G şi BIBLIA 1968 reduc sfera acţiunii la simplul *a pune*. HELIADE echivalează corect dar neologistic prin *a suprapune* (v. 8), *a pune* şi *a aşeza* (v. 7).

[8] bucăţile tăiate. În ms. 45 şi BB *părţile cêle în doao tăiate*, ms. 4 389 *părţile cêle despicate în doao* reproduc perifrastic membrii compusului gr. τὰ διχοτομήματα; cf. IER. *membra quae sunt caesa*, OSTROG. раздробленое.

grăsimea. Traducerile româneşti redau corect, după LXX τὸ στέαρ şi OSTROG. тѹкъ conţinutul ebr. *pedher*, reprodus perifrastic de IER. prin sintagma *cuncta quae adhaerent iecori* 'tot ceea ce atîrnă de ficat'.

[9] măruntaiele. Expresia *cêle den pîntece* (ms. 45 şi BB) reconstituie cu material lexical românesc conţinutul compusului gr. τα ἐνκοίλια (ἐν 'în', κοῖλιος 'cavitate ventrală'), cf. IER. *intestina*. O soluţie similară recunoaştem în OSTROG. ѹтробъ (ѹ, дробъ). Prin atracţie etimologică faţă de OSTROG., în ms. 4 389 apare subst. *droburile*. După MICU, toate traducerile româneşti adoptă termenul consacrat *măruntaie*.

să le spele. Subiectul verbului este probabil suplicantul. Măruntaiele (stomacul, intestinele) sînt spălate de impuritățile digestive, care nu puteau fi oferite lui Iahwe pe altar.

să ardă. Ebr. *hiqetir*, echivalat corect în IER. prin *adolere* 'a oferi jertfe zeilor prin ardere', nu este termenul ebraic propriu pentru 'a arde', ci înseamnă (ca termen tehnic în limbajul sacrificial) 'a transforma ceva în fum și aburi mirositori'. LXX reduce sensul la vb. ἐπιθίτημι 'a pune deasupra', de unde echivalentul *a pune* în ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU etc.

jertfă/luare de rod, cf. supra, v. 3. În ms. 45 și BB avem o calchiere după gr. κάρπωμα 'fruct; rod', termen care în LXX are sensul special 'ofrandă, sacrificiu' (cf. BAILLY, s.v.). În ms. 4 389, sintagma *aducerea jerifei* pentru aceeași noțiune se explică prin OSTROG. приношенїа жрътва. Corespondentul *oblatio*, literal 'luare' din IER. își are un reflex metaforic în poemul *Iancu de Hunedoara* de Ioan Alexandru: „Oblatele din înmulțită pâinea / Semnoaie buzele cu rugăciuni" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 72).

mireasmă plăcută. Expresia tautologică *miros de bună mirosire* (ms. 45 și BB) se explică prin LXX ὀσμὴ εὐωδίας 'miros al unei piresme plăcute' și OSTROG. воньа благо оуханїа 'idem'. Ms. 4 389 urmează aici IER. *suavis odor*. În BH expresia are un caracter apotropaic, utilizîndu-se în legătură cu orice tip de sacrificiu, pentru a capta bunăvoința lui Iahwe (vezi expresia similară în *Fac.* VIII, 21).

În poemul *Vorbesc și cu în dodii*, V. Voiculescu utilizează, cu puternice valențe lirice, imaginea mitică a fumului sacrificial: „O, Doamne sfînt, vorbesc și eu în dodii... : / Cînd te cobori să priveghezi prin zodii / La rînduiala turmelor de stele, / Ia seama și spre laudele mele, / Primește-mi fumul jertfei de mirodii..." (VOICULESCU, II, p. 289). Într-un alt registru stilistic, simbolistica fumului sacrificial o regăsim în poemul *Ego Zenovius* de Ioan Alexandru: „Ar fi pierit de aici ca fumul de pe jertfelnic / Sucit de uragan ca puiul de ied / Între falce înnebunite de fiară" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 82).

[10 — [13] Se reia în acest fragment descrierea ritualului aplicat vitelor mari, în termeni aproape identici; relevăm diferențele: din turma de oi sau de capre, în ms. 45, ms. 4 389 și BB *mici și iezi*, după LXX ἀπό τε τῶν ἀρνῶν, καὶ τῶν ἐρίφων. IER. *de pecoribus... de ovis sive de capris* traduce mai exact BH *min haṣṣō'n* 'turma de vite mici'.

Imaginea mielului sacrificial revine des în poezia imnică a lui Ioan Alexandru; cităm un fragment lipsit de conotații pascale: „Ai junghiat un miel păstrat anume / Ce ochi fixa-n șopron scînteietori / Tot pielcuța lui în brume / Giulgiu de nuntă și de sărbători" (ALEXANDRU, I. MAR., *n*. 253).

latura dinspre miazănoapte. În ms. 45, BB (urmate de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) *coastele....cătră miazănoapte* reflectă LXX ἐκ πλαγίων ... πρὸς βορρᾶν. Ms. 4 389, cu expresia *latura... cea despre miazănoapte*, pare să se fi inspirat, prin atracție etimologică, din IER. *ad latus...quod respicit ad aquilonem*. Spre deosebire de v. 5, imolarea victimei se efectuează aici în partea de nord a altarului, indicație care corespunde cu cea dată în *Iez.*, XL, 38—39.

[14] În vechea Palestină turturelele sălbatice (*Turtur communis*, ebr. *tōr*) trăiau în număr mare și, pe de altă parte, israeliții creșteau mulți porumbei ca păsări domestice, așa încît și cei mai săraci, care nu dețineau vite mari, își puteau permite să ofere ca jertfe astfel de păsări. Izbitoarea similitudine fonetică și semantică între lat. *turtur* și ebr. *tōr* a atras atenția lui Ernest Renan, *Histoire générale et système comparé des langues sémitiques*, Ière partie, *Histoire générale des langues sémitiques*, Paris, 1863, p. 207, care subliniază totuși dificultatea explicării unui împrumut în latină din ebraică. Dacă ne gîndim însă la contactele timpurii ale romanilor cu semiții occidentali, punii, ipoteza se va putea dovedi întemeiată. Oricum, în A. Ernout, A. Meillet, *Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots*, Paris, 1939, s.v. *turtur* apare explicația: „Terme expressif, imitatif. Pour le redoublement cf. *upupa, murmur*". Această explicație ni se pare mai puțin plauzibilă decît cea a unui împrumut semitic; reduplicația putea avea loc ulterior, pe teren latinesc.

[15] să fi frîngă gîtul. Formulările *(i)i va zbura* [marg. *înfrînge*] *capul* (Ms. 45), *va înfrînge capul* (BB), *să-i rumpă capul* (ms. 4 389), *îi va frînge capul* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *va rumpe capul* (HELIADE) corespund LXX ἀποκνίσει τὴν κεφαλὴν, IER. *retorto ad collum capite*, OSTROG. да оутор҄гнетъ главꙋ его: Este vorba nu de o desprindere a capului de trupul păsării, căci vb. *maloq* din BH nu semnifică 'a tăia cu ajutorul unui instrument ascuțit', ci doar 'a frînge cu ajutorul degetelor și al unghiilor', ceea ce înseamnă că victimei nu i se detașa capul de corp.

pe peretele altarului, mai aproape de sensul din BH; cf. BJ *sur le paroi de l'autel*, GN *an der Altarwand*; în ms. 45 și BB *fundul jirtăvnicului* iar în ms. 4 389 *temelia altariului* reflectă LXX πρὸς τὴν βάσιν τοῦ θυσιαστηρίου, OSTROG. оу стоꙋпа олтарѧ, IER. *super crepidinem altaris*.

[16] gușa cu penele ei să le scoată. Gestul este echivalent spălării măruntaielor animalelor mari, descris supra, vv. 9, 13. Sensul cel mai probabil în BH este 'va scoate gușa cu necurățenia ei', căci, după majoritatea comentatorilor, ebr. *mure'āh* desemnează gușa împreună cu stomacul și intestinele păsării. Se presupune, de asemenea, că erau îndepărtate doar penele de pe gușă, restul penajului fiind incinerat împreună cu corpul păsării. Uciderea păsării era săvîrșită deci fără ajutorul unui instrument, cum indică de altfel și tradiția ebraică; victima trebuie să rămînă întreagă, căci n-ar fi potrivit să se ofere lui Iahwe o jertfă atît de mică, tăiată în bucăți precum animalele mari.

CAP. 2

[1] cineva/suflet. Sensul primar 'suflet' al ebr. *nepheš* determină, prin transferare literală LXX ψυχή, IER. *anima*, de unde *suflet* în ms. 45, BB și apoi și în MICU, FILOTEI, ȘAGUNA. În mod curent, ebr. *nepheš* desemnează o persoană nedeterminată, 'cineva, oricine', dar are în BH și sensurile contextuale 'suflet', 'viață', 'suflare', 'persoană', 'el însuși', 'ființă'. Sintagma *fără suflet* din ms. 4 389 se datorează aici OSTROG. безъ дꙋша.

prinos de grîne. Ebr. *mîn'ḥāh* semnifică în genere un dar, o ofrandă adusă unui personaj înalt, în semn de omagiu, indiferent de conținutul său (animal sau vegetal). În tradiția mozaică însă, sensul subst. *mîn'ḥāh* este restrîns la 'ofrandă vegetală'.

În bogata imagerie biblică a lui Ioan Alexandru întîlnim și simbolistica ofrandei vegetale: „...splendoarea ce zguduie munții / Nu va irupe cu-nsingerarea frunții / Că-i lăuntrică Împărăția-ntreagă / Numai se frînge snopul dezleagă / În pumni zdrobită în fărîmătură / Pâinea se junghie / Prescură" (*Tabor*, în ALEXANDRU, I. MAR., p. 156).

fruntea făinii de grîu. În tradiția românească, după ms. 45, ms. 4 389 și BB *făină curată*, expresia corespunde LXX σεμίδαλις 'fleur de farine de froment' (BAILLY, s.v.), IER. *simila* 'făină foarte curată; fruntea făinii". HELIADE încearcă aici „naturalizarea" grecismului *semidale*, glosat în paranteză *floare de făină*. „Fruntea făinii de grîu" despre care se vorbește aici era desemnată în ebraică prin termenul *sōlēth*, pentru a o deosebi de făina obișnuită, *qemah*, care, deși mai fin măcinată, era considerată inferioară din punct de vedere cultual.

Simbolistica biblică a făinii pure îi prilejuiește lui Voiculescu splendidul poem *Grîu comun*, din care cităm doar fragmentul final „...Ajuns, după atîta scrîșnire și zbătăi / Ca Domnul să mă-mpartă la toți săracii săi, / Aștept ca din făina ce-o dăruie duium / Să ia și pentru dînsul o poală de uium" (VOICULESCU, I, p. 142).

untdelemn. Termenul tradițional românesc (la HELIADE latinismul *oliu*) echivalează LXX τὸ ἔλαιον 'ulei de măsline', IER. *oleum* 'idem', OSTROG. елеи 'idem'. În Israelul antic uleiul de măsline era puțin cunoscut, dar se foloseau, desigur, alte uleiuri vegetale.

tămîie. În LXX λίβανον, IER. *thus*, OSTROG. дїмїанъ, BH *l'bōnā*, tămîia era o rășină balsamică obținută de la un arbore din familia terebintului, foarte folosită în riturile religioase de majoritatea popoarelor antichității. Fumul înmiresmat al tămîii era considerat un simbol al pietății și devoțiunii. În Israel tămîia era foarte scumpă, fiind importată din Peninsula Arabică — *Šeba* (WALKER, p. 84).

Larga folosire a fumului de tămîie în ritualul liturgic creștin i-a atribuit valori simbolice adînci, adesea puse în valoare de poeți: „Sînt locul / munții de moarte / pustiul curat / al celui ce nu s-a ivit / absența care îmbată / pe cel desăvîrșit / Nadir îmi sînt / și nemargine / și flăcării-n mine / delir — / văzduh și lumină / e sîngele meu / carnea / tămîie și mir" (IONEL, p. 83); „E-un cîntec nor de tămîie jarul / Cînd ruga-mpinge-n cosmos / Sanctuarul" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 40, poemul *Andrei Maramureșanul*)

[2] spre pomenire. Termen unanim folosit în tradiția românească (HELIADE, totuși, *memoriale*, după IER.), subst. *pomenire* corespunde LXX τὸ μνημόσυνον, IER. *memoriale*, OSTROG. памѧть, cf. SB., BJ *memorial*, LUTHER *Gedenkopfer*, KJV *memorial*. În BH, ebr. *'azekārāh*, termen cu sens nu prea limpede precizat, este folosit în legătură cu jertfa vegetală oferită spre ardere de tot (Cf. *Lev*. 5.12; 6, 8, *Num*. 5, 26), fie pentru a exprima ideea că Iahwe trebuie „să-și amintească" de credinciosul său, fie pe aceea că „i se aduce aminte" Divinității că jertfa adusă este totală; pentru această ultimă interpretare optează GN *zum Zeichen, dass die ganze Opfergabe dem Herrn gehört*.

[3] Partea din ofranda vegetală care nu a fost arsă pe altar revenea de drept preoților, „fiilor lui Aaron", dar putea fi consumată numai în cadrul incintei sacre.

parte preasfîntă. În BH, literal, „sfînt al sfinților" este o expresie frecvent utilizată pentru a exprima ideea de superlativ; cf. LXX ἅγιον τῶν ἁγίων, IER. *sanctum sanctorum*, OSTROG. с[вѧ]тал с[вѧ]тыхъ. Între jertfe, se făcea deosebire între lucrurile sfinte și cele foarte sfinte, care sfințeau tot ceea ce atingeau (cf. *Ieș*., 29, 37).

[4] fruntea făinii, cf. supra, v. 1.

cuptor. LXX ὁ κλίβανος 'four à griller l'orge' p. ext. 'four de campagne, tourtière' (BAILLY, s.v. κρίβανος) corespunde ebr. *tanūr*, substantiv care denumește un fel de cuptor portativ, încă în funcțiune la țăranii arabi de astăzi.

pîini nedospite, LXX ἄρτους ἀζύμους 'pîini fără drojdie' (de unde HELIADE *pîini azyme*), IER. *panes...sine fermento*, OSTROG. ХЛѢБЪ ПРѢСНЫ'pîine nedospită'. Ebr. *halôth* desemnă probabil un fel de pîini nefermentate, de formă circulară, de forma unei coroane. Forma lor specială este indicată limpede de etimologia numelui ebr. *ḥalôth*, care derivă de la vb. *hālôl* 'a găuri, a perfora'. Specificarea *frămîntate cu untdelemn*, LXX περυραμένους ἐν ἐλαίῳ 'amestecate cu untdelemn' arată clar că untdelemnul era folosit în locul apei la alcătuirea aluatului (cf. infra, 26, 26).

turte nedospite, LXX λάγανα ἄζυμα, echivalează ebr. *r'qîqîm* (<*roqāq* 'a mîncșora') care denumea un fel de turtițe foarte mici, pe care arabii le mai prepară încă și astăzi. În tradiția românească avem *turte nedospite*, după BB, care a înlocuit soluția *covrigi nedospiți* din ms. 45, preluată totuși de autorul ms. 4 389 ; acesta nu s-a putut orienta aici nici după OSTROG. ОПРѢСНОКИ 'azime', nici după IER. *lagana azyma*. Eliminarea expresă a oricărui ferment a fost impusă de credința că acesta ar fi schimbat caracterul natural al ofrandei, alterînd-o și profanînd-o. Poate fi recunoscută aici și o reacție împotriva habitudinilor cultuale ale canaaneenilor (BJ, p. 414, nota *c*). Cf. infra, v. 11.

Ca aliment ritual, pîinea joacă un rol important în practicile și credințele românești tradiționale, atît în cele creștine, cît și în cele de origine pre-creștină. Avînd forme, dimensiuni și semnificații diferite, pîinile rituale însoțesc, în spațiul cultural popular românesc, practic toate evenimentele esențiale ale vieții unui om (nașterea, nunta, moartea), ca și majoritatea evenimentelor religioase. Pentru denumirile și semnificațiile lor cultuale, cf. FOCHI, DATINI, p. 10—14.

Cu o simbolistică deopotrivă tradițional românească și biblică, imaginea pîinii rituale revine ca un motiv originar în poezia lui Ioan Alexandru : „Frămîntat-ai prescurile-n covecioară / Din grîu curat și apă de izvor / Să nu pierdem urma milenară / c-o lacrimă de jertfă sunt dator" (*Satul natal*, în ALEXANDRU, I. MAR., 253).

[5] tigaie în traducerile românești (excepții ms. 4 389 *grătar*, HELIADE *sartagine* după IER., R-G *tavă*) este echivalentul LXX τὸ τηγάνον, IER. *sartago*, BH *māḥᵃbhāth*. Într-o notă marginală din ms. 45 găsim glosa *dar de tigaie*, care este produsă de expresia din OSTROG. ТРЕБА СКОВРАДЬНА, cu derivatul adjectival al subst. slavon. СКОВРАДА 'sartago' (cf. MIKLOSICH, s.v.). Comentatorii consideră că este vorba de un disc metalic amplu, puțin convex, care se așeza pe vatra încinsă ; pîinea se așeza pe partea superioară a discului. Asemenea plăci folosesc încă turcomanii din Siria și armenii, pe cînd berberii se servesc de vase plate din ceramică, pe care le denumesc *tadjen*, cuvînt înrudit probabil cu etimonul gr. τηγάνον sau ταγάνον (cf. SB, p. 9).

cratiță. Ebr. *mārᵃḥešeth* (< *rāḥaš* 'a clocoti') semnifică mai degrabă un vas, de ceramică sau de metal, decît un „grătar", cum se înțelege din IER. *craticula* 'mic grătar' și LXX ἔσχαρα 'vatră ; grătar", cf. KELSO, p. 24. Cf. și KJV *pan* 'tigaie, cratiță', LUTHER *Tiegel* 'idem', GN *Pfanne* 'idem'. Oricum, este vorba desigur de un vas mai adînc decît cel indicat în v. 5. După LXX și IER., în traducerile românești apar *vatră* (ms. 45, ms. 4 389), *grătar* (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE).

[8] Ca și în cazul altor tipuri de ofrande, și aici preotul este un intermediar între credincioși și divinitate, ca unul care singur are dreptul să se apropie de altar în scop ritual.

[9 —[10] Vezi supra, notele la v. 2 și 3.

[11] nimic dospit. În BH „fermentul" este desemnat prin ebr. *ḥāmēṣ*, literal 'ceva acru', cf. LXX ζυμωτόν 'fermentat' și prin ebr. *seʿor* 'ferment', cf. LXX ζύμη 'idem'. În traducerile românești această noțiune este exprimată prin *a dospi* și *aluat*. În antichitate, ca agenți de fermentație, erau folosite diferite sucuri de fructe, lapte acru sau, precum pînă de curînd țărăncile noastre, o bucățică din compoziția fermentată, păstrată de la pîinea preparată anterior.

miere, LXX τὸ μέλι, IER. *mel*, OSTROG. МЕДЪ. În BH, ebr. *dᵉbhaš* (<acad. *dišpu*) putea desemna fie produsul apicol cunoscut, fie un fel de sirop din struguri sau curmale, cunoscut și astăzi de arabi sub numele de *dibs*. Excluderea mierii dintre ofrandele israeliților se poate justifica fie prin grija lor de a se evita jertfe oferite de regulă zeilor păgîni — mierea fiind ofranda prin excelență în diferite culte uraniene ale antichității —, fie prin caracterul ei de posibil ferment. De altfel, HARRISON, p. 54, presupune ca posibilă utilizarea termenului „miere" în VT ca un eufemism pentru orice fel de băutură fermentată.

[12] Prinos din pîrga lor. Ofranda primelor produse din diferite specii vegetale (grîu, struguri, untdelemn etc.) este o jertfă diferită de jertfa de ardere de tot prescrisă în versetele anterioare. Aceste produse nu erau arse pe altar, ci erau înmînate preoților, ca ofrandă, constituind astfel unul din mijloacele lor de întreținere. Exprimarea noțiunii 'primele fructe ale unei culturi vegetale' este defectuoasă în ms. 45 *dar de-ncepături* și BB *dar de-ncepul*, traducătorii confundînd forma verbală ἀπαρχῆς din LXX (<vb. ἀπάρχω, 'offrir des prémices', BAILLY, s.v.) cu sintagma prepoziție+subst. în genitiv. Confuzia era inevitabilă, căci în FRANKF. secvența apare ortografiată ἀπ'ἀρχῆς 'din început'. Orientîndu-se după IER. *primitiae* 'primele roade', autorul ms. 4 389 folosește termenul adecvat *pîrgă*, de veche tradiție în stilul bisericesc (cf. DLR, s.v., cu atestări din textele rotacizante, *Palia* de la Orăștie, Dosoftei ș.a.). Aceeași opțiune o reîntîlnim la MICU, de unde întreaga tradiție românească pînă la R-G și BIBLIA 1968 : *prinos de pîrgă*. HELIADE, din nou latinizant, *premiție*.

[13] Să le sărezi cu sare. Datorită proprietății sale de a contribui la prezervarea alimentelor, sarea era simțită ca un simbol al purității și incoruptibilității care nu trebuie să lipsească din ofranda adusă divinității. Prin atributele sale simbolice (incoruptibilitate, inalterabilitate, puritate), sarea a devenit din timpuri străvechi, la majoritatea popoarelor antice, un simbol al alianței, al sinceității și statorniciei în fața angajamentului luat. După un obicei încă în vigoare la arabi, bine cunoscut și grecilor în antichitate, cei care încheiau un tratat mîncau împreună pîine cu sare, în semn de bunăvoință și încredere reciprocă. Nu alta trebuie să fie nici semnificația originară a obiceiului românesc tradițional de a oferi oaspeților pîine și sare.

[14] O a treia categorie de ofrandă totală *(minʿḥāh)* consta în primele roade ale plantelor de cultură, oferite divinității ca trufandale. În BH, ebr. *'ābhîbh* desemnează spicul de grîu încă fraged și necopt, „dat în pîrg". Noțiunea „rîșnit, măcinat" (cf. BJ *moulu*, GN *zerstossen*), LXX ἐρικτός 'rîșnit', este exprimată în BH prin determinativul *geres* (<*gārîs* 'a zdrobi, a strivi'), care a fost interpretat de unii comentatori (ca în LXX și IER.) drept 'a măcina (boabele)', iar de alții drept 'a freca spicele în mînă spre a decortica boabele'.

[15 —[16] Aceste versete reiau, într-o formulare puțin deosebită, conținutul vv. 1—2. Paranteza *(albă)* pe lîngă subst. *tămîie* în ms. 4 389 se datorează OSTROG. БѢЛИИ ѲИМІАМЪ.

CAP. 3

[1] Jertfă de pace. Al treilea tip de sacrificiu complet se numește în ebraică *debhaḥ šelāmîm*, sintagmă echivalată în LXX prin θυσία σωτηρίου (ms. 45, BB *jîrtvă de mîntuire*, după care și MICU, FILOTEI, ȘAGUNA ; cf. HELIADE *sacrificiu de salutariu*), iar de IER. prin sintagma *hostia pacificorum* (KJV *peace offering*, R-G *jertfă de pace*, BIBLIA 1968 *jertfă de împăcare*) ; mai este denumit în BH și prin formulele prescurtate *debhaḥîm* și *šelāmîm*. Ebr. *šelāmîm*, utilizat aproape exclusiv în această formă de plural, derivă din verbul *šālem* 'a fi întreg și nevătămat', folosit și ca formulă de salut. Pluralul acestui nume indică ansamblul lucrurilor și capacităților plenare ale omului, în raporturile sale cu divinitatea ; de aceea, HARRISON, p. 56 propune echivalarea *sacrifice of well-being* 'jertfă de bunăstare'. Sacrificiul de acest tip consta din trei părți bine definite : prima parte este incinerată pe altar pentru Iahwe (vv. 3—5), a doua se dăruia preotului (cf. 7, 31—36), iar cea de-a treia parte era consumată, împreună cu familia și oaspeții săi, de cel care aducea jertfa (cf. VII, 15—21). De aici ideea de „comuniune", preferată în traducere de BJ *sacrifice de communion*, sau cea de „ospăț", din GN *Mahlopfer*.

cireada de vite, cf. 1, 2.

fără cusur, cf. 1, 3 : 22, 17—25.

[2] să își pună mîna pe capul jertfei, cf. 1, 4.

să înjunghie, cf. 1, 5.

cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

preoții, fiii lui Aaron, cf. 1, 5.

[3] ardere de tot, cf. 1, 3, 4, 9 etc.

grăsimea care acoperă măruntaiele, LXX τὸ στέαρ τὸ κατακαλύπτον τὴν κοιλίαν, IER. *adipem qui operit vitalia*, OSTROG. И ТѢЛЕСЕ ПОКРЫВАЮЩІИ ѮТРОБЫ, cf. I, 9. În ms. 4 389, subst. *drob*, utilizat în 1, 9, într-un context identic, este înlocuit aici prin sinonimul *prapor*. Ebr. *qᵉrᵉbh* semnifică țesutul semitransparent care, la mamifere, se întinde de la stomac pînă la intestine, învăluindu-le, și care este foarte gras la rumegătoare. Anticii cunoșteau foarte bine aceste părți, foarte apreciate în bucătăria lor (cf. Aristotel, *Historia animalium*, I, 16 ; Plinius, *Historia naturalia*, XI, 37).

[4] amîndoi rinichii, LXX δύο νεφρούς, IER. *duos renes*. Aici (ca și infra, vv. 10 și 15) revizorii finali ai BB au înlocuit forma *rărunchi* din ms. 45 (frecventă în graiurile nordice, cf. ALRM I/I, h. 71) cu forma *rănichi*, ca și în ms. 4 389, fapt care poate constitui o dovadă că editorii s-au servit, în procesul de revizie finală, și de ms. 4 389. Ambele cuvinte, atît *rănichi* (<lat. *reniculus*) cît și *rărunchi* (<lat. *ranunculus*), sînt forme vechi și populare, atestate pentru prima oară, primul în *Palia de la Orăștie*, iar al doilea în BB (cf. DLR, sub verbis). Pentru alte detalii privitoare la utilizarea acestor termeni în BB și în manuscrisele 45 și 4 389, vezi N.A. Ursu, în LR, XXXVI, 1988, nr. 5, p. 460 și *ibidem*, XXXVIII, 1989, nr. 1, p. 44. HELIADE păstrează *rănichi*, pe cînd MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, R-G, BIBLIA 1968 preferă *rărunchi*, în tradiția BB. Cf. ARVINTE, ST. L. EX., p. 29, 35, 51.

ş a l e. Aceasta este denumirea exactă a regiunii indicate în BH, cf. LUTHER *Lenden* 'şale', KJV *flanks* 'idem', BJ *lombes* 'idem'. Aici, ca şi infra, vv. 10 şi 15, LXX τὰ μηρία 'coapse' a fost echivalat de Milescu (sau de revizorul său moldovean) prin subst *stinghe*, atestat de TIKTIN la Dosoftei. Revizorii finali înlocuiesc regionalismul *stinghe* cu subst. *coapsă*, termen care, după cum arată V. Arvinte, *Din terminologia corpului omenesc:* şold, coapsă, pulpă *(pe baza ALR)*, în SCL, XIV (1963), nr. 4, p. 441, avea în limba veche şi sensul de 'şale', pe lîngă cel curent astăzi. Tradiţia biblică românească (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, R-G) au păstrat această denominaţie, devenită în timp inutilizabilă în acest context, căci actualul *coapsă* se referă la altă parte a corpului animal. Mai adecvat, BIBLIA 1968 : *şolduri*.

Interesant este de urmărit procesul de echivalare şi în ms. 4 389 ; autorul acestei versiuni nu a urmat aici, ca şi mai departe, în v. 10, nici LXX (prin ms. 45), nici OSTROG. (unde apare, tot ca în LXX, secvenţa НА СТЕГНАХЪ 'pe coapse'), ci s-a orientat după IER., care, în amîndouă loc. cit. are subst. *ilia* 'maţe, măruntaie'. Printr-un fenomen de „atracţie etimologică" deseori observabil, traducătorul actualizează din lexiconul său termenul românesc moştenit corespunzător, în cazul de faţă subst. *ie* (la pl. *ii*), cu sensul identic cu al etimonului (cf. DA, s.v. *iie*, cu atestări vechi în *Psaltirea de la Bălgrad* (1651), Cantemir, precum şi multe atestări populare ; cf. şi DLRLV, s.v.). Traducătorul a resimţit acest termen ca fiind prea regional căci, în contexte identice, în v. 10, îl glosează marginal prin *dăşerturi*, pentru ca în v. 15 acest din urmă termen să-l înlocuiască pr *ii* din vv. 4 şi 10.

s e u l d e p e f i c a t, după IER. *reticulum iecoris* (cf. QUICHERAT, s.v. *reticulum*, cu unica atestare la IER. a sensului 'membrană care acoperă ficatul'), care este mai aproape de BH unde este vorba de membrana de grăsime care acoperă ficatul animalelor (cf. BJ *la masse graisseuse qu'il détachera du foi et du rognons*) ; LXX ὁ λοβὸς τοῦ ἥπατος 'lobul ficatului' ne apare ca o traducere obscură. Expresia reapare în vv. 10 şi 15, prilejuind un interesant joc al echivalărilor sinonimice : ms 45 şi BB *ficaţi* (v. 4), dar ms. 45 *maiuri*, BB *ficaţi* (vv. 10 şi 15) ; cît priveşte pe autorul ms. 4 839, acesta oferă trei soluţii diferite : *grăsimea de la plumăni* (v. 4), *grăsimea de la maţe* (v. 10) şi *băzăr* (v. 15).

Termenii *ficat* (<lat. *ficatum*) şi *mai* (<magh. *maj*) sînt astăzi sinonimi la nivel popular, în graiurile din Moldova, Bucovina, Transilvania şi Maramureş (cf. DLR, s.v. *mai* [3]). Prezenţa în ms. 45 a ambelor cuvinte ne lasă să înţelegem că Milescu sau revizorul său moldovean îi cunoştea şi îi utiliza pe amîndoi, situaţie existentă şi astăzi în graiurile din nordul Moldovei (vezi NALR. *Moldova şi Bucovina*, I, h. 77, comentată de I. Nuţă, *Sinonime ale cuvintelor plămîn şi ficat în graiurile din nord-estul Moldovei*, în „Anuar de lingvistică şi istorie literară", XXXII (1988—1991), A-lingvistică, (p. 145—154). Preferinţa în BB pentru *ficat* este firească, aceasta fiind denominaţia generală daco-română pentru organul respectiv. Apariţia în ms. 4 389 a subst. *băzăr* este un indiciu preţios în sprijinul ipotezei lui N.A. Ursu, *Un cărturar puţin cunoscut de la mijlocul secolului al XVII-lea : Daniil Andrean Panoneanul*, în „Cronica", nr. 43 (1981), p. 5, 8, referitoare la identificarea autorului acestei traduceri în persoana lui Daniil Panoneanul, cărturar de origine transilvăneană. Forma *băzăr* a s.m. *bezer* 'membrană grasă şi creaţă care acoperă intestinul ; p. ext. grăsimea de pe maţe' este atestată de DA, s.v. *bezer* numai în zona Braşov. Etimologia cuvîntului este obscură, DA presupunînd un împrumut mijlocit prin vreo limbă vecină a lat. *mesenterium*, gr. μεσετερίον.

[5] l u a r e d e r o d, cf. 1, 9.
m i r e a s m ă p l ă c u t ă, cf. 1, 9.

[6] d i n t u r m a d e o i, LXX ἀπὸ τῶν προβάτων, IER. *de ovibus ;* ebr. *ts'ōn* denumeşte, ca subst. colectiv o 'turmă mică', adică oile şi caprele. Prescripţiile referitoare la această jertfă sînt exprimate în termeni identici ca în cazul vitelor mari (cf. supra, 3, 1—3).

c o a d a î n î n t r e g i m e, r e t e z a t ă c h i a r d e l a ş i r a s p i n ă r i i este secvenţa existentă în BH (cf. SB, BJ, R-G, BIBLIA 1968). Ebr. *'al'yah* desemnează coada grasă de oaie sau de berbec palestinean *(Ovis laticaudata)*, extrem de apreciată în Orientul Apropiat. După Herodot, *Istorii*, III, 113, în această zonă creştea o rasă de oi cu o coadă extrem de mare şi de groasă, atingînd, după aprecierile specialiştilor, pînă la douăsprezece kilograme. În traducerile româneşti (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), formularea *mijlocul curat cu şalele* (*şălele* în ms. 45) reflectă LXX τὴν ὀσφῦν ἄμωμον σὺν ταῖς ψόαις, care înseamnă propriu-zis 'şoldul fără defect împreună cu muşchii lombari'. Subst. gr. ἡ ψόα 'muşchi lombar' mai apare şi în II *Regi* 2, 23, unde în BB este echivalat prin subst. *deşărt*. La HELIADE : *coadă nemaculată, dempreună cu spinarea*.

[9] Cu mici diferenţe, datorate specificului animalului jertfit, acest verset şi urm. sînt identice ca formulare cu vv. 3 şi 4. Diferenţele de formulare din traducerile româneşti reflectă sintaxa din LXX.

[11] Cf. supra, v. 5.
h r a n ă. În BH *leḥem* 'pîine' a căpătat sensul extins 'hrană' cf. KJV *food*, BJ *nourriture*, R-G *bucate*. LXX a înlocuit noţiunea de „hrană" cu cea de „mireasmă plăcută" (ὀσμὴ εὐωδίας), de unde opţiunile versiunilor româneşti.

[12] Cf. 3, 7.

[16] Prima parte a v. 16 corespunde v. 11, la care se adaugă secvenţa „jertfă cu mireasmă plăcută pentru Domnul" (cf. I, 1, 3, 5). Sfîrşitul acestui verset este un rezumat concis al întregului cap. III.

[17] Formulările *rudele voastre* (ms. 45, BB), *neamurile voastre* (ms. 4 389) corespund LXX ἡ γενέα ὑμῶν, IER. *generatio*, OSTROG. РОДЪ ВАШЪ ; este desemnat întregul neam al Israelului, atît cei prezenţi, cît şi urmaşii lor. Cf. MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *neamurile voastre* HELIADE *generaţiile voastre*, R-G *neam de neamul vostru*.

î n o r i c e a ş e z a r e a v o a s t r ă, *întru (în* BB*) toată sălăşluirea voastră* (ms. 45, BB), *în toată sălăşluinţa voastră* (ms. 4 389), după LXX ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν, IER. *in...cunctis habitaculis verstris*, OSTROG. ВЪ ВСѢМЪ ОБИТАНІИ ВАШЕМ. Prescripţia este valabilă pentru israeliţi oriunde se vor aşeza în timp. Gr. κατοικία 'loc de vieţuire ; colonie' este corect echivalat prin rom. *sălăşluire*, de unde păstrarea termenului la MICU, FILOTEI, ŞAGUNA. Cf. HELIADE locuinţa voastră.

s ă n u m î n c a ţ i g r ă s i m e, cf. 15, 3—14.

CAP. 4

Urmează expunerea prescripţiilor referitoare la sacrificiile expiatorii sau propiţiatorii, care se împart în două categorii mari : jertfele pentru păcat, ebr. *ḥaṭṭā'th* (4,2—5, 13) şi jertfele pentru delicte grave (5, 14—20). Întreaga secţiune s-ar putea segmenta în şase paragrafe : ritualul pentru păcatul marelui preot (4,3—12), ritualul pentru păcatul întregii comunităţi (4, 13—21), ritualul pentru păcatul unei căpetenii (4, 22—26), ritualul pentru păcatul unui simplu muritor (4, 27—35), cîteva exemple concrete de păcate (5, 1—6), atenuări ale asprimii pedepselor în cazul săracilor (5, 7—13).

[2] D a c ă v a p ă c ă t u i c i n e v a, LXX ψυχὴ ἐὰν ἁμάρτῃ, IER. *anima quae peccaverit*, OSTROG. ДШІА АЩЕСЪ ГРѢШИТЪ, formulă condiţională introductivă (frecventă şi în textele legislative din Mesopotamia), care exprimă intenţia divină de a accepta jertfa de expiere care să reîntroneze ordinea tulburată prin păcat.

v a p ă c ă t u i, în ms. 45, ms. 4 389, BB *va greşi*, prin „atracţie etimologică" faţă de OSTROG. ГРѢШИТИ, corespunde LXX ἁμαρτάω 'a comite o greşeală, un păcat', IER. *peccare* 'idem', termeni care echivalează ebr. *ḥāṭā*, radical cu sensul primar 'a pierde cumpătul' şi cu cel secundar 'a nu fi în relaţie normală şi justă cu cineva'.

c i n e v a / s u f l e t, cf. 2, 1.

f ă r ă d e v o i e în ms. 45 şi BB (după care MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE), LXX ἀκουσίως 'involuntar', IER. *per ignorantiam* (cf. R-G, BIBLIA 1968 *din neştiinţă*) corespund ebr. *biš'ghāghāh*, 'din neatenţie', expresie opusă în *Num.* 15, 27—31 sintagmei *b'yad ramah* 'în mod deliberat'. Pentru crimele caracterizate cu cea de-a doua expresie nu era prescris nici un sacrificiu, impunîndu-se executarea făptaşului.

p o r u n c i l e D o m n u l u i. Gr. πρόσταγμα 'ordin, comandament ; prescripţie' desemnează prescripţiile formulate negativ, de tipul *să nu ucizi* (*Ieş.*, 20, 13).

Fraza *va trebui să împlinească următoarele*, care nu are corespondent explicit în LXX, este necesară înţelegerii textului (cf. R-G *iată povaţa de urmat*, GN *dann gellen folgende Anweisungen*).

[3] a r h i e r e u l m i r u i t, în ms. 45, ms. 4 389, BB *arhiereul cel unsu*, după LXX ὁ ἀρχιερεὺς ὁ κεχρισμένος, IER. *sacerdos qui unctus est*, OSTROG. АРХІЕРЕИ ПОМАЗАННЫЙ. Ceremonialul „ungerii" cu untdelemn a preoţilor era un semn al investirii lor cu puteri sacrale (cf. 7, 35 ; 10, 7). Aici, ca şi mai departe, 6, 15 ; 8,12 ; 16, 32, se înţelege că doar marele preot (ebr. *kōhēn ḥāṭ'ōšō*) era „uns" în întregime în momentul consacrării. Aici textul se referă limpede la un personaj unic, marele sacerdot, şeful preoţilor care, ca reprezentant al lui Iahwe, avea datoria de a urma cel dintîi, cu stricteţe, comandamentele divine. Păcatul său nu era o chestiune personală, ci se revărsa asupra întregii comunităţi. De aceea jertfa prescrisă trebuia să fie de o calitate maximă (în BH „un taur" şi nu „un viţel" ca în LXX şi IER.).

Semnificaţia harismatică a ungerii ritualice capătă dimensiuni mitice naţionale în poemul *Cîmpia Turzii* de Ioan Alexandru : „Dar erau arhiereii unşi toţi trei în scaune sub mitră / Cu cîrja păstorească în mînă / Cu drept de-a turna în piatră altare înaintea cetăţilor / Şi de-a trage clopotele pe limba română" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 23). Un alt poet profund religios, Nicolae Ionel, sugerează, în imagini puternice, dimensiunea, deopotrivă cosmică şi interioară a oncţiunii rituale „Osana în limburi / templul e-n glorie / catapetesmele-i / ard în delir / tot universul / nu-i decît mîna / care mă unge cu mir" (IONEL, p. 84).

[4] Ritualul este similar cu cel al arderii de tot, cf. 1, 3—5.

[6] s î n g e. Utilizarea sîngelui, simbol al vieţii (cf. 17, 11—14), în ritualul de expiere semnifică dorinţa de reîmpăcare, de comuniune vitală între om şi divinitate.

de şapte ori. Numărul „şapte" are o valoare simbolică, semnificînd perfecţiunea ; repetarea de şapte ori a gestului are menirea de a solicita o iertare deplină. În ms. 4 389, poziţia în frază a numeralului adverbial se datorează sintaxei slavone din OSTROG.

acoperămîntul cel sfînt (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *acoperămîntul sfînţirei* (ms. 4 389), *catapeteasma cea sfîntă* (HELIADE, după LXX), *perdeaua sfîntului lăcaş* (R-G, BIBLIA 1968, cf. BJ *le rideau du sanctuaire*), LXX τὸ καταπέτασμα τὸ ἅγιον, IER. *velum sanctuarii* desemnează bucata de ţesătură care acoperea intrarea în cortul unde era păstrat tabernacolul sacru (ebr. *poreketh* 'perdea' <*perek* 'a separa'). Dincolo de această perdea preotul nu păşea decît o singură dată pe an (cf. 16, 34). De observat că versiunile româneşti vechi preferă de obicei (cf. 16, 2 et passim) traducerea gr. καταπέτασμα printr-un corespondent diferit, deşi în unele locuri (cf. *Ieş.* 35, 11, *Matei* 27, 51) în BB apare neologismul *catapetazmă*.

Ca motiv poetic, imaginea catapetesmei sacre apare frecvent în poezia românească. Citîm aici doar două fragmente, aparţinînd unor poeţi care, prin inspiraţia lor religioasă, se păstrează mai aproape de sensul originar al cuvîntului : „Arhierească tămîia-n cădelniţi nesîngeroasă / Ofrandă în dosul perdelii neîntreruptă /Cărbune încins pe buze împurpură sub cherub" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 123, poemul *Magii*) ; „Vă adunaţi în nimb / catapetesme / şi străluciţi spre Iahve / orice drum" (IONEL, p. 8).

[7] coarnele altarului. Altarele pentru sacrificii aveau în Palestina o formă specială, extremităţile lor avînd aspectul unor coarne de animal. Se pare că aceste extremităţi ale altarului erau considerate de evrei drept partea cea mai sfîntă a întregului ansamblu (cf. I *Regi*, 1, 50—51). De aceea, ungerea cu sînge, simbolul vieţii, a extremităţilor sale, avea o valoare simbolică şi ritualică maximă.

altarul pentru tămîia înmiresmată. Această componentă a incintei sacre se găsea în cortul întîlnirii, aşezat înaintea perdelei de separare, şi simboliza prezenţa perpetuă a lui Iahwe. Pe acest mic altar ardea permanent un amestec de aromate rare. Ideea de amestec din sintagma ebraică a determinat construcţia LXX τὸ θυμίαμα τῆς συνθέσεως, literal 'tămîia compunerii' , de unde ms. 45 şi BB (după care MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) *tămîia tocmirii ;* în ms. 4 389 sintagma conţine o determinare adjectivală, *tămîia cea tocmită*, după OSTROG. СЛОЖЬНЪ ѲИМІѦМЪ. HELIADE neologizează termenii sintagmei : *profumul compoziţiunii*. Cf. KJV *sweet incence*, BJ *des parfums*, R-G *tămîierea bine mirositoare*. Compuşii amestecului de mirodenii ars pe altarul special sînt indicaţi în *Ieş.*, 30, 34 : „zmirnă aleasă şi oniha şi halvan de miros şi tămîie curată" (BB). Smirna, în traducerile mai vechi decît BB *stacti* (<gr. στακτή, slavon СТАКТИ), o răşină parfumată, este considerată produs al unuia din arborii *Styrax officinalis* sau *Camiphora opobalsaum*. *Oniha* (gr. ὄνυχα) era obţinută din măcinarea ghearelor sau unghiilor anumitor moluşte (HARRISON, p. 62) sau, cum presupune WALKER, p. 158, de la o specie de trandafir sălbatic *(Cistus ladaniferus)*. Se presupune că *galbanul* (gr. χαλβάνη) era răşina aromatică a unei specii de mărar, probabil *Ferula galbaniflua*. Fumigaţia acestui compus deţinea certe calităţi antiseptice şi astringente ; în tradiţia ebraică tămîia a devenit un simbol al credinciosului fervent (cf. *Ps.*, 141, 2).

sîngele rămas. Chiar şi ceea ce nu era folosit în mod nemijlocit în actele ritualice era considerat sacru şi de aceea depus în cadrul incintei sacre, spre a fi ferit de profanare.

[11] În LXX, IER., OSTROG., după BH, întregul v. 11 este alcătuit din complemente directe. Verbul tranzitiv va apărea abia la începutul v. 12.

întregul junc, adică pielea, carnea, oasele şi măruntaiele, tot ceea ce nu a fost ars pe altar. Spre deosebire de jertfa de mulţumire în cadrul căreia era ars întregul animal, aici, la jertfa de ispăşire (ebr. *ḥaṭṭā'th*) taurul este scos afară din tabără, adică din incinta poporului ocrotit de Dumnezeu, ca factor simbolic asupra căruia a fost transpus păcatul preotului. Arderea sa completă semnifică aneantizarea păcatului în cauză.

locul de aruncare a cenuşii, LXX ἐπὶ τῆς ἐκχύσεως τῆς σποδιᾶς, de unde ms. 45 şi BB *la vărsarea cenuşii*, reprezintă un loc socotit tabu pentru comunitate (ebr. *šephek haddešen*).

[13] întreaga adunare / *toată adunarea* în ms. 43 (marg. : *săbor*) şi BB (urmaţi de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), după LXX πᾶσα συναγωγή (cf. HELIADE *synagoga*), în ms. 4 389 *tot norodul* după IER. *turba* 'mulţime' sau, în v. 15, *populus* 'popor', căci în OSTROG apare, ca în LXX, ВЕСЬ СОНМЪ 'întreaga adunare'. În BH noţiunea este redată prin doi termeni distincţi, utilizaţi în paralel : ebr. *'ēdhâ* 'adunarea întregului popor' şi *qāhāl* 'adunarea liderilor tribali' (cf. HARRISON, p. 64). Tradiţia europeană nu a receptat această distincţie, considerînd cei doi termeni perfect sinonimi (cf. LUTHER, GN *die ganze Gemeinde*, BJ *la communauté*, R-G, BIBLIA 1968 *întreaga obşte*. Excepţie face KJV, unde cei doi termeni sînt diferenţiaţi : *congregation / assembly*.

fără voie, cf. 4, 2. În ms. 45 şi BB, după FRANKF., lipseşte adv. ἀκουσίως prezent în alte versiuni ale LXX, ca şi în IER. Ms. 4 389 se orientează aici după ms. 45 şi nu după IER. *per imperitum* 'din nepricepere' sau după OSTROG. НЕХОТѦЩИ 'involuntar'.

va păcătui, cf. 4, 2. În ms. 45 *va greşi* este sensul corect, contextual, după LXX ἀγνοήσῃ ; revizorii finali ignoră sensul moral 'a greşi fără să ştii ; a face rău din neştiinţă' al gr. ἀγνοέω (BAILLY, s.v.) şi modifică, neadecvat, prin *nu va cunoaşte*, transpunînd mecanic derivatul privativ grecesc.

ochii adunării, LXX ὀφθαλμοὶ τῆς συναγωγῆς, expresie semnificînd conştiinţa publică. Orice abatere de la comandamentele divine, conştientă sau involuntară, reclamă jertfa de ispăşire. Ca exemplu de greşeală involuntară a întregii comunităţi se poate cita pasajul din II *Regi*, 22 : întregul popor greşeşte închinîndu-se a idoli, nemaicunoscînd prescripţiile Legii, rătăcită prin templu.

[15] bătrînii adunării, LXX οἱ πρεσβύτεροι τῆς συναγωγῆς, IER. *seniores populi*, OSTROG. СТАРЦИ СОНМА. În antichitate, ca de altfel în toate culturile de tip tradiţional, vîrsta senectuţii era o garanţie a înţelepciunii şi echilibrului. E de presupus că în orice împrejurare presupunînd luarea unor decizii importante pentru comunitate sfatul bătrînilor avea un cuvînt decisiv, fie că era vorba de probleme religioase (cf. *Ieş.*, 24, 1—9), administrative (*Num.*, 11, 16—17), sau cultuale, ca aici.

[16—19] Cf. supra, v. 5—10.

[20] Să facă....ispăşire. Acesta este sensul corect al versetului (cf. BJ *le prêtre ayant fait...le rite d'expiation*). Vechile versiuni româneşti folosesc aici vb. *a se ruga*, după IER. *rogare* 'a se ruga' şi OSTROG. ѠЛИТИСѦ, redînd astfel cu mare aproximaţie conţinutul LXX ἐξιλάσκομαι 'apaiser par des sacrifices ou par une expiation' (BAILLY, s.v.). În *Ps.*, 48, 8, unde apare derivatul nominal ἐξίλασμα 'sacrificiu expiatoriu', în BB se echivalează mai corect prin *răscumpărare*. Corespondentul în BH al noţiunii de „ispăşire" vine de la radicalul ebr. *kphr*, interpretabil în două sensuri. Etimologic, în legătură cu accad. *kapāru* 'a şterge, a înlătura', termenul trimite la ideea de 'ştergere, curăţire' ; jertfa de acest fel avea deci ca efect absolvirea vinovatului de păcatul făptuit, care era considerat „şters". Acesta pare sensul cel mai probabil în context (cf. HARRISON, p. 67). Alt sens al radicalului *kphr* poate fi cel de 'a acoperi' (cf. arab. *kappara* 'a acoperi') : jertfa „acoperă" astfel păcatul, ferind privirile Domnului de maculare. Efectul acestei proceduri ar fi calmarea lui Iahwe, care poate astfel ierta greşeala suplicantului (cf. SNAITH, p. 30). Cf. şi 1, 4.

În doctrina creştină conceptul de expiere suferă o mutaţie fundamentală : Dumnezeu însuşi, devenit om, îşi asumă păcatele tuturor oamenilor, suferind pentru ei jertfa supremă, în semn de nesfîrşită iubire pentru oameni. O înfiorată întruchipare poetică a acestui nucleu al credinţei creştine o aflăm în poemul *Logos* de Ioan Alexandru : „Dacă în ce era parte îngăduită / Slavă ce n-o pot veacurile străbate / Cum să nu despietrească inimile / Iubirea braţelor pe lemn sfîrtecate / Dacă fapte trecut-au de pe / Jertfelnice în mireasmă / Însuşi făptuitorul lor / Cum să nu spintece pentru veci / Intrarea dincolo de catapeteasmă / Dacă toiagul uscat / În splendoarea raclei / Îşi revendică înfrunzirea / Doxologie fără amurg / Celui ce-n lacrimă / Săvîrşeşte / Iertarea şi Ispăşirea" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 107).

li se va ierta păcatul. În ms. 45 *să va lăsa lor greşiala* şi BB *se va lăsa lor greşala* avem un calc semantic după LXX ἀφεθήσεται αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία : traducătorii au transpus automat sensul primar 'a lăsa' al gr. ἀφίημι, nepercepînd sensul secundar 'a nu lua în seamă, a neglija' al acestui verb. Cf. şi infra. v. 31 (unde acest verb prezintă o utilizare absolută), ca şi 5, 16.

[21] Cf. supra, v. 12.

[22] Cf. supra, vv. 2—3.

căpetenie, ms. 45 *boiarinul* (marg. *boiar*), ms. 4 389 *boiar*, BB *boiarul*, LXX ὁ ἄρχων, IER. *princeps*, OSTROG. КНѦЗЬ corespund ebr. *nāsî'*, termen cu sens nesigur. Se consideră în general că este vorba de şeful unui trib sau al unei părţi de trib (cf. LUTHER *ein Stammesfürst*, GN *das Oberhaupt eines Stammes*) sau, mai nou, de un fel de purtător de cuvînt al tribului (HARRISON, p. 66). Oricum, autoritatea acestei căpetenii era limitată, el subordonîndu-se şefilor religioşi. În consecinţă, păcatul său nu antrena responsabilitatea întregii comunităţi, ca în cazul marelui preot.

fără voie, cf. supra, v. 2.

[23] cînd îşi va da seama, cf. supra, v. 14.

un ţap. Alegerea animalului depindea de poziţia ierarhică a suplicantului : un ţap are o valoare mai mică decît un juncan, cerut în cazul marelui preot (supra, v. 3), dar mai mare decît o capră, adusă de un om de rînd (infra, v. 28).

fără cusur, cf. 1, 4.

[24] să-şi pună mîna, cf. 1, 4.

[25] sîngele jertfei, cf. supra, v. 6.
coarnele altarului, cf. supra, v. 7.

[26] toată grăsimea, cf. supra, vv. 8—10.

jertfa de pace, cf. 3, 12—16.
să facă....ispășire, cf. supra, v. 20.
În ms. 45 sfîrșitul versetului este omis, probabil printr-o greșeală a copistului.

[27] Cf. supra, vv. 23—26.
cineva/suflet, cf. 2, 1; 4, 2.
fără voie, cf. supra, v.2. Aici, spre deosebire de 4, 2, MICU modifică după IER. *per ignorantiam*, propunînd sintagma *prin neștiință*, preluată și de FILOTEI și ȘAGUNA. Adv. gr. ἀκουσίως 'în mod involuntar', tradus corect în 4, 2, pune aici probleme în ms. 45 și BB. Sintagma *de bună voie* din ms. 45 nu poate fi o greșeală de copist căci este reluată și în nota marginală. Mai puțin aberantă, soluția *de nevoie* din BB este totuși vagă, afară de cazul cînd am interpreta *nevoie* drept un calc ad hoc (*ne-voie* gr. ἀ- ἑκούσιος) și nu subst. *nevoie* (<slavon. нєвоꙗ).
poporul de rînd, ms. 45, ms. 4389, BB *nărodul* (BB *norodul*) *pămîntului*, urmați de MICU, dar FILOTEI *populul pămîntului*, ȘAGUNA *poporul pămîntului*, HELIADE *popolul țărei*, redau LXX ὁ λάος τῆς γῆς, IER. *populus terrae*, OSTROG люди из землѧ toate acestea sînt reformulări literare ale ebr. *'am hā'āres*, sintagmă desemnînd pe membrii obișnuiți ai comunității, în opoziție cu sacerdoții și căpeteniile. Cf. KJV *the common people*, LUTHER GN *das Volk*, BJ *le peuple du pays*.

[30] În FRANKF. lipsește determinantul „arderilor de tot" al „altarului", ca și în IER. Prezența acestei sintagme în versiunile românești se explică fie prin OSTROG., fie prin revizia efectuată în Moldova după versiunea sixtină a LXX, tipărită de R. Daniel la Londra, în 1653 (cf. CÂNDEA, p. 122—123).

[31] Cf. 3, 3—4; 4, 20.
I se va ierta păcatul, ms. 45 și BB *i să* (BB *se*) *va lăsa lui*, cf. supra, v. 20.

[32] **fără cusur**, cf. 22, 17—25.

[33] Cf. supra, v. 29 și urm.

[35] **alături de jertfele mistuite de foc**, literal 'peste jertfele arderii de tot', cf. LXX ἐπί τό ὁλοκαύτωμα κυρίου, IER. *in incensum Domini*, după BH *'al'isêy yehowah* 'peste arderile Domnului'. Rezultă că jertfele de acest tip erau imolate alături de alte jertfe, nefiind nevoie să se aprindă un foc special în acest scop.

CAP. 5

[1] În contrast cu simplitatea exprimării din capitolele anterioare, la începutul acestui capitol BH prezintă o structură sintactică mult mai elaborată care, prin reproducere literală în LXX, IER. și OSTROG., a ajuns să îngreuneze pînă la extrem percepția integrală a semnificației în traducerile românești. Formularea sintactică, nespecifică limbii grecești din LXX, transpusă literal în BB, rămîne practic neschimbată la MICU, FILOTEI, ȘAGUNA.
cineva/suflet, cf. 2, 1.
cuvintele jurămîntului, în ms. 45, ms. 4389 și BB (urmată de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) *glas de jurămînt*, HELIADE *voce de jurămînt* redau LXX φωνὴ ὁρκίσμου, corespunzînd ebr. *'ālāh*, termen polisemantic, avînd trei sensuri principale: 1. 'jurămînt'; 2. 'înțelegere întărită prin jurămînt'; 3. 'imprecație, blestem' (cf. GESENIUS, s.v.). În contextul de aici este actualizat cel de-al treilea sens: este vorba de imprecația solemnă pronunțată de judecător (cf. BJ *la formule d'abjuration*) în public, formulată într-o construcție condițională („dacă ai comis aceste fapte, Dumnezeu te va pedepsi"), prin care un făptaș necunoscut era invitat să-și mărturisească vina și să și-o ispășească (cf. *Jud.*, 17, 2, *Prov.*, 29, 24) sau, ca în cazul de față, martorul unui fapt reprobabil era conjurat să declare ce a văzut sau ce i-a ajuns la cunoștință.
martor, în ms. 45 *martur*, traducere corectă după LXX μάρτυς 'martor', modificată inadecvat în BB prin *mărturie*, inadvertență perpetuată la MICU, FILOTEI, ȘAGUNA. În ms. 4389, de asemenea corect, *mărturisitor*, după OSTROG. послꙋхъ 'martor', IER. *testis* 'idem'.
va purta povara păcatului său, în BH, literal, „își va purta nedreptatea", cf. IER. *portabit iniquitatem suam*: nu este vorba atît de vreun aspect psihologic precum remușcarea, cît de urmările concrete ale unui păcat (bolile, calamitățile naturale, moartea) sau de efectele justiției umane.

[2] În BH conținutul versetului este mai simplu decît apare în LXX, IER., OSTROG.
lucru necurat. Pentru poporul evreu necurățenia era o problemă nu atît de igienă, cît religioasă, ea transmițîndu-se prin simpla atingere. Descrierea animalelor curate și a celor necurate este efectuată în cap. XI. Odată devenit conștient de impuritatea dobîndită prin contactul cu un obiect necurat, membrul comunității avea datoria de a cere să se instituie ritul purificator; în caz contrar se considera că este afectată nu doar relația sa individuală cu Dumnezeu, dar chiar bunăstarea întregii comunități. Codul referitor la curățenia rituală, formulat atît de amănunțit în *Levitic*, va fi reformulat și amplificat în sec. al II-lea în *Mișna*, carte care va deveni fundamentul interpretărilor rabinice ale legiferărilor cultuale mozaice primare. Simpli credincioși vor fi ținuți, începînd cu această epocă, să se comporte asemenea preoților și leviților, (vezi Iacob Neusner, *Judaism. The Evidence of the Mishnah*, Chicago, 1981, p. 226, apud ELIADE 1981, p. 163).
hoit. În ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *mortăciune*, ms. 4389, HELIADE *mortăcine* corespunde LXX τὸ θνησιμαίον 'cadavru' (cuvîntul mai apare în LXX și în III Regi, 13, 25, cu aceeași echivalare în BB), iar selecția sa nu poate fi independentă de echivalentul slavon мертвечинъ din OSTROG, căci în IER. apar sintagme conținînd adj. *occisum* și *mortuum*. După DLR, s.v., cea mai veche atestare a subst. rom. *mortăciune* se află chiar în BB. TIKTIN[2] indică însă o atestare mai veche, din anul 1551. Forma sudică *mortăcină* este cea etimologică (<lat. *morticinus, -a, -um*) și a fost inițial utilizată ca adjectiv, după cum atestă sintagma *carne mortăcină* din *Îndreptarea legii* (1652), citată de CANDREA-DENSUSIANU, s.v.; schimbarea terminației, se arată în același dicționar, s-a petrecut sub influența altor substantive terminate în *-iune*. Cuvîntul este panromanic, fiind atestat, pe lîngă dacoromână, aromână și meglenoromână, și în spaniolă, catalană, portugheză, calabreză, abruzzeză și siciliană (cf. PUȘCARIU, E.W., CANDREA-DENSUSIANU, MEYER-LUBKE, REW). Cît privește slavon. мертвечинъ din OSTROG, aceasta este o variantă fonetică a formelor мрьтвьчина și мрътвичина, atestate de MIKLOSICH, s.v., în texte religioase și juridice din sec. al XIII-lea și, respectiv, al XIV-lea. Cu sensul 'cadavru', termenul este un derivat firesc, cu sufixe productive în slavonă, de la radicalul *mer-*, cu o bogată familie în slava comună, în slavonă și în limbile slave moderne (cf. Franz Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der slavischen Sprachen*, Wien, 1886, sub radice *mer-*, și A. Meillet, *Études sur l'étymologie et le vocabulaire du vieux slave*, seconde partie, 2e Edition, Paris, 1961, p. 341).
prinsu de jiganii (ms. 45), *prinsu de hiară* (BB), *ce iaste prins de fiară* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) reprezintă traduceri corecte ale compusului gr. θηριάλωτος 'capturat de o fiară' (θηρίον 'fiară', ἄλωτος 'capturat'), calchiat în OSTROG. prin adj. ѕвѣроꙗдинъ (ѕвѣрь 'fiară', ꙗдинъ 'mîncat'); după OSTROG., ms. 4389 *mîncat de fieri*. În LXX același termen gr. apare și în *Fac.*, 31, 39, cu următoarele rezolvări, impuse de OSTROG.: *mîncat de jiganii* (ms. 45), *mîncat de hiară* (BB), *mîncat de fieri* (ms. 4389). Pentru *jiganie* cf. ST. L. FAC., p. 54, 70, 72.
den mortăciunile urîciunilor. Secvența, prezentă în ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, corespunde numai LXX τῶν θνησιμαίων βδελυγμάτων. Subst. gr. τὸ βδέλυγμα (<βδελύσσομαι 'a inspira ură sau dezgust') mai are în LXX, pe lîngă sensul 'obiect care inspiră ură și dezgust', actualizat aici și în *Dan.*, 9, 27, și pe cel de 'idolatrie', ca în *Deut.*, 18, 9; 29, 17. În toate loc. cit. mai sus, în BB apare calcul de semnificat *urîciune*. Cf. și HELIADE *abominațiile celor necurate*.
tîrîtoare/dobitoace în ms. 45 și BB corespund LXX κτηνά 'turme de oi și de vite', cf. ST. L. FAC., p. 94, 95, 97. Ebr. *šereṣ* (<*šaraṣ* 'a se tîrî') din BH desemnează în general viețăți mărunte (insecte, mici reptile etc.), de unde IER. *aliud reptile*, OSTROG. гадъ 'animal reptile' (MIKLOSICH, s.v.), cf. LUTHER *Gewürm*, KJV *kreeping things*, BJ *bestiole*, R-G *tîrîtoare*. Inspirat și de OSTROG. гадꙁ, ms. 4389 alege *gadină* 'fiară, jivină', împrumut vechi din bulgară, atestat deja în COD. VOR. și la CORESI, PS.

[4] Propoziția „va face un bine sau un rău" exprimă ideea angajării unui individ într-o acțiune oarecare. Urmînd impulsului de moment, acesta va jura, angajîndu-se într-o situație fără ieșire: dacă ceea ce a promis este un lucru rău, el nu-și va putea respecta promisiunea, încălcînd astfel un jurămînt; dacă însă ceea ce a promis el este un lucru bun, pe care nu poate sau nu vrea să-l îndeplinească, încalcă de asemenea jurămîntul dat. În ambele cazuri se comite un păcat care impune jertfa de expiere.
în chip ușuratic. Pentru asemenea cazuri de angajament precipitat, cf. *Num.* 30, 4—17, *Jud.* 11, 29—36, *Ps.* 106, 33.

[5] **va mărturisi păcatul** (ms. 45 și ms. 4389) reprezintă traducerea corectă după LXX ἐξαγορεύσει τὴν ἁμαρτίαν, OSTROG. исповѣсть грѣхъ. În mod surprinzător, revizorii finali, renunță la soluția din ms. 45, echivalînd în BB gr. ἐξαγορεύω 'a mărturisi (un păcat)' prin rom. *a răscumpăra*, ca și infra, în 16, 21. Avem, probabil, în aceste două cazuri, o opțiune interpretativă mai largă, inspirată de contextul ideatic: se vorbește aici despre jertfe expiatorii, care „răscumpără" păcatul comis. În *Num.* 5, 7 și *Neem.* 1, 6, unde reapare gr. ἐξαγορεύω, BB traduce corect prin *a mărturisi*.

[6] **jertfă pentru păcat**. În BH se face o distincție clară între jertfa oferită ca ispășire (*'āšām*) și cea pentru păcat (*ḥaṭṭā'th*), distincție inexistentă în LXX și IER.
să facă ispășire, cf. 4, 20—26.

[7] Acest verset introduce o perspectivă economică: cei mai puțin avuți, care nu pot jertfi o capră sau o oaie, pot aduce două

păsări mici. Iertarea divină nu este condiționată de calitatea jertfei, ci de valoarea intrinsecă a ritualului de expiere.

nu-i va fi la îndemînă. Formularile greoaie din ms. 45, ms. 4 389 și BB se datorează transpunerii literale după LXX ἐὰν δέ μὴ ἰσχύῃ ἡ χεὶρ αὐτοῦ τὸ ἱκανὸν εἰς τὸ πρόβατον și OSTROG. НЕ МОЖЕТ РЪКА ЕГО СПОСТИГНѢТИ СЪ ОВЦѢ. În rîndul lor calchieri sintactice după BH. Pentru formularea cursivă a semnificației acestei propoziții cf. KJV *if he be not able to bring*, BJ *s'il n'a pas les moyens de se procurer*, R-G *dacă nu-i va da mîna să aducă*, GN *wenn der Schuldige zu arm ist*. Reformulînd *de nu va putea avea el voie*, MICU (urmat de FILOTEI și ȘAGUNA) reproduce într-o notă de subsol secvența din BB („în Biblia cea vechie"); nota este preluată și de FILOTEI. Practicînd calchierea după LXX ca și autorii BB, HELIADE formulează: *de nu va putea mîna lui îndeajuns spre o oaie*. Cf. și 25, 26 și 35.

turturele/pui de porumbel, cf. 1, 14.

[8] să-i frîngă gîtul, cf. 1, 15—17.

[9] La temelia altarului, cf. 4, 30 și 34.

[10] după cum să cuvine, în toate vechile traduceri românești, reprezintă traducerea adecvată a LXX ὡς καθήκει (gr. κατήκω 'toucher à, concerner, convenir à', BAILLY, s.v.). Rînduiala statornicită pentru sacrificiul păsărilor mici a fost expusă în 1, 14—17.

să facă ispășire, cf. 4, 20.

[11] Legislatorul prevede cazul de urgență în care cel care a greșit nu are la îndemînă un animal sau o pasăre pentru jertfă; făină în schimb avea oricine în cortul său.

nu are la îndemînă. Expresia folosită aici în BH este diferită de cea din v. 7, ceea ce implică și o diferență de semnificație.

Inversiunea sintactică *doi a porumbilor pui* din ms. 45, modificată într-o sintaxă mai populară în BB, nu corespunde structural LXX δύο νοσσοὺς περιστερῶν; neputînd fi deci interpretat ca un rezultat întîmplător al traducerii literale, procedeul poate servi ca argument ipotezei emise de N.A. Ursu, *Dosoftei necunoscut*, în „Cronica", nr. 11 (1976), p. 5—6, potrivit căreia Dosoftei a fost cărturarul care a revizuit traducerea lui Milescu; căci, conform demonstrației lui Dragoș Moldovanu, *Miscellanea philologica*, în LR, XXXIII (1984), nr. 5, p. 420, procedeul savant al hiperbatului nu era utilizat în acea vreme în Moldova decît de Dosoftei, Cantemir și Costinești.

efă. În ms. 45 *ifi*, ms. 4 389 *efi*, BB *ffi*, după LXX οἰφί, FRANKF. ὑφί, IER. *ephi*, OSTROG. ЕФѢ, sînt forme corespunzînd ebr. *'êyphah*, unitate de măsură pentru cereale, conținînd zece omeri sau trei seah (aprox. 20,12 litri), care era echivalată cu un medium atic sau cu șase modii romane (cf. GESENIUS, s.v.).

fruntea făinii, cf. 2, 1.

[12] spre pomenire, cf. 2, 2.

[13] să facă ispășire, cf. 4, 20.

prinosul de grîne, cf. 2, 3.

[15] cineva/suflet, cf. 2, 1.

va săvîrși o nelegiuire. În ms. 45 și BB *va greși...cu uitare*, ms. 4 389 *va uita cu uitare*, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *cu uitare-și va uita*, HELIADE *uitînd va trece cu vederea* sînt construcții redînd LXX λάθῃ ... λήθῃ și OSTROG. ЗАБЫВШИСѦ ЗАБВЕНІЕМЪ care, la rîndul lor, reflectă o turnură frecventă în ebraică (verb urmat de un complement direct sau indirect din aceeași rădăcină). Este desemnată aici o crimă majoră, constînd în lezarea autorităților divine, prin neglijarea săvîrșirii sacrificiilor rituale cuvenite („va lua din lucrurile închinate Domnului").

fără voie, cf. 4, 2.

din lucrurile închinate domnului, ms. 45, BB (urmate de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) *den sfintele Domnului*, ms. 4 389 *den cêle ce sînt sfinților Domnului*, HELIADE *din cele sînte ale Domnului* redau LXX ἀπὸ τῶν ἁγίων κυρίου, OSTROG. ОТ С[ВѢ]ТЫНЬ Г[ОСПОДЬ]НЬ; cbr. *qādh'šêy yahweh* semnifică literal „lucrurile sfinte ale Domnului", adică sacrificiile consacrate prin lege. Cf. și 21, 22.

pentru ispășirea păcatului, cf. 5, 6.

fără cusur, cf. 1, 3; 22, 17—25.

prețuit de tine. În traducerile românești, după LXX, OSTROG., IER., lipsește determinantul „de tine", prezent în BH: ebr. *b'erk'kā* 'evaluarea ta' conține silaba posesivă finală *kā* 'al tău', ceea ce indică pe Moise și, implicit, pe leviți, ca evaluatori ai prețului animalelor aduse ca jertfă.

prețuit în sicli de argint. În ms. 45 și BB, expresia este eliptică, după LXX τιμῆς ἀργυρίου σίκλων. În ms. 4 389, mai limpede (inclusiv determinantul „doi") după OSTROG. ѢМЪЖЄ ЦѢНА СРЕБРА СИКЛЕВЪ ДВА, cf. IER. *qui emi potest duobus siclis*. MICU explicitează de asemenea: *a căruia prețul va fi un siclu de argint*; cf. și HELIADE, obscur, cu redarea partitivă a gen. pl. gr. σίκλων, *de prețul unui argint dintre sicli*. Determinantul „doi" din IER. și OSTROG. se bazează probabil pe tradiția ebraică după care un berbec prețuia doi sicli (cf. SPEISER, p. 124). Siclul (gr. σίκλος, lat. *siclus*, slavon. СИКЛЪ, ebr. *šeqel*) era unitatea cu care evreii măsurau greutatea aurului și a argintului, cu valori variabile de la o epocă la alta (cf. GESENIUS, s.v.). În *Fac.* XXIII, 15—16, *Ieș.* XXI, 32, ca și infra, XXVII, 3 și urm., aceeași unitate monetară este denumită în BB prin *didrahma* și, respectiv, *dralma*, conform LXX, care, în loc. cit. nu a selectat subst. σίκλος.

siclul lăcașului sfînt. În ms. 45, BB *cu siclul cel svînt* (BB *sfînt*), urmați de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, reflectă FRANKF. τῷ σίκλῳ τῷ ἁγίῳ (căci în alte versiuni ale LXX expresia este diferită: τῷ σίκλῳ τῶν ἁγίων, întocmai ca în ms. 4 389 *după siclele sfinților*, care a urmat OSTROG. ПО СИКЛЕМЪ СѢТЫМЪ. Ca etalon monetar păstrat în sactuar, „siclul sfînt" avea aproximativ 11 gr. (HARRISON, p. 71).

[16] i se va ierta lui în ms. 45 și BB este traducerea corectă a LXX ἀφεθήσεται αὐτῷ, spre deosebire de contextul similar din 4, 20, unde vb. gr. corespondent era calchiat prin rom. *lăsa*; procedeul persistă aici în ms. 4 389 după OSTROG. ОСТАВИТСѦ ЕМѢ.

[17] Cf. 4, 2—3.

[18] Cf. supra, vv. 15—16.

CAP. 6

În BH și în versiunile care o urmează (LUTHER, CORN., R-G, SR, FC, BJ, GN), vv. 1—7 ale acestui capitol sînt atașate în continuarea capitolului precedent; fragmentul acesta constituie un paragraf paralel cu vv. 15—19.

[2] cineva/sufletul, cf. 2, 1.

În această înșiruire de păcate este vorba de delicte contra proprietății care nu pot fi dovedite și urmărite juridic, conștiința infractorului fiind singura în măsură să restabilească ordinea, prin recunoaștere publică și sacrificiu ritual. Întrucît infracțiunea nu atentează la integritatea lui Iahwe ci doar la bunul aproapelui, se impune un sacrificiu pentru vină și nu unul pentru păcat.

aproapele. Sintagmele *către aproapele-ș* (ms. 45, BB), *către vecin* (ms. 4 389) redau LXX πρὸς τὸν πλησίον, IER. *proximo suo*, OSTROG. КЪ ДРЪГЪ; cf. MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *către de-aproapele său*, HELIADE *către aproapele său*, CORN. *aproapelui său*, R-G *față de vecinul său* și, mai jos, *aproapele său*, BIBLIA 1968 *împotriva aproapelui său*. La sfîrșitul aceluiași verset, gr. πλησίος, lat. *proximus*, slavon. ДРЪГЪ sînt traduși prin *vecin* în toate cele trei vechi versiuni românești. Cu sensul său specific, subst. *aproapele* va face o lungă carieră în stilul bisericesc și, de aici, și în limba comună. Avem aici un caz clar de calchiere reușită, favorizată de „spiritul limbii"; procedeul s-a transmis din traducere în traducere, căci modelul primar al întregii serii este ebr. *'amiyth*, un derivat substantival de la prepoziția/adverb ebr. *'im*, multifuncțională în ebraica biblică (cf. GESENIUS, s.v.). Cele două mari grupuri de sensuri ale ebr. *'im*, și anume cel de 'asociere' (cf. gr. σύν, lat. *cum*) și cel de 'apropiere, vecinătate' (cf. gr. πέλας, lat. *prope*), au avut ambele reflexe în istoria traducerilor biblice. Pentru sensul 'vecinătate', cf. KJV *neighbor* 'vecin', OSTROG. ДРЪГЪ 'idem', după care ms. 4 389 *vecin*. Traducerile moderne optează pentru sensul 'asociere': BJ *compatriote*, GN *Mitbürger*. Cele mai multe echivalări sînt însă sintetice, adverbul ebraic *'im* 'aproape' fiind reprodus prin corespondentul său: LXX πλησίος, adj. și subst. (<prep. πέλας 'près, auprès', BAILLY, s.v.), IER. *proximus*, adj. și subst. (<prep. și adv. *prope* 'aproape'); cf. și LUTHER *der Nächste* (<adv. *nahe* 'aproape'), după modelul lui IER. Cuvîntul este foarte frecvent în VT (cf. și *Fac.* 11, 7; 26, 31 și ST. L. FAC. p. 93), fiind redat sistematic în ms. 45 și BB prin *aproapele*, iar în ms. 4 389 prin *vecin*. În limba română substantivizarea adv. *aproape* în context biblic este anterioară BB, căci o regăsim încă în COD. VOR., 59'/6, în *Iacob*, 2, 8, într-un context celebru: *iubește aproapele tău ca tine însuți*. Prima enunțare a acestui precept fundamental al creștinismului se află în *Lev.* 19, 18 și este reluată de șase ori în NT (*Mat.* 5, 43; 22, 39, *Marc.* 12, 31, *Rom.* 13, 9, *Iacob* 2, 8, *Galat.* 5, 14), peste tot gr. πλησίος și lat. *proximus* fiind redați în BB prin subst. *aproapele* (după care MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *de-aproapele*). De observat că în locurile citate NT (1648) preferă subst. *prietaten* (de patru ori), *prietatnic* și *vecin* (cîte o dată), influențat probabil de o anume versiune slavonă a NT. Subst. *aproapele* se găsește de asemenea în PS. SCH. (*Ps.* 14, 4): *giură-se aproapelui său*, în locul corespondent atît CORESI, cît și BB avînd tot subst. *aproapele*. Modelul acestei formații în PS. SCH. și CORESI, PS. este slavon. ИСКРЪНИ (<adv. ИСКРЪ 'aproape') și БЛИЖЬНЬ (<adv. БЛИЗЪ 'aproape'), sinonime echivalate de MIKLOSICH, sub verbis, tocmai cu gr. πλησίος și lat. *proximus* (care le-au fost modele) și atestate în traduceri religioase slavone încă din jurul anului 1000. De remarcat că în alt loc, CORESI, PS, 169'/8 (*Ps.* 87, 19) redă slavon. ИСКРЪНЪ, prezent în textul slavon întralinear, prin formația similară *apropiatul* (<adj. part. *apropiat*); la locul corespondent

BB are de asemenea subst. *aproapele*, pe cînd în *Ps.* 37, 11, gr. οἱ πλησίον îi corespunde în BB locuţiunea *cei mai de aproape*, în CORESI, PS. 69ᵛ/9 subst. *apropiaţii*, iar în DOS. PS. SL.-ROM. locuţiunea *cei de pre-aproape*; în alte locuri acest text al lui Dosoftei prezintă: *cei de-aproape* (*Ps.* 27, 2), *de-aproapele* (*Ps.* 11, 3, 23, 4, 34, 14 etc.). Prin subst. *vecin*, CORESI, PS. şi BB echivalează slavon. съсѣдъ 'vecin' şi, respectiv, gr. γείτων 'vecin' (vezi *Ps.* 30, 11; 43, 15; 78, 4 şi 13; 79, 7; 88, 40). Excelenta ediţie critică şi comparativă a lui I.A. Candrea (PS. SCH.) relevă în psaltirile româneşti din sec. al XV-lea—al XVII-lea o imagine extrem de interesantă a dinamicii contextuale a acestei noţiuni biblice: deşi sporadic slavon. искрьнъ şi ближьнь sînt traduşi şi prin *soţ*, *priiatcn* sau *vecin*, substantivările avînd la bază adv. *aproape* au o predominanţă covîrşitoare încă din aceste secole, pentru ca în secolele următoare subst. *aproapele* să se impună definitiv. Pentru o tratare mai amplă a destinului istoric al acestui lexem vezi Eugen Munteanu, *Un fenomen de transfer semantic: lexicalizarea în limba română literară veche a conceptului biblic „aproapele"*, în „Limba română" XLI, nr. 1—2, p. 51—56, Bucureşti, 1992.

pentru soţietate (ms. 45), *pentru soţietatea* (ms. 4 389), *pentru soţiire* (BB) corespund LXX περὶ κοινωνίας, OSTROG. ѡ ѡбщинѣ, cf. KJV *in fellowship*, HELIADE *despre soţietate*. Prin această sintagmă obscură în context (în BH, literal „obiect pus în mîna cuiva") este desemnată, probabil, fie aceeaşi noţiune ca prin expresia precedentă („dat ca zălog"), fie, cum apare din interpretările din IER., *Targum*-ul arameean sau din *Peshita* siriacă, un „obiect posedat în comun". Nota semantică „comun" a corespondentului ebraic a determinat şi selecţia în LXX a subst. κοινωνία 'comunitate, tovărăşie' iar în OSTROG. a subst. ѡбщина 'idem' (atestat de MIKLOSICH, s.v. încă în *Codex Suprasliensis*, sec. al XI-lea). Să mai remarcăm că gr. κοινωνία apare în NT, în *Rom.* 15, 26, cu sensul secundar 'colectă (în scop caritabil); pomană, milostenie' (cf. R-G, BIBLIA 1968 *strigare de ajutoare*) şi este calchiat cu mare pierdere semantică în BB prin subst. *împreunare* iar în NT (1648) prin *culesătură* (cf. IER. *collatio*). Cît priveşte rom. *soţietate*, caracterul său neologistic nu poate fi pus la îndoială, chiar dacă nu se poate stabili dacă este vorba de un împrumut al lat. *societas, -tis* sau un derivat românesc (*soţie* 'tovarăş, asociat'+ suf. *-ătate*). Oricum, locul acesta din ms. 45 (alături de alte încă două locuri, *Ier.* 16, 4, unde echivalează gr. ὁ θίασος 'confrerie celebrînd un sacrificiu în onoarea unui zeu; p. ext. asociere zgomotoasă' — BB *danţul* —, şi în IV *Mac.* 13, unde corespunde gr. συντροφία 'hrănire sau educare în comun; viaţă în comun' — BB, coruptelă rezultată din nepriceperea tipografilor, *soţia ta te hrăni*!—) constituie prima atestare a acestui cuvînt în limba română, cu aproximativ un secol şi jumătate înainte de introducerea în limbă a neologismului *societate* (din lat. *societas*) de către iluminiştii ardeleni (cf. LB, s.v.). Crearea în sec. al XVII-lea a acestui cuvînt aparţine cu siguranţă lui Nicolae Milescu, care a putut fi inspirat şi de prezenţa lat. *societas* într-una din versiunile latineşti pe care le consulta, dar alta decît tipăritura plantiniană amintită în prefaţa ms. 45 (pe care o utilizăm noi pentru comparaţie), în care acest termen nu apare. Din manuscrisul lui Milescu termenul a fost preluat şi de autorul ms. 4 389. Faptul că neologismul *soţietate* aparţinea lexicului specific al lui Milescu a fost utilizat de către N.A. Ursu, *O traducere necunoscută a lui Nicolae Milescu*, în „Cronica", XXI, 1986, nr. 44, p. 5 (de la care am preluat şi trimiterile de mai sus), ca un puternic argument lingvistic în atribuirea către acest strălucit cărturar a unei masive traduceri anonime a *Mîntuirii păcătoşilor* — păstrată în ms. BAR 2 517 — după Ἁμαρτολῶν σωτηρία a lui Agapie Landos, a cărei primă ediţie a apărut în 1641 la Veneţia, operă intens citită în mediul monastic greco-ortodox; aici *soţietate* apare de şase ori. Înlocuirea de către revizorii bucureşteni a lui *soţietate* prin derivatul sinonim *soţiire* ne apare firească, acest din urmă cuvînt fiind expresia curentă în epocă pentru noţiunea în cauză (vezi, de exemplu, în *Istoria Ţării Rumâneşti* atribuită stolnicului Constantin Cantacuzino, în *Cronicari munteni*, ediţie de Mihail Gregorian, Bucureşti, 1961, II, p. 50, sintagma *soţiirea omenească*), alături de subst. *soţie* 'tovărăşie; societate'. Mai relevăm ca un fapt interesant că noţiunea „societate, tovărăşie" mai era semnificată în limba română literară veche şi prin subst. *sîmbră* (cf. magh. *cimbora*, TIKTIN, s.v.), atestat cu acest sens la Dosoftei, *Vieţile sfinţilor* şi în ediţia a doua a *Mărgăritarelor*. În mod surprinzător, *sîmbră* este exact termenul cu care MICU înlocuieşte în *Lev.* 6, 1 pe *soţiire* din BB. Peste mai bine de o jumătate de secol, FILOTEI şi ŞAGUNA optează, în locul citat, pentru *simbrie*!

[5] va plăti capul din ms. 45 şi BB reproduce LXX ἀποτίσει αὐτὸ τὸ κεφάλαιον. Gr. τὸ κεφάλαιον, un subst. neutru derivat de la adj. κεφαλαῖος (<κεφαλή 'cap'), are, pe lîngă sensul principal 'cap' şi pe cel 'element central al unei sume: capital' (BAILLY, s.v.): cf. BJ *ce capital*.

a cincea parte din preţul său, cf. 5, 6.

[6] Cf. 5, 15.

[7] Cf. 4, 20.

[8] Începînd cu acest verset, sînt expuse ritualurile de sacrificiu, descriindu-se în amănunţime gesturile prescrise preoţilor (vv. 8—28), şi laicilor (7, 22—36) Prima parte a *Leviticului* (cap. 1—7) se încheie cu vv. 37—38 din cap. 7, care conţin o concluzie generală pentru întreaga secţiune.

[9] Toate diferenţele semantice şi sintactice pe care ms. 45 şi BB le prezintă faţă de alte versiuni sînt datorate reproducerii exacte a textului din FRANKF., diferit aici de alte variante ale LXX.

legea. LXX ὁ νόμος, IER. *lex*, OSTROG. законъ echivalează ebr. *tōrāh*, substantiv al cărui sens primar era cel de 'învăţătură, îndrumare; regulă' (de la radicalul *yārāh* 'a învăţa', cf. GESENIUS, s.v.) sens actualizat şi în acest context. În VT ebr. *tōrāh* a ajuns să desemneze frecvent „legea divină" sau „legile lui Moise".

să ardă fără întrerupere. După *Iez.* 46, 13—15, întreţinerea neîntreruptă a arderii de tot nu reclama decît un sacrificiu zilnic, dimineaţa, cum s-a practicat în epoca regalităţii. În schimb, în *Ieş.* 29, 38—42 şi *Num.* 28, 3—8 sînt prescrise două arderi de tot, una dimineaţa şi alta seara. Indicaţia de aici trebuie pusă în relaţie cu ritualuri similare atestate la majoritatea popoarelor antice: întreţinerea permanentă a focului sacru semnifica, pe de o parte, vigilenţa comunităţii şi, pe de altă parte, nevoia conservării unei prezenţe permanente a divinităţii. În teologia creştină focul permanent simbolizează jertfa christică supremă.

[10] tunica de in (ms. 45 şi BB), *îmbrăcăminte de in* (ms. 4 389) corespund LXX χιτῶνα λινοῦν, IER. *tunica linea*, OSTROG. въ срачицу лнану. Este vorba de îmbrăcămintea rituală a preoţilor, inul fiind materialul prin excelenţă al vestmintelor preoţeşti.

nădragi, în toate trei vechile versiuni româneşti reprezintă o opţiune inspirată de OSTROG. надраги; subst. rom. *nădragi* (<slavon. надраги, magh. *nadrag*, cf. DLR, s.v.) este atestat pentru prima oară într-un text din 1589 în CUV. D. BĂTR. I, 258. Corespondentul ebr. *mikh'naş*, utilizat doar la plural, desemnează un fel de pantalonaşi speciali folosiţi de preoţi pentru acoperirea organelor genitale. Caracterul special al acestui obiect de îmbrăcăminte este redat şi de LXX τὸ περισκελές 'un fel de chiloţi' (περί 'împrejurul', σκέλος 'coapsă' (cf. BAILLY, s.v.), precum şi de IER. *feminalia* 'faşe pentru acoperirea coapselor; chiloţi' (cf. QUICHERAT, s.v.). Dificultatea de ordin stilistic de a denumi acest obiect de îmbrăcăminte a determinat utilizarea unor termeni mai vagi în traducerile ulterioare: MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, R—G *veşmînt*, BIBLIA 1968 *pantaloni*. HELIADE adoptă latinismul *feminal* de la IER. Interpretările moderne renunţă la eufemisme: BJ *caleçon*, GN *Kniehosen*. Utilizarea în ms. 4 389 a vb. *a încălţa* relativ la aceşti nădragi se explică probabil prin OSTROG. извлачити 'a trage, a ridica', fiindcă în LXX apare vb. ἐνδύω 'a îmbrăca', iar în IER. *vestire* 'idem'.

trupul. LXX τὸ σῶμα 'corp', OSTROG. тѣло 'idem' corespund ebr. *bāsār*, termen al cărui sens literal este cel de 'carne', dar care este utilizat uneori în BH ca eufemism pentru pudenda viri (cf. GESENIUS, s.v.); această utilizare specială o regăsim în *Fac.* 17, 11, *Ieş.* 28, 42, *Lev.* 15, 2, 3, 7, 19 etc. Sensul 'organ genital' al rom. *trup* este atestat şi anterior, în *Palia de la Orăştie* şi la Varlaam (cf. DA, s.v.). Interesant de observat că, deşi acest sens este în mod evident un calc de semnificat cu etimologia multiplă (el trebuie corelat şi cu slavon. троупъ 'corp' dar şi 'membrum virile', cf. MIKLOSICH, s.v.), are o destul de largă răspîndire la nivel popular (cf. ALR I 1099/45, 704 etc.).

[11] să se dezbrace. Schimbarea veşmintelor preoţeşti cu altele „de rînd" (R—G) semnifică diferenţa de însemnătate a celor două îndatoriri ale preotului: pe cînd colectarea cenuşei de pe altar era o funcţie sacră, îndepărtarea ei era un act minor.

cenuşa. Sintagma *aducerea de preste tot* (ms. 45, BB) corespunde LXX κατακάρπωσις, termen cu înţeles obscur, un hapax legomenon, atestat de BAILLY, s.v. exclusiv în acest loc din *Levitic* şi explicat, desigur contextual, prin „rămăşiţe ale victimei arse". Traducătorii români au încercat reproducerea ambelor elemente ale compusului grecesc (κατά, κάρπωσις<καρπός 'fruct'; p. ext. 'adunare, culegere'): la rîndul său, compusul grecesc este un calc după BH, rezultat prin confuzia dintre sensul principal 'grăsime; fertilitate' şi cel secundar 'cenuşă grasă rezultată în urma arderii jertfelor' ale ebr. *dešen* (cf. GESENIUS, s.v.). Sensul originar ebraic este aşadar clar, cf. KJV *the ashes*, LUTHER, GN *die Asche*, BJ *cendre grasse*. R—G, BIBLIA 1868 *cenuşa*. Opţiunea *prinos* din ms. 4 389 se datorează OSTROG. приносъ, iar MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE *arderea de tot* reprezintă o echivalare contextuală analogică.

în afara taberei, într-un loc curat, cf. 4, 12.

[12] în fiecare dimineaţă. Formulările *de dimineaţă den dimineaţă* (ms. 45), *de dimineaţă dimineaţă* (BB) reprezintă reproducerea literală a LXX τὸ πρωῒ πρωΐ; la rîndul ei, această expresie grecească redă reduplicarea distributivă *babōqer babōqer* a ebr. *bōqer* 'dimineaţă', sintagmă cu sensul 'în fiecare dimineaţă' (cf. GESENIUS, s.v.). Secvenţa este interpretată corect de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *în toată dimineaţa*, dar HELIADE *dimineaţa dimineaţă* revine la modelul LXX. Aceeaşi expresie, cu aceeaşi rezolvare în BB, o reîntîlnim în *Ieş.* 16, 21; 30, 7; 36, 3.

grăsimea jertfelor de pace, cf. 3, 3—5.

[13] să ardă neîntrerupt, cf. supra, v. 9.

[14] legea, cf. supra, v. 9.

prinosul de grîne, cf. 2, 1 şi urm.
fiii lui Aaron, cf. 1, 5.

[15] Cf. 1, 9 şi 2, 1—2.

[16] Cf. 2, 3.
să o mănînce nedospită, cf. 2, 11.
cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

[17] Cf. 2, 3; 7, 1.

[18] Această prescripţie se opune celor referitoare la împrejurările în care şi membrii de sex feminin ai familiilor sacerdotale erau admişi să consume din anumite ofrande (cf. 10, 14; 22, 12—13).
lege veşnică, cf. 3, 17.
tot...va fi sfinţit. Contextul reclamă interpretarea lui *tot* ca referindu-se mai degrabă la persoane decît la obiecte, ceea ce, corelat cu interdicţia de consumare a ofrandelor în afara spaţiului sacru al curţii altarului şi de către altcineva decît preoţii, conduce la interpretarea verbului *a sfinţi* într-un sens interdictiv: atingerea ofrandelor sacre de către un laic declanşa mînia divină.

[19] Paragraful constituit de vv. 19—23 se referă la sacrificiile reclamate de investirea sacerdotală şi nu îşi are corespondentul în capitolele anterioare. Includerea sa aici se explică probabil prin caracterul vegetal al jertfelor, ca în paragraful precedent.

[20] vor fi miruiţi. Forma *vei unge* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) corespunde LXX χρίσῃς 'vei unge', OSTROG. помажеши 'idem'. Verbul 'a unge' (ebr. *māsaḥ*) este folosit foarte frecvent în VT pentru a denumi gestul ritual al turnării de untdelemn pe capul preoţilor şi al regilor, ca simbol al consacrării lor, al învestiturii cu funcţiile sacre indicate de Iahwe.
a zecea parte dintr-o efă, cf. 5, 11.
fruntea făinii, cf. 2, 1.
ca prinos veşnic. Sintagmele *la jirtfă pururea* (ms. 45, ms. 4 389, BB), εἰς θυσίαν διαπαντός (LXX), ѣ҃ тре҃ѣ всегда (OSTROG.), *in sacrificio sempiterno* (IER.) corespund ebr. *qārʾ ban kāl-haiōm* 'ofrandă perpetuă'; este vorba de jertfa adusă zilnic de preot, începînd cu momentul consacrării sale.

[21] Construcţia întregului verset este şi în BH foarte dificultuoasă, ceea ce a făcut să se presupună greşeli succesive de copist (PÊTER—CONTESSE, p. 63); obscuritatea se perpetuează în toate traducerile, determinînd mari diferenţe şi între versiunile moderne. Toate inadvertenţele din ms. 45 şi BB se datorează reproducerii literale a textului din LXX, inclusiv ciudatul plural *sucite* (LXX ἐλικτά).
tigaie, cf. 2, 5.
frămîntată, în toate versiunile româneşti, corespunde LXX πεφυραμένην, participiul perfect al vb. gr. φύρω 'a amesteca; a frămînta' care reproduce sensul, nesigur, al ebr. *murʿbekheth*; cf. BJ *comme un mélange*, GN *vermengt*.
jirtvă den bucăţi (ms. 45), *jirtvă de frînturi* (BB), *jărtvă den fărîmîturi* (ms. 4 389), LXX θυσία ἐκ κλασμάτων, OSTROG. тре҃ба от оукрѣ҃ха redau ebr. *tuphtinim*, cuvînt cu înţeles nesigur, interpretat fie drept 'copturi' (GESENIUS, s.v.), fie drept 'frînturi', ca în LXX; pentru ultima interpretare cf. 2, 6.
mireasmă plăcută, cf. 1, 9.

[23] În acest caz, preotul fiind cel care oferea jertfa, îi era interzis să mănînce o parte din ea, cum ar fi făcut în alte împrejurări (cf. 2, 3, 10). Datoria de a arde în întregime ofranda cerealieră semnifică faptul că preotul nu trebuie să se situeze în afara legii, ca un privilegiat absolut în raporturile sale cu divinitatea, cum se întîmpla uneori, ca, de pildă, în I *Regi* 2, 12.

[25] Locul unde era înjunghiată jertfa se afla în partea de nord a altarului, cum se specifică în 1, 11.

[27] Cf. supra, v. 18. Sîngele jertfei, ca şi carnea, erau ferite de atingeri profanatoare.

[28] oala de lut. Expresia *vas de oală* din ms. 45 şi BB poate părea astăzi tautologică; ea redă LXX σκεῦος ὀστράκινον OSTROG. сѣсѹдъ глинѣнъ, IER *vas fictile*. Atît gr. ὀστράκινος, cît şi lat. *fictilis* şi slavon. глинѣнъ, au sensul adjectival clar de 'lut ars; ceramică'. Prin extindere de sens, subst. *oală* poate oricînd semnifica 'ceramică; lut ars', caz pe care îl avem ilustrat aici (cf. şi DLR, s.v.). Soluţia *vas de lut* din ms. 4 389 este cea mai firească, fiind preferată şi de traducerile ulterioare, începînd cu MICU. Insolit este procedeul lui HELIADE de a glosa un împrumut ad hoc: *vasul ostrachiu (de lut)*.

Distrugerea vasului în care a fost fiartă carnea jertfei trebuia făcută pentru că el era impregnat de „sfinţenie" şi risca să „contamineze" pe cel care l-ar fi folosit în continuare. Cît priveşte vasul „de aramă" (în realitate de bronz), acesta era mult prea scump ca să poată fi distrus, aşa încît simpla fierbere şi spălare era considerată ca fiind suficientă.

[29] lucru preasfînt, cf. 2, 3.

[30] Cf. 4, 3—21.

CAP. 7

În FRANKF., urmată de ms. 45 şi BB, în cap. 6 sînt incluse şi numerotate în continuare, pînă la v. 40, încă zece versete care, în celelalte versiuni LXX, inclusiv în traducerile moderne, constituie începutul cap. 7. Situaţia este surprinsă în două note marginale de autorul ms. 4 389, care urmează împărţirea din OSTROG. şi IER., MICU păstrează segmentarea din BB, deşi într-o notă de subsol remarcă deosebirea faţă de versiunile curente; FILOTEI îl imită pe MICU, dar ŞAGUNA intră în consens cu împărţirea general admisă astăzi.

[1] legea, cf. 6, 9.
lucru preasfînt, cf. 2, 3.

[2] să-fie înjunghiată, cf. 1, 5.

[3] Cf. 3, 3—4.

[5] să ardă, cf. 1, 9.

[6] Cf. 2, 3; 6, 16.

[7] Pasajul care începe cu acest verset tratează despre părţile care revin preoţilor din sacrificiile complete şi din ofrandele vegetale, înainte de a se vorbi în continuare de ultimul sacrificiu, cel de pace, singurul în cadrul căruia o parte din animalul jertfit revine laicilor.

[8] lui să-i rămînă pielea. Precizarea *adecă a preotului* de la sfîrşitul acestui verset în ms. 4 389 nu se află nici în OSTROG. nici în IER. şi pare o adăugire explicativă a traducătorului.
Această prescripţie este unică în întregul VT, căci nicăieri nu se specifică faptul că o anume parte din sacrificiul complet va rămîne preotului sacrificator, cu toate că pielea nu figurează între părţile vitei imolate (cf. 1, 8—9). Se pare însă că această indicaţie are caracter restrictiv, fiind vorba de jertfa unui particular şi nu de cea comunitară.

[9] Cf. 2, 4—7.
care îl va înfăţişa. Gestul marchează funcţia liturgică a preotului.

[10] Se face aici deosebirea între azimile frămîntate cu untdelemn şi cel „uscate", adică doar prăjite în untdelemn. Deşi în LXX nu există o opoziţie semantică între termenii desemnînd cele două tipuri de prinoase vegetale, în ms. 45 gr. ἀναπεποιημένη (participiul vb. ἀναποιέω 'a pregăti') este redat prin adj. *răsfăcută*, înlocuit în BB prin adj. *prefăcută*, în ambele cazuri prefixul *răs-* şi respectiv, *pre-* intenţionînd reproducerea prefixului gr. ἀνά-.
Pentru ofrande „uscate" cf. 5, 11.
fiii lui Aaron, cf. 1, 5.

[11] Cu acest verset, în ms. 45 şi BB, după FRANKF., începe cap. 7.
legea, cf. 6, 9.
jertfa de pace, cf. 3, 1.

[12] jertfă de laudă. În ms. 45 şi ms. 4 389 *pentru laudă*, LXX περὶ αἰνέσεως, IER. *pro gratiarum actione*, OSTROG. похвалѣнїа рад҃и, corespund ebr. *tôdâ*, tip de ofrandă prin care suplicantul îşi exprima recunoştinţa faţă de bunăvoinţa divină (cf. *Ps.* 46, 1; 100, 1; 107, 22; 116, 17, *Ier.* 17, 26, *Amos* 4, 5 etc.).
În universul mitico-simbolic al poeziei lui Ioan Alexandru, este invocată şi această jertfă: „Umplu cu nimb ruptura-n sărutul ce-l vinduse / Pe buze să-mi sece jertfa laudei roua împărtăşirii / Cerurile şi pămîntul trecură-n ordinea dumnezeirii" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 140, poemul *Monodie bizantină*).
pîini nedospite/turte nedospite, cf. 2, 4.

[13] pîini dospite, LXX ἐπ'ἄρτοις ζυμίταις, după BH, adică pîini preparate cu un ferment vegetal (ebr. *hāmēs*, cf. 2, 11) care nu puteau fi oferite ca jertfe; rezultă că suplicantul le aducea cu el pentru a le consuma el însuşi, împreună cu părţile care îi reveneau din animalul jertfit. Opţiunea *pîini nedospite* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI) după FRANKF. ἐπ'ἄρτοις [ἀζυμίταις OSTROG. съ квасы пр҃ѣснымн, cf. ŞAGUNA *azime*, se explică probabil prin reluarea automată a denumirii ofrandelor din versetul anterior. Cf. şi HELIADE *pîini fermentate cu aluat*, R-G, BIBLIA 1968 *pîini dospite*.

[14] dar înălţat Domnului. În ms. 45, ms. 4 389 şi BB *luare Domnului* este un calc semantic după LXX ἀφαίρεμα κυρίῳ. Gr. τὸ ἀφαίρεμα (<ἀφαιρέω 'a ridica') are aici, ca şi, frecvent, passim, (cf. *Ieş.* 35, 22 etc.) sensul 'parte a sacrificiului dedicată lui Dumnezeu', reproducînd ebr. *tʿrûmāh*, al cărui sens literal este acela de 'jertfă ridicată'; interpretări mai noi consideră că sensul

exact este acela de 'a pune deoparte' (HARRISON, p. 83). Este vorba de acea parte a jertfei care revenea preotului și nu putea fi consumată de laici. Cf. HELIADE *demfiă Domnului*, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *parte Domnului*, BJ *prélèvement pour Yahwe*. Cu sensul 'tribut', gr. *ἀφαίρεμα* este folosit și în I *Mac.* 15, 5, echivalat de asemenea prin *luare* în BB.

[15] Laicilor li se permitea să consume din carnea jertfei ceea ce rămînea după ce se prelevau părțile arse pe altar (cf. 3, 3—5) și cele rezervate preoților (cf. 7, 28—36).

[16] Expresiile *rugă de bunăvoie* (ms. 45 și BB), *rugăciune de bunăvoie* (ms. 4 389) corespund întocmai FRANKF. εὐχὴν ἑκούσιον, pasaj corupt, îndreptat în alte ediții ale LXX prin implementarea secvenței ᾖ, ἤ („va fi, sau") care, conform BH, separă două tipuri de jertfă, cu denominații diferite; cf. MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *de va jertvi din făgăduință sau de bună voie darul său*. Jertfa adusă spre îndeplinirea unei făgăduințe (ebr. *nedher*) era o ofrandă adusă în scopul îndeplinirii unei promisiuni explicite către divinitate, ca în *Jud.* 11, 30—39 sau II *Regi* 15, 7—8, pe cînd jertfa voluntară (ebr. *n'dhābhāh*) era o ofrandă spontană, adusă divinității în semn de omagiu și supunere, ca în *Esdra*, 3, 5.

[17] Respectul față de carnea sacrificată pe altar impunea grija de a nu îngădui alterarea ei; de aici prescripția de a fi arsă imediat.

[18] cineva/suflet, cf. 2, 1.
lucru necurat. Opțiunile *pîngăriciune* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *spurcăciune* (ms. 4 389, HELIADE, R-G), *întinare* (BIBLIA 1968) corespund LXX *μίασμα* 'necurățenie (provenind de la un cadavru)', OSTROG. оскверненїе 'idem'; ebr. *piggûl* este un termen tehnic în BH, desemnînd carnea sacrificială neconsumată, care s-a alterat, cf. BJ *la viande avariée*. Totuși după PÉTER-CONTESSE, p. 73, accentul nu trebuie pus pe igiena alimentară ci pe calitatea religioasă a cărnii sacrificiale consumate.
va purta povara păcatului său, cf. 5, 1.

[20] cineva/suflet, cf. 2, 1.
stare de necurățenie. În ms. 45, ms. 4 389, BB, formularea *necurățenia lui pre dînsul* este o reproducere literală după LXX ἡ ἀκαθαρσία αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ, OSTROG. нечистота его на немъ; se face aici trimitere la cazurile în care individul însuși este impur, din cauza unor boli evidente (lepra în cap. 13), pierderi seminale (cap. 15) etc.
să fie îndepărtat din neamul lui, ms. 45, BB *va pieri* (ms. 4 389 *pieri-va*) *sufletul acela den nărodul lui* după LXX ἀπολεῖται ἡ ψυχὴ ἐκείνη ἐκ τοῦ λαοῦ αὐτῆς, IER. *peribit de populis suis*, OSTROG. погубитсѧ д[оу]ша она от людии своихъ, cf. BJ *sera retranché de sa race*, R-G *să se stîrpească din poporul său*. Există incertitudini cu privire la semnificația exactă a acestei expresii, unii văzînd aici o condamnare la moarte. Conform unei interpretări mai probabile, ar fi vorba aici doar de o izgonire din sinul comunității a celui care a greșit grav, ceea ce, în condițiile deșertului, echivala totuși cu o condamnare la moarte. Condamnarea are aici un caracter mai degrabă religios: exilatul era privat de efectele promisiunilor divine date neamului lui Avraam.
cele cu patru picioare în toate versiunile românești (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) reprezintă o calchiere a LXX τετραπόδοι 'patrupede', OSTROG. четвероногъ 'idem'.
spurcăciune. Opțiunile *urîciune* (ms. 45, BB) și *necurățiia* (ms. 4 389), LXX βδέλυγμα 'lucru care inspiră dezgust' (<βδελύσσομαι 'a inspira dezgust') corespund BH *šeqeș* 'lucru dezgustător'. *Targum*-ul aramaic și *Peshitta* siriacă, precum și unele manuscrise ale tradiției ebraice preferă lectura *šereș* 'bestiolă' (cf. HARRISON, p. 80, PÉTER-CONTESSE, p. 75); cf. R-G, BIBLIA 1968 *tîrîtoare*. Cf. și supra, nota la 5, 2.

[24] mortăciune, cf. 5, 2. Dacă era interzisă orice fel de utilizare a grăsimii animalului jertfit, grăsimea unui animal mort putea fi însă folosită în scopuri extraalimentare (de exemplu la întreținerea uneltelor și gresarea pieilor), deși consumarea cărnii acestor animale era interzisă (cf. 17, 15; 22, 8), ele fiind considerate impure. Faptul că grăsimea lor era totuși utilizată vădește aici o victorie a bunului simț gospodăresc asupra rigorismului iudaic ulterior.

[25] jertfă mistuită de foc, cf. 1, 9.
să fie îndepărtat din neamul lui, cf. 7, 20.

[26] să nu mîncați sînge, cf. 17, 10.
oriunde veți locui, după LXX ἐν πάσῃ κατοικίᾳ ὑμῶν. Gr. κατοικία este echivalat aici în ms. 45 și BB prin subst. *sălaș*, iar în ms. 4 389 prin subst. *lăcaș*, spre deosebire de 3, 17, unde același termen grecesc este tradus prin *sălășluire* (ms. 45 și BB) și *sălășluință* (ms. 4 389). Avem aici un exemplu de sinonimie derivativă, caracteristică limbii române literare vechi: același radical producea, prin sufixe diferite, sinonime concurente.

[30] Specificarea „cu mîinile sale" subliniază faptul că ofranda nu putea fi prezentată decît de către cel care aducea sacrificiul. În BH lipsește secvența „cea de pe ficat", prezentă în LXX probabil prin influența pasajului din 3, 3—4, unde se află descrierea detaliată a părților grase ale jertfei, arse pe altar. Pentru opțiunile de traducere *ficat* (ms. 45, BB) și *băzăr* (ms. 4 389) cf. 3, 4.
grăsimea așezată deasupra pieptului. Semnificația acestei propoziții în BH a fost interpretată, în două moduri: 1. „grăsimea care se află pe piept" — LXX τὸ στέαρ τὸ ἐπὶ τοῦ στηθυνίου, după care ms. 45, ms. 4 389, BB, cf. BJ *la graisse qui adhère à la poitrine*, BIBLIA 1968 *grăsimea de pe pieptul jertfei*; 2. „grăsimea așezată deasupra pieptului" sau „grăsimea împreună cu pieptul" — IER. *adipem hostiae et pectusculum*, LUTHER *das Fet... samt der Brust*, KJV *the fat with the breast*, R-G *grăsimea cu pieptul împreună*. Pieptul (LXX στηθύνιον, diminutiv de la στῆθος 'piept', IER. *pectusculum*, diminutiv de la *pectus* 'piept', după ebr. *hādheh*) era considerată una din părțile cele mai delicioase ale unui animal.
pieptul să fie legănat. Această expresie se găsește în BH și este o descriere a ritualului de prezentare a jertfei în fața altarului. În LXX, IER. și OSTROG. nu este exprimată ideea de „legănare", care lipsește astfel și din versiunile românești. Au fost date două interpretări distincte acestui gest ritualic. Conform Talmudului, preotul prelua jertfa din mîinile suplicantului și o mișca orizontal, înainte și înapoi, indicînd prin prima mișcare prezentarea jertfei către Iahwe, iar prin cea de-a doua mișcare faptul că ea revenea apoi preotului, ca slujitor al divinității, în semn de bunăvoință și protecție divină. Într-o interpretare rabinică mai recentă, ceremonia ar consta în mișcarea jertfei către cele patru puncte cardinale, precum și în sus și în jos, spre a semnifica faptul că Iahwe stăpînește vînturile și că el a creat cerul și pămîntul.

[32] șoldul drept. În ms. 45 și BB (urmată de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE), LXX τὸν βραχίονα τὸν δεξιόν IER. *armus dexter* sînt redate prin sintagma *brațul cel drept*; pentru ms. 4 389 *umerile cel direpț* cf. OSTROG. рамо десное 'umărul cel drept'. În realitate, atît gr. ὁ βραχίων cît și lat. *armus* desemnează 'brațul' sau 'umărul' cu referire la om; utilizate în legătură cu animalele, aceste lexeme au sensul 'șold, coapsă', corespunzînd ebr. *šôq* 'șold'; cf. LUTHER *die rechte Keule*, BJ *la cuisse droite*, GN *die rechte Hinterkeule*, R-G *șoldul cel drept*, BIBLIA 1968 *spata dreaptă*. Coapsa dreaptă a animalului (ebr. *šoq hayyāmîn*) era considerată bucata cea mai aleasă; situată în apropiere de organele de reproducție, deci de izvorul vieții, ea nu putea fi consumată de laici, revenind deci preoților; indicația expresă către „coapsa dreaptă" trebuie pusă în relație cu intensa conotație pozitivă atribuită părții drepte la israeliți, ca de altfel și la alte popoare antice (cf., de exemplu, opoziția semantico-mitologică *dextra / sinistra* din latină).
dar înălțat, cf. 7, 14.

[33] care va înfățișa sîngele, cf. 3, 2.

[34] pieptul legănat și șoldul înălțat, cf. supra, vv. 31—32.
preotului Aaron și fiilor săi, cf. I, 5.
lege veșnică, cf. 3, 17; 6, 18.

[35] Conținutul vv. 35—36 este ambiguu în BH, el putînd constitui o parte din discursul început cu v. 29 — cum optează majoritatea traducătorilor — dar putînd face parte și din concluzia finală a întregului capitol.
partea ce li se cuvine prin miruire, în toate vechile versiuni românești *ungerea*, după LXX ἡ χρίσις IER. *unctio*, OSTROG. помазанїе, În BH există o ambiguitate, probabil intenționată (PÉTER-CONTESSE, p. 79), tetragrama *mšḥh* putînd fi vocalizată *mašḥāh*, cu sensul 'parte, porțiune' (cf. KJV *the portion*, BJ *la part*, GN *Anteil*) sau *mišḥāh*, cu sensul 'ungere de consacrare, miruire'; cf. 6, 20.

[36] Ziua miruirii este prima zi a ritualului de consacrare a preoților (cf. 8, 35), pe cînd intrarea în funcție propriu-zisă se situa după sfîrșitul săptămînii ceremoniale, adică în a opta zi.
lege veșnică, cf. 3, 17; 6, 18.

[37] Ultimele două versete conțin concluzia prescripțiilor enunțate în cap. 6—7, dar pot fi considerate și o concluzie a întregii prime părți a *Leviticului*, consacrată reglementărilor sacrificiale. Partea concluzivă a unei secțiuni este considerată de exegeți drept o adevărată formă literară și pusă în relație cu practica scribilor mesopotamieni de a nota într-un „colofon" de la sfîrșitul fiecărei tăblițe cuneiforme conținutul rezumativ al întregii tăblițe, pentru a asigura pe de o parte receptarea rapidă a conținutului și, pe de altă parte, relația de continuitate cu tăblițe din aceeași serie (cf. HARRISON, p. 84—86).
legea cf. 6, 9.

[38] muntele Sinai. Aici, în ms. 45 apare *muntele Sină*, formă neadaptată după LXX ἐν τῷ ὄρει Σινᾶ (aceeași soluție și la HELIADE). Oriunde mai apare în *Levitic*, acest toponim se prezintă sub forma genitivală *muntele Sinaiei* (sau *Sinaii*) în toate vechile traduceri românești, inclusiv MICU, FILOTEI, ȘAGUNA. Muntele Sinai (ebr. *Sînāy*, gr. Σινά, lat. *Sinai*) este un platou muntos în Peninsula Arabică.

CAP. 8

Cap. 8–10 constituie partea a doua a *Leviticului*, în care sînt descrise ceremonia de consacrare a preoților (cap. 8), intrarea în funcțiune a preoților recent consacrați (cap. 9) și, în sfîrșit, anumite reguli pe care preoții sînt obligați să le respecte în exersarea funcției lor.

[2] I a p e A a r o n. În BH verbul „a lua" are drept complemente directe elementele din enumerarea secventă, ceea ce nu înseamnă însă că Moise trebuia să facă el însuși aceste operații, ci doar să le ordone și să le supravegheze.

v e ș m i n t e l e, cf. *Ieș.* 28, 2–4.

u n t d e l e m n u l p e n t r u m i r u i r e, cf. *Ieș.* 30, 22–33.

j e r t f a p e n t r u, cf. 4, 3–12.

c o ș u l c u a z i m e, cf. 8, 26.

a z i m e, cf. 2, 4 și 11.

[3] *Strînge întreaga adunare* este traducerea corectă, conform BH, cf. BJ *convoque toute la communauté*; la această ceremonie de importanță esențială trebuia să participe întreaga comunitate, prin reprezentanții săi. În secvențele *și toată adunarea soborului* (ms. 45, BB) și *și toată strînsura săborului* (ms. 4 389), ideea de „adunare" este exprimată printr-un subst. / compl. dir. încadrat în enumerarea din versetul anterior, printr-o transpunere literală a LXX καὶ πᾶσαν τὴν συναγωγὴν ἐκκλησίας. În majoritatea edițiilor LXX, genitivul ἐκκλησίας 'al adunării' este înlocuit cu imperativul ἐκκλησίασον 'adună, strînge', iar secvența ἣ ἦν 'care era' lipsește. MICU și următorii traducători corectează această inadvertență.

c o r t u l î n t î l n i r i, cf. 1, 1. Obscurizarea textului în ms. 45 prin repetarea subst. *ușă* este o greșeală de copist sau o neatenție a traducătorului, corectată de revizorii finali.

[6] i-a s p ă l a t c u a p ă. Este vorba despre o abluțiune rituală și nu despre un simplu act de igienă. Ca și în întregul pasaj, deși Moise este subiectul gramatical al discursului, nu înseamnă neapărat că însuși profetul a săvîrșit toate gesturile rituale, ci doar că le-a supravegheat.

[7] Reconstituirea formei, dimensiunilor și destinațiilor exacte ale îmbrăcămintei rituale a preoților este aproape imposibilă, în absența unor reprezentări pictografice străvechi, fapt care a procurat mari greutăți traducătorilor.

t u n i c a. În ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *haina* redă LXX ὁ χιτών, lat. *subucula*; corespondentul ebraic desemna un fel de cămașă purtată direct pe piele, obiect vestimentar fără vreo semnificație liturgică. Cf. LUTHER *das Gewand*, KJV *the coat*, BJ *la tunique*.

b r î u l. LXX ἡ ζώνη 'centură' (preluat de HELIADE *zona*), IER. *balteus* 'idem' corespund ebr. *'abh'nēṭ*, care desemna un fel de centură purtată de preoți pe sub veșmintelor exterioare, avînd, se pare, o semnificație simbolică, drept însemn al funcției sacerdotale; cf. *Ieș.* 28, 4; 39, 29.

m a n t i a. În ms. 45, ms. 4 389 și BB *haina cea pînă jos*, la MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *veșmîntul cel lung* corespund LXX ὁ ὑποδύτης 'veșmînt lung purtat pe sub hainele exterioare', IER. *tunica hyacinthina*, BH *m'ʿīyl* (<vb. *māʿal* 'a acoperi'); această piesă vestimentară, care consta dintr-o bucată mare de țesătură, cu o deschizătură la mijloc pentru a lăsa să intre capul, cobora în falduri pînă la călcîie.

e f o d u l, ebr. *'ephōd* era un fel de bluză sacerdotală dintr-un material scump, prinsă pe umeri cu o agrafă. Opțiunile *cea preste umăr* (ms. 45, BB) și *cea de preste umere* (ms. 4 389) reprezintă traducerea literală a membrilor compusului grecesc ἐπωμίς (ἐπί 'deasupra, peste', ὦμος 'umăr') termen specializat în LXX pentru desemnarea efodului prețesc. Forma *umărariul* de la MICU, FILOTEI, ȘAGUNA este probabil o creație contextuală sugerată de IER. *humerale*; cf. și excentrica soluție de la HELIADE: *superumeralul (ephodul)*.

b r î u l e f o d u l u i pare să denumească o bandă confecționată din același material ca și efodul, care servea la fixarea acestuia de corp. Sintagma *facerea ceii preste umăr* (ms. 45, BB) este rezultatul reproducerii literale a LXX ἡ ποίησις τῆς ἐπωμίδος procedeu aplicat mai tîrziu și de HELIADE *făptura superumeralului*; echivalarea corectă *brîul efudului* din ms. 4 389 se datorează analizei corecte a OSTROG. поѧсъ єфѹдиѡ.

[8] *Pieptarul* (ebr. *ḥōšen*) era o piesă esențială a costumului sacerdotal, constînd dintr-o țesătură bogat decorată din in, de formă pătrată sau dreptunghiulară, în care erau încastrate douăsprezece pietre prețioase simbolizînd cele douăsprezece triburi ale lui Israel; se fixa solid deasupra efodului și era destinat să adăpostească Urim și Tumim (vezi imaginea reconstituită la HARRISON, p. 91). Sensul ebr. *ḥōšen* este nesigur, ceea ce a determinat marile diferențe de echivalare. GESENIUS, s.v., îi dă sensul de 'ornament', apropiindu-l de un radical arab care înseamnă 'a fi frumos'. De aici opțiunile moderne KJV *the breastplate* și BJ *le pectoral*. LUTHER și GN *die Brusttasche* 'săculețul de la piept' sugerează deopotrivă forma și destinația obiectului. Soluția din FRANKF. τὸ λόγιον (diminutivul de la λόγος 'cuvînt'), calchiată de IER. *rationale* (cf. HELIADE *rațiunalul*) și de OSTROG. слово după care și ms. 45 și ms. 4 389 *cuvîntul*, pare să semnifice, în intenția interpreților, rațiunea sau cuvîntul divin care luminează spiritul marelui preot, făcîndu-l să cunoască viitorul și să pronunțe previziuni (alt sens al gr. τὸ λόγιον este în VT și NT cel de 'predicție divină', cf. *Ps.* 10, 7; *Fapte* 7, 38; Philon din Alexandria, în sec. I d. Hr., utiliza termenul și în sintagma τὰ δέκα λόγια 'cele zece porunci'). În alte versiuni ale LXX pieptarul marelui preot evreu este desemnat prin subst. τὸ λογεῖον, ale cărui principale sensuri sînt: 1. 'parte a scenei unde se așezau actorii pentru a vorbi' și 2. 'tribunal' (cf. BAILLY, s.v.). Revizorii de la București au găsit o soluție fericită, căci în BB apare termenul *engolpiu*, o soluție care asigură desemnarea corectă a obiectului; cu forma *engolpion*, mai apropiată de etimonul gr. ἐγκόλπιον, termenul mai apare în BB în *Ieș.* 28, 5, avînd caracterul unui împrumut folosit frecvent în epocă (cf. TIKTIN, s.v., cu trimiteri la *Îndreptarea legii* din 1652 și Dosoftei, *Viețile sfinților*). Rezolvarea din BB este preluată de MICU și FILOTEI (ambii indicînd în notă de subsol corespondentul gr. λογεῖον !), ca și de ȘAGUNA. În R-G și BIBLIA 1968 *hoșenul* reprezintă o transcripție a corespondentului ebraic.

U r i m ș i T u m m i m sînt adaptări ale ebr. *urīym* 'lumini' și *tumīym* 'perfecțiuni'. Deși sensurile termenilor ebraici sînt clare, caracterul obiectelor desemnate rămîne incert. Interpreții mai vechi văd aici un nume colectiv pentru cele douăsprezece pietre prețioase rituale de pe pieptarul preoțesc, denominație metonimică a luminii și perfecțiunii lui Iahwe. Interpretările moderne înclină să opteze 'pentru niște obiecte ritualice diferite față de cele douăsprezece pietre prețioase; avînd forma unor zaruri sau bastonașe, ele vor fi fost instrumente utilizate în consultarea voinței divine, ca în *Num.* 27, 21, *Deut.* 33, 8 etc. (cf. LUTHER *die Lose „Licht und Recht"*, GN *die heiligen Lose*). Echivalările *arătarea* și *adevărul* (ms. 45, BB, după care și MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) corespund întocmai LXX δήλωσις și ἀλήθεια. Subst. rom. *arătare* calchiază aici sensul primar al gr. δήλωσις (<vb. δηλόω 'a face vizibil, a arăta, a manifesta'), pe cînd în *Dan.* 2, 27, unde are sensul 'faptul de a lămuri; interpretare', gr. δήλωσις este echivalat în BB prin subst. *asemănare*. Sintagma genitivală *mărturisirea adeverinței* din ms. 4 389 se datorează OSTROG. проповѣданїе истины. Cf. și HALIADE *Manifestația* și *Adevărul*.

Sentimentul de înfiorare mistică în fața actului ritualic al învestirii preoțești transpare în poemul *Tradiție maramureșeană* de Ioan Alexandru: „Din tată în fiu ca ochii din cap un mileniu / Păstrată cea mai de preț moștenire cu sfințenie / Acum ajuns pe umerii lor chibotul li se cere / Să-l pună pe seama rătăcirii din pustie vedenie / Toiagul înviăstărit năstrapa de aur / Catapeteasma cădelnița făgăduințelor veșnice / Cortul podit de drum lung din păr de capră neagră / Țesut în războaie noaptea la sfeșnicul / Straiele scumpe din mătasă violetă și purpurie / Clopoțeii la poala de aur pămîntul să-l învie / De la chemarea lui Abraham să-și ridice fiul pe lemn / Pe muntele Mariei" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 99).

[9] m i t r a, în toate versiunile românești (cu excepția BIBLIA 1968 *chidar*, după IER. *cidaris*), reflectă LXX ἡ μίτρα și corespunde ebr. *migh'dā'oth* care desemnează în BH un acoperămînt pentru cap, din stofă (cf. LUTHER *Kopfbund*, BJ *le turban*, GN *der Turban*), purtat de preoți și de regi ca însemn al funcției sacerdotale și, respectiv, regale. Înrudirea dintre ebr. *migh dhā'olh* și ebr. *ghādhiy'a* 'cupă' sugerează forma conică a acestei piese din costumul preoțesc.

p o t c o a v a d e a u r în ms. 45, ms. 4 389, BB, redă LXX τὸ πέταλον τὸ χρυσοῦν, IER. *lamina aureea*, OSTROG. дъска зла-тая. Ebr. *'yls* din BH (<vb. *'uls* 'a străluci') are deopotrivă sensurile de 'lamă' (cf. LUTHER *das goldene Stirnblatt*, KJV *the golden plate*, GN *das goldene Schild*) și de 'floare' (cf. BJ *la fleur d'or*). Ambele sensuri sînt redate sintetic de gr. τὸ πέταλον, care semnifică 'petala unei plante, a unei flori' și, p. anal. 'lamă sau placă de metal' (cf. BAILLY, s.v.); sensul rezultat din analogie pare să fie un calc după ebr. *'yls* (cf. *Ieș.* 28, 36; 36, 30). Decizia pentru *potcoavă* spre a desemna analogic tiara sacerdotală pare a fi o opțiune interpretativă proprie a lui Milescu. Cf. și MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *tabla de aur* și HELIADE *lamina auree* (după IER.).

d i a d e m a s f î n t ă. Formularea *cea sfințită sfîntă* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), după LXX τὸ καθηγιασμένον ἅγιον, și IER. *consecratam in sanctificatione*, ca și *cea sfințită sfințiilor* (ms. 4 389) după OSTROG. ос[вѧ]щена с[вѧ]тынѧ, apar ca sintagme atributive pentru subst. anterior. Corespondentul ebr. *qōdeš* are sensul literal 'sfințenie', iar aici pe cel contextual de 'coroană, diademă, simbol al consacrării', fiind deci o apoziție pentru subst. anterior; cf. LUTHER *der heilige Reif*, KJV *the holy crown*, BJ *le signe de sainte consécration*.

[10] u n t d e l e m n u l p e n t r u m i r u i r e. Pentru compoziția acestei substanțe cf. *Ieș.* 30, 22–23.

u n e l t e l e. Opțiunea *vasele* (ms. 45, ms. 4 389, BB) reproduce LXX τὰ σκεύη 'accesorii; echipament', dar este, după toate aparențele, un calc după slavon. съсѫдъ 'vas' și 'instrument' (cf. MIKLOSICH, s.v.); termenul slavon este la rîndul lui un calc după gr. τὸ σκεῦος și lat. *vas*, termeni care, mai ales la forma de plural, au sensul colectiv de 'accesorii; bagaje'. Termenul apare frecvent în VT, de exemplu în *Ieș.* XXXV, 15, 17, unde, ca și aici, corespondenții sînt gr. σκεῦος, lat. *vas* și slavon. съсѫдъ. Autorii DRL

(manuscris, s.v.) consideră acest sens al rom. *vas* ca fiind moştenit. Atestările invocate, exclusiv din texte biblice (PSALT. SCH., CORESI, PO, Dosoftei, BB, Antim Ivireanul) îndreptăţesc însă concluzia că avem un calc de semnificat specific textelor biblice, sensul 'ustensile, echipament' fiind împrumutat de traducători după slavon. СЪСѫДЪ 'vas' şi 'instrument' (care este termenul corespunzător şi în textul slavon intralinear din CORESI, PS.) şi, mai tîrziu, după gr. σκεῦος şi lat. *vas*. Cf. şi ST. L. FAC., p. 96.

[11] de şapte ori, cf. 4, 6.
uneltele/vasele, cf. supra, v. 10.
ligheanul de spălat, cf. *Ieş.* 30, 17—21. Sinonimul *medeniţă* din ms. 4 389, atestat de DLR în texte din sec. al XVII-lea, dar numai în forma *medelniţă*, este un împrumut vechi după slavon. МѢДѢНИЦА.

[12] untdelemnul pentru miruit, cf. 4, 3.

[13] Cf. supra, vv. 7—9. Costumaţia preoţilor obişnuiţi era oarecum deosebită decît a marelui preot.
bonete. În ms. 45 şi BB *chivere* (<rus. *kiverŭ*, cf. DA, s.v.)' iar în ms 4 389 *pălării* corespund LXX κιδάρεις, OSTROG. КЛОБѢКИ. Pentru denumirea bonetelor fiilor lui Aaron se utilizează un alt termen decît pentru obiectul vestimentar analog din costumul marelui preot (cf. supra, v. 9), ceea ce implică şi o formă diferită. Gr. κίδαρις desemna în perioada clasică turbanul sau diadema regilor asiatici, mai ales a celor persani; cuvîntul grecesc însuşi este împrumutat dintr-o limbă orientală. MICU (urmat de FILOTEI şi ŞAGUNA) *chidare* şi HELIADE *cidare* adaptează termenul grecesc. Cf. şi KJV *bonnets*, LUTHER *hohe Mützen*, BJ *des calottes*, GN *Kopfbedeckung*, BIBLIA 1968 *turbane*.

[14] juncul, cf. 4, 3—12.
şi-au pus mîinile, cf. 1, 4.

[15] Cf. 4, 6—7. Ultima secvenţă a acestui verset este ambiguă, lăsînd posibile două interpretări: 1. „pentru el" înseamnă „în favoarea lui" iar expresia „a face ispăşire" are sensul din 4, 20 şi 2. „pentru el" are un sens local, indicînd locul de săvîrşire a ritualului expiatoriu (PÉTER-CONTESSE, p. 88).

[16] Cf. 3, 3—4.
au ars/au adus, cf. 1, 9.

[17] Cf. 4, 11—12.

[18] berbecul, cf. 1, 10—13.
şi-au pus mîinile, cf. 1, 4.

[19] Cf. 1, 5.

[20] Cf. 6—8. În LXX, urmată de traducerile româneşti, există o dispunere diferită de BH a secvenţelor sintactice.

[21] Cf. 1, 9.

[22] A treia etapă a ceremoniei de investitură sacerdotală este oarte asemănătoare cu jertfa de pace (cap. 3).
berbecele de săvîrşire, expresie prezentă în ms. 45, ms. 4 389 şi BB şi preluată de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *berbecele cel de săvîrşire*, reproduce LXX τὸν κριὸν τελειώσεως, OSTROG. ОВѢНЪ СЪВЕРЪШЕНѢА. Avem de-a face aici cu o transpunere literală a BH, unde apare expresia „berbecul umplerilor" (ebr. *'ayil milu'yim*). După cum rezultă din ansamblul ritului, Moise „umplea" în cadrul ceremoniei de investitură mîinile preoţilor cu părţile jertfei care trebuiau duse la altar. De aici denumirea întregii ceremonii de investitură. Cf. IER. *in consecratione sacerdolum*, KJV *the ram of consecration*, LUTHER *Einsetzungsopfer*, BJ *bélier du sacrifice d'investiture*, GN *bei der Einsetzung der Priester*, R-G *berbecul de sfinţire*. Ceea ce versiunile moderne au redat printr-o sintagmă interpretativă, autorii LXX au transpus prin subst. τελείωσις 'împlinire; terminare' (<vb. τελειόω 'a împlini; a termina'), pe baza notei semantice comune 'a umple' cu corespondentul ebr. *milu'yim* (<vb. *mālē'* 'a umple'). Slavon. СЪВЕРШЕНѢЕ reprezintă echivalentul firesc al gr. τελείωσις. Opţiunea *săvîrşire* a traducătorilor români poate fi interpretată deopotrivă ca o calchiere semantică a gr. τελείωσις, ca şi o adaptare neologică a slavon. СЪВЕРШЕНѢЕ; DLR, s.v. *săvîrşire*, nu are atestări anterioare BB ale acestui termen. Gr. τελείωσις, cu sensul 'împlinire, realizare' mai apare în *Luca* 1, 45, context care în BB conţine acelaşi termen *(va fi săvîrşire celor zise)*, în vreme ce, anterior, autorii NT (1648) au preferat, în absenţa unui echivalent substantival, o redare perifrastică: *se vor plini care-s zise*.
şi-au pus mîinile, cf. 1, 4.

[23] Pentru semnificaţia părţii din dreapta cf. 7, 32. Indicaţia urechii, a mîinii şi a picioriului semnifică probabil consacrarea în întregime a corpului (partea superioară, cea mediană şi cea inferioară); urechile vor fi sfinţite pentru a asculta comandamentele divine, mîinile pentru a săvîrşi gesturile prescrise, iar picioarele pentru a merge pe căile Domnului.

[24] sîngele rămas l-a turnat, cf. 1, 5.

[25] Cf. indicaţiile similare din 3, 3—4 şi 9—10. Pentru *şoldul drept / braţul cel drept* cf. 7, 32.

[26] Pentru detalii privind pregătirea şi aspectul plinilor rituale cf. 2, 4—7.
Sintagma *den coşniţa săvîrşirii* (ms. 45, ms. 4 389, BB) redă aici LXX ἀπὸ τοῦ κανοῦ τῆς τελειώσεως şi OSTROG. ѲТ КОШНИЦЫ СЪВЕРШЕНІѦ, unde subst. τελείωσις/СЪВЕРШЕНІЕ apar probabil sub influenţa v. 22, căci mai sus, în v. 2, acest obiect este denumit în mod adecvat: ὁ κάνος τῶν ἀζύμων (LXX), КОШНИЦА ОПѢСНОЧѢНА (OSTROG.), *coşniţa cu azimile* (ms. 45), BB), *coşul cu azimile* (ms. 4 389).

[27] ca dar legănat, cf. 7, 14 şi 30.

[28] Moise îşi reia aici rolul său de oficiant, împlinind gesturile rituale care în viitor vor fi săvîrşite de preoţii investiţi acum în funcţia lor.
sfinţirea preotului, cf. supra, v. 22.
jertfă cu mireasmă plăcută, cf. 1, 9.

[29] pieptul berbecului. După cum se indică expres în 7, 30—37, această parte din animalul jertfit revenea de drept preoţilor; dar, într-un moment în care preoţii încă nu existau ca atare, ritualul servind tocmai investiturii lor, pieptul revine, cu titlu de excepţie, lui Moise, un laic, în calitatea sa de prim oficiant al acestui ritual.
dar legănat, cf. 7, 30.

[31] coşniţa săvîrşirii, cf. supra, v. 26.

[32] să ardeţi în foc, cf. 7, 17.

[33] Acesta este singurul loc unde se precizează explicit că ceremonia investiturii durează şapte zile, timp în care viitorului preot îi este interzis orice contact cu exteriorul.
Pentru semnificaţia simbolică a numărului „şapte" cf. 4, 6.
ziua săvîrşirii, cf. supra, v. 22. Repetarea inutilă *ziua-zioăi* din ms. 4 389 reflectă OSTROG. ДѢНЬ ДѢЕ.

[34] Acest verset este susceptibil în BH de mai multe interpretări: 1. prima propoziţie continuă ideea din v. 33 („sfinţirea voastră trebuie să se petreacă zilnic, timp de şapte zile, cum s-a săvîrşit astăzi"); 2. prima propoziţie se leagă de următoarea în cadrul unei comparaţii („cum s-a săvîrşit astăzi, Domnul a ordonat să se facă timp de şapte zile") şi 3. conform traducerii literale din LXX şi IER., urmaţi şi de traducătorii români.
să facă ispăşirea, cf. 1, 4; 4, 20.

[35] să păziţi poruncile. Formulările *veţi păzi pazele* (ms. 45, BB), *veţi păzi cele de păzit* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *veţi custodi custoditele* (HELIADE) reprezintă reconstituiri cu „complement intern" din LXX φυλάξεσθε τὰ φυλάγματα, la rîndul ei o imitare a unei construcţii ebraice tipice. Exprimarea mai firească *să păziţi porîncile* din ms. 4 389 este inspirată de OSTROG. СЪХРАНИТЕ ПОВѢСТѢИ.

CAP. 9

După sfîrşitul celor şapte zile ale ritualului investiturii sacerdotale, preoţii îşi inaugurează noua funcţie săvîrşindu-şi atribuţiile esenţiale, care ţin de administrarea jertfelor (cf. 1, 5), cu participarea întregii comunităţi. Faptul că în acest capitol 9 limbajul este mai puţin evoluat decît în capitolele anterioare a făcut să se presupună (cf. BJ, p. 137, nota *a*) că acest fragment face parte din nucleul redacţional cel mai vechi, putînd fi urmarea directă a ultimului capitol din *Ieşirea*.

[1] bătrînii. Forma *bătrînimea* (ms. 45, BB), lexem des folosit în BB (cf. *Ieş.* 3, 16; 4, 29; *Deut.* 21, 3 etc.), reprezintă o creaţie a lui Milescu (<*bătrîn*+suf. colectiv *-ime*), sugerată de LXX ἡ γερουσία (<γέρος 'bătrîn'), termen larg utilizat în antichitate pentru a desemna sfatul bătrînilor din polisul grecec; soluţia *bătrînii* din ms. 4 389 reflectă OSTROG. СТАРЦЫ; aceeaşi soluţie este preferată şi de MICU, FILOTEI şi ŞAGUNA, în vreme ce HELIADE introduce neologismul *senadrinul*.

[2] juncan, cf. 1, 5.
jertfă pentru păcat, cf. 4, 1.
berbec, cf. 1, 10—13.
fără cusur, cf. 1, 3; 22, 17—25.

[4] prinos de grîne, cf. 2, 1.
Domnul vi se va arăta, cf. *Ieş.* 15, 10.

[5] cortul întîlnirii, cf. 1, 1.
întreaga adunare, cf. 4, 13.

[6] slava Domnului. Sintagmele *mărirea Domnului* (ms. 45, BB), *slava Domnului* (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA,

R-G, BIBLIA 1968) corespund LXX ἡ δόξα κυρίου, IER. *gloria Domini* (cf. HELIADE *gloria Domnului*), OSTROG. СЛАВА ГНѢ Corespondentul ebraic din BH este sintagma *y'howāh k'bhōdh*, care apare frecvent în VT spre a desemna norul luminos în care se reflecta maiestatea divină și în care Iahwe se revela poporului lui Israel în momentele esențiale. Peste tot unde aparo în BB (cf. *Ieș.* 24, 16 ; 60, 34 etc.), acest concept a fost exprimat prin subst. *mărire*, atribuindu-i-se acestui termen o accepțiune teologică preluată apoi în limba română de împrumutul slavon *slavă*.

[7] jertfa pentru păcat, cf. 4, 3—12.
arderea de tot, cf. 1, 3.
fă ispășire, cf. 1, 4; 4, 20.
pentru popor este semnificația corectă din BH, interpretată restrictiv în LXX περὶ ... τοῦ οἴκου σου, după care ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE *pentru casa ta*.
darurile poporului, cf. 1, 2.

[9] și-a muiat degetul în sînge, cf. 4, 6.
coarnele altarului, cf. 4, 7.

[10] Cf. 4, 3—4.

[11] Cf. 4, 11—12.

[12] Cf. 1, 3—9.

[15] Cf. supra, vv. 8 și urm.

[16] În LXX, urmată de traducerile românești, apare singularul „arderea de tot", care nu reflectă corect singularul ebraic cu valoare colectivă ; în v. 3 se indicase în mod expres „un viței și un miel".

[17] Cf. 2, 1 și urm., 6, 12.

[18] juncul și berbecul, cf. supra, v. 4.
a stropit altarul, cf. 1, 5.

[19] Cf. 3, 3—4 și 9—10.

[20] Cf. 7, 30—34.

[22] a ridicat mîinile. În tradiția ebraică, gestul ridicării mîinilor nu este legat de ideea de binecuvîntare, ci are mai degrabă semnificația unei invocații sau a unei rugăciuni, cazuri în care mîinile se îndreptau spre cer sau pre altar. Aici, precizarea „către popor" atribuie expresiei ebraice un sens particular, surprins de LXX εὐλογεῖν, IER. *benedicere*, OSTROG. БЛАГОСЛОВИТИ, Rom. *blagoslovi*, împrumut slavon existent încă la Coresi, este termenul folosit curent pentru noțiunea în cauză, deși este reperabil pe alocuri (cf. *Fac.* 24, 31 și 48) și corespondentul său *binecuvînta*, constituit prin calchierea compusului grecesc (εὖ 'bine', λογεῖν 'a cuvînta'). Oscilația persistă la MICU ; abia FILOTEI, ȘAGUNA și HELIADE optează definitiv pentru *a binecuvînta*. Astăzi *a blagoslovi* este utilizat mai ales în limbajul popular și în mediile monahale.

[23] Semnificația celei de-a doua binecuvîntări, efectuată împreună de Moise și de Aaron, este neclară.
slava Domnului, cf. supra, v. 6.

[24] Flacăra care iese „de dinaintea Domnului" emană din manifestarea vizibilă a prezenței lui Iahwe, norul luminos desemnat prin expresia *slava Domnului* (cf. supra, v. 6). Dacă pînă acum Moise utiliza pe altar un foc oarecare, de data aceasta, la primul sacrificiu preoțesc autentic, Iahwe dorește să arate că el este inspiratorul alegerii făcute de Moise și că acceptă jertfa lui Aaron. Focul sacru rezultat din această flacără miraculoasă a fost păstrat nestins, conform tradiției, pînă în vremea lui Solomon, cînd, la inaugurarea templului, Iahwe l-a reînoit printr-un miracol similar (cf. *Paralip.* 7, 1). Acest al doilea foc a fost menținut pînă la distrugerea templului de către babilonieni, cînd a fost ascuns într-o peșteră, unde a fost regăsit la întoarcerea din captivitate. Dar, după cum se poate vedea din II *Mac.* 2, 8 și urm., Iahwe reaprinde pentru a treia oară focul sacru, care se va stinge din nou, de data aceasta definitiv, în timpul persecuțiilor lui Antiochus Epiphanes. După Philon din Alexandria, *Vita Mosis*, III, acest foc constituia esența cea mai pură a eterului.
au scos strigăte de bucurie. În BH ebr. *rānan* 'a striga de bucurie' pare să fie un termen liturgic, exprimînd emoția mistică ; de obicei este transpus în LXX prin vb. εὐφραίνω 'a se bucura', tradus în BB prin *a se veseli* (cf. *Isa.* 12, 16 ; 54, 1). Aici însă, ms. 45, BB *să spăimînte*, ms. 4 389 *se înfricoșară*, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *s-au spăimîntat* reflectă LXX ἐξέστη și OSTROG. ОУЖАСОШАСѦ. Echivalențele din traducerile românești sînt aproximative, căci gr. ἐξιστάνω are sensul 'a-și ieși din minți; a fi uimit, stupefiat' și este tradus corect în alte părți din BB (*Mat.* 12, 23, *Marcu* 2, 12 ; 5, 42) prin *a se mira*, ca de altfel și în NT (1648) la loc. cit. Tot aproximativ, prin sintagma *fu bucurie mare*, este transpus gr. ἐξιστάνω și în *Fapte* 8, 9.
au căzut cu fața la pămînt. Acest gest exprima la popoarele orientale respectul suprem față de un superior ; aici, față de manifestarea prezenței divine.

CAP. 10

[1] Păcatul celor doi fii ai lui Aaron rezultă dintr-un exces de zel. Ei sînt pedepsiți prompt fiindcă au încălcat comandamentele divine, aducînd ca ofrandă un parfum profan care nu fusese pregătit conform prescripțiilor, pe care l-au ars pe un „foc străin", adică un foc oarecare, diferit de cel care ardea pe altar.
Nadab și Abihu, *Nadav și Avīud* (ms. 45), *Nadáv și Avīúd* (BB), *Nadav și Avīud* (ms. 4 389), *Nádav și Avīúd* (MICU), *Nadav și Aviud* (FILOTEI, ȘAGUNA), *Nadab și Abiud* (HALIADE), *Nadab și Abiu* (R-G), *Nadab și Abiud* (BIBLIA 1968) reprezintă încercări de adaptare, după LXX Ναδὰβ καὶ Ἀβιούδ, IER. *Nadab et Abiu*, OSTROG. НАДАВЪ И АВИѲДЪ, ale ebr. *nādhābh* 'generos, nobil' și *'abhīhu'* cel al cărui tată este Iahwe'. Pentru transcripțiile moderne, după BH, ale acestor nume, cf. LUTHER, KJV, BJ, GN *Nadab* și *Abihu*.
cădelnița, în toate traducerile românești de pînă astăzi (excepție R-G *căluțe*), echivalează LXX τὸ πυρεῖον, IER. *thuribulum*, după OSTROG. КАДИЛНИЦА ; acest împrumut slavon este mai vech, după cum atestă DA, s.v., citînd un text din anul 1588, după CUV. D. BĂTR. Cf. și HELIADE *incensoriul* (<fr. *encensoir*). Corespondentul ebraic *miq'tereth* (<*qāṭar* 'a aprinde') desemna un obiect liturgic din metal, puțin adînc, prevăzut cu o toartă, care servea la înfățișarea tămîiei arzînde (cf. II *Paralip.* 26, 19 și *Ezec.* 8, 11, cu echivalări identice în BB).
Propoziția redundantă în context *care-ș a lui cădelniță luoă* din ms. 4 389 se datorează neatenției traducătorului sau introducerii în text a unei note explicative. Cf. și 16, 12.

[2] a ieșit o flacără, cf. 9, 24.
i-a mistuit, *i-au mînca'* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, *îi mîncă* (ms. 4 389), *îi devoră* (HELIADE), corespund LXX κατέφαγεν, IER. *devoravit*, OSTROG. ПОТРЕБИ, verbe care reflectă ebr. *'ākhal* 'a devora', utilizat în BH adesea despre foc.
înaintea Domnului, adică în interiorul spațiului sacru al sanctuarului.
O splendidă imagine a focului divin, deopotrivă purificator și pedepsitor găsim în discursul liric al lui Nicolae Ionel : „Nici tunet peste tunet pînă-n bolta / lui Iahwe spartă-n cioburi flacăra / de sus va bîntui ca un cutremur / nici haos peste haos năruind / în temelia lumii pînă totul / se va întoarce-n furia aceasta / ca rupere de foc din Demiurg / nici nebunia dacă-ai pune-o simbur / creației — tot n-ai putea să smulgi / o așchie din sufletul cu care / primesc supremul bine ca un duh" (IONEL, p. 79).
voi fi sfințit. BH lasă aici loc ambiguității, cele două verbe ale frazei avînd un sens fie de pasiv, fie de reflexiv. Conform interpretării din LXX, identică aceleia din tradiția rabinică, 'Iahwe se adresează preoților („cei ce se apropie de mine"), reclamînd respectarea sacralității sale și afirmarea ei în fața întregului popor.
Aaron a rămas tăcut. Tăcerea lui Aaron exprimă deopotrivă durere, uimire și teroare mistică.

[4] Numele celor trei personaje prezintă următoarea filiație : *Misail* (ms. 45, ms. 4 389, R-G, BIBLIA 1968) după OSTROG. МИСАИЛЪ și IER. *Misaele ; Misadai* (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE) după LXX Μισαδάη ; *Elisafan* și *Oțiil* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) după LXX Ἐλισαφάν și Ὀζιήλ, OSTROG. ЕЛИСАФАН și ОЗИИЛЪ. În BH : *mîysā'ēl* 'care aparține lui Dumnezeu', *'el' tsāphan* 'Dumnezeu a protejat', *'uzīy'ēl* 'puterea mea este Dumnezeu'.

[5] cu tunicile lor, cf. 8, 7. Referința pronumelui posesiv este ambiguă și în BH, nefiind clar dacă este vorba despre tunicile morților sau ale celor care îi transportă. Majoritatea interpreților optează pentru prima posibilitate.

[6] *Elităzar* (ms. 45, ms. 4 389, BB, FILOTEI) *Eleazar* (MICU, ȘAGUNA, HELIADE, R-G, BIBLIA 1968), după LXX Ἐλεάζαρ, OSTROG. ЕЛЕАЗАРЪ, IER. *Eleazar*, transcripții ale ebr. *'ele'āzār* 'Dumnezeu a ajutat'.
Ithamar (ms. 45, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE), *Ithamár* (BB), după LXX Ἰθάμαρ, IER. *Ithamar* sînt transcripții ale ebr. *'ītīthāmār* 'insulă a palmierilor'. Forma *Thamar* din ms. 4 389 a rezultat din OSTROG. ѲАМАРЪ, unde, lipsind conjuncția coordonatore и 'și', a fost interpretat ca atare и-ul inițial al antroponimului.
Propoziția *capul vostru să nu-l descoperiți de chivere* (ms. 45, BB), modificată de MICU în *de pre capul vostru să nu vă luați chidarele*, traduce LXX τὴν κεφαλὴν ὑμῶν οὐκ ἀποκιδαρώσετε iar *capeʻele voastre să nu le descoperiți* (ms. 4 389) se raportează la OSTROG. ГЛАВЪ ВАШИХЪ НЕ ОТКРЫВАЙТЕ. Ebr. *pārā'*, echivalat prin gr. ἀποκιδαρεόω, lat. *nudare*, slavon. ОТКРЫВАТИ, are, pe lîngă sensul 'a descoperi (capul)' și pe acela de 'a rade (părul sau barba)' ; cel de-al doilea sens ar fi mai potrivit în context, smulgerea bărbii și a părului de pe cap, ca și ruperea hainelor fiind un semn de doliu nu doar la evrei, ci și la alte popoare antice (cf. *Iliada*, passim). Așadar, după

cei mai mulţi interpreţi, secvenţa *ri'ša lo'yph'rā' 'eth* ar trebui înţeleasă „să nu-şi lase capul în neorînduială". Orice semn de durere din partea preoţilor aflaţi în exerciţiul funcţiunii ar fi atras mînia divină, căci ar fi putut fi interpretat ca o dezaprobare a hotărîrilor lui Iahwe.

Pentru subst. *chivere* cf. 8, 13.

[9] b ă u t u r ă a m e ţ i t o a r e. Întrucît băutura numită aici apare în asociere cu vinul, traducătorii mai vechi au crezut că este vorba de o băutură puternic alcoolizată, mai tare decît vinul (cf. KJV *strong drink*, LUTHER *starke Getränke*). Aceeaşi interpretare o atestă şi ms. 45 *vinars* (după TIKTIN, s.v. un calc după germ. *Branntwein*), cît şi ms. 4 389, BB şi ms. 45 (într-o notă marginală) *rachiu* (<turc. *raki*). În realitate, corespondentul gr. τὸ σίκερα din LXX, preluat ca atare de unii interpreţi (IER. *sicera*, OSTROG. сикера, HELIADE, BIBLIA 1968 *sicheră*) este transcripţia ebr. *šēkhār*, numele oricărei băuturi fermentate, descrisă de Hieronymus, *Epistula ad Nepotianum*, astfel: „prin cuvîntul ebraic *sicera* se denumeşte orice băutură care poate îmbăta, fie aceea care se face din cereale sau din sucul fructelor, fie acea băutură dulce şi barbară obţinută din miere, fie licoarea stoarsă din fructele de curmal". În consecinţă, traducerile mai noi optează pentru *boisson fermentée* (BJ), *Bier* (GN). În alte locuri din BB, gr. σίκερα este transpus de asemenea prin *rachiu* (*Num.*, 6, 3, *Jud.* 13, 4), sau prin termenul mai vag *îmbătare* (*Jud.* 13, 7, *Isa.* 24, 9.). În BB am mai reperat şi transpunerea *sichera*, în *Luca* 1, 15, loc în care NT (1648) optează pentru acelaşi termen, pe care îl glosează marginal prin sintagma *beutură de beţie*.

c o r t u l î n t î l n i r i i, cf. 1, 1.

n e a m u l v o s t r u....l e g e v e ş n i c ă, cf. 3, 17.

[10] În BH acest verset este structurat prin încrucişarea în chiasm a patru concepte, opuse două cîte două (abba); procedeul este păstrat în traduceri, cu excepţia ms. 45, unde chiasmul este transformat într-un simplu paralelism: LXX τῶν ἁγίων — τῶν βεβήλων / τῶν ἀκαθάρτων — τῶν καθαρῶν; IER. *sanctum — profanum / pollutum — mundum*; OSTR. с[вѧ]тыми — сквернавыми/нечистыми — чистыми; ms. 45 *cei necuraţi — cei sfinţi / cei necuraţi — cei curaţi*; BB *cei sfinţi — cei pîngăriţi / cei necuraţi — cei curaţi*; ms. 4 389 *cêle sfinte — cêle spurcate / cêle necurate — cêle curate*; MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *cei sfinţi — cei spurcaţi / cei necuraţi — cei curaţi*; HELIADE *sînţi — profani / necuraţi — curaţi*.

Repetarea prep. *între / întru*, nespecifică sintaxei româneşti, se datorează transpunerii literale a gr. ἀναμέσον şi a slavom. междоу.

[12] E l e a z a r ş i I t a m a r, cf. supra, v. 1.

p r i n o s d e g r î n e, cf. 2, 1.

n e d o s p i t ă, cf. 2, 11.

l u c r u p r e a s f î n t, cf. 2, 3.

[13] p a r t e a c u v e n i t ă, cf. 6, 17.

a ş a m i-a f o s t p o r u n c i t. În BH, IER. şi majoritatea ediţiilor LXX, subiectul „Domnul" lipseşte în această secvenţă, deşi este subînţeles (cf. supra, vv. 8, 9, 13); în versiunile româneşti el este introdus după FRANKF. şi OSTROG.

[14] f i i c e l e t a l e. În nici un loc din VT nu se specifică faptul că Aaron ar fi avut şi fiice. Folosirea aici a termenului poate fi însă generică, indicînd pe membrii feminini ai familiilor sacerdotale. De aici opţiunea ὁ οἶκος σου 'casa ta' din LXX, transpusă ca atare de traducătorii români.

p i e p t u l l e g ă n a t, cf. 7, 30.

ş o l d u l î n ă l ţ a t, cf. 7, 14.

p a r t e c u v e n i t ă v o u ă, cf. 22, 1—16.

[15] Se repetă aici informaţiile din versetul anterior, întărindu-li-se semnificaţiile.

f i i c e l o r. Termenul lipseşte în BH dar este prezent în traducerile româneşti după LXX.

l e g e v e ş n i c ă. cf. 13, 17.

[16] Formulările, tipice stilului biblic, *cercînd l-au cercat* (ms. 45, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *cercînd....cercă* (ms. 45), HELIADE *cercînd îl căută* sînt transpuneri ale construcţiei cu valoare intensivă participiu+indicativ din BH, preluată prin LXX ζητῶν ἐξεζήτησε OSTROG. възискаѧ възиска. Transpus corect prin gr. ἐκζητέω 'a căuta să afli; a întreba în legătură cu ceva' şi rom. *a cerca*, ebr. *dāraš* 'a căuta' se utilizează în BH numai în împrejurări cînd se caută răspuns la o întrebare sau soluţie la o problemă. În concurenţă cu *a cercela*, vb. *a cerca* apare frecvent în BB, cu sensuri multiple. Cf. ST. L. FAC., p. 93 şi 97.

ţ a p u l, referinţă la animalul menţionat în 9, 3 şi 15, ca jertfă pentru păcatul întregii comunităţi.

f u s e s e a r s. Fiii lui Aaron arseseră jertfa în întregime încălcînd astfel prescripţia care prevedea ca o parte a ei să fie consumată de preoţi, în semn de asumare şi ispăşire a păcatelor poporului.

[17] l u c r u p r e a s f î n t, cf. 2, 3.

î n t r e g i i a d u n ă r i, cf. 4, 13.

s ă f a c e ţ i i s p ă ş i r e, cf. 4, 20.

[18] î n l ă u n t r u l s f î n t u l u i l o c a ş, cf. IV, 5—6, 16—17. Expresiile *la svîntu den faţă înlontru* (ms. 45) *la sfîn'u den faţă, înlăuntru* (BB) şi *la sfînt de faţă înlăuntru* (ms. 4 389) reflectă exprimarea obscură εἰς τὸ ἅγιον κατὰ πρόσωπον ἔσω din FRANKF., probabil o coruptelă a expresiei obişnuite pentru „faţa Domnului", utilizată metonimic pentru a desemna întregul sanctuar. MICU încearcă limpezirea secvenţei: *întru cel sfînt, înaintea feţii, înlăuntru*.

[19—20] Explicaţia prezentată de Aaron şi acceptarea ei de către Moise sînt greu de înţeles. De aceea, unii exegeţi socotesc întreg pasajul ca fiind o interpolaţie artificială (BJ).

CAP. 11

Aici începe partea a III-a a *Leviticului*, cea mai întinsă (cap. 11—15; 17—22), care conţine prescripţiile referitoare la lucrurile considerate pure sau impure. Cap. 11 tratează despre animalele pure şi despre cele impure. Criteriile de separare între aceste două categorii corespund unor străvechi interdicţii religioase: pure sînt acele animale care pot fi oferite ca jertfă lui Iahwe, iar impure acelea care fie că sînt sacre pentru popoarele păgîne (egipteni, canaaneeni, babilonieni) fie că sînt respingătoare pentru om şi, ca atare, nu pot fi aduse ca jertfă.

Identificarea multora dintre animalele enumerate rămîne nesigură pentru exegeza modernă.

[3] d o b i t o c, LXX κτῆνος, IER. *pecus*, OSTROG. скотъ traduc în mod exact ebr. *b'hēmāh*, care în BH desemnează în special vitele domestice, în opoziţie cu păsările, reptilele şi fiarele sălbatice.

c o p i t a d e s p i c a t ă. Exprimarea greoaie *cu unghea îngemănată şi unghind unghi a doao copite* (ms. 45, BB) se datorează transpunerii literale a LXX διχηλοῦν ὁπλὴν καὶ ὀνυχιστῆρας ὀνυχίζον δύο χηλῶν, pe cînd ms. 4 389, orientîndu-se după OSTROG., ajunge la o construcţie mai firească. MICU, la rîndul lui (urmat de FILOTEI şi ŞAGUNA) încearcă să limpezească în mod perifrastic, însă fără prea mult succes: *cu unghia despicată şi care are despicate unghiile în două copite*; cf. şi HELIADE *cu copita despicată avînd două unghi*, o traducere corectă.

Sînt incluse aici copitatele rumegătoare indicate explicit în *Deut.* 14, 4 şi urm.: boul, oaia, capra, cerbul, gazela, antilopa, boul sălbatic şi capra sălbatică.

c a r e r u m e g ă. Este probabil că vechii evrei nu cunoşteau fiziologia exactă a rumegării, ci se refereau la partea vizibilă a acestui proces; aşa s-ar explica de ce în v. 5 iepurele este considerat un rumegător.

Constituirea expresiei *a scoate rumegătură / rumegală* din traducerile româneşti se datorează LXX ἀναγεῖν μηρυκισμόν, OSTROG. открыжати жванїе.

c ă m i l a, LXX ὁ κάμηλος, IER. *camelus* au etimenul primar într-o limbă semitică (cf. ebr. *gāmāl*). Deşi în OSTROG. apare sinonimul вельбльѹдъ, împrumutul камилъ există şi în slavonă, constituind, alături de forma grecească, etimonul rom. *cămilă* (cf. DA, s.v., care atestă cuvîntul încă la Coresi). După GESENIUS, s.v., cuvîntul, de origine semitică, se regăseşte şi în egipteană şi sanscrită. Este vorba aici de cămila cu o cocoaşă (dromaderul), căci cămila propriu-zisă, cea cu două cocoaşe, era foarte rară în Orientul Apropiat.

ş a f a n, ebr. *šāphān*, desemnează un mic mamifer ierbivor, de talia iepurelui, cu o blană deasă de culoare brună, cu capul rotund şi urechile scurte, cu incisivii foarte puternici *(Hyrax syriacus)*, care trăieşte în număr destul de mare în zonele aride din Orientul Apropiat şi din nord-vestul Africii. Necunoaşterea sa în Europa a condus la mari dificultăţi de identificare şi denumire: LXX ὁ χοιρογρύλλιος este un compus ad hoc din gr. ὁ χοῖρος şi ὁ γρύλλος, sinonime aproximative, cu sensul 'purcel'; din LXX au fost preluate, formele IER. *choerogryllus*, OSTROG χирогрилъ, ms. 45 *hirogruliun*, MICU, FILOTEI *hirogriliĕnul*, ŞAGUNA *hirogryllienul*, HELIADE *cherogryllu*. Autorul sau revizorul ms. 45 adaugă marginal, ca sinonime explicative, termenii *arici* şi *gligan* 'mistreţ', prima soluţie alternativă fiind preluată în ms. 4 389 şi BB, aici, ca şi în *Deut.* XIV, 7, unde cuvîntul apare din nou în LXX. În *Ps.* 103, 19, gr. χοιρογρύλλιος este echivalat în toate trei vechile versiuni româneşti, ca şi în CORESI, PS., prin *iepure!* Inadecvată ni se pare şi soluţia *iepurele de casă* din BIBLIA 1968. Cf. şi KJV *rock badger* 'viezure de stîncă', LUTHER, GN *Klippdachs* 'viezure agăţător', BJ *daman* 'şafan'.

[6] i e p u r e l e, LXX ὁ δασύπους (cf. HELIADE *dasypodus!*), IER. *lepus*, OSTROG. заѧцъ, BH *'ar'nebheth* poate fi oricare din membrii familiei *Leporidae*, din care se cunosc mai multe specii în Palestina.

[7] p o r c u l, LXX ὁ ὗς, IER. *sus*, OSTROG. свинїа; ebr. *h'ziyr* desemna o specie de porc semisălbatic, probabil *Sus scrofa*, căci porcul nu era crescut sistematic în nici o parte din Orient, din cauza aversiunii pe care o trezea. Repulsia atît de adînc înrădăcinată în memoria popoarelor din Orientul Apropiat (egipteni, evrei, arabi etc.) faţă de acest animal se explică probabil şi prin faptul că, în antichitate, porcul era principalul purtător al leprei

şi al viermilor intestinali. Rasele de porci cunoscute astăzi în Europa sînt rezultatul unui îndelungat proces de selecţii şi încrucişări.

[8] m o r t ă c i u n e, cf. 5, 2.

[10] s p u r c ă c i u n i / u r î c i u n i, cf. 7, 21. Sinonimul *ofăritură* (<vb. *ofări* 'a scîrbi, a îngreţoşa'), care apare aici în ms. 45, este atestat în DLR, s.v., cu un sens similar, abia în *Istoria Americei*, traducere de pe la sfîrşitul sec. al XVIII-lea. Verbul rom. *ofări* (<bg. оцеря), care de asemenea apare în acest verset, este atestat în DLR, s.v., cu sensul 'a scîrbi, a îngreţoşa', abia în sec. al XIX-lea.

[13] v u l t u r (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *aquila* (HELIADE), după LXX ὁ ἀετός, IER. *aquila*, OSTROG. орьлъ, corespund ebr. *nešere*, termen care în BH este numele generic pentru mai multe varietăţi de vultur, dintre care, în Palestina, cel mai des se întîlnesc vulturul auriu *(Aquila chrysaetus)*, o pasăre maiestuoasă de aproape trei metri amplitudine, cu penajul roşu auriu pe partea dorsală superioară, şi vulturul imperial *(Aquila imperialis)*, cu o talie mai mică decît precedentul, dar cu aripi mai ample; la baza aripilor, pe omoplaţi, această varietate are caracteristică o pată albă. Cf. LUTHER *der Alder*, KJV *the eagle*, BJ *le vautur-griffon*. Pentru denumirile populare ale acestei specii, pentru feluritele sale varietăţi ca şi pentru situaţia sa ecologică actuală în ţara noastră vezi BĂCESCU, PĂS., p. 223–226.

g r i p s o r u l (Ms. 45, ms. 4 389, BB), *gripa* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *grypul* (HELIADE), *zgripţorul* (R–G), *zgripţorul* (BIBLIA 1968) derivă toate din LXX ὁ γρύψ, IER. *gryps*, termen care desemna în mitologia greacă un animal fabulos cu trup de leu dar cu aripi şi cap de vultur, asimilat în lucrările moderne de mitografie şi de istoria artei cu grifonul (vezi PRUT, FANT., p. 33–34). Cunoscută sub forme diferite *(gripsor, zgripţor, gripţuroi, zgribţuroi* etc.), denumirea acestui animal himeric se regăseşte şi în cărţile populare (în special în *Alexandria*) ca şi în basmele populare româneşti. Ca simbol heraldic sau ca motiv ornamental, gripsorul sau grifonul a fost uneori reprezentat în arta monumentală medievală românească. Barbu Slătineanu, *Studii de artă populară*, Minerva, Bucureşti, 1972, p. 302, citează astfel figura unui zgripţor înaripat în ceramica monumentală moldovenească din sec. al XV-lea, exemplificînd, în planşa XI, cu o placă ceramică de la biserica Sf. Nicolae din Iaşi. Pornind de la corespondentul ebr. *perem*, cu sensul literal 'spărgător' (<*pāram* 'a sparge'), exegeza modernă a încercat să identifice o pasăre răpitoare anume, conturîndu-se în timp două ipoteze principale: 1. fie că ar fi vorba de specia *ossifragus* sau *ossifraga* ('spărgător de oase') al romanilor, descris de Plinius, *Hist. nat.* X, 3; XXX, 7, cf. KJV *the ossifrage*; 2. fie că s-ar face referire la o specie de vultur cu ciocul încovoiat, cu penajul gri-brun, coada albă, capul acoperit cu pene şi o bandă neagră în jurul gîtului; este foarte rapace, se hrăneşte mai ales cu peşti şi are o talie foarte mare (1,5 metri lungime şi 3 metri anvergură a aripilor). Caracteristica sa, un smoc crescut sub ciocul de culoare galbenă, îi explică numele ştiinţific, *Gypaetus barbatus*.

v u l t u r u l d e m a r e (ms. 45, ms. 4 389, BB, R–G, BIBLIA 1968), *alietul de mare* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *halietul (vulturul de mare)* (HELIADE) reflectă, prin traducere sau împrumut, LXX ὁ ἁλιαίετος 'vultur de mare' (ἅλς 'mare', ἀετός' vultur'), IER. *haliaetus* 'idem', OSTROG. морьскъ орьлъ 'idem'. Varietate încă larg răspîndită la noi, *Haliaetus albicilla* trăieşte pe ţărmurile Mării şi ale Dunării, ca şi ale principalelor rîuri din ţară (vezi BĂCESCU, PĂS., p. 231).

Majoritatea interpreţilor consideră însă că în BH ebr. *'āz'niyāh* (<*'āziy* 'puternic'), redat în traduceri prin „vultur de mare", desemnează, cu un nume mai nou, aceeaşi pasăre ca şi termenul imediat anterior (HARRISON, p. 128), cf. JKV *the asprey*, LUTHER *der Fischaar* 'vultur pescar', BJ *l'orfraie* (<lat. *ossifraga*).

[14] ş o i m u l, identificare nesigură; *brehnacea* (ms. 45), *pajăre* (ms. 4 389), *şorliţa* (MICU, FILOTEI, cu nota irelevantă „şorliţa este un fel de vultur care are capul şi gîtul golaş", (ŞAGUNA), *gypul* (HELIADE), *şoimul* (R–G, BIBLIA 1968) echivalează LXX ὁ γύψ 'vultur', IER. *milvus* 'uliu', OSTROG. неясыть 'vultur'. După GESENIUS, s.v., corespondentul ebr. *diy'āh* (<*dā'āh* 'a zbura' desemnează o pasăre răpitoare care are drept caracteristici zborul planat, putinţa de a rămîne aparent nemişcată în aer, în urmărirea prăzii; hrănindu-se cu hoiturile animalelor, este o pasăre comună în Orientul Apropiat. Aceste caracteristici corespund speciei *Milvus milvus* (BJ *milan noir*) din familia falconidelor, un răpitor diurn, de talie relativ mare, cu coada lungă şi înfurcată, numit la noi, după BĂCESCU, PĂS., p. 218, *gaie* sau *şorliţă*. După acelaşi autor, ibidem, termenul (cu etimologie necunoscută) *şorliţă* sau *şurliţă*, care apare şi în BB, are o largă circulaţie în Banat, Transilvania şi Moldova, aplicîndu-se, de multe ori, ca termen generic pentru răpitoarele mari. Semidomesticite, unele varietăţi ale acestei specii au fost utilizate şi la noi, chiar în mediile populare, la vînarea altor păsări (potîrnichi, prepeliţe, cocori) sau a iepurilor.

Opţiunea *brehnace* din ms. 45 ar fi potrivită dacă am accepta explicaţia „un fel de uli" dată de SCRIBAN, *Dicţ.*, s.v.. După BĂCESCU, PĂS., p. 38 şi 226, numele *brehnace* se atribuie la noi mai ales varietăţii *Aquila clanga*, datorită ţipătului strident caracteristic. În BB subst. *brehnace* apare în *Iov*. XV, 23 şi XXVIII, 7, unde corespunde gr. γύψ şi ebr. *'ayāh*, termenul generic în BH pentru falconide.

Cît priveşte denumirea *pajură* (înregistrată în forma *pajăre* din ms. 4 389 şi în DLR), ea ar desemna, după BĂCESCU, PĂS., p. 223–224, specia *Aquila chrysaetus*, foarte rară pe la noi (cf. şi supra., s.v. *vultur*). Ca fiinţă fantastică, pajura este foarte bine reprezentată în folclorul românesc, îndeplinind, în basme, în special funcţia de animal psihopomp (vezi PRUT, FANT., p. 34). Frecventa utilizare a pajurei ca simbol heraldic a determinat şi titlul *Pajere* al cunoscutului ciclu de poeme al lui Mateiu Caragiale. Etimologic, rom. *pajură* vine din ucr. пажера 'fiinţă lacomă, nesăţioasă'. Atît, *brehnace*, cît şi *pajură* sînt folosite, în epoca BB, de Cantemir. Cf. şi KJV *kite* 'gaie', LUTHER *der Geier* 'vultur'.

g a i a (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *cata* (ms. 45, BB, ms. 4 389) corespund LXX ὁ ἰκτῖνος 'şoim', IER. *vultur*, cf. BJ *milan rouge*, LUTHER *die Weihe* 'erete', KJV *the falcon* 'şoim'. Totala nesiguranţă în echivalare provine, probabil, din faptul că ebr. *'ayāh*, echivalat în LXX şi IER. prin „vultur" sau prin „gaie" desemna în mod generic întreaga familie a falconidelor; această explicaţie se sprijină şi pe expresia imediat secventă *l'miynāh* „şi cele ce-i sînt asemănătoare". Rom. *gaie* denumeşte astăzi, după BĂCESCU, PĂS., p. 89, mai multe varietăţi ale speciei *Milvus milvus*, fiind deci sinonim cu termenul de dinaintea sa.

c o r b u l, în toate versiunile româneşti, echivalează fără echivoc LXX κόραξ, IER. *corvus*. Corbul *(Corvus corvus)* este numit aici ca reprezentant generic al unei familii care include cioara, stăncuţa, coţofana etc. Cît priveşte corespondentul ebraic *'ōrēbh*, GESENIUS, s.v., remarcă faptul că nu se raportează la nici un radical semitic dar ar putea fi pus în relaţie cu sanscr. *kârawa*, gr. κόραξ, lat. *cornix*, ceea ce ar putea sprijini ipoteza unui vechi împrumut indoeuropean în semitică.

[16] s t r u ţ u l, în toate versiunile româneşti corespuned LXX ἡ στροῦθος, IER. *struthio*, prin care se desemnează cunoscuta pasăre a deşertului *(Struthio camelus)*, numită în ebraică prin sintagma *bath hăya'ănah* 'fiica strigătului', din cauza ţipetelor sale caracteristice. Interdicţia de a consuma carnea struţului apare surprinzătoare, căci multe popoare din zonă, inclusiv o parte din arabi o consumă. OSTROG. врабии 'vrabie' rezultă din interpretarea corespondentului din LXX drept ὁ στρουθός 'vrabie'.

c u c u v e a u a, identificare nesigură. Numele *boaghea* (ms. 45), *bogza* (ms. 4 389, BB), *buha* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE), *ciuhurez* (R-G) traduc LXX ἡ γλαύξ 'cucuvea, bufniţă', IER. *noctua* 'idem', cf. KJV *night hawk*, BJ *le chat-huant*. După GESENIUS, s.v., corespondentul ebraic *tah'mām* nu poate fi definit cu exactitate.

Toţi termenii utilizaţi în traducerile româneşti succesive sînt relativ sinonimi, denumind cu aproximaţie răpitori nocturni de talie mică din genul *Bubo* sau *Strix*. Ms. 45 *boaghe* (<ung. *bagoly* 'bufniţă') este echivalat de BĂCESCU, PĂS., p. 250–252, cu cucuveaua *(Athene noctua)*; acest autor consideră subst. *boaghe* un „străinism" nereperat pe teren, ci doar la Cantemir şi în *Lexiconul latin-român* al lui Theodor Corbea (începutul sec. al XVIII-lea); DA, s.v. oferă însă şi atestări din poezia populară. Subst. *bogză* (*Bubo bubo*, BĂCESCU, PĂS., p. 37), fără etimologie în DA, este atestat de acest dicţionar, în afară de BB, doar într-un răspuns la chestionarul lui Hasdeu, în comuna Ciobanu–Constanţa.

p e s c ă r u ş. Acesta este sensul exact al LXX ὁ λάρος, IER, *larus*, care corespund ebr. *šahap*, cf. KJV *sea gull* 'pescăruş', BJ *la mouette* 'idem', HELIADE *larul (pasere de mare)*. Adesea în substantive compuse cu diferiţi determinanţi substantivali sau adjectivali, românii numesc astăzi prin *pescar* sau *pescăruş* un număr foarte mare de specii şi varietăţi din ordinul *Lari*, păsări care trăiesc pe ţărmul mării sau în lunca rîurilor, hrănindu-se cu peşte (cf. BĂCESCU, PĂS., p. 124–127, 271–272). Opţiunile *balca* (ms. 45) şi *babiţa* (BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), ambele denumiri avînd sensul 'pelican', se explică, probabil, prin confuzie: atît pescăruşii, cît şi pelicanii mănîncă mult peşte şi trăiesc pe malul apelor; cf. şi R–G *călifar*. În ms. 4 389, *ciuhul* traduce OSTROG. сова 'bufniţă', care reflectă o altă tradiţie interpretativă, cf. LUTHER *Nachteule* 'bufniţă'.

u l i u (ms. 4 389, BIBLIA 1968), *coruiul* (ms. 45, BB), *coroiul* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *curuiul* (HELIADE), *erete* (R–G) sînt denumiri care corespund mai ales speciei *Accipiter gentilis* (cf. BĂCESCU, PĂS., p. 70, 170, 202, 207). Cf. LXX ὁ ἱέραξ 'uliu' IER. *accipiter* 'idem', LUTHER *der Sperber* 'idem', KJV *the hawk* 'idem', BJ *épervier* 'idem'. Corespondentul ebr. *nēts* (<vb. *nā'ats* 'a zbura') sugerează zborul rapid şi sigur al acestei răpitoare. Ca etimologie, *uliu*, atestat în *Pravila de la Govora* (1640), este un împrumut după magh. *ölü* (cf. TIKTIN, s.v.), ca şi *coroi* (<magh. *karoly*), cf. DA, sub verbis.

[17] b u f n i ţ a. Ms. 45, ms. 4 389, BB *corbul de noapte*, MICU FILOTEI, ŞAGUNA *corbul cel de noapte* sînt traduceri literale după LXX ὁ νυκτικόραξ (νύξ 'noapte', κόραξ 'corb'), care desemna în limba greacă o specie de bufniţă. Cuvîntul este împrumutat din LXX în unele versiuni ale IER.: *nycticorax*, ca şi de HELIADE: *nycticoracele*. Toţi traducătorii optează aici pentru „bufniţă": IER. *bubo*,

KJV *white (little) owl* 'bufniță albă (mică)', LUTHER *das Räuzchen* 'bufniță mică', BJ *le hibou* 'bufniță', R—G *chuhurez*, BIBLIA 1968 *cucuvea*. Corespondentul *kôș* din BH a fost legat de unii interpreți de specia de bufnițe *Athena persica*, abundentă în Palestina (cf. SB), pe cînd GESENIUS, s.v., pune sub semnul întrebării această interpretare tradițională, la care se opune sensul primar al ebr. *kôș*, cel de 'receptacol; cupă'; ar putea fi vorba, conform unei analogii referențiale, mai degrabă de pelican sau cormoran.

cormoranul. Ceea ce LXX numește prin gr. ἡ καταράκτης (<καταράσσω 'a cădea'), iar IER. prin *mergulus* 'cufundar' este numit în BH prin ebr. *šālāk*. După majoritatea interpreților este vorba de cormoran *(Phalacrocorax corbo sinensis)*, răpitor marin de talie relativ mică, înrudit cu pelicanul, cu penaj brun închis cu pete albe, a cărui caracteristică o constituie plonjonul vertical asupra prăzii sale, peștii: cf. KJV *the cormorant*, SB, BJ *le cormoran*. Echivalările *hereț* (ms. 45, ms. 4 389) și *hăreț* (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) sînt forme învechite ale denominației ornitologice *herete*, nume dat uliilor din specia *Accipiter gentilis*. Explicația „hărețul unii îl cheamă corlă" din nota de la MICU și FILOTEI este binevenită, căci subst. *corlă* este un nume mai rar pentru specia *Podiceps cristatus*, numit mai adesea *cordodel*.

ibis, conform tradiției europene, după LXX ἡ ἶβις, IER. *ibis*, cf. SB *l'ibis*, HELIADE, R—G, BIBLIA 1968 *ibis*. Pasărea ibis *(Threskiornis aethiopica)* se caracterizează printr-un gît foarte lung, terminat cu un cioc mare și încovoiat, penaj alb imaculat, încadrat la extremitățile aripilor de pene negre; patria sa era Delta Nilului, dedicîndu-i-se de către egipteni un cult special. Echivalentul *stîrc* (<vs. *străkă*, TIKTIN, s.v.) din ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA denumește la noi mai ales specia *Egreta alba* (cf. BĂCESCU, PĂS., p. 159), iar *cocostîrcul*, dat ca sinonim într-o notă la MICU și FILOTEI, este, în concurență cu *barză*, numele popular al speciei *Ciconia alba* (Cf. BĂCESCU, PĂS., p. 62). Întemeindu-se pe etimologia corespondentului ebraic *yaʿ šuph* (<*nāšaph* 'a sufla zgomotos', ca și pe interpretările din vechile versiuni caldeeană și siriacă, GESENIUS, s.v., crede că referentul real în BH ar putea fi aici o specie de bufniță, mai ales că în *Isa.* 34, 11, pasărea denumită cu acest nume este descrisă ca locuind printre ruine, ceea ce nu este cazul ibisului; această interpretare este acceptată de KJV *horned (great) owl* 'bufniță (mare) cu coarne' și BJ *la chouette* 'bufniță'.

[18] porfirion, în toate traducerile românești, cu excepția R—G, BIBLIA 1968 *bitlan*, reprezintă transcrierea LXX ὁ πορφυρίων IER. *porphirio*, OSTROG. порфѵрионъ, care denumesc o găinușă de apă cu ciocul și labele roșii *(Fulica porphyris)*, asemănătoare cu lișița de la noi, cu care, la rigoare, ar putea fi echivalată. După GESENIUS, s.v., corespondentul ebraic *rāhām* (<*rāham* 'a fi tandru') desemnează o specie de vultur de talie mică *(Vultur percnopterus)*, pe care-l caracterizează marea afecțiune arătată puilor.

pelican (ms. 4 389, ȘAGUNA), *pelecan* (ms. 45, MICU, FILOTEI, HELIADE) sînt traduceri corecte ale LXX ὁ πελεκάν, IER. *onocrotalus* (în alte versiuni *pelecanus*) și OSTROG пеликанъ, specie abundentă la noi, în Delta Dunării *(Pelecanus onocrotalus)*. Numele ebraic *qāʾath* derivă de la verbul *qô* 'a vomita', datorită obiceiului acestei păsări de a-și hrăni puii cu pește expulzat din gură. Opțiunea *barză* din BB se explică probabil printr-o intenție de diferențiere, căci „pelicanul" fusese denumit mai sus, în v. 16 prin subst. *babiță*. Astfel, BB oferă cea mai veche atestare într-un text literar a ornitonimului *barză (Ciconia alba)*, care, conform cvasiunanimității lingviștilor români, face parte din fondul autohton al limbii române (cf. Ion Coteanu, Marius Sala, *Etimologia și limba română*, București, 1987, p. 114). Cuvîntul se găsește însă și într-un document slavo-român din anul 1502 (vezi *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române, 1374—1600*, București, 1981, s.v.

lebăda (< slavon. лебедь), în toate traducerile românești, este echivalentul firesc al LXX κύκνος, IER. *cycnus*, cf. KJV *the swan*, SB *le cygne*. Ebr. *tinʿšemeth* desemnează în mod vag o pasăre de apă neidentificată, considerată de GESENIUS, s.v., aceeași cu *porfirionul*. Lucrurile se complică, întrucît ebr. *tinʿšemeth* pesemnează mai jos, în v. 30, „cameleonul"!

[19] bîtlanul. Opțiunile *erodiul* (ms. 45, ms. 4 389, HELIADE), *erodionul* (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) reprezintă transcrieri ale LXX ὁ ἐρωδιός 'bîtlanul', IER. *herodio* 'idem', OSTROG. ѡродионъ 'idem'. Identificarea acestui nume cu specia „bîtlan" *(Ardea cinerea)* este nesigură, pasărea confundîndu-se adesea cu cea care urmează; în multe versiuni (KJV, R-G, BIBLIA 1968) sînt puse chiar în relație apozițională. Întemeindu-se pe sensul ebr. *hăsîdāh* 'milostiva', mulți interpreți cred că ar fi vorba de barză *(Ciconia alba)*, cunoscută prin grija și afecțiunea sa față de pui; cf. BJ *la cigogne*.

cocostîrc, identificare nesigură, pasărea fiind foarte apropiată de precedentele. Formele *haradrion* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *charadriul* (HELIADE) sînt transcripții ale LXX ὁ χαραδριός, care desemnează în limba greacă specia *Charadrius* (în românește, *ploier*, cf. BĂCESCU, PĂS., p. 135), răpitor de mici dimensiuni, foarte vorace, trăitor pe malurile apelor; cf. IER. *charodrio*, OSTROG χарадрионъ. Referentul corespondentului ebraic *ʿnāphāth* din BH nu poate fi circumscris. Interpretarea etimologică ebraică tradițională vede aici o „pasăre supărată", iar în versiunile arabe apare „papagalul" (cf. GESENIUS, s.v.).

pupăza este numele care apare în toate traducerile românești pentru a echivala LXX ὁ ἔποψ 'pupăză', IER. *upupa* 'idem', OSTROG ѣдодъ 'idem'; avem aici una din rarele opțiuni unanime, deși în *Targum*-ul arameean apare „cocoș de munte". Confuzia între *pupăză (Upupa epops)* și *cuc (Cuculus canorus)* din ms. 45 și ms. 4 389 se explică, probabil, prin asemănarea sunetului scos de cele două păsări (cf. sintagma ironică *cuc armenesc* de la Creangă).

liliac, în toate traducerile românești (la HELIADE alături de grecismul *nicterida*) reflectă LXX ἡ νυκτερίς 'liliac', IER. *vespertilio* 'idem', OSTROG нетопырь 'idem', interpretare unanimă a ebr. *ʿ atalēph*, cf. KJV *the bat* 'liliac', BJ *chauve-souris* 'idem'. Deși mamifer, liliacul *(Vespertilio murinus)* este inclus și astăzi de arabi în rîndul păsărilor.

[20] Sînt definite aici insectele; pentru *tîrîtoare* cf. 5, 2, 7, 21, 11, 10. Expresia „pe patru picioare" are în BH un sens generic, denumind orice viețuitoare care are mai mult de două picioare.

[21] le puteți mînca. În Orientul Apropiat, lăcustele au fost cunoscute ca hrană din vremuri străvechi. Pe un basorelief asirian din vremea lui Assurbanipal (aprox. 669—627 î.d. Hr.) este înfățișată o scenă de banchet, în cadrul căreia servitorii aduc oaspeților lăcuste. Pentru unele triburi sălbatice din Africa lăcustele constituie principala componentă animală a hranei, iar în bazarele din unele țări arabe pot fi și astăzi cumpărate astfel de insecte, gata preparate spre a fi mîncate. Și în era creștină, eremiții din pustiuri își găseau în lăcuste o hrană convenabilă, imitîndu-l în acest sens pe Ioan Botezătorul (cf. *Matei*, 3, 4).

[22] Ce se ascunde în spatele acestor nume este greu de determinat cu mare exactitate. După indicațiile privitoare la forma picioarelor lor din v. 21, s-a putut deduce că „insectele curate" aparțin grupului *Orlopiera*.

vruhul (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *varuhul* (ms. 4 389, probabil formă coruptă din neatenție), *bruchul* (HELIADE) sînt transcrieri după LXX ὁ βροῦχος, IER. *bruchus*. Corespondentul ebraic *ʾarʿbeh*, un nume colectiv care apare de 24 de ori în BH, pare să desemneze lăcustele speciei *Gryllus migratorius*, cf. BJ *les sauterelles migratrices*, hrană foarte apreciată încă și astăzi de popoarele din Orientul Apropiat și Africa.

solam, după ebr. *ṣālʿām* (<rad. *ṣlʿ* 'a înghiți'), care denumește o specie de lăcuste foarte vorace. Formele *alachisul* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *alichisul* (ms. 4 389), *allacul* (HELIADE) sînt transcrieri după LXX ὁ ἀττάκης 'șopîrlă' (atestat, după BAILLY, s.v., doar în acest loc din LXX) și IER. *attacus*.

hargol, după ebr. *ḥarʿgol*, numele unei lăcuste, derivat de la un radical care în arabă înseamnă „a sări, a galopa", probabil datorită caracteristicii lor de a face salturi foarte ample. Sintagma *cel ce se bate cu șerpii* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) este o traducere literală a LXX ὁ ὀφιομάχης (ὄφις 'șarpe', μάχομαι 'a se lupta'). La HELIADE, *ophiomachul* este o transcripție după LXX sau după IER. *ophiomachus*.

hagab, după ebr. *ḥāgābh*, denominație pusă în relație de GESENIUS, s.v., cu un radical arab cu sensul 'a ascunde, a învălui', probabil pentru a sugera faptul că un nor de asemenea lăcuste ascundea privirilor spațiul pe care se așezau. Acesta este termenul folosit de Moise în *Pentateuh* ca să denumească lăcustele mărunte ale deșertului, spre a le deosebi de cele mari din Țara Făgăduinței (cf. *Num.* 13, 33). A fost identificată cu lăcusta numită de Plinius, *Hist. nat.* 29, 4, *attelebus* și descrisă ca fiind „locustorum minima sine pennis". Echivalarea în toate vechile versiuni românești prin termenul generic *lăcustă* se datorează LXX ἡ ἀκρίς 'lăcustă', IER *locusta*; la HELIADE, grecismul *acrida*.

[23] Cf. supra, v. 20. Sintagma *jiganie din păsări* existentă doar în ms. 4 389 corespunde OSTROG. гадъ отъ птицъ.

[24] va atinge hoitul lor, cf. 5, 2; este vorba de contactul involuntar ca un animal necurat, fapt care îl făcea inapt pe individ de a mai participa în acea zi la activitățile cultuale.

[25] va purta hoiturile lor. Aici se face referință la cazurile de contact voluntar, ca atunci cînd cadavrele vitelor trebuiau evacuate din tabără. Întregul pasaj a din vv. 24—25 se regăsește aproape identic în vv. 27—28.

[26] Cf. supra, v. 3. Se disting aici două tipuri de animale considerate impure: cele care au copite nedespărțite în două unghii (d. ex. calul și măgarul) și cele care au copite despărțite dar nu rumegă (d. ex. porcul).

[27] care calcă pe labe. Expresia desemnează animalele denumite de zoologi „plantigrade" (cum sînt canidele și felinele), în opoziție cu „digitigradele", cum sînt rumegătoarele.

[29] nevăstuica, în toate traducerile românești (în ms. 45 și BB o inexplicabilă inversiune cu „pisica" din versetul secvent) este interpretarea corectă, după LXX ἡ γαλή, IER. *mustela*, OSTROG. ласица, toate denumind specia *Mustela nivalis*, mic mamifer carnivor; este interpretarea tradițională a ebr. *ḥōledh*, prezentă și în

Targum, ca şi în *Talmud*, cf. KJV *the weasel* 'nevăstuică', SB *la belette* 'idem'. O interpretare mai nouă, neînsoţită de explicaţii în BIBLIA 1968 (cîrtiţa), după BJ *la taupe*.

şoarecele, opţiune unanimă în traducerile româneşti, după LXX ὁ μῦς 'şoarece', IER. *mus* 'idem', OSTROG МЫШЬ 'idem', interpretare tradiţională, în toate vechile versiuni *(Targum, Peshitta)* şi în *Talmud*, a ebr. *'akh'bär*, cf. KJV *the mouse*, LUTHER *die Maus*.

şopîrla, identificare generică, aproximativă. Ebr. *tsäbh* pare să fi denumit cu precădere specia de reptile terestre *Scincus lacerta*, endemică în Orientul Apropiat şi descrisă de Plinius, *Hist. nat.* XXVIII, 8, astfel: „scincus, quem quidam terrestrem esse crocodilum dixerunt". Sintagma „crocodil de pămînt" din vechile traduceri româneşti se explică prin reproducerea exactă a LXX ὁ κροκοδείλος ὁ χερσαῖος, cf., cu aceeaşi structură, OSTROG КОРКОДИЛЪ ЗЕМНЫЙ, Determinantul „de pămînt" s-a impus din necesitatea de a face distincţie faţă de crocodilul propriu-zis, animal acvatic.

[30] gecko este numele pe care îl propunem după LUTHER *der Gecko*, BJ *gecko* pentru a echivala ebr. *'anäqäh* (<*anak* 'a geme') folosit în BH pentru a desemna specia de reptilă *Ptyo dactylus gecko*. Particularităţi ale acestei reptile sînt geamătul caracteristic şi degetele mult dilatate, cu partea posterioară striată, ceea ce-i permite să adere la stîncile unde-şi duce viaţa. Vechile traduceri sînt toate aproximative şi tind să vadă aici un mamifer: LXX ἡ μυγάλη (compus din μῦς 'şoarece' şi γαλή 'nevăstuică'), transliterat de IER. *mygale*, OSTROG МИГАЛИ; termenul desemna în greacă specia *Sorex araneus* (chiţcanul de pădure) şi a fost corect înţeles de traducătorii români: ms. 45 *ghigorţanul* şi ms. 4 389 *ghigorţan* (cuvinte neînregistrate în dicţionare), BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE *chiţoranul* se referă cu siguranţă la diversele specii de mamifere insectivore din familia *Soricidae*, desemnată astăzi generic cu numele *chiţcan* şi din care s-au înregistrat în spaţiul românesc mai multe specii (vezi GEORGESCU, M., p. 23 şi urm.). Opţiunea *arici* (R—G, BIBLIA 1968) nu se justifică decît cel mult ca o echivalare analogică.

cameleonul, LXX χαμαιλέων, IER. *chamaeleon*, OSTROG ХАМЕЛЕОНЪ echivalează ebr. *qowah*, de la un radical puţin uzitat, cu sensul 'a fi puternic'. După cum se poate deduce din vechile traduceri arabe, unde apare numele *hardaun*, este vorba aici de o şopîrlă de dimensiuni mai mari *(Lacerta stellio)*, care trăieşte în Siria şi Palestina, căţărată pe zidurile în ruină. Cameleonul propriu-zis *(Chamaeleo)* se numeşte în ebraică *tin'šemeth*. Opţiunile *hameleon* (ms. 45, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) şi *hamelion* (ms. 4 389, BB) dovedesc, prin aspectul fonetic, împrumutul direct din greacă, pe cînd forma modernă *cameleon* rezultă dintr-o adaptare după fr. *caméleon*.

şopîrla letaah, în ebraică *l'ţä'äh*, nume utilizat în tradiţia talmudică, potrivit celor mai vechi interpretări, ca termen generic pentru orice fel de şopîrle; cf. IER. *stellio* 'un fel de şopîrlă', KJV *the lizard* 'idem', BJ *letaah*. Termenii *nevăstuică* (ms. 45, BB) şi *jder* (ms. 4 389) se explică prin aproximarea LXX χαλαβώτης şi OSTROG БЪКАКА. Despre gr. χαλαβώτης (var. καλαβώτης, ἀσκάλαβος, σκαλαβώτος, FRISK, GEW, II, 162, ne informează că se utiliza cu sensul 'un fel de şopîrlă'; originea sa este probabil egeică, preindoeuropeană. Foarte rar este şi slavon. БЪКА, cuvînt neînregistrat în MIKLOSICH. În consecinţă, revizorii ulteriori apelează la transliterare: *stelliul* (MICU, FILOTEI ŞAGUNA) după IER. *stellio* şi *hulabotul* (HELIADE) după LXX χαλαβώτης; acelaşi procedeu şi în OSTROG КАЛАБОТИСЪ,

şopîrla homet, după ebr. *hömet*, care desemnează, cel mai probabil, şopîrla de nisip, endemică în deşerturile Orientului Apropiat; utilizarea termenului generic din traducerile româneşti se datorează LXX σαῦρα 'şopîrlă', IER. *lacerta* 'idem', OSTROG. ЯЩЕРЪ 'idem'.

cîrtiţa, identificare incertă, după LXX ὁ ἀσπάλαξ 'cîrtiţă', IER. *talpa* 'idem'. În BH se utilizează aici subst. ebr. *tin'šemeth* ca şi în versetul anterior, unde s-a interpretat drept „cameleon". Echivalările *guziu* (ms. 45), *guzeil* (ms. 4 389), după magh. *güzü* (cf. DA, s.v. *guz*), utilizat mai ales în graiurile nordice, şi *şomic* (BB), utilizat mai ales în Banat, Transilvania şi Muntenia (cf. GEORGESCU, MAM., p. 32—33), sînt denumiri populare ale speciei *Talpa europaea*. Cf. şi MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *sobolul*.

[31] oricine se va atinge, cf. 11, 24.
mortăciune, cf. 5, 2.

[32] piele, LXX δέρμα, IER. *pelles*. Pielea animalelor era larg folosită de evrei, ca de toate popoarele antice, în cele mai diverse scopuri: îmbrăcăminte, corturi, obiecte casnice etc.

sac, LXX σάκκος, IER. *saccus* (în unele versiuni *cilicium*), ebr. *säq*, ţesătură din lînă sau păr de capră utilizată în special la confecţionarea hainelor uzuale.

[33] vas de oală, cf. 6, 28.
cuptor, cf. 2, 4.

vatra. Opţiunile *vatra de fierî* (R—G), *căminuri* (BB, MICU, ŞAGUNA), *colloane* (ms. 45, ms. 4 389) echivalează LXX χυτρόποδες 'pot de terre; marmite à pieds' (BAILLY, s.v.), IER. *chytropodes*, transliterare după LXX. Corespondentul ebraic *kiyr*, care nu apare în BH decît în acest loc, are un sens nesigur; se pare că desemna o instalaţie primitivă din pietre, sub care era aprins focul pentru fierberea alimentelor. Rom. *cămin* (vsl. КАМИНА 'sobă, vatră', bulg. КАМИНИ 'horn') înlocuieşte în BB termenul cu circulaţie mai restrînsă *cotlon* (<magh. *katlan*) din ms. 45 şi ms. 4 389, deşi acesta avea avantajul de a fi mai exact ca sens: 'zid de pietre pe care se aşează cazanul' (cf. DA, s.v. *cotlon*, cu atestări populare).

[36] totuşi. În BH particula restrictivă opune conţinutul acestui verset afirmaţiei cu valoare generală din v. 33. În BH „izvor", „fîntînă" şi „acumulare de apă" nu se găsesc pe acelaşi plan sintactic precum în LXX, IER. şi OSTROG.

Sursele de apă erau socotite pure după îndepărtarea elementului poluant şi reînnoirea apei.

Secvenţa „căzut în apă" este implicită în BH, LXX şi IER.

[38] Spre deosebire de sămînţa uscată, cea umezită poate fi impurificată prin contactul cu un cadavru, căci, în acest ultim caz, impuritatea pătrunde în interiorul ei.

[41] vieţuitoare care mişcă, cf. supra, vv. 10—11.

[42] Cf. supra, vv. 29—30.

[43] sufletele, cf. 2, 1.
tîrîtoare, cf. 5, 2; 7, 21.

[44] Acest verset şi cel secvent conţin temeiul teologic şi istoric al cerinţei, pentru un binecredincios israelit, de a se păstra pur. Toate prescripţiile sînt motivate de necesitatea pentru poporul ales de a-l imita pe Iahwe, care este sfînt.

[45] v-am scos pe voi din ţara Egiptului. În acest context tipic, tradiţia românească utilizează verbul *a scoate*, pentru a echivala LXX ἀνηγέομαι 'a conduce în exterior', IER. *educere* 'idem', OSTROG. ИЗВЕСТИ 'idem'. Corespondentul ebraic din BH *'äläh* semnifică aici ieşirea dintr-o ţară străină a poporului ales; cf. KJV *who bringeth you up out of the land of Egypt*, LUTHER *der euch aus Egyptenland geführt hat*, BJ *qui vous ai fait monter du pays d'Egypte*. Ideea de „ascensiune", inclusă şi în echivalările moderne, sugerează efortul necesar obţinerii pămîntului făgăduinţei.

[46] legea, cf. 6, 9.

[47] Sintagma prepoziţională *între mijlocul* (ms. 45 şi BB) reprezintă o reproducere greoaie a LXX ἀνάμεσον (cf. *Fac.* I, 4), înlocuită de MICU prin prep. *între*, la fel ca în ms. 4 389: *între* (după OSTROG. МЕЖДЯ.)

vieţuitoarele. Echivalarea compusului grecesc ζωογονοῦντες (formă nominală a vb. ζωογονέω 'a produce fiinţe vii' şi 'a face să trăiască', cf. BAILLY, s.v.) a pus probleme traducătorilor români. Prin sintagma *celor ce fac a trăi*, autorul ms. 45 optează pentru sensul secundar al gr. ζωογονέω, pe cînd construcţia *celora ce nascu cêle vii* ilustrează sensul primar al corespondentului din LXX. Faptul că în locuri mai dificile revizorii bucureşteni efectuau o reanalizare a originalului grecesc dovedeşte o colaţionare destul de atentă a manuscrisului lui Milescu de către editori. În alte părţi din BB, gr. ζωογονέω este tradus prin *a cruţa* (*Ieş.* 1, 18 şi 22), *a cruţa viu* (*Jud.* 8, 19), *a da viaţă* (*Ieş.* 1, 27), *a prinde viu* (I *Regi*, 27, 9 şi 11) şi *a învia* (I *Regi* 2, 6); ultima echivalare o regăsim şi în *Luca* 17, 33, loc în care soluţia de traducere din BB este identică cu cea din NT (1648): *învia-l-va*. Cel mai adesea, gr. ζωογονέω corespunde în LXX ebr. *häyäh*, verb plurisemantic în BH, cu sensurile primare 'a fi, a exista' şi 'a deveni' (cf. GESENIUS, s.v.). Cît priveşte soluţia *cêle ce trăiesc* din ms. 4 389 (după OSTROG. ОЖИВАЮЩИЕ, IER. *vivificantia*), aceasta este foarte aproape de versiunile moderne, cf. *cêle vieţuitoare* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE)

CAP. 12

Deşi naşterea unui copil rezulta din supunerea la unul din primele comandamente divine (*Fac.* 1, 28) şi deşi în Israel copiii erau priviţi ca un dar şi o moştenire divină (*Ps.* CXXVII, 3), iar o femeie însărcinată aparea în ochii comunităţii ca un semn al bunăvoinţei divine (*Ps.* 128, 3)., totuşi, actul fiziologic al naşterii provoca, în sistemul arhaic de gîndire, o stare de impuritate, legată de pierderea de sînge, pe de o parte, şi de domeniul sexual, pe de altă parte. Nefiind deci implicată o dimensiune morală, riturile purificatoare de acest tip trebuiesc incluse în categoria prescripţiilor igienice din cap. 15. Considerarea lehuzei drept o stare impură este un fapt general în culturile arhaice, ea regăsindu-se la indieni, perşi, greci şi romani, ca şi, de altfel, în mediul românesc tradiţional.

[2] va rămîne însărcinată şi va naşte. Construcţia grupînd două verbe, dintre care primul indică începutul unui proces iar cel de-al doilea acţiunea principală, este tipică stilului biblic al limbii ebraice.

şapte zile, cf. 4, 6.

sorocului ei lunar. Denominaţia ebraică pentru menstruaţie, subst. *nidäh* 'impuritate', este un eufemism, transpus în LXX printr-o întreagă perifrază: κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ χωρισμοῦ τῆς ἀφέδρου αὐτῆς; aceasta se reflectă în mod literal în ms. 45 *după zilele usăbirei necurăţiei ei* şi BB *după zilele osebirii necurăţiii ei*.

Aici, subst. *usăbire (osebire)* are sensul învechit 'singurătate, reragere, izolare', reprezentînd deci o echivalare perfectă în epocă a gr. χωρισμός 'separare; izolare'; opțiunea din BB a fost păstrată ca atare și de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, care preferă însă eufemismului *necurățîe* termenul mai exact *cruntare* 'singerare'. Cf. și HELIADE *separațiune*. Exprimarea greacă și redundantă *după zilele osebirei firei necurățîei ei*, după OSTROG· Д[Е]НЄХЪ ЄСТЄСТВЄНАГѠ ЗАВАŠЧЄНІѦ СКВЄРНЫ ЄѦ, se datorează, probabil — dacă nu cumva unei greșeli de copiere — interpretării ca substantiv a adjectivului slavon ЄСТЄСТВЄНЪ 'firesc,natural'.

[3] Pentru ritualul circumciziei cf. *Fac.* 17, 10. Noțiunea „prepuț" cuprinsă în termenul tehnic *'ărlăh* din BH a fost semnificată cu dificultate în culturi care nu cunoșteau circumcizia. De aceea, gr. ἡ σάρξ τῆς ἀκροβυστίας din LXX a fost transpus literal prin formula *trupul acoperămîntului* (ms. 45) și *trupul acoperămîntului marginii lui* (BB); ezitări de echivalare găsim și în alte locuri din BB: *trupul acoperirei marginii* (*Fac.* 17, 11), *marginea trupului acoperită* (*Fac.* 34, 14). Aceeași transpunere eufemistică la MICU, FILOTEI, ȘAGUNA: *marginea trupului*, pe cînd HELIADE preferă împrumutul direct: *carnea acrobystiei*. Pentru semnificația specială a subst. *trup* cf. 6, 10.

Prescrierea zilei a opta după naștere ca moment ideal al circumciziei pare să aibă justificări medicale precise: în această zi nivelul de concentrație al protrombinei și al vitaminei K — substanțele care reglează coagularea și cicatrizarea — se stabilizează la 100%, asigurînd garanția unei hemoragii reduse și a unei cicatrizări rapide (HARRITON, p. 134).

[6] c o r t u l î n t î l n i r i i, cf.. 1, 1.

a r d e r e a d e t o t, cf. 1, 3

t u r t u r e a, cf. 1, 14.

j e r t f ă p e n t r u p ă c a t, cf. 4, 1.

[7] s ă f a c ă i s p ă ș i r e, cf. 4, 20.

l e g e a, cf. 6, 9.

[8] n u - i v a f i l a î n d e m î n ă, cf. 5, 7.

d o u ă t u r t u r e l e, cf. 1, 14; 5, 7.

CAP. 13

Capitolele 13—14 detaliază prescripții referitoare la „lepră", cuvînt prin care se desemnează generic diferite boli ale pielii omului sau mucegaiuri care apar pe haine sau pe zidurile caselor. Această secțiune poate fi divizată astfel: 1. „lepra" la om (12, 1—46), 2. „lepra" veșmintelor (13, 47—59), 3. purificarea unui om atins de „lepră" (14, 1—32) și 4. „lepra" caselor și curățirea ei.

[2] u m f l ă t u r ă, după BH *s'ĕrth*, literal 'ridicătură', fig. 'umflare', cf. KJV *rising*, BJ *tumeur*, GN *Schwellung*. În ms. 45 *u* BB, secvența redundantă *struncinătură de însemnare* (BB *semnare*) *șa semn de stricăciune* a rezultat probabil din includerea în frază a unei glose marginale, căci cei doi membri în relație disjunctivă echivalează, fiecare în parte, LXN οὐλὴ σημασίας τηλαυγής, care s-ar traduce literal „cicatrice strălucitoare a unui semn", cf. MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *vinătare lucie de semn*. În enumerarea simptomelor leprei, LXX diferă aici de BH și de IER., ca și de traducerile moderne.

b u b ă, cf. IER. *pustula*, KJV *scale*, BJ *dartre*, GN *Schuppen*, echivalează ebr. *șaphath*, termen care în BH denumește o afecțiune a pielii greu de identificat; s-ar putea presupune „un tip de erupție cutanată" (PÉTER—CONTESSE, p. 138).

p a t ă, cf. KJV *bright spot*, BJ *une tache*, GN *ein heller Fleck*, corespunde ebr. *bähereth* 'pată' (<*bāhūr* 'a străluci').

p l a g ă d e l e p r ă, cf. LXX ἀφὴ λέπρας, IER. *plaga leprae*; primul membru al sintagmelor *pipătre de strălucire* (ms. 45), *pipătre de bube* (BB), *pipătre de lepră* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) a rezultat din neperceperea sensului secund, acela de 'rană, plagă' al gr. ἀφή 'acțiunea de a atinge'.

Interesant de remarcat că în acest context gr. λέπρα (etimonul rom. *lepră*, atestat de TIKTIN și DA pentru prima dată tocmai în BB) este aproximat prin termenii *stricăciune* (ms. 45), *bube* (BB) sau *mișălie* (ms. 4 389).

S-a discutat mult despre semnificația reală a bolii denumite în tradiția vechitestamentară „lepră" (vezi, mai recent, COCHRANE și BROWNE). Ebr. *tsāra'ath*, numele generic al „leprei" în BH, termen derivat din radicalul *tsāra'* 'a biciui, a flagela', desemnează deopotrivă afecțiuni dermatologice mai ușoare sau mai grave, ca și degradări organice sau minerale ale hainelor sau zidurilor clădirilor. În tratatele medicale grecești, subst. λέπρα era utilizat pentru a descrie o boală caracterizată prin aspectul tumefiat sau solzos la piele; Herodot apropie termenul λέπρα de afecțiunea numită ἐλεφαντίασις, ale cărei manifestări clinice corespund conceptului medical modern al acestei boli (sindromul lui Hansen). Cuvîntul a pătruns și în latină, unde *lepra* pare să fi desemnat aceeași boală care mai era denumită și *elephantiasis Graecorum*, impunîndu-se în cercurile creștine pentru a desemna cunoscutul concept biblic.

Simptomele tipice ale acestei cumplite boli au fost înregistrate de timpuriu, cu aprox. 4 000 de ani î.d.Hr., în India și China. Lepra era în mod cert cunoscută în Mesopotamia în mileniul al III-lea î.d. Hr., și a fost identificată deasemenea pe o mumie egipteană. Provocată de bacilul *Mycobacterium leprae*, descoperit de Hansen în anul 1871, lepra a constituit unul dintre cele mai cumplite flageluri ale istoriei, pînă în epoca modernă, cunoscînd două forme principale: forma medulară și cea mutilantă. Descoperirea antibioticelor a redus pînă la proporții neglijabile ravagiile bolii.

f i i i l u i, cf. 1 5.

[3] Preoții nu aveau rolul unor vraci, ci aveau doar obligația de a decide existența sau non-existența bolii. Odată declarat impur de către preot, bolnavului îi era interzis să ia contact cu alți membri ai comunității și trebuia să se îngrijească singur.

p l a g ă / p i p ă i r e, cf. supra, v. 2.

[6] o b u b ă o a r e c a r e, în ms. 45, ms. 4 389 și BB *semn*, după LXX σημασία, desemnează o erupție benignă (ebr. *mispaḥath*); cf. IER *scabies*.

Pentru toate celelalte echivalări cf. supra, v. 2.

[8] s ă - l d e c l a r e n e c u r a t, acesta este semnificația exactă a BH *bāla' tāmē*, cf. BJ *le déclarera impur*. Utilizarea în traducerile românești a vb. *a pîngări*, aici, ca și, frecvent, în continuare, reflectă gr. μιαίνεω 'a murdări, a pîngări' din LXX.

[9] Pasajul cuprins între vv. 9—17 înfățișează un tip de „lepră" care se manifestă fără erupții prealabile.

[10] u m f l ă t u r ă, cf. supra, v. 2.

[11] S ă n u - l m a i i z o l e z e. În vechile traduceri românești enunțul este afirmativ, după LXX, deși în BH, IER și versiunile moderne acesta este negativ.

[13] Prescripția paradoxală cuprinsă în acest verset s-ar explica fie prin prezența unei maladii de un tip exantematic, care ar interzice bolnavului să participe la viața comunitară (PÉTER—CONTESSE, p. 141), fie prin intrarea bolii într-un stadiu de erupție finală generalizată.

[14] c a r n e v i e. Cu excepția ms. 45 și BB unde este preferat sinonimul *trup*, toate traducerile românești ulterioare, începînd cu ms. 4 389 și MICU, preferă sintagma *carne vie* pentru a desemna o rană deschisă. Constituirea acestei expresii pare a avea o determinare biblică directă: BH *ḥay bāsār* 'carne vie', LXX χρὼς ζῶν 'idem', IER. *caro vivens* 'idem'. În DA, singura atestare a sintagmei (s.v. *carne*) provine dintr-un text popular înregistrat de Pamfile.

[15] În vv. 15—16, adj. *viu* din expresia *trup viu* este înlocuit în ms. 45, ms. 4 389, BB prin *sănătos*, după LXX χρῶς ὑγιής 'corp sănătos'.

[18] În vv. 18—23 apare un al treilea caz al bolii, cînd lepra se dezvoltă într-o rană vindecată.

b u b ă. În ms. 45 și BB *rană*, după LXX ἕλκος 'rană, ulcerație', IER. *ulcus* 'idem', *bubă cu purol* (ms. 4 389) după OSTROG. ВОЛА-ЧКА ГНОЙНАЯ, corespund ebr. *šᵉḥîyn* 'inflamație, ulcer' (probabil de la o rădăcină nearătată cu sensul 'a arde', cf. STRONG, 7 822). Identificarea exactă a bolii nu este posibilă; cuvîntul se regăsește în BH și în *Ieș*, 9, 9, *Isa.* 38, 21). Ca traduceri posibile, BJ propune *ulcère, furoncle* sau *abcès*.

[19] u m f l ă t u r ă, cf. supra, v. 2.

[22] Formularea pleonastică *se va vărsa cu vărsare* (ms. 45, ms, 4 389, BB) este o traducere literală după LXX διαχύσει διαχέηται care reflectă, la rîndul ei, o turnură ebraică tipică în BH.

În vechile versiuni românești, după LXX, fraza continuă ca în finalul v. 20.

[23] p a t ă, cf. supra, v. 2.

[24] În secvenţa cuprinsă între vv. 24—28, legiuitorul are în vedere un al patrulea caz al bolii: lepra apare pe cicatricea unei arsuri.

[25] a î n f l o r i t. Utilizarea, aici, ca şi supra, vv. 12 şi 20, de către majoritatea traducătorilor români (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, R—G) a verbului *a înflori* cu sensul (despre infecţii) 'a erupe, a se extinde' este rezultatul unei calchieri de semnificat, după LXX ἐξανθέω 'a înflori', lexem care, la rîndul său, transpune ebr. *pāraḥ* 'a izbucni' dar şi 'a înflori' (cf. STRONG, 6 524). Acest sens al vb. *a înflori* nu este înregistrat în TIKTIN şi DA.

[26] Este repetat întocmai, dar într-un context diferit, v. 21.

[27] Cf. supra, vv. 8 şi 22.

[28] Cf. supra, vv. 6 şi 23.

[29] Între vv. 29—37 se discută un al cincilea caz de „lepră", aceea care afectează părţile corpului acoperite cu păr, capul şi bărbia.

[30] m a i a d î n c ă. Adjectivul *gropilat* 'adîncit' (ms. 45, BB), ca şi forma *gropilos* (ms. 4 389), atestate de DA doar în BB, sînt unităţi lexicale create ad hoc de traducător, pentru a echivala comod LXX ἐγκοίλος (ἐν 'în', κοῖλος 'scobit, adîncit').

g ă l b u i, după ebr. *tsāhōb* 'galben, auriu', cf. BJ *jaunâtre*. Prezenţa gerunziului cu valoare adjectivală *înflorind* în ms. 45 şi BB se explică prin FRANKF. ἐξανθίζουσα (ἐξανθίζω 'a înflori' < ἄνθος 'floare'), probabil o lectură greşită în FRANKF. a formei ξανθίζουσα 'îngălbenit', participiul prezent al gr. ξανθίζω 'a fi galben, auriu' (<ξανθός 'galben'), care apare în celelalte ediţii ale LXX.

p e c i n g i n e. Opţiunile *struncinătură* (ms. 45, BB), *vătămătură* (ms. 4 389), *vinătare* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) sînt termeni care corespund LXX θραῦσμα 'rană cu aspect fărîmicios' (θραύω 'a sparge, a sfărîma'). În BH, ebr. *netheq* 'solz, mătreaţă' este denominaţia curentă pentru bolile caracterizate prin cădere părului. Traducătorii moderni încearcă găsirea unui echivalent univoc: KJV *scall*, BJ *teigne*, R—G, BIBLIA 1968 *chelbe*, CORN. *eczemă*. Pentru *struncinătură* cf. TIKTIN, s.v. *zdruncinătură*, unde cea mai veche atestare este din BB.

[31] g ă l b u i. Culoarea nesănătoasă a pilozităţii de pe locul bolnav este desigur cea desemnată în versetul anterior. Forma grecească ξανθίζουσα (part. prez. de la vb. ξανθίζω 'a fi galben auriu') este redată, conform habitudinii traducătorilor români, printr-un gerunziu: *ruşind* (<vb. *a roşi*). Radicalul grecesc ξανθός desemna o culoare intermediară între galben şi roşu, ceea ce poate explica diferenţele de traducere: *roşu* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *gălbui* (HELIADE, BIBLIA 1968), *roşcat* (R—G). Opţiunea *negru* de la CORN. se datorează BH *šāḥār* 'negru', care este însă o eroare de copist, în loc de *tsāhōb* din versetul anterior.

[35] Cf. supra, v. 7.

[36] Cf. supra, v. 8.

[38] Vv. 38—39 descriu un al şaselea caz de „lepră", sub forma unei maladii benigne.

p e t e. În BH este utilizat acelaşi termen ca şi supra, v. 2, însoţit de data aceasta de determinantul „alb".
Pentru sintagma *luciri lucind* (ms. 45, ms. 4 389, BB) cf. LXX αὐγάσματα αὐγάζοντα. Dintr-o reproducere literală similară rezultă şi expresia *albe înflorind*, cf. LXX λευκανθίζοντα (λεύκος 'alb', ἀνθίζω 'a înflori').

[39] s p u z e a l ă. Corespondentul ebr. *bōhaq* nu apare decît aici în BH. Boala la care se face referire este şi ea greu de identificat. Ar putea fi vorba de o formă benignă de lepră, denumită şi astăzi cu acelaşi termen de arabi (SB, p. 68): BJ traduce termenul prin *exanthème*. Cf. LXX ἀλφός 'plagă albă şi făinoasă', IER. *impetigo* 'eczemă, pecingine' (preluat de HELIADE: *impetigine*). Opţiunea *coş* 'furuncul' (<lat. *cossus* 'larvă') din toate versiunile româneşti vechi (inclusiv MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) constituie o primă atestare (cf. DA, s.v.).

[40] Vv. 40—44 se referă la un al şaptelea caz de „lepră", calviţia. Se presupune că textul s-ar referi la grupul larg de boli dermatologice cuprinse în clasa *Tinea tonsurans* sau *Tinea favosus*, care afectează în special zona scalpului şi sînt provocate de ciuperca *Achorion schönleinii*. O altă diagnoză probabilă ar viza diferitele tipuri de psoriazis, afecţiune noninfecţioasă (HARRISON, p. 144).

[41] p l e ş u v î n f a ţ ă. Pentru a desemna calviţia frontală, în BH apare ebr. *gibbeaḥ*, redat în LXX prin gr. ἀναφάλαντος iar în IER. prin lat. *calvus*. Termenul *chelbaş* 'chel, pleşuv', utilizat în ms. 45 şi păstrat şi de autorul ms. 4 389, apare înlocuit în BB cu regionalismul cu acelaşi sens *tincav* (ucr. *tinkavij*), atestat atît în DLR cît şi în DLRLV doar în acest loc din BB. Deşi rarisimis, cuvîntul a fost păstrat şi de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA. Versiunile moderne preferă aici exprimări perifrastice: BJ *calvitie de front*, CORN. *chel în partea dinainte*, R—G *pleşuv din faţă*.

[42] Perechea lexicală *gabaḥath* 'calviţie frontală' / *qāraḥath* 'calviţie posterioară' din BH a fost păstrată formal prin LXX ἀναφαλάντωμα / φαλακρώμα (ambii termeni nu sînt atestaţi în limba greacă decît în LXX), ca şi prin IER. *recalvitio / calvitio*. De aici şi opţiunile *pleaşa / chelbăşiia* (ms. 45, ms. 4 389) şi *pleaşa / tincăvirea* (BB, după care MICU, FILOTEI, ŞAGUNA); cf. şi HELIADE *calviţia / recalviţia*, după IER.

[43] u m f l ă t u r ă, cf. supra, v. 2.

[45] Sfîşierea hainelor este un gest de doliu, ca de atîtea ori în VT (cf., de pildă, *Iona*, passim).

c a p u l d e s c o p e r i t. Ebr. *phāru'a*, interpretat în vechile traduceri drept „descoperit" (LXX ἀνάλυπτος, IER. *nudum*), semnifică mai degrabă „neglijent, în dezordine", conform etimonului *pāra'* 'a lăsa să meargă', cf. R—G *nepieptănat*.
Şi acest gest este un semn de doliu, cf. 10, 6.

s î n t n e c u r a t. Enunţul, care în BH are un caracter exclamativ (cf. BJ, R—G, CORN.), a fost transpus în LXX în stilul indirect, fapt care explică formulările din traducerile româneşti vechi.

Acest pasaj din *Levitic* (vv. 45—46) a fost citat ca motto al unui cutremurător poem de B. Fundoianu, *Psalmul Leprosului*, din care citäm un fragment: „Ştiu bine, Doamne, / Că tu eşti teafăr fiindcă-s eu lepros, / că am ieşit egal din nefiinţă, / că prosternarea mea îţi dă mărire, / că neştiinţa mea îţi dă ştiinţă, / că slăbiciunea mea îţi dă putere, / că murdăria mea îţi dă lumină. / / (...) Tu n-ai voit să fiu ca pomul tînăr, / crescut vînos la curgere de ape. / Tu n-ai voit să am şi eu cocioabă, / să pot intra şi eu în sinagogă, / să pot avea şi eu copii sălbateci / şi vreo fecioară-n prag cu dure şolduri, / şi ciini la gard, pe care să-i anunţ / cînd trec pe drum leproşii cu buboaie" (FUNDOIANU, P., p. 90—91). Prezenţa leprosului, ca simbol al izolării în suferinţă şi al marginalizării, o regăsim în poemul *Străvedere* de Ioan Alexandru: „Fără bruma de credinţă cît de muştar grăuntul / Nu săvîrşeşte vindecare cuvîntul / Leproşi orbi din naştere / Îşi porniră sărmanii bolile-n / Căutarea lui" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 26). Pentru imaginea dezolantă a celor sortiţi deportării şi izolării de semenii lor să mai citäm şi din poemul *Spre lazarete* de Aron Cotruş: „Din lupte pe viaţă şi pe moarte, / Atîţi schilavi sunt duşi acum în cete, / Sunt duşi încet spre albe lazarete, / Spre lazarete-n zările deşarte... / Şi de acolo iarăşi, mai departe!" (Aron Cotruş, *Versuri*, antologie de Ovidiu Cotruş, prefaţă de Ion Dodu Bălan, Minerva, 1978, p. 70).

[48] ţ e s ă t u r ă / u r z e a l ă. Corespondentele ebraice *śᵉthiy* şi *'ereb*, utilizate doar împreună, nu se găsesc în BH decît în acest pasaj, unde se repetă de opt ori (vv. 48—59). Ce anume desemnau ele în realitate este imposibil de precizat cu exactitate, căci au fost percepute ca sinonime încă de primii interpreţi: LXX ὁ στήμων 'urzeală' / ἡ κρόκη 'idem', IER. *stamen* 'urzeală' / *subtegumen* 'idem'. În genere, pentru a se face o distincţie referenţială, traducătorii au considerat că este vorba de cele două componente ale unei ţesături, urzeala şi bătătura (deşi este greu de imaginat cum ar putea ataca „lepra" numai una dintre elementele structurii unei ţesături, lăsînd-o neatinsă pe cealaltă): *ţesătură / tort* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *bătătură / urzitură* (HELIADE), *urzeală / bătătură* (CORN., BIBLIA 1968), *ţesătură / împletitură* (R—G), cf. *tissu / couverture* (BJ), *warp / worf* (KJV).

[51] l e p r ă v ă t ă m ă t o a r e. Formulările *stricăciune întemeiată* (ms. 45, BB), *mişălie adevărată* (ms. 4 389), *lepră statornică* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *lepră permanentă* (HELIADE) redau sintagmele λέπρα ἔμμονος (LXX) şi *lepra perseverans* (IER.). Semnificaţia exactă a ebr. *mam'ereth* (<*ma'ar* 'a cauza o suferinţă acută', GESENIUS, s.v.), este cel de 'malign, vătămător', cf. BJ *lèpre contagieuse*.

[52] lucru din piele. Pentru sensul special al subst. *vas* din ms. 45, ms. 4 389 şi BB cf. ST. L. FAC., p. 96.

[55] chiar dacă. În BH, LXX, IER., nuanţa concesivă a enunţului este implicită.

[57] a înflorit, cf. supra, v. 25.

[59] legea, cf. 6, 9.

CAP. 14

[3] afară din tabără. Ritualul de purificare trebuia să aibă loc în afara spaţiului comunitar. Purificarea bolnavului vindecat de „lepră" implica un ritual în care gesturile simbolice predominau faţă de măsurile igienice propriu-zise. Acest ritual aduce aminte, în unele privinţe, de cel al consacrării preoţilor (cf. cap. 11—15) şi a fost respectat întotdeauna cu sfinţenie. Isus însuşi recomandă acest ritual leproşilor care vin să-i ceară vindecarea (cf. *Mat.* 8, 4; *Luca* 17, 11—14).

[4] lemn de cedru, LXX ξύλος κέδρινος, IER. *lignum cedrinum*, OSTROG. ДРЕВО КЕДРОВО, reprezintă specia de conifere *Cedrus*, specifică Orientului Apropiat (ebr. *'erez*<*'āraz* 'a fi puternic'). Forma veche *chedru*, existentă încă în textele rotacizante şi la Coresi, vădeşte intermediarul slavon.

un fir stacojiu. În BH, ebr. *tōla'ath* desemna iniţial un fel de larve sau viermi cu o culoare specifică, roşu închis (de aici IER. *vermiculus*), ajungînd ulterior să desemneze, prin extrapolare, orice obiect vestimentar vopsit în această culoare (cf. STRONG. S 438). Transpunerea literală a condus la constituirea unei sintagme obscure în LXX: κεκλωσμένος κόκκινος (κεκλωσμένος < κλώθω 'a răsuci', κόκκινος 'stacojiu'<κόκκος 'larvă (stacojie)'; de aici *roşiu sucit* (ms. 45), *roşu împletit* (ms. 4 389, BB) — încă o coincidenţă care ar indica utilizarea ms. 4 389 de către revizorii finali, (deşi în v. 6 apare în 4389 *roşu sucit* ca în ms. 45), *roşu răsucit* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *fir roşu* (HELIADE). Cf. şi *Ieş.* 25, 4.

isop, LXX ὕσσωπος, IER. *hyssopus*, OSTROG. ИСОПЪ. Termenul a intrat în limba noastră o dată cu primele traduceri de texte religioase din secolul al XVI-lea, fiind un împrumut din slavonă, care, la rîndul ei l-a împrumutat din greacă. Etimonul primar este ebr. *'ezōbh*. Isopul *(Hyssopus officinalis)* este un arbust cu flori de culoare albastru închis, originar din Orient; se cultivă la noi ca plantă ornamentală. Crenguţele de isop, adunate într-un mănunchi, erau folosite în Israel cu o funcţie echivalentă cu mănunchiul de busuioc în ritualurile bisericii noastre. Utilizat în ritualuri purificatoare, isopul a ajuns în cele din urmă să simbolizeze curăţirea de păcat, ca în Ps. 51, 7.

[5] apă de izvor, în vechile traduceri româneşti *apă vie* după LXX ὕδωρ ζῶντον, IER. *aqua viventis*; în BH, expresia *hay mayim* 'apă vie' denumeşte apa luată dintr-o sursă curgătoare (izvor, rîu), în opoziţie cu apa de cisternă. Să observăm că în practicile magico-ritualice din mediul popular românesc „apa neîncepută" era investită cu puteri magice.

[7] de şapte ori, cf. 4, 6. Exegeţii au pus în valoare semnificaţiile simbolice ale acestei ceremonii de purificare. Cele două păsări „vii" semnifică viaţa redată leprosului, care fusese mort pentru comunitate. Aceeaşi valoare simbolică pare să aibă şi celelalte elemente: „apa vie", singele victimei ca sediu al vieţii şi culoarea roşie a firului stacojiu. Ramura de cedru, arbore incoruptibil, ca şi cea de isop, semnifică faptul că fostul bolnav s-a curăţit de „lepră". Cît priveşte eliberarea celei de-a doua păsări, actul acesta pare să figureze îndepărtarea şi dispariţia bolii. O ceremonie foarte asemănătoare regăsim la purificarea celui care s-a atins de un mort (cf. *Num.* 19, 6).

[8] să-şi radă tot părul. Îndepărtarea totală a părului era considerată un act de igienă esenţial. Herodot, *Istorii* II, 37, aminteşte că preoţii egipteni, cărora li se impunea o curăţenie perfectă, se rădeau complet din trei în trei zile.

[10] Dacă în versetele anterioare a fost descris ritualul purificării leprosului în raport cu comunitatea, vv. 10—20 înfăţişează ritualul prin care fostul bolnav îşi restabileşte relaţia sa cu Iahwe.

fără cusur, cf. 1, 3; 12, 17—25.

efă, cf. 5, 11.

frunte a făinii, cf. 2, 1.

log, după ebr. *lōg*, unitate de măsură pentru lichide, echivalentă cu a douăsprezecea parte dintr-un *hin*, ceea ce înseamnă între 5 şi 7 decilitri. Echivalentul *păhar* din traducerile româneşti vechi se raportează la LXX κοτύλη 'vas mic; pahar', cf. HELIADE *kotylă*.

untdelemn, cf. 2, 1.

[11] cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

[12] dar legănat, cf. 7, 14 şi 30.

[13] într-un loc sfînt. Indicaţia este inadvertentă, căci prin „loc sfînt" se înţelege altarul însuşi; actul imolării nu se putea petrece aici, ci undeva în faţa sanctuarului, cf. 1, 11.

lucru preasfînt, cf. 2, 3.

[14] Cf. 8, 23.

[16] de şapte ori, cf. 4, 6; 14, 7.

[18] să facă ispăşire, cf. 4, 20.

[19] Vechile traduceri româneşti (inclusiv MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) diferă în acest pasaj de LXX, IER. şi BH, deoarece urmează îndeaproape textul din FRANKF.

[20] arderea de tot, cf. 1, 3.

prinosul de grîne, cf. 2, 1.

să facă ispăşire, cf. 4, 20.

[21] nu va fi în stare, cf. 5, 7.

dar înălţat, cf. 7, 14.
log, cf. supra, v. 10.

[22] turturele... pui de porumbel, cf. 1, 14.

după cum îi va da mîna, cf. 5, 7.

[24] să le legene, cf. 7, 30.

dar înălţat, cf. 7, 14.

[25] Cf. supra, vv. 13—18.

[32] legea, cf. 6, 9.

nu-i dă mîna, cf. 5, 7.

[34] plagă de lepră, cf. 13, 2.
Utilizarea aceluiaşi termen deopotrivă pentru o boală umană şi pentru un simptom de coroziune a pereţilor caselor sub acţiunea unor ciuperci sau a unor factori de natură minerală reflectă credinţa în atotputernicia divină, ca sursă a unor nenorociri concepute ca „semne" şi pedepse. Pe de altă parte, prescripţia are un caracter prospectiv, referindu-se la etapa sedentarizării poporului ales în ţara făgăduită, moment ulterior celui cînd este emisă porunca.

[38] să încuie casa timp de şapte zile. Formula este identică în BH şi LXX cu cea folosită în 13, 4, spre a desemna izolarea bolnavului de lepră. Ca şi acolo, şi aici perioada de aşteptare este impusă pentru a se observa evoluţia bolii.

[40] un loc necurat. Indicaţia nu are semnificaţie ritualică. Odată sedentarizaţi, evreii preluau configuraţia urbană obişnuită în Palestina şi înainte de venirea lor, care includea şi un loc din afara cetăţii, special amenajat pentru depunerea resturilor nefolositoare.

[41] tencuiala, cuvînt utilizat şi în versetul următor, *lut* (ms. 45, BB) şi *ţărînă* (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE), după LXX ὁ χοῦς 'lut', IER. *pulvis* 'ţărînă' (v. 41) şi *lutum* 'lut' (v. 42), corespund ebr. *'āphār*, termen care în BH înseamnă 'praf, pulbere', dar şi 'lut folosit pentru tencuit, mortar' (STRONG., 6 083). Tehnica tencuielii era bine cunoscută în Orientul Apropiat: atît mesopotamienii cît şi egiptenii utilizau în acest scop un amestec de paie şi lut. Pentru locuinţele mai importante, ai căror pereţi

urmau să fie pictaţi, amestecul mai cuprindea şi gips, argilă roşie sau nisip alb, ingrediente care asigurau plasticitatea finisajului (cf. ALBRIGHT, p. 113).

[44] lepră vătămătore, cf. 13, 51.

[45] În BH subiectul acţiunii are aici un caracter impersonal, şi nu este preotul, cum lasă să se înţeleagă LXX şi IER.

tencuiala, cf. supra, v. 41.

loc necurat, cf. supra, v. 40.

[46] închisă, cf. supra, v. 38.

[47] Specificarea „să fie necurat pînă seara" lipseşte din BH şi IER., dar apare în LXX, probabil sub influenţa versetului anterior. Oricum, conţinutul v. 47 nu constituie o alternativă la cel al versetului anterior, ci o adăugire necesară.

[49] Cf. supra, vv. 4—9 şi 20.

[54] legea, cf. 2, 9.

orice plagă de lepră, cf. 13, 2.

pecingine, cf. 13, 30.

[55] lepra veşmintelor, cf. 13, 47—59.

lepra caselor, cf. 14, 33—48.

[56] umflăturile, cf. 13, 2.

bubele, cf. 13, 6.

CAP. 15

Cap. 15 conţine o importantă secţiune prescriptivă, cea referitoare la igiena organelor sexuale. Fundamentarea sanitară a prescripţiilor este inclusă în sistemul justificărilor religioase legate de necesitatea prezervării stării de puritate socială şi ceremonială a comunităţii. Se apreciază că natura acestei legislaţii este unică în literatura Orientului Apropiat (HARRISON, p. 159). Capitolul se structurează în trei părţi distincte: vv. 1—17 — igiena bărbatului; vv. 19—30 — igiena femeii; vv. 31—33 — concluzia generală.

[2] Pentru utilizarea eufemistică al subst. *trup* cf. 6, 10.

scurgere, *cursoare* (ms. 45, BB), *curăre* (ms. 4389), *curgere* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, R—G, BIBLIA 1968), după LXX ἡ ῥύσις IER. *fluxum*, OSTROG. ИЗЛѢАНІЄ. Termenn ebraic pentru „scurgere", subst. *zobh*, nu apare decît în *Levilicus* (cf. STRONG. 2101), ceea ce presupune că avea un caracter tehnic.

Cît priveşte natura microbiană a bolii, informaţiile sumare din text nu permit o diagnoză absolut sigură. Cea mai probabilă pare să fie infecţia gonoreică, produsă în tractul genital masculin de microorganismul *Neisseria gonorrhoeae*. În condiţiile absenţei unui tratament adecvat, vindecarea se putea produce, la un bărbat viguros, într-o perioadă începînd de la cîteva luni şi pînă la un an. O altă „scurgere" putea fi determinată şi de infectarea unei leziuni tuberculare (cf. HARRISON, p. 160).

[3] Acest verset constituie o introducere la secvenţa (vv. 4—12) în care sînt enumerate cazurile cînd bărbatul bolnav impurifică, direct sau indirect, obiectele cu care intră în contact. LXX reproduce aici conţinutul din BH printr-o parafrază mai amplă.

[4] bărbatul care are scurgere. Numele bolnavului rămîne implicit exprimat în BH, ca şi în IER. Autorii LXX creează adjectivul substantivizat gr. ὁ γονορῥυής 'care are scurgeri seminale' (γόνος 'sperma', ῥέω 'a curge'), reprodus analitic în BB prin expresia *celui ce cură sămînţa;* se înlocuieşte astfel opţiunea traducătorului iniţial, căci în ms. 45 apare adj. *înfrîntu* (preluat şi în ms. 4389: autorul acestei versiuni adaugă totuşi glosa marginală explicativă *ce ş-au vărsat sămînţa*, după OSTROG. ИЗЛѢЕДАИ СѢМА). În DA, s.v. *înfrînge*, este înregistrat sensul 'a căpăta sau a avea o scurgere', cu indicaţia de circulaţie „medicina populară": singura sursă cultă a acestui sens rarisim este BB, căci, într-adevăr, şi în alte locuri (cf., de exemplu, *Num.* 5, 2, II *Regi* 3, 29), gr. ὁ γονορῥυής rămîne echivalat în BB prin participiul *înfrînt*, ca în ms. 45. Să citäm şi opţiunea grecizantă a lui HELIADE: *gonoruele*.

orice lucru. Pentru sensul 'obiect' al subst. *vas* din vechile traduceri româneşti, cf. 8, 10.

[7] trup. Ebr. *bāsār*, redat automat în toate versiunile prin „trup" are în BH adesea sensul „membrum virile" (cf. 6, 10). În cap. 15 din *Levitic*, termenul apare de şase ori: în vv. 2,3 şi 19 este utilizat eufemistic pentru a desemna organul sexual masculin (şi chiar pe cel feminin, în v. 20); în vv. 13 şi 16 sensul este evident cel de „corp". Aici, în v. 7, unii comentatori înclină spre utilizarea eufemistică, gîndindu-se la posibilitatea existenţei unor persoane însărcinate cu îngrijirea organului infectat al bolnavului. Totuşi, ţinînd seama de context, mai probabilă este actualizarea sensului generic „corp".

[8] va scuipa. Acest gest semnifică în VT dispreţ şi respingere, cf. *Num.* 12, 14, *Deut.* 25, 9.

[9] şa, după LXX τὸ ἐπίσαγμα 'şa'), IER. *sagma* 'idem', corespunde ebr. *merʿkābh*, termen care desemnează în BH deopotrivă 'şa', dar şi 'scaun (într-un vehicol)'. Determinantul genitival *măgarului* din BB se datoreşte confruntării traducerii din ms. 45 cu o versiune a LXX unde apare sintagma ἐπίσαγμα ὄνου, căci în FRANK. determinantul lipseşte.

[10] se va atinge, cf. 11, 24—25.

[13] şapte zile, cf. 4, 6.

apă de izvor, cf. 14, 5.

La israeliţi, ca de altfel şi la alte popoare antice, abluţia rituală avea în primul rînd funcţiile culturale ale purificării morale şi sufleteşti, şi nu o strictă raţiune igienică. Pe aceste coordonate, la Ioan Alexandru întîlnim o emoţionantă evocare a peisajului biblic, în poemul *Fîntîna*: „Ţinea de fîntîna lui Iacob în Sihar / Cu ulciorul grăbită / Din grădina casei pe lîngă mormîntul lui Iosif / Pe-o cărăruie de-un mileniu bătătorită / Psalmii nămiezii şopotindu-i pe cale / După ardoarea credinţei / Tînăra samarineancă strămutată din Babilon / În pămîntul făgăduinţei / Dezrădăcinată din seminţia ei umbla mult / Singuratică / Deznădăjduită se apucă de lege ca viţa de vie / Sălbatică / În picioare călcată de toţi trecătorii hulită de tot satul / De-acum se ţinea de fîntînă curăţîndu-se să i se / Vădească păcatul / Să se cufunde să o soarbă vînzoala / De ciutura lacrimii să se apuce avu îndrăzneala / Şi tot venea să se limpezească într-însa s-o tulbure / Ulciorul în Murmure" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 114).

[14] a opta zi, cf. 12, 3; 14, 10.

turturele... pui de porumbel, cf. 1, 14.

cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

[15] jertfă pentru păcat, cf. cap. 4.

ardere de tot, cf. 1, 3.

să facă ispăşire, cf. 4, 20.

[16] scurgere de sămînţă. Sintagma ebraică *šᵉkabhath zeraʿ* din BH desemnează o spermatoree normală, prin opoziţie cu gonoreele infecţioase descrise anterior. Deşi se utilizează acelaşi termen, în vv. 1—17 pare să fie vorba de pierderi seminale spontane, pe cînd în v. 18 se face referire la ejacularea matrimonială. Cei doi termeni ai sintagmei ebraice, *šᵉkabhath* 'faptul de a sta întins', figurat 'copulaţie' (<*šākabh* 'a sta întins') şi *zeraʿ* 'sămînţă' au fost transpuşi în mod literal în LXX: κοίτη σπέρματος, literal, 'patul seminţei', de unde, prin inversarea cazului gramatical al elementelor componente, *sămînţă în pat* (ms. 45, ms. 4389, BB), *sămînţa patului* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA). Uşor modificată, expresia reapare în 18, 20; 20, 15; 22, 4 etc., *Num.* 5, 20.

[18] scurgere de sămînţă, cf. supra, v. 16. Considerarea actului sexual drept un fapt impur, care necesită purificarea prin abluţie, se regăseşte la babilonieni şi la arabi, după cum atestă Herodot, *Istorii*, I, 118.

[19] Cu acest verset începe expunerea regulilor privitoare la impurităţile genitale feminine. Vv. 19—24 tratează limitele normale ale funcţiilor sexuale ale femeii, vv. 25—27 abordează cazurile anormale, iar ultima secvenţă, vv. 28—30, tratează ritualul de purificare.

trupul, cf. supra, v. 7.

şapte zile. Există numeroase dovezi care atestă că la toate popoarele antice, ca şi la societăţile actuale de tip tradiţional, perioada menstruală acorda femeii un statut special, în sfera sacrului. Izolarea prescrisă, pe lîngă valenţele cultuale, asigura femeii, implicit, şi o perioadă de refacere a forţelor sale, măcinate în muncile casnice.

[24] **se culcă**, eufemism pentru desemnarea relaţiilor sexuale.

Contextul face referire la declanşarea spontană a menstruaţiei în timpul actului sexual, căci, în cazul intenţiei conştiente de apropiere sexuală în această perioadă, legea prevedea pedeapsa cu moartea (cf. infra, 18, 19 şi 20, 18).

[25] Pentru hemoragiile întîmplătoare, prescripţiile rituale sînt identice cu cele legate de menstruaţia normală.

[26] Cf. supra, vv. 4 şi 20.

[27] Cf. supra, vv. 5—6 şi 21—22.

[28] Cf. supra, v. 13.

[29] Cf. supra, v. 14.

[30] Cf. supra, v. 15.

[32] **legea**, cf. 6, 9.

scurgere, cf. supra, vv. 2—15.

scurgere de sămînţă, cf. supra, vv. 16—18.

[33] **se culcă**, cf. supra, v. 24.

CAP. 16

Întregul capitol este considerat ca o concluzie a părţii a treia a *Leviticului*, deşi el constituie o parte în sine, bine conturată între cap. 11—15 şi 17—26. Conţinutul acestui capitol se referă la marea sărbătoare anuală denumită „ziua ispăşirii", care era celebrată în fiecare an în ziua a zecea a lunii a şaptea (cf. 23, 26—32). Scopul ritual al acestei sărbători era acela de a implora iertarea divină pentru păcatele întregii comunităţi israelite, a celor cunoscute, ca şi a celor necunoscute sau involuntare. Acest fapt explică plasarea prescripţiilor referitoare la marea sărbătoare comunitară în încheierea enumerării „necurăţeniilor" rituale. Numele ebraic al sărbătorii, *yom hakkippurim* (*yom* 'zi', *hakkippurim*, pluralul articulat al subst. *kippur* 'ispăşire'<rad. *kphr* 'a şterge, a ispăşi', cf. 4, 20) nu apare decît în 23, 27—28 şi în *Num.* 29, 11. Din faptul că, în contrast cu marea sa importanţă ritualică, sărbătoarea zilei ispăşirii este foarte rar invocată în textele vechi ale VT, s-a putut trage concluzia că ea nu a putut fi instituită înaintea perioadei exilice (BJ, p. 145, nota *b*). În calendarul mozaic actual, această sărbătoare ocupă un loc important şi se numeşte *Yom kippur*.

[1] **moartea celor doi fii**, cf. 10, 1—2.

[2] **perdea**, *acoperămînt* (ms. 45, BB), *catapeteasma* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), cf. 4, 6. Echivalentul *zăveasă* care apare în ms. 4389 (după OSTROG ЗАВѢСА) era folosit în epocă drept sinonim perfect pentru „catapeteasmă", cum se poate vedea din lexiconul slavo-român al lui Mardarie Cozianul, din secolul al XVII-lea ; termenul îl regăsim şi în *Pravila de la Govora* (cf. TIKTIN, s.v).

capacul de aur, echivalare descriptivă după GN *die goldene Deckplatte* a ebr. *kappōreth*, termen tehnic în BH (de la rad. *kphr* 'a şterge, a ispăşi', cf. 4, 20), dificil de tradus în limbile moderne. LXX ὁ ἱλαστήριος (<ἱλάσκομαι 'a ispăşi'), IER. *propitiatorium* (<*propitio* 'a înduplека divinitatea prin sacrificii') şi OSTROG ОЧИСТЕНИИЕ (<ОЧИСТИТИ 'a purifica ; a ispăşi') apelează la o refacere etimologică internă a corespondentului ebraic, cf. *curăţire* (ms. 4389), *curăţitorul* (BIBLIA 1968). Alte opţiuni reprezintă preluări neologistice după IER. : *propiţiatoriu* (HELIADE), *propitiatoire* (BJ), iar altele rezultă dintr-o echivalare conceptuală globală : *milostivitoriu* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *capacul ispăşirii* (CORN.). Soluţia *acoperămînt* din ms. 45 şi BB este nefericită, cu atît mai mult cu cît, într-un context imediat, apare un concept diferit desemnat prin acelaşi cuvînt.

chivot, cf. ST. L. FAC., p. 88, 90.

Obiectul sacral central al cultului mozaic primar, chivotul (lada sau arca) legămîntului a fost construit pe muntele Sinai. Era considerat în Israel obiectul cel mai sacru, în care se păstrau tablele legii lui Moise ; fiind păstrat şi apărat cu sfinţenie în peregrinările neamului ales, chivotul legămîntului a fost aşezat în cele din urmă în templul lui Solomon (III Regi 8, 6—9).

Ca motiv poetic, figurînd emoţia mistică în faţa prezenţei divinului, acest element biblic îl regăsim reprezentat, împreună cu toate conotaţiile sale mistice, în poemul *Raclă* de Ioan Alexandru : „Raclă aurie coajă de ou voal de nuntă / În giulgiurile goale prescură se frămîntă / Învierea eternă prezenţă / Nu mai are moartea consistenţă / Chibotul dus pe umeri sub mantie albastră / Cort în car trag boii întruparea noastră / Acoperămînt stîlpul noaptea îl mistuie focul / Ziua umbra sanctifică locul" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 105).

[3] **junc**, cf. 1, 5.

berbec, cf. 1, 10.

jertfa pentru păcat, cf. 4, 3—12.

arderea de tot, cf. 1, 10—13.

[4] **tunica sfinţită**, cf. 8, 7.

nădragi de in, cf. 6, 10.

brîul de in, cf. 8, 9.

[5] **adunarea fiilor lui Israel**, cf. 4, 13.

[6] **să facă ispăşire**, cf. 4, 20.

[8] **sorţii**. Aruncarea zarurilor (ebr. *gorāloth*), prin care se sonda voinţa divină, se leagă probabil de cele două pietre sacre denumite *Urim* şi *Thumim* (cf. supra, 8, 8).

Azazel, ebr. *'azā'zēl*, este interpretat de exegeţii moderni drept nume al unui demon despre care vechii evrei şi canaaneni credeau că locuieşte în zonele aride ale deşertului. Sensul ritualic al termenului — lînd asupra sa păcatele poporului, acest animal le aneantiza, purtîndu-le în deşert — a fost transpus lexical în LXX prin adj. ἀποπομπαίος (<ἀποπέμπω 'a trimite' şi 'a izgoni'), iar de IER. prin expresia *(caprus) emissarius* (<*emitto* 'a trimite' şi 'a izgoni'), de unde formularea *cel de slobozit* (ms. 45, BB, MICU FILOTEI, ŞAGUNA) ; transpunerea substantivală *cel al slobozirei* (ms. 4389) se datorează OSTROG ОТПЪЩЕНІѢ. Tradiţia talmudică promovează o explicaţie circumstanţială, ebr. *'azā'zēl* fiind interpretat ca 'munte prăpăstios'. Cît priveşte expresia *ţap ispăşitor* în limba română, deşi sursa primară este acest context biblic, el pare o achiziţie modernă, după germ. *Sündenbock* (cf. DA, s.v. *ispăşi*).

Pentru a ilustra circulaţia motivului ţapului ispăşitor în poezia românească, am ales ALEXANDRU, I. MAR., volum în care acest motiv are ponderea unei teme obsesive : „Ţapului ispăşitor i-au rămas numai slăvitele răni" (p. 68, *Imnul Moiseilor*) ; „Cina de taină / Întreţesute panglicile de pe creştetul ţapului ispăşitor / În trudnica-mi haină" (p. 78, *Invocare*) „Fără meteahnă victima ţapul / Livrat pustiei pe creştet cu panglici albastre / Se-nceţoşa pe drum impleticit inocent asumate / Toate fărădelegile noastre" (p. 118, *Manlia*) ; „Moartea arhiereului ţapul ispăşitor gata de ieşirea-n / Pustie / Cu panglici multicolore pe cap să-i dea / De urmă fiarele să-l sfîşie / În raclă strîns în straie de aur / Dogoreşte în sanctuar ca para / Pînă-l plînge şi pipăie descărcîndu-se / Cu toate fărădelegile asupra lui ţara / (...) În pridvor aşezat păstor sub strungă în frunte la turmă / Ţapul ispăşitor în flăcările judecăţii din urmă" (p. 283. *Procesiune*).

La B. Fundoianu motivul ţapului ispăşitor intersectează cu motivul jertfirii lui Abel : „Priveşte : văd în cîmpuri fum de jertfă : / e Abel, e băiatul meu la jertfă. / Şi el te roagă, cum te rog şi eu, / să-ţi pleci o clipă sufletul spre dînsul. / E Abel, ştiu, şi-i jertfa lui întreagă ; / e ţapul cel mai gras din cîţi avem, / şi coarnele sunt cele mai mari coarne — / ai încă vreme cît mai e amurg" (FUNDOIANU, P., p. 100, poemul *Psalmul lui Adam*).

[11] Marele preot era obligat ca mai întîi să se purifice el însuşi, pentru a putea apoi să medieze purificarea celorlalţi.

să facă ispăşire, cf. 4, 20.

[12] **cădelniţă**. Spre deosebire de 10, 1, unde acest obiect ritual era denumit în toate versiunile româneşti prin *cădelniţă*, aici este utilizat sinonimul *căţie*, împrumut după neogr. κατζί şi

atestat pentru prima dată într-un catastif din anul 1588 (cf. CUV. D. BĂTR. I. 144). Aceşti doi termeni sînt utilizaţi alternativ în cuprinsul BB.

altarul, cf. 1, 5.

tămîie înmiresmată, cf. 4, 7.

perdea, cf. supra, v. 2.

[13] capacul de aur, cf. supra, v. 2.

chivot, cf. supra, v. 2.

mărturie, LXX μαρτυρία, IER. *testamentum* redau ebr. *'edhūth* 'mărturie', substantiv care foarte adesea desemnează în BH tăbliţele din piatră pe care erau gravate cele zece porunci (cf. *Ieş.* 31, 18). Aceste tăbliţe sacre erau păstrate în chivotul de aur, numit de aceea, adesea, *chivotul mărturiei*.

[14] să stropească de şapte ori cu sînge, cf. 4, 7.

capacul de aur al chivotului, cf. supra, v. 2.

[16] să facă ispăşire, cf. 4, 20.

cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

[17] întreaga adunare a lui Israel, cf. 4, 13.

[18] altarul care se află în faţa Domnului. Textul ebraic nu lasă să se înţeleagă clar la care dintre altare se face referire: cel pentru arderile de tot situat înaintea cortului întîlnirii, sau cel pentru arderea tămîiei, situat în interiorul cortului (cf. 4, 7). Comentatorii evrei optează pentru ultima interpretare, în vreme ce majoritatea comentatorilor creştini înclină spre cealaltă posibilitate.

coarnele altarului, cf. 4, 7.

altar, cf. 1, 5.

[19] să stropească de şapte ori, cf. 4, 6.

[20] În LXX înaintea ultimei propoziţii din verset mai apare secvenţa „pentru preoţi", absentă în BH şi IER.

[21] să-şi pună amîndouă mîinile pe capul ţapului, cf. 1, 4.

să mărturisească asupra lui, cf. 5, 5.

[24] să facă ispăşire, cf. 4, 20. În LXX, la sfîrşitul versetului este adăugată secvenţa „pentru preoţi".

[25] grăsimea jertfei, cf. 3, 3—4; 4, 8—10.

[26] Azazel, cf. supra, v. 8. Sintaxa defectuoasă din ms. 45 şi BB se datorează transpunerii literale a textului din LXX.

[29] lege veşnică, cf. 2, 17.

luna a şaptea. Întrucît, în calendarul ebraic, luna primă a anului era plasată în martie-aprilie, cea de-a şaptea lună (ebr. *tišri*) cădea la începutul toamnei, în septembrie-octombrie, în sezonul ploilor. Luna aceasta era socotită lună sabatică, activitatea curentă reducîndu-se la minimum. Începînd cu a cincisprezecea zi a acestei luni, se celebra şi sărbătoarea corturilor (cf. 23, 34).

ziua a zecea. A zecea zi pare să fi fost ziua preferată pentru orice sărbătoare, cf. *Ieş.* 12, 3.

să vă smeriţi sufletele, după LXX ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς, IER. *affligetis animos vestros*, OSTROG ПОКОРИТЄ А[S]ША ВАША. În BH, ebr. *'anāh* este un verb polisemantic, cu sensul central 'a supune unei acţiuni opresive', echivalat prin gr. ταπείνω 'a umili', lat. *affligo* 'a izbi' şi slavon. ПОКОРИТИ 'a supune'. Expresia ebraică *'anāh nephēš* are sensul literal 'a-şi îndurera sufletul' (cf. GESENIUS, s.v. *'anāh*) şi desemnează în BH ansamblul diferitelor mortificări (reducerea hranei, suprimarea relaţiilor conjugale etc.) pe care israeliţii credincioşi şi le auto-impuneau în semn de căinţă şi obedienţă, în toate ocaziile prescrise de lege. Starea de post începea seara şi înceta în seara zilei următoare. Cf. BJ *vous jeunerez*, R—G, BIBLIA 1968 *să postiţi*.

Interzicerea oricărei activităţi era o prescripţie obligatorie pentru sabat (cf. *Ieş.* 20, 8—10), ca şi pentru orice zi de sărbătoare (cf. 23, 21—25—28—35). Pe lîngă asigurarea odihnei, scopul acestei prescripţii era acela de a asigura starea de reculegere necesară participării la serviciul divin.

cel de-al casei. În BH, sintagma *'am hā'āreş* 'om al pămîntului' desemnează pe cetăţeanul israelit, în opoziţie cu străinul acceptat să trăiască în cadrul comunităţii evreieşti. Sintagmele româneşti *cel den pămînt* (ms. 45), *cel de loc* (BB), în sensul de 'indigen', care apar frecvent în VT (cf. 18, 3, 29 etc.), reproduc analitic LXX ὁ αὐτόχθων şi ὁ ἐγχώριος.

străinul, după LXX ὁ προσήλυτος 'străin stabilit în ţară', IER. *advena* 'idem', BH *habēr* 'străin'. Pentru sensul 'străin' al rom. *nemêrnic* (ms. 45, BB) şi *vinetic* (ms. 4 389), cf. ST. L. FAC., p. 87.

[30] va face ispăşire, cf. 4, 20.

[31] cea mai însemnată zi de odihnă. În BH, expresia *šabath šabāthôn* rezultă din juxtapunerea a două cuvinte diferite cu acelaşi radical, structură care are funcţia stilistico-gramaticală de a exprima superlativul sau intensificarea unei acţiuni (cf. GESENIUS, s.v. *šabāthôn*). Inexistenţa în limbile indoeuropene a unui procedeu similar a impus traducătorilor, ca transcripţie literală, relaţia determinativă genitivală: LXX σάββατα σαββάτων, OSTROG СѢБОТА СѢБОТЪ, de unde *simbete simbetilor* (ms. 45), *simbetele simbetelor* (BB, HELIADE), *simbăta simbetelor* (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA). Pentru claritate, interpretările moderne preferă perifraze explicative: LUTHER *ein hochheiliger Sabbat*, KJV *a sabbath of rest*, BJ *un repos sabbatique*, CORN. *sabat de odihnă*, R—G *zi de odihnă desăvîrşită*, BIBLIA 1968 *cea mai mare zi de odihnă*.

[32] miruit, cf. 4, 3.

sfinţit, cf. 8, 22 şi 23.

[33] întreaga adunare, cf. 4, 13.

lege veşnică, cf. 3, 17.

CAP. 17

[2] lui Aaron şi fiilor săi, cf. 1, 5.

[3] cineva. În ms. 45 şi BB, secvenţa *om, om* reproduce LXX ἄνθρωπος, ἄνθρωπος, care, la rîndul ei, reprezintă o calchiere sintagmatică a unui procedeu ebraic: ebr. *'iyš wā'iyš* (literal 'omul om') semnifică pronumele nedefinit 'fiecare, oricare, cineva' (cf. GESENIUS, s.v.). Deşi exigenţa claritătii ar fi reclamat o echivalare după sens, principiul literalităţii a fost destul de puternic pentru a impune păstrarea sintagmei originare pînă la MICU (unde, în notă, aflăm explicaţia: *om, om, adecă fieştecarele*), FILOTEI, ŞAGUNA şi HELIADE.

străini, cf. 16, 29; 18, 3.

[4] Faţă de BH, IER. şi versiunile moderne, LXX şi OSTROG prezintă în acest verset un text mai detaliat, urmat îndeaproape de traducătorii români.

bine primită, cf. 1, 3.

mireasmă plăcută, cf. 1, 9.

dar Domnului, cf. 1, 2.

să fie îndepărtat, cf. 7, 20.

[5] jertfă de pace, cf. 3, 1.

[6] să stropească cu sîngele jertfei, cf. 3, 2.

mireasmă plăcută pentru Domnul, cf. 1, 9.

[7] demonii. Termenul din BH pe care IER. îl traduce prin *daemones* (cf. KJV *the devils*, GN *Dämonen*) este ebr. *sā'īr* (aici în forma de plural *s'iyrîym*), care înseamnă, de obicei, 'ţap'. Unii interpreţi socotesc că prin „ţap" se denumesc aici micile zeităţi ale locurilor pustii (cf. LUTHER *Feldgeistern* 'spirite ale cîmpului', BJ *satyres*), iar alţii văd aici o trimitere la una din cele opt divinităţi

principale din Egipt, zeul cu chip de țap, pe care evreii puteau să-l împrumute în vremea captivității egiptene. Oricum, avem de-a face cu o desemnare disprețuitoare a zeilor falși. În LXX a fost preferată echivalarea printr-un eufemism, gr. ματαίος 'van, inutil'; de aici sintagmele *cei de nimic* (ms. 45, ms. 4 389), *cei îndeșărți* (BB) *cei deșerți* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *cei vani* (HELIADE).

se desfrinează, Rom. *a curvi*, după LXX ἐκπορνεύω 'a se prostitua', IER. *fornicari* 'idem', BH *zānāh* 'a comite un adulter', este termenul consacrat în întregul VT pentru a sugera infidelitatea religioasă a poporului ales față de Dumnezeul său.

lege veșnică, cf. 3, 17; 6, 18; 7, 35.

[8] cineva/om, om, cf. supra, v. 3.

străinii, cf. 16, 29; 18, 3.

[9] acel om. Pentru sensurile speciale ale subst. *suflet* cf. 2, 1.

să fie îndepărtat, cf. 7, 20.

[10] cineva/om, om, cf. supra, v. 3.

În BH, în tot pasajul care începe cu acest verset, este folosită pers. I, sing., pentru că Iahwe este cel care vorbește.

va mînca orice fel de sînge. Interdicția de a consuma sînge sub orice formă constituie o lege arhaică, anterioară lui Moise. În *Fac.* 9, 4, lui Noe și familiei sale li se interzice cu desăvîrșire consumarea sîngelui. Considerat sediu și simbol al vieții (cf. infra, v. 11), sîngele era elementul cu cea mai importantă semnificație în ritualistica jertfelor (cf. 1, 5).

îmi voi întoarce fața. Expresiile *voi pune obrazul meu* (ms. 45, BB), *voi pune fața mea* (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE) reflectă cu fidelitate LXX ἐπιστήσω τὸ πρόσωπόν μου și IER. *obfirmabo faciem meam*, care transpun literal expresia idiomatică din BH *nāthan pānîym bh'*, folosită frecvent în VT, și doar în legătură cu Iahwe, pentru a desemna supărarea divină (cf. GESENIUS, s.v. *pānāh*).

[11] Întregul pasaj care reîncepe cu v. 11 pune mari probleme de interpretare, în special datorită polisemiei ebr. *nephesh* 'suflet', dar și 'viață', reprodus literal în LXX prin ψυχή iar în IER. prin *anima* cf. 2, 1). În contextul de față, majoritatea interpreților optează pentru sensul 'viață' (BJ, GN, R—G, BIBLIA 1968). Ca sediu simbolic al vieții, sîngele deține o mare putere expiatorie: fiind oferit pe altar lui Iahwe, sîngele animalului jertfit ia asupra sa păcatul suplicantului. Prefigurat aici în forma sa primară, principiul ispășirii-substituție se va împlini la nivelul cel mai înalt în jertfa christică supremă (cf. *Rom.* 5, 10—11). Prin sacrificarea vieții sale — simbolizată prin sîngele vărsat pe cruce — Isus Cristos oferă viață veșnică omului corupt, purificîndu-l de păcate și restituindu-i starea de împăcare cu Dumnezeu.

să facem ispășire, cf. 4,20.

[13] cineva/om, om, cf. supra, v. 3.

[14] să fie îndepărtat, cf. 7, 20.

[15] oricine/sufletul, cf. 2, 1.

mortăciune, cf. 5, 2; 7, 24.

cei ai casei, cf. 16, 29.

să poarte povara păcatului, cf. 5, 1.

CAP. 18

După expunerea tuturor împrejurărilor posibile de impurificare cere monialâ, cap. 18 abordează impurificarea morală și consecințele sale Atributul „sfințeniei", o trăsătură prin excelență morală, ca și prescripțiile sexuale care urmează, reprezintă un imens pas înainț față de cutumele primitive ale egiptenilor și mesopotamienilor în cadrul cărora aberațiile sexuale, adulterul și incestul nu erau recunoscute ca atare, ba mai mult, aveau chiar o funcție cultică.

S-a observat că, din punctul de vedere al structurii literare, acest capitol amintește mult de tratatele de suzeranitate între monarhul hitit și vasalii săi, forme literar-juridice care derivă, la rîndul lor, din surse mesopotamiene (cf. HARRISON, p. 181).

[2] Eu sînt Domnul, Dumnezeul vostru. Această formulă, reluată ca un refren în acest capitol și în următoarele conține justificarea teologică a comandamentelor privitoare la puritatea morală.

[3] ați fost străini. După DLR, s.v., cea mai veche atestare a sensului 'a pribegi, a rătăci' al rom. *a nemernici* se află în BB. Întrucît revizorii finali ai textului au preluat termenul din ms. 45, putem presupune că Milescu este cel care a creat acest derivat, pornind de la sensul etimologic al adj. *nemernic* (<slavon. НЕМЪКРНИКЪ 'străin, pribeag'). Cf. 16, 29.

deprinderile (ms. 45, BB), *năravurile* (ms. 4 389), *obiceiuri* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *datini* (HELIADE) corespund LXX ἐπιτηδεύματα 'obiceiuri, datine', OSTROG ТРАПЕЗА 'idem'. Ebr. *ma'aseh* din BH are sensul 'activitate, ocupație'.

legile, în toate traducerile românești, echivalează LXX τὰ νομίμματα 'legile', IER. *legitima* 'prescripții legale', OSTROG ЗАКОНИ 'legi'. În BH, ebr. *ḥuqqîm* (<*ḥuqāh* 'a grava, a sculpta') desemnează legile comportamentale prescrise de autoritatea constituită și expuse în locuri publice.

[4] judecățile (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE), *giudefele* (ms. 45), după LXX τὰ κρίματα 'judecăți', IER. *iudicia* 'idem', OSTROG ПОВЕЛѢНИА 'idem', corespund ebr. *mišpāth* 'verdict, judecată' (<*šāphath* 'a judeca, a pronunța o sentință'), termen care în BH semnifică o decizie juridică fundamentată pe tradiție sau pe autoritatea judecătorească, ponificală sau regală.

poruncile, în toate vechile traduceri românești, după LXX τὰ προστάγματα 'ordin, comandament', IER. *praecepta* 'idem', OSTROG ЗАКОНИ 'idem'. În BH este utilizat aici ebr. *ḥuqqîm*, același termen tradus în versetul anterior prin „lege".

[5] Sînt reluate, pentru a fi întărite, comandamentele enunțate în versetele anterioare. Respectarea lor asigură individului o viață pură în lumea imediată. Versetul conține deopotrivă și o importantă prefigurare a motivației spirituale neotestamentare supreme: obținerea vieții și a păcii veșnice (cf. *Rom.* 8, 6).

[6] nimeni/om, om, cf. 17, 3.

rudă apropiată. Expresia corespondentă *š'ēr b'saro* din BH se traduce literal 'carnea propriului său corp' și semnifică în context 'rudă apropiată' (cf. BJ *sa proche parente*, LUTHER, GN *Blutverwandte*). Ebr. *bāsār*, termen polisemantic frecvent folosit în BH are, pe lîngă sensurile 'carne' și 'organ sexual' (cf. 6, 10), și pe acela de 'creatură'. Aici, întreaga sintagmă creează imaginea unei identități de sînge și carne a bărbatului și a femeii, manifestată în special în uniunea conjugală. Astfel concepută înrudirea, interdicția incestului apare logică: carnea și sîngele unuia și aceluiași individ nu se pot autofecunda! Exprimarea greoaie *ale sale trupului său* din ms. 45 și BB se datorează transpunerii literale după LXX οἰκεῖα σαρκός αὐτοῦ, iar opțiunea *vecin* din ms. 4 389 reflectă OSTROG БЛИЖЬНЬ și IER. *proximus* (cf. 6, 2). Cf. și *rudenie de ale trupului său* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *familiar (aproape) al sîngelui său* (HELIADE).

[7] a descoperi goliciunea, *să descopere rușinea* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), după LXX ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην, IER. *revelare turpitudinem* (cf. HELIADE *a dezveli turpitudine*) este o expresie eufemistică pentru desemnarea actului sexual (cf. LUTHER *geschlechtliche Umgang haben*, GN *geschlechtlich umkehren*); apare de 23 de ori în cap. VIII—XXIII. Subst. *er'wāh* din BH are sensul propriu 'goliciune' (cf. KJV *nakedness*, BJ *la nudité*) și pe cel figurat de 'rușine', fiind utilizat frecvent în VT ca desemnare pentru pudenda hominis.

[9] Prima și ultima secvență din verset lipsesc în BH unde aici ca și în vv. secvente, discursul se constituie ca o enumerare.

[11] Căsătoria între frați, chiar consanguini, nu era un lucru neobișnuit în Orientul Apropiat, căpătînd, în epocile istorice, chiar o semnificație culturală: la egipteni, căsătoria între frați în cadrul familiei regale a fost respectată ca o cutumă sacră pînă la dizolvarea statului antic. Reminiscențe mitico-simbolice ale unei adelfogamii ritualice străvechi regăsim și în folclorul românesc, în special în diferitele variante ale cîntecului epic *Soarele și luna*. Nici vechii evrei, de dinaintea lui Moise nu vedeau într-o astfel de uniune un incest, de vreme ce Avraam însuși o prezintă pe soția sa în calitate de soră (*Fac.* 20, 12). Supărarea lui David la aflarea veștii că fiul său Amnon și-a violat sora, Tamar (IV *Regi* 13, 21), ar fi un indiciu că asemenea căsătorii erau privite ca ilegale încă de la începutul

monarhiei. S-a emis şi ipoteza că acţiunea lui Amnon nu este rezultatul unui impuls erotic ci al unui plan bine conceput de a uzurpa domnia tatălui său (HARRISON, p. 187).

[12] Înainte de exod, căsătoria dintre nepot şi mătuşă era acceptată : părinţii lui Moise şi ai lui Aaron înşişi aveau între ei această relaţie de rudenie (cf. *Ieş.* 6, 20).

[14] Pentru a desemna pe soţia unchiului patern, BH utilizează în acest loc subst. cbr. *dôdhāh*, forma feminină a subst. *dôd* 'unchi' (STRONG, 1733). În traducerile româneşti, subst. *rudă* (*rudenie* în 20, 20) corespunde LXX συγγενής.

[15] Uniunea sexuală sau căsătoria unui bărbat cu nora sa era interzisă şi în epoca de dinainte de exod. După moartea fiilor săi, Iuda, unul din fiii lui Iacov, îşi trimite nora văduvă înapoi, la părinţii ei. Tînăra femeie utilizează un vicleşug pentru a-şi seduce socrul şi a perpetua astfel spiţa fostului ei bărbat (*Fac.* 38, 1 şi 26).

[16] O excepţie de la această poruncă este prevăzută în *Deut.* 25,5—10 : dacă un bărbat moare fără a avea urmaşi, fratele său avea obligaţia de a se căsători cu cumnata sa rămasă văduvă, pentru a perpetua seminţia fratelui său. Primul bărbat rezultat din această uniune era considerat urmaşul de drept al celui decedat. Instituţia leviratului era larg răspîndită la popoarele antichităţii. Pentru poziţia christică faţă de această problemă cf. *Mat.* 14, 3—4 ; 22, 22—33.

[17] Restricţia este clară : nu este permisă căsătoria, fie ca simultană sau succesivă, a aceluiaşi bărbat, cu o femeie şi cu fiica ei. În BH, expresia „a lua o femeie" are sensul tehnic de „a se căsători". După cbr. *lāqaḥ* 'a lua' (însoţit uneori de subst. *'iššah* 'femeie'). sensul 'a se căsători' a fost transferat şi asupra LXX λαμβάνω, 'a lua', *IER. accipio* 'a primi' şi rom. *a lua*.

n e l e g i u i r e. Opţiunea *păgînătate* (ms. 45, BB) este o echivalare fericită a LXX ἀσέβημα,'impietate, sacrilegiu' şi a fost păstrată şi de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA. În BH, ebr. *zamāh* 'crimă odioasă' este un derivat de la rad. *zāmam* 'a plănui, a urzi (o crimă)' şi se regăseşte de douăzeci şi două de ori în întregul VT pentru a desemna fapte reprobabile de orice natură. În 19, 29 şi 20, 14, unde ebr. *zamāh* reapare, LXX a optat pentru subst. ἀνομία, de unde, în toate traducerile româneşti, rom. *fărădelege*.

[18] Conţinutul acestui verset nu pare să aibă un conţinut restrictiv absolut. Recomandarea de a nu se căsători simultan cu două surori privea mai ales necesitatea de a prezerva bunele relaţii dintre surori, ferindu-le de a deveni rivale, cum s-a întîmplat cu Lea şi Rahela, soţiile lui Iacov (*Fac.* 29, 23—30).

p o t r i v n i c ă, după BH *tsārar* 'adversară, rivală' (cf. GESENIUS, s.v.) ; sintagma *rivnitoare împotrivă* din ms. 45 şi BB (care reapare în forma *împotrivă rivnitoare* în *Sir.* 26,7) reprezintă un calc lexical de structură, după LXX ἡ ἀντίζηλος 'rivală' (ἀντί 'împotrivă', ζῆλος 'ardoare ; zel, rivnă'). Alte opţiuni : *ţiitoare* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *rivală* (HELIADE, CORN.), *duşmancă* (R—G), *concubină* (BIBLIA 1968).

[19] Contactul sexual pe durata perioadei menstruale era considerat nu doar sursă a necurăţeniei ceremoniale (cf. 15, 24), ci şi un mare păcat pentru ambii parteneri (cf. *Ier.* 18, 6 ; 22, 10.)

v r e m e a s o r o c u l u i, cf. 12, 2 ; 20, 18.

[20] Adulterul era privit ca un păcat capital şi interzis expres în cele zece porunci, ca o ofensă adusă integrităţii individului şi a proprietăţii sale (*Ieş.* 20, 14 şi 17).

a p r o a p e l e, cf. 6, 2.

p a t u l s e m e n ţ i i t a l e, cf. 15, 16.

[21] M o l o h. Numele ebraic *moloh (molck* sau *melck)* semnifică în BH noţiunea de 'rege, şef suprem' (de la rad. *malak* 'a domni') dar este şi numele zeităţii supreme a canaaniţilor. Traducerile moderne optează pentru utilizarea acestui nume propriu, pe cînd LXX a folosit numele comun ἄρχων 'şef', de unde *boiarin* (ms. 45) *boiari* (BB), *căpetenii* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *principe* (HELIADE). În ms. 4389 *domnul Idolului*, reflectă OSTROG КНАЗЪ ИДОЛЪ 'căpetenie idol', cf. IER. *idolus Moloch*. Indicaţia *Moloh* în nota marginală din acest manuscris este însă preluată cu siguranţă dintr-o notă marginală identică din OSTROG, unde se trimite la un pasaj din IV *Regi* 23, 10, în care se condamnă acest sacrificiu cumplit. Cit priveşte forma concretă a incinerării copiilor în cadrul acestui ritual păgîn, lucrurile sînt neclare, neputîndu-se stabili dacă erau mai întîi ucişi sau erau arşi de vii. În special ammoniţii transiordanieni adorau pe acest zeu. Săpăturile arheologice pe locul vechii capitale ammonite, Rabbath-Ammon au adus dovezi clare în legătură cu această practică inumană (cf. HARRISON, p. 190). Interdicţia prin lege a unor asemenea sacrificii în neamul lui Israel se întemeiază, pe de o parte, pe porunca „să nu ucizi" (*Ieş.* 20, 13) şi, pe de altă parte, pe ultragierea imaginii divine din om (cf. GREEN, passim). Porunca pe care o primeşte Avraam de a-şi sacrifica fiul, Isaak, pe un altar al arderilor de tot — nedusă la îndeplinire — are semnificaţia unei încercări supreme a credinţei în atoputernicia divină (*Fac.* 22, 2).

În simbolistica modernă, numele *Moloh*, utilizat adesea şi ca substantiv comun, a ajuns să semnifice metonimic, cu referire la oameni, idei, realităţi etc., ceva lipsit de consistenţă, de justificare sau de legitimitate. Ioan Alexandru, în poemul *Imnul Moiseilor*, foloseşte ca adjectiv acest nume biblic : „În straie scăldate-n aur vineţiu pe umere valahe / Cu clopoţei în poale în zumzăit subţire / Din duh alungă-ntr-una idolatrii moloahe" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 67).

e u s î n t D o m n u l, cf. supra, v. 2.

[22] Pentru utilizarea eufemistică a noţiunii „a se culca", cf. 15, 24.

Homosexualitatea era o practică destul de răspîndită la popoarele antice, atitudinea morală şi religioasă diferind de la o cultură la alta. În cultul mesopotamian al zeiţei Iştar, dubla homosexualitate pare să fi jucat un rol important, funcţia sacră a preoţilor şi preoteselor acestei divinităţi implicînd astfel de practici sexuale. Cărţile *Pentateuhului* abundă de fapte şi aluzii că populaţiile canaaneene practicau homosexualitatea ritualică (cf. *Deut.* 23, 17, III *Regi* 14, 24 etc.). Alte populaţii interziceau pederastia prin lege, după cum dovedesc unele texte juridice asiriene, care prevedeau castrarea pentru un homosexual incurabil (PRITCHARD, p. 181). Hitiţii tolerau pederastia, cu excepţia violentării unui fiu de către tatăl său, faptă privită ca o crimă capitală. Vechii egipteni respingeau perversiunile sexuale de acest tip, deşi unele indicii atestă violenţe de natură sexuală asupra inamicilor înfrînţi în bătălie. În VT cazul cel mai complex de homosexualitate este cel legat de oraşul Sodoma (*Fac.* 19, 5 şi urm.). Implicaţii homosexuale par să sugereze, după cum recunosc chiar şi unii interpreţi talmudişti, relaţiile dintre David şi Ionatan sau dintre Iosif şi Putifar. În unele cercuri lesbiene moderne se invocă, drept justificare religioasă a comportamentului homosexual, puternica afecţiune dintre Noemi şi Rut. Legiferarea mosaică interzice fără echivoc homosexualitatea, pedeapsa prevăzută fiind moartea (cf. infra, 20, 13). Aceeaşi atitudine se regăseşte în NT, apostolul Pavel condamnîndu-i pe homosexuali pentru obiceiurile lor (*Rom.* 1, 27, I *Cor.* 6, 9, I *Tim.* 1, 10).

u r i c i u n e. Aici, ca şi în VII, 21, subst. *uricîune* (ms. 45, BB) echivalează gr. βδέλυγμα 'lucru care inspiră dezgust' : corespondentul din BH este însă diferit : ebr. *tôw'ēbhah* 'lucru abominabil'.

c u p a t r u p i c i o a r e, cf. 7, 21.

v ă r s î n d u - ţ i s ă m î n ţ a, cf. 15, 16.

[23] s p u r c ă c i u n e. În BH aici se utilizează un nou termen pentru a denumi acţiuni reprobabile de natură sexuală : ebr. *tebel*, literal 'amestecătură', p. ext. 'confuzie ; bestialitate'. Sensul exact al termenului reprezintă o justificare implicită a condamnării bestialităţii în cadrul comportamentului sexual uman : omul a fost orînduit de Dumnezeu să stăpînească asupra animalelor şi, de aceea, orice deviaţie de la legile stabilite pentru relaţiile sexuale (*Fac.* 2, 24 ; 4, 1 etc.) este un păcat capital, căci introduce confuzie în ordinea cosmică. Deşi prin gr. μυσαρός 'impur, infam' şi lat. *scelus* 'crimă, nelegiure' în LXX şi în IER. se realizează o diferenţiere lexicală faţă de v. 22, în ms. 45 şi BB termenul *uricîune* corespunde ambelor situaţii. Bestialitatea era detestată între evrei şi considerată o perversiune ; pedeapsa prevăzută de lege era moartea (*Ieş.* 20, 19 ; *Lev.* 20, 15—16).

[24] a c e s t e f a p t e. Toate aberaţiile sexuale enumerate anterior constituie surse de pîngărire şi împiedică relaţiile normale cu Dumnezeu.

n e a m u r i l e. Pentru sensul 'popor' al subst. *limbă* cf. ST. L. FAC., p. 95. Înlocuirea lui *limbă* prin *neam* în acest context începe deja cu MICU.

Popoarele alungate de evrei la venirea lui Avraam în Canaan şi la revenirea lor din captivitatea egipteană sînt enumerate în *Fac.* 15, 19—21 şi, respectiv, în *Deut.* 7, 1.

[25] a m p e d e p s i t - o p e n t r u f ă r ă d e l e g e a l o r. În acest context, BH foloseşte un verb cu sensul primar 'a supraveghea', al cărui sens derivat, contextual, este cel de 'a interveni împotriva cuiva' ; împreună cu componentul 'păcat, fărădelege', întreaga expresie are semnificaţia globală 'a pedepsi pe cineva

pentru păcatul său', cf. BJ *j'ai sanctionné sa faute*. Frazarea neclară din ms. 45 şi BB reflectă înţelegerea aproximativă de către traducători a gr. ἀνταποδίδωμι 'a da în schimb; a răsplăti' (ἀντί 'împotrivă', δίδωμι 'a da') din LXX ἀνταπέδωκα ἀδικίαν αὐτοῖς. O calchiere surprinzătoare întîlnim şi la HELIADE: *am dat înapoi iniquitatea ei*. Autorul ms. 4389, utilizînd vb. *a plăti*, dovedeşte înţelegerea adecvată a verbului ѢѣЗДАТИ 'a restitui; a răsplăti' din OSTROG. Corectă este şi interpretarea lui MICU (urmat de FILOTEI şi ŞAGUNA): *le-au răsplătit lor nedreptatea*.

i-a vărsat. În BH, expresia „a voma" este folosită pentru a exprima oroarea extremă faţă de astfel de crime: însuşi pămîntul nu-i poate suporta pe făptuitorii unor păcate abominabile.

[26] cel de-al casei.... străinul, cf. 16, 29; 18, 3.

[27] nelegiuirile, cf. supra, v. 17.

[28] Din punct de vedere retoric, acest verset este, prin conţinut, o consecinţă a versetelor anterioare, ceea ce explică şi structurarea sintactică în cadrul unei ample perioade.

neamurile/limbile, cf. supra, v. 24.

[29] oricine/sufletul, cf. 2, 1.

să fie îndepărtat, cf. 7, 20.

[30] să vă supuneţi poruncilor mele, cf. 8, 35.

legile urîte, cf. supra, v. 3.

eu sînt Domnul, cf. supra, v. 2.

CAP. 19

Acest capitol poate fi considerat o continuare a celui precedent: după disocieri referitoare la disoluţia morală produsă de infracţiuni din sfera sexualităţii, legislatorul ia în discuţie acum alte tipuri de imoralitate, care degradează pietatea şi simţul dreptăţii, bunătatea şi onoarea individului. Deşi nu par orînduite după o logică prestabilită, toate aceste recomandări sînt reunite într-un cod moral avînd ca fundament principiul „eu sînt Domnul", enunţat mereu ca un leit-motiv.

[2] întregii adunări, cf. 4, 13.

fiţi sfinţi, cf. 11, 44.

[3] să cinstească/să se teamă, LXX φοβείσθω, IER *timeat*, OSTROG ДА БОИТСѦ. Verbul ebr. *yārē'* 'a (se) teme' exprimă aici relaţia fundamentală de respect şi veneraţie, al cărei obiect sînt părinţii (cf. *Ieş.* 20, 12, *Mat.* 15, 4, *Efes.* 6, 2) sau Dumnezeu (cf. infra, 25, 17).

[4] idoli, după LXX εἴδωλα, IER. *idola*, OSTROG ИДѠЛИ. Sintagma *bodzi ciopliţi* din ms. 45, nejustificată de nici o versiune de control şi înlocuită de revizorii finali, este frecventă în scrierile lui Dosoftei; pentru forma şi etimologia subst. *bodz* cf. ST. L. FAC., p. 56. Corespondentul ebr. *'elīlīm* 'nimicuri, vanităţi' (formă de plural de la *'elīl* 'nimic' <particula negativă *'al*, cf. STRONG 457) a fost considerat, într-o ipoteză interpretativă mai veche, ca un diminutiv peiorativ de la *ēl* 'dumnezeu' (SB, p. 101).

dumnezei vărsaţi (ms. 4389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *bodzi vărsaţi* (ms. 45), *zei turnaţi* (HELIADE), sînt sintagme care vizează orice reprezentare materială a unor divinităţi obţinută prin turnare, cioplire, gravare etc. LXX χωνευτός 'turnat' (<χωνεύω 'a turna (un metal)' şi IER. *conflatile* 'care este din metal topit' redau sensul literal al ebr. *maşekāh* (<*nāşak* 'a vărsa, a turna' dar şi, prin analogie, 'a da formă').

[5] jertfă de pace, cf. 3, 1.

binc primită, cf. 1, 3.

[6] Cf. 7, 16—18.

[8] va purta povara păcatului, cf. 5, 1.

aceia/sufletele, cf. 2, 1.

să fie îndepărtaţi, cf. 7, 20.

cînd veţi secera. Structura sintactică gerunzială *secerînd voi* (ms. 45, ms. 4389, BB) trebuie interpretată ca o echivalare literală a construcţiei participiale genitivale ca valoare temporală ἐκθεριζόντων ὑμῶν din LXX. Construcţia cu complement intern *secerînd... secera* (ms. 45, BB), *secerînd.... secerişul* (ms. 4389), după LXX ἐκθεριζόντων ... τὸν θερισμόν şi OSTROG ПѠЖИВШЮ-ЩИМЪ ... ЖАТВѢ, reflectă un idiotism sintactic ebraic frecvent în VT.

Indicaţia de a lăsa nestrînsă, pentru săraci şi străini, o parte infimă a recoltei este expresia grijii divine pentru cei neprivilegiaţi de soartă. Despre o ilustrare directă a acestei cutume citim în *Rut*, 2. Ca o prefigurare a grijii creştine faţă de cel aflat în nevoie (cf. *Faptc* 4, 34—35). Dumnezeu porunceşte poporului ales să-i considere pe cei săraci drept fraţi şi să-i trateze ca atare. Practici de acest tip şi cu aceeaşi semnificaţie fac parte şi din comportamentul ţăranului român: vremea secerişului şi a culesului este un răstimp de graţie şi mulţumire pentru întreaga familie, care trebuie să mulţumească Domnului prin gesturi de generozitate faţă de săraci, sau chiar faţă de celelalte făpturi ale cîmpului.

[10] străinului/nemêrnicului, cf. 16, 29; 18, 3.

[11] aproapele, cf. 6, 2.

[12] să nu juraţi strîmb, cf. 6, 3.

[13] Ideea de a face presiuni asupra unui membru al comunităţii, în scopul obţinerii de avantaje nedrepte, conţinută în ebr. *'āšaq* 'a apăsa, a oprima' a fost formulată astfel: *să nu faceţi strîmbătate* (ms. 45), *să nu faci strîmbătate* (BB), *să nu năcăjeşti* (ms. 4389), *să nu faceţi nedreptate* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *să nu nedreptăţeşti*, (R—G), după LXX οὐκ ἀδικήσεις, IER. *non facies calumniam*, OSTROG ДА НЕ ОБИДИШИ.

aproapele/vecinul, cf. 6, 2.

să nu-l jefuiţi. Verbul *a jefui* este folosit în toate traducerile româneşti, după LXX οὐχ ἁρπᾷ, IER. *nec vi opprimes*, OSTROG ДА НЕ ОТНИМЕШИ, pentru a echivala ebr. *qāzal* 'a spolia; a deposeda pe cineva în mod ilegal de ceva ce îi aparţine'.

tocmit. Contextul indică faptul că legiuitorul se referă aici la persoana liberă angajată de cineva pentru un timp determinat, contra plată, cf. LXX ὁ μισθωτός 'angajat plătit' (<μισθόω 'a angaja o persoană în serviciul cuiva'), IER. *mercenarius* 'idem' (după care HELIADE *mercenariu*), OSTROG НАЕМНИКЪ 'idem'. Pentru desemnarea acestei noţiuni, subst. rom. *nătimit* (ms. 45, BB, MICU, ŞAGUNA), derivat postverbal al vb. *a nătimi* 'a tocmi, a angaja contra plată' (<*nătim* 'chirie'<slavon. НАЄМЪ 'idem') era frecvent folosit în textele vechi. Relevăm o interesantă coincidenţă sinonimică: subst. *argat* (<ngr. ἀργάτης), preferat de autorul ms. 4389, va fi definit în LB, aproape un secol şi jumătate mai tîrziu, tocmai prin *nătimit*!

[14] surd. În toate traducerile româneşti, după LXX ὁ κωφός 'surd', IER. *surdus* 'idem', OSTROG ГЛѮХОМЪ 'idem', opţiunea „surd" se încadrează în tradiţia europeană a interpretării ca atare a ebr. *ḥereš*, termen care în BH înseamnă deopotrivă şi „mut".

să te temi, cf. supra, v. 3.

[15] judecată. Termenii *judeţ* (ms. 45), *judecată* (ms. 4389 BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), după LXX κρίσις, IER. *iudicium*, OSTROG СѢДЪ, reflectă BH *mišpāth*, termen folosit aici în sensul strict judiciar.

cel suspus. În BH, ebr. *gādōl* 'mare, puternic' desemna un personaj suspus, influent; semnificaţia sa este transpusă ca atare: LXX ὁ δύνατος 'puternic', IER. *potens* 'idem', OSTROG МОГЫЩЪ 'idem', după care *silnec* (ms. 45), *năstilnic* (BB), *putêrnic* (ms. 4389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *potent* (HELIADE). Subst. rom. *silnic* (<slavon. СИЛЪНЪ), atestat încă în *Tetraevanghelul* lui Coresi, şi *năstilnic* (<slavon. НАСИЛЬНЪ), atestat în *Herodotul* de la Coşula (a doua jumătate a sec. al XVII-lea), sînt termeni utilizaţi aproape exclusiv în textele religioase.

Înscrierea principiului imparţialităţii în codul israelit de procedură judiciară reprezintă o notă extrem de originală în comparaţie cu alte legislaţii ale Orientului Apropiat. Temeiul acestei prescripţii nu este atît de natură socială sau economică, cît religioasă: în faţa lui Dumnezeu toţi fiii lui Israel sînt egali, indiferent de avere sau statut social.

Termenii biblici ai justiției divine transpar în discursul mesianic revoluționar, la RUSSO, CÎNT... p. 145: „Cei ce prin siluire fac nelegiuri, prin siluire pier... și sabia Domnului e în mîna norodului (...). Și în acea zi se vor auzi mai multe vaiete de cum s-au auzit de cînd lumea... și sîngele vărsat va cădea peste capul celor ce fac strîmbătate și își spală mîinile, peste capul celor ce zic acum: nu este dreptate dumnezeiască... carii precupețesc dreptul văduvei și vînd cugetul lor și sîngele fraților lor".

[16] să nu umbli cu clevetiri. Expresia echivalentă din BH se traduce literal „să nu fii calomniator". Calomniator (ebr. *rākiyl*) era considerat acela care, prin mărturii false, prin zvonuri, defăimări, colportări de informații dubioase, producea suferință cuiva. Calomnia era aspru pedepsită.

popor/limbă, cf. 18, 24.

asupra vieții aproapelui tău. În BH, fraza transpusă literal în LXX este aceasta: „să nu te împotrivești sîngelui aproapelui tău", semnificația ei mai generală fiind clară: este o crimă să aduci în fața unui tribunal o mărturie falsă, care ar putea conduce la condamnarea pe nedrept a unui om.

sînge/viață. Pentru semnificația specială „viață" a ebr. *dām* 'sînge', cf. 17, 11.

aproapele/vecinul, cf. 6, 2.

[17] Ura este un sentiment care poate fi justificat doar de repulsia față de rău (*Amos* 6, 15) și nu poate fi îndreptată nicidecum împotriva unui compatriot. Această indicație umanitară nu exclude obligația de a lua o atitudine publică intransigentă împotriva celui aflat în păcat, căci neglijarea sau ascunderea unui păcat înseamnă implicit și asumarea lui.

inima. În mentalitatea semitică inima era privită ca sediu al inteligenței, de aceea ebr. *lebhābh* 'inimă' a fost tradus explicit în LXX prin gr. διάνοια 'gîndire', de unde OSTROG ѹмъ 'idem' și rom. *cugel* (ms. 45, BB, HELIADE). Traducerile moderne (CORN., BJ, R—G, BIBLIA 1968) preferă echivalența *inimă*, după BH și IER.

aproapele, cf. 6, 2.

[18] Cf. 6, 2. Iubirea față de aproapele va deveni principiul de aur al vieții christice; enunțat aici pentru prima oară, el reprezintă unul dintre preceptele cele mai importante din VT și este unic în literatura sapiențială a antichității.

[19] poruncile, cf. 18, 4—5.

feluri diferite. Termenul ebraic *kil'aiym* (dualul subst. *kelē'* 'separare'), care nu se găsește în BH decît aici și în *Deut.* 22, 11, sugerează ideea de hibrid, de amestec. Rațiunea simbolico-religioasă a interdicției hibridării de orice fel pare să fi constat în nevoia de a păstra puritatea originară a ființei, așa cum a creat-o Dumnezeu. În măsura în care Dumnezeu, separînd mai întîi întunericul de lumină, a dat o formă definitivă fiecărei ființe, omul nu are dreptul de a încălca principiul intrinsec al distinctivității creaturilor. Interzicerea de a se încrucișa animale de specii sau rase diferite reflecta probabil și temerea că poporul ar putea apoi să accepte astfel de practici în propria sa viață sexuală, ceea ar fi condus la adoptarea unor rituri orgiastice canaanite. În ciuda interdicției formale, VT atestă totuși cîteva cazuri de intervenție a omului în ordinea naturii; să amintim în acest sens vicleșugul utilizar de Iacov spre a-și însuși turma lui Laban (*Fac.* 30, 3 —40).

[20] Femeia sclavă (ebr. *šiphā*) era în genere proprietatea stăpînului și avea foarte puține posibilități de a se apăra împotriva agresiunilor sexuale ale acestuia. Violarea unei sclave nu era socotită un păcat capital, deși vinovatul era obligat să aducă o jertfă pentru păcat. Un bărbat liber nu se putea căsători cu o sclavă decît dacă o răscumpăra, plătindu-i prețul, sau dacă stăpînul său o elibera.

vărsîndu-și sămînța, cf. 15, 16.

să primească pedeapsă. Sensul ebr. *biqôreth*, substantiv care nu apare decît în acest loc din BH (cf. STRONG, 1 244), este ambiguu. În traduceri i s-a atribuit fie sensul de 'examinare, cercetare', ca în LXX ἐπισκοπή ἔσται αὐτοῖς (după care ms. 45, BB *socotință va fi ei*, HELIADE *cercetare să li se facă*), fie acela de 'pedeapsă', ca în IER. *vapulabunt ambo* 'fi vor bătute pe amîndoi' și OSTROG ДОЖНТЬ БѢДѢТЬ 'vor fi bătuți' (după care ms. 4 389 *să-i bată*, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *certare să li se facă*).

nu cu moarte. Conform statutului social al sclavei, nu cu mult diferit de al unui animal de povară, greșeala nu era considerată foarte gravă, cum ar fi fost în cazul unei femei libere, cînd pedeapsa prevăzută era moartea (cf. infra, 20, 10, *Deut.* 20, 23—24).

[21] jertfă pentru păcat, cf. 6, 6.

cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

[22] să facă ispășire, cf. 4, 20.

[23] Indicația din acest pasaj privește un popor de cultivatori ceea ce israeliții vor deveni abia o dată cu instalarea în Canaan.

Determinarea „pe care v-o dărnuiește Domnul" lipsește în BH, dar a fost considerată necesară în LXX.

nefiind tăiate împrejur. Ritualul circumciziei indica apartenența unui individ la poporul ales (cf. *Fac.* 18, 10). Un individ necircumcris (ebr. *ārēl*) era considerat impur; de aici, s-a aplicat imaginea „netăierii împrejur" asupra fructelor, pentru a exprima interdicția de a le consuma în perioada considerată imatură. Această metaforă a fost decodificată în LXX și în OSTROG prin ideea de „impuritate" (gr. ἀκαθαρσία, slavon. НЕЧИСТОТА), ceea ce explică prezența subst. *necurățire* în trad. rom. Pentru conceptul propriu-zis de „necircumcis" (gr. ἀπερίτμητος) în BB se folosește cel mai adesea adj. *neobrezuit* (cf. *Fac.* 17, 14, *Ieș*, 12, 48, *Jud.* 5, 7 etc.) sau sintagma *netăiat împrejur* (*Lev.* 26, 41).

[24] Întrucît producția unor pomi fructiferi era neînsemnată în primii trei ani se considera că abia cea obținută în al patrulea an de rod este demnă de a fi oferită lui Dumnezeu în semn de recunoștință. Consacrarea avea loc în cadrul unui ceremonial care marca începutul perioadei de folosire a recoltei de către cultivator și avea semnificația trecerii fructelor de la starea impură („necircumcisă") la starea „sfințită".

vor fi sfințite întru lauda Domnului. În BH este utilizat aici pluralul subst. *hilūl*, derivat de la radicalul *hālal* 'a celebra' dar și 'a mulțumi'. A rezultat o sintagmă greu traductibilă, reprodusă aproximativ prin LXX ἅγιος αἰνετὸς τῷ κυρίῳ și IER. *sanctificabitur laudabilis Domino*; de aici secvența *sfîntă, lăudată Domnului* (ms. 45, ms. 4 389), *va fi sfînt, de laudă Domnului* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *sînt, lăudabil Domnului* (HELIADE). Cf. BJ *consacrés dans une fête de luange à Yahwe.*

[26] Să nu mîncați nimic cu sînge. Aceasta este interpretarea pe care o dau fragmentului majoritatea interpreților moderni, după *Peshitta*, *Targum* și IER., cf. LUTHER *Ihr soll nichts essen, in dem noch Blut ist*, KJV *ye shall not eat anything with the blood*, VJ *ne mangerez rien avec du sang.* Formularea cu totul neclară din LXX: μὴ ἔσθετε ἐπὶ τῶν ὀρέων, transpusă literal în ms. 45 și BB și preluată fără modificări de MICU (unde într-o notă se menționează totuși interpretarea corectă din versiunile ebraică, latină și siriacă), FILOTEI, ȘAGUNA și HELIADE, a rezultat probabil din traducerea literală a prep. ebr. *'im* 'peste, deasupra', care, potrivit contextului ar fi trebuit tradusă 'cu'.

Cît privește amplificarea contextuală din ms. 4 389, aceasta reprezintă traducerea fidelă a OSTROG НЕ ѢДИТЕ С КРОВІЮ СКОТА И НЕ ХОДИТЕ НА ГОРЫ, care a juxtapus, pur și simplu, soluțiile din LXX și IER.

Dacă vom compara acest pasaj cu un fragment din I *Regi* 14, 3 —35, unde apare aceeași turnură ebraică, putem conchide că nu este vorba aici doar de simpla interdicție de a se consuma sîngele jertfei (cf. supra, 7,26. XVII. 3—7). ci de o aluzie la practici magice mai complexe.

să să nu umblați cu vrăji sau cu ghicitul. În BH. numele celor două acțiuni sînt exprimate prin verbe al căror conținut semantic se completează reciproc, pentru a exprima excluderea oricărei forme de practici religioase: ebr. *nāhaš* 'a șuiera, a șopti', p. ext. 'a face o vrajă' și ebr. *'ānan* 'a acoperi' (<*'ānān* 'nor'), fig. 'a observa în scop divinatoriu'. Echivalențele românești reflectă gr. οἰωνίζομαι 'a observa zborul păsărilor pentru a prevedea viitorul' (οἰωνός 'pasăre') și expresia sinonimă ὀρνιθοσκοπέομαι (<ὄρνις 'pasăre', σκοπέω 'a privi, a cerceta'), care, după BAILLY, s.v., nu se află atestată decît în acest loc din *Levitic.*

[27] Semnificația interdicției din acest pasaj este greu de stabilit. Oricum, sînt vizate obiceiuri rituale practicate de popoarele păgîne vecine. Herodot, *Istorii* III, 8, menționează de pildă obiceiul arabilor de a-și rotunji părul în cinstea zeului lor 'Ορτάλ. Despre aceiași arabi și Plinius, *Hist. nat.* VI. 32 amintește că își rădeau barba, dar nu și mustața. Oscilația de traducere între *ciucă* (ms. 45) și *creț* (BB) reflectă dificultatea de a echivala gr. σισόη 'păr împletit', termen atestat exclusiv în acest loc din LXX (cf. BAILLY, s.v.).

[28] pentru un mort/pentru suflet, Pentru semnificația specială a cuvîntului „suflet" în BH cf. 2, 1.

tăieturi. La majoritatea popoarelor antice exista obiceiul de a marca doliul sau durerea colectivă prin autoincizii corporale. Xenophon, *Cyropaedia*, III, 1, 3, 13 povestește cum babilonienii și armenii își zgîriau în acest scop fețele și brațele, iar Herodot, *Istorii*, VI, 71,observă același obicei la sciți. Dumnezeu interzice poporului ales astfel de practici, pentru a-l diferenția de neamurile canaaneene (cf. III *Regi* 18, 28). Totuși, în ciuda interdicției exprese, exprimarea doliului în acest chip era încă practicată și de evrei (cf. *Ier.* 16, 6 ; 41, 5).

să nu vă scrijeliți cuvinte. Interzicerea tatuajului are o bază teologică limpede : încrustarea în piele a unor embleme păgîne, a unor litere, chipuri sau a altor semne, desfigura imaginea divină din om, constituind astfel un păcat capital, o ofensă gravă la adresa divinității. Tatuarea rituală este însă o practică generală în toate culturile primitive.

[29] Exegeții propun două interpretări sensibil diferite ale acestui comandament divin : ar fi vorba fie de prostituția ordinară, fie de prostituția sacră. Prostituția obișnuită atenta la sacralitatea contractului marital, singurul care asigura demnitatea femeii și securitatea cultică a comunității. Cum este însă greu de presupus că un părinte își supunea în mod intenționat fiica prostituției mercantile, pare mai logic să vedem aici o interdicție a prostituției rituale, practicată constant în cultele orgiastice ale zeităților canaaneene Baal și Astarteea. Păcatul era în acest caz cu atît mai abominabil, cu cît implica și păcatul suprem al idolatriei, conducînd la pîngărirea întregii comunități.

nelegiuiri/fărădelegi, cf. 18, 17.

[30] Necesitatea respectării sabatului este subliniată din nou (cf. supra, v. 3), din cauza importanței sale capitale pentru desfășurarea întregului ansamblu ritualic.

să cinstiți/să vă temeți, cf. supra, v. 3.

[31] În BH, denumirile „cei care cheamă duhurile morților" și „vrăjitori" apar de obicei împreună, pentru a desemna pe necromanții și pe vrăjitorii de orice fel; alăturarea celor doi termeni are un efect cumulativ.

cei ce cheamă duhurile morților. Subst. ebr. *'ôbh* (recurent în special la forma de plural *'ôbhîym*) are sensul literal 'burduf' dar în BH desemnează prin extensiune noțiunea de 'ventriloc ; necromat'. Se presupunea că spiritul malefic al mortului locuia în pîntecele vrăjitorului, de unde vorbea înăbușit, ca și cum glasul i-ar fi venit de sub pămînt. Această noțiune a fost transpusă în LXX prin subst. gr. ἐγγαστρίμυθος 'ventriloc', termen reperat de BAILLY, s.v., doar în scrierile hipocratice și în LXX. Sintagmele *celor ce grăiescu den pîntece* (ms. 45) și *celor ce băsnuiescu den pîntece* (BB) au rezultat prin transpunerea literală a membrilor compusului gr. ἐγγαστρίμυθος (ἐν 'în', γαστήρ 'pîntece', μύθος 'discurs (imaginar) ; poveste'), la care ms. 4 389 *celor ce grăiesc den pîntece basme* mai adaugă și sugestii din OSTROG ѹтроБнымъ баснемъ. MICU, urmat de FILOTEI și ȘAGUNA, simplifică textul construind expresia mai generală *cei ce vrăjesc*, dar adăugînd în subsol următoarea notă : *Biblia cea veche are bămutitorli de pîntece, prin carii să înțeleg vrăjitorii aceia carii din mațele dobiloacelor spunea cele viitoare*. Folosit frecvent în LXX, subst. ἐγγαστρίμυθος este redat în BB în moduri sensibil diferite din punct de vedere structural : *cei ce grăiescu den pîntece* (I *Regi* 28, 7, *Isa.* 8, 19), *cei ce den pîntece grăiesc* (*Isa.* 19, 3), *cei ce grăiesc în deșărt* (*Isa.* 8, 19), *den pîntece grăitori* (I *Regi*, 28, 3). *grăitori în pîntece* (IV *Regi* 21, 6), *grăind den pîntec* (*Deut.* 18, 11). Cf. și HELIADE *ventrilohi*.

Necromanția era privită cu oroare de evrei, dar, deși absolut interzisă, ca era practicată uneori chiar de personaje înalte precum Saul, care, într-un moment limită, invocă spiritul lui Samuel cu ajutorul unei vrăjitoare (cf. I Regi 28, —25).

vrăjitori. În BH, subst. *yid 'ônîy* (<*yâda'* 'a ști') desemnează pe vrăjitor în calitatea sa de deținător al unor secrete magice ; uneori, acest termen este transpus literal în LXX prin gr. γνώστης 'știutor, cunoscător', iar alteori, precum în acest pasaj, prin gr. ἐποιδίος 'care cînta asupra...' ; special : 'care murmură cuvinte magice pentru a obține ceva' (ἐπί 'asupra', ἀοιδή 'cîntec'). Construind sintagma *vrăjitori cîntăreți*, autorul ms. 45 încearcă să păstreze ideea de 'cîntec' din corespondentul grecesc ; orientîndu-se după IER. *ariolus* 'ghicitor, prezicător' și OSTROG вѣлхвъ 'idem', autorul ms. 4389 și revizorii finali ai BB optează mai simplu pentru *vrăjitori*. Revin la ideea de 'cîntare magică' MICU (urmat de FILOTEI și ȘAGUNA) *descîntători*, precum și HELIADE *încîntători*.

Practicarea diverselor forme de magie a fost un fapt curent în mediul românesc tradițional. Agenții magici (descîntători, solomonari, fermecători, vrăjitori etc.), fie că erau temuți, fie că erau respectați, făceau parte integrantă din peisajul comunitar românesc, deși erau prigoniți în mod oficial de biserică. Practicile lor, legate în special de specificul vieții pastorale și agricole, datau din epoca pre-creștină. Nu trebuie neglijat nici faptul că, în multe cazuri, funcția unui agent magic era preluată de preoții înșiși. În legătură cu diversele tipuri de atitudine a comunității țărănești față de acești oameni, o imagine amplă le oferă răspunsurile la Chestionarul lui Nicolaae Densusianu, în FOCHI, DATINI, p. 3—7.

[32] cărunt... bătrîn. În toate izvoarele utilizate de traducători, între cele două denumiri există o opoziție semantică. LXX πολιός (despre păr) 'cărunt'/πρεσβύτερος 'bătrîn', IER *'canus* 'cărunt' / *senis* 'bătrîn', OSTROG сѣдъ 'cărunt'/старьць 'bătrîn', percepută doar de autorul ms. 4 389 și, ulterior, de MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE. Gr. πρεσβύτερος,, forma de comparativ a adj. πρέσβυς 'bătrîn' (reprodusă ca atare în ms. 45 și BB), desemnează atît în VT cît și în NT funcția socială, specifică în comunitatea ebraică, a bătrînilor venerabili. Ulterior, în NT, gr. πρεσβύτερος a ajuns să însemne din ce în ce mai frecvent 'preot' ; termenul este și etimonul creștin primar al rom. *preot* (prin lat. *presbyterus*).

să te temi, cf. supra, v. 3.

eu sînt Domnul, cf. supra, v. 12.

[33] străin/nemîrnic, cf. 16, 29.

să nu-l asupreși. În BH, ebr. *yânâh* 'a violenta, a maltrata', are și sensul suplimentar de 'a abuza de situația subalternă a cuiva pentru a-l exploata'. Acest sens este întărit în versetul următor prin comparația cu situația în care s-au aflat evreii înșiși în captivitatea egipteană.

[34] străinul ... cel de-al casei, cf. 16, 29.

să-l iubești ca pe tine însuți, cf. 6, 2 ; 19, 18.

[35] judecată. Avem aici același cuvînt ca în v. 15, dar cu sens diferit, non-judiciar. Este vorba de împrejurările de viață economică socotite ca fiind juste, adică reglementate. Substantivele care urmează circumscriu cu exactitate aceste împrejurări. Echivalarea lor în vechile traduceri este dificultuoasă, mai ales prin faptul că termenii ebraici echivalați sînt foarte rari în BH. Ideea cuprinsă în acest verset se referă la toate felurile de determinări cantitative (cf. BJ *mesures de longueur, de poids ou de capacité*).

măsurătoare. În BH, ebr. *midâh* (femininul subst. *mêd* 'întindere ; înălțime') are sensul generic de 'măsură (pentru lungime)' și apare exclusiv în acest loc din VT. Opțiunile *număr* (ms. 45, ms. 4 389), *măsură* (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE) reflectă LXX τὸ μέτρον „măsură (în special pentru lungime)', IER *regula* 'instrument de determinare a lungimii', OSTROG. мѣрило 'măsură (pentru lungime)'.

cîntărire. În BH, determinarea numerică a cantității, prin ebr. *mišqâl* 'greutate'. Versiunea grecească din LXX optează aici pentru τὸ ζυγόν 'brațul unei balanțe' ; p. ext. 'balanță', de unde și OSTROG прѣкъкыпа 'balanță', ca și *cumpănă* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE).

măsurarea (grîncelor). Deși un hapax legomenon în BH, ebr. *m'sûrâh* indică limpede prin etimologia sa (<*mâsar* 'a împărți') că este vorba despre o unitate de măsură pentru capacitate (cf. GESENIUS, s.v.), fapt interpretat în mod adecvat de IER. *mensura*. În schimb, LXX ὁ σταθμός 'greutate (utilizată la cîntărit)' a putut conduce la o confuzie cu termenul anterior, de unde și OSTROG стомло (=σταθμός, cf. MIKLOSICH, s.v.), ca și *cîntar* (ms. 45, ms. 4 389), *cantar* (BB), *punți* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA). În limba veche, rom. *cîntar* (<ngr. καντάρι, turc. *kantar*, bulg., sîrb. *kantar*) desemna deopotrivă o anume unitate de greutate, ca și instrumentul de determinare cantitativă (cf. DA, s.v.), așa încît este imposibil de a delimita exact sensul avut aici în vedere de traducători.

[36] În BH sînt utilizați termeni diferiți față de versetul anterior, distincție lexicală ignorată parțial în LXX, ceea ce a condus în versiunile românești la confuzii și repetiții.

cîntare. Corespondentul ebraic *mô'zên* 'balanță' (termen utilizat doar la numărul dual) a fost echivalat în LXX prin gr. τὸ ζυγόν folosit și în versetul anterior ; de aici *cîntare* (ms. 45), *cumpenile*, (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE). cf. IER. *statera*.

greutăți. Spre deosebire de versetul anterior, gr. ὁ σταθμός din LXX este utilizat aici în mod corect, acoperind exact sensul ebr. *'eben* 'piatră (folosită ca greutate)' ; în consecință, echivalările *măsuri* (ms. 45), *cantarele* (BB, FILOTEI) sînt cu totul aproximative. Mai corectă apare la MICU și ȘAGUNA forma *punți* (pluralul de la rom. *punt*<germ. *Pfund*) a cărei selecție a putut fi influențată și de IER. *pondus* 'greutate' ; acest termen apare atestat în DLR încă din secolul al XVII-lea.

efă, cf. 5, 11.

În majoritatea versiunilor LXX secvența aceasta lipsește. Doar în FRANKF. există secvența καί μέτρα δίκαια, preluată doar în BB *și măsurile drepte*.

hin. Ebr. *hîyn* desemna o unitate de măsură pentru lichide (aprox. 6 litri), reprezentînd a șaptea parte dintr-un *bath*, adică 12 sextarii romane (cf. GESENIUS, s.v.). Echivalentul χόες (pluralul subst. ὁ χοῦς) din LXX, care desemnează în limba greacă o măsură pentru lichide egală cu 12 κοτύλα (aprox. 3 litri și un sfert), a fost confundat de traducătorii români cu omonimul perfect ὁ χοῦς 'lut, țărînă' (cf. BAILLY, s.v.), și de aici opțiunea *țărînă* din ms. 45 și BB. În VT, ebr. *hîyn* este transliterat de obicei în LXX printr-una din formele εἶν, ἶν, ὖν, transpuse ca atare în forma adaptată *in* în BB (*Ieș.* 29, 40; 30, 24; *Lev.* 23, 13; *Num.* 15, 4; *Iez.* 45, 24 etc.).

v-am scos, cf. 11, 45.

[37] legile ... poruncile, cf. 18, 3—5.

eu sînt Domnul, cf. 18, 2.

CAP. 20

[2] Pentru problemele lexicale ale acestui verset cf. explicațiile la 18, 21.

străinii, cf. 16, 9; 18, 3.

popor/limbă, cf. 18, 4.

Idolatria era considerată o crimă capitală și pedepsită cu moartea prin lapidare, prescrisă și pentru blasfemie (cf. infra, 24, 16), profanarea sabatului (*Num.* 15, 32—36) și ocultism (cf. infra, 20, 27).

[3] îmi voi întoarce fața, cf. 17, 10.

îl voi îndepărta, cf. 7, 20.

Moloh/boiariu, cf. 18, 21.

numele meu cel sfînt. Formulările *numele celor sfinților mie* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *numele celor sfinților mie* (ms. 4389), *numele celor sanctificate mie* (HELIADE) reproduc LXX τὸ ὄνομα τῶν ἡγασμένων μοι care, la rîndul său, reflectă o construcție ebraică tipică (literal: „numele sfinteniei mele"), în care atributul substantival are valoare determinativă adjectivală.

[4] locuitorii țării. Ebr. *'am hā'āreṣ*, gr. οἱ αὐτόχθονες τῆς γῆς, IER. *populus terrae*, care de obicei denumesc pe autohtoni în opoziție cu străinii (c. supra, 16, 29), par să desemneze aici un fel de consiliu legislativ ormat din bărbații de vază ai comunității, singurul în măsură să pronunțe condamnarea la moarte prin lapidare (HARRISON, p. 204).

vor trece cu vederea. În BH, formularea „vor închide ochii" are semnificația globală, cu valoare factitivă, „vor ascunde". Construcția gr. ὑπερόψει ὑπερίδωσιν (ὑπεροράω 'a privi de sus: a disprețui', ὑπέροψις 'faptul de a disprețui') din LXX n-a putut fi transpusă literal de traducătorii români, care au preferat o echivalare globală a semnificației, prin expresia românească *a trece cu vederea*, preluată și de versiunile ulterioare (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE).

Pentru semnificația „conștiința publică" a noțiunii „ochi", cf. 4, 13

Moloh/boiariu, cf. 18, 21.

[5] îmi voi întoarce fața, cf. 17, 10.

îl voi îndepărta, cf. 7, 20.

vor încuviința. Compusul grecesc οἱ ὁμονοῦνται (ὁμός 'asemănător', νοῦς 'gînd; sentiment') din secvența LXX τοὺς ὁμονοῦντας αὐτῷ, a cărei semnificație globală este cea de „cei care au aceleași gînduri, care încuviințează ceva", nu a putut fi redat în traducerile românești decît în mod analitic: *cîți să tocmescu întru gîndu cu el* (ms. 45), *cîți să tocmăscu într-un gînd cu el* (BB), *cei ce vor fi cu dînsul la un gînd* (ms. 4389), *cîți să unesc într-un gînd cu el* (MICU, FILOTEI), *cîți vor fi într-un gînd cu el* (ȘAGUNA), *cei într-un cuget cu dînsul* (HELIADE). Cf. și IER. *qui consenserunt ei*, OSTROG СМЫСЛАЮЩІИ ЕДИНАКО С НИМЪ.

să se desfrîneze, c. 17, 7.

[6] cineva/sufletul, c. 2, 1.

cei care cheamă duhurile și pe vrăjitori, cf. 19, 31.

să se desfrîneze, cf. 17, 7.

îmi voi întoarce fața, c. 17, 10.

îl voi îndepărta, cf. 7, 20.

[17] sfințiți-vă, cf. 11, 44; 18, 2.

[8] poruncile, cf. 18, 4.

[9] cineva/om, om, cf. 17, 3.

să fie pedepsit cu moartea. Construcția *cu moarte să se omoare* (ms. 45, ms. 4389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE) reproduce, prin intermediul LXX θανάτῳ θανατούσθω o turnură ebraică tipică, prin care se exprimă caracterul intensiv al acțiunii.

va fi vinovat. În BH, ideea de responsabilitate față de o crimă este exprimată prin expresia „sîngele lui să fie asupra..." (cf. III *Regi* 2, 37), expresie folosită de evrei și în fața lui Pilat, cînd și-au asumat vina uciderii Domnului Isus Cristos (*Mat.* 27, 25).

[10] Despre semnificațiile adulterului cf. 18, 20.

cineva/om, om, cf. 17, 3.

se va desfrîna, cf. 17, 7.

aproapelui/vecinului, cf. 6, 2.

[11] se va culca, cf. 15, 24.

a descoperi goliciunea, cf. 18, 6.

să fie pedepsiți cu moartea, cf. supra, v. 9.

sînt vinovați, cf. supra, v. 9.

[12] În legătură cu acest tip de incest cf. 18, 15.

spurcăciune. În BH, aici este utilizat același termen ca în 18, 23. Echivalarea verbală *au păgînit* (ms. 45, BB) reflectă LXX ἠσεβήκασι..

[13] Pentru delictul de homosexualitate cf. 18, 22.

urîciune, cf. 18, 22.

[14] Cf. 18, 17. Avem aici singurul loc în care este specificată modalitatea de execuție pentru delicte sexuale grave. Arderea vinovaților — nu este clar dacă erau arși de vii cum interpretează IER. *vivus ardebit cum eis*, sau mai întîi uciși și apoi incinerați — avea, după cum se indică limpede, nu doar o semnificație punitivă, ci și una expiatorie.

[15] Cf. 18, 23.

vărsîndu-și sămînța, cf. 15, 16.

[16] Cf. 18, 23.

[17] 18, 9.

va lua de soție, cf. 18, 17.

îl va vedea goliciunea. Expresia de aici are același sens eufemistic cu „a descoperi goliciunea", pentru care cf. 18, 6.

mîrșăvie. În vechile traduceri românești, substantivele *ponoslu* (ms. 45, cf. ST. L. FAC. p. 90) *ocară* (ms. 4389, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *oprobiu* (HELIADE) reproduc LXX τὸ ὀνειδός 'reproche, blâme, honte, déshonneur' (BAILLY, s.v.). Ebr. *hesedh*, substantiv care în BH are de obicei sensul 'iubire; dorință', este utilizat aici cu un sens negativ, acela de 'lucru rușinos; ticăloșie', cf. BJ *ignominie*, R — G *ticăloșie*, BIBLA 1968, CORN. *ruștine*, GN *Schandtat*.

va purta povara păcatului, cf. 5, 1.

[18] Cf. 18, 19.

slăbiciunea ei lunară. Avem aici încă o expresie folo-

sită spre a desemna menstruația, diferită de cele din 12, 2 și 15, 33. În BH noțiunea este denotată prin subst. ebr. *dāveh* 'slăbiciune', utilizat mai ales ca nume eufemistic pentru 'menstruație'; nota semantică 'slăbiciune' este cuprinsă și în adj. gr. ἀποκαθμένος (participiul prezent al vb. ἀποκάθημαι 'a fi slăbit') din LXX. Construcțiile inadvertente în românește *ce are pre sine* (ms. 45), *ce va avea pre sine* (BB) au rezultat probabil din confuzia între gr. κάθημαι 'a rămîne' și gr. κατέχω 'a avea', presupus de traducători a intra în compusul gr. ἀποκαθμένος. Efectuînd o analiză corectă, MICU (urmat de FILOTEI și ȘAGUNA) corectează formularea din BB prin construcția *carea are cruntarea cea de lună*; cf. și HELIADE *întunată*. Opțiunea *pîngărită* din ms. 3 489 reflectă direct OSTROG СКВЕРНА.

izvorul...scurgerea. În BH, aici, ca și în 12, 7, subst. ebr. *māqor* (<*qûr* 'a se scurge') desemnează sursa unui lichid și este utilizat întotdeauna metaforic, denumind mai degrabă curgerea în sine decît locul de unde acesta își are începutul. Pentru a evita repetarea aceluiași termen în cuprinsul versetului, LXX utilizează perechea sinonimică πηγή 'izvor' / ῥύσις 'curgere' de unde *izor / curs* (ms. 45), *izvor / curgere* (BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) *sorginte / curgere* (HELIADE). Această opoziție lexematică nu există în ms. 4 389, căci subst. *curăre* reflectă OSTROG, unde subst. ТЕЧЕНИЕ 'curgere' apare de două ori în acest verset.

să fie îndepărtați, cf. 7, 20.

[19] Este greu de explicat motivul pentru care acest verset contrastează ca structură cu cele imediat anterioare, apropiindu-se din punct de vedere retorico-sintactic, de pasajul corespondent din, 18, 12—13.

să nu descoperi goliciunea, cf. 18, 6.

își vor purta povara păcatului lor, cf. 5, 1.

[20] Între BH și LXX există în acest verset diferențe notabile.

femeia unchiului său Pentru sensul special al rom. *rudenie* din traducerile românești vechi, cf. 18, 14.

vor muri fără copii. Precum în toate civilizațiile de tip arhaic, și la evrei faptul de a muri fără descendenți era resimțit ca o mare nenorocire.

[21] Cf. 18, 6.

va lua, cf. 18, 17.

necurățenie. Ebr. *nidāh* (reprodus în LXX prin gr. ἀκαθαρσία, după care ms. 45, BB *necurăție*), utilizat frecvent passim pentru a desemna 'impuritatea menstruală' (cf., de exemplu, 12 2 și, frecvent, în cap. 15), are aici sensul general 'lucru respingător, impuritate morală'.

[22] poruncile și judecățile, cf. 18, 4.

să nu vă verse, cf. 18, 25.

[23] legile, cf. 18, 3.

neamurile, cf. 18, 24.

[24] Asocierea laptelui (denotare metonimică a turmelor) și a mierii (care evocă abundența arborilor fructiferi) subliniază hiperbolic bogăția și fertilitatea Palestinei, fapt atestat nu doar în toate scrierile lui Iosephus Flavius, dar și în autori clasici precum Tacitus, *Historiae*, V, 6 sau Plinius, *Hist. nat.*, V, 14. Simbolizarea opulenței mitice prin imaginea asociată a laptelui și a mierii era, de altfel, un topos al poeziei antice: Ovidiu, de pildă, utilizează această imagine în descrierea vîrstei de aur: *„Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant, / Flavaque de viridi stillabant ilice mella* (*Metamorph.*, I, 112).

Pentru conținutul noțiunii „miere" în Palestina antică, vezi **2, 11.**

[26] Cf. 11, 44—45.

[27] Cf. 19, 31.

să fie pedepsiți cu moartea, cf. supra, v. 9.

sînt vinovați, cf. supra, v. 9.

CAP. 21

[1] fiii lui Aaron, cf. 1, 5.

cineva mort. Aici, ca și în 19, 28 și 22, 4, în BH apare termenul „suflet", pentru a cărui semnificație specială cf. 2, 1.

neam/limbă, cf. 18, 24.

Repulsia față de cadavre, ca și interdicția ritualică de a le atinge, impusă în special personalului sacerdotal, era evasigenerală în rîndul popoarelor antice. Aulus Gellius, *Noctes Atticae*, X, xv, arată că preotului lui Iupiter *(flamen dialis)* îi era interzis nu numai să atingă un mort, dar nici măcar să se apropie de locul unui mormînt.

[3] Relația dintre frate și soră era socotită de un tip special: rudenia apropiată consista doar pînă în momentul în care femeia se căsătorea, moment în care legăturile de sînge se considerau întrerupte. Expresia „care stă aproape de el" (ebr. *qirôbhāh*) are un sens local, semnificînd faptul că sora locuia în familia fratelui ei.

Expresia redată în ms. 45 și BB prin *ceea ce nu iaste dată la bărbat* semnifică în BH, cel mai adesea, „a nu avea relații sexuale" (cf. *Rut* 1, 12), dar are aici sensul mai general „a nu fi măritată".

[4] Acesta este versetul cel mai controverst din *Levitic*, întrucît textul originar din BH este, probabil, corupt. I s-au dat în timp felurite interpretări, care pot fi clasate în trei mari grupe: *1.* Se consideră versetul ca o concluzie generală a celor anterioare; aceasta este interpretarea din LXX, urmată de OSTROG și de o parte a tradiției românești: οὐ μιανθήσεται ἐξάπινα ἐν τῷ λαῷ αὐτοῦ εἰς βεβήλωσιν αὐτοῦ (LXX), Да не осквернятъ к невдани к лжѧхъ скоицѣ къ осквернениѣ его (OSTROG), *să nu pîngărească făr'veste (fără de veste* BB*) întru (în* BB*) scîrnăvia lui* (ms. 45, ms. 4 389, BB), *să nu să spurce îndată întru norodul* (FILOTEI *populul*, ȘAGUNA *poporul*) *său spre spurcăciunea sa* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *să ia aminte să nu se întine în popolul său spre profanația sa* (HELIADE), *de nimeni altul din poporul său să nu se atingă, ca să nu se spurce* (BIBLIA 1968). Cf. și LUTHER *Sonst soll er sich nicht unrein machen an irgendeinem, der ihm zugehört unter seinem Volk; er würde sich entheiligen. 2.* Pornind de la sensul general 'stăpîn, șef' al ebr. *ba'al* de la începutul versetului din BH, alți interpreți consideră că trebuie să se facă o referire la marele preot, în calitatea sa de șef suprem al comunității: *Sed nec in principe populi sui contaminabitur* (IER.), *But he shall not defile himself, being a chief man among his people, to profane himself* (KJV), *Chef parmi ceux de son peuple, il ne se rendra pas impur en se profanant* (SB), *Ca unul care este căpetenie în poporul lui, să nu se facă necurat, profanîndu-se singur* (CORN). *3.* Interpretări mai recente modifică începutul textului din BH, completîndu-l cu secvența *libe 'ulat ba'al* 'pentru o femeie măritată'; cu această completare, versetul s-ar referi la un nou caz al interdicției, acela în care cadavrul ar aparține soției unuia dintre apropiații săi (părinte, frate, fiu): *pour une femme mariée parmi les siens il ne se rendra pas impur* (BJ), *An der Leiche einer verheirateten Schwester jedoch entweiht er sich* (GN), *Preotul să nu se spurce cu o femeie măritată din poporul său și să nu-și pîngărească sfinția* (R—G).

[5] Practicile de doliu păgîne sînt interzise nu doar preoților, ci și laicilor, după cum se stipulează concret în 19, 27—28.

Alternanța de persoană verbală din ms. 45 și BB este un reflect după LXX.

un loc chel. Interdicția din acest verset vizează cutuma unor popoare învecinate de a-și rade, în semn de doliu, zona occipitală a capului. Subst. *pleașă* (<slavon. ПЛѢШИВЪ 'calvitium'), care apare doar aici, în ms. 45 și BB (de unde este preluat și de MICU și ȘAGUNA), traduce LXX φαλακρώμα 'calviție', BH *qorḥā'* 'idem'; în alte locuri din BB, aceeași noțiune este lexicalizată prin *pleșuvire* (*Is.* 2, 23; 15, 2; *Ier.* 47, 5; *Iez.* 7, 18; *Am.* 8, 10), *pleșuvitură* (*Deut.* 15, 1), *radere* (*Deut*, 22, 12) și *ras* (*Mih.* 1, 16).

[6] sfinți să fie, cf. 11, 44.

să nu pîngărească numele Dumnezeului lor, cf. 18, 21.

hrană arsă în foc, cf. 13, 11.

7] Pentru sensul special al vb. *lua* cf. 18, 17.

femeie desfrînată, cf. 18, 17. Prin context, celălalt atribut, adj. *pîngărită* (ebr. *hᵉlālāh*) trebuie să se refere la o femeie care și-a pierdut virginitatea; aceasta, ca și femeia izgonită de bărbatul său, era considerată impură, și nu putea deveni soția unui preot.

Ultima secvență din ms. 45 și BB, redundantă în contextul imediat, nu-și are corespondentul decît în FRANKF.

[8] În BH are loc o tranziție bruscă la pers. a III-a, care nu a fost preluată în LXX.

h r a n ă, cf. 13, 11.

s ă - l s o c o t e ș t i s f î n t. În BH, ebr. *qādhaš* își actualizează semnificații diferite, de la 'a face (sau a considera) sfînt', pînă la 'a purifica' sau 'a consacra'.

[9] Pentru prostituția (sacră) cf. 19, 29, iar pentru pedeapsa prin incinerare cf. 20, 14.

[10] Această prescripție, ca și cele din versetele următoare, se referă la marele preot.

u n t d e l e m n p e n t r u m i r u i r e, cf. 8, 10.

c a r e a f o s t s f i n ț i t. În BH faptul consacrării este numit prin expresia „a-și pune mîinile" (cf. 1, 4), care desemnează gestul ritual al investirii sacerdotale.

v e ș m i n t e l e, cf. 8, 7—9.

s ă n u - ș i d e s c o p e r e c a p u l, cf. 10, 6.

[11] Pentru sensul special al termenului „suflet" cf. 2, 1.
Utilizarea neadecvată a prep. rom. *pre* în regimul verbului *a intra* în ms. 45 și BB rezultă dintr-o calchiere sintactică după LXX ἐπὶ...οὐκ εἰσελεύσεται; atît autorul ms. 4 389 cît și revizorii ulteriori, începînd cu MICU, echivalează, corespunzător sintaxei românești, gr. ἐπί cu prep. rom. *la*.

[12] „Sfîntul locaș" desemnează aici circumferința sacră în interiorul căreia se află cortul întîlnirii. Sintagma se repetă în BH și în majoritatea versiunilor, cu excepția FRANKF., unde cea de-a doua secvență conține sintagma τὸ ὄνομα τὸ ἁγιασμένον, reluată și tradusă în ms. 45, ms. 4 389, BB; aceeași opțiune se regăsește și în OSTROG.

c u s î n t D o m n u l, cf. 18, 2.

[13] s ă - ș i i a d e s o ț i c, cf. 18, 17.

Secvența finală „din neamul lui" lipsește din BH și apare în LXX, probabil sub influența versetului următor.

[14] d e s f r î n a t ă s a u p î n g ă r i t ă, cf. supra, v. 7.

Indicația, strictă pentru un preot, de a se căsători doar cu o femeie virgină (ebr. *b'thûlāh*) de neam israelit, are un temei cultual și teologic limpede: ca factor mediator între comunitate și Dumnezeu, preotul trebuie să se ferească de tot ceea ce ar fi putut să-l impurifice.

[15] Căsătorindu-se cu o femeie nedemnă, marele preot ar fi săvîrșit un păcat capital, pîngărind sfîntul sanctuar, dar și-ar fi descalificat și descendența, turnînd în venele urmașilor un sînge străin.

u r m a ș i i / s ă m î n ț a. Ebr. *zera'* 'sămînță' (LXX σπέρμα) utilizat frecvent în sensul său propriu de 'spermă' (cf. 15, 16—17—18 etc.), are în BH și sensul figurat de 'descendență' (cf. și 18, 21; 20, 2 etc.).

î l s f i n ț e s c, cf. supra, v. 8.

[17] h r a n ă, cf. 3, 11.

m e t e a h n ă t r u p e a s c ă. Opțiunea *hulă* din ms. 45 și BB reflectă interpretarea în acest sens a LXX μῶμος. Dar gr. μῶμος are, pe lîngă sensul 'blam' și sensul concret 'defect', care corespunde mai bine BH *mûm* 'defect (trupesc)'; această interpretare corectă, apare la IER.: *macula*, după care *prihană* (MICU, FILOTEI ȘAGUNA) și *maculă* (HELIADE).
Exigența integrității corporale a preotului exista și la greci (vezi Platon, *Legile*, VI) și la romani, ca de altfel la toate popoarele antichității; nu doar rațiuni de prestigiu social o justificau, dar și temeiuri cultuale. Creștinismul însuși a preluat această cerință, prezentă în practica pastorală a majorității confesiunilor sale.

[18] c u n a s u l t u r t i t. În BH apare aici un hapax legomenon, termenul ebr. *ḥārûm*, care, conform celor mai vechi traduceri, pare să fi însemnat 'mutilat' ('tăiat' sau 'turtit'), cu referire la nas.; de aici LXX κολοβόρριον 'care are nasul tăiat sau mutilat' (κολοβός 'mutilat', ῥίς 'nas'), termen atestat de BAILLY, s.v., doar în acest loc din LXX. Este greu de justificat opțiunea *ciung* (ms. 45 și BB, păstrată și în BIBLIA 1968), căci acest substantiv se referă la un defect al membrelor superioare; în schimb, ar putea fi acceptat adj. *ciunt* (ms. 4 389), care se poate referi și la nas. În urma unei analize corecte, versiunile ulterioare modifică: *cel cu nasul tăiat* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *cu nasul mutilat* (HELIADE).

c u u r e c h i l e t ă i a t e, după LXX ὠτότμητος (οὖς 'ureche', τέμνω 'a tăia'), atestat de BAILLY, s.v., doar în *Levitic*, aici și în 22, 23; interpretarea este corectă în toate traducerile românești. În BH apare aici un termen rar, ebr. *sārū'a* 'întins; lungit' care a fost interpretat diferit în traducerile moderne: *ayant... un membre allongé* (SB), *cu un membru mai lung decît celelalte* (CORN.), *cu un mădular mai lung decît trebuie* (R—G).

[19] Sintagmele nominale *strunciniătură* (marg. în ms. 45 *sfărîmătură*) *de mînă au sfărîmătură de picior* (ms. 45, BB) și *frîntură de mînă sau frîntură de picior* (HELIADE) reflectă fidel LXX σύντριμμα χειρὸς, ἢ σύντριμμα ποδός. Ebr. *šēber* 'frîntură' (<*šābar* 'a rupe, a fractura') desemnează nu o fractură vindecabilă, ci o mutilare definitivă. Ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA transformă sintagma aceasta în construcții sintactice românești mai firești.

[20] c o c o ș a t, după LXX κυρτός 'curb, cocoșat', IER. *gibbus* 'idem', OSTROG горбатъ 'idem', cf. KJV *crookbacked*, LUTHER *bucklig*, BJ *bossu*, GN *Buckliger*. Interesant este de observat jocul sinonimic din vechile traduceri românești: ms. 45 *grebănos* (primă atestare), ms. 4 389 *gîrbov*, BB (preluat și de MICU, FILOTEI, HELIADE, BIBLIA 1968) *ghiebos*. Ebr. *gibēn*, cu această unică ocurență în BH, a fost privit ca un termen tehnic, cu un înțeles incert. Dacă interpretarea tradițională 'cocoșat' este corectă, atunci termenul ar putea denumi un bolnav de tuberculoză spinală (maladia lui Pott), caracterizată prin spondilită și deformarea vertebrelor (HARRISON, p. 11). Nu este însă exclus ca legislatorul să fi avut în vedere și o deformare genetică.

s f r i j i t. Ebr. *daq*, termen cu sens nedeterminat, apare doar în *Levitic* și desemnează în mod generic o persoană nedemnă de demnitatea sacerdotală. Probabil prin asociere cu semnificația termenului imediat anterior, unii interpreți, începînd cu *Targum*-ul aramean, au optat pentru sensul „pitic" (cf. KJV *dwarf*, GN *Kleinwüchsiger*). Sensul cel mai probabil al ebr. *daq* fiind cel de 'mic, subțire', rezultă că o opțiune mai corectă ar fi cea care include, pe lîngă pitici, și alte categorii de estropiați: LUTHER *verkümmert* 'degenerat', BJ *rachitique*, FC *gringalet* 'sfrijit', CORN. *pipernicit*. Există, în sfîrșit, o a treia interpretare (apărută probabil sub presiunea termenului secvent și, de aceea, greu de acceptat) care asociază ebr. *daq* unei maladii oftalmice: LXX ἔφηλος 'care are o pată luminoasă pe globul ocular' (ἐπί 'pe', ἥλιος 'soare; lumină'), IER. *lippus* 'urduros, cu scursori la ochi', OSTROG гноесточивъ 'lippus' (MIKLOSICH, s.v.); în această serie se încadrează vechea tradiție românească: *pecinginos* (ms. 45, BB), *urduros* (ms. 4 389, HELIADE), *cu ochii urduroși* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA).

c u a l b e a ț ă p e o c h i. Această este interpretarea general acceptată, după IER. *albuginem habens in oculo*, a ebr. *t'balûl b"'ênô* literal, „o pată pe ochi". Caracterul de hapax legomenon al ebr. *t'balûl* a îngreunat traducerea, ceea ce explică și opțiunea diferită din LXX: πτίλλος τοὺς ὀφθαλμούς, literal, „care și-a pierdut genele la ochi', de unde echivalentele *pănihos la ochi* (ms. 45), *zmult la ochi* (BB).

r ĭ i e. Exprimarea posesiei prin modalități macro-sintactice în ms. 45 și BB: *la care va fi la el rîie sălbatică* (preluată și de MICU FILOTEI, ȘAGUNA, HELIADE) reflectă „dativul cu *esse*" din LXX: ᾧ ἂν ᾖ ἐν αὐτῷ ψώρα ἀγρία. Ebr. *gārābh*, termen care nu se mai regăsește decît în *Lev.* 12,22 și *Deut.* 28, 27, semnifică în arabă și siriacă 'scabie, rîie', cum a și fost perceput în vechile traduceri: LXX ψώρα IER. *scabies*.

p e c i n g i n e. Ebr. *yalepheth* desemnează o afecțiune a pielii greu de definit mai îndeaproape, ca de altfel și termenul anterior, așa încît unii traducători au trebuit să adopte o expresie globală, nediferențiată, înglobînd ambele noțiuni: FC *maladie de la peau*, GN *Hautkrankheit*. Vechii traducători preferă totuși diferențierea lexicală: LXX ὁ λειχήν 'lepră; pecingine', IER. *impetigo* 'idem', OSTROG лишай 'idem'. Opțiunea *funicei* din toate cele trei vechi traduceri românești este surprinzătoare, dar interesantă ca atestare a unei „relicve" lexicale. Din DA, s.v. *furnicel*, aflăm că acest termen, desemnînd în limba română 'o bubă subcutanată; furuncul', provine din lat. **furuncellus*, etimologie stabilită de O. Densusianu, *Romania* XXXIII, 77. Cf. și infra, 26, 16.

c u p ă r ț i l e b ă r b ă t e ș t i v ă t ă m a t e. Orice imperfecțiune a însemnelor virilității, și în special orhiotrofia, a constituit

în toate timpurile şi la toate popoarele un impediment major în asumarea funcţiei sacerdotale sau regale. Literal, sintagma ebraică *m'rôha 'ešek* din BH înseamnă 'cu testicule zdrobite', cf. SR *les testicules écrasés*, KJV *stones broken*. Considerînd că accentul este pus asupra incapacităţii de reproducere, unii interpreţi moderni preferă termenul generic: BJ, FC *cunuque*, GN *Eunuch*. Vechea tradiţie românească urmează LXX μονόρχις (μόνος 'unul', ὄρχις 'testicul'): *cu un coiu* (ms. 45, BB, MICU, ŞAGUNA), *cu un boş* (FILOTEI), *cu un singur testicul* (HELIADE). Echivalentul *rîncaci* din ms. 4 389 reprezintă o preţioasă primă atestare, căci, conform DLR, s.v., acest cuvînt, cu sensul (despre animale) 'castrat incomplet; cu un singur testicul', apare în scris abia în dicţionarele din secolul trecut.

[21] Cf. supra, v. 17.

[22] Dacă un infirm din clasa sacerdotală este exclus de la serviciul sacerdotal, aceasta nu înseamnă că nu are dreptul să consume partea din jertfă destinată în acest scop familia căreia el îi aparţine.

hrana lui Dumnezeu, cf. 3, 11.

parte preasfîntă, cf. 2, 3.

[23] perdea, cf. 4, 6; 16, 2; 24, 3.

meteahnă trupească, cf. supra, v. 17.

locaşul / numele, cf. XXI, 12.

eu sînt Domnul, cf. 18, 2.

îi sfinţesc, cf. supra, v. 8.

CAP. 22

[3] necurăţie. În continuare, în vv. 4—5 sînt descrise cauzele impurificărilor ritualice.

acel om / sufletul acela, cf. 2, 1.

să fie îndepărtat, cf. 7, 20.

eu sînt Domnul, cf. 18, 2.

[4] umflătură de lepră / stricăciune, cf. 13, 2.

scurgere / înfrînt, cf. 15, 4.

se va curăţi, cf. 14, 1—32; 15, 13—15.

mort / suflet, cf. 21, 1.

scurgere de sămînţă / pat de semenţie, cf. 15, 16.

[5] tîrîtoare necurată. Opţiunea din ms. 45 şi BB reflectă LXX ὁ ἑρπέτος 'reptilă', IER. *reptile*, echivalenţe ale ebr. *šereṣ*, tradus diferit în alte locuri (cf. 5, 2; 11, 21—22 etc.); în contextul de aici se face trimitere nu doar la reptilele propriu-zise, ci la orice fel de vieţuitoare considerate impure, conform listei din cap. 5.

[6] oricine / sufletul, cf. 2, 1.

[8] vită moartă sau sfîşiată de fiare, cf. 5, 2; 7, 24.

[9] să păzească poruncile, cf. 8, 35.

le sfinţesc. Complementul indică ofrandele aduse la altar şi nu pe preoţi, cum ar lăsa să se înţeleagă toate traducerile româneşti.

[10] străin de neamul preoţesc. Ebr. *zer* 'străin' se referă aici în mod expres la cei din afara familiei sacerdotale. Compusul gr. ἀλλογενής (ἄλλος 'altul', γένος 'familie; rudă') a fost tradus iniţial în ms. 45 prin perifraza *care taste de alt neam*, deşi IER. *alienigena* şi OSTROG ИНОПЛЕМЕНИКЪ îi puteau sugera o soluţie sintetică. Această a doua cale a fost urmată de autorul ms. 4 389, care formulează construcţia calchiată *străin de rude*, după slavon. ИНОПЛЕМЕНИКЪ (ИНЪКЪ 'altul', ПЛЕМА 'neam; rudă'); faptul că regăsim această expresie rară şi în BB constituie o posibică dovadă că editorii textului au utilizat la ultima revizie şi versiunea din ms. 4 389. Urmaşii modernizează această sintagmă: *de neam străin* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), iar HELIADE nu găseşte altă soluţie mai bună decît împrumutul ad hoc *alienigen*, după IER.

oaspete / nemêrnic. În BH şi LXX se utilizează aici cuvîntul explicat în notele de la 16, 29 şi 18, 3. În ms. 45 apare aici subst. *prişleţ* 'străin, venetic' (<slavon. ПРИШЬЛЕЦЪ), folosit frecvent în textele din sec. al XVI-lea şi al XVII-lea.

sluga. În BH, ebr. *sâkiyn* 'servitor plătit' (<*śâkar* 'a închiria') desemna o stare socială diferită de a sclavului, care era considerat ca făcînd parte din familie. Aceeaşi circumscriere semantică o dau şi LXX μισθωτός (<μισθόω 'a angaja contra plată'. <μισθός 'plată, onorariu; salariu'), IER. *mercenarius* 'amgajat plătit' (<*merces*, 'plată pentru un serviciu'). De aici apariţia în ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA a subst. rom. *năimit*, participiul substantivizat al vb. rom. *a năimi*, verb derivat, la rîndul lui, din slavonismul *năiem* 'plată, chirie' (<slavon. НАЄМЪ).

Rezonanţa arhaică şi parfumul biblic acordă acestui termen un loc privilegiat în lexicul poetic al lui Ioan Alexandru: „Nu te dai la tain/Cu năimitul/Prin guba fraţilor tăi / Singeră Răstignitul" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 54, poemul *Vasile Lucaciu*); „Să-şi strîngă într-un giulgiu tiparele răniţii / Stelele pe ceruri ce-au profanat năimiţii" (*ibidem*, p. 67, poemul *Imnul Moiseilor*).

[11] suflet, cf. 2, 1. Sclavii, atît cei cumpăraţi, cît şi cei născuţi în casa unui israelit, erau socotiţi membri ai familiei; indiferent de naţionalitatea lor anterioară, prin contractul circumcizial ei erau adoptaţi de poporul ales.

[12] străin (de neamul preoţesc), cf. supra, v. 10. dar înălţat, cf. 7, 14. Diferenţele de formulare din traducerile româneşti se datoresc originalelor: *den-cepăturile cêle sfinte* (ms. 45, BB), după LXX τῶν ἀπαρχῶν τῶν ἁγίων; *den aducerile cêle sfinte* (ms. 4 389) după OSTROG ОТ ПРИНОСЪ С[ВѢ]ТЫХЪ şi IER. *de primitiis*.

[13] Întoarcerea în căminul părintesc şi redobîndirea tuturor drepturilor iniţiale era posibilă pentru o femeie doar în condiţiile în care nu a dobîndit copii; în acest ultim caz, chiar în absenţa soţului său, ea va forma o familie împreună cu copii şi nu se va putea reintegra în familia paternă.

[14] Nu se poate şti cu certitudine dacă israelitul care a consumat din ofranda cuvenită preotului trebuia să o restituie în natură sau în bani. Adăugarea unei cincimi din preţul ei cu titlul de despăgubire ar sugera că întregul preţ era plătit în bani.

[15] dar înălţat, cf. 7, 14.

[16] să nu aducă asupra lor păcatul fărădelegii. Expresia de aici este identică în BH cu cea explicată în 5, 1.

eu sînt Domnul, cf. 18, 2.

[18] Din punctul de vedere al semnificaţiilor lor, jertfele israeliţilor se împărţeau în două mari clase: unele impuse de obligaţiile religioase contractuale şi altele spontane, voluntare.

nemêrnic / prişleţ, cf. 16, 29; 18, 3 şi supra, v. 10.

împlinire a unei făgăduinţe. Sensul clar de 'promisiune (lui Dumnezeu)' al ebr. *nêder* a fost redat corect de LXX ὁμολογία 'convenţie, acord'. Sub influenţa OSTROG СПОВѢДАНИЕ 'confesiune', atît Milescu, cît şi revizorii săi (pînă la MICU, FILOTEI şi ŞAGUNA) au atribuit gr. ὁμολογία sensul, curent în greaca ecleziastică a vremii, de 'mărturisire, confesiune'. Pentru semnificaţia exactă a conceptului cf. IER. *votum*, KJV *vows*, BJ, SR, FC *voeu*, R—G *jertfă de jurunţă*. Cf. şi 7, 16.

jertfă de bunăvoie. Prin ebr. *n'dhâbhâh* 'spontaneitate', în BH se desemnează aici ofrandele spontane aduse de credincioşi în afara ocaziilor prescrise; cf. IER. *sponte offerens*, KJV *freewill offerings*, BJ, FC *don volontaire*. Conceptul este denotat cu aproximaţie de LXX αἵρεσις, iar autorii ms. 45 şi BB (urmaţi de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) propun rom. *alegere*, optînd pentru sensul cel mai general, cel etimologic, al corespondentului grecesc. Echivalenţa *voie* din ms. 4 389 reflectă nemijlocit OSTROG ВОЛЕНИЕ.

[19] parte bărbătească fără cusur, cf. 1, 3.

cireada de vite, cf. 1, 2.

turma de oi sau de capre, cf. 1, 10.

bine primită, cf. 1, 3.

[20] metcahnă/hulă, cf. 21, 17.

[21] împlinirea unei făgăduinţe.... jertfă de bunăvoie. În BH şi în interpretările moderne, formularea este identică cu cea din v. 18. Versiunea din LXX echivalează aici ebr. *nèder* prin gr. εὐχή (de unde ms. 45 şi BB *rugă*, ms. 4 389, *rugăciune*) şi introduce secvenţa ἐν ταῖς ἑορταῖς ὑμῶν, preluată şi în ms. 45, 4 389, BB: *intru* (BB *în*) *praznicele voastre*.

jertfa de pace, cf. 3, 1.

fără cusur, cf. 1, 3.

metcahnă/hulă, cf. 21, 17.

[22] Acest verset conţine o listă a „defectelor" posibile, care împiedică folosirea animalelor ca jertfe: animalul înfăţişat înaintea altarului trebuia să fie perfect sănătos. Identificarea sensului lexical exact al termenilor din enumerare este dificilă, cu atît mai mult cu cît majoritatea lor nu apar decît în acest context în originalul ebraic.

orb. Sensul ebr. *'awereth* este limpede, aşa încît absolut toate versiunile coincid în acest punct.

schilod. După ebr. *šābhar* 'rupt; zdrobit' rezultă opţiunile LXX συντετριμμένος (<συντιτράω 'a străpunge; a răni'), IER. *fractus* 'fracturat', cf. BJ, SR, FC *estropié*, KJV *broken* 'rupt'. În cadrul tradiţiei româneşti remarcăm o apreciabilă listă sinonimică: *zdrobit* (ms. 45, BB), *dăşălat* (ms. 4 389), *strujit* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *schilavu* (HELIADE), *slut* (CORN.), *schilod* (R—G), *vătămat* (BIBLIA 1968).

rănit. În BH, ebr. *ṭārats*, un hapax legomenon, are sensul probabil de 'rănit', cf. IER. *cicatricen habens*, KJV *maimed*, BJ, SR, FC *mutilé*. Sintagma *tăiat la limbă* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) reprezintă transpunerea membrilor corespondentului gr. γλωσσότμητος (γλώσσα 'limbă', τέμνω 'a tăia'), şi acesta un hapax legomenon în LXX. Alte opţiuni: *schiop* (ms. 4 389), probabil după OSTROG сѣкрѣшеиъ 'fractio' (MIKLOSICH, s.v.), *ciuntit* (CORN., R—G), *slut* (BIBLIA 1968).

plin de bube. Conform majorităţii interpretărilor, ebr. *yabbĕl*, un hapax legomenon în BH, are sensul 'bubă' cauzată de factori microbieni sau bacterieni, cf. IER. *papula* 'pustulă; băşicuţă cu puroi', KJV *wen*, BJ *ulcéreux*, FC, SR *verrue*, CORN., R—G *bube*, BIBLIA 1968 *bubos*. Caracterul de hapax legomenon al gr. μυρμηκίωντα (< μυρμηκιάω 'souffrir de verrues acompagnées de fourmillement' < μύρμηξ 'furnică', cf. BAILLY, s.v.) a pus probleme grele traducătorilor români. Autorul ms. 45 selecţionează iniţial termenul *amurţit*. Revizorii finali înlocuiesc termenul *amurţit*, cu sintagma *având negi*; soluţia convine, într-un fel şi ediţiilor MICU şi ŞAGUNA, care preferă diminutivul *negei*, pe cînd FILOTEI rămîne la *negi*. HELIADE propune o creaţie lexicală personală, adj. *furniculos* (<*furnică*+ suf. *-os*), pornind de la radicalul corespondentului grecesc.

rîie...pecinginе. În BH termenii corespondenţi sînt cei explicaţi la 21, 20. Forma adjectivală *ritos* (ms. 45, BB, ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE, R—G, BIBLIA 1968) reflectă LXX ψωραγριῶντα (formă nominală a vb. ψωραγριάω 'a avea rîie', atestat de BAILLY, s.v., exclusiv în forma participială din acest loc din LXX). Cît priveşte adj. rom. *pecinginos* (ms. 45, BB, ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), acesta echivalează sintetic expresia λειχῆνας ἔχοντα 'având pecingini' din LXX.

[23] juncan, cf. 1, 5.

miel, cf. 3, 7.

cu un mădular prea scurt sau prea lung, cf. supra, 21, 18. Ebr. *sārûa'* 'întins; alungit' şi *qālûţ* 'scurt; contractat' sînt utilizaţi în BH ca determinanţi pentru membrele animalelor, cf. SR *ayant un membre trop long ou trop court*, R—G *care va avea vre-un mădular mai lung ori mai scurt*. Opţiunile *tătală la urêche au tătală la coadă* (ms. 45, BB), *cu urechile tăiate au cu coada tăiată* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) reflectă fidel LXX ὠτότμητον, ἢ κολοβόκερκον, IER. *aure et cauda ampulatis*.

jertfă de bunăvoie, cf. supra, v. 21.

bine primiţi, cf. 1, 3.

[24] Ca organe de transmitere a vieţii, testiculele erau considerate un semn al integrităţii animalului. Un defect de acest tip era considerat capital şi împiedica putinţa ca acel animal să poată fi jertfit. Versetul enumeră patru tipuri de castrare, care pot acoperi deopotrivă evenimentele accidentale sau pe intenţionate.

Denominaţia „ţara voastră" reprezintă Canaanul, unde neamul lui Israel va trebui să introducă legea lui Iahwe; indicaţia expresă din acest pasaj nu este superfluă, căci canaaneenii practicau castrarea ritualică şi, de aceea, israeliţii trebuiau avertizaţi.

[25] străin. În BH se foloseşte aici un termen diferit de cele explicate la 16, 29 şi 22, 10. Totuşi, în LXX apare compusul gr. ἀλλογενής, utilizat de mai multe ori în acest capitol; de aici, prin calchiere, sintagma *strein de rudă* (ms. 45, BB).

metcahnă/hulă, cf. 21, 17.

bine primite, cf. 1, 3.

[27] ardere de tot, cf. 1, 3—9. Opţiunea *priimire* (ms. 45, BB) reprezintă o altă echivalare a LXX κάρπωμα, iar *prinos* (ms. 4 389) este reflectul OSTROG принось.

[29] jertfă de laudă. Avem aici acelaşi concept teologic precum cel enunţat în 7, 12, dar formularea din LXX diferă: εὐχὴ χαρμοσύνης; de aici sintagmele *rugă de bucurie* (ms. 45, BB), *rugăciunea bucuriei* (ms. 4 389); pentru ms. 4 389 cf. şi OSTROG м[о]л[и]тва радованїа.

bine primită, cf. 1, 3.

[30] Cf. 7, 15.

[31] Cf. 18, 4.

[32] Cf. 18, 21.

pentru ca eu să fiu sfinţit, cf. 21, 8. Conjuncţia copulativă „şi" (ebr. *v*) are în cadrul acestei construcţii valoarea finală „pentru ca să".

[33] v-am scos din ţara Egiptului, cf. 11, 45.

CAP. 23

Acest capitol reprezintă un adevărat calendar sacru al poporului ales, principalele sărbători ale anului fiind înfăţişate în ordine cronologică.

[2] sărbătorile Domnului. Prin expresia ebraică *mo'edhy yahwch* '(momente) stabilite de Domnul' (ebr. *yā'adh* 'a stabili') sînt desemnate în BH cele şapte mari sărbători ale anului, pe care Domnul şi le-a rezervat prin gura profetului său. În *Num.* XXVIII, 2 şi XXIX, 39, sînt incluse în această categorie şi momentele sacrificiilor cotidiene. Toate cele trei vechi versiuni româneşti echivalează corespondentul gr. αἱ ἑορταὶ şi lat. *feriae* prin rom. *praznic*, după OSTROG праздникъ; acest împrumut slavon pătrunsese în limbajul ecleziastic încă din secolul anterior. Începînd cu MICU toate traducerile româneşti ulterioare preferă pe *sărbătoare* (<lat. *(dies) servatoria)*; o excepţie înregistrăm la R—G, care revin la *praznic*, cu marca stilistică a arhaităţii.

adunări sfinte. Marile sărbători religioase se concretizau în Israel prin adunarea întregii comunităţi în jurul sfîntului sanctuar. De aici utilizarea în BH a ebr. *miqra'* 'convocare' (<*qārā* 'a chema (pe cineva)'), transpus literal de LXX κλήτη(<καλέω 'a chema; a invita'). Sintagma gr. κλητὰς ἁγίας a fost calchiată în toate cele trei vechi versiuni româneşti prin formula *chemate sfinte*, unde participiul *chemate*, cu valoare substantivală, are sensul, reclamat de principiul literalităţii, de 'convocări'. Cf. BJ *saintes assemblées*, SR *saintes convocations*, CORN. *stringere laolaltă sfîntă*.

[3] simbătă, zi de odihnă, cf. 16, 31. Stabilirea celei de-a şaptea zi ca zi de repaos absolut se întemeiază pe modelul divin (cf. *Fac.* 2, 3); această zi era socotită o zi dedicată în întregime Domnului. Doar componenta periodicităţii este nouă, căci ideea de sabat în sine era familiară vechilor mesopotamieni, care o practicau tot pe temeiuri religioase. Din grija de a nu ofensa vreuna dintre diversele zeităţi ale nomenclatorului lor politeist, babilonienii respectau un *šabattū* în a şaptea, a paisprezecea, a nouăsprezecea, a douăzeci şi una şi a douăzeci şi opta zi a lunii. În dezvoltarea ulterioară a vieţii iudaice, sabatul a devenit prilejul pentru activitatea rituală centrală, efectuată săptămînal în sinagogă; în

timp, s-au acumulat numeroase indicaţii rabinice referitoare la ritualul sabatic. În creştinism, semnificaţia sabatului se modifică profund : „prima zi a săptămînii" (*Mat.* 28, 1, *Marc.* 16, 2) sărbătoreşte reînvierea Domnului Isus Cristos şi devine a „zi a Domnului" (rom. *duminică* <lat. *(dies) domenica*).

După cum se poate constata din răspunsurile la chestionarul lui N. Densusianu, în FOCHI, DATINI, p. 368—369, în mediul popular românesc duminica este ziua prin excelenţă sfîntă. Sîmbăta, în schimb, este considerată o zi nefastă, zi în care nu se începe nici o lucrare, nu se porneşte la drum, cine se îmbolnăveşte nu se mai face sănătos etc. ; este ziua în care se fac descîntece şi vrăji.

l o c u i n ţ ă, cf. 3, 17.

[4] Cele şase principale sărbători ale mozaismului primar sînt următoarele : paştele (vv. 4—5), sărbătoarea azimilor (vv. 6—8), sărbătoarea primelelor prinoase (vv. 10—14), sărbătoarea cincizecimii (vv. 15—20), sărbătoarea trompetelor (vv. 23—25) şi sărbătoarea colibelor (vv. 34—44).

v r e m u r i l e h o t ă r î t e. Această expresie este o realizare contextuală diferită, mai explicită, a sintagmei traduse supra, v. 2, prin subst. *adunări*.

[5] Nu este lipsit de interes, pentru a putea fixa succesiunea cronologică a sărbătorilor evreeşti, să prezentăm succint calendarul ebraic. Mai întîi trebuie specificat faptul că evreii utilizau în mod distinct un calendar religios care începea cu luna *nisan* (martie-aprilie) şi unul profan, care începea cu luna *tišri* (septembrie-octombrie). Marile sărbători erau incluse în primele şapte luni ale calendarului religios. Corespondenţa general acceptată a calendarului ebraic religios cu cel creştin este următoarea : *nisan* (martie-aprilie), *iyyar* sau *ziv* (aprilie-mai), *sivan* (mai-iunie), *tammuz* (iunie-iulie), *ab* (iulie-august), *elul* (august-septembrie), *tišri* sau *ethanim* (septembrie-octombrie), *marhesvan* (octombrie-noiembrie), *hislev* (noiembrie-decembrie), *tebeth* (decembrie-ianuarie), *šebat* (ianuarie-februarie), *adar* (februarie-martie).

Conform acestei echivalenţe, paştele era serbat de evrei între ultimele zile din martie şi primele din aprilie.

l a a s f i n ţ i t u l s o a r e l u i. Sensul expresiei „între două seri" din BH, transpusă prin LXX ἀναμέσον τῶν ἑσπερινῶν, cf. *între mijlocul sării* (ms. 45), *între mijlocul serilor* (BB), *între seri* (MIGU, FILOTEI, ŞAGUNA), *între sere* (HELIADE) este destul de neclar. Oricum, momentul însemnării constituia numai începutul sărbătorii, care continua mult în noapte. În acest loc, utilizînd adverbul *îndesară*, autorul ms. 4 389 s-a orientat în chip evident după IER. *ad vesperum*, căci aici OSTROG МЕЖДУ ВЕЧЕРНИМИ urmează LXX.

p a ş t e l e D o m n u l u i. Cea mai importantă sărbătoare a evreilor are semnificaţia unei comemorări anuale a ieşirii din Egipt (cf. *Ieş.* 12, 1—14). Cuvîntul ebraic *pesah* utilizat în BH exclusiv ca termen tehnic pentru denumire acestei sărbători (ebr. *pesah* 'scutire, cruţare'<*pasăh* 'a sări ; a cruţa') era receptat ca semnificînd imunitatea poporului ales în faţa pedepsei divine şi a nenorocirii trimise de Dumnezeu asupra egiptenilor opresori ; cf. GESENIUS, s.v.), a fost resimţit de traducători ca un nume propriu şi transpus ca atare : LXX πάσχα, IER. *pascha*, OSTROG ПАСХА. Transliterarea *pasha* din ms. 45 şi BB persistă şi ulterior la MIGU, FILOTEI şi ŞAGUNA ; această formă neadaptată, care atribuie termenului caracterul unui xenism, a mai fost reperată de DLR, s.v. *paşti*[1] doar în *Viefile sfinţilor* de Dosoftei ; în toate celelalte vechi texte româneşti, începînd cu tipăriturile lui Coresi, apare forma firească, moştenită, *paşti* (<lat. *pascha*) ; această ultimă soluţie este preferată şi în ms. 4 389.

În poemul *Pregătri de cină*, V. Voiculescu ne oferă o vie reconstituire poetică a fervoarei care cuprindea comunitatea iudaică în zilele paştilor : „Venise primăvara şi sterpele gorgane / Cu tort de flori alese îşi peticeau chilimul... / Şi doldora de mărfuri, de bani şi caravane / Se pregătea de Paşti întreg Ierusalimul. / / Pe uliţe un zbieret de mici fără-nectare / Şi aburi calzi de azimi veneau din curţi vecine ; / Copii, fugiţi din joacă, cereau, scîncind, mîncare / Şi s-agăţau de poala grăbitei gospodine" (VOICULESCU, II, p. 149).

[6] „Sărbătoarea azimilor" (cf. *Num.* 28, 16—25) avea o strînsă legătură cu paştele propriu-zis ; întreaga săptămînă era considerată sacră şi reclama ca atare încetarea oricărei activităţi. Era săptămîna în care poporul lui Israel trebuia să rememoreze şi să reîmprospăteze legămîntul sacru cu Dumnezeu.

a z i m e, cf. 2, 4 şi 11.

[7] a d u n a r e a s f î n t ă, cf. supra, v. 2.

l u c r a r e d e s l u j i t o r. După LXX ἔργον λατρευτόν, IER. *opus servile*, OSTROG ДѢЛА СЛУЖЬНА, traducătorii români au construit sintagmele *lucru de poslușit* (ms. 45, BB), *lucru de slujbă* (MIGU, FILOTEI, ŞAGUNA). Slavonismul *poslușit* (<ПОСЛОУШИТИ) era frecvent folosit în epoca veche cu sensul 'a servi, a sluji ; a sluga' (cf. DLR, s.v.). Cf. KJV *servile work*, BJ *oeuvre servile*, FC *travaile ordinaire*, SR *ouvrage servile*.

[8] a r d e r i d e t o t, cf. 1, 9.

a d u n a r e s f î n t ă, cf. supra, v. 2.

l u c r a r e d e s l u j i t o r, cf. supra, v. 7.

[10] c e l d i n t î i s n o p, cf. 2, 12.

[11] v a î n f ă ţ i ş a s n o p u l.... l e g ă n î n d u-l, cf. 7, 30.

b i n e p r i m i t, cf. 1, 3.

a d o u a z i d u p ă s î m b ă t ă. Sintagma ebraică *nimāḥrath hašabath*, cu o semnificaţie obscură în BH, a determinat interpretări diverse. După Josephus Flavius şi Talmud aici s-ar face trimitere la ziua imediat următoare sărbătorii azimilor. Alţi interpreţi văd însă aici ziua de sabat care cade în săptămîna sărbătorii azimilor (SB, p. 127).

[12] f ă r ă c u s u r, cf. 1, 3.

[13] Pentru ansamblul versetului cf. 2 1.

d o u ă z e c i m i, cf. 5. 11.

m i r e a s m ă p l ă c u t ă, cf. 1, 9.

p r i n o s d e b ă u t u r ă. Ofranda lichidă (ebr. *nesek* 'libaţie') consta de obicei din vin şi era vărsată la temelia altarului, sub formă de libaţie. În toate versiunile româneşti (cu excepţia lui HELIADE *libaţie* după IER. *libatio* şi a lui CORN. *jertfă de băutură*) această noţiune este reprezentată prin subst. *turnare*, transpunere literală după LXX σπονδή 'libaţie' (<σπένδω 'a turna un lichid ca ofrandă') şi OSTROG ЧЪЗАНИНИЕ 'libaţie' (<ЧЪЗАТИ 'a turna').

h i n, cf. 19, 3.

s p i c e f r a g e d e, b o a b e p r ă j i t e, cf. 2, 14.

d a r D o m n u l u i, cf. 1, 2.

Pentru ultima parte a versetului cf. 3, 17.

[15] a d o u a z i, cf. supra, v. 11.

d a r l e g ă n a t. În BH aici apare termenul ritualic, frecvent folosit în *Lev.*, „dar legănat" (cf. 7, 14, 30, 10, 15, 14, 12 etc.). Echivalările *punere de înnainte* (ms. 45) *punere denainte* (BB, urmată de MIGU, FILOTEI, ŞAGUNA) şi *punere* (ms. 4 389) reproduc mecanic LXX τὸ ἐπίθεμα (ἐπί 'pe, asupra', τίθημι 'a pune'). Cf. BJ *présentation*.

[16] p r i n o s d e g r î n e, cf. 2, 1 şi 12, 14.

[17] a ş e z ă r i l e v o a s t r e, cf. 2, 7.

d a r l e g ă n a t, cf. supra, v. 15.

d o u ă z e c i m i, cf. 5, 11 şi supra, v. 13.

d o ş p i t ă, cf. 2, 11 ; 7, 13.

p r i n o s d i n p r i m e l e t a l e r o a d e, cf. 2, 1 şi 12, 14.

[18] f ă r ă c u s u r, cf. 1, 3.

j u n c, cf. 1, 5.

a r d e r e d e t o t, cf. 1, 3.

p r i n o s d e b ă u t u r ă, cf. supra, v. 13.

m i r e a s m ă p l ă c u t ă, cf. 1, 9.

[19] j e r t f ă p e n t r u p ă c a t, cf. cap. 4, passim.

j e r t f ă d e p a c e, cf. 3, 1.

î m p r e u n ă c u p r i m e l e t a l e r o a d e. Cf. supra, v. 17. Această secvenţă lipseşte din BH şi IER., aflîndu-se doar în LXX şi OSTROG.

[20] să-i legene, cf. 7, 30.

dar legănat, cf. supra, v. 15.

[21] adunare sfîntă, cf. supra, v. 2.

lucrare de slujitor, cf. supra, v. 7.

Pentru ultima propoziție a versetului cf. 3, 17.

[22] Cf. 19, 9—10.

[24] zi de odihnă, cf. 16, 1.

sărbătoarea vestită prin trîmbiță. Sintagmele *pămentle de trîmbiță* (ms. 45), *pomenirea trîmbițelor* (BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) și *memorial de trombete* (HELIADE) redau fidel LXX μνημόσυνον σαλπίγγων (cf. IER. *memoriale clangendibus, tubis*, KJV *a memorial of blowing of trumpets*, BJ *appel en clameur*) la rîndul ei o transpunere literală după BH *t'rû'āh šophār* 'amintire a vestirii'. Cuvîntul ebr. *t'rû'āh* 'amintire' are un sens activ, desemnînd 'ceva care cheamă la amintire' sau 'un obiect care amintește de ceva'. Ar fi vorba, în acest caz, de faptul că actul vestirii are ca scop să-l determine pe Dumnezeu să-și reaminteaască de poporul său la începutul unui nou an. Cît privește celălalt membru al sintagmei ebr. *šophār* 'chemare, vestire', acesta se folosește în special pentru desemnarea manifestărilor vocii omenești. Determinați probabil de utilizarea rituală în cadrul acestei sărbători a muzicii instrumentale, vechii interpreți au identificat aici noțiunea de „trompetă" (LXX σάλπιγξ, IER. *tuba*). După descrierea lui Ieronimus, *In Hos.* V, 8, pare să fie vorba de trîmbița păstorească, instrument care scotea un sunet surd dar penetrant; se confecționa din coarnele vitelor: „Buccina pastoralis est, et cornu recurvo efficitur, unde et proprie hebraice *sophar*, graece σάλπιγξ apellatur".

Sinonimele *pamente* (<slavon. ПАМѦТЬ) și *pomenire* (< vb. *pomeni*), la care în NT (1648), *Mat.* XXVI, 13 și *Marc.* XIV, se mai adaugă și *pomeană*, sînt folosite în concurență, încă din traducerile religioase anterioare, începînd cu cele din secolul al XVI-lea, spre a desemna noțiunea de 'ceva care cheamă în amintire; memorial'. Formularea deosebită *pomenire de jărtve* din ms. 4 389 (glosată marginal *trîmbițe*) se explică prin OSTROG ПАМѦТЬ ТРЕБЬ.

Cît privește semnificația religioasă a acestei sărbători, ea invocă speranța reunirii finale a neamului lui Israel, căci sunetul trompetelor era privit ca un simbol al chemării divine finale. Această interpretare simbolică a sărbătorii trîmbițelor este întărită și de împrejurarea că imediat după aceea urma ziua ispășirii.

adunare sfîntă, cf. supra, v. 2.

[25] lucrare de slujitor, cf. supra, v. 7.

[27] Pentru semnificația „zilei ispășirii" cf. supra, introducerea la cap. 16; pentru raportul semantic *ispășire/rugă* cf. și 4, 20.

adunare sfîntă, cf. supra, v. 2.

să vă smeriți sufletele, cf. 16, 29.

[28 veți face ispășire, cf. 4, 20.

[29] oricine/suflet, cf. 2, 1.

să fie îndepărtat, cf. 7, 20.

[31] Pentru a doua parte a versetului cf. 3, 17.

[32] cea mai însemnată zi de odihnă, cf. 16, 31

să țineți această sîmbătă. Sensul exact al acestei indicații se referă la încetarea lucrului în ziua de sabat, cf. BJ *vous cesserez le travail*, GN *alle Arbeit ruhen lassen*. În ms. 45 și BB, traducătorii creează vb. *a simbăta*, pentru a reconstrui expresia din LXX: σαββατιεῖτε τὰ σάββατα ὑμῶν; cf. *veți simbăta simbetele voastre* (ms. 45, BB, MICU, ŞAGUNA). FILOTEI încearcă să înlăture impresia de neadaptare: *veți ținea simbăta simbetelor*, iar HELIADE creează un nou verb: *veți simbători simbetele voastre*. Construcția ca atare este străină și spiritului limbii grecești, căci este imitată după BH *šabāth šabhath*. Verbul gr. σαββατίζω mai apare în *Ieș.* 16, 30 și II *Paralip.* 36, 21, locuri în care BB echivalează prin structurile *a simbeti simbetele* și, respectiv, *a ține simbăta*. Diferența de formulare *să prăznuiți praznicul vostru* din ms. 4 389 reflectă OSTROG ПРАЗДНѢТЕ ПРАЗДНИКЪ ВАШЪ.

[34] sărbătoarea colibelor. Transpunînd sintagma ἑορτὴ σκηνῶν din LXX, traducătorii români au optat fie pentru sensul 'cort', fie pentru cel de 'adăpost improvizat, colibă', al gr. σκηνή: *praznic de colibi* (ms. 45, ms. 4 389), *praznecul corturilor* (BB), *sărbătoarea corturilor* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *sărbătoarea tabernaculelor* (HELIADE). Nesiguranța persistă și în interpretările moderne: *corturi* (CORN., BIBLIA 1968), *des Tentes* (BJ), dar *colibe* (RG), *des huttes* (SR, FC), *Laubhütten* (GN).

În realitate, ebr. *sukôth* nu desemnează cortul propriu-zis al nomazilor, ci un adăpost improvizat, construit din ramuri și frunze de arbori. Prin această sărbătoare evreii marcau comemorarea anuală a traversării deșertului; în calendarul lor agricol, această zi semnala de asemenea sfîrșitul sezonului recoltelor. Mai semnalăm, ca un fapt interesant, cunoașterea acestei sărbători în mediul preoțesc românesc din sec. al XVII-lea, căci în lexiconul slavon-românesc al lui Mardarie Cozianul întîlnim glosa: *praznic, ce-l chiamă al colibilor, evreesc* (cf. DA, s.v. *colibă*).

[35] adunare sfîntă, cf. supra, v. 2.

lucrare de slujitor, cf. supra, v. 7.

[36] ardere de tot, cf. 1, 3.

încheierea sărbătorii. La încheierea săptămînii sabatice, evreii organizau o ceremonie finală care semnifica încheierea perioadei sacre și intrarea în timpul profan. Acest moment este desemnat în BH prin subst. *a'tsereth* (<*ātsar* 'a închide'), care sugera prin el însuși ieșirea din starea de sărbătoare. În LXX această noțiune a fost transpusă prin gr. ἐξόδιον (diminutivul de la gr. ἔξοδος 'ieșire'), de unde *ieșire* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞACUNA), *exodiu* (HELIADE). Interpreții moderni optează în general pentru ideea de „adunare (solemnă)": KJV *solemn assembly*, BJ *jour de reunion*, FC *rassemblement final*, SR *cérémonie solenelle*, CORN. *adunare solemnă*. O excelentă soluție arhaizantă găsim în R—G; *odovania praznicului*; subst. *odovanie* 'a opta zi a unei sărbători' (<slavon. ѺТЪДАВАНИЕ) a fost folosit exclusiv ca termen tehnic ecleziastic și a fost atestat mai întîi în COD. VOR. (cf. DLR, s.v.).

[37] să le vestiți ca adunări sfinte, cf. supra, v. 2.

În enumerarea tipurilor de jertfe, vechile versiuni românești sînt defectuoase, îngreunînd înțelegerea adecvată.

jertfe/aducere, cf. 1, 9.

arderi de tot, cf. 1, 3.

prinos de grîne, cf. 2, 1.

prinos de băutură, cf. supra, v. 13.

[38] darurile voastre. Se face aici trimitere probabilă la animalele întîi născute (cf. 27, 26) sau la cele jertfite ca zeciuială (cf. 27, 32).

împlinirea unei făgăduințe, cf. 7, 16; 22, 21.

jertfele voastre de bunăvoie, cf. 7, 16; 22, 21.

[40] În răstimpul celor șapte zile cît dura sărbătoarea colibelor, întreaga comunitate participa la intense ritualuri care, cu vremea, au căpătat un caracter carnavalesc. Unul din gesturile ritualice caracteristice era utilizarea ramurilor și a frunzelor de arbori pentru a construi adăposturi efemere, care să evoce vremea rătăcirii prin pustie după exodul din Egipt. Numele ebraice ale arborilor citați n-au putut conduce la identificarea exactă a plantelor respective; în consecință, traducerile vechi n-au putut practica decît o transpunere literală.

arbori frumoși. Atributul „frumos" poate fi corelat, din punct de vedere gramatical, atît cu „roada", cît și cu „arborele". Sintagmele ξύλος ὡραῖος din LXX și *arbor pulcherrima* din IER. reproduc ebr. *hādār 'ets* 'arbore frumos', de unde *lemn frumos* (ms. 45, BB), *pom frumos* (ms. 4 389), *rod frumos de lemn* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *fruct spectos de lemnu* (HELIADE). Vechii interpreți (*Targum* și *Peshita*), ca și unii moderni (cf. HARRISON, p. 219), cred că este vorba de arborii citrici, alții înclină spre mirt.

finic. Desemnarea este în acest caz limpede: ebr. *tāmār* este numele palmierului (*Phoenix dactylifera*). Subst. rom. *finic* (<slavon. ФИНИКЪ, din gr. φοίνιξ), atestat întîi în PS. SCH, cf. TIKTIN², s. v., a intrat în limbă la nivelul stilului ecleziastic și se păstrează în toate vechile versiuni biblice românești, de unde a fost preluat, pentru coloratura arhaică, de R—G și BIBLIA 1968.

copaci stufoşi. Formularea *stîlpări de lemnu des* din ms. 45 nu respectă relaţiile sintactice din LXX κλάδους ξύλου δασεῖς, inadvertenţă care a fost corectată în BB *stîlpări de lemnu dèse*. Formularea *ramură de lemn curat cu frunză* din ms. 4389 derivă din OSTROG КЪТВИ ДРЕВА ЦИСТАГО АИСТѢМ. Expresia ebraică originară *ābhôth 'ets* 'arbore des (înfrunzit)' a fost păstrată ca atare şi de interpreţii moderni: *arbres touffus* (BJ), *copaci stufoşi* (R—G), *copaci înfrunziţi* (CORN.). Unii comentatori cred că acest verset se referă la orice fel de ramură înfrunzită, în timp ce alţii restrîng referinţa la mirt. Încă şi astăzi evreii poartă în procesiunile sărbătorii colibelor ramuri de arbori, deşi unele secte, precum samarinenii şi saducheii, susţineau că această tradiţie nu este mozaică ci o imitare a sărbătorilor dionisiace greceşti. Înregistrăm ca pe o ciudăţenie faptul că MICU (urmat de FILOTEI şi ŞAGUNA) nu a perceput sensul adj. gr. δασύς 'des' (termen înrudit cu lat. *densus*) şi a păstrat în textul românesc al traducerii sale forma flexionară de acuzativ plural δασεῖς din LXX: *stîlpări de lemn dasis*.

sălcii de rîu. În BH, prin expresia *naḥalāh 'arābh* 'salcie de torent' este desemnată o singură specie arboricolă, probabil plopul de Eufrat *(Populus euphratica)*, abundent în zonele umede din Orientul Apropiat (HARRISON, p. 219); cf. IER. *salices de torrente* şi OSTROG ВЕРБИ ОТ ВОДОТЕЧИ, de unde ms. 4389 *răchiţi den părău*, ca şi versiunile moderne: *sălcii de rîu* (CORN.), *sălciile care cresc lîngă pîrae* (R—G). Secvenţa mai extinsă *răchiţi şi stîlpări den agnu den părău* (ms. 45, BB), preluată întocmai (dar cu înlocuirea subst. *răchiţi* prin *sălci*) de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, reflectă. LXX ἰτέας, καὶ ἄγνου κλάδους ἐκ χειμάρρου; pe lîngă subst. gr ἰτέα 'salcie', mai apare aici şi gr. ἄγνος, denominaţie botanică a cărei referinţă nu a putut fi identificată de traducători, care, în consecinţă, transliterează termenul *agnu* din LXX; acelaşi procedeu va fi utilizat şi de HELIADE, mai tîrziu. Gr. ἄγνος se referă la specia *Vitex agnus castus*, un arbust cu flori violete, frumos mirositoare, denumit astăzi la noi *mielărea*.

[41] neamul vostru, cf. 3, 17.

[42] colibe/corturi, cf. supra, v. 34.

cei de-ai casei, cf. 16, 29.

[43] Aici, la sfîrşitul capitolului, este expus în formă concluzivă temeiul religios al sărbătorii, acela de a reaminti israeliţilor de bunăvoinţa divină faţă de strămoşii lor. Repetînd anual la modul simbolic gestul locuirii colibelor improvizate, poporul ales îşi reîmprospătează recunoştinţa şi iubirea faţă de Dumnezeu, care i-a scos din pămîntul morţii şi i-a aşezat în Canaan, ţara făgăduinţei.

CAP. 24

[2] untdelemn curat stors din măsline. Cf. 2, 1. Aici avem unul din puţinele locuri unde este specificat felul şi calitatea uleiului folosit. Noţiunea redată în ms. 45 şi HELIADE prin adj. *limpezit* iar în ms. 3489, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA prin adj. *limpede*, s-ar circumscrie mai exact prin adj. *stors*, după LXX κεκομμένον (<κόπτω 'a tăia în bucăţi mici; a stoarce', IER. *expressus* (<*exprimo* 'a supune unei presiuni; a tescui'. Opţiunea din vechile traduceri româneşti a fost determinată, cu mare probabilitate, de OSTROG ЦѢЖЕНЪ 'limpede'.

sfeşnic...candelă. În acest context, în BH apar simultan sinonimele *menôrah* 'corp luminos', p. ext. 'lumină' şi *nerāh* 'lampă'. Cuplul sinonimic se menţine în LXX: φῶς 'lumină' /λύχνον 'lampă' şi în OSTROG СВѢТИЛНИЦЕ 'lampă' / СВѢТИЛО 'idem', dar se pierde în traducerile româneşti vechi: *lumină / lumină* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), dar *candelă / candelă* (ms. 4389); traducerile moderne refac perechea sinonimică originară: *lumină / candelă* (HELIADE), *candelabru / candelă* (R—G), *sfeşnic / candelă* (CORN.). De remarcat că în alte locuri din BB gr. λύχνον 'lampă, candelabru' este tradus corect prin *candelă* (*Ieş.* 25, 37) sau *sfeşnic* (*Ieş.* 37, 23; 39, 37; 40, 5 şi 27. Pentru descrierea amănunţită a acestui obiect ritualic cf. *Ieş* 25, 31—39.

[3] perdea, cf. 4, 6; 16, 2.

mărturie, cf. 16, 13.

cortul întîlnirii, cf. 1, 1.

lege veşnică, cf. 3, 17.

[4] sfeşnic/candelă, cf. supra, v. 2.

[5] fruntea făinii de grîu, cf. 2, 1.

două zecimi, cf. 5, 11; 14, 10.

şir. Masa ritualică din faţa altarului fiind de dimensiuni reduse (cf. *Ieş.* 25, 23), e de presupus că pîinile ritualice erau aşezate una peste alta, în două şiruri, şi nu una lîngă alta. Opţiunea *punere* (ms. 45, BB, ms. 4389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) reprezintă o transpunere literală după LXX θέμα (< τίθημι 'a pune'), OSTROG ПОЛОЖЕНИЕ (<ПОЛОЖИТИ 'a pune, a aşeza'), lexeme care nu acoperă cu exactitate sensul ebr. *ma'areketh* 'aranjament; coloană, şir' (<'*ārak* 'a pune în ordine; a aranja').

[7] tămîie, cf. 2, 1.

sare, cf. 2, 13. Prezenţa sării între ingredientele acestui tip de jertfe apare doar în LXX.

spre pomenire, cf. 2, 2.

[8] Ultimul segment din acest verset are în BH o formulare foarte asemănătoare cu cea din 3, 17; în loc de ebr. *torāh* (cf. 6, 9), în BH apare aici ebr. *b'riyth* 'convenţie, înţelegere', termenul generic în VT pentru denumirea contractului sacru între Dumnezeu şi poporul ales, cf. LXX διαθήκη, IER. *testamentum*, OSTROG ЗАВѢТЪ. Doar în ms. 45 şi BB apare o reproducere a conţinutului lexical: *făgăduinţă*. Celelalte vechi traduceri româneşti (ms. 4389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) utilizează subst. *lege*, cu sens generic. Cf. şi HELIADE *testamentu*. Termenul acceptat astăzi de stilul biblic este *legămînt* (CORN., R—G, BIBLIA 1968).

[9] să le mănînce într-un loc sfînt, cf. 6, 16.

parte preasfîntă, cf. 2, 3.

[10] a venit. Sensul literal al verbului folosit aici în BH este acela de „a ieşi", ceea ce sugerează exact statutul de străin al fiului unui egiptean; deşi a plecat din Egipt cu familia mamei sale, acesta locuia ca oricare străin în afara taberei israelite. Ca să ajungă aici, el trebuia să „iasă" din cortul său şi să intre în tabăra poporului ales.

[11] hulind...a blestemat numele. În BH, cuplul de termeni *nāqab / qālal* au sensuri apropiate. Ebr. *nāqab* are sensul etimologic 'a străbate, a pătrunde', dar curent desemna în BH acţiunea de a „numi", cu sensul peiorativ „a lua în derîdere; a huli". Pentru transpunerea prin „a numi" optează *Targum*-ul, *Peshita* şi LXX. Prin LXX ἐπονομάζω 'a invoca pe cineva rostindu-i numele' se explică şi utilizarea intranzitivă a rom. *a numi* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA); prin forma *supranumind*, HELIADE traduce şi gr. ἐπί 'asupra' din compunerea corespondentului grecesc. Al doilea termen, ebr. *qālal*, utilizat cu sensurile 'a vorbi de rău' (cf. 19, 14) şi 'a blestema' (cf. 20, 9), corespunde LXX κατράομαι 'a blestema', OSTROG ПРОКЛѢТИ 'idem'. Din respect faţă de Dumnezeu, în contextul în care apar verbele „a huli" şi „a blestema" se evită utilizarea tetragramei YHWH (cf. 1, 1), substituită eufemistic prin subst. „nume" (ebr. *šēm*, gr. ὄνομα).

[12] pază, după BH *miš'mār* 'pază' (< *šāmar* 'a păzi'), LXX φυλάκη 'pază' (<φυλάσσω 'a păzi'). Opţiunea *temniţă* (ms. 45, ms. 4389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) este strîns legată de OSTROG ТЕМНИЦА. Despre o închisoare propriu-zisă nici nu putea fi vorba în perioada de traversare a deşertului, la care se raportează întîmplarea relatată.

[14] să-şi pună mîinile pe capul lui. Gestul acesta avea semnificaţia ritualică a unei expieri (cf. 1, 4): toţi cei care au auzit blasfemia au devenit impuri şi nu-şi puteau recăpăta puritate rituală decît prin expiere.

[15] oricine/om, om, cf. 17, 3.

va purta povara, cf. 5, 1.

[16] va huli numele domnului, cf. supra, v. 11.

străin...de-al casei, cf. 16, 29.

[18] suflet, cf. 2, 1.

[19] aproapele, cf. 6, 2.

meteahnă trupească/hulă, cf. 21, 17.

[20] schilodire, cf. 21, 19. Principiul semitic *lex talionis*, reiterat aici, pare să nu se fi aplicat literal în mediul ebraic

(cf. HARRISON, p. 223). Oricum, schimbarea radicală a acestui principiu în învățătura christică („cui te lovește pe obrazul drept întoarce-i și pe celălalt" — *Mat.* 5, 39) reprezintă unul din punctele cheie ale doctrinei creștine a iubirii și iertării.

m e t e a h n ă / h u l ă, cf. 21, 17.

[22] c e l s t r ă i n ... d e - a l c a s e i, cf. 16, 29.

CAP. 25

[2] O dată cu sedentarizarea lor în țara promisă, neamul israeliților va trebui să aplice legea sabatului și asupra pământului cultivat : fiecare al șaptelea an va fi un an sabatic, an de odihnă absolută pentru ogorul cultivat. În timpul acestui an, comunitatea va trebui să se hrănească din rezerve. Cuvîntul „simbătă" (ebr. *šabāth*) desemnează aici nu a șaptea zi a săptămînii, ci ideea generală de odihnă (cf. 16, 31 ; 23, 31).

[4] Pentru semnificația noțiunii de „simbătă", cf. 16, 31.

[5] C e a c e c r e ș t e d e l a s i n e, în ebraică *šāphiyṭ*, este o expresie desemnînd plantele de cultură care răsar spontan, din semințele căzute pe pămînt în timpul secerișului anterior.

s t r u g u r i i d i n v i a n e t ă i a t ă. Sintagmele *strugurul sfințeniei* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA) și *strugurele sanctificațiunii* (HELIADE) reflectă LXX τὴν σταφυλὴν ἁγιάσματός. Conceptul de „sfințire" (ebr. *nāzir*, gr. ἁγίασμα) a fost explicat în două moduri. Ar fi vorba mai întîi, de o trimitere la caracterul sacral al vieii respective pe parcursul anului sabatic (explicație adoptată de MICU, într-o notă de subsol : „adecă al anului sau den anul care este sfințit și de odihnă"). A doua explicație recurge la o analogie între vița de vie în anul sabatic și levitul consacrat divinității : după cum acesta din urmă renunță să-și mai taie părul, tot astfel și indicația de a nu mai tăia via reprezintă un gest de consacrație ; această ultimă explicație se întemeiază pe sensul primar al ebr. *nāzir*, acela de 'a separa; a tăia'.

r ă p a o s din ms. 4 389 reprezintă o variație sinonimică liberă, căci în versetul anterior apărea, într-o sintagmă identică, subst. *odihnă*. Rom. *răpaos* (<lat. *repausum*) face parte din fondul lexical romanic moștenit al limbii noastre ; este atestat încă în textele rotacizante (cf. DLR, s.v.).

[6] s l u g ă / n ă i m i t, cf. 22, 10.

s t r ă i n / n e m ê r n i c, cf. 16, 29.

[8] a n i d e o d i h n ă, cf. 16, 31.

[9] Cf. 23, 24.

z i u a i s p ă ș i r i i, cf. cap. 16.

[10] În tradiția iudaică, după șapte ani sabatici urma anul jubileu, fiecare al cincizecilea an în numărătoarea anilor. Cu acest prilej avea loc o restituire generală a bunurilor : cei care își pierduseră într-un fel sau altul averea reintrau în stăpînirea ei integrală, iar sclavii își recăpătau libertatea, întorcîndu-se în clanul lor.

s ă s f i n ț i ț i, cf. 11, 44 ; 21, 8.

a n u l j u b i l e u. Formularii din BH, recurentă în versetele secvente, i s-au dat două interpretări etimologice. GESENIUS, s.v., consideră că ebr. *yôbhēl* este un cuvînt onomatopeic, desemnînd orice sunet penetrant ; de aici ar deriva și sintagma *šᵉnath hayôbhēl* 'anul jubileu' (folosită și eliptic, *yôbhēl* 'jubileu'), constituită din cauza sunetului de trompetă care vestea începutul sărbătoresc al acestui an. A doua explicație, invocată în SB, p. 141, se întemeiază pe *Targum* și pe tradiția rabinică, unde se atribuie ebr. *yôbhēl* sensul de 'berbec', în sintagmele *reqen hayôbhēl* 'corn de berbec' și *šôphār hayôbhēl* 'trîmbiță de berbec' (cf. supra, 23, 24). Termenul ebraic *yôbhēl* pătrunde ca termen tehnic în latina ecleziastică prin IER *iubilaeus* și, de aici, în limbile moderne : KJV *a jubilee*, BJ, FC, SR *jubilé*, CORN., R—G *anul jubileu*. În LXX, prin formularea ἐνιαυτὸς ἀφέσεως 'anul eliberării', se recurge la o echivalare contextuală, imitată de OSTROG ЛѢТО ОСТАВЛЕНІѪ 'anul eliberării', ca și de ms. 45, BB *an de slobozenie* (sintagmă păstrată, paradoxal, în BIBLIA 1968, care în v. 12 și urm. adoptă totuși pe *jubileu*), ms. 4 389 *an de slobozire*, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA *anul slobozirei*, HELIADE *an de liberare*.

[11] Cf. supra, vv. 5 și 10.

[12] s ă - l s o c o t i ț i s f i n t, cf. 11, 44 ; 21, 8.

[13] m o ș i a. În BH, aici este utilizat același termen cu cel tradus supra, v. 10 prin *moșie*, după LXX κτῆσις 'posesiune ; avere'. Deoarece LXX preferă aici compusul gr. ἔγκτησις, termen cu o utilizare mai restrînsă, traducătorii români introduc și ei opoziția lexicală *moșie / agonisită (agoniscală)*. Rom. *agonisită*, participiul substantivizat al verbului *agonisi* (<aor. ἀγώνισα al medio-gr. ἀγωνίζομαι 'a cîștiga') este des atestat în epocă, în scrierile lui Varlaam și Dosoftei. Dubletul *agoniseală (agonisi*+suf. *-eală)* este atestat în DA abia la Anton Pann.

[14] Alternanța între persoanele I și a II-a ale verbelor derivă din BH. Un reflex al expresiei idiomatice ebraice de tipul verb+complement direct cu aceeași rădăcină („a vinde o vînzare") este și expresia *a da vînzare* (ms. 45, BB), modificată într-un spirit „mai" românesc de MICU în *a vinde lucru de vîndut*

v e i c u m p ă r a. Acesta este sensul propriu al LXX κτάομαι cf. IER. *emere* 'a cumpăra', BJ *acheter*. Inadvertența echivalării prin *a împrumuta* din BH este sesizată de MICU, la care apare, corect, *a cumpăra*.

s ă n u - ș i a s u p r e a s c ă, cf. 19, 33.

a p r o a p e l e, cf. 6, 2.

[15] Versetul se referă la tranzacția funciară. Ținînd seama de faptul că la următorul an jubileu proprietatea asupra pămîntului va reveni stăpînului inițial, în cadrul tranzacției trebuie să se țină seama, la stabilirea prețului, de numărul anilor scurși de la ultimul an jubileu, ca și de numărul celor rămași pînă la cel următor, ceea ce, în fond, este același lucru. Formulînd punctul de vedere al celui care vinde și, respectiv, al celui care cumpără, cei doi membrii ai frazei sînt echivalenți.

[16] Raportările cronologice privesc perioada între două jubilee succesive ; prețul unui ogor este proporțional nu doar cu întinderea suprafeței sale, ci și cu numărul de recolte pe care cumpărătorul le va obține, ținîndu-se seama că la proximul an jubileu proprietatea va reveni stăpînului inițial. Acest tip de legiferare a proprietății funciare are la bază principiul că Dumnezeu este stăpînul unic al pămîntului, pe care el l-a împărțit inițial celor douăsprezece seminții ale lui Israel, care trebuie să-l păstreze ca atare.

p r e ț / a g o n i s i t ă, cf. supra, v. 13. Aici, LXX ἔγκτησις are sensul contextual de *preț*, după cum amendează MICU opțiunea inițială din BB.

[17] s ă n u a s u p r e a s c ă, cf. 19, 33.

s ă t e t e m i d e D o m n u l, cf. 19, 3 și 14, 32.

e u s î n t D o m n u l, cf. 18, 2.

[18] p o r u n c i l e ... j u d e c ă ț i l e, cf. 18, 4. Ebr. *huqqîm*, echivalat în LXX de obicei prin προστάγματα, iar în traducerile românești prin *porunci* (cf. 10, 11 ; 18, 5 și 26 ; 19, 19 și 37 ; 20, 8) este transpus aici prin δικαιώματα, de unde, firesc, *dreptățile* (ms. 45, ms. 4 389, BB).

[19] r o a d e l e. Aici, ebr. *p'riy* 'fruct' (<*pārāh* 'a produce fructe') este echivalat în LXX prin gr. τὰ ἐκφόρια 'produse ale solului'. Opțiunea *creșterile* (ms. 45, BB) este rezultatul unei calchieri semantice după sensul primar al etimonului grecesc, vb. ἐκφόρω 'a face să crească'.

[22] Sintagmele obscure din finalul versetului, *vechi a vechilor* (ms. 45), *vechile vechilor* (BB), *cele vechi ale celor vechi* (MICU, FILOTEI, ȘAGUNA), *vechie din cele vechie* (HELIADE) reprezintă transpuneri literale după LXX παλαιὰ παλαιῶν, sintagmă calchiată la rîndul ei după o turnură ebraică idiomatică. Autorul ms. 4 389 încearcă să clarifice textul, introducînd în paranteze subst. *ani*, ca posibil element determinat.

[23] p e v e c i e. Despre regimul proprietății asupra pămîntului cf. supra, vv. 15—16. Pentru a sugera ideea de tranziție definitivă, fără putința de recuperare, în BH apare termenul rar (reperat în VT doar aici și infra, v. 30) *tᵉmiṯûth* 'pentru o pierdere', substantiv derivat de la un radical exprimînd ideea de „dispariție, aneantizare". IER. *in perpetuum* transpune acest idiotism ebraic în registrul semantic „perpetuitate", urmat de mulți alți interpreți : LUTHER *für immer*, KJV *forever*, CORN. *pentru totdeauna*, R—G *pe vecie*, BIBLIA 1968 *de vecie*, GN *endgültig*. Formularile *întru adeverire* (ms. 45) și *întru adeverințe* (BB) se raportează la LXX εἰς βεβαίωσιν 'prin confirmare, prin întărire legală' (<βεβαιόω 'a garanta cuiva posesiunea asupra unui lucru'). În terminologia filosofică clasică,

gr. βεβαίωσις denumea acțiunea de a argumenta folosind judecăți și raționamente, iar vb. βεβαιόω însemna 'a argumenta ; a demonstra'.

străini, cf. 16, 29.

oaspeți, cf. 22, 10.

[24] răscumpărare. Semnificația 'răscumpărare' a ebr. *g'ulāh* a fost corect percepută de LXX τὸ λύτρον și IER. *redemptio*, cf. KJV *redemption*, BJ, SR *rachat*, ca și de toate traducerile românești moderne. Echivalențele *mîntuitoare* (ms. 45) și *mîntuiri*, după forma de plural λύτρα din LXX au rezultat din preeminența acordată de traducători sensului primar al etimonului gr. λύω 'a dezlega' și, figurat, 'a absolvi, a mîntui'. Imediat, în v. 26, apare echivalarea corectă *răscumpărare*.
În învățătura creștină, actul răscumpărător prin excelență este jertfa christică. Acest motiv îl întîlnim în poemul *Răscumpărarea* de Ioan Alexandru : „Și arginții ce l-au vîndut dobîndiră o clipă putere / Trebuia cumpărată țarina pentru îngroparea străinilor / Înainte de Înviere / Nu prețul era totul răscumpărarea scumpă / Echivalent de milă balanța să n-o rumpă" (ALEXANDRU, I. MAR., p. 129).

[25] Secvența „care este cu tine" se găsește doar în LXX.

ruda sa cea mai apropiată, cf. 21, 2—3.

[26] îi dă mîna, cf. 5, 7.

răscumpărare, cf. supra, v. 24.

[27] Potrivit regimului special al proprietății funciare în Israel (cf. supra, vv. 15—16), în momentul cînd deținea suma necesară răscumpărării pămîntului vîndut, fostul stăpîn era obligat să înapoieze cumpărătorului o sumă calculată astfel : din prețul plătit se scădea prețul recoltelor de care a beneficiat cumpărătorul, la care se adăuga un „surplus" echivalent cu prețul recoltărilor care au mai rămas pînă la viitorul an jubileu, cînd pămîntul ar fi revenit oricum proprietarului inițial.

[28] anul jubileu/slobozire, cf. supra, v. 10. Indicația cronologică „șase ani" nu apare decît în LXX și este greu de explicat interpolarea ei.

[29] Imobilele din orașele întărite nu erau socotite bunuri absolut indispensabile ca pămîntul. Pierderea unei case nu implica și pierderea mijloculul de a-și obține hrana. Din această cauză, și prescripțiile patrimoniale diferă în cele două cazuri.

răscumpărare/mîntuirea, cf. supra, v. 21.

[30] să rămînă pe veci/se va adeveri, cf. supra, v. 23.

urmașilor săi/întru rudele lui, cf. III. 17.

anul jubileu/slobozenie, cf. supra, v. 10.

[32] Tribul leviților, urmașii lui Levi, unul dintre fiii lui Iacov (cf. *Fac.* XXIX, 34), avea atribuții speciale în Israel : în vreme ce o parte din ei, și anume urmașii lui Aaron, îndeplineau funcțiile sacerdotale, ceilalți membrii ai tribului se ocupau cu diferite acțiuni cultuale și religioase auxiliare, sub îndrumarea preoților. Specificul atribuțiilor lor comunitare nu le permitea să efectueze alte activități lucrative, așa încît casele în care locuiau constituiau singura lor avere și, deci, asemenea pămîntului pentru ceilalți membrii ai comunității, nu puteau fi înstrăinate definitiv.

dreptul de a le răscumpăra/mîntuite, cf. supra, v. 24.

[33] Textul acestui verset este în BH absolut ininteligibil, ceea ce a determinat mari diferențe de interpretare în versiunile moderne. Reproducerea literală din LXX este ilizibilă, fapt care explică obscuritatea textului în traducerile românești vechi. Am optat aici pentru interpretarea dată frazei de majoritatea interpreților (KJV, SR, CORN., R—G) ; în FC și BJ se presupune că tranzacția are loc între doi leviți, ceea ce ar conduce la o completă restructurare a pasajului.

[34] Pășunile din jurul orașelor leviților erau inalienabile prin lege, pentru a se putea asigura întreținerea turmelor clasei preoțești.

[35] nu va mai avea mijloace de trai. Sensul expresiei din BH (transpusă literal în ms. 45 și BB, după LXX) este neclar ; ea evocă o situație economică precară, asemenea expresiei similare din V, 7. „Fratele" nu este aici ruda directă, ci membrul comunității israelite în general.

străin/venetic, cf. 10, 29.

oaspete/nemêrnic, cf. 22, 10.

[36] să te temi de Dumnezeul tău, cf. 19, 3 și 14, 32.

[38] Eu sînt Domnul, cf. 18, 2.

v-am scos din țara Egiptului, cf. 11, 45.

[39] rob, după LXX δοῦλος, IER. *famulus*, OSTROG РАБЪ ; în BH, ebr. *'abhòdhah* desemnează pe orice subordonat, pe orice persoană supusă unui personaj mai important decît ea. În Israel, sclavia antică a cunoscut forme mult mai blînde decît la Roma sau în alte părți. Deși avea datoria de a munci la porunca stăpînului, sclavul era considerat în Israel un membru al familiei acestuia, cu toate drepturile religioase și cultuale implicate. Despre situația și drepturile sclavilor cf. *Ieș.* 21, 1—11.

[40] slugă...oaspete/năimit...nemêrnic, cf. 22, 10.

anul jubileu, cf. supra, v. 10.

[42] Aici se află exprimat temeiul teologic pentru care era interzis oricui să reducă un israelit la condiția de sclav ; nici chiar el însuși nu se putea vinde. Scoțîndu-i din captivitatea egipteană, Dumnezeu a devenit singurul stăpîn al fiilor lui Israel și, în consecință, nimeni altcineva nu poate avea drept de proprietate asupra lor, nici măcar ei înșiși nu-și aparțin.

[43] să te temi de Dumnezeul tău, cf. 19, 3—14—32.

[44] robul și roaba. În BH se utilizează aici cuplul de substantive ebr. *'ebed* 'slujitor ; sclav' / *'āmāh* 'slujitoare ; sclavă'. Utilizarea în ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ȘAGUNA a opozițiilor *slugă—slujnică* / *rob-roabă* reflectă situația din LXX unde apar perechile παῖς—παιδίσκη / δοῦλος—δούλη.

[45] Interzisă fiind reducerea unui israelit la condiția juridică de sclav, sclavii domestici se încadrau în Israel într-una din următoarele trei categorii : 1. străini din afara granițelor țării, 2. străini care locuiau între israeliți și 3. urmașii acestora din urmă.

străin/nemêrnic, cf. 16, 29.

[47] oaspete, cf. 22, 10.

se va înstări/va afla mîna, cf. 5, 7 și supra, v. 35.

se va vinde, cf. supra, v. 39.

[48] drept de răscumpărare, cf. supra, v. 21.

rudă apropiată, cf. 18, 6.

va dobîndi mijloace va avea cu mîinile lui, cf. 5, 7 și supra, v. 35.

[50] Pentru modalitatea de calcul a cuantumului prețului de răscumpărare, prin raportare la anul jubileu, cf. supra, vv. 15—16.

anul jubileu/anul slobozirii, cf. supra, v. 10.

slugă plătită/năimit, cf. 22, 10.

[52] anul jubileu/anul iertării, cf. supra, v. 10.

[55] Cf. supra, v. 42.

robii, cf. supra, v. 42.

slugile mele, cf. supra, v. 41.

i-am scos din țara Egiptului, cf. 11, 45.

CAP. 26

[1] Urmînd BH, ca şi unitatea de semnificaţie a contextului, versiunile moderne încadrează prima propoziţie a acestui verset în secvenţa de sfîrşit a capitolului precedent.

În acest verset este enunţată una dintre interdicţiile cele mai stricte ale legii mozaice : aceea de a nu figura prin imagini concrete fiinţa divină.

i d o l i. În BH apare aici termenul *'eliylim*, explicat în nota la 19, 4. Sintagmele *făcute de mînă* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) şi *fapte de mînă* (HELIADE) sînt calcuri lexicale după XX χειροποίητα (χείρ 'mînă', ποιέω 'a face'); pentru ms. 4 389 *chip facere de mîini* cf. şi OSTROG ѡбразъ рѫкотворенъ. Aceeaşi calchiere o regăsim în BB sub formele *cel făcut de mînă* (*Înţel.* 14, 12) şi *cele făcute de mîna lui* (*Is.* 16, 12 şi 21, 9).

c h i p u r i c i o p l i t e. Ebr. *peşel* desemnează în BH aceeaşi realitate ca şi termenul precedent, fiind un derivat de la vb. *pāsal* 'a grava, a sculpta' : de aici LXX τὰ γλυπτά, participiul substantivizat al vb. γλύφω 'a grava, a sculpta', transpus ca atare de rom. *cioplite* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA). Creaţia lexicală *sculptilie* de la HELIADE este o preluare directă a IER. *sculptile*.

s t î l p i, în toate versiunile româneşti pînă astăzi, după LXX στήλη, IER. *titulus*, OSTROG стѡлпъ. Ebr. *matsēbhah* desemna o coloană de piatră, plantată în formă de stelă, pentru a marca prezenţa tangibilă a zeilor canaaneeni El şi Baal. Cf. *Ieş.* 23, 24.

p i a t r ă c i o p l i t ă. Formula *piatră sămnu* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) imită LXX λίθος σκόπος; pentru ms. 4 389 *semn de piatră cioplit* cf. şi OSTROG болванъ ѥ҃камень истѣканъ. Sintagma ebraică *masekiyth ebhen*, literal, 'piatră de imagine' se referă la figurările gravate ale zeităţilor canaaneene, cum este de pildă imaginea lui Baal aruncînd fulgere, descoperită la Ras Shamra şi datînd de pe la aprox. 1800 î.d. Hr.

[2] Cf. 19, 30.

[3] Începînd cu acest verset şi pînă către sfîrşitul capitolului, introducem în comparaţie şi cele două fragmente vechi din *Levitic*, incluse în LEV. HASD. şi DOS. PAR. (cf. supra, introducerea generală).

p o r u n c i l e. Termenul este explicat la 18, 4. Cf. şi LEV. HASD. *tocămélele* şi DOS. PAR. *poruncile*.

î n v ă ţ ă t u r i l e. Ebr. *mitswāh* 'recomandare, precept' (<*tsāwah* 'a recomanda'), receptat prin LXX ἡ ἐντολή 'instrucţiune, recomandare', are în traducerile româneşti următoarele corespondente : *porînci* (LEV. HASD.), *învăţături* (DOS. PAR., BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *legea* (ms. 4 389).

[4] r o a d e l e. Ebr. *y'bhûl* 'produs, fruct' este redat în LXX prin gr. τὰ γεννήματα, de unde ms. 45, [ms. 4 389, BB *roadele*, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *rodurile*, HELIADE *productele*. Alte opţiuni : LEV. HASD. *hasna* 'folos' (din ung. *haszon*, cf. sîrb. *hasna*), DOS. PAR. *vipturile* (< lat. *victus*), cuvînt frecvent folosit de Dosoftei.

l ê m n e l e c î m p u l u i. Pentru sensul 'arbore (fructifer)' al subst. *lemn* cf. ST. L. FAC., p. 99. Sintagma se regăseşte şi în DOS. PAR., ca şi la MICU, FILOTEI, ŞAGUNA.

f r u c t e l e, cf. XXV, 19. Aici, ebr. *p'riy* este echivalat în LXX prin gr. ὁ καρπός 'fruct', de unde OSTROG ѡброщь, ms. 45, ms. 4 389, BB *roada*, DOS. PAR. *poamele*, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *rodul*.

Viziunea mitică a opulenţei şi rodniciei, ca semne ale bunăvoinţei divine se află adesea în centrul discursului lirico-mesianic la RUSSO, CÎNT. ; cf., de exemplu, p. 139 : „Care e mai mîndră decît tine între toate ţările semănate de Domnul pre pămînt ? Care altă se împodobeşte în zilele de vară cu flori mai frumoase, cu grîne mai bogate ? (...) Pe cîmpurile Tenechiei răsărit-au florile ? ... Nu au răsărit florile, sînt turmele multe şi frumoase ce pasc văile tale ; soarele înrodeşte brazda ; mîna Domnului te-a bucurat cu bunuri felurite, cu pomete şi cu flori, cu avuţie şi cu frumuseţe".

[5] Ca expresie a bunăvoinţei divine, autorul biblic sugerează că recoltele vor fi atît de abundente, încît perioadele de recoltare a grînelor, de cules al viilor şi de semănături de toamnă vor decurge una din alta, fără întreruperi.

Ultima propoziţie din verset lipseşte din BH, IER. şi traducerile moderne, fiind prezentă doar în LXX.

[6] p a c e. Ebr. *šālôm* (<*šālam* 'a fi în siguranţă'), echivalat în LXX prin gr. εἰρήνη, în IER. prin lat. *pax* şi în OSTROG prin slavon. миръ, desemnează în BH nu doar absenţa războiului, ci şi o stare generală de linişte, bunăstare şi confort comunitar.

f i a r e l e. Sinonimele *jiganii* (ms. 45), *hiară* (BB), *fierile* (ms. 4 389, DOS. PAR., MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *jivinile* (LEV. HASD.), *fiare* (HELIADE, R—G, BIBLIA 1968), *animale* (CORN.), corespund BH *hay* 'vieţuitoare ; animale sălbatice', LXX τὰ θηρία 'fiare', IER. *bestiae* 'idem', OSTROG звѣри 'idem'.

[7] d e s a b i e. Enr. *herebh* (<*hārabh* 'a usca' şi, prin analogie, 'a distruge, a ucide') are sensul literal de 'secetă, uscăciune ; moarte', dar este utilizat în BH mai ales cu valoarea metonimică de 'instrument al uciderii sabie'. Procedeul metonimic este preluat şi în LXX, unde gr. φόνος 'ucidere' avea şi la Homer sensul de 'instrument al uciderii, (cf. BAILLY, s.v.). Utilizînd subst. rom. *ucidere* (ms. 45, BB), atît Milescu, cît şi revizorii săi finali, nu au perceput sensul metonimic al gr. φόνος. O echivalare corectă, *armă*, găsim în LEV. HASD., probabil printr-un original slavon diferit de OSTROG. Formularea *vor cădea ucişi* (ms. 4 389, DOS. PAR., MICU, FILOTEI ŞAGUNA, HELIADE) reflectă o opţiune apropiată de OSTROG падѫтъ...оубоемъ.

[8] Un posibil reflex al acestei hiperbole biblice regăsim la RUSSO CÎNT., p. 147 : „Fiecare om era slobod şi plătea o sută de oameni, căci se lupta pentru dînsul... slobozenia însuteşte puterea ... numai cei mişei şi cei răi ţin cu străinii şi cu apăsătorii".

[9] m ă v o i î n t o a r c e s p r e v o i. Verbul ebr. *pānāh*, cu sensul literal 'a întoarce (faţa)' are semnificaţia contextuală 'a arăta bunăvoinţă', referitor la graţia divină. Acest sens a fost corect reprodus în LXX prin compusul gr. ἐπιβλέπω 'a arunca ochii asupra a ceva ; a arăta atenţie' (ἐπί 'pe, asupra', βλέπω 'a privi'). Cele două componente ale gr. ἐπιβλέπω sînt transpuse analitic prin *voi socoli preste* (ms. 45), *voi căuta preste* (DOS. PAR., BB), *voi căuta spre* (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *voiu căuta pre voi* (LEV. HASD.), *voi căuta asupra* (HELIADE). După cum se poate vedea, indiferent de prepoziţia cu care diferiţi traducători au echivalat gr. ἐπί, verbul *a căuta* se regăseşte constant în traducerile româneşti, cu un reflex pînă în BIBLIA 1968. Acest fapt se explică prin forţa sensului etimologic al rom. *căuta*, acela de 'a se îngriji (de cineva)', după etimonul lat. **cavitare*, derivat de la participiul *cautum* al verbului lat. *caveo* 'a păzi, a îngriji' (cf. DA, s.v.). Pentru o mai bună înţelegere a semnificaţiei cf. FC *j'interviendrai en votre faveur*, BJ, SR *je me tournerai vers vous*, GN *ich werde mich euch zuwenden und dafür sorgen*.

v o i u b l a g o s l o v i p r e v o i. Secvenţa, prezentă în ms. 45, ms. 4 389, BB, DOS. PAR., MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, îşi are echivalent doar în FRANKF. şi OSTROG., lipsind în BH, alte ediţii ale LXX, IER. şi traducerile moderne.

v ă v o i f a c e r o d i t o r i ş i v ă v o i î n m u l ţ i. Apar aici termenii utilizaţi în *Fac.* 1, 28, cînd Dumnezeu se adresează lui Adam şi Evei cu îndemnul de a lua în stăpînire pămîntul : ebr. *pārāh* 'a purta fructe' şi *rābāh* 'a se înmulţi', gr. αὐξάνω 'a creşte' şi πληθύνω 'a se înmulţi', lat. *crescere* 'a creşte' şi *multiplicabor* 'a se înmulţi'. Termenii rom. *a creşte* şi *a se înmulţi* sînt folosiţi în mod tradiţional în limbajul biblic şi în cel liturgic românesc, deşi traducerile moderne recuperează sensul exact al ebr. *pārāh* : *vă voi face rodilori* (CORN., R—G), *roditori vă voi face* (BIBLIA 1968).

[10] În originalul ebraic, transpus literal de LXX, exprimarea este eliptică ; ideea abundenţei promise este sugerată prin nevoia de a elibera depozitele de grînele neconsumate, pentru a face loc noilor recolte. Cf. şi 25, 22.

[11] c o r t u l. Pentru semnificaţia acestui termen în BH, cf. 1, 1. Pentru noţiunea „legămînt" (*făgăduinţă* BB) în traducerile ulterioare, cf. 24, 8.

s u f l e t u l, cf. 2, 1.

[13] v-a m s c o s, cf. 11, 45.

c u f r u n t e a s u s. Expresia sugerează conştiinţa libertăţii şi a mîndriei naţionale a poporului eliberat din robia egipteană.

[15] j u d e c ă ţ i l e ... p o r u n c i l e, cf. 18, 4.

l e g ă m î n t u l — f ă g ă d u i n ţ a, cf. 24, 8.

[16] Interpretarea celor trei termeni prin care sînt particularizate în BH nenorocirile pe care le-ar putea trimite Dumnezeu a pus probleme dificile traducătorilor, mai ales că aceşti termeni ebraici nu apar decît aici în VT. În DOS. PAR. nu apare decît termenul generic *becisnicia*, soluţie preferată şi de unii traducători moderni: GN *unheilbare Krankheiten* 'boli incurabile'.

s p a i m a. Semnificaţia exactă a ebr. *belālāh* (<*bāhal* 'a tremura, a palpita'), un hapax legomenon în BH (cf. STRONG, 928), circumscrie o stare de teroare şi de panică maximă, cf. KJV *terror*, LUTHER *Schrecken*, BJ *troublement*, SR *le trouble*, FC *l'épouvante*, CORN., BIBLIA 1968 *groaza*, R—G *pedepse spăimîntătoare*. O soluţie corectă întîlnim, în mod surprinzător, probabil datorită originalului necunoscut al traducerii, în LEV. HASD.: *cutremuri*. Soluţia de traducere prin subst. *lipsă* 'sărăcie; stare de inconfort psihic şi trupesc' (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) este o reflexie normală a LXX ἀπορία 'lipsă de resurse; nevoie, sărăcie', IER. *egestas* 'sărăcie' şi OSTROG НЕИМѢНИЕ 'sărăcie'.

o f t i c a. Interpreţii moderni consideră în unanimitate că ebr. *šaḥepheth* (care nu apare în BH decît aici şi în *Deut.* XXVIII, 22), termen al cărui sens literal este cel de 'coajă', desemna tuberculoza, boală cunoscută în Israelul antic; cf. LUTHER *Auszehrung* 'tuberculoză', KJV *consumption* 'idem', BJ *consomption* 'idem', CORN. *tuberculoza*, R—G *oftică*, BIBLIA *lingoarea*. Echivalenţa *rîie* (ms. 45, ms. 4 389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) este un reflex corect al LXX ἡ ψώρα 'rîie' şi OSTROG КРАСТА 'idem'. Cît priveşte opţiunea *fughicei* din LEV. HASD. aceasta merită o discuţie mai amănunţită. Aflînd într-un vechi lexicon slavon românesc — despre care D. Strugaru, *Începuturile lexicografiei române*, în „Romanoslavica", XIII, 1966, p. 148—158, a afirmat că aparţine unui anume dascăl Staicu din Tîrgovişte, care l-a redactat pe la 1660—1670 — termenul *funicel*, B.P. Hasdeu, CUV. D. BĂTR. I, p. 281, îl pune în relaţie cu acest *fughicei* din LEV. HASD., dar consideră în mod eronat că forma mai veche ar fi *fughicel*, care ar fi rezultat, printr-o neatestată formă intermediară **funghicel*, direct din lat. *fungus* 'ulcerare'. În realitate, forma *fughicel* pare să fi apărut prin palatalizare, din *funicel* (cf. DA, s.v., *furnicel*; cf. de asemenea şi explicaţiile date supra, 21, 20).

f r i g u r i l e. Pornind de la sensul etimologic al ebraicului *qadaḥath* 'inflamaţie' (<*qādaḥ* 'a arde'), interpreţii moderni consideră că se face trimitere aici la malarie, boală caracterizată prin febră ridicată şi continuă: KJV *ague* 'malarie', LUTHER *Fieber*, BJ FC, SR *la fièvre*, CORN., R—G, BIBLIA 1968 *friguri*. Surprinzătoare ne apare şi echivalarea corectă din LEV. HASD. *friguri*. Opţiunile *gălbănariul* (ms. 45), *gălbenarea* (ms. 4 389, BB), *gălbinarea* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) traduc LXX τὸν ἴκτερα 'icter', care, după BAILLY, s.v., este singura atestare, prin acuzativ, a încadrării în decl. a III-a (ἴκτηρ, -ερος) a subst. gr. de declinarea a II-a ἴκτερος, -ου.

[17] î m i v o i î n t o a r c e f a ţ a, cf. 17, 10, 20, 3.

[18] d e ş a p t e o r i m a i m u l t. Pentru valoarea simbolică a numărului „şapte" cf. 4, 6.
Secvenţa *cu rane* din ms. 45 şi BB, prezentă şi în ms. 4 389, reflectă dativul instrumental πληγαῖς, prezent doar în FRANKF.; ediţiile ulterioare (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE), orientîndu-se după alte ediţii ale LXX, au eliminat-o.

[19] Compararea cerului şi a pămîntului cu duritatea metalelor sugerează metaforic cumplita sărăcie care ar urma după o secetă îndelungată.

[20] Cf. supra, v. 4.

[20] Cf. supra, v. 18.

[22] v ă ş v o r m i n c a. În BH, sensul verbului clasic este acela de 'a face pe cineva să nu aibă copii', adică de a-l lăsa fără urmaşi.
În ultima sa recurenţă din verset, conjuncţia ebraică *v* 'şi' are valoare consecutivă.

[23] n u v ă v e ţ i î n v ă ţ a m i n t e. Sintagma μὴ παιδευθῆτε din LXX prilejuieşte traducătorilor români diferenţieri sinonimice: *nu vă veţi certa* (ms. 45), *nu vă veţi pedepsi* (BB), *nu vă veţi învăţa* (ms. 4 389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *nu vă veţi îndrepta* (HELIADE). Influenţaţi de prezenţa în context a gr. παιδεύω 'a educa, a instrui', editorii textului de la 1688 folosesc rom. *a pedepsi* în sensul său etimologic (<παιδεύσα, aoristul vb. gr. παιδεύω 'a educa').

î n c u r m e z i ş a t, adjectiv care apare în ms. 45 şi BB ca echivalent al LXX πλάγιος 'oblic; potrivnic', este atestat, ca participiu al verbului rom. *a (în)curmezişa* încă în scrierile lui Coresi (cf. DA, s.v. *curmeziş*).

[25] s a b i a, cf. supra, v. 7.

l e g ă m î n t u l / f ă g ă d u i n ţ a, cf. 24, 8.

m o a r t e, în traducerile româneşti, după LXX θάνατος şi OSTROG СМ[Ѣ]РТЬ. În BH, ebr. *deber* circumscrie mai exact noţiunea de epidemie, în special de ciumă, cf. IER. *pestilentia*, KJV *pestilence*, BJ, SR *la peste*, FC *une épidémie de peste*, GN *die Peste*, CORN. *epidemie*, R—G *ciumă*, BIBLIA 1968 *molimă*. În LEV. HASD. apare, surprinzător, sintagma *moarte de ciumă şi de lingoare*, trădînd un original al traducerii diferit de OSTROG.
Imaginea biblică a războiului pustiitor, trimis ca o pedeapsă divină, apare frecvent la RUSSO, CÎNT., cf., de exemplu, p. 147: „Noroadele dau năvală peste noroade şi oamenii peste oameni... pustiirea păşeşte înainte şi în urma lor ... dreptatea stă în jaf... legea în sabie, noaptea cu beznele sale a cotropit omenirea ... sîngele curge pîraie ... întunericimea se îndeasă şi mai mult ... tot neamul omenesc se frămîntă şi se strunceneză... urgia Domnului ... dreptatea dumnezeiască trece pe pămînt pustiind!"

[26] v ă v o i c h i n u i c u l i p s a d e p î i n e. Această formulare, comună tuturor traducerilor româneşti, reflectă tradiţia interpretativă a LXX: ἐν τῷ θλίψαι ὑμᾶς σιτοτεία ἄρτων. În BH apare o exprimare alegorică: „cînd voi zdrobi pentru voi bastonul de pîine", cf. IER. *postquam confregero baculum panis vestri*, CORN. *cînd voi zdrobi toiagul pîinii voastre*. Ebr. *matāh* 'baston', echivalat în LXX prin gr. σιτοδεία 'lipsă de pîine; foamete' (σῖτος 'grîne', δέομαι 'a dispărea'), figurează metaforic suportul vieţii. A zdrobi cuiva „bastonul de pîine" înseamnă a-l lipsi de hrana zilnică.

c u p t o r, cf. 2, 4.

c î n t a r / c u m p ă n ă, cf. 19, 35.

[30] î n ă l ţ i m i l e. În ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, apare aici subst. *stîlpii*, după LXX στήλας, cf. supra, v. 1. În BH este utilizat însă un termen diferit, şi anume subst. *bāmōth* (pluralul subst. *bāmāh* 'înălţime'), care desemna locurile situate pe înălţimi, unde se practicau ritualuri idolatre primitive: IER. *excelsa*, KJV *high places*, LUTHER *Opferhöhen*, BJ, SR *hauts lieux*, FC *lieux sacrés*, GN *die Altäre*, CORN. *locurile înalte*. Utilizarea ca altare a înălţimilor naturale a fost o practică străveche şi universală. După stabilirea Muntelui Sion şi a Templului din Ierusalim ca centru al cultului divin, a devenit realitate interzicerea utilizării altor înălţimi, ele fiind identificate ca practicile idolatre.

a l t a r e l e f ă c u t e d e v o i. Formulările româneşti *cele de lemnu făcute de mînă ale voastre* (ms. 45), *cele de lemnu făcute de mîinile voastre* (BB), *făpturile mîinilor voastre cele de lemn* (ms. 4 389), *cele de lemn făcute de mîinile voastre* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) reflectă tradiţia LXX: τὰ ξύλινα χειροποίητα ὑμῶν, întărită şi de OSTROG ДРЕВЕНАА РѢКОТВОРЕННАА ВАША. Opţiunea *chipurile voastre* se încadrează în grupul de opţiuni care include IER. *simulacra*, KJV *images*. Semnificaţia ebr. *hamānim* (<*hamāh* 'căldură; soare') nu este sigură, fapt care a dat naştere la felurite interpretări: unii au considerat că ar fi vorba despre stele votive închinate lui Baal (SR *obélisques*, BIBLIA 1968 *stîlpi*), alţii văd aici nişte statui ale zeului canaanean al soarelui (CORN. *stîlpi ridicaţi soarelui*, R—G *stîlpii voştrii închinaţi soarelui*) şi, în sfîrşit, alţi interpreţi optează pentru altare păgîne de fumigaţie (BJ *autels à encens*, FC *autels à parfums*). Înregistrăm şi o încercare de sintetizare lexicală a tuturor caracteristicilor: LUTHER *Rauchopfersäulen* 'stîlpi de sacrificiu cu fumigaţie'.

i d o l i. Ceea ce traducătorii români redau prin *chip* (ms. 45), *boz* (BB), *idol* (ms. 4 389, LEV. HASD., MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE), după LXX τὸ εἴδωλον, IER. *idolum*, OSTROG КѢМИРЪ 'idol', este desemnat în BH prin termenul ebr. *gulim* (<*gālal* 'a se rostogoli'), expresie a dispreţului faţă de falşii zei, năruiţi printre cadavre.

s u f l e t u l m e u. Pentru semnificaţiile speciale ale cuvîntului „suflet" în BH, cf. 2, 1.

[31] m i r e a s m ă p l ă c u t ă, cf. 1, 9.

[33] n e a m u r i / l i m b i, cf. 18, 24.

[34] Aici, ca şi în XXV, 2, cuvîntul *simbătă* (ebr. *šabāth*) se referă nu la a şaptea zi de odihnă, ci la anii sabatici.

va fine simbetele/va simbăta, cf. 23, 32.

[36] spaimă. Ebr. *môrek* 'teamă; slăbiciune', un hapax legomenon în BH (cf. BJ *la peur*, FC *l'angoisse*), a fost reprodus în mod neadecvat în LXX prin subst. δουλεῖα 'robie' (< δουλεύω 'a fi rob'), de unde rom. *robime* (ms. 45, BB); nici în limba greacă, nici în română, respectivii termeni nu au avut niciodată sensul reclamat de context. Echivalentul corect *frică* (ms. 4389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) reflectă IER. *pavor* 'spaimă', OSTROG ѥ҃рѣ҇ѫ҃къ 'idem'.

[38] neamuri/limbi, cf. 18, 24.

[40] au arătat dispreț împotriva mea/m-au trecut cu vederea, cf. 5, 15.

mi-au stat de-a curmezișul, cf. supra, vv. 21–23.

[41] potrivnică/încurmezișată, cf. supra, v. 23.

netăiată împrejur, cf. 19, 23.

vor recunoaște. Formulările *vor binevrea* (ms. 45) și *bine vor vrea* (BB), *vor simți bine* (HELIADE), care reapar, cu ușoare modificări, și în II *Regi* 22, 20, *Ier.* 2, 29 și *Mat.* 3, 37 (expresia este identică în NT 1648), XII, 18, sînt calcuri lexicale după LX εὐδοκήσουσι. Gr. εὐδοκέω 'a aproba, a fi satisfăcut; a recunoaște' εὐ 'bine', δοκέω 'a crede') echivalează ebr. *rălsăh*, o rădăcină primitivă cu sensul 'a fi mulțumit cu ceva; a împlini o datorie' Cf. *le va părea rău* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *vor plăti datoria* (CORN.), *își vor primi pedeapsa* (R–G), *vor suferi* (BIBLIA 1968).

[42] legămîntul/făgăduința, cf. 24, 8.

[43] anii ei de odihnă, cf. 16, 31; 25, 2.

vor recunoaște/vor priimi, cf. supra, v. 40.

au disprețuit/au trecut cu ochii, cf. 5, 15 și supra, v. 40.

judecățile...poruncile, cf. 18, 4.

[44] legămîntul/făgăduința, cf. 24, 8.

[45] strămoșii lor. În BH, ideea de „strămoș" este exprimată prin adjectivul substantivizat *ri'šon* 'primul'; redat în LXX prin adj. gr. πρότερος, pus însă în relație sintactică cu subst. διαθήκη 'legămînt', ceea ce explică și formulările din vechile traduceri românești.

i-am scos, cf. 11, 45.

[46] judecățile...poruncile, cf. 18, 4.

CAP. 27

Fraza ebraică din BH este foarte neclară, ceea ce se reflectă în toate vechile traduceri, inclusiv în reproducerea literală din LXX. Potrivit exegezei moderne (BJ, SR, FC, GN, CORN., R–G), acest verset inițiază seria indicațiilor referitoare la implinirea anagajamentelor votive ale israelitului față de Iahwe; mai concret, aici și în versetele secvente, se face referire la făgăduirea către Iahwe, într-un moment limită, a unui „suflet" omenesc (pentru sensurile speciale ale noțiunii „suflet" în BH cf. 2, 1), fie acesta un membru al familiei (rudă de sînge sau sclav), ori chiar el însuși. Îndeplinirea făgăduinței trebuia respectată cu scrupulozitate, și se realiza prin donația către preot a sumei de răscumpărare, calculată corespunzător.

[1]

făgăduință/rugă, cf. 12, 21. Pentru structura sintactică verb+complement intern, specifică limbii ebraice, cf. LXX εὔξηται εὐχήν. Cf. și MICU, FILOTEI, ŞAGUNA *va făgădui făgăduință*.

potrivit prețuirii tale, cf. 5, 15.

[3] sicli/didrahme, cf. 5, 15.

siclul sfîntului locaș, cf. 5, 15. Aici, pentru desemnarea unității monetare etalon, în LXX apare subst. gr. στάθμός 'greutate (pentru cîntărit)', de unde rom. *cumpănă* (ms. 45, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE).

[8] îi dă mîna/poate mîna. Pentru felurile reflexe ale unei expresii ebraice tipice, cf. 5, 7; 25, 26 și 35; 22, 35 și 47.

a făcut făgăduința/s-a rugat, cf. 22, 21.

[9] să fie lucru sfînt, cf. 11, 41.

[11] animale necurate, cf. 11, 2–8.

[13] să o răscumpere/va mîntui, cf. 25, 24. Formulările participiu (gerunziu)+verb conjugat *mînluind va mîntui* (ms. 45), *mînluit va mîntui* (BB), *răscumpărînd îl va răscumpăra* (ms. 4389, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE) sînt calchieri sintactice după LXX λυτρούμενος λυτρώσηται și OSTROG ИСКѢПЛАѦ ИСКѢПИТ, sintagme care, la rîndul lor, reflectă literal o construcție tipică limbii ebraice: verb conjugat+infinitiv din aceeași rădăcină.

[15] să și-o răscumpere/va mîntui, cf. 25, 24.

[16] Practica descrisă și codificată aici avea o mare importanță socială. Ea permitea unui israelit ajuns în dificultate financiară să înrediințeze pămîntul său, ori numai o parte din el, preoților, putînd să-și păstreze dreptul de proprietate, în schimbul unei răscumpărări plătită ulterior. Cuantumul acestei răscumpărări era stabilit în funcție de cantitatea de sămînță necesară însămînțării respectivului ogor (cum interpretează R–G, FC, GN) sau de cantitatea de grîne recoltată de pe el (după interpretarea din BJ, CORN. BIBLIA 1968).

ogor. Termenul *agru* folosit de autorul ms. 4389 este un cuvînt vechi în limba română, moștenit din latină *(ager, agrum)*, des utilizat în textele din sec. al XVI-lea și al XVII-lea. Vezi ST. L. FAC., p. 85.

sicli/didrahmi, cf. 5, 15.

gomer. Gomerul (ebr. *homer*) era o unitate de măsură pentru capacități, apreciată la aprox. 225 libre (SB), 250 litri (GN) sau 400 litri (PETER-CONTESSE, p. 338). Echivalentul *măsură* (ms. 45, ms. 4389, BB, MICU, FILOTEI, ŞAGUNA) traduce LXX κόρος (cuvînt de origine ebraică în greacă), care măsura 6 mediumni atici, adică aproximativ 300 litri (cf. BAILLY, s.v.). În *Ier.* 45, 11 și 14 și *Os.* 3, 2, ebr. *homer* apare în LXX transliterat γομόρ, de unde și xenismul *gomor* în BB, la locurile citate.

[17] anul jubileu/anul slobozirii, cf. 25, 10.

[18] Cf. 25, 15.

[21] Determinantul *lăudat* nu se găsește decît în ms. 45, ms. 4389, BB, după FRANKF. αἰνετός și OSTROG ХВАДНѢ.

închinat. Ebr. *herem*, cuvînt al cărui sens literal este cel de 'distrugere' (< *hăram* 'a distruge', dar și 'a dedica', a consacra' este un termen tehnic în BH, desemnînd un obiect sacralizat prin gestul votiv și destinat astfel distrugerii; cf. IER. *consecrata*, BJ *dévoué par anathème*, CORN. *dedicat*, R–G *legată cu blestem*. Rom. *usăbit* (ms. 45), *usebit* (ms. 4399), *osebit* (BB), *osăbit* (MICU, FILOTEI, ŞAGUNA), *separat* (HELIADE) reiau interpretarea din LXX: ἀφωρισμένη (participiul vb. gr. ἀφορίζω 'a separa, a despărți').

[25] siclul sfîntului locaș/cumpenele cele sfinte, cf. 5, 15 și supra, v. 3.

ghere. Prin *bani* în ms. 45 și BB se echivalează la modul generic LXX ὀβολοί, IER. *oboli*, cuvînt preluat ca atare de MICU, FILOTEI, ŞAGUNA, HELIADE: *oboli*; de adăugat că atestarea din MICU este anterioară celor înregistrată în DLR, s.v., și că, ținînd seama că MICU și-a efectuat revizia pe baza LXX, la etimoanele fr. *obole* și lat. *obolus*, invocate de DLR trebuie adăugați și gr. ὀλβόλος. Un obol reprezenta în sistemul grecesc de măsurătoare a șasea parte dintr-o drahmă (aprox. 72 de centigrame). Corespondentul din BH, ebr. *gĕrah* 'grăunte' (cf. BJ *géras*, SR *guéras*, CORN., R–G, BIBLIA 1968 *ghere*) desemna cea mică unitate de greutate în sistemul epocii, echivalentă cu a douăzecea parte dintr-un siclu.

Opțiunea *măsuri* din ms. 4389 reflectă OSTROG МѢРЫ.

[28] va făgădui, cf. 22, 21 și supra, v. 2. Formularea din BB se îndepărtează de la principiul literalității, nereflectînd fidel LXX.

lucruri închinate, cf. supra, v. 21.

părți preasfinte, cf. 2, 3.

[29] Cf. 20, 2.

INDICE

A

a→al

a/1 : (1551 / 3 ES) : prep. : „zu nach" : „a"
(17 X) :
a : 2,09 ; 5,17 ; 11,03 ; 11,39 ; 11,46 ; 14,28 ; 14,49 ; 14,57 ; 17,11 ; 17,14 ; 19,09 ; 21,09 ; 21,21 ; 26,18 ;
Fac. (15 X), Ieș. (44 X)

aceasta→acest

acel : (1521 NEACȘU) : adj. / pron. dem. : „jener" : „ce, celui-la"
(216 X) :
acela : *adj. m. sg. nom. / ac.* 5,02 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,25 ; 7,27 ; 17,09 ; 20,03 ; 20,04 ; 20,05 ; 20,06 ; 22,03 ; 23,30 ;
cel : *adj. m. sg. nom. / ac.* 8,02 ; 8,14 ; 8,18 ; 8,24 ; 9,08 ; 9,10 ; 9,15 ; 9,19 ; 9,19 ; 10,16 ; 11,29 ; 14,06 ; 14,12 ; 14,14 ; 14,15 ; 14,24 ; 14,24 ; 14,25 ; 14,51 ; 14,52 ; 16,06 ; 16,11 ; 16,11 ; 16,13 ; 16,15 ; 16,23 ; 16,27 ; 16,27 ; 16,32 ;
aceluia : *adj. m. sg. gen. / dat.* 17,04 ;
celui : *adj. m. sg. gen. / dat.* 7,01 ; 8,14 ;
cea ; *adj. f. sg. nom. / ac.* 8,07 ; 8,09 ; 8,09 ; 9,13 ; 9,16 ; 9,17 ;
cèle : *adj. f. pl. nom. / ac.* 23,19 ;
cea : *pron. dem. f.* 8,07 ; 9,22 ; 10,17 ; 10,19 ; 14,13 ; 14,17 ; 14,18 ; 14,25 ; 26,44 ;
celora : *pron. f. pl. gen. / dat.* 11,47 ; 11,47 ;
acèlea : *pron. f. pl. nom. / ac.* 4,02 ; 4,02 ; 4,02 ; 11,09 ; 11,09 ; 11,09 ; 11,23 ; 11,23 ; 11,23 ; 19,10 ; 19,10 ; 19,10 ; 23,22 ; 23,22 ; 23,22 ;
cèle : *pron. f. pl. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 4,08 ; 4,08 ; 7,03 ; 7,21 ; 9,22 ; 9,24 ; 10,19 ; 11,04 ; 11,04 ; 11,20 ; 11,21 ; 11,23 ; 14,13 ; 19,09 ; 23,38 ; 24,09 ; 25,05 ; 25,11 ;
ceea : *pron. f. sgn. gen. / dat.* 4,33 ; 23,16 ;
cei : *pron. f. sg. gen. / dat.* 8,07 ; 23,11 ;
ceiia : *pron. f. sg. gen. / dat.* 12,07 ;
cèea : *pron. f. sg. nom. / ac.* 15,33 ; 21,03 ;
ceiia : *pron. f. sg. nom. / ac.* 15,33 ;
celor : *pron. m. pl. gen. / dat.* 19,31 ;
cei : *pron. m. pl. nom. / ac.* 10,10 ; 10,10 ; 10,10 ; 10,10 ; 18,25 ; 26,39 ;
ceia : *pron. m. pl. nom. / ac.* 10,03 ; 20,02 ; 20,06 ; 24,14 ; 25,10 ; 26,17 ; 26,32 ;
aceluia : *pron. m. sg. gen. / dat.* 17,04 ;
celui : *pron. m. sg. gen. / dat.* 7,18 ; 9,10 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,25 ; 14,25 ; 14,28 ; 14,28 ; 14,32 ; 15,04 ; 15,04 ; 15,07 ; 15,32 ; 16,08 ; 16,10 ; 21,10 ; 23,20 ; 24,22 ; 25,47 ; 27,03 ; 27,08 ;
celuia : *pron. m. sg. gen. / dat.* 25,30 ;
acela : *pron. m. sg. nom. / ac.* 13,56 ; 27,10 ; 27,33 ;
cel : *pron. m. sg. nom. / ac.* 5,16 ; 6,25 ; 10,07 ; 11,22 ; 14,07 ; 14,13 ; 14,18 ; 14,31 ; 15,06 ; 15,08 ; 15,09 ; 15,11 ; 15,12 ; 24,10 ; 25,25 ;
cela : *pron. m. sg. nom. / ac.* 1,05 ; 7,29 ; 7,33 ; 11,24 ; 11,25 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,31 ; 11,36 ; 11,39 ; 11,40 ; 11,40 ; 11,42 ; 11,42 ; 11,45 ; 14,11 ; 14,11 ; 14,46 ; 14,47 ; 14,47 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,10 ; 15,19 ; 15,22 ; 16,06 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,10 ; 17,14 ; 18,23 ; 19,34 ; 20,26 ; 21,08 ; 21,15 ; 22,04 ; 22,09 ; 22,32 ; 22,33 ; 24,14 ; 24,23 ; 25,38 ; 25,50 ; 27,15 ; 27,19 ;
Fac. (126 X) Ieș. (164 X)

acest : (1521 NEACȘU) : adj. / pron. dem. : „dieser" : „ce...-ci, celui-ci"
(276 X) :
acesta : *adj. m. sg. nom. / ac.* 24,29 ; 25,10 ; 25,20 ;
aceasta : *adj. f. sg. nom. / ac.* 6,09 ; 8,34 ; 16,30 ; 23,14, 23,21 ; 23,28 ; 23,29 ; 23,30 ;
acèea : *adj. f. sg. nom. / ac.* 4,29 ; 4,29 ; 4,29 ; 22,30 ; 22,30 ; 22,30 ; 27,23 ; 27,23 ; 27,23 ;
acestiia : *adj. f. sg. gen. / dat.* 23,27 ; 23,27 ; 23,27 ; 23,34 ; 23,34 ; 23,34 ; 23,39 ; 23,39 ; 23,39 ;
acestea : *adj. f. pl. nom. / ac.* 18,26 ; 18,26 ; 18,26 ; 18,27 ; 18,27 ; 18,27 ; 18,29 ; 19,29 ; 18,29 ; 26,14 ; 26,14 ; 26,14 ;
acestea : *pron. f. pl. nom. / ac.* 5,13 ; 5,13 ; 5,13 ;
acèstea : *pron. f. pl. nom. / ac.* 1,12 ; 1,12 ; 1,12 ; 2,08 ; 2,08 ; 2,08 ; 2,12 ; 2,12 ; 5,04 ; 5,04 ; 5,04 ; 6,03 ; 6,03 ; 6,03 ; 6,29 ; 6,29 ; 6,29 ; 7,04 ; 7,04 ; 7,04 ; 8,27 ; 8,27 ; 8,27 ; 10,19 ; 11,02 ; 11,02 ; 11,02 ; 11,03 ; 11,03 ; 11,03 ; 11,04 ; 11,04 ; 11,04 ; 11,08 ; 11,08 ; 11,08 ; 11,09 ; 11,09 ; 11,09 ; 11,12 ; 11,12 ; 11,12 ; 11,13 ; 11,13 ; 11,13 ; 11,12 ; 11,21 ; 11,21 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,28 ; 11,28 ; 11,28 ; 11,29 ; 11,29 ; 11,29 ; 11,31 ; 11,31 ; 11,31 ; 11,32 ; 11,32 ; 11,32 ; 11,33 ; 11,33 ; 11,33 ; 11,35 ; 11,35 ; 11,35 ; 11,43 ; 11,43 ; 11,43 ; 11,43 ; 11,43 ; 11,43 ; 14,11 ; 14,11 ; 14,11 ; 14,12 ; 14,12 ; 14,12 ; 15,29 ; 15,29 ; 15,29 ; 16,04 ; 16,04 ; 16,04 ; 17,05 ; 17,05 ; 17,05 ; 18,24 ; 18,24 ; 18,24 ; 18,24 ; 18,24 ; 18,24 ; 20,23 ; 20,23 ; 20,23 ; 21,03 ; 21,03 ; 21,03 ; 21,14 ; 21,14 ; 21,14 ; 22,22 ; 22,22 ; 22,22 ; 22,23 ; 22,23 ; 22,23 ; 22,24 ; 22,24 ; 22,24 ; 22,25 ; 22,25 ; 22,25 ; 22,25 ; 22,25 ; 23,02 ; 23,02 ; 23,02 ; 23,04 ; 23,04 ; 23,04 ; 23,37 ; 23,37 ; 23,37 ; 24,09 ; 24,09 ; 24,09 ; 25,31 ; 25,31 ; 25,31 ; 26,23 ; 26,23 ; 26,23 ; 26,27 ; 26,27 ; 26,27 ; 26,46 ; 66,24 ; 26,64 ; 27,34 ; 27,34 ; 27,34 ;
aceasta : *pron. f. sg.* 5,03 ; 7,01 ; 7,11 ; 7,35 ; 7,37 ; 8,34 ; 10,03 ; 10,13 ; 10,17 ; 11,04 ; 11,04 ; 11,46 ; 11,46 ; 12,07 ; 12,07 ; 13,59 ; 14,02 ; 14,08 ; 14,19 ; 14,32 ; 14,37 ; 14,54 ; 14,57 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,32 ;

16,29 ; 16,31 ; 16,34 ; 22,30 ; 23,14 ; 23,28 ; 25,11 ; 25,34 ; 25,54 ; 26,21 ; **, ;
acêea : *pron. f. sg. nom. / ac.* 11,32 ; 11,32 ; 11,32 ; 15,28 ; 15,28 ; 15,28 ; 16,26 ; 16,26 ; 16,26 ; 16,28 ; 16,28 ; 16,28 ; 17,09 ; 17,09 ; 17,09 ; 17,12 ; 17,12 ; 17,12 ;
aceştia : *pron. m. pl. nom. / ac.* 22,11 ; 22,11 ; 22,11 ; 25,42 ; 25,42 ; 25,42 ; 25,55 ; 25,55 ; 25,55 ;
acesta : *pron. sg. m. nom. / ac.* 5,01 ; 5,04 ; 6,20 ; 8,05 ; 9,06 ; 11,05 ; 11,05 ; 11,06 ; 11,06 ; 11,07 ; 11,07 ; 11,07 ; 11,39 ; 11,41 ; 17,02 ; 21,08 ; 21,13 ; 22,04 ; 22,11 ; 24,10 ;
Fac. (314 X), Ieş. (184 X)

acolo : (1551 / 3 ES) : adv. : „dort (hin)" : „là-bas" (4 X) :
acolo : 8,34 ; 16,23 ; 18,03 ; 20,22 ;
Fac. (96 X), Ieş. (24 X)

acoperământ : (1551 / 3 ES) : s. n. : „1. Dach, 2. Decke, 3. Zelt, 4. Schutz" : „1. toit, 2. couverture, 3. tente, 4. abri" ;
(10 X) :
acoperemînt : *sg. nom. / ac.* 16,02 ; 16,13 ; 16,15 ; 21,23 ; 24,03 ;
acoperemîntul : *sg. nom. / ac.* 4,06 ;
acoperemîntului : *sg. gen. / dat.* 4,17 ; 12,03 ; 16,02 ; 16,14 ;
Fac. (5 X), Ieş. (40 X)

acoperi : (1551 / 3 ES) : v. IV : „1. (be) decken, 2. verbergen" : „1. couvrir, 2. cacher"
(10 X) :
au acoperit : *ind. pf. c. 3. sg.* 13,13 ;
acopere : *ind. pr. 3. sg.* 3,03 ; 3,09 ; 3,14 ; 4,08 ; 7,03 ; 9,19 ;
va acoperi : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,12 ; 16,13 ; 17,13 ;
Fac. (4 X), Ieş. (29 X)

adaos : (1564 CORESI) : s. n. : „1. Vermehrung, 2. Zusatz" : „1. augmentation, 2. adjonction"
(1 X) :
adaos : *sg. nom. / ac.* 25,37 ;

adăuga : (1544 BGL) : v. I : „1. hinzufügen 2. vergrössern, vermehren, 3. fortfahren" : „1. ajouter, 2. agrandir, augmenter, 3. continuer à"
(10 X) :
s-au adaos : *ind. pf. c 3. sg. refl.* 18,26 ;
voiu adaoge : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,18 ; 26,21 ;
va adaoge : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,16 ; 6,05 ; 27,13 ; 17,15 ; 27,19 ; 27,27 ; 27,31 ;
Fac. (16 X), Ieş. (11 X)

adevăr : (1551 / 3 ES) : s. n. / adj. / adv. : „1. Wahrheit, 2. wahr, 3. wahrlich" : „1. vérité, 2. vrai, 3. vraiment"
(1 X) :
adevărul : *sg. nom. / ac.* 8,08 ;
Fac. (4 X), Ieş. (1 X)

adevărat : (1561 CORESI) : adj. / adv. : „wahr, wirklich, echt" : „vrai, vraiment, en vérité"
(1 X) :
adevărat : *adj. m. sg. nom. / ac.* 25,30 ;
Fac. (7 X), Ieş. (4 X)

adeveri : (1559 CORESI) : v. IV : „bestätigen" : „confirmer"
(1 X)
se va adeveri : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,30 ;
Fac. (1 X)

adeverinţă : (1640 URECHE) : s. f. : „1. Wahrheit, 2. Zusicherung, 3. Bestätigung" : „1. vérité, 2. confirmation, 3. certificat"
(1 X) :
adeverinţe : *pl. nom. / ac.* 25,23 ;

aduce : (XVI sec. CV) : v. III : „bringen, holen, herbeiführen" : „(r) apporter"
(174 X)
veţ aduce : *ind. viit. I. 2. pl.* 2,11 ; 2,13 ; 2,14 ; 23,08 ; 23,12 ; 23,14 ; 23,15 ; 23,17 ; 23,17 ; 23,18 ;
veţi aduce : *ind. viit. I. 2. pl.* 1,02 ; 23,36 ; 23,36 ;
vor aduce : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,05 ; 3,03 ; 3,05 ; 4,21 ; 6,14 ; 6,20 ; 6,30 ; 7,11 ; 7,12 ; 7,30 ; 7,30 ; 10,15 ; 17,05 ; 22,16 ; 22,19 ; 22,20 ;
aducă : *subj. pr. 3. sg.* 1,03 ; 4,32 ; 17,04 ; 21,16 ; 21,21 ; 22,22 ;
aduceţ : *subj. pr. 2. pl.* 2,12 ; 2,12 ; 2,12 ; 2,12 ; 22,24 ; 22,25 ;
aduceţi : *subj. pr. 2. pl.* 23,25 ; 23,27 ; 23,37 ;
aducă : *subj. pr. 3. pl.* 7,38 ; 17,05 ;
aduc : *ind. pr. 3. pl.* 11,04 ; 21,06 ;
ado : *imperat. sg.* 9,02 ;
aduce : *inf.* 21,21 ;
aducea : *ind. impf. 3. pl.* 16,01 ;
aduse : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,06 ; 8,13 ; 8,14 ; 8,16 ; 8,18 ; 8,20 ; 8,21 ; 8,23 ; 9,16 ;
aduseră : *ind. pf. s. 3. pl.* 9,09 ; 9,12 ;
am adus : *ind. pf. c. 1. sg.* 26,13 ;
au adus : *ind. pf. c. 3. sg.* 7,35 ; 8,19 ; 9,13 ; 9,15 ; 9,16 ; *ind. pf. c. 3. pl.* 9,18 ; 9,20 ; 10,01 ; 10,19 ; 24,11 ;
aduce : *ind. pr. 3. sg.* 7,08 ; 7,08 ; 7,09 ; 7,18 ; 7,29 ; 7,33 ; 11,04 ; 11,05 ; 11,06 ; 21,08 ; 23,20 ;
voiu aduce : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,25 ; 26,36 ; 26,42 ; 26,42 ; 26,42 ; 26,45 ;
vei aduce : *ind. viit. I. 2. sg.* 2,04 ; 2,14 ;
va aduce : *ind. viit. I. 3. sg.* 1,02 ; 1,03 ; 1,10 ; 1,13 ; 1,14 ; 1,15 ; 1,15 ; 2,01 ; 2,02 ; 2,08 ; 2,08 ; 2,16 ; 3,01 ; 3,01 ; 3,06 ; 3,07 ; 3,07 ; 3,09 ; 3,11 ; 3,12 ; 3,14 ; 3,16 ; 4,03 ; 4,04 ; 4,10 ; 4,14 ; 4,14 ; 4,16 ; 4,20 ; 4,23 ; 4,26 ; 4,28 ; 4,28 ; 4,31 ; 4,32 ; 5,06 ; 5,07 ; 5,08 ; 5,08 ; 5,11 ; 5,12 ; 5,15 ; 5,18 ; 6,06 ; 6,15 ; 6,21 ; 6,26 ; 7,05 ; 7,12 ; 7,13 ; 7,14 ; 7,16 ; 7,29 ; 7,31 ; 12,06 ; 12,07 ; 14,02 ; 14,12 ; 14,19 ; 14,23 ; 15,14 ; 15,29 ; 16,06 ; 16,09 ; 16,09 ; 16,11 ; 16,13 ; 16,20 ; 16,25 ; 17,04 ; 17,04 ; 17,06 ; 17,09 ; 19,21 ; 22,18 ; 22,21 ; 23,11 ; 23,11 ;
s-au adus : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 10,18 ; 16,27 ;
să aduc : *ind. pr. 3. pl. refl. pas.* 27,09 ;
se aduce : *ind. pr 3. sg. refl. pas.* 27,11 ;
Fac. (74 X), Ieş. (62 X)

aducere : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Darbringung" : „offrande"
(17 X) :
aducere : *(sg. nom. / ac.* 3,14 ; 3,16 ; 7,25 ; 8,20 ; 8,27 ;
aducerea : *sg. nom. / ac.* 6,11 ;
aducerii : *sg. gen. / dat.* 4,10 ;
aduceri : *pl. nom. / ac.* 23,27 ;
aducerile : *pl. nom. / ac.* 7,30 ; 7,35 ; 10,12 ; 10,13 ; 10,15 ;
aducirile : *pl. nom. / ac.* 6,17 ; 6,18 ;
aducire : *sg. nom. / ac,* 6,10 ; 7,05 ;

aduna : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „(ver) sammeln" : „rassembler"
(5 X) :
vom aduna : *ind. viit. I. 1. pl.* 25,20 ;
aduni : *subj. pr. 2. sg.* 19,09 ; 19,10 ;
au adunat : *ind, pf. c. 3 sg.* 8,04
vei aduna : *ind. viit. I. 2. sg.* 25,03 ;
Fac. (18 X), Ieş. (19 X)

adunare : (1581 / 2 PO) : s. f. : „Sammlung, Ansammlung" : „rassemblement"
(21 X) :
adunare : *sg. nom. / ac.* 8,05 ; 11,36 ;
adunarea : *sg. nom. / ac.* 4,13 ; 4,14 ; 8,03 ; 8,04 ; 9,05 ; 10,03 ; 10,06 ; 16,05 ; 16,17 ; 16,33 ; 19,02 ; 22,18 ; 24,14 ; 24,16 ; 24,23 ;
adunării : *sg. gen. / dat.* 4,13 ; 4,15 ; 4,21 ; 10,17 ;
Fac. (7 X), Ieș. (17 X)

afară : (XVI sec. CV) : adv. / conj. / prep. / s. : „draussen, ausser, Äusseres" : „dehors, sauf, extérieur"
(25 X) :
afară : *adv.* 4,12 ; 4,21 ; 6,11 ; 8,17 ; 9,11 ; 10,04 ; 10,05 ; 13,46 ; 14,03 ; 14,08 ; 14,40 ; 14,41 ; 14,45 ; 14,53 ; 16,27 ; 17,03 ; 17,04 ; 18,09 ; 24,03 ; 24,14 ; 24,23 ; *prep.* 11,36 ; 23,38 ; 23,38 ; 23,38 ;
Fac. (35 X), Ieș. (7 X)

afla : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „1. (auf-, vor) finden, 2. widerfahren, 3. entdecken, 4. erfahren, 5. vorhandensein" : „1. trouver, 2. arriver à qn., 3. decouvrir, 4. apprendre, 5. se trouver"
(14 X) :
au aflat : *ind. pf. c. 3. sg.* 6,03 ; 6,04 ; 14,22 ; 14,30 ;
află : *ind. pr. 3. sg.* 12,08 ; 14,32 ;
se află : *ind. pr. 3. sg. refl.* 17,03 ; 17,12 ;
se află : *ind. pr. 3. sg. refl.* 17,08 17,10 ; 17,13 ;
va afla : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,11 ; 25,47 ;
se va afla : *ind. viit. I. 3. sI. refl. pas.* 25,26 ;
Fac. (59 X), Ieș. (19 X)

afund : (1620 MOXA) : adj. / adv. / s. n. : „tief, Tiefe" : „profond(ément), profondeur"
(7 X) :
afund : *adv.* 13,03 ; 13,04, 13,21 ; 13,26 ;
afundu : *adv.* 13,25 ;
mai afund : *adv. comp.* 13,20 ; 14,37 ;

agonisi : (XVI sec. CV) : v. IV : „erwerben, gewinnen" : „acquérir, gagner"
(2 X) :
veți agonisi : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,45 ;
agonisiți : *subj. pr. 2. pl.* 25,44 ;
Fac. (7 X), Ieș. (1 X)

agonisită : (1621 DIRA) : s. f. : „1. Erwerb, 2. Ertrag" : „1. acquisition, 2. gain"
(3 X) :
agonisita : *sg. nom. / ac.* 25,13 ; 25,16 ; 25,16 ;
Fac. (2 X) :

agnu : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Weide" : „saule"
(1 X) :
agnu: *sg. nom.* / 23,40 ;

ajunge : (XVI sec. CV) : v. III : „1. erreichen, einholen, 2. ankommen, gelangen" : „1. (re) joindre, 2. arriver"
(1 X)
ajunge : *ind. pr. 3. s* . 14,21 ;
Fac. (2 X)

ajuta : (XVI sec. CV) : v. I : „helfen" : „aider"
(1 X) :
ajut : *subj. pr. 2. sg.* 25,35 ;
Fac. (1 X)

al : (1425 DERS) : art. gen. : „des" : „de"
(153 X)
a : *f. sg.* 4,29 ; 4,33 ; 4,35 ; 5,16 ; 6,06 ; 6,15 ; 7,08 ; 7,09 ; 7,09 ; 7,16 ; 7,17 ; 7,18 ; 7,20 ; 7,37 ; 7,37 ; 8,27 ; 9,01 ; 9,07 ; 12,03 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,27 ; 13,30 ; 13,30 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,51 ; 13,59 ; 14,09 ; 14,10 ; 14,23 ; 14,39 ; 15,14 ; 15;29 ; 16;29 ; 190,6 ; 19,06 ; 19,07 ; 22,27 ; 23,03 ; 23,08 ; 23,11 ; 23,11 ; 23,13 ; 23,13 ; 23,15 ; 23,16 ; 23,16 ; 23,17 ; 23,24 ; 23,24 ; 23,27 ; 23,27 ; 23,34 ; 23,36 ; 23,39 ; 23,39 ; 23,40 ; 23,41 ; 24,05 ; 25,09 ; 25,12 ; 25,28 ; 27,04 ; 27,05 ; 27,13 ; 27,15 ; 27,15 ; 27,19 ; 27,23 ; 27,26 ; 27,28 ; 27,30 ; 27,30 ; 27,31 ; 27,31 ; 27,32 ;
al : *m. sg.* 1,14 ; 4,08 ; 5,10 ; 5,11 ; 6,05 ; 6,05 ; 6,20 ; 6,25 ; 7,07 ; 7,07 ; 7,23 ; 7,23 ; 8,10 ; 8,21 ; 12,04 ; 12,05 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,09 ; 13,23 ; 13,33 ; 13,54 ; 13,58 ; 14,21 ; 16,06 ; 16,11 ; 16,11 ; 16,32 ; 19,12 ; 19,24 ; 19,25 ; 21,12 ; 21,12 ; 21,23 ; 22,14 ; 25,04 ; 25,10 ; 25,11 ; 25,20 ; 25,21 ; 25,22 ; 25,22 ; 25,23 ; 25,28 ; 25,28 ; 27,06 ; 27,07 ; 27,27 ;
ai : *m. pl.* 4,15 ; 10,01 ; 16,01 ; 25,55 ;
ale : *f. pl.* 6,17 ; 7,17 ; 9,22 ; 10,11 ; 10,19 ; 16,24 ; 16,24 ; 16,29 ; 18,06 ; 19,06 ; 23,05 ; 23,06 ; 23,32 ; 23,32 ; 23,34 ; 23,38 ; 23,41 ; 25,05 ; 25,09 ; 25,11 ; 26,22 ; 25,43 ;
Fac. (166 X), (181 X)

alături : (1593 DIR) : adv. : „daneben, nebenan" : „à côté, au auprès de"
(1 X) :
alăturea : 6,11 ;

alb : (1214 SUCIU) : adj. : „weiss" : „blanc"
(16 X) :
albu : *m. sg.* 13,03 ; 13,09 ; 13,13 ; 13,16 ; 13,21 ; 13,25 ; 13,26 ;
albe : *f. pl. nom. / ac.* 13,38 ; 13,39 ;
albă : *f. sg. nom. / ac.* 13,04 ; 13,09 ; 13,19 ; 13,19 ; 13,24 ; 13,42 ; 13,43 ;
Fac. (13 X), Ieș (2 X)

albi : (1577 CORESI) : v. IV : „weiß machen, werden" : „blanchir"
(1 X) :
să albêște : *ind. pr. 3. sg. refl.* 13,24 ;

ale→al

alegere : (1560 BRATU) : s. f. : „Wahl, Auswahl" : „choix"
(2 X) :
alêgerea : *sg. nom. / ac.* 22,18 ;
alêgere : *sg. nom. / ac.* 22,21 ;
Fac. (1 X)

alerga: (XVI sec. PS. SCH.): v. 1: „laufen, eilen": „courir"
(1 X) :
va alerga : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,41 ;
Fac. (10 X)

ales : (1437 BGL) : *adj. / adv. s.* : „1. ausgesucht, erlesen, 2. bestimmt, vornehmlich, besonders, 3. Auserwähter, 4. Auswahl" : 1. élu, 2. certainement, évidemment, surtout, 3. élu, 4. triage"
(1 X) :
aleasă : *adj. f. sg.* 7,12 ;
Fac. (12 X), Ieș. (9 X)

alt : (XVI sec. CV) : adj. : „(ein) anderer" : „autre"
(8 X) :
altele : *f. pl. nom. / ac.* 14,42 ;
alta : *f. sg. nom. / ac.* 15,30 ;
altui : *m. sg. gen. / dat.* 27,20 ;
alt : *m. sg. nom. / ac.* 6,11 ; 16,08 ; 19,19 ;
altul : *m. sg. nom. / ac.* 5,07 ; 14,42 ;
Fac. (22 X), Ieș. (35 X)

aluat : (1551/3 ES) : s. n. : „(Sauer-)Teig" : „levain"
(1 X) :
aluatul : *sg. nom. / ac.* 2,12 ;
Ieș. (10 X)

amăgi : (1581/2 PO) : v. IV : „1. täuschen, verleiten, 2. verführen" : „tromper, 2. séduire"
(1 X) :
s-au amăgit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 5,03 ;
Fac. (1 X)

amestecat : (1600 GD) : adj. : „vermischt" : „mêlé, mélangé"
(1 X) :
amestecată : *f. sg. nom. / ac.* 9,04 ;
Ieș. (1 X)

aminte : (1551 / 3 ES) : adv. : a aduce, a fi, a lua, a pica, a veni —, „sich erinnern, achtgeben, merken, sich in acht nehmen" : „se souvenir, faire attention à, apercevoir, prendre garde"
(4 X) :
aminte : 26,42 ; 26,42 ; 26,45 ;
(<**aduce**) 26,42 ;
Fac. (13 X), Ieș. (11 X)

amîndoi : (1551 / 3 ES) : num. : „beide" : „les deux"
(13 X) :
amîndoi : *m. pl. nom. / ac.* 3,10 ; 3,15 ; 4,09 ; 7,04 ; 8,16 ; 8,24 ; 9,10 ; 9,19 ; 20,11 ; 20,12 ; 20,13 ; 20,18 ; 20,27 ;
Fac. (25 X), Ieș (42 X)

an : (XVI sec. CV) : s. m. : „Jahr" : „an"
(62 X) :
an : *sg. nom. / ac.* 9,03 ; 12,06 ; 14,10 ; 14,10 ; 14,21 ; 16,34 ; 19,24 ; 19,25 ; 23,12 ; 23,18 ; 23,19 ; 25,04 ; 25,05 ; 25,08 ; 25,08 ; 25,10 ; 25,10 ; 25,11 ; 25,16 ; 25,22 ; 25,28 ; 25,30 ; 25,50 ; 25,50 ; 25,53 ; 25,53 ;
anul : *sg. nom. / ac.* 25,10 ; 25,11 ; 25,13 ; 25,20 ; 25,21 ; 25,22 ; 25,29 ; 25,40 ; 25,50 25,50 ; 25,52 ; 25,54 ; 27,17 ; 27,18 ; 27,23 ; 27,24 ;
anului : *sg. gen. / dat.* 23,41 ;
ani : *pl. nom. / ac.* 19,23 ; 25,03 ; 25,03 ; 25,08 ; 25,08 ; 25,16 ; 25,21 ; 25,51 ; 25,52 ; 27,03 ; 27,05 ; 27,05 ; 27,06 ; 27,07 ; 27,18 ;
anii : *pl. nom. / ac.* 25,27 ; 25,52 ;
anilor : *pl. gen. / dat.* 25,15 ; 25,15 ;
Fac. (122 X), Ieș (28 X)

apă : (1213 SUCIU) : s. f. : „Wasser" : „eau"
(47 X) :
apa : *sg. nom. / ac.* 11,38 ; 14,52 ;
apă : *sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 6,28 ; 8,06 ; 8,19 ; 9,14 ; 11,09 ; 11,10 ; 11,32 ; 11,34 ; 11,36 ; 11,40 ; 11,46 ; 14,05 ; 14,06 ; 14,10 ; 14,50 ; 14,51 ; 15,05 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,11 ; 15,12 ; 15,13 ; 15,16 ; 15,17 ; 15,18 ; 15,21 ; 15,23 ; 15,27 ; 16,04 ; 16,24 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,15 ; 17,16 ; 22,07 ;
ape : *pl. nom. / ac.* 11,09 ; 11,10 ; 11,12 ;
apele : *pl. nom. / ac.* 11,10 ;
apelor : *pl. gen./dat.* 11,36 ;
Fac. (67 X), Ieș. (49 X)

apoi : (XVI sec. CV) : *adv.* : „dann, danach" : „alors, puis, ensuite"
(1 X) :
apoi : 23,16 ;

aproape : (XVI sec. PS. SCH.) : *adv./s.m.* : „nahe, Mitmensch" : „près de, proche, le prochain"
(11 X) :
aproape ; *adv.* 21,02 ; 25,25 ;
aproapelui : *s.m.sg.gen./dat.* 18,20 ; 24,19 ; 25,14 ;
aproapele : *s.m.sg.nom./ac.* 6,02 ; 19,11 ; 19,17 ; 19,18 25,14 ; 25,15 ;
Fac. (7 X), Ieș. (14 X)

apropia : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „nahen, nähern" : „approcher"
(11 X) :
să apropie : *subj. pr. 3. sg. refl.* 21,21 ;
ind. pr. 3. plt. refl. 10,03 ;
apropie-te : *imperat. sg. refl.* 9,07 ;
să apropie : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 9,08 ;
ind. pr. 3. sg. refl. 21,03 ;
se va apropiia : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 1933 ; 21,21 ; 22,03 ;
să va apropiia : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 21,23 ;
apropiindu-vă : *ger. refl.* 2. *pl.* 10,09 ;
apropiindu-se : *ger. refl. 3. sg.* 2,09 ;
Fac. (22 X), Ieș. (13 X)

apuca : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „1. (an) fassen, ergreifen, 2. erreichen, 3. geligen, dazu kommen..." : „1. prendre, saisir, 2. obtenir, attraper, 3. réussir à faire qch."
(2 X) :
va apuca : *ind. viit. I. 3. sg.* 26,05 ; 25,05 ;
Fac. (8 X), Ieș. (3 X)

apune : (1561 CORESI) : v. III : „untergehen, erlöschen" : „se coucher, s'éteindre"
(1 X) :
va apune : *ind. viit. I. 3. sg.* 22,07 ;
Fac. (1 X)

aramă : (1440 DIR) : s.f. : „Kupfer" : „cuivre"
(2 X) :
aramă : *sg. nom./ac.* 6,28 ; 26,19 ;
Fac. (1 X), Ieș. (37 X)

arăta : (XVI sec. CV) : v. I : „1. zeigen, weisen, 2. anzeigen, 3. berichten", 4. erfinden : „1. montrer, 2. déclarer, dénoncer, 3. rapporter, 4. inventer"
(6 X) :
mă voiu arăta : *ind. viit. I. 1. sg. refl.* 16,02 ;
va arăta : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,49 ;
se va arăta : *ind. viit. I, 3, sg. refl.* 9,04 ; 13,19 ;
să va arăta : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 9,06 ; 13,07 ;
Fac. (17 X), Ieș. (23 X)

arătare : (1581 CORESI) : s.f. : „1. Angabe, Anzeige, 2. Erscheinung, 3. Gespenst" : „1. annonce, donnée, 2. apparition, 3. fantôme"
(1 X) :

arătarea : *sg. nom./ac.* 8,08 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

arde : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „(ver-, ab-, nieder-) brennen" : „brûler"
(28 X) :
va fi arsă : *ind. viit. I. 3. sg. pas.* 6,23 ;
veți arde : *ind. viit. I. 2. pl.* 8,32 ;
veți arde : *ind. viit. I. 2. pl.* 24,04 ;
vor arde : *ind. viit. I. 3. pl.* 4,12 ; 4,21 ; 16,27 ; 24,03 ;
arză : *subj pr. 3. sg.* 20,14 ; 24,02 ;
au fost arsu : *ind. pf. c. 3. sg. pas.* 10,16 ;
au arsu : *ind. pf. c. 3. pl.* 4,21 ; 8,17 ; 9,11 ;
va arde : *ind. viit. 1. 3. sg.* 6,09 ; 6,12 ; 6,12 ; 6,13 ; 13,52 ; 16,28 ;
se vor arde : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 7, 19 ;
se va arde : *ind. viit. I. 3. s . refl. pas.* 4,12 ; 7,17 ; 13,55 ; 13,57 ; 19,06 ;
să arză : *subj. pr. 3. sg. refl. pas.* 6,30 ; 13,52 ; 21,09 ;
Fac. (3 X), Ies. (12 X)

ardere : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Brennen, Verbrennen, 2. Opfergabe" : „1. action de brûler, 2. sacrifice"
(67 X) :

ardere : *sg. nom. / ac.* 13,24 ; 13,24 ;
arderea : *sg. nom. / ac.* 6,09 :
ardere : *sg. nom. /ac.* (+de tot). 1,10 ; 1,14 ; 5,07 ; 5,10 ; 7,08 ; 8,18 ; 8,20 ; 9,02 ; 9,03 ; 9,14 ; 12,06 ; 12,08 ; 14,31 ; 15,15 ; 15,30 ; 16,03 ; 16,05 ; 17,04 ; 17,08 ; 23,08 ; 23,12 ; 23,18 ; 23,25 ; 23,27 ; 23,36 ; 23,36 ;
arderea : *sg. nom. / ac.* (+de tot). 1,06 ; 4,35 ; 6,09 ; 6,10 ; 6,12 ; 9,07 ; 9,12 ; 9,13 ; 9,16 ; 9,17 ; 14,19 ; 14,19 ; 14,22 ; 22,19 ;
ardirea : *sg. nom. / ac.* (+de tot). 8,27 ;
arderii : sg. gen. / dat. (+de tot). 4,07 ; 4,34 ; 4,34 ; 6,09 ; 7,08 ;
arderi : *pl. nom. / ac.* (<tot) 1,03 ; 23,37 ;
arderile : *pl. nom. / ac.* (+de tot). 3,05 ; 4,24 ; 4,29 5,12 ; 6,25 ; 7,02 ; 9,22 ; 9,24 ; 10,19 ; 14,13 ; 16,24 :
arderilor : *pl. gen. / dat.* (+de tot). 4,25 ; 4,25 ; 4,30 ; 4,30 ; 7,37 ;
Fac. (1 X), Ieş. (12 X)

argint : (XVI sec. :PS. SCH.) : s. n. : „Silber " : „argent " (14 X) :
argint : *sg. nom. / ac.* 5,15 ; 5,18 ; 22,11 ; 27,03 ; 27,06 ; 27,06 ; 27,07 ; 27,16 ;
argintul : *sg. nom. / ac.* 25,37 ; 25,50 ; 25,51 ; 27,15 ; 27,16 ;
argintului : *sg. gen. / dat.* 27,19 ;
Fac. (38 X,) Ieş. (41 X)

arhiereu : (1500 LDSR) : s. m. : „Hoherpriester " : „grand-prêtre "
(1 X) :
arhiereul : *sg. nom. / ac.* 4,03 ;

arici : (1529 DERS) : s. m. : „1. Igel, 2. Kaninchen" : „1. érisson, 2. daman "
(1 X) :
ariciul : *sg. nom. / ac.* 11,05 ;

aripă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Flügel, 2. Flosse". „1. aile, 2. nageoire"
(4 X) :
aripi : *pl. nom. / ac.* 1,17 ; 11,09 ; 11,10 ; 11,12 ;
Ieş (9 X)

arsură : (1451 DERS) : s. f. : „1. Brand, 2. Brandmal" : „1. brûlement, 2. brûlure"
(3 X) :
arsură : *sg. nom. / ac.* 13,25 ;
arsurii : *sg. gen. / dat.* 13,28 ; 13,28 ;
Ieş. (2 X)

asculta : (XVI sec. CV) : v. I : „1. (an) hören, 2. lauschen, 3. gehorchen " : „1./2. écouter, 3. obéir "
(5 X) :
veţi asculta : *ind. viit.* I. 2. *pl.* 26,14 ; 26,18 ; 26,27 ;
ascultaţi : *subj. pr. 2. pl.* 26,21 ;
va asculta : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,02 ;
Fac. (30 X), Ieş (32 X)

asemenea : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. / adv. : „gleich, gleichfalls " : „pareil, de la même façon"
(6 X) :
asêmene : 11,14 ; 11,15 ; 11,15 ; 11,16 ;
asêmenea : 11,19 ; 11,22 ;
Fac. (1 X), Ieş. (2 X)

astăzi : (XVI sec. PS. SCH.) : adv. : „heute" : „aujourd'hui"
(3 X) :
astăzi : 9,04 ; 10,19 ; 10,19 ;
Fac. (26 X), Ieş. (11 X)

asupra : (XVI sec. PS. SCH.) : prep. / adv. : „1. gegen, 2. über, 3. oberhalb" : „1. vers, 2. sur, 3. au dessus"
asupra : prep. 5,05 ;
Fac. (39 X), Ieş. (23 X)

aşa : (XVI sec. CV) : adv. : „so" : „ainsi, de la sorte" (12 X) :
aşa : 4,20 ; 7,07 ; 8,35 ; 10,13 ; 10,16 ; 16,03 ; 16,16 ; 24,20 ; 26,16 ; 27,08 ; 27,12 ; 27,14 ;
Fac. (34 X), Ieş (43 X)

aşeza : (XVI sec. CV) : v. I : „1. setzen, stellen, 2. einsetzen, 3. einrichten, stiften" : „1 mettre, poser, 2. investir de, 3. établir, instituer"
(1 X) :
s-au aşăzat : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 15,03 ;
Fac. (3 X), Ieş. (4 X)

atachis : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Heuschreckenart" : „espèce de sauterelle"
(1 X) :
atachis : *sg. nom. / ac.* 11,22 ;

atinge : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „1. berühren, 2. treffen" : „toucher"
(28 X) :
se vor atinge : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 7,19
vă atingeţi : *subj. pr. 2. pl. refl.* 11,08 ;
să atinge : *ind. pr. 3. sg. refl.* 11,24 ; 15,27 ; 22,04 ;
va atinge : *ind. viit. I. 3. sg.* 15,12 ;
se va atinge : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 5,02 ; 5,03 ; 6,18 ; 6,27 ; 7,21 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,36 ; 11,39 ; 12,04 ; 15,05 ; 15,07 ; 15,10 ; 15,19 ; 15,21 ; 22,05 ; 22,05 ;
să vă atinge : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 11,31 ; 15,11 ; 15,22 ; 15,23 ;
atingîndu-se : *ger. refl. 3. sg.* 5,03 ;
Fac. (5 X), Ieş. (15 X)

atît : (XVI sec. CV) : adv. : „so viel" : „tant, autant"
(1 X) :
atîta : 26,18 ;
Ieş. (3 X)

atunci : (XVI sec. CV) : adv. : „dann, damals" : „alors, lors"
(6 X) :
atunce : 26,34 ;
atuncea : 22,07 ; 26,34 ; 26,41 ; 26,41 ; 26,43 ;
Fac. (4 X), Ieş (5 X)

au : (XVI sec. CV) : adv. / conj : „1. oder, 2. denn" : „1. ou, 2. est-ce que"
(127 X) :
au : 3,01 ; 3,06 ; 5,01 ; 5,01 ; 5,02 ; 5,02 ; 5,02 ; 5,02 ; 5,11 ; 6,02 ; 6,02 ; 6,02 ; 6,03 ; 6,04 ; 6,04 ; 6,04 ; 10,09 ; 11,32 ; 11,32 ; 11,32 ; 12,06 ; 12,06 ; 12,07 ; 12,08 ; 13,02 ; 13,19 ; 13,19 ; 13,24 ; 13,24 ; 13,29 ; 13,29 ; 13,30 ; 13,38 ; 13,42 ; 13,42 ; 13,42 ; 13,43 ; 13,43 ; 13,47 ; 13,48 ; 13,48 ; 13,48 ; 13,48 ; 13,48 ; 13,48 ; 13,49 ; 13,49 ; 13,49 ; 13,49 ; 13,49 ; 13,51 ; 13,51 ; 13,51 ; 13,52 ; 13,52 ; 13,52 ; 13,52 ; 13,52 ; 13,53 ; 13,53 ; 13,53 ; 13,55 ; 13,55 ; 13,56 ; 13,56 ; 13,56 ; 13,57 ; 13,57 ; 13,57 ; 13,58 ; 13,58 ; 13,58 ; 13,59 ; 13,59 ; 13,59 ; 13,59 ; 14,22 ; 14,37 ; 15,33 ; 17,03 ; 17,03 ; 16,03 ; 17,04 ; 17,08 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,13 ; 17,13 ; 17,15 ; 17,15 ; 18,09 ; 18.09 ; 18,10 ; 20,02 ; 20,06 ; 20,09 ; 20,09 ; 20,10 ; 20,17 ; 20,27 . 20,27 ; 21,18 ; 21,18 ; 21,19 ; 21,19 ; 22,04 ; 22,04 ; 22,10 ; 22,13 ; 22,18 ; 22,19 ; 22,21 ; 22,21 ; 22,22 ; 22,22 ; 22,22 ; 22,22 ; 22,23 ; 22,23 ; 22,27 ; 22,27 ; 25,47 ; 25,47 ; 25,49 ; 25,49 ;
Fac. (20 X), Ieş (21 X)

aur : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Gold" : „or"
(1 X) :
aur : *sg. nom. /ac.* 8,09 ;
Fac. (10 X), Ieş. (6 X)

auzi : (1521 NEACŞU) : v. IV : „hören" : „ouïr, entendre"
(3 X) :
auzi : *ind. pf. s. 3. sg.* 10,20 ;
au auzit : *ind. pf. c. 3. pl.* 24,14 ;
va auzi : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,01 ;
Fac. (37 X), Ieş (15 X)

avea : (1521 NEACŞU) : v. II (şi aux.) : „haben" : „avoir"
(16 X) :
vor avea : *ind. viit. I. 3. pl.* 22,20 ;
au : *ind. pr. 3. pl.* 11,21 ;
avînd : *ger.* 22,22 ;
are : *ind. pr. 3. sg.* 11,07 ; 11,26 ; 11,42 ; 15,26 ; 15,33 ; 15,33 ; 21,23 ; 25,30 ; 27,28 ;
va avea : *ind. viit. I. sg.* 14,35 ; 20,18 ; 25,26 ; 25,49 ;
Fac. (25 X), Ieş. (9 X)

avere : (1581 CORESI) : s. f. : „Vermögen" : „fortune"
(1 X) :
avêre : *sg. nom. / ac.* 20,24 ;
Fac. (5 X)

azimă : (XVI sec. CV.) : s. f. : „ungesäuertes Brot" : „pain azyme"
(6 X) :
azimă : *sg. nom. / ac.* 8,25 ;
azime : *pl. nom. /ac.* 6,16 10,12 ; 23,06 ;
azimele : *pl. nom./ac.* 8,02 ;
azimelor : *pl. gen. / dat.* 23,06 ;
Fac (2 X), Ieş. (13 X)

B

babiţă : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Pelikan" : „pélican"
(1 X) :
babiţa : *sg. nom. / ac.* 11,15 ;

baligă : (1649 MARD.) : s. f. : „Mist" : „crotte"
(3 X) :
balega : *sg. nom./ac.* 16,27 ;
baliga : *sg. nom. /ac.* 4,11 ; 8,17 ;

ban : (1413 DLRV) : s. m. : „Münze", „monnaie"
(1 X)
bani : *pl. nom. / ac.* 27,25 ;
Ieş. (1 X)

barbă : (1436 DLRV) : s. f. : „1. Bart, 2. Kinn" : „1. barbe, 2. menton"
(5 X) :
barba : *sg. nom. / ac.* 14,09 ;
barbei : *sg. gen. / dat.* 13,30 ; 19,27 ; 21,05 ;
barbă : *sg. nom. / ac.* 13,29 ;

barză : (1502 DERS) : s. f. : „Storch", „cigogne"
(1 X) :
barza : *sg. nom. / ac.* 11,18 ;

bate : (XVI sec. PS. SCH) : v. III : „1. schlagen, 2. kämpfen, 3. abschweifen" : „1. battre, 2. combattre, 3. divaguer, s'écarter"
(1 X)
să bate : *ind. pr. 3. sg. refl.* 11,22 ;
Fac. (3 X), Ieş. (13 X)

băga : (1521 NEACŞU) : v. I : „hineintun, -stecken, -schieben" : „mettre dans, introduire"
(4 X) :
bag : *ind. pr. 1. sg.* 20,22 ;
voiu băga : *ind. viit. I. sg.* 18,03 ;
va băga : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,05 ; 16,15 ;
Fac. (9 X), Ieş (20 X)

bărbat : (1262 DRĂGANU) : s. m. : „Mann" : „homme"
(16 X) :
bărbat : *sg. nom. / ac.* 13,29 ; 13,38 ; 15,02 ; 15,02 ; 18,22 ; 21,03 ; 27,03 ; 27,07 ;
bărbatul : *sg. nom./ac.* 15,18 ; 15,33 ; 20,27 ; 21,07 ;
bărbatului : *sg. gen. / dat.* 15,33 ; 20,10 ; 27,05 ; 27,06 ;
Fac. (25 X), Ieş (10 X)

bărbătesc : (XVI sec. CV) : adj. : „männlich" : „masculin"
(10 X) :
bărbătească : *f. sg. nom./ac.* 1,03 ; 1,10 ; 3,01 ; 3,06 ; 4,23 ; 6,18 ; 6,29 ; 7,06 ; 20,23 ; 22,19 ;
Fac. (14 X), Ieş (12 X)

bătrîn : (1399 DOR) : adj. / s. : „1. alt, 2. Erb-, Stammgut" : „1. vieux, 2. patrimoine"
(3 X) :
celui mai bătrîn : *adj. m. sg. gen. / dat. superl.* 19,32 ;
bătrîni : *s. m. sg. pl. nom. / ac.* 4,15 ;
bătrîn : *s. m. sg. nom. / ac.* 19,32 ;
Fac. (19 X), Ieş. (8 X)

bătrînime : (1688 BIBLIA) : s. f. : „pl. Älteste" : „anciens"
(2 X) :
bătrînimea : *sg. nom. / ac.* 9,01 ;
bătrînimei : *sg. gen. / dat.* 9,03 ;
Ieş. (3 X)

băutură : (XVI sec. CV) : s. f. : „Getränk" : „liquide"
(1 X) :
băutura : *sg. nom. / ac.* 11,34 ;

bea : (1418 DLRV) : v. II: „trinken" : „boire"
(2 X) :
veţ bea : *ind. viit. I. 2. pl.* 10,09 ;
să bea : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 11,34 ;
Fac. (20 X), Ieş. (13 X)

beli : (1581 / 2 PO) : v. IV : „abbalgen" : „ôter, écorcher"
(1 X) :
belind : *ger.* 1,06 ;

berbec : (1443 DLRV) : s. m. : „Widder" : „bélier"
(26 X) :
berbece : *sg. nom. / ac.* 5,15 ; 5,18 ; 6,06 ; 8,21 ; 9,02 ; 9,03 ; 9,04 ; 9,19 ; 16,05 ; 19,21 ;
berbêcele : *sg. nom. / ac.* 5,16 ; 7,02 ; 8,19 ; 8,20 ; 8,21 ; 8,28 ; 9,18 ; 19,22 ;
berbêcile : *sg. nom. / ac.* 8,18 ; 8,18 ;
berbêcelui : *sg. gen. / dat.* 8,21 ;
berbêcilui : *sg. gen. / dat.* 8,18 ;
berbêciului : *sg. gen. / dat.* 7,01
berbeci : *pl. nom. / ac.* 8,02 ; 23,18 ;
Fac. (5 X), Ieş. (21 X)

bine : (1458 DRĂGANU) : adv. / s. : „1. gut, Gutes, 2. Wohl, Heil" : „bien"
(4 X) :
bine : adv. 5,04 ; 26,34 ; 26,34 ; 26,41 ;
Fac. (28 X), Ieş. (5 X)

blagoslovenie : (XVI sec. PS. SCH) : s. f. : „Segen" : „bénédiction"
(1 X) :
blagosloveniia : *sg. nom. / ac.* 25,21 ;
Fac. (16 X), Ieş. (1 X)

blagoslovi : (XVI sec. PS. SCH) : v. IV : „segnen" : „bénir"
(3 X) :
au blagoslovit : *inf. pd. c. 3. sg.* 9,22 ; 9,23 ;

voiu blagoslovi : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,09 ;
Fac. (72 X), Ieş. (16 X)

blestema : (XVI sec. CV) : v. I : „verfluchen, verwünschen" : „maudire"
(4 X) :
au blestemat : *ind. pl. c. 3. sg.* 24,11 ; 24,14 ; 24,23 ;
va blestema : *ind. viit. I. 3. sg.* 24,16 ;
Fac. (11 X)

boazĕ : (1528 DERS) : s. f. : „Eule" : „ chouette"
1 X) :
boaza : *sg. nom. / ac.* 11,15 ;

boier : (1432 DOR) : s. m. : „Bojar, Adliger" : „boiard, noble"
(6 X) :
boiariul : *sg. nom. / ac.* 4,22 ;
boiariului : *sg. gen. / dat.* 20,03 ; 20,04 ;
boiari : *pl. nom. / ac.* 18,21 ; 20,02 ; 20,05 ;
Fac. (6 X), Ieş. (6 X)

bolnav : (1551 / 3 ES) : adj. : „krank" : „malade"
(1 X) :
bolnav : s. *m. sg. gen. / dat.* (<celui). 13,24 ;
Fac. (1 X)

bou : (1235 DRĂGANU) : s. m. : „Ochse" : „boeuf"
(8 X) :

boi : *pl. nom. / ac.* 1,02 ; 1,03 ; 3,01 ; 4,03 ; 4,14 ; 9,02 ; 27,32 ;

boilor : *pl. gen. / dat.* 7,23 ;
Fac. (12 X), Ieş. (11 X)

boz : (1581/2 PO) : s. m. : „Götze" : „idole "
(1 X) :
bozilor : *pl. gen. /dat.* 26,30 ;
Fac. (7 X)

braţ : (XVI sec. PS. SCH) : s. n. : „Arm" : „bras"
(8 X) :
braţul : *sg. nom. / ac.* 7,32 ; 7,33 ; 7,34 ; 8,24 ; 8,25 ; 9,21 ; 10,14 ; 10,15 ;
Fac. (5 X), Ieş. (6 X)

briu : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Gürtel" : „ceinture"
(3 X) :
briu : *sg. nom. / ac.* 16,04 ;
briul : *sg. nom. / ac.* 8,07 ;
brîne : *pl. nom. / ac.* 8,13 ;
Ieş. (6 X)

broboană : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Beere" : „baie"
(1 X) :
broboanele : pl. *nom. / ac.* 19,10 ;
Fac. (1 X)

bubă : (1591 BGL) : s. f. „Geschwür, Blatter, Pocke" : „furoncle"
(1 X) :
bube : *pl. nom. / ac.* 13,02 ;
Ieş. (1 X) :

bucată : (1425 BGL) : s. f. : „1 Bissen, 2. Speise, 3. Habe, Gut, 4. Feldfrüchte, Getreide" : „1. bouchée, 2. aliments, 3. biens, 4. céréales"
(5 X) :
bucata : *sg. nom. / ac.* 11,34 ;
bucate : *pl. nom. / ac.* 25,06 ;
bucatele : *pl. nom. / ac.* 25,37 ;
bucăţi : *pl. nom. / ac.* 2,06 ; 8,19 ;
Fac. (19 X)

bucurie : (XVI sec. PS. SCH) : s. f. : „Freude" : „joie"
(1 X) :
bucurie : *sg. nom. / ac,* 22,29 ;
Fac. (1 X), Ieş. (1 X)

bun : (1211 DRĂGANU) : adj : „gut" : „bon"
(25 X) :
bune : *f. sg. gen. / dat.* 2,02 ;
bunei : *f. sg. gen. / dat.* 2,09 ; 6,21 ;
bunii : *f. sg. gen. / dat.* 3,05 ;
bună : *f. sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,17 ; 2,12 ; 3,11 ; 3,16 ; 4,31 ; 6,15 ; 7,05,; 8,20 ; 8,27 ; 17,04 ; 17,06 ; 23,13 ; 23,18 ;
bun : *m. sg. nom. / ac.* 27,10 ; 27,10 ; 27,12 ; 27,14 ; 27,33 ; 27,33 ;
Fac. (27 X), Ieş. (7 X)

bunăvoie : (1688 BIBLIA) : s. f. „Freiwilligkeit" : „manière bénévole"
(2 X) :
bunăvoie : *sg. nom. / ac.* 7,16 ; 23,38 ;
Ieş. (2 X)

buză : (1475 DOR)) : s. f. : „1. Lippe, 2. Rand" : 1. „lèvre, 2. bord"
(1 X) :
buzele : *pl. nom. / ac.* 5,04 ;

C

ca : (1521 NEACŞU) : adv. / conj. : „1. wie, 2. damit, 3. ungefähr" : „1. comme, 2. afin que, 3. à-peu-près"
(86 X) :
ca : adv. (25 X); conj. (61 X) ;
Fac. (162 X), Ieş. (164 X)

caie→gaie

cale : (1528 DERS) : s. f. : „1. Weg, 2. Mittel, Weise" : „1. chemin, 2. moyen"
(1 X) :
căile : *pl. nom. / ac.* 26,22 ;
Fac. (33 X), Ieş (13 X)

camătă : (1561 CORESI) : s. f. : „Pl. Zinsen" : „usure"
(2 X) :
camătă : *sg. nom. / ac.* 25,36 ; 25,37 ;
Ieş. (1 X)

cameleon : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Chamäleon" : „caméléon"
(1 X) :
hamelion : *sg. nom. / ac.* 11,30 ;

cap : (1512 DOR) : s. m. n. : „1. Kopf, Haupt, 2. Anfang, 3. Kapitel, 4. Oberhaupt" : „1. tête, 2. commencement, 3. chapitre, 4. chef"
(38 X) :
cap : *sg. nom. / ac.* 13,12 ; 13,29 ;
capu : *sg. nom. / ac.* 21,10 ;
capul : *sg. nom. / ac.* 1,04 ; 1,08 ; 1,11 ; 1,12 ; 1,15 ; 3,02 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,04 ; 4,11 ; 4,15 ; 4,24 ; 4,29 ; 4,33 ; 5,08 ; 6,05 ; 8,09 ; 8,18 ; 8,19 ; 8,21 ; 9,13 ; 10,06 ; 13,40 ; 13,41 ; 13,44 ; 13,45 ; 14,09 ; 14,17 ; 16,21 ; 21,05 ; 21,10 ; 24,14 ;
capului : *sg. gen. / dat.* 13,30 ; 14,29 ; 19,27 ;
Fac. (14 X), Ieş (9 X)

capră : (1425 BGL) : s. f. : „Ziege" : „chêvre"
(12 X) :
capra : *sg. nom. / ac.* 4,29 ;
capră : *sg. nom. / ac.* 4,28 ; 17,03 ; 22,27 ;
capre : *pl. nom. / ac.* 3,12 ; 4,23 ; 5,06 ; 9,03 ; 16,05 ; 22,19 ; 23,19 ;
caprelor : *pl. gen. / dat.* 7,23 ;
Fac. (11 X). Ieş. (3 X)

care : (XVI sec. CV) : pron. rel. / inter. : „wer, welcher" : „qui, lequel"

(241 X):
carea : *rel.* 2,08 ; 4,13 ; 4,35 ; 5,03 ; 5,07 ; 6,10 ; 7,09 ; 7,09 ; 7,11 ; 7,15 ; 7,16 ; 8,25 ; 13,14 ; 15,09 ; 15,17 ; 18,03 ; 23,12 ; 25,30 ; 26,46 ; 27,29;
carei : *rel.* 20,23 ;
carele : *rel.* 1,08 ; 4,07 ; 4,09 ; 4,14 ; 4,19 ; 5,05 ; 5,11 ; 5,16 ; 5,17 ; 6,03 ; 6,09 ; 6,15 ; 6,27 ; 7,21 ; 7,25 ; 11,02 ; 11,20 ; 11,21 ; 11,23 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,33 ; 11,42 ; 13,52 ; 13,57 ; 13,58 ; 14,28 ; 14,29 ; 14,32 ; 14,34 ; 15,02 ; 15,04 ; 15,04 ; 15,05 ; 15,20 ; 15,20 ; 15,21 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,26 ; 15,31 ; 15,33 ; 16,09 ; 16,10 ; 16,18 ; 16,23 ; 16,32 ; 16,32 ; 17,03 ; 17,04 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,13 ; 18,03 ; 18,05 ; 18,24 ; 18,29 ; 19,23 ; 20,02 ; 20,06 ; 20,09 ; 20,10 ; 20,10 ; 20,11 ; 20,13 ; 20,14 ; 20,17 ; 20,18 ; 20,20 ; 20,21 ; 20,22 ; 20,25 ; 21,21 ; 22,03 ; 22,03 ; 22,05 ; 22,05 ; 22,14 ; 22,14 ; 22,15 ; 22,16 ; 22,16 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,21 ; 22,21 ; 23,10 ; 23,38 ; 24,18 ; 24,21 ; 25,33 ; 26,06 ; 26,35 ; 27,02 ; 27,09 ; 27,09 ; 27,14 ; 27,24 ; 27,26 ;
carii : *rel.* 17,07 ; 25,42 ; 25,45 ; 25,55 ;
cărora : *rel.* 6,30 ; 16,27
căruia : *rel.* 25,31 ;
care : *rel.* (113 X) ;
Fac. (227 X), Ieș. (87 X)

carne : (XVI sec. PS. SCH) : s. f. : „Fleisch" : „viande"
(16 X)
carne : *sg. nom. / ac.* 7,19 ;
carnea : *sg. nom. / ac.* 8,17 ; 8,31 ;
cărnuri : *pl. nom. / ac.* 7,18 ; 7,19 ; 8,32 ; 22,30 ;
cărnurile : *pl. nom, / ac.* 6,27 ; 7,15 ; 7,17 ; 7,20 ; 7,21 ; 9,11 ; 11,08 ; 11,11 ; 16,27 ;
Fac. (2 X), Ieș (13 X)

casă : (1469 BGL) : s. f. : „Haus" : „maison"
(52 X) :
casa : *sg. nom. / ac.* 9,07 ; 10,06 ; 10,14 ; 14,08 ; 14,35 ; 14,38 ; 14,39 ; 14,41 ; 14,42 ; 14,43 ; 14,45 ; 14,46 ; 14,48 ; 14,48 ; 14,49 ; 14,52 ; 16,06 ; 16,11 ; 16,17 ; 16,24 ; 22,11 ; 22,13 ; 25,30 ; 27,14 ; 27,15 ;
casă : *sg. nom. / ac.* 14,35 ; 14,36 ; 14,36 ; 14,37 ; 14,38 ; 14,43 ; 14,44 ; 14,44 ; 14,46 ; 14,47 ; 14,47 ; 14,48 ; 14,51 ; 14,53 ; 25,29 ; 26,45 ;
casii : *sg. gen. / dat.* 14,37 ; 14,38 ; 14,39 ; 14,45 ; 14,55 ;
case : *pl. nom. / ac.* 25,32 ;
casele : *pl. nom. / ac.* 14,34 ; 25,31 ; 25,33 ; 25,49 ;
caselor : *pl. gen. / dat.* 25,33 ;
Fac. (19 X), Ieș (46 X)

că : (1521 NEACȘU) : conj. : „dass" : „que"
(74 X) :
Fac. (224 X), Ieș. (141 X)

căci : (1551 / 3 ES) : conj. : „denn" : „car"
(17 X) :
căce : 9,04 ; 10,17 ; 11,05 ; 11,06 ; 11,07 ; 11,45 ; 13,15 ; 14,48 ; 22,20 ; 24,22 ; 25,33 ; 26,40 ; 26,40 ;
căci : 5,11 ; 11,45 ; 13,52 ; 26,43 ;
Fac. (51 X), Ieș. (17 X)

cădea : (XVI sec. PS. SCH) : v. II : „1. fallen, stürzen, 2. münden" : „1. tomber, 2. se jeter dans"
(13 X) :
vei cădea : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,17 ;
vor cădea : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,07 ; 26,08 ; 26,36 ;
cad : *ind. pr. 3. pl.* 19,09 ;
căzură : *ind. pf. c. 3. pl.* 9,24 ;
cade : *ind. pr. 3. sg.* 23,02 ;
să cade : *ind. pr. 3. sg. refl.* 4,02 ;
va cădea : *ind. viit.* I. *3. sg.* 11,32 ; 11,33 ; 11,35 ; 11,37 ; 11,38 ;
Fac. (14 X), Ieș. (6 X)

cădelniță : (1561 CORESI) : s. f. : „(Weih-) Rauchfaß" : „encensoir"
(1 X) :
cădelnița : *sg. nom. / ac.* 10,01 ;
Ieș. (3 X)

cămilă : (1438 DRHA) : s. f. : „1. Kamel. 2. Schiffstau" : „1. chameau, 2. cordage ; câble"
(1 X) :
cămila : *sg. nom. / ac.* 11,04 ;
Fac. (24 X), Ieș (1 X)

cămin : (1583 DOR) : s. n. : „Ofen" : „four"
(1 X) :
căminuri : *pl. nom. / ac.* 11,35 :

cără : (1563 CORESI) : v. 1. : „tragen, transportieren" : „charrier, transporter"
(1 X) :
veț cără : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,10 ;

cărbune: (1491 G. LEX) : s. m. : „Kohle" : „charbon"
(1 X) :
cărbuni : *pl. nom./ac.* 16,12 ;

către : (XVI sec. CV) : prep. : „gegen" : „vers"
(120 X) :
Fac. (215 X), Ieș (248 X)

cățuie : (1588 DOC.) : s. f. : „Räucherpfanne" : „cassolette"
(1 X) :
cărția : *sg. nom. / ac.* 16,12 ;
Ieș. (1 X)

căuta : (XVI sec. PS. SCH) : v. : „1. suchen, 2. blicken, sehen, 3. trachten, streben" : „1. chercher, 2. regarder, 3. tâcher"
(2 X) :
căutați : *subj. pr. 2. pl.* 19,26 ;
voiu căuta : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,09 ;
Fac. (20 X), Ieș. (12 X)

ce : (1521 NEACȘU) : pron. rel. / interog. : „was, welches" : „que, quoi, qui"
(232 X) :
Fac. (261 X), Ieș. (193 X)

ceas : (XVI sec. CV) : s. n. : „Stunde" : „heure"
(1 X) :
ceasul : *sg. nom. / ac.* 16,02 ;
Fac. (2 X), Ieș (5 X)

cedru : (XVI sec. PS. SCH.) : s. m. : „Zeder" : „cêdre"
(5 X) :
chedru : *sg. nom. / ac.* 14,04 ; 14,06 ; 14,49 ; 14,52 ;
chiedru : *sg. nom. / ac.* 14,51 ;

cel : (1521 NEACȘU) : art. dem. / aoj. : „der" : „ce"
(153 X) :
cea : *art. f.* 6,15 ; 14,06 ; 14,06 ; 14,07 ; 14,15 ; 14,16 ; 14,26 ; 14,27 ; 14,51 ; 14,52 ; 14,52 ; 14,53 ; 23,07 ; 24,06 ; 25,41 ; 26,41 ; 26,41 ; 27,03 ;
cei : *art. f. gen. / dat.* 14,51 ;
cêle : *art. f. pl. nom. / ac.* 1,08 ; 5,12 ; 11,47 ; 11,47 ; 11,47 ; 11,47 ; 13,09 ; 16,24 ; 16,24 ; 18,30 ; 19,08 ; 20,25 ; 20,25 ; 20,25 ; 21,12 ; 22,04 ; 22,06 ; 22,07 ; 22,12 ; 23,17 ; 24,34 ; 25,11 ; 26,22 ; 26,30 ; 27,25 ; 27,27 ;
cei : *art. f. sg. gen. / dat.* 2,02 ; 8,22 ; 14,06 ; 14,14 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,25 ; 14,28 ; 14,28 ; 16,16 ; 16,16 ;
celor : *art. m. pl. gen. / dat.* 5,02 ; 8,23 ; 8,23 ; 8,23 ; 17,07 ; 17,08 ; 20,03 ; 26,10 ; 26,36 ;
cei : *art. m. pl. nom. / ac.* 3,04 ; 4,15 ; 8,02 ; 10,06 ; 10,12 ; 10,16 ; 16,01 ; 16,07 ; 16,08 ; 16,16 ; 17,10 ; 22,11 ; 23,20 ;

celui : *art. m. sg. gen. / dat.* 4,17 ; 8,22 ; 13,09 ; 13,24 ; 14,04 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,25 ; 14,28 ; 14,29 ; 14,34 ; 16,21 ; 16,21 ; 19,32 ; 19,32 ; 23,22 ; 23,22 ; 24,22 ; 25,06 ; 25,47 ;
cel : *art. m. sg. nom. / dat.* 4,03 ; 4,05 ; 4,05 ; 4,06 ; 4,16 ; 4,21 ; 4,25 ; 5,04 ; 5,08 ; 5,09 ; 5,15 ; 6,02 ; 6,02 ; 7,32 ; 7,32 ; 8,24 ; 8,25 ; 9,15 ; 9,21 ; 12,04 ; 12,05 ; 13,15 ; 13,15 ; 13,16 ; 13,24 ; 13,26 ; 13,36 ; 14,03 ; 14,06 ; 14,08 ; 14,16 ; 14,27 ; 14,41 ; 14,51 ; 15,08 ; 16,20 ; 16,26 ; 16,27 ; 16,29 ; 16,32 ; 17,12 ; 18,21 ; 19,12 ; 19,34 ; 21,10 ; 21,12 ; 21,12 ; 21,23 ; 22,02 ; 22,14 ; 24,04 ; 25,10 ; 27,21 ;
Fac. (154 X), Ieş. (134 X)

celălalt : (XVI sec. PS. SCH) : pron. adi. / dem. : „der andere" : „l'autre"
(1 X) :
ceilalţi : *adj. m. pl. nom. / ac.* 27,18 ;
Fac. (2 X), Ieş. (11 X)

cenuşă : (XVI sec. PS. SCH) : s. f. : „Asche" : „cendre (s)"
(3 X) :
cenuşa : *sg. nom. / ac.* 4,12 ;
cenuşii : *sg. gen. / dat.* 1,16 ; 4,12 ;
Fac. (4 X)

cer : (XVI sec. PS. SCH) : s. n. : „Himmel" : „ciel"
(1 X) :
ceriul : *sg. nom. / ac.* 26,19 ;
Fac. (44 X), Ieş. (16 X)

cerca : (1581 PRL) : v. I : „1. suchen, 2. untersuchen, 3. versuchen" : „chercher, 2. examiner, 3. essayer"
(2 X) :
cercînd : *ger.* 10,16 ;
au cercat : *ind. pf. c. 3. sg.* 10,16 ;
Fac. (9 X), Ieş. (6 X)

cercета : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „prüfen" : „examiner"
(1 X) :
cercetêze : *subj. pr. 3. sg.* 24,12 ;

certa : (XVI sec. CV) : v. I : „1. schelten, 2. strafen" : „1. gronder, 2. punir"
(2 X) :
certa : *ind.* 26,18 ;
voiu certa : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,28 ;
Fac. (2 X), Ieş. (2 X)

cetate : (1391 DRHB) : s. f. : „Stadt" : „cité"
(14 X) :
cetate : *sg. nom. / ac.* 14,40 ; 14,41 ; 14,45 ; 14,53 ; 25,29 ;
cetatea : *sg. nom. / ac.* 25,30 ;
cetăţii : *sg. gen. / dat.* 25,33 ;
cetăţile : *pl. nom. / ac.* 25,32 ; 26,25 ; 26,31 ; 26,33 ;
cetăţilor : *pl. gen. / dat.* 25,32 ; 25,33 ; 25,34 ;
Fac. (57 X), Ieş. (2 X)

ceva : (XVI sec. PS. SCH) : pron. nehot. / adv. : „etwas" „quelque chose, un peu"
(1 X) :
cevaşi : *pron.* 11,32 ;
Fac. (3 X), Ieş. (1 X)

chema : (XVI sec. PS. SCH) : v. I : „rufen" : „appeler"
(7 X) :
veţ chema : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,02 ; 23,04 ;
chemaţ : *ind. pr. 2. pl.* 23,37 ;
chemă : *ind. pf. s. 3. sg.* 1,01 ;
au chemat : *ind. pf. c. 3. sg.* 9,01 ; 10,04 ;
se va chema : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 13,45
Fac. (40 X), Ieş. (31 X)

chemat : (XVI sec. CV) : adj. : „berufen, bestimmt" : „appelé, voué à"
(11 X) :
chemate : *f. pl. nom. / ac.* 23,02 ; 23,04 ; 23,37 ;
chemată : *f. sg. nom. / ac.* 23,03 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,21 ; 23,24 ; 23,27 ; 23,35 ; 23,36 ;

chică : (1575 DERS) : s. f. : „Schopf" : „chevellure"
(1 X) :
chica : *sg. nom. / ac.* 19,27 ;

chin : (XVI sec. PS. SCH) : „1. Qual, Pein, Plage. 2. Folter" : „1. torture, misère, 2. supplice, tourment"
(1 X) :
chinuri : *pl. nom. / ac.* 25,46 ;
Fac. (1 X), Ieş. (2 X)

chinuire : (1570 CORESI) : s. f. : „Peinigung" : „supplice"
(1 X) :
chinuire : *sg. nom. / ac.* 25,43 ;
Ieş. (2 X)

chip : (1480 BGL) : s. n. : „1. Bild (nis), 2. Gestalt, Aussehen, 3. Person, 4. Art, Weise, 5. Mittel, Weg" : „1. image, 2. figure, 3. personne, 4. manière, 5. moyen"
(19 X) :
chip : *sg. nom. / ac.* 4,10 ; 4,20 ; 4,21 ; 4,31 ; 4,35 ; 7,07 ; 7,38 ; 8,31 ; 8,34 ; 9,07 ; 9,10 ; 9,21 ; 10,05 ; 10,15 ; 10,18 ; 13,43 ; 16,16 ; 18,28 ; 24,19 ;
Fac. (21 X), Ieş. (29 X)

chiţoran : (1688 BIBLIA) : s. m. : „(Feld-) Maus" : „souris"
(1 X) :
chiţoranul : *sg. nom. / ac.* 11,30 ;

chivără : (1509 DERS) : s. f. : „Kopfbedeckung" : „chapeau, turban"
(3 X) :
chivără : *sg. nom. / ac.* 16,04 ;
chivere : *pl. nom. / ac.* 8,13 ; 10,06 ;
Ieş. (4 X)

chivot : (1476 DRHA) : s. n. : „1. Schrein, 2. Arche Noahs" : „1. coffre, tabernacle, 2. arche de Noé"
(1 X) :
chivotul : *sg. nom. / ac.* 16,02 ;
Fac. (21 X), Ieş. (26 X)

cinci : (XVI sec. CV) : num. : „fünf" : „cinq"
(10 X) :
cinci : *card.* 26,08 ;
cincea : *ord. f.* 5,16 ; 27,13 ; 27,19 ; 27,31 ;
cincelea : *ord. m.* 19,25 ; 22,14 ; 27,15 ;
cincilea : *ord. m.* 6,05 ; 27,27 ;
Fac. (8 X), Ieş. (10 X)

cincizeci : (XVI sec. CV) : num. „fünfzig" : „cinquante"
(2 X) :
cincizecilea : *ord. m.* 25,11 ;
cincizăcilea : *ord. m.* 25,10 ;
Ieş. (4 X)

cincisprezece : (1581 PRL) : *num.* : „fünfzehn" : „quinze"
(1 X) :
cincisprăzêce : *card.* 23,06 ;

cine : (XVI sec. CV) : *pron. rel. / interog.* : „wer, der" : „qui"
(4 X) :
cui : *gen. / dat.* 6,05 ;
cine : *nom. / ac.* 6,29 ; 7,06 ; 7,27 ;
Fac. (13 X), Ieş. (48 X)

cineşi : (XVI sec. PS. SCH): pron. nehot. : „(cin) jeder, jeglicher" : „n'importe quel, tout..."
(2 X) :
cineş : 10,01; 20,15 ;
Fac. (4 X), Ieş. (4 X)

cineva : (XVI sec. PS. SCH) : pron. nehot. : „jemand, einer" : „quelqu'un"
(4 X) :
cineva : 15,24 ; 19,33 ;
cuiva : *gen. / dat.* 13,40 ; 13,41 ;
Fac. (2 X), Ieş. (6 X)

cinsti : (XVI sec. CV) : „ehren" : „honorer"
(1 X) :
cinsteşti : *subj. pr. 2. sg.* 19,32 ;
Ieş. (1 X)

cioplit : (1581 / 2 PO) : adj. : „behauen" : „sculpté"
(2 X) :
cioplite : *f. pl. nom. / ac.* 14,42 ; 26,01 ;
Ieş. (4 X)

circadă : (1645 HERODOT) : s. f. : „Herde" : „troupeau"
(3 X) :
circadă : *sg. nom. / ac.* 23,18 ;
circzi : *pl. nom. / ac.* 22,19 ; 22,21 ;
Ieş. (1 X)

ciung : (1400 DLRV) : adj. : „verstümmelt" : „manchot, amputé"
(1 X) :
ciungu : *m. sg. nom. /ac.* 27,17 ;

cilţi : (1684 A. O.) : s. m. pl. : „Werg" : „étoupe"
(2 X) :
cilţi : *nom. / ac.* 13,47 ; 13,59 ;

cimp : (ca. 1300 MDGR) : s. m. : „1. Feld, Flur, 2. Ebene" : „1. champs, 2. plaine"
(5 X) :
cimpu : *sg. nom. / ac.* 14,07 ; 14,53 ;
cimpi : *pl. nom. / ac.* 17,05 ; 25,12 ;
cimpilor : *pl. gen. / dat.* 26,01 ;
Fac. (24 X), Ieş. (11 X)

cînd : (1551 / 3 ES) : adv. / conj. : „wann, als" : „quand, lorsque"
(18 X) :
cînd : 6,04 ; 10,09 ; 12,06 ; 15,23 ; 15,31 ; 16,01 ; 18,28 ; 19,23 ; 23,10 ; 23,22 ; 23,22 ; 23,43 ; 25,02 ; 26,35 ; 26,36 ; 26,43 ; 26,44 ; 26,45 ;
Fac. (62 X), Ieş (49 X)

cîntar : (1446 DERS) : s. n. : „Waage" : „balance"
(2 X) :
cantare : *sg. nom. / ac.* 19,35 ;
cantarele : *pl. nom. / ac.* 19,36 ;

cît : (XVI sec. CV) : adj. / adv. / conj. / pron. : „ wieviel, 2. kaum, 3. insofern, 4. das... was" : „1. combien, 2. à peine, 3. tant que, 4. ce que"
(40 X) :
cîte : *pron. f. pl. nom. / ac.* 5,04 ; 6,07 ; 6,30 ; 7,19 ; 8,36 ; 10,11 ; 11,09 ; 11,10 ; 11,12 ; 11,12 ; 11,14 ; 11,15 ; 11,15 ; 11,16 ; 11,20 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,29 ; 11,33 ; 13,46 ; 13,51 ; 13,51 ; 14,22 ; 14,22 ; 14,36 ; 14,36 ; 15,10 ; 15,11 ; 17,05 ; 22,02 ; 22,03 ; 22,19 ; 22,20 ; 27,28 ;
cît : *pron. m. pl. nom. / ac.* 25,44 ;
cîţi : *pron. m. pl. nom. / ac.* 20.05 ; 25,44 ; 25,45 ;
Fac. (13 X), Ieş. (54 X)

cîte : (XVI sec. CV) : adv. : „jeweils" : „chacun"
(2 X) :
cîte : 12,05 ; 25,08 ;
Fac. (19 X), Ieş. (1 X)

clădi : (XVI sec. PS. H.) : v. IV : „aufschichten" : „ranger"
(2 X) :
vor clădi : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,12 ;
va clădi : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,12 ;

coace : (1561 CORESI) : v. III : „backen" : „cuire"
(3 X) :
vor coace : *ind. viit. I. 3. pl.* 23.17 ; 26,26 ;
se va coace : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 6,17 ;
Ieş. (1 X)

coadă : (1505 DERS) : s. f. : „Schwanz" : „queue"
(1 X) :
coadă : *sg. nom. / ac.* 22,23 ;
Ieş. (2 X)

coapsă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Schenkel, Hüfte" : „cuisse, hanche"
(5 X) :
coapse : *pl. nom. / ac.* 3,04 ; 3,10 ; 3,15 ; 4,09 ; 7,04 ;
Fac. (9 X), Ieş. (2 X)

coastă : (1463 DERS) : s. f. : „Rippe" : „côte"
(1 X) :
coastele : *pl. nom. / ac.* 1,11 ;
Fac. (3 X), Ieş. (7 X)

cobori : (1551/3 ES) : v. IV : „herab-, hinabsteigen" : „descendre"
(1 X) :
să pogori : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 9,22 ;
Fac. (30 X), Ieş. (19 X)

coi : (1621 DIRA) : s. n. : „Hode(n)" : „testicule"
(1 X) :
coiu : *sg. nom. / ac.* 21,20 ;

copil : (1318 DLRV) : s. m. : „1. Kind, 2. Diener" „1. enfant m 2. serviteur"
(2 X) :
copilul : *sg. nom. / ac.* 22,28 ;
copiii : *pl. nom. / ac.* 25,54 ;
Fac. (46 X), Ieş. (14 X)

copită : (1649 MARD) : s. f. : „Huf" : „sabot"
(8 X) :
copita : *sg. nom. / ac.* 11,04 ;
copită : *sg. nom. / ac.* 11,05 ; 11,06 ; 11,07 ; 11,07 ; 11,26 ;
copite : *pl. nom. / ac.* 11,03 ; 11,04 ;

copt : (1581 / 2 PO) : adj. : „reif" : „mûr"
(1 X) :
coaptă : *f. sg. nom. / ac.* 2,04 ;
Fac. (1 X)

corb : (1444 SUCIU) : s. m. : „Rabe" : „corbeau"
(2 X) :
corbul : *sg. nom. / ac.* 11,15 ; 11,17 ;
Fac. (1 X)

corcodel : (1591 DOR) : s. m. : „Eistaucher" : „plongeon"
(1 X) :
corcodelul : *sg. nom. / ac.* 11,29 ;

corn : (1436 LDSR) : s. n. : „1. Horn, 2. Ecke" : „1. corne, 2. coin"
(8 X) :

coarnele : *pl. nom. / ac.* 4,07 ; 4,18 ; 4,25 ; 4,30 ; 4,34 ; 8,15 ; 9,09 ; 16,18 ;
Fac. (1 X), Ieș. (16 X)

coroi : (1462 STEFANELLI) : s. m. : „Habicht" : „épervier"
(1 X) :
coruiul : *sg. nom. / ac.* 11,16 ;

cort : (1563 CORESI) : s. n. : „Zelt" : „tente"
(50 X) :
cortul : *sg. nom. / ac.* 1,01 ; 4,05 ; 4,07 ; 4,16 ; 4,18 ; 6,30 ; 9,23 ; 10,09 ; 15,31 ; 16,17 ; 16,20 ; 16,23 ; 16,33 ; 24,03 ;
cortului : *sg. gen. / dat.* 1,03 ; 1,05 ; 3,02 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,04 ; 4,07 ; 4,14 ; 4,19 ; 6,16 ; 6,26 ; 8,03 ; 8,04 ; 8,31 ; 8,33 ; 8,35 ; 9,05 ; 10,07 ; 12,06 ; 14,11 ; 14,23 ; 15,14 ; 15,29 ; 16,07 ; 16,16 ; 17,04 ; 17,04 ; 17,04 ; 17,05 ; 17,06 ; 17,09 ; 19,21 ;
corturi : *pl. nom. / ac.* 23,42 ; 23,42 ; 23,43 ;
corturilor : *pl. gen. / dat.* 23,34 ;
Fac. (17 X), Ieș (105 X)

corui→coroi

coș / 2 : (1688 BIBLIA) : s. n. : „Hautfinne, Pickel" : „acné"
(1 X) :
coș : *sg. nom. / ac.* 13,39 ;

coșniță : (1581 / 2 PO) : s. f. : „Handkorb" : „panier"
(3 X) :
coșnița : *sg. nom. / ac.* 8,02 ; 8,25 ; 8,31 ;
Fac. (1 X), Ieș. (4 X)

crește : (XVI sec. CV) : v. III : „wachsen" : „croître"
(3 X) :
cresceu : *ind. pr. 3. pl.* 25,05 ; 25,11 ;
voiu crește : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,09 ;
Fac. (17 X), Ieș. (4 X)

creștere : (1581 / 2 PO) : s. f. : „Wachstum" : „accroissement, récolte"
(1 X) :
crêșterile : *pl. nom. / ac.* 25,19 ;

creț : (1330 DLRV) : adj. / s. n. : „kraus, Krause" : „bouclé, boucle"
(1 X) :
creț : *s. n. sg. nom. / ac.* 19,27 ;

cu : (1521 NEACȘU) : prep. : „mit" : „avec"
(204 X) :
Fac. (230 X), Ieș (276 X)

cuget : (XVI sec. CV) : s. n. : „1. Gedanke, Sinn, 2. Gewissen" : „1. pensée, 2. raison, esprit"
(1 X) :
cugetul : *sg. nom. / ac.* 19,17 ;
Fac. (8 X), Ieș. (10 X)

cui→cine

culca : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : („sich) nierderlegen" : „(se) coucher"
(3 X) :
se va culca : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 15,20 ; 15,24 ; 20,11 ;
Fac. (10 X), Ieș (2 X)

culcare : (1688 BIBLIA) : s. f. : „(Bei-) Schlaf" : „coucher"
(2 X) :
culcare : *sg. nom. / ac.* 18,22 ; 20,13 ;

culege : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „(auf-) lesen" : „cueillir"
(3 X) :
culegi : *subj. pr. 2. sg.* 19,10 ; 25,05 ;
culegeți : *subj. pr. 2. pl.* 25,11 ;

culeș : (1581 / 2 PO) : adj. / s. n. : „gesammelt, Lese" : „cueilli, récolte, vendange"
(2 X) :
culesul : *s. n. sg. nom. / ac.* 26,05 ; 26,05 ;

cum : (1521 NEACȘU) : adv. / conj. : „wie" : „comme(nt)"
(18 X) :
cum : *conj.* 5,10 ; 7,36 ; 8,04 ; 8,09 ; 8,13 ; 8,17 ; 8,20 ; 8,28 ; 9,16 ; 14,30 ; 16,34 ; 24,19 ; 24,20 ; 24,23 ; 25,16 ; 27,08 ; 27,12 ; 27,14 ;
Fac. (93 X), Ieș (70 X)

cumpănă : (1509 DERS) : s. f. : „Waage" : „balance"
(5 X) :
cumpăna : *sg. nom. / ac.* 26,26 ; 27,03 ;
cumpănă : *sg. nom. / ac.* 19,35 ;
cumpenele : *pl. nom. / ac.* 27,25 ;
cumpenile : *pl. nom. / ac.* 19,36 ;
Fac. (1 X)

cumpăra : (1551 / 3 ES) : v. I. : „kaufen" : „acheter"
(4 X) :
au cumpărat: *ind. pf. c. 3. sg.* 25,30 ; 27,22 ; 27,24 ;
va cumpăra : *ind. viit. I. 3. sg.* 22,11 ;
Fac. (12 X)

cumpărat : (1670 ANON. CAR.) : adj. : „gekauft" : „acheté"
(1 X) :
cumpărat : *adj. m. sg. nom. / ac.* 22,11 ;
Fac. (4 X), Ieș. (1 X)

cumpărator : (1561 CORESI) : s. m. : „Käufer" : „acquéreur"
(1 X) :
cumpărătoriului : *sg. gen. / dat.* 25,28 ;

cunoaște : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „(er)kennen" : „(re)connaître"
(7 X) :
au cunoscut : *ind. pf. c. 3. sg.* 5,17 ;
va cunoaște : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,13 ; 5,03 ; 5,04 ;
se va cunoaște : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 4,14 ; 4,23 ; 4,28 ;
Fac. (37 X), Ieș (17 X)

cuptor : (1501 SUCIU) : s. n. : „Ofen" : „four"
(4 X) :
cuptoriu : *sg. nom. / ac.* 2,04 ; 7,09 ; 26,26 ;
cuptoare : *pl. nom. / ac.* 11,35 ;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X)

curat : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „1. gereinigt, 2. rein" : „1. nettoyé, 2. pur"
(66 X) :
curate : *f. pl. nom. / ac.* 5,13 ; 9,02 ; 9,03 ; 11,47 ; 14,04 ; 14,49 ; 20,25 ; 20,25 ;
curată : *f. sg. nom. / ac.* 1,03 ; 1,10 ; 2,01 ; 4,28 ; 4,32 ; 5,11 ; 6,15 ; 6,20 ; 7,12 ; 9,04 ; 11,36 ; 14,10 ; 14,53 ; 23,12 ; 23,13 ; 23,17 ; 24,05 ; 24,06 ; 24,07 ;
curaț : *m. pl. nom. / ac.* 23,18 ;
curați : *m. pl. nom. ac.* 14,10 ; 23,18 ;
curat : *m. sg. nom. / ac.* 3,01 ; 3,06 ; 3,09 ; 4,03 ; 4,12 ; 4,14 ; 4,23 ; 5,15 ; 5,18 ; 6,06 ; 6,11 ; 11,32 ; 11,37 ; 12,06 ; 13,06 ; 13,13 ; 13,17 ; 13,34 ; 13,37 ; 13,39 ; 13,40 ; 13,41 ; 13,58 ; 14,07 ; 14,08 ; 14,10 ; 15,08 ; 15,12 ; 15,13 ; 17,15 ; 22,07 ; 22,21 ; 24,02 ; 24,04 ;
curați : *s. m. pl. nom. / ac.* 10,10 ;
curatul : *s. m. sg. nom. / ac.* 7,19 ;
Fac. (12 X), Ieș. (38 X)

curățenie : (1581 / 2 PO) : s. f. : „Reinheit" : „pureté"
(1 X) :

curăţeniia : *sg. nom. / ac.* 14,32 ;
Ieş. (3 X)

curăţi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „reinigen" : „nettoyer, purifier"
(39 X) :
veţi curăţi : *ind. viit. I. 2. pl.* 19,23 ;
vă veţi curăţi : *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 16,30 ;
curăţaseă : *subj. pr. 3. sg.* 13,07 ; 13,59 ; 14,23 ; 16,30 ;
curăţi : *inf.* 14,49 ;
au curăţit : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,15 ;
s-au curăţit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 14,07 ;
au curăţit : *ind. pf. c. 3. pl.* 9,15 ;
curăţêşte : *ind. pr. 3. sg.* 14,11 ;
să curăţêşte : *ind. pr. 3. sg. refl.* 14,11 ; 14,11 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,18 ; 14,25 ; 14,28 ; 14,31 ;
va curăţi : *ind. viit. I. 3. sg.* 12,07 ; 13,06 ; 13,13 ; 13,17 ; 13,23 ; 13,28 ; 13,34 ; 13,37 ; 14,48 ; 14,52 ; 16,19 ;
se va curăţi : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 12,08 ; 13,35 ; 14,02 ; 14,20 ; 14,57 ; 15,13 ; 15,28 ; 15,28 ; 22,04 ;
Fac. (1 X), Ieş. (6 X)

curge : (XVI sec. CV) : v. III : „fließen" : „couler"
(15 X) :
curînd : *ger.* 15,03 ;
curîndu- : *ger.* 15,19 ;
cură : *ind. pr. 3. sg.* 15,04 ; 15,04 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,09 ; 15,11 ; 15,12 ; 15,13 ; 15,25 ; 15,32 ;
va cură : *ind. viit. I. 3. sg.* 15,25 ;
va scură : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,09 ;
Ieş. (5 X)

curgere : XVI sec. CV) : s. f. : „Fluß" : „cours, flux"
(1 X) :
curgerea : *sg. nom. / ac.* 15,33 ;

curmeziş : (1508 BGL) : adv. : „quer" : „obliquement"
(4 X) :
curmeziş : (<în). 26,21 ; 26,23 ; 26,27 ; 26,40 ;

curs : (1561 CORESI) : s. n. „Erguß, Ausfluß" : „flux"
(5 X)
cursul : *sg. nom. / ac.* 15,13 ; 15,15 ; 15,19 ; 15,28 ; 15,30 ;

cursoare : (1679 DOS) : s. f. : „Erguß, Ausfluß" : „flux"
(6 X) :
cursoarea : *sg. nom. / ac.* 15,02 ; 15,03 ; 15,03 ;
cursorii : *sg. gen. / dat.* 15,03 ; 15,25 ; 15,26 ;

cursură : (1517 DLRV) : s. f. : „Erguß, Ausfluß" : „flux"
(1 X) :
cursură : *sg. nom. / ac.* 15,02 ;

curte : (1485 DERS) : s. f. : „Hof" : „cour"
(3 X) :
curtea : *sg. nom. / ac.* 6,16 ; 6,26 ; 8,31 ;
Fac. (1 X), Ieş. (24 X)

curvă : (XVI sec. CV) : s. f. : „Hure" : „prostituée"
(2 X) :
curvă : *sg. nom. / ac.* 21,07 ; 21,14 ;
Fac. (5 X)

curvi : (1563 CORESI) : v. IV : „huren" : „forniquer"
(6 X) :
curveşti : *subj. pr. 2. sg.* 19,29 ;
curveaseă : *subj. pr. 3. pl.* 20,05 ; 20,06 ;
curveseu : *inf. pr. 3. pl.* 17,07 ;
curvi : *inf.* 21,09 ;
va curvi : *ind. viit. I. 3. sg.* 19,29 ;
Fac. (1 X), Ieş. (3 X)

cuveni : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „sich ziemen" : „seoir"
(2 X) :
se cuvine : *ind. pr. 3. sg. refl.* 9,16 ;
să cuvine : *ind. pr. 3. sg. refl.* 5,10 ;
Ieş. (7 X)

cuvînt : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Wort" : „mot, parole"
(6 X) :
cuvîntul : *sg. nom. / ac.* 4,13 ; 8,05 ; 9,06 ; 10,07 ; 17,02 ;
cuvintele : *pl. nom. / ac.* 8,36 ;
Fac. (50 X), Ieş. (43 X)

D

da : (1521 NEACŞU) : v. I : „geben" : „donner"
(60 X) :
iaste dată : *ind. pr. 3. sg. pas.* 21,03 ;
veţ da : *ind. viit. I. 2. pl.* 7,32 ; 25,24 ;
veţi da : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,38 ; 26,25 ;
vor da : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,04 ; 26,26 ;
dau : *subj : pr. 1. sg.* 25,38;
dai : *subj. pr. 2. sg.* 18,20 ; 18,21 ; 18,23 ; 25,37; 25,37 ;
dea : *subj. pr. 3. sg.* 25,28 ;
daţ : *subj. pr. 2. pl.* 22,22 ;
dea : *subj. pr. 3. pl.* 7,36 ;
dau : *ind. pr. 1. sg.* 14,34 ; 23,10 ; 25,02 ; 25,02 ;
am dat : *ind. pf. c. 1. sg.* 6,17 ; 7,34 ; 17,11 ; 18,25 ;
au dat : *ind. pf. c. 3. sg.* 10,17 ; 20,03 ; 26,46 ;
dă : *ind. pr. 3. sg.* 19,23 ;
voiu da : *ind. viit. I. 1. sg.* 14,34 ; 20,24 ; 26,04 ; 26,06 ;
va da : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,04 ; 6,05 ; 6,16 ; 15,14 ; 20,02 ; 20,04 ; 20,15 ; 22,14 ; 24,19 ; 24,20 ; 25,15 ; 25,16 ; 25,19 ; 25,27 ; 25,51 ; 25,53 ; 26,04 ; 26,20 ; 26,20 ; 27,09 ; 27,23 ; 27,28 ;
se-au dat : *ind. pf. c. 3. pl. refl. pas.* 10,14 ;
s-au dat : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 19,20 ;
să dea : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 24,20 ;
se va da : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 22,12 ; 27,24 ; 27,28 ;
Fac. (141 X), Ieş. (70 X)

danie : (1456 BGL) : s. f. : „Geschenk, Gabe" : „donation, don"
(2 X) :
daniia : *sg. nom. / ac.* 27,28 ; 27,28 ;

dar/ 1 : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : (44 X) „Geschenk, Gabe" : „cadeau, don"
dar : *sg. nom. / ac.* 1,14 ; 2,01 ; 2,04 ; 2,12 ; 17,4 ; 27,9 ; 27,11 ;
darul : *sg. nom. / ac.* 1,03 ; 1,10 ; 1,15 ; 2,01 ; 2,05 ; 2,07 ; 2,13 ; 2,13 ; 3,01 ; 3,06 ; 3,07 ; 3,12 ; 4,23 ; 4,28 ; 4,32 ; 5,10 ; 6,20 ; 7,16 ; 7,29 ; 9,15 ;
darului : *sg. gey. / dat.* 3,02 ; 3,08 ;
daruri : *pl. nom. / ac.* 1,02 ; 21,06 ; 21,16 ; 22,18 ; 22,25 ; 22,27 ;
darurile : *pl. nom. / ac.* 1,02 ; 7,13 ; 7,14 ; 7,38 ; 9,07 ; 21,08 ; 21,21 ; 21,22 ; 23,14 ;
Fac. (15 X), Ieş (6 X)

dare : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Gabe" : „don"
(2 X) :
dare : *sg. nom / ac.* 7,30 ;
dările : *pl. nom. / ac.* 23,38 ;
Fac. (3 X), Ieş (1 X)

dărui : (XVI sec. CV) : v. IV : „schenken" : „donner, offrir"
(1 X) :
dărui ĕşte : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 7,15 ;
Fac. (1 X)

de / 1 : (1521 NEACŞU) : prep. : „von, seit" : „de, depuis"
(488 X)
Fac. (530 X). Ieş. (764 X)

de / 2 : (1521 NEACȘU) : conj. : „1. um, zu, 2. wenn“ : „1. que, 2. si“
(136 X)
Fac. (111 X), Ieș. (101 X)

deciț : (XVI sec. PS. SCH.) : adv. / conj. : „ais“ : „que“
(7 X) :
deciț : 13,20 ; 13,30 ; 13,31 ; 14,36 ; 14,37; 18,28; 25,51;
Fac. (23 X) Ieș. (8 X)

decusară→seară

decuseară→seară

deget : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „Finger, Zehe“ : „doigt“
(14 X) :
dêgetul : *sg, nom./ac.* 4,06 ; 4,06 ; 4.17 ; 4,25 ; 4,30 ; 4,34 ; 8,15 ; 9,09 ; 14,16 ; 14,16 ; 14,27 ; 16,14 ; 16,14 ; 16,19 ;
Fac. (3 X)

demineață→dimineață

den→din

denlăuntru→înăuntru

dentîi(u)→întîi

dentr(u)→în

dentre→între

deprindere : (1649 MARD.) : s.f. : „Gewohnheit“ : „habitude“
(1 X) :
deprinderile : *pl. nom/ac.* 18,03 ;

dereapta→drept

derept→drept

dereptate→dreptate

des : (1581/2 PO) : adj./adv. : „dicht, häufig“ : „épais, dense, souvent“
(1 X) :
dêse : *adj. f. pl. nom./ac.* 23,40 ;
Ieș. (1 X)

descoperi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „enthüllen, aufdecken“ : „dévoiler, découvrir“
(30 X) :
descoperi : *subj. pr. 2. sg.* 18,07 ; 18,07 ; 18,08 ; 18,09 ; 18,10 ; 18,11 ; 18,11 ; 18,12 ; 18,13 ; 18,14 ; 18,15 ; 18,15 ; 18,16 ; 18,17 ; 18,17 ; 18.18 ; 18,19 ; 20,19 ;
descopere : *subj. pr. 3. sg.* 18,06 ;
să fie descoperit : *subj. pr. 3. sg. pas.* 13,45 ;
descoperiți : *subj. pr. 2. pl.* 10,06 ;
au descoperit : *ind. pf. c. 3. sg.* 20,11 ; 20,18 ; 20,18 ; 20,19 ; 20,20 ; 20,21 ; 20,27 ; 20,28 ;
va descoperi : *ind. viit. I. 3. sg.* 21,10 ;
Fac. (2 X), Ieș. (1 X)

despărți : (1551/3 ES) : v. IV : „trennen, scheiden“ : „séparer, disjoindre“
(1 X) :
va despărți : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,08 ;
Fac. (2 X), Ieș. (1 X)

despicat : (1590 DERS) : adj. : „gespalten“ : „fendu“
(6 X) :
despicate : *f. pl. nom./ac.* 11,04 ;
despicată : *f. sg. nom./ac.* 11,04 ; 11,07 ; 11,26 ;
despicat : *m. sg. nom./ac.* 11,05 ; 11,06 ;

despre : (XVI sec. CV) : prep. : „nach, vor, bezüglich“ : „vers, au sujet de“
(2 X) :
despre : 20,17 ; 20,17 ;
Fac. (3 X), Ieș. (14 X)

deșert : (XVI sec. CV) : adj./s.n. : „1. leer, Wüste, 2. vergeblich“ : „1. vide, désert, 2. (en) vain“
(2 X) :
deșărt : *adv.*(<în). 26,20 ;
îndeșărți : *s. m. pl. gen./dat.* (<celor). 17,07 ;
Fac. (2 X), Ieș. (7 X)

dezbrăca : (1551/3 ES) : v. I : „(sich) ausziehen“ : „(se) déshabiller“
(2 X) :
va dezbrăca : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,11 ;
se va dezbrăca : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 16,23 ;
Fac. (2 X), Ieș. (1 X)

didrahm→drahmă

didrahmă→drahmă

dimineață : (XVI sec. CV) : s.f./adv. : „Morgen, morgens“ „matin, le matin“
(10 X) :
demineața : *adv.* 6,09 ;
dimineața : *adv.* 7,15 ; 19,13 ; 24,03 ; 24,04 ;
dimineață : *s. f. sg. nom./ac.* 6,12 ; 6,12 ; 6,20 ; 9,17 ; 22,30 ;
Fac. (21 X), Ieș. (18 X)

din : (1521 NEACȘU) : prep. : „aus, von“ : „de“
(339 X) :
den :
Fac. (221 X), Ieș. (274 X)

dinainte : (1540 DERS) : adv./prep. : „vorher, vor“ : „plustôt, à l'avance, devant“
(4 X) :
denainte : *adv.* 23,15 ; 23,17 ;
cel mai denainte : *adv. superl.* 4,21 ;
denaintea : *prep.* 6,14 ;
Fac. (3 X), Ieș. (3 X)

dinte : (XVI sec. PS. SCH.) : s.m. : „Zahn“ : „dent“
(2 X) :
dinte : *sg. nom./ac.* 24,20 ; 24,20 ;

dîns : (XVI sec. CV) : pron. pers./dem. : „1. er, 2. selbst“ : „1. il, 2. -même“
(197 X) :

dînsele : *f. pl. nom./ac.* 7,34 ; 8,11 ; 8,27 ; 11,10 ; 11,12 ; 14,06 ; 14,40 ; 16,27 ; 20,14 ; 22,31 ; 23,37 ; 25,18 ; 26,03 : 26,15 ;
dnsele : *f. pl. nom./ac.* 7,25 ; 11.22 ; 11,32 ; 18,05 ; 22,08 ; 22,20 ;
dînsa : *f. sg. nom./ac.* 2,02 ; 5,11 ; 6,26 ; 8,07 ; 9,16 ; 9,16 ; 11,34 ; 11,38 ; 12,07 ; 12,08 ; 15,18 ; 15,27 ; 18,18 ; 18,20 ; 19,29 ; 22,28 ; 23,41 ; 24,05 ; 27,14 ; 27,14 ; 27,15 ; 27,19 ; 27,20 ; 27,24 ;
însa : *f. sg. nom. /ac.* 2,02 ; 2,12 ; 4,23 ; 5,12 ; 7,15 ; 13,32 ; 15,32 ; 23,21 ; 23,28 ; 23,29 ; 23,30 ;
dînșii : *m. pl. nom./ac.* 3,10 ; 4,20 ; 7,36 ; 8,06 ; 8,13 ; 8,13 ; 8,16 ; 8,24 ; 9,07 ; 9,19 ; 10,02 ; 10,05 ; 10,11 ; 15,31 ; 17,07 ; 18,02 ; 19,02 ; 20,23 ; 21,23 ; 22,09 ; 22,18 ; 23,10 ; 23,43 ; 24,15 ; 25,46 ; 26,36 ; 26,41 ; 26,43 ; 26,44 ; 27,02 ;
înșii : *m. pl. nom./ac.* 25,44 ; 25,45 ;
dînsul : *m. sg. nom./ac.* 3,07 ; 3,09 ; 4,12 ; 4,20 ; 4,26 ; 4,31 ; 4,35 ; 4,35 ; 5,10 ; 5,13 ; 5,15 ; 6,04 ; 6,07 ; 6,12 ; 6,20 ; 6,22 ; 7,14 ; 7,20 ; 8,07 ; 8,07 ; 8,07 ; 8,08 ; 8,10 ; 8,11 ; 8,12 ; 8,15 ; 8,15 ; 8,22 ; 8,29 ; 8,30 ; 9,09 ; 9,12 ; 9,18 ; 11,35 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,11 ; 13,23 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,27 ; 13,35 ; 13,37 ; 13,54 ; 13,58 ; 14,12 ; 14.21 ; 14,29 ; 15,04 ; 15,10 ; 15,24 ; 15,26 ; 16,10 ; 16,10 ; 16,18 ; 16,32 ; 17,10 ; 17,13 ; 18,25 ; 18,28 ; 19,17 ; 19,22 ; 20,02 ; 20,03 ; 20,05 ; 20,14 ; 20,16 ; 20,22 ; 20,24 ; 21,07 ; 21,12 ; 21,16 ; 21,17 ; 22,03 ; 22,14 ; 23,11 ; 24,03 ; 24,12 ; 24,16 ; 24,23 ; 25,10 ; 25,19 ; 25,27 ; 25,36 ; 25;41 ; 25,49 ; 25,53 ; 25,54 ; 26,35 ; 27,12 ; 27,12 ; 27,13 ; 27,23 ; 27,26 ; 27,27 ;
însul : *m. sg. nom./ac.* 3,14 ; 6,15 ; 6,28 ; 8,11 ; 13,21 ; 13,47 ; 13,52 ; 15,03 ; 15,16 ; 18,23 ; 21,20 ; 21,21 ; 22,04 ;
Fac. (316 X), Ieș. (49 X)

doa→doi

doao→doi

dobitoc : (1561 CORESI) : s.n. : „1. Tier, 2. Herde, 3. Vermögen" : „1. animal, 2. troupeau, 3. fortune, bien"
(29 X) :
dobitoc : *sg. nom./ac.* 20,15 ; 20,16 ; 24,18 ; 27,10 ; 27,10 ; 27,28 ;
dobitocul : *sg. nom./ac.* 11,03 ; 11,26 ; 20,15 ; 20,16 ; 27,11 ; 27,11 ;
dobitoace : *pl. nom./ac.* 1,02 ; 7,25 ; 7,26 ; 11,03 ; 11,46 ; 20,25 ;
dobitoacele : *pl. nom./ac.* 11,02 ; 11,02; 11,39; 19,19: 20,25 ; 26,22 ; 27,09 ; 27,26 ; 27,27 ;
dobitoacelor : *pl. gen./dat.* 5,02 ; 25,07 ;
Fac. (49 X), Ieș. (34 X)

doi : (XVI sec. CV) : num. : „zwei" : „deux"
(44 X) :
doao : *card. f.* 1,08 ; 5,07 ; 12,05 ; 14,22 ; 14,49 ; 15,14 ; 15,29 ; 19,19 ; 19,19 ; 23,17 ; 23,17 ; 24,05 ;
doi : *card. m.* 3,01 ; 5,07 ; 5,11 ; 8,02 ; 10,01 ; 12,08 ; 14,10 ; 14,22 ; 15,14 ; 15,29 ; 16,01 ; 16,05 ; 16,07 ; 16,08 ; 23,18 ; 23,19 ; 23,20 ;
doao : *ord. f.* 23,11 ;
doa : *ord. f.* 11,03 ; 19,06 ; 23,13 ; 23,15 ; 23,16 ;
doile : *ord. m.* 13,51 ;
doilea : *ord. m.* 5,10 ; 8,21 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,33 ; 13,58 ;
Fac. (55 X). Ieș. (99 X)

domn : (XVI sec. CV) : s.m.: „Herr, Gott" : „Seigneur, Dieu"
(343 X)
Domnul : *sg. nom./ac.* (127 X)
Domnului : *sg. gen./dat.* (216 X)
Fac. (177 X), Ieș. (16 X)

dormi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „schlafen" : „dormir"
(14 X) :
veți dormi : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,06 ;
dormi : *subj. pr. 2. sg.* 18,22 ;
doarmă : *subj. pr. 3. sg.* 19,13 ;
doarme : *ind. pr. 3. sg.* 14,47 ;
va dormi : *ind. viit. I. 3. sg.* 15,04 ; 15,18 ; 15,24 ; 15,26 ; 15,33 ; 19,20 ; 20,12 ; 20,13 ; 20,18 ; 20,20 ;
Fac. (24 X), Ieș. (3 X)

dospit : (1581 CORESI) : adj. : „gesäuert" : „levé"
(8 X) :
nedospite : *f. pl. nom./ac.* 2,04 ; 2,04 ; 2,05 ; 7,12 ; 7,13 ;
dospită : *f. sg. nom./ac.* 2,11 ; 6,17 ; 23,17 ;
Ieș. (2 X)

dovedi : (1688 BIBLIA) : v. IV. : „1. beweisen, 2. herausbringen, in Erfahrung bringen, 3. bewältigen" : „1. prouver, 2. trouver, découvrir, 3. venir à bout de..."
(1 X) :
să va dovedi : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 6,05 ;
Fac. (1 X)

drahmă : (1561 CORESI) : s.f. : „Drachme, Silberstück" : „drachme"
(10 X) :
didrahme : *pl. nom./ac.* 27,03 ; 27,04 ; 27,05 ; 27,05 ; 27,06 ; 27,06 ; 27,07 ; 27,07 ; 27,16 ;
didrahmul : *m. sg. nom./ac.* 27,25 ;
Fac. (5 X), Ieș. (7 X)

drept : (1437 DERS) : adj./adv./s. : „1. gerade, 2. recht, richtig, 3. rechts, 4. Recht, 5. Gerechter" : „1. droit, 2. juste (-ment), 3. à droite, 4. droit, 5. juste"
(30 X) :
derept : *adj. sg. nom./ac.* 9,21 ;
direpț : *adj. m. sg. nom./ac.* 7,22 ; 7,33 ; 8,24 ; 8,25 ; 14,16 ; 14,27 ; 14,28 ; *adj. m. sg. gen./dat.* (<**celui**). 8,22 ; 14,28 ;
dirêpt : *adj. m. sg. gen./dat.* (<**celui**). 14,25 ;
direptu : *adj. m. sg. gen./dat.* (<**celui**). 14,14 ; 14,17 ;
direaptă : *adj. f. sg. nom./ac.* 8,22 ; 14,17 ; 14,25 ; 19,36;
dirêpte : *adj. f. sg. gen./dat.* (< **cei**). 8,22 ; 14,14 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,25 ; 14,28 ; 14,28 ; *adj. f. pl. nom./ac.* 19,36 ; 19,36 ; 19,36 ; *adj. f. pl. gen./dat.* (<**celor**). 8,23 ; 8,23 ; 8,23 ;
Fac. (27 X), Ieș. (18 X)

dreptate : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „1. Gerechtigkeit, 2. Recht" : „1. justice, 2. droit"
(3 X) :
dereptate : *sg. nom./ac.* 19,15 ; 24,22 ;
dereptățile : *pl. nom./ac.* 25,18 ;
Fac. (11 X), Ieș. (8 X)

duce : (1521 NEACȘU) : v. III : „1. tragen, 2. (fort-, davon) gehen" : „1. emmener, 2. (s'en) aller"
(3 X) :
au dus : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,27 ; 8,27 ; 9,10 ;
Fac. (46 X), Ieș. (12 X)

Dumnezeu : (XVI sec. CV) : s.m. : „Gott" : „Dieu"
(62 X) :
Dumnezeul : *sg. nom./ac.* 11,44 ; 19,03 ;
Dumnezău : *sg. nom./ac.* 11,45 ; 22,33 ; 25,38 ; 26,12 ; 26,45 ;
Dumnezăul : *sg. nom./ac.* 11,44 ; 18,02 ; 18,04 ; 18,05 ; 18,30 ; 19,02 ; 19,04 ; 19,10 ; 19,12 ; 19,14 ; 19,14 ; 19,16 ; 19,18 ; 19,23 ; 19,25 ; 19,28 ; 19,31 ; 19,32 ; 19,34 ; 19,36 ; 20,07 ; 20,24 ; 20,26 ; 21,08 ; 21,15 ; 23,22 ; 23,43 ; 24,16 ; 24,22 ; 25,17 ; 25,36 ; 25,38 ; 25,43 ; 26,01 ; 26,01 ; 26,13 ; 26,44 ;

Dumnezăului : *sg. gen./dat.* 4,22 ; 19,12 ; 21,06 ; 21,06 ; 21,06 ; 21,07 ; 21,08 ; 21,12 ; 21,21 ; 21,22 ; 21,23 ; 22,25 ; 23,14 ; 23,28 ; 23,40 ; 23,44 ;
Dumnezău : *sg. gen./dat.* (<**lui**). 21,21 ;
dumnezei : *pl. nom./ac.* 19,04 ;
Fac. (295 X), Ieș. (197 X)

după : XVI sec. CV) : prep. : „nach" : „après, selon" (80 X) :
dupe : 2,07 ;
dupre : 8,04 ; 8,09 ; 13,55 ; 15,26 ; 17,07 ; 18,03 ; 18,03 ; 20,06 ; 27,12 ; 27.14 ;
după : (69 X) ;
Fac. (183 X), Ieș. (111 X)

E

ea→el

eghiptean : (XVI sec. CV) : adj./s.m. : „ägyptisch, Ägypter" : „égyptien, Égyptien" (1 X) :
eghiptean : *s. m. sg. nom./ac.* 24,10 ;
Fac. (19 X)

ei→el

el : (1480 LDSR) : pron. pers. : „er" : „il, lui" (1104 X)
o : *f. sg. ac.* 1,17 ; 1,17 ; 2,02 ; 2,08 ; 2,11 ; 4,32 ; 6,10 ; 6,11 ; 6,14 ; 6,26 ; 6,26 ; 14,06 ; 17,04 ; 17,04 ; 18,08 ; 18,13 ; 18,15 ; 18,17 ; 19,08 ; 19,10 ; 19,19 ; 19,29 ; 21,05 ; 25,04 ; 27,14 ; 27,14 ; 27,19 ; 27,20 ;
lor : *pl. dat.* 4,14 ; 4,20 ; 6,17 ; 7,07 ; 7,36 ; 10,01 ; 10,04 ; 11,19 ; 22,03 ; 25,34 ; 26,44 ; 26,45 :
le : *f. pl. ac.* 1,09 ; 1,16 ; 2,12 ; 4,02 ; 5,08 ; 9,02 ; 10,06 ; 11,13 ; 14,06 ; 14,23 ; 14,24 ; 14,51 ; 15,14 ; 15,29 ; 16,21 ; 17,05 ; 19,03 ; 19,09 ; 19,10 ; 19,10 ; 19,30 ; 19,37 ; 21,08 ; 21,10 ; 21,21 ; 22,22 ; 22,23 ; 22,24 ; 22,31 ; 23,20 ; 23,22 ; 23,22 ; 23,30 ; 24,09 ; 25,05 ; 25,18 ; 25,18 ; 26,02 ; 26,03 ; 26,16 ; 26,45 ;
le- : *f. pl. ac.* 7,34 ; 7,36 ; 8,11 ; 8,13 ; 8,17 ; 8,19 ; 8,27 ; 8,27 ; 18,25 ; 20,23 ; 20,25 ; 26,43 ;
-le : *f. pl. ac.* 18,05 ;
ële : *f. pl. nom./ac.* 1.16 ; 2,06 ; 2,06 ; 3,05 ; 5,08 ; 6,18 ; 7,05 ; 7,06 ; 7.18 ; 8,27 ; 8,31 ; 9,02 ; 10,01 ; 10,13; 11,09; 11,21; 11,42; 14,23; 14,24; 14,51; 14,51; 15,10 ; 15,14 ; 15,15 ; 16,18 ; 16,21 ; 16,27 ; 17,05 ; 18,04 ; 18,05 ; 18,30 ; 19,37 ; 20,08 ; 20,22 ; 22,05 ; 22,09,; 22,09 ; 22,09 ; 22,13 ; 22,22 ; 22.25 ; 22,25 ; 23,02 ; 23,04 ; 23,20 ; 24.09 ; 27,09 ; 27,11 ; 34,06 ;
-i : *f. sg. dat.* 11,04 ; 15,19 ; 15,19 ; 15,25 ; 18,07 ; 18,18 ; 18,19 ;
ei : *f. sg. gen./dat.* 2,02 ; 2,02 ; 2,09 ; 2,16 ; 2,26 ; 4,30 ; 5,12 ; 6.09 ; 6,15 ; 6,15 ; 6,15 ; 6,20 ; 6,20 ; 6,27 ; 6,27 ; 8,11 ; 11,14 ; 11,15 ; 11,22 ; 12,02 ; 12,04 ; 12,04 ; 12,05 ; 12,06 ; 12,07 ; 12,08 ; 13,04 ; 13,20 ; 13,30 ; 13,55 ; 14,45 ; 14,45 ; 15,19 ; 15,19 ; 15,19 ; 15,20 ; 15,21 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,25 ; 15,25 ; 15,25 ; 15,25 ; 15,26 ; 15,26 ; 15,26 ; 15,28 ; 15,28 ; 15,29 ; 15,30 ; 15,31 ; 15,33 ; 16,01 ; 16,07 ; 17,02 ; 17,05 ; 17,07 ; 17,08 ; 18,07 ; 18,11 ; 18,17 ; 18,17 ; 18,17 ; 18,18 ; 18,19 ; 18,19 ; 19,20 ; 19,20 ; 20,14 ; 20,17 ; 20,18 ; 21,07 ; 22,13 ; 22,28 ; 25,03 ; 25,13 ; 25,21 ; 25,28 ; 25,29 ; 25,29 ; 26,04 ;
ea : *f. sg. nom./ac.* 1,06 ; 2,01 ; 2,01 ; 2,15 ; 2,15 ; 4,09 ; 4,32 ; 4,33 ; 5,11 ; 5,12 ; 6,03 ; 6,11 ; 6,16 ; 6,16 ; 6,17 ; 6,18 ; 6,21 ; 6,22 ; 6,26 ; 6,27 ; 7,09 ; 7,12 ; 8,31 ; 12,07 ; 13,09 ; 13,21 ; 13,26 ; 13,28 ; 13,30 ; 13,31 ; 15,19 ; 15,23 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,30 ; 17,04 ; 17,04 ; 18,18 ; 19,20 ; 19,20 ; 20,16 ; 20,17 ; 20,18 ; 21,09 ; 22,12 ; 22,13 ; 22,19 ; 25,30 ; 27,15 ; 27,31 ;
i- : *m. pl. ac.* 10,02 ; 20,23 ; 23,43 ; 25,42 ; 25,55 ; 26,44 ; 26,45 ;
-i : *m. pl. ac.* 16,07 ; 20,27 ; 26,36 ; 26,41 ; 26,44 ;
ei : *m. pl. nom./ac.* 1,02 ; 3,04 ; 3,15 ; 4,09 ; 7,04 ; 7,35 ; 9,22 ; 12,02 ; 13,29 ; 15,02 ; 15,31 ; 16,01 ; 16,07 ; 17,02 ; 17,05 ; 17,07 ; 17,08 ; 19,31 ; 20,05 ; 20,06 ; 20,27 ; 20,27 ; 21,01 ; 21,06 ; 21,08 ; 22,02 ; 22,15 ; 22,16 ; 22,16 ; 22,16 ; 22,18 ; 23,02 ; 25,02 ; 26,41 ; 26,43 ; 26,44 ; 26,44 ; 26,44 . 26,45 ; 27,09 ;
îl : *m. sg. ac.* 3,07 ; 3,15 ; 4,26 ; 5,10 ; 14,45 ; 16,10 ; 16,25 ; 09,23 ; 20,02 ; 20,24 ; 23,11 ;
l- : *m. sg. ac.* 8,07 ; 8,07 ; 8,11 ; 9,09 ; 9,10 ; 9,13 ; 9,15 ; 9,15 ; 9,21 ; 10,16 ; 17,11 ; 24,23 ; 25,50 ;
-l : *m. sg. ac.* 3,08 ; 3,12 ; 3,13 ; 4,14 ; 4,24 ; 5,08 ; 6,28 ; 6,28 ; 8,07 ; 8,10 ; 8,12 ; 8,12 ; 8,15 ; 9,12 ; 10,06 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,11 ; 13,11 ; 13,15 ; 13,20 ; 13,21 ; 13,22 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,27 ; 13,27 ; 13,28 ; 13,30 ; 13,35 ; 13,37 ; 13,59 ; 13,59 ; 14,23 ; 16,09 ; 16,10 ; 16,10 ; 16,19 ; 16,21 ; 16,23 ; 17,16 ; 19,33 ; 19,34 ; 20,03 ; 20,06 ; 20,14 ; 20,15 ; 24,03 ; 24,12 ; 24,12 ; 24,14 ; 24,16 ; 24,23 ; 25,05 ; 25,14 ; 25,35 ; 25,37 ; 25,43 ; 25,46 ; 25,53 ; 27,08 ; 27,10 ; 27,10 ; 27,33 ;
-i: *m. sg. dat.* 4,35 ; 5,06 ; 5,10 ; 6,07 ; 13,38 ; 13,55 ; 21,03 ; 21,10 ; 24,19 ; 24,20 ;
îi : *m. sg. dat.* 13,46 ;
i- : *m. sg. dat.* 9,13 ; 15,11 ; 24,19 ;
lui : *m. sg. dat.* 1,01 ; 1,04 ; 4,23 ; 4,26 ; 4,31 ; 4,35 ; 5,05 ; 5,06 ; 5,10 ; 5,11 ; 5,13 ; 5,16 ; 5,18 ; 6,05 ; 6,05 ; 6,07 ; 7,07 ; 7,08 ; 7,14 ; 7,15 ; 7,18 ; 7,18 ; 7,30 ; 7,33 ; 8,04 ; 9,13 ; 10,20 ; 11,15 ; 11,16 ; 11.22 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,29 ; 13,13 ; 13,37 ; 13,46 ; 13,55 ; 15,13 ; 15,14 ; 19,22 ; 21,03 ; 23,20 ; 24,09 ; 24,19 ; 24,19 ; 24,20 ; 25,11 ; 25,26 ; 25,26 ; 25,27 ; 25,28 ; 25,37 ; 25,37 ; 25,48 ; 25,50 ; 25,52 ; 26,01 ; 27,18 ; 27,19 ; 27,27 ; 27,31 ;
-i : *m. sg. dat.* 10,20 ; 11,22 ; 11,22 ; 11,29 ; 14,21 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,09 ; 15,11 ; 15,12 ; 15,13 ; 15,32 ; 25,28 ; 25,28 ;
lui: *m. sg. gen.* 1,03; 1,10; 1,11; 1,11; 1,12; 1,14; 1,15; 1,15 ; 2,01 ; 2,03 ; 2,10 ; 3,01 ; 3,02 ; 3,06 ; 3,07 ; 3,12 ; 3,13 ; 4,03 ; 4,04 ; 4,11 ; 4,11 ; 4,11 ; 4,17 ; 4,20 ; 4,22 ; 4,23 ; 4,24 ; 4,25 ; 4,26 ; 4,26 ; 4,28 ; 4,28 ; 4,29 ; 4,29 ; 4,30 ; 4,33 ; 4,34 ; 4,34 ; 4,35 ; 5,01 ; 5,03 ; 5,06 ; 5,07 ; 5,07 ; 5,08 ; 5,10 ; 5,1 ; 15,11 ; 5,12 ; 5,13 ; 5,15 ; 5,18 ; 6,06 ; 6,09 ; 6,09 ; 6,10 ; 6,11 ; 6,16 ; 6,20 ; 6,22 ; 6,25 ; 7,13 ; 7,13 ; 7,14 ; 7,16 ; 7,20 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,25 ; 7,27 ; 7,29 ; 7,29 ; 7,29 ; 7,29 ; 7,30 ; 7,31 ; 7,34 ; 7,35 ; 8,02 ; 8,02 ; 8,06 ; 8,09 ; 8,09 ; 8,10 ; 8,11 ; 8,14 ; 8,15 ; 8,17 ; 8,17 ; 8,17 ; 8,18 ; 8,19 ; 8,21 ; 8,22 ; 8,22 ; 8,22 ; 8,26 ; 8,29 ; 8,29 ; 8,30 ; 8,30 ; 8,30 ; 8,31 ; 8,31 ; 8,36; 9,01; 9,08; 9,09 ; 10,01 ; 10,06 ; 10,12 ; 10,18 ; 11,25 ; 11,28 ; 11,40 ; 11,40 ; 11,40 ; 12,03 ; 13,02 ; 13,02 ; 13,02 ; 13,03 ; 13,04 ; 13,04 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,10 ; 13,12 ; 13,13 ; 13,23 ; 13,24 ; 13,24 ; 13,25 ; 13,28 ; 13,38 ; 13,39 ; 13,40 ; 13,42 ; 13,42 ; 13,42 ; 13,42 ; 13,43 ; 13,44 ; 13,44 ; 13,45 ; 13,45 ; 13,45 ; 14,08 ; 14,08 ; 14,08 ; 14,09 ; 14,09 ; 14,09 ; 14,10 ; 14,10 ; 14,14 ; 14,14 ; 14,16 ; 14,16 ; 14,16 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,18 ; 14,20 ; 14,22 ; 14,25 ; 14,25 ; 14,26 ; 14,27 ; 14,27 ; 14,28 ; 14,28 ; 14,30 ; 14,32 ; 14,32 ; 14,47 ; 14,47 ; 15,02 ; 15,02 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,05 ; 15,05 ; 15,05 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,13 ; 15,13 ; 15,13 ; 15,13 ; 15,15 ; 15,16 ; 15,21 ; 15,21 ; 15,27 ; 15,27 ; 15,33 ; 16,04 ; 16,04 ; 16,06 ; 16,06 ; 16,11 ; 16,11 ; 16,11 ; 16,14 ; 16,15 ; 16,15 ; 16,15 ; 16,17 ; 16,19 ; 16,21 ; 16,24 ; 16,24 ; 16,24 ; 16,24 ; 16,26 ; 16,26 ; 16,28 ; 16,28 ; 16,32 ; 16,32 ; 16,32 ; 17,02 ; 17,04 ; 17,09 ; 17,10 ; 17,11 ; 17,11 ; 17,13 ; 17,14 ; 17,14 ; 17,15 ; 17,16 ; 17,16 ; 17,16 ; 18,14 ; 19,21 ; 19,22 ; 19,22 ; 19,23 ; 19,23 ; 19,24 ; 19,25 ; 19,25 ; 20,02 ; 20,03 ;

20,03 ; 20,04 ; 20,05 ; 20,06 ; 20,09 ; 20,09 ; 20,12 ; 20,15 ; 20,17 ; 20,17 ; 20,17 ; 20,20 ; 20,20 ; 20,21 ; 20,21 ; 21,03 ; 21,04 ; 21,04 ; 21,07 ; 21,10 ; 21,10 ; 21,11 ; 21,11 ; 21,12 ; 21,12 ; 21,13 ; 21,14 ; 21,15 ; 21,15 ; 21,16 ; 21,22 ; 21,23 ; 21,24 ; 22,02 ; 22,03 ; 22,05 ; 22,07 ; 22,07 ; 22,11 ; 22,11 ; 22,11 ; 22,14 ; 22,18 ; 23,10 ; 23,13 ; 23,13 ; 23,29 ; 23,30 ; 24,03 ; 24,09 ; 24,14 ; 24,16 ; 25,07 ; 25,10 ; 25,10 ; 25,11 ; 25,12 ; 25,13 ; 25,16 ; 25,16 ; 25,17 ; 25,19 ; 25,22 ; 25,25 ; 25,25 ; 25,27 ; 25,27 ; 25,28 ; 25,30 ; 25,41 ; 25,41 ; 25,46 ; 25,48 ; 25,49 ; 25,49 ; 25,50 ; 25,51 ; 25,51 ; 25,52 ; 25,53 ; 25,54 ; 26,04 ; 26,20 ; 26,20 ; 26,34 ; 26,34 ; 26,34 ; 26,35 ; 26,43 ; 26,46 ; 27,03 ; 27,07 ; 27,08 ; 27,13 ; 27,14 ; 27,15 ; 27,15 ; 27,16 ; 27,16 ; 27,17 ; 27,17 ; 27,18 ; 27,18 ; 27,19 ; 27,21 ; 27,22 ; 27,27 ; 27,27 ; 27,28 ; 27,31 ; 27,31 ; 27,33 ;
lor : *gen. pl.* 4,15 ; 6,30 ; 7,36 ; 7,38 ; 8,14 ; 8,18 ; 8,21 ; 8,23 ; 8,23 ; 8,23 ; 8,27 ; 10,05 ; 10,19 ; 10,19 ; 11,08 ; 11,08 ; 11,11 ; 11,11 ; 11,21 ; 11,24 ; 11,25 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,31 ; 11,35 ; 11,36 ; 11,37 ; 11,38 ; 11,39 ; 11,40 ; 14,37 ; 15,31 ; 15,31 ; 16,10 ; 16,16 ; 16,16 ; 16,16 ; 16,21 ; 16,21 ; 16,22 ; 16,27 ; 16,27 ; 16,27 ; 16,27 ; 16,34 ; 16,34 ; 17,05 ; 17,07 ; 18,03 ; 18,09 ; 18,10 ; 18,17 ; 18,25 ; 18,29 ; 19,08 ; 20,04 ; 20,05 ; 20,17 ; 20,17 ; 20,18 ; 20,24 ; 21,01 ; 21,05 ; 21,06 ; 21,06 ; 21,06 ; 22,16 ; 22,18 ; 22,18 ; 23,04 ; 23,18 ; 23,18 ; 23,37 ; 23,37 ; 24,14 ; 25,32 ; 25,34 ; 25,45 ; 26,04 ; 26,36 ; 26,39 ; 26,39 ; 26,40 ; 26,40 ; 26,41 ; 26,41 ; 26,41 ; 26,43 ; 26,43 ; 26,44 ; 26,44 ; 26,45 ;
el : *sg. nom./ac.* (125 X) ;
Fac. (1635 X), Ieș. (1149 X)

elc→el

engolpion : (1589 BGL) : s.n. : „Brustschild“ : „pectoral“ (2 X) :
engolpiu : *sg. nom./ac.* 8,08 ;
engolpiul : *sg. nom./ac.* 8,08 ;
Ieș. (17 X)

erodiu : (XVI sec. PS. SCH.) : s.m. : „Reiher“ : „héron“ (1 X) :
erodion : *sg. nom./ac.* 11,19 ;

eu : (1521 NEACȘU) : pron. pers. : „ich“ : „je, moi“ (112 X) :
mine : *sg. ac.* 2, 03 ; 10, 03 ; 26, 23 ; 26, 27 ; 26, 40 ;
mă : *sg. ac.* 26,14 ; 26,21 ;
-m : *sg. ac.* 26,40 ;
îm : *sg. dat.* 26, 42 ; 26, 42 ;
mi : *sg. dat.* 8,31 ; 10,18 ; 10,19 ; 14,35 ;
mie : *sg. dat.* 10,13 ; 10,18 ; 10,19 ; 14,35 ; 20,03 ; 20,26 ; 20,26 ; 22,02 ; 25,42 ; 25,55 ; 26,12 ;
mi- : *sg. dat.* 8,35 ;
-m : *sg. dat.* 20,26 ; 20,26 ; 25,42 ; 26,18 ; 26,27 ; 26,42 ; 26,45 ;
noao : *pl. dat.* 2,14 ; 23,14 ; 23,17 ; 23,32 ; 26,10 ;
eu : *sg. nom.* (74 X) ;
Fac. (607 X), Ieș. (218 X)

F

face : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „1. machen, fertigen, 2. werden, 3. gründen“ : „1. faire, 2. devenir, 3. fonder“ (125 X) :
veț face : *ind. viit. I. 2. pl.* 19,37 ; 20,08 ; 23,12 ; 23,19 ; 25,18 ;
veți face : *ind. viit. I. 2. pl.* 20,22 ; 23,35 ; 24,05 ; 26,03 ; 26,14 ;
vor face : *ind. viit. I. 3. pl.* 4,13 ;
faci : *subj. pr. 2. sg.* 19,13 ; 22,23 ;
facă : *subj. pr. 3. sg.* 4,02 ; 5,04 ; 5,04 ; 8,05 ; 17,04 ; 17,09 ;
faceț : *subj. pr. 2. pl.* 2,11 ; 18,26 ; 18,30 ; 19,04 ; 19,15 ; 22,31 ; 23,28 ;
faceți : *subj. pr. 2. pl.* 15,31 ; 16,29 ; 18,03 ; 18,03 ; 18,04 ; 18,05 ; 19,27 ; 19,28 ; 19,35 ; 23,03 ; 23,03 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,25 ; 23,31 ; 23,36 ; 26,01 ; 26,15 ;
fac : *ind. pr. 3. pl.* 18,19 ;
fă : *imperat. sg.* 9,07 ; 9,07 ;
faceț : *imperat. pl.* 9,06 ; 25,18 ;
făcînd : *ger.* 4,27 ; 9,22 ;
făcîndu- : *ger.* 18,05 ;
face : *inf.* 5,17 ;
făcu : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,04 ; 8,36 ;
au făcut : *ind. pf. c. 3. sg.* 4,20 ; 6,02 ; 6,07 ; 8,34 ; 9,16 ; 13,06 ; 16,15 ; 24,19 ;
v-aț făcut : *ind. pf. c. 2. pl. refl.* 19,34 ;
au făcut : *ind. pf. c. 3. pl.* 10,07 ; 18,27 ; 20,13 ; 20,23 ;
s-au făcut : *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 20,02 ;
voiu face : *ind. viit. 4. 1. sg.* 26,16 ; 26,22 ;
va face : *ind. viit. I. 3. sg.* 2,08 ; 4,02 ; 4,20 ; 4,22 ; 5,10 ; 5,17 ; 6,03 ; 6,22 ; 14,18 ; 14,30 ; 15,15 ; 15,30 ; 16,15 ; 16,16 ; 16,24 ; 17,08 ; 18,29 ; 23,30 ; 25,21 ;
s-au făcut : *inf. pf. c. 3. pl. refl. pas.* 18,30 ;
să făcu : *ind. pf. s. 3. sg. refl. pas.* 8,28 ;
se vor face : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 13,51 ; 14,36 ; 22,24 ; 25,44 ;
se va face : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 4,13 ; 4,20 ; 4,22 ; 4,27 ; 6,21 ; 7,09 ; 7,09 ; 11,32 ; 13,02 ; 13,02 ; 13,08 ; 13,18 ; 13,19 ; 13,24 ; 13,29 ; 13,38 ; 13,42 ; 13,47 ; 13,49 ; 15,02 ; 15,24 ; 20,27 ; 22,13 ; 27,19 ; 27,26 ;
să va face : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 2,03 ; 13,24 ; 16,34 ;
se facă : *subj. pr. 3. sg. refl. pas.* 8,34 ;
Fac. (283 X), Ieș (380 X)

facere : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „1. Entstehung, Genesis, 2. Herstellung“ : „1. origine, naissance, genèse, 2. élaboration“ (1 X) :
facerea : *sg. nom./ac.* 8,07 ;
Fac. (2 X), Ieș. (3X)

fală : (1620 MOXA) : s.f. : „Ruhm, Stolz“ : „gloire, prestige“ (1 X) :
fală : *sg. nom./ac.* 26,13 ;

fată : (1219 DRĂGANU) : s.f. : „Tochter, Mädchen“ : „fille“ (19 X) :
fata : *sg. nom./ac.* 18,17 ; 18,17 ; 19,29 ; 22,13 ; 24,11 ;
fată : *sg. nom./ac.* 12,05 ; 12,06 ; 12,07 ; 21,09 ; 22,12 ;
fetei : *sg. gen./dat.* 18,10 ; 18,10 ; 18,10 ; 18,17 ; 18,17 ;
fetii : *sg. gen./dat.* 18,11 ;
fete : *pl. nom./ac.* 21,02 ;
fetelor : *pl. gen./dat.* 10,15 ; 26,29 ;
Fac. (1051 X), Ieș. (16 X)

față : (1519 DERS) : s.f. : „Gesicht, Angesicht, Antlitz“ : „face, visage“ (17 X) :
fața : *sg. nom./ac.* 8,09 ; 16,02 ; 16,14 ; 16,15 ; 19,27 ; 19,32 ; 19,32 ; 21,05 ; 26,10 ; 26,17 ;
față : *sg. nom./ac.* 9,24 ; 10,18 ; 13,41 ;
fețîi : *sg. gen./dat.* 13,02 ; 13,10 ; 13,21 ; 18,24 ;
Fac. (66 X), Ieș. (32 X)

făgăduință : (1640 URECHE) : s.f. : „Versprechen“ : „promesse“ (10 X) :
făgăduința : *sg. nom./ac.* 25,45 ; 26,09 ; 26,11 ; 26,15 ; 26,42 ; 26,42 ; 26,42 ; 26,44 ;
făgăduință : *sg. nom./ac.* 24,08 ;
făgăduinții : *sg. gen./dat.* 2,13 ; 26,25 ;
Fac. (22 X), Ieș. (14 X)

făină : (1551/3 ES) : s.f. : „Mehl“ : „farine“ (17 X) :
făina : *sg. nom./ac.* 2,02 ; 6,15 ;
făină : *sg. nom./ac.* 2,01 ; 2,04 ; 2,05 ; 2,07 ; 5,11 ;

6,20 ; 7,12 ; 7,12 ; 9,04 ; 14,10 ; 14,21 ; 23,13 ; 23,17 ; 24,05 ;
făinii : *sg. gen./dat.* 5,13 ;
Fac. (1 X), Ieș. (2 X)

fără : (XVI sec. PS. SCH.) : prep./conj. : „ohne" : „sans" (12 X) :
fără : *conj.* 21,02 ; 21,14 ; 21,23 ;
prep. 4,02 ; 4,22 ; 5,15 ; 9,17 ; 11,21 ; 20,20 ; 20,21 ; 21,04 ; 23,38 ;
Fac. (11 X), Ieș. (12 X)

fărădelege : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Frevel" : „infamie" (9 X) :
fărdelége : *sg. nom./ac.* 20,14 ;
fără de lege : *sg. nom./ac.* 5,04 ;
fărădelége : *sg. nom./ac.* 20,14 ; 22,16 ;
fărădelégea : *sg. nom./ac.* 17,16 ;
fărădelegi : *pl. nom./ac.* 19,29 ;
fărădelegile : *pl. nom./ac.* 16,10 ; 16,21 ; 16,22 ;
Ieș. (4 X)

fărîma : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „zerbrechen, zerschlagen" : „casser, briser, abattre" (3 X) :
se va sfărîma : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 6,28 ;
să va sfărima : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 11,33 ;
să sfărîme : *subj. pr. 3. sg. refl. pas.* 15,12 ;
Fac. (5 X), Ieș. (10 X)

fărîmătură : (1640 PRAV. GOV.) : s.f. : „Bruchstück" „débris" (2 X) :
sfărămătură : *sg. nom./ac.* 21,18 ; 21,18 ;

făt : (1434 DERS) : s.m. : „1. Knabe, Sohn, 2. Jüngling" : „1. fils, 2. jeune homme" (2 X) :
făt : *sg. nom./ac.* 12,02, 12,07 ;
Fac. (1 X), Ieș. (2 X)

fecioară : (1551/3 ES) : s.f. : „Jungfrau" : „vierge, jeune fille" (3 X) :
fecioara : *sg. nom./ac.* 21,13 ;
fecioară : *sg. nom./ac.* 21,13 ; 21,14 ;
Fac. (6 X), Ieș (1 X)

fecior : (1348 DLRV) : s.m. : „1. Kind, 2. Sohn. 3. Jüngling" : „1. enfant, 2. fils, 3. jeune homme" (12 X) :
fecior : *sg. nom./ac.* 24,10 ;
feciorul : *sg. nom./ac.* 24,11 ;
feciorului : *sg. gen./dat.* 18,17 ;
feciori : *pl. nom./ac.* 10,01 ; 16,01 ; 20,20 ; 20,21 ;
feciorii : *pl. nom./ac.* 10,04 ; 10,04 ; 25,41 ;
feciorilor : *pl. gen./dat.* 25,46 ; 26,29 ;
Fac. (270 X), Ieș. (27 X)

fel : (1581/2 PO) : s.n. : „Art" : „genre, sorte" (2 X) :
feliuri : *pl. nom./ac.* 19,19 ; 19,19 ;
Fac. (25 X), Ieș. (1 X)

femeie : (1561 CORESI) : s.f. : „1. Familie, 2. Frau" : „1. famille, 2. femme" (12 X) :
fămêia : *sg. nom./ac.* 12,02 ; 15,33 ; 20,27 ;
fămêie : *sg. nom./ac.* 18,15 ; 18,19 ; 21,13 ; 21,14 ; 24,10 ;
fămeii : *sg. gen./dat.* 24,11 ; 27,05 ; 27,06 ; 27,07 ;
Fac. (92 X), Ieș. (16 X)

femeiesc : (1632 EUSTR. PRAV.) : adj : „weiblich" : „féminin" (8 X) :
fămeiești : *f. sg. gen./dat.* 27,04 ;
fămeiască : *f. sg. nom./ac.* 3,01 ; 3,06 ; 4,28 ; 4,32 ; 5,06 ; 18,22 ; 20,13 ;
Fac. (8 X), Ieș. (2 X)

feri : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „(be)hüten,(be) schützen" : „prendre garde, protéger" (2 X) :
să ferească : *subj. pr. 3. pl. refl.* 22,02 ;
ferit : *m. pl. nom./ac.* 15,31 ;
Fac. (1 X), Ieș. (4 X)

fi : (1521 NEACȘU) : v. IV : „sein" : „être" (501 X) :
veț fi : *ind. viit. I. 2. pl.* 11,43 ; 11,44 ; 11,45 ; 20,07 ; 26,12 ;
veți fi : *ind. viit. I. 2. pl.* 20,26 ; 26,43 ;
vor fi : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,03 ; 7,15 ; 11,28 ; 11,33 ; 11,33 ; 11,35 ; 14,36 ; 15,18 ; 16,04 ; 21,06 ; 21,06 ; 23,18 ; 23,20 ; 23,20 ; 24,07 ; 25,06 ; 25,08 ; 25,31 ; 25,32 ; 25,45 ; 25,46 ; 26,22 ; 26,33 ;
fiu : *subj. pr. 1. sg.* 11,45 ; 22,33 ; 25,38 ; 26,45 ;
fie : *subj. pr. 3. sg.* 11,10 ; 11,12 ; 11,41 ; 13,45 ; 19,36 ; 20,14 ; 21,08 ; 21,20 ; 25,40 ; 27,02 ;
fiți : *subj. pr. 2. pl.* 19,02 ; 20,26 ;
sînteț : *ind. pr. 2. pl.* 25,23 ;
sînt : *ind. pr. 3. pl.* 6,15 ; 6,29 ; 7,06 ; 10,12 ; 10,17 ; 11,09 ; 11,13 ; 11,20 ; 11,23 ; 11,27 ; 11,31 ; 11,35 ; 16,04 ; 18,17 ; 20,11 ; 20,12 ; 20,13 ; 20,16 ; 20,27 ; 22,25 ; 23,02 ; 23,04 ; 23,37 ; 24,09 ; 25,42 ; 25,45 ; 25,55 ; 25,55 ; 27,34 ;
-s : *ind. pr. 3. pl.* 1,08 ; 1,08 ; 1,10 ; 1,12 ; 1,17 ; 3,05 ; 6,30 ; 8,31 ; 11,02 ; 11,02 ; 11,04 ; 11,09 ; 11,10 ; 11,12 ; 11,12 ; 11,14 ; 11,15 ; 11,15 ; 11,16 ; 11,20 ; 11,22 ; 26,46 ;
sînt : *ind. pr. 1. sg.* 26,44 ;
sînt : *ind. pr. 1. sg.* 11,44 ; 11,44 ; 11,45 ; 11,45 ; 20,07 ; 20,26 ; 26,01 ; 26,02 ;
fiind : *ger.* 13,46 ; 18,18 ; 26,13 ;
era : *ind. impf. 3. sg.* 8,03 ; 8,16 ; 8,16 ; 8,16 ; 14,46 ; 24,10 ; 27,24 ; *ind. impf. 3. pl.* 18,28 ;
fu : *ind. pf. s. 3. sg.* 9,01 ;
au fost : *ind. pf. c. 3. pl.* 18,27 ;
e : *ind. pr. 3. sg.* 1,03 ; 6,14 ; 6,20 ; 6,25 ; 6,29 ; 7,01 ; 7,06 ; 7,07 ; 7,11 ; 7,35 ; 7,37 ; 9,07 ; 1,04 ; 11,05 ; 11,06 ; 11,46 ; 12,07 ; 13,59 ; 14,02 ; 14,32 ; 14,54 ; 14,57 ; 15,03 ; 15,32 ; 17,02 ; 21,21 ; 25,25 ; 25,47 ; 27,03 ;
iaste : *ind. pr. 3. sg.* 1,05 ; 1,09 ; 1,09 ; 1,12 ; 1,13 ; 1,17 ; 2,01 ; 2,06 ; 2,15 ; 2,16 ; 3,03 ; 3,04 ; 3,04 ; 3,04 ; 3,10 ; 3,10 ; 3,10 ; 3,10 ; 3,14 ; 3,15 ; 3,15 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,08 ; 4,09 ; 4,09 ; 4,09 ; 4,18 ; 4,18 ; 4,19 ; 4,21 ; 4,24 ; 5,09 ; 5,11 ; 5,12 ; 6,05 ; 6,09 ; 6,09 ; 6,17 ; 6,25 ; 7,01 ; 7,03 ; 7,04 ; 7,04 ; 7,04 ; 7,05 ; 7,07 ; 7,07 ; 7,18 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,30 ; 7,30 ; 7,31 ; 8,05 ; 8,20 ; 8,20 ; 8,25 ; 8,27 ; 9,06 ; 9,19 ; 10,03 ; 10,07 ; 10,13 ; 11,04 ; 11,20 ; 11,26 ; 11,38 ; 11,39 ; 11,42 ; 13,03 ; 13,03 ; 13,04 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,10 ; 13,11 ; 13,13 ; 13,15 ; 13,15 ; 13,17 ; 13,20 ; 13,21 ; 13,22 ; 13,25 ; 13,25 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,27 ; 13,28 ; 13,28 ; 13,30 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,36 ; 13,37 ; 13,39 ; 13,39 ; 13,40 ; 13,40 ; 13,41 ; 13,41 ; 13,42 ; 13,44 ; 13,45 ; 13,51 ; 13,51 ; 13,52 ; 13,55 ; 13,57 ; 13,57 ; 14,13 ; 14,13 ; 14,13 ; 14,16 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,27 ; 14,28 ; 14,29 ; 14,32 ; 14,40 ; 14,44 ; 14,44 ; 14,57 ; 15,03 ; 15,04 ; 15,04 ; 15,31 ; 16,02 ; 16,12 ; 16,18 ; 16,29 ; 17,11 ; 17,14 ; 18,07 ; 18,08 ; 18,10 ; 18,11 ; 18,12 ; 18,13 ; 18,14 ; 18,15 ; 18,16 ; 18,17 ; 18,22 ; 18,23 ; 19,07 ; 20,02 ; 20,14 ; 20,17 ; 20,21 ; 20,24 ;

21,02 ; 21,07 ; 21,21 ; 22,07 ; 23,03 ; 23,28 ; 23,36 ; 25,12 ; 25,23 ; 25,25 ; 25,30 ; 25,31 ; 25,34 ; 25,35 ; 27,22 ; 27,26 ; 27,30 ;
va fi : *ind. viit. I. 3. sg.* 1,10 ; 1,14 ; 2,01 ; 2,05 ; 2,07 ; 3,01 ; 3,01 ; 3,06 ; 3,12 ; 5,13 ; 6,04 ; 6,23 ; 7,07 ; 7,08 ; 7,09 ; 7,10 ; 7,31 ; 7,33 ; 10,06 ; 10,15 ; 10,19 ; 11,25 ; 11,26 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,31 ; 11,32 ; 11,32 ; 11,34 ; 11,35 ; 11,36 ; 11,36 ; 11,37 ; 11,39 ; 11,40 ; 11,40 ; 12,02 ; 12,02 ; 12,05 ; 13,04 ; 13,04 ; 13,06 ; 13,21 ; 13,21 ; 13,26 ; 13,28 ; 13,31 ; 13,34 ; 13,46 ; 13,46 ; 13,46 ; 13,52 ; 13,54 ; 13,56 ; 13,58 ; 14,07 ; 14,08 ; 14,09 ; 14,10 ; 14,21 ; 14,22 ; 14,46 ; 14,47 ; 14,47 ; 14,53 ; 15,02 ; 15,05 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,09 ; 15,10 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,12 ; 15,13 ; 15,16 ; 15,17 ; 15,17 ; 15,19 ; 15,19 ; 15,19 ; 15,19 ; 15,20 ; 15,20 ; 15,21 ; 15,22 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,24 ; 15,25 ; 15,26 ; 15,26 ; 15,27 ; 15,27 ; 16,17 ; 16,29 ; 16,31 ; 16,34 ; 17,07 ; 17,15 ; 17,15 ; 19,20 ; 19,20 ; 19,23 ; 19,24 ; 19,34 ; 21,16 ; 21,17 ; 21,18 ; 21,20 ; 22,06 ; 22,07 ; 22,13 ; 22,20 ; 22,21 ; 22,27 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,17 ; 23,21 ; 23,24 ; 23,27 ; 23,32 ; 23,35 ; 23,36 ; 24,05 ; 24,09 ; 24,22 ; 25,04 ; 25,05 ; 25,10 ; 25,11 ; 25,11 ; 25,12 ; 25,26 ; 25,28 ; 25,28 ; 25,29 ; 25,29 ; 25,50 ; 25,50 ; 25,51 ; 25,53 ; 26,06 ; 27,03 ; 27,03 ; 27,04 ; 27,05 ; 27,05 ; 27,06 ; 27,07 ; 27,07 ; 27,07 ; 27,09 ; 27,10 ; 27,11 ; 27,15 ; 27,16 ; 27,16 ; 27,17 ; 27,19 ; 27,21 ; 27,21 ; 27,22 ; 27,25 ; 27,25 ; 27,26 ; 27,26 ; 27,26 ; 27,27 ; 27,27 ; 27,28 ; 27,31 ; 27,32 ; 27,33 ;
Fac. (729 X), Ieș. (293 X)

fiară : (XVI sec. CV) : s.f. : „wildes Tier, Bestie“ : „animal sauvage, bête“
(5 X) :
hiară : *sg. nom./ac.* 5,02 ; 7,24 ; 17,13 ; 26,06 ;
hiarelor : *pl. gen./dat.* 25,07 ;
Fac. (16 X), Ieș (4 X)

ficat : (1581/2 PO) : s.m. : „Leber“ : „foie“
(9 X) :
ficat : *sg. nom./ac.* 9,19 ;
ficatului : *sg. gen./dat.* 8,24 ;
ficați : *pl. nom./ac.* 3,04 ; 3,10 ; 3,15 ; 4,09 ; 7,04 ; 8,16 ; 9,10 ;
Fac. (1 X), Ieș. (2 X)

fiecare : (1570 CORESI) : pron./adj. : „jeder“ : „chaque, chacun“
(8 X) :
fieștecare : *adj. m. sg. nom./ac.* 20,16 ;
fieștecăruia : *pron. m. sg. gen./dat.* 7,10 ;
fieșcarele *pron. m. sg. nom./ac.* 25,46 ;
fieștecarele : *pron. m. sg. nom. / ac.* 19,03 ; 19,11 ; 25,10 ; 25,10 ; 25,13 ;
Fac. (13 X), Ieș. (23 X)

fier : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Eisen“ : „fer“
(1 X) :
hier : *sg. nom. / ac.* 26,19 ;
Fac. (1 X)

fierbe : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „kochen, sieden“ : „cuire, bouillir“
(3 X) :
fîrbeț : *imperat. pl.* 8,31 ;
se va fîrbe : *ind. viit. I.* 3. *sg. refl. pas.* 6,28 ; 6,28 ;
Fac. (2 X), Ieș. (7 X)

fieștecare→fiecare

finic : (XVI sec. PS. SCH.) : s. m. : „(Dattel-) Palme“ : „palmier“
(1 X) :
finic : *sg. nom. / ac.* 23,40 ;
Ieș. (1 X)

fiu : (XVI sec. PS. SCH.) : s. m. : „Sohn“ : „fils“
(126 X) :
fiiu : *sg. nom. / ac.* 12,06 ; 24,10 ;
fiiul : *sg. nom. / ac.* 25,49 ;
fiiului : *sg. gen. / dat.* 18,10 ; 18,15 ;
fii : *pl. nom. ac.* 21,02 ;
fiii : *pl. nom. / ac.* 1,05 ; 1,07 ; 1,11 ; 2,02 ; 2,08 ; 3,02 ; 3,05 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,02 ; 6,14 ; 6,16 ; 6,22 ; 7,10 ; 7,33 ; 7,34 ; 7,34 ; 7,36 ; 8,02 ; 8,06 ; 8,13 ; 8,14 ; 8,18 ; 8,21 ; 8,23 ; 8,29 ; 8,30 ; 8,31 ; 8,31 ; 8,36 ; 9,01 ; 9,09 ; 9,12 ; 9,18 ; 10,06 ; 10,09 ; 10,11 ; 10,12 ; 10,14 ; 10,16 ; 11,47 ; 13,02 ; 15,31 ; 16,34 ; 17,02 ; 17,02 ; 17,03 ; 17,05 ; 17,08 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,13 ; 20,02 ; 21,24 ; 21,24 ; 22,03 ; 22,18 ; 23,43 ; 24,03 ; 24,08 ; 24,10 ; 24,23 ; 25,45 ; 25,46 ; 25,55 ; 27,34 ;
fiiilor : *pl. gen. / dat.* 8,26 ;
fiilor : *pl. gen. / dat.* 1,02 ; 2,93 ; 2,10 ; 4,13 ; 6,09 ; 6,20 ; 6,25 ; 7,23 ; 7,29 ; 7,31 ; 7,34 ; 7,35 ; 7,38 ; 8,29 ; 8,30 ; 10,13 ; 10,14 ; 10,14 ; 10,15 ; 11,02 ; 12,02 ; 15,02 ; 16,05 ; 16,16 ; 16,19 ; 16,21 ; 17,12 ; 17,14 ; 18,02 ; 19,02 ; 19,18 ; 20,02 ; 20,17 ; 21,01 ; 22,02 ; 22,02 ; 22,15 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,32 ; 23,02 ; 23,04 ; 23,24 ; 23,34 ; 23,44 ; 24,02 ; 24,09 ; 24,15 ; 24,23 ; 25,02 ; 25,33 ; 26,46 ; 27,02 ;
Fac. (101 X), Ieș. (12 X)

fluier : (1563 CORESI) : s. n. : „1. Flöte, 2. (Schien-) Bein“ : „1. flûte, 2. tibia, patte“
(1 X) :
fluiere : *pl. nom. / ac.* 11,21 ;

foc : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Feuer“ : „feu“
(32 X) :
foc : *sg. nom. / ac.* 1,07 ; 1,07 ; 1,08 ; 1,12 ; 1,17 ; 3,05 ; 4,12 ; 6,12 ; 6,13 ; 6,30 ; 7,12 ; 7,19 ; 8,17 ; 8,32 ; 9,11 ; 9,24 ; 10,01 ; 10,02 ; 13,24 ; 13,52 ; 13,55 ; 13,57 ; 16,01 ; 16,12 ; 16,13 ; 16,27 ; 19,06 ; 20,14 ; 21,09 ;
focul : *sg. nom. / ac.* 6,09 ; 6,10
Fac. (6 X), Ieș (22 X)

frate : (1355 DRHC) : s. m. : „Bruder“ : „frère“
(26 X) :
frate : *sg. nom. / ac.* 21,02 ; 26,37 ; 26,37 ;
fratele : *sg. nom. / ac.* 25,46 ; 25,47 ; 25,49 ;
frate- : *sg. nom. / ac.* 16,02 ; 19,17 ; 25,25 ; 25,35 ; 25,35 ; 25,36 ; 25,39 ;
frățîne- : *sg. nom. / ac.* 18,16 ; 18,16 ;
fratelui : *sg. gen. / dat.* 10,04 ; 18,14 ; 20,21 ; 20,21 ; 25,25 ; 25,49 ;
frații : *pl. nom. / ac.* 10,04 ; 10,06 ; 21,20 ; 25,46 ; 25,48 ;
Fac. (178 X), Ieș (19 X)

frămîntat : (1688 BIBLIA) : adj. : „geknetet“ : „pétri“
(6 X) :
frămîntate : *f. pl. nom. / ac.* 2,04 ;
frămîntată : *f. sg. nom. / ac.* 2,05 ; 6,21 ; 7,12 ; 14,10 ; 14,21 ;
Ieș (2 X)

frece : (1645 HERODOT) : v. I : „reiben, auslösen“ : „frotter“
(1 X) :
frêce : *subj. pr. 3. sg.* 6,28 ;

frecat : (1568 DERS) : adj. : „gerieben, ausgelöst“ : „frotté“
(2 X) :
frecate : *f. pl. nom. / ac.* 2,14 ; 23,14 ;

frînt : (1561 CORESI) : *adj.* : „1. gebrochen, 2. kastriert“ : „1. écrasé, 2. castré“
(1 X) :
frînt : *m. sg. nom. / ac.* 22,24 ;

frîntură : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Bruchstück“ : „fragment, brisement“
(1 X) :
frînturi : *pl. nom./ac.* 6,21 ;

frumos : (1411 DERS) : adj. : „schön“ : „beau“
(1 X) :
frumos : *m. sg. nom. / ac.* 23,40 ;
Fac. (12 X)

frunză : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Blatt“ : „feuille“
(1 X) :
frunză : *sg. nom. / ac.* 26,36 ;
Fac. (2 X)

fugi : (XVI sec. CV) : v. IV : „flüchten, fliehen“ : „fuir, prendre la fuite“.
(4 X) :
veţi fugi : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,17 ; 26,25 ;
vor fugi : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,36 ;
ar fugi : *cond. pr. 3. pl.* 26,36 ;
Fac (16 X), Ieş (6 X)

fum : (1459 DOR) : s. n. : „Rauch “ : „fumée“
(1 X) :
fumul : *sg. nom / ac.* 16,13 ;
Ieş. (2 X)

fund : (1428 DERS) : s. n. : „Grund, Boden“ : „fond, profondeur“
(11 X) :
fundul : *sg. nom. / ac.* 1,15 ; 4,07 ; 4,19 ; 4,25 ; 4,30 ; 4,34 ; 5,09 ; 7,02 ; 8,11 ; 8,15 ; 9,09 ;
Fac. (2 X), Ieş (16 X)

funicel : (1600 GLOS.) : s. ml : „Grind, Flechte“ : „dermatose“
(1 X) :
funicei : *pl. nom. / ac.* 21,20 ;

fura : (XVI sec. CV) : v. I. : „stehlen, entwenden“ : „voler , dérober“
(1 X) :
furaţi : *subj. pr. 2. pl.* 19,11 ;
Fac. (7 X), Ieş. (7 X)

G

gadină : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „wildes Tier“ : „bête, fauve“
(3 X) :
gadine : *pl. nom. / ac.* 17,15 ;
gadini : *pl. nom. / ac.* 22,08 ;
gadinile : *pl. nom. / ac.* 26,22 ;

gaie : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Hühnergeier“ : „milan“
(1 X) :
caia : *sg. nom.* / *ac.* 11,14 ;

gata : (XVI sec. PS. SCH.) adj. / adv. : „bereit, fertig“ : „prêt, fini“
(1 X) :
gata : *adv.* 16,21 ;
Ieş. (2 X)

găină : (1507 DLRV) : s. f. : „Huhn“ : „poule“
(8 X) :
găina : *sg. nom. / ac.* 14,06 ; 14,06 ; 14,07 ;
găină : *sg. nom. / ac.* 14,05 ; 14,50 ;
găinii : *sg. gen. / dat.* 14,06 ;
găini : *pl. nom. / ac.* 14,04 ; 14,49 ;

gălbinare : (1649 MARD.) : s. f. : „Gelbsucht“ : „ictère“
(1 X) :
gălbenarea : *sg. nom. / ac.* 26,16 ;

ghebos : (1675 MIR. COSTIN) : adj. : „bucklig“ : „bossu“
(1 X) :
ghiebos : *m. sg. nom. / ac.* 21,19 ;

gînd : (XVI sec. CV) : s. n. : „Sinn, Gedanke,“ : „pensée“
(1 X) :
gînd : *sg. nom. / ac.* 20,05 ;
Ieş. (1 X)

git : (1555 DERS) : s. n. : „Hals“ : „cou“
(1 X) :
gît : *sg. nom. / ac.* 5,08 ;
Fac. (1 X)

glas : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Stimme“ : „voix“
(3 X) :
glas : *sg. nom. / ac.* 5,01 ; 25,09 ; 26,03 ;
Fac. (27 X), Ieş. (30 X)

goni : (XVI sec. CV) : v. IV : „jagen“ : „chasser“
(10 X) :
veţi goni : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,07 ;
vor goni : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,08 ; 26,17 ;
gonescu : *ind. pr. 3. pl.* 26,17 ; *ind. pr. 1. sg.* 20,23 ;
negonind : *ger.* 26,37 ;
negonindu-i : *ger.* 26,17 ;
va goni : *ind. viit. I. 3. sg.* 26,08 ; 26,36 ;
negoniţi : *m. pl. nom. / ac.* 26,36 ;
Fac. (9 X), Ieş. (6 X)

gonit : (1551 / 3 ES) : adj. : „verfolgt“ : „chassé, banni“
(2 X) :
gonită : *f. sg. nom. / ac.* 21,14 ; 22,13 ;

grăi : (XVI sec. CV) : „sagen, sprechen, reden“ : „dire, parler“
(68 X) :
grăieşti : *subj. pr. 2. sg.* 19,14 ;
grăieşte : *imperat. sg.* 1,02 ; 4,02 ; 6,25 ; 7,23 ; 12,02 ; 15,02 ; 16,02 ; 17,02 ; 18,02 ; 19,02 ; 22,18 ; 23,02 ; 23,24 ; 23,24 ; 24,15 ; 25,02 ; 27,02 ;
grăiţi : *imperat. pl.* 11,02 ;
grăi : *ind. pf. s. 3. sg.* 1,01 ; 4,01 ; 5,14 ; 6,01 ; 6,08 ; 6,19 ; 6,24 ; 7,22 ; 7,28 ; 8,01 ; 9,03 ; 10,08 ; 10,19 ; 11,01 ; 12,01 ; 13,01 ; 14,01 ; 14,33 ; 16,01 ; 17,01 ; 18,01 ; 19,01 ; 20,01 ; 21,16 ; 21,24 ; 22,01 ; 22,17 ; 22,26 ; 23,01 ; 23,09 ; 23,23 ; 23,26 ; 23,33 ; 23,44 ; 24,01 ; 24,13 ; 24,23 ; 25,01 ; 27,01 ;
am grăit : *ind. pf. c. 1. sg.* 17,12 ;
au grăit : *ind. pf. c. 3. sg.* 10,11 ; 20,09 ;
vei grăi : *ind. viit. I. 2. sg.* 7,29 ; 9,03 ; 12,02 ; 20,02 ; 22,18 ; 23,10 ;
va grăi : *ind. viit. I. 3. sg.* 20,09 ;
Fac. (70 X), Ieş. (51 X)

grămădi : (XVI sec. CV) : v. IV : „(auf-, an-)häufen“ : „amasser“
(2 X) :
vor grămădi : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,07 ; 1,08 ;

grăsime : (1581 / 2 PO) : s. f. : „1. Fett, 2. Fruchtbarkeit“ : „1. graisse, 2. fertilité“
(2 X) :
grăsimea : *sg. nom. / ac.* 1,08 ; 4,09 ;

Fac. (3 X), Ieș. (6 X)

grătar : (1649 MARD.) : s. n. : „Gitter, Rost" : „grille" (2 X) :
grătariu : *sg. nom. / ac.* 2,07 ; 7,09 ;
Ieș. (10 X)

greșeală : (XVI sec. CV) : s. f. : „Fehler, Irrtum, Schuld" : „faute, tort" (47 X) :
greșală : *sg. nom. / ac.* 19,21 ;
greșalei : *sg. gen. / dat.* 4,29 ;
greșalii : *sg. gen. / dat.* 4,08 ; 4,20 ; 4,29 ; 4,33 ; 7,07 ;
greșelii : *sg. gen. / dat.* 6,17 ;
greșălii : *sg. gen. / dat.* 4,34 ; 6,06 ; 6,25 ; 7,02 ; 19,22 ;
greșalele : *pl. nom. / ac.* 10,19 ; 16,16 ; 16,21 ; 26,28 ;
greșală : *sg. nom. / ac.* 4,14 ; 4,24 ; 4,25 ; 4,32 ; 4,33 ; 5,08 ; 5,09 ; 5,11 ; 5,11 ; 5,12 ; 5,18 ; 5,19 ; 7,01 ; 7,05 ; 7,37 ; 9,22 ; 10,16 ; 10,19 ; 14,12 ; 14,13 ; 14,14 ; 14,18 ; 14,31 ; 15,15 ; 16,03 ; 16,09 ; 16,11 ; 16,11 ; 19,17 ; 22,16 ;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X)

greși : (XVI sec. CV) : v. IV : „(ver) fehlen, sich irren, sich versündigen" : („se) tromper, manquer, pécher" (40 X) :
vor greși : *ind. viit. I. 3. pl.* 4,13 ;
greșaseă : *subj. pr. 3. sg.* 4,03 ; 6,03 ;
au greșit : *ind. pf. c. 3. sg.* 4,03 ; 4,23 ; 4,28 ; 4,28 ; 4,35 ; 5,05 ; 5,06 ; 5,06 ; 5,06 ; 5,07 ; 5,11 ; 5,13 ; 5,16 ; 5,16 ; 5,19 ; 6,06 ; 6,07 ; 14,21 ; 19,22 ; 19,22 ; *ind. pf. c. 3. pl.* 4,14 ;
va greși : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,02 ; 4,03 ; 4,22 ; 4,22 ; 4,27 ; 4,27 ; 5,01 ; 5,03 ; 5,04 ; 5,15 ; 5,15 ; 5,15 ; 5,17 ; 5,17 ; 6,02 ; 6,04 ;
se va greși : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 5,02 ;
Fac. (7 X), Ieș. (7 X)

gripsor→zgriptor

groapă : (1520 DERS), : s. f. : „Grube" : „fosse" (2 X) :
gropi : *pl. nom. / ac.* 11,36 ;
gropile : *pl. nom. / ac.* 14,37 ;
Fac. (9 X), Ieș. (5 X)

gropilat : (1688 BIBLIA) : adj. : „vertieft" : „enfoncé" (4 X) :
gropilată : *f. sg. nom. / ac. comp.* 13,30 ; 13,31 ;

gură : (1306 DRĂGANU) : s. f. : „1. Mund, 2. Öffnung" : „1. bouche, 2. ouverture" (1 X) :
gura : *sg. nom. / ac.* 13,45 ;
Fac. (12 X), Ieș. (12 X)

gușă : (1560 DERS) : s. f. „Kropf" : „jabot" (1 X) :
gușa : *sg. nom. / ac.* 1,16 ;

H

haină : (1581 / 2 PO) : s. f. : „Kleid, Gewand" : „vêtement" (52 X) :
haina : *sg. nom. / ac.* 8,07 ; 13,52 ; 13,58 ; 16,17 ;
hainã : *sg. nom. / ac.* 6,10 ; 8,07 ; 11,31 ; 13,53 ; 13,56; 13,57 ; 16,04 ; 19,19 ;
hainei : *sg. gen. / dat.* 13,59 ;
hainii : *sg. gen. / dat.* 14,55 ;
haine : *pl. nom. / ac.* 6,27 ; 8,13 ; 13,47 ; 13,47 ; 13,47 ; 13,49 ; 13,51 ; 13,55 ; 16,04 ;
hainele : *pl. nom. / ac.* 10,05 ; 10,06 ; 11,25 ; 11,28 ; 11,40 ; 11,40 ; 13,06 ; 13,34 ; 13,45 ; 14,08 ; 14,10 ; 14,36 ; 14,47 ; 15,05 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,13 ; 15,21 ; 15,22 ; 15,27 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,15 ; 17,16 ; 21,10 ; 21,10 ;
Fac. (25 X), Ieș. (22 X)

hamelion→cameleon

hăreț→herete

herete : (1600 H.) : s. m. : „Habicht" : „épervier" (1 X) :
hărețul : *sg. nom. / ac.* 11,17 ;

hiară→fiară

hier→fier

hulă : (1561 CORESI) : s. f. : „Schmähung, Lästerung" : „calomnie, blasphéme" (9 X) :
hulă : *sg. nom. / ac.* 21,16 ; 21,17 ; 21,21 ; 21,21 ; 21,23 ; 22,20 ; 22,25 ; 24,19 ; 24,20 ;
Fac. (1 X), Ieș. (3 X)

I

iar : (XVI sec. CV) : conj : / adv. : „aber, und" : „mais, cependant, et" (119 X) :
iară : adv. 1,09 ; 2,01 ; 2,12 ; 4,27 ; 5,09 ; 5,13 ; 6,16 ; 7,18 ; 10,06 ; 11,36 ; 13,26 ; 13,28 ; 13,30 ; 13,33 ; 14,17 ; 14,29 ; 14,48 ; 16,28 ; 19,08 ; 19,23 ; 19,25 ; 21,14 ; 22,11 ; 22,23 ; 22,27 ; 23,03 ; 24,16 ; 25,04 ; 25,31 ; 25,46 ; 27,04 ; 27,05 ; 27,06 ; 27,07 ;
iar : *conj.* 2,05 ; 6,28 ; 12,08 ; 13,51 ; 15,08 ; 15,13 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,28 ; 17,16 ; 19,07 ; 19,33 ; 20,04 ; 22,29 ; 25,14 ; 25,20 ; 25,25 ; 25,26 ; 25,28 ; 25,29 ; 25,30 ; 25,35 ; 25,39 ; 25,47 ; 25,49 ; 25,51 ; 25,52 ; 25,54 ; 26,14 ; 26,27 ; 27,05 ; 27,06 ; 27,07 ; 27,08 ; 27,09 ; 27,10 ; 27,11 ; 27,13 ; 27,15 ; 27,16 ; 27,17 ; 27,18 ; 27,20 ; 27,22 ; 27,27 ; 27,27 ; 27,31 ; 27,33 ;
iară. *conj.* 1,10 ; 1,14 ; 2,04 ; 2,07 ; 2,10 ; 2,15 ; 3,01 ; 3,06 ; 3,12 ; 4,13 ; 4,22 ; 4,32 ; 5,07 ; 5,11 ; 7,18 ; 11,37 ; 11,38 ; 11,39 ; 12,05 ; 13,04 ; 13,07 ; 13,12 ; 13,16 ; 13,21 ; 13,22 ; 13,23 ; 13,26 ; 13,28 ; 13,35 ; 13,37 ; 13,40 ; 13,41 ; 13,42 ; 13,53 ; 13,57 ; 14,21 ; 14,43 ;
Fac. (108 X). Ieș. (123 X)

iată : (1561 CORESI) : interj. : „siehe da" : „voici, voilà" (22 X) :
iată : 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,09 ; 13,13 ; 13,17 ; 13,20 ; 13,21 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,35 ; 13,39 ; 13,43 ; 13,55 ; 14,03 ; 14,37 ; 14,39 ; 14,48 ;
Fac. (93 X), Ieș. (37 X)

idol : (XVI sec. CV) : s. m. : „Götze" : „idole" (1 X) :
idoli : *pl. nom. / ac.* 19,04 ;

ied : (1549 BGL) : s. m. : „Zicklein" : „chevreau" (2 X) :
iezi : *pl. nom. / ac.* 1,10 ;
iade : *f. pl. nom. / ac.* 4,02 ;
Fac. (6 X), Ieș. (1 X)

iepure : (1502 DERS) : s. m. : „Hasse“ : „lièvre“
(1 X) :
iepurile : *pl. nom. / ac.* 11,06 ;

ierta : (XVI sec. PS. V.) : v. I : „verzeihen“ : „pardonner“
(1 X) :
se va ierta : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 5,16 ;
Fac. (1 X)

iertare : (1560 BRATU) : s. f. : „Vergebung“ : „pardon“
(2 X) :
iertare : *sg. nom. / ac.* 25,10 ;
iertării : *sg. gen. / dat.* 25,52 ;
Ieș. (1 X)

ieși : (1521 NEACȘU) : v. IV : „heraus-, hinausgehen“ : „sortir“
(20 X) :
veți ieși : *ind. viit. I. 2. pl.* 8,33 ;
vor ieși : *ind. viit. I. 3. pl.* 14,43 ;
ieșiți : *subj. pr. 2. pl.* 10,07 ;
ieșind : *ger.* 9,23 ; 14,38 ; 16,24 ;
ieși : *ind. pf. s. 3. sg.* 9,24 ; 10,02 ; 24,10 ;
va ieși : *ind. viit. I. 3. sg.* 14,03 ; 15,16 ; 16,17 ; 16,18 ; 21,12 ; 22,04 ; 25,28 ; 25,30 ; 25,33 ; 25,41 ; 25,54 ;
Fac. (61 X), Ieș. (54 X)

ieșire : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Ausgang, Exodus“ : „sortie, issue, exode“
(1 X) :
ieșire : *sg. nom. / ac.* 23,36 ;
Ieș. (2 X)

in : (1551 / 3 ES) : s. n. : „Lein“ : „lin“
(9 X) :
in : *sg. nom. / ac.* 6,10 ; 6,10 ; 16,04 ; 16,04 ; 16,23 ; 16,32 ; 23,13 ;
inuri : *pl. nom. / ac.* 13,48 ; 13,52 ;
Ieș. (3 X)

intra : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „hinein-, hereintreten“ : „entrer“
(20 X) :
veți întra : *ind. viit. I. 2. pl.* 14,34 ; 19,23 ; 25,02 ;
veți întra : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,10 ;
întri : *subj. pr. 2. sg.* 18,14 ; 18,19 ;
întrînd : *ger.* 16,23 ;
întră : *ind. pf. s. 3. sg.* 9,23 ;
va întra : *ind. viit. I. 3. sg.* 12,04 ; 14,08 ; 14,36 ; 14,37 ; 14,44 ; 14,46 ; 14,48 ; 16,03 ; 16,23 ; 16,26 ; 16,28 ; 21,11 ;
Fac. (52 X), Ieș. (43 X)

isop : (1564 CORESI) : s. m. : „Ysop“ : „hysope“
(5 X) :
isop : *sg. nom. / ac.* 14,04 ; 14,49 ; 15,51 ;
isopul : *sg. nom. / ac.* 14,06 ; 14,52 ;
Ieș. (1 X)

isprăvi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „vollenden“ : „achever, accomplir“
(2 X) :
veți isprăvi : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,39 ;
isprăviți : *subj. pr. 2. pl.* 19,09 ;
Fac. (1 X)

israilteau : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. / s. „israelitisch, Israelit“ : „israélite“
(4 X) :
israiltêneii : *f. sg. gen. / dat.* 24,11 ;
israilteancă : *f. sg. nom. / ac.* 24,10 ; 24,10 ;
israilteanul : *m. sg. nom. / ac.* 24,10 ;

iubi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV. „lieben“ : „aimer“
(2 X) :
iubești : *subj. pr. 2. sg.* 19,18 ; 19,43 ;
Fac. (12 X), Ieș. (1 X)

ivi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „erscheinen“ : „paraître“
(3 X) :
să ivi : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 9,23 ;
se va ivi : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,14 ; 13,57 ;
Fac. (16 X), Ieș. (9 X)

izbîndă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Rache“ : „vengeance“
(1 X) :
izbînda : *sg. nom. / ac.* 26,25 ;
Ieș. (1 X)

izbîndi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. besiegen, 2. sich rächen“ : „1. vaincre, 2. se venger“
(2 X) :
izbîndească : *subj. pr. 3. sg.* 19,18 ;
izbîndind : *ger.* 26,25 ;
Fac. (1 X), Ieș. (2 X)

iznoavă : (1551 / 3 ES) : s. f. : „Neuerung“ : „nouveau“
(1 X) :
iznoavă : sg. nom. / ac. 19,10 ;

izvor : (1486 DERS) : n. : „Quelle, Brunnen“ : „source, fontaine“
(2 X) :
izvorul : *sg. nom. / ac.* 20,18 ;
izvoarăle : *pl. nom. / ac.* 11,36 ;
Fac. (12 X), Ieș. (1 X)

îmbrăca : (1551 / 3 ES) : v. I : „anziehen, bekleiden“ : „(se)vêtir“
(12 X) :
să îmbrace : *subj. pr. 3. sg. refl.* 21,10 ;
îmbracă : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,07 ; 8,13 ;
au îmbrăcat : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,07 ;
au fost îmbrăcat : *ind. pf. c. 3. sg. pas.* 16,23 ;
va îmbrăca : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,10 ; 6,11 ; 16,04 ;
se va îmbrăca : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 6,10 ; 16,24 ; 16,32 ;
să va îmbrăca : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 16,04 ;
Fac. (6 X), Ieș. (6 X)

împărți : (XV. sec. CV) : v. IV : „aufteilen, zerteilen, verteilen“ ; „partager“
(7 X) :
veți împărți : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,46 ;
vor împărți : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,06 ; 1,12 ;
au împărțit : *ind. pf. c. 3. sg.* ,8,19 ;
împarte : *ind. pr. 3. sg.* 5,04 ;
va împărți : *ind. viit. I. 3. sg.* 1,17 ; 5,04 ;
Fac. (15 X), Ieș. (4 X)

împletit : (1563 CORESI) : adj. : „geflochten, gestrickt“ : „natté, dressé“
(3 X) :
împletit : *m. sg. nom. / ac.* 14,04 ; 14,06 ; 14,52 ;
Ieș. (39 X)

împlini : (1678 CHEIA ÎNȚ.) : v. IV, : „1. erfüllen, 2. vervollständigen“ : „1. remplir, 2. compléter“
(1 X) :
se va plini : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,30 ;
Fac. (4 X), Ieș. (3 X)

împotrivă : (XVI sec. CV) : adv. / prep. : „gegen(über), entgegen“ : „au contraire, contre“
(4 X) :

împotrivă : *adv.* 18,18 ;
împotriva : *prep.* 6,14 ; 17,04 ; 26,37 ;
Fac. (7 X), Ieș. (13 X)

împotrivnic→potrivnic

împrejur : (XVI sec. PS. SCH.) : prep / adv. : „um... herum, in der Gegend" : „autour de, aux alentours de" (19 X) :
împrejur : *adv.* 1,05 ; 1,11 ; 3,08 ; 3,13 ; 7,02 ; 8,15 ; 8,18 ; 8,18 ; 8,23 ; 9,12 ; 9,18 ; 14,41 ; 16,18 ; 17,06 ; 26,41 ;
penprejur : *adv.* 25,31 ;
prejur : *prep.* 4,30 ; 4,43 ; 13,45 ;
împrejurul : *s. sg. nom. ac.* 25,44 ;
Fac. (11 X), Ieș. (35 X)

împreună : (XVI sec. PS. SCH.) : adv. : „zusammen, gemeinsam" : „ensemble" (12 X) :
împreună : 8,29 ; 8,30 ; 10,14 ; 10,15 ; 14,31 ; 23,18 ; 23,19 ; 23,20 ; 25,36 ; 25,41 ; 25,53 ; 25,54 ;
Fac. (22 X), Ieș. (21 X)

împrumuta : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „leihen, borgen" : „prêter, emprunter" (1 X) :
te vei împrumuta : *ind. viit. I. 2. sg. refl.* 25,14 ;
Ieș. (3 X)

împuns : (1670 ANON. CAR.) : adj. : „gestochen, gestoßen" : „aiguillonné" (1 X) :
împunse : *f. pl. nom. / ac.* 19,28 ;

împuțina : (XVI sec. PS. SCH.), I : „vermindern, verringern" : „diminuer" (1 X) :
va împuțina : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,16 ;
Fac. (3 X), Ieș. (2 X)

în : (1499 DERS) : prep : „in, an, um" : „en, dans, à" (427 X) :
dentru : 1,02; 1,10; 2,08; 3,01; 4,13 ; 5,02 ; 5,13 ; 7,06 ; 17,12 ; 17,15 ; 20,27 ; 25,44 ;
dentr- : 2, 02 ; 2,12 ; 3,14 ; 4,02 ; 5,04 ; 5,12 ; 6,15 ; 7,15 ; 7,25 ; 8,11 ; 11,04 ; 11,22 ; 11,32 ; 11,33 ; 15,16 ; 22,04 ; 25,44 ; 25,44 ;
întra : 11,23 ; 19,24 ;
într- : 4,23 ; 4,28 ; 6,28 ; 13,21 ; 13,32 ; 13,47 ; 13,52 ; 14,05 ; 15,03 ; 15,32 ; 16,34 ; 18,05 ; 18,23 ; 20,05 ; 21,20 ; 21,21 ; 22,08 ; 22,20 ; 22,28 ; 22,30 ; 23,21 ; 23,24 ; 23,28 ; 23,29 ; 23,30 ; 24,19 ; 25,29 ; 26,18 ; 26,26 ;
-n : 11,09 ;
în : (311 X)
întru : (54 X)
Fac. (737 X), Ieș. (590 X)

înainte : (XVI sec. CV) : adv. / prep. : „1. früher, zuerst, 2. von, (be) vor" : „1. auparavant, 2. avant" (88 X) :
înainte : *adv.* 22,27 ;
mai nainte : *adv. comp.* 14,36 ; 18,27 ; 18,28 ; 18,30 ;
naintea : *prep.* 10,04 ; 16,07 ; 26,17 ;
înaintea : *prep.* (80 X) ;
Fac. (131 X), Ieș. (29 X)

înapoi : (XVI sec. CV.) : adv. : „hinten, rück-" : „arrière, en arrière" (1 X) :
înapoi : 6,04 ;
Fac. (3 X)

înăuntru : (XVI sec. PS. SCH.) : „innen, drinnen, hinein" : „à l'interieur, en" (11 X) :
înlăuntru : 6,30 ; 10,18 ; 11,33 ; 11,33 ; 14,48 ; 16,02 ; 16,13 ; 16,15 ; 16,27 ; 18,09 ;
denlăuntru : *adv.* 14,41 ;
Fac. (16 X), Ieș. (17 X)

încă : (XVI sec. CV) : adv. : „1. noch, 2. auch, ebenfalls" : „1. encore, 2. aussi, de même" (2 X) :
încă : 13,57 ; 18,18 ;
Fac. (34 X), Ieș. (17 X)

încăleca : (XVI sec. CV) : v. I. : „1. (ein Pferd etc.) bestigen, 2. geschlechtlich verkehren" : : „1. monter (à cheval), 2. s'accoupler" (4 X) :
încaleci : *subj. pr. 2. sg.* 19,19 ;
să încalece : *subj. pr. 3. sg. refl.* 18,23 ; 20,16 ;
va încăleca : *ind. viit. I. 3. sg.* 15,09 ;

începătură : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Anfang, Ursprung. 2. Herrschaft, 3. Flußarm" : „1. commencement, début, 2. pouvoir, 3. bras (d'un fleuve)" (2 X)
începătura : *sg. nom. / ac.* 23,10 ;
-nceputurile : *pl. nom. / ac.* 22,12 ;
Fac. (3 X), Ieș. (11 X)

început : (XVI sec. CV) : s. n. : „Beginn, Anfang" : „début, commencement" (1 X) :
-nceput : *sg. nom. / ac.* 2,12 ;
Fac. (1 X)

închina : (XVI sec. CV) : v. I : „neigen, sich verneigen" : „s'incliner" (1 X) :
vă închinați : *subj. pr. 2. pl. refl.* 26,01 ;
Fac. (22 X), Ieș. (14 X)

încinge : (XVI sec. CV) : v. III : „gürten" : „ceinturer" (4 X) :
încinse : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,13 ;
au încinsu : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,07 ; 8,07 ;
se va încinge : *ind. viit. 4. 3. sg. refl.* 16,04 ;
Ieș. (1 X)

încurmezișat : (1688 BIBLIA) : adj. : „trotzig" : „opposant" (3 X) :
încurmezișată : *f. sg. nom. / ac.* 26,24 ; 26,28 ; 26,41 ;

îndemînă : (1580 CORESI) : adv. : „bei der Hand" : „sous la main" (1 X) :
îndemînă : 25,28 ;

îndesară→seară

îndeșert→deșert

îndrepta : (XVI sec. CV) : v. I : „gerade richten" : „redresser" (1 X) :
îndereptezi : *subj. pr. 2. sg.* 10,11 ;
Fac. (10 X), Ieș. (3 X)

înflori : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : 1. blühen, 2. färben" : „1. felurir, 2. colorer, teindre" (11 X) :
înflorind : *ger.* 13,30 ; 13,38 ; 13,39 ; 13,42 ; 13,57 ;
-nflorind : *ger.* 13,12 ;
au înflorit : *ind. pf. c. 3. sg.* 13,20 ; 13,22 ; 13,25 ;

înflorêşte : *ind. pr. 3. sg.* 13,39 ;
va înflori : *ind. viit. 4. 3. sg.* 13,12 ;

înfrînge : (1577 CORESI) : v. III : „1. brechen, knicken, schlagen, 2. abbrechen, Leenden" : „1. vaincre, 2. 2. venir à bout"
(4 X) :
au înfrînt : *ind. pf. c. 3. sg.* 22,04 ;
s-au înfrînt : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 15,33 ;
va înfrînge : *ind. viit. 4. 3. sg.* 1,15 ; 1,17 ;

îngemănat : (1648 NT) : adj. : „doppelt" : „double"
(1 X) :
îngemănată : *f. sg. nom. / ac.* 11,03 ;

îngreca : (1563 CORESI) : v. I : „schwanger werden" : „devenir enceinte"
(1 X) :
se va îngreca : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 12,02 ;

îngreuia : (1581 PRL) : v. I : „be-, erschweren" : „alourdir"
(1 X) :
se va îngreuia : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 26,15 ;
Fac. (1 X), Ieş. 8 X)

înlăuntru→înăuntru

înmulţi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „vermehren" : „accroître, multiplier"
(2 X) :
voiu înmulţi : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,09 ;
va mulţi : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,16 ;
Fac. (28 X), Ieş. (6 X)

înnegri : (1561 CORESI) : v. IV. : „schwärzen" : „noircir"
(1 X) :
va fi negrită : *ind. viit. I. 3. sg. pas.* 13,21 ;

înnegrit : (1561 CORESI) : adj. : „nachgedunkelt" : „terni"
(3 X) :
înnegrită : *f. sg. nom. / ac.* 13,06 ; 13,26 ; 13,28 ;

înroşi : (1551/3 ES) : v. IV : „rot werden" : „rougir, devenir rouge"
roşind : *ger.* 13,49 ;
roşînd : *ger.* 14,37 ;
ruşînd : *ger.* 13,31 ;

însănătoşi : (1551 / 3 ES) : v. IV : „gesunden, heilen" : „guérir"
(1 X) :
s-au însănătoşit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,37 ;

însănătoşit : (1688 BIBLIA) : adj. : „gesundet" : „guéri"
(1 X) :
însănătoşat : *s. m. sg. nom. / ac.* (<cel), 13,24 ;

însemnare : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Zeichen, Aufzeichnung" : „signe, note"
(3 X) :
însemnare : *sg. nom. / ac.* 25,15 ;
semnare : *sg. nom. / ac.* 13,02 ;
însemnării : *sg. gen. / dat.* 25,11 ;

întări : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „(ver) stärken, kräftigen, befestigen" : „fortifier, renforcer"
(7 X) :
te întăreşti : *subj. pr. 2. sg. refl.* 19,16 ;
s-au întărit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,55 ;
voiu întări : *ind. viit. I. 1. sg.* 20,03 ; 20,05 ; 20,06 ; 20,09 ; 26,17 ;
Fac. (19 X), Ieş. (16 X)

întemeiat : (1563 CORESI) : adj. : „begründet, erwiesen" : „fondé, certain"
(3 X) :
întemeiată : *f. sg. nom. / ac.* 13,51 ; 13,52 ; 14,44 ;

întemeiere : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Gründung, Begründung" : „fondation, motivation"
(1 X) :
întemêiere : *sg. nom. / ac.* 26,05 ;

întinde : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „ausstrecken, sich erstrecken" : „(s')étendre, tendre"
(4 X) :
întinzi : *subj. pr. 2. sg.* 25,43 ;
întinză : *subj. pr. 3. sg.* 25,46 ;
s-au tinsu : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 14,44 ;
vei întinde : *ind. viit. I. 2. sg.* 25,53 ;
Fac. (13 X), Ieş. (26 X)

întinge : (1551/3 ES) : v. III : „(ein-) tunken, -tauchen" : „tremper"
(4 X) :
au întinsu : *ind. pf. c. 3. sg.* 9,09 ;
va întinge : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,06 ; 4,17 ; 14,16 ;
Ieş. (1 X)

întîi : (XVI sec. PS. SCH.) : adv. / adj. / num. : „zuerst, erste(r)" : „premièrement, premier"
(16 X) :
dentîi : 23,05 ; 23,06 ; 23,07 ; 23,11 ; 23,17 ; 23,19 ; 23,20 ;
dentîiu : 9,15 ;
dentăi : 23,35 ; 23,40 ; 23,40 ;
dentăiu : 2,14 ; 2,14 ; 26,45 ; 27,26 ;
întăiu : *num. ord. m. sg. nom. / ac.* 5,08 ;
Fac. (28 X), Ieş. (40 X)

întîmpla : (XVI sec. CV) : v. I : „sich ereiquen" : „arriver, suvenir"
(1 X) :
s-au întîmplat : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 10,19 ;
Fac. (4 X), Ieş. (4 X)

întoarce : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „kehren, wenden, drehen" : „tourner, retourner, ramener"
(4 X) :
să întoarse : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 13,07 ;
se va întoarce : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,07 ; 14,39 ; 22,13 ;
Fac. (48 X), Ieş. (23 X)

întocma→tocmai

întra→intra

între : (1451 DERS) : prep. : „zwischen, unter" : „entre, parmi"
(30 X) :
dentre : 20,02 ; 20,02 ;
între : 10,10 ; 10,10 ; 10,10 ; 10,10 ; 11,03 ; 11,47 ; 11,47 ; 16,02 ; 17,03 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,12 ; 17,13 ; 18,26 ; 19,28 ; 19,34 ; 19,36 ; 20,14 ; 20,25 ; 20,25 ; 20,25 ; 23,05 ; 24,10 ; 25,45 ; 27,12 ; 27,12 ; 27,14 ; 27,14 ;
Fac. (28 X), Ieş. (16 X)

întreg : (XVI sec. CV) : adj. : „ganz, gesamt" : „entier"
(1 X) :
întregi : *f. pl. nom. / ac.* 23,15 ;

intru→in

învăța : (XVI sec. PS. SCH.) : v. 1 : „1. lehren, 2. lernen" : „apprendre"
(1 X) :
învețe : *subj. pr. 3. sg.* 11,17 ;
Fac. (2 X)

învățătură (XVI) sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Lehre, 2. Auftrag" : „1. ensei gnement.. 2. ordre"
(1 X) :
învățăturile : *pl. nom. / ac.* 26,03 ;
Fac. (1 X)

înverzi : (1581/2 PO) : v. IV : „grün werden" : „devenir vert"
(2 X) :
înverzind : *ger.* 13,49 ;
înverzînd : *ger.* 14,37 ;

învîrteți : (1620 MOXA) : v. IV. : „zurückkehren, umkehren, wenden" : (re)tourner"
(3 X) :
se va învirteți : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,13 ; 25,27 ; 25,28 ;
Fac. (1 X)
is→fi

iț(i)→tu

J

jaf : (1587 DERS) : s. n. : „Plünderung : : „pillage"
(2 X) :
jaful : *sg. nom. / ac.* 6,04 ;
jah : *sg. nom. / ac.* 6,02 ;

jah→jaf

jăhui→jefui

jefui : (1600 DA) : v. IV : „plündern, rauben" : „ravir, piller"
(2 X) :
jăfuiești : *subj. pr. 2. sg.* 19,13 ;
au jefuit : *ind. pf. c. 3. sg.* 6,01 ;
Fac. (3 X), Ieș. (1 X)

jertfă : (1561 CORESI) : s. f. : „Opfer" : „offrande, sacrifice"
(71 X) :
jirtva : *sg. nom. / ac.* 7,12 ; 7,16 ; 7,29 ; 9,04 ; 9,16 ; 10,12 ; 14,19 ; 14,31 ; 23,13 ; 23,19 ;
jirtvă : *sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,17 ; 2,01 ; 2,01 ; 2,02 ; 2,03 ; 2,04 ; 2,05 ; 2,06 ; 2,07 ; 2,07 ; 2,09 ; 2,10 ; 2,15 ; 3,01 ; 3,06 ; 6,15 ; 6,20 ; 6,21 ; 6,21 ; 7,13 ; 7,29 ; 14,10 ; 14,21 ; 17,05 ; 17,08 ; 19,05 ; 21,13 ; 22,21 ; 22,29 ; 23,17 ; 23,17 ; 23,18 ;
jirtvei : *sg. gen. / dat.* 1,04 ; 2,13 ; 4,10 ; 4,26 ; 6,14 ; 6,15 ; 7,11 ; 7,15 ; 7,17 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,37 ; 7,37 ; 9,18 ; 23,37 ;
jirtvele : *pl. nom. / ac.* 2,03 ; 2,13 ; 4,33 ; 7,32 ; 7,34 ; 10,14 ; 17,05 ; 17,07 ; 21,06 ; 21,21 ; 23,18 ;
jirtvelor : *pl. gen. / dat.* 26,31 ;
Fac. (10 X), Ieș. (21 X)

jertfelnic : (1570 CORESI) : s. n. : „Altar" : „autel"
(93 X) :
jirtăvnic : *sg. nom. / ac.* 1,05 ; 1,07 ; 1,08 ; 1,09 ; 1,11 ; 1,12 ; 1,13 ; 1,15 ; 1,15 ; 1,16 ; 1,17 ; 2,02 ; 2,09 ; 2,09 ; 2,12 ; 3,02 ; 3,05 ; 3,08 ; 3,11 ; 3,13 ; 3,16 ; 4,20 ; 4,26 ; 4,31 ; 4,35 ; 6,09 ; 6,10 ; 6,12 ; 6,13 ; 6,15 ; 7,05 ; 7,31 ; 8,11 ; 8,11 ; 8,16 ; 8,18 ; 8,20 ; 8,23 ; 8,27 ; 8,29 ; 9,07 ; 9,08 ; 9,10 ; 9,12 ; 9,13 ; 9,14 ; 9,17 ; 9,18 ; 9,20 ; 9,21 ; 10,09 ; 10,12 ; 14,19 ; 16,02 ; 16,14 ; 16,15 ; 16,25 ; 17,06 ; 17,11 ; 21,23 ; 22,22 ;
jirtăvnicul : *sg. nom. / ac.* 4,10 ; 6,09 ; 6,11 ; 8,15 ; 16,12 ; 16,13 ; 16,18 ; 16,20 ; 16,33 ;
jirtăvnicului : *sg. gen. / dat.* 1,11 ; 1,15 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,18 ; 4,19 ; 4,25 ; 4,25 ; 4,30 ; 4,30 ; 4,34 ; 4,34 ; 5,09 ; 5,09 ; 5,12 ; 6,14 ; 7,02 ; 8,15 ; 8,15 ; 9,09 ; 9,09 ; 16,05 ; 16,18 ;
Fac. (13 X), Ieș. (67 X)1

jertfi : (1581 / 2 PO) : v. IV : „opfern" : „sacrifier"
(6 X) :
nejirtvită iaste : *ind. pr. 3. sg. pas.* 19,07 ;
veț jirtvi *ind. viit. I 2 pl.* 19,05 ; 22,29 ;
veț jirtvui : *ind. viit. I. 2. pl.* 22,29 ;
va jirtvui : *ind. viit. I. 3. sg.* 7,16 ;
să jirtvese : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 24,09 ;
Ieș. (15 X)

jiganie : (1570 CORESI) : s. f. : „Tier" : „animal"
(1 X) :

jigăniile : *pl. nom. / ac.* 11,27 ;
Fac. (6 X)

jirtăvnic→jertfelnic

jirtvă→jertfă

jirtăvnic→jertfelnic

jirtvă→jertfă

jos : (XVI sec. CV) : adv. : „unten, hinunter" : „en bas, bas"
(1 X) :
jos : *adv.* 8,07 ;
Fac. (1 X), Ieș. (11 X)

judeca : (XVI sec. CV) : v. I : „richten, urteilen" : „juger"
(1.X) :
judeci : *subj. pr. 2. sg.* 19,15 ;
Fac. (7 X), Ieș. (6 X)

judecată (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Gericht, 2. Urteil" : „1. jugement, 2. réflexion"
(9 X) :
judecată : *sg. nom. / ac.* 19,15 ; 19,35 ;
judecățile : *pl. nom. / ac.* 18,04 ; 18,05 ; 20,22 ; 25,18 ; 26,43 ; 26,46 ;
judecăților : *pl. gen. / dat.* 26,15 ;
Fac. (4 X), Ieș. (17 X)

jug : (XVI sec. PS. H.) : s. n. : „Joch" : „joug"
(2 X)
jug : *sg. nom. / ac.* 19,19 ;
jugului : *sg. gen. / dat.* 26,13 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

jumătate : (1403 DERS) : s. f. „Hälfte" : „moitié"
(2 X) :
jumătatea : *sg. nom. / ac.* 6,20 ; 6,20 ;
Ieș. (19 X)

junghia : (XVI sec. PS. H.) : v. I : „abstechen, schlachten" : „juguler, abattre"
(33 X) :
veț junghea : *ind. viit. I. 2. pl.* 19,05 ; 19,06 ;
vor junghea : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,11 ; 4,16 ; 4,29 ; 4,33 ; 6,25 ;
vor junghiia : *ind. viit. I. 3. pl.* 7,02 ; 14,05 ; 17,05 ; 17,07 ;
jungheaț : *subj. pr. 2. pl.* 22,02 ;
junghe : *ind. pr. 3. pl.* 4,29 ; 4,33 ; 6,25 ;
junghie : *ind. pr. 3. pl.* 4,24 ; 7,02 ;
junghe : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,15 ; 8,18 ; 8,22 ;
au junghiat : *ind. pf. c. 3. sg.* 9,08 ; 9,12 ; 9,15 ; 9,18 ;
va junghea : *ind. viit. I. 3. sg.* 3,02 ; 14,19 ; 14,25 ; 14,50 ; 16,11 ; 16,15 ;
va junghiia : *ind. viit. I. 3. sg.* 17,03 ; 17,03 ; 17,04 ;
Fac. (4 X), Ieș. (7 X)

junghiat : (1581 / 2 PO) : adj. : „geopfert" : „sacrifié"
(2 X) :
junghiiate : *f. sg. gen. / dat.* 14,06 ; 14,51 ;

junghiere : (XVI sec. CV) : s. f. : „1. Schlachten, Opfern, 2. Opfertier" : „1. action de juguler, 2. sacrifice"
(1 X) :
junghieri : *pl. nom. / ac.* 22,23 ;
Fac. (1 X)

jura : (XVI sec. CV) : v. I : „schwören" : „jurer"
(3 X) :
juraț : *subj. pr. 2. pl.* 19,12 ;
au jurat : *ind. pf. c. 3. sg.* 6,05 ;
va jura : *ind. viit. I. 3 sg.* 6,03 ;
Fac. (20 X), Ieș. (7 X)

jurământ : (XVI sec. CV) : s. n. : „Schwur, Eid" : „serment"
(2 X) :
jurământ : *sg. nom. / ac.* 5,01 ; 5,04 ;
Fac. (15 X), Ieș. (2 X)

-l→el

l- →el

L

la : (1471 DERS) : prep. : „an, zu, bei, in, nach" : „à, en, près de, vers"
(195 X)
Fac. (425 X), Ieș. (359 X)

lapte : (1517 DERS) : s. n. : „Milch" : „lait"
(1 X) :
lapte : *sg. nom. / ac.* 20,24 ;
Fac. (3 X), Ieș. (4 X)

laudă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Lob (preisung)" : „louange"
(4 X) :
lauda : *sg. nom. / ac.* 7,12 ;
laudă : *sg. nom. / ac.* 7,13 ;
laudei : *sg. gen. / dat.* 7,12 ; 7,15 ;

lăcaș→locaș

lăcui→locui

lăcuința→locuință

lăcuitor→locuitor

lăcustă : (XVI sec. PS. SCH.) : „s. f. : „Heuschrecke" : „sauterelle"
(1 X) :
lăcusta : *sg. nom. / ac.* 11,22 ;
Ieș. (6 X)

lăsa : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „lassen, verlassen" : „laisser, quitter, abandonner"
(15 X) :
vor lăsa : *ind. viit. I. 3. pl.* 7,15 ;
lași : *subj. pr. 2. sg.* 19,10 ; 23,22 ;
lăsați : *subj. pr. 2. pl.* 22,30 ;
va lăsa : *ind. viit. I. 3. sg.* 16,10 ;
se va lăsa : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 4,20 ; 4,26 ; 4,31 ; 4,35 ; 5,06 ; 5,10 ; 5,13 ; 5,18 ; 6,07 ; 19,22 ;
Fac. (22 X), Ieș. (20 X)

lăsare : (XVI sec. CV) : s. f. : „Ab la ß" : „exemption"
(1 X) :
lăsare : *sg. nom. / ac.* 16,26 ;
Ieș. (2 X)

lăuda : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „loben, rühmen, lobpreisen" : „louer, célébrer, glorifier"
(1 X) :
lauzi : *subj. pr. 2. sg.* 19,15 ;
Fac. (2 X)

lăudat : (1492 DERS) : adj. : „1. gepriesen, 2. gewidmet" : „1. loué, 2. consacré"
(2 X) :
lăudată : *f. sg. nom. / ac.* 19,24 ; 27,21 ;

-le→el

le→el

lebădă : (1670 ANON. CAR) : s. f. : „Schwan" : „cygne"
(1 X) :
lebădă : *sg. nom. / ac.* 11,18 ;

legătură : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Bindung, Verbindung, 2. Bündel, 3. Gefängnis" : „1. lien, 2. liasse, 3. prison"
(1 X) :
legătura : *sg. nom. / ac.* 26,13 ;
Fac. (7 X), Ieș. (1 X)

lege : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Gesetz, Gebot, 2. Glaube" : „1. loi, commendement, 2. religion"
(34 X) :
lège : *sg. nom. / ac.* 3,17 ; 6,18 ; 6,22 ; 7,07 ; 7,34 ; 7,36 ; 7,37 ; 10,09 ; 10,13 ; 10,13 ; 10,14 ; 10,14 ; 10,15 ; 16,29 ; 16,31 ; 17,07 ; 23,14 ; 23,21 ; 23,31 ; 23,41 ; 24,03 ; 24,09 ;
legea : *sg. nom. / ac.* 6,09 ;
lègea : *sg. nom. / ac.* 6,14 ; 6,25 ; 7,01 ; 7,11 ; 11,46 ; 19,19 ;
legii : *sg. gen. / dat.* 10,11 ;
legile : *pl. nom. / ac.* 18,26 ; 18,30 ; 20,23 ;
lègile : *pl. nom. / ac.* 18,03 ;
Fac. (1 X), Ieș. (18 X)

lemn : (XVI sec. CV) : s. n. : „1. Baum, 2. Holz" : „1. arbre, 2. bois.
(22 X) :
lemnu : *sg. nom. / ac.* 11,32 ; 14,04 ; 14,49 ; 15,12 ; 23,40 ; 23,40 ; 26,30 ;
lemnul : *sg. nom. / ac.* 14,51 ; 14,51 ; 14,52 ; 19,23 ; 26,20 ;
lemnului : *sg. gen. / dat.* 27,30 ;
lêmne : *pl. nom. / ac.* 1,07 ; 4,02 ; 6,12 ;
lêmnele : *pl. nom. / ac.* 1,08 ; 1,12 ; 1,17 ; 3,05 ;

14,45 ; 26,04 ;
Fac. (25 X), Ieş. (32 X)

lepăda : (XVI sec. CV) : v. I : „1. (von sich) abweisen, verwerfen, 2. sich lossagen" : „1. repousser, refuser, rejetter, 2. rénier"
(1 X) :
va lepăda : *ind. viit. I. 3. sg.* 1,16 ;
Fac. (2 X)

levit : (1561 CORESI) : s. m. : „Levit" : „lévite"
(4 X) :
leviţ : *pl. nom. / ac.* 25,33 ;
leviţilor : *pl. gen. / dat.* 25,32 ; 25,32 ; 25,33 ;
Ieş. (3 X)

li→el

liliac : (1645 HERODOT) : s. m. : „Fledermaus" : „chauve-souri"
(1 X) :
liliacul : *sg. nom. / ac.* 11,19 ;

limbă : (1433 DERS) : s. f. : „1. Zunge, 2. Sprache, 3. Volk" : „1. / 2. langue, 3. peuple"
(13 X) :
limba : *sg. nom. / ac.* 19,16 ; 20,02 ; 21,01 ;
limbă : *sg. nom. / ac.* 22,22 ;
limbi : *pl. nom. / ac.* 25,44 ; 26,33 ; 26,38 ;
limbile : *pl. nom. / ac.* 18,24 ; 18,28 ; 20,24 ; 20,26 ;
limbilor : *pl. gen. / dat.* 20,23 ; 26,45 ;
Fac. (41 X, Ieş. (18 X)

limpede : (XVI sec. PS. SCH.) : „klar" : „clair"
(1 X) :
limpede : *sg. nom. / ac.* 24,02 ;

lipi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. kleben, heften, 2. sich anschliessen" : „1. coller, 2. (s') attacher"
(1 X) :
vă lipiţi : *subj. pr. 2. pl. refl.* 19,31 ;
Fac. (2 X) :

lipsă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Mangel" : „manque"
(2 X) :
lipsa : *sg. nom. / ac.* 26,16 ;
lipsă : *sg. nom. / ac.* 26,26 ;

lipsi : (1481 LDSR) : v. IV : „fehlen, mangeln" : „manquer, faire défaut"
(1 X) :
se va lipsi : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,58 ;
Fac. (10 X), Ieş. (3 X)

lîngă : (XVI sec. PS. SCH.) : prep. : „neben, bei" : „près de, à côté de"
(20 X) :
lîngă : 1,16 ; 3,02 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,04 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,14 ; 4,19 ; 9,09 ; 10,12 ; 16,07 ; 19,21 ; 22,18 ; 25,06 ; 25,35 ; 25,39 ; 25,40 ; 25,47 ; 25,47 ;
Fac. (25 X), Ieş. (28 X)

loc : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Ort, Stelle, Platz, Stätte" : „lieu, endroit, place"
(36 X) :
loc : *sg. nom. / ac.* 4,12 ; 4,24 ; 4,33 ; 4,33 ; 6,11 ; 6,16 ; 6,25 ; 6,26 ; 6,27 ; 7,02 ; 7,06 ; 8,31 ; 10,13 ; 10,14 ; 10,17 ; 10,18 ; 13,28 ; 13,37 ; 14,13 ; 14,40 ; 14,41 ; 14,45 ; 16,24 ; 16,29 ; 18,26 ; 22,27 ; 24,09 ; 24,16 ; 24,22 ;
locul : *sg. nom. / ac.* 1,16 ; 4,29 ; 13,19 ; 13,23 ; 14,13 ; 14,17 ; 14,28 ;
Fac. (65 X), Ieş. (20 X)

locaş : (1509 DERS) : s. n. : „Wohnung, Wohnsitz" : „demeure, domicile"
(2 X) :
lăcaşurile : *pl. nom. / ac.* 23,31 ;
lăcaşele : *pl. nom. / ac.* 23,17 ;
Fac. (2 X) ; Ieş. (1 X)

locui : (XVI sec. CV) : v. IV : „1. (be) wohnen, 2. ansiedeln" : „1. habiter, 2. établir"
(10 X) :
veţ lăcui : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,19 ;
veţi lăcui : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,05 ;
lăcuiesc : *ind. pr. 3. pl.* 22,18 ; 25,10 ; 26,32 ;
lăcuiţ : *imperat. pl.* 25,18 ;
lăcuiaţi : *ind. impf. 2. pl.* 26,35 ;
am lăcuit : *ind. pf. c. 1 sg.* 23,43 ;
lăcuieşte : *ind. pr. 3. sg.* 25,06 ;
va lăcui : *ind. viit. I. 3. sg.* 23,42 ;
Fac. (63 X), Ieş. (8 X)

locuinţă : (1673 DOS.) : s. f. : „Wohnstätte, Wohnung" : „domicile, demeure"
(3 X) :
lăcuinţa : *sg. nom. / ac.* 23,03 ; 23,14 ; 23,21 ;
Fac. (1 X)

locuit : (XVI sec. COD. STU.) : adj. : „bewohnt" : „habité"
(1 X) :
lăcuită : *f. sg. nom. / ac.* 25,29 ;
Ieş. (1 X)

locuitor : (1563 CORESI) : s. m. : „Bewohner, Einwohner" : „habitant"
(1 X) :
lăcuitorii : *pl. nom. / ac.* 20,04 ;
Fac. (3 X), Ieş. (1 X)

lor→el

lovi : (1551 / 3 ES) : v. IV : „1. angreifen, überfallen, 2. schlagen" : „1. attaquer, essaillir, envahir, 2. battre, frapper"
(4 X) :
voiu lovi : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,24 ;
va lovi : *ind. viit. I. 3. sg.* 24,17 ; 24,18 ; 24,21 ;
Fac. (3 X), Ieş. (23 X)

lua : (XVI sec. PS. SCH.) : v. „nehmen" : „prendre"
(90 X) :
veţi lua : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,40 ; 24,05 ;
vor lua : *ind. viit. I. 3. pl.* 14,04 ; 14,42 ; 14,42 ; 20,17 ; 21,07 ; 21,07 ;
iai : *subj. pr. 2. sg.* 18,17 ; 18,18 ; 19,15 ; 19,17 ; 25,36 ;
luaţ : *subj. pr. 2. pl.* 10,17 ;
ia : *subj. pr. 3. pl.* 22,09 ; 24,02 ;
iau : *ind. pr. 3. pl.* 22,15 ;
ia : *imperat. sg.* 8,02 ; 9,02 ;
luaţ : *imperat. pl.* 10,12 ;
luaţi : *imperat. pl.* 9,03 ;
luînd : *ger.* 2,02 ; 4,05 ; 4,34 ; 5,12 ; 8,28 ; 10,01 ; 14,15 ; 14,24 ;
luîndu : *ger.* 3,10 ;
luo : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,10 ; 8,15 ; 8,16 ; 8,22 ; 8,24 ; 8,25 ; 8,29 ;
luară : *ind. pf. s. 3. pl.* 9,05 ;
am luat : *ind. pf. c. 1. sg.* 7,34 ;
au luat : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,27 ; 8,28 ; 9,15 ; 9,21 ;
vei lua : *ind. viit. I. 2. sg.* 25,15 ;
va lua : *ind. viit. I. 3. sg.* 2,09 ; 3,04 ; 3,09 ; 3,15 ; 4,09 ; 4,20 ; 4,30 ; 4,31 ; 4,35 ; 5,01 ; 5,17 ; 6,10 ; 6,15 ; 7,03 ; 7,04 ; 7,18 ; 12,08 ; 14,06 ; 14,10 ; 14,12 ; 14,14 ; 14,21 ; 14,25 ; 14,49 ; 14,51 ; 15,14 ; 15,29 ; 16,05 ; 16,07 ; 16,10 ; 16,12 ; 16,14 ;

16,18 ; 16,22 ; 17,16 ; 19,08 ; 20,14 ; 20,17 ; 20,21 ; 21,13 ; 21,14 ; 21,14 ; 24,16 ;
să ia : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 4,10 ; 4,31 ; 4,35 ;
Fac. (161 X), Ieș. (103 X)

luare : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Erfassen, Nehmen" : „prise"
(20 X) :
luare : *sg. nom. / ac.* 2,09 ; 2,16 ; 3,03 ; 3,05 ; 3,09 ; 3,11 ; 6,15 ; 7,14 ; 9,21 ; 14,21 ;
luoare : *sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,17 ; 7,32 ; 8,27 ;
luorii : *sg. gen. / dat.* 7,34 ; 10,14 ; 10,15 ;
luorile : *pl. nom. / ac.* 2,10 ;
luorilor : *pl. gen. / dat.* 4,19 ;
Ieș. (11 X)

luci : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV. : „leuchten strahlen" : „luire, briller"
(3 X) :
lucind : *ger.* 13,24 ; 13,38 ; 13,39 ;

lucire : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Glänzen" : „lueur"
(3 X) :
lucirii : *sg. gen. / dat.* 14,56 ;
luciri : *pl. nom. / ac.* 13,38 ; 13,39 ;

lucra : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „arbeiten, bebauen" : „travailler"
(7 X) :
lucrați : *subj. pr. 2. pl.* 23,21 ;
lucrat : *sup.* 23,08 ; 23,21 ; 23,25 ; 23,25 ;
să lucrează : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 23,36 ;
se va lucra : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 7,24 ;
Fac. (5 X), Ieș. (11 X)

lucrat : (1563 CORESI) : adj. : „bearbeitet" : „travaillé"
(1 X) :
lucrat : *m. sg. nom. / ac.* 13,49 ;

lucru : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „1. Arbeit, 2. Tat, Werk, 3. Ding" : „1. travail, 2. oeuvre, acte, 3. chose"
(20 X) :

lucru : *sg. nom. / ac.* 11,32 ; 13,48 ; 14,21 ; 23,30 ;
lucrul : *sg. nom. / ac.* 5,02 ; 6,05 ; 7,21 ; 7,24 ; 16,29 ; 23,03 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,21 ; 23,25 ; 23,28 ; 23,31 ; 23,35 ; 23,36 ;
lucruri : *pl. nom. / ac.* 13,51 ; 23,03 ;
Fac. (12 X), Ieș. (79 X)

lui : (1502 DERS) : art. hot. m. gen. / dat. : „des, dem" : „de, à"
(127 X) :
lui : 1,02 ; 1,05 ; 1,07 ; 1,08 ; 1,11 ; 2,02 ; 2,03 ; 2,10 ; 3,02 ; 3,05 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,02 ; 4,13 ; 6,09 ; 6,14 ; 6,20 ; 6,25 ; 7,10 ; 7,23 ; 7,29 ; 7,31 ; 7,33 ; 7,34 ; 7,34 ; 7,34 ; 7,35 ; 7,36 ; 7,38 ; 7,38 ; 8,09 ; 8,12 ; 8,13 ; 8,13 ; 8,17 ; 8,20 ; 8,22 ; 8,23 ; 8,26 ; 8,28 ; 8,28 ; 8,36 ; 9,01 ; 9,03 ; 9,07 ; 9,09 ; 9,10 ; 9,12 ; 9,18 ; 10,01 ; 10,04 ; 10,04 ; 10,06 ; 10,07 ; 10,08 ; 10,11 ; 10,11 ; 10,14 ; 10,15 ; 10,16 ; 11,02 ; 11,47 ; 12,02 ; 15,02 ; 15,31 ; 16,01 ; 16,05 ; 16,16 ; 16,17 ; 16,19 ; 16,21 ; 16,34 ; 16,34 ; 17,02 ; 17,03 ; 17,05 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,12 ; 17,13 ; 17,14 ; 18,02 ; 19,02 ; 20,02 ; 20,02 ; 21,01 ; 21,21 ; 21,21 ; 21,24 ; 22,02 ; 22,02 ; 22,03 ; 22,04 ; 22,15 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,32 ; 23,02 ; 23,10 ; 23,24 ; 23,34 ; 23,43 ; 23,44 ; 24,02 ; 24,08 ; 24,09 ; 24,10 ; 24,11 ; 24,11 ; 24,11 ; 24,15 ; 24,16 ; 24,23 ; 24,23 ; 25,02 ; 25,33 ; 25,46 ; 25,55 ; 26,42 ; 26,42 ; 26,42 ; 26,46 ; 26,46 ; 27,02 ; 27,34 ; 27,34 ;
Fac. (613 X), Ieș. (389 X)

lumină : (XVI sec. CV) : s. f. : „Licht" : „lumière"
(1 X) :
luminele : *pl. nom. / ac.* 24,02 ;
Fac. (6 X), Ieș. (13 X)

luminos : (1551 / 3 ES) : adj. : „leuchtend, glänzend, strahlend" : „lumineux, brillant"
(3 X) :
luminos : *m. sg. nom. / ac.* 13,25 ; 13,26 ;
luminosul : *s. m. nom. / ac.* 13,28 ;

lună : (1467 DERS) : s. f. : „1. Mond, 2. Monat" : „1. lune, 2. mois"
(6 X) :
luna : *sg. nom. / ac.* 16,29 ; 23,05 ; 23,41 ; 25,09 ;
lună : *sg. nom. / ac.* 23,24 ; 27,06 ;
lunii : *sg. gen. / dat.* 16,29 ; 23,05 ; 23,06 ; 23,24 ; 23,27 ; 23,32 ; 23,34 ; 23,39 ; 25,09 ;
Fac. (14 X), Ieș. (19 X)

lut : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Ton, Lehm" : „argile, glaise"
(16 X) :
lut : *sg. nom. / ac.* 14,41 ; 14,50 ; 15,12 ;
lutul : *sg. nom. / ac.* 14,41 ; 14,42 ; 14,45 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

M

-m→eu
m- →eu

mai : (1400 BGL) : adv. : „noch, schon, mehr" : „plus, encore, déjà"
(4 X) :
mai : 13,57 ; 17,07 ; 27,18 ; 27,20 ;
Fac. (27 X), Ieș. (16 X)

mare/1 : (XVI sec. CV) : s.f. : „1. Meer, 2. Westen" : „1. mer, 2. ouest"
(3 X) :
mare : *sg. nom./ac.* 11,13 ;
mări : *pl. nom./ac.* 11,09 ; 11,10 ;
Fac. (13 X), Ieș. (39 X)

mare/2 : (1442 DOR) : adj. : „gross" : „grand"
(1 X) :
mare : *m. sg. nom./ac.* 21,10 ;
Fac. (60 X), Ieș. (31 X)

margine : (1365 SUCIU) : s.f. : „1. Rand, 2. Grenze" : „1. bord, marge, 2. limite"
(20 X) :
marginea : *sg. nom./ac.* 8,22 ; 8,22 ; 8,22 ; 8,23 ; 8,23 ; 8,23 ; 14,14 ; 14.14 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,25 ; 14,25 ; 14,25 ; 14,28 ; 14,28 ; 14,28 ;
marginii : *sg. gen./dat.* 12,03 ;
marginele : *pl. nom./ac.* 4,11 ;
Fac. (11 X), Ieș. (25 X)

masă : (1520 DERS) : s.f. : „Tisch" : „table"
(1 X) :
masa : *sg. nom./ac.* 24,06 ;
Ieș. (18 X)

mat : (1495 BGL) : s.n. : „Darm" : „intestin"
(2 X) :
mațe : *pl. nom./ac.* 8,16 ;
mațele : *pl.nom./ac.* 7,03 ;
Fac. (1 X), Ieș. (2 X)

mă→eu

măcar : (1400 LDSR) : adv. „wenigstens, immerhin" : „au moins"
(1 X) :

măcară : 15,25 ;

măgar : (1620 MOXA) : s.m. : „Esel" : „âne"
(1 X) :
măgariului : *sg. gen./dat.* 15,09 ;
Fac. (17 X), Ieș. (3 X)

mărire : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Grösse, Ruhm" : „grandeur, gloire"
(2 X) :
mărirea : *sg. nom./ac.* 9,06 ; 9,23 ;
Fac. (3 X), Ieș. (16 X)

mărturie : (1418 BGL) : s.f. : „1. Bezeugung, 2. Zeuge" : „1. témoignage, 2. témoin"
(48 X) :
mărturie : *sg. nom./ac.* 5,01 ;
mărturiei : *sg. gen./dat.* 1,01 ; 1,03 ; 1,05 ; 3,02 ; 3,08 ; 3,18 ; 4,04 ; 4,05 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,14 ; 4,16 ; 4,18 ; 4,19 ; 6,16 ; 6,26 ; 6,30 ; 8,03 ; 8,04 ; 8,31 ; 8,33 ; 8,35 ; 9,05 ; 9,23 ; 10,07 ; 10,09 ; 12,06 ; 14,11 ; 14,23 ; 15,14 ; 15,29 ; 15,31 ; 16,02 ; 16,07 ; 16,16 ; 16,17 ; 16,20 ; 16,23 ; 16,33 ; 17,04 ; 17,04 ; 17,05 ; 17,06 ; 17,09 ; 19,21 ; 24,03 ;
mărturii : *sg. gen./dat.* 16,13 ;
Fac. (7 X), Ieș. (57 X)

mărturisire : (1678 CHEIA ÎNȚ.) : s.f. „Zeugnis" : „témoignage"
(1 X) :
mărturisirea : *sg. nom./ac.* 22,18 ;

mărunt : (1573 DERS) : adj. : „klein" : „menu"
(1 X) :
măruntă : *adj. f. sg. nom./ac.* 16,13 ;
Ieș. (4 X)

măslin : (XVI sec. PS. SCH.) : s.m. : „Ölbaum" : „olivier"
(1 X) :
maslin : *sg. nom./ac.* 24,02 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

măsură : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Mass" : „mesure"
(3 X) :
măsură : *sg. nom./ac.* 27,16 ;
măsuri : *pl. nom./ac.* 19,35
măsurile : *pl. nom./ac.* 19,36 ;
Fac. (1 X), Ieș. (4 X)

mea→meu

mele→meu

merge : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „gehen, (los) ziehen" : „aller, marcher"
(18 X) :
veț mêrge : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,10 ;
veți mêrge : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,21 ; 26,23 ; 26,27 ;
mêrgeți : *subj. pr. 2. pl.* 18,03 ; 20,23 ;
mergu : *ind. pr. 3. pl.* 11,21 ; 11,27 ;
mergînd : *ger.* 14,48 ; 16,17 ; 26,33 ;
am mersu : *ind. pf. c. 1. sg.* 26,41 ;
au mersu : *ind. pf. c. 3. pl.* 26,40 ;
voiu mêrge : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,28 ;
vei mêrge : *ind. viit. I. 2. sg.* 10,09 ;
va mêrge : *ind. viit. I. 3. sg.* 11,27 ; 25,10 ; 25,41 ;
Fac. (75 X), Ieș. (71 X)

meu : (1521 NEACȘU) : adj./pron.pos. : „mein etc." : „mon etc."
(309 X) :
noastre : 1. pl. 25,20 :
mea : 1. sg. 19,19 ; 19,37 ; 25,21 ; 25,23 ; 26,09 ; 26,11 ; 26,15 ; 26,17 ; 26,40 ; 26,44 ;
mêle : 1. sg. 18,04 ; 18,04 ; 18,05 ; 18,05 ; 18,26 ; 18,26 ; 18,30 ; 19,03 ; 19,30 ; 19,30 ; 19,37 ; 20,03 ; 20,08 ; 20,22 ; 20,22 ; 22,09 ; 22,31 ; 23,02 ; 25,18 ; 26,02 ; 26,03 ; 26,03 ;

mie→eu

miel : (1532 DERS) : s.m. : „Lamm" : „agneau"
(15 X) :
miel : *sg. nom./ac.* 3,07 ; 9,03 ; 12,06 ; 12,08 ; 14,12 ; 14,21 ;
mielul : *sg. nom./ac.* 14,13 ; 14,24 ; 14,25 ;
miei : *pl. nom./ac.* 1,10 ; 14,10 ; 23,18 ; 23,19 ; 23,20 ; 25,55 ;
Fac. (7 X), Ieș (8 X)

miere : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. „Honig" : „miel"
(2 X) :
mière : *sg. nom./ac.* 20,24 ;
mièrea : *sg. nom./ac.* 2,12 ;
Fac. (1 X), Ieș. (5 X)

mijloc: (1504 DERS) : s.n. : „Mitte" : milieu"
(15 X) :
mijloe : *sg. nom./ac.* 27,14 ; 27,14 ;
mijloeul : *sg. nom./ac.* 3,09 ; 7,03 ; 8,24 ; 9,19 ; 11,47 ; 11,47 ; 16,16 ; 18,29 ; 22,32 ; 23,05 ; 25,33 ; 26,46 ; 26,46 ;
Fac. (66 X), Ieș. (38 X)

mine→eu

minți : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „lügen" : „mentier"
(3 X) :
mințiți : *subj. pr. 2. pl.* 19,11 ;
va minți : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,02 ; 6,03 ;

mioară : (1532 DERS) : „Lamm" : „agnelle"
(1 X) :
mieoară : *sg. nom./ac.* 5,06 ;

mira : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „sich wundern, staunen" : „(s')étonner"
(1 X) :
să vor mira : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 26,32 ;

miros : (1639 PARACLIS) : s.n. : „Geruch" : „odeur",
(18 X) :
miros : *sg. nom./ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,17 ; 2,02 ; 2,09 ; 2,12 ; 3,05 ; 3,11 ; 4,31 ; 6,15 ; 6,21 ; 7,05 ; 8,20 ; 8,27 ; 17,04 ; 17,06 ; 23,13 ; 23,18 ;
Fac. (3 X). Ieș. (8 X)

mirosenie: (MS. 1560): s.f.: „Geurch, Duft": „odeur, parfum"
(2 X) :
mirosenie : *sg. nom./ac.* 23,18 ;
miroseniia : *sg. nom./ac.* 26,31 ;

mirosi : (1581/2 PO) : v. IV : „riechen" : „sentir"
(1 X) :
voiu mirosi : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,31 ;
Fac. (2 X), Ieș. (1 X)

mirosire : (1674 MIR. COSTIN) : s.f. : „Duft, Geruch" : „parfum, odeur"
(18 X) :
mirosire : *sg. nom./ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,17 ; 2,09 ; 2,12 ; 3,05 ; 3,11 ; 3,16 ; 4,31 ; 6,15 ; 7,05 ; 8,20 ; 8,27 ; 17,04 ; 17,06 ; 23,13 ;
mirosiri : *sg. gen./dat.* 6,21 ;
mirosirii : *sg. gen./dat.* 2,02 ;
Fac. (1 X), Ieș. (3 X)

mișca : (1563 CORESI) : v. I : „(sich) bewegen" : „(se) mouvoir"
(1 X) :
să mișcă : *ind. pr. 3. sg. refl.* 11,46 ;

mitră : (1645 HERODOT) : s.f. : „Krone“ : „mitre“
(2 X) :
mitra : *sg. nom./ac.* 8,09 ;
mitră : *sg. nom./ac.* 8,09 ;
Ieș. (7 X)

mînă : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Hand“ : „main“
(66 X) :
mîna : *sg. nom./ac.* 1,04 ; 1,11 ; 2,02 ; 3,08 ; 4,04 ; 4,24 ; 4,29 ; 4,33 ; 5,07 ; 5,11 ; 5,12 ; 5,12 ; 6,15 ; 10,11 ; 12,08 ; 14,15 ; 14,16 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,21 ; 14,22 ; 14,26 ; 14,27 ; 14,28 ; 14,29 ; 14,30 ; 14,32 ; 19,18 ; 22,25 ; 25,47 ; 26,46 ; 27,08 ;
mînă : *sg. nom./ac.* 16,21 ; 21,18 ; 25,26 ; 26,01 ;
mînei : *sg. gen./dat.* 14,14 ;
mînii : *sg. gen./dat.* 8,22 ; 14,07 ; 14,25 ; 14,28 ;
mîinile : *pl. nom./ac.* 7,30 ; 15,11 ; 25,35 ; 25,49 ;
mîini : *pl. nom./ac.* 11,27 ;
mîinile : *pl. nom./ac.* 3,02 ; 3,13 ; 4,15 ; 8,21 ; 8,27 ; 9,16 ;
mîni : *pl. nom./ac.* 4,05 ;
mînile : *pl. nom./ac.* 8,14 ; 8,18 ; 8,26 ; 8,26 ; 8,33 ; 9,22 ; 16,13 ; 16,21 ; 16,32 ; 24,14 ; 26,25 ; 26,30 ;
mînilor : *pl. gen./dat.* 8,23 ;
Fac. (83 X), Ieș. (102 X)

mînca : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „essen, fressen“ : „manger, dévorer“
(103 X) :
vom mînca : *ind. viit. I. 1. pl.* 25,20 ;
veț mînca : *ind. viit. I. 2. pl.* 10,12 ; 10,13 ; 10,14 ; 10,18 ; 11,02 ; 11,04 ; 11,09 ; 11,21 ; 11,22 ; 19,25 ; 25,12 ; 25,19 ; 25,22 ; 25,22 ;
veți mînca : *ind. viit. I. 2. pl.* 8,31 ; 11,03 ; 26,05 ; 26,10 ; 26,26 ; 26,29 ; 26,29 ;
vor mînca : *ind. viit. I. 3. pl* 6,16 ; 6,18 ; 8,31 ; 22,11 ; 24,09 ; 26,02 ; 26,16 ;
mînînce : *subj. pr. 3. sg.* 22,08 ;
mănînce : *subj. pr. 3. sg* 17,14 ;
mîncați : *subj. pr. 2. pl* 7,26 ;
mîncați : *subj. pr. 2. pl.* 3,17 ; 7,23 ; 10,17 ; 11,08 ; 11,11 ; 11,42 ; 17,14 ; 19,26 ; 23,06 ; 23,14 ; *ind. pr. 2. pl.* 11,34 ;
mînîncă : *ind. pr. 3. pl.* 19,08 ;
mîncînd : *ger.* 7,18 ; 22,16 ;
mîncat : *sup.* 19,23 ; 25,07 ;
mînca : *inf.* 11,39 ;
mînică : *ind. pf. s. 3. sg.* 9,24 ;
au mîncat : *ind. pf. c. 3. sg.* 10,02 ;
aț mîncat : *ind. pf. c. pl.* 10,17 ;
mînîncă : *ind. pr. 3. sg.* 17,19 ;
mănînică : *ind. pr. 3. sg.* 17,14 ;
voiu mînca : *ind. viit. I. 1. sg.* 10,19 ;
va mînca : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,16 ; 6,26 ; 6,29 ; 7,06 ; 7,18 ; 7,18 ; 7,19 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,25 ; 7,27 ; 11,40 ; 14,47 ; 17,10 ; 17,12 ; 17,12 ; 17,15 ; 19,08 ; 21,22 ; 22,06 ; 22,07 ; 22,10 ; 22,10 ; 22,11 ; 22,12 ; 22,13 ; 22,13 ; 22,14 ; 26,38 ;
să mînînică : *ind. pr. 3. pl. refl. pas.* 11,47 ; 11,47 ;
să mănînică : *ind. pr. 3. sg. refl. pas.* 17,13 ;
se vor mînca : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 6,16 ; 7,06 ; 7,15 ; 7,19 ; 11,13 ;
se va mînca : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 7,16 ; 7,24 ; 19,07 ; 22,30 ;
să va mînca : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 6,23 ; 6,26 ; 19,06 ;
să mînînce : *subj. pr. 3. pl. refl. pas.* 11,41 ;
să mănînce : *subj. pr. 3 sc. refl. pas.* 6,30 ; 19,23 ;
Fac. (67 X), Ieș. (47 X)

mîncare : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Essen, Speise“ : „mets, nourriture“
(2 X) :
mîncare : *sg. nom./ac.* 7,24 ; 19,07 ;
Fac. (10 X), Ieș. (1 X)

mîndrie : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Hochmut“ : „orgueil“
(1 X) :
mîndriei : *sg. gen./dat.* 26,19 ;
Ieș. (1 X)

mînia : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. „in Zorn geraten“ : „(s') enrager“
(1 X) :
s-au mîniiat : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 10,16 ;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X)

mînie : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Zorn“ : „colère“
(4 X) :
mînie : *sg. nom./ac.* 10,06 ; 26,24 ; 26,28 ; 26,41 ;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X)

mîntui : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV. : „erlösen, erretten befreien“ : „délivrer, sauver“
(6 X) :
mîntuit : *sup.* 27,13 ;
va mîntui : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,25 ; 25,49 ; 25,49 ; 27,13 ; 27,15 ;
Fac. (11 X) Ieș. (6 X)

mîntuire : (XVI sec. CV) : s.f. : „Erlösung, Errettung, Heil“ : „délivrance, salut“
(32 X) :
mîntuire : *sg. nom./ac.* 3,01 ; 3,06 ; 17,04 ; 17,05 ; 19,05 ; 22,21 ;
mîntuirea : *sg. nom./ac.* 25,29 ;
mîntuirei : *sg. gen./dat.* 4,10 ; 4,26 ; 4,31 ; 7,13 ; 7,14 ; 7,15 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,29 ; 7,29 ; 7,32 ; 7,33 ; 7,34 ; 9,18 ; 9,22 ; 10,14 ; 23,19 ;
mîntuirii : *sg. gen./dat.* 3,03 ; 3,09 ; 4,35 ; 6,12 ; 7,11 ; 7,37 ; 9,04 ;
mîntuiri : *pl. nom./ac.* 25,24 ;
Fac. (5 X), Ieș. (7 X)

moarte : (XVI sec. PS. SCH) : s.f. : „Tod“ : „mort“
(14 X) :
moarte : *sg. nom./ac.* 20,02 ; 20,09 ; 20,10 ; 20,11 ; 20,12 ; 20,13 ; 20,15 ; 20,16 ; 20,27 ; 24,16 ; 24,17 ; 24,21 ; 26,25 ; 27,29 ;
Fac. (8 X), Ieș. (12 X)

mort : (XIII sec. PS. SCH.) : *adj./s.* : „tot, Toter“ ; „mort“
mort : *adj. m. sg. nom./ac.* 21,11 ;
s. m. sg. nom./ac 21,05 ;
Fac. (8 X), Ieș. (3 X)

mortăciune : (1551/3 ES) : s. f. : „Aas“ : „charogne“
(21 X) :
mortăciune : *sg. nom./ac.* 5,02 ; 7,24 ; 17,15 ; 22,08 ;
mortăciunele : *pl. nom./ac.* 11,24 ; 11,25 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,31 ;
mortăciunile : *pl. nom./ac.* 5,02 ; 5,02 ; 11,08 ; 11,11 ; 11,35 ; 11,36 ; 11,37 ; 11,38 ; 11,39 ; 11,40 ; 11,40 ;

moșie : (1548 DERS) : s.f. : „Erbgut“ : „1. patrimoine, 2. terre, propriété“
(15 X) :
moșie : *sg. nom./ac.* 25,34 ; 25,45 ;
moșiia : *sg. nom./ac.* 25,10 ; 25,25 ; 25,27 ; 25,28 ; 25,41 ; 27,21 ; 27,24 ;
moșiei : *sg. gen./dat.* 25,32 ; 27,16 ; 27,22 ; 27,28 ;
moșielor : *pl. gen./dat.* 25,33 ;

moşiilor : *pl. gen./dat.* 25,33 ;
Fac. (1 X), Ieş. (1 X)

moşnean : (1677 BGL) : s.m. : „Erbe" : „héritier"
(1 X) :
moşneanul : *sg. nom./ac.* 23,42 ;
Ieş. 2 X)

moşteni : (1561 CORESI) : „(be)erben" : „hériter"
(1 X) :
veţi moşteni : *ind. viit. I. 3. pl.* 20,24 ;
Fac. (10 X), Ieş. (1 X)

moştenire : (1652 XNDR.) : s. f. : „Erbschaft, Erbe" : „héritage"
(3 X) :
moştenire : *sg. nom./ac.* 14,34 ;
moştenirea : *sg. nom./ac.* 25,10 ;
moştenirii : *sg. gen./dat.* 25,24 ;
Fac. (1 X), Ieş. (1 X)

muia : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „tauchen" : „tremper, mouiller"
(3 X) :
va muia : *ind. viit.I. 3. sg.* 14,06 ; 14,51 ;
să va muia : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 11,32 ;

muiere : (XVI sec. PS. SCH) : s.f. : „Frau" : „femme"
(25 X) :
muiêre : *sg. nom. / ac.* 13,29 ; 13,38 ; 18,18 ; 20,14 ;
muiêrea : *sg. nom. / ac.* 15,18 ; 15,19 ; 15,25 ; 18,14 ; 18,20 ; 18,23 ; 19,20 ; 20,10 ; 20,10 ; 20,11 ; 20,16 ; 20,16 ; 20,18 ; 20,21 ; 21,07 ; 21,07 ;
muierii : *sg. gen./dat.* 18,08 ; 18,11 ; 18,16 ; 18,17 ;
muieri : *pl. nom./ac.* 26,26 ;
Fac. (63 X), Ieş. (18 X)

mult : (1521 NEACŞU) : adj./adv. : „viel" : „maint, nombreux, beaucoup"
(3 X) :
multe : *adj. f. pl. nom./ac.* 15,25 ;
mai mult : *adv. comp.* 25,16 ; 25,51 ;
Fac. (23 X), Ieş. (20 X)

mulţi→înmulţi

mulţime : (XVI sec. CV) : s.f. : „Menge" : „foule, multitude"
(2 X) :
mulţime : *sg. nom./ac.* 11,42 ; 25,36 ;
Fac. (8 X), Ieş. (2 X)

mumă : (XVI sec. PS. H.) : s. f. : „Mutter" : „mère"
(15 X) :
mîne- : *sg. nom./ac.* 20,19 ;
muma : *sg. nom./ac.* 20,09 ; 20,14 ; 20,17 ; 21,01 ;
mumă : *sg. nom./ac.* 18,09 ; 21,02 ;
mumă- : *sg. nom./ac.* 18,07 ; 19,03 ; 20,09 ; 22,27 ;
mumei : *sg. gen./dat.* 18,07 ; 18,13 ; 18,13 ; 24,11 ;
Fac. (28 X), Ieş. (8 X)

munte : (1443 DERS) : s.m. : „Berg" : „mont(agne)"
(5 X) :
muntele : *sg. nom./ac.* 7,38 ; 25,01 ; 26,46 ; 27,34 ;
munţi : *pl. nom./ac.* 19,26 ;
Fac. (23 X), Ieş. (51 X)

muri : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „sterben" : „mourir"
(20 X) :
veţ muri : *ind. viit. I. 2. pl.* 10,09 ;
vor muri : *ind. viit. I. 3. pl.* 15,31 ; 20,20 ; 20,21 ; 22,09 ;
moară : *subj. pr. 3. sg* 24,16 ;
muriţi : *subj. pr. 2. pl.* 8,35 ; 10,06 ; 10,07 ;
murind : *ger.* 11,32 ;
muriră: *ind. pf. s. 3. pl.* 16,01 ;
au murit : *ind. pf. c. 3. pl.* 10,02 ; 16,01 ;
va muri : *ind. viit. I. 3. sg.* 11,39 ; 16,02 ; 16,13 ; 19,20 ; 24,17 ; 24,18 ; 24,21 ;
Fac. (75 X), Ieş. (34 X)

mustra : (1581/2 PRL) : v. I. „tadeln, schelten" : „blâmer, gronder, réprimander"
(1 X) :
mustri : *subj. pr. 2. sg.* 19,17 ;

mustrare : (1618 GCR) : s. f. : „Tadel" : „réprimande"
(1 X) :
mustrare : *sg. nom./ac.* 19,17 ;

muta : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „umziehen, umsiedeln, versetzen, verrücken" : „déménager, émigrer, transférer, changer de lieu"
(1 X) :
mutîndu-se : *gen. refl.* 26,36 ;

N

n-→nu

nainte(a)→înainte

naşte : (XVI sec. CV) : v. III : „1. zeugen, gebären 2. geboren, erzeugt werden" : „1. enfanter, procréer, engendrer, 2. naître, être procreé" :
(7 X) :
se vor naşte : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 25,45 ;
naseu : *ind. pr. 3. pl.* 11,47 ; 11,47 ;
naşte : *ind. pr. 3. sg.* 12,07 ;
va naşte : *ind. viit. I. 3. sg.* 12,02 ; 12,05 ;
se va naşte : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 22,27 ;
Fac. (166 X), Ieş. (10 X)

naştere : (1551/3 ES) : s.f. : „Geburt" : „naissance"
(1 X) :
naştere : *sg. nom./ac.* 25,47 ;
Fac. (19 X), Ieş. (5 X)

nădăjdui : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „hoffen, vertrauen" : „espérer, avoir confiance"
(1 X) :
nedejduind : *ger.* 25,18 ;

nădejde : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Hoffnung" : „espérance, espoir"
(1 X) :
nădêjde : *sg. nom./ac.* 25,19 ;

nădragi : (1508 DERS) : s.m. pl. : „Hose" : „pantalon"
(2 X) :
nădragi : *nom./ac.* 6,10 ; 16,04 ;
Ieş. (2 X)

năimi : (1561 CORESI) : v. IV : „dingen, neuern, mieten" : „engager, louer"
(2 X) :
năimit : *sup.* 25,50 ;

au năimit : *ind. pf. c. 3. sg.* 22,10 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

năimit : (1643 VARL.) : adj. : „gemietet, angeheuert" : „embauché"
(4 X) :
năimitului : *s.m. sg. gen./dat.* 19,13 ; 25,06 ;
năimit : *s.m. sg. nom./ac.* 25,40 ; 25,53 ;
Ieș. (1 X)

năpăstui : (XVI sec. CV) : v. IV. : „fälschlich beschuldigen, Unbill antun" : „faire tort"
(1 X) :
năpăstuiască : *subj. pr. 3. sg.* 19,11 ;

născut : (XVI sec. CV) : *adj.* : „geboren" : „né"
(5 X) :
născute : *f. pl. nom./ac.* 23,17 ;
născută : *f. sg. nom./ac.* 18,09 ; 18,09 ;
născuți : *s.m. pl. nom./ac.* 22,11 ;
născutul : *s.m. sg. nom./ac.* 27,26 ;
Fac. (21 X), Ieș (23 X)

năsilnic : (1620 MOXA) : *adj.* : „gewalttätig" : „violent"
(1 X) :
năsilnicului : *sg. gen./dat.* 19,15 ;

ne→eu

neam : (XVI sec. CV) : s.n. : „Geschlecht, Volk" : „famille, descendance, peuple"
(2 X) :
neam : *sg. nom./ac.* 22,12 ;
neamul : *sg. nom./ac.* 25,49 ;
Fac. (18 X), Ieș. (21 X)

necăji : (1688 BIBLIA) : v. IV. : „plagen, ärgern" : „peiner, agacer"
(2 X) :
năcăjăscu : *subj. pr. 1. sg.* 26,26 ;
necăjiț : *subj. pr. 2. pl.* 19,33 ;

necurat : (XVI sec. CV) : *adj./s.* : „unrein, Teufel" ; „impur, diable"
(90 X) :
necurate : *f. pl. nom./ac.* 5,02 ; 5,02 ; 7,21 ; 11,08 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,29 ; 11,31 ; 11,33 ; 11,35 ; 11,35 ; 11,47 ; 14,36 ; 20,25 ; 20,25 ; 27,27 ;
necurat<ă> : *f. sg. nom./ac.* 15,09 ;
necurată : *f. sg. nom./ac.* 5,02 ; 7,21 ; 11,04 ; 11,34 ; 11,38 ; 12,02 ; 12,02 ; 13,51 ; 14,44 ; 15,02 ; 15,25 ;
necurat : *m. pl. nom./ac.* 15,18 ;
necurați : *m. pl. nom./ac.* 10,10 ; 11,43 ;
necurat : *m. sg. nom./ac.* 5,02 ; 7,21 ; 11,05 ; 11,06 ; 11,07 ; 11,24 ; 11,25 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,31 ; 11,32 ; 11,34 ; 11,35 ; 11,36 ; 11,39 ; 11,40 ; 12,04 ; 12,05 ; 13,11 ; 13,15 ; 13,36 ; 13,45 ; 13,46 ; 13,46 ; 13,55 ; 14,40 ; 14,41 ; 14,45 ; 14,46 ; 14,47 ; 14,57 ; 15,04 ; 15,04 ; 15,05 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,10 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,16 ; 15,17 ; 15,19 ; 15,20 ; 15,20 ; 15,21 ; 15,22 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,24 ; 15,26 ; 15,27 ; 15,27 ; 17,15 ; 22,05 ; 22,06 ; 27,11 ;
necuratul ; *s.m. sg. nom./ac.* 7,19 ;
Fac. (7 X), Ieș. (1 X)

necurăție : (XVI sec. CV) : s.f. : „Unreinheit" : „impureté"
(15 X) :
necurăție : *sg. nom./ac.* 5,03 ; 7,21 ; 20,21 ; 20,25 ;
necurăției : *sg. gen./dat.* 15,03 ; 15,25 ; 15,30 ;
necurățiii : *sg. gen./dat.* 12,02 ; 15,25 ; 15,25 ; 15,26 ; 16,16 ; 18,19 ;
necurățiile : *pl. nom./ac.* 16,16 ; 16,19 ;

neg : (1688 BIBLIA) : *s.m.* : „Warze" : „verrue"
(1 X) :
negi : *pl. nom./ac.* 22,22 ;

negru : (1401 DRHA) : *adj.* : „schwarz" : „noir"
(3 X) :
neagră : *f. sg. nom./ac.* 13,56 ;
negru : *m. sg. nom./ac.* 13,03 ; 13,37 ;

nelegiuire : (1688 BIBLIA) : s.f. : „Frevel, Gottlosigkeit" : „impiété, sacrilège"
(1 X) :
nelegiuiri : *pl. nom./ac.* 26,43 ;

nemărnic : (1551/3 ES) : *adj.* : „fremd" : „étranger"
(25 X) :
nemărnec : *m. sg. nom./ac.* 19,33 ;
nemărnicilor : *s.m. pl. gen./dat.* 25,45 ;
nemărnici : *s.m. pl. gen./dat.* (<celor). 17,08 ; *s.m. pl. nom./ac.* 17,10 ; 17,15 ; 19,34 ; 20,02 ; 25,23 ;
nemărnicii : *s.m. pl. nom./ac.* 17,03 ; 17,13 ; 22,18 ;
nemărnicului : *s.m. sg. gen./dat.* 19,10 ; 25,47 ; 25,47 ;
nemărnic : *s.m. sg. gen./dat.* (< celui). 23,22 ; 24,22 ; 25,06 ; *s.m. sg. nom./ac.* 16,29 ; 17,12 ; 18,26 ; 25,35 ; 25,40 ; 25,47 ;
nemărnicul : *s.m. sg. nom./ac.* 22,10 ;
nimărnec : *s.m. sg. nom./ac.* 19,34 ;
Fac. (1 X), Ieș. (11 X)

nemernici : (1688 BIBLIA) : v. IV : „einwandern, unstet umherwandern" : „immigrer, errer"
(1 X) :
ați nemernicit : *ind. pf. c. 2. pl.* 18,03 ;

neprieten : (1640 URECHE) : s.m. : „Feind" : „ennemi"
(2 X) :
neprietenii : *pl. nom./ac.* 26,08 ;
neprietinilor : *pl. gen./dat.* 26,37 ;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X)

neștiință : (XVI sec. CV) : s.f. : „Unwissenheit" : „ignorance"
(2 X) :
neștiința : *sg. nom./ac.* 5,18 ;
neștiințe : *pl. nom./ac.* 22,14 ;

neștine : (XVI sec. CV) : pron. nehot. : „einer, jemand" : „un, quelqu'un"
(6 X) :
neștine : 15,32 ; 19,20 ; 24,19 ; 25,26 ; 25,29 ;
nișteine : 25,51 ;
Fac. (2 X), Ieș. (12 X)

netăiat→tăiat

neumblat : (XVI sec. PS. H.) : *adj.* : „unbetreten" : „non fréquenté"
(1 X) :
neumblat : *m. sg. nom./ac.* 16,10 ;

nevăstuică : (1640 PRAV. GOV.) : s. f. : „Wiesel" : „belette"
(1 X) :
nevăstuica : *sg. nom./ac.* 11,30 ;

nevoi : (1492 DERS) : v. IV : „nötigen" : „astreindre" (2 X) :
nevoiască : *subj. pr. 3. sg.* 25,14 ; 25,17;

nevoie : (1499 DERS) : s.f. : „Not" : „nécessité" (1 X) :
nevoie : *sg. nom./ac.* 4,27 ;

nici : (...nici) : (XVI sec. CV) : *adv./conj.* : „kein, auch nicht, nicht einmal, weder... noch" : „aucun, même pas, ni. . . ni" (22 X) :
nice : 5,11 ; 11,12 ; 19,10 ; 19,11 ; 19,15 ; 19,26 ; 19,26 ; 19,27 ; 21,11 ; 25,11 ; 25,36 ; 26,01 ; 26,01 ; 26,01 ; 26,14 ; 26,18 ; 26,27 ; 26,44 ; 27,10 ; 27,28 ; 27,33 ;
nici : 11,10 ;
Fac. (16 X), Ieș. (34 X)

nimeni : (XVI sec. CV) : *pron. nehot.* : „niemand" : „personne" (4 X) :
nimenea : 26,17 ; 26,37 ;
nimeni : 26,36 ; 26,37 ;
Fac. (7 X), Ieș. (10 X)

noao→eu

noapte : (XVI sec. CV) : *s.f./adv.* : „Nacht, nachts" : „nuit. la nuit" (3 X) :
noapte : *sg. nom./ac.* 11,17 ;
noaptea : *sg. nom./ac.* 6,09 ; *adv.* 8,35 ;
Fac. (28 X), Ieș. (16 X)

noastră→meu

noastre→meu

noi→eu

nor : (1454 DERS) : s.m. : „Wolke" : „nuage" (1 X) :
nor : *sg. nom./ac.* 16,02 ;
Fac. (4 X), Ieș (21 X)

noră : (1560 PRAV.) : s.f. : „Schwiegertochter" : „belle-fille" 2 X) :
nora : *sg. nom./ac.* 20,12 ;
nororii : *sg. gen./dat.* 18,15 ;
Fac. (8 X)

norod : (1551/3 ES) : s.n. : „Volk" : „peuple" (32 X) :
norod : *sg. nom./ac.* 9,22 ; 16,15 ; 16,24 ; 26,12 ;
norodul : *sg. nom./ac.* 4,03 ; 4,27 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,25 ; 7,27 ; 9,23 ; 9,23 ; 9,24 ; 17,04 ; 17,09 ; 17,10 ; 19,08 ; 20,03 ; 20,05 ; 20,06 ; 21,04 ; 21,14 ; 21,15 ; 23,29 ; 23,30 ;
norodului : *sg. gen./dat.* 9,07 ; 9,15 ; 9,15 ; 9,18 ; 16,24 ; 19,18 ;
noroadelor : *pl. gen./dat.* 18,29 ;
Fac. (22 X), Ieș. (5 X)

nostru→meu

noștri→meu

nu : (1521 NEACȘU) : *adv.* : „nein, nicht" : „non, ne. . . pas" (317 X) :
nu : (309 X) ;
n- : (8 X) ;
Fac. (319 X), Ieș. (200 X)

numai : (XVI sec. CV) : *adv.* „nur" : „seulement" (1 X) :
numai : 11,21 ; 21,02 ; 21,14 ; 21,23 ;

număr : (XVI sec. PS. H.) : s.n. : „Zahl, Anzahl" : „nombre" (3 X)
număr : *sg. nom./ac.* 25,16 ;
numărul : *sg. nom./ac.* 25,15 ; 25,15 ;
Fac. (16 X), Ieș (7 X)

număra : (XVI sec. CV) : v. I : „zählen" : „compter" (6 X) :
veț număra : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,15 ; 23,16 ;
vei număra : *ind. viit. I. 2. sg.* 25,08 ;
se vor număra : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 15,13 ; 15,28 ;
se va număra : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 23,15 ;
Fac. (9 X), Ieș. (1 X)

nume : (XVI sec. CV) : s.n. : „Name" : nome (14 X) :
nume : *sg. nom./ac.* 24,11 ;
numele : *sg. nom./ac.* 18,21 ; 19,12 ; 19,12 ; 20,03 ; 21,06 ; 21,09 ; 21,12 ; 21,23 ; 22,02 ; 22,32 ; 24,11 ; 24,16 ; 24,16 ;
Fac. (112 X), Ieș. (38 X)

numi : (XVI sec. CV) : v. IV : „(be)nennen" : „nommer" (3 X) ;
veț numi : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,21 ;
numind : *ger.* 24,11 ; 24,16 ;
Fac. (63 X), Ieș. (8 X)

O

o/l→el

o / 2→un

oaie : (1341 SUCIU) : s. f. : „Schaf" : „mouton" (21 X) :
oaia : *sg. nom. / ac.* 22,28 ;
oaie : *sg. nom. / ac.* 4,28 ; 4,35 ; 5,07 ; 14,10 ; 17,03 ; 22,23 ; 22,27 ; 23,12 ; 27,26 ;
oi : *pl. nom. / ac.* 1,02 ; 1,10 ; 3,06 ; 5,06 ; 5,15 ; 5,18 ; 6,06 ; 22,21 ; 22,29 ; 27,32 ;
oilor : *pl. gen. / dat.* 7,23 ;
Fac. (61 X), Ieș. (29 X)

oală : (1535 BGL) : s. f. : „1. Topf, 2. Ton" : „1. pot, 2. argile" (2 X) :
oală : *sg. nom. / ac.* 6,28 ; 11,33 ;

oară : (XVI sec. CV) : s. f. : „Mal" : „fois" (14 X) :
ori : *pl. nom. / ac.* 4,06 ; 4,17 ; 8,11 ; 12,05 ; 14,07 ; 14,16 ; 14,27 ; 14,51 ; 16,14 ; 16,19 ; 25,08 ; 26,18 ; 26,24 ; 26,28 ;
Fac. (6 X)

oare : (1404 DERS) : adv. : „wohl" : „peut-être" (1 X) :
oare : 10,19 ;
Fac. (2 X)

oarecare : (XVI sec. CV) : adj. nehot. : „irgendein" : „quiconque" (3 X) :
oarecăruia : *pron. m. sg. gen. / dat.* 13,02 ;
oarecarele : *pron. m. sg. nom. / ac.* 20,12 ; 21,16 ;
Fac. (2 X), Ieș. (3 X)

oarecine : (XVI sec. PS. H.) : pron. nehot. : „irgendjemand" : „quiconque" (1 X) :
oarecui : *sg. gen. / dat.* 14,35 ;

obraz : (1424 DRHB) : s. m. / n, „1. Wange, Gesicht, 2. Bild, 3. Person“ : „1. joue, face, 2. image, 3. personne“
(6 X) :
obrazul : *sg. nom / ac.* 17,10 ; 19,15 ; 19,15 ; 20,03 ; 20,05 ; 20,06 ;
Fac. (15 X), Ieș. (10 X)

ocară : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Schimpf, Schmach“ : „éprimande, blâme“
(1 X) :
ocară : *sg. nom. / ac.* 20,17 ;

ochi : (XVI sec. CV) : s,m. „Auge“ : „oeil“
(8 X) :
ochiu : *sg. nom. / ac.* 24,20 ; 24,20 ;
ochi : *pl. nom. / ac.* 21,19 ;
ochii : *pl. nom. / ac.* 4,13 ; 20,04 ; 26,16 ; 26,43 ; 26,44 ;
Fac. (25 X), Ieș. (11 X)

odihnă : (1564 CORESI) : s. f. : „Ruhe, Rast“ : „repos“
(8 X) :
odihnă : *sg. nom. / ac.* 16,31 ; 23,03 ; 23,24 ; 23,40 ; 23,40 ; 25,04 ; 25,05 ;
odihni : *pl. nom. / ac.* 25,08 ;
Fac. (2 X), Ieș. (8 X)

odihni : (1561 CORESI) : v. IV : „(sich) ausruhen“ : „(se)reposer“
(1 X) :
se va odihni : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 25,02 ;
Fac. (9 X), Ieș. (8 X)

om : (1521 NEACȘU) : s. m. : „Mensch, Mann“ : „homme“
(70 X) :
om : *sg. nom. / ac.* 1,02 ; 5,03 ; 7,21 ; 13,02 ; 13,08 ; 13,44 ; 14,11 ; 15,05 ; 15,16 ; 16,21 ; 17,03 ; 17,03 ; 17,08 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,10 ; 17,13 ; 17,13 ; 18,06 ; 18,06 ; 19,20 ; 20,09 ; 20,10 ; 20,10 ; 20,18 ; 21,09 ; 21,16 ; 21,17 ; 21,18 ; 21,20 ; 22,04 ; 22,04 ; 22,05 ; 22,12 ; 22,14 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,21 ; 24,16 ; 24,16 ; 24,17 ; 24,21 ; 27,02 ; 27,20 ; 27,28 ;
omu : *sg. nom. / ac.* 20,09 ;
omul : *sg. nom. / ac.* 5,04 ; 6,03 ; 16,17 ; 18,05 ; 20,03 ; 20,04 ; 20,05 ; 20,21 ; 21,17 ; 22,03 ; 24,10 ; 25,14 ; 25,17 ; 27,16 ; 27,28 ; 27,31 ;
omului : *sg. gen. < dat.* 7,08 ; 17,04 ; 24,17 ; 24,20 ; 25,27 ; 27,24 ;
oameni : *pl. nom. / ac.* 27,29 ;
oamenii : *pl. nom. / ac.* 18,27 ;
Fac. (128), Ieș. (36 X)

omorî : (XVI sec. CV) : v. IV : „töten“ : „tuer“
(17 X) :
vor omorî : *ind. viit. I. 3. pl.* 20,02 ;
omoară : *subj. pr. 3. sg.* 20,04 ;
omoriți : *subj. pr. 2. pl.* 20,15 ; 20,16 ;
se va omorî : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 27,29 ;
să omoară : *subj. pr. 3. sg. refl. pas.* 20,02 ; 20,09 ; 20,10 ; 20,11 ; 20,12 ; 20,13 ; 20,15 ; 20,16 ; 20,27 ; 24,16 ; 24,17 ; 24,21 ;
Fac. (16 X), Ieș. (21 X)

opt : (XVI sec. CV) : num. : „acht“ : „huit“
(10 X) :
opta : *ord. f.* 9,01 ; 12,03 ; 14,10 ; 14,23 ; 15,14 ; 15,29 ; 22,27 ; 23,36 ; 23,40 ;
optulea : *ord. m.* 25,22 ;
Fac. (2 X)

orb : (1491) : *adj.* : „Blind„ “aveugle“
(3 X) :
orbu : *m. sg. nom. / ac.* 21,17 ; 22,22 ;
orbului : *s. m. sg. gen. / dat.* 19,14 ;
(1 X) :

P

pace : s. f. : “Frieden“ : “paix“
pace : *sg. nom. / ac.* 26,06 ;
Fac. (9 X), Ieș. (1 X)

pană : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Feder“ : „plume“
(1 X) :
pênele : *pl. nom. / ac.* 1,16 ;

parte : (XVI sec. CV) : s. f. : „Teil, Anteil“ : „part, partie“
(24 X) :
parte : *sg. nom. / ac.* 1,03 ; 1,10 ; 3,01 ; 3,06 ; 4,23 ; 4,28 ; 4,32 ; 5,06 ; 5,16 ; 6,17 ; 6,29 ; 7,06 ; 7,33 ; 8,28 ; 20,13 ; 22,19 ;
partea : *sg. nom. / ac.* 6,18 ;
părții : *sg. gen. / dat.* 27,04 ;
părți : *pl. nom. / ac.* 1,06 ; 1,12 ;
părțile : *pl. nom. / ac.* 1,08 ; 8,19 ; 8,19 ; 9,13 ;
Fac. (30 X), Ieș. (72 X)

pasăre : (XVI sec. CV) : s. f. : „Vogel“ : „oiseau“
(11 X) :
pasăre : *sg. nom. / ac.* 17,13 ;
pasărea : *sg. nom. / ac.* 14,51 ; 14,52 ; 14,53 ;
pasării : *sg. gen. / dat.* 14,51 ; 14,52 ;
pasări : *pl. nom. / ac.* 7,26 ; 11,46 ; 20,25 ;
pasările : *pl. nom. / ac.* 20,25 ;
pasărilor : *pl. gen. / dat.* 19,26 ;

pasha : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Pashafest“ : „pâque“
(1 X) :
pasha : *sg. nom. / ac.* 23,05 ;

pat : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Bett“ : „lit“
(15 X) :
pat : *sg. nom. / ac.* 15,16 ; 15,17 ; 15,18 ; 15,24 ; 15,32 ; 19,20 ; 22,04 ;
patul : *sg. nom. / ac.* 15,04 ; 15,05 ; 15,21 ; 15,23 ; 15,24 ; 15,26 ; 18,20 ; 18,23 ;
Fac. (3 X), Ieș. (3 X)

patru : (XVI sec. CV) : num. : „vier“ : „quatre“
(11 X) :
patru : *card.* 7,21 ; 11,20 ; 11,21 ; 11,23 ; 11,27 ; 11,42 ; 18,23 ; 18,23 ; 20,15 ;
patra : *ord. f.* 23,13 ;
patrulea : *ord. m.* 19,24 ;
Fac. (7 X), Ieș. (32 X)

pază : (1561 CORESI) : s. f. : „Aufsicht, Wache“ : „surveillance, garde“
(2 X) :
pazele : *pl. nom. / ac.* 8,35 ; 22,09 ;
Fac. (4 X), Ieș. (2 X)

păcat : (XVI sec. CV) : s n. : „Sünde“ : „péché“
(62 X) :
păcat : *sg. nom. / ac.* 4,03 ; 4,23 ; 5,06 ; 5,07 ; 5,09 ; 6,30 ; 7,37 ; 8,02 ; 8,14 ; 8,14 ; 9,02 ; 9,03 ; 9,10 ; 10,17 ; 12,06 ; 12,08 ; 14,13 ; 14,13 ; 14,22 ; 14,24 ; 14,25 ; 14,25 ; 14,28 ; 15,30 ; 16,05 ; 16,15 ; 16,25 ; 16,27 ; 19,08 ; 22,09 ; 23,19 ; 24,16 ;
păcatul : *sg. nom. / ac.* 4,14 ; 4,21 ; 5,01 ; 5,05 ; 5,10 ; 5,17 ; 7,18 ; 10,17 ; 14,18 ; 19,22 ; 19,22 ; 20,17 ;
păcatului : *sg. gen. / dat.* 5,16 ; 6,17 ; 6,25 ; 7,07 ; 14,17 ;
păcatele : *pl. nom. / ac.* 4,03 ; 16,30 ; 16,34 ; 26,18 ; 26,21 ; 26,24 ; 26,39 ; 26,39 ; 26,40 ; 26,40 ; 26,41 ;
Fac. (5 X), Ieș. (62 X)

păcătui : (1688 BIBLIA) : v. IV. „sündigen" : „pécher" (1 X) :
va păcătui : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,04 ;
Ieş. (1 X)

păgînătate : (1625 SLLF) : s. f. : „Gottlosigkeit" : „pratique immorale" (1 X) :
păgînătate : *sg. nom. / ac.* 18,17 ;

pămînt : (1517 DERS) : s. n. : „Erde, Land" : „terre, pays" (91 X) :
pămînt : *sg. nom. / ac.* 11,02 ; 11,21 ; 11,29 ; 11,31 ; 11,41 ; 11,42 ; 11,43 ; 11,44 ; 11,46 ; 16,10 ; 16,22 ; 19,34 ; 20,02 ; 20,24 ; 23,42 ; 25,10 ; 25,18 ; 26,42 ;
pămîntu : *sg. nom. / ac.* 23,10 ;
pămîntul : *sg. nom. / ac.* 11,45 ; 14,34 ; 17,13 ; 18,25 ; 18,27 ; 18,28 ; 19,23 ; 19,29 ; 19,29 ; 19,33 ; 19,34 ; 19,36 ; 20,22 ; 20,24 ; 22,24 ; 22,33 ; 23,43 ; 25,02 ; 25,02 ; 25,09 ; 25,09 ; 25,19 ; 25,23 ; 25,24 ; 25,38 ; 25,38 ; 25,42 ; 25,45 ; 25,55 ; 26,01 ; 26,04 ; 26,05 ; 26,05 ; 26,06 ; 26,06 ; 26,06 ; 26,13 ; 26,19 ; 26,20 ; 26,32 ; 26,33 ; 26,34 ; 26,34 ; 26,34 ; 26,36 ; 26,38 ; 26,39 ; 26,41 ; 26,43 ; 26,43 ; 26,44 ; 26,45 ; 27,21 ;
pămîntului : *sg. gen. / dat.* 4,27 ; 14,34 ; 18,03 ; 18,25 ; 18,27 ; 19,09 ; 20,04 ; 20,25 ; 23,22 ; 23,39 ; 25,04 ; 25,05 ; 25,06 ; 25,24 ; 25,31 ; 26,22 ; 27,24 ; 27,30 ; 27,30 ;
Fac. (360 X), Ieş. (4 X)

pămîntean : (1633 GCR) : s. m. : „einheimisch" : „indigène" (1 X) :
pămîntêni : *pl. nom. / ac.* 17,15 ;

păr : (XVI sec. CV) : s. m. : „Haar" : „cheveu(x)" (19 X) :
păr : *sg. nom. / ac.* 13,09 ; 13,21 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,37 ; 13,47 ; 13,48 ; 13,59 ;
părul : *sg. nom. / ac.* 13,03 ; 13,04 ; 13,20 ; 13,36 ; 14,08 ; 14,09 ; 14,09 ;
păruri : *s. n. pl. nom. / ac.* 13,52 ;
Ieş. (5 X)

părăsi : (XVI sec. CV) : v. IV : „1. verlassen, 2. von etw. ablassen, absehen" : „1. quitter, 2. renoncer" (1 X) :
se părăseaseă : *subj. pr. 3. sg. refl.* 2,13 ;

părinte : (XVI sec. PS. SCH.) : s. m. : „1. Vater, 2. pl. Eltern" : „1. père, 2. pl. parents" (2 X) :
părinţilor : *pl. gen. /dat.* 23,39 ; 26,40 ;
Fac. (18 X), Ieş. (10 X)

părintesc : (1581 / 2 PO) : adj. : „Vater-" : „paternel" (1 X) :
părinteaseă : *f. sg. nom. / ac.* 25,41 ;

păzi : (1551 / 3 ES) : v. IV. : „1. bewahren, 2. achtgeben" : „1. garder, protéger, 2. veiller" (16 X) :
veţ păzi : *ind. viit. I. 2. pl.* 20,08 ;
veţi păzi : *ind. viit. I. 2. pl.* 8,35 ; 20,22 ; 26,03 ;
vor păzi : *ind. viit. I. 3. pl.* 22,09 ;
păziţ : *subj. pr. 2. pl* 19,03 ; 19,19 ;
păziţi : *subj. pr. 2. pl.* 18,04 ; 18,05 ; 19,30 ; 19,37 ; 26,02 ;
păziţ : *imperat. pl.* 18,26 ; 18,30 ; 22,31 ; 25,18 ;
Fac. (15 X), Ieş. (20 X)

păzit : (1688 BIBLIA) : adj. : „bewacht, behütet" : „gardé, protégé" (1 X) :
păzită : *f. sg. nom. / ac.* 19,20 ;

pe : (1514 DERS) : prep. : „1. auf. 2. über, 3. durch, 4. um, gegen, für" : „1. / 2 sur, 3. par, 4. pour, contre" (585 X) :
pre : (576 X) :
pe : (9 X) :
Fac. (943 X), Ieş. (759 X)

pedepsi : (1500 LDSR) : v. IV. 1. strafen, 2. erziehen, 3. gehorchen" : „1. punir, 2. éduquer, 3. obéir" (1 X) :
vă veţi pedepsi : *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 26,23 ;

pentru : (XVI sec. CV) : prep. : „1. für, 2. wegen, ... halber, 3. weil" : 1. pour, 2. à cause de, 3. parce que" (230 X)
Fac. (300 X), Ieş. (194 X)

pereche : (1588 DIR) : s. f. : „Paar" : „paire" (1 X) :
părêche : *sg. nom. / ac.* 5,11 ;

perete : (XVI sec. PS. SCH.) : s. m. : „Wand" : „mur" (4 X) :
părêtele : *sg. nom. / ac.* 5,09 ;
păreţii : *pl. nom. / ac.* 14,37 ; 14,37 ; 14,39 ;
Ieş. (7 X)

peste : (XVI sec. PS. SCH.) : prep. : „1. über, 2. während" : „1. sur, au dessus de, 2. durant, pendant" (91 X) :
peste : 8,08 ; 8,16 ; 9,17 ; 9,19 ; 9,19 ; 9,19 ; 9,20 ; 16,04 ; 26,30 ;
preste : (82 X)
Fac, (56 X) : Ieş. (80 X)

petrece : (XVI sec. CV) : v. III : „1. durchführen, durziehen, 2. begleiten, 3. sich belustigen" : „1. trachverser, 2. accompagner, 3. se divertir" (1 X) :
se va petrêce : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 27,32;

petrecere : (1580 GLOS.) : s. f. : „1. Aufenthalt, 2. Geleiten" : „1. séjour, 2. accompagnement" (1 X) :
petrêcerea : *sg. nom. / ac.* 13,46 ;

piatră : (1408 BGL) : s. f. : „Stein" : „pierre" (11 X) :
piatră : *sg. nom. / ac.* 26,01 ;
pietri : *pl. nom. / ac.* 14,42 ; 14,42 ; 20,02 ; 20,27 ; 24,14 ; 24,23 ; 25,16 ;
pietrile : *pl. nom. / ac.* 14,40 ; 14,34 ; 14,45 ;
Fac. (14 X), Ieş. (67 X)

picior : (1410 DLRV) . s. n. : „Fuss" : „pied" (19 X) :
picior : *sg. nom. / ac.* 21,18 ;
piciorului : *sg. gen. / dat.* 8,22 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,25 ; 14,28 ;
picioare : *pl. nom. / ac.* 7,21 ; 11,23 ; 11,42 ; 18,23 ; 18,23 ; 20,15 ;
picioarele : *pl. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 9,14 ; 11,21 ; 13,12 ;
picioarile : *pl. nom. / ac.* 8,19 ;
picioarelor : *pl. gen. / dat.* 8,23 ;
Fac. (10 X), Ieş. (14 X)

piedică : (XVI sec. PS. H.) : s. f. : „Hindernis“ : „obstacle“
(1 X) :
piêdecă : *sg. nom. / ac.* 19,14 ;
Ieș. (2 X)

piele : (XV[1] sec. PS. SCH.) : s. f. : „Haut, Fell“ : „peau“
(54 X) :
piêle : *sg. nom. / ac.* 11,32 ; 13,04 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,09 ; 13,12 ; 13,22 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,27 ; 13,38 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,35 ; 13,35 ; 13,48 ; 13,49 ; 13,49 ; 13,51 ; 13,52 ; 13,53 ; 13,56 ; 13,57 ; 13,58 ; 13,59 ;
piêlea : *sg. nom. / ac.* 4,11 ; 7,08 ; 8,17 ; 9,11 ; 13,02 ; 13,03 ; 13,03 ; 13,04 ; 13,10 ; 13,12 ; 13,13 ; 13,18 ; 13,20 ; 13,21 ; 13,24 ; 13,24 ; 13,24 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,33 ; 13,38 ; 13,39 ; 13,43 ; 13,48 ; 15,17 ;
pici : *pl. nom. / ac.* 13,51 ;
pieile : *pl. nom. / ac.* 16,27 ;
Fac. (3 X), Ieș. (39 X)

piept : (1561 CORESI) : s. n. : „Brust, Busen“ : „poitrine, sein“
(9 X) :
pieptu : *sg. nom. / ac.* 7,30 ; 7,31 ;
pieptul : *sg. nom. / ac.* 7,31 ; 7,34 ; 8,28 ; 9,21 ; 10,14,; 10,15 ;
piepturi : *pl. nom. / ac.* 9,20 ;
Fac. (1 X), Ieș. (5 X)

pierde : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „verlieren“ : „perdre“
(7 X) :
voiu pierde : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,41 ;
voiu piêrde : *ind. viit. I. 1. sg.* 17,10 ; 20,03 ; 20,05 ; 20,06 ; 26,06 ; 26,30 ;
Fac. (11 X), Ieș. (4 X)

pieri : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „zugrunde gehen, umkommen“ : „périr, mourir“
(15 X) :
veți pieri : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,38 ;
vor peri : *ind. viit. I. 3 pl.* 18,29 ; 19,08 ;
piară : *subj. pr. 3. pl.* 20,17 ; 20,18 ;
peri-va : *ind. viit. I. 3. sg.* 17,04 ;
va peri : *ind. viit. I. 3. sg.* 7,20 ; 7,21 ; 7,25 ; 7,27 ; 17,09 ; 17,14 ; 22,03 ; 23,29 ; 23,30 ;
Fac. (2 X), Ieș. (5 X)

pierzare : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Verlust“ : „perte“
(2 X) :
pierzare : *sg. nom. / ac.* 6,03 ;
pierzarea : *sg. nom. / ac.* 6,04 ;

pipăire : (1560 BRATU) : s. f. : „Berühren, Betasten“ : „tâtonnement“
(65 X) :
pipăire : *sg. nom. / ac.* 13,02 ; 13,03 ; 13,03 ; 13,08 ; 13,20 ; 13,22 ; 13,25,; 13,27 ; 13,27 ; 13,29 ; 13,42 ; 13,49 ; 13,52 ; 13,54 ; 14,35 ;
pipăirea : *sg. nom. / ac.* 13,03 ; 13,04 ; 13,05 ; 13,05 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,06 ; 13,13 ; 13,17 ; 13,17 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,44 ; 13,45 ; 13,46 ; 13,47 ; 13,49 ; 13,50 ; 13,50 ; 13,51 ; 13,51 ; 13,51 ; 13,53 ; 13,54 ; 13,55 ; 13,55 ; 13,55 ; 13,56 ; 13,57 ; 13,58 ; 14,03; 14,32 ; 14,34 ; 14,36 ; 14,37 ; 14,37 ; 14,39 ; 14,40 ; 14,43 ; 14,44 ; 14,48 ; 14,48 ; 14,48 ; 14,54 ;
pipăirii : *sg. gen. / dat.* 13,03 ; 13,12 ; 13,43 ; 13,59 ;

pisică : (1640 PRAV. GOV.) : s. f. : „Katze“ : „chat“
(1 X) :
pisica : *sg. nom. / ac.* 11,29 ;

pîine : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „1. Brot, 2. Feldfrucht“ : „1. pain, 2. céréales“
(26 X) :
pîine : *sg. nom. / ac.* 8,25 ; 8,25 ; 8,32 ; 23,14 ; 23,17 ; 24,05 ; 26,26 ;
pîinea : *sg. nom. / ac.* 22,07 ; 23,17 ; 26,05 ;
pîinele : *pl. nom. / ac.* 8,31 ; 23,20 ; 24,07 ;
pîini : *pl. nom. / ac.* 2,04 ; 7,12 ; 7,13 ; 23,17 ; 24,05 ; 24,06 ;
pîinile : *pl. nom. / ac.* 22,11 ; 22,11 ; 22,13 ; 23,18 ; 23,19 ; 26,26 ; 26,26 ;
Fac. (32 X), Ieș. (19 X)

pînă : (XVI sec. PS. SCH.) : conj. / prep. / adv. : „bis, auch, noch“ : „jusque, encore“
(60 X) :
pînă : : 13,12 ; 24,03 ;
pănă : *conj.* (8 X) ; prep. (50 X) ;
Fac. (69 X), Ieș. (59 X)

pîngări : (1632 EUSTR.) : v. IV : „besudeln, beflecken“ : „tacher, profaner“
(49 X) :
veț pîngări : *ind. viit. I. 2. pl.* 11,44 ; 18,28 ;
vă veți pîngări : *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 11,23 ;
vor pîngări : *ind. viit. I. 3. pl.* 15,31 ; 21,06 ; 22,09 ; 22,15 ;
se vor pîngări : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 5,02 ; 21,03 ;
pîngăreșți : *subj. pr. 2. sg.* 19,29 ;
te pîngăreșți : *subj. pr. 2. sg. refl.* 18,20 ; 18,23 ;
pîngărească : *subj. pr. 3. sg.* 13,59 ; 20,03 ; 22,02 ;
să pîngărească : *subj. pr. 3. sg. refl.* 15,32 ; 21,04 ; 22,08 ;
pîngăriț : *subj. pr. 2. pl.* 19,12 ;
vă pîngăriț : *subj. pr. 2. pl. refl.* 11,43 ; 18,30 ; 19,31 ;
să pîngărească : *subj. pr. 3. pl. refl.* 21,01 ;
să pîngări : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 18,25 ; 18,27 ;
au pîngărit : *ind. pf. c. 3. pl.* 19,08 ; 20,12 ;
s-au pîngărit : *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 18,24 ;
pîngărește : *ind. pr. 3. sg.* 21,09 ;
va pîngări : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,03 ; 13,07 ; 13,11 ; 13,15 ; 13,20 ; 13,22 ; 13,25 ; 13,27 ; 13,30 ; 13,44 ; 21,12 ; 21,15 ; 21,23 ; 22,05 ; 22,05 ;
se va pîngări : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 5,03 ; 13,14 ; 21,21 ;
să va pîngări : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 21,09 ;
vă pîngăriț : *imperat. refl.* 18,24 ;
Fac. (4 X), Ieș. (2 X)

pîngărit : (1654 NEAGOE) : adj. : „besudelt, entweiht“ : „profané“
(3 X) :
pîngărită : *f. sg. nom. / ac.* 21,07 ; 21,14 ;
pîngăriți : *m. pl. nom. / ac.* 10,10 ;

pîntece : (1448 DERS) : s. n. : „Bauch, Leib“ : „ventre“
(20 X) :
pîntece : *sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 3,03 ; 3,10 ; 3,14 ; 4,08 ; 4,08 ; 8,24 ; 9,19 ; 11,42 ; 19,31 ; 20,06 ; 20,27 ;
pîntecele : *sg. nom. / ac.* 3,03 ; 3,09 ; 9,14 ;
pîntecile : *sg. nom. / ac.* 3,14 ; 4,11 ; 8,19 ;
pîntice : *sg. nom. / ac.* 7,03 ;
Fac. (13 X), Ieș. (5 X)

pîriu : (1337 DRĂGANU) : s. n. : „Bach“ : „ruisseau“
(3 X) :
părău : *sg. nom. / ac.* 23,40 ;
păraie : *pl. nom. / ac.* 11,09 ; 11,10 ;
Fac. (1 X)

pîrjol : (1652 XNDR.) : s. n. : „Feuersbrunst“ : „grand incendie“
(1 X) :
pîrjolul : *sg. nom. / ac.* 10,06 ;

pîrjoli : (1640 URECHE) : v. IV : „abbrennen“ : „incendier“
(1 X) :
s-au pîrjolit : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 10,06 ;

plăcea : (1551 / 3 ES) : v. II : „gefallen“ : „plaire“
(1 X) :
plăcu : *ind. pf. s. 3. sg.* 10,20 ;
Fac. (11 X), Ieș. (1 X)

plăcut : (1654 NEAGOE) : adj. : „gefällig, angenehm“ : „complaisant, agreable“
(1 X) :
plăcut : *m. sg. nom. / ac.* 10,19 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

plăti : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „bezahlen, vergelten“ : „payer, récompenser“
(3 X) :
plătească : *subj. pr. 3. sg.* 24,18 ;
va plăti : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,16 ; 6,05 ;
Fac. (1 X), Iel. (16 X)

pleașă : (1427 DERS) : s. f. : „kahle Stelle“ : „partie chauve“
(2 X) :
pleașa : *sg. nom. / ac.* 13,42 ; 13,42 ;

pleșuv : (1615 DOR) : adj. : „kahl“ : „chauve“
(1 X) :
pleșiv : *m. sg. nom. / ac.* 13,40 ;

plin : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „1. voll, gefüllt, 2. reich an“ : „1. plein, rempli, 2. riche en“
(3 X) :
plină : *f. sg. nom. / ac.* 2,02 ; 5,12 ; 16,12 ;
Fac. (6 X), Ieș. (3 X)

plini→împlini

plînge : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „(be)weinen, klagen“ : „déplorer, plaindre, regretter“
(1 X) :
vor plînge : *ind. viit. 9. 3. pl.* 10,06 ;
Fac. (10 X), Ieș. (2 X)

ploaie : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Regen“ : „pluie“
(1 X) :
ploaie : *sg. nom. / ac.* 26,04 ;
Fac. (3 X), Ieș. (3 X)

pogorî→cobori

pomenire : (XVI sec. CV) : s. f. : „An-, Gedenken“ : „commémoration“
(7 X) :
pomenire : *sg. nom. / ac.* 24,07 ;
pomenirea : *sg. nom. / ac.* 2,02 ; 2,09 ; 2,16 ; 5,12 ; 6,15 ; 23,24 ;

popă : (1435 DERS) : s. m. : „Priester“ : „prêtre“
(3 X) :
popa : *sg. nom. / ac.* 4,10 ; 12,07 ;
popei : *sg. gen. / dat.* 14,35 ;
Fac. (3 X), Ieș. (3 X)

porc : (1421 DERS) : s. m. : „Schwein“ : „porc“
(1 X) :
porcu : *sg. nom. / ac.* 11,07 ;

porfirion : (1688 BIBLIA) : s. m. : „Wasservogel“ : „oiseau aquatique“
(1 X) :
porfirion : *sg. nom. / ac.* 11,18 ;

porumb : (1514 DERS) : s. m. : „Taube“ : „pigeon“
(10 X) :
porumb : *sg. nom. / ac.* 12,08 ;
porumbu : *sg. nom. / ac.* 5,07 ; 5,11 ; 12,06 ; 15,14 ; 15,29 ;
porumbași : *pl. nom. / ac.* 1,15 ;
porumbi : *pl. nom. / ac.* 1,15 ; 14,22 ;
porumbilor : *pl. gen. / dat.* 14,30 ;
Fac. (6 X)

poruncă : (1564 CORESI) : s. f. : „Befehl, Gebot“ : „ordre, commandement“
(21 X) :
porunca : *sg. nom. / ac.* 24,12 ;
poruncile : *pl. nom. / ac.* 4,02 ; 4,13 ; 4,22 ; 4,27 ; 5,17 ; 6,02 ; 18,04 ; 18,05 ; 18,26 ; 18,30 ; 19,37 ; 20,08 ; 20,22 ; 22,31 ; 26,03 ; 26,14 ; 26,15 ; 26,43 ; 26,46 ; 27,34 ;
Fac. (2 X), Ieș. (8 X)

porunci : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „befehlen, gebieten“ : „ordonner, commander“
(33 X) :
poruncește : *imperat. sg.* 6,09 ; 24,02 ;
porunci : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,13 ; 8,17 ; 8,28 ; 8,34 ; 10,15 ; 16,34 ;
au poruncit : *inf. pf. c. 3. sg.* 7,36 ; 7,38 ; 8,04 ; 8,05 ; 8,09 ; 8,20 ; 8,35 ; 8,36 ; 9,05 ; 9,07 ; 9,10 ; 9,21 ; 10,01 ; 10,13 ; 17,02 ; 24,23 ; 27,34 ;
va porunci : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,54 ; 14,04 ; 14,05 ; 14,36 ; 14,40 ; 16,34 ;
s-au poruncit : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 8,31 ; 10,18 ;
Fac. (24 X), Ieș. (60 X)

poslușî : (1645 HERODOT) : v. IV : „(be)dienen“ : „servir“
(1 X) :
poslușit : *sup.* 23,07 ;
Fac. (1 X)

poteoavă : (1573 DERS) : s. f. : „1. Hufeisen, 2. Schild“ „1. fer à cheval, 2. disque“
(1 X) :
poteoava : *sg. nom. / ac.* 8,09 ;
Ieș. (4 X)

potrivnic : (1688 BIBLIA) : adj. : „gegnerisch“ : „hostile“
(1 X) :
împotrivnicii : *s. m. pl. nom. / ac.* 26,16 ;
Ieș. (3 X)

povesti : (1563 CORESI) : v. IV : „erzählen“ : „raconter“
(1 X) :
va povesti : *ind. viit. I. 3. sg.* 14,35 ;
Fac. (10 X), Ieș. (5 X)

praznic : (XVI sec. CV) : s. n. : „1. Fest, 2. Mahl“ : „1. festin 2. repas“
(8 X) :
praznecul : *sg. nom. / ac.* 23,06 ; 23,34 ;
praznecile : *pl. nom. / ac.* 23,37 ;
praznicele : *pl. nom. / ac.* 22,21 ;
praznicile : *pl. nom. / ac.* 23,02 ; 23,03 ; 23,04 ; 23,44 ;
Ieș. (12 X)

prăznui : (1560 BRATU) : v. IV : „feiern“ : „fêter“
(2 X) :
veți prăznui : *ind. viit. I. 2. pl.* 43,41 ;
prăznuiți : *subj. pr. 2. pl.* 23,39 ;
Ieș. (4 X)

pre→pe

preacurvar : (1618 GCR) : s. m. : „Ehebrecher“ : „homme adultère“
(1 X) :
preacurvarul : *sg. nom. / ac.* 20,10 ;

preacurvă : (1646 PRAV. MOLD.) : s. f. : „Ehebre-

cherin" : „femme adultère"
(1 X) :
preacurva : *sg. nom. / ac.* 20,10 ;

preacurvi : (1581 CORESI) : v. IV : „ehebrechen" : „commettre un adultère"
(2 X) :
va preacurvi : *ind. viit. I. 3. sg.* 20,10 ; 20,10 ;
Ieș. (1 X)

preajmă : (1645 HERODOT) : s. f. : „Nähe" : „entourage"
(1 X) :
preajma : *sg. nom. / ac.* 9,05 ;
Fac. (6 X), Ieș. (3 X)

preeum : (1592 DIR) : adv. / conj. : „wie, daß" : „comme, que"
(1 X) :
preeum : 9,05 ;
Ieș. (1 X) ;

prefăcut : (1688 BIBLIA) : adj. : „gefälscht" : „contrefait"
(1 X) :
prefăcută : *f. sg. nom / ac.* 7,10 ;

prejur→împrejur

preot : (XVI sec. CV) : s. m. : „Priester" : „prêtre"
(208 X) :
preot : *sg. nom. / ac.* 5,08 ; 5,18 ; 12,06 ; 13,08 ; 14,02 ; 14,23 ; 15,29 ; 17,05 ; 21,09 ; 22,11 ; 22,12 ; 23,10 ;
preotu : *sg. nom. / ac.* 13,16 ;
preotul : *sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,15 ; 1,17 ; 2,02 2,04 ; 2,08 ; 2,09 ; 2,16 ; 3,11 ; 3,16 ; 4,05 ; 4,06 ; 4,07 ; 4,16 ; 4,17 ; 4,18 ; 4,20 ; 4,25 ; 4,26 ; 4,30 ; 4,31 ; 4,34 ; 4,35 ; 5,06 ; 5,08 ; 5,10 ; 5,12 ; 5,13 ; 5,16 ; 5,18 ; 6,07 ; 6,10 ; 6,12 ; 6,15 ; 6,22 ; 6,26 ; 7,05 ; 7,07 ; 7,08 ; 7,31 ; 7,34 ; 12,08 ; 13,02 ; 13,03 ; 13,03 ; 13,04 ; 13,05 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,08 ; 13,11 ; 13,13 ; 13,13 ; 13,15 ; 13,17 ; 13,17 ; 13,20 ; 13,20 ; 13,21 ; 13,21 ; 13,22 ; 13,23 ; 13,25 ; 13,25 ; 13,26 ; 13,26 ; 13,27 ; 13,27 ; 13,28 ; 13,30 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,33 ; 13,34 ; 13,34 ; 13,35 ; 13,36 ; 13,37 ; 13,39 ; 13,43 ; 13,44 ; 13,50 ; 13,50 ; 13,51 ; 13,53 ; 13,54 ; 13,54 ; 13,55 ; 13,56 ; 14,03 ; 14,03 ; 14,04 ; 14,05 ; 14,11 ; 14,12 ; 14,12 ; 14,14 ; 14,14 ; 14,15 ; 14,16 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,18 ; 14,18 ; 14,18 ; 14,19 ; 14,19 ; 14,20 ; 14,24 ; 14,25 ; 14,26 ; 14,27 ; 14,28 ; 14,29 ; 14,31 ; 14,36 ; 14,36 ; 14,37 ; 14,37 ; 14,38 ; 14,38 ; 14,39 ; 14,40 ; 14,44 ; 14,48 ; 14,48 ; 15,15 ; 15,15 ; 15,30 ; 15,30 ; 16,32 ; 17,06 ; 19,22 ; 21,10 ; 21,21 ; 23,11 ; 23,20 ; 27,08 ; 27,08 ; 27,12 ; 27,12 ; 27,14 ; 27,14 . 27,18 ; 27,23 ;
preotului : *sg. gen. / dat.* 5,13 ; 5,16 ; 6,23 ; 7,09 ; 7,14 ; 7,32 ; 13,07 ; 13,12 ; 13,19 ; 13,49 ; 14,13 ; 14,15 ; 14,17 ; 14,28 ; 14,29 ; 15,14 ; 22,10 ; 22,13 ; 22,14 ; 23,20 ; 27,08 ; 27,11 ; 27,21 ;
preoți : *pl. nom. / ac.* 6,18 ; 6,29 ; 7,06 ; 16,20 ; 16,24 ; 16,24 ; 16,33 ;
preoții : *pl. nom. / ac.* 1,05 ; 1,07 ; 1,08 ; 1,11 ; 1,12 ; 2,02 ; 3,02 ; 3,05 ; 3,08 ; 3,13 ; 6,14 ; 13,02 ;
preoților : *pl. nom. / ac.* 21,01 ;
Fac. (4 X), Ieș. (5 X)

preoți : (1560 CORESI) : v. IV : „zum Priester weihen" : „ordonner prêtre"
(2 X) :
preoțască : *subj. pr. 3. sg.* 16,32 ;
preoțească : *subj. pr. 3. pl.* 7,35 ;
Ieș. (8 X)

pren→prin

preste→peste

prețui : (1561 CORESI) : v. IV . : „(ab-) schätzen" : „estimer, évaluer"
(6 X) :
va prețui : *ind. viit. I. 3. sg.* 27,08 ; 27,08 ; 27,12 ; 27,12 ; 27,14 ; 27.14 ;

prihană : (1645 HERODOT) : s. *f.* : „Tadel, Verbrechen" : „souillure"
(1 X) :
prihana : *sg. nom. / ac.* 22,21 ;
Ieș. (1 X)

primeni : (1563 CORESI) : v. IV : „wechseln, verändern" : „changer"
(9 X) :
au premenit : *ind. pf. c. 3. sg.* 13,09 ; 13,25 ;
au primenit : *ind. pf. c. 3. sg.* 13,13 ;
se-au primenit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,17 ;
s-au premenit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,04 ;
s-au primenit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,20 ;
va premeni : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,55 ;
să va premeni : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,16 ;
Fac. (2 X), Ieș. (3 X)

primi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. : IV : „bekommen, empfangen" : „recevoir"
(6 X) :
va fi priimit : *ind. viit. I. 3. sg. pas.* 22,21 ;
vor priimi : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,43 ;
va priimi : *ind. viit. I. 3. sg.* 26,43 ;
se vor priimi : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 22,23 ; 22,25 ;
se priimască : *subj. pr. 3. sg. refl. pas.* 19,07 ;
Fac. (6 X), Ieș. (7 X)

primire : (1581 CORESI) : s. f. : „Aufnahme, Empfang" : „réception, accueil"
(2 X) :
priimire : *sg. nom. / ac.* 22,22 ; 22,27 ; 22,29 ;
priimirile : *pl. nom. / ac.* 16,24 ;

primit : (1581 CORESI) : adj. : „1. empfangen, 2. versprochen" : „1. reçu"
(5 X) :
priimită : *f. sg. nom. / ac.* 1,04 ; 17,04 ; 19,05 ;
priimit : *m. sg. nom. / ac.* 1,03 ; 23,11 ;
Ieș. (1 X)

prin : (XVI sec. PS. SCH.) : prep : „1. in, 2. durch" : „1. en, 2. à travers"
(6 X) :
pren : 10,11 ; 15,03 ; 15,03 ; 24,12 ; 26,05 ; 26,06 ;
Fac. (18 X), Ieș. (18 X)

prins : (XVI sec. CV) : adj. : „gefangen" : „pris, saisi"
(3 X) :
prinsă : *f. sg. nom. / ac.* 7,24 ;
prinsu : *m. sg. nom. / ac.* 5,02 ; 22,08 ;
Fac. (12 X), Ieș. (1 X)

prisosi : (1626 DRHA) : v. IV. : „1. überschüssig sein, 2. im Überfluß vorhanden sein" : „1. être de trop, 2. surabonder"
(1 X) :
prisosește : *ind. pr. 3. sg.* 25,27 ;
Ieș. (3 X)

proslăvi : (XVI sec. PS. SCH;) : v. IV : „preisen" : „glorifier"
mă voiu proslăvi : *ind. vit. I. 3. sg. refl. pas.* 10: 3

pustie : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Öde, Einöde" : „désert"
(3 X)
pustie : *sg. nom. / ac.* 16,10 ; 16,21 ; 16,22 ;
Fac. (11 X). Ieş. (27 X)

pustii : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „veröden" : „rendre désert"
(4 X) :
voiu pustii : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,30 ; 26,31 ; 26,32 ;
se va pustii : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 26,43 ;
Fac. (2 X)

pustiire : (1561 CORESI) : s. f. : „Verheerung" : „ravage"
(2 X) :
pustiirii : *sg. gen. / dat.* 26,34 ; 26,35 ;

pustiu : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. / s. : „öde, verlassen; Wüste" : „désert"
(5 X) :
pustiu : *agj. m. sg. nom. / ac.* 26,33 ;
pustii : *adj. f. pl. nom. / ac.* 26,22 ; 26,31 ; 26,33 ;
pustiiul : *s. m. sg. nom. / ac.* 7,38 ;
Fac : (2 X)

putea : (XVI sec. PS. SCH.) : v. II : „können, dürfen, vermögen" : „pouvoir"
(3 X) :
veţi putea : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,37 ;
poate : *ind. pr. 3. sg.* 27,08 ;
va putea : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,07 ;
Fac. (23 X), Ieş. (16 X)

puţin : (XVI sec. CV) : adj. / adv. : „weining" : „peu"
(3 X) :
puţini : *adj. m. pl. nom. / ac.* 26,22 ;
puţintel : *adv.* 25,52 ;
mai puţin : *adv. comp.* 25,16 ;
Fac. (9 X), Ieş. (4 X)

R

rade : (1581 / 2 PO) : v. III : „1. abschaben, -kratzen 2. scheren, rasieren" : „1. raper, gratter, 2. tondre, raser"
(10 X) :
vor rade : *ind. viit. I. 3. pl.* 14,41 ;
rază : *subj. pr. 3. pl.* 21,05 ;
s-au ras : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,34 ;
va rade : *ind. viit. I. 3. sg.* 14,08 ; 14,09 ; 14,09 ;
se va rade : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 13,33 ; 13,33 ; 14,43 ;
vă radeţi : *subj. pl. 2. pl. refl.* 21,05 ;
Fac. (1 X)

rachiu : (1654 NEAGOE) : s. n. : „Branntwein" „eau de vie"
(1 X) :
rachiu : *sg. nom. / ac.* 10,09 ;

ramură : (1646 PRAV. MOLD.) : s. f. : „Zweig" : „branche"
(1 X) :
ramuri : *pl. nom. / ac.* 23,40 ;

rană : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Wunde" : „plaie"
(10 X) :
rana : *sg. nom. / ac.* 12,07 ;
rană : *sg nom. / ac.* 13,09 ; 13,09 ; 13,18 ; 13,20 ; 13,22 ; 13,27 ;
ranii : *sg. gen. / dat.* 13,19 ; 13,23 ; 14,56 ;
Fac. (1 X), Ieş. (9 X)

ras : (1494 DLRV) : adj. : „geschabt" : „râpé"
(1 X) :
ras : *m. sg. nom. / ac.* 14,41 ;

răchită : (1420 DRHD) : s. f. : „Korbweide" : „osier"
(1 X) :
răchiţi : *pl. nom. / ac.* 23,40 ;

rămas : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „verlassen, zurückgeblieben" : „resté, demeuré"
(4 X) :
rămaşi : *adj. m. pl. nom. / ac.* 10,06 ; 10,12 ; 10,16 ;
rămaş : *s. m. pl. gen. / dat.* (<**celor**). 26,36 ;

rămăşiţă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Rückstand Nachlass" : „reste, héritage"
(3 X) :
rămăşiţa : *sg. nom. / ac.* 5,09 ; 5,13 ; 23,22 ;
Fac. (2 X), Ieş. (2 X)

rămîne : (1551 / 3 ES) : v. III : „bleiben" : „rester"
(15 X) :
vor rămînea : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,39 ;
rămîne : *ind. pr. 3. sg.* 2,03 ; 13,05 ;
va rămînea : *ind. viit. I. 3. sg.* 2,10 ; 6,16 ; 7,17 ; 8,32 ; 13,23 ; 13,28 ; 13,37 ; 14,17 ; 14,29 ; 19,06 ; 25,52 ; 26,43 ;
Fac. (13 X), Ieş. (14 X)

răsări : (XVI sec. CV) : v. IV : „aufgehen (lassen)" „jaillir, pousser"
(2 X) .
va răsări : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,27 ; 14,43 ;
Fac. (6 X), Ieş. (1 X)

răsărit : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „1. Sonnenaufgang, 2. Osten" : „1. lever, 2. est, levant"
(2 X) :
răsărit : *sg. nom. / ac.* 1,16 ; 16,14 ;
Fac. (11 X), Ieş. (2 X)

răscumpăra : (1564 CORESI) : v. I : „1. loskaufen, 2. rächen" : „1. racheter, 2. venger"
(18 X) :
vor răscumpăra : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,40 ;
răscumpărînd : *ger.* 27,31 ;
au răscumpărat : *ind. pf. c. 3. sg.* 25,50 ;
s-au răscumpărat : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 19,20 ;
va răscumpăra : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,05 ; 16,21 ; 25,33 ; 25,48 ; 27,19 ; 27,20 ; 27,20 ; 27,31 ;
se va răscumpăra : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 25,30 ; 25,49 ; 25,54 ; 27,27 ; 27,28 ; 27,29 ;

răscumpărare : (1581 CORESI) : s. f. : „1. Aus-, Erlösung, 2. Rache" : „1. rachat, délivrance, 2. vengeance"
(4 X) :
răscumpărare : *sg. nom. / ac.* 25,48 ;
răscumpărarea : *sg. nom. / ac.* 25,29 ; 25,51 ; 25,53 ;
Ieş. (2 X)

răscumpărător : (1564 CORESI) : *adj.* : „1 loskaufbar, 2 rachsüchtg", „1 rachetable, 2 vengeur".
(1 X) :
răscumpărătoare : *f. pl. nom. / ac.* 25,31 ;

răsucit : (1581 / 2 PO) : adj. : gedreht, gezwirnt : „roulé, tordu"
(2 X) :
răsucit : *m. sg. nom. / ac.* 14,49 ; 14,51 ;
Ieş. (15 X)

răsuna : (1581 CORESI) : v. I : „erschallen" : „resonner"
(2 X) :
se va răsuna : *ind. viit. I. 3. sg. pas.* 25,09 ;

veţ răsuna : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,09 ;
Ieş (1 X)

rău : (1490 DRHA) : adj. / adv. / s. : „schlecht, böse, schlimm, Böses, Übles" : „mauvais. mal"
(11 X) :
rău : *adj. m. sg. nom. / ac.* 27,10 ; 27,10 ; 27,12 ; 27,33 ; 27,33 ;
rea : *adj. f. sg. nom. / ac.* 27,14 ;
rêle : *adj. f. pl. nom. / ac.* 26,06 ;
rău : *adv.* 5,04 ; 19,14 ; 20,09 ; 20,09 ;
Fac. (36 X), Ieş. (9 X)

revărsa : (1581 / 2 PO) : v. I. „1. ergießen, 2. sich ausbreiten" : „1. déborder, 2. se répandre"
(10 X) :
să răvărsă : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 13,34 ;
s-au răvărsat : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 13,32 ; 13,35 ; 14,39 ;
să răvarsă : *ind. pr. 3. sg. refl.* 14,48 ;
se va răvărsa : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 13,23 ; 13,28 ; 13,35 ; 13,51 ; 13,53 ;

revărsare : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Ausbreitung, 2. Erguß : „1. diffusion, 2. débordement"
(1 X) :
răvărsare : *sg. nom. / ac.* 14,48 ;
revărsătură : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Ver-, Ausbreitung" : „diffusion"
(1 X :
răvărsătură : *sg. nom. / ac.* 13,35 ;

războiu : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „Krieg, Schlacht" : „guerre"
(4 X) :
războiu : *sg. nom. / ac.* 26,05 ; 26,06 ; 26,36 ; 26,37 ;
Fac. (2 X), Ieş. (4 X)

ridica : (XVI sec. CV) : v. I : „1. heben, 2. tragen" : „1. lever, soulever, 2. porter"
(11 X) :
rădicaţi : *subj. pr. 2. pl.* 26,01 ; imperat. pl. 10,04 ;
rîdicînd : *ger.* 9,22 ;
rădicară : *ind. pf. s. 3. pl.* 10,05 ;
au rămas : *ind. pf. c. 3. sg.* 10,12 ; 14,17 ;
rădică : *ind. pr. 3. sg.* 15,10 ;
va rîdica : *ind. viit. I. 3. sy.* 11,40 ;
va rădica : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,08 ; 11,25 ; 11,28 ;
Fac. (29 X), Ieş. (32 X)

rinichi : (1660 STAICU) : s. m. : „Niere" : „rein, rognon"
(14 X)
rănichi : *pl. nom. / ac.* 3,04 ;
rănichii : *pl. nom. / ac.* 3,04 ; 3,10 ; 3,10 ; 3,15 ; 3,15 ; 4,09 ; 4,09 ; 7,04 ; 7,04 ; 8,16 ; 8,24 ; 9,10 ; 9,19 ;
Ieş. (2 X)

risipi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „zerstreuen, verstreuen" : „disperser"
(2 X) :
răsipeseu : *subj. pr. 1. sg.* 26,44 ;
răsipiţi : *subj. pr. 2. pl.* 26,15 ;
Fac. (3 X), Ieş. (4 X)

riie : (1637 PUMNUL) : s. f. : „Krätze" : „rogne"
(2 X) :
riia : *sg. nom. / ac.* 26,16 ;
riie : *sg. nom. / ac.* 21,20 ;

riios : (1588 DERS) : adj. : „krätzig" : „galeux"
(1 X) :
rîios : *m. sg. nom. / ac.* 22,22 ;

rînd : (XVI sec. CV) : s. n. : „1. Reihe, Rang, 2. Mal" „1. rangée, rang, 2. fois"
(6 X) :
rînd : *sg. nom. / ac.* 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,33 ; 13,54 ; 13,58 ;
Fac. (4 X), Ieş. (14 X)

rîvnitor : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „begierig : „convoiteur"
(1 X) :
rîvnitoare : *f. sg. nom. / ac.* 18,18 ;
Ieş. (2 X)

rob : (1560 HC) : s. m. : „Sklave" : „esclave"
(8 X) :
rob : *sg. nom. / ac.* 25,39 ; 25,44 ;
robu : *sg. nom. / ac.* 25,42 ;
robi : *pl. nom. / ac.* 25,42 ; 25,55 ; 26,13 ;
roabă : *f. sg. nom. / ac.* 19,20 ; 25,44 ;
Fac. (11 X), Ieş. (17 X)

robie : (1564 CORESI) : s. f. : „1. Sklaverei, 2. Gefangenschaft" : 1. „esclavage, 2. captivité"
(1 X) :
robie : *sg. nom. / ac.* 26,45 ;
Ieş. (6 X)

robime : (1688 BIBLIA) : s. f. : „Gefangenschaft" : „ captivité"
(1 X) :
robime : *sg. nom. / ac.* 26,36 ;

rod : (XVI sec. PS. SCH.) : s. n. : „1. Frucht, 2. Geschlecht" : „1. fruit, 2. genre, gent"
(35 X) :
roada : *sg. nom. / ac.* 19,23 ; 19,24 ; 19,25 ; 19,25 ; 25,03 ; 25,07 ; 26,04 ; 26,20 ; 27,30 ;
rod : *sg. nom. / ac.* 1,09 ; 1,13 ; 1,17 ; 2,09 ; 2,10 ; 2,16 ; 3,03 ; 3,05 ; 3,09 ; 3,11 ; 3,14 ; 6,15 ;
rodurile : *pl. nom. / ac.* 23,19 ;
roadelor : *f. pl. gen. / dat.* 2,14 ; 2,14 ; 23,20 ; 25,16 ;
roade : *f. pl. nom. / ac.* 25,15 ; 25,22 ;
roadele : *f. pl. nom. / ac.* 23,39 ; 25,12 ; 25,20 ; 25,21 ; 25,22 ; 26,04 ;
roadă : *f. sg. nom. / ac.* 23,40 ;
Fac. (10 X), Ieş. (5 X)

roşiatic : (1688 BIBLIA) : adj. : „rötlich" : „rougeâtre"
(4 X) :
roşiiatecă : *f. sg. nom. / ac.* 13,42 ;
roşiiatică : *f. sg. nom. / ac.* 13,19 ; 13,24 ; 13,43 ;

roşu : (1465 DLRV) : adj. / s. „rot" : „rouge"
(5 X) :
roşu : *m. sg. nom. / ac.* 14,04 ; 14,49 ;
roşul : *s. m. nom. / ac.* 14,06 ; 14,51 ; 14,52 ;
Fac. (3 X), Ieş. (35 X)

rudă : (1551 / 3 ES) : s. f. : „1. Geschlecht, Familie, Stamm, 2. Verwandter" : „1. famille, race, peuple, 2. parent"
(25 X) :
ruda : *sg. nom. / ac.* 20,18 ; 21,02 ; 21,13 ; 25,41 ;
rudă : *sg. nom. / ac.* 18,12 ; 18,13 ; 18,14 ; 18,17 ; 22,10 ; 22,13 ; 22,25 ;
rudii : *sg. gen. / dat.* 20,17 ;
rudele : *pl. nom. / ac.* 3,17 ; 7,36 ; 10,09 ; 21,16 ; 23,14 ; 23,21 ; 23,31 ; 23,41 ; 23,43 ; 24,03 ; 25,30 ; 25,45 ;
rudile : *pl. nom. / ac.* 6,18 ;

Fac. (4 X), Ieş. (7 X)

rudenie : (1602 DIRB) : s. f. : „Verwandtschaft" : „parenté"
(4 X) :
rudenie : *sg. nom. / ac.* 25,26 ;
rudeniia : *sg. nom. / ac.* 20,19 ; 20,20 ;
rudeniei : *sg. gen. / dat.* 20,20 ;
Fac. (4 X), Ieş. (6 X)

rudi : (1631 EUSTR.) : v. IV : „verwandt werden, sein" : „s'apparenter"
(1 X) :
rudêşte : *ind. pr. 3. sg. refl.* 25,25 ;

ruga : (XVI sec. CV) : v. I : „1. bitten, 2. (an) flehen, beten" : „1. prier, 2. supplier, implorer"
(48 X) :
vă veţ ruga : *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 10,17 ;
să roage : *subj. pr. 3. sg. refl.* 1,04 ; 6,30 ; 8,15 ; 14,21 ; 16,10 ; 16,17 ; 16,27 ;
vă rugaţ : *subj. pr. 2. pl. refl.* 16,34 ; 23,28 ;
vă rugaţi : *subj. pr. 2. pl. refl.* 17,11 ;
te roagă : *imperat. sg. refl.* 9,07 ; 9,07 ;
rugînd : *ger.* 16,20 ;
va ruga : *ind. viit. I. 3. sg.* 16,16 ;
se va ruga : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 4,20 ; 4,26 ; 4,31 ; 4,35 ; 5,06 ; 5,10 ; 5,13 ; 5,16 ; 5,18 ; 6,07 ; 7,07 ; 12,07 ; 12,08 ; 14,18 ; 14,18 ; 14,20 ; 14,29 ; 14,31 ; 14,53 ; 15,15 ; 15,30 ; 16,06 ; 16,11 ; 16,17 ; 16,18 ; 16,24 ; 16,30 ; 16,32 ; 16,33 ; 17,11 ; 19,22 ; 27,02 ;
s-au rugat:: *ind. pf. c. sg. refl.* 27,08 ;
Fac. (9 X), Ieş. (16 X)

rugă : (XVI sec. CV) : s. f. : „Gebet" : „prière"
(9 X)
ruga : *sg. nom. / ac.* 22,21 ;
rugă : *sg. nom. / ac.* 7,16 ; 22,23 ; 22,29 ; 23,27 ; 23,38 ; 27,02 ;
rugii : *sg. gen. / dat.* 25,09 ;
rugile : *pl. nom. / ac.* 23,38 ;
Fac. (2 X)
rumega : (1649 MARD) : v. I : „wiederkäuen" : „ruminer"
(1 X) :
rumegă : *ind. pr. 3. sg.* 11,26 ;

rumegătură : (1581 / 2 PO) : s. f. : „wiedergekäute Speisen" : „nourriture ruminée"
(5 X) :
rumăgătura : *sg. nom. / ac.* 11,05 ;
rumăgătură : *sg. nom. / ac.* 11,04 ; 11,04 ; 11,06 ; 11,07 ; 18,08 ; 18,08 ; 18,09 ; 18,09 ; 18,10 ; 18,10 ; 18,11 ; 18,11 ; 18,12 ; 18,13 ; 18,14 ; 18,15 ; 18,15 ; 18,16 ; 18,16 ; 18,17 ; 18,17 ; 18,18 ; 18,19 ; 20,19 ; 20,20 ; 20,21 ;

rupe : (XVI sec. PS. SCH.) , v. III : „reissen, brechen" : „déchirer, briser"
(5 X) :
rumpeţi : *subj. pr. 2. pl.* 10,06 ;
fie rumpte : *subj. pr. 3. pl. pas.* 13,45 ;
va rumpe : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,08 ; 13,56 ; 21,10 ;
Fac. (4 X)

ruşina : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „1. bsschämen, 2. schänden, 3. sich schämen" : „1. faire honte, 2. déshonorer, 3. avoir honte"
(1 X) :
se va ruşina : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 26,41 ;
Fac. (1 X), Ieş. (1 X)
ruşine : (XVI sec. PS. SCH.) *s. f.*; „Schande, Scham" : „honte, pudeur"
(32 X) :
ruşine : *sg. nom. / ac.* 18,10 ;
ruşinea : *sg. nom. / ac.* 18,06 ; 18,07 ; 18,07 ; 18,08 ; 18,08 ; 18,08 ; 18,09 ; 18,09 ; 18,10 ; 18,10 ; 18,11 ; 18,11 ; 18,12 ; 18,13 ; 18,14 ; 18,15 ; 18,15 ; 18,16 ; 18,16 ; 18,17 ; 18,17 ; 18,18 ; 18,19 ; 20,19 ; 20,20 ; 20,21 ;
ruşinea : *sg. nom. / ac.* 20.11 ; 20.17 ; 20,17 ; 20,17 ; 20,18 ;

S

-s→fi

s-→se

sa→meu

sabie : (1463 DERS) : s. f. : „Schwert" : „épée"
(3 X) :
sabie : *sg. nom. / ac.* 26,08 ; 26,25 ;
sabiia : *sg. nom. / ac.* 26,33 ;
Fac. (6 X), Ieş. (5 X)

sac : (1492 DERS) : s. m. : „Sack" : „sac"
(1 X) :
sac : *sg. nom. / ac.* 11,32 ;
Fac. (21 X)

sale→meu

sare : (1551 / 3 ES) : s. f. : „Salz" : „sel"
(4 X) :
sare : *sg. nom. / ac.* 2,13 ; 2,13 ; 24,07 ;
sarea : *sg. nom. / ac.* 2,13 ;
Fac. (3 X)

saţ : (1344 DRĂGANU) : s. n. : „Dorf" : „village"
(1 X) :
sate : *pl. nom. / ac.* 25,31 ;

sau : (XVI sec. PS. SCH.) : conj. : „order" : „ou"
(25 X) :
sau : 1,15 ; 5,03 ; 5,04 ; 5,06 ; 5,07 ; 7,09 ; 7,21 ; 7,21 ; 7,21 ; 13,02 ; 13,29 ; 14,30 ; 15,14 ; 15,23 ; 15,29 ; 21,17 ; 21,17 ; 21,17 ; 21,20 ; 21,20 ; 21,20 ; 22,05 ; 22,05 ; 22,22 ; 25,40 ;
Fac. (5 X), Ieş. (17 X)

să : (1521 NEACŞU) : semn subj. : „1. dass, 2. wenn, ob" : „1. que, 2. si"
(329 X) :
Fac. (346 X), Ieş. (440 X)

sădi : (1551 / 3 ES) : v. IV : „pflanzen" : „planter"
(1 X) :
veţ sădi : *ind. viit. I. 2. pl.* 19,23 ;

săi →meu

sălaş : (1480 LDSR) : s. n. : „Quartier" : „demeure"
(1 X) :

sălaşul : *sg. nom. / ac.* 7,26 ;
Ieş. (1 X)

sălăşlui : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „(be)herbergen, hausen“ : „demeurer, habiter, giter“
(1 X) :
sălăşluiţi : *subj. pr. 2. pl.* 23,42 ;
Fac. (8 X), Ieş. (1 X)

sălăşluire : (1660 STAICU) : s. f. : „Aufenthalt, Wohnsitz“ : „demeure, sejour“
(1 X) :
sălăşluirea : *sg. nom. / ac.* 3,17 ;
Fac (1 X), Ieş, (2 X)

sălbatic : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „wild, roh“ : „sauvage“
(2 X) :
sălbatece : *f. pl. nom. / ac.* 26,22 ;
sălbatică : *f. sg. nom. / ac.* 21,20 ;

sămînţă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Samen, Saat, 2. Geschlecht, Stamm“ : „1. semence, graine, 2. souche, descendance“
(31 X) :
sămînţa : *sg. nom. / ac.* 11,37 ; 11,38 ; 15,03 ; 15,04 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15.09 ; 15,11 ; 15,12 ; 15,13 ; 15,16 ; 15,32 ; 20,02 ; 20,03 ; 20,04 ; 21,15 ; 22,04 ; 26,05 ; 26,20 ; 27,16 ; 27,30 ;
sămînţă : *sg. nom / ac.* 15,17 ; 15,18 ; 15,32 ; 19,20 ;
semenţii : *sg. gen. / dat.* 18,20 ;
seminţile : *pl. nom. / ac.* 26,16 ;
sămînţe ; *pl, nom. / ac.* 22,13 ;
Fac. (22 X), Ieş. (2 X)

sănătos : (XVI sec. CV) : adj. : „gesund“ : „sain“
(4 X) :
sănătoase : *pl. nom. / ac.* 13,09 ;
sănătos : *m. sg. nom. / av.* 13,15 ; 13,15 ; 13,16 ;
Fac. (5 X), Ieş. (1 X)

săra : (1551 / 3 ES) : v. I. „salzen“ : „saler“
(1 X) :
se va săra : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 2,13 ;

sărac : (1525 DERS) : adj. : „arm“ : „pauvre“
(3 X) :
sărac : *adj. m. sg. nom. / ac.* 14,21 ;
săracului : *s. m. sg. gen. / dat.* 19,10 ; 19,15 ;
Ieş. (7 X)

sărăci : (1581 CORESI) : v. IV : „verarmen“ : „appauvrir“
(4 X) :
sărăcind : *ger.* 25,47 ;
va sărăci : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,25 ; 25,35 ;
vă veţi sătura : *ind. viit. I. 2. p. refl.* 26,26 ;

sări : (XV sec. CV) : v. IV : „springen“ : „sauter“
(1 X) :
saie : *subj. pr. 3. pl.* 11,21 ;
Fac. (1 X)

săvîrşi : (1551 / 3 ES) : v. IV : „1. vollenden, 2. verbrauchen, 3. verscheiden“ : „1. accomplir, 2. consommer, 3. mourir“
(6 X) :
vor săvîrşi : *ind. viit. I. 3. pl.* 16,32 ;
săvîrşiţ : *subj. pr. 2. pl.* 23,22 ;
s-au săvîrşit : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 21,10 ;
va săvîrşi : *ind. viit. I. 3. sg.* 8,33 ; 16,20 ;
să va săvîrşi : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 6,22 ;
Fac. (9), Ieş. (7 X)

săvîrşire : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Ende“ : „accomplissement“
(6 X) :
săvîrşire : *sg. nom. / ac.* 8,21 ;
săvîrşirii : *sg. gen. / dat.* 7,37 ; 8,27 ; 8,28 ; 8,31 ; 8,33 ;
Ieş. (4 X)

săvîrşit : (1551 / 3 ES) : adj. : „vollendet“ : „achevé“
(2 X) :
săvîrşit : *adj. m. sg. nom. / ac.* 4,05 ;
săvîrşitul : *s. m. sg. nom. / ac.* 27,23 ;
Ieş. (1 X)

scădea : (XVI sec. PS. SCH.) : v. II : „abziehen“ : „réduire“
(2 X) :
au scăzut : *ind. pf. c. 3. sg.* 13,05 ;
va scădea : *ind. viit. 4. 3. sg.* 27,18 ;

scălda : (1563 CORESI) : v. I : „baden“ : „se baigner“
(18 X) :
să vor scălda : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 15,22 ;
va scălda : *ind. viit. I. 3. sg.* 14,10 ; 15,05 ; 15,11 ; 15,13 ; 15,16 ; 15,21 ; 15,27 ; 16,28 ; 17,15 ; 17,16 ; 22,07 ;
să va scălda : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 14,08 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,10 ; 15,22 ;
Ieş. (3 X)

schimba : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „(ver)ändern, (ver)weschseln“ : „changer“
(7 X) :
schimbi : *subj. pr. 2. sg.* 27,33 ;
schimbe : *subj. pr. 3. sg.* 27,10 ; 27,10 ;
schimbînd : *ger.* 27,33 ;
vei schimba : *ind. viit. I. 2. sg.* 27,33 ;
va schimba : *ind. viit. I. 3. sg.* 27,10 ; 27,27 ;
Fac. (2 X), Ieş. (3 X)

schimbare : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „Wechsel, Wandel“ : „changement, transformation“
(2 X) :
schimbarea : *sg. nom. / ac.* 27,10 ; 27,33 ;

scîrbă : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : „1. Abscheu, 2. Trauer ; 3. Ärger“ : „1. répugnance, 2. affliction, 3 colère“
(1 X) :
scîrbe : *pl. nom. / ac.* 11,13 ;
Fac. (8 X)

scîrbi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. verabscheuen, 2. kränken“ : „1. répugner, 2. offenser, nuire“
(1 X) :
vă scîrbiţ : *subj. pr. 2. pl. refl.* 11,11 ;
Fac. (6 X), Ieş. (4 X)

scîrnăvie : (1564 CORESI) : s. f. : „Schmutz“ : „saleté“
(1 X) :
scîrnăviia : *sg. nom. / ac.* 21,04 ;

scoate : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III ; herausnehmen, -ziehen, 2. hervorbringen“ : „1. sortir, tirer, 2. faire sortir“
(27 X) :
veţi scoate : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,10 ;
vor scoate : *ind. viit. I. 3. pl.* 4,12 ; 14,40 ; 14,40 ; 14,45 ; 16,27 ;
scoaţă : *subj. pr. 3. sg.* 14,36 ;
scot : *ind. pr. 3. pl.* 11,10 ;
scoate : *imperat. sg.* 24,14 ;
scoţînd : *ger.* 11,03 ;

scoaseră : *ind. pf. s. 3. pl.* 24,23 ;
am scos : *ind. pf. c. 1. sg.* 11,45 ; 19,36 ; 22,33 ; 23,43 ; 25,38 ; 25,42 ; 25,55 ; 26,13 ; 26,45 ;
scoate : *ind. pr. 3. sg.* 11,07 ;
va scoate : *ind. viit. I. 3. sg.* 1,16 ; 6,11 ; 14,40 ; 14,40 ; 14,45 ; 16,27 ;
Fac. (41 X), Ieș. (68 X)

scos : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „1. (heraus)- genommen, 2. verstopen" : „1. ôté, 2. exclus"
(1 X) :
scoasă : *f. sg. nom. / ac.* 21,07 ;

scula : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „aufstehen, sich erheben" : „(se) lever"
(1 X) :
te scoli : *subj. pr. 2. sg. refl.* 19,32 ;
Fac. (48 X), Ieș. (9 X)

se : pron. refl. (vezi și verbe refl.) : „sich" : „se"
(44 X) :
ș- : *sg. dat.* 9,16 ; 17,15 ;
-ș : *sg. dat.* 4,23 ; 5,1 ; 5,5 ; 6,2 ; 13,34 ; 14,8 ; 14,8 ; 14,10 ; 14,10 ; 15,5 ; 15,11 ; 15,13 ; 15,13 ; 15,21 ; 15,27 ; 15,27 ; 16,4 ; 16,24 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,5 ; 17,16 ; 19,11 ; 21,10 ; 22,7 ; 25,14 ;
îș : 11,25 ; 14,9 ; 14,9 ; 15,6 ; 15,7 ; 15,8 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,14 ; 15,21 ; 15,22 ; 15,29 ; 16,4 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,15 ;
Fac. (61 X), Ieș. (33 X)

seară : (XVI sec. PS. SCH.) : s. f. : / adv. : „Abend, abends" : „soir, se soir"
(36 X) :
seara : 23,32 ;
sara : *sg. nom. / ac.* 11,25 ; 11,26 ;
sară : *sg. nom. / ac.* 11,27 ; 11,28 ; 11,31 ; 11,32 ; 11,39 ; 11,40 ; 14,46 ; 14,47 ; 14,47 ; 15,05 ; 15,06 ; 15,07 ; 15,08 ; 15,09 ; 15,10 ; 15,10 ; 15,11 ; 15,16 ; 15,17 ; 15,18 ; 15,19 ; 15,21 ; 15,22 ; 15,23 ; 15,27 ; 17,15 ; 22,06 ;
seară : *sg. nom. / ac.* 11,40 ;
serilor : *pl. gen. / dat.* 23,05 ;
decusară : *adv.* 24,03 ;
decuseară : *adv.* 23,32 ;
îndesară : *adv.* 6,20 ;
seara : *adv.* 11,24 ;
Fac. (14 X), Ieș. (12 X)

secera : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „mähen" : „moissonner"
(8 X) :
veț secera : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,10 ;
sêceri : *subj. pr. 2. sg.* 25,05 ;
secerați : *subj. pr. 2. pl.* 25,11 ;
secerați : *ind. pr. 2. pl.* 23,22 ;
secerînd : *ger.* 19,09 ;
secera : *inf.* 19,09 ;
sêceri : *ind. pr. 2. sg.* 23,22 ;
voi secera : *ind. viit. I. 1. sg.* 19,09 ;

secerătură : (1551 / 3 ES) : s. f. : „Schnitt, Mahd" „moisson"
(1 X) :
săcerătură : (*sg. nom. / ac.* 19,09 ;

secere : (1550 HC) : s. f. : „Schnitt, Ernte" : „recolte, moisson"
(6 X) :
sêcerea : *sg. nom. / ac.* 23,10 ; 23,22 ;
sêcerii *sg. gen. / dat.* 19,09 ; 23,10 ; 23,22 ;
sêcerile : *pl. nom. / ac.* 23,22 ;
Fac. (3 X), Ieș. (3 X)

semăna : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „1. aussäen, 2. verstreuen" ; „1. semer, 2. disperser"
(10 X) :
vom sămăna : *ind. viit. I. 1. pl.* 25,20 ;
veți sămăna : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,16 ;
sameni : *subj. pr. 2. sg.* 19 ; 19 ;
sămănați : *subj. pr. 2. pl.* 25,11 ;
sămănat : *sup.* 11,37 ;
voiu sămăna : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,33 ;
Fac. (5 X), Ieș. (3 X)

semeție : (1581 CORESI) : s. f. : „Verwegenheit" : „audace"
(1 X) :
semețiia : *sg. nom./ac.* 26,19 ;

seminție : (1563 CORESI) : s.f. : „Geschlecht, Stamm" : „souche, descendance"
(8 X) :
semenție : *sg. nom./ac.* 18,23 ; 22,04
semenția : *sg. nom./ac.* 18,21 ; 21,16 ; 21,21 ; 22,03 ;
semințiia : *sg. nom./ac.* 20,05 ; 24,11 ;
semințiile : *pl. nom./ac.* 17,07 ; 22,03 ;
Fac. (41 X), Ieș. (1 X)

semn : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „Zeichen" : „signe"
(13 X) :
semnu : *sg. nom./ac.* 13,02 ; 13,06 ; 13,06 ; 25,12 ;
semnul : *sg. nom./ac.* 13,07 ; 13,07 ; 13,28 ; 13,28 ; 25,10 ;
sămnu : *sg. nom./ac.* 13,23 , 26,01 ;
semnului : *sg. gen./dat.* 25,13 ;
sămnului : *sg. gen./dat.* 14,56 ;
Fac. (6 X), Ieș. (19 X)

semnare→însemnare

seu : (1581/2 PO) : s.n. : „Talg" : „suif"
(61 X) :
seu: *sg. nom./ac.* 4,31; 4,35 ; 7,24 ; 7,25 ; 8,25 ; 8,25 ; **seul**: *sg. nom./ac.* 1,12; 3,03; 3,03; 3,04 ; 3,04 ; 3,09 ; 3,09 ; 3,10 ; 3,10 ; 3,10 ; 3,14 ; 3,14 ; 3,15 ; 3,15 ; 3,17 ; 3,17 ; 4,08 ; 4,08 ; 4,08 ; 4,09 ; 4,20 ; 4,26 ; 4,26 ; 4,31 ; 4,35 ; 7,03 ; 7,03 ; 7,03 ; 7,04 ; 7,04 ; 7,23 ; 7,30 ; 7,30 ; 7,31 ; 7,33 ; 8,16 ; 8,16 ; 8,16 ; 8,19 ; 8,24 ; 8,24 ; 8,24 ; 8,24 ; 9,10 ; 9,10 ; 9,19 ; 9,19 ; 9,19 ; 9,19 ; 16,25 ; 17,06 ;
seurile : *pl. nom./ac.* 9,20 ; 9,20 ; 9,24 ;
seurilor : *pl. gen./dat.* 10,15 ;

sfădi : (XVI. sec. CV) : v. IV.: „streiten" : „disputer"
(1 X) :
s-au sfădit : *ind. pf. c. 3. pl. refl.* 24,10 ;
Ieș. (2 X)

sfărîma→fărîma

sfărîmătură→fărîmătură

sfeșnic : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „Leuchter" : „flambeau"
(1 X) :
sfêșnicul : *sg. nom./ac.* 24,04 ;
Ieș. (22 X)

sfințenie : (1660 STAICU) : s.f. : „1. Heiligkeit, 2. Heiligtum" : „1. sainteté, 2. temple"
(3 X) :
sfințenie : *sg. nom./ac.* 12,04 ; 23,27 ;
sfințeniii : *sg. gen./dat.* 25,05 ;
Ieș. (4 X)

sfinți : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „heiligen, weihen" : „sanctifier"
(30 X) :
veț sfinți : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,10 ;
vă veț sfinți : *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 11,44 ;
vor sfinți : *ind. viit. I. 3. pl.* 22,03 ;
sfințească : *subj. pr. 3. sg.* 27,16 ;

sfinţescu : *ind. pr. 1. sg.* 20,08 ; 21,08 ; 21,15 ; 21,23 ; 22,02 ; 22,09 ; 22,16 ; 22,32 ;
sfinţi : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,10 ; 8,12 ; 8,15 ; 8,30 ;
au sfinţit : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,11 ; 8,11 ; 27,15 ; 27,19 ;
mă voiu sfinţi : *ind. viit. I. 1. sg. reţl.* 10,03 ; 22,32 ;
vei sfinţi : *ind. viit. I. 2. sg.* 21,07 ;
va sfinţi : *ind. viit. I. 3. sg.* 27,14 ; 27,17 ; 27,18 ; 27,22 ; 27,26 ;
se va sfinţi : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 6,18 ; 6,27 ;
Fac. (1 X), Ieş. (28 X)

sfinţit : (1570 CORESI) : *adj.* : „geweiht" : „sacré"
(4 X) :
sfinţită : *f. sg. nom./ac.* 8,09 ; 16,04 ;
sfinţit : *m. sg. nom./ac.* 21,12 ;
sfinţiţi : *s.m. pl. gen./dat.* (<celor). 20,03 ;

sfînt : (1512 DERS) : *adj.* : „heilig" : „saint"
(125 X) :
sfinţi : *adj. m. pl. nom./ac.* 10,10 ; 11,44 ; 11,45 ; 19,02 ; 20,07 ; 20,26 ; 21,06 ; 21,06 ; 23,20 ;
sfîntă : *adj. f. sg. nom./ac.* 8,09 ; 19,24 ; 23,03 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,21 ; 23,24 ; 23,35 ; 23,36 ; 27,03 ; 27,10 ; 27,14 ; 27,21 ; 27,23 ; 27,28 ; 27,30 ; 27,32 ; 27,33 ;
sfinte : *adj. f. pl. nom./ac.* 16,04 ;
sfînt : *m. sg. gen./dat.* (<celui). 4,17 ;
m. sg. nom./ac. 4,06 ; 4,33 ; 5,15 ; 6,16 ; 6,26 ; 6,27 ; 6,30 ; 7,06 ; 8,31 ; 10,13 ; 10,14 ; 10,17 ; 10,18 ; 11,44 ; 11,45 ; 14,13 ; 16,24 ; 16,27 ; 16,32 ; 18,21 ; 19,02 ; 19,12 ; 20,07 ; 21,07 ; 21,08 ; 21,08 ; 21,12 ; 21,23 ; 22,02 ; 22,14 ; 24,09 ; 25,12 ; 27,09 ;
sfintelor : *s. f. pl. gen./dat.* 2,03 ; 2,10 ; 6,17 ; 6,25 ; 6,29 ; 7,01 ; 7,06 ; 10,04 ; 10,12 ; 10,17 ; 14,13 ; 21,22 ; 24,09 ; 27,28 ;
sfinte : *s. f. pl. nom./ac.* 2,10 ; 5,16 ; 6,29 ; 7,01 ; 7,06 ; 10,12 ; 10,17 ; 14,13 ; 21,12 ; 21,22 ; 22,03 ; 22,04 ; 22,06 ; 22,07 ; 22,10 ; 22,10 ; 22,10 ; 22,12 ; 22,14 ; 23,02 ; 23,04 ; 23,37 ; 24,09 ; 25,11 ; 27,25 ;
sfintele : *s. f. pl. nom./ac.* 5,15 ; 19,08 ; 19,30 ; 20,03 ; 21,22 ; 22,02 ; 22,15 ; 22,16 ; 26,02 ; 26,31 ;
sfîntă : *s. f. sg. nom./ac.* 2,03 ; 6,17 ; 6,25 ;
sfîntului : *s. m. sg. gen./dat.* 16,33 ; 22,32 ;
sfînt : *s. m. sg. nom./ac.* 16,02 ; 16,03 ; 16,17 ; 16,23 ;
sfîntu : *s. m. sg. nom./ac.* 10,18 ;
sfîntul : *s. m. sg. nom./ac.* 12,04 ; 16,16 ; 16,20 ; 16,33 ;
Ieş. (68 X)

sielu : (1581/2 PO) : *s. m.* : „Sekel" : „pièce d'argent"
(2 X) :
sielul : *sg. nom./ac.* 5,15 ;
sieli : *pl. nom./ac.* 5,15 ;
Ieş. (9 X)

simbrie : (1563 CORESI) : s. f. : „1. Lohn, Sold, 2. Bund, Gemeinschaft" : „1. salaire, récompense, 2. corps, corporation"
(1 X) :
simbriia : *sg. nom./ac.* 19,13 ;
Fac. (5 X), Ieş. (1 X)

sine : (XVI sec. PS. SCH.) : *pron. refl.* : „sich (selbst)" : „se, soi-même"
(11 X) :
sine : 5,03 ; 5,04 ; 7,07 ; 15,26 ; 15,33 ; 15,33 ; 16,17 ; 16,24 ; 20,18 ; 25,49 ; 25,50 ;
Fac. (5 X), Ieş. (1 X)

singur : (1228 DLRV) : *adj./adv.* : „allein, einzig, nur" : „seul(ement)"
(3 X) :
singuri : *adj. m. pl. nom./ac.* 26,01 ;
singure : *adj. f. pl. nom./ac.* 25,05 ;
sînguре : *adj. f. pl. nom./ac.* 25,11 ;
Fac. (9 X), Ieş. (9 X)

sîmbăta : (1688 BIBLIA) : v. I : „Sabbat feiern" : „fêter le sabbat"
(3 X) :
veţ sîmbăta : *ind. viit. I. 2. pl.* 23,32 ;
va sîmbăta : *ind. : viit. I. 3. sg.* 26,34 ; 26,35 ;

sîmbătă : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Sabbat, Samstag" : „sabbat, samedi"
(21 X) :
simbeti : *sg. gen./dat.* 24,08 ;
simbete : *pl. nom./ac.* 23,15 ; 23,32 ; 25,04 ; 25,04 ;
sîmbete : *pl. nom./ac.* 23,03 ; 23,03 ; 25,02 ;
simbetele : *pl. nom./ac.* 16,31 ; 19,03 ; 19,30 ; 23.32 ; 23,38 ; 25,06 ; 26,34 ; 26,35 ; 26,43 ;
simbetile : *pl. nom./ac.* 26,34 ;
simbetelor : *pl. gen./dat.* 16,31 ; 23,32 ;
sîmbetelor : *pl. gen./dat.* 23,11 ;
Ieş. (13 X)

sînge : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „Blut" : „sang"
(83 X) :
sînge : *sg. nom./ac.* 4,06 ; 4,06 ; 4,18 ; 27,7 ; 8,15 ; 8,23 ; 9,09 ; 15,19 ; 15,25 ; 16,14 ; 16,19 ; 17,04 ; 17,04 ; 17,12 ; 17,12 ; 17,14 ;
sîngele : *sg. nom./ac.* 1,05 ; 1,05 ; 1,11 ; 1,15 ; 3,02 ; 3,08 ; 3,13 ; 3,17 ; 4,05 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,16 ; 4,16 ; 4,17 ; 4,19 ; 4,25 ; 4,25 ; 4,30 ; 4,30 ; 4,34 ; 4,34 ; 5,09 ; 6,27 ; 6,30 ; 7,02 ; 7,26 ; 7,33 ; 8,15 ; 8,18 ; 8,22 ; 8,23 ; 8,29 ; 9,09 ; 9,09 ; 9,12 , 9,18 ; 10,18 ; 12,04 ; 12,05 ; 14,06 ; 14.14 ; 14,25 ; 14,51 ; 14,52 ; 16,14 ; 16,15 ; 16,15 ; 16,15 ; 16,15 ; 16,18 ; 16,18 ; 16,27 ; 17,06 ; 17,10 ; 17,10 ; 17,11 ; 17,11 ; 17,13 ; 17,14 ; 17,14 ; 19,16 ;
sîngile : *sg. nom./ac.* 7,14 ;
sîngelui : *sg. gen./dat.* 2,07 ; 5,09 ; 14,17 ; 14,28 ; 20,18 ;
Fac. (11 X), Ieş. (24 X)

slăbi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. schwächen, 2. schwach werden" : „1. affaiblir, 2. s'affaiblir"
(1 X) :
va slăbi : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,35 ;
Fac. (6 X)

slobod : (XVI sec. PS. SCH.) : *adj.* : „frei" : „libre"
(1 X) :
slobodă : *f. sg. nom./ac.* 11,39 ;
Ieş. (5 X)

slobozenie : (1563 CORESI) : s.f. : „1. Freiheit, 2. Zulassung" : „1. libération, 2. permis"
slobozenie : *sg. nom./ac.* 16,10 ; 25,10 ; 25,30 ; 25,31 ; 25,33 ; 25,41 ; 27,18 ;
slobozeniia : *sg. nom./ac.* 25,11 ; 27,21 ;
slobozenici : *sg. gebn./dat.* 25,12 ; 25,13 ; 25,40 ;
slobozeniii : *sg. gen./dat.* 25,54 ;

slobozi : (1561 CORESI) : v. IV : „freigeben, entlassen, loslassen" : „mettre en liberté, (re)lâcher"
(5 X) :
slobozit : *sup.* 16,08 ; 16,10 ;
va slobozi : *ind. viit. I. 3. sg.* 14,07 ; 14,53 ; 16,26 ;
Fac. (3 X), Ieş. (4 X)

slugă : (1476 LDSR) : s.f. : „Knecht, Magd" : „serviteur, servante"
(3 X) :
slugă : *sg. nom./ac.* 25,44 ;
slugii : *sg. gen./dat.* 25,06 ;
slugi : *pl. nom./ac.* 25,55 ;
Fac. (82 X), Ieş. (32 X)

slujbă : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Dienst“ : „service“
(1 X) :
slujbă : *sg. nom./ac.* 25,39 ;
Fac. (1 X), Ieș. (9 X)

sluji : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „(be)dienen“ : „servir“
(3 X) :
slujască : *subj. pr. 3. sg.* 25,39 ; *subj. pr. 3. pl.* 18,21;
va sluji : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,40 ;
Fac. (15 X), Ieș. (32 X)

slujnică : (1482 DERS) : s.f. : „Magd“ : „servante“
(2 X) :
slujnică : *sg. nom./ac.* 25,44 ;
slujnicii : *sg. gen./dat.* 25,06 ;
Fac. (34 X), Ieș. (4 X)

smeri : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. erniedrigen, 2. demütig werden“ : „1. (s')abaisser, 2. (s')humilier“
(7 X) :
va fi smerit : *ind. viit. I. 3. sg. pas.* 27,08 ;
veț smeri : *ind. viit. I. 2. pl.* 16,31 ; 23,32 ;
smeriț : *subj. pr. 2. pl.* 16,29 ; *imperat. pl.* 23,27 ;
se va smeri : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 23,29 ; 25,39 ;
Fac. (4 X), Ieș. (1 X)

smulge : ( ) : v. III : „ausreißen“ : „arracher“
(2 X) :
se va zmulge : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 13,40 ; 13,41 ;

smuls : (1448 BGL) : *adj.* „1. ausgerissen, 2. beschädigt“: „1. arraché, 2. mutilé“
(1 X) :
zmult : *m. sg. nom./ac.* 21,19 ;

snop : (1551/3 ES) : s.m. : „Garbe“ : „gerbe“
(4 X) :
znop : *sg. nom./ac.* 23,15 ;
znopul : *sg. nom./ac.* 23,11 ; 23,12 ;
znopii : *pl. nom./ac.* 23,10 ;
Fac. (5 X)

soare : (1535 DRHB) : s.m. : „Sonne“ : „soleil“
(1 X) :
soarele : *sg. nom./ac.* 22,07 ;
Fac. (6 X), Ieș. (3 X)

soartă : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Los, Teil, Schicksal“: „sort, part, destin“
(5 X) :
sorți : *s.m. pl. nom./ac.* 16,08 ;
sort : *s.m. sg. nom./ac.* 16,08 ; 16,08 ;
sortul : *s.m. sg. nom./ac.* 16,09 ; 16,10 ;
Fac. (2 X), Ieș. (1 X)

sobor : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „Rat, Konzil“ : „concile“
(1 X) :
soborului : *sg. gen./dat.* 8,03 ;

socoti : (1481 DERS) : v. IV. : „1. (be)achten, 2. betreuen, 3. veranschlagen, (be)rechnen, 4. bedenken, erwägen, 5. meinen“ : „1. observer, 2. soigner, 3. calculer, compter, 4. juger, réfléchir, 5. estimer, opiner“
(9 X) :
se vor socoti : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 25,31 ;
va socoti : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,26 ; 25,27 ; 25,52 ; 27,18 ; 27,23 ;
se va socoti : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 7,18 ; 17,04 ; 25,50 ;
Fac. (10 X), Ieș. (7 X)

socotință : (1570 CORESI) : s.f. : 1. „Überlegung, Bedacht, Meinung, Absicht, 2. Fürsorge“ : „1. réflexion, discernement, 2. soin“
(1 X) :
socotință : *sg. nom./ac.* 19,20 ;
Fac. (2 X), Ieș. (6 X)

solz : (1560 DERS) : s.m. : „Schuppe“ : „écaille“
(3 X) :
solzi : *pl. nom./ac.* 11,09 ; 11,10 ; 11,12 ;

soră : (1487 DERS) : s.f. : „Schwester“ : „soeur“
(10 X) :
sor : *sg. nom./ac.* 18,11 ;
sora : *sg. nom./ac.* 20,17 ; 21,03 ;
soru- : *sg. nom./ac.* 18,18 ;
sororii : *sg. gen./dat.* 18,09 ; 18,12 ; 1813 ; 20,19 ; 20,19 ;
surori- : *sg. gen./dat.* 20,17 ;
Fac. (23 X), Ieș. (5 X)

sort→soartă

sorț→soartă

soțiire : (1649 MARD.) : s.f. : „Genossenschaft“ : „association“
(1 X) :
soțiire : *sg. nom./ac.* 6,02 ;

spăimînta : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „erschrecken“: „effrayer, épouvanter“
(1 X) :
să spămîntă : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 9,24 ;
Fac. (5 X), Ieș (5 X)

spăla : (XVI sec. CV) : v. I : „waschen“ : „laver“
(16 X) :
vor spăla : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,09 ; 1,13 ;
spêle : *subj. pr. 3. sg.* 6,28 ;
-s spălate : *ind. pr. 3. pl. pas.* 15,11 ;
spălînd : *ger.* 13,06 ;
spălîndu- : *ger.* 13,34 ;
spălă : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,06 ;
au spălat : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,19 ; 9,14 ;
să va spăla : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 11,40 ;
se va spăla : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 6,27 ; 13,55 ; 13,58 ; 13,58 ;
să va spăla : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 15,17 ;
să spêle : *subj. pr. 3. sg. refl. pas.* 15,12 ;
Fac. (5 X), Ieș. (9 X)

spălătoare : (1561 CORESI) : s.f. : „Waschbecken“ : „évier“
(1 X) :
spălătoarea : *sg. nom./ac.* 8,11 ;
Ieș. (8 X)

speria : (1551/3 ES) : v. I : „erschrecken“ : „s'effrayer“
(1 X) :
spaie : *subj. pr. 3. sg.* 26,06 ;

spie : (1551/3 ES) : „Ahre“ : „épi“
(3 X) :
spice : *pl. nom./ac.* 2,14 ; 2,16 ; 23,14 ;
Fac. (10 X), Ieș. (1 X)

spintecat : (1620 MOXA) : adj. : „aufgeschnitten“ : „fendu“
(1 X) :
spintecat : *m. sg. nom./ac.* 22,24 ;

spoi : (1581/2 PO) : v. IV. : „weißeln“ : „badigeonner“
(2 X) :
s-au spoit : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 14,48 ;
să va spoi : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 14,43 ;

spre : (1519 DERS) : prep : „für, zu, nach, auf“: „pour, vers, sur“
(2 X) :
spre : 4,06 ; 9,04 ;
Fac. (13 X) ; Ieș (19 X)

sprînceană : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Augenbraue“ : „sourcil“
(1 X) :
sprîncênele : *pl. nom./ac.* 14,09 ;

spune : (1521 NEACȘU) : v. III : „sagen“ : „dire“
(1 X) :
va spune : *ind. viit. I. 3. sg.* 5,01 ;
Fac. (34 X), Ieș. (6 X)

spurca : (XVI sec. CV) : v. I : „verunreinigen“ : „souiller“
(5 X) :
spurci : *subj. pr. 2. sg.* 18,21 ;
spurcați : *subj. pr. 2. pl.* 20,25 ; 22,32 ;
vă spurcați : *subj. pr. 2. pl. refl.* 11,43 ;
va spurca : *ind. viit. I. 3. sg.* 20,03 ;

spurcăciune : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Unflat“ : „souillure“
(1 X) :
spurcăciune : *sg. nom./ac.* 19,19 ;

sta : (XVI sec. CV) : c. I : „sich befinden, sitzen, stehen“ : „se trouver, rester, demeurer“
(8 X) .
sten : *subj. pr. 3. sg.* 18,23 ;
stați : *subj. pr. 2. pl.* 26,37 ;
stătură : *ind. pf. s. 3. pl.* 9,05 ;
stă : *ind. pr. 3. sg.* 15,03 ;
va sta: *ind. viit. I. 3. sg.* 27,08; 27,12; 27,14 ; 27,17 ;
Fac. (17 X), Ieș. (33 X)

stinge : (1551/3 ES) : v. III : „auslöschen, vernichten“ „éteindre, anéantir“
(3 X) :
se va stinge : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 6,09 ; 6,12 ; 6,13 ;
Fac. (5 X), Ieș. (3 X)

stîlp : (1480 DERS) : s.m. : „Säule, Pfeiler, Pfosten“ „pilier“
(2 X) :
stîlpu : *sg. nom./ac.* 26,01 ;
stîlpii : *pl. nom./ac.* 26,30 ;
Fac. (14 X), Ieș. (86 X)

stîlpare : (1649 MARD.) : s.f. : „Zweig“ : „rameau“
(2 X) :
stîlpări : *pl. nom./ac.* 23,40 ; 23,40 ;

sting : (1551/3 ES) : *adj./adv.* : „link(s)“ : „gauche“
(4 X) :
stîngă : *f. sg. nom./ac.* 14,15 ; 14,16 ; 14,26 ; 14,27 ;
Fac. (8 X), Ieș. (2 X)

stîrc : (1688 BIBLIA) : s.m. : „Reiher“ : „héron“
(1 X) :
stîrcul : *sg. nom./ac.* 11,17 ;

stoarce : (1581/2 PO) : v. III : „ausdrücken, auspressen“ ; „presser, pressurer“
(1 X) :
va stoarce : *ind. viit. I. 3. sg.* 1,15 ;
Fac. (1 X)

străin : (XVI sec. CV) : *adj./s.* : „fremd, Fremder“ : „étranger“
(6 X) :
strein : *adj. m. sg. nom./ac.* 10,01 ; 22,12 ;
striin : *adj. m. sg. nom./ac.* 16,01 ;
streinului : *s.m. sg. gen./dat.* 22,25 ;
streinul : *s.m. sg. nom./ac.* 22,10 ; 22,13 ;
Fac. (15 X), Ieș. (5 X)

strica : (1551/3 ES) : v. 1 : „zerschlagen, zerbrechen“ : „briser, casser“
(2 X) :
stricați : *subj. pr. 2. pl.* 19,27 ;
se vor strica : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 26,39 ;
Fac. (8 X), Ieș. (5 X)

stricat : (1560 DERS) : *adj.* : „1. zerschlager, zerbrochen, zerborsten, 2. verdorben, 3. (lepra-) krank, 4. entjungfert“ : „1. cassé, brisé, 2. abîmé, 3. malade (lépreux), 4. défloré“
(5 X) :
stricat : *adj. m. sg. nom./ac.* 13,44 ; 22,04 ;
stricatului : *s.m. sg. gen./dat.* 14,02 ;
stricat : *s.m. sg. nom./ac.* 14,03 ;
stricatul : *s.m. sg. nom./ac.* 13,45 ;
Fac. (5 X)

stricăciune : (1551/3 ES) : s.f. : „Beschädigung“ : „dégradation“
(38 X) :
strecăciune : *sg. nom./ac.* 13,07 ;
stricăciune : *sg. nom./ac.* 13,02 ; 13,03 ; 13,04 ; 13,08 ; 13,10 ; 13,15 ; 13,19 ; 13,20 ; 13,22 ; 13,24 ; 13,25 ; 13,25 ; 13,27 ; 13,29 ; 13,30 ; 13,30 ; 13,42 ; 13,43 ; 13,47 ; 13,49 ; 13,51 ; 13,52 ; 13,57 ; 14,07 ; 14,34 ; 14,44 ; 22,25 ;
stricăciunea : *sg. nom./ac.* 13,12 ; 13,12 ; 13,13 ; 13,23 ;
stricăciunei : *sg. gen./dat.* 14,03 ;
stricăciunii : *sg. gen./dat.* 13,59 ; 14,32 ; 14,54 ; 14,55 ; 14,57 ;
Ieș. (1 X)

striga : (XVI sec. PS. SCH.) : v. 1 : „rufen, schreien“ : „crier, appeler“
(1 X) :
veț striga : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,10 ;
Fac. (11 X), Ieș. (14 X)

strîmb : (1428 BGL) : *adj.* : „krumm“ : „déformé“
(3 X) :
strîmbul : *adv.* (<**cu**). 6,03 ; 6,05 ;
strîmbu : *adv.* (<**pre**). 19,12 ;
Ieș. (3 X)

strîmba : (1563 CORESI) : v. I : „krumm biegen“ : „déformer“
(1 X) :
au strîmbat : *ind. pf. c. 3. sg.* 6,01 ;

strîmbătate : (1480 BGL) : s.f. : „Unrecht, Unbill“ : „tort, injustice“
(6 X) :
strîmbătate : *sg. nom./ac.* 6,02 ; 19,13 ; 19,15 ; 19,35 ;
strîmbătatea : *sg. nom./ac.* 6,04 ; 18,25 ;
Fac. (12 X), Ieș. (4 X)

stringe : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „1. zusammenführen, sammeln, 2. zusammenziehen, drücken“ - „1. réunir, 2. presser“
(1 X) :
strînsu : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,07 ;
Fac. (3 X), Ieș. (7 X)

stropi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „sprengen, spritzen“ „asperger, arroser“
(15 X) :
va stropi : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,06 ; 4,17 ; 5,09 ; 14,07 ; 14,16 ; 14,27 ; 14,51 ; 16,14 ; 16,14 ; 16,15 ; 16,19 ;
se va stropi : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 6,27 ; 6,27 ;

stropi : *pf. s. 3. sg.* 8,11 ; 8,29 ;
Ieș. (1 X)

strugure : (XVI sec. PS. SCH.) : s.m. : „Traube" : „raisin"
(1 X) :
strugurul : *sg. nom./ac.* 25,05 ;
Fac. (3 X)

struncină**tură→zdrunc**ină**tură**

struț : (1588 DIR) : s.m. : „Strauß" : „autruche"
(1 X) :
struțul : *sg. nom./ac.* 11,15 ;

sub : (1436 DERS) : *prep.* : „unter" : „sous, au-dessous de"
(2 X) :
supt : 15,10 ; 22,27 ;
Fac. (17 X), Ieș. (23 X)

subțire : (1581/2 PO) : *adj.* : dünn, fein, schmal" : „fin, menu, mince"
(1 X) :
subțire : *adv.* 13,30 ;
Fac. (10 X), (Ieș. (1 X)

sucit : (1581/2 PO) : *adj./s.n.* : „gedreht, Gerolltes : „entortillé, enroulé"
(1 X) :
sucite : *s.n. pl. nom./ac.* 6,21 ;
Ieș. (7 X)

suflet : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „1. Seele, Wesen, 2. Atem" : „1. âme, être, 2. souffle"
(59 X) :
suflet : *sg. nom./ac.* 4,02 ; 4,27 ; 5,01 ; 5,15 ; 17,11 ; 19,28 ; 22,11 ; 24,18 ; 24,18 ;
sufletul : *sg. nom./ac.* 2,01 ; 5,02 ; 5,04 ; 5,17 ; 6,02 ; 7,18 ; 7,20 ; 7,20 ; 7,21 ; 7,25 ; 7,27 ; 7,27 ; 11,10 ; 11,46 ; 11,46 ; 11,56 ; 17,04 ; 17,09 ; 17,10 ; 17,11 ; 17,12 ; 17,14 ; 17,15 ; 20,06 ; 20,06 ; 21,11 ; 22,03 ; 22,05 ; 23,29 ; 23,30 ; 23,30 ; 24,17 ; 26,11 ; 26,15 ; 26,16 ; 26,30 ; 26,40 ;
sufletului : *sg. nom./ac.* 22,04 ; 27,02 ;
suflete : *pl. nom./ac.* 21,01 ;
sufletele : *pl. nom./ac.* 11,43 ; 11,44 ; 16,29 ; 16,31 ; 17,11 ; 18,29 ; 19,08 ; 20,25 ; 23,32 ;
sufletile : *pl. nom./ac.* 23,27 ;
Fac. (41 X), Ieș. (19 X)

sui : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „hinaufgehen, hinaufsteigen" : „monter"
(1 X) :
să suie : *subj. pr. 3. sg. refl.* 2,12 ;
Fac. (40 X) ; Ieș. (45 X)

supăra : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „plagen, ärgern" : „fâcher, tourmenter"
(4 X) :
să supără : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 18,25 ;
am supărat : *ind. pf. c. 1. sg.* 26,44 ;
au supărat : *ind. pf. c. 3. pl.* 26,43 ;
să va supăra : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 26,30 ;
Fac. (2 X)

supt→sub

surd : (1348 DLRV) : „traub" : „sourd"
(1 X) :
surd : *s.m. sg. nom./ac.* 19,14 ;
Ieș. (1 X)

supra : (1561 CORESI) : v. I : „verderben, zugrunde richten" : „écrouler"
(23 X) :
vor surpa : *ind. viit. I. 3. pl.* 14,45 ;
se vor surpa : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 11,35 ;
voiu surpa : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,19 ;
Fac. (7 X), Ieș. (6 X)

sus : (XVI sec. PS. SCH.) : s./*adv.*. : „das Obere, Höchste oben, oberhalb, hinauf, herauf" : „haut, sur, au-dessus de, en haut"
(2 X) :
sus : *adv.* 27,07 ;
mai sus : *adv. comp.* 11,21 ;
Fac. (4 X)., Ieș. (4 X)

sută : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f./*num.* : „Hundert, hundert" : „centaine, cent"
(1 X) :
sută : 26,08 ;
Fac. (7 X), Ieș. (12 X)

Ș

șa : (1594 DIR) : s.f. : „Sattel" : „selle"
(1 X) :
șaoa : *sg. nom./ac.* 15,09 ;

șale : (1581/2 PO) : s.f. pl. : „Lenden" : „lombes"
(1 X) :
șalele : *nom./ac.* 3,09 ;

șapte : (XVI sec. CV) : *num.* : „sieben" : „sept"
(14 X) :
șapte : *card.* 4,06 ; 4,17 ; 8,11 ; 8,33 ; 13,31 ; 13,33 ; 13,50 ; 14,08 ; 14,16 ; 14,38 ; 14,51 ; 15,13 ; 15,19 ; 15,24 ; 15,28 ; 23,06 ; 23,15 ; 23,18 ; 23,36 ; 23,41 ; 25,08 ; 26,21 ;
șaptea: *ord. f.* (<a) 13,05; 13,06; 13,32; 13,34; 13,51 ; 14,09 ; 14,39 ; 16,29 ; 23,03 ; 23,08 ; 23,16 ; 23,24 ; 23,27 ; 23,34 ; 23,41 ; 25,09 ;
șăpte : *ord. f.* (<a). 23,39 ;
șaptelea : *ord. m.* (al) 25,04 ; 25,20 ;
Fac. (20 X), Ieș. (27 X)

șapte(le)a→șapte

șarpe : (1501 DERS) : s.m „Schlange" : „serpent"
(1 X) :
șerpii : *pl. nom./ac.* 11,22 ;
Fac. (6 X), Ieș. (3 X)

șase : (1551/3 ES) : num. : „sechs" : „six"
(4 X) :
șase : *card.* 23,03 ; 25,03 ;
șaselea : *ord. m.* 25,21 ; 25,28 ;
Fac. (4 X), Ieș (22 X)

șase(le)a→șase

șchiop : (1551/3 ES) : *adj.* : „hinkend" : „boiteux"
(1 X) :
șchiop : *m. sg. nom./ac.* 21,17 ;

ședea : (XVI sec. PS. SCH.) : v. II : „1. sitzen, sich setzen, 2. bleiben, wohnen" : „1. être assis, s'assoir, 2. rester, vivre"
(12 X) :
veț ședea : *ind. viit. I. 2. pl.* 8,35 ;
șed : *ind. pr. 3. pl.* 18,25 ;
șade : *ind. pr. 3. sg.* 15,06 ; 15,06 ; 15,23 ;

va şedea : *ind. viit. I. 3. sg.* 12,04 ; 12,05 ;
va şădea : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,46 ; 15,04 ; 15,20 ; 15,22 ; 15,26 ;
Fac. (18 X), Ieş. (13 X)

şi : (1521 NEACŞU) : *conj./adv.* : 1. „und, 2. sowohl.. als auch, 3. auch" : „1. et, 2. et...et, 3. aussi"
(1777 X) :
şi : adv. (10 X) ; *conj.* (1767 X) ;
Fac. (3795 X), Ieş. (2682 X)

şoarece : (1581 PRL) : s.m. : „Maus" : „souris"
(1 X) :
şoarecile : *sg. nom./ac.* 11,29 ;

şomic : (1670 ANON. CAR.) : s.m. „Maulwurf" : „taupe"
(1 X) :
şomicul : *sg. nom./ac.* 11,30 ;

şopîrlă : (1483 DERS) : s.f. : „Eidechse" : „lézard"
(1 X) :
şopîrla : *sg. nom./ac.* 11,30 ;

şorliţă : (1688 BIBLIA) : s.f. : „Lämmergeier" : „vautours"
(1 X) :
şorliţa : *sg. nom./ac.* 11,14 ;

şti : (1521 NEACŞU) : v. IV : „wissen" : „savoir, connaître"
(4 X) :
ştie : *subj. pr. 3, sg.* 14,37 ;
ştiia : *ind. impf. 3. sg.* 5,18 ;
au ştiut : *ind. pf. c. 3. sg.* 5,18 ;
ştie : *ind. pr. 3. sg.* 5,01 ;
Fac. (31 X), Ieş. (19 X)

T

tabără : (1581/2 PO) : s.f. : „(Feld)Lager" : „camp"
(18 X)
tabără : *sg. nom./ac.* 4,12 ; 4,21 ; 6,11 ; 8,17 ; 9,11 ; 10,04 ; 10,05 ; 13,46 ; 14,03 ; 14,08 ; 15,27 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,03 ; 17,03 ; 24,10 ; 24,14 ; 24,23 ;
Fac. (10 X), Ieş. (16 X)

tată : (XVI sec. PS. SCH.) : s.m. : „Vater" : „père"
(25 X) :
tatul : *sg. nom./ac.* 16,32 ;
tată : *sg. nom./ac.* 18,09 ; 21,02 ;
tatăl : *sg. nom./ac.* 20,09 ; 21,11 ;
tată- : *sg. nom./ac.* 18,11 ; 19,03 ; 20,09 ; 20,17 ;
tatălui : *sg. gen./dat.* 10,04 ;
tatîne- : *sg. gen./dat.* 21,09 ; 22,13 ; 22,13 ;
tătîni- : *sg. gen./dat.* 18,07 ; 18,08 ; 18,08 ; 18,11 ; 18,12 ; 18,12 ; 18,14 ; 20,11 ; 20,11 ; 20,19 ; 25,49 ; 25,49 ;
Fac. (199 X), Ieş. (15 X)

tăia : (XVI sec. CV) : v. I : „1. (ab)schneiden, (ab)hauen, 2. niedermetzeln" : „1. couper, 2. massacrer"
(4 X) :
vei tăia : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,03 ; 25,04 ;
taie : *subj. pr. 3. sg.* 12,03 ; *subj. pr. 3. pl.* 21,05 ;
Fac. (6 X), Ieş. (4 X)

tăiat : (1581/2 PO) : *adj.* : „1. (ab-, auf-, durch-) geschnitten, 2. beschnitten" : „1. coupé, 2. circoncis"
(7 X) :
netăiată : *adj. f. sg. nom./ac.* (+împrejur). 26,41 ;
tăiate : *f. pl. nom./ac.* 1,08 ; 21,17 ;
tăiată : *f. sg. nom./ac.* 22,23 ;
tăiat : *m. sg. nom./ac.* 22,22 ; 22,23 ; 22,24 ;

tăietură : (1561 CORESI) : s.f. : „1. Schneiden, 2. Beschneidung" : „1. coupe, 2. circoncision"
(2 X) :
tăieturi : *pl. nom./ac.* 19,28 ; 21,05 ;

tălmăci : (1646 GCR) : v. IV : „1. übersetzen, 2. auslegen, deuten" : „1. traduire, 2. expliquer"
(1 X) :
tălmăci : *inf.* 14,57 ;

tămîie : (1561 CORESI) : s.f. : „Weihrauch" : „encens"
(12 X) :
tămîia : *sg. nom./ac.* 2,02 ; 2,16 ; 6,15 ; 16,13 ; 16,13 ;
tămîie : *sg. nom./ac.* 2.01 ; 2,15 ; 4,07 ; 10,01 ; 24,07 ;
tămîiei : sg. gen./dat. 16,13 ;
tămîilor : *pl. gen./dat.* 4,18 ;
Fac. (2 X), Ieş. (17 X)

te→tu

teme : (XVI sec. CV) : v. III : „Angst haben, sich fürchten" : „craindre"
(8 X) :
te temi : *subj. pr. 2. sg. refl.* 19,14 ; 19,32 ; 25,17 ; 25,36 ; 25,43 ;
să teamă : *subj. pr. 3. sg. refl.* 19,03 ;
vă têmeţi : *subj. pr. 2. pl. refl.* 19,30 ; 26,02 ;
Fac. (16 X), Ieş (6 X)

temniţă : (XVI sec. CV) : s.f. : „Gefängnis" : „prison"
(1 X) :
temniţă : *sg. nom./ac.* 24,12 ;
Fac. (9 X)

tigaie : (1581/2 PO) : s.f. : „Pfanne" : „poêle"
(3 X) :
tigaie : *sg. nom./ac.* 2,05 ; 6,21 ; 7,09 ;

inde→întinde

ine→tu

tinereţe : (XVI sec. CV) : s.f. : „Jugend" : „jeunesse"
(1 X) :
tinerêţele : *pl. nom./ac.* 22,13 ;
Fac. (3 X)

tîrcav : (1688 BIBLIA) : adj. : „kahl" : „chauve"
(1 X) :
tîrcav : *m. sg. nom./ac.* 13,41 ;

tîrcăvire : (1688 BIBLIA) : s.f. : „kahle Stelle" : „partie chauve"
(3 X) :
tîrcăvirea : *sg. nom./ac.* 13,42 ; 13,42 ; 13,43 ;

tîri : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „kriechen" : „ramper, se glisser"
(4 X) :
să tîrăscu : *ind. pr. 3. sg. refl.* 11,29 ; 11,31 ; 11,42 ; 11,43 ;
Fac. (5 X)

tîritor : (1688 BIBLIA) : adj./s. : „kriechend, Kriechtier" ; „rampant, reptile"
(11 X) :
tîritoare : *s.f. pl. nom./ac.* 11,20 ;

tîrîtoarele : *s.f. pl. nom./ac.* 11,21 ; 11,29 ; 11,42 ; 11,43 ; 11,44 ; 20,25 ;
tîrîtoarile : *s.f. pl. nom./ac.* 11,31 ;
tîrîtoriul : *s.m. sg. nom./ac.* 11,23 ; 11,41 ; 22,05 ; Fac. (18 X)

tocmai : (1551/3 ES) : *adj.* : „gleich, eben, gerade“ : „justement“
(1 X) :
întocma : 7,10 ;
Ieş. (4 X)

tocmi : (XVI stc. CV) : v. IV : „1. vereinbaren, 2. rüsten, 3. ernennen“ : „1. convenir, 2. armer, préparer, 3. nommer“
(1 X) :
să tocmăscu : *ind. pr. 3. pl. refl.* 20,05 ;
Fac. (4 X), Ieş. (5 X)

tocmire : (1560 BRATU) : *s.f.* : „1. Beschaffenheit, 2. Anordnung“ : „1. qualité, 2. disposition“
(3 X) :
tocmirii : *sg. gen./dat.* 4,07 ; 4,18 ; 16,13 ;
Ieş. (8 X)

toiag : (XVI sec. PS. SCH.) : *s.n.* : „Stab“ : „bâton“
(1 X) :
toiag : *sg. nom./ac.* 27,32 ;
Fac. (12 X), Ieş (23 X)

topi : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „verzehren, schmelzen“ : „dissoudre, fondre“
(6 X) :
vor topi : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,22 ;
să vor topi : *ind. viit. I. 3. pl. refl.* 26,29 ;
topescu : *subj. pr. 1. sg.* 26,44 ;
topind : *ger.* 26,16 ;
va topi : *ind. viit. I. 3. sg.* 6,10 ; 26,33 ;
Fac. (1 X), Ieş. (7 X)

tort : (1560 CORESI) : *s.n.* : „Wolle“ : „laine“
(10 X) :
tort : *sg. nom./ac.* 13,28 ; 13,55 ; 13,56 ; 13,57 ; 13,59 ;
tortu : *sg. nom./ac.* 13,49 ; 13,51 ; 13,53 ;
tortul : *sg. nom./ac.* 13,52 ; 13,58 ;

tot : (1521 NEACŞU) : *adj. m. nom./ac.* : „ganz, alles“ : „tout, entier“
(321 X) :
tot : *adj. m. sg. nom./ac.* 3,17 ; 3,17 ; 3,17 ; 4,07 ; 4,08 ; 4,08 ; 4,11 ; 4,12 ; 4,19 ; 4,20 ; 4,25 ; 4,26 ; 4,30 ; 4,31 ; 4,34 ; 4,35 ; 5,02 ; 6,05 ; 7,03 ; 7,03 ; 7,19 ; 7,19 ; 7,21 ; 7,23 ; 7,24 ; 7,26 ; 7,26 ; 7,27 ; 8,16 ; 8,20 ; 9,23 ; 9,23 ; 9,24 ; 11,03 ; 11,10 ; 11,15 ; 11,23 ; 11,26 ; 11,32 ; 11,32 ; 11,33 ; 11,34 ; 11,41 ; 11,46 ; 12,04 ; 13,49 ; 13,52 ; 13,53 ; 13,57 ; 13,58 ; 13,59 ; 14,08 ; 14,09 ; 14,09 ; 14,45 ; 15,04 ; 15,04 ; 15,16 ; 15,22 ; 15,24 ; 15,26 ; 15,26 ; 16,02 ; 16,04 ; 16,17 ; 16,29 ; 17,10 ; 17,11 ; 17,11 ; 17,12 ; 17,14 ; 17,15 ; 19,23 ; 21,11 ; 21,17 ; 22,03 ; 22,05 ; 22,10 ; 22,13 ; 23,03 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,21 ; 23,25 ; 23,28 ; 23,29 ; 23,30 ; 23,31 ; 23,35 ; 23,36 ; 23,42 ; 24,17 ; 25,09 ; 25,09 ; 25,24 ; 27,11 ; 27,25 ; 27,26 ;
toţi : *adj. m. pl. nom./ac.* 7,10 ; 17,02 ; 21,24 ;
toate : *pron. f. pl. nom./ac.* 4,02 ; 4,13 ; 4,22 ; 4,27 ; 5,17 ; 7,14 ; 8,10 ; 8,11 ; 8,36 ; 11,02 ; 11,21 ; 11,27 ; 11,31 ; 11,42 ; 11,43 ; 11,44 ; 11,46 ; 13,46 ; 15,03 ; 15,25 ; 15,26 ; 16.16 ; 16,21 ; 16,21 ; 16,21 ; 16,30 ; 16,34 ; 18,05 ; 18,05 ; 18,24 ; 18,24 ; 18,26 ; 18,26 ; 18,27 ; 18,29 ; 18,30 ; 26,35 ;
toată : *adj. f. s. nom./ac.* 2,02 ; 2,11 ; 2,12 ; 2,16 ; 3,17 ; 4,13 ; 5,03 ; 6,09 ; 6,15 ; 6,18 ; 6,23 ; 7,10 ; 7,11 ; 8,03 ; 8,04 ; 9,05 ; 10,03 ; 10,06 ; 10,06 ; 11,34 ; 11,34 ; 11,37 ; 11,38 ; 13,12 ; 13,12 ; 13,12 ; 13,13 ; 13,48 ; 14,54 ; 15,09 ; 15,17 ; 16,17 ; 16,33 ; 19.02 ; 19,24 ; 19,37 ; 22,03 ; 22,04 ; 22,05 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,18 ; 22,21 ; 23,03 ; 23,14 ; 23,21 ; 24,14 ; 24,16 ; 24,23 ; 25,07 ; 27,28 ; 27,29 ; 27,30 ; 27,32 ;
tot : *adv.* 1,03 ; 1,06 ; 1,10 ; 1,14 ; 3,05 ; 4,07 ; 4,21 ; 4,21 ; 4,24 ; 4,25 ; 4,25 ; 4,29 ; 4,30 ; 4,30 ; 4,34 ; 4,34 ; 4,35 ; 5,07 ; 5,10 ; 5,12 ; 6,09 ; 6,09 ; 6,10 ; 6,11 ; 6,12 ; 6,23 ; 6,25 ; 7,02 ; 7,08 ; 7,08 ; 7,19 ; 7,37 ; 8,18 ; 8,20 ; 8,27 ; 9,02 ; 9,03 ; 9,07 ; 9.12 ; 9,13 ; 9,14 ; 9,16 ; 9,17 ; 9,22 ; 9,24 ; 10,19 ; 12,06 ; 12,08 ; 13,52 ; 13,55 ; 14,13 ; 14,19 ; 14,19 ; 14,22 ; 14,31 ; 15,15 ; 15,30 ; 16,03 ; 16,05 ; 16,24 ; 16,24 ; 17,04 ; 17,08 ; 19,06 ; 21,09 ; 22,19 ; 23,08 ; 23,12 ; 23,18 ; 23,25 ; 23,25 ; 23,27 ; 23,36 ; 23,36 ; 23,37 ; 25,30 ;
toate : *pron. f. pl. nom/ac.* 1,09 ; 1,13 ; 6,03 ; 6,07 ; 6,30 ; 8,26 ; 10,11 ; 11,09 ; 11,09 ; 11,10 ; 11,12 ; 11,20 ; 13,51 ; 15,10 ; 18,06 ; 22,20 ; 27,08 ;
toată : *pron. f. sg. nom./ac.* 7,09 ;
toţi : *pron. m. pl. nom./ac.* 20,05 ; 24,14 ; 25,10 ;
tot : *pron. m. sg. nom./ac.* 6,10 ; 6,18 ; 6,22 ; 6,27 ; 6,29 ; 7,06 ; 7,25 ; 11,24 ; 11,25 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,27 ; 11,31 ; 11,32 ; 11,35 ; 11,42 ; 11,42 ; 13,13 ; 15,10 ; 15,19 ; 15,20 ; 15,20 ; 15,21 ; 15,22 ; 15,27 ; 17,14 ; 18,23 ; 18,23 ; 18,23 ; 18,29 ; 21,21 ; 27,32 ;
Fac. (373 X), Ieş. (334 X)

trăi : (1581/2 PO) : v. IV : „leben“ : „vivre“
(3 X) :
va trăi : *ind. viit. I. 3. sg.* 18,05 ; 25,35 ; 25,36 ;
Fac. (64 X), Ieş. (5 X)

trebui : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „1. nöting sein, haben, 2. behandeln“ : „1. avoir besoin, falloir, 2. utiliser, se servir de“
(1 X) :
trebuie : *ind. pr. 3. sg.* 5,17 ;
Fac. (2 X), Ieş (2 X)

trece : (1521 NEACŞU) : v. III : „durchgehen“ : „passer“
(8 X) :
vor trêce : *ind. viit. I. 3. pl.* 20,04 ;
trecînd : *ger.* 27,21 ;
am trecut : *ind. pf. c. 1. sg.* 26,44 ;
au trecut : *ind. pf. c. 3. pl.* 26,40 ; 26,43 ;
va trece : *ind. viit. I. 3. sg.* 26,05 ; 26,06 ; 26,37 ;
Fac. (15 X), Ieş. (11 X)

trei : (XVI sec. CV) : num. : „drei“ : „trois“
(5 X) :
trei : *card.* 19,23 ;
treia : *ord. f.* 7,17 ; 7,18 ; 19,06 ; 19,07 ;
Fac. (29 X), Ieş. (30 X)

treieriş : (1581 CORESI) : s.n. : „Dreschzeit“ : „battage“
(1 X) :
treirişul : *sg. nom./ac.* 26,05 ;

trimite : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „schicken“ : „envoyer“
(7 X) :
trimiţă : *subj. pr. 3. sg* 16,10 ;
trimiţ : *ind. pr. 1. sg.* 18,24 ;
voiu trimite : *ind. viit. I. 1. sg.* 25,21 ; 26,22 ; 26,25 ;
va trimite : *ind. viit. I. 3. sg.* 16,21 ; 16,22 ;
Fac. (48 X), Ieş. (64 X)

trîmbiţă : (1551/3 ES) : s.f. : „Trompete“ : „trompette“
(3 X) :
trîmbiţe : *pl. nom./ac.* 25,09 ; 25,09 ;
trîmbiţilor : *pl. gen./dat.* 23,24 ;
Ieş. (4 X)

trup : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „Körper" : „corps" (48 X) :
trup : *sg. nom./ac.* 13,14 ; 13,24 ;
trupul : *sg. nom./ac.* 4,11 ; 6,10 ; 12,03 ; 13,15 ; 13,16 ; 13,18 ; 14,10 ; 15,02 ; 15,03 ; 15,03 ; 15,07 ; 15,11 ; 15,13 ; 15,16 ; 15,19 ; 15,21 ; 15,27 ; 16,04 ; 16,04 ; 16,24 ; 16,26 ; 16,28 ; 17,11 ; 17,14 ; 17,14 ; 17,15 ; 17,16 ; 19,28 ; 22,07 ;
trupului : *sg. gen./dat.* 13,02 ; 13,03 ; 13,03 ; 13,04 ; 13.09 ; 13,13 ; 13,38 ; 13,39 ; 13,39 ; 13,43 ; 15,03 ; 18,06 ;
trupurile : *pl. nom./ac.* 21,05 ; 26,29 ; 26,29 ;
trupurilor : *pl. gen./dat.* 25,49 ;
Fac. (39 X), Ieş. (4 X)

tu : (1521 NEACŞU) : *pron. pers.* : „du" : „tu, toi" (222 X) :
tine : *sg. nom./ac.* 9,07 ; 10.09 ; 10,14 ; 10,15 ; 19,13 ; 19,18 ; 19,19 ; 19,34 ; 25,06 ; 25,25 ; 25,35 ; 25,35 ; 25,35 ; 25,36 ; 25,39 ; 25,40 ; 25,40 ; 25,47 ; 25,47 ;
tu : *sg. nom.* 10,09 ; 10,14 ; 23,22 ;
ţi : *sg. dat.* 25,15 ; 25,16 ;
-ţ : *sg. dat.* 18,23 ; 22,23 ; 24,02 ; 25,39 ;
-ţi : *sg. dat.* 9,02 ; 18,07 ; 18,11 ; 18,14 ; 18,17 ;
ţie : *sg. dat.* 9,02 ; 10,13 ; 10,14 ; 10,15 ; 18,17 ; 22,23 ; 24,02 ; 25,06 ; 25,08 ; 25,08 ; 25,15 ; 25,16 ; 25,39 ; 25,39 ; 25,44 ;
voi : *pl. nom./ac.* 1,02 ; 8,34 ; 9,04 ; 9,06 ; 10,07 ; 11,45 ; 16,29 ; 16,30 ; 17,03 ; 17,08 ; 17,10 ; 17,12 ; 17,12 ; 17,13 ; 18,03 ; 18,26 ; 18,27 ; 18,28 ; 18,28 ; 18,28 ; 18,30 ; 19,09 ; 19,28 ; 19,34 ; 19,36 ; 20,08 ; 20,14 ; 20,22 ; 20,22 ; 20,23 ; 20,24 ; 20,24 ; 20,25 ; 20,26 ; 22,32 ; 22,33 ; 23,14 ; 23,28 ; 25,23 ; 25,38 ; 25,45 ; 25,46 ; 26,06 ; 26,08 ; 26,08 ; 26,09 ; 26,09 ; 26,09 ; 26,09 ; 26,09 ; 26,11 ; 26,11 ; 26,12 ; 26,12 ; 26,13 ; 26,13 ; 26,13 ; 26,15 ; 26,16 ; 26,17 ; 26,17 ; 26,17 ; 26,17 ; 26,18 ; 26,22 ; 26,22 ; 26,22 ; 26,24 ; 26,24 ; 26,25 ; 26,25 ; 26,26 ; 26,28 ; 26,28 ; 26,33 ; 26,33 ; 26,34 ; 26,36 ; 26,38 ; 26,39 ;
v- : *pl. ac.* 11,45 ; 19,36 ; 20,24 ; 20,26 ; 22,33 ; 25,38 ; 26,13 ; 26,13 ;
vă : *pl. ac.* 20,08 ; 20,22 ; 26,17 ; 26,18 ; 16,26 ;
voao : *pl. dat.* 10,17 ; 11,04 ; 11,05 ; 11,06 ; 11,07 ; 11,08 ; 11,10 ; 11,12 ; 11,20 ; 11,23 ; 11,26 ; 11,27 ; 11,28 ; 11,29 ; 11,31 ; 11,34 ; 11,35 ; 11,38 ; 11,39 ; 11,41 ; 11,42 ; 11,45 ; 14,34 ; 14,34 ; 16,29 ; 16,31 ; 16,34 ; 17,07 ; 17,11 ; 19,04 ; 19,05 ; 19,23 ; 19,23 ; 19,25 ; 19,33 ; 20,24 ; 20,25 ; 22,19 ; 22,20 ; 22,25 ; 22,29 ; 22,33 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,10 ; 23,11 ; 23,15 ; 23,21 ; 23,24 ; 23,27 ; 23,28 ; 23,32 ; 23,36 ; 23,40 ; 25,02 ; 25,02 ; 25,10 ; 25,11 ; 25,11 ; 25,12 ; 25,38 ; 25,38 ; 25,45 ; 25,46 ; 26,01 ; 26.01 ; 26,04 ; 26,05 ; 26,12 ; 26,16 ; 26,19 ; 26,21 ; 26,30 ;
v- : *pl. dat.* 10,17 ; 20,24 ;
vă : *pl. dat.* 11,45 ; 14,34 ; 22,33 ; 25,02 ; 25,38 ; 25,38 ;
Fac. (536 X), Ieş. (356 X)

turna : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : " (ein-, be) giessen" : „verser" (18 X) :
vor turna : *ind. viit. I. 3. pl.* 3,02 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,12 ; 14,41 ;
toarne : *subj. pr. 3. sg.* 5,11 ;
turnă : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,12 ; 8,18 ; 8,23 ;
toarnă : *ind. pr. 3. sg.* 7,14 ;
vei turna : *ind. viit. I. 2. sg.* 2,06 ; 2,15 ;
va turna : *ind. viit. I. 3. sg.* 2,01 ; 4,07 ; 4,19 ; 14,15 ; 14,26 ;
s-au turnat : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 21,10 ;
Fac. (1 X), Ieş. (12 X)

turnare : (1670 ANON. CAR.) : s.f. : „Trankopfer" : „libation" (3 X) :
turnarea : *sg. nom./ac.* 23,13 ;
turnările : *pl. nom./ac.* 23,18 ; 23,37 ;
Fac. (1 X), Ieş. (3 X)

turtă : (1636 DRHB) : s.f. : „Fladen" : „galette" (3 X) :
turtă : *sg. nom.ac.* 8,25 ;
turte : *pl. nom./ac.* 2,04 ; 7,12 ;
Ieş. (1 X)

turturea : (XVI sec. PS. H.) : s.f. : „Turteltaube" : „tourterelle" (9 X) :
turturea : *sg. nom./ac.* 12,06 ;
turturêle : *pl. nom./ac.* 1,15 ; 5,07 ; 5,11 ; 12,08 ; 14,22 ; 14,30 ; 15,14 ; 15,29 ;
Fac. (1 X)

Ţ

-ţ→tu

-ţ→tu

ţap : (1520 DERS) : *s,m.* : „Bock" : „bouc" (21 X) :
ţap : *sg. nom/ac.* 4,23 ; 16,22 ; 23,19 ;
ţapul : *sg. nom./ac.* 9,15 ; 10,16 ; 16,09 ; 16,10 ; 16,10 ; 16,15 ; 16,20 ; 16,22 ; 16,26 ; 16,27 ;
ţapului : *sg. gen./dat.* 4,24 ; 16,18 ; 16,21 ; 16,21 ;
ţapi : *pl. nom. ac.* 9,03 ; 16,05 ; 16,07 ; 16,08 ;
Fac. (4$\frac{1}{2}$X)

ţarină : (1400 DERS) : s.f. : „Land, Feld" : „terre" (19 X) :
ţariua : *sg. nom./ac.* 25,03 ; 25,04 ; 25,31 ; 27,16 ; 27,17 ; 27,18 ; 27,19 ; 27,20 ; 27,20 ; 27,21 ; 27,22 ; 27,22 ; 27,24 ; 27,28 ;
ţarinii : *sg. gen./dat.* 19,09 ; 23,22 ; 25,05 ; 26,20 ;
ţarinile : *pl. nom./ac.* 25,34 ;
Fac. (19 X), Ieş. (9 X)

ţesătură : (1688 BIBLIA) : s.f. : „Gewebe" : „tissu" (10 X) :
ţesătura : *sg. nom./ac.* 13,52 . 13,58 ;
ţesătură : *sg. nom./ac.* 13,48 ; 13,49 ; 13,51 ; 13,53 ; 13,56 ; 13,57 ; 13,59 ;
ţesături : *pl. nom./ac.* 13,55 ;
Ieş. (5 X)

ţesut : (1645 HERODOT) : adj. : „gewebt" : „tissé" (1 X) :
ţesută : *f. sg. nom./ac.* 19,19 ;
Ieş. (13 X)

ţi-→tu

-ţi→tu

ţie→tu

ţine : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III/II : „halten" : „tenir" (1 X) :
vor fi ţinuţi : *ind. viit. I. 3. pl. pas.* 25,46 ;
Fac. (6 X), Ieş (11 X)

U

ucide : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „töten, umbringen" : „tuer"

(4 X) :
vor ucide : *ind. viit. I. 3. pl.* 24,14 ;
ucigă : *subj. pr. 3. sg.* 24,16 ;
ucideţi : *subj. pr. 2. pl.* 20,27 ;
uciseră : *ind. pf. s. 3. pl.* 24,34 ;
Fac. (8 X), Ieş. (15 X)

ucidere : (XVI sec. CV) : s.f. : „Mord" : „meurtre"
(1 X) :
ucidere : *sg. nom./ac.* 26,07 ;
Ieş. (3 X)

uita : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I. : „vergessen" : „oublier"
(2 X) :
va uita : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,13 ;
se va uita : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 5,04 ;
Fac. (4 X)

uitare : (1639 AIIN) : s.f. : „Vergessen" : „oubli"
(1 X) :
uitare : *sg. nom./ac.* 5,15 ;

umăr : (XVI sec. PS. CH.) : s.m. : „Schulter, Achsel" „épaule"
(2 X) :
umăr : *sg. nom./ac.* 8,07 ; 8,07 ;
Fac. (6 X(. Ieş. 33 X)

umbla : (XVI sec. CV) : v. I : „(umher) gehen, laufen, wandern" : „aller, marcher, parcourir"
(5 X) :
veţi umbla : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,03 ;
umbli : *subj. pr. 2. sg.* 19,16 ;
umblaţi : *subj. pr. 2. pl.* 18,04 ;
umblă : *ind. pr. 3. pl.* 11,20 ;
voiu umbla : *ind. viit. I. 1. sg.* 26,12 ;
Fac. (5 X), Ieş (2 X)

umili : (1563 CORESI) : v. IV : „1. demütigen, 2. zerknirscht werden" : „(s')humilier"
(1 X) :
să umili : *ind. pf. s. 3. sg. refl.* 10,03 ;
Fac. (2 X)

umple : (XVI sec. CV) : v. III/II : „füllen, erfüllen" : „remplir"
(4 X) :
au umplut : *ind. pf. c. 3. sg.* 9,16 ;
va umplea : *ind. viit. I. 3. sg.* 16,13 ;
se va umplea : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 19,29 ; 25,29 ;
Fac. (14 X), Ieş (10 X)

un : (1521 NEACŞU) : *num./art./pron* : „ein" : „un
(73 X) :
o : 8,25 ; 8,25 ; 8,25 ; 14,10 ; 14,35 ; 14,41 ; 14,50 ; 22,28 ; 23,17 ; 24,05 ; 24,06 ; 24,06 ; 24,07 ; 25,29 ; 25,50 ; 26,08 ; 26,08 ; 27,06 ; *f. sg.* 24,22 ;
una : *f. sg. nom./ac.* 4,02 ; 4,13 ; 4,22 ; 4,27 ; 5,04 ; 5,13 ; 5,17 ; 6,03 ; 7,07 ; 6,07 ; 14,22 ; 14,22 ; 14,30 ; 14,31 ; 15,15 ; 15,15 ; 15,30 ; 23,24 ;
unui : *m. sg. gen./dat.* 19,20 ;
un : *m. sg. nom./ac.* 4,27 ; 9,03 ; 12,06 ; 13,43 ; 14,05 ; 14,10 ; 14,10 ; 14,10 ; 14,12 ; 14,21 ; 14,21 ; 14,21 ; 16,05 ; 16,08 ; 16,34 ; 18,11 ; 20,05 ; 21,20 ; 23,12 ; 23,18 ; 23,18 ; 23,19 ; 23,19 ; 25,30 ; 25,35 ; 25,40 ; 25,53 ; 26,26 ;
unul : *m. sg. nom./ac.* 5,07 ; 7,14 ; 9,03 ; 12,08 ; 12,07 ; 12,02 ; 25,48 ;
Fac. (171 X), Ieş. (183 X)

unde : (XVI sec. CV) : adv. : „wo, wohin" : „où"
(7 X) :
unde : 4,12 ; 4,24 ; 4,29 ; 4,33 ; 6,25 ; 7,02 ; 14,13 ;
Fac. (40 X), Ieş (10 X)

unge : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „(be-, ein) schmieren, einreiben" : „enduire de, huiler, oindre"
(6 X) :
vor unge : *ind. viit. I. 3. pl.* 16,32 ;
unse : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,12 ;
au unsu : *ind. pr. c. 3. sg.* 7,36 ; 8,10 ; 8,11 ;
vei unge : *ind. viit. I. 2. sg.* 6,20 ;
Fac. (2 X), Ieş (13 X)

ungere : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „1. Anteil. 2. Salbung" : „1. part, 2. onction"
(7 X) :
ungerea : *sg. nom./ac.* 7,35 ; 7,35 ;
ungerii : *sg. gen./dat.* 8,02 ; 8,12 ; 8,29 ; 10,07 ;
ungirii : *sg. gen./dat.* 8,10 ;
Ieş. (8 X)

unghie : (XVI sec. PS.H.) : s.f. : „Klaue, Nagel" : „sabot, ongle"
(5 X) :
unghe : *sg. nom./ac.* 11,03 ;
unghi : *pl. nom./ac.* 11,03 ; 11,04 ; 11,07 ; 11,26 ;
Ieş. (1 X)

unghii : (1688 BIBLIA) : v. IV : „gespaltene Klauen haben" : „avoir des sabots fendus"
(4 X) :
unghiescu : *ind. pr. 3. pl.* 11,04 ;
unghind : *ger.* 11,03 ; 11,26 ;
unghiêşte : *ind. pr. 3. sg.* 11,07 ;

uns : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „gesalbt" : „oint"
(7 X) :
unse : *f. pl. nom./ac.* 2,04 ; 7,12 ;
uns : *m. sg. nom./ac.* 4,05 ;
unsu : *m. sg. nom./ac.* 4,03 ; 4,16 ; 6,22 ; 21,12 ;
Ieş. (1 X)

unsoare : (1581/2 PO) : s.f. „Salbung" : „onction"
(1 X) :
unsorii : *sg. gen./dat.* 21,10 ;
Ieş. (7 X)

untdelemn : (1645 HERODOT) : s.n. : „(Speise)" : Öl" „huile"
(42 X) :
unt de lemn : *sg. nom./ac.* 14,12 ;
untdelemnu : *sg. nom./ac.* 2,01 ; 2,04 ; 2,04 ; 2,05 ; 2,06 ; 2,07 ; 2,15 ; 5,11 ; 6,21 ; 7,10 ; 7,12 ; 7,12 ; 7,12 ; 8,25 ; 9,04 ; 14,10 ; 14,10 ; 14,15 ; 14,21 ; 14,21 ; 14,26 ; 14,26 ; 23,13 ; 24,02 ;
untdelemnul : *sg. nom./ac.* 6,15 ; 8,02 ; 8,12 ; 8,29 ; 10,07 ; 14,16 ; 14,16 ; 14,17 ; 14,17 ; 14,27 ; 14,29 ; 21,10 ; 21,12 ;
untu de lemnu : *sg. nom./ac.* 2,02 ;
untul de lemnu : *sg. nom./ac.* 2,16 ; 8,10 ; 14,28 ;
Fac. (2 X), Ieş. (22 X)

ureche : (1407 DERS) : s.f. : „Ohr" : „oreille"
(8 X) :
urêche : *sg. nom./ac.* 22,23 ;
urechii : *sg. gen./dat.* 8,22 ; 14,14 ; 14,17 ; 14,25 ;
urêchii : *sg. gen./dat.* 14,28 ;
urechile : *pl. nom./ac.* 21,17 ;
urechilor : *pl. gen./dat.* 8,23 ;
Fac. (6 X), Ieş. (10 X)

urgisi : (1581/2 PO) : v. IV : „1. ergrimmen, 2. jdm. das Wohlwollen entziehen" : „1. se mettre en colère, 2. délaisser, abandonner"
(1 X) :
te urgiseşti : *subj. pr. 2. sg. refl.* 19,18 ;
Fac. (1 X)

urî : (XVI sec. PS. SCH.) : v. IV : „hassen" : „haïr"
(7 X) :
urăşti : *subj. pr. 2. sg.* 19,17 ;
urască : *subj. pr. 3. sg.* 18,28 ;
uriţi : *subj. pr. 2. pl.* 11,13 ;
am urît : *ind. pf. c. 1. sg.* 20,23 ;
au urît : *ind. pf. c. 3. sg.* 18,28 ;
va urî : *ind. viit. I. 3. sg.* 20,22 ; 26,11 ;
Fac. (4 X), Ieş. (3 X)

uriciune : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „1. Hass, Gehässigkeit, 2. Abscheu, 3. Scheusal" : „1. haine, 2. dégoût, 3. monstre"
(15 X) :
uriciune : *sg. nom./ac.* 11,10 ; 11,12 ; 11,20 ; 11,23 ; 11,41 ; 11,42 ; 18,22 ; 18,23 ; 20,13 ;
uriciunea : *sg. nom./ac.* 7,21 ;
uriciuni : *pl. nom./ac.* 11,10 ;
uriciunile : *pl. nom./ac.* 18,26 ; 18,27 ; 18,29 ;
uriciunilor : *pl. gen./dat.* 5,02 ;
Fac. (1 X), Ieş. (2 X)

urît : (1490 DRHA) : *adj.* : „hässlich, gehässig" : „laid, odieux"
(1 X) :
urîte : *f. pl. nom./ac.* 18,30 ;
Fac. (1 X)

urluit : (1688 BIBLIA) : *adj.* : „geschrotet" : „broyé"
(1 X) :
uruite : *f. pl. nom./ac.* 2,14 ;

urma : (XVI sec. GCR) : v. I : „(ver-)folgen" : „suivre"
(3 X) :
urmaţi : *subj. pr. 2. pl.* 19,04 ; 19,31 ;
va urma : *ind. viit. I. 3. sg.* 20,06 ;

urmă : (XVI sec. PS. H.) : s.f. : „Spur" : „trace"
(1 X) :
urmă : *sg. nom./ac.* 27,18 ;
Fac. (6 X), Ieş. (1 X)

uruit→urluit

uşă : (1472 BGL) : s.f. : „Tur" : „porte"
(27 X) :
uşa : *sg. nom./ac.* 1,03 ; 4,04 ; 8,03 ; 8,04 ; 8,33 ; 8,35 ; 10,07 ; 12,06 ; 14,11 ; 14,23 ; 14,38 ; 15,29 ; 16,07 ; 17,04 ; 17,04 ; 17,06 ; 17,09 ; 19,21 ;
uşele : *pl. nom./ac.* 4,14 ;
uşile : *pl. nom./ac.* 3,02 ; 3,08 ; 3,13 ; 4,07 ; 4,19 ; 17,05 ;
uşile : *pl. nom./ac.* 15,14 ;
uşăle : *pl. nom./ac.* 1,05 ;
Fac. (11 X), Ieş. (38 X)

V

v→tu

vacă : (1532 BGL) : s.f. : „Kuh" : „vache"
(2 X) :
vaci : *pl. nom./ac.* 9,04 ; 16,03 ;
Fac. (13 X)

vas : (XVI sec. CV) : s.n. : „Gefäss, Geschirr" : „récipient, vaisseau"
(23 X) :
vas : *sg. nom./ac.* 6,28 ; 6,28 ; 14,05 ; 14,50 ; 15,12 ;
vasul : *sg. nom./ac.* 11,32 ; 11,32 ; 11,33 ; 11,34 ; 13,49 ; 13,52 ; 13,53 ; 13,57 ; 13,58 ; 13,59 ; 15,04 ; 15,06 ; 15,12 ; 15,22 ; 15,23 ; 15,26 ;
vasele : *pl. nom./ac.* 8,10 ; 8,11 ;
Fac. (6 X), Ieş. (26 X) ;

vă→tu

văduvă : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Witwe" : „veuve"
(2 X) :
văduvă : *sg. nom./ac.* 21,14 ; 22,13 ;
Fac. (1 X), Ieş. (2 X)

vărsa : (XVI sec. CV) : v. I : „aus-, vergiessen, -schütten" : „verser"
(17 X) :
vor vărsa : *ind. viit. I. 3. pl.* 1,05 ; 1,11 ;
vărsară : *ind. pf. s. 3. pl.* 9,12 ;
au vărsat : *ind. pf. c. 3. sg.* 8,15 ; 17,04 ;
ind. pf. c. 3. pl. 9,09 ; 9,18 ;
va vărsa : *ind. viit. I. 3. sg.* 4,25 ; 4,30 ; 4,34 ; 7,02 ; 17,06 ; 17,13 ;
se va vărsa : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 11,38 ; 13,22 ; 13,27 ; 13,35 ;
Fac. (7 X), Ieş. (2 X)

vărsare : (1560 BRATU) : s.f. : „Ausdehnung" : „extension"
(3 X) :
vărsare : *sg. nom./ac.* 13,22 ; 13,27 ;
vărsarea : *sg. nom./ac.* 4,12 ;

vărsat : (1564 CORESI) : *adj.* : „gegossen" : „en métal fondu"
(1 X) :
vărsaţ : *m. pl. nom./ac.* 19,04 ;
Ieş (3 X)

vătui : (XVI sec. PS. SCH.) : „Zicklein" : „chevreau"
(1 X) :
vătuie : *f. sg. nom./ac.* 5,06 ;

veac : (XVI sec. CV) : s.n./m. : „1. Zeit, 2. Ewigkeit, Jahrhundert" : „1. temps, 2. éternité, 3. siècle"
(2 X) :
vêci : *pl. nom./ac.* 3,17 ; 25,46 ;
Fac. (4 X), Ieş. (9 X)

vechi : (XVI sec. PS. SCH.) : adj. : „alt" : „vieux, ancien"
(8 X) :
vechi : *f. pl. nom./ac.* 25,22 ; 26,10 ; 26,10 ;
vêche : *f. pl. nom./ac.* 13,10 ;
vechilor : *s. f. pl. gen./dat.* 25,22 ; 26,10 ;
vechile : *s. f. pl. nom./ac.* 25,22 ; 26,10 ;
Fac. (1 X)

vecin : (1482 DERS) : s.m. : „Nachbar" : „voisin"
(7 X) :
vecinu : *sg. nom./ac.* 25,14 ;
vecinul : *sg. nom./ac.* 19,15 ; 25,17 ;
vecinului : *sg. gen./dat.* 6,02 ; 19,13 ; 19,16 ; 20,10 ;
Fac. (1 X), Ieş. (10 X)

vedea : (1521 NEACŞU) : v. II : „sehen, wahrnehmen" : „voir, apercevoir"
(38 X) :
vază : *subj. pr. 3. sg.* 14,36 ; *subj. pr. 3. pl.* 23,43 ;
au văzut : *ind. pf. c. 3. sg.* 5,01 ; 9,24 ;
s-au văzut : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 14,35 ;
va vedea : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,03 ; 13,03 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,07 ; 13,07 ; 13,08 ; 13,13 ; 13,15 ; 13,17 ;

13,20 ; 13,21 ; 13,25 ; 13,27 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,35 ; 13,39 ; 13,43 ; 13,50 ; 13,51 ; 13,53 ; 13,55 ; 13,56 ; 14,03 ; 14,37 ; 14,39 ; 14,44 ; 14,48 ; 20,17 ; 20,17 ;
Fac. (132 X), Ieş. (63 X)

vedere : (XVI sec. CV) : s.f. : „Sehen, Gesicht" : „vue, face"
(15 X) :
vedêrea : *sg. nom./ac.* 13,03; 13,04 ; 13,12 ; 13,20 ; 13,25 ; 13,30 ; 13,31 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,43 ; 13,55 ; 14,37 ; 20,04 ; 26,37 ; 26,40 ;
Fac. (5 X)

venetic : (1660 STAICU) : *adj./s.* : „fremd, Fremder" : „étranger"
(4 X) :
venetic : *adj. m. sg. gen./dat.* (<celui). 25,47 ;
vinetici : *m. pl. nom./ac.* 25,23 ;
veneticului : *s.m. sg. gen./dat.* 25,47 ;
venetic : *s.m. sg. nom./ac.* 25,35 ;
Ieş. (1 X)

veni : (1521 NEACŞU) : v. IV. „kommen" : „venir"
(18 X) :
vor veni : *ind. viit. I. 3. pl.* 25,22 ;
vie : *subj. pr. 3. sg.* 21,16 ;
ar veni : *cond. pr. 3. sg.* 11,34 ;
veniţ : *imperat. pl.* 10,04 ;
veniră : *ind. pf. s. 3. pl.* 9,05 ; 10,05 ;
au venit : *ind. pf. c. 3. sg.* 16,09 ;
vine : *ind. pr. 3. sg.* 19,34 ;
va veni : *ind. viit. I. 3. sg.* 13,02 ; 13,08 ; 13,16 ; 14,43 ; 16,10 ; 18,06 ; 20,16 ; 21,17 ; 21,23 ; 25,25 ;
Fac. (100 X), Ieş. (35 X)

veseli : (XVI sec. CV) : v. IV : „erfreuen" : „réjouir"
(1 X) :
vă veţi veseli : *ind. viit. I. 2. pl. refl.* 23,40 ;

veste : (1508 DERS) : s.f. : „Nachricht" : „nouvelle"
(1 X) :
vêste : *sg. nom./ac.* 21,04 ;

veşmînt : (XVI sec. CV) : s.n. : „Gewand" : „vêtement"
(11 X) :
veşmînt : *sg. nom./ac.* 6,11 ;
veşmîntul : *sg. nom./ac.* 6,11 ; 16,23 ; 16,24 ; 16,32 ; 16,32 ;
veşmintele : *pl. nom./ac.* 8,02 ; 8,29 ; 8,29 ; 8,30 ; 8,30 ;
Ieş. (20 X)

veşnic : (XVI sec. PS. SCH.) : *adj.* : „ewig" : „éternel"
(18 X) :
vêcinică : *f. sg. nom./ac.* 6,18 ; 6,22 ; 7,34 ; 7,36 ; 10,09 ; 10,15 ; 16,29 ; 16,31 ; 16,34 ; 17,07 ; 23,14 ; 23,21 ; 23,31 ; 23,41 ; 24,03 ; 24,08 ; 24,09 ; 25,34 ;
Fac. (9 X), Ieş. (10 X)

vicleşug : (XVI sec. CV) : s.n. : „1. Treulosigkeit, Verrat, 2. List, Heimtücke" : „1. infidélité, 2. perfidie, ruse"
(1 X) :
vicleşug : *sg. nom./ac.* 19,16 ;
Fac. (2 X), Ieş (3 X)

vie : (XVI sec. CV) : s.f. : „Weinberg" : „vigne"
(5 X) :
viia : *sg. nom./ac.* 19,10 ; 19,19 ; 25,03 ; 25,04 ;
viii : *sg. gen./dat.* 19,10 ;
Fac. (3 X), Ieş (3 X)

vin : (XVI sec. PS. V.) : s.n. : „Wein" : „vin"
(2 X) :
vin : *sg. nom./ac.* 10,09 ; 23,13 ;
Fac. (12 X), Ieş. (3 X)

vinde : (XVI sec. PS. SCH.) : v. III : „verkaufen" : „vendre"
(12 X) :
au vîndut : *ind. pf. c. 3. sg.* 25,27 ; 25,50 ;
va vinde : *ind. viit. I. 3. sg.* 25,25 ; 25,29 ; 27,20 ;
se vor vinde : *ind. viit. I. 3. pl. refl. pas.* 25,34 ;
se va vinde : *ind. viit. I. 3. sg. refl. pas.* 25,23 ; 25,39 ; 25,47 ; 25,48 ; 27,27 ;
să vînză : *subj. pr. 3. pl. refl. pas.* 25,42 ;
Fac. (10 X), Ieş. (6 X)

vindeca : (XVI sec. CV) : v. I : „heilen" : „guérir"
(3 X) :
s-au vendecat : *ind. pf. c. 3. sg. refl.* 14,48 ;
să vindecă : *ind. pr. 3. sg. refl.* 14,03 ;
se va vindeca : *ind. viit. I. 3. sg. refl.* 14,03 ;
Fac. (1 X), Ieş. (1 X)

vinovat : (1530 BGL) : *adj.* : „schuld(ig)" : „coupable, fautif"
(6 X) :
vinovaţi : *m. pl. nom./ac.* 20,11 ; 20,12 ; 20,13 ; 20,16 ; 20,27 ;
vinovat : *m. sg. nom./ac.* 20,09 ;
Fac. (1 X), Ieş. (2 X)

viţel : (1499 DERS) : s.m. : „Kalb" : „veau"
(46 X) :
viţel : *sg. nom./ac.* 4,14 ; 4,21 ; 4,21 ; 5,03 ; 9,02 ; 9,03 ; 9,04 ; 9,18 ; 9,19 ; 16,03 ; 17,03 ; 22,23 ; 22,27 ; 22,28 ; 23,18 ; 27,26 ;
viţelul : *sg. nom./ac.* 1,05 ; 4,04 ; 4,04 ; 4,10 ; 4,12 ; 4,16 ; 4,20 ; 4,20 ; 4,21 ; 8,02 ; 8,14 ; 8,17 ; 9,08 ; 16,06 ; 16,11 ; 16,11 ; 16,27 ;
viţelului : *sg. gen./dat.* 4,04 ; 4,05 ; 4,07 ; 4,07 ; 4,08 ; 4,11 ; 4,15 ; 4,16 ; 4,17 ; 8,14 ; 16,14 ; 16,15 ; 16,18 ;
Fac. (6 X), Ieş. (24 X)

viu : (XVI sec. CV) : *adj.* : „lebendig" : „vivant"
(24 X) :
vii : *f. pl. nom./ac.* 11,47 ; 11,47 ; 14,04 ; 14,49 ;
vie : *f. sg. nom./ac.* 14,05 ; 14,06 ; 14,06 ; 14,06 ; 14,07 ; 14,50 ; 14,51 ; 14,51 ; 14,52 ; 14,52 ; 14,53 ; 15,13 ; 18,18 ;
viu : *m. sg. nom./ac.* 11,10 ; 13,09 ; 13,14 ; 16,10 ; 16,20 ; 16,21 ; 16,21 ;
Fac. (12 X), Ieş. (2 X)

vîna : (XVI sec. CV) : v. I : „jagen" : „chasser"
(1 X) :
va vîna : *ind. viit. I. 3. sg.* 17,13 ;
Fac. (4 X)

vînat : (XVI sec. PS. SCH.) : s.n. : „1. Jagen, 2. Wild" : 1. chasse, 2. gibier, venaison"
(1 X) :
vînat : *sg. nom./ac.* 17,13 ;
Fac. (9 X)

vînzare : (1581 CORESI) : s.f. : „Verkauf" : „vente" :
(8 X) :
vînzare : *sg. nom./ac.* 25,14 ; 25,42 ;
vînzarea : *sg. nom./ac.* 25,25 ; 25,28 ; 25,33 ;
vînzării : *sg. gen./dat.* 25,27 ; 25,50 ; 25,51 ;
Fac. (1 X)

vîrtute : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Stärke, Kraft, Festigkeit" : „force, vigueur"
(1 X) :
vîrtutea : *sg. nom./ac.* 26,20 ;
Fac. (2 X), Ieş. (2X)

vpi→tu : [illegible]

voie : (XVI sec. CV) : s.f. : „Wille" : „volonté"
(3 X) :
voie : *sg. nom./ac.* 4,02 ; 4,22 ; 5,15 ;
Ieș. (1 X)

volnici : (1563 CORESI) : v. IV : „freilassen" : „mettre en liberté"
(1 X) :
s-au volnicit : *ind. pf. c. 3. sg. refl. pas.* 19,20 ;

volnicie : (1581 CORESI) : s.f. : „Freiheit" : „liberté"
(1 X) :
volnicie : *sg. nom./ac.* 19,20 ;

vrajă : (1620 MOXA) : s.f. : „Zauber(ei)" : „magie"
(1 X) :
vraja : *sg. nom./ac.* 19,26 ;
Fac. (2 X), Ieș. (4 X)

vrăji : (1581/2 PO) : v. IV : „1. deuten, vorhersagen, 2. verzaubern, verhexen" : „1. prédire, prévoir, 2. ensorceler"
(1 X) :
vrăjiți : *subj. pr. 2. pl.* 19,26 ;
Fac. (3 X)

vrăjitor : (1563 CORESI) : s.m. : „Magier" : „magicien"
(2 X) :
vrăjitoriu : *sg. nom./ac.* 20,27 ;
vrăjitori : *pl. nom./ac.* 20,27 ;
Ieș. (9 X)

vrăjmaș : (1421 DERS) : s.m. : „Feind" : „ennemi"
(10 X) :
vrăjmașii : *pl. nom./ac.* 26,07 ; 26,32 ;
vrăjmașilor : *pl. gen./dat.* 26,17 ; 26,25 ; 26,34 ; 26,36 ; 26,38 ; 26,39 ; 26,41 ; 26,44 ;
Fac. (2 X), Ieș. (2 X)

vrea : (1521 NEACȘU) : v. II : „wollen" : „vouloir, désirer"
(4 X) :
veți vrea : *ind. viit. I. 2. pl.* 26,21 ;
vor vrea : *ind. viit. I. 3. pl.* 26,41 ;
va vrea : *ind. viit. I. 3. sg.* 26,34 ; 26,34 ;
Fac. (10 X), Ieș. (20 X)

vreme : (XVI sec. PS. SCH.) : s.f. : „Zeit" : „temps"
(3 X) :
vrêmea : *sg. nom./ac.* 15,25 ; 26,04 ;
vremile : *pl. nom./ac.* 23,04 ;
Fac. (23 X), Ieș. (14 X)

vruh : (1688 BIBLIA) : s.m. : „Heuschrecke" : „sauterelle"
(1 X) :
vruhul : *sg. nom./ac.* 11,22 ;

vultur : (1545 DERS) : s.m. : „Adler" : „aigle"
(2 X) :
vulturul : *sg. nom./ac.* 11,13 ; 11,13 ;
Ieș. (1 X)

Z

zăbovi : (1581/2 PO) : v. IV : „sich aufhalten, verweilen, verzögern" : „demeurer, tarder"
(1 X) :
va zăbovi : *ind. viit. I. 3. sg.* 14,08 ;
Fac. (3 X), Ieș. (1 X)

zăcere : (1683 DOS.) : s.f. : „Darniederliegen" : „alitement"
(2 X) :
zăcêrea : *sg. nom./ac.* 15,26 ; 20,15 ;

zălog : (1550 DERS) : s.n. : „Pfand" : „gage"
(1 X) :
zălogul : *sg. nom./ac.* 6,04 ;
Ieș. (1 X)

zălogire : (1598 BGL) : s.f. : „Pfändung" : „nantissement"
(1 X) :
zălojire : *sg. nom./ac.* 6,02 ;

zbura : (XVI sec. PS. SCH.) : v. I : „fliegen" : „voler"
(1 X) :
zboară : *ind. pr. 3. pl.* 11,21 ;
Fac. (2 X)

zburător : (1581/2 PO) : *adj./s.* : „fliegend, Vogel" : „qui vole, oiseau"
(4 X) :
zburătoare : *adj. f. pl. nom./ac.* 11,20 ; 11,23 ;
s.f. pl. nom./ac. 1,14 ; 11,13 ;
Fac. (3 X)

zdrobi : (XVI sec. PS. H.) : v. IV : „Zerbrechen" : „briser"
(2 X) :
am zdrobit : *ind. pf. c. 1. sg.* 26,13 ;
vei zdrobi : *ind. viit. I. 2. sg.* 2,06 ;
Ieș. (6 X)

zdrobit : (1564 CORESI) : *adj.* : „zerbrochen, zerstümmelt" : „brisé"
(2 X) :
zdrobit : *adj. m. sg. nom./ac.* 22,22 ; 22,24 ;

zdrobitură : (XVI sec. PS. H.) : s.f. : „Bruch" : „brisement"
(2 X) :
zdrobitură : *sg. nom./ac.* 24,20 ; 24,20 ;

zdrunciniătură : (1688 BIBLIA) s.f. : „Ausschlag" : „éruption de boutons"
(16 X) :
strunceniătura : *sg. nom./ac.* 13,32 ;
strunciniătura : *sg. nom./ac.* 13,33 ; 13,33 ; 13,34 ; 13,35 ; 13,35 ; 13,37 ; 13,37 ;
strunciniătură : *sg. nom./ac.* 13,02 ; 13,19 ; 13,30 ;
strunceniăturii : *sg. gen./dat.* 13,32 ; 14,54 ;
strunciniăturii : *sg. gen./dat.* 13,31 ; 13,31 ; 13,34 ;

zece : (XVI sec. CV) : *num.* : „zehn" : „dix"
(13 X) :
zêce : *card.* 16,29 ; 23,17 ; 23,27 ; 23,32 ; 26,08 ;
zêcea : *ord. f.* 23.13 ; 24,05 ; 27,30 ; 27,32 ; 27,32 ;
zêcelea : *ord. m.* 5,11 ; 6,20 ; 14,21 ;
Fac. (5 X), Ieș. (11 X)

zeciuială : (1630 DRHB) : s.f. : „Zehnt" : „dime"
(2 X) :
zeciuiala : *sg. nom./ac.* 27,31 ;
zeciuêle : *pl. nom./ac.* 14,10 ;
Fac. (1 X), Ieș. (1 X)

zgriptor : (1620 ALEXANDRIA) : s.m. : „Künigsadler" : „aigle impérial"
(1 X) :
gripsorul : *sg. nom./ac.* 11,13 ;

zi : (XVI sec. CV) : s.f. : „Tag" : „jour"
(107 X) :

zi : *sg. nom./ac.* 6,05 ; 7,15 ; 7,16 ; 7,16 ; 7,17 ; 7,18 ; 7,36 ; 7,35 ; 7,38 ; 12,03 ; 13,05 ; 13,06 ; 13,14 ; 13,27 ; 13,32 ; 13,34 ; 13,51 ; 14,02 ; 14,10 ; 14,23 ; 14,39 ; 14,57 ; 15,14 ; 15,29 ; 19,06 ; 19,07 ; 22,27 ; 22,28 ; 22,30 ; 23,03 ; 23,11 ; 23,15 ; 23,16 ; 23,27 ; 23,28 ; 23,37 ; 23,37 ; 23,40 ; 25,50 ;
zî : *sg. nom./ac.* 9,01 ;
zioa : *sg. nom./ac.* 6,20 ; 8,33 ; 8,34 ; 8,35 ; 14,09 ; 16,30 ; 23,07 ; 23,08 ; 23,12 ; 23,14 ; 23,15 ; 23,21 ; 23,28 ; 23,29 ; 23,30 ; 23,35 ; 23,36 ; 23,40 ; 23,40 ; 24,08 ; 25,09 ; 27,23 ;
zile : *pl. nom./ac.* 8,33 ; 8,33 ; 8,35 ; 12,02 ; 12,04 ; 12,05 ; 12,05 ; 13,04 ; 13,05 ; 13,21 ; 13,26 ; 13,31 ; 13,33 ; 13,50 ; 13,54 ; 14,08 ; 14,38 ; 15,13 ; 15,19 ; 15,24 ; 15,25 ; 15,28 ; 22,27 ; 23,03 ; 23,05 ; 23,06 ; 23,08 ; 23,16 ; 23,34 ; 23,36 ; 23,39 ; 23,41 ; 23,42 ;
zilele : *pl. nom./ac.* 12,02 ; 12,04 ; 12,06 ; 13,46 ; 14,46 ; 15,03 ; 15,25 ; 15,25 ; 15,26 ; 26,34 ; 26,35 ;
zilelor : *pl. gen./dat.* 25,29 ;
Fac. (135 X), Ieș. (106 X)

zice : (XVI sec. CV) : v. III : „sagen" : „dire" (87 X) :
veț zice : *ind. viit. I. 2. pl.* 25,20 ;
zi : *imperat. sg.* 21,01 ; 21,16 ; 22,02 ; 22,03 ; 23,10 ;
zicînd : *ger.* 1,01 ; 4,01 ; 4,02 ; 5,14 ; 6,01 ; 6,08 ; 6,09 ; 6,19 ; 6,26 ; 7,22 ; 7,23 ; 7,28 ; 7,29 ; 8,01 ; 8,31 ; 9,03 ; 10,03 ; 10,08 ; 10,16 ; 10,19 ; 11,01 ; 11,02 ; 12,01 ; 12,02 ; 13,01 ; 14,01 ; 14,33 ; 14,35 ; 15,01 ; 17,01 ; 17,02 ; 18,01 ; 19,01 ; 20,01 ; 20,02 ; 21,16 ; 21,16 ; 22,01 ; 22,17 ; 22,26 ; 23,01 ; 23,09 ; 23,23 ; 23,24 ; 23,26 ; 23,33 ; 23,34 ; 24,01 ; 24,13 ; 25,01 ; 27,01 ; 27,02 ;
zicîndu : *ger.* 6,24 ;
zise : *ind. pf. s. 3. sg.* 8,05 ; 8,31 ; 9,02 ; 9,06 ; 9,07 ; 10,03 ; 10,04 ; 10,06 ; 10,12 ; 15,01 ; 16,02 ; 21,01 ;
am zis ; *ind. pf. c. 1. sg.* 17,14 ; 20,24 ;
au zis : *ind. pf. c. 3. sg.* 9,06 ; 10,03 ; 10,05 ;
vei zice: *ind. viit. I. 2. sg.* 1,02; 15,02; 17,02; 18,02 19,02 ; 21,01 ; 21,02 ; 23,02 ; 24,15 ; 25,02 ; 27,02 ;
Fac. (621 X), Ieș. (86 X)

zid : (XVI sec. PS. V.) : s.n. : „Mauer" : „mur" (2 X) :
zid : *sg. nom./ac.* 25,31 ;
zidiu : *sg. nom./ac.* 25,30 ;

zidit: (1652 ÎNDR.): adj.: „gebaut, errichtet, erschaffen": „bâti, construit, créé" (1 X) :
zidită : *f. sg. nom./ac.* 25,29 ;

zmulge→smulge

zmult→smuls

znop→snop

FOTOCOPII

MS. 45

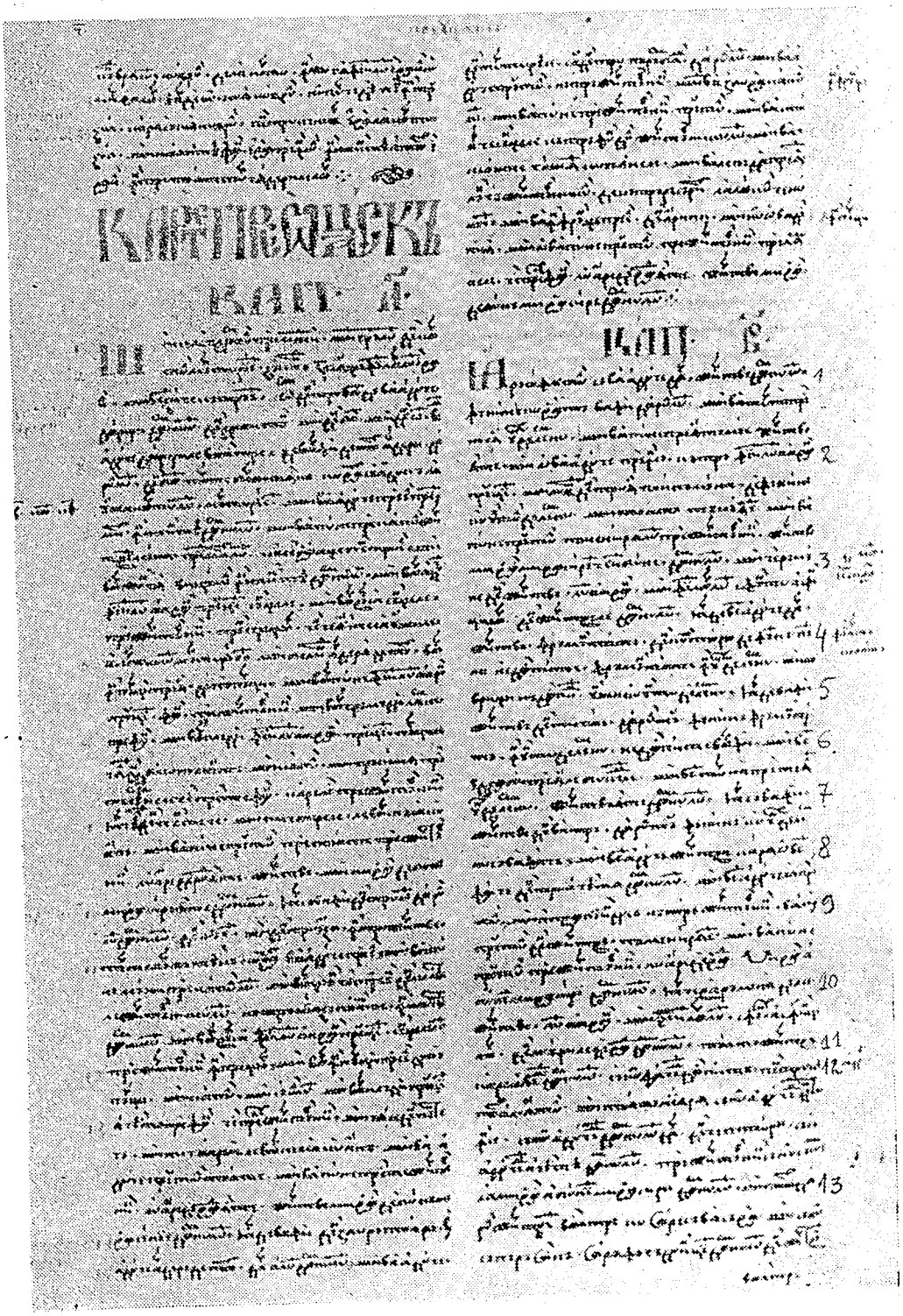

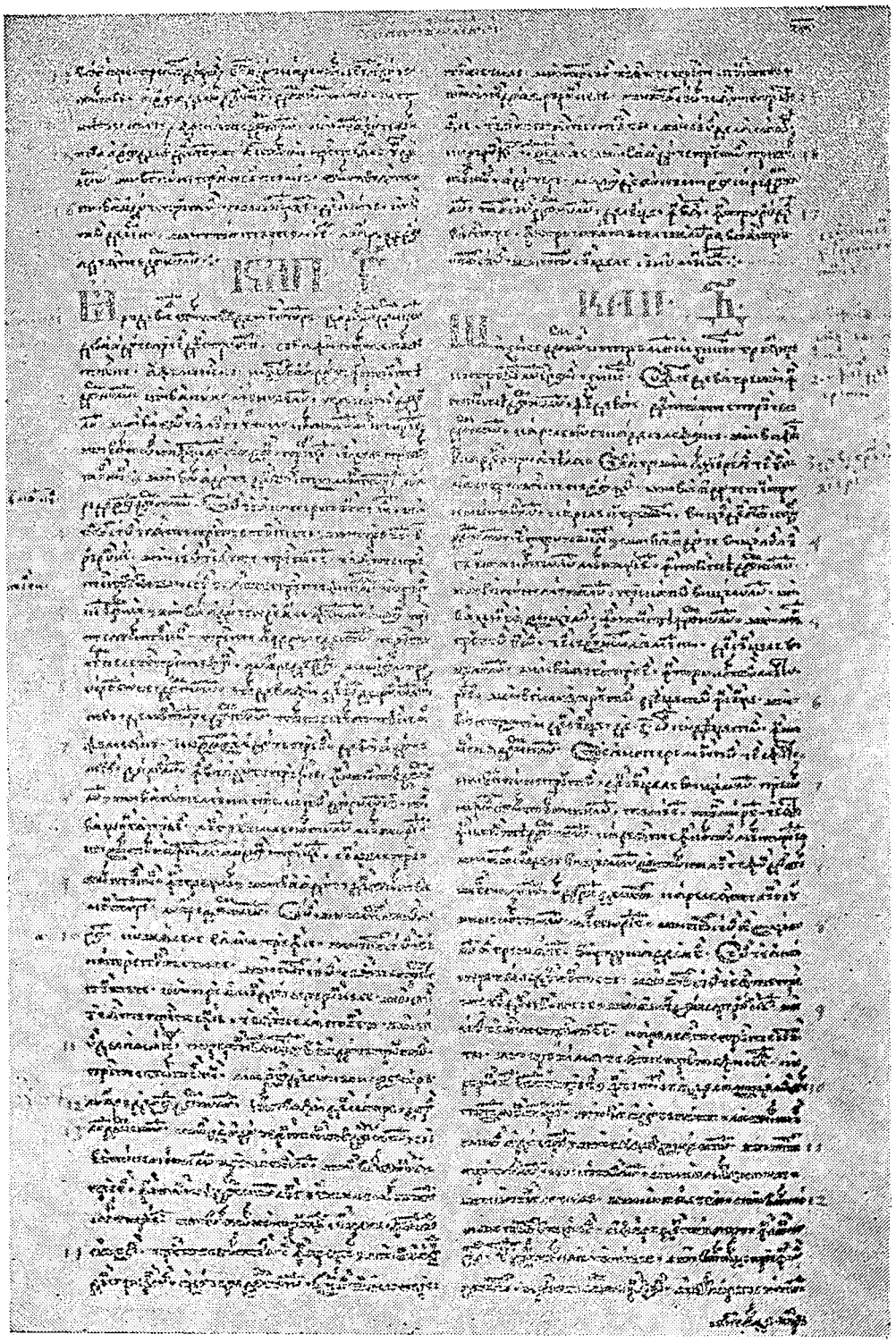

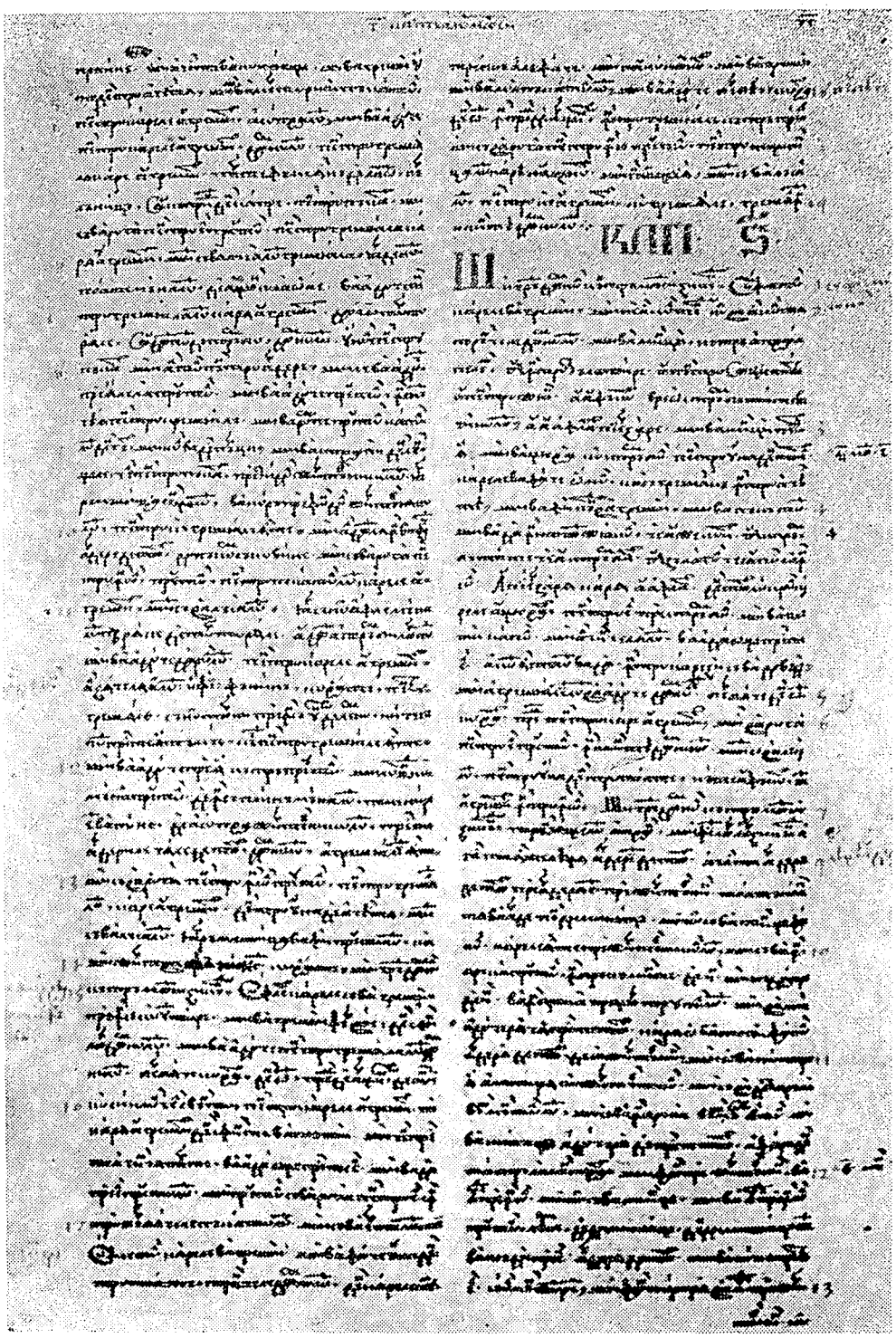

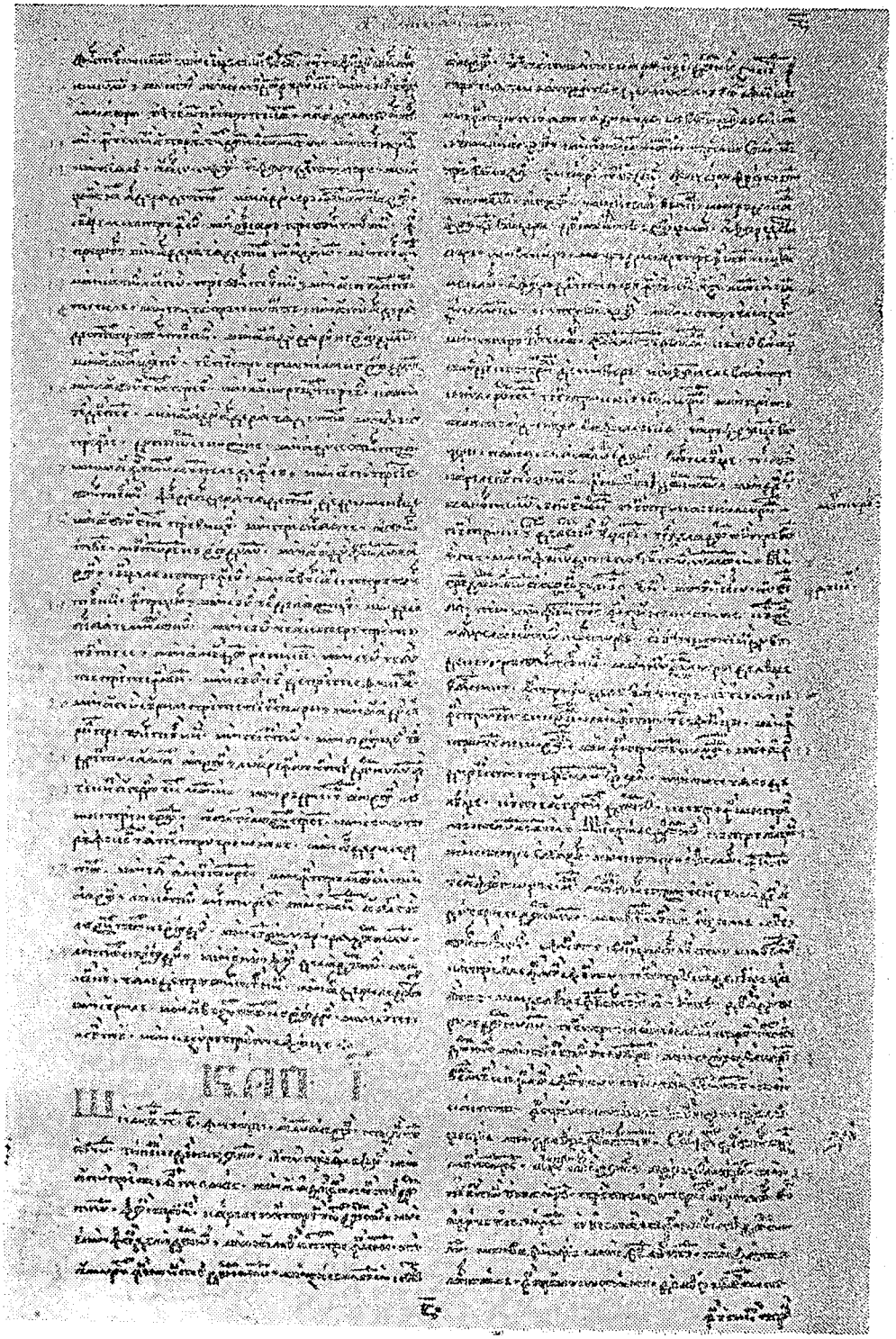

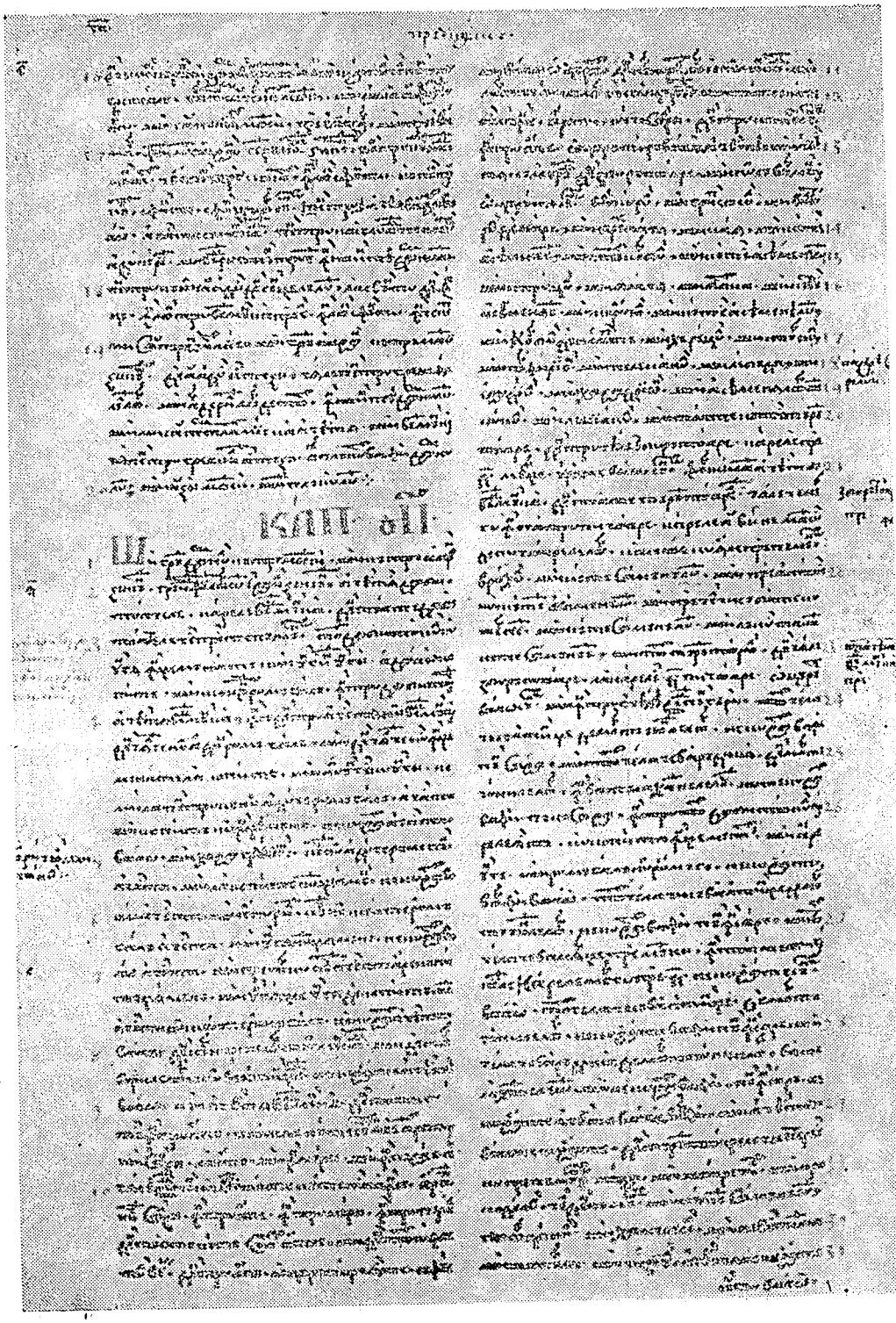

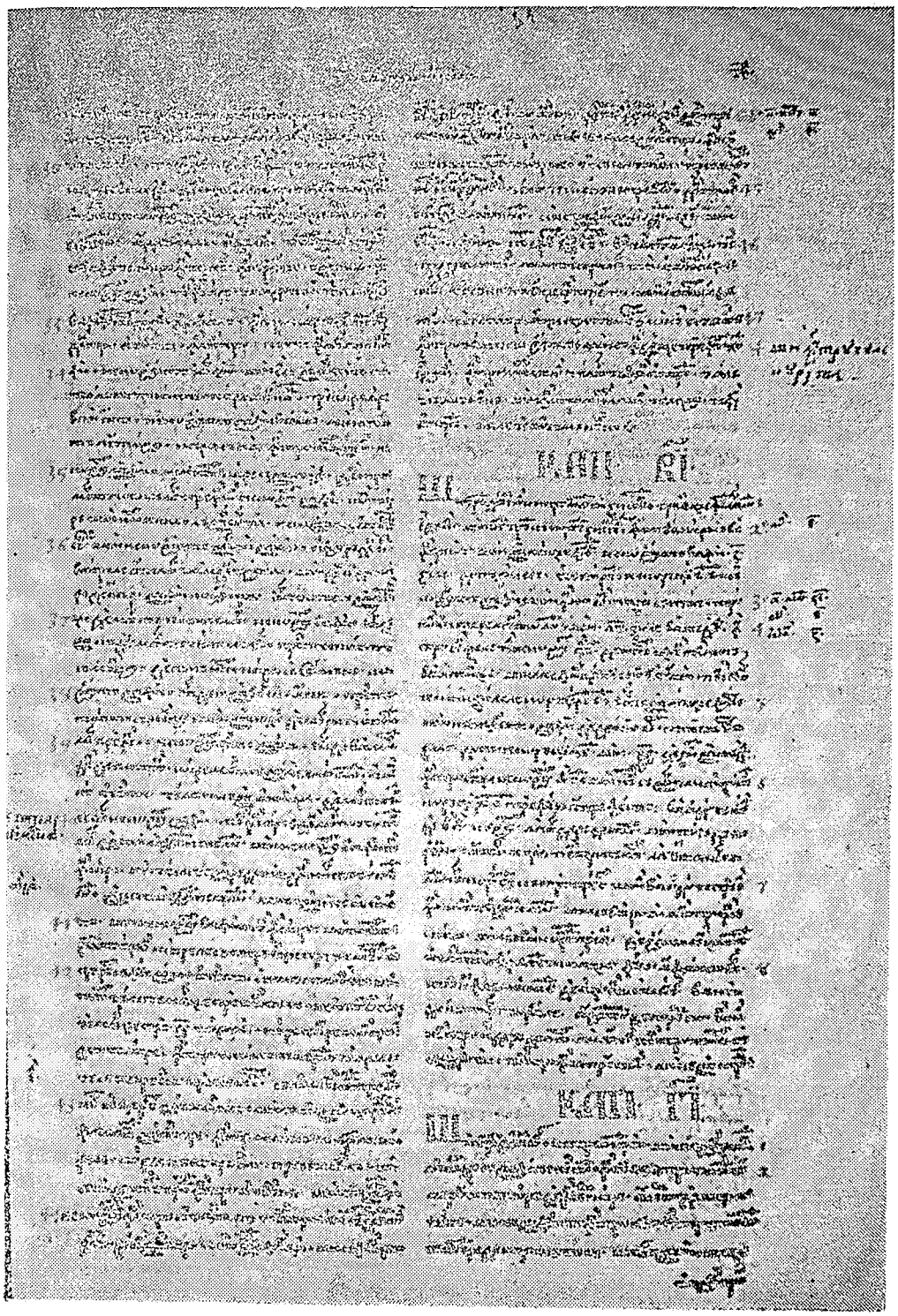

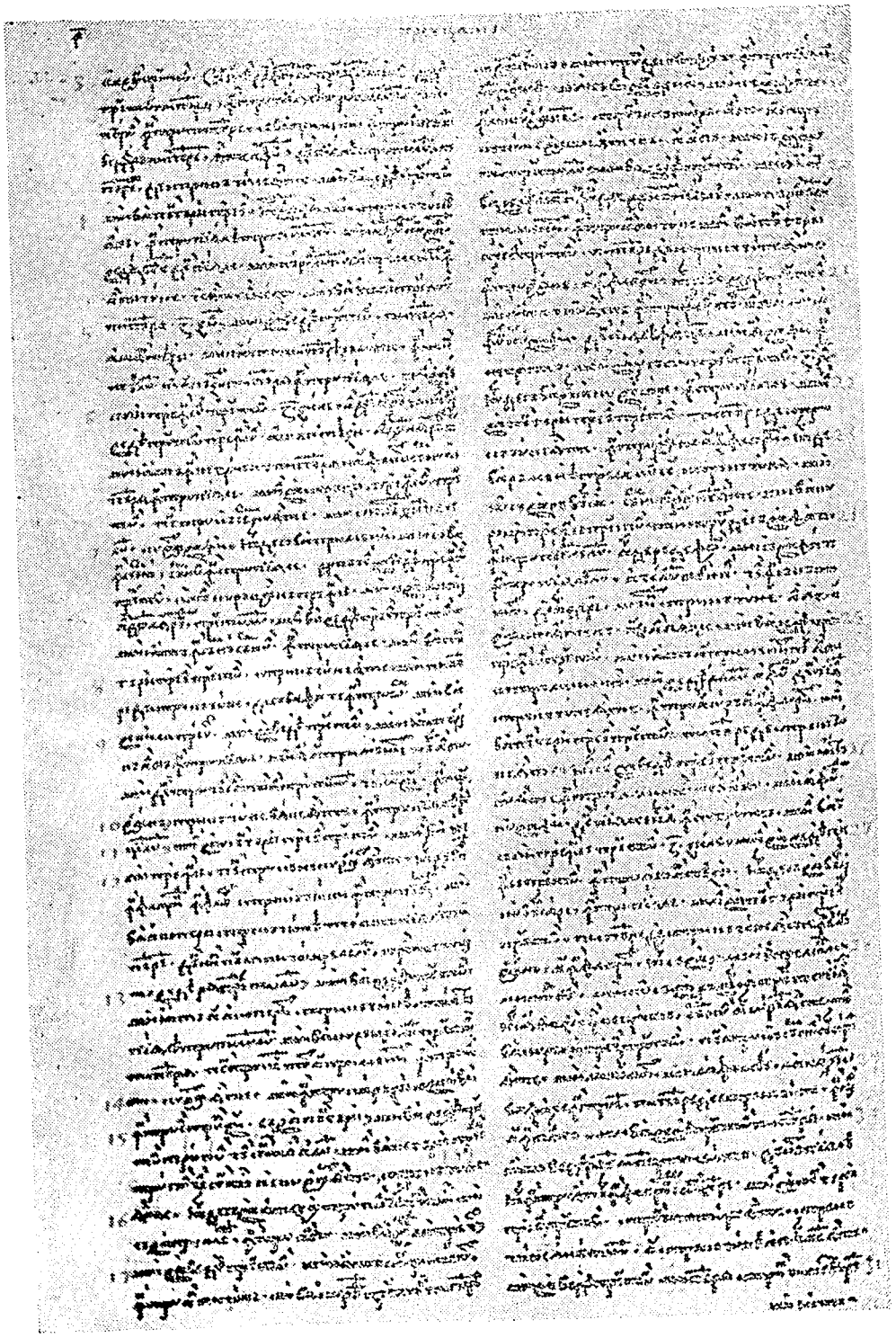

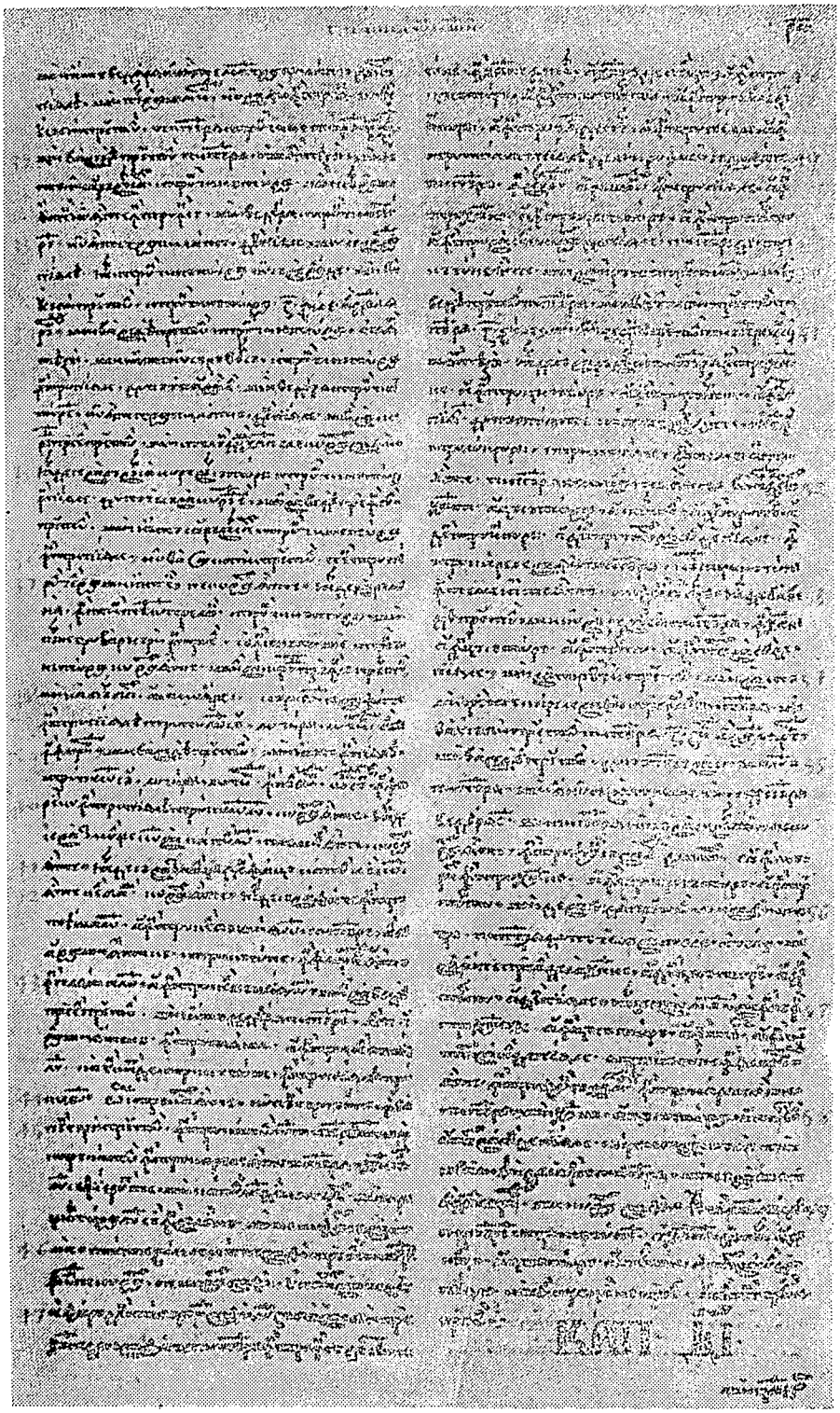

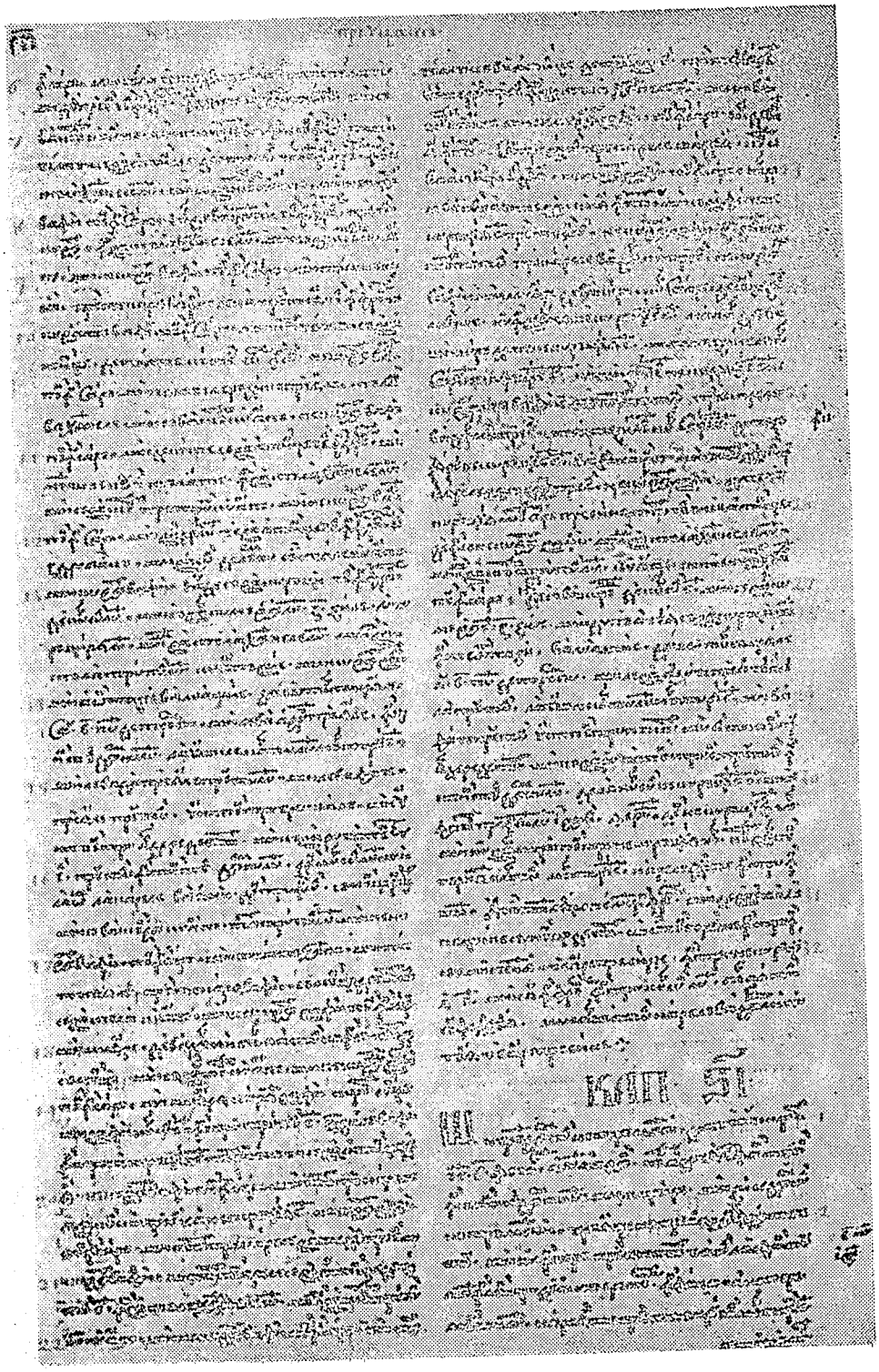

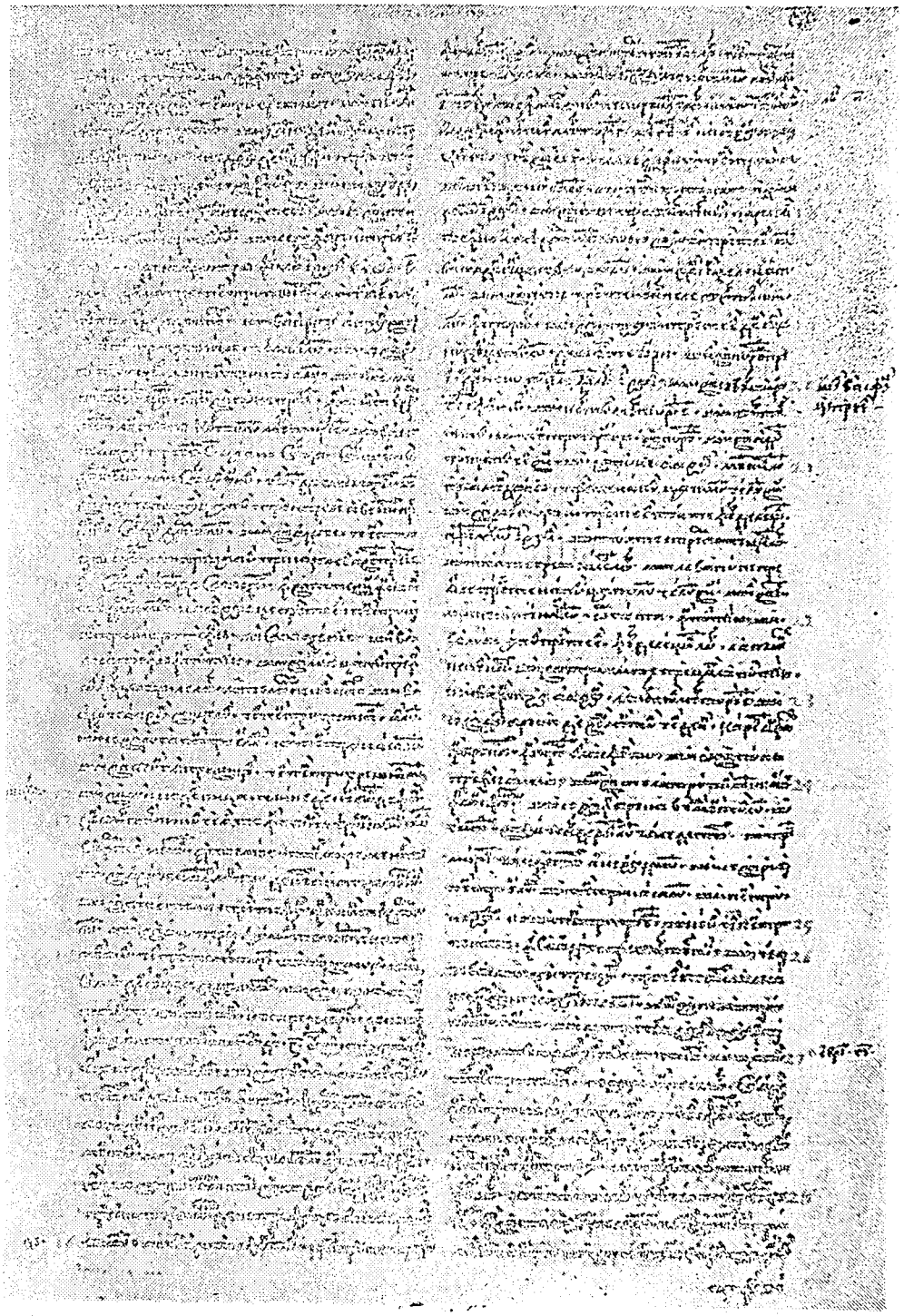

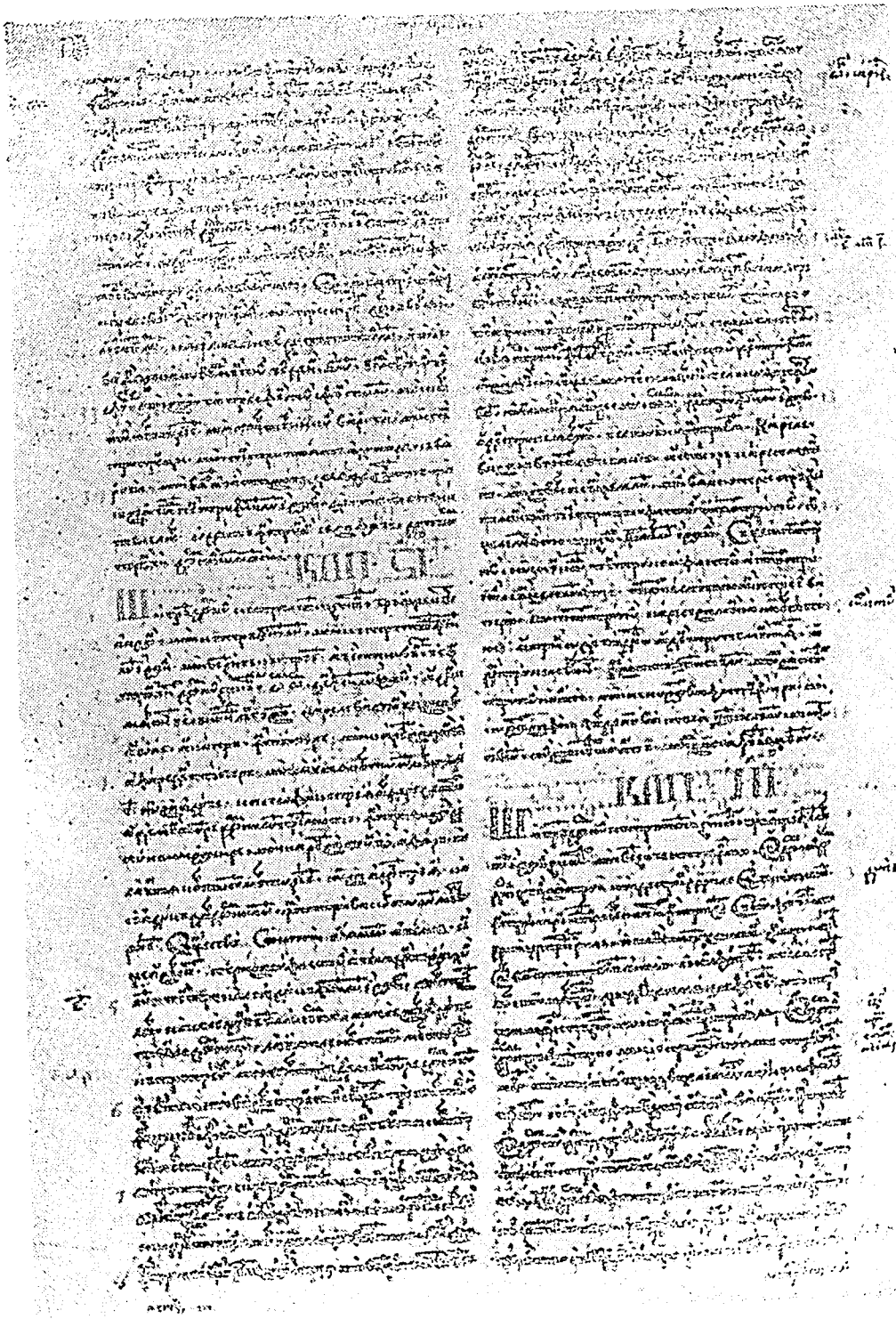

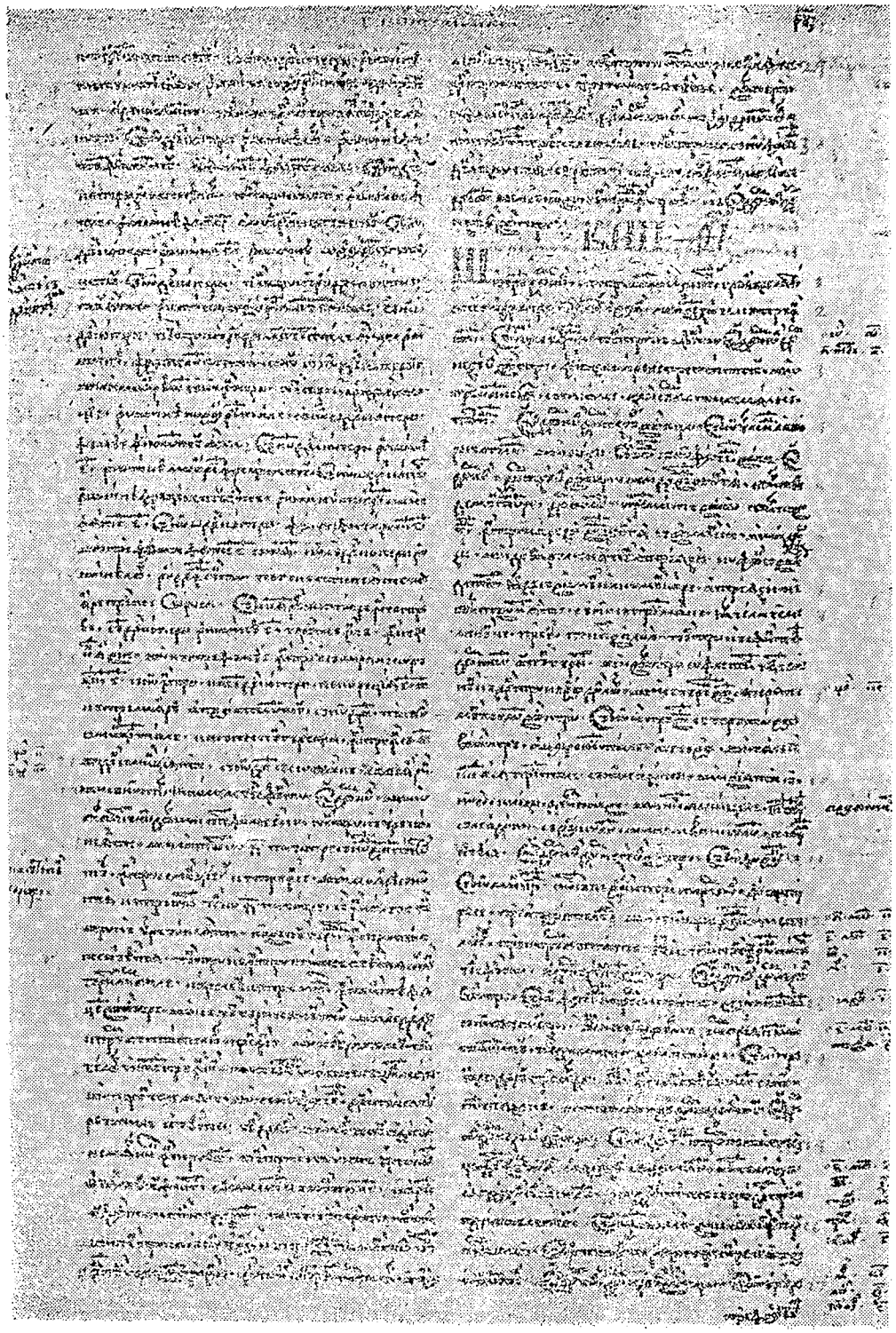

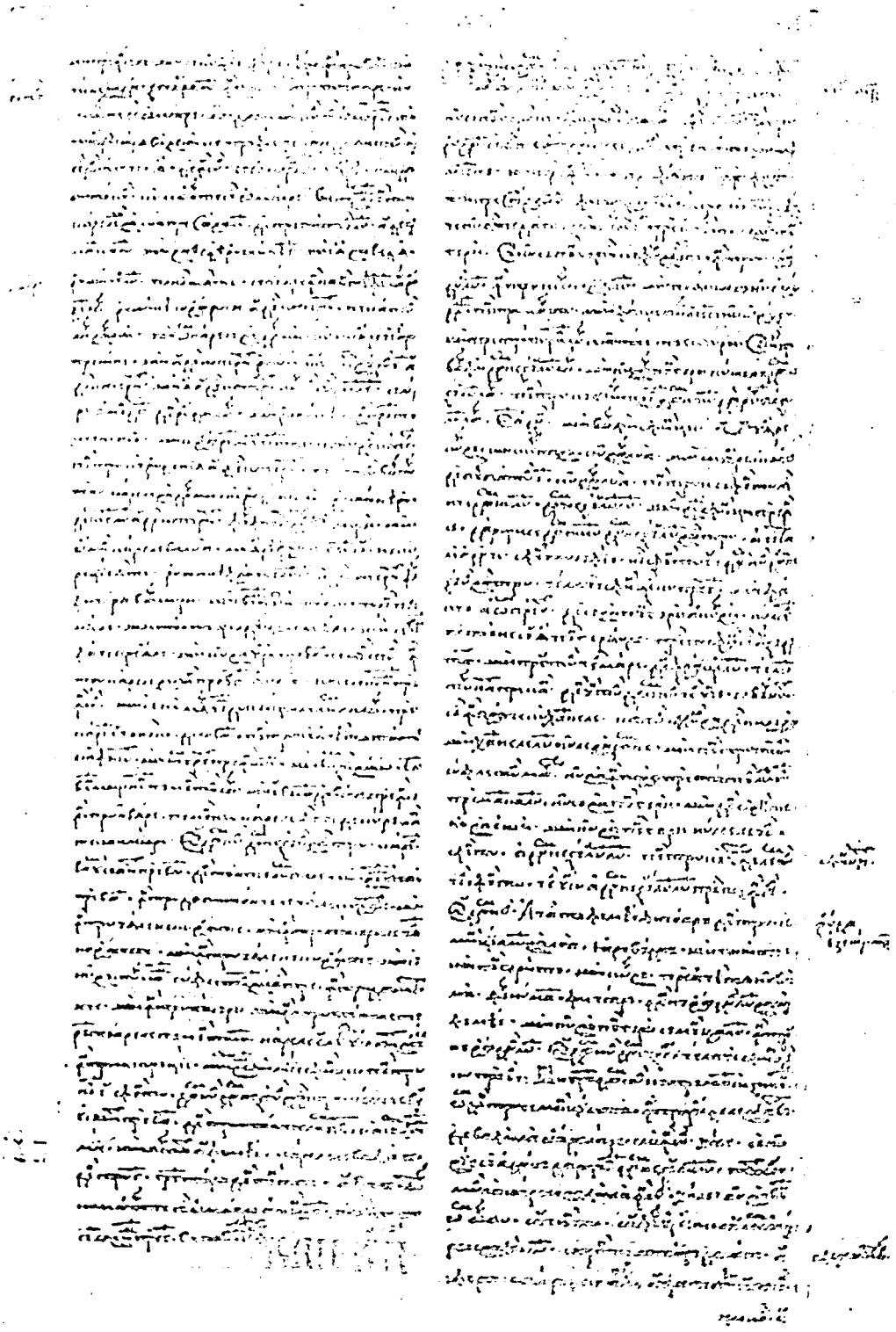

F. 56 v.

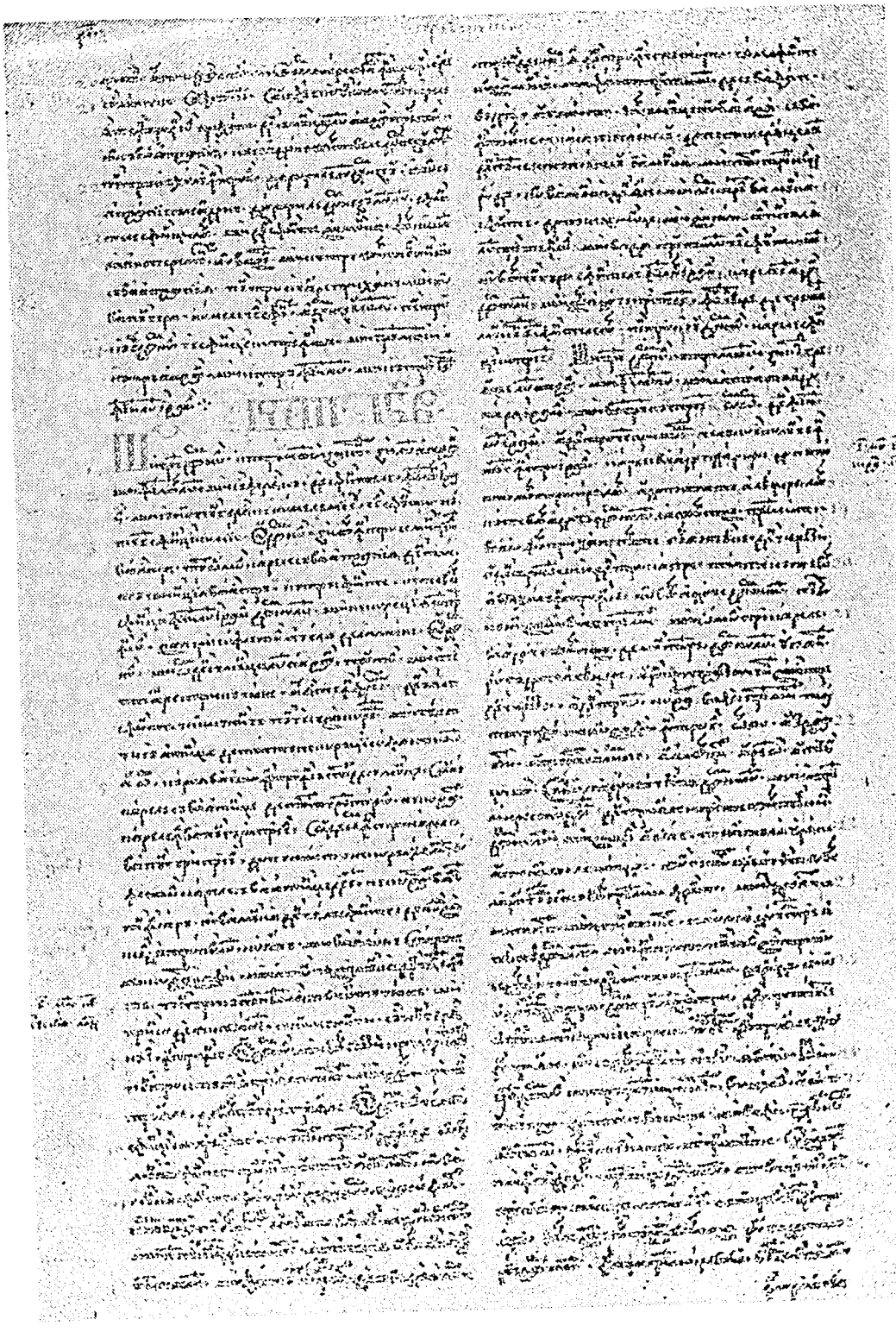

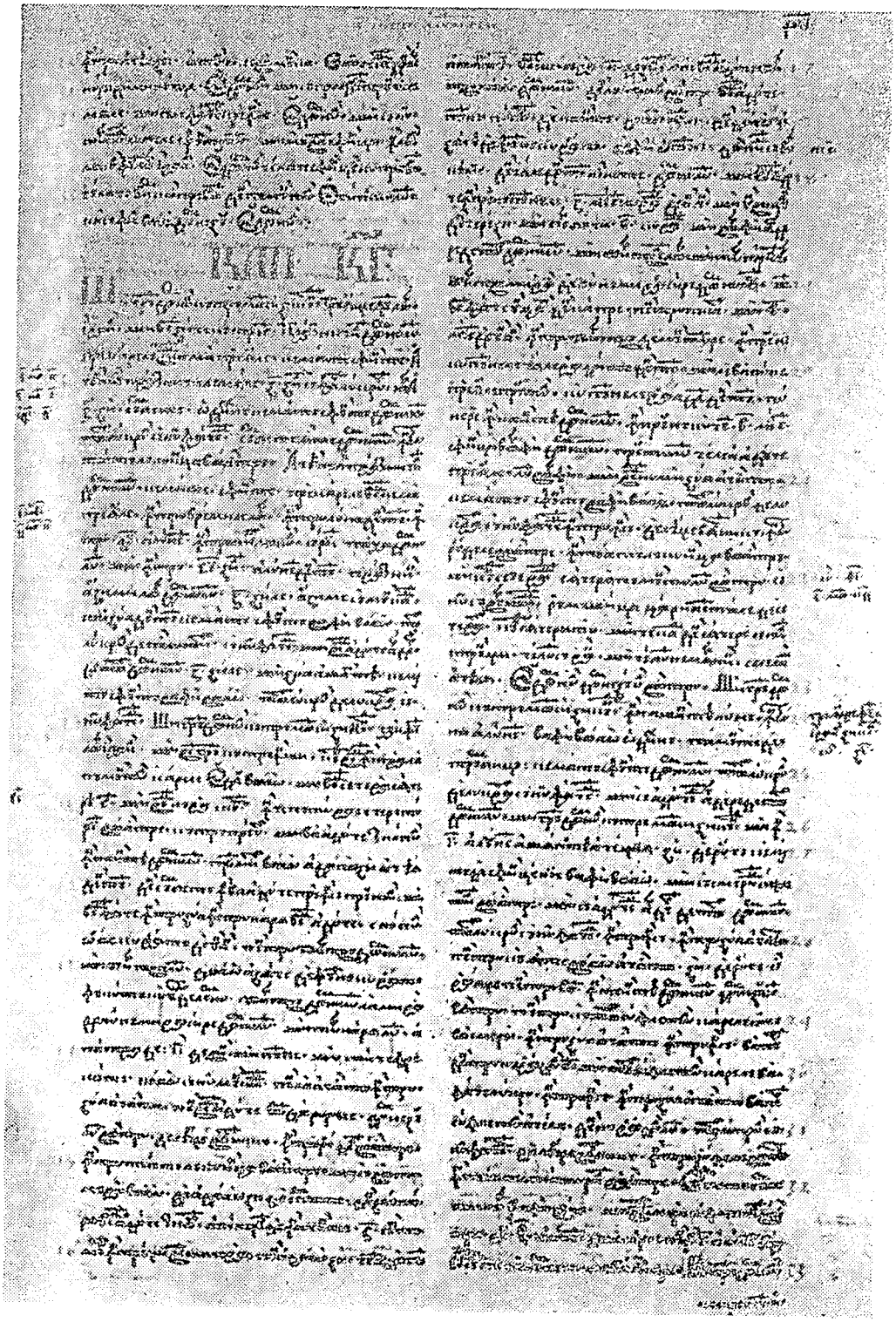

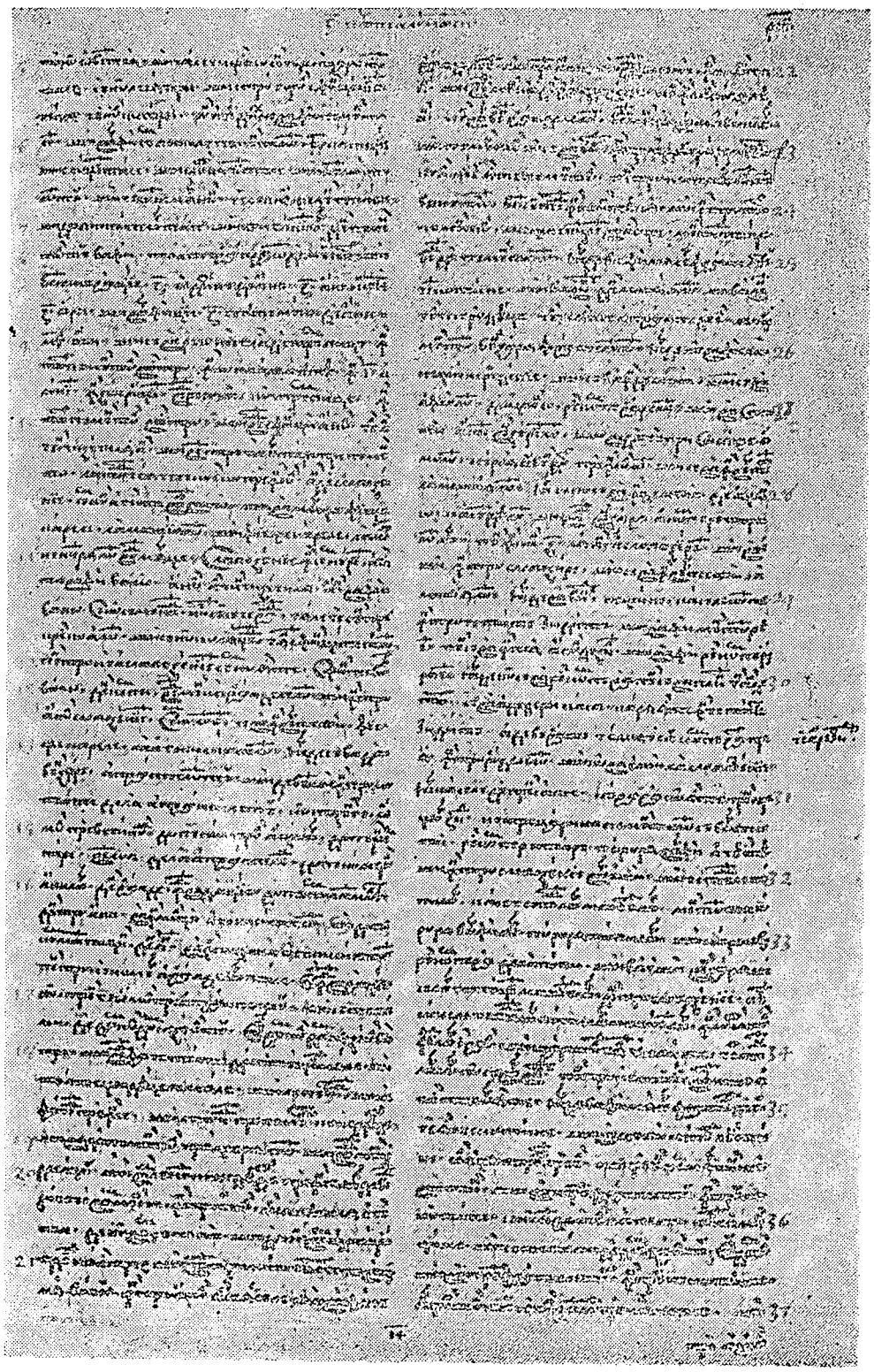

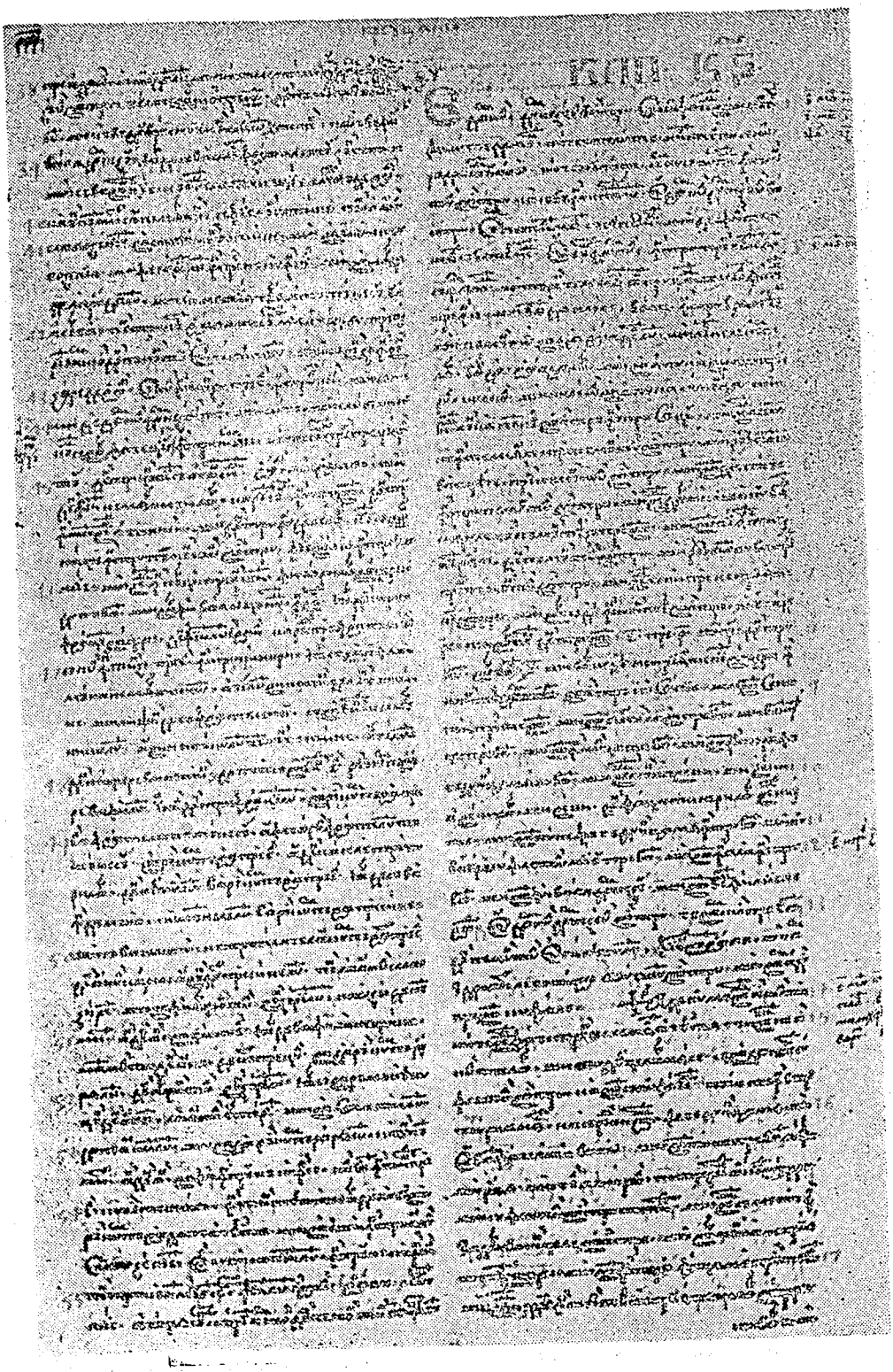

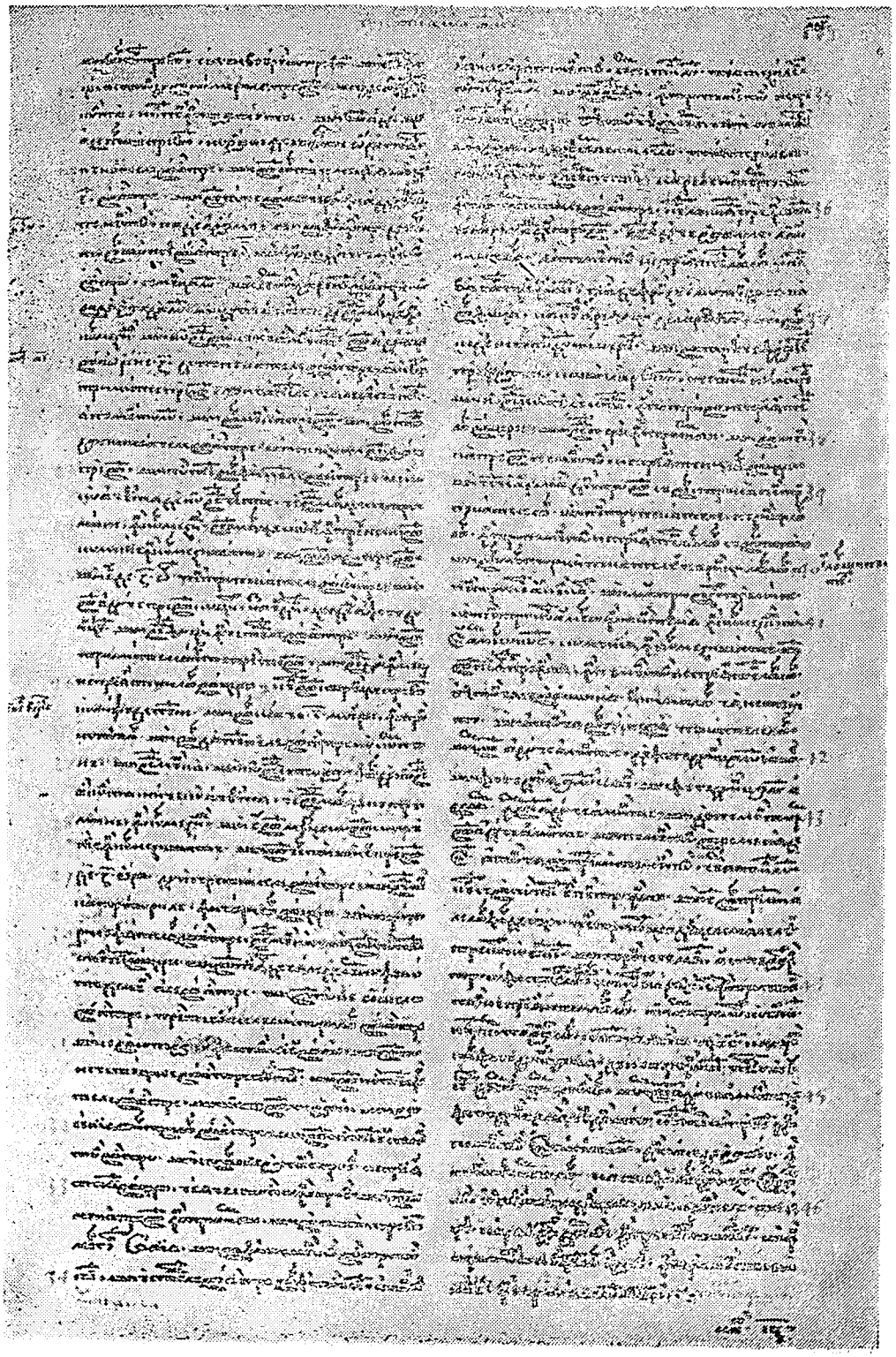

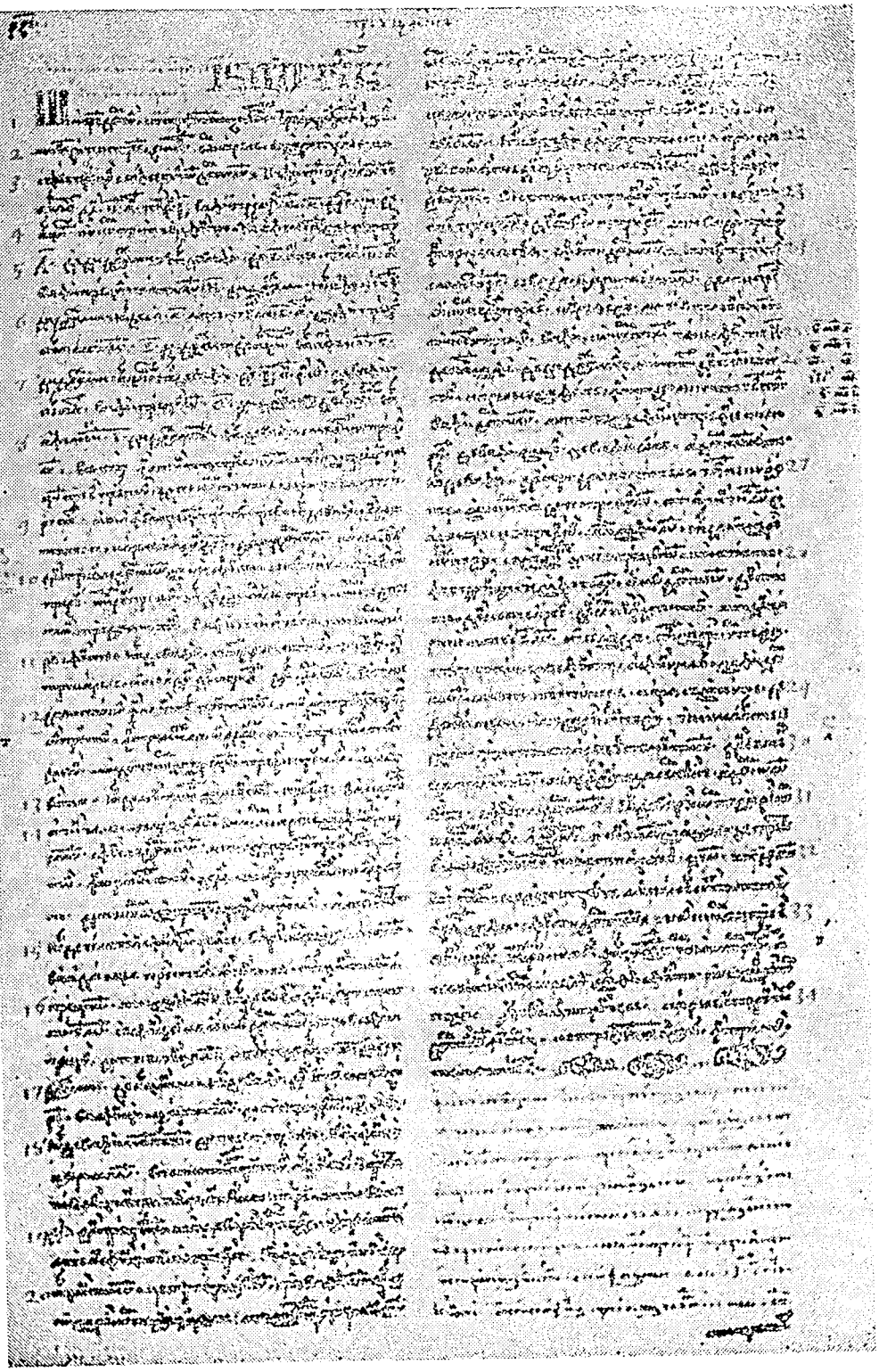

FOTOCOPII

MS. 4389

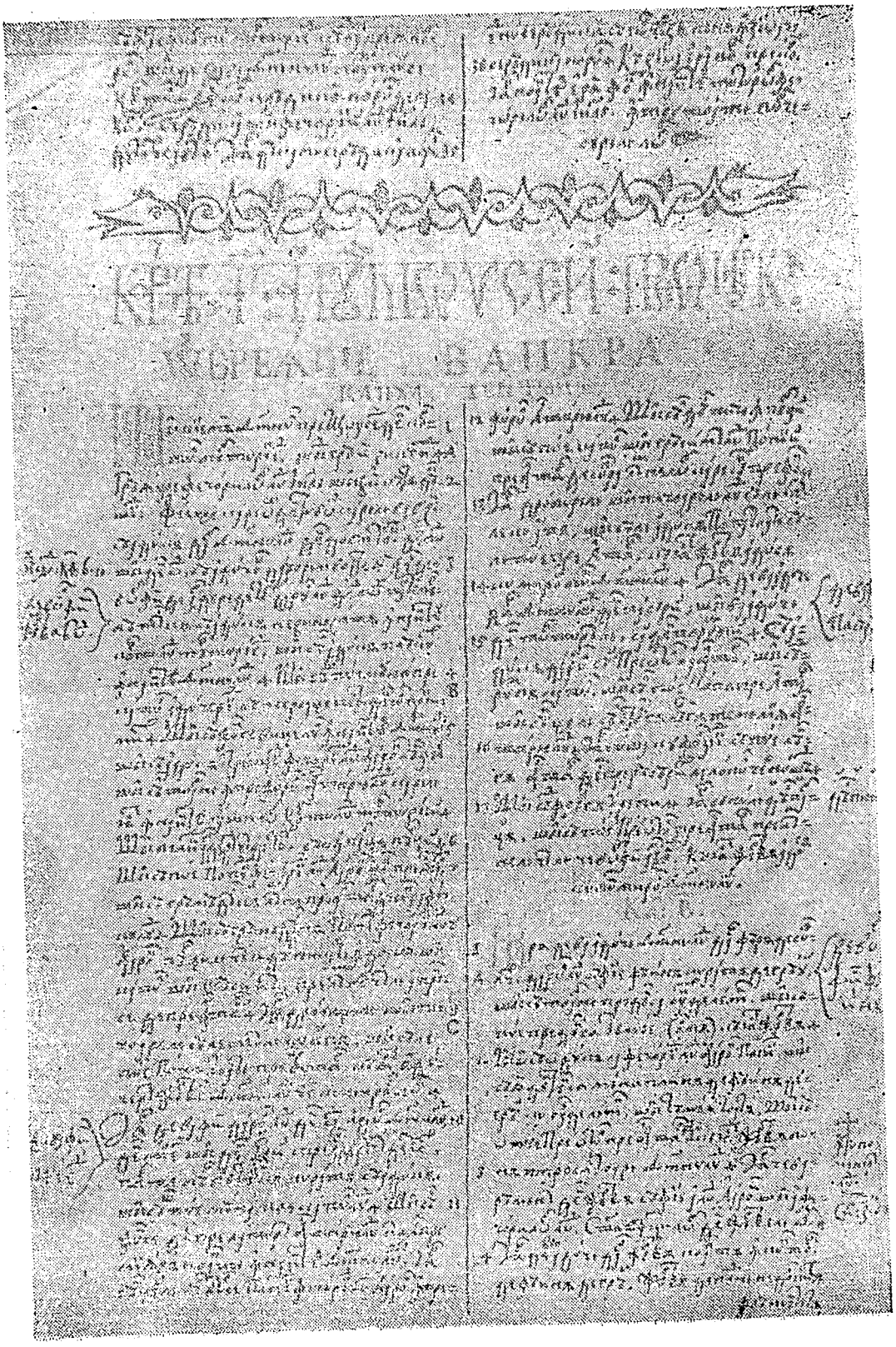

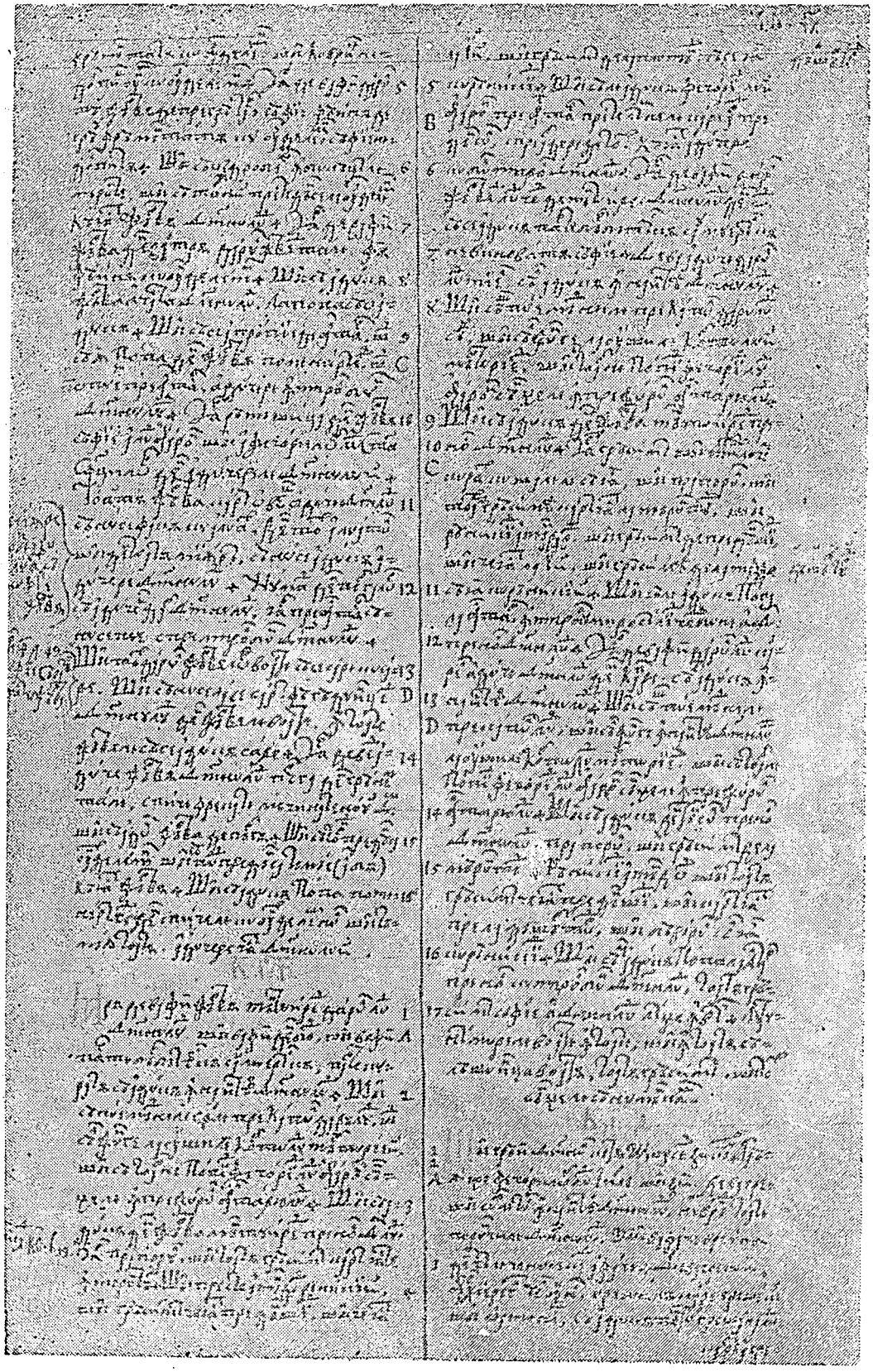

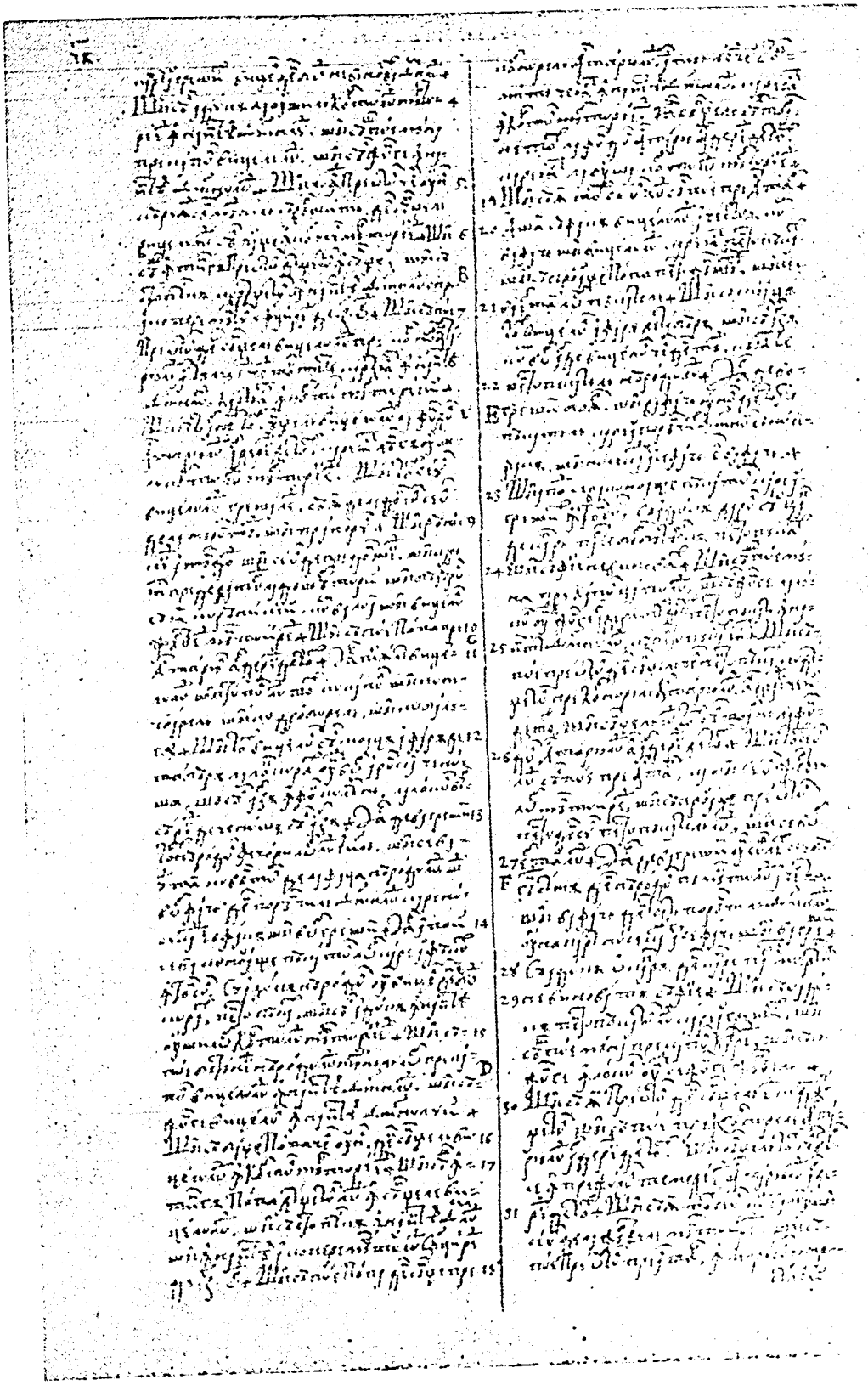

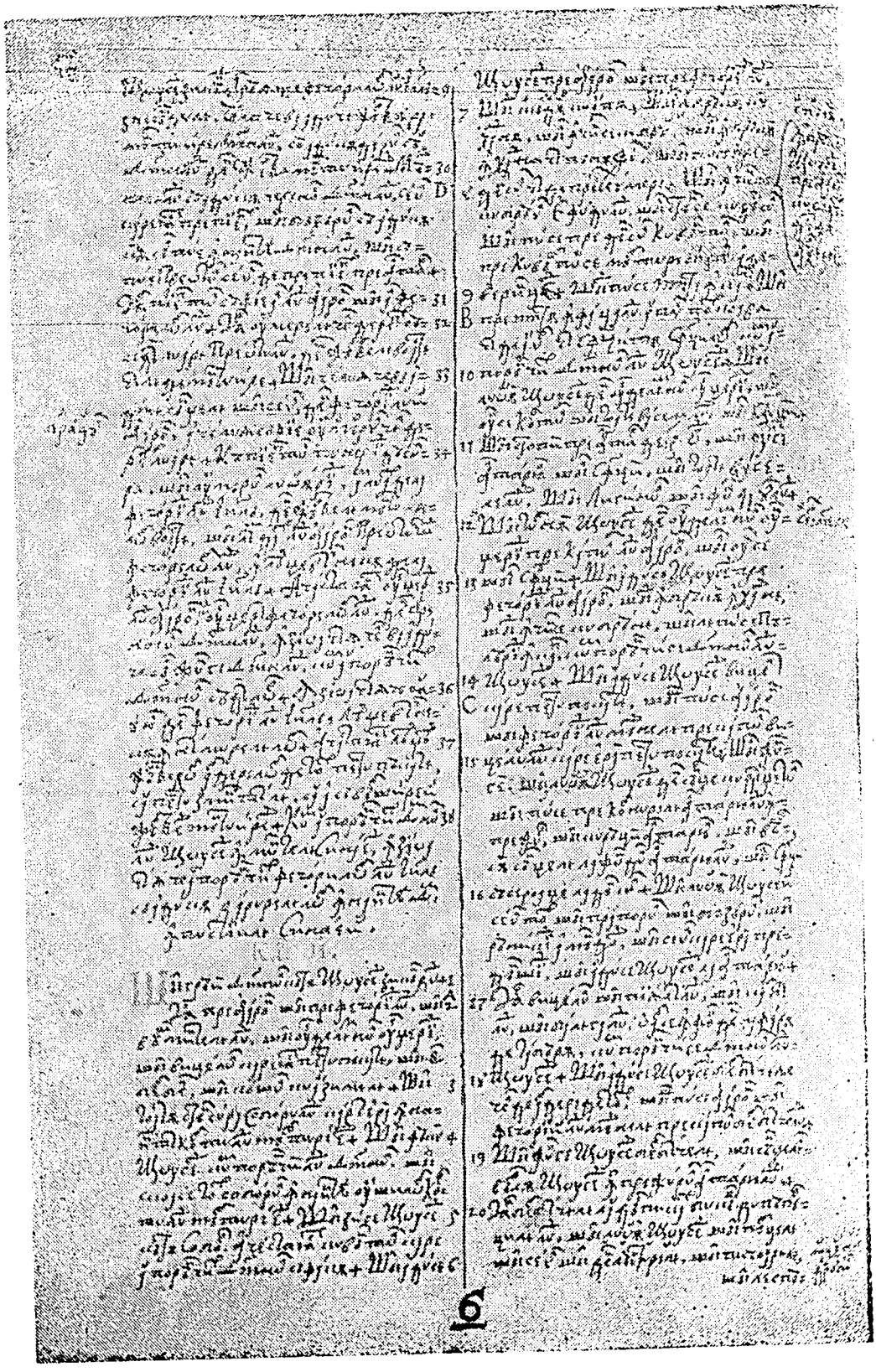

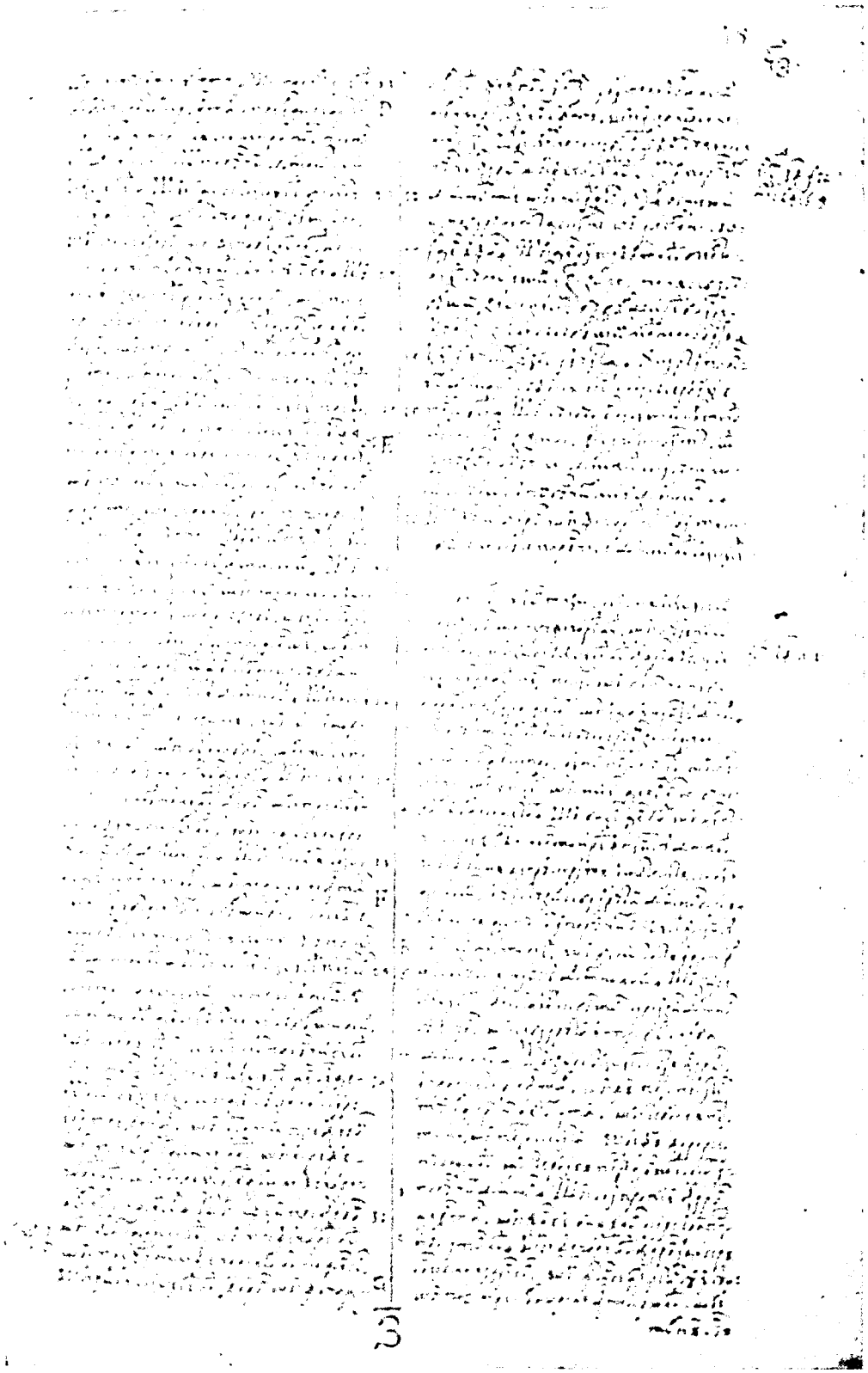

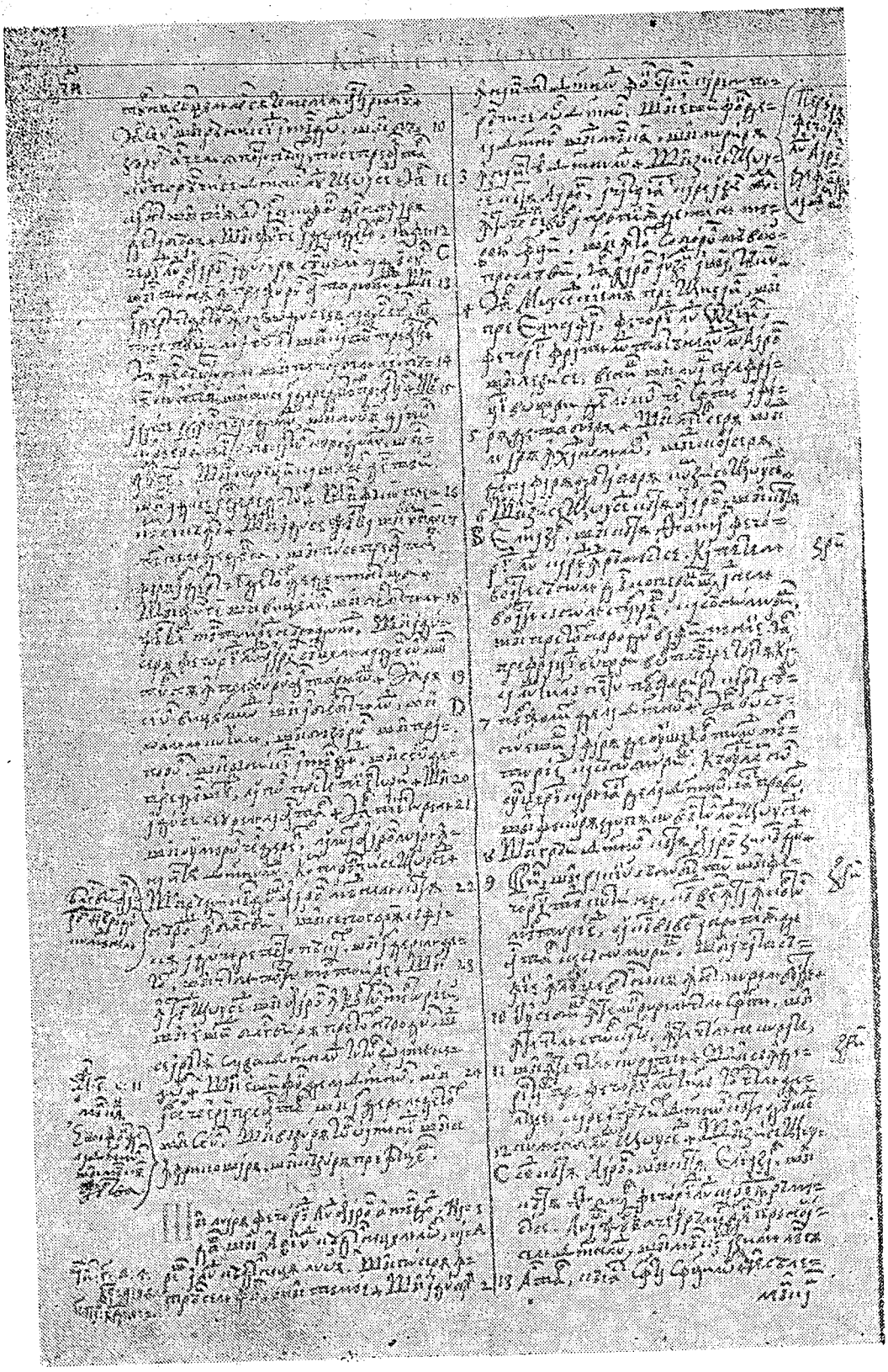

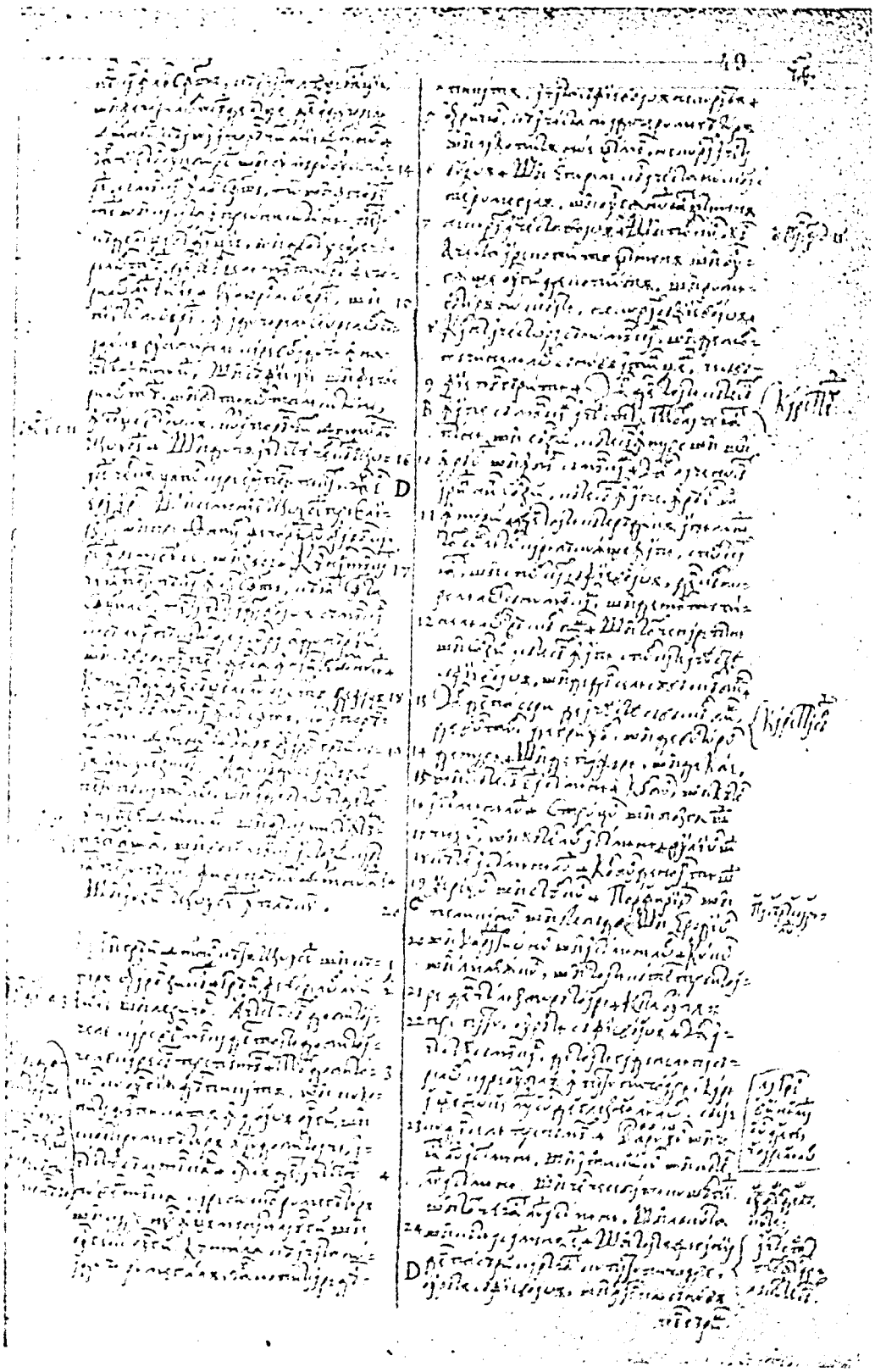

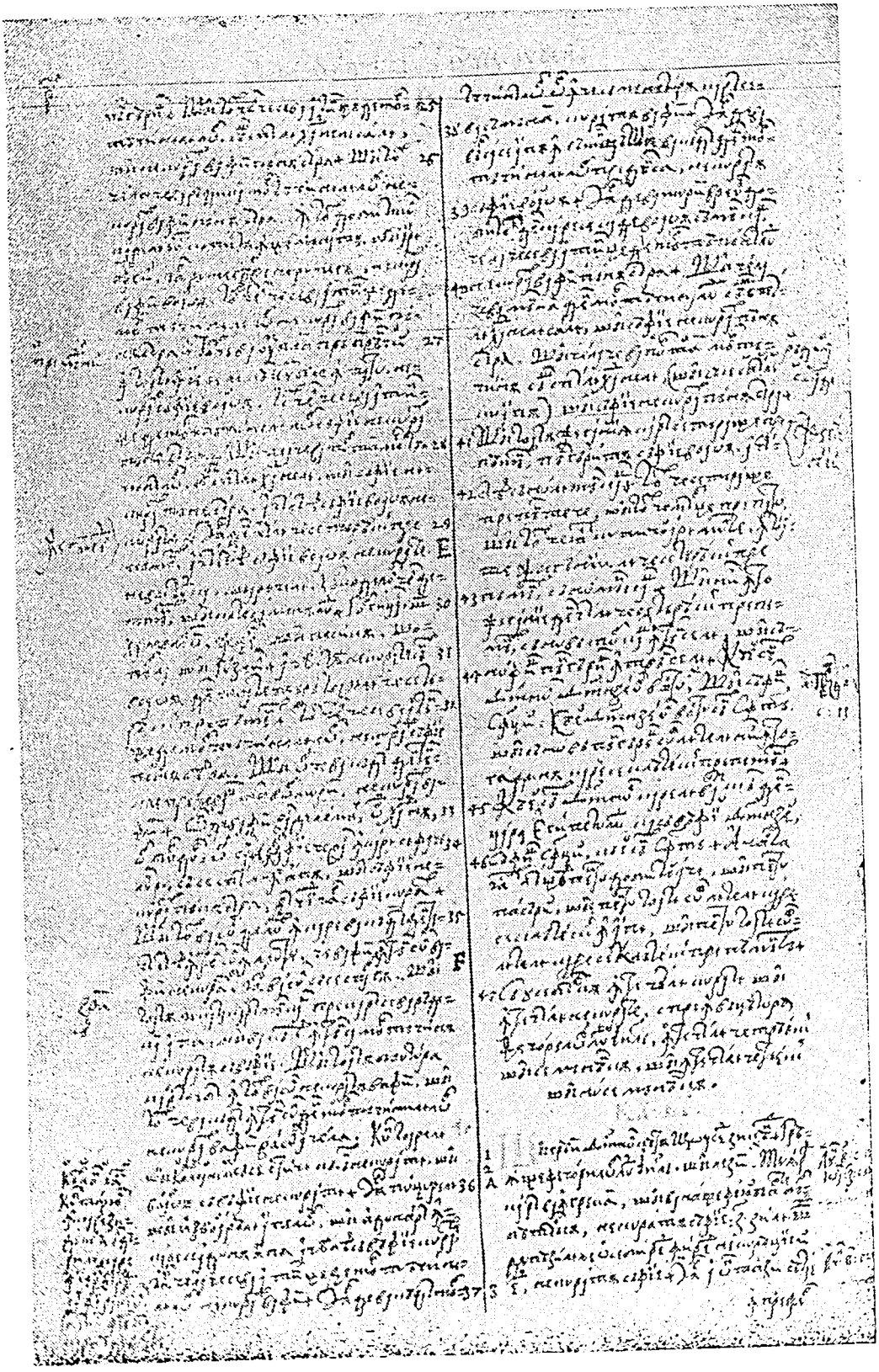

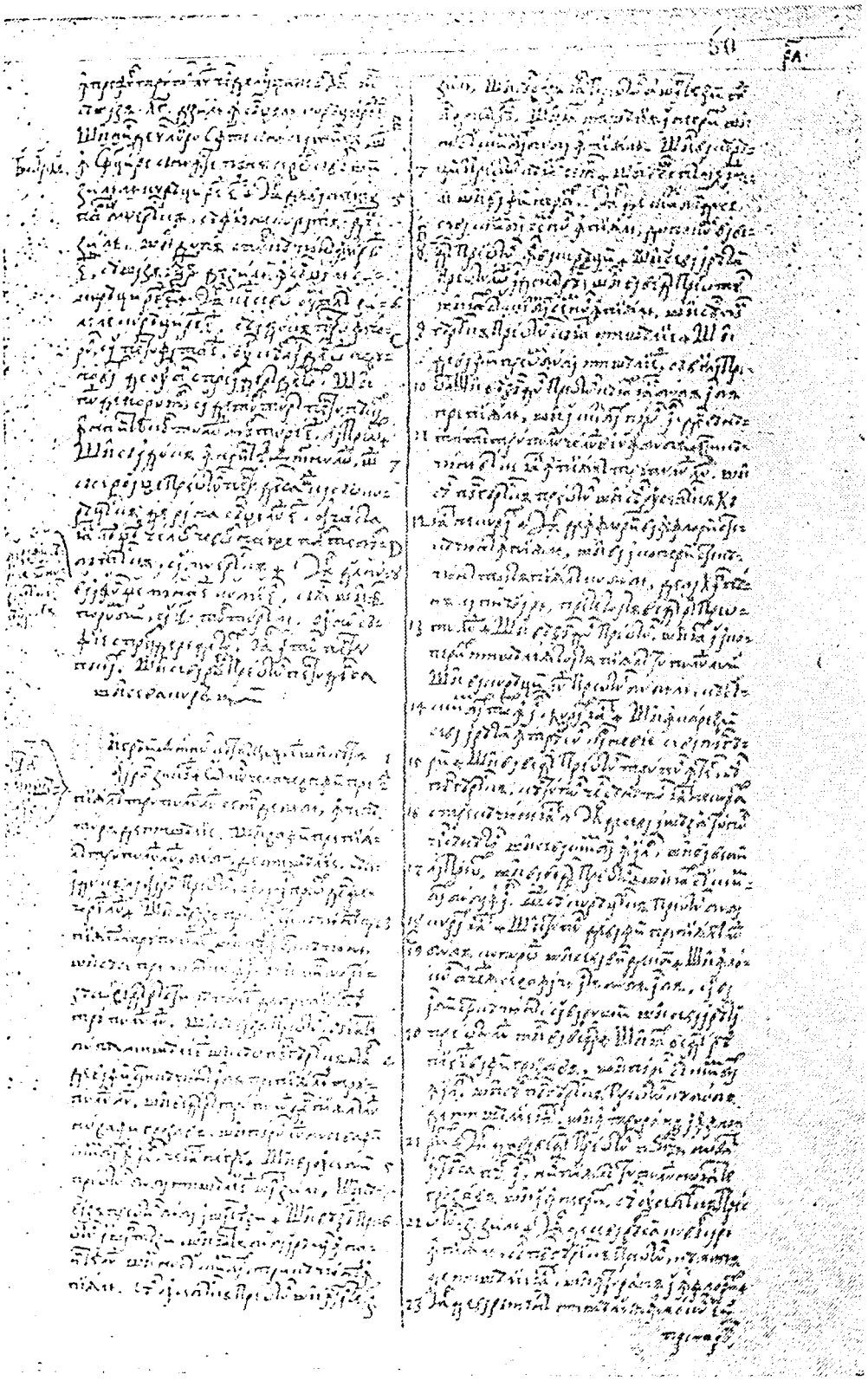

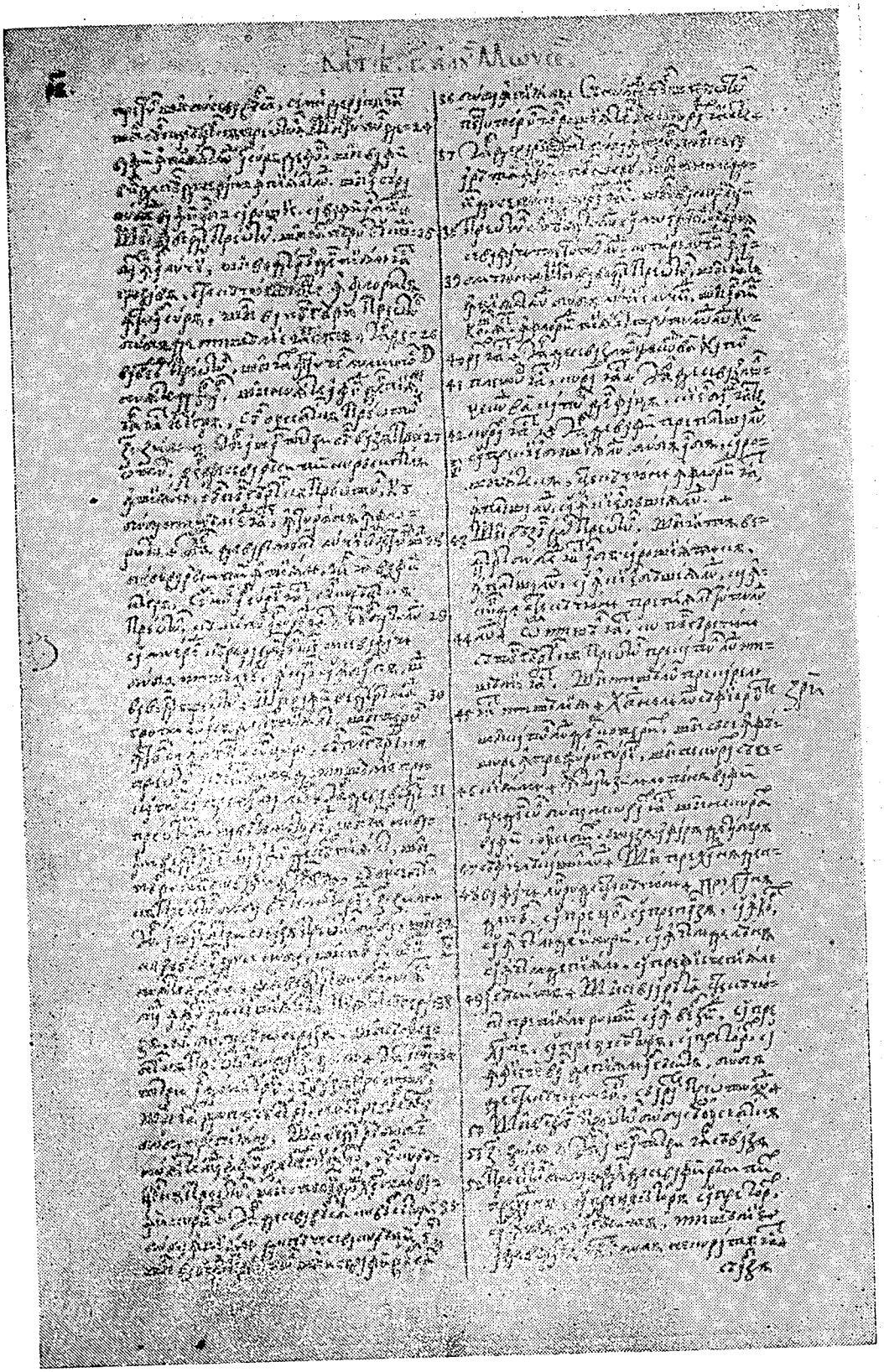

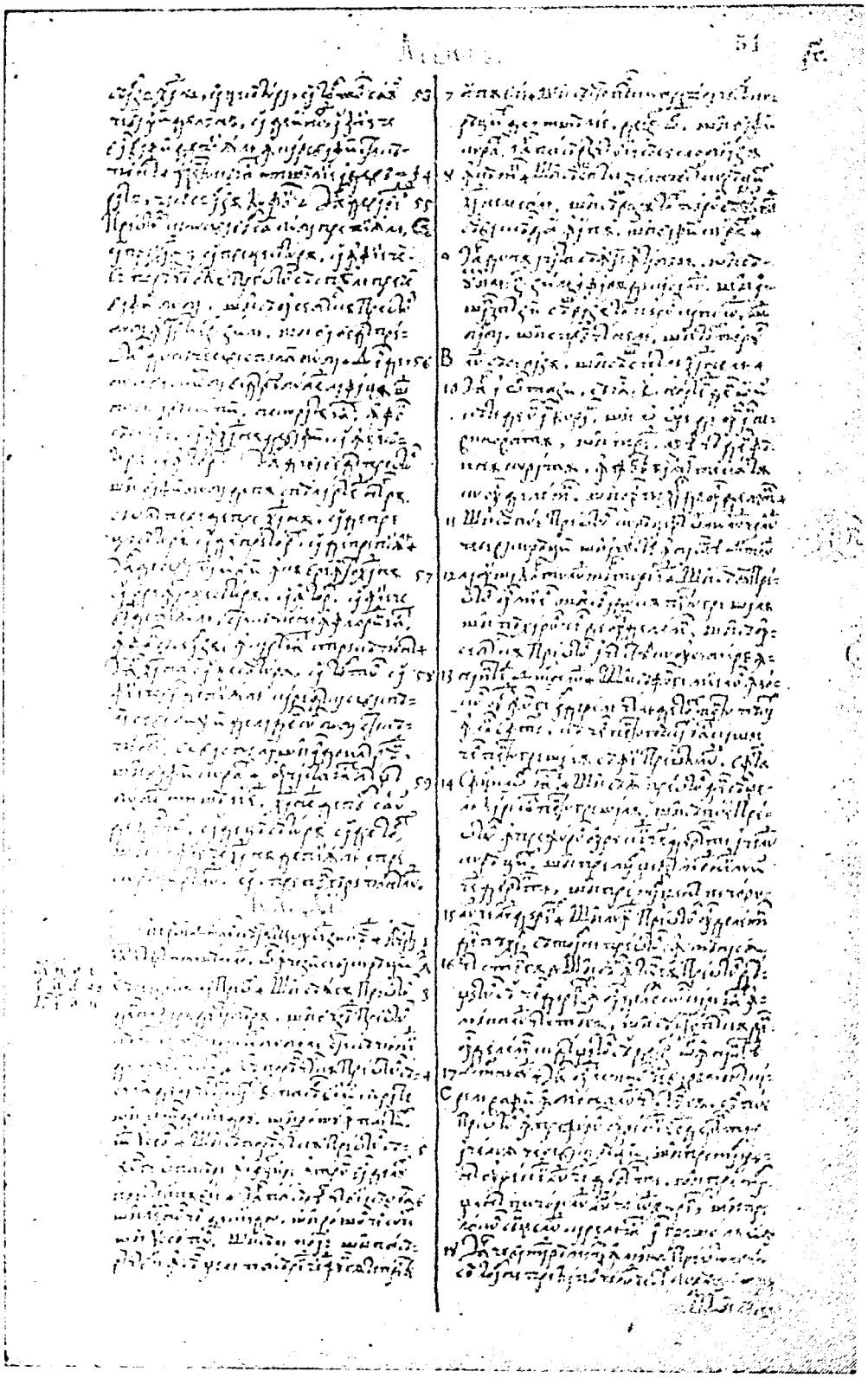

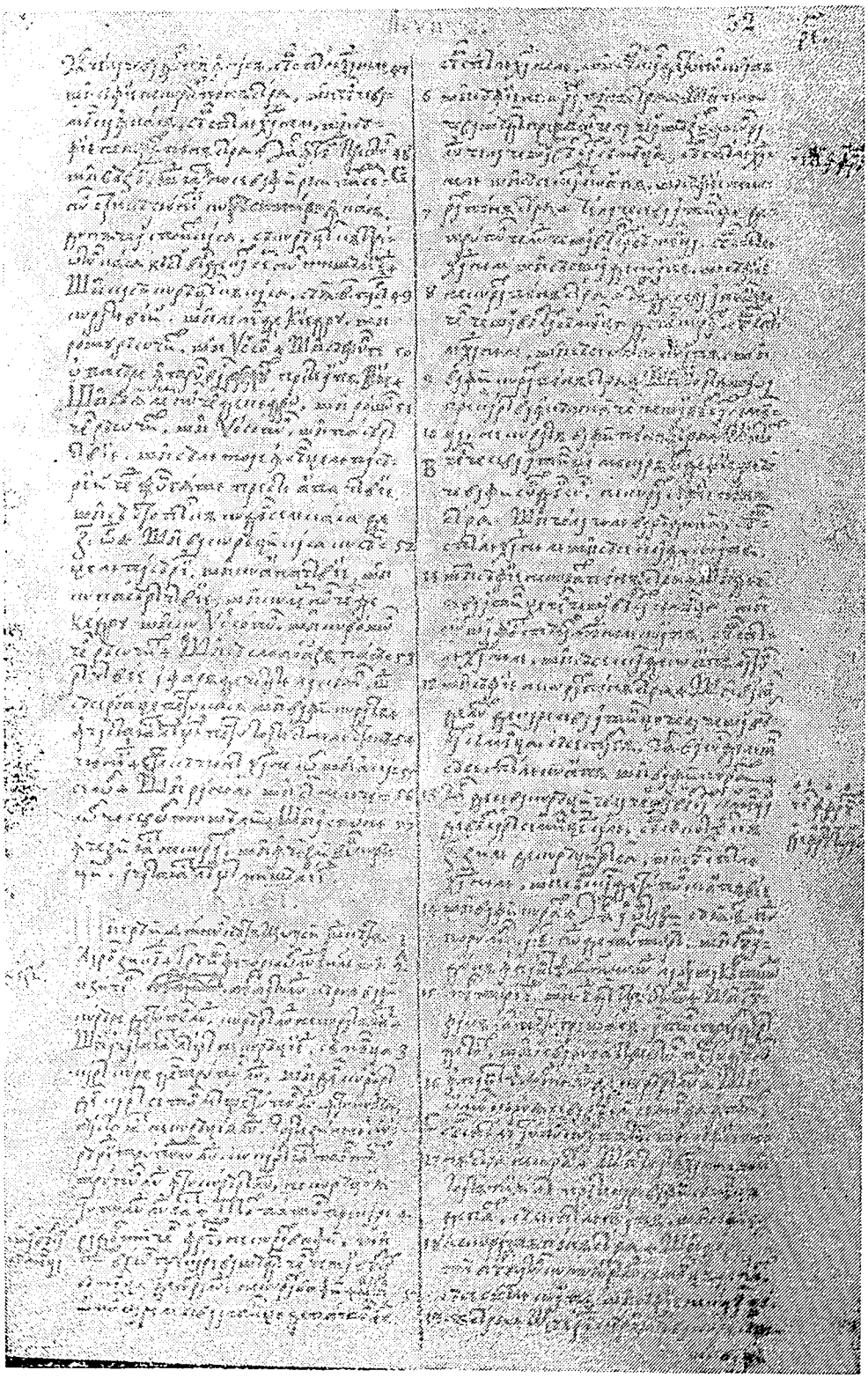

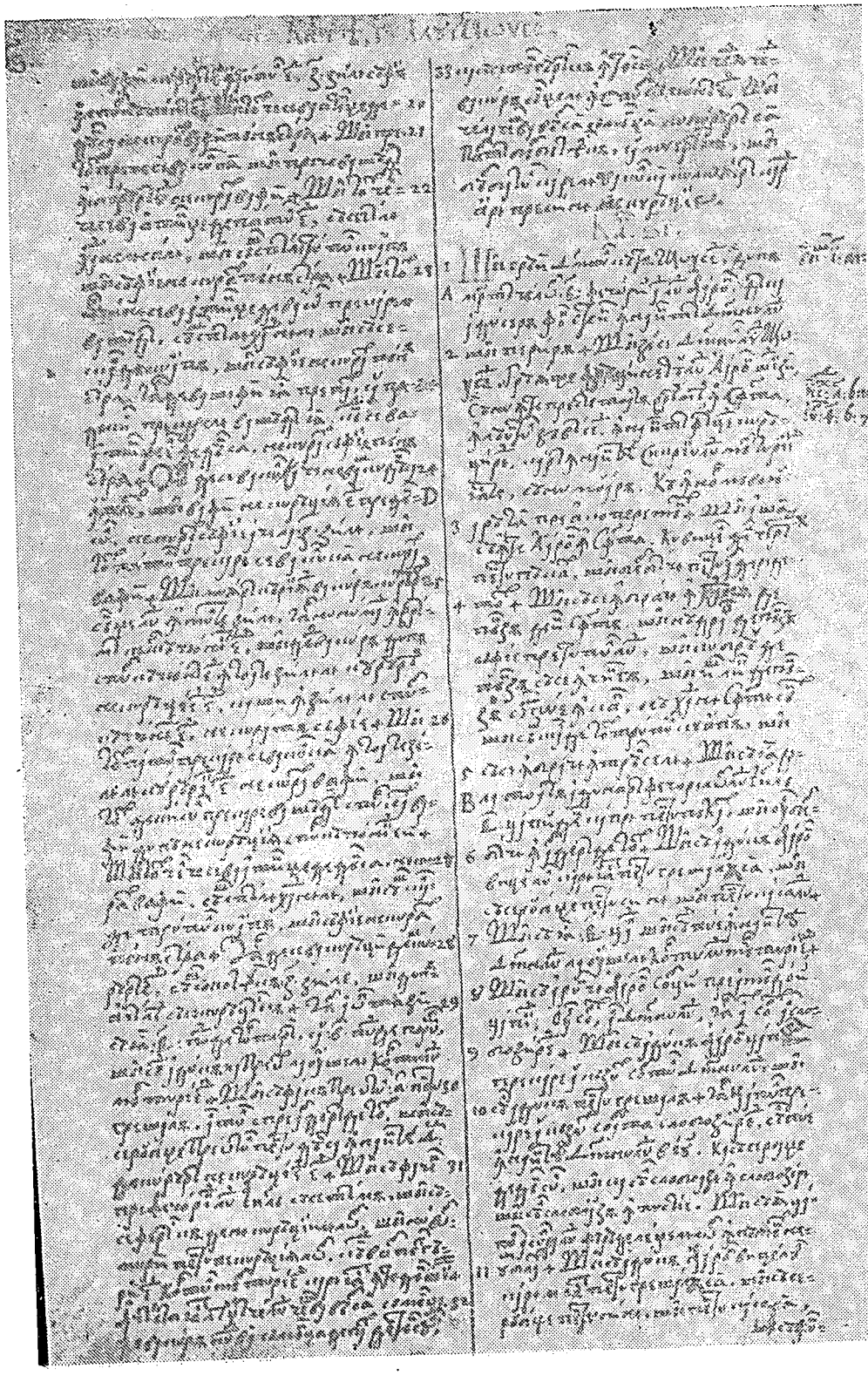

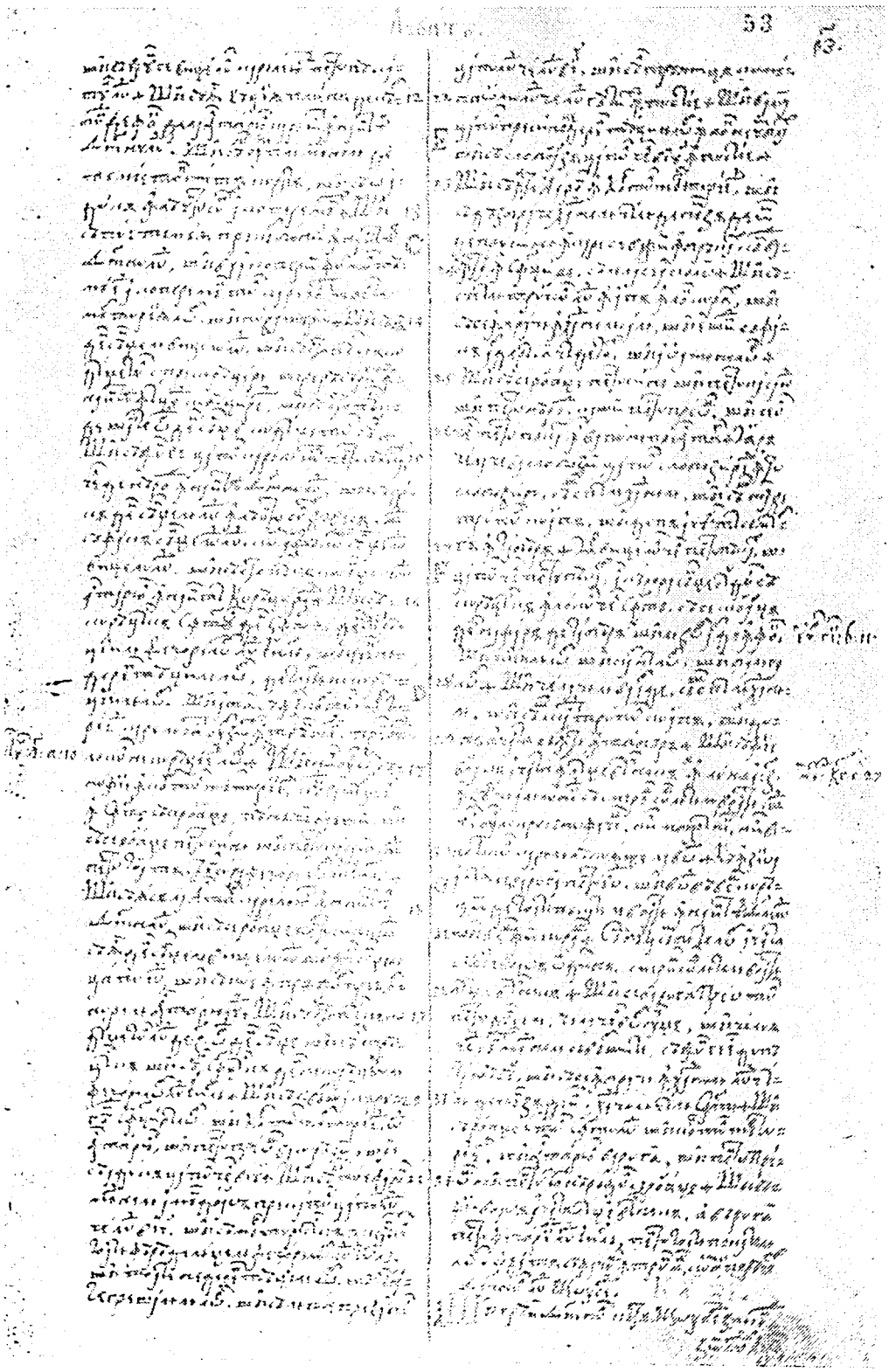

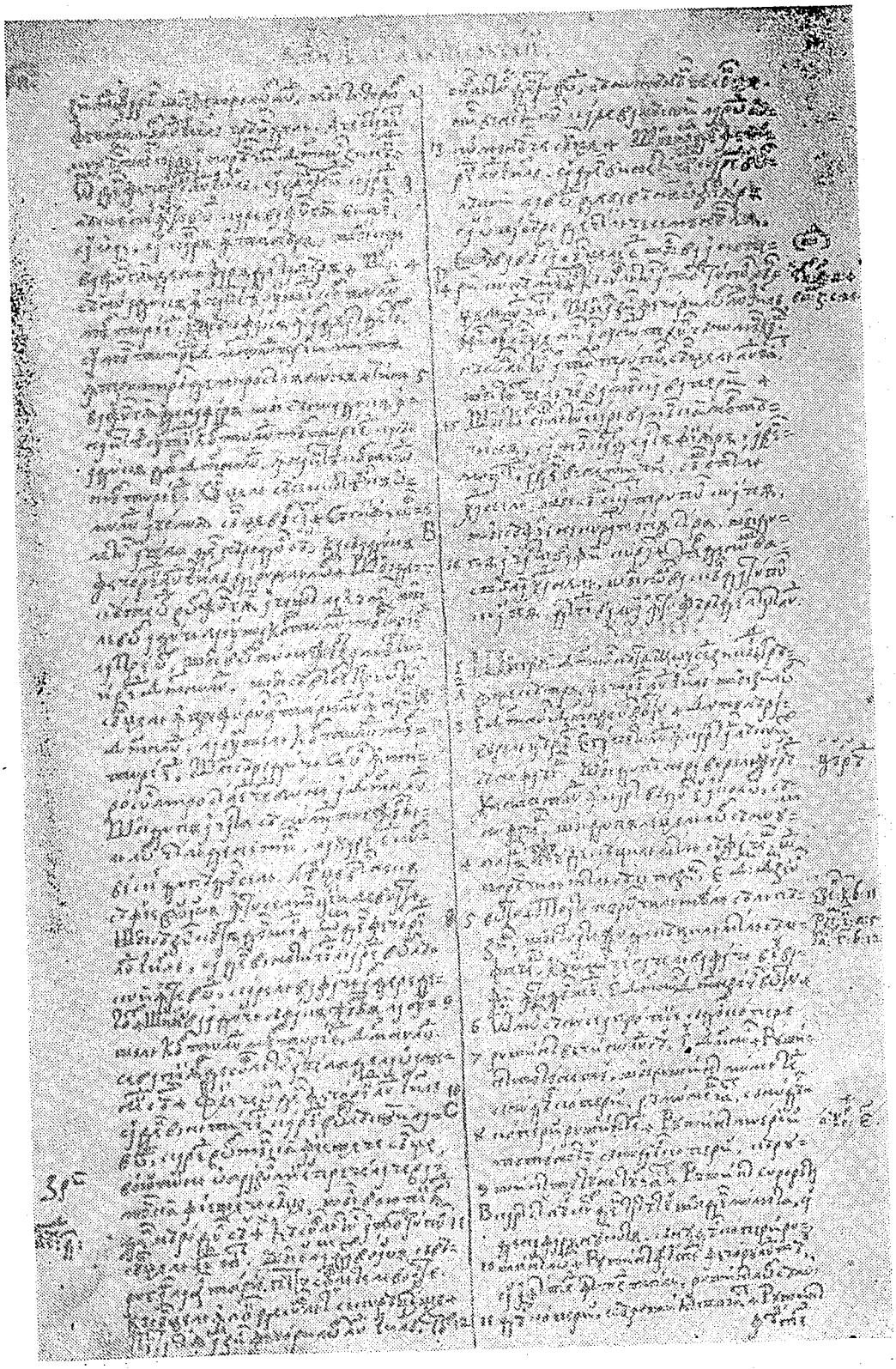

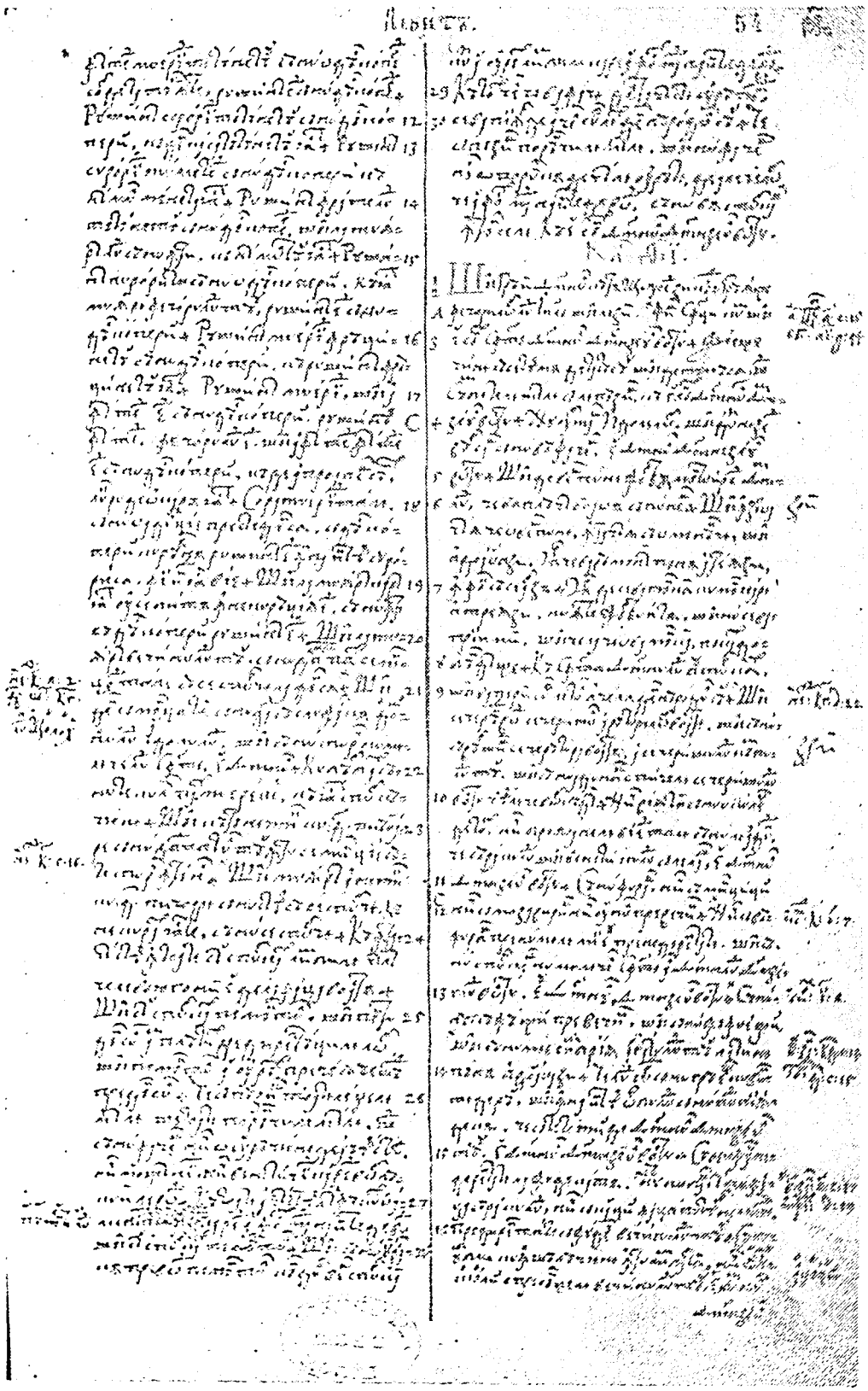

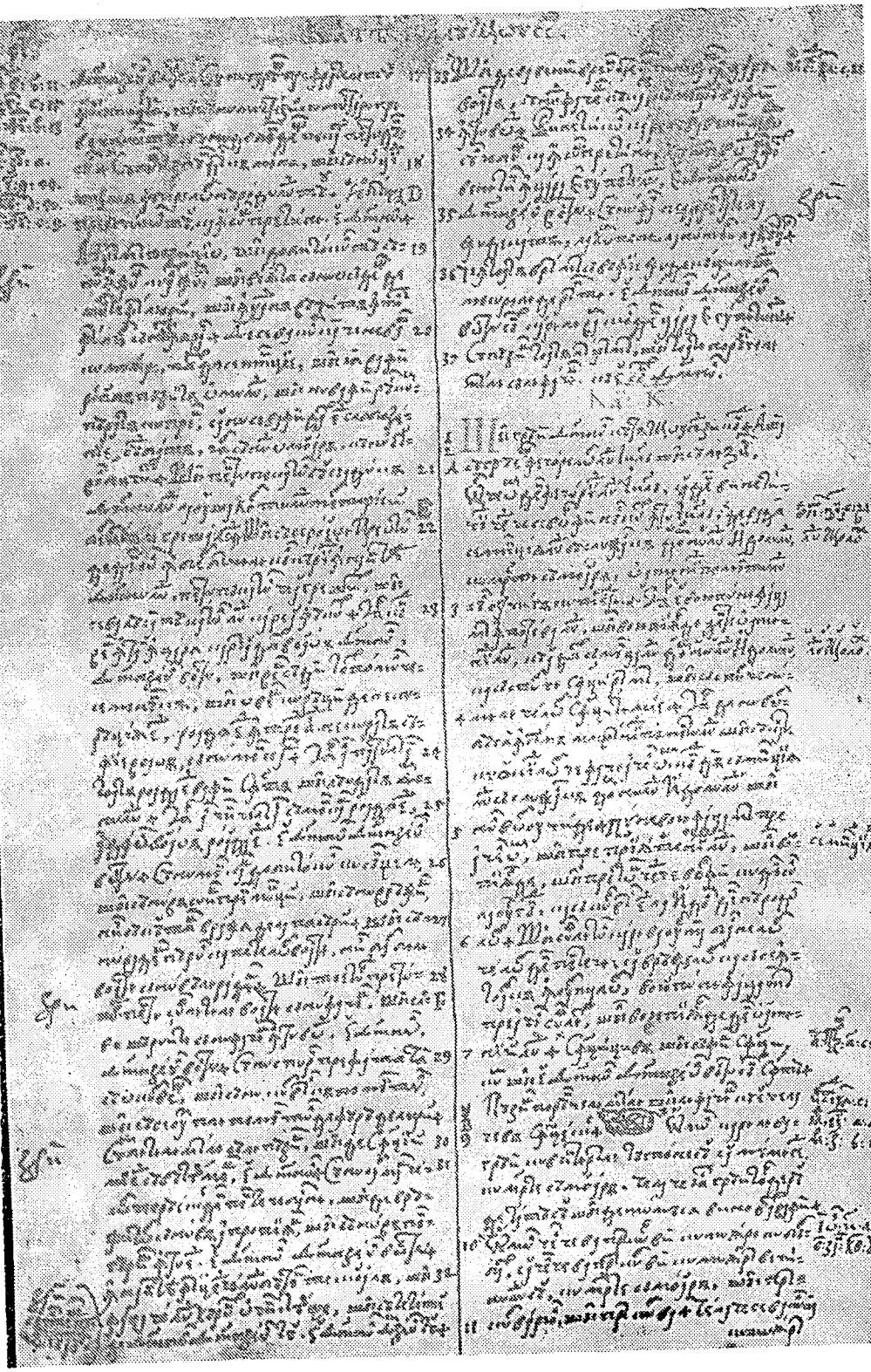

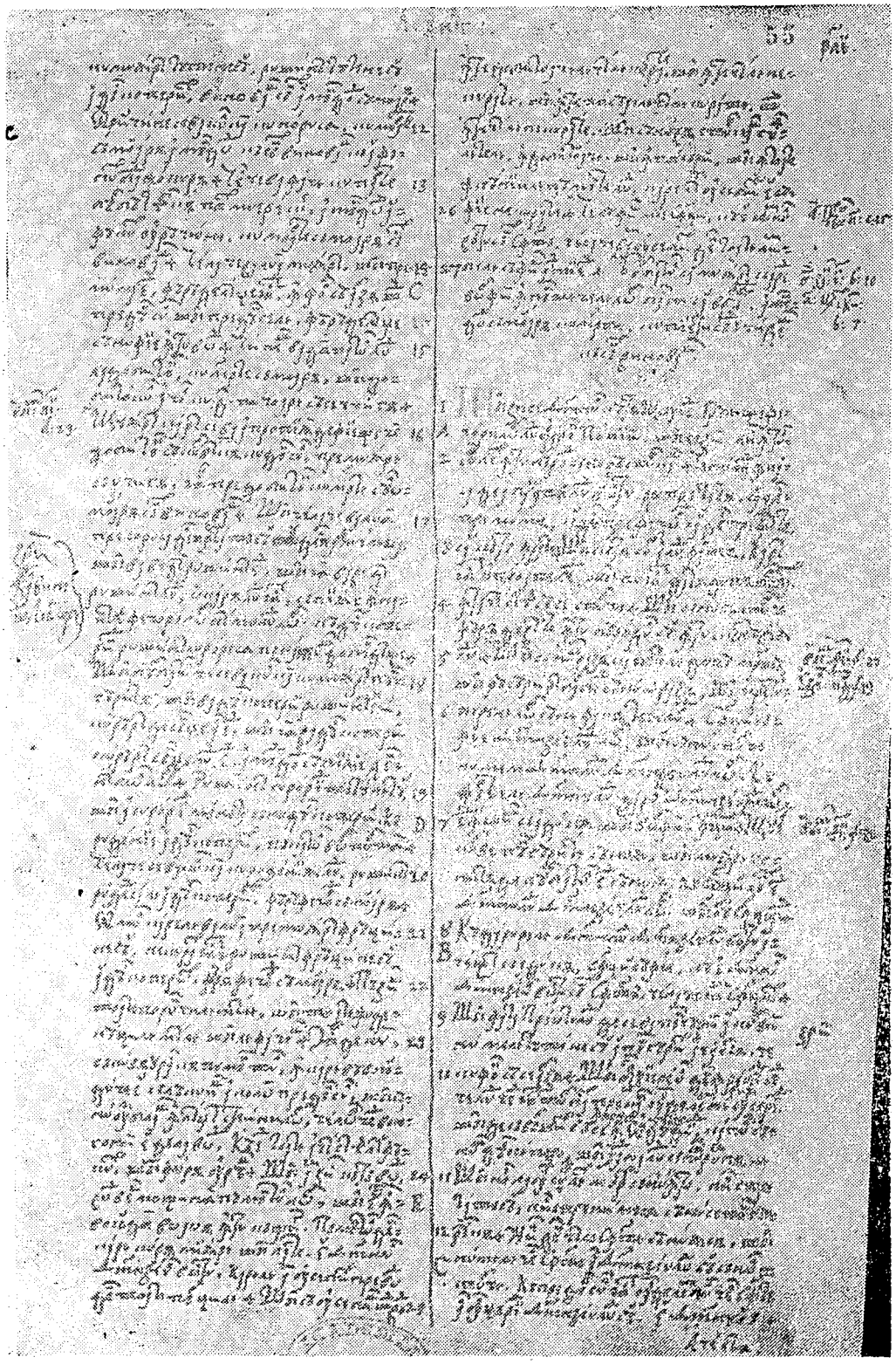

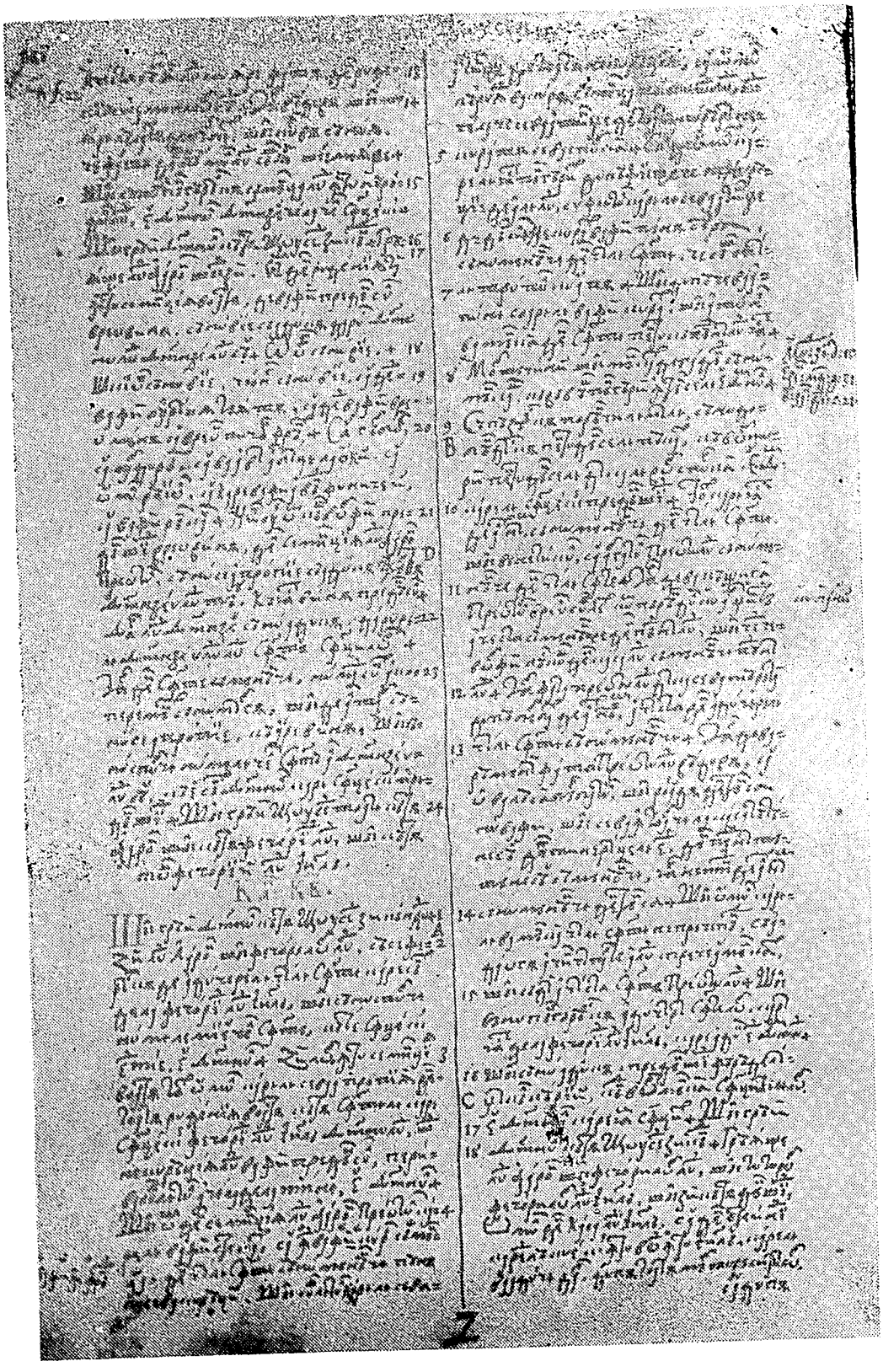

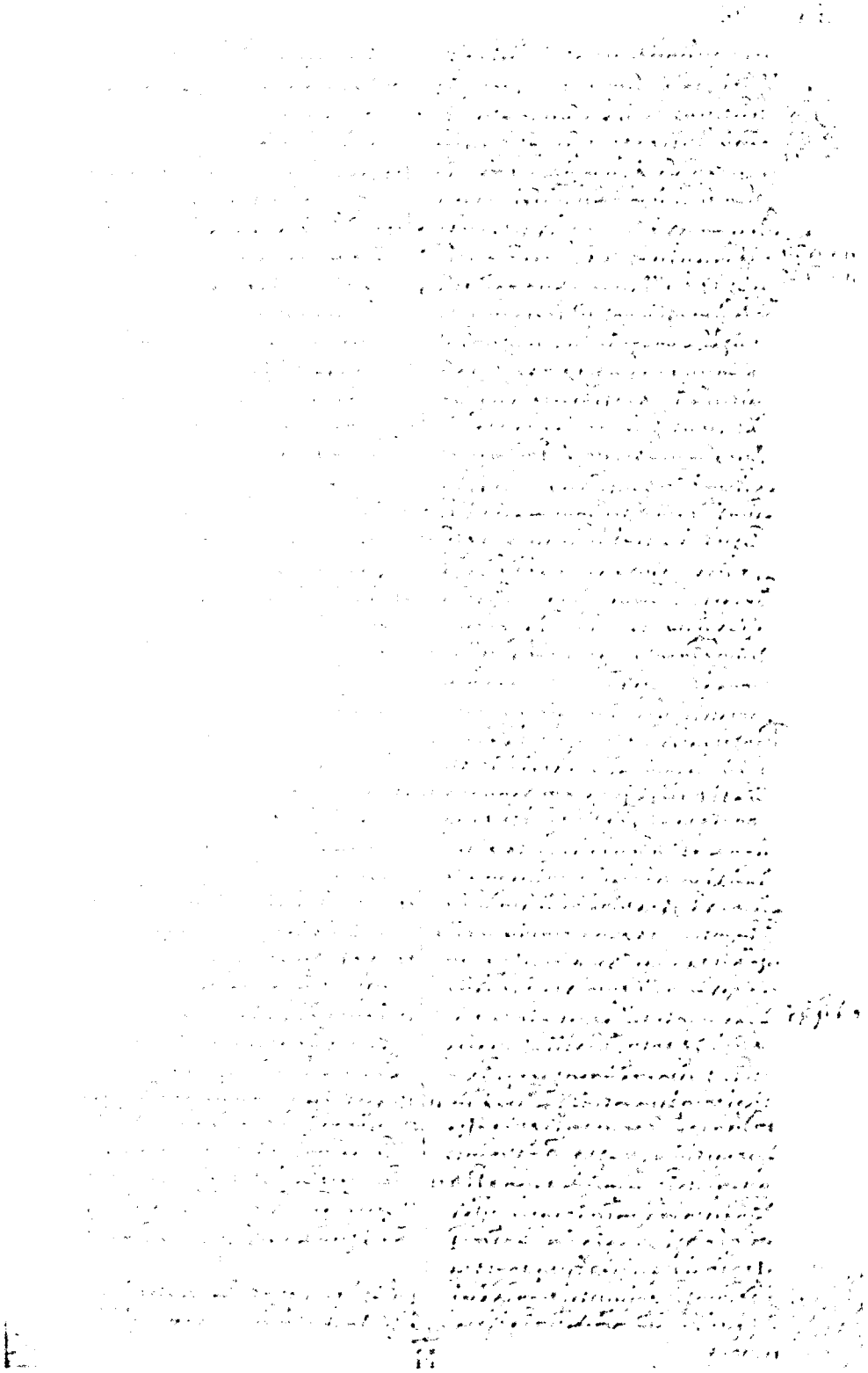

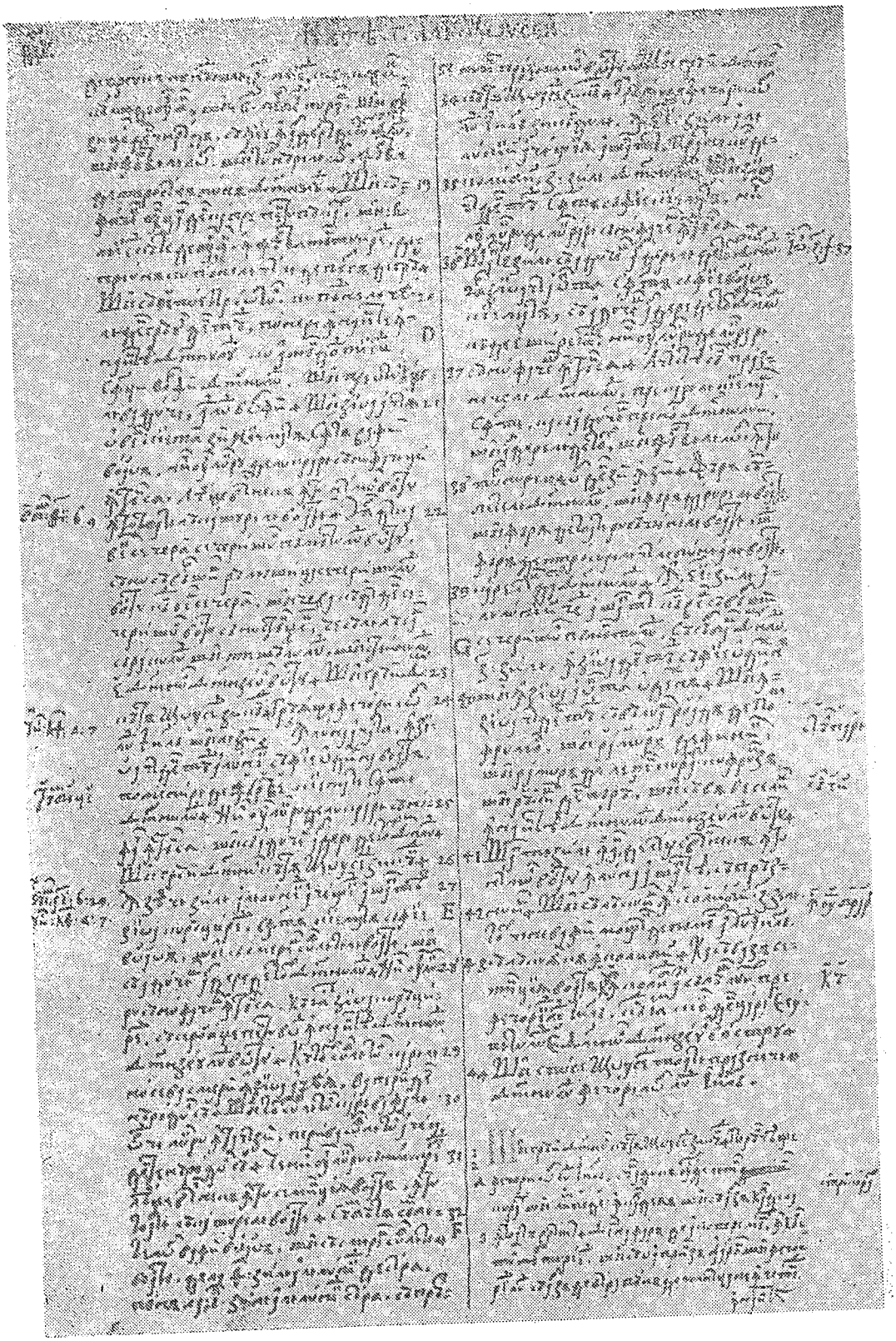

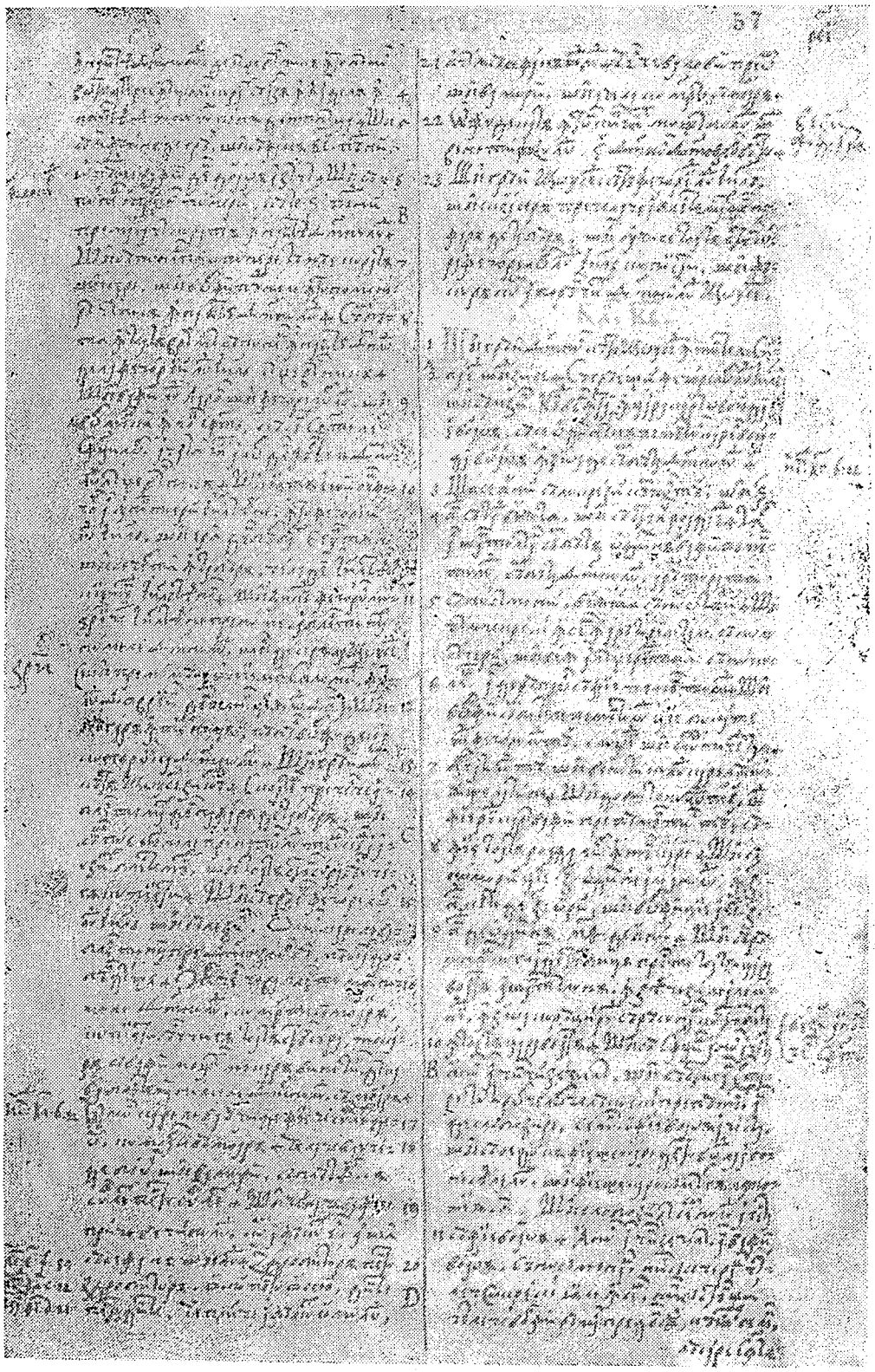

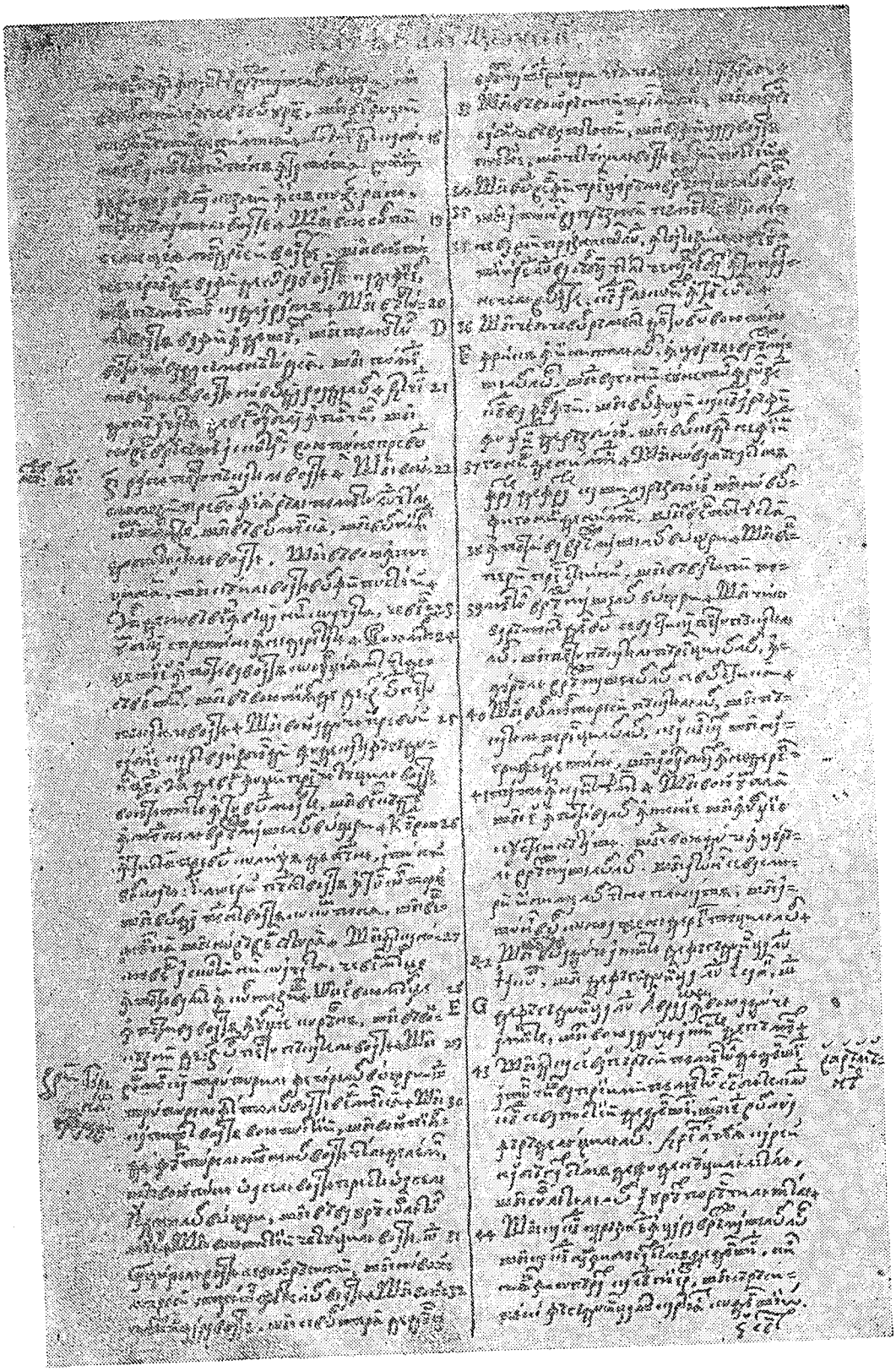

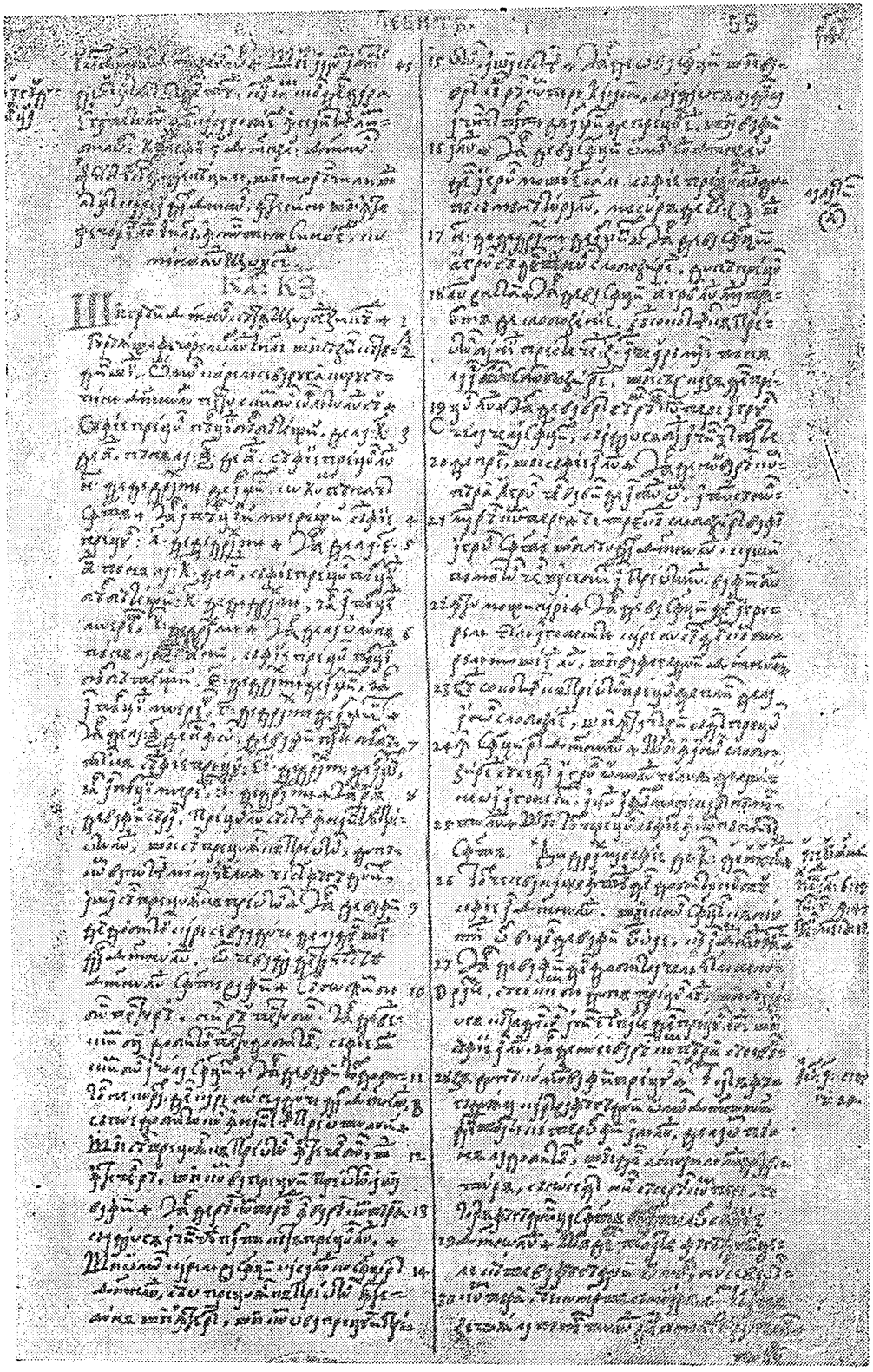

ERATĂ

LA

PARS II, *EXODUS*

Pagina	Coloana	Rînd	În loc de:	Se va citi:
22	2	1-3 de jos	Se mută la p. 23, col. I, jos. *Addenda :* Construcţia *a vrea,* la imperfect, + infinitul are în limba veche, de regulă, valoare de condiţional trecut. Această valoare s-ar putea întrevedea şi în exemplele de sub *II,6.4.2.*	
23	12	14	34,25	34,35
344	1-2		Fotocopia a fost paginată greşit (cf. p. 321 din acest volum). Pentru ultimele cinci rînduri ale *Exodului* din Ms. 45, f. 46 v., vezi foto. din acest volum, pag. 261, col. I.	

CUPRINS

Vasile Arvinte: *Studiu lingvistic asupra cărții a treia (Preoția) din Biblia de la București (1688) în comparație cu ms. 45 și cu ms. 4389* 1

Ordinea cărților biblice — abrevieri 55

Bibliografie 57

Abrevieri 63

Notă asupra ediției 65

Texte 67

Coloana I: Facs. după ediția din 1688 (p. 70—92) (clișee de la Patriarhia Bisericii Ortodoxe Române)

Coloanele II—IV: Texte transcrise de Ioan Caproșu. Text stabilit de Vasile Arvinte și Ioan Caproșu

Coloana a V-a: Versiune modernă de Eugen Munteanu

Note (Ioan Caproșu) 160

Comentarii (Eugen Munteanu) 163

Indice (Paul Miron și Elsa Lüder) 205

Fotocopii: Ms. 45 (f. 46 v.—59 v.) 259
Ms. 4389 (f. 44 v.—59 v.) 289

Errata la Pars II, *Leviticus* 322

Cuprins 323

MULȚUMIRE

În condițiile economice dificile actuale, volumul al III-lea, *Preoția*, din *Biblia 1688*, a putut fi tipărit numai datorită ajutorului financiar al unor instituții românești (Ministerul Culturii, Ministerul Învățământului) și germane, precum și al unor prieteni ai culturii românești din Germania. Ne face o deosebită plăcere să menționăm numele sponsorilor noștri, exprimîndu-le, totodată, profundele noastre sentimente de recunoștință și mulțumirile cele mai alese :

Monseniorul Dr. Dr. *Octavian Bârlea*, Rumänische Unierte Mission, München, care a donat suma de 500.—DM ; Parohia Ortodoxă Română „Buna-Vestire", München, cu suma de 300—DM ; Domnii *Constantin Nagacevschi* și *Mircea Vasiliu*, de la Radio Europa Liberă, München, fiecare cu suma de 200.—DM ; Doamnele și Domnii : Dr. *Rodica Leporda* și Dr. *Gheorghe Leporda* (Neuburg a.d. Donau) ; *Carmen Pompey, Mircea Carp, Gelu Ionescu, Dan Stancu, Thomas Kavanian*, de la Radio Europa Liberă, München, fiecare cu suma de 100.—DM.

Un sprijin substanțial am primit de la președintele asociației „Lions-klub" din Emmendingen (Germania), Domnul ing.-dipl. Hans-Peter Markstein, care ne-a oferit suma de 2000.—DM, pentru care îi exprimăm, și aici, omagiul nostru de mulțumire și recunoștință. Gestul nobil de solidaritate într-o operă culturală a fost posibil datorită diligenței Domnului Prof. Dr. Volker Schupp, de la Institutul de limbă germană al Universității „Albert-Ludwig" din Freiburg, fost rector al acestei Universități, care, și în această ocazie, s-a dovedit a fi un mare și statornic prieten al Universității „Al. I. Cuza" din Iași. Îi exprimăm și Domnului Volker Schupp mulțumirile noastre cele mai alese.

Prof. Dr. VASILE ARVINTE

Iași, ianuarie, 1994

La tipărirea acestui volum a contribuit și Fundația Soros pentru o Societate Deschisă cu suma de 3 100 U.S. $

ADDENDA

BIBLIA 1688, PARIS III. LEVITICUS

(Adăugiri la Bibliografie)

ALBRICHT	W. F. Albricht, *The Archaeology of Palestine*, 1960.
ALEXANDRU, I. MAR.	Ioan Alexandru, *Imnele Maramureșului*, Cartea Românească, București, 1988.
BĂCESCU, PĂS.	Mihai Băcescu, *Păsările în nomenclatura și viața poporului român*, Editura Academiei, București, 1960.
BH	*Biblia Herbraica Stuttgartensia*, quae antea cooperantibus A. Alt. Eissfeldt, P. Kahle ediderat R. Kittel (...), Stuttgart, 1977.
BHH	*Biblisch-historisches Handwörterbuch*, ediția B. Reicke/L. Rost, Göttingen, 1962—1979.
BROWNE	S. G. Browne, *Leprosy in the Bible*, 1970.
CÂNDEA	Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria umanismului românesc*, Dacia, Cluj-Napoca, 1979.
CÎ	*Cuvînt înainte către cetitor*, ms. 4389.
COCHRANE	R. G. Cochrane, *Biblical Leprosy: Suggested Interpretations*, 1961.
COD. VOR.	*Codicele Voronețean*, ediție critică, studiu filologic și studiu lingvistic de Mariana Costinescu, Minerva, București, 1981.
CORN.	*Biblia sau Sfînta Scriptură. Vechiul și Noul Testament*, GVB, 1989 (ediție revizuită a traduceri lui D. Cornilescu).
DOS. PS. SL.-ROM.	Dosoftei, *Psaltirea de-nțăles*, Iași, 1680.
DOS. V. S.	Dosoftei, *Viața și petrecerea svinților*, tomurile I—IV, Iași, 1682—1686.
FC	*La sainte Bible* (...), édition française courente, în PÉTER-CONTESSE.
FILOTEI	*Biblia sau Testamentul vechiu și nou* (...) tipărit (...) prin binecuvîntarea (...) iubitoriului de Dumnezeu Episcop al Sfintei Episcopii Buzăul, D. D. Filoteiu, Buzău, 1854.
FOCHI, DATINI	Adrian Fochi, *Datini și eresuri populare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea. Răspunsuri la chestionarele lui Nicolae Densusianu*, Minerva, București, 1976.
FUNDOIANU, P.	B. Fundoianu, *Poezii*, antologie și traduceri de Virgil Teodorescu, ELU, București, 1965.
GEORGESCU, MAN.	Mitică Georgescu, *Mamiferele sălbatice din România*, Albatros, București, 1989.
GREEN	A. R. W. Green, *The Role of Human Sacrifice in the Ancient Near East*, 1975.
HARRISON	R. K. Harrison, *Leviticus. An Introduction and Commentary*, 1980.
IER.	*Biblia ad vetustissima exemplaria castigata* (...). Antwerpiae, ex officina Christophori Plantini, 1565.
IONEL	Nicolae Ionel, *Cuvînt în cuvînt*, Junimea, Iași, 1972.
KELSO	A. Kelso, *The Aramaic Vocabulary of the Old Testament*, 1948.
LB	*Lesicon românescu-latinescu-ungurescu-nemțescu* (...). Buda, 1825.
HASD.	Fragment din *Levitic* (Cap. XXVI, vv 3—28), traducere românească din secolul al XVII-lea, în B. P. Hasdeu, *Cuvente den bătrîni*, I. ediție îngrijită, studiu introductiv și note de G. Mihăilă, București, 1983, p. 5—17.
MICU	*Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură a legii vechi și a celi noao*, Blaj, 1795.

MIKLOSICH	Fr. Miklosich, *Lexicon Palaeoslovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae, 1862—1865.
PÉTER-CONTESSE	René Péter-Contesse, *Manuel du traducteur pour le Livre du Lévitique*, Stuttgart, 1985.
PRITCHARD	J. B. Pritchard, *Ancient Near Eastern Texte Relating to the Old Testament*, 1955.
PRUT, FANT.	Constantin Prut, *Fantasticul în arta populară românească*, Meridiane, București, 1972.
PUȘCARIU, E. W.	Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*, I, *Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*, Heidelberg, 1905.
QUICHERAT	L. Quicherat, A. Daveluy, *Dictionnaire latin française*, Paris, 1867.
RUSSO, CÎNT.	Alecu Russo, *Cîntarea României*, ediție de Geo Șerban, București, Minerva, 1985.
SB	*La Sainte Bible*. Texte de la Vulgate, traduction française en regard, avec commentaires (...). *Levitique*, introduction critique et commentaire par M. l'abbé Crelier, Paris, 1895.
SNAITH	N. H. Snaith, *Leviticus and Numbers*, 1967.
SPEISER	E. A. Speiser, *Oriental and Biblical Studies*, 1967.
SR	*La Sainte Bible* (...), seconde révisée, în PÉTER-CONTESSE.
STRONG	*The Exhaustive Concordance of the Bible* (...), by James Strong, S. T. D., LL. D. Albingdon Press, Nashville/New York, 3rd Ed., 1973.
ȘAGUNA	*Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură* (...), tipărită (...) cu binecuvîntarea excelenției sale, prea sfințitului Domn Andreiu, Baron de Șaguna, Sibiiu, 1856—1858.
THOMPSON	R. C. Thomson, *The Devils and Evil Spirits of Babylonia*, vol. II, 1904.
WALKER	W. Walker, *All the Plants of the Bible*, 1957.

Alte referințe

GELLIUS	Aulus Gellius, *Noctes Atticae*.
CAESAR	Caius Iulius Caesar, *De bello Gallico*.
HIERONYMUS	Hieronymus, *Epistula ad Nepotianum*.
PESHITTA	*Peshitta*, veche versiune siriacă a Bibliei.
PHILO	Philon din Alexandria, *De sacrificiis Abelis et Caini*.
PHILO, VER.	Philon din Alexandria, *Quis verum divinarum haeres sit*.
PHILO, V. M.	Philon din Alexandria, *Vita Mosis*.
PLINIUS	Caius Plinius Secundus, *Historia naturalis*.
PLATON	Platon, *Legile*.
TACITUS	Publius Cornelius Tacitus, *Historiae*.
THALMUD	*Cartea sacră a mozaismului*.
XENOPHON	Xenophon, *Cyropaedia*.